

DE SVENSKA
LUTERSKA FÖRSAMLINGARNAS
OCH
SVENSKARNES HISTORIA
I AMERIKA

Gift from
Augustana College &
Theological Seminary

Digitized by the Internet Archive
in 2022 with funding from
Kahle/Austin Foundation

PROFESSOR L. P. ESBJÖRN.

DE SVENSKA
LUTERSKA FÖRSAMLINGARNAS

OCH

SVENSKARNES HISTORIA

I

AMERIKA.

ETT BIDRAG

AF

E. NORELIUS.

ROCK ISLAND, ILL.
LUTHERAN AUGUSTANA BOOK CONCERN.
1890.

E
184
S2
N67
1890
V.1.

BX8049
N76
1890
v1

ENTERED ACCORDING TO ACT OF CONGRESS, IN THE YEAR 1890,
BY
THE LUTHERAN AUGUSTANA BOOK CONCERN,
IN THE OFFICE OF THE LIBRARIAN OF CONGRESS, AT WASHINGTON, D. C.

ALL RIGHTS RESERVED.

PACIFIC LUTHERAN
THEOLOGICAL SEMINARY
THE LIBRARY

INNEHÅLL.

FÖRSTA AFDELNINGEN.

Den svenska inflyttningen till och bosättningen i Amerika från 1841 till 1854.

FÖRSTA KAPITLET.

De första svenska kolonisterna under detta århundrade. — Unonius. — Pine Lake. — Den förste svenske luterske presten. . . . Sid. 1—14.

ANDRA KAPITLET.

De olika inflyttningssällskapen och deras bosättningsorter från 1844 till 1854. . . . Sid. 15—60.

TREDJE KAPITLET.

Erik Jansarne och Bishop Hill-kolonien. . . . Sid. 61—84.

ANDRA AFDELNINGEN.

De svenska luterska församlingarnas uppkomst och utveckling till 1860.

FÖRSTA KAPITLET.

Svenska nybyggen och luterska församlingar i Iowa. — Pastor M. F. Håkanson. . . . Sid. 85—113.

ANDRA KAPITLET.

Svenska nybyggen och luterska församlingar i Illinois: Andover och Berlin. — Pastorerna L. P. Esbjörn och Jonas Swensson. . . Sid. 114—223.

TREDJE KAPITLET.

Galesburg, Knoxville m. fl. — Pastorerna T. N. Hasselquist och Håkan Olson. . . . Sid. 224—248

FJERDE KAPITLET.

Moline, Rock Island, Geneseo. — C. J. Valentin. — Pastor O. C. T. Andrén. . . . Sid. 249—366.

FEMTE KAPITLET.

Svenska luterska Immanuelförsamlingen i Chicago. — Pastor Erland Carlsson. . . . Sid. 367—438.

SJETTE KAPITLET.

De svenska luterska församlingarna i St. Charles och Geneva samt De Kalb. . . . Sid. 439—451.

SJUNDE KAPITLET.

De svenska luterska församlingarna i Rockford och Pecatonica. — Pastorerna A. Andrén och G. Peters. . . . Sid. 452—476.

ÅTTONDE KAPITLET.

Svenska luterska församlingen i Princeton. — Pastor John Johnson. . . . Sid. 477—490.

NIONDE KAPITLET.

De svenska nybyggena och de luterska församlingarna i Indiana före år 1860. . . . Sid. 491—517.

VI

TIONDE KAPITLET.

Svenskarne och de luterska församlingarna i Jamestown, N Y., och Sugar Grove (Hessle Valley), Pa. . . . . Sid. 518—533.

ELFTE KAPITLET.

Minnesota; den första kyrkliga verksamheten och de förste svenske nybyggarna derstädes. . . . . Sid. 534—539.

TOLFTE KAPITLET.

Det svenska nybygget och den svenska luterska församlingen i Chisago Lake. — Pastorerna P. A. Cederstam och C. A. Hedengran. . . . Sid. 540—601.

TRETTONDE KAPITLET.

Marine. — St. Paul. — Taylor's Falls. — Rusheby. . . . Sid. 602—622.

FJORTONDE KAPITLET.

Vasa. — Red Wing. — Stockholm, Wis. — Pastor J. P. C. Borèn. . . . Sid. 623—674.

FEMTONDE KAPITLET.

Spring Garden. — Cannon River och Cannon Falls — Pastor P. Beckman. . . . Sid. 675—695.

SEXTONDE KAPITLET.

Union-nybygget i Carver county. — Götaholm. — Scandia, — Pastor P. Carlson. . . . Sid. 696—749.

SJUTTONDE KAPITLET.

St. Peter. — Scandian Grove. — Pastor J. Pehrson. . . . . 735—749.

ADERTONDE KAPITLET.

Vista, Waseca county, Minnesota. . . . . Sid. 750—756.

NITTONDE KAPITLET.

Andra svenska nybyggen före 1860, der inga luterska församlingar hade blifvit organiserade; i Wisconsin; Minnesota; Iowa; Michigan; Illinois; Indiana; Kansas; New York; Boston och Brocton, Mass. . . . Sid. 757—772.

TREDJE AFDELNINGEN.

Samfundsbildningen. — Synodal- och konferensstyrelsen till 1860. — Den svensk-amerikanska literaturen före 1860.

FÖRSTA KAPITLET.

Öfverblick af den luterska kyrkan i Amerika till den tid, då svenskarne kommo i beröring med henne, eller till 1851. . . . . Sid. 773—787.

ANDRA KAPITLET.

Den evangelisk-luterska synoden af Norra Illinois. — Skandinavernas förbindelse med och skilsmessa från den samma. . . . . Sid. 788—815.

TREDJE KAPITLET.

De skandinaviska konferenserna under föreningen med Norra Illinois-synoden. . . . . Sid. 816—851.

FJERDE KAPITLET.

Pressen och literaturen före 1860. — Doktor A. R. Cervin. . . . Sid. 852—871.

FÖRORD.

Kärleken till vår kyrka och vårt folk har ända från mina yngre dagar manat mig att samla och taga vara på allt hvad jag kunnat öfverkomma, som kastat något ljus öfver deras historia i detta land. Jag har likväl inskränkt mitt arbete till närvarande århundrade eller till de nyare svenskarne. De gamle svenskarnes vid Delaware historia har blifvit skrifven af andra och senast mycket förtjenstfullt af herr prof. J. A. Enander i hans Förenta Staternas Historia.

Då det ännu är knapt femtio år, sedan den nyare svenska invandringen började att vända sig till detta land, kan man sätta i fråga, om det icke är för tidigt att redan nu börja uppteckna svenskarnes historia i Amerika. Till svar på denna fråga får jag anmärka, att tiden är en förstörare; de tidigast hitflyttade dö undan, dokument komma bort, och gamla minnesmärken försvinna år efter år; den muntliga traditionen blir allt mer otillförlitlig. Att på ett varaktigare sätt taga vara på våra minnen och öfverlemna dem åt våra efterkommande, som torde finna intresse i fädrens handlingar och erfarenheter, har därför länge legat mig på sinnet såsom ett önskningsmål före min död; men tid och krafter hafva icke tillåtit att börja med dess utförande förr än nu. Nu har jag dock hunnit så långt, att jag härmed kan framkomma med arbetets första del. Om jag kan göra något mera, står i Herrens hand.

Detta arbete gör ej anspråk på att vara mer än ett bidrag till de svenska luterska församlingarnas och svenskarnes historia i Amerika. Min första afsigt var att helt

enkelt utgifva de historiska urkunder jag hade om händer utan några anmärkningar; men vid närmare eftertanke kom jag till den öfvertygelsen, att det skulle blifva mera tillfredsställande att ordna dem i ett historiskt sammanhang och förklara dem så godt jag kunde. Detta är hvad jag nu sökt att göra utan minsta anspråk på historisk konst. Jag tror likväl, att jag kan med all rätt tillägga arbetet den förtjensten att vara tillförlitligt. Jag har genomlevvat mycket af det, som berättas, och dessutom stått händelserna så nära, att jag hade bort kunna bedöma de historiska urkundernas äkthet. Likväl vill jag icke påstå, att jag i hvarje fall träffat det rätta. Det har varit mitt sorgfälliga bemödande att anförä källorna och så mycket som möjligt göra bruk af deras ordalag äfven med risk af att blifva utsatt för den anklagelsen att hafva lemnat allmänheten ett plockgods. Den förståndige läsaren skall dock, derom är jag förvissad, räkna detta till arbetets förtjenst och icke till dess nackdel. Vattnet är renast i källan.

Till alla dem, som välvilligt lemnat mig bidrag och upplysningar för detta arbete, står jag i stor tacksamhetsskuld.

Vasa, Minnesota, den 26 oktober 1890.

E. NORELIUS.

FÖRSTA AFDELNINGEN.

Den svenska inflyttningen till och bosättningen i Amerika från 1841 till 1854.

Första kapitlet.

De första svenske kolonisterna under detta århundrade. — G. Unonius och hans nybygge. — Pastor Böckman, den förste svenske luterske presten.

ÄNDA från den gamla svenska koloniens början vid Delawares stränder, i April 1638, hafva svenskar flyttat från Sverge till Amerika. Utflyttningen i massa afstannade visserligen efter Nya Sverges kolonisering och dess röfvande från den svenska kronan; men nästan hvarje år, sedan den tiden, fortforo enskilda personer att inflytta hit till landet från Sverge, bland hvilka voro många äfventyrare.

År 1868 träffade jag i Filadelfia en svensk man, *Erik Alund*, från Alunda, Upland, hvilken berättade, att han kom till Filadelfia 1823 å ett svenskt fartyg och stannade der. Han hade nästan helt och hållet förglömt sitt modersmål; men han kom väl ihåg den siste svenske presten, som utsändes från Sverge till de gamle svenskarne, Niklas Collin, hvilken dog 1831. Ännu 1823 predikade han i Vicaco-kyrkan hvarannan söndag på svenska språket. Något stort andligt ljus måste han icke hafva varit, att döma efter Alunds berättelse; men det märkvärdiga är, att det svenska språket hade bibehållit sig så länge i den gamla kolonien, att man ännu så sent kunde bruka det vid den allmänna gudstjensten.

Gustaf Unonius nämner i sina "Minnen", att han der och hvar hade träffat på enskilda svenskar, som hade vistats i landet i många år före hans ankomst. I Buffalo t. ex. träffade han en hr Morell, som i många år varit i Amerika och

hade svårt för att tala svenska. I Milwaukee träffade han kapten Lange, som också varit här länge. På hösten 1841 hade han besök af en viss Friman, hvilken tillika med tvänne bröder hade slagit sig ned på gränsen mellan Wisconsin och Illinois och hade då redan bott der i tre år.

En brefskrifvare från Texas i en af *Hemlandets* första årgångar, troligen sv. vice konsuln Svante Palm, berättar om många enskilda svenska äfventyrare, hvilka hade ströfvat omkring både i Texas, Mexiko och andra platser och på ett eller annat sätt gjort sig kända om icke namnkunniga; men alla dessa bildade inga kolonier. En del af dem blef dock af betydelse för den svenska inflyttningen till Amerika, dels emedan de genom sina bref utbredde kunskapen om den nya verlden och dels genom den kännedom de hade om språk och förhållanden och dermed kunde utöfva ett visst inflytande på den riktning, som invandrareströmmen tog åt olika landsdelar. Sådant var åtminstone förhållandet med de båda Hedströmarne och med några flere.

G. Unonius och hans lilla sällskap, som 1841 utflyttade från Sverge, synas hafva varit de förste, hvilka på senare tider kommit till Amerika med bestämd afsigt att bosätta sig här och bilda ett nybygge. I I:a delen af sina "Minnen", sid. 4, säger han: "Den sedermera i Sverge temligen allmän blifna utvandringen till Amerika hade då (1841) icke tagit sin början. Så vidt jag vet, voro vi de första, som begagnade oss af den rätt, som nyligen blifvit Sverges inbyggare gifven, att utan kongl. m:ts särskilda tillåtelse flytta ur riket." Unonius och hans sällskap slog sig ned vid Pine Lake i närheten af nuvarande Nashotah, Wis., omkring 30 mil vester om Milwaukee, och genomgingo nybyggarelivets allahanda besvärligheter, hvarom hans förtjenstfulla "Minnen" lemna rikliga underrättelser. Kolonien synes hafva bestått af s. k. "bättre folk" från Sverge, ovana vid grofarbete, och detta, tillika med den omständigheten, att de aldrig voro många, var nog hufvudorsaken, hvarför den aldrig fick någon framgång. Bland namn på dem, som för någon tid voro bosatta eller vistades vid Tallsjön, finner man baron Thott från Skåne, herr E. Bergvall från Göteborg, herr Vadman, köpman från Norrköping, Ifvar Hagberg; senare f. d. löjtnanten vid Svea artill. reg. P. von Schneidau, hvilken efter någon tid flyttade till Chicago och blef sv.

Den gamla svenska kyrkan i Wilmington, Del.

Denna kyrka är ett af minnesmärkena från de första svenska byggena i Amerika. Hon står invid floden Christiansa, och blott några hundra fot derifrån är den klippta, hvarest enligt traditionen de första svenskarne först satte foten på Amerikas jord. Byggnadsplatsen skänktes af John Anderson, och derna bygdes kyrkan under loppet af 1698 och invigdes trefaldighetssöndagen följande år, då pastor Rudman för invigningspredikan hade till text Ps. 126: 3: "Herren har gjort stora ting med oss; dess äro vi glade". Nu mera tillhör kyrkan episkopalema.

och n. vice konsul derstädes; äfventyraren E. Wester, som sedan florerade i Princeton och på andra ställen, m. fl.

I senare delen af "Minnen" sid. 6 säger Unonius: "Af de svenskar, som denna tid samlade sig omkring Tallsjön, återstå nu mera endast tre eller fyra familjer. De flesta uppehöll sig der blott en kort tid och drogo sedan ut på andra äfventyr. En del voro f. d. officerare och andra sådana personer, som alldeles icke passade för farmerslifvet i Amerika".

Gustaf Unonius, student från Upsala, reste som ung man med sin unga hustru till Amerika 1841, der han hoppades att bryta sig en ny lefnadsbana. Han började först såsom nybyggande jordbrukare vid Pine Lake. Ovan som han var vid groft arbete, blef lifvets strid honom hård; men bättre än många af hans samhällsklass redde han sig i svårigheterna. Efter någon tid blef han bekant med några missionärer, tillhörande episkopal-kyrkan, hvilka slagit sig ned i Nashotah och börjat ett slags missionsskola i ödemarken, och genom dem blef hans håg vänd åt det presterliga kallet. Om han hade presterligt sinne i evangelisk betydelse, derom kunna vara olika meningar; men *kyrklig* i en viss mening var han visserligen. Efter 3 års studerande vid nämnda skola blef han af biskop Kemper i Wisconsin stift ordinerad först till diakon och en kort tid derefter till prest inom den protestantiska biskopliga kyrkan. Enligt hans egen utsago var han den förste episkopalprest, som ordinerades i Wisconsin. Han tjenstgjorde någon tid i Pine Lake och omkringliggande trakter bland svenske, norske och andra nybyggare. Derefter tjenstgjorde han som prest för en liten ny amerikansk församling i Manitowoc, Wisconsin. 1849 flyttade han till Chicago, der han bildade en skandinavisk episkopal-församling och uppbygde der med understöd af amerikanska vänner, men förnämligast genom en gåfva af Jenny Lind af \$1,500, St. Ansgars kyrka tillika med hofställe. Hans bemödande att, under det han tillhörde den protestantiskt biskopliga kyrkan, framstå såsom den ende rätte representanten af den svenska luterska kyrkan, gjorde hans ställning tvetydig och ådrog honom misstroende bland den stora allmänheten af hans landsmän. Hans försök att hos Sverges ärkebiskop (Wingård) vinna bifall till sin kyrkliga ståndpunkt misslyckades, ty biskopen sade honom uppriktigt, att, om än han (U.) icke gjort sig skyldig till ett "affall", så hade han dock gjort sig skyldig till ett "nedfall".*) Hans

*) Minnen af G. Unonius, 2 delen sidan 59.

verksamhet i Chicago hade ingen god framgång, och han syntes till sist hafva tröttnat derpå. 1853—54 var han hemma i Sverige på besök och flyttade sedan dit 1858 efter ett 17-årigt vistande i Amerika. I Sverige fick han plats som tullförvaltare i Grisslehamn, och, så vidt jag vet, lefver han ännu. Efter sin återkomst har han utgifvit: "Minnen från en sjutton-årig vistelse i Nordvestra Amerika" i 2 delar. I dessa "Minnen"

GUSTAF UNONIUS.

har han på ett förtjenstfullt sätt skildrat sina erfarenheter och iakttagelser och deri lemnat en levande och trogen bild af personer, tilldragelser och förhållanden för den tid de omfatta. Mycket är nu naturligtvis helt annorlunda. Endast i afseende på kyrkliga frågor är han stundom ensidig och opålitlig och på somliga ställen orättvis. Hans stora förkärlek för episkopalismen och den episkopala kyrkligheten synes hafva förledt honom dertill. Vid Upsala ärkestifts prestmöte den 14 juni

1865 väckte prof. L. P. Esbjörn i ett tal den svenska kyrkans uppmärksamhet på detta förhållande och inlade ett varmt försvaret för de svenske luterske presternas förfarande gent emot Unonii och andras påståenden, till hvilket tal vi längre fram få anledning att återkomma.

DEN FÖRSTE SVENSKE LUTERSKE PRESTEN.

Vid den tid, då Unionius vistades i Nashotah i och för sina presterliga studier, kom en prest från Sverge vid namn Bökman till Pine Lake. Året uppgifves icke, men troligen var det 1844. Unionius omtalar denna tilldragelse och karaktäriserar Bökman på följande sätt:

“Vid sin afresa höll S. (v. Schneidau) en auktion på de få effekter, som han icke kunde medföra (nämligen till Chicago). Med denna auktion och min hustrus strax derefter gjorda inflyttning i S:s hus är förenad en omständighet, som jag icke kan undgå att anföra, då den på sätt och vis är karaktäriserande, jag vill visst icke säga för de svenska prester, som sedan kommo till Amerika, och af hvilka den förste nyligen anländt till nybygget vid Tallsjön, för att rädda utvandrarne ifrån att affalla till den biskopliga kyrkan, men åtminstone karaktäriserande för de förhållanden, i hvilka, ty värr, jag och detta presterskap allt framgent kommo att stå till hvarandra.

Samtidigt med ofvan nämnda tilldragelse anlände, som sagdt är, helt oförmodadt en svensk prestman, Pastor Bökman, som jag tror, tillhörande Lunds stift, att till en början taga vård om de 4 eller 5 familjer, hvilka icke anslutit sig till den biskopliga kyrkan. Mera om mannen härefter, nu blott om auktionen, der han fann ett godt tillfälle att förse sig med en del af de förnödenheter, som han behöfde i det hus han hade för afsigt att för egen del uppbygga, men som aldrig ens blef påbörjad.

Ibland andra saker, som försåldes, var en järnspis, som af Schneidau utropades med det uttryckliga förbehållet, att den af köparen icke skulle få afhämtas förrän efter tre veckor. Min hustru hade nämligen fått S:s tillåtelse att under denna tid begagna den samma, emedan det icke var henne möjligt att förr anskaffa de nya järnrör, som voro oundvikligt nödvändiga, för att vår egen järnspis skulle kunna uppsättas och begagnas i den förras ställe. Bökman, väl förstående detta vilkor, inropade spisen, och dagen derefter var jag L. (Unonii hustru) be-

hjelpelig att med vårt lilla barn inflytta i den nu af våra goda vänner och grannar, till vår stora saknad, öde lemnade byggningen. Der måste jag dock snart, återvändande till Nashotah, lemna dem ensamma med en rask norsk dränggosse, som vi tagit i vår tjänst och som nu var L:s enda biträde, hjälpande henne att hugga ved, bära vatten och se till kreaturen.

Fyra eller fem dagar derefter, då Ole var ute på arbete och L. med sitt barn ensam i stugan, kommer Bökman, åtföljd af en utaf sina församlingsbor, med släde och oxar att afhemta spisen, i hvilken L. då som bäst var sysselsatt att baka bröd för sitt lilla hushåll. Väderleken var kall och ruskig, och utom att vara outhärlig för matlagningen, var den ifrågavarande järnspisen den enda värmapparat i huset. Men allt detta oaktadt skulle den frångågas henne; den ensamma, värnlösa qvinnans protester emot det i alla afseenden otillbörliga i denna handling tjänade till intet; det späda barnet, som midt i vintern skulle lemnas i ett oeldadt rum, rörde icke läsarepresten: spisen afkyldes, bortfördes på släden till S:t Sures strax bredvid varande bodstad, der Bökman då var inackorderad och der den ställdes i ett skjul, hvarest den förblef obegagnad, så länge B. och hans värdfolk uppehöll sig der i trakten.

Dagen var redan långt framskriden, och med sitt barn på armen måste L. vandra i snön öfver isen bort till vår danske granne, Fribert, hos hvilken hon lånade så mycket bröd, att hon dermed kunde hjälpa sig fram ett par dagar. Vandrade så hem igen, bäddade ned sitt barn så varmt hon kunde och lade sig själf, trött, utmattad och utfrusen, att hvila vid dess sida i det utkylda rummet.

“Hvad står på?” frågade Ole, när han kom hem, väntande sig en varm aftonmåltid, men fann rummet kallt och sin matmoder redan gången till sängs. Det norska blodet kom i jäsning, när han fick veta hvad som passerat. “Jeg”, mente han, “vil gaa lige hen til de Norske, og vi skal, Död og Pine, give præsten en god hjuling og fantejage ham fra Settlementet”. L. hade all möjlig möda att lugna honom..... Detta var början till min bekantskap med den förste svenske prest, som, efter hans eget påstående likväl, var af svenska kyrkan sänd att vara dess representant i det vestra Amerika och taga vård om de skandinaviska utvandrarne derstädes, en bekantskap, hvars enda fördel var den, att den icke blef särdeles långvarig. Mannen, som sagdt är, hade nyligen anländt, efter hvad jag sedan fick veta, understödd af några enskilda personer i Sverge,

hvilka i välmening att komma utvandrande landsmän till hjälp i deras andliga behof misstogo sig om mannen, af hvilken de betjenade sig. Han gaf sig sjelf ut för en varm Schar-tauan, ehuru i både åsigter ochandel långt ifrån värdig denna benämning.

Ehuru, hvad mig sjelf beträffar, nu fast besluten att inträda som prest i den biskopliga kyrkan, antingen jag sedan skulle komma att blifva pastor för en svensk församling eller icke, och fullt öfvertygad om att mina landsmäns kyrkliga och religiösa förhållanden bäst skulle främjas derigenom, att de ställes i samband med denna kyrka, gladdes jag dock i förstonet i visst afseende Bökmans ankomst. Jag kunde icke begära, att mina landsmän skulle se saken ifrån samma synpunkt som jag. En af deras egna prester, tänkte jag, skulle åtminstone till en tid ibland dem kunna utöfva ett större inflytande, än mig kunde förunnas såsom prest af ett främmande samfund*). Några af dem ville, som redan blifvit berättadt, icke tillhöra den organiserade biskopliga församlingen. Partier och oenighet hade uppstått (obs!), hvilka jag trodde en svensk prest möjligen skulle kunna bilägga. Beredd att, om församlingen sjelf så önskade, afstå den till Bökmans vård, och, icke läggande på sinnet historien med köksspisen, tänkte jag, att mannen skulle till mina landsmäns fromma kunna sköta sitt kall. Väl fann jag strax, att han icke var den, om hvilken det var att befara, att någon Festus skulle kunna säga som om Paulus: "för mycken lärdom hafver gjort dig rasande"; men jag tyckte mig dock i början skönja ett visst allvar hos mannen, och då det ännu skulle dröja en tid, innan jag blefve prestvigd, såg jag gerna, att han åtminstone under den tiden förrättade gudstjenster i de bägge församlingar, som redan hade valt mig till pastor. Både biskopen och Mr. Breck voro derom ense med mig, och församlingarna kunde då sjelfva efter denna tids förlopp, och sedan de ännu mera moget öfvervägt dessa viktiga angelägenheter, bestämma sig för den kyrka de ville tillhöra.

Gud och mitt samvete tager jag till vitne, att jag lika litet då som någonsin sedermera sökte locka, tubba eller, genom att föra mina landsmän bakom ljuset, värfva dem för den kyrka, med hvilken jag sjelf, i fast öfvertygelse, att i vår

*) Med ett så öppet erkännande är det ju förunderligt, att Unonius sedermera hade all möda ospard att göra det klart för folk, att episkopalkyrkan var hufvudsakligen den samma som den svenska luterska kyrkan.

ställning detta steg var det riktigaste, hade förenat mig. Att jag försökte försvara mitt handlingssätt var naturligt, och att icke framställa de grunder, hvarpå detta stödde sig, hade varit att handla falskt så väl emot min egen öfvertygelse som emot den kyrka jag tillhörde; men öppet gick jag till väga, och trots alla beskyllningar för motsatsen, hvartill ett ofta fanatiskt och missleadt nit förledde några af dem ibland de svenska utvandrarne, som sedermera upptogo Bökman mantel, aldrig sökte jag genom vrånga framställningar eller genom att motarbeta de svenska luterska presterna i deras verksamhet, öfvertala mina landsmän till det s. k. *nedfallet* ifrån deras forna kyrkosamfund.

Bökman var knappast anländ, förrän jag anmodade honom att, sedan han förrättat den första gudstjensten ibland de svenskenybyggarna, följande söndag predika i St. Olavs församling, som bestod uteslutande af norskar, hvilket han ock gjorde. Men då jag derefter åter infann mig i detta nybygge, bådo mig norrmännen, att aldrig mer skicka upp till dem den svenske presten. Han hade nämligen ibland dem hållit en gudstjenst eller rättare predikan, som väckt stor förargelse och gifvit anledning till ganska störande uppträden. Enligt predikantens förklaring fans ibland hela den församlade menigheten, af hvilka han aldrig tillförne sett eller samtalat med en enda människa, ingen utom han sjelf, som var på vägen till saligheten. Alla de öfrige voro fördömda. Predikan hade varit hållen i det råaste språk och af det slag, hvarvid man tycker att det gnistrade om öronen. En del af församlingen hade lemnat rummet, andra brustit ut i gapskratt, andra åter i ett konvulsiviskt tjutande. Det var ingen, som önskade förnyandet af ett dylikt uppträde. Under sådana förhållanden och efter att hafva tagit litet närmare kännedom om pastor Bökman såsom prest, var det naturligt, att jag icke vidare tillät honom uppträda i den predikstol, hvilken man anmodat mig intaga.*)

De svenskar, som i början med synnerlig ifver sällade sig till honom, förlorade också slutligen allt förtroende för honom. Man kom underfund med att sanningskärlek var en dygd, som han var mindre mån om att utöfva. Under helighetens kåpa framskymtade också åtskilliga andra moraliska svagheter, icke sällan förenade med *läseriet*. Jag nyttjar ogerna

*) Man jämföre härmed Unonli egen beskrifning om samma norrmäns andliga och sedliga ståndpunkt i samma del af Minnen, stid. 94—98.

detta ord, emedan det ofta användes såsom en benämning på hvarje varmare kristendom än den vanliga ljumhetens, och tillägges en andlig verksamhet och sträfvan, för hvilka jag icke kan annat än bära vördnad; men något annat ord finnes icke att utmärka det fanatiska och falska fromleri, som i våra dagar egentligen icke äflas efter något annat än att göra sina tänkeskrifter breda och fällarne på sin egen rättfärdighets klädnad stora. Och med detta slags läseri, i synnerhet när det har fått makt med en prest eller den, som sjelf vill göra sig till prest, har jag vanligtvis alltid funnit förenade ett köttsligt sinne och ett nästan omåttligt begär efter mammon. Deras gudaktighet är i sjelfva verket ingenting annat än ett dansande omkring guldkalfven, och vällusten lurar under den yttre gudsnådligheten och pjunket. Så var det också med den stackars Bökman.

De gudstjenster han förrättade i St. Sures hus, blefvo allt mindre och mindre besökta, och efter ett års vistande på stället, infann sig ingen mer vid de samma. Man berättade mig, att han en gång skulle haft den mest besynnerliga församling. En söndag gingo nämligen äfven hans värdfolk bort för att slippa höra honom. Bökman satt imellertid uppe på sin kammar afvaktande, att åhörarne skulle samlas, och hade tillsagt St. Sures gossar, att när så skedde, de derom skulle underrätta honom. Ingen kom, men de odygdige pojkarne ville dock icke låta honom gå miste om åhörare. En af dem underrättar honom, att tiden var inne och folket församladt. Bökman kommer in i rummet med ryggen vänd åt det håll; der åhörarne brukade sitta; allt är tyst som i grafven; han knäböjer vid bordet, som tjenade istället för altare, stiger upp för att sjelf uppstämman ingångspsalmen; då till sin stora bestörtning och vrede han i stället för mänskliga väsenden ser mer än ett halft dussin fastbundna katter och kattungar fixera sig ifrån de i öfrigt tomma bänkarne.

Vid Bökmans första ankomst emottogs han vänligen och broderligen af biskop Kemper och de andra presterna vid Nashotah, ehuru mannen redan i början förekom dem misstänkt, och uppträdde som ifrig motståndare emot deras samfund. Ehuru en kyrkogård nyligen blifvit inhägnad och af biskopen invigd, invigde han för de renlärige luteranerna en annan, ett litet stycke derifrån. Den kallades länge för Bökmans begravningsplats och upphöjdes sedermera till åker.

Han var en väldig nykterhetsifrare, men ett par gånger,

då han för sina nattvardsgångar begärde och erhöll vin från Nashotah, requirerade han ett quantum, 20 gånger större, än som för tillfället behöfdes. — Efter ett par år sökte han vinna inträde i den biskopliga kyrkan och anhöll hos den om understöd. Jag var då blefven prestvigd och ansåg mig, af lätt begripliga skäl, böra afstyrka hans emottagande. För en tid reste han nybygggena imellan, uppehöll sig än här, än der, fungerande mera som qvacksalvare, ty han påstod sig äfven hafva studerat medicin, än som prest. Slutligen återvände han till Sverge, der, efter hvad jag sedan hört berättas, han lærer tagit del i åtskilliga missionsböner och hållit långa tal om sin presterliga verksamhet i Amerika, huru han lefvatibland vilda indianstammar och omvändt dem till kristendomen, m. m. — i hvilket allt icke fans ett enda ord af sanning. Imelertid gjordes äfven åt honom på nytt insamlingar för en svensk missionskola i Amerika, och mången offrade säkerligen med godt hjerta en skärf, som, om man hade gjort sig närmare underrättad om förhållandena, hade bättre kunnat användas för någon from stiftelse inom landet. Om hans vidare öden är jag icke rätt förvissad; men efter hvad jag har anledning tro, lærer han strax efter sin andra resa till Amerika hafva aflidit i New York.”

Då underrättelserna om pastor Bökman och hans vistelse i Amerika äro så få, har jag intagit allt hvad Unonius har att säga om mannen, och man måste säga, att den bild af honom, som han framställer, icke är tilltalande. Man måste dock taga hans berättelse med en smula urskiljning. Hade pastor Bökman lefvat och haft tillfälle att försvara sig och visa den andra sidan af saken, är det ganska möjligt, att bilden fått ett annat utseende. Utan att vilja uppträda som pastor Bökmans försvarare mot Unonius kan jag dock icke underlåta att påpeka några förhållanden, som i någon mån torde mildra Unonii stränga omdöme honom. Unonius bedömer honom såsom *mindre lärd*. Man kan deremot säkert antaga, att Bökman såsom utexaminerad svensk prest var åtminstone lika lärd som Unonius och att, om han än var mindre bevandrad i den världsliga skön- och romanlitteraturen, så torde han hafva varit mera bevandrad i den bibliska, kristliga och kyrkolitteraturen, hvilket för en prest är af vida större betydelse. Jag tycker mig hafva skäl att döma så af ett missionsföredrag, som Bökman höll i Stockholm 1849 och som finnes tryckt uti en

liten broschyr under titeln: "För kristna, en kristlig Almanach för det högre lifvet". Språket är visserligen icke vältaligt, men ingalunda rätt, som Unonius påstår om hans predikan bland slemdölingarne i Wisconsin. Tankarne äro alltigenom kristliga, allvarliga och visa, att mannen var väl bevandrad i Guds rikes äldre och nyare historia. Med stor ödmjukhet talar han om sig sjelf. Allt hvad som Unonius anför såsom bevis på att hans karaktär skulle ådagalägga motsatsen kunde möjligen lätt förklaras och motbevisas, om vi hade tillfälle att höra den andra sidan. Men äfven dess förutan synas en del bevis vara temligen skrala och mera liknande sqvellersagor, t. ex. då det heter: "Han (Bökman) var en väldig nykterhetsifrare, men ett par gånger, då han för sina nattvardsgångar begärde och erhöll vin ifrån Nashotah, requirerade han alltid ett qvantum, 20 gånger större, än som för tillfället behöfdes", så vill Unonius med detta, minst sagdt lösa prat säga, att Bökman skrymtade med sin nykterhetsifver. Men hvem kan bevisa, att B. begagnade sig af detta vin i strid mot nykterhetens grundsats? Af Bökmans "nykterhetsifver" så väl som Unonii egen beskrifning på norrmännen i St. Olavs församling kunna vi också ana, hvarför "en del lemnade rummet, andra brusto ut i gapskratt, andra åter i konvulsiviskt tjutande", då Bökman predikade för dem och då de tyckte, att språket var det "råaste" "och af det slag, hvarvid man tycker att det gnistrar om öronen". I andra delen, sidan 95 af sina "Minnen" beskriver Unonius en begrafning, som han förrättade i St. Olavs menighet på följande sätt: "Ibland alla våra fosterländska seder och bruk var det ingenting, som så mycket förvånade amerikanen och af honom ogillades, som det barbariska bruket att kalasera omkring likkistan; och kanske bidrog detta mer än någonting annat att förskaffa den norska fjällallmogen, hvilken just icke heller i öfrigt gaf folket i den nya verlden något fördelaktigt begrep om den europeiska civilisationen, namnet "the Norwegian Indians". Att det icke saknades skäl till en sådan benämning, bevisar bland annat den händelse jag nu går att omtala.

Vid mitt inträde i det norska sorgehuset hade grafölet redan tagit sin början och bränvinsflaskan gjort sin rund ibland gästerna, samlade i det trånga rummet omkring den ej ännu tillspikade likkistan. Enligt bruket i Norge nämde

jag en psalm att sjungas, innan den döde bars ut. Värden på stället, som en och annan gång vid gudstjensterna brukade fungera som klockare, tog äfven nu upp psalmen, men efter att församlingen sjungit en vers, uppstod en paus, och till min icke ringa bestörtning presenterade man mig ett fullt glas bränvin, sägande, att "det var saa Skikken i Norge, at ved slige Tilfælde man altid tog sig en Dram mellem den forste og den anden Vers", och innan jag ännu hunnit hemta mig ifrån min öfverraskning eller hindra detta oskick, gjorde buteljen sin rund kring laget, hvar och en fattande bränvinsglaset med den ena handen och hållande psalmboken med den andra. Andra norrmän sade mig sedermera, att de aldrig i sitt hemland hört omtalas en sådan "Skikk", och att, om den derstädes egde rum, så måste den vara inskränkt till "Slemdahls Præstegjeld", hvarifrån de ifrågavarande begrafningsgästerna härstammade.

Men icke nog härmed. På vägen till kyrkogården stannades oxarne, som drogo liket, i sin gång, samt med dem den öfriga processionen, och bränvinsflaskan togs på nytt fram ur världens "Lomme". Jag väntade nu att få se samma syn repeterad vid grafven, och tvekade, huruvida jag ej gjorde rättast att gå min väg, lemnande "de döde att begrava sina döda", så mycket mer som några af *slemdölingarne* syntes, i likhet med hvad som verkligen i allmänhet lär vara bruket vid deras begrafningar, hafva blifvit något "beskjænkede".

Nu hör det till historien, att ett rykte kommit i omlopp, att det så mycket omtvistade kanal-landet åter tillfallit kongressen och ovilkorligen skulle betalas. Norrmännen, hvilka i denna trakt till större delen satt sig ned på detta slags jord, voro följaktligen i stort bekymmer att kunna erhålla penningar till dess betalande, och då, enligt berättelsen, lån voro i stadens bank att erhålla emot säkerhet i jorden, anmodades jag af flere, att derom förskaffa dem visshet, då jag innan kort skulle begifva mig till Milwaukee. Dessa bekymmer delades äfven af vår klockare för tillfället. Han hade förut på vägen talat med mig i detta ämne, men när grafven skulle igenmyllas och han åter höjde sin skära, gälla stämma, kommenterade han den 328 psalmen i Guldbergs "Psalm-Bog" ungefär på följande sätt:

— "Hvo ved hvor nær mig er min Ende"

— (Husk paa att höre efter Penge i Byen),

"Se tiden meget hurtig gaaer"

— (jeg trodde slettes ikke, att de skulle saa snart udkræve Betalning for vore jordejendome),

"Hvor let nog snart kan det sig hænde,

At jeg herfra att vandra faaer"

— (ja, jeg ved icke hvor jeg skall tage Vejen, hver Penge ikke faaes at laane — derfor, Faer, gjør Alt de muligviis kan at hjelpe mig)" etc."

Sedan man läst denna berättelse, kan man alls icke undra på att slemdölingarne tyckte illa om Bökman's predikan, i synnerhet om den var kristligt allvarlig, men deras beteende mot honom bevisar icke, att han predikade orätt eller i ett rått språk. Bättre män än Bökman hafva blifvit stenade till och med för sin predikan.

Att Bökman var *läsare* och *läsareprest*, synes för Unonius, som *icke* var någon *läsareprest*, vara hufvudskälet till hans dåliga karaktär. Man vet då, huru mycket och huru litet afseende, som bör fästas vid Unonius omdöme om Bökman.

I "Lunds Stifts Herdaminne", der namnet stafvas med *ck*, förekommer följande korta notis om mannen: "Peter Wilhelm Bökman, son af kyrkoherden B. i Söderhviddinge, född den 5 dec. 1806, blef student 1824, var någon tid missionär i Amerika; död i Götheborg den 3 okt. 1850".

Andra kapitlet.

Öfverblick af den tidigare invandringsströmmen, de vägar den tog och de synbara orsaker, som ledde den på dessa olika vägar.

HUFVUDORSAKEN till utflyttningen från Sverige har utan tvifvel varit förhoppningen att här i Amerika förbättra sin ekonomiska ställning. Då man undantager Erik-Jansarne, hafva säkert få lemnat fäderneslandet för att här finna större religiös och borgerlig frihet. Omkring 1840 började man i de allmänna tidningarna att skrifva mycket om Förenta Staterna i Norra Amerika, om dess rika resurser, dess snabba utveckling, dess önskan att få folk hit och den lätthet, hvarmed folk här kunde taga sig fram o. s. v. Dessa underrättelser väckte der och hvar hos enskilda och smärre sällskap lust och mod att begifva sig af på den långa färden för att med egna ögon se det aflägsna landet och öfvertyga sig om sanningen af hvad de hade hört. Man måste erkänna, att det kräfde mycket större mod i början att resa till Amerika, än hvad som förhållandet blef, sedan vägen blef gammal och väl känd. Desse banbrytare skrefvo sedan hem till sina släktingar och vänner i Sverige och genom sina bref, som ofta öfverdrifvet berömde Amerika, medan de kan hända för mycket förtego de mörka sidorna, uppväckte de vidsträckta utflyttningsfebrar, som buro frukt i en allt vidsträcktare utflyttning. Den privata brevexlingen har imellertid varit den starkaste driffjädern till utflyttningen från Sverige till Amerika.

De tidigare årens utflyttning från Sverige hade den egenskapen, att flockarne utgjordes af släktingar och bekanta och i alla fall af folk från samma hembygd, och de drogo i allmänhet åt samma håll och bosatte sig på samma ort, när de kommo hit till Amerika. Deraf förklaras, hvarför folket i de äldsta svenska nybyggerna i allmänhet är från samma ort i Sverige. Detta förhållande upphörde allt mera, sedan

man fick lättare kommunikationer, eller sedan sjöresan började göras med ångfartyg,

Innan vi fästa vår uppmärksamhet vid de olika flockar, som under svenska inflyttningens första år hit anlände, böra vi nämna något om en svensk man, som utöfvat icke ringa inflytande på riktningen af de vägar inflyttningsströmmen tog, sedan den nått Amerikas kust. Jag syftar på den af många af de gamle kände och i allmänhet välkände metodistpresten O. G. Hedström i New York. Genom en väns förmedling och författarens benägna medgifvande är jag i stånd att meddela följande "Minnestal"*) öfver denne man.

"Olof Gustaf Hedström, son af korporalen Johan Hedström och hans hustru Carin, var född i Ternshed församling†) af Kronobergs län, Sverge, den 11 maj 1803. Pastor Hedströms föräldrar hade sju barn, fem söner och två döttrar. Sonen Olof Gustaf fick mycket tidigt lära sig skrädderi; men vid 21 års ålder lemnade han sitt föräldrahem och sitt fädernesland. År 1825 inmönstrade han på ett krigsfartyg, som var destineradt till södra Amerika. Under resan tjänstgjorde han såsom befälhafvarens privatsekreterare. Skeppet anlände lyckligt till New Yorks hamn, der besättningen afmönstrades och erhöll rättighet att återvända till fäderneslandet. Hedström blef dock nödsakad att qvarstanna i New York, på grund af att han der blef bestulen på allt hvad han egde. Han erhöll inom kort anställning i en klädesbutik, som egdes af en Mr Townsend, kusin till henne, som fyra år senare blef Hedströms följeslagarinna genom lifvet. Efter ett par år blef Hedström, som egde ett godt affärs-geni, Mr Townsends kompanjon, och icke så lång tid derefter finna vi Hedström i sin egen klädesbutik i Pittesville, Pa., der han hade god framgång som affärsman. 1829 den 11 januari ingick Hedström i äktenskap med Carolina Pinckney, en amerikanska, född den 21 juni 1804 i Mamaroneck, West Chester co., N. Y. Deras äktenskap välsignades med tio barn, af hvilka nio äro döda. I något öfver 48 år lefde dessa makar lyckligt tillsammans, till dess döden åtskilde dem. Den ålderstigna enkan är i dag närvarande vid denna grafvårds aftäckande. Vid sitt inträde i äktenskap var Hedström oomvänd, men tvänne

*) "Minnestal öfver framlidne pastorn O. G. Hedström, hållet vid hans grafvårds aftäckande söndagen den 17 oktober 1886. Af pastor H. Olson", benäget meddeladt af herr J. Engberg, Chicago. Det är naturligtvis strängt metodistiskt, men likväl intressant äfven för luterska läsare för dess historiska innehålls skull.

†) Någon sådan församling finnes ej i Kronobergs län; men det finnes en by, "Tvinnesheda" i Nottebecks socken, och der var troligen Hedström född.

veckor derefter blef han genom dr. Phebous i New York verksamhet sant omvänd till lefvande Gud. Det gamla var för honom förgånget; allting hade blifvit nytt. Guds kärlek hade helt intagit hans unga hjerta, och en naturlig följd häraf blef, att han ömmade för de oomvända och längtade efter deras frälsning. I synnerhet låg hans föräldrars och syskons frälsning tungt på hans hjerta, och han kunde icke känna sig tillfredsstäld, med mindre än han fick personligen tala med dem om sin egen omvändelse och visa dem till Guds lam, som hade lyckliggjort honom. Fyra år efter sin omvändelse, eller år 1833 företog han med segelfartyg en äfventyrlig färd till fäderneslandet, med intet annat mål för sin resa än att få vara medel i Herrens hand till sina anförwandters frälsning. Och han misslyckades ej heller i detta sitt företag. Vid landstigningen föll han på sina knän och hembar Gud sitt hjertas låffoffer för hans stora kärlek, hvarefter han gråtande tog sin gamle, älskade fader om halsen och omtalade för honom, huru Gud i sin nåd och kärlek förlåtit honom alla hans synder och lyckliggjort hans själ. Hans föräldrar blefvo inom kort omvända, äfven så hans broder, Jonas, hvilken åtföljde honom till Amerika, der han blef svenska metodismens i Vestern fader. Nu äro de alla tillsamman i fadershuset derofvan. Hedström återvände innan kort till Amerika. Längre dröjde det ej efter hans återkomst, förr än det tydligen visades, att Herren kallat honom till ett utkoradt redskap i sin hand. Hans allvarliga gudsfruktan i förening med hans gåfvor och heliga nit för själars frälsning gjorde, att han blef afskild för predikoämbetet, och år 1835, eller sex år efter sin omvändelse och två år efter sitt besök i Sverge, upptogs han på prof i New York-konferensen, af hvilken han förblef en medlem till sin död, som inträffade 42 år derefter. Under de första tio åren af sin verksamhet (1835—1845) var Hedström predikant bland den engelsk-talande befolkningen. På hvarje plats, der han verkade, gaf Gud honom stor framgång. Han var stark i tron och vitnade om sin Frälsare, hvar helst han gick fram. Då han år 1841 kom till Windsor-kretsen, Delaware-distriktet, sade han till en sexton års yngling, hvilken tillsammans med sina föräldrar bodde i huset intill Hedströms: "Daniel, jag väntar att få se dig omvänd till Gud, innan jag lemnar detta arbetsfält. Hans förväntan blef uppfylld, Daniel blef omvänd till Gud och förenades sig med metodistkyrkan; han uppväxte och Gud fick behålla honom i sin sanning och fruktan. Han lefver ännu.

Hans namn är Daniel Steel, och han är i dag professor i teologi i Bostons universitet och är en af de heligaste och lärdeste män inom metodistkyrkan. År 1844 pågick en liflig brevexling mellan Hedström och några kristna vänner i New York om öppnandet af en missionsverksamhet bland svenska befolkningen i New York. Men Hedström var ej redo att uppmuntra en sådan mission; han plägade stundom säga härom: "It is as dark as a pocket." Men Herrens högra hand kan allting förvandla, och detta visades äfven här. En ung köpman i New York vid namn George T. Cobb tog ett stort intresse i denna sak. Som en begynnelse till en subskription till ett s. k. Betelskepp gaf han 50 dollar. Subskriptionen fortgick öfver förväntan. Fullt öfvertygade om att detta företag var af Gud, inköpte mr. William G. Roggs och några andra af Asbury M. E.-församlingen i New York skeppet Henry Seeds, som låg i North River. Detta skepp erhöll sedan namnet "John Wesley". Den 14 maj 1845 sammanträdde N. Y.-konferensen i Forsyth street M. E.-kyrkan i N. Y. Hedström kom till konferensen ännu oberedd för detta verk. Själ en för detta företag var dr Terry; han mötte Hedström i sjelfva kyrkdörren och bad honom göra sällskap till broder Peter Bergners hem, hvilket var beläget nära den plats, der Betelskeppet låg. Det var just vid sjelfva middagstiden som dessa båda Herrens tjenare inträdde i Bergners hem. Tiden var kort, och viktiga ärenden skulle afgöras. Hedström och Bergner vexlade några ord på svenska språket (Bergner var nämligen svensk); de greto tillsamman. Alla i rummet böjde knän i bön. De greto och bådo. När de uppstodo från sin bön, voro Hedströms alla tvifvel om denna missionsverksamhet försvunna, och han sade genast: "Jag tror, det är af Herren, och om konferensen utnämner mig, vill jag komma till skeppet." Och i det huset blef stor glädje. Den enkla middagen blef äten med verkligt god aptit; förhoppningen att snart hafva missionsverksamhet bland svenskarne i N. Y. fröjdade deras hjertan. Konferensen nårsitt slut; dess sista betydelsefullaste timme är kommen, biskopen uppläser utnämningslistan och bland de första utnämningarna var denna: "North River mission: Olof Gustaf Hedström." Så varensvensk metodistpredikant utnämnd att verka bland skandinaver. Detta var den första utnämningen. Sedan dess hafva många blifvit gjorda och såsom en frukt af denna första utnämning. Exempelvis må nämnas, att förlidet år utnämde vår kyrkas biskopar icke mindre än 254 predikanter för verksamheten i de skandinaviska länderna samt bland de skandinaviska folken i detta land;

och alla dessa predikanter äro medlemmar af årskonferenser. "Af Herranom är det skedt och är ett under för våra ögon." Söndagen den 25 maj 1845 höll pastor Hedström sin första predikan å Betelskeppet. På grund af sin mångåriga verksamhet bland det amerikanska folket hade han någon svårighet att ledigt uttrycka sig på svenska språket, hvadan han de två första söndagarne hade sina predikningar skrifna, men

OLOF GUSTAF HEDSTRÖM.

då han den tredje söndagen uppträdde, behöfde han ej vidare binda sig vid något manuskript, utan predikade han då ex tempore; och en hvar, som kände pastor Hedström, vet, att han ej var danad för att stå i en predikstol och läsa en predikan. Å detta skepp fortgick Hedströms verksamhet till år 1857, då ett annat skepp aflöste det gamla. Det nya fartyget erhöll samma namn som det gamla. Å det nya Betelskeppet fortsatte Hedström sin verksamhet till år 1875, så att hans

tid som missionär uti den svenska missionen i N. Y. var 30 år, med undantag af någon tid, då pastor O. P. Peterson (norsk) på grund af Hedströms brutna helsa skötte denna plats.

Under 40 års tid var Hedström predikant, och först tvänne år före sin död upphörde han att vara predikant i det aktiva verket. Under sommaren 1863 besökte Hedström för andra gången sitt fädernesland. Han besökte utom andra platser äfven köpingen Lyckeby, belägen tre fjederdel mil från Karlskrona. Hedström predikade evangelium hvar han for fram. I Karlskrona predikade han å en större sal fem aftnar efter hvarandra. Tecknaren af dessa rader hade förmånen få lyssna till de välsignade sanningar han då tolkade. Aldrig skall jag förgäta den veckan. Jag hade då varit omvänd i fyra år och hade under den tiden sökt nära det andliga lifvet med ett evangelium, som bestod af minst två tredjedelar "antinomianism". Denna föda var för mager, och den andliga kraften blef derefter. Romarebrevets sjunde kapitel var på den tiden för de flesta kristna det andliga lifvets gradmätare. Men pastor Hedström var ingen antinom; han var en bibelkristen. Han var i tro, lära och lefverne en verklig apostel. Jagerinrar mig här följande yttrande af pastor Hedström: "Hvar står det skrifvet, att du skall hafva en mängd af synder med dig på vägen till himmelen? Detta är djefvulens lära. Bibeln lärer, att Jesu Kristi, Guds Sons, blod renar oss från alla synder, och det är Guds vilja och din stora förmån att blifva renad från alla dina synder i dag, ty i dag är den behagliga tiden, i dag är salighetens dag." Den välsignade säd Hedström nu utsådde uppspirade ej genast, men den förlorade ej sin lifskraft.

Trenne år senare besökte några gudfruktige sjömän Karlskrona, och genom dem, hvilka genom Hedströms verksamhet å Betelskeppet kommit till Herren, blef metodismens fana planterad i Karlskrona. Af så väl höga som låga, rika som fattiga, bemöttes Hedström med aktning och förtroende. Äfven af statskyrkans presterskap bemöttes han med mycken vänlighet, och flere af statskyrkorna öppnades för honom. Hans skriftliga lära och klara framställning om full, fri och närvarande frälsning från all synd var visserligen ny för deras öron; men hela hans lif och uppträdande var en lefvande och kraftig utläggning af hans lära. Hans hela lif andades helighet, allvar och sann ödmjukhet. Hans inflytande var stort. Så berättas om detta hans inflytande bland annat följande: En viss prost,

hvilken öppnade sin kyrka för Hedström, bad honom fullgöra allt hvad som hörde till högmessogudstjensten, men Hedström vägrade på det bestämdaste att uppläsa de ceremoniella bönerna och de många kungörelserna. Det blef därför öfverenskommet, att prosten själf skulle gå upp på predikstolen efter predikans slut och uppläsa de öfriga böneformulären och kungörelserna. Men prosten, som tagit plats på en stol nära altaret, blef så gripen af Hedströms allvarliga predikan och innerliga bön, att han helt och hållet förglömde den del af gudstjensten, som fallit på hans lott att fullgöra. Undersamma resa besökte han tyska konferensen, som då var samlad i Bremen, Tyskland, och höll ett tal till den samma samt döpte prof. Warrens dotter, hvilken i dopet erhöill namnet Christina. Samme prof. W. är nu president vid Bostons universitet. I ett bref af den 25 sistlidne september säger prof. Warren till skrifvaren: "Among the German brethren, whose conference he visited that year he made a most favorable impression. The geniality of his conversation, the unction of his prayers, the sweetness of his apostolic spirit charmed all with whom he came in contact." Å Betelskeppet var Hedström en fader för den skandinaviska befolkningen, som kom till N. Y. Han var en budbärare af gudomlig tröst till sörjande och värnlösa. Han utdelade timliga och andliga häfvor till hjälpbehöfvande utan anseende till personen. Tusentals biblar och nya testamenten jämte andra religiösa skrifter utdelades ombord å "John Wesley". Hedström besökte fartygen, så snart de hade ankrat i hamnen, och inbjöd besättning och passagerare att besöka Betelskeppet samt talade lifvets ord till dem. Hans uppfattning af bibelns värde i förening med medborgareskap i denna stora republik kan bäst fattas af de ord, han ofta plägade säga till immigranterna, då han kom till dem ombord på fartygen så väl som då de kommo ombord å Betelskeppet: "Älskade landsmän! I hafven kommit hit för att blifva medborgare af den stora amerikanska republiken. Detta land, det bästa i verlden, är grundadt på bibeln, och I kunnen ej blifva värdiga medborgare här, med mindre än I läsen bibeln och praktiskt utfören dess föreskrifter i lifvet. Om I därför viljen lofva att läsa denna bok och efterkomma hvad den föreskrifver, så vill jag i det Amerikanska Bibelsällskapets namn gifva hvarje familj en bibel.

Som talare egde Hedström gåfvor som få. Hans predikningar voro allvarliga och väckande. De kristna uppväcktes till ett heligt allvar uti sökandet efter helgelse, "utan hvilken

ingen får se Herren". De oomvända väcktes ur sin andliga slummer. Sjelf trodde han på och lefde i erfarenhet af biblisk helighet. Klassmöten, bönemöten och lägermöten voro hans älsklingsmöten. Han egde en skarp omdömesförmåga, icke minst då det gälde att bedöma en kandidat för predikoämbetet. I sitt sätt var han vänlig och tillmötesgående. I sitt umgänge var han ödmjuk och nedlåtande. Han ansåg sig ej för hög att skaka hand med någon; och hans hand utsträcktes alltid i Jesu namn, för att meddela hjälp åt den nödstälde. Vid sina husbesök uppmärksammade han barnen så väl som de äldre. Han var försakande, sjelfuppoftande och hjälpsam. Han var en öm make och en god fader. Hvar helst man träffade honom, i kyrkan, på gatan eller hemmet, öfvertygades man om att han var en man, som lefde för att vara till välsignelse för andra. Få i sanning kunde på denna sidan himmelen njuta mera i erfarenhet af Guds nåd och rening genom Jesu blod än han.

Äfven hans dödsbädd var en kraftig predikan om full frälsning, om rening från all synd genom tron på Jesu blod. Han fick ej sluta sina dagar i sitt eget hem, som vid den tiden var i "Cape May", N. Y. Under en konferensresa besökte han Mr. Albert Chellbergs hem i nr. 299 å tredje avenuen i N. Y. I detta hem insjuknade han den 13 mars 1877, och i detta hem tillycktes hans ögon i den sista slumren. Under de två sista veckorna af hans sjukdom voro plågorna mycket svåra, men himmelen hade sänkt sig ned i sjukrummet, och ej knot eller ord af klagan hördes från hans läppar. Såsom han lefde, så dog han. Kristus var hans lif — döden blef hans vinning. Den 5 maj 1877 gick han triumferande in i sin Herres glädje. Hans begrafning egde rum den 8 i samma månad. Likpredikan hölls i St. Paul M. E.-kyrkan i New York af teol. doktor Lucius King, hvarefter stoftet fördes till denna plats. Dr. King och Hedström, hvilka från yngre dagar voro förtroliga vänner, hade sinsimellan gjort den öfverenskommelsen, att den efterlevande skulle hålla den andres likpredikan. Om denne vår hänsofne broder, Olof Gustaf Hedström, kan det i sanning sägas, att "han talar ännu, ändock han död är." Och såsom han är den skandinaviska metodismens fader, är det rätt och tillbörligt, att vi — om än något sent — hedra hans minne genom att på hans graf resa denna minnesvård. Men fader Hedströms monument är ej blott denna vackra granitsten, som här blifvit upprest; det finnes ett ännu bättre. Det be-

står af den skandinaviska metodismens trettiotusen medlemmar, hvilka i dag finnas på jorden, i förening med de tusenden, som redan med honom förenats med den triumferande församlingen derofvan. Må hans mantel falla öfver oss alla, som äro hans barn, och öfver hela vår älskade kyrka!

Frid öfver hans minne!"

Det af tidigare invandrare allmänt kända *Betelskeppet* utgjorde i många år den enda allmänna lokal i New York, der de svenske invandrarne kunde samlas och erhålla andliga och lekamliga råd. Här blefvo många svenskar omvända till metodismen, öppna som de voro för andliga intryck efter den långa, besvärliga sjöresan och efter landstigningen i den nya världen, der de till att börja med måste känna sig så främmande. Hedströms mission på *Betelskeppet* blef en mäktig propaganda för metodismen bland vårt folk icke blott här i landet utan äfven i Sverge, dit den sträckte sina verkningar. Planen var utmärkt väl anlagd, och missionen hade utan tvifvel kunnat uträtta mycket mera, om den bedrifvits med skickligare verktyg. Lifligt erinrar jag mig mitt första sammanträffande med O. G. Hedström, hösten 1850. Så snart vårt fartyg hade landat, kom en hans medhjelpare om bord, ofvan omtalade Bergner, en äldre man, och, om jag ej missminner mig, från Jämtland. Han talade vänligen med oss, utdelade traktater och inbjöd oss till gudstjenst på qvällen i *Betelskeppet*, som låg icke långt ifrån der vårt fartyg låg. En liten stund derefter kom Hedström sjelf, meddelande oss goda råd rörande vår resa inåt landet, ville gerna hjälpa oss till rätta, höll en bön ibland oss på däck och inbjöd oss till *Betelskeppet*. Vi gingo dit. *Skeppet* var inredt till ett kapell med bänkar och predikstol och var väl upplyst. Man sjöng ur svenska psalmboken, och Hedström höll en predikan eller tal, hvarefter några stodo upp och höllo bön. Vi stannade öfver söndagen i New York och hörde honom åter predika ett par gånger. Ordningen för gudstjensten var icke precis den i Sverge vanliga; dock lämpade han sig i flera stycken derefter. Hans predikan förekom oss hjertevarm; men innehållet och sammanhanget var bra mycket sammanrördt, utan någon rätt skilnad mellan lag och evangelium; tankegången var mindre redig och språket rådbråkad, dock någorlunda begripligt. I enskilda samtal förekom han oss mycket andlig och from,

dock icke fanatisk. Då vi inläto oss med honom i afseende på läran och bekännelsen, kände han sig brydd, men försäkrade, att han ville vara luteran i äkta, god mening. Han var då en man på 47 år, men väl bygd och af något öfver medellängd, hade ett fromt, hederligt och vänligt ansigte och ett tilldragande sätt, var välklädd i svart rock och hvit halsduk. I hans hem, der jag besökte honom, såg det för den tiden välbergadt ut. Hans hustru syntes vara en hygglig och bildad qvinna, en amerikanska af gammaldags typ. Genom sin ställning till och beröring med invandringen i New York och genom sin förbindelse med sin broder Jonas i Illinois var det som Hedström i många år utöfvade ett starkt inflytande på invandringsströmmen och den väg den tog inåt landet.

Rörande Jonas Hedström kan jag lemna några upplysningar, hemtade dels ur "Svenskarne i Illinois"* och dels ur egna minnen.

Då O. G. Hedström besökte Sverige 1833 och troligen återvände hit samma år, tog han med sig sin yngre broder, Jonas. "Sina första år härstädes uppehöll den senare sig i synnerhet i New York och Pennsylvania och arbetade såsom smed. Han hade upp till denna tid lefvat ett temligen världslost lif och ingalunda varit något helgon. Men nu inträdde en vigtig förändring med honom, föranledd genom åhörandet af två äldre metodistfruntimmers samtal rörande deras religiösa erfarenheter. Han förloras nu ur sigte några år, men kommer 1838 fram i Illinois, der han för en kort tid uppehöll sig i Farmington. I New York hade han gjort bekantskap med en familj vid namn Sonberger, och när denna familj flyttade till vestern och bosatte sig i Victoria, drogs äfven den unge Hedström dit. Här började han nu (1839) att predika och begagnade för detta ändamål Salems skolkhus i Victoria town. I samma "township" blef han ungefär vid samma tid bofast och blef der till sin död"', som timade några år före 1880.

* "Svenskarne i Illinois. Historiska anteckningar, samlade och utgifna af Eric Johnson och C. F. Peterson, Chicago 1880". Detta arbete på 471 sid. 8:vo är värdefullt för Svenskarnes i Amerika historia. Visserligen förekommer en mängd felaktiga uppgifter, men man måste vara tacksam mot författarne, som samlat en sådan massa af historiska notiser rörande våra landsmäns tidigare år i Amerika. Den, som försökt sig något på sådant arbete, vet, huru svårt det är, och skall därför uppskatta hvarje redligt försök af detta slag. På samma gång som "Svenskarne i Illinois" bemödar sig om att vara opartiskt, märker man dock snart, att arbetet utgått från den åskådningskrets, som kan anses vara en frukt af Eric-Jansonismen. Med tacksamhet erkänner jag mig hafva hemtat många upplysningar från detta arbete och har gjort bruk af dess uppgifter, der jag kunnat.

** Ibid. sid. 286.

“Hedström öfvergaf icke sitt handtverk för att blifva prest, utan predikade och arbetade med släggan ömsevis. Men möjligt är, att hans varma nit för metodismen oftast drog honom till predikstolen. Åtminstone måste detta hafva varit händelsen, när omsider svenskarne började styra sin kosa till Victoria. Han fann ibland dem ett kärt missionsfält och var aldrig angelägnare om något än att leda dem in på sin religiösa tros område. — Framgång mötte han äfven. Hvarhelst han uppträdde, med sina kraftiga om ej alltid så värtaliga föredrag, lyckades han att till sina meningar omvända någon eller några af sina landsmän”. “Han bildade den första svenska metodistförsamlingen vester om staden New York den 15 dec. 1846 i Victoria, hvilken vid sin stiftelse bestod af endast 5 personer. Småningom uppstodo flere församlingar i trakten deromkring, och öfver dessa sattes J. Hedström till presiderande äldste 1854, hvilket ämbete han innehade i två år”*)

På hösten 1850 och vintern 1851 sammanträffade jag några gånger med J. Hedström. Han var fullkomligt amerikaniserad; men talade svenska bättre än brodern. Han var af medelmåttig storlek, hade ett välformadt hufvud och ansigte, såg förståndig och nästan slug ut. Mot främmande var han något sträfv, men bland vänner och bekanta var han mycket fri. Han var klädd och skickade sig som en vanlig amerikansk farmare på den tiden. Jag minnes grant hans ljusblåa, bredryggiga, något slitna öfverrock, hans neddragna plysmössa och att han hade byxorna nedstoppade i stöfvelskaften, en vanlig försigtighet mot Illinois-smutsen. Mot Esbjörn var han mycket bitter, och han gjorde sig intet samvete att tränga sig in hvar han kunde i hans verkningskrets. I Moline kom jag en gång i strid med honom, emedan jag försökte att försvara den luterska nattvardsläran, hvilken han försmädade. Han syntes taga det illa och kallade mig “pojkslyngel”. Det var icke svårt att komma i strid med honom. Vid samma tillfälle hörde jag honom predika hos Olaus Bengtson, den första svenska metodistfamiljen i Moline, då han hade Rom. 7 kap. till text. Den senare delen af kap. förklarade han så, att Paulus var under lagen, då han der omtalar sin andliga ställning, men att han sedan blef fri från all vidlådande synd. Han dref skarpt på kristlig fullkomlighet. Då han predikade, skrek och väsnades han

* Ibid. sid. 286, 287, 289.

mycket och lade an på att uppröra känslorna. Han syntes ock hafva en särdeles stor lust att polemisera, i synnerhet emot den luterska läran, och metodistkyrkan, den han var fanatiskt tillgifven och hvilkens framgång och seger han satte öfver allting annat, tycktes vara för honom den enda saliggörande.

Det var naturligt, att J. Hedström meddelade sin broder i New York underrättelser om landet i vester, dess myckenhet, godhet och prisbillighet. Till följd häraf var det utan tvifvel, som O. G. Hedström rekommenderade de strödda svenskar, som kommo till New York för att utse passande boningsplatser åt sig sjelfva och åt väntade vänner och bekanta, att tåga vester ut till Victoria i Illinois. Deraf förklaras orsaken, hvarför de tidigaste invandringshoparne af vårt svenska folk drogo af så långt inåt landet, under det att land fans på mycket närmare håll.

INVANDRINGSHOPARNE I TIDSORDNING.

Jag vill nu i tidsordning berätta något om de olika invandringshoparne före 1854 och, för så vidt som jag kunnat få reda på dem, följa dem på deras spår.

1. *Daniel Larson från Haurida, Småland, och hans sällskap, 1844.* Daniel Larson, född i Haurida socken, Småland, 1821 och nu boende i Town of Goodhue, Goodhue co., Minn., har meddelat mig följande: Genom Unonii bref i tidningarna hade han och en del andra i hans hemtrakt, till ett antal af 50 personer, beslutat att resa till Amerika. Resan företogs på hösten 1844 med svenska skeppet Superior och kostade 60 rd:r personen. Efter tio veckor landade de vid jultiden i Boston. Larsons fader, Lars Landberg, fortsatte resan med alla öfriga, utom Larson, till Sheboygan i Wisconsin, der han slutade sina dagar 1846. Om de öfrigas lefnadsskiften vet L. intet att upplysa. Larson sjelf slog sig ned i Brocton (N. Bridgewater och Campello) i närheten af Boston och arbetade der som skomakare i 7 år; 1851 reste han hem till Sverige, och när han återvände, hade han 60 personer med sig. En del af dessa skingrades hit och dit, men en del slog sig ned med Larson i Brocton. Sålunda grundades det svenska samhället i Campello eller Brocton. Under de följande åren inkommo alltjämt nya invandrare, hvilka funno arbete på skomakeriverkstäderna. D. Larson afflyttade från Brocton 1868

och nedsatte sig på en inköpt farm i Town of Goodhue, Minn., der han ännu lefver och är utan tvifvel en af de tidigaste ännu lefvande invandrarne.

2. *Peter Kassel och hans sällskap, 1845.* I Kisa, Östergötland, vaknade utvandringslusten tidigt. Hvad som gaf anledning dertill synes hafva varit den omständigheten, att kapten P. von Schneidau, hvilken, såsom vi redan sett, flyttade till Amerika 1842 och någon tid bodde i Unonii nybygge, Pine Lake, Wis., skref hem till sin fader, major Schneidau, hvilken bodde i Kisa, och att innehållet af dessa bref blef känt af allmänheten i trakten. Snart togo talet om och tankarne på Amerika hos några djerfvare män sin form i ett utflyttningsbeslut, och Peter Kassel blef deras ledare. Han kunde vid den tiden vara omkring 50 år. Han hade varit mjölnare, äfven någon tid rättare på ett gods. Han var en händig man, och hade byggt ett slags tröskmaskiner, som drevos med handkraft, kunde räkna och skrifva och var känd för att vara nykter och religiös. I sällskap med svågern, Peter Anderson, en Johan Danielson med flere, in alles 5 familjer, 4 från Östergötland och 1 från Stockholm, afreste han med briggen Superb från Göteborg till Amerika 1846 och landade i New York. De hade ursprungligen ämnat resa till Wisconsin, förmodligen till Pine Lake; men i New York blefvo de underrättade om att det fans bättre land i Iowa, hvarför de bestämde sig för att resa dit. Från New York reste de till Filadelfia, derifrån till Pittsburg, sedan ned för Ohio-floden och upp för Mississippi, till dess de kommo till Burlington, Iowa. Derifrån tågade de 42 mil inåt landet och grundlade nybygget New Sweden i Jefferson co. Under de omedelbart derpå följande åren fick nybygget ständigt ny förstärkning genom ankommande invandringsshopar från samma trakt af fäderneslandet.

3. *Erik Jansarnes invandring från södra Helsingland, Gestrikland, Dalarne m. m., 1845—1854.* Med Erik Jansarne började invandringen att antaga ett större omfång. Orsaken till deras utvandring från Sverge var af religiös natur, ty de funno icke der den frihet för sin tros utöfning, som de fordrade. De utgjorde en egen sekt, som på inga villkor kunde finna något rum inom statskyrkan, och på den tiden* fans ingen dissenter-lag i Sverge. Det fans därför ingen annan ut-

väg för dem än att utvandra, så vida de ville fasthålla Jansonismen.

Den, som först mera bestämdt vände deras tankar på Amerika, synes hafva varit en Gustaf Flack från Älfta, Helsingland, som tidigt på fyrtiotalet uppehöll sig i Amerika.* Han hade vistats någon tid i och omkring Victoria samt i Chicago, Ill. Derifrån skref han 1843 till sina vänner i hembygden och underrättade dem om det stora landet i vester och utsigterna der. Vare härmed huru som helst, men säkert är, att år 1845 utsändes Olof Olsson från Söderala med hustru och två barn af Jansonisterna såsom förbud till Amerika för att härstädes utse en tjenlig plats till hem för den Jansonska sekten. Den Olssonska familjen anlände lyckligt till New York, der den genast sammanträffade med pastor O. G. Hedström. "Den senare lade nu an på att omvända Olsson till metodismen och lyckades, hvilken omvändelse icke innebar någon särdeles stor trosförändring, all den stund Jansonismen, noga granskad, kom John Wesley's lära mycket nära.** Följda af Hedströms böner och varma välsignelser, anlände O. och hans familj till Victoria i Knox co., Ill., hvarest Jonas Hedström, New York-missionärens broder, då bodde. Här stannade nu O. till påföljande år, då den första Jansonska flocken ankom."***

Samma år, men senare, afseglade från Gefle ett större antal; men om deras framkomst, eller hvart de togo vägen, upplyser icke "Svenskarne i Ill." "I juli 1846 kom Erik Janson sjelf med ett litet sällskap till Victoria. Han hade, innan han afreste från fäderneslandet, till fullo uppgjort den plan, efter hvilken utvandringen skulle ega rum, och till ledare för den samma utsett Jonas Olson, Olof Johnson, Olof Stenberg och Anders Berglund".

Rörande den tidens svårigheter för en utvandring i större massa, hvarom här var fråga, yttras i mera nämnda arbete sidan 29: "Det var vid denna tid ytterst svårt att erhålla för utvandring till Amerika (som då var okänt) riktigt lämpliga fartyg. De få svenska skepp, som gingo på detta land, förde för det mesta järnlast och voro utan anordningar för passagerare. Imellertid blefvo de inrättade så godt sig

* "Svenskarne i Ill.," sid. 233.

** Detta medgifvande gjorde också Jonas Hedström mer än en gång, antingen det då var af övertygelse eller af potitlik. "Erik Janson och jag spela på samma sträng", sade han.

*** "Svenskarne i Ill." sid. 27.

göra lät för detta sällskaps behof. Men som då ej funnos några förordningar emot öfverlastning och enär fartygen voro små, blef det ytterst smått om rum om bord och mycket obehag, till hvilka obehag kom den omständigheten, att åtskilliga farkoster voro så gamla och ruttna, att de med möda motstodo sjön. Också gick ett af dem spårlöst förlo-radt med besättning och 50 kolonister; ett förläste vid New Foundland, hvarvid dock folket räddades, och ett annat var fem månader på resan, under hvilken tid de ombord varande utstodo många lidanden och besvärligheter, sjukdom och hungersnöd deribland."

Samtidigt med Erik Janson inträffade i Victoria, i juli 1846, "den första skeppslast, som framkom och bestod af dal-folk under L. G. Larsons ledning". Denne Larson var den rikaste man, som "sällade sig till samfundet, enär han lade 24,000 rd:r till den gemensamma kassan".

I oktober samma år kom Jonas Olsson med sitt följe. Vid vinterns inbrott voro nu 300 själar samlade på den plats, som fick namnet Bihop Hill, och boningshusen utgjordes af två stockhus, fyra större tält och ett annat tält för kyrka.

I juni 1847 kommo på en dag icke mindre än 400 unga män och kvinnor utom barn. En stor del af dem hade gått till fots från Chicago till Bishop Hill. John Björk, A. Anderson och en Hammarbäck voro sällskapetets ledsagare.

1848 synes icke något större sällskap hafva anländt till kolonien; men under 1849 kom en ny talrik skara, bestående till största delen af norrmän, under en viss Nylunds ledning. De hade koleran med sig, då de kommo till Bishop Hill, och icke mindre än 143 dogo på en kort tid inom kolonien. Norrmännen lemnade platsen och sökte sin lycka på andra håll. Troligen var det samma norrmän, som sedan bodde i Mission Point vid Foxfloden och af hvilka en del sedan öfver-gingo till mormonismen.

1850 synes den sista, något större skara af Jansonist-utvandrare hafva ankommit under Olof Johnsons och Sten-bergs ledning. Desse män hade varit hemma i Sverge för att uppsamla kvarlevorna af Jansonisterna och hade lyckats få ihop 160 personer, med hvilka de afseglade från Sundsvall. I Milwaukee's hamn dogo mellan 50 och 60 personer af detta sällskap, och ledarne kommo illa ut för stadens myndigheter och tvungos att ersätta dem för de utgifter de haft för de sjuke.

Senare på hösten samma år kom Jöns Anderson med 80 kolonister, som hade utgått från Gefle med skeppet Condor. 1854 kommo ändtligen 70 personer. Härmed var den Jansonistiska utvandringen slut, sedan den hade pågått i omkring 9 år. Antalet af dessa utvandrare kan man blott gissningsvis uppgifva; men det torde ej mycket hafva öfverstigit 1500 själar. Denna emigration hade ådagalagt, att det gick an att utvandra från Sverige i massa.

4 *De första svenskar, som kommo till Chicago.* Enligt "Svenskarne i Illinois" var ofvannämde Gustaf Flack den förste svensk, som bodde i Chicago, der han 1843 hade en liten handel i närheten af Clark-gatubryggan. Ungefär samtidigt kom en annan dit vid namn Åström, och derpå kom en viss Svedberg dit. 1845 kom kapten P. von Schneidau dit från Pine Lake. Men det var först 1846 som ett större antal svenskar kommo direkt från Sverige och slog sig ned i Chicago. Den första flocken för det året utgjordes af 15 familjer, men från hvilken ort i Sverige de kommo är icke uppgifvet. De voro mycket fattiga och fingo lida mycken nöd. Kapten Schneidau berömmes såsom både "tolk och tröstare" för dessa arma människor. Genom hans omsorg fingo de arbete hos B. W. Ogden och A. Smith, som läto dem rödja ett stycke land, beläget strax norr om nuvarande Divisiongatan. Dagspenningen var 50 cent om dagen, då de fingo föda sig sjelfva. Qvinnorna tvättade kläder för 10 @ 25 cent om dagen.

Den 3 oktober 1846 anlände, under Jonas Olsons ledning, ett större antal svenska immigranter; desse, som alla voro vestmanlänningar, hade vid afresan från Sverige bestämt sig för att förena sig med Bishop Hill-kolonien; men ändrade sitt beslut, när de kommo till Chicago, och stannade der.

Bland dessa nämnas Anders Larson, Jan Janson, broder till profeten E. Janson, John P. Källman, Pehr Ersson, Peter Hessling, A. Thorsell och en Källström. Till att börja med bodde alla dessa tillsammans i ett hus på Illinoisgatan mellan Dearborn- och State-gatorna. Detta folk synes hafva utgjort sjelfva stommen till den församling, som G. Unonius bildade i Chicago 1849.

Sedan gick ju den stora inflyttningsströmmen genom Chicago, och många stannade alltjämt en längre eller kortare tid, många slog sig ock ner der för alltid. Sålunda heter det i den anförda källan: "1847 ökades antalet med 40 nya famil-

jer från Sverige; 1848 kommo ytterligare 100. Tiderna voro nu något bättre, och dagslönen betaltes med 75 cent; men lefnadspriserna voro ej stort lägre än nu, hellre högre. En tunna mjöl gälde \$6 @ 7, fläsk 6 @ 8 cent per skålpund; hushyran var mycket hög, \$20 per månad betaltes för 5 @ 6 torftiga rum. 1849 kommo 400 svenskar och med dem koleran, som nu visade sig mer eller mindre hvarje år t. o. m. 1854, då hon grasserade allra värst. 1850 ökades svenskarnes antal med 500 och åren 1851 och 1852 med 1,000 hvardera året. Det senare året kommo en del vestgötar, som äntligen hamnade, sjuka och värlösa, i Chicago och omhändertogs af den norske pastorn Paul Andersen, och hvilka kommo att utgöra grundstommen till den svenska luterska församlingen. Under denna tid af sjukdom, fattigdom, nöd och sorg var pastor Unonius till stor tröst och hjälp för de stackars landsmännen, för hvilket han förtjenar ett tacksamt erkännande. Särskildt bör nämnas, att fru Unonius ådagalade en berömlig sjelfuppoffring och oegennyttig kärlektstjenst mot det arma folket, en tjänst, som sent skall glömmas.

5. *Nya invandringar från Östergötland och Kalmar län, 1846—1848.* Från Kisa och kringliggande trakter utvandrade 1846 ett sällskap af 75 personer och kommo öfver med skeppet Virginia, fördt af kapten Johnson, i akt och mening att uppsöka P. Kassel i Iowa. Men i Albany, N. Y., blef sällskapet beröfvadt sina penningar och kunde ej komma längre än till Buffalo. Under vägen mellan dessa platser måste de "lifnära sig med vilda plommon, dem de funno längs kanalbanken, samt med hvad de dessutom lyckades komma öfver". — I Buffalo måste de stanna i två år, innan de kunde förtjena nog till resans fortsättning. Imellertid blef resplanen nu ändrad och det af följande anledningar: 1847 hade en annan skara från samma trakter i Sverige kommit öfver till New York i afsigt att också resa till P. Kassel i Iowa; men i New York hade de af pastor O. G. Hedström blifvit tillradda att resa till Illinois och den trakt, der hans broder var. De kommo således först till Victoria och blefvo sedan af Jonas Hedström visade till Andover såsom en plats särdeles passande för ett svenskt nybygge. De blefvo således detta nybygges banbrytare. Bland dessa nämnas N. J. Johnson med hustru från Jerda, Kalmar län; Anders Johanson och familj; Friberg och familj; Nils Nilson; Hurtig m. fl.

Under tiden hade desse fått reda på sina bekanta, som voro

i Buffalo, brevexlat med dem och tillrådt dem att komma till Andover, hvilket också en del gjorde)*. Bland dessa nämnas följande, hvilka 1848 kommo till Andover: Samuel Johnson från Södra Wi med familj; Holland Elm med familj från Gammalskil, Östergötland; Erik Peter Anderson med familj från Kisa; Samuel Samuelson med familj från d:o; Måns Johnsons enka (mannen dog i Buffalo) och en son från d:o.

Den andra delen af dem, som kommo till Buffalo 1846, tog vägen till Sugar Grove, Warren co., Pa., och blefvo de förste svenske nybyggarna i trakten af Jamestown. Anledningen dertill var följande: En af desse svenskar, Germund Johnson från Kisa, hade två unga döttrar, som till följd af fattigdom blifvit lemnade på fattighuset i Buffalo, men sedermera derifrån uttagna af tvänne fruntimmer, som bodde i Sugar Grove, Pa. Fadern, derom underrättad, besökte sina barn och fann dem hafva det godt, hvarför han ock beslöt att flytta dit med den öfriga familjen. Dit flyttade ock efter hand de andre qvarvarande i Buffalo, ibland hvilka voro Carl M. Johnson från Hesseby, Jönköpings län, och hans broder Fredrik Johnson med familj; en gammal soldat vid namn Norman från Horn, Östergötland; Carl Johnson med familj från Sund; Samuel Dahl och hans syster Karolina.

Innan desse 1848 afflyttade från Buffalo till Sugar Grove, tillkommo flere nya från Sverge, såsom Anders Pet. Johnson, broder till Carl och Fredrik Johnson, samt system Johanna; Helena Lovisa Peterson; systrarna Lisa och Lena Anderson, alla tre från Lönneberga, Kalmar län, m. fl. Desse blefvo, såsom sagdt, de förste svenske nybyggarna omkring Sugar Grove och Jamestown, hvilkas antal derefter förökades år efter år.†) Rörande en del af ofvan nämde personers senare öden kan nämnas, att Samuel Johnson från Södra Wi dog 1887 i Orion, Ill., der han hade bott i många år. Han var en from och erfaren man och till bekännelsen luteran.

Germund Johnson flyttade med familj till Vasa, Minnesota, och var i flera år farmare derstädes. Sedan flyttade han till Red Wing och hade sitt egentliga hem der de senare åren, men vistades mycket af tiden hos sina barn, dels i Alexandria,

*) I en historik öfver sv. lut. förs. i Andover i "Korsbaneret" för 1880 heter det, att Sam. Johnson (och naturligtvis de andre, som här nämnas) hade genom "en svensk från Bishop Hill, som tidigt på våren 1848 besökte Buffalo", fått upplysningar om Andover och derför flyttade dit. Detta kan vara fullt riktigt utan att dock stå i strid med mina uppgifter.

†) Dessa underrättelser äro hemtade dels från "Svenskarne i Ill.", der de förekomma strödda och utan sammanhang på sidorna 74, 366 och 367, och dels genom muntliga samtal med en del af i fråga varande personer.

Douglas co., och dels i Stevens co. samt dog i augusti 1888 i Hancock samma co. Hans hustru, "Kare", dog ett par år förut; båda äro begrafna i Vasa. De voro till bekännelsen metodister, ganska frispråkiga och skrädde icke orden.

Carl M. Johnson flyttade till Paxton, Ill., 1863, tjente i några månader i unionsarmeen, flyttade 1866 ut till Farmersville nära Paxton och bor der på sin farm.

Fredrik Johnson har i många år varit bosatt i Hessle Valley, Pa., i närheten der den gamla sv. lut. kyrkan stod, och så vidt känt är, lefver han der ännu. En af hans söner är pastor i den första sv. lut. församlingen i Rockford, Ill., L. A. Johnston.

Anders Pet. Johnson, den tredje brodern, flyttade med familj till Vasa, Minn., 1859, köpte sig en farm derstädes och arbetade sig upp till välstånd. Han var till bekännelsen luteran och dog i Vasa 1879 i en ålder af 58 år.

Desse tre bröder voro från Hessleby församling, hvarför de kallade den dal, der de först bosatte sig i Pennsylvania, Hessle Valley. Helena Lovisa Peterson blef omkring 1851 gift med Erik M. Anderson. År 1855 flyttade de till Vasa, Minn., upptogo ett "home-stead" derstädes och bebo ännu samma farm. De voro med, då den sv. lut. församlingen stiftades i Vasa och hafva alltsedan varit bland dess trognaste medlemmar.

6. *1849 års invandringsskaror.* Flere sådana äro kända. Från den gamla utflyttningshärden, Kisa och trakten deromkring, samt från Grenna och omnejd kom en ny laddning utvandrare detta år. Nils Magnus Kilberg i Swedona, Mercer co., Ill., som är född i Kisa den 6 februari 1821, har berättat följande: I sällskap med 300 personer reste han om våren 1849 å skeppet Charles Tottie, kapten Bäckman, från Göteborg och kom fram till New York på 7 veckor och 4 dygn. Från New York färdades man på kanalbåt till Buffalo, och sällskapet var inpackadt på 3 sådana. Å en af båtarna utbröt kolera, innan de kommo fram till Buffalo. Derifrån färdades man med ångbåt öfver sjöarne till Chicago. "Chicago såg då icke mycket ut", anmärker Kilberg; "marken var glest bebyggd, och på de sumpiga gatorna såg man öfver allt döda hundar och katter." Derifrån reste sällskapet med kanalbåt till Peru. I Peru legde man hästskjuts för 9 lass och betalte \$18 lasset till Andover.

I Chicago hade de sammanträffat med kapten Viström*), som ledsagade dem till Andover, dit de anlände den sista juli.

Från början hade detta sällskap ämnat uppsöka P. Kassel i Iowa; men nu nödgades de att stanna i Andover och trakten deromkring till följd af kolera och andra sjukdomar. De ämnade dock fortsätta resan på hösten, när svalare väder inträffade. På senhösten försökte Kilberg att resa till New Sweden; men då han i Rock Island förgäfvos väntade på ångbåtslägenhet till Burlington, återvände han till Andover och bosatte sig i Swedona, der han allt sedan blifvit qvar och lefver ännu. — Med detta sällskap kommo Johannes och Carl J. Samuelson från Tjäderstad, Östergötland, som slog sig ned i Hickory Grove, nu mera Ophiem, hvarest de med åren kommo i stort välstånd.

Bland dem af samma sällskap, som voro från Grenna — och desse voro de första utvandrare från den trakten — voro Johan Svanström, skraddare till yrket, och hustru, född Nordqvist, hvilka bodde i Brooklyn i 4 år; flyttade sedan, eller 1853, till Campello, Mass., och bodde der till 1861, då de flyttade till Red Wing, Minn., hvarest de ännu vistas och äro medlemmar af den sv. lut. församlingen. Vidare Johannes Peterson från Örserum, Grenna, som en tid bodde i staten New York, flyttade sedan till Indiana och bor nu i Beaver, Ill. Svanström säger, att det var omkring 30 personer med i detta sällskap ifrån Grenna socken.

De följande åren ankom efter hand det ena sällskapet efter det andra från Östergötland och Kalmar län, och slog sig dessa ned i Andover, Swedona och kringliggande platser.

Samma år, eller 1849, kom ett annat sällskap utvandrare öfver till Amerika, hvilka voro från Gestrikland och södra Hel-singland, ledsagade af pastor L. P. Esbjörn. I de trakter, från hvilka Jansonisterna utvandrade, började andra, som icke voro Jansonister, att tänka på utflyttning till Amerika. Deribland voro flere allvarliga kristna; men de ville icke begifva sig af utan att hafva en kristlig lärare med sig. En sådan funno de uti dåvarande brukspredikanten L. P. Esbjörn på Oslättfors bruk i Hille, hvilken bestämde sig för att göra sällskap med dem till Amerika. Frågan, huru han, till att börja med, skulle få sitt underhåll i det nya landet, var bekymmersam. Esbjörn, som kände metodismen genom engelsmannen, past. Geo. Scott,

*) Hans namn stafvas ollka, Viström, Virström och Viderström; men är nog en och samma person.

och hade fattat förtroende för den samma såsom oegennyttig, synes hafva hyst den förhoppningen, att samma kyrkosamfund i Amerika skulle vara lika oegennyttigt och att han möjligen från det samma skulle få något understöd i sin verksamhet såsom svensk lutersk prest. Någon korrespondens derom hade till och med blifvit förd med metodistpresten Jonas Hedström i Victoria, hvilken hade blifvit, skriftligen, känd af Esbjörn genom personer, som före 1849 hade flyttat till Amerika. Af svenska missionsällskapet fick han imellertid ett litet understöd. Den 29 juni 1849 afreste han från Gefle i sällskap med 140 själar å svenska fartyget Cobden samt landade i New York i slutet af augusti eller början af september. Derifrån ämnade man ställa resan till Victoria, Knox co., Ill., men denna afsigt blef nu förändrad och detta af följande anledning. Då Esbjörn sammanträffade med pastor O. G. Hedström i New York, fick han veta, att metodistsamfundet omöjligen ville eller kunde understödja honom såsom lutersk prest; ville han hafva något understöd af dem, så måste han utan om och men öfvergå till metodistkyrkan. Men detta kunde och ville Esbjörn ingalunda göra, och hans hustru var i synnerhet mycket bestämd i detta afseende. Derpå vände sig Esbjörn till Amerikanska hemmissionssällskapet, som hade sitt hufvudqvarter i New York, med förfrågan, om det vore villigt att för någon tid understödja honom såsom lutersk prest, och synes hafva fått ett uppmuntrande svar, enligt ett bref från en af dess agenter)*. Detta tillika med hvad som omnämnes i "Svenskarne i Illinois" bidrog nog till att förändra beslutet rörande destinationsort. Der heter det å sidorna 75, 76: "Framkomna till New York, möttes pastor Esbjörn och hans sällskap af en kapten Viderström**), hvilken skulle tjena dem såsom ledsagare inåt landet. Han hade tillhört Bishop Hill-kolonien, hvilken anländt till landet tre år tidigare, men hade lemnat den samma och var nu bosatt i Andover. I New York fans ett kompani, "Land Association", som uppköpt mycket land i Henry county och utlagt staden Andover***). Pastor E. med sällskap hade ämnat sig till Knox co.; men sedan nämnda kompani lofvat gifva 10 acre land till en sv. lut. kyrka, beslutade man sig för att ställa kosan till Andover. Resan gjordes med kanalbåt

*) Bref från Rev. Wm Kirby, dat. jan. 9 1850, förvaradt i A. H. M. Soc. arkiv.

**) Denne kapt. Viderström kan ej vara någon annan än den Viström, som tidigare på sommaren mötte det östgötska sällskapet i Chicago och ledsagade det samma till Andover. Svårigheten ligger deri, huru han så snart derefter med den tidens kommunikationsmedel kunde vara i New York. Han måste hafva varit agent för det nämnda landbolaget.

***) På papperet.

till Buffalo och derifrån med ångbåt till Chicago. Sedan Detroit passerats, dog ännu ett af pastor Esbjörns barn*) och blef i en mycket skröplig kista begravet i en sandbank på stranden af Lake St. Clair. Pastor Esbjörn insjuknade äfven (i koleran) och måste med sin familj**) stanna i Chicago; men sällskapet, ledsagadt af kapten Viderström, begaf sig till Andover. Då pastor E. tre veckor senare äfven anlände, fann han till sin stora sorg, att de fleste af hans sällskap hade utaf metodistpresten Jonas Hedström blifvit öfvertalade att lemna Andover och begifva sig till Victoria.”

Förut hade samme J. Hedström rekommenderat Andover såsom en god plats för svenskar; men när han fick veta, att Esbjörn icke ville blifva metodist, så förklenade han platsen och gjorde allt hvad han kunde för att locka svenskarne derifrån.

Bland de svenskar, som kommo med Esbjörn, var Jonas Anderson från Hille en mera framstående man. Han var känd för sin rättframhet, goda lynne och frimodighet och, åtminstone för den tiden, för en hjertevarm fromhet. Jag kommer ihåg, hurusom, när han kom i kinkiga lägen, han brukade med full röst stämma upp en gammaldags psalm och sålunda sjunga bort bekymren. Redan året efter hans ankomst till Amerika reste han och en annan Hillebo, Matts Erson, som kom öfver i samma sällskap, till Californien för att gräfva guld — guldfebern hade just då utbrutit —; men de återkommo 1851, om icke rikare, så åtminstone något visare. Omkring 1859 flyttade han och sönerne till Colorado, der han sedan vistats och möjligen lefver ännu, medan den öfriga familjen stannade qvar i Andover. En annan af detta sällskap var Olof Nordin, som några år bodde i Andover.

Den första söndagen Esbjörn predikade i Francis' skolhus i Andover, var han ännu ganska svag. Han satt på en stol och syntes mycket rörd. Till ingång hade han: “När jag är svag, är jag stark”. Han bodde på den bekanta “Mix' place” öfver vintern. Under tiden köpte han ett litet ställe söder om skogen, ner emot Edwardsfloden, innehållande 10 acre med mycket primitiva åbyggnader, och flyttade dit på våren 1850.

Den första svenska invandringen till Texas började äfven detta år (1849***). Den, som först ledde svenskar till Texas,

*) Ett dog förut på resan vid Helsingör och begravdes af dr Wieselgren i Helsingborg.

**) Med undantag af de två äldste gossarne, som följde med sällskapet.

***) Uppgifterna äro från pastor M. Noyd i Round Rock, Texas, D. Larson, P. G. Veber, Goodhue T., Minn., m. fl.

var S. M. Swenson från Lettarp, Barkeryds socken, Småland. Efter att någon tid hafva varit handelsbiträde i Eksjö reste han till Amerika 1836. Han arbetade någon tid med hvad han kunde få tag uti i New York, och sedan besökte han en skola i Sing Sing, samma stat. Derefter arbetade han någon tid vid en järnväg i Baltimore och fick med tiden anställning der såsom bokhållare. Genom sin principals åtgöranden kom han till Texas 1838 och började handel i Brazoria, sedermera i Houston, i bolag med en doktor Long. Någon tid efter den senares död gifte han sig med hans enka, hvilken dog 1850. Swenson besökte Sverge omkring 1849, och vid sin återkomst medförde han omkring 50 svenska drängar, hvilka nästan alla med sitt arbete hos Swenson aftjente sin öfverresa, hvartill, enligt somligas uppgift, åtgick två år; men ock att de då erhöilo hvar sitt stycke land. Man kan deraf förstå, att Swenson redan då var en förmögen man. Desse först komne äro nu skingrade åt olika håll och en stor del utan tvifvel döde.

Vid rebellkrigets utbrott nödgades Swenson att lemna Texas på grund af sina politiska tänkesätt. Han så väl som hans förtrogne vän, guvernör Sam. Houston, var för klar-synt för att ställa sig på secessionisternas sida. De voro få i södern, som hade något begrepp om nordens styrka.

Swenson, såsom klarsynt handelsman, sålde i god tid en vara, som snart måste blifva värdelös, nämligen sina neger-slafvar, ty hittills hade han varit slafegare. Fiendskapen mot Swenson var stor, och han måste rymma till Mexiko, sedan han, efter som det berättas, hade under eldstaden i sitt hus nedgräft en del penningar, somliga säga \$25,000. Swenson var för andra gången gift, och då en man bar ett bref från honom i Mexiko till hustrun, blef samme man mördad. Swenson återvände sedan ej till Texas, utan begaf sig till New York, der han sedan varit boende och bedrifver derstädes bark-rörelse och lefver möjligen ännu. Hans moder i Lettarp dog för ett par år sedan. Hon hade någon tid vistats i Texas hos sonen före kriget. I Sverge var hon vida känd och berömd för sina utmärkta konstväfnader.

Vice konsuln Swante Palm kom till Texas omkring 1844. Han var under kriget ett godt stöd för svenskarne, i det han stälde dem under den svenska flaggans skydd, och för öfrigt har han i flere afseenden gjort sig förtjent af svenskarnes tack-samhet. I tidningen "Hemlandets" tidigare årgångar finnas

flere korrespondenser från herr S. Palm, hvaraf man finner, att han då var en varm vän af söderns politiska system. Herr Palm är en literär man och lär hafva ett stort och värdefullt bibliotek. Största svenska invandringen till Texas inträffade dock under en senare tid, nämligen mellan åren 1867—1875. "Nio tiondedelar af härvarande svenskar", säger pastor Noyd, "hafva kommit hit på arbetskontrakt. Några af de äldre svenskarne började bedrifva införandet af svenskar som en riktig handelsaffär. De emigrerade underskrefvo i Sverige arbetskontrakt, vanligen för två år, hvilket skulle utgöra betalning för hitresan. När de då anlände, uthyrdes de för ett visst pris till farmare här och der i trakten. De fingo vanligen fara mycket illa, och en del rymde från tjensten. De fleste härdade dock ut den bestämda tiden, och af dessa äro många nu i bättre omständigheter än de, som ockrade på dem. De, som kommit till Texas de senare åren, hafva vanligen aftjenat öfverresan på ett år, och somliga hafva t. o. m. betalt den med ett hundra dagars arbete."

De fleste svenskar i Texas hafva kommit från östra Jönköpings län — Tveta härad —, och de äro bosatta i och omkring hufvudstaden Austin. I Round Rock, Williamson co., är det äldsta och största landtnybygget i Texas.

7. 1850 års invandringssällskap. Utom de redan nämnda Jansonistiska utvandrarne detta år, med Olof Stenberg och Jöns Anderson till ledare, kommo några andra sällskap från de norra orterna. Det var egentligen detta år som utvandringen från Norra Helsingland och södra delen af Medelpad tog sin början. Närmaste anledningen till utflyttningsfebern på dessa orter voro bref från enstaka personer och familjer, som året förut hade öfverrest till Amerika. Deribland kunna nämnas Erik Sannman och A. G. Svedberg från Hudiksvall; Erik Sund från Tuna och And. Snygg*) från Bergsjö. Den senare skref från Victoria, der han en tid uppehöll sig, till de hemmavarande och målade det nya landet i rosenfärg. Hans bref afskrefvos, lästes i vida kretsar och uppväckte en glödande utvandringsfeber. Mot slutet af juli månad samlades i Gefle något öfver 100 personer från Hassela, Bergsjö, Gnarp och Hudiksvall i Helsingland och från Attmar och Stöde i Medelpad jämte några från andra socknar. Först den 17 augusti afseglade de med svenska fartyget Oden, kapten Norberg, med New York såsom mål.

*) Samme man blef enligt "Svensk. i Ill.", sid. 150, den förste svensken i Altona, Ill.

Bland desse funnos en stor del s. k. "Luther-läsare" eller "Hedbergianer", som de ock kallades, hvilka, missnöjde med statskyrkan, hade för afsigt att i Amerika upprätta en *äkta* lutersk församling, der de opåtaladt kunde få begagna de "gamla böckerna". För detta ändamål ville de före afresan försäkra sig om en lärare, som kunde komma efter till Amerika så fort som möjligt. Medan de i Gefle väntade på affärden, sände de därför en deputation till Stockholm för att kalla till lärare pastor A. Viberg, hvilken då ännu icke var öfvergången till baptismen. Då han sjelf icke ville antaga kallelsen, rekommenderade han skolläraren Gustaf Palmqvist till de utsände, och han blef därför kallad, och lofvade han antaga kallelsen samt komma efter till Amerika året derpå, eller så snart som möjligt.

Efter 11 veckor på hafvet landade sällskapet i New York den 31 oktober. Der stannade några; men större delen for den vanliga immigrantvägen inåt landet under vanliga besvärigheter, med Knox eller Henry co., Ill., till mål. En del kom fram till Andover i midten af november, men andra stannade i Chicago, Princeton, Galesburg, Rock Island, Moline o. s. v. Spillrorna af detta sällskap drogo 1851 på våren till Minnesota och grundade Chisago Lakes nybygge, som är det äldsta svenska inom den staten.

Då jag var en af detta sällskap, är jag bättre i stånd att beskrifva dess reseerfarenheter, än jag kan beskrifva andra sällskaps, och jag gör det icke därför, att våra erfarenheter voro mera utomordentliga än andras, tvärt om voro de af den vanliga ordningen för den tidens invandrare; men jag gör det för att visa ett vanligt exempel på de besvärigheter och svårigheter, som de tidigare invandrarne hade att kämpa med, och således för att framställa en tidsbild.

På den tiden reste man med segelfartyg öfver oceanen, och det vanliga var, att utvandrarne höllo sig sjelfva med proviant och lagade sin egen mat i provisionela kök på däck. Mången gång hände då vid en störtsjö, att man föll omkull och innehållet af pannor och andra kärl spolades i hafvet. Beqvämligheterna ombord voro också små. De, som lyckades komma öfver hafvet på 7 @ 8 veckor, gjorde en snabb resa. För oss tog det 11 veckor från Gefle till New York; men många måste stanna på hafvet mycket längre, och stundom togo provianten och vatten slut, hvarigenom mycken nöd uppkom. Att tiden för många blef rysligt lång behöfver icke

sägas; men fick man behålla helsan, så var det ändå drägligt. Många blefvo dock sjuka, och många fingo sin graf i oceanen. Af vårt sällskap dogo 9 på sjön, och två matroser omkommo af våda.

I New York slumpade vi bort resten af vår proviant i den tanken, att vi under vägen lätt nog skulle kunna skaffa oss hvad vi behöfde; men deri bedrogo vi oss, ty mången gång hade vi ganska svårt för att få det nödvändiga. Vi lemnade New York den 4 november och betalade \$8 personen derifrån till Chicago. Vi instufvades tillsammans med våra saker å däckets på ångaren, Isak Newton, och tillbringade natten der utan någon sömn och hvila, alldeles som kreatur. Kl. 5 följande morgon, medan det ännu var mörkt, dimmigt och ganska kyligt, landade vi i Albany, der vi och våra saker vräktes af på landningen i smutsen. Vi hade visserligen en tolk med från New York, en viss Paulson, en fin herre; men han gjorde oss mera skada än gagn och lemnande oss, då vi som mest hade behöft honom. Från Albany till Buffalo reste vi på järnväg, ett företråde framför tidigare invandrare, hvilka hade att tillryggalägga denna vägsträcka på kanalbåt. Kl. 12 på dagen d. 5 november gingo vi ombord på ett af dessa okända immigranttåg, som litet eller intet skilde sig från de vanliga boskapstågen; men för oss, som aldrig förr hade sett någon järnväg eller hade det minsta begrepp om huru det skulle tillgå att åka på ensådan, var det utomordentligt märkvärdigt. Åter tillbragtes en sömlös natt på vägen. Den 6 november kl. 2 e. m. kommo vi fram till Buffalo. Hvarthän vi nu skulle vända oss för att finna den ångbåt, med hvilken resan skulle fortsättas öfver sjöarne, visste vi icke. Ingen brydde sig om oss, och ingen af oss kunde tala engelska. Der stodo vi som en fårflock på gatan i smutsen under ett kallt och uppblötande regn. De stackars qvinnorna och barnen i synnerhet foro rätt illa, dock syntes ingen ändå tappa modet. Ändtligen fick jag tag i ett par tyskar, med hvilka jag kunde tala något, och genom dem fingo vi reda på ångbåtskontoret, och dit tågade vi af med våra bylten. Under vägen genom staden tappade Anders Erson från Gnarp bort sin hustru, och det blef ett fasligt springande hit och dit, innan man kunde finna rätt på henne.

Här måste vi nu vänta på båtens afgang till den 8; men hvar skulle vi få qvarter under tiden? Derför drog bolaget ingen försorg. Efter mycket springande och sökande funno vi ändtligen en norsk vid namn Larson, som hade en liten lägenhet,

och hos honom fick en delqvarter. Andra kommo in hos en tysk jude. Jag kommer ihåg, att när vi hos denne senare betalt vår räkning och redan voro ute på gatan för att begifva oss i väg, kom han till oss med en ny räkning och tvang oss att betala en shilling (12½ cents) person på grund af att vi hade lemnat en del krypdjur efter oss. Vi betalte naturligtvis, ty vi kunde icke riktigt intyga vår oskuld; men vi beundrade judens affärsgeni.

Norrmannen Larson var en af de passagerare, som 1825 kommo öfver hafvet å det lilla namnkunniga fartyget, som så godt som redlöst kom flytande in i New Yorks hamn. Man hade nämligen — så berättas det — utanför kusten funnit en tunna rom, eller något sådant, fiskat upp den, och hade de sedan supit sig så fulla, att ingen kunde reda fartyget.

På aftonen den 8 november gingo vi ombord på ångaren Sultana, ett gammalt, dåligt skrof, som skulle föra oss öfver sjöarne till Chicago. Rummen, som voro bestämda för immigranterna, voro redan upptagna af irländare och så fulla och orena, att vi omöjligen kunde eller ville tränga oss ned i dem. Det var då ingen annan råd än att blifva på däck; men detta var mycket svårt i anseende till resans längd och den redan inträdda kalla årstiden. De, som voro försvaga att uthärda denna försakelse och voro så pass bemedlade, att de kunde, hyrde två vanliga passagerarerum för 40 dollars och instufvade sig der, så många som möjligen kunde få rum. Det var ljuft, att under dessa dagar få bevitna många sköna prof på kristlig barmhertighet hos de bättre lottade i vårt sällskap mot de fattige och sjuke, som saknade både föda och ett ställe, der de torre kunde luta sig ned. En stor lycka var det, att vi förskonades från svårare stormar under färden, ty fartyget var dåligt och dertill tungt lastadt. På sjön St. Clair satte båten på grund, och det tog nästan en hel dag att få den flott. De fleste af folket sattes i land på Kanada-sidan, der de fingo lida både hunger och köld. Sedan en del gods blifvit aflastadt på en annan ångbåt, kom båten lös, och efter mycket bråk kunde vi fortsätta resan på natten.

Sent på qvällen den 14 november anlände vi till Chicago. Denna stad hade då 28,260 invånare, och med sina för det mesta små, kringspridda trähus, såg det ut som en riktig sumphåla, och likväl var det något hos platsen, som gaf en anledning att ana, det här skulle med tiden uppväxa en stor stad. På grund af denna aning nedskref jag i min dagbok: "Chicago lofvar att blifva den största staden i Vestern", en

profetia, som har gått i fullbordan. Den 15 tillbringade vi i Chicago och gjorde förberedelser för resan vester ut. Ingen järnväg fans då vester ut från Chicago. Målet för vår resa var något obestämdt. I Sverge hade vi hört mest om Victoria. Vi visste ock, att pastor Esbjörn året förut hade rest till Amerika och uppåt Illinois; men hvar han och hans sällskap slagit sig ned visste vi icke, förrän vi kommo till Chicago. Der fingo vi veta, att han bodde i Andover, och såsom vi trodde, att det skulle vara nyttigt för oss att få tala med honom och inhemta hans råd rörande vår bosättning, beslöto vi att ställa vår kosa dit. Vi sammanträffade ock med pastor G. Unonius, hvilken då var pastor för en nyligen bildad svensk episkopalförsamling i Chicago. Att han icke var vänligt stämd mot pastor Esbjörn, det kunde vi märka; han gaf oss dock många goda råd och hjälpte oss att uppgöra kontrakt med kanalbolagets agent för vår resa till La Salle, eller Peru. I en af sin församlings medlemmar skaffade han oss en tolk, Per Ersson från Westmanland och svåger till äfventyraren Ruth, som sköt ihjäl Erik Janson. Han var en ganska beskedlig och rättskaffens man, som var oss till god nytta. Vi betalade honom 10 dollars för att följa oss till Peru, omkring 100 mil från Chicago. Passagerarepriset å kanaibåt för denna vägsträcka var då 11 shillings för person.

Om morgonen den 16 november, då vi gingo ombord på kanalbåten, började det att snöa och ställa sig till vinter, och det tog oss till den 19 på qvällen, innan vi kommo fram till Peru*). Vi uppfylde båtens lastrum fullkomligt, så att vi voro som packade sillar, när vi alla voro inne. Per Anderson från Hassela, den förmögnaste mannen i sällskapet och som utgjorde ett slags ledare för det samma, hade köpt en kok-
"stove" i Chicago. Den satte han upp i lastrummet, så att vi fingo en smula värme, och dessutom hade han och några andra skaffat sig något mjöl, hvadan man kunde baka plättar på "stove"-luckorna, då intet annat fans att äta. Värst var det att få någon sömn i anledning deraf, att trängseln var så stor och rum saknades att lägga sig ned på golfvet. Vi stiftade då en lag af det innehåll, att rum skulle lemnas för ett par personer i sender att lägga sig ned på golfvet i tio minuter, men att så snart tiden var ute, de skulle lemna platsen åt andra. Denna lag sattes i verkställighet, och derigenom kunde man få en efterlängtnad blund; men om de sof-

*) Peru och La Salle ligga vid Illinoisfloden nära hvarandra.

vande ej stego upp, när man ropade på dem, så restes de upp med starka armar.

Från Peru hade vi omkring 60 mil till Andover, och denna vägsträcka hade man att tillryggalägga antingen med hästskjuts, om man hade medel, eller ock att gå till fots. De, som legde skjuts — och de hade att betala \$18 för lasset —, dröjde i Peru till den 21 november; men jag och 14 personer till begåfvo oss af till fots den 20 på eftermiddagen, sedan vi qvarlemnade våra saker i Peru. Vädret var nu mildare, och vi vandrade fram i sakta mak; efter resans strapatser kände vi oss för svaga att gå fort, dessutom var det qvinnor och barn med i sällskapet. Svårt var det också att hitta rätta vägen, emedan vi icke kunde tala med någon; nästan allt hvad vi kunde säga var: "road to Andover"; men ingen visste om Andover på densidan om Princeton, ej heller på ett godt stycke på den andra sidan. Det började blifva mörkt, och vi funderade mycket öfver hvar och huru vi skulle tillbringa natten. Vi hade på förslag att göra upp eld vid sidan af vägen och slå oss ned omkring den samma; men marken var våt och lågländ, ej heller fans något bränsle, hvarför detta förslag måste gifvas upp. Det blef allt mörkare, och vi kände oss trötta och hungriga. Ändtligen kommo vi till en liten skogssträcka, der på en torr, sandig plats stod ett gammalt förfallet skolhus af ekstockar och länge sedan ur bruk. I närheten voro tvänne farm-hus, hvarest vi med tillhjälp af teckenspråket försökte att få låna hus, men förgäfves. Vi togo därför in i det öde skolhuset. Det ena af de två fönstren var borta och dörren sönderslagen, men der var en gammal "stove" och en del rör, dock ej tillräckligt långa att leda röken upp genom taket. Snart hade vi hopsamlat en del majsstjelkar, bark och ris, att vi kunde göra upp eld. Olof Nilson från Långskog i Attmars socken, en flink och frimodig man och som visste att reda sig godt i alla lägen, hade en lång, svensk kopparflaska och en påse mjöl med sig, det enda ätbart, som fans hos hela sällskapet. Snart hade han kokat en gröt i flaskan, och under tiden gick jag till det ena af farmarehusen i närheten och lyckades genom många gestikulationer att komma öfver litet mjölk, och så fingo vi qvällsmat den dagen. När vi hade spisat och sutto på golvet rundt omkring "stoven" och värmd oss, kom en mörkskägig karl med bössa och två hundar och stack in hufvudet genom den öppna fönstergluggen och såg på oss med mycken förvåning, som vi tyckte. Han

undrade nog, hvad vi voro för ett tattarefölje, men sade ingenting; vi deremot undrade, om han skulle vilja drifva oss bort, och försökte att tala till honom och få honom att begripa, att vi voro redligt folk, men han skakade på hufvudet och gick sin väg. Sedan samlade vi nedfallet löf och gjorde en bädd deraf rundt omkring "stoven". Min bror hade under natten för att freda sig för kölden lagt ryggen mot "stoven", men brände derigenom bort hela ryggstycket af rocken.

Den 21 frukosterade vi på samma vis, som vi hade spiset föregående qväll, och fortsatte sedan vår vandring. Efter att hafva gått ett godt stycke upphunnos vi på eftermiddagen af den andra delen af vårt sällskap, som hade tagit hästskjuts. De hade träffat på några gemena skjutsbönder, som foro fram som skojare. På toppen af de höga lassen och lärarne voro qvinnor och barn placerade; männen sprungo vid sidan för att hålla emot, när det visade sig, att lassen ville välta, och på det sättet fingo de springa med anden upp i halsen af fruktan, att allt skulle gå i kras under denna förfärliga skjuts. Illa gick det också. Ett litet stycke från Princeton vid en bro öfver en bäck täflade tvänne af skjutsbönderna med hvarandra att komma först öfver bron. De kommo på bron ungefär på samma gång; men den ene trängdes af bron, och lasset med de stackars människorna välte i bäcken, ett temligen högt fall. Då vi kommo fram till stället, förnummo vi, att det var Anders Westerlund d. ä. från Bergsjö och hans familj, för hvilka det hade gått så illa. Hustrun och dottern hade blifvit skadade, men värst hade det gått för Westerlund sjelf, ty då lasset välte, försökte han hoppa af, men slog dervid hufvudet mot bron så hårdt, att hufvudskålen spräcktes. Till att börja med syntes han icke ana, att det var så farligt; han kunde till och med gå till fots fram till Princeton. Då vi kommo dit i qvällningen, satt han på en sten vid "tavern" och jämrade sig för sitt hufvud. Svårt blef det nu att få hus öfver natten. Utom det lilla, dåliga värdshuset, som snart blef uppfyllt, fans på den tiden ganska få hus i Princeton. Erik Wester, den store äfventyraren, var redan då i P., den ende svensken på platsen, der han hade en liten rakstuga; men han kunde ingenting göra för oss. En del af skjutsbönderna körde utom Princeton och togo hus på farmställen hvar de kunde. Nu voro vi andre, som icke fått hus, i en svår belägenhet. En del af fotgängarne hade blifvit efter, och emedan vi fruktade, att de icke skulle hitta vägen fram till Princeton, måste jag begifva mig till-

baka för att leta upp dem. Efter att hafva gått ett par mil, hittade jag dem också till min och deras stora glädje. När jag nu kom tillbaka med dem till P. var det redan ett stycke på qvällen, och der i och omkring Westers rakstuga fann jag alla dem församlade, som ännu icke hade fått hus. Bland dessa var ock den sjuke Westerlund och hans familj. Gubben började nu blifva mycket sjuk och svag; men hvart skulle vi taga vägen? I rakstugan kunde och fingo vi icke stanna. Ändtligen träffade vi händelsevis en svensk dräng från Östergötland, som tjenade hos en prest omkring $1\frac{1}{2}$ mil från staden, och han trodde, att hans husbonde skulle låta oss stanna på hans loge (barn) öfver natten. Det fans nu ingen annan råd, hvarför vi med tacksamhet antogo tillbudet. Så tågade vi allesammans dit tillika med A. Westerlund och hans familj. De senare fingo komma in i köket, der gubben dog om natten. De öfriga af oss, bland hvilka funnos en del små barn, kröpo upp på höskullen och nedbäddade oss i höet, så godt vi kunde. Det var en mycket kall natt, och om morgonen voro vi så styfva af köld och trötthet, att vi på en lång stund icke kunde räta upp oss. Liket måste lemnas hos presten, som mot \$10 åtog sig att begrafva det samma. På återresan blef den vårdslöse skjutsbonden arresterad och rättegång börjad mot honom; men huru slutet blef, fick jag aldrig spörja.

En del af fotgängarne och äfven några af dem, som hade hästskjuts, stannade i Princeton och blefvo den platsens förste svenske invånare. Bland dessa kommer jag ihåg Hans Smitt; Olof Nilson; Anders Larson; Anders Nord; Olof Janson; Stefan Berglöf; Hans Kamel m. fl. och deras familjer. En del af dessa flyttade derifrån efter någon tid, men en del bodde der i många år. De öfrige af oss fortsatte vår vandring, sedan vi hade köpt oss hvar sitt stycke bröd i Princeton; men vi voro mycket styfva af kölden och ömfotade. Detta var den 22 november. Vi fingo nu veta, att Anders Erssons hustru från Gnarp hade födt ett flickebarn om natten på det ställe, der de stannat, ett litet stycke från Princeton. Barnet lefde, och om morgonen kunde modern taga sin plats på toppen af lasset och fortsätta resan till Andover öfver en frusen och knagglig väg!

Vi fortsatte vår vandring hela dagen, ända till dess det blef mörkt, och fingo då komma in hos en farmare, der vi mot en billig afgift fingo ligga på bara köksgolfvet; men vi tyckte, att detta var riktigt förträffligt mot den föregående natten. Nu hade vi kommit så nära Andover, att folk visste om plat-

sen, när man frågade efter den; men vi hade ännu omkring 20 mil dit. Den 23 november hade vi en dugtig snöstorm och temligen kallt. Fram på eftermiddagen kommo vi ändtligen fram till Andover, hvilket vi hade föreställt oss åtminstone som en större by; men till vår snopenhet funno vi det vara en vid prärie med ett hus här och der. De, som kommo med hästskjuts, voro naturligtvis framme långt före oss, och till all lycka hade de genast sammanträffat med pastor Esbjörn, hvilken hade hjälpt dem att skilja sig från sina besvärliga skjutsbönder.

Resan var nu så till vida öfverstånden, men sedan kommo de svåra frågorna: Hvar skola vi bo? Hvaraf skola vi lefva? Vintern var öfver oss, och vi befunno oss i ett fattigt och nytt nybygge, och mången af oss hade icke en cent i kassan och var dessutom skyldig, åtminstone för en del af resan. Den enda utvägen var, att man fick skingra sig åt alla håll och söka lif-nära sig så godt, som man kunde.

Som sagdt, jag har skildrat denna resa mera omständligt, än som behöfts; men jag har gjort det för att visa, hurudana immigranfärderna i allmänhet voro under de tidigare åren af den svenska inflyttningen. Många sällskap hade det dock mycket svårare än hvad vi hade.

Andra utvandringssällskap samma år. Samma år, men tidigare, kom ett annat sällskap med skeppet Sofia, kapten Lind, från Gefle. Det utgjordes endast af 48 personer, af hvilka de fleste slog sig ned i Andover och Galesburg, åtminstone till att börja med. Bland dessa voro f. d. bruksinspektör Værner med familj från Strömbacka i Bjuråker; Magnus Englund och Envall från Enånger; Åkerberg, som länge bodde i Moline; Erik Swenson från Högs socken och Jan Håkanson från Bollnäs; Daniel Nilson med familj från Norrbo. Den senare familjen kom till Marine, Minn., 1851 och blef banbrytaren för det svenska nybygget derstädes. Daniel Nilson flyttade efter många år till Green Lake i Kandiyohi county, der han för flera år sedan slutade sina dagar.

Ännu ett sällskap från de norra orterna samma år. På försommaren 1850 afseglade briggen Marie, kapten M. Åsander, från Gefle, med 111 emigranter ombord och landade i New York efter 10 veckors sjöresa. Sällskapet fortsatte resan inåt landet den vanliga immigrantvägen via Buf-

falo och öfver sjöarne till Chicago samt derifrån kanalvägen till Peru och sedan med hästskjuts till Andover, som utgjorde sällskapets destinationsort. En del synes dock hafva stannat i Manitoowoc, Wis., och derifrån begifvit sig till Waupaca, samma stat. De öfriga spriddes hit och dit, men de flesta uppehöll sig en tid eller slogo sig beständigt ned i Henderson och Wataga, Knox co., Ill. De fleste af detta sällskap utgjordes af folk från Jerfsö, Ljusdahl och några andra helsingsocknar samt några få från Dalarne. Anledningen till utflyttningen synes hafva varit enskilda bref från förut utflyttade bekanta och hoppet att kunna förbättra sina ekonomiska villkor.

Bland namn, som tillhörde detta sällskap, kunna nämnas Lars Olson och familj från Ramsjö, då annex till Ljusdahl. Här kallade han sig Williams och bodde först i Henderson, sedan i Wataga och senast i Vasa, Minn., der han ännu lefver; men hustrun är död derstädes. Denne W. var kusin till pastor Esbjörn. Per Olson från Jerfsö kallade sig Williamson. Han slog sig ned i Wataga, dog 1855, men efterlemnade en stor och aktningstvård familj, hvars medlemmar äro kända för sin betydliga förmögenhet. Måns Olson från samma socken satte sig ned i Victoria. Familjen Rehnström från d:o uppehöll sig omkring Galesburg; Gubben Grells från Ljusdahl uppehöll sig i Andover.

Bland den del af sällskapet, som drog till Waupaca, Wis., och bodde der i flera år, märkas familjen Thompson, Erik Person, Per Larson, Erik Olson "Hias" m. fl. Alla dessa voro från Jerfsö. Omkring 1861 flyttade de till Nest Lake i trakten af nuvarande New London, Kandiyohi co., Minn. Vid indianupproret 1862 skingrades de, men större delen återvände dit igen. De fleste af de gamle äro dock nu döde; men deras afkomlingar lefva i trakten och trivas väl. Den välbekante Peter Thompson, bankir i Worthington, Minn., nykterhetspartiets kandidat för vice guvernör 1888, är son till ofvan nämde, gamle Thompson.

Till samma år hörer *Stenbo-gubbens färd till Amerika*. Stenbo i Forsa socken af norra Helsingland, en vackert belägen by vid Forsasjön, var Jansonismens höggvarter under Erik Jansons senare år i Sverge, der han också hade skaffat sig egen fastighet. Det var här, som Erik Jansarne å bål brände många lass af de luterska andaktsböckerna

och uppstämde sitt "tackom och låfvom Herren", när dessa "afgudar" och "svartkonstböcker", som de kallade dem, gingo upp i eld och rök. Jag har sjelf sett och beundrat ställets vackra läge. Det var här som den rike och mäktige Stenbo-gubben, Jon Olsson, lefde som en liten kung på sitt vackra, välskötta och välbygda hemman. Tidigt tog han parti för Erik Janson och hyste hans "samlingar". Hans söner, i synnerhet Olof, blefvo räknade bland profeterna och reste tidigt öfver till Amerika. Vintern 1849—50 var Olof (Stenberg) hemma för att samla ihop resten af sektens bekännare och föra dem till Amerika, och nu blef det uppgjordt, att gubben också skulle resa dit, men han följde icke med sonen, utan reste på egen hand. Han var enkeman. Sedan han hade sålt sitt hemman, hyrde han en skonare i Hudiksvall, lastade den med järn och tog allt sitt lösörebo med sig ända intill träskälarna. Färden gick bra öfver sjön. Han hade ock ett litet sällskap utvandra-re med sig, af hvilka en del åtminstone icke voro Janson-ister. I New York sålde han sin järnlast; men dyrt måste han hafva betalt för det myckna skräp han förde med sig upp genom landet. Det vill synas, som att han vid första påhelsningen i Bishop Hill, dit han stälde kosan, icke fått behag för att stanna der. Han torde hafva tvekat att åt den gemensamma kassan öfverlemna sin betydliga förmögenhet, eller om det var af någon annan orsak. Nog af, jag fann honom i början af januari 1851 i Moline, der han hade köpt tvänne hus, ett af tegel och ett af trä med tillhörande rymliga tomter. Det sades, att han dessutom hade 20,000 dollars i guld på en bank i Rock Island; han ansågs i alla fall vara en mäkta rik man. Gubben var en egendomlig person och bibehöll oförändrade sina hemseder. Han gick klädd i en gammaldags rock, som nådde nästan till marken; förskinnet — och det var ett verkligt sådant — var ungefär lika långt. Han var rask i sina vändningar, och sålunda utstyrd, sprang han öfver allt på gatorna, och fann han en kolbit, en gammal sko, ett sönderslaget kärl eller en träpinne, så plockade han upp och bar hem det, och allt lade han i en hög midt på golfvet i sitt förmak. I källaren under huset hade han uppsatt sin från Sverige medförda smedja, och af röken, som genomträngde hela huset, tycktes han icke lida något men. Äfven hade han byggt en svensk bakugn i källaren, och jag såg stort, rundt

och tunt helsingebröd bakas der. Gubben var gästfri på gammaldags vis, och mer än en gång åt jag af hans äkta kålvälling med träsked ur den stora träskålen. När han hade brutit det tunna brödet i vällingskålen, skakade han mjöldammet af händerna efter. Han ville icke, att något af Guds gåfvor skulle onödigt förspillas eller att maten skulle ratas. En natt hade jag äran att ligga tillsammans med honom under samma fårskinsfäll; men den natten sov vi icke mycket, ty olyckligtvis kommo vi att disputeras om huruvida jorden går omkring solen eller solen omkring jorden. Han påstod det senare och hade väl reda på alla bibelställen, som handlade om saken. Vi blefvo vid hvar sin mening, men vi voro ändå lika goda vänner.

Ändtligen blef han lockad till Bishop Hill. Ehuru gammal, ville gubben gerna gifta sig, och på den vägen fick man honom dit, ty der hade man utsett en passande brud åt honom. Partiet föll honom i smaken, och han flyttade till Bishop Hill med alla sina egodelar, hvilka förmodligen gingo samma väg som alla de summor, som der nedlades. Han lefde icke många år.

Bland dem, som voro med i Stenbo-gubbens sällskap, känner jag endast en familj, nämligen Per Berg från Högs socken, hvilken blef en af Chisago Lakes allra första nybyggare. Han flyttade efter flera år till Fish Lake och torde möjligen ännu vara i lifvet.

Utflyttningen från Helsingland och Medelpad fortfor sedan, fastän i mindre omfång, i flera år; men sedan den Jansonistiska utvandringen kan man icke säga, att den varit särdeles stor. 1853, 1856 och senare hafva dock icke så små flockar ankommit.

8. *1851 års invandring.* Detta år började nord-skåningarne att öfverflytta till Amerika i större antal, annars var utflyttningen från Sverige icke särdeles stor det året. Såsom föregångare för den nord-skånska invandringen, som till destinationsort hade Knox co., Ill., kan Christen Jönsson från Åkarp anses vara. Han reste till Amerika 1848 i sällskap med en af sina söner. Jönsson visste då ej namn på mer än en svensk i Amerika, nämligen pastor O. G. Hedström i New York, hvilken rådde honom att resa till Knox co., Ill., som han ock gjorde, men stannade först i Bishop Hill i 3 veckor, och sedan reste han till Galesburg. Det,

som lockade honom till Amerika, var egentligen de många och stora låforden i tidningarna om det fria och bördiga landet i vester, och han ville själf se, om här kunde finnas bättre utkomst för folk än i det gamla Sverge. Efter halft-annat år återvände han till Sverge mycket väl belåten med Amerika.*

Imellertid reste ett litet sällskap, bestående mest af unga drängar från Kristianstadstrakten, till Amerika 1851, om påverkade af Ch. Jönssons skrivelser eller ej, är obekant. I Göteborg kommo de i sällskap med en del andra utvandrare från Östergötland, så att de tillsammans utgjorde några öfver 100, hvilka med skeppet Ambrosius, kapten Beckman, kommo öfver och landade i Boston. I detta sällskap var en from familj från Önnestad vid namn Ola Nilson, hvilken fann sin väg till Andover; vidare Hans Mattson, sedermera öfverste Mattson, från samma socken, hvilken stannade någon tid i Boston; T. G. Pearson från Stoby, nu i Vasa, Minn.; John Johnson, en systerson till pastor T. N. Hasselquist, och Johannes Jönson, sedermera pastor Johnson, m. fl. Östergötarne lemnade sällskapet i Buffalo och tågade till Sugar Grove, Pa.; men de fleste af skåningarne fortsatte resan till Illinois och hamnade i Galesburg och Knoxville, der de hade en bekant, en snickare Löfgren, hvilken året förut hade rest till Amerika.** Detta var början till skåningarnes invandring till Galesburg och omnejd; men under de följande åren blef denna invandring ganska betydlig. För öfrigt kommo utan tvifvel flere ströhopar från andra håll till Amerika samma år; men någon betydligare skara, som grundlade något nytt nybygge känner jag icke till.

9. 1852 års invandring. Invandringen detta år blef ganska betydlig och från flere håll i Sverge. Nord-skåningarne fortforo att komma i mängd till Knox co., Ill., småländingarne från nordöstra Jönköpings län (Viste härad) till Indiana och från Kronobergs län till Chisago co., Minn. Förposterna för den stora invandringen från Vestergötland började detta år också att visa sig, hvarjämte invandring-

*) Efter uppgifter af John Anderson i Knoxville, Ill.

**) Omkring 1849 hade en amerikansk fru varit på besök hos ett herrskap i Ignaberga, åtföljd af en svensk tjensteflicka från Amerika. Af den senare hade åtskillige unge män fått många underrättelser om det nya landet samt beslutat sig för att resa dit. Bland dessa var ofvan nämde Löfgren och hustru samt Nils Jacobson, son till Per Jacobson i Ignaberga.

en fortfor från de gamla utvandringsorterna i Östergötland och Norrland. Det börjar nu blifva svårt att följa de olika invandringssällskapen på spåren; dock vill jag fästa läsarens uppmärksamhet på några.

1) *Nordskåningarnes fortsatta invandring. Huru pastor T. N. Hasselquist kom till Amerika.* Den ofvan omnämnda familjen Ola Nilson från Önnestad, som hade slagit sig ned i Andover, var väl bekant med Hasselquist från den tid den senare tjenstgjorde som prest i Önnestad. Då nu pastor Esbjörns fält allt mera vidgade sig och en medarbetare blef af högsta behof påkallad, i synnerhet för Galesburg och trakten deromkring, så talade Ola Nilson med honom om Hasselquist och att man borde försöka att få honom till Amerika. Genom samråd med den lilla församlingen i Galesburg lyckades Esbjörn bringa saken derhän, att man till honom utfärdade kallelse att komma öfver och blifva dess pastor. Denna kallelse måste H. hafva erhållit tidigt på året 1852. Han antog den samma, gifte sig i maj med Eva Cervin från Kristianstad och reste i slutet af augusti i sällskap med 60 utvandrare från norra Skåne till Amerika. Han var, innan han lemnade Sverge, vice pastor i Åkarp och Vittsjö. Resan skedde via Hamburg med segelfartyg, en väg, som icke var ovanlig för södra Sverges utvandrare, och den 28 september anlände de lyckligt till New York. Resan fortsattes å den vanliga immigrantvägen till Chicago. I anledning af koleran, som äfven detta år visade sig, stannade tåget ett stycke från Chicago, och immigranterna lemnades der ute på prärien. Nu visste desse icke, hvad de skulle göra till att börja med. Immigrantvärfvare infunno sig; men man vågade icke öfverlemna sig åt dem. Man väntade pastor Esbjörn sig till möte i Chicago, men hvar skulle de finna honom? Ändtligen beslöts det, att fru Hasselquist såsom färdig i engelska språket skulle gå in till Chicago i sällskap med Nils Randau, en dugtig och pålitlig man af res-sällskapet, och höra efter Esbjörn. När de hade kommit ett stycke in i staden, mötte de en körare, som liknade en svensk, hvarför de tilltalade honom, och, riktigt nog, träffade de rätt. Hans namn var Lind. Genom honom fingo de upplysning, att pastor Esbjörn icke ännu kommit till staden, men väntades, emedan Norra Illinois-synoden i dagarne skulle hålla sitt andra årsmöte derstädes i den norska

luterska kyrkan, och han gaf dem anvisning på den norske luterske pastorn, Paul Andersen. Esbjörn kom icke så snart, som han väntades, emedan hans första hustrus död hade inträffat i dagarne; äfven hade han förlorat sin häst, men han kom dock till mötet i Chicago. Imellertid fick Hasselquist taga in hos den gästvänlige norske pastorn, der han hade ett mildare anfall af kolera, men erhöll en kärleksfull omvårdnad. Det öfriga sällskapet fortsatte resan å kanalbåt till Peru och derifrån med hästskjuts till Galesburg och Knoxville. Vid synodalmötet, som nu hölls i Chicago, blef Hasselquist upptagen som medlem af synoden, och sedan han efter mötets slut tillbragt ännu några dagar hos pastor Andersen, fortsattes resan å kanalen till La Salle, dit pastor Esbjörn, som hade återvändt hem, sände honom skjuts till mötes. Det var i slutet af oktober månad, då Hasselquist kom till Andover, och han stannade öfver en söndag och predikade der. Kyrkan hade då ännu inga fönster, intet golf och intet paneltak; gudstjenster förrätades i undervåningen. Till ingångsord hade han 2 Kor. 11: 2: "Jag hafver fäst eder enom man, på det jag skulle fly Kristo en ren jungfru".

Sedan ledsagade Esbjörn dem till Galesburg och Knoxville för att föreställa den nye pastorn för församlingarna. De kommo till Galesburg i ett hållande regn. En svensk möttes, och Esbjörn ville glädja honom med att den nye pastorn nu var kommen, men mannen utbrast: "Hvad skulle han här?" Detta var nog mindre uppmuntrande för det unga prestfolket.

Samma höst kom ofvan nämde Christen Jönsson till baka från Sverge till Galesburg med ett sällskap af omkring 30 personer; deribland hans familj, bestående af hustru och åtta barn, hans gamla moder, Nils Eliason i Chicago, Per Bodelson i Moline, alla från norra Skåne. Christen Jönsson lefde icke länge.

Några andra hopar kommo samma år, nämligen Sven Peterson och en del personer från Gammalstorp i Blekinge; Nils Håkanson från Hjärsås i Skåne, hvilken kom hem från Californien samma år och återvände till Amerika i augusti med omkring 50 personer, som voro från Skåne med undantag af fem personer från Gammalstorp och en från Jemshög. Större delen af N. Håkansons sällskap stannade

i Knoxville och Galesburg, bland hvilka var hans broder P. L. Håkanson, sedermera svensk vice konsul i Chicago.

Vidare kom en skara från Jemshög, Blekinge, för hvilken Peter Svenson var ledare. Med detta sällskap kom äfven Håkan Olson, som sedan blef prest. Sedan fortforo under flera följande år stora skaror från norra Skåne och Blekinge att inflytta till Galesburgstrakten; men det är nu knapt möjligt att följa dem på spåren.*

2) *Viste-bornas och andra svenskers invandring till Indiana.* Garfwaregesällen Carl Peter Moberg från staden Grenna hade tillika med några andra ungherrar från Jönköping tidigt besökt Amerika och uppehållit sig här i några år. Enligt Daniel Larsons från Haurida uppgift kom Moberg hem till Sverige omkring 1844 och satte sig ned i Grenna, der han omsider blef rådman. Genom honom och andra utbreddes kunskapen om Amerika i den trakten, och utflyttningslusten blef tänd. 1849 utvandrade bondesonen Johannes Peterson från Örserum, Grenna socken, till Amerika och uppehöll sig de två första, eller åtminstone ett år, i Orange, Green co., N. Y. 1851 flyttade han till trakten af La Fayette, Indiana, men af hvad anledning känner jag ej. 1850 utvandrade den förut nämde Moberg på nytt till Amerika, åtföljd af sin familj samt svågern, f. d. källarmästaren Erikson från Jönköping, m. fl. Äfven dessa letade sig väg till Indiana och slog sig ned i Yorktown, 14 mil från La Fayette. Desse voro de förste svenskarne i den delen af Indiana, och genom dem kommo många efter.

Johannes Peterson skref nämligen till sin broder Peter Peterson i Örserum och rådde honom att med familj resa till Amerika. På grund deraf beslöt den senare att flytta dit, och till honom sällade sig en betydlig skara från Grenna socken. Sommaren 1852 begåfvo de sig af öfver Göteborg med skeppet Tanaro till Boston. Derifrån drogo de inåt landet via Albany och Buffalo till Toledo och derifrån till La Fayette. Många vedermödor fingo de utstå på resan, men hoppet om en bättre framtid i Amerika uppehöll deras mod. Litet senare kom ett annat sällskap från samma trakt, 1853 och 1854 kommo ännu flere hopar från Grenna, Vireda, Ölmstad, Skärstad, Adelöf m. fl. kringliggande socknar och letade sig väg till Indiana, der de slog sig ned i La Fayette, West Point, Attica, Millford och York-

*) Efter John Andersons i Knoxville uppgifter.

town. Ett af de 1853 ankomna sällskapen må särskildt omnämnas. Nils Håkanson, en förmögen bonde från Grantjärn, Vireda socken, med familj och en del andra, hvilkas öfverresa han hade betalt, tog vägen om New Orleans och sedan uppför Mississippi- och Ohio-floderna till Evansville i Indiana. Nu visste de icke, hvarthän de skulle taga vägen. Ingen kunde tala ett ord engelska, och ingen på platsen kunde begripa hvad slags folk de voro eller hvarthän de ville. En gammal from hustru, mrs Björklund, sade då: "Det är ingen annan råd, än att vi få bedja Gud; bedja vi, skall han nog hjälpa oss". Och bedja gjorde de äfven, så många som hade bönesinne. Sedan denna förlägenhet hade räckt till andra dagen, kom oförmodadt en svensk, den ende, som fans på platsen och hvilken hade bott der en lång tid, gift med ett tyskt fruntimmer och nästan alldeles bortkommen från sitt modersmål. Intagen af en besynnerlig oro den föregående natten, hade han om morgonen fått för sig, att han skulle gå ned till ångbåtslandningen, och när han kom dit, påträffade han en hel flock af landsmän, hvaröfver han kom i stor förvåning. Nu fick han med glädje tjena dem som tolk och hjälpa dem, så att de kunde fortsätta resan till La Fayette till sina bekanta och vänner.

Under de närmast följande åren fortfor invandringen till denna del af Indiana från ofvan nämnda trakter, och 1855 var svenskarnes antal omkring 500 själar; men många dogo af kolera och andra sjukdomar, i synnerhet året 1854, och 1856 började en del att utvandra åt andra håll i Amerika.

3) *Kronobergarne börja komma.* Utvandringen från Kronobergs län synes icke hafva börjat på allvar förr än 1852; men det året kommo icke så få öfver till Amerika. En del af dem tog vägen till Chisago Lake, Minn., och blefvo förtrupper för den stora mängd från detta län, som de följande åren bosatte sig i detta nybygge. Bland dem, som detta år anlände, var Magnus Jonson från Koppramåla i Linneryds socken den ledande mannen.

4) *Vestgötarne börja nu att röra på sig.* Från detta stora landskap hade visserligen enstaka fall af utvandring förekommit före 1852; men större hopar af landtbefolkningen började först att komma med detta år. En föregångare för denna utvandring synes vagnmakaren And. Anderson från Timmelhed hafva varit, hvilken anlände 1851 och en tid bodde i St Charles; men flyttade sedan

till Taylors Falls i Minnesota och dog der. En af hans döttrar blef gift 1855 med pastor Erl. Carlsson.

Till St Charles stälde ock en skara vestgötar sin färd 1852, men drabbades der af kolera och rödsot, och många dogo. Större delen skingrades hit och dit efter någon tid, men en och annan blef kvar. Bland dem, som kommo detta år, voro trenne bröder med deras familjer, nämligen Thim, Lars Frän och Anders Larson från Vings socken, af hvilka de två sista sedermera kommo den ene till Red Wing och den andre till Vasa, Minn. De äro nu alla döde, men deras barn lefva och trivas väl.

En annan flock kom samma år och hamnade ändtligen efter många besvärligheter i Chicago, såsom förut blifvit påpekadt, och der de utsattes för kolerans härjningar. En del af dessa blef sjelfva grundstommen till luterska Immanuelsförsamlingen.*

10. *Några invandringsskaror under 1853.* Endast ett och annat sällskap kan här komma i fråga, emedan invandringsströmmen nu var ganska betydlig.

1) *Huru pastor Erland Carlsson kom till Amerika.* Pastor T. N. Hasselquist hade stiftat en svensk evangelisk lutersk församling i Chicago den 16 jan. 1853, dertill synnerligen uppmanad af den norske pastorn, Paul Andersen. Till lärare hade församlingen föreslagit pastor J. P. Dahlstedt af Vexiö stift. Kallelsen sändes till dr P. Fjellstedt i Lund, med fullmakt för honom att, om pastor D. icke kunde antaga den, då öfverlemna den samma till annan prestman, som han pröfvade bäst och tjenligast. Då D. af helsoskäl och andra omständigheter icke kunde komma i fråga, blef kallelsen genom en särskild Herrens ledning i stället öfverlemnad till pastorsadjunkten och brukspredikanten Erland Carlsson, som då i nära 4 år tjenstgjort såsom prest inom Vexiö stift. Fullt förvissad om Guds vilja och efter erhållen kunglig permission, anträdde han resan i sällskap med 176 emigranter, fredagen den 3 juni, från Kalmar och reste öfver Lübeck, Hamburg, Hull och Liverpool till New York, dit sällskapet anlände efter en lång och besvärlig resa den 13 augusti. Den 22 i samma månad skedde ankomsten till Chicago, der pastor Erland

*) Korsbaneret för 1881, sid. 79.

Carlsson vid sjelfva järnvägsstationen välkomnades med glädje af medlemmar från sin blifvande församling. *

Af dessa immigranter, som voro från Kronobergs län och Blekinge, reste en stor del till Chisago Lake, Minn. Om pastor Carlssons verksamhet kommer att berättas på annat ställe; här vill jag blott nämna, att han från första början fick sina händer fulla med att råda, hjälpa och draga omsorg om de många tusental invandrare, som strömmade genom Chicago. Dertill var han ock klipt och skuren; men arbetet var för öfveransträngande, hans krafter blefvo allt för mycket medtagna, och dock uthärdade han i många år.

2) *Hans Mattson och nordskåningarne tåga till Vasa, Minnesota.* Såsom vi redan sett, anlände H. Mattson till Boston 1851, hvarest han stannade någon tid. 1852, då hans fader och broder anlände från Sverige, reste han med dem till vestern och uppehöll sig i och omkring Moline till följande år, då han åter reste till Boston för att möta sin moder och andra släktingar samt ett större antal invandrare, hvilka han ledsagade via Moline till Minnesota. Med en del af dessa började han det svenska nybygget i Vasa, Goodhue co., Minn., på hösten 1853. Från denna tid och upp till 1860 fortfor en stark inflyttning direkt från nordöstra Skåne till detta nybygge, så att det blef ett af de större sådana i Amerika.

3) *Ett sällskap från Helsingland och södra Medelpad* ankom på senhösten 1853 från Gefle via New York och Chicago. På den senare platsen stannade en del under någon tid; en del reste till Rock Island och Moline och sedan följande vår till Minnesota, der de till att börja med slog sig ned i Chisago Lake. Spillrorna af detta sällskap blefvo de första grundläggarna af det svenska nybygget Cambridge i Isanti county, Minnesota.

11. Kolera-året 1854. En mycket stor invandring egde rum detta år från olika delar af Sverige; men en ganska stor massa bortsoptes af koleran, som då grasserade mer än något föregående år. Eländet, som man då utefter de stora immigrant-stråkvägarne, i Chicago, Rock Island och Moline och på andra ställen, fick bevitna, öfvergår all beskrifning.

Under detta år började utvandringen i större omfång från Wärmland. Erik Peterson var en af flere bröder från Karl-

*) Korsbaneret för 1881, sid. 82.

skoga, tillhörande en förmögen och storsinnad släkt. En af bröderna hade rest till Australien, men Erik hade rest till Californien. Han hade sett sig vidlyftigt omkring i Amerika för att finna en passande plats för ett nybygge. En sådan plats trodde han sig hafva funnit på Wisconsin sidan af Lake Pepins strand, hvarpå han reste hem till Wärmland och åter-

ÖFVERSTE HANS MATTSON.

Statssekreterare i Minnesota, f. d. Förenta Staternas generalkonsul i Kalkutta, Ostindien.

kom hit 1854 med en stor skara af släktingar, vänner och bekanta från sin hemtrakt. Många af dem afledo i koleran i Chicago och sedermera i Moline. Eländet var stort. Erik Peterson, som hade hand om de flestes penningar, hade af någon anledning lemnat sällskapet i Chicago och rest förut

till Moline och ämnade efter all sannolikhet fortsätta resan till Lake Pepin, emedan han skriftligen meddelat sina medresande den upplysningen, att när de mötte honom i Lake Pepin, så skulle de få sina penningar. Detta väckte oro hos de intresserade, hvilka anmälde saken för den svenske konsuln i Chicago. Följden blef, att Peterson blef genom telegram tillbakakallad och ålagd att utlemnahvad han innehade af andras medel. Imellertid anlände han med en qvarlefva af sällskapet till Lake Pepin, på hvars östra strand de slog sig ned och kallade platsen Stockholm. Detta var begynnelsen till det stora svenska nybygget i Pepin co., Wisconsin, hvilket år efter år förökades med nya skaror förnämligast från Wärmland. Erik Peterson kallades stundom "kungen i Stockholm", och det var icke fritt, utan att han ville regera en smula. Han hade kunnat blifva till mycket gagn derstädes; men var för mycket sjelfvisk och nyckfull och i religiöst afseende fullkomligt utan grundsatser till skada för sig sjelf och andra. Han omkom af våda i augusti 1887.

Till Rockford, Ill., kommo icke så få svenskar detta år och förökade deras antal, som sedan 1852—53 hade börjat slå sig ned der. De voro från olika orter i Sverge, men de flesta från Westergötland och Småland.

Likaledes kommo många vestgötar från Habo och kringliggande socknar samt från flere socknar i Småland till Geneva och St. Charles, der de slog sig ned för någon tid; men reste efter längre eller kortare tid till olika platser i Minnesota, i synnerhet Goodhue co., der t. ex. församlingen i Spring Garden utgöres mer än till hälften af detta sällskap och deras afkomlingar.

I detta sällskap voro bland andra Carl Johan Fors med familj, nu i Town of Goodhue, Johannes Holm med sin stora familj, hvilkens son Anders ett par år förut hade kommit till Amerika och vistades i St. Charles eller Geneva; Johan och Ludvig Miller, J. P. Gustafson, hvilka alla voro från Habo och Bankeryd och nu bo i Spring Garden, Goodhue co., Minn.; J. Ryström, Jon Pehrson från Jemshög, sedermera prest inom Augustana-synoden, m. fl. Från Liverpool öfverkom sällskapet med segelfartyget Esmeralda och utgjordes af omkring 450 själar, hvaraf många voro från Skåne och Blekinge. Emigrantagenten Jonson från Göteborg medföljde såsom tolk. I Liverpool spelade en del af dem Karl XII:s bussar. Då deras saker forslades från järnvägsstationen till fartyget efter uppgjordt

kontrakt, hade en körare tagit ett dubbelt lass på sin stora godsvagn och väntade sig därför dubbel betalning. Då svenskarne icke ville betala mer än så mycket per lass, vägrade han att aflemna sakerna; men svenskarne brydde sig icke om hans fordringar, utan började helt enkelt att lassa af sina saker. En pojke, som satt på lasset och körde, gaf då svenskarne några dugtiga rapp af sin piska, medan gubben sjelf stod på marken, skrek och väsnades förfärligt på dem. Då blefvo svenskarne modiga; en af skåningarne sprang upp på lasset och kastade ned pojken på gatan, tvänne habölingar fattade tag i gubben och höllo honom, medan de andra lassade af sakerna, och dervid fick det blifva. En hel rad af poliser stodo och sågo på och skrat-tade åt affären, under det de yttrade: "De der svenskarne äro icke goda att tas med."

I ett annat sällskap, som detta år kom till Geneva, voro Peter Carlson, sedan prest i Augustana-synoden, och hans släktingar samt andra från Småland till ett antal af omkring 30. Efter 10 @ 11 veckors resa hade desse kommit öfver, men mötte strax efter framkomsten koleran, och halfva antalet dog ut inom en kort tid.

Vestgötarne draga till Carver co., Minn., och grunda nybyggena Öst- och Vest-Union. 1853 reste Johannes Hult från Bitterna med familj, Jonas Carlson och familj från Ryda tillika med några andra från de trakterna till Amerika med skeppet Minona och landade i Boston. I Göteborg tillkommo en del andra utvandrare från Skåne, Halland och Blekinge, så att de voro inalles 84 själar öfver sjön. I Buffalo åtskildes sällskapet, då de fleste reste till Illinois; men Hult och några med honom reste till Dunkirk, der han sammanträffade med sin broder Anders, hvilken i sällskap med en annan bror, Peter, året förut hade rest till Amerika. Den senare var nu i södra Illinois och arbetade på Ill. C. R. R.

I Dunkirk arbetade de litet hos en farmare i höbergningen för 75 cents om dagen, "men då fingo vi maten och verktyg", heter det, "och vi tyckte, att det var en ovanligt stor dagspenning". Sedan drogo de åstad för att uppsöka Peter och reste på järnväg till Cincinnati och derifrån på båt till Shawneetown i Illinois, sedan på hästskjuts 60 mil till platsen för järnvägsarbetet. Här stannade de nu till fram i mars följande år och arbetade tidtals för \$1.25 pr dag, då de sjelfva höllo sig

kosten; men de plågades mycket af hvarjehanda sjukdomar, och ett äkta par dog ut.

I mars 1854 begåfvo de sig af med hästskjuts till St. Louis, Mo., dit de hade 60 mil, och meningen var nu, att de skulle söka sig land. Der träffade de en svensk, som rådde dem att resa till Minnesota, och på hans ord begåfvo de sig på båt uppför floden och anlände till St. Paul den 12 april, och i maj hade de slagit sig ned 4 mil från Minnesotafloden i nuvarande Öst Union. Före Hult fans der en Nils Alexanderson från Kronobergs län, och omedelbart efter honom kom Sven Gudmundson från Hössna, Elfsborgs län. "När vi hade fått oss ett hem", säger J. Hult, "skref jag till Jonas Carlson, som var i mitt resesällskap öfver hafvet och då var i Princeton, Ill., och han kom hit ett par månader efter med familj. Sedan skref jag till Anders Stomberg, som hade kommit öfver 1852 och uppehöll sig i Indiana, och han med familj och sällskap kommo hit på hösten 1854. S. och hans sällskap voro från Herljunga, Elfsborgs län. Sedan skrefvo dessa till sina släktingar, och så blef här ett större nybygge*)."

Nybygget Scandian Grove, Nicollet co., Minn., uppstod också genom direkt invandring från Sverige. Desse invandrare voro från norra Skåne och kommo 1856 med A. Thorson, hvilken tillika med svågern, Andrew Nilson, har inlagt stor förtjenst om detta nybygges uppkomst och utveckling. Dessa äro några, kanhända de förnämsta, af de kända invandreskarorna, som till och med 1854 kommo från Sverige och bildade ursprungliga nybyggen i Amerika. Andra nybyggen, så i städer som på landsbygden, än de ofvan omnämnda uppstodo visserligen före slutet af denna period; men de uppstodo genom utflyttning från de ursprungliga nybyggena. Före 1860 anlände icke många invandrare med ångfartyg; men efter den tiden började det blifva allt vanligare och slutligen allmänt, och från den tiden daterar sig inflyttningen i massor af flere tusental årligen. Från tiden af denna förändring kan man omöjligen följa invandringsströmmen till några bestämda platser. Strömmen utgår icke mer från en landsända, och när den når detta land, upplöser den sig i de redan förefintliga nybyggena för att sedan derifrån utgå till nya platser.

*) Uppgifterna af J. Hult, Öst Union, Carver co., Minn.

Tredje kapitlet.

Om Erik Janson och Biskop Hill-kolonien.

FÖR en detaljerad underrättelse om denna koloni hänvisas läsaren till "Svenskarne i Illinois", som fullständigast behandlar detta ämne. Här skall endast meddelas en biografi öfver Erik Janson, författad af en, som icke tagit parti för honom och som kan jämföras med den, som kapten E. Johnson lemnat öfver sin fader i ofvan nämnda arbete, samt tillika några korta upplysningar om koloniens historia till tiden för dess upplösning.

Den ofvan nämnda biografien är hemtad ur "Biografiskt Lexicon öfver namnkunnige svenske män", Ny följd, 5 bandet sidan 338 ff. och är författad af förste amanuensen i kongl. biblioteket, d:r Harald Wieselgren. Den meddelas här med anhållan om benägen ursäkt, emedan "Biografiskt Lexicon" icke är tillgängligt för den svensk-amerikanska allmänheten. Den lyder som följer:

"Bonden Erik Jansson, som inom tre år uppsvingat sig från en obemärkt torpare och mjölhandlare till en i hela Sverge känd och af mer än tusen erkänd "profet"; som beröfvat fäderneslandet mer än tusen invånare och i Amerika grundat ett af honom sjelf både andligen och verldsligen styrdt samhälle, som ännu (1864) eger bestånd; och som kunnat uträtta allt detta utan att sjelf tro på sin gudomliga sändning*), den han för sina anhängare predikat, utan att vara annat än en fräck hycklare, en energisk bedragare, en vinningslysten egoist; denne bonde måste af en hvar räknas bland vår tids märkligaste företeelser och har tillförsäkrat sig en framstående plats i den del af mänskliga dårskapernas historia, som berör det svenska folkets kyrkliga lagstiftning och religiösa tillstånd.

Erik Jansson föddes år 1808**) i Biskopskulla församling i Upland (3 sv. mil v. s. v. från Upsala), der fadern, Jan Mattson,

*) I början torde han dock trott på den. Utglf. anm.

**) Den 19 december, enligt hans son, kapten Erik Johnson. "Sv. 1 Ill." sidan 22.

var bonde. Fadern flyttade sedermera till Torstuna och sist till Österunda, bägge dessa socknar belägna i den del af Uppland, som tillhör Westerås län, och dog 1844, efterlemnande flera barn.

Erik hade ett godt hufvud och vände tidigt sina tankar åt det religiösa hållet, utan att dock låta det andliga ingripa i sitt förhållande till det verldsliga. Han sysselsatte sig mycket med läsning, särdeles af de bland allmogen vanliga uppbyggelseböckerna af Luther, Arndt, Nohrborg m. fl., var känd som en driftig och arbetsam jordbrukare och bergade sig ganska väl med hustru och barn på det hemman han arrenderat i Sångkarby i Österunda socken. Efter hand blef han mer och mer gripen af andliga rörelser. Redan på början af 1830-talet skref han små andliga uppsatser och verser, hvadan han icke var ööfvad, då han tio år senare uppträdde som författare i vidsträcktare skala. Hans behof att läsa förde honom imellertid från andaktsböckerna till bibeln. Åtskilliga uttryck i detta Guds ord föreföllo honom föga öfverensstämmande med de mänskliga förklaringarna. Han började sjelf tänka öfver skriftens rätta förstånd och kom snart till egna förklaringar och slutsatser, hvilkas sanning gent emot de kyrkliga föreföll honom så mycket mer inlysande, som han i bristen på andligt lif hos kyrkans prester såg ett klart bevis på bristande sanning i dess läror. Han fick således sjelf lärosatser att framföra i form af straffpredikningar mot människofunder i kristendomen och syndalefverne bland de kristna.

År 1843 *) i januari gjorde Erik J. en resa till Helsingland som hvetemjölshandlare. Hos en nämndeman, Jon Olsson i Söderala, fick han under resan qvarter öfver en söndag, bevistade med sin värd, som tillhörde de s. k. läsarne och ibland dem hade stort anseende, en "samling"**) och ingaf genom sitt allvarliga tal och uppförande denne en hög tanke om sin gästs gudsfruktan och andliga visdom. Jon införde honom ånyo till "samlingar", anmodade honom att tala för folket och understödde honom med sitt vitsord. Erik hade nu ett fält för sin verksamhet, och han lemnade det ej obegagnadt. "Läsarne" hade sinnet öppet för tal om andliga ting, och Erik talade väldigt om bättring och renhet, om de kristnas ovärdighet att vara grenar i det sanna vinträdet, och öfvergick derpå till sin första nya sats: *Syndfriheten hos de verkligt kristna.*

*) 1842 på våren, enligt kapten Erik Johnson.

**) Vanligt uttryck i Norrland för uppbyggelsestund = "meeting". Utgif. anm.

Enligt all sannolikhet drefs han redan vid sitt första uppträdande som talare af begär att bli bemärkt, långt mer än af andligt nit. Den stora framgången lät den sluge mannen våga mer och mer och, under ständigt iakttagande af fin beräkning, ständigt förökande antalet af dem, på hvilka hans personlighet gjort ett mäktigt intryck, och noga undvikande de ställen, der han befara de nederlag, bragte han det inom ett år derhän, att han i flere socknar i Helsingland af "läsarne" betraktades som en andlig lärofader. I synnerhet qvinnor föllo honom till. Mer och mer skilde sig hans anhängare från "läsarne", och på våren 1844 voro "Erik Jansarne" färdiga.*)

Under år 1843 företog Erik tre resor till Helsingland, hvaradera upptagande några månader. I Forssa församling, der han först erhållit fast fot, bosatte han sig med hustru och barn i början af 1844, och nu utvecklade han sig hastigt från lärofader till gudasänd profet. Han förbjöd sina anhängare att besöka gudstjänsterna (i kyrkan) och höll samtidigt med dessa sina egna "samlingar". Nu framställes så småningom hans nya läror: de trogna synda icke; de hafva icke mer någon synd, ty den har Kristus borttagit; de äro fullkomliga som Gud Fader (enligt Matt. 5:48); endast Erik Janssons anhängare äro trogna; Erik J. är sänd af Gud att lära alla folk hvad Skriften innebär; Guds Ande talar genom honom, och hans ord äro Guds ord; han kan således icke taga fel, men de, som icke tro på honom, äro fördömda.

Man skulle tro, att denne man med ett exemplariskt lefverne åtminstone sökte underlätta tron på dessa läror, uti hvilka hans egen person spelar en så framstående rol. Visst icke; okyskhet, tvetalan, lögn, egennytta icke allenast påstodos utan ordentligen bevistes om honom. Säkerligen hade icke heller anhängarne blifvit hvarken så många eller så långvariga, om icke förföljelser underlättat hans sträfvan att framstå som sanningsvitne.

Den 11 juni 1844 väcktes väktarne på Sions murar. I Alfta socken hade den nye profeten denna dag låtit resa ett stort bål, på hvilket alla hans lärjungar brände sina förre

*) Sonens, kapten E. Johnsons, omdöme om E. Jansson lyder så: "Säga hvad man vill om de ideer, hvar på Jansson bygde sitt trossystem, hvilket vi här ej anse oss böra till granskning upptaga, måste det likväl medgifvas, att hans karaktär var lika långt ifrån charlatanens, som hans predikande var ifrån den moderna vinkelpredikantens. Han var ärlig, menade mycket väl och handlade konsekvent i allt hvad han gjorde; hans andliga föredrag, i hvilka mycket af det, som utmärker ortodoxin, ingick, voro kraftiga, ofta gripande. Personer, som då voro hans anhängare, men senare blifvit metodister, försäkra oss, att hans lära var i alla väsentliga punkter enahanda med metodistläran etc." "Svenskarne i Illinois", sid 24.

“afgudar”, d. v. s. alla sina andaktsböcker. Luther, Arndts, Nohrborgs m. fl:s skrifter uppgingo i lågor, under det folket sjöng: “Tackom och låfvom Herren”; brännandet grundades på berättelsen i Apostla G. om dem, som brände upp sina svartkonstböcker.

Nu ansåg sig kronobetjeningen böra gripa in, ehuru enhvar blott bränt sin egen egendom. Erik Jansson fängslades den 13 juni — 40 @ 50 behöfdes för att taga honom. Hans hus stormades och försvarades med ursinnighet af hans anhängare. När han fasttagits, belades han med bojor, emedan han ej ville sitta stilla hos fängföraren. Så fördes han till länshäktet i Gefle, förhördes inför landshöfdingeämbetet, forslades vidare till landshöfdingen i Westerås, som, efter inhemtadt yttrande om hans sinnestillstånd af fängelseläkaren och slottspastorn, satte honom på fri fot och gaf honom pass till Österunda, men ej till Helsingland, ehuru en köpehandling förevisades, på grund hvaraf Erik J. skulle vara hemmansegare i denna provins. Nu blef hans rykte känt öfver hela landet. Han beordrade sina anhängare på resor för att utbreda hans lära och begaf sig sjelf till Stockholm, der han jämte några af sitt parti fick företräde hos konungen. “Hoskonungen har jag vunnit seger”, skref han sedan till Alfta, der hans anseende deraf mycket stärktes.

I september förhördes Erik J. inför landshöfdingeämbetet i Westerås och erhöll derefter pass till Helsingland, der hans återkomst och berättelser om utståndna lidanden för sanningens skull väckte “Erik-Jansarne” till nytt lif och starkt förökade deras antal. I Söderala tändes i oktober ett nytt bokbål under böner och låfsånger; Erik blef strax ånyo gripen och insänd till länshäktet i Gefle. Profkur mot sinnesrubbing anbefaldes här liksom förut i Westerås. Kongl. Maj:t anbefalde Upsala Domkapitel att varna Erik J., hvarför han försändes till Upsala och den 18 december till Kapitlet ingaf en trosbekännelse; Kapitlet varnade honom för landsflykts-straff, om han icke innehölle med sina villoläror. Under Eriks fängelsetid hade för tredje gången ett bokbål tänds, den 7 december i Forssa socken, men nu hann kronobetjeningen så tidigt infinna sig, att en del af böckerna undanrycktes lågorna. Några och tjugu personer blefvo för denna handling lagförda och i februari 1845 fällda till ansenliga penningböter.

Dagen efter inställelsen i Upsala var Erik stämd till häradsrätten i Norrala för att svara för anklagelse att hafva olagligt bestraffat några pojkar, som ofredat en af hans “samlingar”.

Det var dock omöjligt för honom att på så kort tid tillryggalägga 19 mil. Den 21 december hade han likväl hunnit fram till Söderala och höll just i en stor "samling" på att börjasin bibelförklaring, då länsmannen inträdde för att gripa honom. Efter häftigt motstånd af de närvarande gaf han sig slutligen, uppmanade sina vänner att ej fortsätta striden och affördes ånyo till häktet i Gefle, der han qvarhölls till den 18 april 1845, då Svea Hofrätt, på grund af hans anförda besvär, hunnit ogilla häktningsåtgärden. Han återfördes då till Forssa med fångskjuts och höll sig der några veckor fullkomligen stilla. Men den 25 juni hölls en stor "samling", hvarunder hans anhängare anfördes af sina vedersakare bland den kringboende allmogen och ett stort slagsmål uppstod. Förskräckt rymde Erik J. från sitt hem och höll sig dold till slutet af september, då han sjelfmant framträdde; ifrån juli månad hade han varit allmänneligen efterlyst, emedan kronobetjeningen ej kunnat anträffa honom med stämning till det ting, der enligt Kongl. Maj:ts befallning genom just. kansleren, undersökning skulle hållas om oväsendet och E. J. ställas till rätta för "villfarelsens spridande och olofliga sammankomsters hållande".

Till Forssa häradsrätts session den 11 oktober 1845 instälde sig Erik J. frivilligt. Den långvariga undersökningen afslutades den 18 november, hvarefter handlingarna insändes till Svea Hofrätt och Erik J. för tredje gången affördes till länshäktet. Han kom dock icke denna gång fram till Gefle. Under vägen anfördes fångföraren den 21 november af fyra starka män, hvilka befriade Erik Jansson.

Kringsmygande, ofta i qvinnodrägt, "förföljd af denna verdens mäktige för sanningens skull", genomströfvade Erik nu en del af sin gamla verkningsskrets och öppnade sig i Dalarne en ny. — I mars 1846 ansågs han uppehålla sig i Mora, hvarifrån han i april skall hafva begifvit sig till Norge. Under tiden trycktes på ett i Söderala anlagdt tryckeri den nya lärans religionsböcker: "Några sånger samt böner, författade af Erik Jansson", och "Förklaring öfver den heliga skrift eller cateches, författad i frågor och svar af Erik Jansson".

Som ett af bevisen för sin sändning af Gud hade Erik J. en gång anført: "Jag har på en half timme författat en lång psalm, då andra deremot, prester och lärda män, måste sitta och rifva sig i hufvudet för hvar rad och blir göra nog ändå." Att han haft lätt att skriva ihop sina sånger, liksom att han varit fullkomligt utan både poetisk och religiös inspiration, varsnas på

hvarje rad i hans sångbok. När han varit i farten med en sång — de flesta äro rätt långa — har det ofta icke varit så noga, om en och annan vacker fras om synd och frestelse fått komma med tvärt emot hans egen lära. T. ex. (ps. 9, v. 7, 10):

“Ty allt vi alltid göra vill,
som hörer Jesu lefnad till,
men om vi görer något fel,
så är Gud sjelf likväl vår del.

— — — — —
Begär vi när oss finner visst,
ty stor är otrons syndabrist,
och den vi känner när oss kvar
till dess vi ner i grafven far”.

Huru han framställer sig sjelf, ses af följande exempel (ps. 12, v. 25):

“Mitt hufvud nedböjs,
men mången upphöjs,
när blodet för sanningen rinner,
jag lik Jesus dör,
och mången det rör,
som segren i Christo här finner.”

Många af sångerna äro tillämpningar på Erik Jansson och hans trogne af berättelserna i Esra bok om Israels återkomst och det nyuppsygda Jerusalem. Sjelf är författaren “nutidens Cores, som gjort en stor process med hela Babels makt”. Aldrig har ett religionssamfund hållit till godo en så långträdig, oförskämd och vidrig sångbok; i det eländigaste versmakeri någon literatur kan uppvisa har man svårt att finna maken dertill. Sångboken innehåller 63 nummer.

Redigare är “Catechesen”, som på 122 tätt tryckta sidor under form af svar på 139 frågor utvecklar hela lärans både positiva och negativa (=polemiska) del samt allehanda Erik Janssons åsigter om vissa bibelställen. Redan på första sidan säges det uttryckligen, att boken är Guds ord. Det hufvudsakligaste af innehållet är en tolkning på Erik Janssons sekt och dess motståndare af berättelser och profetior i gamla testamentet.**)

Emedan dessa båda böcker utkommit med falsk tryckort (Söderhamn) och utgått från ett i strid mot tryckfrihetsförordningen anlagdt tryckeri, sökte myndigheterna lägga

**) På ett ställe säger E. J. sig vara: Guds Sons fulla uppenbarelse och tillämpar Fil. 2; 10, 11 på sig sjelf. Boken finnes i Aug. Coll. och Sem. bibliotek,   Utg. anm.

beslag på exemplar deraf, hvilket uttyddes som ett nytt försök att qväfva sanningen. Det är i sanning märkbart, att i en landsort, der religiösa rörelser så länge fortgått, både religionskunskap, omdömesförmåga och allmän bildning kunde stå på en så låg standpunkt, att ett energiskt uppträdande, en ledig tunga — och förföljelser af kronobetjening varit nog att förleda tusental att såsom Guds ord och sanningens rätta vitnesbörd mottaga Erik Janssons ord och skrifter.*) Förhållandet får dock en förklaring, då man betraktar "läsarnes" historia. Förhatade af kyrkans vigda ämbetsmän, till gengärd sjelfva ringaktande dessa, voro "läsarne" vana att vid sina "samlingar" tröstas, uppbyggas och hänföras af mer eller mindre begåfvade oftast hjertevarma, men okunniga bönder ur deras egen midt. En mera kunnig, slug och talför man, än de förut hört, som kraftigt straffande uppträdde ibland dem, kunde därför lätt under sin egen ande kufva en i mystisk tro uppammad skara.

Redan under sommaren 1845, när den undergörande "profeten" efterlystes och hans anhängare mer och mer fingo erfara obehag af den förbittring, det hat och förakt, hvarmed deras icke till sekten hörande omgifning lönade sektens skarpa förkastelsedomar öfver de "otrogna" och deras "djeflatankar", började Erik-Janssarnes hufvudmän att tänka på en allmän utflyttning till Amerika, der, enligt profetens försäkran, hedningarne skulle uppbygga städer åt de trogna och de vid första ankomsten skulle "tala med tungomål". Utflyttningen till Amerika var då i hela Europa en af dagens frågor; till och med i Stockholm hade 1841 en "emigrantförening" blifvit bildad och åtskilliga skrifter om saken utkommit. Olof Olsson, en bror till den förut nämde John Olsson och liksom denne en af Janssonismens pelare, for i sept. 1845 till Amerika för att der vidtaga förberedande åtgärder. I mars följande året anlände från Olof i New York till trosbröderna i Söderala ett bref, hvari han kraftigt uppmänar till utflyttning. Den i Dalarne kringsmygande profeten predikade nu ännu kraftigare om affärden till det nya Jerusalem, och i läran infördes en ny och vigtig beståndsdel: kommunism. Alla, som trodde Erik tala med Guds Ande och ville tillhöra de trogna, skulle sälja alla sina egodelar och till sin utvalde styres-

*) Än mormonismen då i södra Sverige?

Utg. anm.

man aflemna penningarne. Den gemensamma kassan skulle lemna alla underhåll; men då skulle också alla lyda, ty de, som lemnade de trognas församling, finge icke sitt tillskott tillbaka. Sedan allt sålunda var väl ordnad och Erik Jansson sjelf tagit om hand en del af den gemensamma kassan,*) lemnade han sina vexlande gömställen i Dalarnes aflägsna bygder och for öfver Norge och Havre till New York. Han anlände dit i juni 1846, med familj och sällskap, inalles 8 personer; efter några veckors uppehåll, hvarunder han äfven uppträdde som predikant (bland metodisterna på Betelskeppet. Utgif. anm.), for han vidare till en i hans namn inköpt jordegendom i staten Illinois, nära Galesburg, der kolonien skulle grundas.***) Efter profetens födelseort fick stället namnet Biskopskulla (Bishop Hill).

Det är svårt att med säkerhet uppgifva antalet af dem, som utflyttade, svårare att uppge huru många som verkligen framkommo till det Erik Janssonska samhället. Enligt Gefle landshöfdings Femårsberättelse till K. M:t för åren 1843—47 hade Erik Janssons anhängare inom länet uppgifvits vara omkring 1100, af hvilka 823 utflyttat till Amerika. Från socknarna Malung, Lima och Mora i Dalarne hade redan i maj 1846 omkring 100 personer brutit upp. Med 9 fartyg (från Stockholm, Gefle, Kristiania, Göteborg, Havre), på flere af dessa ohyggligt sammanpackade, hade intill den 4 nov. 1846 omkring 700 anländt till New-York, hvarest då ännu väntades nära 400, hvilka redan voro på väg. Af dessa omkommo dock nära hälften genom tvänne fartygs förlisning. Från en tredje strandning räddades passagerarne, men med förlust af all medförd egendom. På ett af fartygen utbröto barnsjukdomar. Med ett ord, vägen var svår till det nya Kanaan för de arma bedragna. Också föllo fjällen från ögonen på många vid framkomsten, särdeles då de till sin förvåning märkte, att de ej, enligt profetens löfte, med ens förstodo det "Amerikanska språket." I den citerade landshöfdingeberättelsen

*) Med afseende härpå yttrar kapt. Erik Johnson: "Erik Jansson hade, innan han afreste från fäderneslandet, tillförne uppgjort den plan, efter hvilken utvandringen skulle ega rum, och till ledare för den samma utsett Jonas Olson, Olof Johnson, Olof Stenberg och Andrew Berglund. Att han samtidigt hade sin koloniseringsplan färdig i tankarne, det faller af sig sjelft. Men i denna plan ingick icke, som dock många skulle vilja tro, de socialistiska eller kommunistiska principer i fråga om samlefnaad, som gjorde sig praktiskt gällande, när kolonien kom väl i gång. Tanken derpå uppstod först då, när man fann 1100 Jansonister, som önskade ansiuta sig till kolonien, men af dessa endast ett fåtal, som var i stånd att bestrida kostnaderna för öfverfarten". Svensk. i Ill. sid. 27.

**) Derom berättas något annorlunda af kapt. E. Johnson.

anföres, att "omkring två tredjedelar af de anlända skulle begifvit sig till kolonien", och de öfriga, öfvertygade, att Erik Jansson bedragit dem, qvarstannat i de kuststäder, dit de anländt, för att lättare kunna återvända hem. Få voro dock de, som återkommo.

På Bishop Hill var imellertid Erik Jansson oinskränkt herskare. Hans undersåtar förökades till antalet genom en hop förut i Amerika varande svenskar,*) skola år 1847 ha varit 1200 personer, och antalet växte mer och mer under de fem följande åren. Det först uppköpta jordstycket utgjorde blott 40 acre, men efter hand förökades egoviddens med omkring 3000 acre, belägen i en af de bördigaste trakter af Illinois. För folket sörjde profeten så illa, att han måste tvingas att anskaffa läkare, då sjukdomar fortfarande härjade bland kolonisterna. Han påbjöd fastor och arbete. Snart uppstod missnöje; men de, som lemnade Bishop Hill,ingo icke tillbaka sin andel i köpesumman. En tid förbjöd han giftermål, sedan påbjöd han dem. När koleran kom till Illinois, härjade den äfven häftigt bland svenskarne på Bishop Hill. Profeten satte sig sjelf i säkerhet, men nödgades slutligen återvända för att förekomma ett uppror. Hans egen hustru dog, "för folkets otros skull", men han förklarade, att han, "på det att Israel måtte räddas", genast skulle förskaffa det en ny "andlig moder", och en af qvinnorna skulle derom erhålla uppenbarelse. Den utsatta aftonen hade icke mindre än två erhållit en sådan uppenbarelse, så att profeten fick välja, De "otrogna" påstodo, att den valda redan förut stått i ett förtroligare förhållande till E. J.**))

Imellertid blef E. J. allt mera försigtig i framhållandet af sin gudasändning, åtminstone i tal med svenska kolonister, som icke tillhörde hans församling. Den religiösa fanatismen höll sig icke längre uppe som förnämsta sammanhållaren, den gemensamma ekonomien intog dess plats. På ett betänkligt sätt höll dock denna på att rubbas, då man som bäst var i farten med nybyggnader och nyodlingar. Koloniens läkare blef tillika Erik Janssons bedragare. Profeten lurades på stora summor; det gick så långt, att koloniens hela lösörebo och inventarier i brist på kontanta penningar måste afträdas till infriande af E. J:s skuldförskrifningar. Ehuru derigenom alla ledo nöd, fortfor Erik sjelf att hålla ett godt

*) Rätt många kunde desse icke hafva varit. Utg. anm.

**) Denna uppgift torde sakna grund. Utg. anm.

Det gamla koloni-huset på Bishop Hill.

Den gamla kyrkan på Bishop Hill.

Det nya notellet på Bishop Hill.

bord. Ingen vågade likväl yttra något emot honom. Det påstods, att då Erik profeterat om någon, som yppat missnöje, att han skulle dö i sin synd, hade profetian ganska sant slagit in. De ende, som vågade en förebråelse, voro de förut omtalta Olssönerna och f. d. länsmannen Norberg.*)

En af de svenskar, som i Amerika slutit sig till Erik Jansson, var f. d. underofficeren Joh. Ruth (eller Roth), "en lika så listig och gudlös skälm som sjelfva Erik Jansson" (Unonius). Han gifte sig med en af profetens släktingar, men kom dock snart i fiendskap till denne och lemnade kolonien, men hustrun ville icke följa honom. Tvungen af mannens hotelser, lemnade hon slutligen Bishop Hill, men upphans på vägen och återfördes af Erik Jansson. Ruth fick henne dock ånyo ut och förde henne till Chicago. Fanatiskt tillgifven profeten, underrättade hon snart denne om sin vistelseort, hvarefter han sände ett bud, som återförde henne till kolonien utan Ruths vetskap. Denne, som hyste ett gränslöst hat till Erik Jansson, gaf åt förhållandet en falsk färg för att till deltagande för sin olycka beveka en hop folk, särdeles sådana, som förut hyste ovilja mot kolonien. Med 70 beväpnade män infann sig R. vid Bishop Hill, återfordrande sin hustru. E. J. och hon hade flytt. Efter 8 dagar återkommo Ruths anhängare, men hon stod ej heller nu att finna. Då våldsverkarne för tredje gången återkommo, hade kolonisterna hunnit få hjälp och drefvo dem på flykten. Men R. hade föresatt sig att hämnas på E. J. Några månader efter dessa uppträden infann sig Erik i Cambridge (Henry co., Ill.) för att i en rättegång (just i denna sak) svara inför en domstol. Ruth mötte honom i den af folk uppfyllda tings-salen, drog upp en pistol och sköt honom en kuia genom hjertat. Så slutade Erik Jansson sitt lif, den 30 maj 1850. R. häktades och dömdes efter långvarig rättegång till två års fängelse.**)

Sådan är i korthet den bedröfliga historien om Erik Jansson.

Om hans yttre heter det i den af landshöfdingeämbetet utfärdade efterlysningen på sommaren 1845: "Han är af medelmåttig längd, magert ansigte, ljusbrunt hår, har så i öfre som nedre munnen två framstående, breda tänder samt saknar yttersta leden på högra pekfingeret".

*) Dessa uppgifter äro icke tillförlitliga. Utg. anm.

**) Hela denna berättelse om Roth och E. J:s död är vanställd. Utg. anm.

E. J:s skrifter äro: Afskedstal till alla Sverges invånare, som föraktat mig, den Jesus hafver sändt; eller förkastat det namnet Erik Jansson, Söderala (Söderhamn) 1846. — Sångar (se ofvan). — Katekes (se ofvan). — En härlig beskrifning på människans tillväxt, då hon helt är inympad i det sanna vinträdet Kristus. — Några ord till Guds församling. — Bref, inlagor, sånger, tryckta i L. Landgrens Erik Janssismen, Gefle, 1845, m. fl. st.

Källorna till E. J:s och hans sekts historia äro: Erik Janssons egna skrifter. Tidningarna: Hudiksvalls Veckoblad och Norrlandsposten 1845—47. L. Landgren, Erik Janssismen i Helsingland, Gefle 1845. Landshöfd. i Gefleborgs län Femårsberättelse 1843—47. Cleri Comitialis Cirkulär, riksdagen 1847—48. Unonius, Minnen från en 17-årig vistelse i Nordvestra Amerika, 2, Upsala 1862." Så långt H. W.

Kapten Johnson berättar i "Svenskarne i Illinois" väsentligen samma historia, men sätter, som var att vänta, bättre färg på faderns karaktär samt rättar och fullständigar den i vissa afseenden.

Sålunda heter det, sedan Erik Janson den 22 december 1844 för tredje gången föll i lagens händer: "Nu är att märka, det Janson under allt detta ej undergick någon verklig ransakning, hvadan han ej heller vardt för något emot honom bevisadt brott fäld och straffad. Ransakningen uppsköts från tid till tid, och han blef i häkte qvarhållen, denna gång otillåten att ställa borgen för sitt infinnande vid påkalladt förhör. För sin slutliga befrielse egde han att tacka en för konom okänd person, nämligen doktor Henschen i Upsala, hvilken insände en böneskrift derom till konungen".

Om E. Jansons vistande i Dalarne nämner kapten Johnson intet; men säger, att han i januari 1846 öfvergaf fäderneslandet, vandrande med några trogna följeslagare öfver fjällen till Norge och derifrån till Köpenhamn, hvarest han gick ombord å det fartyg, som anlände med honom till New York, våren 1846, och i juli samma år hamnade han i Victoria, Knox co., Ill. Uppgiften i Biogr. Lex., att han reste om Havremåsteder för vara oriktig.

Kapten Johnson förnekar bestämdt, att Jansonisterna redan i Sverge hade uppgjort någon kommunistisk plan och att de icke hade något annat enande band än tron och hoppet. De hade sina medel tillsammans och öfverlemnade dem åt vissa förvaltare, som dermed hyrde skepp och betalte passagen för alla, rika och fattiga lika. Att kommunismen i Bishop Hill-

kolonien uppkom på detta sätt, kan vara mycket troligt; men om det än före utvandringen icke fans någon bestämdt uppgjord kommunistisk plan, så minnes jag dock, att läran om de kristnes egendomsgemenskap drefs mycket den tiden af Jansnisterna, och uti denna lära låg ju fröet till den sedermera framträdande kommunismen i Bishop Hill.

Kort sammandrag af koloniens historia.*)

Strax efter Erik Jansons ankomst till Victoria och sedan L. G. Larson med dalfolket i juli 1846 hade anländt, flyttade kolonisterna till och nedsatte sig vid Red Oak Grove, 3 mil vester om Bishop Hill. Vid Red Oak Grove, i Weller township, hade de ur den gemensamma kassan inköpt å sektionen 9 en 80 acres farm för \$250, och funnos på den samma en stockhydda och några odlade acres. Den 2 augusti samma år inköptes $\frac{1}{4}$ af sektionen 8 i samma township för \$1,100. Detta var ett särdeles värderikt land, på hvilket fans så väl en stockhydda som odlad mark och skog. Den 26 september 1846 köpte de $\frac{1}{4}$ af sektionen 14, township 14, direkt af regeringens landkontor för \$200, och å den samma utlade man byn Bishop Hill. Kolonien fortfor att inköpa mera land, till dess att den gemensamma landegendomen 1855 uppgick till 8,028 acres jämte 50 hustomter i Galva.**)

Då man på hösten (1846) väntade en större skara från Sverige, började man genast af alla krafter att uppföra böningshus, och då Jonas Olson från Söderala kom med sitt sällskap den 28 oktober, hade man två stockhus, fyra större tält, och ett annat tält för kyrka, färdiga. På den hösten kommo flere invandrare, hvarför man på alla vis var betänkt på att uppföra bostäder. Man bygde flere stockhyddor, man bygde torfhus, senare gjordes 12 jordkulor från 25 till 30 fot långa och 18 fot breda, hvardera inrymmande 25 @ 30 personer. Tvänne rader "britsar" voro uppslagna omkring väggarna till nattläger. I ett hus voro ej mindre än 3 rader "britsar", och 52 ogifta qvinnor bodde der till sammans.

Gudstjenst hölls två gånger om dagen under hösten och vintern, och om söndagarne höllos tre. Sjelf var E. Janson uppe hvarje morgon kl. 5 för att göra sin rund i lägret, väcka de sovande och mana dem till morgonbön. En half timme senare gaf han sin andra kallelse och förväntade då, att alla ofördröjligen

*) Efter "Svenskarne i Illinois".

**) Namnet är en förvändning af "Gefle".

skulle infinna sig på stället för andaktsöfningarna, der ofta omkring två timmar tillbringades i bön med predikan. Vid jultiden anskaffades en ringklocka, som kallade folket till möten och måltider. Dagens andra gudstjenst hölls på aftonen. Dermed fortgick man på vintern och den tidiga våren; men fram på sommaren, då jordbruksarbetet upptog en större del af tiden, hölls endast ett middagsmöte i en skogslund strax invid byn.

Näst efter religionen tänkte man på skolväsendet, och några fruntimmer anställdes såsom skollärarinnor, hvilka höllo svensk skola. Vid jultiden igångsattes äfven en engelsk småbarnsskola i ett af jordhusen, och undervisningen förestods af Mrs Pollock (amerikanska?), som efteråt blef Erik Jansons andra hustru.

En af de tidigaste svårigheterna var att erhålla mjöl till bröd åt folket. Närmaste qvarn låg vid Greenfloden, 28 mil från kolonien, och den der näst vid Camden, nu Milan. Äfven var det ej säkert, att man fick mala, om man kom dit. Som det ej fans några nära grannar att få låna af, när mjölet tröt, måste man vara betänkt på att ersätta brödfödan, till dess att mälnden kom hem. Man skaffade ett par illa gjorda handqvarnar, med hvilka groft majsmjöl maldes för att användas till gröt, som dock behöfde kokas 10 @ 12 timmar för att vara ätbar. 1847 bygdes en större qvarn, men vattenförrådet i den lilla ån var ej alltid tillräckligt att drifva verket. Man fann då på följande utväg: 12 af koloniens mest begåfvade unge män hade blifvit utsedde att egna sig åt predikoämbetet, och de höllo nu på att lära sig engelska och sätta sig in i den Jansonska teologien, och imellan lästimmarna höllo de det stora qvarnhjulet i gång genom att, stående inuti det samma, trampa det omkring, och sålunda fick man bröd i kolonien. Med tiden blefvo de teologie kandidaterna aflöste af en häst.

Under första året hade man brutit 350 acres land och besått det dels med lin och dels med hvete. Dessutom arrenderades smärre egor här och der i trakten. Arbetet gick raskt undan, förbättringarna ökades, man tillverkade tegel af solbränd lera och ängsgräs och bygde bättre hus; man sågade bräder af ekar med handsåg; sedermera skaffade man sig ett sågverk, som gick med hästkraft, och äntligen bytte de sig till en sågqvarn vid Edwards-ån, som drefs med vattenkraft.

Under 1847 kommo nya invandringsskaror och med dem nya bekymmer. Många voro de lidanden kolonisterna utstodo under de första åren. De ledo brist på lifsförnödenheter; icke mindre ledo de af det ovana klimatet, hvars verkningar blefvo

så mycket svårare, som platsens läge, vid den tiden, var ytterst ohelsosamt. Härtill kom det sammanpackade tillståndet i de osunda, trånga och mörka boningarna. Sådana förhållanden måste frambringa sjukdomar. Feber, frossa och diarré voro de allmännast gängse och mest förödande, och för dem föllo många offer. Det oaktadt, säger kapten Johnson, förmärktes föga knot och klagan. Hemligheten af detta uthärdande tålamod låg i den religiösa eld, som brann på deras härdar, och hoppet om en bättre framtid.

Anfall på kolonien och söndring. Den bekante Jonas Hedström i Victoria, sjelf ifrig metodist, hade vid de förste kolonisternas ankomst försökt att vinna dem för sin kyrka. När han såg, att skilnaden mellan Jansonisternas och metodisternas lära var, i hufvudsak, ringa, om ens någon, blef han så mycket angelägnare eller hoppfullare om de förras anslutning till de senare. Men det var klandervärdt hos honom, menar kapten J., när han, ur stånd att med lockelser och goda ord vinna dem på sin sida, uppträdde såsom deras fiende och såsom sådan började utså tvistefrö i deras krets, bland annat skickande personer till kolonien för att för de oerfarne och okunnige måla ljusa taflor af den lycka och framgång, som stode att vinna utom det Jansonska lägret, hvarest de — så sades det — ledo alla slags försakelser utan minsta hopp om förbättring. Dessa ansträngningar blefvo icke heller utan framgång. Många lyssnade till de gjorda föreställningarna, och hösten 1848 utgingo mellan två och tre hundra personer ur kolonien för att söka sin lycka utom den samma. Dessa slog sig ned i granskapet, såsom i Victoria och Galesburg och trakten deromkring. Mängden förblef likväl trofast, och kolonien gick framåt oaktadt de högst ogynsamma omständigheter, under hvilka hvarje företag måste börjas och fortsättas.

En ljusare tid.

Sommaren 1848 började man tillverka ugnsprändt tegel och dermed uppföra bättre hus. Skördarna blefvo mera gifvande, i synnerhet linskorden, hvilken lemnade en rätt vacker behållning. Linet förarbetades af kolonisterna sjelfva, och de frambragta alstren rönt en liflig efterfrågan i orten. Upp till 1857 hade man afytttrat 130,309 yards lärfv och 22,569 yards mattor utom det myckna, som förbrukades hemma. Icke en qvinna eller barn hade under denna tid-rymd varit fåfång. Hela kolonien liknade i verksamhet en

bikupa från tidigt på morgonen till sent på qvällen. Man började också nu anskaffa bättre åkerbruksredskap.

Året 1850 utmärktes af *California-guldfiebern* och *Erik Jansons död*. Rika guldfält hade nyligen blifvit upptäckta i Californien, och guldfiebern, som hade utbredt sig öfver hela landet, kom äfven till Bishop Hill, och ledarne blefvo af den meningen, att någonting borde göras. Resultatet blef, att kolonien i Herrens namn utrustade en California-expedition, bestående af Jonas Olson, P. O. Blomberg. P. N. Bloom, Peter Janson, E. G. Lind, C. M. Myrtengren, C. G. Blombergson, Sven Norehn och Stålberg. Följande året kommo alla, utom två, tillbaka utan något guldförråd värdt att nämna.

Rörande Erik Jansons död berättar kapten J. något olika lefnadsteckningen i Biogr. Lex. Hufvudpunkterna i hans berättelse äro följande:

Hösten 1848 anlände till kolonien en person, som kallade sig Root; men detta var dock ej hans rätta namn. Han var en af dessa oförbätterlige sällar, som stundom af myndigheter och föräldrar skickas till Amerika. Sjelf sade han, att han var uppfostrad till militär och att han just då blifvit entledigad ur den amerikanska armé, som kämpade i det mexikanska kriget. Han stälde sig in och fick blifva medlem af kolonien. Ej långt derefter uppgjorde han att gifta sig med en kusin till Erik Janson, hvilken förmådde honom att ingå på det vilkoret, att om han lemnade kolonien, så skulle han skilja sig från hustrun och låta henne blifva qvar.* Allt gick väl en tid, men sedan blef det krångel. Root ville då flytta och taga hustrun med sig, men E. Janson satte sig strängt deremot. Detta retade Root så, att han ville mörda Janson. Med tillhjälp af en dålig amerikan vid namn Stanley från Cambridge försökte han att bortföra hustrun med våld; men kolonisterna jagade efter honom och förde hustrun till baka. Derefter försökte han uppvigla en del amerikaner vid Greenfloden mot kolonien i afsigt att förjaga folket; men deri lyckades han icke heller. Sedan drog han saken för rätta, i det han instämde E. Janson och andra till domstolen i Cambridge att svara för deras vägran att låta honom taga hustrun med sig vid utgåendet från kolonien. En dag i maj under rättegången, då alla

* Häraf kan man förstå, hvilket begrepp E. Janson hade om gudomlig och mänsklig lag.

utom E. Janson vid middagstiden hade aflägsnat sig ur tingssalen, kom Root in beväpnad med revolver, yttrande Jansons namn. När denne vände sig om för att se, hvem det var, aflössade Root emot honom ett skott, hvaraf han efter några minuter afled. Root häktades, förhördes och dömdes till 3 års fängelse. Sedan han uttjent denna dom, begaf han sig till Chicago, der han kort derpå dog i djupt elände och last.

Jansons död kastade en dyster slöja öfver hela kolonien. And. Bergland utsågs till den mördade ledarens efterträdare, till dess att Jonas Olson återvände från Californien, då denne vardt koloniens andlige och timlige föreståndare till tiden för dess slutliga upplösning, 1860.

Koloniens ekonomiska förbättring synes hafva gått raskt framåt efter E. Jansons död. 1851 började man odla "broom corn", hvilket visade sig vara en god inkomstkälla och lyfte kolonien ifrån nästan nöd till välbergning. Samtidigt dermed började allting annat se ljust och lofvande ut.

Det började småningom blifva klart för ledarne, att om gemenskapen skulle ega bestånd, så måste den ställas på en säkrare grund än den, hvarpå den hittills hade stått. Man började nu lägga sig till med mera fast egendom, som alltid måste inköpas i någon viss medlems namn. När denne sedan dog, förorsakades åtskilligt krångel vid domstolarne för att få egendomen lagligen lagd under koloniens väld.

Koloniens inkorporation. År 1853 vardt kolonien inkorporerad under statens lagar af en samma år af legislaturen utfärdad oktroj, i kraft af hvilken ledningen af samfundets alla verldsliga affärer anförtroddes åt "sju vise män", de der, enligt oktrojens ordalydelse, skulle innehafva förvaltareskapet för listiden, eller så länge som de uppförde sig väl. Detta sjumannaråd erhöll således en helt och hållet oinskränkt monarkisk makt öfver det lilla folket, hvilket vid valet icke tillspordes om sin vilja och tycke i saken. De sju i fråga voro: Jonas Olson, Olof Johnson, Jonas Erikson, Jacob Jacobson, Swen Swenson, Peter Johnson och Jonas Kronberg, de fleste från Söderala och fem af dem genom blodsband befryndade. Desse kallades "trustees", och de blefvo de dirigerande andarne.

Oktrojen uppsattes med en djupt lagd plan, gående ut på att befästa och föreviga den makt vissa personer egde. Ett sinrikare, listigare och farligare instrument än denna oktroj

har aldrig antagits af denna (Ill:s) lagstiftande församling. Detta visserligen i oskuld(?) aflade, men i synd födda dokument blef med tiden den källa, hvarifrån kolonisternas allra största förbannelser flutit.

Det började snart att gå galet. En del af direktionsmedlemmarne hade en obetvinglig spekulationslust, som kastade dem in i äfventyrliga företag, hvilka nästan uteslutande misslyckades. De voro också intagna af en stark åtrå efter rykte för stort affärssnille. Att redogöra för "trusteernas" alla vinglerier blefve för långt, det må vara nog att anföra, huru ställningen var 1855. I den berättelse "trusteerna" detta år afgåfvo fann man, att kolonien egde 8,028 acres land, 50 hustomter i Galva värda \$10,000, järnvägsaktier uppgående till \$1000. Vidare 586 nötkreatur, 109 hästar och 1000 svin. Dessutom hvarjehanda egendom till ett värde af \$49,570. 5 år senare eller 1860 uppgafs koloniens egendom af alla slag att vara värd \$846,270; skulderna till \$75,644, alltså behållningen \$770,626.

Denna berättelse tillfredsstälde icke medlemmarne, och en kommitte blef nedsatt för att undersöka saken. "Trusteerna" begärde nu tre veckors tid för att utarbета en mera fullständig berättelse, hvilket beviljades dem. Men man kom senare under fund med, att afsigten med det begärda uppskofvet icke var af det allra ädlaste slaget. Detta bevisades under en laga undersökning inför "special master in chancery", W:m Gest från Rock Island, som till domare i kretsdomstolen afgaf följande berättelse:

"Den af "trustees" före 1860 aflemnade berättelsen om affärsställningen var, så vidt jag kan finna, riktig och blef af kolonisterna såsom sådan antagen. Men den rapport, som i januari 1860 afgafs, var oriktig, i det den uppgaf koloniens tillstånd vara bättre till ett belopp af \$42,759.33, än böckerna vid samma tillfälle utvisade. Sedan sagda rapport var afgifven, tillsattes af kolonien en kommitté för undersökande af dess riktighet och granskning af räkenskapsböckerna för det nyss förflutna året. Men innan böckerna kommo i denna kommittés händer, hade under några af "trusteernas" ledning nya böcker upplagts, hvilka nya böcker, men ej de ursprungliga, öfverlemnades åt kommittén. Skillnaden mellan dessa nya och gamla (böcker) är den nämnda summan eller \$42,759.33."

Detta inträffade vid en tid, då den religiösa anden inom

kolonien hade mycket försoffats och undergått förändringar och oenigheter i det inre lifvet blifvit uppväckta, hvadan ett vidare samlif blef omöjligt och en upplösning måste ega rum. Vid öfverläggningarna härom blef man ense om att tillerkänna en aktie åt hvarje person, så väl barn som fullvuxna. Detta var den 14 februari 1860. Antalet medlemmar och aktieegare var 415. Dessa bildade sig nu till tvänne partier, Olson-partiet och Johnson-partiet, det förra egande 265 och det senare 150 aktier.

Den egendom, som delades mellan dessa båda flyglar, uppgick till ett värde af \$592,793. Enligt berättelsen af 1860 skulle det nu finnas odelad egendom till ett belopp af \$248,861, och koloniens skulder voro \$118,403.33.

De odelade tillgångarne öfverlemnades i "trusternas" händer, hvilka fingo sig uppdraget att realisera dem och sedan afbetala skulden. De fingo 5 års tid på sig för detta ändamål. Snart visade det sig, att det åsidosatta beloppet icke räckte till, hvarför medlemmarne anslogo vidare egendom till ett värde af \$52,762.

År 1861 upphörde gemenskapet, och hvarje medlem fick sin andel af det hela sig tillerkänd med rättighet att förfara dermed efter behag. Följden blef, att platsen började blomstra upp på många hittills obevitnade sätt, och alla hvilade i den tron, att framtiden hade endast frid och fröjd i sitt sköte. Grunden för denna tro var tanken, att koloniskulden var eller skulle, innan de fem åren voro slut, blifva gäldad. Men när tiden var ute, fick man se på annat. "Trusterna" fordrade \$100.000 af folket för att tillfredsställa koloniens kreditorer. Detta väckte stor förvåning. Men hellre än att processa ingingo de fleste på att betala sin del af den äskade summan, och en summa af \$56,163.71 lemnades åt förvaltarne. Inalles hade dessa nu fått till skuldens betalning \$357,786, eller om man afdrager värdelösa tillgångar till ett belopp af \$98,000, så hade de verkligen inbekommit \$259,786 till koloniskuldens betalning.

Åren gingo fram, men någon berättelse om skuldens gäldande hördes icke af, folket lemnades i djup okunnighet om huru förvaltarne hade användt de erhållna medlen. I stället kom en vacker dag helt oförmodadt ett nytt augustusbud, att hela kolonien skulle beskattas, inbetala en ännu större summa för skuldens afplanande. Detta var det strå, som bröt kamelens rygg. Ett möte hölls den 11 maj 1868, och

en kommitté tillsattes, bestående af E. U. Norberg och fem andra med uppdrag att af förvaltarne utkräfvä redogörelse för sättet, hvarpå de handhaft och använt de medel de mottagit, och att derest en sådan begäran ej villfores, å kolonisternas vägnar genast stämma dem för att med tillhjälp af lagens arm få sin rättmätiga och billiga begäran uppfylld.

Då "trusteerna" envist vägrade att lemna någon redogörelse, inleddes rättegång med dem den 27 juli 1868. Att redogöra för denna långa, tråkiga, kostsamma och förargliga process är icke nödvändigt. Den räckte i fem år, sedan låg saken i domstolens händer i ytterligare fem år, innan utslaget fälles. Resultatet blef en ynkelig kompromiss imellan advokaterna å båda sidor. De forne kolonisterna ådömdes att betala \$57,782, af hvilken summa \$46,290.18 utgjorde rättegångskostnader. Under processens gång åtog sig kolonimedlemmarne att betala den gamla koloniskulden, uppgående till \$158,000. Inalles för att betala 1860 års skuld, som var \$118,403.33, fingo kolonisterna betala kontant \$413,124.61 och i egendom \$259,786, hvilket utgör tillsammans \$672,910.61. Allt detta för förseelsen att släppa koloniens affärer i de "sju vise männens" händer! I timligt afseende slutade denna kommunistiska koloni med så godt som total ruin.

Koloniens andliga tillstånd. I det samfundet frigjorde sig från sin penningeskuld och intog ekonomiskt oberoende, försjönk det i andlig skuld och kom mer och mer under "sattans ok", för att begagna ett af dem sjelfva använt och af religiöst folk i allmänhet godkändt uttryck. Den varma religiösa glöd, som brann i början och då troget närdes, hade hos de allra fleste afsvannat; man sökte ej längre, såsom då, "först efter Guds rike" i tron på att allt annat då skulle "falla till", utan det var denna världens goda, som nu utgjorde det förnämsta föremålet för folkets trägnaste sträfvan. Man hade ändå icke upphört att hålla sammankomster, predika, bedja och sjunga. Man iakttog ännu allt detta, precis som man gör det i vissa åt formväsendet allena vigda statskyrkor. Det saknades ande, man brast i tro.

De såsom predikanter fungerande hade varit Jonas Olson, Olof Stoneberg (Stenbo-gubbens son), And. Bergland, Nils Hedin och Olof Osberg (Åsberg). Af dessa var Olson den förnämaste och betraktades såsom koloniens både andliga och världsliga öfverhufvud. Att väcka medlemmarne ur deras

andliga dvala blef nu deras önskan. Samtidigt intogos de af en stark åtrå att utforska tillståndet i andra med deras mer eller mindre beslågtade samfund, för att utröna, om de egde någonting värdt för dessa svenskar att lära. Som häraf inses, hade Jansonisterna, hvilka länge trott, att endast de voro världens ljus och salt, börjat vackla i denna tro och fundera, om ej till äfventyrs andra funnos, som, ehuru ej tillhörande deras fårahus, likväl egde samma andlige öfverherde. Nils Hedin företog 1854 en resa till Kentucky; blef der alldeles förtjust uti den durhamska ko-racen; fattades samtidigt af en mäktig känsla för celibatet och fortsatte med dessa känslor i sitt bröst till trappistsamfundet i Pennsylvanien. Följden af denna resa var, att kolonien, efter Hedins hemkomst och på hans tillrådan, förskaffade sig ett antal praktiga individer af durham-slågtet och började lägga an på kreatursafvel. På hvad sätt kolonisternas religiösa tillstånd härigenom höjdes, inse vi ej.

Vid samma tid anlände ett antal från Pleasant Hill i Kentucky utskickade "Shakers" (skakare), genom hvilka "Shakerismen" inympades på Jansonismen.

Märkas bör, att man å Bishop Hill hittills icke hade på något sätt begränsat den äktenskapliga friheten. Med Shakerismen inträdde nu härutinnan en förändring, dock icke i full öfverensstämmelse med skakarnes ideer. De skilja nämligen man och hustru från hvarandra, medan Bishop Hill-koloniens andlige styresmän tillåto de gifta att lefva tillsammans, men ej att öfva äktenskapligt samlag. Skilnaden, medgifvom det, var ej stor och utföll, det säger sig sjelft, till Jansonisternas nackdel, för så vidt som förordningen afsåg att aflägsna frestelse till synd och hjälpa dygden att slå rot i kolonisternas sinnen och hjertan. (Med skakarne kommo Jansonisterna öfverens att förbjuda äktenskap ibland ungt folk.*) Tio af kolonisterna kommo till den slutsatsen, att, om celibatet vore rätt, kunde ju de så gerna efterlefva dess bud vid Pleasant Hill som vid Bishop Hill, och vände alltså sina steg till skakarnes koloni. Af dem återkommo med åren några till Bishop Hill, väl uppskakade och nöjda att förnya förbundet med sin första kärlek. Under tiden hade Hedin företagit en ny utflykt för att se sig om för koloniens räkning, besökande bland andra orter staterna

* Man kan vara frestad att fråga, om celibatets införande på Bishop Hill icke ock ingick i förvaltarnes affärsplaner. Utgif. anm.

New York och Massachusetts. I den senare staten sammanträffade han med ett antal ur andra kyrkor utgångna personer, hvilka boende tillsammans, utgjorde en sorts religiös meteorsvärm, som for irrande i den andliga rymden, väntande på att dragas till och upptagas af någon större kyrklig kropp. Hedin lät dem nu förstå, att Bishop Hill hade allt hvad de i andligt och verldsligt afseende kunde önska sig; att denna koloni var ett riktigt eden; att dess bestämmelse var att till sig samla alla gode och vise, alla sanningssökande själar och slutligen att de skulle blifva hjertans väl emottagna, om de ville följa med. Härpå ingingo de. Han tog dem under sina vingars skydd och betalade resan för dem till Bishop Hill, der de mycket riktigt vänligt emottogos; de åtnjöto till och med bättre kost än de öfrige. Men med amalgameringen gick det icke fort — det gick ej alls. De blefvo snart missnöjda med förhållandena och återvände till östern, dit kolonien betalade resan, hvarjämte den med konstant ersatte det arbete de äldre hade uträttat. Så mycket vans med det experimentet.

Vi hafva redan sett, att det Erik Jansonska templet tidigt nog började af "skakarne" skakas på sin grundval och att remnor i dess murar härigenom uppstodo. Ytterligare lossadt i sina fogningar blef detta tempel 1867, hvilket år i september de sällsamma människor, som kalla sig "Second Adventists" (hvarmed menas de, som förespå och dagligen bida på Kristi andra tillkommelse, hvilken händelse, enligt deras bokstafliga skrifttydning, skall ske på det sätt, att vår Herre kommer i skyn med en för lekamliga ögon synlig kropp för att i ett ögonblick förvandla jorden till sitt ursprungliga, paradisiska tillstånd, de goda människorna till den nya skapelsens invånare och de onda till — gräs, till intet), gjorde ett anfall på det då något förfallna och illa försvarade verket. Och försöket lyckades. Koloniens befolkning var vid detta tillfälle delad i en hel mängd olika meningsflockar, och kifvets ande herskade enväldigt. Ingenting var därför lättare än att göra proselyter, förutsatt, att den nya lära man försökte att införa egde något egendomligt, något besynnerligt, som kunde vädja till och skänka stöd åt de mystiska kraf, som alltid kännetecknade flertalet af koloniens invånare. Metodisterna och luteranerna försökte, äfven de, att ur koloniens befolkning rekrytera sina led, men med föga framgång. Emot de förre hade Jonas Hedström genom

sitt uppförande åstadkommit starka fördomar, och beträffande de senare var det ju emot dem, som kampen öppnades redan på fosterjordens mark. Annorlunda var förhållandet bland adventisterna. De kommo med en splitter ny lära och utan någon skuld å sina samveten hvad kolonien angick. De utsände apostlarne voro dessutom ganska "smarte", d. v. s. med en viss talang och öfvertalningsförmåga utrustade personer — amerikaner förstås. Och resultatet af deras ansträngningar uteblef icke. Ej mindre än 150 f. d. Janson-ister läto 1870 döpa sig till medlemmar af den adventistiska kyrkan och bildade genast en församling.

Det dröjde likväl icke länge, innan denna nya hjord brast itu, då den ena delen förblef trogen tron, såsom den af de utsände missionärerna hade förkunnats, medan den andra ansåg sig böra antaga vissa förändringar i fråga om några doktrinära punkter. Det förra partiet leddes och ledes än (1880) af J. E. Helsén, Peter Wexell m. fl., det andra af Jonas Olson, en man med mer än vanlig förmåga och af naturen danad till ledare, och såsom sådan kan han göra ofantligt mycket, vare sig godt eller ondt. Han hade, innan han kom till Amerika, i 20 år varit ledare för Helsinglands läsare, och huru han med sin stora äregirighet och ansenliga förmåga så länge kunde åtnöja sig med en underordnad ställning under Erik Janson, är en sak, öfver hvilken många förundrat sig.

Efter Erik Jansons död blef han koloniens både andlige och verldslige herskare samt tillvällade sig ibland verklig diktatorisk makt. Denna makt brukade han imellertid icke på något till finansiella olyckor ledande sätt, ty han är såsom affärs människa både skicklig och försiktig; men hvad folket hade emot honom var, att han, hvars ord hade varit nog att hämma kamraternas vilda framfart, hvarigenom största delen af de uppståndna obehagen och förlusterna kunnat förekommas, underlät detta. Han är född i byn Ina, Söderala socken, Helsingland, den 10 februari 1802.

Utom adventisterna är det blott metodisterna som vunnit någon mark. Den församling de ega bildades hösten 1864 med omkring 15 medlemmar, hvilket antal småningom förökats till 183 (1880). Det lilla tempel, hvori denna församling håller sina gudstjänster, byggdes 1863 och kostade \$3,500. Vid samma tillfälle uppfördes ett pastorsboställe.

Flertalet af dem, som nu bygga och bo i denna i sin begynnelse så ultra-religiösa koloni, stå utom all församlingsgemenskap; men det oaktadt, menar kapten Johnson, att de allmänna sederna äro ingenstädes bättre än i och omkring Bishop Hill, hvars befolkning i synnerhet utmärker sig för sträng nykterhet, fridsamhet och idoghet. Att de äro högst indifferent med afseende på teologiska dogmer, kan ej väcka förundran, när man vet, hvilket kaos härutinnan rådt och huru många olika skolor de genomgått utan att finna något för dem hållbart. Så långt kapten Erik Johnson.

Härtill behöfver ingenting läggas utan ett med bedröfvelse uttaladt: Gif akt! — Jansonismen har i så andligt som lekamligt afseende visat sig som en förfelad sak. Uppsprungen från en oren källa, ledd af äregiriga och sjelfviska afsigter, kunde dess slut icke blifva annorlunda. Men det exempel, som den har gifvit, borde vara till nytta såsom en allvarlig varning för de mänskliga dårskaperna.

ANDRA AFDELNINGEN.

Uppkomsten och utvecklingen af nybyggen och luterska församlingar i Amerika före 1860.

INLEDNING.

DEN rika tillgången på fruktbart och lätt åtkomligt land så väl som gynsamma lagar, hvilka inbjödo och befordrade främmande folks inflyttning och bosättning härstädes, lockade folk att öfvergifva fädrens jord och söka sin lycka i den nya verlden. Landet stod öfver allt öppet för den flitige och ordentlige arbetaren; dess starka utveckling i alla riktningar på industriens alla områden hade behof af alla krafter, som kunde erhållas; för invandrarne så väl som för den infödde stodo portarne öppna till bergning, välstånd och ära. I dessa förhållanden ligger onekligen en stor kraft till att sammansmälta alla de olika nationaliteter, som samlas i detta land, till en enda och sålunda att förhindra uppkomsten och beståendet af främmande invandrares kolonier. Men dels kan en sådan sammanmältning icke ske på en gång, och dels finnes det viktiga orsaker till uppkomsten och vidmakthållandet för lång tid af sådana kolonier eller nybyggen. Dessa orsaker äro: språk, nationalitet och religion. Huru kärt är icke modersmålet i det främmande landet, åtminstone så länge som man är obekant med landets språk! Invandraren uppsöker i regeln sina egna landsmän, med hvilka han kan meddela sig. Huru godt kännes det ej att få bo tillsammans med det folk, hvars nationela lifsåskådning, sätt att tänka, vara och handla sammanstämmer med ens egen åskådning och vanor! Dessa band upplösas dock så småningom, och den andra generationen bland de svenske invandrarne är vanligen redan långt framskriden i språkförändring och amerikansk åskådning. Denna förändrings skyndsamhet eller för-

dröjande beror naturligtvis icke så litet på läge och yttre omständigheter. Medan amerikaniseringen i språk, seder och tänkesätt försiggår ganska fort i städerna, går den mera långsamt i de stora svenska landtnybyggena; men äfven der, nämligen i de äldre nybyggena, tala barn och ungdom med förkärlek det engelska språket och äro genomträngda af amerikansk ande och tänkesätt. Hvad som imellertid har fördröjt och ännu kan hända för en lång tid kommer att fördröja den fullständiga amerikaniseringen är den rika tillgången på svensk litteratur, i synnerhet tidningar, som hafva en rätt betydlig spridning, de svenska skolorna och läroverken, men framför allt den svenska gudstjensten.

Religionen har varit och är den starkaste makt att bilda och vidmakthålla de svenska nybyggena i Amerika. Vårt svenska, luterska folk har samlats omkring kyrkan, och omkring den svenska luterska kyrkan hafva de största nybyggena uppstått. Församlingen har för vårt folk varit vida mera känd än kommunen, och församlingslivet har varit dess lifselement mycket mera än det borgerliga amerikanska kommunallivet. Väl har man hört detta förhållande klandras såsom brist på medborgerligt intresse; men då å andra sidan måste erkännas, att vårt folk i allmänhet och det kyrkliga folket i synnerhet hör till landets laglydigaste medborgare, så förfaller ett sådant klander såsom obehörigt. Från kristlig synpunkt betraktadt, måste man medgifva, att det för kristna människor är det enda rätta att sätta religionen och dess angelägenheter i det första rummet, enligt Kristi ord: "Söken först efter Guds rike och hans rättfärdighet, så faller eder allt detta till".

Första kapitlet.

De svenska nybyggena och församlingarna i Iowa.

1. NEW SWEDEN.

Vi hafva redan sett, att ett mindre sällskap från Östergötland reste till Amerika 1845 och grundade nybygget New Sweden, vid Skunkfloden, Jefferson co., Iowa. Denna plats, som ursprungligen kallades Brush Creek, ligger 42 mil vesterut från den blomstrande staden Burlington vid Mississippi-floden.

Det lilla sällskapet bestod af 5 familjer, 4 från Kisa i Östergötland och 1 från Stockholm samt af några ogifta personer. Utom P. Kassel, som var sjelfva ledaren, känner man namnet på hans svåger, Peter Anderson, en Danielson och familjefadern Berg från Stockholm; vidare en skeppare vid namn Dahlberg från Stockholm hvilken hade varit i Amerika ett par år före Kassel och hvilkens familj kom till Amerika med den sist nämde. Det vill synas, att Dahlberg mötte sällskapet i New York, att han kände till Iowa och rådde sällskapet att resa dit samt att han sjelf följde med dit. Efter någon tid flyttade han från New Sweden, och det är icke bekant, hvart han tog vägen. En annan, som hette Åkerman, var ock med i Kassels sällskap. Han hade förut varit i Amerika och tjenat som soldat i tre år. Sedan reste han hem till Sverge, men återvände hit med Kassel. Han tjente som sällskapets tolk upp genom landet till Iowa. Året derpå begaf han sig till Fort Des Moines och blef soldat för andra gången i Förenta Staternas armé och dog sedan i mexikanska kriget. Dessa äro namnen på en del af de förste nybyggare, som satte sig ned i New Sweden.

Sedan de intagit land och något litet lärt känna förhållandena i landet, skrefvo P. Kassel m. fl. till sin hemort i Sverge och berättade hvad de visste samt berömde allt sammans. Detta utlockade en hel hop från Östergötland,

så att 1846 flere familjer anlände till New Sweden. En del andra, som samma år hade ämnat sig dit, måste stanna i Buffalo, N. Y., till följd af medellöshet, hvarom blifvit nämdt på annat ställe. 1847 ankommo från Stockholm två familjer och två ungarlar, och nu började man vara ett litet antal åbor på den nya platsen. Åtskilliga af dem, som först kommo, voro mycket sjuka i början och hade svårt för att vänja sig vid landets klimat och födoämnen. Dels af sorg och dels af vanskötsel samt fattigdom och brist ådrogo de sig sjukdom och död. De bättre lottade svenskarne så väl som amerikanerna i närheten gjorde hvad de kunde för att afhjelpa nöden, så snart de fingo kännedom derom. Den tiden var landet glest bebygdt, och folk bodde långt från hvarandra.

Snart var dock nöden öfverstånden, nybyggarna började blifva vana vid klimatet, landets seder och bruk; de vunno förtroende, och genom arbetsamhet och Guds välsignelse kommo de snart i bättre omständigheter. — Men nu började de andliga behofven att kännas. Man saknade Guds ords predikan och sakramentens bruk. Bland amerikanerna infann sig väl nu och då en predikant; men svenskarne, i synnerhet de äldre, förstodo honom icke. En man vid namn H. (sedermera pastor M. F. Hokanson, som ankom till Amerika 1847) från Stockholm anmodades att leda deras andaktsstunder. Ehuru han, dels af fruktan att blifva kallad till lärare, dels för andra orsakers skull, ville dölja sin andliga erfarenhet, kunde han likväl icke tiga, då han såg den stora själsnöd, uti hvilken mången befann sig, utan började enfaldigt förkunna evangelium och i synnerhet för bedröfvade själar prisa Jesu kärlek, som så nådigt undfår syndare. Följden blef, att folket 1848 kallade honom till lärare. Han antog icke kallelsen genast, ty han tänkte aldrig att stanna på denna plats; men efter något betänkande och under skådandet på Guds underliga vägar med honom gaf han vika för folkets enträgna böner och tog kallelsen från Gud. Hans tanke var ej att för alltid egna sig åt lärarekallet, ty han kände sin svaghet och oskicklighet; men här var stort behof och nödfall, därför ville han hålla folket tillsammans i den luterska tron och bekännelsen, till dess att folkmängden så ökades och omständigheterna så förbättrades, att man kunde kalla en prest från Sverge. Sedan ville han draga sig till baka.

H. började 1848 att arbeta i egenskap af lärare på den-

na plats. Nybygget växte år från år, och församlingen förökades. Någon formlig organisation gjordes icke; man betraktade sig såsom luterska församlingsmedlemmar, såsom man var van ifrån Sverge. Guds ord började bevisa sin kraft, många själar uppvaknade till andligt lif, ungdomen konfirmerades, sakramenten utdelades, svenska kyrkohandboken begagnades, och man förhöll sig såsom det var brukligt i Sverge, alla voro nöjda och glada med högst få undantag.

Under sommaren 1849 kom en svensk episkopalprest, G. Unonius, på besök. Han ogillade på det högsta deras kyrkliga anordningar, sökte föreställa dem, att de omöjligen kunde utgöra en församling, emedan de icke hade en invigd prest. Han påstod, att ett kristligt folk ej har rättighet att i något fall kalla sig en lärare, som ej är af biskop till ämbetet invigd. Han bestraffade i synnerhet H. ganska strängt för hans förmätna och obetänksamma förhållande. Dock var han härvid höflig och uppförde sig på ett värdigt sätt. Om denna tilldragelse nämner Unonius ingenting i sina "Minnen", ehuru han omnämner sitt besök i New Sweden. Hade han här handlat enligt den svenska kyrkans åskådning rörande kyrkoförfattningen äfven med biskop, kunde han hafva verkat godt i stället för ondt, ty detta folk var icke sekteriskt, utan den svenska luterska kyrkoordningen tillgifvet; men hans blinda tillgifvenhet för den anglikanska successionsläran hindrade honom här och öfver allt i andra svenska nybyggen att gå hänsynsmässigt till väga. Ehuru H. hade Luthers ord för sig, som medgifva att i nödfall taga en utur hopen, och emedan ordet och sakramenten tillhöra församlingen, måste hon hafva en tjenare, som handhafver dem, var han för sin egen del i sitt samvete lugn, men likväl för folkets skull orolig. De hade föreställt sig Amerika såsom ett fullkomligt fritt land i detta afseende, att ingen skulle efterfråga, huru man i religionssaker hade det, och att åtminstone ingen oombedd skulle vilja inblanda sig i andras religiösa angelägenheter.

Vidare förskräcktes H. af den föreställningen, att han var och på detta sätt ännu mer blef känd som en partimakare, för hvilket han alltid burit afsky. Sjelf härstammade han från de gamle pietisterna, och ehuru han genom läsandet af Luthers skrifter samt genom några evangeliska vänners bekantskap bekommit en mera evangelisk riktning, hade han dock bibehållit förtroendet för den svenska luterska kyrkan, äfven så-

som statskyrka betraktad, och ogillade på det högsta all separatism. Han hade tänkt att så långt bort i vestern kunna blifva alldeles okänd och obemärkt, men såg sig nu plötsligt bedragen och umgicks med tankar att afsäga sig folkets förtroende och lemna nybygget. Men huru skulle det då gå med folkets religiösa angelägenheter och med de själar, som vaknat och stodo under nådens arbete? Under deras då varande omständigheter kunde de omöjligen kalla någon prest från Sverge, och hans samvete tillät honom icke att lemna folket; men han var mycket bekymrad under denna sin brydsamma ställning.

När sakerna så stodo, erhöll Hokanson bref, helsningar och uppmuntringar från en svensk metodistprest, Jonas Hedström i Victoria, Ill., hvilken lofvade att besöka nybygget. Hela församlingen blef nu glad, och Hokanson, som bedömde metodismen i Amerika efter sin bekantskap med den wesleyske metodistpresten George Scott i Stockholm, hade fullt förtroende för dess oegennyttiga bemödande för Guds rikes utbredande i allmänhet.* Man skref derför till Hedström och bad honom vara välkommen. År 1850 kom han också till New Sweden, men huru förvånad blef icke Hokanson, då han fann honom vara en fiende till den luterska kyrkan! Alla former fördömdes fanatiskt ända från barndopet till begrafningen, prestkragen och prestkappan ej att förglömmas. En omvänd människas syndfria fullkomlighet framhölls ej allenast som möjlig utan såsom nödvändig.

Folket blef häraf dels villrådigt och dels förbittradt. Hokanson försökte att rådföra sig med hufvudmännen, P. Kassel och Danielson, men fann till sin stora förvåning, att desse syntes bifalla den nya lärdomen; det förra förtroendet var borta, och de voro nu tysta och slutna. Hvad var nu att göra?

Efter Hedströms afresa började H. att framhålla skilnaden mellan metodismen och den luterska läran, visande den senares öfverensstämmelse med Guds ord och alla trognas erfarenhet samt förklarade formerna icke vara det samma som läran; man kunde hafva den ena eller andra formen, som var oförarglig, endast läran var ren. Han hemställde till församlingen att besluta, om det skulle fortfara såsom förut eller om några förändringar skulle göras; han

* Man torde få pruta af något på G. Scotts oegennyttia, ju mera hans historia blir känd.

var för sin del villig dertill, emedan han ej var bunden vid formen; men i afseende på läran ville han ej predika någon annan än den gamla luterska, fastmer ville han försvara denna emot alla anfall. Ingen syntes bestrida det senare; men Kassel och Danielson begärde förändring i åtskilliga stycken, och utan att besinna det farliga att under sådana förhållanden göra förändringar äfven i likgiltiga ting, för att behaga sektanden, beslöt man, att inga faddrar skulle begagnas vid barndop, barnaqvinnors kyrktagning skulle bero af den enskildes önskan, i stället för den vanliga syn-dabekännelsen skulle en extempore bön förrättas af predikanten, och härmed blef nu allt lugnt.

Efter ett par månader kom Hedström tillbaka. Kassel, Danielson och en herr Jocknick, som 1847 kom till nybygget från mexikanska kriget, emottogo honom med öppna armar. Han predikade en hel vecka hvarenda dag och gick omkring i husen outtröttligt, predikande fullkomlighetsläran, fördömde hela det svenska presterskapet utan åtskilnad, kallande den luterska kyrkan den babyloniska skökan. H. emotstod honom, så godt han kunde. Folket blef förskräckt och sade: "Hvad skola vi tro? Presterna motsäga hvarandra". De blefvo förtviflade, gråto och jämrade sig; de lemnade allt arbete och följde Hedström öfver allt. Imellertid försökte Hedström öfvertala H. med lock och pock att blifva metodist. H. vägrade, var rädlös med folket, hvilket icke förmådde sansa sig, blef själf bedröfvad och nedslagen och begick i den sinnesstämningen det misstaget att i Hedströms, Kassels och Danielsons närvaro afsäga sig lärarebefattningen.

Detta ökade oron; folket ville ej förlora H. som lärare, men önskade, att han skulle blifva metodist. När detta ej lyckades, började Hedström i H:s frånvaro nedsätta honom och göra honom misstänkt.

Ändtligen tillställdes nattvardsgång, folket inbjöds till den rätta Guds-församlingen, och öfver hälften öfvergingo till metodismen, större delen älskliga själar, hvilka mer eller mindre förut erfarit nådens verkningar på sina hjertan.

Så syntes nu denna lilla Herrens plantering, som just nyligen börjat grönska, vara förderfvad. H. stod nu der endast med några få af sina förra vänner. Den förra endrågten var nu slut, partistrider och hat, som förut voro okända, inträdde; andlig fattigdom och ödmjukhet försvunno, och deremot visade

sig ett fräckt andligt högmod. Ställningen var bedröflig; men Hedström trodde, att han hade gjort en mycket god gerning!

Huru var det väl möjligt, att folket så allmänt förvillades? Orsaken var: de voro nykristna och hade uraktlåtit att sjelfva ransaka Guds ord och gamla, redlige lärares skrifter; de trodde allt hvad deras älskade lärare sade dem och litade obetingadt på honom. När han nu blef förkastad tillika med sin lära, så hade de ingen grund att hvila på, intet eget kunskapsförråd, ingenting att pröfva efter. De föllo därför till denna nya, klingande lärdom, som lofvade dem syndfri fullkomlighet i detta lifvet och befriade dem från den besvärliga striden emot köttet.

Imellertid samlade de öfverblifna sig och begärde åter Hokanson till lärare; men han trodde sig nu vara befriad från detta ansvarsfulla kall och försökte att rekommendera en annan, erfaren äldre kristen, vid namn P., hvilken han trodde icke skulle vara ovillig dertill. Omröstning skedde, men H. blef ånyo invald. Häröfver bekymrad och fruktande, att det mera berodde på folkets förtroende än på Guds vilja, föreslog han lottkastning mellan de båda. Församlingen föll på knä och bad Herren tyst, att han på detta sätt ville utvisa, hvilken af de båda skulle blifva deras lärare. Derefter kastades lott, och den föll på H. Nu ansåg han, att han måste antaga detta kall såsom från Guds hand, hvilket dock skedde med mycken fruktan. Efterhand sansade man sig nu igen, och några kommo tillbaka från metodisterna. Guds ord blef åter af mången anammadt till lifs, och det visade sig, att den bedröfliga omstörtningen hade uppväckt mången sofvande, andra började att sjelfva granska ordet, blefvo stadfäste i sanningen och vissa i sitt sinne.

Ljusare utsigter för den luterska församlingen.

Kort derefter erhöilo luteranerna en skrifvelse från en svensk prest vid namn L. P. Esbjörn, hvari de uppmanades att blifva faste i bekännelsen och undvika all gemenskap med metodisterna, hvilka hade förhållit sig på samma sätt i Illinois. Han förmanade H. att fortfara som han börjat och ej låta sig af någon förskräckas, lofvade ock att snart komma dit på besök. Detta skedde ock i maj 1851. Han predikade för dem, förmanande och styrkande dem i tron, berättade för dem om den luterska kyrkans ställning i Amerika, lofvade åtaga sig dem och tillse, att de blefve förenade med en lutersk synod, hvilket allt gjorde dem frimodiga och glada.

Under sommaren drog Esbjörn försorg om att H. af "the Joint Synod of Ohio" fick "license", eller fullmakt, att förvalta predikoämbetet, samt \$70 dollars såsom löneunderstöd från samma synod. Derjämte förskaffade han dem hjälp till en kyrkobyggnad.

Snart förökade sig folkmängden genom nya inflyttningar, och de fleste förenade sig med den luterska församlingen. Med den ofvan nämnda hjälpen genom pastor Esbjörn, hvilken hjälp gick till 300 dollars, bygde församlingen åt sig en liten kyrka af skrädt timmer. Svenska kyrkohandboken antogs igen, och allting tillgick ärligt och skickligt, och församlingen hade ro. Flere metodistprester kommo väl och försökte göra anfall; men man kände dem nu och deras taktik och lät sig icke förskräckas, icke heller öppnades kyrkan för dem. Bland de metodistpredikanter, som arbetat inom nybygget, äro A. Erikson, Peter Källman, P. Nyberg, Smith, Jocknick och Kassel.

I början af april 1853 hade församlingen ett kärt besök af pastor Hasselquist, hvilken var henne behjelpig att vidare ordna sina angelägenheter, vid hvilket tillfälle ock ett slags konstitution för dess styrelse blef antagen. Genom bref från Esbjörn till Hasselquist af den 24 mars och den 2 april 1853 finner man, att fråga varit, att Esbjörn och Valentin också skulle resa till New Sweden vid samma tillfälle; men Esbjörn förhindrades att resa genom sjukdom, och Valentin hade ej råd dertill. Såsom det vill synas, reste Hasselquist med hästskjuts från Galesburg dit och resan beräknades att taga fyra dagar dit och fyra tillbaka.

Nya oroligheter. Baptisternas anfall.

Sedermera kommo svenska baptistpredikanter, nämligen G. Palmqvist, Fr. O. Nilson, A. Norelius och Rundqvist, hvar och en i sin ordning. Genom de två första blef åter hela nybygget oroadt i afseende på dopfrågan. Metodisterna lugnade sig snart och drogo sig tillbaka; men luteranerna, som hade fått förtroende för Palmqvist genom de evangeliska predikningar han hade hållit förut, innan han blef baptist, blefvo mera utsatta för påverkningarna. När nu Palmqvist och Nilson* framhöllo baptisternas doplära på ett fanatiskt sätt,

* F. O. Nilson en f. d. halländsk sjöman, omvänd till sekten i Amerika, omdöpt i Hamburg 1847, arbetade sedan som baptistmissionär i och omkring Göteborg, blef sedan landsförfvist och kom åter hit till landet 1853; verkade här på olika ställen ifrigt för baptismen; återvände sedan till Sverige, sedan religionslagarne blifvit förmildrade, och verkade i Göteborg åtskilliga år. Kom sedan tillbaka hit till Amerika och dog omkring år 1884 såsom fritänkare i Houston co., Minn.

så kunde ingen reda sig. H. var mycket oroad. Palmqvist var en personlig vän till honom från Sverige; somliga af församlingens diakoner voro i tysthet baptistiskt sinnade och förrädiske emot församlingen och dertill inga vänner till H. Likväl var han för sin egen del viss på sin sak och trodde sig vara oöfvervinnelig. Faran syntes nästan vara öfverstånden, då några af hans käraste vänner, hvilka lefde trons lif, började vackla och strax derpå läto omdöpa sig. Än ett nederlag och förstörelse, tänkte han, och på en gång öfverfölls han af förskräckelse och förvirring och — stupade. Ännu dröjde det någon liten tid, innan han omdöptes.

Upplysande för förhållandena i New Sweden och Burlington och med afseende på Hokanson vid denna tidpunkt är ett bref till Hasselquist från John Johnson, en hans systerson, och vid den tiden boende i Burlington. Brevet är dagtecknad den 26 februari 1854, och jag gör derur följande utdrag: "Efter mångas anmodan måste jag skrifva dessa rader och bedja, att morbror ville komma hit snart. Luteranerna äro utan prest nu. Hokanson var här i dag och predikade, och i det samma tog han afsked af den luterska församlingen. Han är baptist, icke döpt ännu, men troligt blir det så snart som möjligt. Baptisten Nilson har varit deruppe hos Hokanson och predikat en hel vecka. Det första som H. kom till Burlington, så blef han anmodad att döpa ett barn, men han svarade: "Jag kan icke göra det, emedan jag finner ingen grund i Skriften för barndopet." Detta var i går qväll. H. förklarade i sin predikan, huru han hade kommit i sådana tankar. — — — — I afsigt att träffa pastor Hasselquist i Burlington hade han icke fullt bestämt sig för hvad han skulle göra, men han sade, att luteranerna sakna grund för barndopet. Han gjorde sin afskedspredikan i dag på e. m. och tog sin text i Apg. 20 kap. — — — — Här var en ganska stor rörelse i kyrkan, men i två partier, baptister och luteraner, det ena af glädje, det andra af sorg. Här äro 11, som blifvit baptister här i Burlington sedan jultiden, och det är troligt, att här nu bli många baptister, om ingen lutersk prest kommer att resa hit ibland.

Denna församlings högsta önskan är, att morbror ville komma hit så snart, som sig göra låter, om det kunde låta sig göra nästa söndag, i annat fall, om det kunde blifva Palmsöndagen. Här skulle blifva nattvardsgång.

Jag träffade H. och hade blott ett kort samtal (med ho-

nom); men han sade, att han önskade träffa pastor Hasselquist och att han äfven snart ämnade skrifva till och låta morbror veta om sin nuvarande ställning. Han har ännu icke gjort sin afskedspredikan der han bor (New Sweden), men ämnar troligt göra det nästa söndag. — — — Församlingen här är i ganska stora betryck om hvilket som är rätt, baptismen eller den luterska läran. — — — Denna skrifvelse är å hela församlingens (vägnar). — — — ”

Så snart, som det blef möjligt, reste pastor Hasselquist till Burlington och New Sweden. När han kom i närheten af Hokansons bostad, mötte han honom, hans hustru och några andra bärande en korg med kläder och vandrande ner åt floden. Hokanson skulle nu döpas. Hasselquist helsade vänligt och frågade: ”Hvarthän ämnar I eder i dag?” ”Att emottaga det rätta dopet”, blef svaret. ”Så gå då I Herrens namn!” sade Hasselquist och fortsatte i lugn sin väg till H:s hem i sällskap med fru Hokanson, som icke ville bli baptist.

Att det sedan uppstod ett viktigt samtal, derom kan man vara öfvertygad. Gud fick göra nåd med H. och föra honom till rätta. Hasselquist stälde med foglighet och vishet allt i sin ordning igen, och H. emottog åter sitt ämbete och verkade ibland detta folk till november 1856.

Då jag tror, att det skall lända till Guds ära, och då det skall kasta ettbättre ljus på tidsförhållandena och i synnerhet ådagalägga den uppriktighet och ärlighet, som besjälade Hokanson i denna sorgliga rörelse, vill jag meddela ett bref från honom till pastor Esbjörn, skrifvet den 29 mars 1854, kort efter hans upprättelse. Då det kom till Andover, var jag der för tillfället och fick del deraf, och på oss, som så djupt hade sörjt öfver H:s affall, verkade det till obeskriflig fröjd och till ödmjuk tacksamhet mot Gud. Brevet lyder sålunda:

”Käre Broder i Kristus!

Sedan jag sist skref till Br., har jag bekommit 2:ne bref, för hvilka jag hjertligen tackar! Haf i synnerhet mycken tack för det senare. Jag har broderligen upptagit alla deri gifna allvarsamma, men broderliga, tillrättavisningar och sanningar. Men hvad skall jag nu säga, mitt hjerta är bedröfvadt. Si, satan hafver sållat mig, men Herren Jesus hafver bedit för mig (jag tror det), att min tro icke måtte om intet varda. Ja, min tro är pröfvad, hårdt pröfvad. Mätte det lända mig till förkofran och stadfästelse i den rätta tron och sanningen! Att

jag hade bedröfvelse, kamp och strid, innan jag kunde lemna den luterska läran: det är sanning, icke därför, att jag ville antaga en annan, utan därför, att jag älskade den luterska och ogera ville lemna den. Men ganska riktigt, som Br. säger, felade jag deruti, att, i stället för att söka ljus och tröst i Guds eget ord, jag grep till Wibergs bok, och följden blef, att jag blef bedragen.

Men hade jag bedröfvelse förr, än jag förenade mig med vederdöparne, så fick jag icke mindre efteråt. Ånger, qval, förtviflan och förskräckelse öfverhopade mig, så att jag så nära hade gått ifrån både hustru och egendom. Jag blef så led åt mina nya bröder, att jag knapt ville se dem. En enda dag var jag förenad med dem, och sedan har jag alldeles skilt mig ifrån dem. Jag ångrar, begråter och beklagar den olyckliga dag, då jag förnekade det dop jag fick i min barndom. Gud för Jesu skull förlåte mig min synd och tröste mig i min bedröfvelse, att jag måtte komma till mitt forna, fridfulla och saliga tillstånd! Men måtte detta mitt fall lända andra till varning! Jag bekänner äfven, att jag aldrig var riktigt öfvertygad, utan förskräckt och upprörd i mitt sinne, och i ett sådant tillstånd gick jag åstad som en missgerningsman till afrättsplatsen. Broder Hasselquist var här förliden vecka; han har undervisat, upprättat och tröstat mig.

Jag börjar nu att inse skilnaden imellan Johannis och n. t:s andedop eller Kristi dop. Detta sammanblanda vederdöparne. Jag har nu en kamp och strid med mig sjelf. Min heder lider deraf, att jag skall vara så ostadig; det är skam att bekänna mitt förhastande. Skulle en prest bära sig så åt? Min karaktär säger: har du tagit detta steg, så låt det vara som det är, du blir eljes utskämd och förnedrad öfver all verlden. Ja, Broder, det är hårdt för den gamla människan. Dock, det må vara, jag må blifva ansedd huru som helst, endast Guds vilja sker och jag får samvetsfrid. Tack, att Br. ej förhastade sig och skref till Presidenten* efter utgångsbetyg. Min församling har redan kallat mig åter och på det ömmaste ombedit mig att åter blifva dess lärare. Deras kärlek och förtroende till mig så väl som deras närvarande behof förbjuda mig att neka dem, och ehuru jag var svag, predikade jag likväl för dem förliden söndag.....

Tecknar med aktning och vänskap

M. F. HOKANSON.

New Sweden den 29 mars 1854."

* För norra Illinois-synoden.

Äfven denna storm hade liksom den förra både onda och goda följder, ty den luterska församlingen förlorade några fromma själar; men andra vaknade till nytt lif i Gud, och en liten, troende hop välmenande själar samlade sig omkring ordet och sakramenten och trufdes väl i sin luterska moders sköte.

Svenska och danska mormonpredikanter uppehöll sig någon tid i nybygget och sökte göra proselyter, dock utan framgång.

Efter Hokansons afflyttning till Bergholm i Wapello co. i november 1856 var församlingen vakant till oktober 1858. Under en del af denna tid ledde en skollärare vid namn Sandblom gudstjensterna. I januari 1857 var han på förslag att få "license" inom N. Ill.-synoden för att blifva prest i New Sweden; men af något skäl drog han sig tillbaka. Han blef sedan metodist och slog sig ned i N. S. som jordbrukare. Under tiden besökte pastor Hasselquist New Sweden och Burlington, så ofta hans tid kunde medgifva det, men som dock icke kunde blifva så ofta. Äfven Håkan Olson och John Johnson, som då voro att betrakta som teol. studerande under Hasselquist, besökte dessa församlingar åtskilliga gånger och predikade för folket.

Vid ett möte af Mississippi-konferensen i Galesburg i april 1858 infann sig ett ombud, Sven Nilson, från New Sweden och framlade för konferensen församlingens enträgna begäran att blifva försedd med en lärare mot löfte af \$200 lön på platsen jämte fri bostad och vedbrand, dessutom med utsigt att andra platser i närheten skulle vilja förena sig med dem att aflöna läraren. Konferensen beslöt då att kalla S. M. adjunkten Eklund från Blekinge för detta fält; men försöket blef utan resultat.*

Nybygget i verldsligt och kyrkligt afseende på våren 1858.

Om nybyggets ställning vid denna tid kan man göra sig en föreställning af en artikel i "Hemlandet" n:o 7 för det året. I den samma heter det: "Nybygget ligger i en skogs-trakt imellan 40 och 50 mil vester om Burlington. Igenom södra delen af nybygget flyter en bäck, som under regn-tiden förvandlas till en ganska orolig och häftig ström. Landet är, eller rättare var beväxt med mindre skog och tätta busksnår samt här och der med större träd af ek och

* Jämför "Hemlandet", nr. 10, 1858.

andra trädslag. Det är temligen kulligt i synnerhet på sina ställen. Då man från öppna prärien inkommer i den vilda skogen, antager allt ett rätt otrefligt utseende, med undantag af en och annan farm utmed vägen. Men då man uppnår svenska nybygget, börjar det att se mera vänligt och treftigt ut. Svenskarne bo bredvid hvarandra och omgifvas af öppna, odlade fält. Dessa tillsammans med qvarstående skogsdungar, större och mindre, och här och der större träd, gifver landet ett svenskt utseende. Jordmånen är förträfflig och anses vara starkare och pålitligare än den djupa präriejorden. Ej under ett enda år har grödan slagit fel ännu. Jämte det landet på de senare åren stigit högst betydligt i värde och bekvämligheter ökats genom nybyggets tillväxt och jordens odling, har man nu äfven fått en järnväg, hvilken kommer att föra nybygget framåt på kort tid. (Här menas Burlington och Missouri R. R., som då var färdig till Rome vid Skunkfloden 4 @ 5 mil från början af svenska nybygget, och man väntade få en station endast 2 mil från den luterska kyrkan).*

Vid denna tid (1858) är landsmännens antal på denna ort ej mindre än omkrihg 500 inalles, deraf 100 familjer. De fleste äro från Linköpings län, ehuru annars de flesta trakter af fäderneslandet äro här representerade. De förste svenskar hitkommo 1845 etc. (se ofvan); derefter har folkmängden ökats med hvarje år, men mest förliden höst, 1857, då antalet växte med omkring en sjettedel. Att imellertid de förste nybyggarne haft sina svårigheter och mödor att kämpa med torde vara lätt begripligt. 86 familjer äro egare af tillsammans ej mindre än 5065 acres jordrymd. 1788 acres af detta antal äro redan odlade. Endast 360 acres inköptes såsom kongressland (regeringsland) till \$1.25 per acre, det öfriga har blifvit köpt af andra till ett pris af från \$2 till \$24 för "acren". Den ofvan nämnda landvidden eges af 86 familjer på följande sätt:

1 familj	eger	-	-	200 acres	
10 familjer	ega	mellan	100—200	"	hvardera.
12	"	"	80—100	"	"
9	"	"	60—80	"	"
36	"	"	40—60	"	"
13	"	"	20—40	"	"
5	"	"	under	20	"

* Jämför "Hemlandet", nr 10, 1858.

I kyrkligt hänseende hålla de jämförligt fleste ännu fast sitt fäderneslands lära och bekännelse. Luterska församlingen har troget vårdats af pastor M. F. Hokanson, som likväl för mer än ett års tid sedan mottog kallelse från ett mindre svenskt nybygge längre in i Iowa. Hans möda, bekymmer och lidanden här äro ännu oskrifna; men torde, som vi hafva skäl att tro, snart blifva åtminstone delvis, bekanta. Vi vilja dock icke säga, att broder H. ej haft annat än svårigheter på sin första plats i Amerika, han har der rönt underbara bevis på den "trofaste Herdens" omsorg och verkan af hans dyrbara nåd. "New Sweden" blifver därför utan tvifvel alltid för honom kärt och ett hem på jorden.

Församlingen har en kyrka af ektimmer och rymmer ganska mycket folk, men som dock redan vore för liten, derest församlingen hade en lärare, kring hvilken de med förtroende kunde samla sig. Ett allvarligt och ifrigt frågande, förefinnes efter en sådan. För närvarande har en baptist(!) välvilligt åtagit sig att leda de offentliga andaktsstunderna.

Metodisterna hafva äfven en församling i detta nybygge samt en kyrka af ungefär samma beskaffenhet och storlek som den luterska. De hafva förmånen af en ständig (naturligtvis i metodistisk mening = 2 till 3 år) prest ibland sig, nämligen herr Nyberg (förmodligen P. Newberg).

Äfvenledes finnes här en liten baptistförsamling, bildad af baptistpresten (F. O.) Nilson för något år tillbaka. Denna församling har ingen kyrka eller lärare (men medlemmarne voro 13)."

Fortsättning af församlingens historia under pastor H. Olsons tjenstetid, från 1858—1868.

På kallelse af församlingen och efter konferensens råd och tillgörande kom H. Olson till New Sweden i oktober 1858.* Församlingen utgjorde då omkring 100 kommunikanter. Den lilla stockkyrkan, som var 32 fot lång och 24 fot bred, var då tillräckligt stor, undantagande vid högtiderna. Församlingen egde 2 acres land på hörnet midt emot kyrkan, med ett stockhus, 16 fot i fyrkant, till boställe. 1859 tillöktes den med tvänne rum. Vid samma tid väcktes fråga om ny kyrkobygg-

* I dec. 1856 hade H. Olson af pastor Hasselquist och några andra kristliga vänner i Galesburg och på deras bekostnad utsändts på "en profresa såsom kolportör eller bibel-spridare" till Burlington och New Sweden och derunder blifvit känd. Se "Protokollet vid Mississipp-konferensens sammanträde i Moline, Ill., den 9-12 januari 1857."

nad. En extra stämma hölls den 21 januari 1860, då beslut fattades att borttaga stockkyrkan och i stället att bygga en ny af "frame", 50 fot lång, 30 fot bred och 16 fot hög på långväggarna, med läktare och torn. Arbetet börjades i mars 1860. Herren gaf en särdeles gynnande väderlek, församlingen arbetade med mycken flit och framgång. Under det arbetet pågick, väcktes frågan, huru man skulle få en ringklocka i tornet. J. P. Anderson lånade \$150 till församlingen och reste på sin egen bekostnad till St Louis och bestälde en klocka. Då tornet blef färdigt, hade man en liten välljudande klocka att upphänga deri. I lugnt väder kan hon höras 6 till 7 mil.

Kyrkan var icke väl färdig, förr än ett nytt förslag väcktes. Herr J. Lövendahl yttrade den önskan att få bygga en liten orgel med 4 stämmor på läktaren. Herr J. P. Anderson gick hans önskan till mötes och anskaffade materialierna. Kyrkan var färdig och invigningshögtiden bestämd till den 10 augusti 1861. Pastor Hasselquist var närvarande och höll invigningstalet med Joh. 5: 2, 3 till text. Det var en kostlig högtid för församlingen, hvilken glädde sig öfver att nu hafva en ny tillräckligt rymlig kyrka samt dertill i det närmaste betald. Året derpå blef orgeln färdig och kostade församlingen omkring 200 dollars.

Våren 1862 under fastlagstiden syntes Herrens ängel, i andlig mening, stiga ned och röra vattnet i detta Betesda. En andlig rörelse och väckelse förspordes öfver hela församlingen; många frågade under tårar: "Hvad skall jag göra, att jag må blifva salig?" Flere exempel på märkliga väckelser och omvändelser kunde anföras från den tiden; men det må vara nog att säga, att väckelsen var allmän och att läraren hade fullt upp att göra med att undervisa vägleda och vårda de bekymrade själarna. Många lofvande blommor afföllo; men många satte ock frukt och utvecklades till mognad. Många talade länge med tacksamhet om den härliga vår tid, som församlingen då hade. Då var man färdig att såsom Israel vid foten af Sinai lofva: "Allt det Herren bjuder oss, det vilja vi höra och göra". På den härliga våren och blomstertiden följer höst och vinter, men allting skall tjena dem till godo, som frukta Herren. Hettan med mångahanda bedröfvelser och försökelse uteblef icke.

Vid slutet af denna tid (1868) hade församlingen ökat sig till öfver 200 kommunikanter. Direkt inflyttning från

Sverige pågick ännu; men utflyttning hade också börjat, i synnerhet till det nya nybygget i Freeport, eller Swedesburgh, dit ock pastor H. Olson flyttade 1869. År 1867 bygdes ett bättre prestboställe med sex rum.

På östra och vestra sidan om den luterska kyrkan uppbygdes 2 andra svenska kyrkor, nämligen på den förra en baptist- och på den andra en metodistkyrka. Efter första anfallet visade dessa samfund ingen vidare lifaktighet eller eröfringsförmåga. Vid slutet af denna tid räknade metodistförsamlingen 50 kommunikanter och baptisternas 21.

Rörande nybyggets utveckling i verldsligt afseende yttrar pastor Olson: "Då jag kom hit, hade våra landsmän icke kunnat odla mycket omkring sina hem. Det mesta landet var beväxt med småskog; många hade skuld för mer än hvad hela deras landbitar voro värda; några lemnade platsen och reste till Illinois. Herren gaf oss dock snart bättre tider. Våra landsmäns arbetsamhet och flit omtalas och beundras af våra grannar. Sålunda läste jag nyligen i tidningen "Burlington Hawk Eye" ett stycke, der vårt nybygge framställes såsom ett exempel på hvad som genom flit, arbetsamhet och ordentlighet kan åstadkommas. — Den, som såg vårt nybygge för tio år sedan, skall nu knappast känna det igen. Här äro nu stora välodlade åkerfält, der det förut var buskar och snår, i stället för de små stockhusen finner man nu präktiga "frame"-hus. Några hafva stora och präktiga fruktträdgårdar och vingårdar, och hvad bäst är i timligt afseende: de fleste hafva betalt sina skulder."

2. BURLINGTON.

I kyrkligt afseende utgjorde svenskarne i Burlington ett annex till församlingen i New Sweden, och därför upptager jag platsen framför äldre nybyggen i Iowa. Icke långt efter bebyggandet af New Sweden måste svenskar hafva uppehållit sig och fast bosatt sig härstädes; men hvilka dessa första voro, har jag icke kunnat utröna. Omkring 1850 började de att uppgå till omkring ett par hundra i och omkring staden. "Der äro", säger pastor M. F. Hokanson 1857, "icke många fastighetsegare. De fleste äro familjer, som uppehålla sig der en tid, och sedan gå de längre in åt landet, men andra komma i stället. En del utgöres ock af ungdom, som tjenar i staden. De fleste äro från Östergötland. 1851 på våren gästade pastor Esbjörn och jag hos en svensk, som hette Bry-

dolph, gift med en amerikanska, och syntes vara välmående. Han var prestson från Nerike och hade varit i mexikanska kriget. I rebellkriget förlorade han ena armen, men tjente sig upp till öfverste. Han var en bildad och intelligent man, mycket tolerant, men utan religiöst intresse och utan svenska känslor.”

Ibland svenskarne i Burlington verkade Hokanson redan 1850, så mycket som tiden tillät, och sökte sammanhålla dem i den luterska bekännelsen. Metodisterna gjorde tidigt sina försök att vinna en del för sin tro. Men före 1860 kunde de just ingenting uträtta. Deremot gjorde baptisterna i början af 1854 en stor ödeläggelse bland de luterska be-
kännarne. Lika som i New Sweden fans ingen ordentligt organiserad församling härstädes före 1859. Någon fråga derom uppstod i maj 1851, då Esbjörn besökte denna plats, predikade och utdelade sakramenten; han syntes icke vara brådskan-
de med att organisera församlingen, ej heller hörde jag, att han yrkade på Hokanson, som var tillsammans med oss ett par dagar i B., att företaga bildandet af en församling. Men svenskarne betraktade sig ändå utan vidare såsom eu-
lutersk församling, och inom den samma rådde både from-
het och kyrkligt sinne. H. besökte dem en gång i månaden. De samlades då allmänt både vid för- och eftermiddags-
gudstjensterna, ordet hördes med uppmärksamhet, många började att fråga efter vägen till lifvet, och flere kommo till ett sant tros-
lif. Dessa lefvande själar hade ett stort förtroende hos alla de andra. Större delen af ungdomen var också öppen för Guds ord. De söndagar, som H. icke var närvarande, församlade de sig till Guds ords betraktande, då någon af de äldre med andlig erfarenhet föreläste Guds ord; man sjöng dels psalmer och dels andliga sånger, nå-
gon höll bön, och detta gjorde de på både för- och efter-
middagen på söndagarne.

Då Palmquist och Nilson kommo 1854, gingo de till väga med list. De predikade till en början evangelium utan att nämna dopfrågan och utan att låta folk i det minsta ana, att de voro baptister; men sökte, sedan de vunnit förtroende, samtalsvis bland de troende meddela sina åsikter rörande dopet och förledde dem. Sedan de hade gjort detta, predikade de öppet och nästan uteslutande derom. Nu upplöstes för-
samlingens enighet och inbördes förtroende. De frommaste och mest erfarne läto omdöpa sig, andra drogo sig afsides

tillbaka, inga möten höllos om söndagarne, en del blefvo förbittrade. Baptisterna samlades för sig sjelfva, dels emedan de blygdes för de andre och dels emedan de nu utgjorde en ren Guds församling, som ej ville hafva sällskap med de odöpta. Sedan reste de fleste af dem till Minnesota och grundlade ett nybygge vid namn Skandia vid Clear Lake i närheten af Waconia i Carver co. H:s öfvergång till baptisterna förvärrade naturligtvis saken ännu mer; men ingen tviflade dock på hans uppriktighet och ärlighet, hvaför han efter sin upprättelse utan hinder kunde fortsätta sin verksamhet, såsom han ursprungligen hade börjat. Sedan den tiden höll folket sig visserligen tillsammans vid den luterska bekännelsen, men de andliga rörelserna afstannade med undantag af några få enskilda fall. Under många år hade de ingen kyrka, men de hade tillfälle att utan betalning samlas i ett stort och vackert skolorhus i staden. Sedan H. aflyttade från trakten 1856, verkade herr Sandblom der en tid.

Då H. Olson 1858 om hösten erhöll "license" af Norra Illinois-synoden att förvalta predikoämbetet och stationerades i New Sweden, fick han äfven på sin lott att besöka Burlington så ofta, som hans tid medgaf. År 1859 blef församlingen ordentligen organiserad, men infördes ej i församlingsstatistiken förrän 1861, då den fick i S. G. Larson sin första på platsen boende pastor.

3. SWEDE POINT, BOONE CO., IOWA.

År 1846 reste en enka vid namn Dalander med 4 söner och 2 döttrar i sällskap med flere från Östergötland, förmodligen från Kisa-trakten, till Amerika. De stälde sin kosa till "Rakonfork"* i Iowa i den förmodan, att de der skulle träffa P. Kassel, men misslyckades. En del reste ned till Jefferson co. (New Sweden), der Kassel träffades, och stannade der. Andra, som hade farit vida omkring och besett landet i nordvest och funnit vackra prärier tillika med skog, hvilket land ännu icke var i marknaden, tyckte, att det var bättre att taga "claims" der, emedan de redan hade rest bort en stor del af sina penningar, och togo således för sig flere hundra acres land hvardera i Booneco., på den plats, som sedan kallades *Swede Point*. Denna plats ligger 25 mil norr

* Rakonfork är det svenska skriftsättet af detta namn. Med Raccoon Fork betecknades trakten omkring Des Moines, i synnerhet norr ut. Vid Des Moines flyter Raccoon-floden tillsammans med Des Moines-floden.

om Des Moines, Iowas hufvudstad, på den tiden kallad Fort Des Moines, och var en liten, usel stad, bestående af några få stockhus.

Ofvanför dem var nästan intet bebygdt. Här voro de nu alldeles för sig sjelfva och nästan utan alla redskap. De uppförde åt sig små stockhus och närde sig så godt de kunde, ej alltid utan brist och nöd. De förskaffade sig efter hand kreatur och började odla sin jord och fingo snart deraf hvad de behöfde för sitt uppehälle; men de hade 80 mil till närmaste qvarn, der de kunde få sin säd malen, och till Fort Des Moines, deras närmaste stad, hade de 25 mil. Man kan häraf lätt föreställa sig dessa få familjers belägenhet och försakelser under denna tid; men de voro tåliga och väntade på bättre tider.

Imellertid gingo två af enkan Dalanders söner ned åt landet och förtjenade penningar, medan två blefvo hemma och odlade jorden, och på det sättet hjälptes medlemmarne af denna familj åt att arbeta till gemensamt bästa, så att, när landet kom i marknaden, de kunde betala större delen af hvad de intagit. Utom dessa voro icke många, som kunde inlösa sina "claims", utan måste gå ifrån dem och förlora allt sitt arbete på dem. Dessa gingo nu 25 mil längre i norr och nedsatte sig i Webster co., vid Des Moines-floden, der de togo sig "claims" på båda sidor och började bygga och odla igen och der de lyckakes att behålla åtminstone hvad de hade upparbetat.

I Swede Point förbättrades omständigheterna litet så småningom. Omkring 1857 var den dalanderska familjen rik och ansedd, och hade på sitt eget land utlagt en stad, hvilken man kallade Swede Point och hvilken årligen tillväxte i folkmängd och rörelse. De fleste af dem, som bosatte sig der, voro amerikaner; men 1855 fann man der äfven 10 svenska familjer. Landet i närheten kostade från 10 till 25 dollars pr acre före 1860. Svenskarne, som före den tiden icke voro så talrika, utmärkte sig för ett anständigt och hederligt lefverne, voro gästfria och välvilliga och några allvarligt gudfruktiga.

Från början var det en äldre, gudfruktig man, som var deras ledare vid andaktsstunderna och sammanhöll dem vid den luterska bekännelsen. Hans namn var Jacob Nilson. Sedan blef en af Dalandrarne ledare, då den gamle mannen icke mera orkade. På detta sätt uppmuntrade de sig med

Guds ords läsande och bön, hvarjämte den gamle mannen äfven höll allvarliga föredrag, hvilka ej voro utan välsignelse, i synnerhet för ungdomen. Svenska metodister försökte väl att truga sig på dem och förmå dem till öfvergång, men lyckades icke. Svenskarne här voro mycket försigtiga i detta afseende i motsats till hvad de hafva varit på många andra ställen, ty de ville icke höra andra än luterska predikanter. När derfor någon predikant kom och begärde att få predika för dem, så frågade de honom först hvad han bekände sig till, och var han icke luteran, så ville de hvarken höra eller upplåta sina hus för honom. De voro för den skull icke skuggrädda, men de ville lefva i frid vid den lärdom, hvari de voro uppfödde. Endast ett par personer öfvergingo till metodisterna före 1857. Före 1855 besökte pastor M. F. Hokanson detta nybygge ett par gånger, sedan den tiden verkade en norsk man derstädes något. Hans namn var O. Anfinson och hade "license" af N. Ill.-synoden att förvalta predikoämbetet bland norrmännen i Story co., Iowa; men blef aldrig ordinerad. 1859 organiserades en svensk evangelisk lutersk församling med ett kommunikantantal af 36 och stod under pastor M. F. Hokansons vård ända till och med 1867, då kommunikantantalet hade växt till 108.

4. SVENSKA NYBYGGET I WEBSTER CO., ELLER SWEDE BEND.

De första svenskar, som slog sig ned härstädes, voro de, hvilka icke kunde inlösa sitt land i Booneco. Sedan hafva årligen några bosatt sig här, hvilka kommit dels direkt från Sverge, dels från andra nybyggen här i landet, emedan det upp till 1860 var godt pris på land: I början upptogs endast guvernementsland, men sedan detta tog slut, köpte man spekulantland för från $2\frac{1}{2}$ till 4 dollars pr acre; men redan omkring 1857 började det att blifva dyrare.

Landet var ursprungligen icke särdeles vackert. Det var ett något sidländt slättland med något litet skog jämte strömdragen. Jordmånen är god för majs; hvete odlar man icke med fördel, deremot trifves råg väl. Efter någon liten tid var der ingen brist på rågröd och fläsk i nybygget. Med undantag af några få bodde svenskarne i sina dåliga stockhus ända upp mot 1860. Länge fann man alltingsvenskt i afseende på den husliga inrättningen, sederna och klädedrägten, i synnerhet bland de äldre. Man blef mottagen med gästfrihet och välvilja i deras hus. Nu mera äro de allmänt välbergade.

Folket är dels från Östergötland, dels från Småland (Kalmar län), äfven från norra Sverge träffar man några.

Till en början fördes ett ogudaktigt lefverne inom nybygget; man uraktlät icke allenast religionen, utan äfven i borgerligt afseende uppförde man sig ofta rätt illa. De voro också i flera år lemnade åt sig sjelfva, och ingen prest af någon bekännelse kom dit för att förkunna Guds ord. Den förste prest som besökte dem, var en svensk protestantisk metodist vid namn *Smith*. Sedan han blifvit afsatt af det episkopala metodistsamfundet, ville han försöka sin lycka här. Handundrade på med lagen, och folket, i sitt samvete öfvertygadt, ångrade och bekände sina synder. Längtande efter syndernas förlåtelse, föllo de nu begärligt till den metodistiska rättfärdiggörelseläran, som icke ville veta af att varda räknad rättfärdig, utan att göras rättfärdig, således helig i sig sjelf och utan synd i allt sitt lefverne. Dock började några finna, att synden icke var så alldeles borta, den gamla människan lefde ännu. Man blef bedröfvad, villrådig och visste icke rätt, hvad man skulle tro om den nya läran.

Imellertid sände de efter pastor M. F. Hokanson (1854?), hvilken på deras begäran visade dem skilnaden mellan den luterska och den metodistiska läran, i synnerhet med afseende på rättfärdiggörelsen. Detta hade till följd, att nästan alla gingo tillbaka till den luterska bekännelsen, och detta med ett sådant allvar, att han måste låta dem sjelfva teckna sina namn, emedan de annars icke trodde, att de blefvo lösa från metodismen. De, som icke återvände, blefvo förbittrade och smädade högt. Äfven voro der några få, som aldrig hade öfvergått till metodisterna, utan hade förblifvit luteraner.

Så snart som detta blef bekant, skyndade episkopal-metodistpredikanterna P. Kassel och And. Erikson dit och förkättrade den luterska läran, sådan hon nu för tiden af sina bekännare framhålles. Vi metodister, sade de, äro de, som lära hvad Luther lärde; de, som nu kalla sig luteraner, göra intet annat än motarbета all lefvande kristendom. Och nu trodde folket dem och gick öfver till episkopal-metodismen. Men *Smith* begaf sig åter dit, och nu kämpade protestant- och episkopal-metodisterna med hvarandra, till dess att de senare behöllo fältet. Derpå kommo baptistpredikanter och omvände många till baptismen, hvilka läto omdöpa sig; men snart kommo episkopal-metodisterna P. Nyberg och And. Erikson och gjorde dem åter till metodister.

And. Erikson stannade på platsen och upprätthöll den meto-
distiska fanan. Han var från Bollnäs i Helsingland, kom
till Amerika 1849, slog sig ned först i Victoria, Ill., och
egde der 10 acres land, men sålde det 1854 och köpte sig en
80 acres farm i Swed Bend och hade sitt hem der, till dess
han dog mellan 1870—80.* Förmodligen var han i Esbjörns
sällskap från Sverige.

På denna tummelplats, der folknummern dock vid 1860
icke gick upp till mer än något öfver 100, organiserades en
lutersk församling 1859 af pastor M. F. Hokanson med ett
kommunikantantal af 40. Församlingen, som 1865 bygde åt
sig en kyrka af "frame", stod under hans vård ända till och
med 1866 och räknade då 130 kommunikanter. 1867 fick
den luterska församlingen sin förste bofaste pastor uti C. J.
Malmberg.

5. SVENSKA NYBYGGET BERGHOLM I WAPELLO CO., IOWA.

1847 flyttade den förut omnämde Peter Anderson från
New Sweden jämte C. Kilberg (från Halland och som 1885
lefde ännu i Seattle, Washington Terr., med en stor släkt)
och några andra till Wapello co. och satte sig ned på den
plats, som nu kallas Bergholm. Dessa två intogo hvardera
flera hundra acres land, bestående af både skog och slätt-
land. Landet är vackert, klimatet friskt och helsosamt. På
de tio första åren hann denna trakt redan utveckla sig gan-
ska betydligt. Flere städer uppväxte på alla sidor, såsom
Blakesburg på ett afstånd af 4 @ 5 mil, Cuba 3 mil, Eddy-
ville 9 mil, Ottumwa på 10 @ 12 mils afstånd. Den sist
nämnda blef snart en betydlig plats. Sågar och mjölqvarnar
uppsygdes rundt omkring och till öfverflöd. Strax före
1860 kostade odladt land 10 @ 12 dollars, oodladt var bil-
ligare, men egendomarne voro i ständigt stigande.

Inflyttningen af svenskar pågick under några år. Om-
kring 1853 och 1854 kommo många familjer och ogifta direkt
från Sverige, så att antalet af luterska familjer 1857 uppgick
till 22. De lefde för någon tid nästan utan all beröring med
eller kunskap om andra svenskar i Amerika. I medborgerligt
afseende uppförde de sig skickligt, voro umgängsamma, gäst-
fria och vänliga; somliga blefvo med tiden ganska förmögna,
och alla stodo sig i allmänhet godt. De egde från 40 till

* Sv. 1 Ill., sid. 290.

400 acres land hvardera. De fleste hade kommit från Hallands län och några från Östergötland.

Sedan de bott här någon tid, började de att sakna ordets predikan och sakramentens bruk. Emedan de ej voro i stånd att löna en predikant på platsen, i fall någon hade stått till att få, kallade de äldre nybyggarna en amerikansk lutersk prest vid namn Schaeffer,* hvilken hvar tredje söndag kom dit, predikade och besörjde om deras religiösa angelägenheter; men de senare ankomne voro icke belåtna härmed, emedan en del alls icke förstod predikanten, utan önskade att få predikan på modersmålet. Pastor Schaeffer betjente dem endast ett år, hvarefter pastor M. F. Hokanson kallades att besöka dem, hvilket han gjorde så ofta, som det kunde ske.

Ändtligen organiserades på våren 1856 en evang. lutersk församling med namnet *Bergholm* och med omkring 50 kommunikanter. Pastor Hokanson kallades till fast lärare på platsen, och i november samma år flyttade han dit. Snart började äfven här visa sig en helsosam andlig rörelse. Metodister och baptister infunno sig för att, som vanligt, sönderrifva församlingen och draga de ostadiga till sig, men lyckades icke, hvilket jämte pastorns åtgöranden, näst Gud till stor del berodde på Peter Anderson, hvilken tog den luterska läran i försvar och på allt sätt sökte att sammanhålla folket i enighet vid den luterska bekännelsen, bemödade sig om en församlings stiftande samt en prests anställande på platsen, och för detta ändamål uppoffrade rätt stora summor.

År 1859 flyttade H. till Swede Point, och pastor H. Olson hade vård om församlingen till och med år 1861. Deretter blef den vakant till 1862, då pastor M. F. Hokanson åter kallades dit. I 1860 års tabell är församlingen ej upptagen; men i 1861 års finnes den och har då 59 kommunikanter. Kyrkan bygdes först 1863. 1868 hade den 113 kommunikanter. Tillväxten har varit liten på grund deraf, att folkstocken från början icke var stor och inflyttning från andra håll tidigt upphörde.

Dessa äro de första församlingar i Iowa, till antalet 5, som funnos och voro organiserade före Augustana-synodens stiftelse 1860.

Källor: Uppgifter och skrifna berättelser af pastorerna M. F. Hokanson och H. Olson. — "Det Gamla och Nya Hemlandet" af pastor T. N. Hasselquist. — Pastor L. P. Esbjörn. — Egna iakttagelser och anteckningar.

* Förmodligen G. W. Schaeffer.

PASTOR M. F. HOCANSON.

LEFNADSTECKNING ÖFVER PASTOR M. F. HOKANSON.

Då pastor Hokanson var banbrytaren på vår luterska kyrkas åkermark i Iowa, så hörer det till fullständigandet af berättelsen om dess äldsta församlingar att här meddela några närmare underrättelser om den gamle trofaste arbetaren inom denna del af Herrens vingård. Följande korta lefnadsteckning af hans egen hand tjänar till ändamålet:

“Jag är son af en skomakare och borgare i den lilla staden Ronneby, Blekinge, och föddes derstädes den 7 sept. 1811. Min fader, som icke hade något sinne för skolbildning, lät mig endast lära läsa, skrifva och räkna samt bibliska historien, katekesen och till slut något tyska, med hvilket senare jag icke kom långt, emedan min fader skyndade med att lära mig sitt yrke, hvartill han hade bestämdt mig; men hvartill jag ej hade ringaste lust.

Imellertid behagade det den barmhertige Guden att redan tidigt visa mig mitt syndaelände, och jag började med allvar söka min själs räddning; men råkade dervid i ett förskräckligt träl-domstillstånd under lagen, hvilket varade i mer än 3 år, hvarefter jag fann syndaförlåtelse, lif och frid i Jesu försoningsdöd. Jag hade ända från barndomen haft böjelse för att blifva prest, men under denna tid vaknade lusten att studera för detta ändamål så häftigt, att jag öfverföll min fader med böner om tillåtelse dertill. Men han svarade mig, att han kände mig och att jag ej hade mod att lida de vedervärdigheter, som en redlig lärare är underkastad, och att jag skulle blifva en legoherde: dertill ville han ej varda orsak.

Ändtligen lät han beveka sig och reste med mig till en gudfruktig prest, med hvilken han ville rådföra sig, och lofvade, att om denne ville åtaga sig min första undervisning, så ville han tillåta den. Men denne, som råkat i höga, andliga anfäktningar och nu ej kunde sköta sitt kall, afrådde saken på det högsta och förmanade mig att blifva hos min fader. Denne tog rådet som en vink från Herren, och jag måste åtnöja mig med att arbeta på verkstaden. Imellertid kunde jag ej länge finna mig i denna ställning. Jag erhöll, icke utan svårighet, tillåtelse att resa till Stockholm, hvarest jag tänkte finna något tillfälle att tillfredsställa min önskan. Jag blef rekommenderad till en rik och ansedd skomakare, hvilken i sin ungdom tagit studentexamen i Upsala och hvilken anställde mig i sin verkstad.

Snart vann jag hans förtroende och vänskap, och nu kunde jag våga gifva honom till känna min önskan och beklaga mitt medellösa tillstånd, ty min fader ville ej mera kosta på mig något för studier. Min husbonde förstod mig, kände deltagande med mig och lofvade att hjälpa mig. Nu gick jag på hans inrådan till biskop Franzén, som ännu var i Stockholm. Denne rådde mig att gå in i St Clara skola och lofvade rekommendera mig på det bästa sätt. Det var nu nästan bestämdt, att jag skulle gå denna väg; men efter närmare eftersinnande tyckte min mästare, att denna blef något för långsam, hvarför jag vände mig till tvänne prest-män i Stockholm med anhållan om att få taga privat undervisning hos dem. Båda nekade och afrådde från företaget; den ene emedan han trodde, att jag sökte verldslig lycka, hvilken han mente att jag snarare kunde vinna genom att fortfara med mitt handtverk än genom att blifva en fattig prest; den andre, emedan han redan gifvit en dylik undervisning åt en annan person och utgången hade visat, att det hvarken blef till den samme personens lycka eller motsvarade hans välgörares förhoppningar. Ännu gick jag till en annan from prest i samma ärende, hvilken liksom förut biskop Franzén emottog mig mycket kärleksfullt; men han hade för många göromål för att kunna egna sig åt min undervisning. Han ville dock, att jag för ingen del skulle uppgifva saken, utan pröfva mig väl inför Herren och anförtro mig åt honom i bönen. Han bad mig komma till sig igen. Jag kom, och han förestälde mig missionsarbetet i hednaverlden, och snart kände jag mig lifvad att egna mitt lif åt denna goda sak. Han skref till det Londonska missionssällskapet och begärde, att det skulle antaga mig. Efter 9 månaders väntan kom ett nekande svar. Nu föreslogs, om jag icke ville blifva kateket i Lappmarken, och efter något betänkande gick jag in derpå.

Jag började redan att bereda mig dertill, då en rik och betydligare man i samhället, hvilken kände och älskade mig, afrådde mig derifrån samt förmanade mig att enligt min faders önskan blifva vid mitt handtverk, lofvade att gynna mig och föra mig i bekantskap med en rik och hederlig flicka. Genom att vinna hennes hand var min lycka gjord, jag kunde verka mycket godt, sade han, i denna familj, med hvilken jag på detta sätt skulle komma i nära beröring. Jag förbigår alla de skäl och grunder han uppgaf både för att låta det

förra och göra det senare, nog af: han vann, och jag, som något tröttnat vid de motgångar jag haft med afseende på mina förra önsknings, gaf efter och gjorde som jag var lärd. Nu började jag att öfva mig i mitt yrke samt anhöll nu om den flickas hand, till hvilken jag blifvit visad och för hvilken jag fått behag. Jag vann hennes kärlek, men fick ej något bestämdt löfte af hennes föräldrar, emedan man först ville se hvad lycka jag hade med mitt yrke. Imellertid blef jag mästare och borgare i Stockholm och idkade mitt handverk; men hade aldrig någon lycka dermed, ehuru jag hade många gynnare och sjelf bjöd till med all flit. Två gånger syntes lyckan vänligt le mot mig, men endast för att desto djupare stöta mig ned. Då jag en gång för en ryktbar andlig man berättade mina öden, sedan jag blef borgare, sade han: "Det vill synas, som att Herren ej ville hjälpa på denna vägen".

En annan gång kom en gudfruktig man och berättade för mig, att Svenska Missionssällskapet var villigt att uppgöra alla mina affärer, om jag ville gå till Lappland som kateket. Men nu mera hade jag ej sinne därför. Det lilla jag hade lärt mig i min barndom och genom läsning inhemtat i min första ungdom hade jag nu till en stor del bortglömt, och jag tyckte, det jag var för gammal att nu börja studera, och trodde icke, att jag var bestämd för lärarekallet i någon form samt hade icke mera någon lust dertill.

Men var denna en orolig och olycklig tid i afseende på det lekamliga, så blef det snart icke bättre hvad mitt andliga tillstånd beträffade. Jag fördes så småningom in i verldsbullret, förlorade den första kärleken och hade så nära blifvit borta i verldshvirfveln, om icke den gode Herden af förbarmande kärlek låtit höra sin röst och kallat mig till baka. Jag förbigår alla de egna vägar jag gick, alla de olyckor jag hade, allt mitt vårdslösande af Guds nåd och får endast nämna, att då jag sent en afton kom hem och lade mig på sängen för att läsa något ur en andlig författares skrifter, var der ett ord, som grep mig så starkt, att jag i ögonblicket sammanknäpte mina händer och bad Herren bevara mig för vidare vårdslösande af hans nåd och för den faran att medvetet smäda de nådeverkningar jag erfarit i min tidigare ålder. Nu föllo fjällen från mina ögon, jag såg den afgrund, vid hvilkens brädd jag vandrat, grep till ordet och bönen, drog mig tillbaka från de verldsliga säll-

skapen, men hvilket icke blef så lätt. Jag var för mycket invecklad i världen, mina affärer hindrade mig äfven, och jag saknade den verldsöfvervinnande tron; jag kände mig olycklig och längtade efter det försvunna, förra saliga tillståndet i nåden, men kunde ej komma dertill. Ofta var jag färdig att förtvifla och befarade, att jag nu mera var oduglig till tron; ansåg ordet och bönen som fruktlösa för mig. Men den trofaste, helige Anden upphörde ej att framhålla för mig Guds fria nåd i Kristus oberoende af mitt förhållande eller värdighet. Jag måste gifva efter och ännu en gång kasta mig sådan jag var i Guds oändliga barmhertighet i Kristus Jesus, fick sålunda frid, men kom icke till det förra, saliga tillståndet förr, än jag kom till Amerika. Imellertid hade jag i det ekonomiska blifvit bankrutt; min lyckas sol syntes för alltid vara nedgången. Under denna förtviflade belägenhet tog en vän mig på sin bekostnad med till Amerika 1847, för hvilket jag sedan fullkomligt godtgjorde honom.

Ankommen till Jefferson co., Iowa, fann jag svenskarnes belägenhet så torftig, och van vid Stockholms rörlighet och lif samt ett bekvämare lefnadssätt, fann jag det alldeles odrägligt att qvarstanna der. Jag försålde därför några öfverflödiga prydnader af guld samt kläder jag medfört och begaf mig på väg till New York. Under resan blef jag sjuk och förlorade min koffert, hvari mina penningar och kläder voro förvarade, och kom till St Louis endast med kläderna på kroppen och oförmögen att uttrycka mig på landets språk. Jag försökte att få arbete på någon skomakareverkstad, men lyckades ej. I sju dygn måste jag nu lefva af några äpplen, hvilka jag upplockade på gatorna och tvättade i floden, och låg om nätterna i ett öppet skjul. Nu måste jag sälja min enda rock för att skaffa mig respenningar till Burlington, hvarest jag fick arbete hos en skomakare. Genom Guds underbara skickelse fick jag efter ett par veckor min koffert tillbaka alldeles orörd och oskadad. Men jag hade aldrig helsan och kunde sällan arbeta, hade att betala för mitt uppehälle, för doktor och mediciner, hvarför mina penningar snart smälte bort. Jag måste sälja ännu flera kläder för att uppehålla mig, först efter 3 månader blef helsan något återställd. Under denna tid rådde mig några svenska ungarlar, som vistades i Burlington, att resa till baka till Jefferson co. och öfver vintern qvarstanna hos svenskarne, emedan jag der kunde lefva billigare. Ehuru det

var högst motbjudande, begaf jag mig dit, men det befans, att detta var rätta platsen, som Herren hade utsett åt mig och hvarest han ville bruka mig för sin sak. De små och fattiga nybyggena i Iowa kunde ej få någon lärd prest i sin då varande belägenhet. Jag var genom den senaste pröfningen bringad till och öfvertygad om att jag måste åtaga mig dem. Nu var här inga verldsliga förmåner att vinna med lärarekallet; i stället för heder var det förenadt med förakt i afseende på min person. Nu sträfvade jag ej sjelf derefter, utan ville snarare undfly det samma. Men just nu var det Herrens tid att kalla och bruka mig åtminstone tills vidare."

Till ofvanstående kan läggas, att pastor Hokanson på begäran af pastor L. P. Esbjörn erhöll "license" af Norra Illinois-synoden vid dess möte i Chicago i oktober 1852 för ett år, efter att sedan 1851 innehaft en sådan "license" från the Joint synod of Ohio; att han ordinerades af Norra Ill.-synoden vid dess möte i Galesburg i oktober 1853 och att han på kallelse afflyttade från New Sweden i november 1856 till Bergholm i Wapello co., Iowa, hvarest han ännu fortfar att verka Herrens verk.

Andra kapitlet.

De första svenska nybyggarna och luterska församlingarna i Illinois före 1860. Andover och Berlin. Pastorerna L. P. Esbjörn och Jonas Swensson.

1. ANDOVER, HENRY CO.

DENNA plats ligger omkring 20 mil sydost om Rock Island och Moline och 25 mil norr om Galesburg. "Andover township's norra del", heter det i "Svenskarne i Illinois", "har en så bördig jordmån, som man kan träffa någonstades, hvar emot den södra halfvan är dels mera stenbunden och backig, dels å sina ställen bestående af s. k. "bottomland". Edwardsån kommer med sin norra arm in uti detta township å sektionen 24, medan dess södra gren bryter in å sektionen 35, hvarpå de båda sammanflyta i det sydvestra hörnet af sektionen 22, hvarifrån floden fortsätter i vestlig riktning genom distriktet. På sektionen 13 börjar ett skogsbälte, Oak Grove, som sedan sträcker sig vesterut genom hela townshipet, varierande i vidd från $\frac{1}{2}$ till $\frac{3}{4}$ mil."

Rörande dess tidigaste historia säger samma källa, att den förste hvite man, som här nedslog sina bopålar, var en dr Baker, hvilken anlände den 6 maj 1835. I juni samma år togos de första stegen att bilda någonting, som kunde kallas nybygge, i det att en prest, Pillsbury, en mr Slaugther och en mr Pike då kommo såsom en kommitte för att utse läge för en i New York bildad landkoloni. De utvalde ett större stycke land och utlade en del deraf till stad. Gator, gränder, torg m. m. uppmättes och kartlades, och fick staden namnet *Andover*, troligtvis efter Andover i Massachusetts, som har ett berömdt kongregationalistiskt teologiskt seminarium.

Landbolaget i New York hade tvifvelsutan den fromma afsigten att här i gräsöknen uppbygga ett kristligt samhälle, på samma gång som man ville förtjena penningar på landet, en spekulation, som likväl icke realiserades på det sätt, som man hade tänkt, ty i stället för ett starkt samhälle af in-

hemska puritaner blef här med tiden ett starkt luterskt samhälle af svenskar.

De första åren var befolkningen ringa och hade att utstå många svårigheter och umbäranden. Det närmaste postkontoret hade man i Knoxville, dit man hade några och 30 mil. Ett bref kostade då i porto 25 cents.

Det första hvita barn, som föddes i Andover, var Mary E. Woolsey, sedan gift med Edmund Bucks.

De första svenskarne i Andover. Den förste svensk, som bosatte sig i Andover, var, så vidt man vet, en gammal sjöman vid namn Sven Nilson, hvilken kom dit 1840. Tio år senare fann jag honom vara gift med ett fruntimmer från min hemort, Hassela, hvilket fruntimmer i hembygden kallades "Stigs Lena". Hon blef, eller låtsade sig blifva, omvänd till Jansonismen och reste till Amerika 1849 i sällskap med Jansonister. De bodde på prärien söder om Edwardsån. Nilson dog före 1880.

Kapten P. W. Virström och hustru. Om hans historia heter det i "Svenskarne i Ill.": "Att kapten Virström var en af Andovers banbrytare, är sant, men näst efter Sven Nilson, som var den allra förste Andover-svensken, kom Johanna Sofia Lundqvist, Virströms senare hustru. Detta fruntimmer var födt i Nyköping den 15 januari 1824 och dotter till bruksinspektör, J. E. Lundqvist, hvars senaste uppehållsort i Sverge var Forsa i Helsingland, hvarifrån han 1846 utvandrade i sällskap med Jansonisterna (sjelf ifrig Jansonist).

På hösten 1846, då Bishop Hill-kolonisterna anlände i stora skaror, förnam en svensk, som var sysselsatt med sjöfart på de stora insjöarne, att ett sällskap landsmän hade ankommit till Buffalo. Han styrde därför sin kosa dit och fann immigranterna under Nils Hedins vård och på väg till Bishop Hill. Denne svensk var P. W. Virström, född i Vaxholm 1816 och till yrket sjökapten. På immigranternas anmodan följde han dem såsom tolk till bestämmelseorten, hvarest han, väl framme, blef lika oumbärlig såsom läkare (han hade någon kännedom i detta fack), som han på vägen hade varit i egenskap af tolk. Der stannade han tills i juli 1847. Han flyttade då till Andover, der han fann före sig ofvan nämnda Johanna Sofia Lundqvist och snart derefter gifte sig med henne. Detta var det första svenska äkta paret i

Andover. På hösten samma år foro de till New Orleans och kommo tillbaka på våren 1848; begåfvo sig återigen till New Orleans på hösten och tillbaka på våren 1849. 1850 reste de landvägen öfver den vilda öknen till Californien och återvände derifrån 1854. Den 25 februari dog Virström på Bishop Hill. Enkan blef omgift 1856 med en amerikan, M. B. Ogden, och bor i Victoria, Knox co."

Samma år (1847), som Virström kom till Andover, kommo några familjer dit, som synas ursprungligen hafva ämnat sig till Peter Kassels nybygge i Iowa, men af Hedströmarne blifvit visade till Illinois och Andover. Bland dessa nämnas N. J. Johnson och familj från Jerda, samt Anders Johanson från Lönneberga, Kalmar län. Samtidigt eller något senare än desse kommo en familj Friberg, en Nils Nilson, en Hurtig med familj samt 1848 John A. Larson från Oppeby, Östergötland, då en ung man och som sedan spelade en vigtig roll i Andovers och ortens borgerliga samhälle.

N. J. Johnson och Nils Nilson voro de första landegarne i Andover. De köpte 1848 hvar sin tio acre-lott och betalte \$1.25 per acre. Den först nämndes primitiva hydda har allt sedan den tiden stått qvar och står möjligen ännu.

Anders Johanson dog 1849, men hustrun blef omgift med Samuel Johnson från Orion. Hon var i sina yngre dagar en rask och stark qvinna och kunde, om det gälde, taga en karl i kragen.

N. J. Johnson och hustru lefva måhända ännu på sin gamla plats. Nils Nilson lefde ännu qvar i Andover för några år sedan. Friberg flyttade till Colfax, Iowa. Hurtig, som bodde söder om "deacon Bucks plats", dog 1849; men hustrun lefde för några år sedan i Polk co., Nebraska. John A. Larson stannade ej länge i Andover, utan reste till Galesburg och lärde vagnmakareyrket. 1850 reste han till Californien, utstod såsom alla California-farare den tiden otaliga besvärigheter och försakelser utan att finna någon vidare ersättning derför. 1851 återvände han, stannade i Galesburg till 1853, då han återvände till Andover och köpte Rev. Pillsburys plats, der han allt sedan bott. Han har varit landsmännens hjälpreda i borgerliga saker i Andover och förtjent deras tacksamhet.

Bland de 1848 ankomne nämnas Gabriel Johnson och Gustaf Johnson, Samuel Johnson från Södra Wi med familj; Holland Elm från Gammalkil med familj; Erik Peter Anderson

och familj, Samuel Samuelson med familj från Kisa samt enkan och barnen efter Måns Johnson (död i Buffalo) äfven från Kisa. De fem senare familjerna hade afrest från Sverige med skeppet Virginia 1846, blefvo i Albany, N. Y., bestulna på sina penningar och hade svårt under kanalfärden till Buffalo att lifnära sig. De hade ämnat sig till Kassels nybygge, men nu måste de stanna i Buffalo i två år, innan de kunde förvärfva sig nog medel att fortsätta resan. En del begaf sig till Sugar Grove, Pennsylvania, och en del drog åt Illinois, ibland hvilka voro de fem ofvan nämnda familjerna.*

1849 fick nybygget Andover en större tillökning i sin folkmängd. Först kom på sommaren ett sällskap från Östergötland och närgränsande Kalmar län, nämligen det förut nämnda med fartyget Charles Tottie, hvilket sällskap hade ämnat sig till New Sweden, Iowa; men på grund af sjukdomar var tvunget att stanna i och omkring Andover, åtminstone en del af sällskapet. Bland dessa nämnas: Nils Magnus Kilberg från Kisa med familj, hvilken slog sig ned i Swedona, der han ännu lefver, Carl Joh. Samuelson och brodern Johannes Samuelson med familjer, hvilka bosatte sig i Hickory Grove, Lynn township, söder om Andover township. De voro födda i vestra Eneby, Östergötland; flyttade sedan, åtminstone Johannes till Opphem i Tjäderstads socken och derifrån till Amerika. När järnvägen bygdes genom Hickory Grove, blef der en station, som heter Ophiem, hvilket namn skulle påminna om det gamla Opphem; men uttalas af amerikaner "Åfm". Desse bröder hade stor framgång och blefvo med tiden mycket förmögna. Deras förmögenhet i farmer uppskattades 1880 till \$130,000. De hafva ock bidragit med stora summor till kyrkor och till läroverket i Rock Island samt andra välgörande ändamål.

Vidare kommo samma år Nils P. Peterson från Lönneberga, Kalmar län, som på senare tider bott å sektionen 33 af Western township och är i goda omständigheter; Anders Peter Larson, A. P. Peterson; Pehr Swenson från Djursdala, Kalmar län, med familj m. fl.

På hösten samma år 1849 kom det Esbjörnska sällskapet till Andover. Esbjörn sjelf blef liggande sjuk i koleran i Chicago och kom först i oktober till Andover. Då han kom dit, fann han, att de fleste af sällskapet hade låtit pastor J. Hedström i Victoria locka sig att draga dit och bosätta sig der. Bland

* Jämför Första afdelningens 2 kapitel.

dem, som voro qvar, voro Jonas Anderson och familj från Hille i Gestrikland; Matts Ersson från samma socken med familj och Olof Nordin med familj. Jonas Anderson och Matts Ersson reste till Californien under guldfebern 1850, men återvände 1851 utan att hafva funnit några större rikedomar. Anderson slog sig sedan på handel i kompani med G. E. Peterson, men fallerade under 1857 års kris. 1859 reste han med sönerna till Colorado och lefver möjligen ännu der; hustrun stannade qvar i Andover jämte dottern, som blef gift med Erik Westerlund i Osco township. Jonas Anderson var af naturen ärlig, rättfram och godmodig, besjälad af en gammaldags gudsfruktan; men för mycket begifven på äfventyr.

Bland dem, som kommo hit 1849, nämnas vidare S. P. Strid, soldat från Östergötland; Åke Olson från Ofvansjö i Gestrikland, hvilken kom till New York med Jansonister 1846 och till Andover 1849.

Desse äro några af Andover-nybyggets banbrytare. Om deras tillstånd i timligt afseende heter det vidare i "Svenskarne i Illinois":

"Att de sträfsamma svenska män och qvinnor, som lade grunden till det nu rika och blomstrande Andover, genomgingo den hårda skola, som nästan alla nybyggare genomgått och genomgå, det bafva vi redan matt antydt, men låtom oss ändå närmare vidröra ett och annat dermed förbundet.

Brist på husrum är alltid en af de svåra olägenheter, som möta den nykomne, när han skrider utom civilisationens gränser för att grunda nya samhällen, och af denna olägenhet fingo Andoverssvenskarne lida.

Sjuklighet såsom följd af ovana vid klimat och föda är en annan ännu värre olägenhet, för hvilken man som nykommen utsattes, och utsatta härför voro i sanning desse personer. Sjukdomar af mångahanda slag hemsökte dem och förtunnade deras leder år efter år, till dess att de kommo sig för. Koleran t. ex. var en årlig gäst i nybygget från 1849 till 1854 och anställde ofta allvarsamma härjningar ibland dem. John Elm, förtäljer oss, att han 1849 arbetade med två olika slätterlag om 16 personer hvardera och att de alla, utom han sjelf och två andra, anföllos och borttrycktes af sist nämnda farsot.

Att erhålla betalande sysselsättning var ej heller alltid möjligt. Aflöningarna voro alltid låga. Från 35 till 50 cents

om dagen var det gällande arbetspriset, som dessutom måste uttagas *in natura*, såsom i fläsk, kreatur och annat dylikt. Men billiga voro dock också de varor man behöfde. En ko erhöles för \$8. Hästar, som nu betalas med \$100, fingos då för \$40. Fläsk fick man för $1\frac{1}{2}$ cents per skålpund, hvete för 35 cents per bushel, majs för $12\frac{1}{2}$ do. och potatis för besväret att uppgräfvä dem. En gyllene tid var det för bränvinsvänner, i ty att whiskey kunde fås för $12\frac{1}{2}$ till 15 cts pr gallon. Detta sakernas tillstånd rådde upp till 1853, då järnvägsbyggandet började. Mera penningar kommo dermed i omlopp, arbete vardt mera efterfrågadt och jordbruksalstren stego i pris. Så fortgingo förhållandena till 1857, i och med hvilket år den historiska krisen kom och vände upp och ned på dem, precis, ehuru ej så illa, som 1873 års panik. Men den medförde äfven sitt goda, ty den omstörtade och förstörde det onaturliga och förderfliga banksystem, som då var *en vogue* och hvarigenom landet öfverhöljdes med ett fullkomligt värde-löst pappersmynt."

DEN FÖRSTA RELIGIÖSA VERKSAMHETEN I ANDOVER FÖRE ESBJÖRNS ANKOMST.

Huru tidigt metodistpresten Jonas Hedström i Victoria besökte svenskarne i Andover, kan icke närmare bestämmas; men troligt är, att han redan första året, som några svenska familjer voro der bosatte, besökte dem en och annan gång. Att Hedström var den förste svenske prest, som predikade i Andover, är utom allt tvifvel.

På försommaren 1849 besökte pastor G. Unonius platsen och höll gudstjenst härstädes. I sina "Minnen" (senare del. sidd. 374 och 397) yttrar han derom följande:

"För att taga närmare kännedom om förhållandet i de svenska nybyggena, som nu började blifva allt mer och mer talrika i Illinois och Iowa, företog jag redan första året af min vistelse i Chicago, sedan koleran der tycktes hafva upphört, en resa in åt landet." Han hade ämnat bland andra platser besöka Bishop Hill; men af fruktan att på något sätt blifva mördad vågade han icke resa dit! Detta var imellertid en onödig, dum och orättvis fruktan. Han fortsätter:

"Vid Andover, en liten stad, der pastor Esbjörn följande år* nedsatte sig jämte ett honom åtföljande större antal ut-

* Denna uppgift är oriktig, ty Esbjörn nedsatte sig i Oktober 1849 i Andover, således några månader efter det Unonius varit der.

vandrare och der sedermera efter hand bildade sig ett af de större svenska nybyggerna i Illinois, voro redan då många svenska familjer bosatte. Af dem anmodad derom, hade jag utsatt en gudstjenst, till hvilken jag nu var förväntad. Flere af de dervarande utvandrarne hade fått vidkännas ömma förluster, ty äfven ibland dem hade koleran utbrutit och bortryckt föräldrar från barn, barn från föräldrar. Sjukdomen var nu icke mer så våldsam, men mitt första göromål blef dock, då jag lördagsaftonen anlände, att besöka flere sjuka och döende.

En stor del af folket härstädes hade öfvergått till metodismen, och mycken split och villervalla voro redan rådande i religiöst afseende. Många familjer voro söndrade inom hvarandra, och vid sidan af den religiösa fanatismen stodo, såsom ofta händer, köld och likgiltighet, deraf hemtande anledning till löje och begabberi, som, i början riktade mot ytterligheten, ofta slutas med att vända sig äfven mot den sanna och sansade kristendomen. De under loppet af sommaren anlände utvandrarne, och dessa utgjorde måhända flertalet på stället, förklarade sig dock ännu vilja troget vidblifva den svenska kyrkans bekännelse, och det var egentligen på deras begäran jag här infunnit mig.

Söndagsmorgonens sol uppgick klar och härlig öfver den vidsträckta prärien; icke en vindfläkt böjde blommornas stänglar. Den ena skaran efter den andra, företeende en brokig blandning af svenska allmogens högtidsdräfter, samlades till den förestående gudstjensten; qvinnorna med sina rutiga och rosiga dukar på hufvudet och mellan händerna psalmboken jämte en liten blomqvast inlindad i den hvita näsduken; männen åter med sina långa, hängande urkedjor och vadmalsrockar: allt erinrade mig så lifligt om en söndagsmorgon på landet i Sverge, då kyrkfolket stilla och andäktigt tågar fram till Guds hus; jag tyckte mig liksom förflyttad dit tillbaka, och nästan väntade att få höra klockornas ljud kalla oss in i det upplåtna templet. Men här fans icke något sådant af händer bygdt, och intet af de här befintliga husen var stort nog att rymma de tätt tillströmmande män, qvinnor och barn, bland hvilka de flesta för första gången i det främmande landet kommo att förena sig i en svensk högmesso-gudstjenst. Församlingen var större än någon annan svensk sådan, för hvilken mig förut blifvit beskärmt att förkunna Guds ord.

I en närliggande locust-lund utflyttades så många bänkar och stolar, som funnos att tillgå; under ett lummigt och skuggrikt träd ställdes ett bord, som, öfvertäckt med en hvit linneduk, den flickornas händer garnerade med en krans af ängens vackraste blommor, skulle tjena i stället för altare. På detta sätt var kyrkan snart i ordning, och sällan faller det på en prests lott nu för tiden, att få uppträda i en, som är lika stor och högtidlig. Iklädd den enkla anglikanska messdräkten, framträdde jag till altaret, och med den blåa himmelen öfver oss till tempelhvalf och omkring oss luftens bevingade skaror, äfven instämmande i en "jublande hymn till den Högste", hördes snart en kör af fromma röster skalla: "Hosianna! Helig är Gud, all verldens Gud, all krafts och nåds och visdoms Gud". När så, efter slutad predikan, det heliga sakramentet utdelades åt det på gräsvalLEN omkring altaret knäböjande folket, visserligen var då *han*, som icke är bunden till tid och rum och fordom i öknen mättade ett hungrande folk, som följt honom dit att lyssna till hans ord — visserligen var han äfven här i denna vildmark midt ibland oss, mångfaldiggörande sin välsignelse, så att det äfven nu skulle kunna sägas: 'de åto alla och vordo mätta'."

Och likväl kunde samme Unonius, som kände sådan poetisk lyftning vid detta arkadiska tillfälle, både förr och senare med stränghet göra gällande den prosaiska läran om *Uet* anglikanska biskopsdömet, såsom till exempel hans förfarande i New Sweden.

Mellan denna gudstjänst och den första, som Esbjörn höll efter sin ankomst, kan det nog hafva inträffat flere; men derom har jag icke kunnat få någon underrättelse.

DEN SVENSKA LUTERSKA FÖRSAMLINGENS ORGANISATION OCH. DESS HISTORIA TILL 1860.

Då denna församling med rätta blifvit betraktad såsom det svenska luterska samfundets moderförsamling i Amerika, är det tillbörligt att så omständligt som möjligt meddela de dokument, minnen och anteckningar, som röra dess tidigare historia.

Pastor Esbjörns ankomst till Andover, första verksamhet och ställning.

I hans "Berättelse om de Svenska Lutherska församlingarnes i Norra Amerika uppkomst och närvarande tillstånd, framställd vid Upsala Erkestifts prestmöte den 14 Juni 1865" heter det:

“Då efter den Erik Jansiska utflyttningen år 1846 många svenskar under de följande åren begåfvo sig till den nya världen, men ingen prest åtföljde dem, så fann jag mig manad att också dit öfverflytta för att i andlig måtto betjena dem, på det de med deras barn icke måtte förfalla i heden- dom eller af brist på andlig vård ur sin egen kyrka blifva ryckte in uti någon af de i detta land befintliga otaliga mer och mindre villfarande sekterna. Till detta steg manades jag äfven af dit öfverflyttade landsmän, som bittert klagade öfver sin andliga nöd. Efter erhållande af kongl. m:ts permis- sion och svenska missionssällskapets uppdrag och reseunder- stöd, företogs den viktiga färden 1849 i sällskap med 140 personer, emigranter från Helsingland och Gestrikland. Här är icke stället att skildra resans vådor och besvärligheter, kolera och andra sjukdomar, som genomgingos på vägen och efter framkomsten. Alltnog, efter otaliga mödor funno vi oss i den aflägsna vestern 218 svenska mil in i landet. Här träffades i en betydlig mängd svenskar från Östergöt- land och Småland, som dels tidigare samma år, dels före- gående året hade satt sig ned uti Andover, Galesburg, Rock Island och Moline i staten Illinois. Så snart krafterna efter sjukdomen tilläto, begyntes med att hålla gudstjenst med dem uti skolhus och enskilda boningar enligt svenska kyrkans lära och ritual.

Men nu genast begyntes en storm, som en missionär under der varande omständigheter icke kunde undvika. Utan någon instruktion från Högvördiga Domkapitlet eller Svens- ska Missionssällskapet, hade jag nödgats sjelf att göra mig reda för det framgångssätt jag skulle iakttaga. Dervid hade tvänne grundsatser blifvit nedlagda som hufvudregler, näm- ligen 1:o) att söka behålla våra landsmän vid den rena evangeliskt luterska läran, och 2:o) att söka göra denna lära lefvande hos dem, eller med andra ord, dem lefvande i Gud. Nu fans å bosättningsorten en svensk metodistpredikant,* aflönad af episkopal-metodistkyrkan för det uttryckliga än- damål att föra svenskarne in i denna kyrka. Denne, som redan före vår ankomst arbetat med någon framgång bland Erik Janssons bedragne efterföljare, begynte nu äfven att med alla möjliga medel fullgöra sitt uppdrag bland de sven- skar, som åtföljt mig eller som förut anländt till ofvan näm- da ställen. Han for omkring och predikade ibland dem och

* Jonas Hedström i Victoria. Utg. anm.

gick dessutom och besökte dem från hus till hus, och hufvudsaken af framställningarna utom predikan var den, att den luterska kyrkan är död; är den babyloniska skökan, från hvilken en hvar måste utgå, som vill blifva frälst; att i Sverge finnes ingen sann kristendom; att den svenska presten har kommit hit för att lägga statskyrkans band och bojor på de fria landsmännen; att i Amerika finnas inga luterska församlingar; att metodisterna äro de rätta lefvande luteranerna, blott med annat namn; att hos dem predikas helgelse, då deremot de luterske presterna genom sin lära om svaghets-synder gifva folket tillåtelse att synda något litet; att han sjelf ej lärt mer än hvad han inhemtat vid sin mors spinnrock m. m. af samma slag. Derjämte beskrefs Andover, der vi höllo på att nedsätta oss, såsom ett sjukligt och dåligt ställe, men det ställe deremot, der denne predikant bodde, såsom i alla afseenden förträffligt. Der kunde han skaffa ypperlig jord för godt pris och på goda villkor o. s. v. Här-af förleddes många att flytta dit och öfvergå till metodistkyrkan, särdeles som de till en början uppmanades att endast inträda deruti på 6 månaders försök. Åtskilliga mera begåfvade lekmän gjordes ock genast till predikanter med aflöning ur metodistkyrkans missionskassor. För den fattige efter koleran och af långvarig frossa utmattade luterske presten var ej annat att göra än med tålmod resa omkring och predika Guds ord samt, så vida görligt var, utan direkta hänsyftningar derutur vederlägga hvarje falsk lära. Att till en början stifta någon församling var ej att tänka på. Också behöfdes tid att noga begrunda hvad man skulle göra. Någon lutersk prest, församling eller synod fans då icke i hela den trakten af Förenta Staterna, så att råd och bistånd kunde erhållas. Medel till lärarens uppehälle kunde icke eller påräknas af nybyggarna, som för det mesta voro fattige, särdeles då de sekteriske predikanterna ofta förkunnade, att *de* predikade utan lön och att, om man öfverginge till dem, man skulle få kyrkor och prester för intet.* Predikanten måste därför se sig om efter understöd af något missions-sällskap, och lyckligtvis blef han genom en ädel amerikansk prest af den kongregationala kyrkan rekommenderad till det Amerikanska Hemmissionssällskapet, hvars direktion är i New York. Denna kan dock naturligtvis icke understödja

* Denna list förlorade smånäringom sin kraft, när man började finna, att predikanterna hade sin lön af den gemensamma missionskassan och då de nya församlingarna efter hand påkallades att göra sina bidrag till denna kassa.

främmande, aflägsna och okända predikanter, som icke hafva någon kyrklig uppsigt der i landet, och det arrangerades därför så, att jag antogs såsom detta sällskaps missionär under uppsigt af kongregationalkyrkans s. k. association eller synod i Illinois, men med det uttryckliga skriftliga vilkor uti associationens protokoll, att jag skulle "predika evangelium, förvalta sakramenten och sköta kyrkostyrelsen och disciplinen såsom en evangelisk lutersk Jesu Kristi tjenare". Detta protokoll infördes uti den i Galesburg utgifna tidningen "North Western Gazetteer", och hvar och en, som ville, kunde deraf se, att jag oaktadt denna "uppsigt" af en främmande kyrka var och förblef en lutersk missionär med fullkomligt fria (?) händer. Också bör det till Illinois-kongregationel-associationens berömmelse sägas, att oaktadt jag vid dess sammanträde fullt och fritt framlade min och den luterska kyrkans tro och lära om sakramenten, nådevalet, fall ur nåden m. m., så sökte den dock aldrig öfvertala mig eller någon af mitt folk till öfvergång från den luterska kyrkan, då den af min lika uppriktiga och frimodiga framställning af min personliga andliga erfarenhet öfvertygat sig, att jag ville arbeta på upprättandet af en sann och lefvande kristendom bland våra landsmän.

Nu stiftades på våren 1850 en evangelisk lutersk församling i Andover, sedermera en i Princeton och en i Moline samt i Galesburg. Den i Andover bestod först af endast 10 personer, och den fruktan för "svenska statskyrkans band och bojor", som partimakare uppväckt, var så stor, att ehuru jag hade en inbunden kyrkobok med mig från Sverige, tordes jag dock icke framtaga den och deruti uppteckna församlingsmedlemmarne, utan måste länge nöja mig med att hafva dem antecknade på en lista. Under sådana förhållanden var det ock naturligt, att man understundom måste taga sig för att med något ord här och der modifiera den svenska handbokens uttryck. T. ex. i bönen efter predikan säga: "Helige Ande" för "gode ande", något förändra uppmaningen till faddrarne vid barns dop, någon gång utesluta en eller annan af de föreskrifna bönerna och bruka en extemporerad o. s. v., för att i en trakt, der icke hos något af de många olika religionssamfundens fans någon ritual, visa, att man icke ville binda folket vid "statskyrkans band och bojor". — Så långt ur Esbjörns "Berättelse".

Såsom en kommentar till och ett fullständiggande af ofvan

anförda berättelse vill jag nu meddela åtskilliga bref och dokument, som kasta ljus öfver Esbjörns förhållande och ställning till kongregationalisterna, på samma gång som de beröra de första luterska församlingarnas i Illinois tidigaste historia. Dokumenten finnas förvarade i Amerikanska Hemmissions-sällskapets arkiv, "Bible House", New York City, och af prof. C. M. Esbjörn kopierade samt af honom mig välvilligt meddelade. Vi påträffa här ett suräpple i vår historia; man kunde önska, att det hade varit annorlunda, men fakta tala, och sanningen måste hafva sin gång. Jag öfversätter allt, som tjänar till någon upplysning.

"Galesburg, Knox co., Ill., den 10 december 1849.

Doktorerna Badger och Hall!"

Käre bröder!

Vi undertecknade, hemmissionskommitte inom Central-associationen,** hafva fått i uppdrag af associationen, vid ett extra (a called) möte den 5 dec., att till eder öfversända följande framställning och begäran:

Pastor Lars Paul Esbjörn, en evangelisk prest från Sverige, infann sig i Associationen och begärde att blifva tagen under dess vård och att rekommenderas af dess missionskommitte till Amerikanska Hem-missionssällskapet för understöds erhållande, under det han arbetar ibland det inflyttade svenska folket i denna trakt.

Efter att hafva hört herr Esbjörns betyg och haft ett fritt samtal med honom rörande hans läro-äskådning och personliga erfarenheter i religionen, nedsattes en kommitte, bestående af J. Blanchard, Vail (Tail?) och Hawley för att rapportera om hans sak. Sedan kommitten rapporterat, afgjorde associationen genom omröstning att ingå på herr Esbjörns begäran på följande villkor:

1. Att han är ansvarig inför associationen såsom en medlem.

2. Han skall predika och förvalta sakramenten (the ordinances), ceremonierna (rites) och kyrkodisciplinen såsom en evangelisk lutersk Kristi tjänare.

3. Han skall verka i Andover och Galesburg. Der är redan i Andover 180 svenskar och i Galesburg 100. I Knoxville och Henderson, fem mil härifrån åt olika håll, äro också svenskar bosatte. *Dessa hafva ingen herde.*

* Sekreterare för Am. Hem-Missionssällskapet i New York.

** I Illinois.

En metodistbroder** har försökt att göra något för dem, och ett fåtal har haft andlig nytta deraf. Men i hela denna trakt (och svenskarne hålla på att bosätta sig öfver allt i denna trakt) finnes, så vidt vi veta, icke en enda församling, icke ens en metodistklass, uteslutande för svenskarnes nytta, när man undantager profeten Jansons samfund, hvilket förenar de värsta dragen af påfvedöme och mormonism.

Det var meningen att organisera församlingar i Andover och på denna plats (Galesburg), men såsom de moraliske och omoraliske utan skilnad betrakta sig såsom kyrkomedlemmar, så trodde man det vara bäst att först bygga en kyrka härstädes och sedan organisera en församling. Men han (Esbjörn) behöfver genast understöd.

Pastor Paul Andersen i Chicago har lofvat att komma ned och hjälpa till att bilda en församling på en evangelisk grund. Herr Esbjörn har hustru och fyra barn. Han har predikat här två sabbater bland svenskarne till stor tillfredsställelse.

Andover-folket hålla nu på att sända omkring en subskriptionslista för hans underhåll. Men såsom *nästan alla* våra svenskar hafva af profeten Janson blifvit beröfvade all sin egendom,* så är det bästa de kunna göra blott en obetydlighet.

Vi hafva tänkt, att ett anslag af \$300 är den minsta summa, som han kan reda sig med på detta fält för närvarande, och såsom ert bruk är att kommissionera prester att arbeta upp församlingar på fält, hvarest inga finnas, och såsom hans behof äro tryckande, så hoppas vi, att I mån kunna sända honom en kommission och med den samma ett understöds-anslag.

Svenskarne tillsatte en byggnadskommitté här i går, och vi hoppas, att ett hus (kyrka) skall snart blifva uppbyggt, men amerikanerna måste släppa till medlen med undantag af arbetet.

På assosiationens vägnar

L. H. PARKER, J. BLANCHARD, ELI FARNHAM,
kommitté för Hemmissionen af Centralassosiationen, Ill."

Följande utdrag ur ett bref af Rev. W:m Kirby, som synes hafva varit ett slags superintendent för Am. H. M.-säll-

** J. Hedström. Utgif. anm.

* Detta är icke sant med afseende på det folk, som det var fråga om att Esbjörn skulle betjena.

skapets missioner i vestern, är tydligen ämnadt att styrka ofvanstående ansökan, och för den upplysning, som det innehåller, rörande Esbjörn och svenskarne i Andover och Galesburg, meddelar jag det här.

“Jacksonville, Ill, den 9 januari 1850.

Rev. M. Badger. Käre broder.

— — — — — Medan jag var i Knoxville, kom herr pastor Esbjörn att tala med mig med afseende på sitt arbete bland svenskarne i Henry co. och Galesburg. Han sade, att han hade uppsökt eder i New York** och gjort sin sak känd samt ändamålet med sin flyttning till Förenta Staterna och Henry co.; att uppmuntran om hjälp gafs åt honom vilkorligt, om ett fält för verksamhet öppnades för honom. Jag samrådde med bröderna i den trakten. Alla tänkte väl om honom både i afseende på begåfning och fromhet. Och herr Blanchard skrifver till mig, att kommittén i Centralassociationen med hvilken han (Esbjörn) hade förenat sig, har af sändt en ansökan om hjälp till hans underhåll och att de hafva begärt \$300 — litet nog.

Svenskarne kunna för närvarande göra litet eller intet till hjälp för hans underhåll. De kunna icke behörigt underhålla sig sjelfva. Ingen församling har för närvarande blifvit organiserad, ej heller vore det visligt att organisera någon, till dess man lärt känna medlemmarnes karaktär, antingen de äro evangeliska eller rationalistiska. Genom hjälp från stadsborna i Galesburg komma de under närvarande vinter att uppföra en kyrkobyggnad, och han (Esbjörn) har allaredan börjat sin verksamhet.

Metodisterna hafva en missionär bland svenskarne i Victoria, hvilken predikar för sådana, som samlas för att höra honom. Han är en intelligent man, men utan skolbildning. Han arbetade några år i Victoria såsom smed, och nu och sedan några år egnar han sig åt sina landsmäns bästa. Han betjenar i så väl timliga som andliga saker; hjälper dem att erhålla land; har tagit eller dragit bort flere hundra från Janson i Bishop Hill, hvilken är en annan Josef Smith, och har förskaffat åt deras sjuka läkarehjelp. Han är väl bekant med det engelska språket, har en amerikansk hustru, synes i sanning vara en Kristi efterföljare, har organiserat en klass af 20 medlemmar och söker vara hvad han försöker att vara — nyttig i sin Mästares tjenst. Men han är metodist, och

** Detta måste hafva skett, då han landsteg i New York 1849.

för nykomlingarne ligger det en tjusning i det luterska namnet. Esbjörn tror, att han skall hafva mera omedelbart tillträde till dem såsom sådan (luteran) än någon annan, som bär någon annan bekännelses färg. Jag tviflar ej på att detta är sant. Jag frågade efter familjernas antal m. m., men förmodar, att kommittén har gifvit eder all behöflig upplysning om denna punkt. Metodisterna anslå 300 dollars till denna mission,* afdragande en del för presiderande äldste etc. Jag hoppas, Am. H. M. S. skall glädja sig öfver ett tillfälle att underhålla evangeliska inflytanden genom en kompetent prest bland dessa främlingar ibland oss. — — — — —”

Esbjörn erhåller sin kommission, som lyder sålunda:

\$300.

Am. H. M. S:s ämbetsrum No 150 Nassau street, New York, den 14 januari 1850.

Till Pastor L. P. Esbjörn!

Emedan den verkställande kommittén af det Am. H. M. S. har blifvit förvissad om er ordentliga ställning (standing) och utsigt till verksamhetsduglighet såsom en Kristi tjänare och önskande att understödja och uppmuntra folket på fattiga platser att erhålla och underhålla den fasta förvaltningen af de kristna ordinanserna**, så har den tillsatt eder till dess (sällskapets) missionär att förkunna evangelium för den nödställda svenska befolkningen i Galesburg, Andover och omnejd i Illinois under ledning af missionskommittén af Centralassociationen, för en tid af 12 månader från den tid arbetet börjas under denna kommission; att erhålla från denna kommitte (den i New York) tre hundra dollars, så vidt detta belopp kan blifva nödvändigt, såsom tillägg till ert underhåll från folket, bland hvilket ni arbetar, så att er hela lön uppgår till 400 dollars.

Denna kommissions villkor äro sådana, att det 1:o fordras af eder, att ni innehar betyg om er ordentliga ställning såsom en evangelii tjänare, eller licenserad predikant, godkändt af det Presbyterium, Association eller Classis,*** inom hvilkas gränser ni är tillsatt att verka. 2:o Det fordras af eder, att ni icke emottager något understöd från något an-

* D. v. s. bland svenskarne i Henry och Knox co:s Utg. anm.

** D. v. s. ordets predikan, sakramentens förvaltning m. m. Utg. anm.

*** Presbyterianska, kongregationalistiska och reformerta kyrkostyrelser. Luterska synoder tager kommissionen icke hänsyn till, emedan det var utom regeln att understödja luterska prester.

nat missionssällskap under den tid, som ni erhåller understöd från detta sällskap, med undantag af från ett hjälpsällskap till detta och genom särskild anordning eller tillåtelse från denna kommitte, i hvilket fall beloppet drages från den summa, som häri är anslagen. 3:o Det fordras af eder att vid slutet af hvarje kvartal från den dag er tjänst började under kommissionen afgifva en sammanträngd rapport öfver edert arbete, berättande den framgång ni rönt eller de svårigheter ni mött, och så vida ni har något intressant att meddela, att ni fäster uppmärksamheten vid de rubriker, som äro nämnda i eder *Allmänna Instruktion*, likaledes att den 1 mars insända statistiska uppgifter."

Momenten 3 och 4 röra kollekters uppbärande och penningars sändande. Underskriften lyder: "På uppdrag af kommittén

A. FISHER,
ordförande,

MILTON BADGER, CHAS HALL,
korresponderande sekreterare."

Dokumentet innehåller för öfrigt: Allmänna Instruktioner, Vinkar, Underrättelser om huru man skall rapportera, med följande egenhändiga bref af Milton Badger:

"Am. H. M. S:s ämbetsrum 150 Nassau street, New York, den 14 januari 1850.

Pastor L. P. Esbjörn! Käre broder!

I öfverensstämmelse med Missionskommitténs af Centralassociationen i Ill. rekommendation sänder jag eder hosföljande kommission. Ni får vända eder till Associationens kommitte, med hvilken ni alla redan är bekant, för att erhålla särskilda föreskrifter (instructions) med afseende på de platser, hvarest ni i synnerhet eger att verka, och fördelningen af er tid dem imellan, och likaledes med afseende på de bästa medlen för att bygga upp församlingar och kyrkor ibland edra landsmän. Vi önska, att ni synnerligen beflitar er om att drifva en evangelisk lära, nödvändigheten af nyfödelse genom Guds Ande, och att icke intaga någon till medlem i församlingarna eller admittera någon till Herrens nattvard, som icke gifver skäl för att han är född på nytt. Somliga af våra tyska och luterska kyrkor äro ganska lösa i afseende på denna punkt, i det att de följa sitt sätt att intaga medlemmar i församlingen genom konfirmation. Detta sällskaps befordrare äro ganska bestämda i afseende på denna sak, och det skulle bedröfva mig, om vi skulle gifva understöd åt prester och församlingar, som skulle i församlingen intaga medlemmar, hvilka icke gifva vit-

nesbörd om att de äro födda på nytt. Ni må göra hvad ni kan för att bland dem ni betjenar samla något till edert underhåll och i hvarje rapport till oss uppgifva det erhållna beloppet. Vi understödja fattiga (församlingar) endast på det vilkor, att de göra hvad de kunna för att hjälpa sig sjelfva.

Eder i kristlig gemenskap

MILTON BADGER."

Härnäst vill jag meddela några af Esbjörns skrivelser och rapporter till Am. H. M. S. under det första året han innehade dess kommission. Dessa skrivelser äro af historiskt värde för den i fråga varande tiden.

"Andover, Henry co., Ill., den 28 februari 1850.

Till Dr Badger etc.

Jag känner mig oförmögen att uttrycka min tacksamhet för kommissionen och för understödet, som sätter mig i stånd att göra godt ibland svenskarne. — — — — Jag beder vidare att få framställa mina afsigter och min ställning här. Från den dag jag lemnade mitt fosterlands stränder började jag på fartyget att predika två gånger hvarje sabbat och att hålla morgon- och aftonböner med bibelförklaringar hvarje dag etc., och fortsatte sålunda, till dess vi anlände till Chicago den 30 sistlidne september. Dessa andliga öfningar voro icke fruktlösa. — — — — Vid min ankomst till Chicago blef jag sjuk i kolera och feber och måste stanna der, medan sällskapet gick förut till Andover, hvarest vi hade blifvit inbjudna att sätta oss ned och hade fått löfte om hjälp till en svensk kyrka*)

När jag kom efter, fann jag sällskapet (emigrantsällskapet) skingradt. En svensk predikant af det metodistiska sällskapet hade varit der och öfvertygat många af dem, i synnerhet de religiöst sinnade, att flytta till hans trakt. Jag vill icke säga mycket derom, men Gud vet, hvilka medel och metoder hafva varit brukade och ännu brukas för att undergräfvat min verksamhet (efforts). Likväl började jag genast och fortfar ännu att verka bland svenskarne i Andover och kringliggande trakt (nämligen Berlin 8 mil och Rock Island 22 mil härifrån), förhoppandes, att Gud skulle hjälpa mig etc.

Jag började arbeta i Galesburg i november (1849), så att jag kan räkna mitt närvarande arbete i Herren från början af förliden december, och jag beder, att kommittén ville hafva

*) Denna inbjudning och detta löfte kommo från det landkompani i New York, hvilket egde stadsplatsen och en del land i Andover. Jämför Första afdeln, 2 kapitlet.

godheten att räkna min kommission från den tiden, ehuru den är daterad den 14 januari (1850)*. Jag vågar så mycket mer göra denna ödmjuka begäran, som jag icke har något hopp att från mina landsmän erhålla mer än 40 dollars, hvilka de sjelfmant lofvat mig utan min begäran.

Jag tillbringar nu min tid på följande sätt: Jag predikar hvarannan sabbat i Andover och Galesburg (afståndet 25 mil), vanligen två gånger hvarje sabbat, håller också aftonbön med bibelförklaring i familjehusen; besöker familjerna och de sjuke; och stundom predikar jag under veckodagar i Berlin och Rock Island; håller månatliga missionsmöten och nykterhetsmöten; och sprider religiösa traktater.

Vi hafva nu börjat bygga ett svenskt luterskt "meetinghus" i Galesburg, till hvilket omkring \$550 allaredan blifvit subskriberade, och hafva det glada hoppet att få ett i Andover också. Jag hoppas, att dessa bemödanden skola genom Guds nådefulla välsignelse blifva medel att befrämja det svenska folkets andliga välfärd här omkring och att insamla mina fattiga landsmän i Guds rike.

Men jag beklagar, att många timliga och kyrkliga hinder hafva uppstått**, hvilka jag beder att få förklara, på det att de sanne kristne af edert sällskap måtte allvarligen bedja för mig och mitt folk och samverka (?) med mig.

1. Det första hindret är svenskarnes allmänna fattigdom, som tvingar dem att hafva så mycken omsorg om sin egen timliga utkomst, att deras sinnen äro blott litet öppna för religionens sanningar.

2. Många af dem hålla nu på att resa till Californien för att söka guld. Denna sak har verkat en allmän rörelse ibland dem, hvilken är en källa till oro och frestelse till girighet. Många hafva nu icke tid att tänka på sina själar, emedan de hafva så mycket att tänka på, tala, handla och samråda om Californien. De hafva samrådt och rest 3 eller 4 veckor och komma må hända att göra så flere veckor till. — — — (Han säger, att han har varnat och förestält dem med Guds ord, men intet syntes hjälpa).

3. Här omkring äro några få svenskar, som före min ankomst hade öfvergått till episkopal-metodist-sällskapet (=kyrkan). Deras prest förkunnar öppet sin afsigt att få alla svenskar in i sitt sällskap. Medan jag predikar på ett ställe,

* Det vill synas, som att kommittén likväl icke så räknade.

** Han menar: förefinnas. Utgifvarens anmärkning.

kommer han till mina åhörare på ett annat (han predikar och inbjuder hvilken som helst, som önskar det, till den heliga nattvarden der, hvarest han bor). En sådan strid är beklaglig, och det behöfs mycken tro, ödmjukhet, tålmod och bön för att öfvervinna.

4. Svenskarne hafva varit medlemmar af en statskyrka, och större delen af dem hafva bott på sådana ställen, hvar-est den sanna religionen, omvändelse, nyfödelse och helgelse äro helt obekanta saker och endast nämnda med förakt och afsky. Obekanta med detta lands språk och nya seder, känna de icke till dess kristna befolknings andliga bemödanden och bibliska åskådning, och då jag berättat dem om allt detta, såsom jag många gånger gjort, både på sjön och härstädes, mena de, att de förstå det bättre sjelfva, (i synnerhet) om de få kännedom om några fel och skandaler bland de kristna.

5. Min egen öfvertygelse (intention) och mitt samvete så väl som Am. H. M. S:s regler ålägga mig plikten att icke upptaga någon till medlemskap i församlingen eller admittera någon till H. nattvard, med mindre han är född på nytt. Men här är sjelfva den trånga porten på den smala vägen för en svensk missionär. Svenskarne anse det som en skandal (infamy) för hvem som helst att blifva utestängd från nattvarden. De vilja underkasta sig allting annat än detta. Följaktligen, om man håller strängt på denna grundsats, så skola de söka medlemskap hos metodisterna, bland hvilka grundsatsen är mera lös, åtminstone inom den svenska grenen. Bland dem är det nog att hafva erfarit någon rörelse af den helige Andes kallande nåd för att blifva emottagen åtminstone på försök, och därför är det just de rörde som gå öfver till deras sällskap, såsom vi alla redan hafva sett. Rörande denna punkt har jag rådfört mig med pastor P. Andersen i Chicago, en norsk prest, tillhörande den frankeanska ev. lut. synoden, innan jag erhöll eder kommission. Han sade, att han stundom känt nödvändigheten att admittera skandinaver till den heliga nattvarden, fastän de icke voro medlemmar af någon amerikansk kyrka, när de uttryckte ett uppriktigt begär derefter och lofvade att nytja Guds ord och att bedja om sin omvändelse, och på den grund att de hafva varit medlemmar af statskyrkan hemma och för den skull icke att jämföras med sådana, som i detta land stå utom församlingen.

Den 2 sistlidne december (1849) höll jag nattvardsgång i Andover i öfverensstämmelse med denna grundsats och sam-

talade förut privat med kommunikanterna, förmanande alla, som syntes vara oomvända, att göra bättring och bedja om omvändelse och tog löfte af dem, att de så skulle göra. Jag öfvertalade några att vänta (med nattvardsgången), hvilket de gjorde. Det var nödvändigt att hålla nattvardsgång för Guds sanna barn och att göra, såsom blifvit nämndt, med de andra.

Såsom jag ännu icke fått instruktion* och materialier nog finnas för att organisera ett sällskap**, så måste denna plan följas ad interim och provisionelt under närvarande omständigheter.

6. Dessutom hafva vi ibland oss, i synnerhet i Galesburg, till en stor del sådana, som förut varit Jansonister, hvilka hafva gått ut från Bishop Hill, men ännu äro Jansonister i hjertat, ännu perfektionister (i Josef Smiths ande), ännu fulle af högmod och sjelfvisshet, ännu benägna på sådana predikanter, som predika fullkomlighet, och misstro en prest, hvilken stundom i sina böner beder om syndernas förlåtelse. Alla dessa omständigheter göra, att jag kan säga, att en prest sällan är försatt i sådan svår ställning†, i synnerhet om hans vänner, måhända, och det missionssällskap, som understöder honom, och hvilka knapt kunna uppskatta de förenade verkningarna af allt detta, önska att se frukterna af hans verksamhet.

Jag nämner icke detta för att beklaga mig sjelf. Jag är bekant med stora svårigheter i predikoämbetet; men (jag nämner dem) för att visa, att jag icke har skäl att vänta mycken frukt bland svenskarne för närvarande. Om det behagar Gud att låta mig arbeta, bedja och vänta på framgång som Egede och Brödraförsamlingen i Grönland, så skall jag vara nöjd, vetande, att han har lofvat, att hans ord icke skall återvända till honom förgäfvets.

Jag skall dock försöka att göra allt hvad jag kan, och fastän jag icke tycker om att tala mycket om mina egna bemödanden — ett fel, som också vidlåder missionärer —, så får jag likväl säga, att jag är färdig att offra alla mina kropps- och själskrafter att föra mina landsmän till den lefvande tron på Jesus Kristus och att vara en hjälpare till deras salighet. Jag vill genom Guds nåd göra allt hvad kommissionen och Guds ord ålägga mig, såsom tiden, fältets storlek

* Från kommittén af Centralassociationen förmodligen. Utgif. anm.

** Församling. Utgif. anm.

† Som jag. Utgifvarens tillägg.

och omständigheterna kunna tillåta, och jag beder och tror, att allt skall tjena till den välsignade Frälsarens ära och till åtminstone några sjäalars frälsning bland svenskarne. Måtte Gud förlåna detta för sin egen skull! Amen.

Då jag tillbringar nästan hela min tid bland svenskarne, kan jag icke så fort lära det engelska språket, och jag finner därför någon svårighet att uttrycka mig och undvika fel, men jag hoppas, att ni ursäktar mig.

Bedjande om edra förböner är jag vördsamt

eder i Kristus Jesus etc.

L. P. ESBJÖRN."

Vidare:

"Årlig statistisk rapport.

(1:ste mars 1850).

1. Namn: De svenska nybyggarna i Andover och Berlin (Henry co.), Galesburg (Knox co.) och Rock Island (Rock Island co.) af staten Illinois. Adress: Andover, Henry co., Ill.

2. Någon församling är ännu icke organiserad. Flere personer af Centralassociationen i Ill. tro, att det är bäst att vänta med att organisera, till dess att "meetinghuset" i Galesburg blifvit uppbyggt eller till dess att tiden och omständigheterna blifva mera passande än nu. Efter noggrant öfvervägande af alla saker, tror jag så med, men hoppas, att tiden icke är långt borta, då vi må kunna uppbygga ett lefvande Guds hus på den förnämsta hörnstenen, Jesus Kristus.

3. Antalet af dem, som öfver hufvud besöka de offentliga svenska gudstjänsterna är: i Andover omkring 70, i Galesburg 80, i Rock Island 30, i Berlin 12.

4. — — — 12 @ 15 personer på alla ställen tillsammans kunna nu anses vara omvända. Guds Ande verkar ofta genom evangelii predikan, mest i Andover. — — — —

7 och 8. Sabbatsskolor för de svenska barnen kunna knappast organiseras under vintertiden, men jag är angelägen om att kunna göra det på våren och sommaren.

9. En nykterhetsförening är organiserad i Andover med 43 medlemmar, hvilket antal, jag är förvissad om, kommer ganska snart att förökas, ty folket är i allmänhet återhållsamt med afseende på likörer. Så snart som tiden tillåter, ämnar jag organisera flere föreningar. — — — —

12. En kyrkobyggnad för svenskarne har påbörjats i Galesburg, såsom ofvan blifvit omnämndt.

Eder i Kristus Jesus

L. P. ESBJÖRN."

I nästa kvartalsrapport, Andover, Henry co., Ill., den 27 maj 1850, omnämner han bland annat följande:

“Den 18 mars (1850) förenade sig 10 personer i en evangelisk lutersk församling här i Andover efter en välsignad prediko- och bönetid. Sedan den tiden har den ene efter den andre kommit, kännande och bekännande sig såsom hjälplösa syndare, med hunger och törst efter Kristi rättfärdighet och förenat sig genom offentlig bekännelse med vår församling, så att vi nu räkna 28 medlemmar. — — — Den mest förhoppningsfulla platsen är Andover, hvarest svenskarne hafva kommit direkt från Sverige, och den minst (förhoppningsfulla) är Galesburg, hvarest de fleste svenskar hafva varit Jansonister och der andra motståndskrafter förefinnas*.

“Meetinghus”-byggnaden på den senare platsen är naturligtvis mycket försenad, fastän en stor del af den amerikanska befolkningen i staden ådagalägger ett djupt och kärleksfullt intresse för befrämjandet af Herrens sak genom mig. Vi hafva ock ett stort bebof af ett “meetinghus” i Andover, och till dess vi kunna få ett sådant, hållas våra möten i mitt hus. — — —

Vi hafva nu lofvande sabbatsskolor både i Andover och Galesburg.

Svenskarne här omkring äro nu mera fattiga på penningar än någonsin på grund af de ovanligt höga priserna på proviant här i vestern. Likväl hafva de detta kvartal gjort en liten insamling till Am. H. M. S., belöpande sig till \$2. — — —

Af nämnda skäl har vårt folk ej kunnat understödja mig, ej heller skola de kunna det förrän till hösten. Jag är därför i stort behof af timligt understöd. Det kostar nu mer än någonsin att lefva här. Jag beder eder att hafva godheten sända mig min kvartalslön, sedan ni inhändigat detta, ty jag har ej haft några inkomster på 4 månader och är skuldsatt hos åtskilliga personer för lefnadsnödvändigheter — — —

L. P. ESBJÖRN.”

Innan jag fortsätter med rapporterna, kan det här vara på sin plats att meddela namnen på

DE FÖRSTA MEDLEMMARNE I ANDOVERS SVENSKA LUTERSKA FÖRSAMLING.

Listan är med stor noggrannhet kopierad från originalet af prof. C. M. Esbjörn, hvilken gohetsfullt lånat mig afskriften. Derom yttrar han följande: “Det följande synes vara den ur-

* Troligen metodismen. Utgifwarens anmärkning.

sprungliga tillstymmelsen till kyrkobok i Andover. Sannolikt är detta den af L. P. Esbjörn, i hans tryckta redogörelse för de sv. lut. församlingarnas i N. Amerika uppkomst omnämnda 'lista', på hvilken han 'länge måste nöja sig med att hafva församlingsmedlemmarne antecknade'." — — —

Många utstrykningar förekomma, och framför en del namn förekomma förkortade anmärkningar såsom t. ex.: "Prof." eller "Prop.", hvilket måste antyda, antingen att personen upptagits på bekännelse, eller proponerats till medlem, troligen det förra. Jag upptager blott namnen, och då ser listan ut så här:

Den 18 mars 1850 stiftades svenska ev. lut. förs. i Andover.

L. P. Esbjörn
Jan Andersson
Mats Ersson
O. Nordin
Sam. Jansson

And. Pet. Larsson
Fru Esbjörn
" Jansson
Christina hos Knapp
Stina Hellgren.

Den 23 mars.

Johannes Samuelsson.
h:u Maria Charl. Persd:r
G. Söderbergs h:u
Per Samuelsson
h:u Sara Jönsdotter
Greta Stina Olsdotter
And. P. Persson
Carl Johans h:u
And. Sundgren
Virström och Fru *
Carl Johan Brown
Carl Johan Samuelsson
Nils Magn. Kihlberg
Carl Johansson **
O. Dahlberg
Mats Erssons h:u
Christina Alm

Sw. P. Strid
h:u Anna Sofia Nilsd:r
Stina Lena Andersd:r
Samuel Samuelsson
} Kihlsbergs h:u
} Fredrika Samuelsd:r
Jon Peter Johansson
h:u
Greta Stina Olsd:r, exclud.
Erik Ulric Norberg ***
Johansons h:u Maja Stina Andersd:r
Olaus Bengtsson †
Ej { h:u
pub. { Swen Johan
prof. { h:u
Olaus Peterson
Carl Pet. Johansson
h:u Carolina Persd:r

Vi hafva i L. P. Esbjörns rapporter till Am. H. M. S. sett omnämnas bildandet af en nykterhetsförening i Andover, och i prof. C. M. Esbjörns afskrifter af gamla dokument finnas följande medlemmar af denna ursprungliga

*) Denne måste hafva varit den förr omnämde kapten Virström. Deras namn äro öfverstrukna.

**) Manne den samme, som sedan flyttade till Moline och der blef baptist?

***) Den samme som förekommer i Bishop Hills historia, äfvenså i Chisago Lakes historia.

†) Trolligen samme O. Bengtsson, som egentligen bodde i Moline och hvars hus blef ett tillhåll för metodismen.

Nykterhetsföreningen i Andover:

L. P. Esbjörn	Anders Hellgren
P. W. Virström	Olaus Olsson
Jon Anderson	Joh. Fredr. Olsson
Carl Joh. Samuelsson	Gustaf Hellgren
Johannes “	Åke Olsson
O. Dahlberg	A. Per Larsson
Sven Strid	Nils P. Petersson
Samuel Jansson	Jonas Jacobson
Per Samuelsson	Olof Nordin
Samuel Samuelson, V. Eneby	Olaus Petersson
Carl Johansson	Samuel Samuelsson från Hessleby
N. M. Kihlberg	19 fruntimmer.—
Mats Ersson	

Från samma källa hafva vi

Svenskar i Galesburg,

hvilka utan tvifvel voro sådana, som i någon mån hyllade Esbjörns verksamhet, men uppgifvas ej såsom församlingsmedlemmar. Troligen uppsattes denna lista,* innan någon lutersk församling bildades derstädes. De voro:

Renstedt	Erik Olsson
Linde	Nils Hansson
Thorsell	Nils Hjedström
Youngberg	Sven Larsson (i s. hus)
Modin	

Dahlgrens -- bredvid
 Samuel — Fullers shop **
 Fru Hammar — do
 Klintberg — Mr. Dele
 en till do ***
 Kellmans
 Grip hos Kellmans
 Berglunds h:u
 Hellströms h:u
 Nybergs h:u hos Thorsell.—

Fortsättning på L. P. Esbjörns rapporter till Am. H. M. S.

“Andover, Henry co., Ill., den 2 september 1850.

Jag har fortfarit med att predika evangelium för den svenska befolkningen i Andover, Galesburg och omnejden, att besöka familjerna så mycket, som omständigheterna till-

* Listan är afskrifven af prof. C. M. Esbjörn efter originalet, såsom det vill synas.

** Meningen är väl: Dahlgrens, bredvid Samuel Fullers shop.

*** Måhända är meningen: Klintberg hos mr Dele eller Dale intill d:o, d. är: S. Fullers shop, eller ock Klintberg bredvid mr Dele, en till bredvid d:o.

låt it, och att undervisa i söndagsskolan i Andover och förestå (superintend) den i Galesburg, hvilken har flere goda lärare bland studenterna (i Knox College). — — — — Kyrkan i Andover räknar nu 40.* — — — —

Ett gift par var under disciplin. — — — —

I Galesburg har man icke ansett det tillbörligt att organisera en församling på grund af motstånd och svårigheter från andra håll**. Likväl är "meetinghuset" för en blifvande lutersk församling, hvilket jag omnämde i min förra rapport, så långt kommet, att en skön "frame", af 30 med 40 och 18*** med torn, är upprest på en god tegelgrundval (allt genom subskription i staden), och vi hoppas, att vi der snart nog skola kunna organisera *ett litet sällskap af troende*.† Måtte det blifva en god surdeg för vårt folk der! Äfven i Andover, hvarest svenskarne sjelfva äro oförmögna att göra någonting för ett sådant ändamål, ljusna utsigterna bra mycket för byggandet af ett "meetinghus" för församlingen, sedan vi hafva börjat erhålla välvillig hjälp för ändamålet af detta lands kristna. †† Måtte Gud af sin stora nåd belöna dem och alla, som hjälpa oss i vår andliga nöd! Måtte han i synnerhet välsigna det Am. H. M. S., till hvilket vi näst Gud stå i skuld för all vår framgång och hvilket vi tacksamt betrakta såsom vår förste hjälpare i detta land att få de kristna inrättningarna och "ordinanserna" för oss och för våra barn.

Fastän staden Rock Island icke egentligen hör till mitt pastorat, har jag känt mig tvungen att efterkomma nödroppen från svenskarne derstädes att komma dit och predika för dem och uppbygga dem. Gud har välsignat arbetet med sin helige Ande, och några af de svenske invånarne af den staden tillhöra nu församlingen i Andover.

I början af förliden juni besökte jag ett konferensmöte (i Sharon, Walworth co., Wis.), bestående af prester, tillhörande den Frankeanska luterska synoden. Der fick jag tillfälle att blifva bekant med desse prester och med den luterska församlingen på platsen, och på vägen att besöka två norska nybyggen, hvarest jag predikade†††. På alla ställen hoppas jag,

* Meningen är: Församlingen i Andover har nu 40 kommunikanter.

** Troligen syftas på pastor J. Hedströms intriger och de fördomar han sökte att uppväcka bland amerikanerna mot Esbjörn.

*** Allt fot, förstås.

† Kursiveringen utg:s.

†† Den 13 december samma år sände Dr. W. A. Passavant femton dollars för detta ändamål.

††† Mission Point and Leland.

att jag af Guds nåd fick meddela någon andlig gåfva, emedan jag kände mig hugsvalad tillsammans med dem genom vår gemensamma tro, deras och min.

Genom denna resa och ett par sjukdomstillfällen har Galesburg förlorat några sabbater; men i sådana fall läser en annan svensk man Guds ord för sina landsmän och förmanar dem.

Genom sådana resor hafva mina krafter och mina kläder blifvit temligen utslitna. Jag hoppades, att de kläder jag hade från Sverge skulle räcka i två år, men nu efter ett år äro de fleste af dem af liten nytta. För närvarande är nästan hela min familj [en svag hustru och 3 barn] sjuk i frossa och feber, alldeles såsom jag och många af svenskarne äro [sjuka]. Vårt folk har gjort stora förluster genom störtskurar och ständigt regnande. Mycket hvete och hö hafva blifvit förderfvade. Derför väntar jag ej, att de skola kunna understödja mig så mycket som förliden vinter. Medan de fleste af oss, och jag med dem, utropa: Herren gaf och Herren tog, välsignadt vare Herrens namn, så kan jag ej annat än omtala ställningen och ödmjukt begära att lika välvilligt och skyndsamt få mottaga det tredje qvartalet å min lön, som jag fick det andra, för hvilket jag begagnar detta tillfälle att uttrycka min uppriktiga tacksamhet så väl som min familjs och församlingens.

Vördsamt etc.

L. P. ESBJÖRN."

Det nästa är en ansökan på svenska från församlingen i Andover till Am. H. M. S. att få understöd för pastor Esbjörn för följande år [1851], underskrifven af Johan Samuelsson, Samuel Jonson, Peter Larson, "deacons och trustees", och dateradt den 3 december 1850.

I denna ansökan heter det bland annat: "Att pastor L. P. Esbjörn med Andens nit och outtröttadt mod utfört det saliggörande ordet och verkat på syndares hjertan och med Guds Andes hjälp väckt på syndares samveten att föra dem till sann bättring och tro och föda de trogna med det saliggörande lifsens ord: så önska vi högligen att få behålla honom. Men som församlingsmedlemmarne äro vidlyftigt spridda och alla till det mesta fattiga och oförmögna att hjälpa sig sjelfva, ty de äro alla hitkomna på ett år och alldeles i saknad på att reda sig sjelfva" [derför begära de hjälp af sällskapet].

Vi hafva nog en metodistförsamling på försök stiftad, äfven en "Prespeterings"-församling härstädes, men som vi

önska att med Guds hjälp få behålla den rena luterska läran" (derför önska de att få behålla Esbjörn).

"Här äro många hinder och stötestenar, men vi hoppas, att Gud hjälper oss, att vi dem kunna emotstå. Emedan svenskar tid efter annan komma hit och bosätta sig här, så är det högst nödvändigt, att vi hafva en lärare af vårt fäderneslands tro och bekännelse, som kan verka ibland dem på vårt tungomål, att Guds rike måtte uppbyggt varda. Vår församling har för närvarande 46 kommunikanter, som bo spridda på större och mindre afstånd här omkring. Medeltalet på dem, som vanligen besöka gudstjensten, är 50 till 60 — — — — —."

Denna ansökan åtföljdes af en rekommendation från missionskommitten af Centralassociationen, bestående af: L. H. Parker, J. Blanchard, Eli Farnham. Deri heter det:

Pastor L. P. Esbjörn har arbetat flitigt och framgångsfullt ibland svenskarne i Andover och Galesburg under det förlidna året. Det finnes nu stora nybyggen af svenskar i Rock Island och Berlin, hvilka behöfva en andel i hans uppmärksamhet och verksamhet det kommande året. Vi tillstyrka hosföljande ansökan och rekommendera samma anslag som sista års, \$300, med tillåtelse att han utsträcker sin verksamhet till ofvan nämnda nybyggen efter hans eget godtfinnande.

Några reflexioner.

Här måste vi stanna och göra några reflexioner. Med all den pietet och vördnad, som jag hyser för prof. L. P. Esbjörn, och huru högt jag än må uppskatta värdet af hans verksamhet i Amerika, måste jag på det högsta ogilla och beklaga hans förhållande till det Am. H. M. S., ett förhållande, som höll på att göra uppkomsten af en svensk ev. lut. kyrka i Amerika omöjlig. Att en bekännelsetrogen sådan kyrka ändå uppstod, tillskrifver jag Guds besynnerliga och förbarmande ledning. Huru kunde Esbjörn kasta sig i armarne på ett så genom-reformert, puritanskt och i alla sina tendenser så anti-luterskt sällskap som det Am. H. M. S.? Den förklaring, som han sjelf gifver i sin "Berättelse" vid prestmötet i Upsala 1865, måste antagas såsom ett tillräckligt svar, fastän något svårt att förklara.

Esbjörn vände sig till detta sällskap af *ekonomiska skäl*. Vi hafva sett, att han lemnade fäderneslandet med ganska

små tillgångar. Det lilla reseunderstöd af några hundra kronor från det svenska missionssällskapet räckte icke långt. Hans hopp att komma i förbindelse med metodistsamfundet utan att öfvergå till dess bekännelse kunde icke förverkligas. Här befann han sig nu med hustru och barn ibland några fattiga nykomna landsmän på bar backe. Utan understöd från något håll kunde han icke reda sig. Att taga sig fram såsom andra fattige nybyggare, om han haft helsa, krafter och varit anlagd för kroppsarbete, det hade han utan tvifvel icke haft det minsta emot; men han saknade dessa egenskaper. Jag såg honom mjölka sin ko och göra hvarjehanda sysslor ute omkring huset; men man märkte snart, att han var opraktisk och saknade anlag för sådant arbete. Och likväl skulle man göra honom den största orättvisa, om man sade, att endast nöden tvang honom att söka understöd hos Am. H. M. S. Han var för samvetsgrann och botenärlig att för sitt dagliga bröd kunna uppoffra sin religiösa öfvertygelse. Hade han förstått, att hans förhållande till sällskapet inneburit något sådant, så tror jag, att han hellre velat svälta ihjäl än emottaga understöd från det samma. Det sanna i saken och det, som lätt kan bevisas, är, att Esbjörn, fastän en renlärig, men vid den tiden mindre klarsynt luteran och utan närmare bekantskap med den puritanska åskådningen af kristendomen, såg i den samma intet annat än den luterska pietismen, som ju också ensidigt lade vikt på omvändelselärans subjektiva sida och sträfvade att få rena församlingar. I dessa punkter synes han, åtminstone i början, hafva varit fullt enig med sällskapet. Dess kommission och instruktioner till honom voro för tydliga, att han icke skulle kunnat förstå dem, och hans rapporter till sällskapet visa allt för väl, att han instämde i dess åsikter. Man bör därför icke förundra sig öfver att han så snart kunde sätta sig in i den reformert-puritanska åskådningen och uttrycks-sättet, hans pietistiska luteranism är en tillräcklig förklaring deröfver. Hade förhållandet varit annorlunda, så skulle han hafva varit falsk — falsk emot sig sjelf och emot sällskapet. Efter hand började han att mera lära känna den amerikanska puritanismen, och i synnerhet under den baptistiska striden 1852 uppgick för honom ett fullare ljus öfver den luterska bekännelsen; men detta skedde så småningom, att han sjelf icke synes hafva märkt förändringen, i synnerhet som han var medveten om att han aldrig hade brutit med den traditio-

nela luteranismen. Någon bullrande "revivalist" blef han aldrig, och han tog alltid kristendomen och de religiösa erfarenheterna mycket djupare och nyktrare än hans puritanska vänner.

I samma mån som hans ögon öppnades för det luterska församlingsbegreppet, märker man på hans rapporter, att han kände sin ställning till sällskapet besvärlig, såsom när de omvändas antal skall uppgifvas. Dit räknar han då otvetydigt konfirmanderna; men han undviker att gifva dem detta namn. Huru han kunde, sedan han började märka den stora skilnaden mellan den luterska och reformert-puritanska åskådningen, qvårstå i sällskapets tjenst och huru han ännu år 1865 kunde säga, att han derunder "var och förblef en lutersk missionär *med fullkomligt fria händer*", det är svårare att förklara. Det är sant, att ett sådant vilkor hade skriftligen blifvit uppställt, innan han kommissionerades af sällskapet, och ingen kan förneka, att han på grund deraf hade *laglig* rätt att betrakta sig sjelf som "lutersk missionär" och att såsom sådan handla "med fullkomligt fria händer", men när han förstod sin kommission och sina instruktioner och i allo gick in derpå, så måste man fråga om det var *moraliskt rätt* att förblifva i den ställningen och sedermera försvara den, sedan han fått sina ögon öppnade? Huru pass "fria händer" han hade, ser man väl, när det är fråga om församlingars bildande och om sättet att verka, ty deri hade han att rätta sig efter Centralassociations-kommittens anordningar, och från samma håll påverkades han att ackommodera sig efter de reformerta bruken till den grad, att han en tid bortlade delar af den svenska kyrkohandboken och bruket af perikoperna. Detta ändrade sig visserligen snart; men hvarför försvara en sådan olutersk praxis? Jag kan icke förklara detta på någon annan grund än den, att hans öfvergång till en klarare och bestämdare luterdom försiggick hos honom utan någon medveten brytning och att hans djupa tacksamhetskänsla, hvarmed han alltid var besjälad, förbjöd honom att tala annorlunda om sällskapet, än han gjorde. Vare det långt ifrån mig att påstå, att sällskapet eller Esbjörn hade några oädla afsigter eller beräkningar, såsom det förra att proselytera och den senare att på dess bekostnad verka för ortodox luteranism. Visst icke; men man hade i all välmening försökt att förena tvänne saker, som icke utan skada kunna förenas. Och hvad Esbjörn be-

träffar, så hängde han strängt vid en kyrklig unionism, långt efter sedan han fick syn på den äkta luterska bekännelsen, ja, man kan säga, ända till början af 1860, hvilket är lätt att bevisa och som vidare skall blifva uppenbart under fortgången af vår historia. Att han tidigt började inse puritanismens skriftvidriga lära i afseende på rättfärdiggörelsen, visar ett bref till Hasselquist af den 6 juni 1853, der han säger: "Ditt omdöme om Munkel är nu ungefär lika med det intryck den först gjorde på mig, såsom du minnes. — — — Men annars skall jag säga, att dessa renlärighetsstolpar för N. S. Presbyterianism (och Congregationalism), som "cum gratia et privilegio S. S. Ecclesiæ" utsändas såsom de amerikanska hemmissionärernas läromästare i "New England Divinity", hafva högligen förvånat mig. Jag luktar "verklära" uti dem på många ställen, såsom i allmänhet i detta land. Men i söndagseftermiddag hittade jag på sjelfva varmodern till den rötan uti Hopkins works vol. 2. pag. 281". Och så afskrifver han detta ställe, hvilkets uppgift är att bevisa, "that persons must *first* be holy and love God *before* they have any assurance or evidence that God loves them, and that they shall be saved; the latter being the effect, and not the cause of the former". "Hvad tycks om ett sådant 'Gospel'?" frågar Esbjörn. Och likväl såg han ingen fara uti att stå i kyrklig förbindelse med folk, som drefvo en sådan lära.

Vi återvända till Esbjörns "Berättelse".

"Den lilla församlingen i Andover förökades allt mer, oaktadt allt motstånd, och äfven så de andra församlingarna i Moline, Galesburg och Princeton.(?) Men nu behöfdes kyrkor, och dem voro nykomlingarne oförmögne att bygga. Läraren måste därför ut för att efter landets sed bedja om hjälp, och under sommaren 1851 gjorde han en resa 3,600 engelska mil, besökande hufvudsakligen tyska och amerikanska luterska synoder och församlingar och deras ledamöter (men ock ledamöter af andra kyrkor) uti de aflägsna, rikare och mera befolkade östliga staterna Ohio, Pennsylvania, New York och Massachusetts. På denna mödosamma resa af 11 veckor insamlades ungefär 2.200 dollars till kyrkobyggnader bland svenskarne. Af denna summa gaf den vidt frejdade Jenny Lind 1,500 dollars. Härmed bygdes uti Andover en kyrka af 45 fots längd och 30 fots bredd af tegel, med undervåning för skolrum och sakristia, och en af träd, eller så kal-

ladt "framehus", uti Moline, samt understöddes med två eller tre hundra dollars en kyrkobyggnad uti New Sweden i staten Iowa. — — — En sådan börjades äfven i Galesburg, hufvudsakligen på grund af frikostiga subskriptioner bland stadens amerikanska invånare, men det lyckades den förut omtalade metodist-ifraren (J. Hedström) att genom osanna uppgifter om de luterska svenskarnes fåtalighet och deras läras "likhet med katolicismens" m. m. dylikt afkyla subskribenterna, så att de vägrade utbetala subskriptionerna, och kyrkan föll sedan i händerna på ett samfund af s. k. wesleyanska metodister, från hvilka svenska luteranerna några år senare måste köpa den".

Tillägg och kommentar till ofvanstående.

Då utgifvaren i November 1850 kom till Andover och sammanträffade med Esbjörn, höllos gudstjensterna dels i Esbjörns eget hus söder om skogen, der församlingen i de två eller tre små rummen fick godt rum på några stolar och bräder, dels i Frances skolhus icke långt ifrån den plats, hvarest den nya kyrkan är belägen. Några gånger höllos bibelförklaringar och bönemöten på Mix' place. Fattigdom märktes öfver allt. Folket var besjäladt af ett visst religiöst intresse, ett slags försök att täfla med metodismen; men det var icke riktigt naturligt, om jag så får uttrycka mig. Gudstjensten förrättades någorlunda efter den svenska kyrkans ordning, och Esbjörn hade prestrock och prestkrage. På bönemötena infunno sig ofta metodisterna, höllo bön och tal, hvilket icke förhindrades; men Esbjörn syntes lida deraf, i synnerhet som sjelfsväldet ofta blef stort nog.

Då jag och mitt resällskap kommo, tillskyndade vi Esbjörn, fruktar jag, icke någon oblandad glädje. Många af oss voro utpräglade "Luther-läsare" och delade pastor Hedbergs i Finland åsichter. Vi voro förskräckta för all verk-lära, hyste fördomar mot de nya böckerna och all framställning af Guds ord, som icke hade Luthers åskådning och klang. På ordets och sakramentens objektiva betydelse lade vi stor vikt, och vi voro ifrare för den ovilkorliga aflösningen. Att metodismen var för oss från början fränstötande var en gifven sak; men vi voro icke heller riktigt belåtna med Esbjörn. Det förekom oss, att han lade för mycken vikt på nådens verkningar inom människan och icke full vikt på Kristus och hans verk för oss; att han dref helgelseläran på bekostnad af

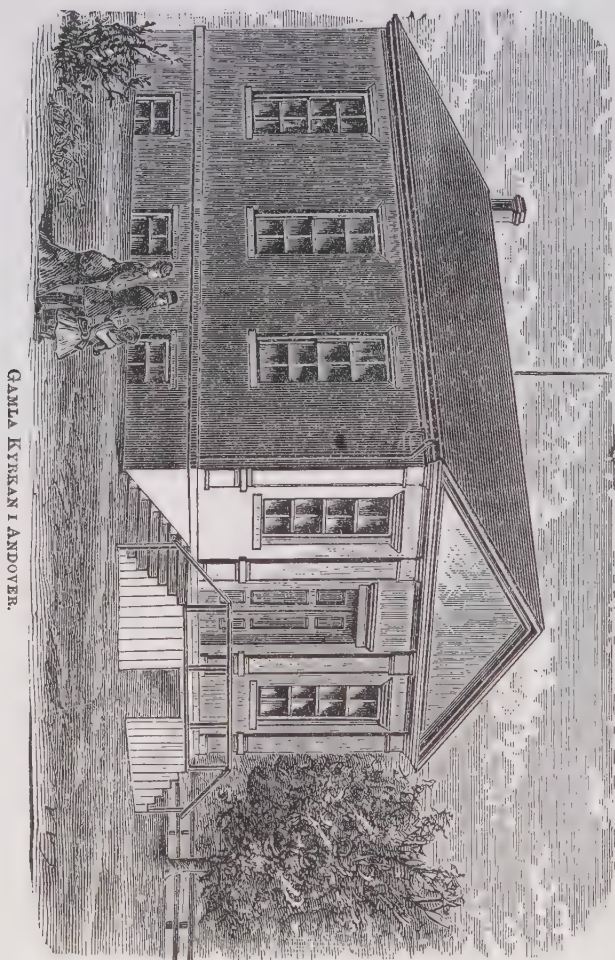
rättfärdiggörelsen af tron, och likväl kunde vi under samtal och öfverläggningar med honom icke beslå honom med någon falsk och olutersk lära. Han gaf oss rätt uti hvad vi hade rätt, och i de punkter, der vi voro något oense med honom, sökte han med vishet och foglighet att föra oss till rätta. Att vår luterdom icke var starkare än hans bevisades tillräckligt icke långt derefter i den baptistiska striden, då många af de starkaste "Luther-läsarne" öfvergingo till baptismen.

I anledning af det dåliga väglaget och sjukdom kunde han under vintern icke så ofta besöka Galesburg, Moline och Rock Island, dock skedde det imellanåt. På dessa färder och under dessa omständigheter var han verkligen ömkansvärd. Aldrig kan jag förglömma det tillfälle, då han en gång kom tillbaka från Galesburg. Väder och väglag voro de värsta. Vid Edwardsån hade den skrala hästen och den rankiga vagnen sjunkit ned och fastnat i gytjan, hvarför han måste stiga af och gifva sig ned i vattnet och spänna ifrån hästen, hvilken, betäckt med smuts, han ledde hem. I hemmet låg hela familjen sjuk i frossa, och oaktadt han sjelf skakade af samma sjukdom, fick han ställa sig på den smutsiga kogården i snögloppet och mjölka sin ko (jag hade, olyckligtvis, ännu icke lärt den konsten). Sådana färder och erfarenheter hörde för honom icke till det ovanliga på den tiden.

Rörande den nämnda insamlingsresan kan följande tilläggas. Jag var i Esbjörns sällskap från Moline till Columbus, emedan det hade blifvit beslutadt, att jag skulle inträda i det luterska läroverket, "The Capital University", på den sist nämnda platsen. Vi lemnade Moline på morgonen den 24 april 1851 på ångbåt och kommo till Burlington samma dag på qvällen. Der stannade vi till den 4 maj. Dagen efter vår ankomst uppsökte vi en tysk prest vid namn Dressel och fingo lof att begagna undervåningen i hans kyrka för en svensk gudstjenst om qvällen, då omkring 200 landsmän voro närvarande. Den 26 april reste Esbjörn med "stage" till New Sweden för att vara der öfver söndagen, och jag stannade i Burlington och ledde gudstjensten derstädes i ett skolhus utom staden. Den 29 kom Esbjörn till baka i sällskap med M. F. Hokanson, som då såg ganska ung ut, och på aftonen hade vi gudstjenst och nattvardsgång i samma skolhus. Den 4 maj fortsatte vi resan till St. Louis, der vi stannade helt kort och gjorde bekantskap med endast en svensk, en

doktor Jacoby, om jag minnes rätt. I Louisville, Ky., hade vi ett litet äfventyr, som hade kunnat blifva farligt nog. Esbjörn hade ett par bekanta, som bodde der, tvänne handlande Ahlmark och Collini, hvilka han önskade träffa. Ohio-floden gör ett fall strax nedom staden, och en kanal, 4 mil

lång, leder båtarne förbi det samma. Det var redan ett stycke på qvällen, och som det tog båten ett par eller tre timmar att komma igenom, beslöto vi att gå till fots in åt staden och leta upp våra svenska landsmän, hvilka vi ock äntligen funno. Men det var nu efter midnatt, och alla bu-

tiker voro stängda. Vi voro oförsigtiga nog att våldeligen bulta på Ahlmarks och Collinis butikdörr, glömmande, att vi voro i Kentucky. Efter en liten stund öppnades försiktigt ett fönster ofvan för oss, och en hand stack ut en pistol. Hade icke Esbjörn i det samma nämt deras och sitt namn, så hade vi säkert blifvit skjutna, ty våra landsmän togo oss för rövare; men nu blefvo vi insläpte och hjertligt mottagne.

Den 10 maj anlände vi via Cincinnati till Columbus och blefvo väl mottagne. Esbjörn stannade några dagar och höll på sin brutna engelska flere föredrag och erhöll åtskilliga bidrag i de olika luterska församlingarna. Sedan fortsatte han resan österut, och jag stannade i Columbus.

Ett par utdrag af bref från honom till mig under samma år (1851) tjena till att kasta ljus öfver hans tänkesätt och verksamhet så väl som öfver ställningen i Andover och trakten.

“Andover, Henry co., Ill., den 21 augusti 1851.

Min käre broder i Herren!

Nåd och frid vare med dig nu och alltid!

Jag tackar dig hjertligt för ditt kära bref! Som vanligt har jag af mångahanda bestyr varit så upptagen och min tid af resor så inskränkt, att jag ej förr kunnat besvara det. Här äro många saker, som för samma orsaks skull ligga på efterkälken. Dessutom blir jag nedtryckt och uttröttad, när så mycket ligger på mig. Det är bedröfligt höra, att du åter varit sjuk, men Herren vare låfvad, att du åter blifvit frisk igen. Jag hoppas, att du fortfar att åtnjuta Herrens nåd i detta hänseende, men i synnerhet hoppas och beder jag, att du måtte enfaldeligen och uppriktigt hålla dig vid Herren Jesus Kristus, att han må vara ditt lif; att du må hafva honom till icke allenast rättfärdighet utan ock helgelse. Det är ofta en svår ting att rätt allvarligt och i rätt ordning hafva och öfva dessa båda ting. Mången är strängt renlärig och ifrar för sann luterdom, bekänner och tror den sanna rättfärdigheten genom tron, men förgäter helgelsen och ropar så Herre, Herre, och frågar föga efter Faderns vilja som är i himmelen.* Andra åter äro så angelägna om helgelsen, att de förgäta dess sanna grund, som är tron, och ropa “christian duty, christian efforts, christian life” från morgon till afton. Detta förra är lika farligt som det

* Detta är betecknande för hans då varande ståndpunkt. Han syntes då icke kunna inse den motsägelse, som ligger uti att “bekänna och tro den sanna rättfärdigheten” och likväl att “förgäta helgelsen”.

senare; båda föra till förtappelse — både trolös kärlek och kärlekslös tro. De, som äro ifrigast för renlärigheten, äro oftast i fara att falla i den förra snaran. Jag ser af ditt bref, att du träffat på några af det slaget, hvilkas kristendom tyckes "sitta utan på skinnet". Jag har under de 12 år jag åtnjutit Herrens oförskylda nåd, sett många sådana både i Sverge och här och för öfrigt på många håll erfarit, att det icke är allt guld, som glimmar. När du får vara mera med och insamla mera erfarenhet, så får du säkert se det samma. Låt allt lända till din egen förödmjukelse och förökelse i uppriktighet och trofasthet emot nåden. Låt ditt hjerta sysselsätta sig icke endast med tron, utan med trons föremål, som är Kristus Jesus, den korsfäste*, ty endast deraf uppkommer och tillväxer tron. Ingen människa blir trogen eller fortfar i tron, om hon söker att truga sig sjelf eller andra söka att truga henne att tro, sägande *du måste tro*, *du måste tro* tvärt emot alla känslor m. m. Detta ordet *måste* är ett lagbud, som intet godt verkar. Nej, skall en människa komma till trons "hemlighet", så att hon icke endast kan *tala* derom, utan ock får *erfara* den, så måste (sic) hon betrakta Kristus i hans försoningsverk och hans kärlek, så att han blir henne liksom målad för ögonen, såsom han var galaterna. Se du därför på Kristus, som är trons begynnare och fullkomnare, så skall du tillväxa i tro och kärlek och blifva beredd att en gång med välsignelse bryta lifvets bröd åt dina landsmän. — — — — —

Tack för dina nyheter. Jag har ej många, utom att jag den 7 juli kom hem med öfver \$2,100 till vår kyrkobyggnad. Vi hoppas äfven kunna få en kyrka i Moline och en vid Skunk River (=New Sweden, Iowa). I Andover göra vi nu tegel med full fart. Den grufligt regniga väderleken har varit ett hinder, men nu börjar det gå bättre. Mycket svenskar hafva kommit hit från Östergötland och Småland, helsingar ha ännu ej hörts af. Det säges, att 300 svenskar ligga i Peru. Andra söndagen jag var hemma ökades Andovers församling med 18 personer. Metodismen här håller på att gå ut. Medan jag var borta, frågade metodistpresten föga efter sitt folk härstädes. Detta har öppnat mångens ögon öfver deras partisinne och liknöjdhet om själarna. Här i vestern har denna vår och sommar varit grufligt med regn och öfversvämningar. I Andover äro qvarnen och sågarna mer

* Denna fina pietistiska distinktion var för mig förhatlig.

och mindre förstörda. I Moline är en del af dammen gången, likaså i Camden och på de flesta andra ställen. — — — — —

Din vän i Herren Kristus

L. P. ESBJÖRN”.

“Andover, Henry co., Ill., den 27 november 1851.

Käre broder i Herren Kristus!

Nåd och frid!

Ehuru brådt jag har, måste jag dock hasteligen tacka dig för ditt kära bref, som var mig mycket välkommet. Jag finner deraf, att Herren bevarar och förer dig, sitt namn till pris. Han bevare och hjälpe dig vidare! Men jag ser ock, att du är i förlägenhet om lekamliga medel, och har därför tagit upp några kollekter af vårt folk till att hjälpa dig med det nödvändigaste. De öfversändas härmed, till en början \$10, hvarå du skall vara god och med nästa post skicka mig ett qvittens, så att jag får läsa upp det för gifvarne. — — — Detta är icke mycket, men det hjälper dig dock ett litet stycke till vägs, och Gud förser väl mera.

Det är ledsamt, att du ej har mycken lägenhet att tala svenska. Du gör väl att åtminstone läsa modersmålet dagligen. — — — — —

Du har, broder, misstagit dig litet på hvad jag sade om tron, rättfärdigheten och gerningarna. Jag sade icke, att de *hafva* och *tro* den sanna rättfärdigheten; utan att “de *bekänna* och *tro*” den sanna rättfärdigheten. Det var just om sådana *bekännare* och döda troshjeltar, som jag talade. Om de kunna tala än så väl och hafva *förut haft* än så mycket erfarenhet och de *nu* icke bära trons frukter, så äro de med all sin berömmelse förtorkade grenar. Jag dömer ingen för strängt efter gerningarna, men jag vill se andens fattigdom och botfärdighet hos dem, som säga sig tro. En kristen kan brista på gerningarna, men han *ursäktar* icke sin brist, så som jag under min mångåriga erfarenhet bland åtskilliga sorter kristna beklagligen ofta funnit det. Jag har ganska ofta fått röna sanningen af hvad du själf säger, att “*det sitter utan på skinnet*”, och det mången gång mest hos dem, som tala störst och döma käckast.

Tack för din utförliga berättelse om tilldragelserna i Columbus. Jag läser med nöje hvad du meddelar mig, fast jag har grufligt knapt om tiden att svara derpå. Nu rispar jag dessa ord mellan mycket bestyr och bråk hos Johanssons i

Moline.* Kyrkan der är nu täckt på taket och tre sidor. Hon är 24 och 36 fot och blir rätt snygg. I Andover höp-pas vi få undervåningen färdig, så att den kan begagnas till jul. Den kyrkan blir 30 och 45 fot — en god tegel- och sten-byggnad. Trusteerna† hafva skänkt oss 10 acres af land på stadsplatsen. — — — — —

Jag fröjdas, att du håller dig vid Kristus och hans dyra, allena saliggörande förtjenst. Vaka och bed, och låt Herren vara ditt allt i alla. Han skall sannerligen hjälpa dig genom *alla* svårigheter, ty så har han lofvat. Om nu förnuft och människor och kött och djefvul och allt sade deremot, så är det dock sant och visst och kan oss icke fela. Jag för min del får ligga som ett svagt nådebarn vid Jesu bröst, och der vill jag hålla mig, fast satan och verlden bullra.

Metodismen här håller på att gå ut mer och mer. Svenskarne börja ledsna vid dess hokus pokus. Palmqvist är nu i Galesburg, en tid åtminstone, och arbetar der bland svenskarne såsom lutersk predikant. Han har dock icke ännu license. Om vi hade 300 eller 400 dollars, så kunde vi återköpa den kyrka vi der hafva tillika med wesleyanerna, till luterska församlingens evärdeliga ego. — — — — —

Din broder i Herren

L. P. ESBJÖRN."

Palmqvists namn erinrar oss om att vi nu äro vid början af

DEN BAPTISTISKA STRIDEN.

Den berättelse, som förekommer på 293 sidan i "Svenskarne i Illinois" om "De svenska Baptisterna inom Staten" (Ill.), är icke alldeles riktig. A. T. Mankie och P. Söderström voro bestämdt icke bland de åtta, som uppgifvas hafva kommit med Fr. Nilson från Sverge. Jag hörde aldrig omtalas mer än en Mankie, hvilken jag kände och hvilken 1851 var Esbjörn följaktig som lekmannaombud, då ev. lut. synoden af Norra Ill. organiserades i Cedarville. P. Söderström var i mitt resesällskap från Sverge och var då visst ingen baptist. Båda dessa personer blefvo baptister, sedan Palmqvist hade öfvergått till sekten och börjat sin verksamhet. Jag drager ock starkt i tvifvelsmål, att Fredrik Nilson och de, som åtföljde honom från Sverge, hade något att göra med

* Skräddaren Carl Johansson, som sedan blef baptist.

† Nämligen för landbolaget.

början af den baptistiska församlingen i Rock Island. Palmquist var den, som egentligen började baptiströrelsen i Illinois. För att kasta ljus öfver denna rörelse måste jag återvända till Sverige och till mitt resesällskap.

Såsom redan blifvit nämndt, var det vår plan vid affärden att i Amerika grunda en koloni och att upprätta en äkta lutersk församling. Medan vi lågo i Gefle och väntade på afresan, hade de troende ett möte och valde en kommitte för att afgå till Stockholm och kalla pastor A. Viberg till vår prest. Vi kände och erkände honom såsom en renlärig luteran, sympatiserande med vår åskådning, och vi hoppades, att han redan följande året skulle kunna komma efter till Amerika. Då Viberg icke ansåg sig kunna antaga vår kallelse, gaf han kommittén anvisning på skolläraren, Gustaf Palmqvist, en broder till bokförläggaren P. Palmqvist, och hvilken befans vara villig att antaga vår kallelse och komma efter till Amerika året derpå. Med detta besked afreste vi; men ankommen till Illinois, skingrade sig hopen åt flere håll. En del stannade i Princeton och blefvo de förste svenskarne der; en del stannade i Andover och en del i Rock Island och Moline samt slutligen, men något senare, i McGregor, Iowa. Nya erfarenheter och tankar trängde sig på oss, vi voro oss sjelfva icke riktigt lika, som vi voro i Sverige; den ene gick hit och den andre dit: någon koloni och församling kunde icke komma till stånd. Likväl var det en man, som stadigt fasthöll den ursprungliga planen, fastän den förverkligades på ett annat sätt än som var tänkt. Denne man var Per Anderson (Joris Pelle) från Hassela, hvilken på våren 1851 reste till Minnesota och grundade det sedan väl bekanta, stora nybygget, Chisago Lake.

Palmqvist kom mycket riktigt till Amerika i augusti månad 1851 och inträffade längre fram på hösten i Illinois. Om hans tänkesätt och afsigter vitna följande bref till mig:

“Andover den 2 oktober 1851.

Älskade Broder i Kristus!

Guds nåd och frid föröke sig i rikt mått i ditt hjerta nu och alltid! Amen.

För brefvet, dateradt Moline och Rock Island den 3 februari (1851), tackar jag! Flere gånger tänkte jag skrifva i Sverige, men dels trägna göromål, dels det fattade beslutet att resa till Amerika gjorde, att det blef uraktlåtet. Jag be-

höfver icke nu underrätta om min afresa, ty jag är nu här, och det i ändamål att förkunna hans dygd, som mig kallat hafver till sitt underliga ljus. Jag har ej ännu träffat någon af dem, som önskade, att jag skulle komma. Men efter hvad jag hört, lära dessa svenskar vara boende på skilda platser, så att det icke kan låta sig göra att träffa dem. Dock ämnar jag inom kort företaga en resa till Rock Island och Iowa för att träffa åtminstone några af dem, hvilkas namn jag känner, äfven som Sandman*. Må Gud styra allt till det bästa! Jag bor för närvarande hos Jonas Anderson i Andover, hvarför min adress blifver hit tills vidare. Skulle min boningsplats blifva annorstädes, öfversänder Jonas Anderson breffen till mig. Efter hvad jag hört och kan finna, så kunna de svenskar, som egentligen kallade mig öfver, icke på lång tid vara i stånd att bilda en församling och understödja någon lärare. Imellertid, då jag är hitkommen, tror jag för visso, att det öppnas tillfälle för mig att vitna om sanningen, och då vill jag äfven tro, att om Gud gifver mig arbete, så vill han ock gifva mig föda och kläder, ty arbetaren är sin lön värd.

Jag har mycket att berätta från Sverge om Guds rikes framgång, men jag hoppas på bättre tillfälle, om vi möjligen framdeles komme att personligen träffas. Viberg är ännu i Stockholm. Hans helsa är svag; får se om han någonsin blir frisk mer. Han bad mycket om sin helsning. Hudiksvallsborna m. fl. der omkring äro utgångna från kyrkan och därför af Rådstugurätten dömde till tjugu rdr. b:co böter personen. Denna dom blef upphäfd vid Hofrätten, men det fruktas, att den kommer att stadfästas vid högsta domstolen. Religionstvånget är nu som förr i fosterlandet. Jag tviflar på religionsfrihet i vår tid. Många resa till Amerika till följd af tvång, än i lekamligt, än i andligt hänseende. Många af de der kristtrogne vännerna bådo om sin helsning till eder här.

— — — — —

Jag hinner nu ej mer. Må han, som af idel kärlek uttog oss af den närvarande onda verlden, behålla oss ostrafflige intill änden. I Kristus äro vi fria, glade, salige, rene och fullkomlige. Vi äro intet, han är allt. Må han förblifva så för våra hjertan intill änden, så skola vi ock få trons ändalykt, som är själens salighet: detta önskar af hjertat vännen och brodern i Kristus

G. PALMQVIST."

* E. Sandman från Hudiksvall, hvilken reste till Amerika 1849 och nu bodde i närheten af McGregor, Iowa.

“Galesburg den 9 januari 1852.

Broder Norelius!

Guds nåd och frid vare med dig och inneboende i ditt hjerta nu och alltid! Amen.

För dina bref tackar jag dig, de äro mig riktigt tillhanda komna, ehuru de hade varit länge på vägen. Jag har till följd af åtskilliga gjorda resor här samt andra bestyr ej haft tid att skrifva till dig förr än just nu. Jag är nu, som du ser, i Galesburg, och detta på Esbjörns enträgna yrkande, första delen af vintern, eller måhända till slutet af februari månad, hvarefter jag tänker resa till Rock Island och stanna der, tills det på våren kan bli lämpligt att företaga en resa uppåt Wisconsin och Minnesota, då jag troligen kommer att bestämma mig, huruvida jag kommer att stanna der eller någon annorstädes. Till följd af allt detta har jag icke förenat mig med något kyrkosamfund och kommer troligen icke att göra det, förr än jag gjort nämnda resa. Jag står i allo på lutersk grund, med undantag af dopet, som jag haft åtskilliga skrupler öfver. Icke öfver dess verkan och kraft, nej, utan öfver tiden och sättet, på hvilket det sker, och detta emedan jag funnit en olikhet imellan den första kristna kyrkan och de nuvarande förhållandena inom den luterska kyrkan. Jag har nämligen icke i skriften funnit någon befallning eller något exempel på att barn blifvit döpta. Äfven påstås af våra äldste kyrkofäder, att barndopet ej var känt förr än i slutet af 2 århundradet och ej allmänt förr än under Konstantin den store, och att dopet skedde medels neddoppning synes tydligt af alla de skriftställen, der dopet står omtaladt. Jag omnämner detta, på det äfven du må så mycket göra dig viss i denna sak, som är möjligt, nu medan du är vid läroverket.

Denna fråga hade vunnit stort gehör i Sverge de senare åren, synnerligen i Stockholm samt södra Sverge. Magister Viberg hade nästan i denna del helt och hållet gått öfver till baptistiska grundsatser. Han hade ransakat och läst mer än någon af oss i detta ämne och önskat att finna tillräcklig grund för sina forna grundsatser i detta hänseende, men hade icke funnit, när jag lemnade Sverge. Dock likväl är det olikhet troende imellan så väl i Sverge som annorstädes. Vi äro dock ett i Kristus. Genom tron på honom äro vi rättfärdige och äfven helige i Guds ögon, fastän vi icke så ofta kunna se och känna det, vi äro det likväl ändå, och detta är min största glädje och tröst.

Du frågar, hvad jag tycker om Eshjörn och Hedström. Jag tror, att vi äro ense i detta stycke, ja, vi äro det i allo; ty jag minnes väl hvad du yttrade derom i ett bref till mig, medan jag ännu var i Sverge, och dertill säger jag ja och amen. Hade den förre klart ljus i hufvudsaken, så skulle det vara godt med honom, ty han vill handla rätt och gör efter bästa förstånd. Men den senare, han gör ondt med öfverläggning, jag har åtminstone icke kunnat finna något annat, ty lögn och bedrägeri i och utom predikan är icke något sällsynt af honom. Dessutom finner jag rörande helgelsen ingen skilnad på honom och Erik Jansson. Fullkomlighetsläran har legat mig i vägen öfver allt, hvar jag färdats fram, och Erik Jansson och Hedström äro just de, som planterat detta ogräs. Hvarest icke död och okunnighet herska, så träffas sjelfheligheten, som är ännu värre, emedan dessa äro rika, behöfva således icke någonting. Få troende, som jag kunnat harmoniera med, har jag funnit ibland mina landsmän. Många förut i Sverge troende hafva, sedan de hitkommit, dragits in i metodismen, eller rättare, Erik Jansiska fullkomlighetsläran, ty Wesley sjelf, metodismens stiftare, lärde icke såsom Hedström här. Han har nu på senare tiden börjat indirekt motarbete och nedsätta mig och det ord jag predikar och far då fram på ett förskräckligt sätt. Och folket—det arma folket—de äro så okunniga, att de mest tro honom, för det han stormar och väsnas mycket. — Ack elände!!! — Mitt hufvudämne i alla predikningar har varit Jesus Kristus och honom korsfäst, och något annat hufvudtema vill jag ej hafva efter detta. Gud förbarme sig öfver sitt folk! O, att ljus ville uppgå af höjden, så att villfarelserna blefve upptäckta och själarna frälsta!

Anders Ersson och Svedberg*, äfven metodistiska prester, hafva väl icke farit fram såsom Hedström, men nog hafva de bra mycket blifvit smittade af fullkomlighetsläran, hvilket framstår mest i hvarje predikan, fastän i en finare form. — — —

G. PALMQVIST.”

Detta bref var den första underrättelse jag hade derom, att Palmqvist var baptistiskt sinnad, och jag skref då genast till honom ett varnande bref. Hans svar, som fördröjdes till juli månad, meddelar jag här för de upplysande underrättelser det innehåller rörande den svenska baptismens uppkomst och utveckling både här och i Sverge.

* Anders Ersson förblef metodist till sin död; men Svedberg öfvergick snart till baptismen och hade i flera år sin verksamhet som predikant i trakten af Lansing, Iowa.

“Rock Island den 9 juli 1852.

Älskade Broder i Kristus Jesus!

Vår Herre Jesu Kristi nåd vare med och öfver oss nu och alltid! Amen.

För brevet af den 26 sistlidne januari tackar jag. Dels försumlighet, dels annat har alltjämt hindrat mig från dess besvarande. Jag får nu först, Gud vare låf, underrätta, att jag har haft och har helsan för kroppen, ehuru jag här mest varit såsom resande och fått vidkännas ganska svåra försakelser i många hänseenden. Till själen mår jag äfven väl i tron på Jesus, min Herre och Frälsare, ehuru jag icke så kan fatta honom, som jag ville, eller fröjdas, som jag borde. Jag är dock köpt som jag är och har allt jämt förlossning i hans blod, nämligen syndernas förlåtelse. Derför vill jag ock allt jämt befrita mig om att göra hans vilja, lefva honom till behag, som för mig död och uppstånden är.

Nu några ord om dopet, icke för att bevisa någonting till godo för baptismen, utan endast när och huru jag kom att tänka mera på detta ämne. Tiden var 1845 och 1846, då jag läste Apostlagerningarna. Jag läste och läste åter igen mitt nya testamente, men fann icke något för mig tillräckligt stöd för barndopet. Icke långt derefter kom jag att tala vid baptisten Johansson från Hull i England och äfven vid Nilsson i Göteborg, som hade öfvergått till baptismen. Derigenom kom jag mera att ransaka i Skriften, kyrkohistorien, Luthers m. fl:s skrifter, bland hvilka äfven voro den store och lärde Martensens arbete emot baptisterna, äfvensom “The Scripture Guide to Baptism by R. Pengilly” och “History of Baptism by Hinton”, samt ett tyskt arbete i samma väg. Allt detta gjorde mig mera viss, att den baptistiska grundsatsen var den rätta. Jag talade vid många lärda för att få upplysning i ämnet, men det vanliga var, att jag hade mina skrupler kvar. Då Viberg kom till Stockholm omkring ett år före min afresa derifrån, talade jag mycket vid honom derom. Han stod då fullkomligt på Luthers grund, men saknade tillräckliga bevis för att tillintetgöra mina skrupler. Jag var ändock icke hårdare deraf bunden i mitt samvete, än att jag kunde vara som jag var*. 5 veckor före det jag lemnade Stockholm gjorde Viberg en resa till Hamburg, hvarest han lärde känna en baptistförsamling, mest bestående af troende kristna. Han

* Det var ungefär vid samma tid (1850), som vårt sällskap kallade honom till lärare, men han synes ej hafva haft några skrupler öfver att antaga vår kallelse, ehuru han visste, att vi höllo strängt på luterska grundsatser.

kom i allo med dem öfverens i tro och erfarenhet med undantag af dopfrågan, emedan han deri höll sig starkt vid den luterska uppfattningen. Då han reste derifrån, presenterades honom en liten bok, som afhandlade detta ämne; hvilken bok han läste på hemvägen och blef på samma gång öfvertygad, att den baptistiska grundsatsen var den rätta. Sådan kom han till Stockholm. Många bland de bästa Stockholmskristna hade förut hyst baptistiska tankar, nu blefvo de deruti mera styrkte. Jag lemnade dem med dessa grundsatser. Då jag kom hit, tänkte jag mycket öfver förhållandet, men ville icke, för att icke såra, väcka frågan offentligen. Några enskilda samtal hade jag likväl i ämnet, ehuru få, till följd af de nya striderna om metodisternas fullkomlighetslära och luteranernas verklära. Dessa ämnen hafva allt sedan för mig varit af större vikt. Min afsigt var likväl nu sista tiden att förena mig med luteranerna, men som detta ej kunde ske här i dessa settlement utan att äfven underkasta sig ett tvång, jag tror icke mindre än svenska statskyrkans, emedan Esbjörn var den, som här hade mesta talan, så kunde jag det icke*. Jag gjorde derefter en resa uppåt norr till Sandman, 200 mil ofvan Rock Island**, samt äfven till Minnesota såsom St. Paul och Stillwater, 500 mil härifrån, för att se, huruvida der snart kunde blifva något svenskt settlement och således verkningsplats för mig, på hvilken jag kunde existera. Jag fann väl svenskar der, men mycket vida kringströdda, 4 @ 5 familjer på hvarje ställe med 30 till 100 mils afstånd dem imellan, alla i torftiga omständigheter. Jag reste då hem igen för att invänta Viberg från Stockholm, som nu troligen är på vägen hit för att förena sig med baptisterna. Jag tänkte äfven härpå för min del af förut nämnda skäl. Då jag kom till baka, hörde jag talas om starka baptistiska rörelser i Galesburg***, hvilket gaf mig anledning att resa dit, för att se, huru förhållandet var. Jag fann det der ganska märkvärdigt. En baptistprest vid namn Barry hade kommit dit för några veckor och predikade i ande och kraft evangelium. Detta hade der medfört stor välsignelse. På 6 söndagar hade han döpt 106 personer samt genom bref upptagit 10, summa 116, som hade blifvit förenade med församlingen. Men det som mest förvånade och glädde mig var det friska tros lif, som de fleste, efter min uppfattning, lefde.

Jag blef åtskilliga gånger manad att förena mig med dem,

* Huru liten grund detta omdöme hade, kan man finna af Esbjörns egen ställning.

** Trakten af Lansing, Iowa,

*** Bland amerikanerna.

jag tänkte icke då för närvarande derpå; ehuru jag icke hade något emot dem i hufvudfrågan, så önskade jag likväl känna förhållandet bättre. Jag lärde efter några dagar känna dessa förhållanden, som jag icke kunde finna annat än öfverensstämmande med skriften i alla dess delar. Dessutom var ingen lärare der bunden af biskopar, regler eller stadgar, emedan sådant finnes icke. Hvar och en var helt och hållet fri. Jag ansåg det för godt samt biföll förening, hvilket ock skedde den 27 sistlidne juni. Jag förmodar, att jag framdeles kommer att utgå såsom predikant från denna kyrka. Stor sak i hvad namn vi hafva, blott vi äro Guds barn, verkande för Guds namns förhålligande och människornas salighets befrämjande. Må hvar och en först sjelf se till, att han lefver lifvet i Guds Sons tro, och sedan för det andra blifva vid sanningen i hvarje del, icke antagande något för det våra förfäder så hafva lärt, utan därför att jag sjelf funnit, det Herren så lärar i sitt ord. Må han äfven framgent fasthålla oss vid sanningen, så skall sanningen alltid vara friande. Ifrån Viberg kan jag helsa. Jag hade bref från honom för kort tid sedan. Han säger sig i början af juni ämna företaga en resa till Amerika, dels för sin helsas förbättrande, dels för att mottaga det rätta kristliga dopet. Han säger sig vara fullkomligt öfvertygad om sanningen deri. Hans afsigt är att stanna här öfver vintern och nästa sommar återgå till Sverge såsom baptistmissionär, så vida det lyckas att här få understöd för sådant ändamål. Jag hinner nu ej mera. Må Gud välsigna dig med sin nåd och frid genom tron på vår Herre Jesus: detta önskar din vän och broder i Kristus.

G. PALMQVIST."

Palmqvist var en person med en älsklig karaktär, icke illa utrustad som predikant och en särdeles god umgängesmänniska. Han förstod sig på att gå fogligt till väga samt att draga ungdomen till sig genom aftonskolor och sångöfningar. Det var klart, att han snart skulle vinna de fleste sådana, som hittills hade haft förtroende för honom, för sin nya lära. Rock Island blef hufvudquarteret för hans verksamhet, och den 8 augusti 1852 blefvo de förste svenskarne döpte. Desse voro Peter Söderström och tvänne andra. Den 13 i samma månad bildades derstädes en svensk baptistförsamling, hvilken småningom förökades af svenskar i Rock Island och Moline. Derifrån spriddes rörelsen åt andra håll rundt omkring i de svenska nybyggena. Det blef nu ganska hett en längre tid, och en

allvarsam strid fördes på många ställen rörande dopfrågan. Med bedröfvelse fick jag för min del erfara, att de flesta af mina gamla vänner och ifriga "Luther-läsare", som förut lagt så stor vikt på dopets objektiva betydelse, läto sig snärjas af baptismens förnuftsläror, tagande steg på steg på det sluttande planet, till dess många omsider bortkastade all kristendom och nedsjönko i det krassaste fritänkeri. Esbjörn var mycket bekymrad. Fruktande, att jag möjligen redan var eller kunde blifva smittad af denna villfarelse skref han ett upplysande och varnande bref hvori det heter:

"Emedan många dina vänner nu fallit i denna villfarelse (deribland äfven Viberg), så lägger jag inför Gud på ditt samvete att granska allt detta, som jag nu uppgifvit, att du måtte hafva kännedom af saken, när de förmodligen komma och vilja så småningom draga dig in i samma villa. Och är du redan deraf intagen eller blir det, så bed *Herren* upplysa dig, och antag ingen mening i en så viktig sak för *människors* skull. Fattar du ändå olyckligtvis smak för denna villfarelse, så haf åtminstone så mycket samvete, att du ej längre låter ett *luterskt* uppfostringssällskap föda dig, för att till slut blifva en främmande församlings och villoläras tjenare. Undra ej, och var ej missnöjd, att jag i kärleken talar så. Jag har sett så mången, som i denna punkt hade mindre reda på grunderna, de *fasta* grunderna, för vår bekännelse, svigta och falla. När Viberg och Palmqvist kunde låta sig hänföras, så är det ock fara för deras vänner. Gamle Smitten och Per Söderström kunna nu ej stå qvar i den luterska församlingen för nödvändighetens skull att döpa barnen, fastän de inga barn kunna få. Så långt är det kommet."

I ett senare bref af den 14 augusti 1852 skrifer han: "Jag tackar dig hjertligen för ditt kära bref, som gjorde mig stor glädje, först för ditt kristliga medlidande och vänliga tröst i mina bedröfvelser*, och vidare för det jag finner, att du är alldeles fri från den baptistiska villfarelsen och ensidigheten, som åtskilliga dina vänner hafva fallit uti. Jag kan icke nog uttrycka, huru mycket det gläder mig. Denna min glädje är så mycket större, när jag äfven finner, att du ur de kalvinistiska författarnes böcker vet att hemta det goda och sila bort det odugliga och lösa. De prata många sidor och böcker fulla, bara för det de icke kunna taga Joh. 3: 3, 5 och 1 Petr. 3: 21 m. fl. helt enfaldigt och barnsligt, just som

* Hans första hustru hade dött nyligen.

Herren har sagt, utan bråka med sitt förnuft. Deras förnuftsmakeri märkes förnämligast uti det ordet: "Huru kunna barn tro, när de ej kunna *förstå*?" Herren visar dock annat uti Matt. 18: 6 och senare hälften af Luk. 1: 15.

Nu är det min begäran, att du för all del skrifver kristligen, allvarligen och kärleksfullt om detta ämne till dina kristliga vänner, särdeles Per Anderson, Anders Ersson, Per Söderström och Smidt i Moline samt andre, så ock till Sverige, samt om du känner någon uti Galesburg. Denna villfarelse har slagit rot särdeles uti Galesburg, och äfven något i Rock Island och Moline, men icke här uti i Andover, der jag varit bättre i tillfälle att vakta mot den — — — —."

I samma bref tillägger han:

"Jag har på länge ej kunnat komma ut för sorg, sjukdom, död och hästbrist. Här har varit en förfärlig kolera bland nykomlingar från Småland och Vestergötland. Vi ha här begravit omkring 30, och många fler hafva varit sjuka. — — — Jag intog i huset 3 familjer, och nästan alla personer af dem hafva varit sjuka, somliga hårdt, och 2 hafva dött.

Kyrkan är täckt och försedd med fönster och golf i undervåningen, men tornhålet är öppet, och det fattas golf och öfvertak i öfvervåningen samt fönsters insättning der (fast de finnas här), så ock rappning och inredning med bänkar, predikstol och altare, och våra medel äro slut. Hjelp, alla som hjälpa kunna."

Under dessa strider skedde med Esbjörn en märkbar förändring i hans lärouppfattning, mera märkbar för andra måhända, än för honom sjelf; men äfven han erkänner en sådan förändring med tydliga ord. I ett bref af den 12 maj 1853 till mig säger han:

"Jag har på en tid funnit det nödigt att än en gång genomläsa de symboliska böckerna, i anseende till de många meningarna och striderna härstädes. Denna läsning har på en gång gjort evangelium mera klart och lefvande för mig, samt än mera stadgat min öfvertygelse om vår församlings läras renhet och öfverensstämmelse med skriften. Särskildt har jag af Konkordie-formeln funnit, att den lutning till antinomism, som somliga hafva, hvilka bekänna sig vara de mest strikta luteranerna, *icke* är luterska församlingens lära. Så befinnes det ock, att uti Luthers privata skrifter, särdeles de tidigare af dem, finnas uttryck och ideer, som *församlingen* aldrig antagit. Så är t. ex. det Luther säger om ångern

i början af sin sermon om bättringen af 1518 [2§] alldeles förkastadt uti Apologia, Conf. Aug. art. 5, skrifven 12 eller 13 år senare med den dyre faderns eget bifall. Dock nog härom. Jag har för öfrigt af denna förnyade omläsning af vår församlings symbola haft så mycken glädje, nytta, tros- och lifsförökelse, att jag just ville råda dig att, om du icke nyligen gått detta igenom, just göra som jag, börja med Augsburgiska bekännelsen och fortgå till slutet af Konkordieformeln.”—

Säkert är, att från denna tid var det något helgjutet i Esbjörns luterdom, och det var en glädje att höra det friska och frimodiga vitnesbörd, hvarmed han förkunnade och för-svarade evangelium. Den baptistiska striden fortgick och blef allt starkare för några år, till dess den slutligen uttömde sina krafter och förlorade sitt inflytande på massan af vårt svenska folk, hufvudsakligen genom ett uppvaknadt klarare medvetande af den luterska bekännelsen så väl som genom baptismens inneboende svaghet.

Gustaf Palmqvist var ledaren för den baptistiska rörelsen bland svenskarne i Illinois och Iowa till fram på året 1854. Pastor Viberg vistades äfven i Amerika under 1853; samma år kom Fr. O. Nilson, som hade blifvit landsförvist, hvarför-utom många predikanter snart upptogos bland de nyvunne här i landet.

FORTSÄTTNING PÅ HISTORIEN OM FÖRSAMLINGEN I ANDOVER.

Upp till hösten 1852 var pastor Esbjörn den ende luterske presten inom Henry, Knox och Rock Island co:s och hade ett pastorat, som var ungefär 50 mil från den ena ändan till den andra. Han besökte och betjenade nämligen Galesburg, Knoxville, Henderson, Andover, Rock Island och Moline. Genom att tura mellan dessa platser hade han att tillbringa mycket af sin tid på kärran. Vägar och broar voro den tiden mycket dåliga, och i elakt väder fick han fara mycket illa, hvarigenom hans helsa och krafter försvagades. Men på hösten detta år fick han hjälp, i det att pastor T. N. Hasselquist då anlände från Sverige och öfvertog Galesburg och trakten deromkring, samt C. J. Valentin, en licentiat, anställdes i Moline och Rock Island. Derigenom inskränktes hans verksamhet hufvudsakligen till Andover och omnejd. På den tiden var församlingen i Andover ganska vidsträckt. Dit hörde, till att börja med, Berlin, numera Swedona, La Grange, eller “Elägrän”, som svenskarne

uttalade namnet, och nu mera utgör Orion; Hickory Grove, nu mera Ophiem: med ett ord alla nybyggande luteraner i Andoverstrakten räknades till Andovers församling. Berlin och La Grange började tidigt att blifva särskilda predikoplatser, som sedan med tiden blefvo särskilda församlingar. Om hösten 1853 hade församlingen 210 kommunikanter, och det belopp, hvarmed de under året kunde bidra till pastors aflöning, uppgick till \$80. I en böneskrift, dagtecknad Andover den 17 juni 1853, "To all Ministers and Members of the Lutheran Church in the U. S.", undertecknad af L. P. Esbjörn, Erik Westerlund, Nels Pettersen, Samuel Janson, N. M. Kilberg, förekomma följande upplysningar rörande kyrkobyggnaden:

"Enligt råd af våra förnämste välgörare började vi genast att bygga. — Men som vädret under 1851 var öfvermåttan regnigt, hade vi stora svårigheter. Teglet förstördes, sågqvarnar och dammar bortfördes af floden, och vi måste köpa allting ganska dyrt och köra det 30 mils väg. Snart afskar vintern vårt arbete, men förlidet år fortsatte vi det under många svårigheter, såsom missväxt på majsgrödan, brist på arbetsförtjenster och en fruktansvärd hemsökelse af kolera med åtföljande fasor. Bland annat voro vi nödsakade att bruka en icke ringa del af de bräder, som vi hade köpt och hemforslat för kyrkan, till likkistor för de fattige, afdöde invandrarne..... Vi hafva hållit våra gudstjenster under vintern i grundvåningen, som är orappad och till en del under bar himmel, emedan det är intet golf i öfra våningen, och i taket är en 10 fots öppning i fyrkant, ämnad för ett torn o. s. v."

Första Adventssöndagen den 3 december 1854 var kyrkan så långt kommen, att hon kunde invigas. Detta skedde under ett konferensmöte, som då hölls i Andover och i hvars protokoll det heter: "Adventssöndag den 3 december var en särdeles nåde- och högtidsdag. Guds heliga ord förkunnades för en särdeles talrik församling i Andens och kraftens bevisning, och en betydlig del begingo Herrens heliga nattvard. Dagens förnämsta och utmärkande högtidlighet utgjorde i synnerhet invigningen af församlingens kyrka. Ledamöterna, som efter mer än 3 års arbete och sträfvan, nu samlades uti det nära fullfärdiga Herrens hus, höjde med fröjd tacksamhetens låfsång till Herrens tron, och det var lätt att förmärka, att de kände sig högligen uppbygde och styrkte att utan vankelmod fortsätta Herrens strid. Kl. 3 e. m. hölls engelsk predikan af

Rev. Doing (presbyterian), hvilken genom konferensens beslut hade blifvit inbjuden dertill.”*

Den uppförda kyrkan, som kunde rymma omkring 300 personer och mera, då den var riktigt packad, ansågs på den tiden såsom ett storverk, nu deremot skulle hon anses såsom för liten och oansenlig för en vanlig ladugårdsbyggnad. Den är icke uppförd i någon kyrklig stil alls; man kan knapt tänka sig en mera prosaisk och ful form både utvändigt och invändigt. Formen är en aflång fyrkant, likaså fönstren. Jordvåningen var en mörk håla, men fick tjena till boningsrum för de nykomne invandrarne; många af dem slutade der sina dagar. Predikstolen, omgifven af ett halfrundt altarskrank, midt på den ena gafeln liknade mycket ett s. k. grytskåp på landet i Sverige i forna dagar. Den öfre afdelningen, der presten skulle stå, var icke mycket större än en på längden klufven saltunna och alldeles in på väggen.

Den gamla kyrkan står ännu och har blifvit med nytt tak försedd af Andoversborna hufvudsakligen på de från första början qvarlevande gamla damernas böner och sträfvanden, ett talande minne från gamla tiden. Ännu gör hon tjenst såsom församlingens skolhus etc. Samfundet borde känna nog intresse att fortfarande vidmakthålla detta monument, som blir allt märkvärdigare, ju längre det står. På framsidan af kyrkan befinner sig den gamla kyrkogården, der så många af Andovers första svenskar hafva sin hvilostad.

Brytningar inom församlingen. — Eshjörns aflyttning.

Efter de hetaste metodistiska och baptistiska striderna, ur hvilka både prest och församling synas hafva kommit ut med ett fullare medvetande af hvad de hade i den ev. lut. bekännelsen, tillväxte församlingen både inåt och utåt i stadga och antal. Den i Sverige vanliga kyrkoordningen och de der vanliga kyrkobruken blefvo allt mer iakttagna, på samma gång som vikt lades på ett sundt andligt lif. Må vara, att det senare icke visade sig så mycket som den yttre kyrkligheten; men den församling är icke att beklaga, som med ett sansadt och stadgadt kyrkoväsende har Guds rena ord och sakrament troget förvaltade inom sina murar. Tvärtom har man orsak att storligen tacka Gud för ett sådant tillstånd, sedan man varit vitne till sektväsendets

* Hemlandet 1 årg. nr 2.

förderfliga verk, löpande lik en prärieeld öfver fälten och lemmande efter sig en svart, förbränd, ödslig mark, görande människor rent af oskickliga till tron.

Det lugn, som hade inträdt i församlingen i Andover, stördes, bedröfligt nog, genom licentiaten B. G. P. Berglund, hvilken uppträdde derstädes på våren eller sommaren 1855.

Af tvänne egenhändiga bref till pastor Hasselquist, det första från Jamestown, N. Y., utan dagteckning, men utan tvifvel i början af året 1853, och det andra från Sugar Grove, Pa., den 15 maj samma år hemtar man följande upplysningar om mannen: Han synes hafva varit från Ignaberga eller trakten deromkring, Kristianstads län, och hade sett Hasselquist i Sverige. Han landsteg, förmodligen i New York, den 10 januari 1853, hade blifvit bestulen på alla sina penningar (200 kronor) och förlorade en del kläder, men hade på något vis kommit till Jamestown. Nu skref han till Hasselquist och bad om att blifva underrättad "om hurudant förhållandet är i vestern med afseende på svenskarne, om der skulle till äfventyrs vara någon plats, der de önskade en svensk predikant af den luterska religionen, ty jag finner, att här arbetas af vissa svenskar på att draga dem till andra sekter". Vidare säger han: "Kunde jag få någon underrättelse om hvad kunskaper erfordras för att blifva lutersk prest här i Amerika, eller om man blir vald af en församling till lärare; till hvilket sällskap eller person man skall vända sig för att dels blifva ordinerad, dels få någon hjälp till underhåll och till kyrka m. m., så vore det väl. Här i Jamestowns trakt äro flere hundra svenskar, och flere önska, att jag skulle qvarstanna här, men de äro mycket fattiga. Några få hålla sig till metodistkyrkan." Sedan begär han råd, "huru man bör förhålla sig, då man blir af somliga anmodad att handhafva sakramenten, på grund af att här icke är tillgång utan på amerikanska prester." Landsmännen "önska gudstjenst på svenska språket och efter svenska handboken. De sakna förnämligast syndabekännelsen och trons artiklar i de amerikanska gudstjänsterna. Här har jag nu varit i 3 veckor, och folket tyckes hungra, en del åtminstone, efter lifsens ord".

Af hans andra bref ser man, att Hasselquist hade svarat honom och förelagt honom trenne frågor till besvarande: 1:o "Om han verkligen blifvit omvänd till Herren och står, ehuru i andens fattigdom, under Andens tuktan, i trons saliga

förening med sin Frälsare?" 2:o "Om han öfvertänkt skiljaktigheterna imellan oss, luteraner, och synnerligen metodister och baptister, hvilka äro de ifrigaste att draga lärjungar till sig och hafva äfven vunnit flere personer och deribland äfven prester?" 3:o "Om han är af hjertat tillgifven vår kyrkas lära, så att han icke om en tid låter draga sig till en annan bekännelse och dermed gör förargelse?". På de två första frågorna svarar han icke så oäfvat, men något oklart och sammanrördt. På tredje frågan svarar han: "Ja, jag är mer nu än förr fullkomligt öfvertygad om dess förträfflighet mer än andra, så att jag med Guds hjälp vill, om så fordras, låta mitt lif för den samma" Han säger äfven, att svenskarne på dessa platser "författat en skrifvelse, deri jag är antagen på ett år". Till sist gör han några besynnerliga frågor såsom: "Hur är det med Esbjörn, somliga säga, att han ej är lutersk prest, utan har öfvergått till den presbyterianska läran eller kyrkan? Har Hedström i New York en kassa att disponera efter behag eller efter föreskrift? Kan herr pastor Hasselquist skaffa mig license nu genast eller framdeles? Skall man nödvändigt kunna predika på engelska, innan man blir prest-vigd?"

Under bägge breffen skrifver han sitt namn "Berglund" och icke Bergenlund.

Under sommaren samma år gjorde Hasselquist en resa till Jamestown och Sugar Grove och sammanträffade då med Berglund och fick det intrycket, att B. möjligen skulle kunna användas i kyrkans tjänst i anseende till den stora prestbristen. I alla fall tillrådde han honom att infinna sig vid N. Ill.-synodens årsmöte i Galesburg i oktober 1853 för att underkasta sig dess pröfning. Der infann sig då B. och underkastade sig examen för att erhålla license. I examensrapporten heter det, "att man har examinerat herr B. G. P. Bergenlund i dogmatisk teologi, kyrkohistoria, biblisk exeges, latinska, grekiska och tyska språken och befunnit honom ega antagliga kunskaper i dessa grenar och rekommenderar honom till erhållande af license för ett år." På grund deraferhöll han fullmakt att förvalta predikoämbetet till nästa årsmöte, och han återvände till Jamestown och Sugar Grove och började sin verksamhet.

Det dröjde icke länge, förr än åtskilliga klagomål förekommo emot mannen, både i Jamestown och Sugar Grove; men hvarpå de egentligen syftade fick man ingen rätt reda.

Då vid synodalmötet i La Salle i september 1854 frågan om hans license uppkom, blef det beslutadt, att den fortsattes, till dess svårigheterna i hans församlingar blifva undersökta och att synodens president skall återtaga eller förnya hans license, allt efter som rapporten kommer att lyda från pastor Hasselquist efter att hafva gjort den undersökning, hvilken han af synoden var befullmäktigad att göra.

På senhösten samma år var Hasselquist i Jamestown och Sugar Grove och sökte att taga reda på missbelåtenheten med B., så mycket som den korta tiden kunde medgifva, men något, som kunde blifva afgörande, kunde han icke få reda på*. Oviljan mot B. var kanske icke så mycket fotad på grund af egentlig falsk lära som fast mera på ett besynnerligt, sjelfviskt och slarfvigt sätt i lifvet och uti skötandet af sitt predikoämbete.

Följande vår (1855) lemnade han sina församlingar utan vidare, och i maj dök han upp i Moline, Ill. I ett bref af den 16 samma månad skrifver Esbjörn till mig: "Bergenslund har nu oföretänkt kommit samt utan att helsa på eller underrätta mig brutit in i församlingen i Moline, utan kyrkostyresmännens bifall utsatt och hållit predikningar o. s. v."

Det är nu att märka, att församlingen i Moline, sedan Valentin flyttade, var åter under Esbjörns vård.

Den 14 juni samma år skrifver åter Esbjörn: "Bergenslund har nu fått ny license och är här, försökande att komma ner uti Moline eller i min församling eller annorstädes. Kanske kunna sakerna så ställas, att han kan bli min medhjelpare. Måtte det gå väl!"

Saken förhöll sig nämligen så, att sedan det icke lyckades B. att vinna insteg i Moline, begaf han sig till Andover och började gå från hus till hus, vann vänner och förtroende. Frågan väcktes att få honom till Esbjörns medhjelpare och till skollärare, och man har ej skäl att tro annat, än att detta förslag å folkets sida var, till att börja med, väl menadt, ty Esbjörn behöfde gerna en medhjelpare; men det var honom högligen okärt att till en sådan få Bergenslund. Imellertid blef intresset för B. allt varmare, och på det han icke måtte fortfara att tjenstgöra utan förnyad license, skref Esbjörn till synodens president och utverkade en förnyad license för honom.

Midsommarsdagen nedsatte församlingen en kommitte för att grundligt dryfta "frågan om församlingens förseende med

* Jämför presidentens af N. Ill.-synodens rapport för 1855, 5 sess. Protokoll, sidan 3 jämte 4 sess. Ministerli protokoll.

en hjälppredikant och skollärare och att gifva församlingen sitt råd och förslag i den delen". Någon tid derefter inkom kommittén med följande rapport:* "Att den med en majoritet af öfver $\frac{2}{3}$ beslutat att alldeles afråda församlingen från att befatta sig med den för dessa befattningar föreslagne prestmannen B. G. P. Bergenlund, och det på giltiga och inom kommittén företedda skäl. Men om församlingen, det oakadt, skulle besluta att antaga honom, så får kommittén härmed föreslå, att han antages på försök till nästkommande oktober månad** och med följande villkor: 1:o Att han förbinder sig att uti läran offentligt och enskildt troget följa den luterska församlingens bekännelse uti dess symboliska böcker och i den offentliga gudstjenstens förrättande icke göra onödiga afvikelser från den luterska kyrkans ordning och bruk. 2:o Att han med församlingens pastor broderligen öfverenskommer om predikoturer, så att gudstjenst hvarje söndag förrättas uti Andovers kyrka samt två gudstjenster i månaden uti Berlin och en gudstjenst i månaden uti La Grange, så framt ej någon gång viktiga förhinder skulle nödga till undantag häruti. 3:o Att han skall hålla skola 5 dagar i veckan med församlingens barn: 1 månad i Andover, 1 månad i Berlin, $\frac{1}{2}$ månad i La Grange och $\frac{1}{2}$ månad söder om floden. 4:o Att församlingen i lön betalar honom 10 cents på hvarje kommunikant, och 3 cents för dagen för hvarje skolbarn, men 2 cents om dagen för hvarje skolbarn, om någon har 3 eller flera barn i skolan, samt föda under skoltiden. 5:o Att pastors lön af församlingen förblifver oförändrad såsom hittills.

På kommitténs vägnar:

PETER MAGNUS MAGNUSSON

L. P. ESBJÖRN
J. E. STENHOLM
SAMUEL JOHNSSON
N. M. KILBERG
JONAS ANDERSON."

Oaktadt majoriteten af kommittén afrådde det, blef dock Bergenlund af församlingen antagen till hjälpprest och skollärare, hvilket visar, att han hade många vänner inom församlingen. Men ju mera fotfäste han fick, desto mera lät han sina besynnerligheter framstå. Om det var hans naturliga böjelse eller om det var för att göra sig märkvärdig, lemnas oafgjordt; men han skickade sig icke uti det enskilda eller

* Meddelad af prof. C. M. Esbjörn efter originalet, som är af L. P. Esbjörns hand.

** Synoden sammanträdde då.

offentliga lifvet såsom andra människor och minst som andra prester. Så t. ex. kunde han förrätta den allmänna gudstjensten i kyrkan i mycket opassande klädedrägt med t. o. m. stora handskar på händerna; när han stod för altaret stälde han sig stundom vid det ena hörnet och antog en löjlig ställning; när han messade och läste välsignelsen, kunde han stundom gå upp på predikstolen. Då han vid ett tillfälle hade nattvardsbarnen, tog han först gossarne och sedan flickorna, hvar för sig på läktaren, och förklarade för dem det 6 budet — under det den andra delen af konfirmanderna sutto i kyrkan; många andra besynnerligheter att förtiga.

På synodalmötet i Waverly i oktober 1855, då frågan om Bergenlunds license förekom inför Ministerium, rapporterade den kommitte (O. Andrewson och Erl. Carlsson), som fått till saken hörande dokument om händer, "att den funnit dessa dokument innehålla gynsamma vitnesbörder om herr B:s karaktär och uppförande tillika med en böneskrift till denna synods Ministerium om förnyandet af hans license, på det att han måtte kunna fortsätta som pastors medhjelpare i Andover". Ett af dessa bref var undertecknad af 55 personer från Andover; ett annat af 5 från Sugar Grove, Pa. Kommitten nämde ock, att det fans "svårigheter" med afseende på honom, hvilka hade blifvit ingifna till Ministerium vid förra årsmötet, och rekommenderar därför, att Ministerium grundligt undersöker saken.

Vid den derefter företagna undersökningen heter det: "Denna sak undersöktes och spårades upp så långt, som förhanden varande vitnesbörd kunde tillåta, men ingen af anklagelserna mot herr Bergenlund kunde bevisas, och därför antogs följande beslut: Alldenstund, broder Bergenlund har flyttat inom gränserna af broder Esbjörns pastorat och har för afsigt att blifva hans hjälpprest, därför beslutadt, att hans license förnyas för ett år, på det uttryckliga vilkor, att, medan han förblifver i denna förbindelse, han ovilkorligen underkastar sig pastor L. P. Esbjörns anordningar och anvisningar."*

Denna Ministerii, minst sagdt, högst oförståndiga handling, hvarigenom Esbjörn påtrugades en hjälpprest, som han alls icke ville hafva, kunde icke bära andra än dåliga frukter. Imellertid sökte E. att finna sig så godt han kunde uti detta dåliga spel och uppsatte följande "Instruktion för v. pastor

* Jämför N. Ill.-synodens protokoll för 1855 under Ministerii förhandlingar.

B. G. P. Bergenlund", hvilken här fullständigt meddelas, i synnerhet för den bild af det kyrkliga församlingslifvet på den tiden, som den innehåller. Den lyder sålunda :*

"Emedan den vördiga synoden af Norra Illinois vid dess sista möte i Waverly beslutat, att Rev. Bergenlund skall, så länge han är i Andover, göra sina offentliga och enskilda presterliga förrättningar enligt undertecknads föreskrift, så gifves honom härmed följande instruktion under min frånvaro:**

1) Han skall offentligen och enskildt med flit och kärleksfullt allvar förkunna Guds ord enligt den Heliga Skrift och luterska kyrkans 'symboliska böcker;

2) vid den offentliga gudstjensten följa vår kyrkas vanliga bruk och sätt och uti de brukliga formulären och bönerna icke göra andra och flere förändringar än dem konferensen beslutat och jag sjelf gör;

3) upptaga ledamöter i församlingen enligt det af synoden beslutna formuläret;

4) flitigt undervisa och konfirmera församlingens nattvardsbarn, enligt luterska kyrkans uråldriga, kristliga bruk;

5) hålla husförhör med alla församlingens rotar, och dervid i synnerhet flitigt förhöra ungdomen uti Luthers katekes och Guds ord, samt hålla nattvardsgång på 1:sta söndagen i hvarannan jämn månad. Han må ock, när lägligt är, hålla kommunion- och predikoförhör;

6) så ofta görligt är, hålla söndagsskola med ungdomen;

7) förrätta brudvigsel, barndop, kyrkotagning och begrafningar efter de vanliga formulären;

8) i alla stycken befrämja församlingens sanna bästa, i andlig och lekamlig måtto, och både i lära och lefverne bevisa sig såsom en ostrafflig arbetare;

9) icke på något sätt främja, utan tvärtom med all makt förhindra församlingens söndring och partiers uppväxande, samt främmande religionsmeningars insteg äfvensom söka afstyra alla åtgärder, som kunna leda till framtida söndring;

10) föra ordentliga kyrkoböcker enligt konferensens sista beslut, hålla sockenstämmor och dem 8 dagar förut pålysa, så ock i den offentliga gudstjensten pålysa de enskilda sammankomster han håller, så vidt görligt är;***

* Efter originalet af prof. C. M. Esbjörn.

** Esbjörn hade nämligen blifvit vid 1855 års synodalmöte tillsatt som agent att resa omkring och samla en fond till den skandinaviska professorsstolen i Springfield.

*** Att hålla vinkelmöten var B:s lust.

11) icke tillåta obehöriga personer att predika och hålla sammankomster;

12) att i afseende på predikan af predikanter af andra denominationer noga ställa sig församlingens beslut af den 27 juni 1852 till efterrättelse;

13) att hvar tredje söndag predika i Berlin, och på alla andra sön- och större helgedagar i Andover;

14) att för öfrigt ställa sig synodens föreskrift för licentiatier till efterrättelse, såsom att icke inblanda sig uti andra församlingar utan deras pastorers bifall m. m.;

15) att låta sig vårda om kyrkosångens vidmakthållande och ytterligare förbättring enligt Hæffners antagna koral-bok;

16) att om svårare och viktigare saker förekomma, som häruti icke äro upptagna, då genom skrifvelse inhemta mitt eller Mississippikonf:s ordförandes råd.

Skulle något af denna instruktion öfverträdas, ega trusterna att mig derom genast underrätta, eller, om de det försumma eller äro dertill urständsatte, må andra församlingsledamöter, särdeles kyrkorådet, det göra.

Andover den 13 januari 1856.

L. P. ESBJÖRN."

Vid början af nyåret började Esbjörn sitt arbete såsom agent för den skandinaviska professorsfonden, först i Andover, sedan i Moline, Galesburg o. s. v. Meningen var att fortsätta någon tid här i landet och sedan att resa öfver till Sverige, hvilket senare dock icke blef af. Under tiden vann Bergenlund allt mera fotfäste i Andover och började att handla allt mera sjelfständigt utan att fästa något vidare afseende på de instruktioner han hade fått. Följden blef, att Esbjörn resignerade. I början af mars funderade han något på att begifva sig till nu varande Stockholm vid Lake Pepin, Wis., och slå sig ned der, hvarom han skref till mig den 3 mars 1856 i dessa ord: "En liten notis uti 'Hemlandet' n:o 5 om svenska 'settlementet' öster om Lake Pepin har hos mig upptändt hågen att komma dit, om så är Guds vilja. Nu vill jag veta något mera derom af dig, och särdeles, om det skulle göra något intrång eller förfång uti dina utsigter, att jag slog mig ned uti detta tilltänkta Swedenburg". Men längre fram på våren fick han kallelse från församlingen i Princeton och antog den samma före midsommar och flyttade dit med familj något senare.

Bergenlund stod nu qvar i Andover, men han synes hafva stått der endast på den kallelse eller det uppdrag, som han

fått såsom hjälpprest. På hösten före synodalmötet 1856 hade församlingen eller en del af den samma fattat ett beslut att begära af synoden vid dess instundande möte i Dixon, att den måtte ordinera Bergenlund eller också gifva honom ett hederligt afskedsbetyg; men synodens Ministerium gjorde ingendera delen, på grund af de "svårigheter", som funnos ibland folket med afseende på honom. Man beslöt därför att erbjuda honom en förnyad license på ett år till.*

Ett karaktäristiskt bref af B. till pastor E. Carlsson just vid denna tid vill jag här meddela, emedan man af det samma dels får lära känna mannen bättre, dels emedan det kastar något ljus öfver församlingens historia:

"Andover, Henry co., Ill., den 4 september 1856.

Min käre, förtrogne Bror!

Åter har här blifvit rumor i lägret, ty genom br. Esbjörns tillställning och konster hafva på sockenstämma 27 emot 17 begärt, att Hokanson i Iowa skulle kallas hit till lärare. Men då de fleste voro okunniga om att det på en söckendag skulle blifva prestval, har den större delen af församlingen beslutat att göra hvad de kunna för att behålla mig, antingen som prest eller lekman, i fall Esbjörn orättvisligen kan i synoden frantaga mig min af Herren gifna kallelse att förkunna Jesu evangelium för fattiga landsmän.

Esbjörn upptog det gamla sladdret, ehuru synodens handlingar tillkännagifva, att ingen anklagelse kunde bevisas, äfvensom andra lögner och sade i församlingsstämman, att han skulle göra hvad han kunde för att hindra mig att få license. Gud omvände den arme brodern! Nu vill jag säga dig som en vän, att derest synoden skulle vara så orättvis att utsluta mig, kommer detta att blifva en fröjd för alla fiender och andra denominationer, hvilka till en del veta, att jag genom Guds nåd är en duglig lärare. Äfven jag nödgas då att uppenbara mycket i både amerikanska och svenska tidningar i Sverge och här om hela förhållandet tiil liten fromma för svenska församlingars lärare och medlemmar. Jag ber icke människor, som jag icke gjort något ondt, utan godt, om nåd och rättighet att predika, ty Gud har sändt mig och ordinerat mig dertill; men jag känner en ledsnad och sorg i min själ, att mina ämbetsbröder skola vara sådana fiender till mig och det goda, som Herren genom mig kan uträtta. Nog, om jag kunde gå till

* Jämför Norra Ill.-synodens protokoll för 1856, sidan 22.

andra sekter, finge jag en plats och bättre lön; men jag bör icke göra't, utan verka i den kyrka, i hvilken jag sjelf fått lif.

Så mycket förstår jag, att icke de amerikanska luterska presterna i allt tycka om hvad de svenske påstå. Du vet här är "Old and new School Lutherans". Skulle nu alla, som äro nya skolans luteraner, blifva afhuggna, huru många då igen? Skulle de, som äro vänner af "The Luth. Observer", omintetgöras, hvad för en luteranism vore det? Vi förstå endels och profetera endels. För min del skall jag hellre förkunna Guds ord fritt utan license hvar som helst, än vara ett föremål för så många glödande pilar som hittills. — — —

B. G. P. BERGENLUND."

Hans förtroende i Andover synes derefter allt mera hafva sjunkit; man började inse det stora misstag man hade gjort. I maj 1857 skref han till presidenten och sade, att enligt öfverenskommelse kommer hans förbindelse med den sv. ev. luterska församlingen i Andover att upphöra, så snart som den kan få en prest ifrån Sverge. Han bad om tillåtelse att få besöka vakanta församlingar och nybyggen, hvilket presidenten gerna tillstodde honom.* Huru snart han lemnade Andover, känner jag icke; men på synodalmötet hösten 1857 afgjordes hans ställning till synoden. Af den kommitte (S. W. Harkey, O. C. T. Andrén och J. Swensson), som hade hans sak om händer, blef han rekommenderad till ordination; men Ministerium beslöt efter en lång öfverläggning, att hans license icke förnyas och att hans namn utstrykes från prestrullorna.** Detta steg togs icke på grund af någon falsk lära, utan på grund af hans besynnerliga och opresterliga uppförande, hvarigenom han icke till välsignelse kunde förestå en församling. Efter att några år hafva drifvit omkring i landet, i synnerhet i Minnesota, kom han åter 1860, sedan skandinaverna hade utträdt, i förbindelse med N. Ill.-synoden, som ordinerade honom.*** Han predikade nu väldeligen mot Augustanasynoden, särdeles mot Esbjörn, hvilken han med bitterhet gisslade. Sedan begaf han sig till Sverge, sökte och fick der inträde i Göteborgs stift såsom prest i den svenska kyrkan. Men hans besynnerligheter följde honom äfven dit, och den gamle biskopen Björk hade under sin lifstid icke så litet besvär med honom.

Sedan församlingen i Andover fann sig besviken på Bergen-

* Norra Ill.-synodens protokoll för 1857, sidan 6.

** Ibid., sidorna 21, 22.

*** Se N. Ill.-synodens protokoll för 1860 sidorna 23 och 24. B. var då stationerad i Marine Mills, Minnesota.

lund, kallade hon pastor P. Peterson af Vexiö stift till sin lärare, och enligt en skrifvelse af pastor Erl. Carlsson af den 4 juli 1857 hade han lofvat komma. Detta hopp slog dock fel. Samme prestman blef äfven af flere andra församlingar kallad, men han kom icke hit till Amerika.

Under vakanstiden besöktes församlingen af pastor O. C. T. Andrén från Moline; men såsom han hade sina händer fulla, kunde han icke komma mer än en gång i månaden*. Församlingen var i stort behof af en pastor; men hvem skulle man kalla?

Pastor Jonas Swensson kallas till Andover.

På pastor E. Carlssons råd utfärdades på våren 1858 kallelse till J. Swensson i Sugar Grove, Pa., hvilken två år förut hade kommit från Sverge. S. var en samvetsgrann man, som icke af hvilken orsak som helst var färdig att flytta från en församling, och därför var det svårt för honom att komma till bestämmelse, hvad svar han skulle gifva. Efter moget öfvervägande, många böner och inre strider beslöt han sig ändtligen för att antaga kallelsen; men det var särdeles påkostande för honom att skiljas från församlingarna i östern, hvarom hans dagbok vitnar. "Jag sade församlingen mitt beslut", yttrar han, "om flyttning; men det gjorde mig så ondt att se det arma folket såsom får utan herde, att jag blef mycket vacklande i mitt beslut".

Den 6 september 1858 skedde afresan från Jamestown efter ett ömt farväl, och den 19 september blef han högtidligen installerad i sitt ämbete. Detta var den första högtidliga installation, som hittills hade egt rum inom de svenska luterska församlingarna. Derom yttrar han i sin dagbok: "Den 18 september reste bröderna Carlsson och Norelius med mig (från synodalmötet i Mendota) till Andover, der jag af dem blef dagen derpå högtidligen installerad i mitt ämbete såsom pastor derstädes. Kyrkan var öfverfylld med åhörare, och dagen var en högtidsdag. Carlsson höll först installationstal öfver Ebr. 13: 17, hvaruti han lade både mig och församlingen våra ömsesidiga plikter på hjertat med det varmaste allvar. Sedan installationsakten. Derpå hölls predikan af mig, och på e. m. predikade Norelius och Carlsson".

Vid hans tillträde bestod församlingen af 496 kommunikanter och var den största inom synoden. Oaktadt de tryck-

* Jämför Historik öfver Andovers församlingen i Kors Baneret för 1880.

ta penningetiderna under 1857—58, var det ekonomiska tillståndet inom den samma i allmänhet godt, man hade nu bakom sig nybyggarelifvets svåraste pröfningar, och man kunde blicka framåt med ljusare förhoppningar, än man förut haft.

Här stod nu Swensson på sin post oafåtligen i 15 år till hösten 1873, då han fick sluta sitt arbete i den stridande församlingen på jorden och ingå i den triumferande församlingens eviga ro. Här var det, som han skulle uträtta sin egentliga lifsgerning i Amerika. Under hans tid bygdes det första bostället och den nu varande ansenliga kyrkan, hvarunder han fick erfara både glädje och sorg; men såsom den största delen af hans tid ligger på andra sidan af 1860, får den icke rum i denna del af detta arbete.

I sammanhang med Andover må här nämnas i korthet om *Berlin*, nuvarande *Swedona*.

Berlin utgjorde den första församling, som utväxte från den gamla Andoversförsamlingen. Platsen ligger ungefär 8 mil i vester från den sist nämnda och har ett temligen vackert läge vid Edwardsån i Mercer co.

Bland de första svenskarne härstädes är att räkna Nils M. Kilberg, hvilken vi känna från första afdelningens 2 kap. Han har bott på denna plats sedan hösten 1849. 1850 kommo Gustaf Larson och Anders Samuelson dit från Sunds socken i Östergötland. Peter Magnus Magnuson, svärfader till L. P. Esbjörn, kom ock dit tidigt från samma socken; men största antalet kom 1855.

Redan i Esbjörns tid började Berlin att utgöra en särskild predikoplatz, och en kyrka af trä bygdes redan 1858,* men församling bildades derstädes först 1859 af pastor Swensson och hade 227 kommunikanter 1860, då dess löpande utgifter för året gingo till \$805, eller nästan alldeles lika med Andovers församling. Församlingens historia faller mera egentligen inom nästa period.

BIDRAG TILL LEFNADSTECKNING ÖFVER PASTORERNA L. P. ESBJÖRN OCH JONAS SWENSSON.

1. L. P. Esbjörn.

På min begäran, den 17 september 1858, erhöll jag följande uppgifter från Esbjörn själf: "Jag begynte studera vid Hudiksvalls trivialskola hösten 1820, i Gefle gymnasium 1825 och vid

*) Uppgiften i Augustana-synodens statistik för 1887 och 1888, är oriktig.

Uppsala akademi midsommaren 1828; prestvigdes den 11 juni 1832*; tjänstgjorde som pastorsadjunkt 3 år i Östra Wåhla under d:r Forsell, som brukspredikant vid Oslättfors bruk i Gestrikland och som skollärare i Hille ($\frac{1}{2}$ mil från Gefle) 14 år; gick med reseunderstöd af Svenska Missionssällskapet i Stockholm till Amerika 1849; kom till Andover, Henry co., Ill., den 24 oktober 1849; begynte genast presterlig tjänstgöring bland svenskarne; organiserade luterska församlingar i Andover, Galesburg, Henderson, Moline och Princeton**; reste sommaren 1851 till Ohio, Pennsylvania, New York och Massachusetts för att samla medel till kyrkobyggnader; bygde kyrkor i Andover och Moline; hjälpte kyrkobyggnaden i New Sweden med \$300; samlade betydliga subskriptioner till en kyrka i Galesburg, hvars byggnad äfven begyntes, men sedan af sektmakare spelades ur luteranernas händer, och har slutligen af de svenske luteranerna blifvit återköpt; reste om vintern och en del af sommaren 1856 att samla medel till skandinaviska professoratet i Springfield, Ill., till dess helsan alldeles fattades; antog församlingen i Princeton före midsommaren 1856 och bygde der en kyrka; tillträdde hösten 1858 det skandinaviska professoratet i Springfield, Ill.” Härtill måste nu läggas, att Esbjörn efter $1\frac{1}{2}$ års tjänstgöring, som professor i Springfield tog afsked och flyttade till Chicago, våren 1860; kallades vid Augustana-synodens organisation i juni samma år till föreståndare vid dess läroverk i Chicago; gjorde 1862 ett besök i Sverge, utnämndes af kongl. m:t till kyrkoherde i Östra Wåhla af ärkestiftet och flyttade dit från Amerika 1863; död i Östra Wåhla den 2 juli 1870.

Detta är den yttre ramen af hans lefnadstafla, som genom Guds försyn blef banbrytaren och grundläggaren för den svenska luterka kyrkan i Amerika på detta århundrade, och hvilken historia under hans vistelse i detta land är nära sammanväxt med de äldre svenska nybyggerna i Illinois i synnerhet i kyrkligt afseende. Författaren, som under 1850—1851 stod honom mycket nära och som sedan, så länge han lefde, stod i en oafbruten kommunikation med honom, vill härmed lemna några bidrag till hans historia utom hvad som redan i det föregående blifvit nämnt, öfverlemnande åt någon annan att mera fullständigt teckna hans lefverne.

På mödernet härstammade Esbjörn från en släkt i Hafverö,

* Förmodligen af ärkebiskopen Carl von Rosenstein.

** 1854.

en socken belägen i Medelpads fögderi och kontrakt på gränsen mellan Medelpad och Jämtland, 11 svenska mil vester från Sundsvall. Hans morfar hette Lars Lindström, hvilken såsom ungkarl hade börjat arbeta upp ett nybygge vid Längstersjö i ofvan nämnda socken. Dennes hustru hette Marget, en frimodig och förståndig qvinna. Innan de gifte sig, hade Lindström, förståndigt nog, tagit sin fästmö ut till det påbörjade nybygget för att visa henne det blifvande hemmet, och när de hade besett det, sade han: "Nå, hva tytjer du nu, Marget, att du kan hågas här?", hvarpå svaret blef: "Ja, tytjer man om kärn, så sir man int' far'n". — Och det synes hafva gått bra för de unge nybyggarna. De arbetade sig upp under Guds välsignelse till en, för tiden och orten, god bergning. De hade många kreatur, Lindström gillrade mycken fågel och annat vildt, samlade ihop skinnvaror, talg m. m. och gjorde årligen en resa till Stockholm under 50 år å rad, der han förmånligt afyttrade sina varor. Han planterade sik i Längstersjön och fick deraf ett godt fiske. Men oaktadt de hade godt om mjölk, smör och ost o. s. v., åto de dock barkbröd, eller bröd af en blandning af barkmjöl och korn — der är nämligen en dålig sädesort.

De hade 12 barn, 4 söner och 8 döttrar. Namnen äro kända på alla utom på en af sönerna, och de voro: Lars, Nils, Olof, Karin (Esbjörns mor), Getrud, Kerstin, Maria, Anna, Margreta, Martha och Lisbeth — nämnas icke här efter deras ålder. Allt hvad man känner om dem är, att 3 af döttrarna kommo till Jämtland, Martha kom till Ångermanland, Karin till Delsbo och Getrud till Ramsjö i Helsingland. En son till den sist nämnda lefver ännu i Vasa, Minn., och kallar sig Lars Williams.* Lars Lindström d. y. kom till Hanebo och blef handlande och lefde ännu i senare tid, men i en hög ålder.

Då mor Marget hade till dopet ett af sina senaste barn, sade presten till henne: "Ni har många barn, mor Marget, och det vill något till att rätt uppfostra dem alla", hvarpå hon på sitt egna och frimodiga sätt svarade: "Ja, barn äro en Herrens gåfva, men ock en satans pläga". Förvånad öfver ett sådant svar, frågade presten hvad hon mente dermed. "Jo", sade hon, "ju flere bår dess flere Fader vår, å de gjär satan pina svår".

De gamle synas hafva varit ett gammaldags fromt folk och uppfostrade sina barn i gudsfruktan och enkla seder; de

* Från honom och hans hustru, nu död, har jag fått dessa uppgifter.

läste Guds ord i hemmet och öfvade husandakt. — I många år innan de dogo hade de sina likkistor gjorda, och som stodo till reds i "hebbret" — förrådsboden. L. Lindström lefde till en ålder af 105 år och hustrun till 100 år, och de dogo båda mellan 1810 och 1815.

Esbjörns moder, Karin Lindström, brukade, såsom vanligt och äfven på senare tider fallet var med uppväxta flickor i de trakterna så väl som längre uppåt Jämtland, att begifva sig ut på förtjenster med att karda och spinna ull. — Det måste hafva varit under en sådan färd som hon i Delsbo blef bekant med sockenskräddaren Esbjörn Paulson* — eller "Esbern", som delsborna uttala namnet — från Torflonäs, med hvilken hon blef gift. Om denne saknar man alla under rättelser, utom att han var skräddare och bodde i en stuga icke långt från kyrkan.

Åt dessa makar föddes sonen Lars Paul den 16 oktober 1808. Då gossen var omkring 5 år gammal, dog modern 1813, och 1815 dog fadern, och den 7-årige gossen var ensam i verlden. — En gammal, ogift piga vid namn Stina, hvilken bodde i en stuga helt nära kyrkan, tog gossen till sig efter moderns död och fostrade honom, till dess han var på 12 året. Han var, såsom barn, af svag kroppsbyggnad, särdeles voro benen svaga, och han kunde icke gå, förr än han var 3 år gammal. Gamla Stina blef en öm fostermoder för gossen; hon lärde honom läsa och var den första, som märkte hans anlag för studier, och hon gaf sig ingen ro, förr än hon hade fått honom in på lärdomsskolan i Hudiksvall. Alltså vid 12 års ålder kom han in på skolan, och i likhet med alla fattiga skolgossar hade han att underkasta sig många försakelser. Men dessa försakelser voro för honom, såsom de varit det för mången annan, helsosamma, stärkande karaktären och drifvande, så långt yttre ting kunna det, att söka hjälp och tröst hos Gud. En af hans skolkamrater från gymnasiitiden i Gefle* säger, att han kommer i håg Esbjörn såsom en utmärkt flitig studerande, som stod högt i lärarnes omdöme, vänlig och förekommande och af en ren, sedlig karaktär.

Af hans egen hand har man ett fragment af en sjelfbiografi på engelska språket, rörande hans skoltid, hvilket här meddelas: "En höst var den närliggande insjöns* blankis

* Efter gammal-svenskt bruk skulle E. kallat sig Esbjörnsson, men han förkortade sitt namn till Esbjörn.

* A. G. Hillberg, f. d. kronolänsman, nu i Minnesota.

* Den så kallade Lillfjärden i Hudiksvall.

allt för frestande, och nästan hela skolan, bestående af uppåt 100 gossar, gick ut på isen. Fastän de äldste gossarne försökte öfvertala mig att följa dem i öfverträdelsen och försäkrade mig, att rektorns egen son sagt, att tillåtelse var gifven (att gå på isen), lät jag ej beveka mig dertill, och i det förhör och afstraffning, som derpå följde, voro jag och 3 eller 4 andra de ende, som befunnos oskyldige. Jag nämner icke dessa tilldragelser af fåfänga, ty jag vet ganska väl, att min natur var icke bättre än andre gossars, utan jag gör det till Guds och min älskade fostermoders ära och betygar, att det är af den största betydelse att hålla barnen från dåligt sällskap, att flitigt undervisa dem i Guds ord och hålla dem till flitigt arbete.

Under denna tid blef jag konfirmerad och för första gången admitterad till H. H. Nattvard, i stadskyrkan i Hudiksvall. Min rörelse var så stor, att jag raglade lik en drucken, då jag gick till kyrkan.

Efter dimission från skolan (i Hudiksvall) med hederliga betyg kom jag till gymnasiet i Gefle om hösten 1825. Här fortsattes mina studier med berömlig flit, och de matematiska vetenskaperna togo i synnerhet min uppmärksamhet i anspråk, ja, jag studerade astronomi och navigation enskildt blott för min egen tillfredsställelss skull. Här måste jag igen få tillåtelse att återkomma till kraften af min moders välsignelse. Fastän jag lefde i en sjöstad med stor handelsrörelse, älskade sjön och hade fartyg, kaptener och sjömän för mina ögon hvarje dag och tillråddes af min förmyndare, hvilken gaf akt på min matematiska böjelse, att ingå i arméns topografiska ingenjörskår för att få medel att fortsätta mina studier, så tillät jag intet att draga mig från mitt mål, ty det var en afgjord sak, att jag skulle bli prest. På 3 år genomgick jag klasserna i detta läroverk (gymnasium). Men huru kunde en fattig faderlös gosse, hvilkens arf efter föräldrarne icke uppgick till mer än 300 sv. rdr., få medel för 8 års studier? Detta är ett under af Guds nåd. Min fostermoder arbetade hårdt för att skaffa mig medel, och socknen hjälpte mig på samma sätt, som Luther blef hulpen, när han var en skolgosse. Man tillät mig hvarje jul att gå omkring till alla sjelfegande bönder i socknen och att sjunga en vers i hvarje hus och att emottaga hvilka gåfvor, som de kunde gifva mig, såsom penningar, ljus, säd, tort kött etc." Så långt fragmentet.

På sitt tjugonde år tog han studentexamen och prest-

vigdes, innan han hade fyllt sitt tjugufjerde år. Pastoral-examen tog han den 12 juni 1839. Under sina första år såsom prest synes han icke hafva haft någon rätt och lefvande uppfattning af kristendomen. Hans predikningar, som äro qvar från den tiden, vitna dock om en redig behandling af kristendomssanningarna och äro vida mera än blotta vältalighetsförsök. Det Forsellska huset i Östra Wåhla var för öfrigt ingen dålig praktisk skola för en ung prest, och Esbjörn erkände alltid, att han stod i stor tacksamhetsskuld i flere afseenden till prosten Forsell. Genom prostinnan F. tvingades han ock, som icke hade något naturligt öra för sång och musik, att förmedels det enkla psalmodikon lära sig sjunga psalmerna och att messa, hvarigenom han blef så intresserad i sången, att han blef en flitig medarbetare i prosten Joh. Dillners bemödanden att genom psalmodikon och siffernoteringen af koralerna upphjelpa kyrkosången, ett intresse, som han tog med sig till Amerika.

Enligt hans egna utsagor kom han först omkring 1839 till en förändring i sin religiösa åskådning. Att han blifvit påverkad af den engelske wesleyanske metodistpresten, George Scott, som vistades i Stockholm från 1830 till 1842, erkände han, men icke på något sekteriskt sätt, utan till väckande af ett djupare kristligt allvar. Denna väckelse synes icke hafva varit af det stormande slaget, utan mera stilla, men dock för den skull icke mindre djupgående. Från denna tid framstår han såsom en allvarlig, sträng pietist af den gamla skolan, och han gör sig känd såsom en ifrig "läsare-prest", dock hela tiden strängt kyrklig. "Den allvarlige och begåfvade kapellpredikanten började tidigt att äfven verka på litteraturens fält, dels genom nya eller öfversedda öfversättningar af gammal andaktslitteratur (vi erinra oss en upplaga af Arndts Sanna Kristendom), dels genom originaluppsatser. Då nykterhetsstriden uppstod i början af 1840-talet, var Esbjörn en af de verksammaste förkämparne i norra Sverge, både genom tal, skrifter och sällskaps bildande, förberedande den sinnesstämning och de lefnadsvanor, som slutligen i Sverge möjliggjorde lagstiftningens ingripande steg till förbättring af det då varande bränvinselfölandet".*

Möjligen lät Esbjörn af den varma nykterhetsifvern stundom hänföra sig till allt för djerfva handlingar, såsom när han på vägarne någon gång tog ifrån bönderna deras bränvins-

* Sv. Blogr. Lexicon, 3 B. Ny följd.

kaggar; men äfven om han handlade på det allra försigtigaste, kunde han icke undgå den bittraste förföljelse, ty supen var kär, och bränvinsmakten var stark i landet. Motståndarne sökte på allt sätt att trakassera honom, ja, t. o. m. taga lifvet af honom. Vid ett tillfälle, då han en qväll var på en "samling" eller uppbyggelsemöte, hade några karlar lagt sig i försåt för honom vid en bro öfver en ström i akt och mening att göra honom skada. Mötet hade imellertid utsträckts så långt in på natten, att karlarna tröttnade på att vänta på honom och lemnade bron i den tanken, att han farit en annan väg hem. Ut i denna omständighet såg Esbjörn Guds beskyddande hand.*

Det vidt utbredda motståndet mot E. inom ärkestiftet på grund af hans allvarliga kristendom och nykterhetsifver låg utan tvifvel i vägen för honom för erhållande af eget pastorat. Han var uppställd som profpredikant på flere ställen, såsom t. ex. i Söderhamn och Loos, men blef på båda ställen motverkad af bränvinspatronerna. På det senare stället påstods det, att han hade röstöfvervigt, men att man genom knep och krångel bortförklarade den.

Han var gift i Sverge med fröken Amalia Maria Lovisa af Planting Gyllenbåga-släkten, en fint bildad och from qvinna, som i religiöst afseende var liktänkande med sin man, men tryckt af fattigdom och sjukdom och många pröfningar, så att hennes sinne ofta kände sig sorgbundet. Med henne hade han söner Paul, som stupade i rebellkriget 1861 i Missouri; Johannes, som återvände till Sverge 1863 och har anställning vid järnvägsstaten och bor i Karlskrona; Josef, som i rebellkriget tjente sig upp till kapten och bor i St. Paul, Minn.; dottern Maria, som blef gift med en tysk lutersk prest vid namn Schnur och är död för många år sedan; samt tvänne tvillingsgossar, som dogo på öfverresan till Amerika.

År 1852 den 11 juli afled fru Esbjörn i Andover och är begravnen på den gamla kyrkogården derstädes. Sedan blef Esbjörn tvänne gånger gift: först med Helena Catharina Magnusson, född 1827 den 29 juni i Sunds socken i Östergötland, död i Andover 1853 den 15 september; sedan med den senares syster, Gustafva Albertina Magnusson, född 1833 i

* Af "Nykterhetsvännernas Tidning" finner man, hvilken verksam del Esbjörn tog i nykterhetsverksamheten från och med 1841 i de norra orterna. I en i nr 11, 1841, af nämnda tidning införd redogörelse för nykterhetsmötena under sommaren heter det: "Under dessa möten har Sefström rest 93 (sv.) mil och Lundqvist öfver 100, Esbjörns resetur torde ej varit synnerligen kortare".

Sund, hvilken ännu lefver och bor i Rock Island. Ännu lefvande barn af sista äktenskapet äro: 1) C. M. Esbjörn, 2) C. L. E. Esbjörn, båda professorer vid Augustana College, Rock Island, Ill., 3) Oskar studerande vid nämnda läroverk, 4) Maria och 5) Hanna, den förra skollärarinnan i Kansas, den senare elev i Bethany College, Kansas.

Hvad som gaf anledning till Esbjörns resa till Amerika hafva vi allaredan sett samt om denna resas förlopp och de pröfningar han hade att kämpa med efter ankomsten till detta land under arbetet med att grundlägga en svensk ev. lutersk kyrka härstädes. Att han lemnade Sverge och kom hit med utpräglade pietistiska tänkesätt har ock i någon mån blifvit påpekadt. Den dagbok, som han förde under öfverresan, hvilken ännu finnes qvar*, kan kallas ett kompendium i pietistisk kasuistik och är utan tvifvel ett sant uttryck af hans då varande andliga ståndpunkt. I det föregående har blifvit påpekadt, hurusom hans andliga och teologiska åskådning undergick en märkvärdig förändring under striderna med metodister och baptister, hvarunder han kom till en klarare uppfattning af den luterska bekännelsen; men denna förändring försiggick så småningom, att han icke var fullt medveten derom förr än efteråt. Såsom betecknande för hans nya ståndpunkt, vid hvilken han stod fast till slutet, må det tillåtas mig att göra ett utdrag ur ett bref, som jag erhöll till svar från honom med afseende på vissa bekymmer, som jag fick erfara under början af min ämbetstid:

“Galesburg den 30 januari 1856.

Käre Broder i Herren!

— — — — Dina bekymmer i ämbetet tager jag innerlig del uti, emedan jag äfven sjelf har haft dem under den tiden jag var mera — hvad skall jag säga? — metodistisk i mina religiösa åsichter. Sedan jag fick bättre ljus på evangelium och vet, att uti kristenheten sker nya födelsen i dopet och icke egentligen uti den fallnes omvändelse vid mögnare år, har jag blifvit fri från dem. Jag tror nu för visso, att mången i all stillhet utan utvärtes (reformert) buller och bång står upp och går till sin Fader, bekänner och får den yppersta klädningen etc., och att således många kunna efter den vanliga, reformerta läsare-måttstocken anses för endast “ärbara och natur-beskedliga människor”, som dock i hjertat äro trogne, ehuru de icke veta att *tala* så mycket derom. Jag

* Hos prof. C. M. Esbjörn, och i afskrift hos författaren.

har blifvit så bedragen på prat och munväder, att jag rakt icke frågar derefter, utan nästan endast rättar mig efter *lef-nadens* prøfvosten (af deras frukt skolen I känna dem — icke af deras prat och bekännelse och djupa sorg, förkrosselse, glädje o. s. v.) Jag har tusen gånger erfarit sanningen af de orden: De ytterste skola vara de främste och de främste de ytterste. Följaktligen misstaga vi oss ganska ofta uti om-dömet om hvilka som äro trogne och hvilka icke äro. I öfrigt måste man ock besinna, att enligt den luterska läran måste hvar och en anses för god (emedan han i dopet blifvit Guds barn), till dess motsatsen bevisas; då deremot det följer af det reformerta lärobegreppet, att hvar och en anses ond, tills han bevisar motsatsen. Slutligen måste man ock icke förgäta, att till nattvardens värdiga begående fordras ej mer än *trängtan* efter nåd och efter tro, och huru veta vi, hvar denna trängtan sannfärdligen finnes? Dessa betraktelser hafva gjort mig lugnare och frimodigare att äfven vid nattvardsbordet så på en förhoppning, tröstande till Herren att gifva växten, när evangelium rent och klart predikas. Vet du, jag har blifvit allt mer öfvertygad, att vårt folks och hela verldens närvarande behof är evangelium. Vi hafva haft för mycket lag och människoverk, hvarmed både ähörares och lärares samveten betungats.

Dina qual öfver predikans ofullkomlighet, fruktar jag, äro för det mesta fiendens verk, om du annars troget framställer evangeliis härliga och lifgifvande löften och lärar folket att i sakramenten, såsom de rätta nådens medel och kanaler, med viss förtröstan mottaga hvad evangelium lofvar åt alla dem, som det icke med otro förkasta. Har du åter här i Amerika lärt att visa folket till det predikade och lästa *ordet*, såsom det enda eller förnämsta *nådemedlet*, hvars kraft och verkan man måste på synnerligt sätt erfara, innan man får tro syndernas förlåtelse, då torde dina bedröfvelser vara ett Andens straff, hvarmed han vill bringa dig till baka till ett mera evangeliskt sinne och framställningssätt. Jag brukar naturligtvis icke ordet 'evangeliskt' i dess amerikanska mening".

Hvilken märkvärdig förändring sedan 1850 och 1851!

Jag har sagt, att Esbjörn alltid var kyrklig, d. v. s., att han vidhöll den svenska luterska kyrkans ritus och rörde sig inom dess former af fritt val och öfvertygelse; men i början af sin förbindelse med Am. H. M. S. och nästan nödd och tvungen af sekternas påverkningar, lät han förmå sig till en

betänkelig likställighet med deras praxis. Detta måste räknas till hans svagheter, om än mycket ursäktligt under omständigheterna. Hade han fortgått i denna riktning, skulle det blifvit till oberäknelig skada för den svenska luterska kyrkan i Amerika; men Gud öppnade hans ögon, så att han snart insåg faran och vände till baka på den rätta vägen.

Såsom predikant var han, i mitt tycke, ganska uppbygglig. Han var ingen vältalare i ordets vanliga betydelse; hans röst blef tidigt förderfvad genom sjukdomar och öfveranstängning, ej heller begagnade han någon vältalighetskonst. Men det, som gjorde hans föredrag så fängslande, var de klara tankarne de rediga begreppen, och begreppens djuphet, framställd på det enklaste språk. Poet var han icke; endast en gång, sade han, hade han känt sig poetiskt stämd, det var en vacker mån-skensqväll, och då hade han känt, tänkt och sagt:

“Månen går sin jämna gång
och aktar ej på hundgläfs”,

men Georg Stjernhjelm hade sagt ungefär det samma långt förut, så att tanken var nog icke originel.

Klarhet och reda i framställning var hans starka sida. När dessa hade till underlag gedigna kunskaper, så synes det, som om han af Guds försyn var ämnad till skolman, och när han valdes till professor först för den skand. professuren i Springfield och sedan till föreståndare och professor för det skand. teol. läroverket i Chicago, så erkändes allmänt, att han hade kommit på sin rätta plats. Utom teologien hade han förkärlek för matematiken och naturvetenskaperna och ibland de senare i synnerhet för kemien och astronomien. Vid mitt besök hos honom i Östra Wähla 1868 visade han mig en korrespondens, som han hade fört med regeringen i syd-amerikanska republiken Equador, rörande ett förslag, som han hade gjort, om upprättandet af ett astronomiskt observatorium på Galpagos-öarna midt under eqvatorn, af hvilket han väntade stora resultat för den astronomiska vetenskapen, om det hade kunnat komma till stånd. Sin kärlek för naturvetenskaperna ådagalade han ock genom de flere populära uppsatserna i natur-vetenskapliga ämnen, som han skref för “Hemlandet” och “Minnesota-Posten”.

Orsakerna till hans återflyttning till Sverge torde hafva varit flere. En naturlig längtan till det gamla fäderneslandet var en bland dessa orsaker — ty i mognare år uppväckes

ofta hos den, som vistas i främmande land, en stark trånad att återvända till sitt folk, med hvilket man känner sig vara ett genom födelse och uppfostran. Esbjörn dolde icke sin hemlängtan under de senare åren; men i början af sin vistelse i Amerika visade han inga tecken dertill. Sedan hade ock ekonomiska skäl att göra med frågan. Då tillfälle yppade sig för honom att erhålla ett pastorat i Sverge, hvartill vägen för honom stod vidöppen, så var det naturligtvis af betydelse för honom, då han derigenom kunde vinna en mera tryggad utkomst på sina gamla dagar, jämte hopp om mera stillhet, än han kunde vänta sig få i Amerika. Dessutom fruktade han, att han här möjligen stod i vägen för andra.

Jag har aldrig förstått, att han ångrade sin flyttning till Sverge, då han lugnt betraktade saken från alla sidor; men att han likväl med sina känslor fortfarande lefde i Amerika och efter sin död önskade sin familj hit tillbaka, det kunde jag tydligen förstå sista gången jag var till sammans med honom. Det var för öfrigt för honom en stor glädje att mottaga besök af sina gamla amerikanska vänner, och då blef det lifliga samtal om både gammalt och nytt. Strax före hans död hade han ett besök af dr Hasselquist, och man kan vara förvissad om att viktiga ord vexlades mellan de två, gamle kämparne.

Såsom enskild människa hade Esbjörn ett fromt sinnelag, ett blödigt hjerta, var oegennyttig nästan till öfverdrift, rätt-skaffens, okonstlad och fri från all flärd och fåfänga. Vid första sammanträffandet märkte man, att man hade en ärlig och uppriktig man att göra med. Han var, så att säga, genomskinlig; ingenting syntes hos honom ligga bakom. Fastän han egentligen icke var godtrogen, ej heller saknade omdömesförmåga rörande människor, kunde han i sin hjertegodhet icke undvika att stundom blifva bedragen. Här kunde anföras hans förhållande till Bergenlund, till dr Reynolds och andra.

Äfven torde här vara platsen att redogöra något för det kinkiga förhållande, i hvilket han kom till pastor G. Unonius. Enligt uppgift af pastor Erl. Carlsson förhöll sig dermed sålunda: En svensk, Nils Janson, en vinglare, som varit i mexikanska kriget, hade börjat samla svenskarne i St. Charles, Ill., (någon församling fans der ej) och gått omkring och samlat medel till ett "Swedish Lutheran Meeting house". Ibland lär han hafva försökt sig på att predika och talade

om sina hästar o. s. v. En gång kom Unonius dit och predikade för dem. Han förklarade sig villig att besöka platsen, om de så önskade. Imellertid fans der en målare, Viderström, hvilken skref till pastor Esbjörn ungefär följande: "Här har varit en svensk prest vid namn Unonius, och han har erbjudit sig att blifva vår prest, men vi hafva icke kunnat bestämma oss, och vi önskade höra pastor Esbjörns råd." E. trodde, att Viderström var uppriktig, och skref därför temligen öppenhjertigt till honom samt bad dem för all del akta sig för Unonius, hvilken vore en oomvänd och ogudaktig prest. — V. visade imellertid detta bref för U., hvilken lemnade det till en lagkarl, och Esbjörn stämdes för "slander" (förtal). Esbjörn måste då efter häst företaga den långa resan till Chicago. Inför rätten bad han om uppskof för att skaffa vitnen, ty han hade nämligen hört nykomne immigranter berättat, att Unonius, då de i Chicago kommit till honom för att anhålla om hjälp, svarat kärft: "Hvad i h—te ha ni här att göra! Gå tillbaka dit ni kommit ifrån!" Imellertid var det nu ej så lätt att få reda på dessa personer. Esbjörn lyckades dock att finna ett par vitnen och for med dem för andra gången efter häst till Chicago. Då han kommit dit, sade Unonii lagkarl åt E., att de vore villige att nedlägga rättegången, om E. betalade \$50. E. svarade, att han icke hade några \$50 att gifva ut, men att han nu kommit med sina vitnen, och fordrade, att de skulle blifva hörda. Då målet påkallades inför domstolen, var den åklagande parten borta, och målet afskrefs.

Rörande denna sak nämner Unonius ingenting i sina "Minnen", så vidt jag kunnat finna. Det synes dock, som om han kunnat haft anledning dertill, då han i så många andra afseenden af t. o. m. mindre betydelse funnit sig befogad att häckla Esbjörns handlingar och karaktär; men förmodligen var det här visligare att tåga.

Då Chicagos domstolshandlingar troligen förgingos i branden, kan det vara svårt att fullt verifiera föregående berättelse af Erl. Carlsson; men den motsäger icke hvad som finnes derom i tvänne bref af Esbjörn till Hasselquist från våren och försommaren 1853 rörande denna sak. I dessa bref talar E. om stämningen såsom en känd sak; han beder H., som då ämnade sig till Chicago, att skaffa honom flere vitnen; men nämner, att han redan hade tre vitnen der, nämligen Göran Swenson, C. J. Anderson och kapten Lind-

gren. Äfven nämner han om att Unonii lagkarl förelagt honom en återkallelseskraft, men säger sig icke kunna underskrifva den i den form den förelåg, om han än för fridens skull kände sig manad att göra det. Han menar ock, att de blott fara efter att utpressa penningar af honom. Huruvida E. underskref något slags återkallelse, eller om saken slutades, såsom pastor Erl. Carlsson, hvilken kom till Amerika senare på året, här ofvan berättat: derom är jag ej i stånd att döma.

Öfriga offentliga handlingar af prof. L. P. Esbjörn här i Amerika skola komma till tals under fortgången af detta arbete.

Hvad hans verksamhet som kyrkoherde i Östra Wähla angår, så synes det, att han i stillhet vårdat sin församling inom de former och gränser, som äro vanliga för den svenske presten. Han hade de uppriktige kristnes förtroende och var gerna hörd äfven i deras missionshus. Vid prestmötet i Upsala den 14 juni 1865 höll han ett tal "om de Svenska Lutherska Församlingarnes i Amerika uppkomst och närvarande tillstånd", som alltid skall förblifva af historisk betydelse för vår svenska lutherska kyrka i Amerika, men för öfrigt känner jag icke, om han på något mera offentligt sätt tog del i kyrkans allmänna angelägenheter.

Åren började allt mer tynga, helsan och krafterna aftogo, och snart var hvilans stund inne för den trötte och trogne arbetaren. Rörande hans sista stunder, sjukdom och död, har derom följande blifvit upplyst af fru Esbjörn:

Hans sjukdom bestod i andtäppa med vatten i hjertat och började vid jultiden, men han kunde likväl sköta sin tjänst till en månad före sin död. På tre månader kunde han icke ligga i sängen, utan måste sitta i en gungstol hela nätterna. Någon sömn hade han icke till en vecka före sin död, då han kunde ligga och sofva, som det tycktes, godt, men tungt. Man trodde, äfven doktorn, att han var på bättringsvägen, men deri bedrog man sig. Sedan han haft sömn en vecka, uppgaf han sista morgonen tidigt ett klagorop, och på tillfrågan om hans befinnande sade han: "Det gör ondt i bröstet." Efteråt blef han litet bättre, tog litet mat till sig och satte sig till att diktera ett bref till doktorn och skref under sitt namn, hvarpå han sof några timmar. När han vaknade, började han att predika och talade så högt, som om han varit på predikstolen. Man bad honom hvila sig,

men han sade: "Jag kan det icke". Det han sade var ur Guds ord, och ändtligen slutade han med: "för Jesu Kristi skull. Amen". Adjunkten och organisten kommo in, och han framställde några frågor till dem, bland andra: "Huru må de i Chicago?" och han bad dem: "Helsa dem!" Han yrade påtagligen. Han hade under sin sjukdom sitt hopp till Gud ostördt och bad ofta om hjälp och nåd att få behålla tron och kunna kämpa trons goda kamp intill slutet. När hans vänner frågade honom, om han trodde, att Herren snart skulle kalla honom hädan, sade han: "Ja, ske Guds vilja! Lefva vi, så lefva vi Herren; dö vi, så dö vi Herren; ehvad vi nu lefva eller dö, så höra vi Herren till". Den 2 juli 1870 inslumrade han mycket stilla i döden i tron på sin Frälsare, i en ålder af 61 år, 8 månader och 16 dagar, och fick sin graf på kyrkogården i Östra Wähla. Han hvile i frid!

Skrifter från trycket utgifna:

Praktisk och Populär Afhandling om Visirmåttet (Matematisk), Gefle 1837.
Ny öfversättning af Joh. Arndts Sanna Kristendom och Paradis Lustgård, Gefle 1841—42—43.

En Ung Kristen af Jacob Abbot, Stockholm 1845.

Den Svenska Psalmboken med alla psalmers melodier för första gången fyrstämmigt tecknade med siffror, enligt Kongliga Musikaliska Akad:s meloditabell och Hæffners koralbok, Gefle 1846.

Samma Melodier särskildt utgifna fyrstämmigt i siffror med ett betydligt tillägg melodier, Gefle 1848.

Barometerns följeslagare af P. Christensen, sv. bearbetning etc., Gefle 1844.

Sinai och Golgatha, resa i Österlandet, öfvers., Gefle 1849.

Profpredikan i Söderhamn, 2:a söndagen i Advent 1845, Gefle 1846.

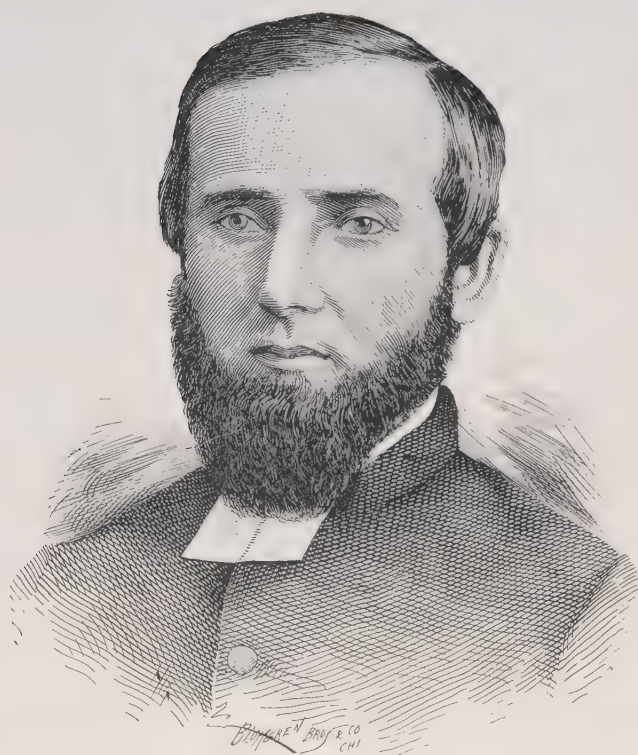
Afskedspredikan, Annandag Pingst i Hille, Gefle 1849.

Enchiridion, Dr Martin Luthers Lilla Cateches, noggrann öfversättning på svenska och engelska, Galesburg, Ill., 1856; m. fl.

2. Pastor Jonas Swensson.

Ändamålet med denna lefnadsteckning är att uti åtskilliga drag af pastor Swenssons lefverne lemna några uppmuntrande bevis på Herrens trofasta ledning med och kärlek till sina barn samt särskildt några bevis på den faderliga omsorg han haft om vår svenska luterska kyrka i detta land, redan innan hon här hade ett namn och sedan fortfarande, och till hvilkens fromma vi tro att han hade uppväckt och beredt vår käre hemgångne broder. Det är godt, att denna Herrens omsorg framstår rätt klar och uppmuntrande för oss, i samma mån som han i sin vishet undan-

PASTOR JONAS SWENSSON.

rycker vår kyrka de yttre stöden. Annars skulle vi blifva frestade till misströstan under de strider och stormar vi gå att möta. Herren är när, och han skall hädanefter som hitills vårda sin kyrka, och helvetets portar skola icke blifva henne öfvermäktige.

Pastor Jonas Swensson var född i byn Snollebo af Våthults församling, Jönköpings län i Sverge den 16 augusti 1828. Student i Upsala den 24 sept. 1850. Prestvigd i Vexjö domkyrka den 8 okt. 1851. Flyttade till Amerika våren 1856 och enligt kallelse blef pastor i församlingarna Sugar Grove, eller Hesselvalley, Pa., och Jamestown, N. Y. Pastor i Andover, Ill., i sept. 1858. President för Sv. Augustana-synoden i Norra Amerika 1870, sedan han i flera år förut varit dess sekreterare. Död i Andover, Ill., den 20 dec. 1873.

Detta är den yttre ramen af pastor S. lefnadshändelser. Lefnadstecknaren får nu försöka att så godt han kan ifylla den samma. De källor, ur hvilka skildringen är hemtad, äro dels pastor Swenssons dagbok, hvilken dock tyvärr icke går längre än till slutet af 1860, dels bref och offentliga dokument, jämte personlig bekantskap och berättelser af andra personer, hvilka stått den hädangångne nära.

Pastor Swenssons föräldrar voro kyrkovärden Sven Måns-son och hans hustru Katharina Jonasdatter i Snollebo Östregård, Våthults socken. Han erkänner sig af dem hafva fått en allvarlig och kristlig uppfostran i hemmet. I synnerhet erkänner han, att hans gudfruktiga moder med sina förmaningar och böner utöfvat ett stort inflytande på honom. De intryck af fromt allvar, som han af henne erhöll, blefvo aldrig fullt utplånade. Gudsfruktan går visserligen icke i arf; men säkert är, att fromma föräldrars undervisning, förmaningar och böner äro af stor betydelse för deras barn. Mera allmänt än som kanske erkännes torde förhållandet vara inom kristenheten, att de fleste lefvande kristne kunna härleda Guds Andes nådeverk uti deras hjertan från de intryck, som de fingo i föräldrahemmet.

Lusten att studera till prest var honom följaktig från hans spädate barndom; men den tidiga förlusten af fadern, hvilken dog, då Swensson ännu var endast 9 år gammal, gjorde hoppet om denna önskans fullbordande för en tid alldeles omintet, ehuru hågen låg qvar. Den efterlemnade modern med sina 7 barn var i för små omständigheter för att tänka på att

hålla honom i skola. Herren hade dock utkorat honom till sin kyrkas tjänst, och han visste äfven att i sinom tid undanrödja de hinder, som lade sig i vägen för hans nåderika afsigter. Det är uppenbart, att Herren ville först förändra hans sinne, innan han tog honom i sin kyrkas tjänst.

Redan under sin barndom erfor Swensson Guds Andes förnimbara verkningar på sitt hjerta. Äfven under uppväxten och ungdomsyran fick han allvarliga påminnelser, och samvetet fick aldrig fullt inslumra i säkerheten; men till någon öfvergång kom det icke med honom, förrän han redan begynt sina studier på allvar. Han erkänner, att konfirmationsundervisningen var till välsignelse för honom och att konfirmationstalet öfver de orden: "Simon Jona, älskar du mig", grep honom djupt. Efter den första nattvardsgången blef han dock allt mera liknöjd och till och med djerf i synden, ehuru väl han alltid hade en känsla af det aggende samvetet. Detta tillstånd varade i två år. Under denna tid hade han egnat sig åt smedyrket, för hvilket han hade god håg och fallenhet. Men på hösten 1845 förlorade han plötsligt lusten för detta yrke och fattade då beslutet att egna sig åt skollärarekallet, ehuru han icke heller kände någon rätt lust för detta kall. Han var nu 17 år. Nu blef han visserligen mera nogräknad med sitt uppförande och sin vandel i allmänhet; men hjertat var ännu lika kallt och dödt.

Våren 1846 begaf han sig till Vexjö och bevistade skollärare-seminariet derstädes. Under vistelsen der synes hoppet ånyo hafva uppgått att ännu, fastän medellös och redan 18 år gammal, kunna studera till prest, och han fattade beslutet att försöka. Hemkommen från Vexjö, meddelade han sin lärare, pastor Josef Bexell, sitt beslut; men denne afrådade honom derifrån helt och hållet. Dermed fick dock Swensson ingen ro; han kom uti ganska stor ängslan deröfver. Pastor B. rådde honom då att bedja Gud för att få veta hans vilja; men afrådade honom fortfarande från att tänka på presterliga studier. Härom yttrar Swensson i sin dagbok: "För denna afrådan har jag tackat och vill ännu tacka Herren och äfven Bexell, som af Herren brukades såsom medel dertill; ty huru svår denna tiden var för mig, ville jag dock icke varit detta afstyrkande förutan för all verldens goda, — emedan det var mig till så ovärderlig nytta för den kommande tiden. Hade jag genast fått bifall, då hade jag lupit utan att veta, om jag var sänd; men genom detta motstånd

kom saken till en sådan pröfning, att jag derigenom fick visshet, att Herren kallade mig att bli prest, ehuru denna visshet först på senare tiden blef klar för mig sjelf och först senare kunde blifva det, emedan mitt öga ännu var tillslutet för Herrens vägvisning. Men till denna visshet blef nu lagd en grund, att aldrig någonsin sedermera, äfven under de hetaste anfäktningens stormar, denna visshet, att jag af Herren blifvit kallad till predikoämbetet, blifvit rubbad: och huru dyr denna visshet varit för mig både under studiernas tid med dess svårigheter och under ämbetets utöfning, det kan jag icke med ord beskrifva”.

Om den tid, under hvilken denna visshet hos honom uppstod, skrifver han vidare: “Hela sex veckors tid förflöt nu under de svåraste inre strider, och jag kunde under tiden icke uträtta någonting, ty allt hvad jag företog mig med tillbakavisande af tanken på predikoämbetet, blef mig odrägligt. Bexells råd att bedja Herren efterkoms så, som det i detta tillstånd kunde ske. Flere resor om dagen gick jag ut i marken och föll ned på mina knän och bad Herren om ljus i saken, men mest, att han måtte befria mig från denna inre drift. Såsom en riktig Jona stridde jag kallelsen emot; ty ätven jag sjelf ville nu gerna undslippa och ville icke gå åstad att predika, emedan jag väl kände, att fördömden för en lärare blef odräglig, om han ej ville redligen uträtta sitt ämbete, så att jag därför fruktade; men å andra sidan visste jag, att ett redligt förrättande af ämbetet alltid maste hafva korset med sig, och detta ville jag ingalunda taga på mig. Men då jag sålunda sökte att fly för Herrens kallelse, kastade han mig uti ett djupt ängslans haf, der jag hvarken dag eller natt hade någon ro; driften till att blifva prest, invärtes, blef allt mer och mer tvingande, så att beslutet att gå åstad och predika alltid stod för mig såsom ett bestämdt vilkor för att bli uppkastad på land ur dessa ängslans vågor”.

Det blef således beslutadt, att han skulle studera. Återstoden af året 1846 läste han privat för Josef Bexell, och från början af 1847 till mot slutet af april samma år läste han för då varande komministern i Bredaryd. Under vistelsen på det senare stället var handledningen i studierna skral nog; men minnesvärd blef denna tid genom det nådeverk, som Herren der fick utföra hos den blifvande församlingsläraren. Derom yttrar han: “O, hvilken förunderlig kärlek, som så ihärdigt söker förlorade får! Här skulle mitt sam-

vete vakna; här skulle jag under saknaden af yttre uppmaningar få känna och lefvande erfara mitt tillstånd olycksalighet, som jag under så många förmaningar blott efter förståndet, men ej i sjelfva verket i hjertat kände. Här skulle jag få känna kraften af mitt samvetes ofrid och finna den rätta friden, som jag förut väl visste mig sakna, dock aldrig sökte. Med ett ord, här skulle nytt lif börjas hos mig. Den pil, som vid skilsmessan från Bexell träffat mitt samvete, fastnade. Mer och mer fick jag se mitt syndfulla tillstånd, och mitt samvetes ångest steg ofta till en förfärlig höjd, och jag hade ingen ro natt eller dag. Tårar strömmade ofta under ångestrop till Herren från mina ögon, så att golfvet fuktades deraf. Fick jag någon gång känna ett ljufligare dragande, så försvann det snart åter, och ångesten var hvarje dag ny. De många nådebesök jag förskjutit, de många förmaningar jag föraktat och mitt skrymtaktiga väsende, synnerligast den sista tiden, brände mig förfärligt och syntes mig nästan såsom ööfvervinneliga hinder för mitt upptagande till nåd, så att jag många gånger förtviflade om min räddning. Härtill kom känslan af syndens makt öfver mig; jag föresatte mig väl tusende gånger att öfvergifva den, men åter fick jag alltid förfara, att jag var köttslig, såld under synden; ty fastän syndens utbrott i det yttre måste stanna, så herskade den dock som en grym tyrann i mitt arma hjerta. Här fick jag erfara sanningen af Nohrborgs ord: att om man än har mycken kunskap förut, som jag verkligen hade, så är man dock i mörker, när samvetet vaknar och det gäller tillämpningen på sig sjelf, så att man behöfver ledning. Ty att för mig sjelf göra någon användning af kunskapen om Jesus som syndares Frälsare var mig icke då möjligt. Min ångest fortfor därför, ehuru jag många gånger under tiden kände Faderns dragande till Sonen, till i slutet af mars. Min preceptor och hela hans hus voro fiendtligt sinnade emot lefvande kristendom, hvarför jag der hade tvång, synnerligen som till en början jag hade intet ljus att vandra visligen. Deremot njöt jag mycken uppmuntran (äfven lekamlig hjälp) af flere kristliga vänner deromkring". Efter ungefär tre månaders tid fann han såsom en arm syndare frid genom tron på Jesus, och dervid utbrister han: "O, huru stora Guds nåds rikedomar! Den klenod jag förr alltid saknat blef mig nu gifven. Ack, att jag aldrig måtte förspilla den!" En gam-

mal dräng, Arvid Zachrisson, från Sunnerbo synes hafva fått vara ett medel att utpeka Frälsaren för honom.

Mot slutet af april lemnade han Bredaryd. "Hvad der skulle ske hade nu skett", heter det i hans dagbok. "Jag ansåg, att jag för mina studier der ingenting hade att göra. Derför beslutade jag att under sommaren läsa på egen hand hemma". Sitt tillstånd under denna tid beskriver han med dessa ord: "Denna sommar kan jag med skäl kalla den glädjefullaste jag haft. Utvärtes hade jag ro och stillhet och många uppmuntringar genom det dagliga umgänget med Bexell och många andra vänner, som träffades. Invärtes hade jag frid och glädje. Det var trolofningsdagar; och jag har många gånger undrat deröfver, att de voro så långvariga; men en annan tid stundade".

I slutet af augusti månad samma år reste han till Jönköping och efter examen intogs der i dess lärdomsskolas rektorsklass, hvilket visar, att han på den korta tiden han dermed varit sysselsatt måste hafva gjort ovanligt goda förstudier. Rektor Fileen visade honom från början mycken välvilja och sade: "Skulle något fattas dig, vare sig att du blir sjuk eller något annat, så säg mig till, och jag skall hjälpa dig". I skolan utmärkte han sig för flit och goda framsteg i studierna, och blef han därför vid ett tillfälle uppmuntrad med tilldelandet af ett stipendium på 30 kr. jämte några premier. Efter tvänne terminer hade han gjort ifrån sig skolan i Jönköping, och vid terminens början 1848 intogs han på gymnasium i Vexiö.

Under vistelsen i Jönköping kom han i beröring med kristna af den evangeliska riktningen; men för denna riktning synes han ej hafva fattat något förtroende. Med anledning deraf kom han i en svår inre strid med sig sjelf; men efter mycken kamp, bön och läsning stadfästes han i den öfvertygelsen, att Nohrborg var en mera pålitlig ledare än de nya skrifterna.

Vid Vexiö gymnasium vistades han i två år eller till början af sept. 1850, då han tog afgangsexamen. Genom sin ovanliga flit och ansträngningar kunde han sålunda betydligt förkorta vistelsen derstädes; men lärarne blefvo något förargade deröfver, hvarför de nedsatte hans betyg vid afgangsexamen. Detta synes dock icke hafva haft några menliga följder för honom vid studentexamen. De erfarenheter, som han i timligt hänseende hade i Vexiö, voro de samma

som andra medellösa studerandes. Ofta var det trångmål och bekymmer för utkomsten, men Herren drog alltid för sorg om honom och kom med hjälpen i rättan tid. I maj 1849 blef han illa sjuk i reumatisk värk och var på samma gång besvärad af svåra andliga anfäktningar. Hans andliga lif under denna tid var mycket omvexlande. Än mörker, än ljus; än köld och matthet, än värme och lifaktighet. Af hans yttranden synes framgå, att han fäste mycken uppmärksamhet vid sina känslor och bedömde sin andliga ställning derefter. Ett sant, enfaldigt troslicf röjer sig ovedersägligen hos honom, men det myckna seendet på sig sjelf gjorde, att trons frimodighet förhindrades. Den 29 juli 1849 höll han sin första predikan, hvilket skedde i Hemmesjö kyrka. Derom yttrar han: "Naturlig rädsla hade öfverhanden hos mig, så att jag ej mycket kunde tänka på predikans ändamål". Sedan den tiden predikade han ofta som gymnasist i flere af Smålands kyrkor och rönt dervid hjälp och välvilja af församlingarna.

Den 24 sept. 1850 tog hans studentexamen i Upsala och erhöill dervid goda betyg. Han började genast studierna för prestexamen och var färdig dermed den 17 juni 1851.

Såsom en återblick på han skoltid och hans lekamliga och andliga erfarenheter derunder kan följande anteckning i hans dagbok för den 21—23 juni af samma år tjena: "I dag reste jag från Stockholm och hem till Snollebo, glad öfver att få sluta mina skolresor, som medfört många svårigheter både i andlig och lekamlig måtto. Dock har Herren så försörjt mig i lekamlig måtto, att jag aldrig lidit brist på det nödvändiga, ehuru jag, då jag första gången reste till skolan icke hade några egna medel. Väl var förrådet ofta slut; men Herren sände alltid hjälp antingen genom lån eller kristliga vänners understöd. Men i det andliga har Herrens nåd emot mig varit ännu större, då han oaktadt mitt hjertas förderf och mitt naturliga lätta sinne under så många yttre frestelser och förströelser bevarat lifvets gnista, som visst ofta varit nära att släckas, så att jag i sanning kan säga, att Guds nåd allena är det, att det icke redan är ute med mig. Icke utan stor förundran kan jag se tillbaka på denna tid, då jag betraktar, huru outgrundlig Guds kärlek varit emot mig, att jag icke alldeles blifvit borta. Många gånger var det andliga lifvet hos mig utmattadt, så att jag väl får bekänna, att det icke blef någon tillväxt under denna tid, ty om det någon

tid stärktes, mattades det åter. Störst var den andliga afmattningen under vistelsen i Upsala. Ordet och bönen försummades till en förfärlig grad. Studierna togo öfverhanden, hvilket nästan alltid var min svåraste frestelse. Äfven fåfängliga förströelser upptogo många mellanstunder. Vaksamheten försummades, felen blefvo många och stora, och framgången till nådastolen blef allt mera kraftlös och slutligen nästan omöjlig. Den inre friden saknades, och samvetet anklagade; att i Jesu blod tillfredsställa det, vågade jag icke, emedan det ånyo sårades. Således blef slappheten i det andliga ganska stor, och jag kunde tillåta mig hvarjehanda, som icke var rätt. Visst hade jag härvid ingen frid eller säkerhet; men då frestelsen kom, hade jag ingen kraft att stå emot, ty hjertat blef mer och mer främmande för Herren och intogs af trälaktig räddhåga. Snart såg jag väl, att detta var illa och att det gick tillbaka; men det blef icke strax lefvande känt och erkänt i hjertats inre. Jag önskade väl, att det måtte blifva annorlunda, men denna önskan blef kraftlös och gick dag efter dag, utan att det blef bättre. Imellertid var mitt tillstånd rätt svårt. Ty det var nästan hopplöst. Ändtligen fick jag genom Guds nåd på våren lefvande känna, huru farligt det var. Jag blef då alldeles förskräckt och med ångest uppfylld. Jag kunde då ej annat tro, än att jag helt och hållet affallit, och räddning tycktes mig omöjlig. Då visade mig Herren af sin stora nåd, att jag dock med hela eländet borde fly till Jesus, och då jag, fast med mycken kamp och fruktan, åter kunde fly till honom, återfick jag frid; men skadan, som jag lidit, var dock icke så lätt hjälpt, ty den andliga slappheten var ej så lätt öfvervunnen. Inflytandet af många kristliga vänner var dock välgörande för mig under min vistelse hemma på sommaren. Ännu måste jag med blygsel och smärta se tillbaka på mig och mitt förhållande under denna tid, men med djup förundran måste jag här äfven se Guds outgrundliga kärlek, som under så mycket elände likväl kunnat uppehålla lifvets gnista, hvilket jag genast, då jag återfick frid, sedan äfven klart såg. Mätte jag häraf alltid lära ödmjukhet, vaksamhet, tillförsigt och tacksamhet!"

Den 7 oktober 1851 undergick han prestexamen inför Vexjö domkapitel, och dagen derpå blef han i domkyrkan invigd till det heliga predikoämbetet, hvarvid han bemärker: "Mätte denna dag af mig aldrig förgätas!" Han blef nu

omedelbart missiverad att som adjunkt biträda pastor i Unnaryd, kyrkoherden Andren.

Man ser således, att från den tid han började läsa privat för pastor J. Bexell, till dess han blef prestvigd, var omkring 5 år, hvilket bevisar, att han hade goda anlag och god förmåga för studier. Många, som hade sett den störlväxte ynglingen såsom smedlärling eller som seminarieelev i Vexjö, blefvo nu förbluffade, då de återsågo honom såsom prest. Man måste dock medgifva, att om tiden tillåtit det, skulle hans kunskaper blifvit mera mogna, grundliga och omfattande, hade det gått något saktare. Men Herren hade nog ett bestämdt dagsverke för honom att uträtta; han måste derför skynda.

I Unnaryd och Jälluntofta verkade han såsom prest med största oförtrutenhet från hösten 1851 till våren 1856, således 4½ år.

Vid ankomsten till sin bestämmelseort skrifver han den 11 okt.: "Jag är ankommen till Unnaryd. Här skall platsen för min första ämbetsverksamhet vara. Hvad skall här uträttas för mig sjelf och andra! Du, Herre, vet det. Låt du blott allt lända till din ära och min själs frälsning. Skänk mig äfven några, som låta sig föras till dig! Jag är alldeles obekant. Här i presthuset var första emottagandet ganska vänligt. I församlingen hoppas jag finna några sanna kristna, emedan Guds ord har förut blifvit lefvande förkunnadt". Hvilken vigtig tidpunkt uti den unge prestmannens lif, då han, fullt öfvertygad om ämbetets vigt och det dryga ansvaret för dess utöfning, har börjat att utöfva det samma! Swensson betraktade icke ämbetet såsom ett handverk eller såsom en blott mänsklig inrättning. Han satte det högt; han påtog sig det och började dess utöfning i Herrens fruktan och skötte det i en helig sinnesstämning. Med helig vördnad omnämner han den första altartjensten han förträttade; det första sjukbesöket han gjorde, hvarvid han bemärker, den 24 oktober: "I dag var jag första gången på sjukbesök och fick dervid lära känna något af ämbetets svåra bekymmer. Den sjuke tycktes alldeles orörlig i sin döda tro". Vidare den första predikan han höll i församlingen (den 26 oktober), de första husförhören och den första gången han skriftade och höll nattvardsgång.

I sin kristliga åskådning och sitt lärosätt kan han från början och fortfarande i en viss grad sägas hafva varit en

lärjunge af A. Nohrborg; dock må hända något mera sträng än han. Han var sträng emot sig sjelf och undersökte noga grunden för sitt hopp. Han fruktade för en ytlig, skrymtaktig och sjelfbedräglig kristendom. Sådan var han ock emot andra, och i sin verksamhet som prest ville han noga undersöka det kristliga väsendets äkthet. Det fattades hvarken lag eller evangelium i hans predikningar; men han rörde sig med förkärlek på det inre kristliga lifvets område. Nekas kan det icke, att en lärare i detta afseende kan gå till ytterligheter, då han nämligen så uteslutande fäster sig vid den inre känslan och erfarenheten af Guds Andes nådeverkningar, beskriver dessa till det allra minsta och så vänder människans uppmärksamhet på dem, att de blifva till vilkor för nådens tröst och sjelfva det andliga lifvets tillvaro; men någon sådan ytterlighet märktes icke hos Swensson, åtminstone icke under de senare åren. Hvad som synes hafva gjort honom så rädd för och rent af afvog emot en ytlig kristendom var dels de djupa erfarenheter han hade om sitt eget förderfvade hjerta, dels svåra andliga anfäktningar och profningar, dels ock den löshet och de omogna frukter, som han tyckte sig finna i den s. k. nyevangeliska riktningen, för hvilken han hvarken i Sverge eller i Amerika hade någon sympati. Må hända gick han någon gång för långt uti sitt misstroende.

Af de många efterlemnade fullständiga predikningar från Svenssons ämbets tid i Sverge visar sig, att han med omsorg beredde sig för ordets predikan. Han, som sedermera talade med sådan lätthet utan koncept och här i Amerika sällan skref någon fullständig predikan, tilltrrodde sig icke i början att uppträda och hålla ex tempore föredrag. Derigenom, att han i några år skref och författade sina predikningar med omsorg, lade han grunden till den systematiska reda, som sedermera följde honom lifvet igenom. Vål vore det, om alla våra unga prester gjorde sammalunda. Derpå skulle både de och deras åhörare vinna mycket. Men äfven då han icke mera hade tid att skrifva, var han dock angelägen om att bereda sig på sina predikningar, och sällan uppträdde han utan ett längre eller kortare utkast. Frågar man nu efter frukterna af hans verksamhet i Sverge, så kan evighetens dag ensamt till fullo besvara denna fråga. Men så mycket är bekant, att själar kommo till väckelse och andligt lif genom hans predikan, och att han för en icke ringa krets af efter

sanning och ljus sökande själar, vidt omkring i trakten der han var, var en andlig fader och rådgifvare. Från många kringliggande och aflägsnare socknar deromkring strömmade folk att höra honom, och han var ofta utomkring och predikade och höll bibelförklaringar. Han hade en vidlyftig korrespondens med salighetssökande själar, och då han icke mera hann besvara de enskilda breffen, lät han trycka en liten skrift och sprida såsom svar på deras frågor.* Någon andlig fader eller ledare ville han dock icke vara eller taga sig någon myndighet öfver andra. Hans afsigt med all sin verksamhet var att i kärleken tjena sina medmänniskor. Derom yttrar han i det tryckta brevet följande: "Likväl beder jag på förhand hvar och en, att ingen anser detta så, som ville jag dermed tillvälla mig någon myndighet öfver andra eller något synnerligt anseende att vara deras lärare eller mästare eller till och med råda öfver deras samvete. Nej, Herren vet hvad afsky jag har för ett sådant mästerskap, äfven om man dertill ville missbruka det yttre läroämbetet eller göra anspråk derpå, derför att man af Herren blifvit brukad som medel att genom Guds ord föra andra till besinning af själens frid. Att hörsamma och lyda Guds rena ord, af hvem det än förkunnas, blir visserligen viktigt för hvar och en vid salighetens förlust; ty Guds ord visar den enda vägen till lifvet; men vi alle, som föra ordet, äro blott tjenare".

En bild af hans verksamhet, strider och pröfningar under första hälften af år 1853 vill jag nu meddela läsaren genom några utdrag ur hans dagbok från den tiden.

"Januari 6. I dag, då jag höll bibelförklaring, fick jag erfara en ovanlig kraft att uppmäna till omvändelse. Rörelsen var allmän. Under slutbönen var det tre, men synnerligast en, som fäste min uppmärksamhet. De voro mig alldeles obekanta; men jag bad tyst till Herren, att han ville skänka mig dem för sitt rike och verka sitt verk hos dem; att det ej måtte gå, som det gått med många andra, som väl varit rörde, men åter svalnat. (Rörelsen är nu stor hos många; Guds Ande kallar kraftigt, och djefvulen rasar deremot). Då allt var slut, blefvo dessa tre stående stödde mot hvarandra, gråtande nästan högljudt. Jag ämnade tala till dem; men innan jag fick tillfälle dertill, kom C. i S. till mig

* Titeln är: Några uppmaningsord till om sin salighet bekymrade själar, framställda i ett bref till några kristliga vänner från en ordets tjenare. Göteborg 1854.

och bad mig derom, emedan de önskade det, men vågade icke. Jag skyndade nu att tala några ord till deras uppmuntran; de syntes djupt fattade" o. s. v.

"Jan. 22. Hela denna vecka har varit en synnerlig stridsvecka. Många omständigheter försvåra striderna. Dertill kommer otåligheten, som gör, att jag många gånger önskat mig vara härifrån, ja, till och med att jag skulle vara qvitt ämbetet. Att Herren kallat mig, det vet jag; men jag har lefvande fått erfara Jer. 20. Äfven har jag af otålighet önskat mig döden. Yttre omständigheter hafva försvårat dessa anfäktningar. Redan strax efter min hitkomst fann jag mitt hopp om kristendomen här sviket. Af dem, som i N. N:s tid här blifvit rörda, hafva de fleste gjort, som äfven väl han, stannat vid rörelser och väckelser och aldrig kommit till rätt lif, men tro sig dock vara sanna kristna, och kunna därför ej tåla bestraffningar. I synnerhet sedan jag började hålla bibelförklaringar, der tillfälle blef att mera enskildt tala till de sökande, helst de till en början besöktes endast af sådana, har den rösten ibland dem stormat, att jag var för sträng vid pröfningen både enskildt och offentligen. Många bittra strider har jag haft deraf, att de, som skulle vara vänner, blefvo emot mig. Men Herren har på många sätt tvingat mig till denna pröfning. Ofta hafva Jesu ord: I skolen icke gifva hundarne det heligt är m. m., kraftigt påmint mig, att man måste vakta sig, att ej genom otidigt tröstande, der ingen tröst behöfves, göra sig skyldig till andras falska hopp och draga öfver sig främmande blod. Man invänder, att många själar sålunda kunna blifva bortjagade; men har Herren fått verka ett rätt bekymmer, blir själen icke avisad genom pröfningen. Då ger Herren också ett tröstens ord att tala. Men att skrymtare af pröfningen afskräckas och blifva frånskilde, dermed är ingenting förloradt. Jag har många gånger erfarit det. En dag var jag sjelf i mycken nöd. Hela dagen hade jag besök af sådana, som väl fordrade, men i sjelfva verket ingen tröst behöfde. Jag var bunden och kunde slutligen knappast tala ett ord; men på qvällen kom en själ, som behöfde tröst; och min tungas band blef löst, och oaktadt mitt eget mörker gaf Herren mig en ymnig tröst att tala till henne, hvaraf hon blef lossad ur sin nöd, och äfven jag för tillfället kände någon kraft. Till andra ledsamheter kommer nu äfven den, att S. i Å., som visat lifaktighet i kristendomen och om hvilken jag hoppats det

bästa, finnes intagen af stort andligt högmod. Jag har flere gånger varnat henne; men i stället för att låta sig tillrättavisas, förbittras hon och söker nu blott att strida med mig. Ack, min Gud, huru skall allt detta ända!

“Jan. 30. Vid predikan i dag öfver de orden: ‘Kristus är mitt lif, och döden är min vinning’, har jag erfarit en ovanlig längtan efter förlossning med frid och glädje, så att jag af hjertat instämmer i aposteln's ord: ‘Jag åstundar skiljas hädan och vara när Kristus, hvilket ock mycket bättre vore’.

“Febr. 7. Nästan allt sedan jul har jag varit besvärad af hård hosta. Den har icke genom några medel kunnat hindras. I går natt kl. 2 började jag få en häftig uppkastning, som fortfor till kl. 6. Dervid kände jag mycken smärta i bröstet; men fäste mig ej dervid. I går kunde jag icke lemna sängen, men var då ej besvärad af någon hosta. Då jag i dag spiset middag, började jag åter hosta; men hostan är förändrad. Jag förstår nu, att jag blifvit angripen af lungsot, som synes häftig, och min ände lär vara nära. Härvid uppstå många tankar hos mig. Att jag skuldsatt mig och ej kan betala gör mig ondt. Då jag tänker på sjukdomens orsak, finner jag här en stor skuld emot Gud och mig sjelf, ty den är visserligen sjelfförvållad. Jag minnes, att jag vintern 1844 och 1845 af slarf sprungit från Båraryd till Snollebo, en half mil på mindre än en half timme, och der efter hade en tid ondt i bröstet.

“Feb. 9. Mitt herrskap hade redan märkt, att jag var angripen af lungsot, och drog med all ömhet omsorgen med dess afhjelpande. I dag har det åter ljusnat för mig. Bekymret om min skuld aflättades genom ett ställe i Müllers Vederqvickelsestunder, der det heter, att Herren med sin välsignelse ersätter, om någon blifvit skuldsatt utan förvållande och af döden blir borttagen utan att kunna betala. Att jag sjelf förvållat mig sjukdomen fick jag se i Jesu blod utstruket och ser deri en synnerlig Herrens kärlek, att sjukdomen på så lång tid ej utbrutit, då den skulle varit mig mycket till hinders’.

I början af mars reste han till en läkare för att rådfråga sig angående sjukdomen och fick hos honom sin tanke derom bekräftad. Han var nu så svag, att han knappast kunde sitta i släden. Oaktadt sin svaghet fortfor han dock att predika och hålla bibelförklaringar. Ofta predikade han i två hela timmar på en gång. Han var fullt öfvertygad om att

det var en lärares plikt att offra alla sina krafter i Herrens tjänst, oaktadt han visste, att han dermed påskyndade sin död. En märklig och hastig vändning inträffade nu i hans sjukdom. Jag vill låta honom själf berätta.

“I går (annandag påsk) predikade jag nära två timmar och höll bibelförklaring på eftermiddagen utan svårighet och känner mig efteråt nästan bättre.

“Den 3 maj. I dag känner jag mig mycket bättre till helsan. Sömn och matlust, som allt sedan sjukdomens början saknats, hafva kommit åter. Outsäglig är den Herrens kärlek jag fått erfara. Sjukdomen var mig ganska nyttig. Jag behöfde djupare lära känna, huru jag i allt berodde af Herrens kärlek. Under sjukdomen har jag fått erfara långt mera frid än annars, och fastän jag under påskdagarne varit så svag, att jag knappast kunnat gå, har jag likväl, då jag skolat predika, aldrig saknat krafter. De första veckorna hade jag både längtan och öfvertygelse, att jag skulle få dö; men hastigt fick jag liksom tillsägelse, att jag ej nu fick dö; ehuru jag längtade derefter och sjukdomen tilltog. En förunderlig förändring; vid bägge delarne hade jag frid. Mig förekommer, att de trognas böner förorsakat denna förändring.”

Strax efter tillfrisknandet ur denna sjukdom hade han svåra andliga anfäktningar, som försatte honom uti den största ångest. Han kunde ej tro på sitt barnskap hos Gud; allt hvad han hade erfarit derom förekom honom som inbillning o. s. v. Sådant hörer mer och mindre till alla Guds barns erfarenheter. Deras lif är en skiftning af ljus och mörker, sorg och glädje, och när Herren tillåter det, få de äfven med Paulus erfara något, som heter kindpustande af satans änglar. Skrymtaren och den otrogna världen, äfvensom nykristna, som ännu litet varit med, förekommer detta som ett besynnerligt vankelmod och ostadighet; men det heter icke förgäfvess, “genom mycken bedröfvelse måste vi ingå i Guds rike”. Denna bedröfvelse är icke blott en yttre, utan ännu mera en inre, och deri hade Swensson sin fulla del. Berättelsen skulle blifva för vidlyftig, om man skulle upptaga allt hvad han meddelat om sina erfarenheter under återstoden af året 1853 och året 1854. De kunna sägas höra till de mera vanliga, derför går jag dem förbi. Deremot vill jag nämna något om den svåra sjukdom, som han i februari 1855 råkade uti och som mer än förra gången ho-

tade att lägga honom i grafven. Men det är bäst att låta honom själf berätta. Anteckningarna för året 1855 börjas med följande hjertliga bön: "O, Herre Gud, gif mig din nåd och välsignelse under detta nya år! Du vet, huru du skall föra mig; led mig efter din vilja, ehvad det skall gå genom ljus eller mörker. Gör mig i nöden tålig och undergifven och lär mig att hoppas på din nåd. Välsigna mitt ämbete! Ack, låt någon själ vinnas för ditt rike! Bevara dem du har vunnit! Uppehåll, styrk och led de själar, som du mig anförtrott hafver! Låt mig slippa den hjertfrätande sorgen, att någon, som börjat vandringen, åter blir tillbaka! Herre, blif när oss; ty det lider åt aftonen! Skydda oss, uppehåll oss, och låt ditt ords klara ljus för oss lysa! Är det din vilja, att jag under detta år skall lemna stridsplatsen, så tag mig hem till dig, der en evig ro är och dit min själ längtar, och förvara i ditt namn alla de efterlemnade själar, som du mig i ämbetet anförtrott, att vi en gång må hos dig få i glädje mötas för din trofasta kärleks skull! Amen."

"Jan. 1. Det nya året förekommer mig som ett synnerligt stridsår; många strider tror jag stunda och det af en svår beskaffenhet. Jag har talat om strid i bibelförklaringen (i dag) och dervid erfarit mycken kraft; men jag väntar, att jag skall få lemna stridsplatsen före stridsårets slut". Det syntes visserligen för mänskliga ögon, såsom om denna förväntan skulle förverkligas, hvarom jag strax vill låta honom berätta; men genom Guds barmhertighet och vishet förlängdes hans tid ännu många år till välsignelse för Guds rike.

Den 29 februari skrifver han: "Nu, då jag åter kan föra pennan, hade jag mycket att teckna till Guds låf och pris. Tacka vill jag Herren, att, då han i sitt allvisa råd behagat förlänga min lifstid, han åter så snart styrkt mina krafter, att jag i dag, ehuru svag, dock kan sitta något.

Förliden sommar var jag frisk; men hade dock ofta känning af min åkomma i lungorna. I oktober började sjukdomen blifva tärande, dock utan särdeles lidande förrän kort före jul. Efter jul har sjukdomen märkbart tilltagit, så att alla krafter voro nästan uttömde; hostan och plågorna i lungan svåra, så att jag hvarje söndag tänkte, att det var den sista jag tjenstgjorde. Men jag dolde sjukdomen så mycket som möjligt, emedan jag önskade utöfva ämbetet så länge jag kunde. Den 11 februari gick jag i kyrkan med den tanken, att det var för sista gången; jag hade dock en

synnerlig frid. Först begrof jag tre lik, hvarvid jag blef mycket rörd; ty den förestående sjukdomen stod tydlig för mina ögon, och jag hoppades snart få gå till hvila, och att de tre skoflarna jord snart skulle kastas öfver mig. Derunder besvärades jag ej af kroppen; men under barndopet började kroppen af matthet att darra. Under gradualen tilltog mattheten, så att jag med möda kunde stå stödd mot altaret; därför tänkte jag på att gå derifrån och låta prosten gå dit; men ville försöka att uthärda, för att ej göra så mycket uppseende. Under epistelns och trons läsning hade jag svårt för att tala, och började frukta, att jag ej skulle kunna gå från altaret. Detta gick med möda för sig, och för att ej oroa prosten, som nu skulle bestiga predikstolen, begärde jag ej följä hem, utan gick ensam och kom lyckligt in i min kammare, der jag genast måste intaga sängen. Sjukdomen och mattheten tilltogo hastigt, så att jag snart icke kunde utan stöd stiga ur sängen. På qvällen hade jag en häftig feberskakning, hvarunder prosten kom in. Han blef mycket förfärad och ville genast skicka bud efter läkare, men jag bad honom vänta till följande dagen; ty jag tänkte nu, att min hemförlofning var nära, och trodde knapt, att jag skulle lefva natten öfver. Själén hade en outsäglig frid och glädje i tanken på förlossningen. — — — Redan på måndagen kunde jag ej sätta mig upp sjelf. De första dagarne voro plågorna häftiga med stark hosta och frossbrytningar inellanåt. På torsdagen började plågorna något stillas; men sjukdomen fortfor dock med en tilltagande kroppens aftyning. Hvarje dag väntade jag min kropps förvandling, och alla de, som mig sågo, trodde döden vara ganska nära. Till själen hade jag nästan hela tiden en öfersvinnelig frid och fröjd, den jag ej kan beskrifva. Midt under plågornas häftighet jubilerade anden i hoppet. Blott två gånger öfverfölls jag under denna vecka af ett förfärligt mörker, som jag ej med ord kan beskrifva; ty det var en helvetes ångest, men som varade blott kort hvarje gång. Den ena gången var på tisdagsmorgonen. Under den ljufvaste frid öfverföll mig som ett skott den tanken: kanske är du ännu utom Guds nåd och ligger nu för döden; då är det evigt illa. I början tillbakavisad, blef dock denna tanke slutligen mig öfvermäktig. Ångsten blef förfärlig, och hela min lefnad med mitt ämbete stod för mig till fördömelse och döden för ögonen. Jag bad M. läsa Joh. 6 samt sv. ps. no 76 och 176. Under den förra

psalmen blef det mig till en ljuflig tröst, att Jesus lidit för mig, så att jag under senare psalmen frimodigt kunde instämma i dess trosord. Under dessa mörka stunder lärde jag dock klarare än någonsin inse, att Jesus allena gäller till rättfärdighet, och att ingenting jämte honom duger att bygga på. — — — —

Sjukdomen fortfor imellertid hela veckan, och allt tycktes utvisa, att döden var för handen, så att äfven flera rykten utspriddes om min död i anledning af inträffad ringning flere gånger i veckan. Äfven jag väntade stundligen min förlossning; men på söndagen den 18 på qvällen, under det jag låg i sådan kroppssvaghet, att de närvarande trodde slutet vara för handen, fick jag liksom en bestämd tillsägelse i mitt inre och deraf en viss öfvertygelse, att jag skulle friskna. Det var en märkvärdig stund för mitt kommande lif, om allt skall uppfyllas, som då liksom blef mig tillsagdt i mitt inre. Mig förekom, att jag icke blott skulle tillfriskna, utan att jag skulle bli alldeles frisk från min gamla lungsjukdom, och att den närvarande sjukdomen skulle bli liksom en vändpunkt i hela mitt lif. Derjämte såg jag lefvande och klart, att några särdeles strider och faror af synnerlig art stunda för mig, hvilka syntes mig så stora, att jag bäfvade och förskräcktes, och min bön blef från denna stund nästan ensamt, att Herren blott måtte bevara mig i alla faror, och att mitt tillfrisknande icke måtte blifva utan frukt i mitt ämbete. — — I och med denna inre tillsägelse var det slut på den inre glädjen i väntan efter förlossningen, och jag bäfvade nu i stället för de förestående farorna. — — Sedan tillfrisknandet började, har det i allmänhet varit mörkt för mig i det andliga. Det har kostat mig och kostar mig ännu mycken kamp att vara nöjd med Herrens vilja i den delen, att jag skulle friskna. Jag vill väl vara nöjd; men då man sett hemmet så nära och nästan tyckt sig redan förlossad, är det icke så lätt att åter se sig komma ut i främlingsskapet och ställas på stridsplatsen liksom på nytt. Men jag vill af hjerat bedja, att Herren af sin nåd måtte bevara mig; ty ej mindre, utan större strider väntar jag; samt att mitt tillfrisknande måtte för hans församling blifva till nytta och jag få välsignelse i mitt ämbete. Men jag säger dock med aposteln: Jag åstundar skiljas hädan och vara när Kristus, hvilket ock mycket bättre vore. O, huru sält att vara hemma när Herren; o, huru godt att vara lossad! Under sjuk-

domen kände jag mig ofta så lossad, att syndakroppen var liksom död; men sedan tillfrisknandet började, måste jag ofta under den svåra tyngden af det inneboende förderfvet sucka: "Jag arma människa, hvem skall lösa mig från denna dödens kropp!"

Den 1 april var han så mycket återställd, att han för första gången efter tillfrisknandet kunde predika i Jälluntofta, hvarvid han uttalar denna bön: "Ack, att mitt inträde i ämbetsutöfningen nu icke måtte blifva utan frukt! Kropens krafter äro klena, men Guds kärlek är trofast".

De inre anfäktningarna fortforo. Ofta klagar han vid denna tid öfver sin otålighet och det inneboende förderfvet. Känslorna, som han förundransvärdt noga aktade på, spelade lifligt. Än är det ljus, frid och glädje, än mörker, storm och ångest. Under allt detta drefs han allt närmare till Jesus och fann hvila uti hans evigt gällande förtjenst. Många äro anteckningarna derom från denna tid. Så säger han vid ett tillfälle: "I dag har det så mycket lättnat, att jag med mina stora brister kan tränga mig fram till nådastolen och har fått erfara friden deraf". Och någon liten tid derefter klagar han: "Dessa dagar hafva synts för mig långa. En beständig ångest har följt mig. Allt har synts mig omöjligt, ja, redan förloradt. Jag vet, att Herren för min egen skull nödgas föra mig på så mörka vägar; men min otålighet kommer dock till och ökar nöden".

En sådan omskiftning af ljus och mörker i Swenssons andliga lif, märktes hela hans tid igenom, hvari hvarje redlig kristen lätt igenkänner sina egna erfarenheter.

Tiden var nu inne, då Herren ville flytta Swensson till ett nytt och aflägsset arbetsfält. I Amerika fans redan vid denna tid många landsmän, och flere skulle komma efter. De voro spridda vidt omkring i större och mindre skaror och i andligt hänseende såsom får, de der ingen herde hade. Den svenska kyrkan synes aldrig med något djupare allvar tänkt på sina många barn på denna sidan hafvet. Man kunde då, såsom sedermera, t. o. m. bland allvarliga kristna få höra den tanken uttalad, att kyrkan i Sverge har ingen plikt emot de utflyttade svenskarne. Deras andliga och kyrkliga nöd är sjelfförvallad. De hade kunnat stanna hemma, så hade de haft Guds ord och kyrkliga förmåner i öfverflöd. Visst kan detta vara förnuftigt sagdt; men den sanna, kristliga kärleken dömer icke så. Den

ser ett folk uti andlig nöd och låter icke sin hjälp vara betingad af denna nöds orsaker.

Det skulle vara otacksamt och orättvist, om vi icke på samma gång erkände den pekuniära hjälp, som enskilda personer i Sverige och särskildt k. m:t genom kollektors uppbärande i rikets kyrkor räckt oss, samt den hjertliga välvilja, som der och hvar visats oss; men det är dock en sanning, att den svenska kyrkan, såsom sådan, icke visat någon omsorg om sina barn i Amerika genom vidtagande af några mått och steg för deras andliga och kyrkliga välfärd. En enda offentlig handling har kyrkan i Sverige företagit med afseende på de utflyttande svenskarne, och detta var när den uppfordrade sitt presterskap att förse utvandranne med ett prestbetyg på engelska språket, hvori de varmt rekommenderades till *den protestantiskt biskopliga kyrkan och dess biskopar, ifall de kommo att stanna på en plats*, der ingen "Church of Sweden" fans. Här fans naturligtvis ingen "Church of Sweden", fastän här funnos svenska luterska församlingar. Detta aktstycke har icke gagnat, utan tvärt om skadat den svenska luterska kyrkan i Amerika, och dess egentlige upphofsman, nu mera aflidne, amerikanske episkopal-biskopen, Whitehouse, hade utan tvifvel sådant i sigte, då han förmådde "clerus comitalis" att vidtaga en sådan åtgärd*. Var afsigten dermed god, så var det dock obetänksamt att låta bestämma sig i denna sak genom en utländsk partigångare. Herren har dock tänkt på vårt svenska folk i Amerika och försett det, ofta nog på underliga vägar, med lärare och predikanter. Sålunda kunna vi i Esbjörns, Hasselquists, Carlssons, Andréns och Swenssons, m. fl:s, ankomst till Amerika tydligen se Herrens ledning.

Det var den 12 maj 1855 som pastor Swenssons tankar allra först riktades på Amerika. Derom yttrar han: "Hela veckan oro och strid. En notis i 'Väktaren', att det var ämnadt, att jag skulle af en svensk församling i Amerika blifva kallad, har för mig blifvit anledning till nya strider. I dag har ångesten varit stor. Fienden har plågat mig med den tanken, att jag skulle gifva själens sak förlorad. Nöden har utmattat både kropp och själ." Den 24 juni heter det: "Hela den förflutna veckan har jag haft så jämn sysselsättning, att jag ej haft en stund fri. Kroppen är trött, men anden har mått väl. I dag hade jag efter bibelförklaringen en synnerlig frid och hvila i Gud; men i qväll har jag erhållit bref från dr Fjellstedt, inne-

* Saken är nu mera nästan fallen i glömska.

hållande kallelse från en svensk församling i Norra Amerika. Jag trodde nu, att denna kallelse ej skulle komma i fråga, och hade tänkt, i fall den kom, genast säga nej. Så tänkte jag äfven nu; men fick dervid en sådan oro i mitt inre, att jag ej kunde vara stilla. Kött och blod vilja icke ut." Frågan gjordes nu till ett särskildt böneämne imellan honom och några hans förtroliga, kristna vänner. Han syntes på fullt allvar sträfvat att komma ifrån kallelsen; men det lyckades honom icke. Den 27 juni skrifver han: "Mycken oro för min kallelse. Jag har sökt många skäl för dess afslående, såsom mina skulder, min sjukdom o. s. v., men har ej funnit någon frid dervid. Svårigheterna vid dess antagande vilja afskräcka mig, och kött och blod vilja icke ut." — Den 28 heter det: "Under en bibelförklaring för några brunnsgäster kände jag en kraftig tröst emot alla svårigheter, då jag talade öfver de orden: 'Dö vi med, så skola vi lefva med' (2 Tim. 2: 11); men jag är ännu oviss om Herrens vilja i saken." — Den 1 juli: "Under predikan och synnerligast vid bibelförklaringen i Jälluntofta kände jag en kraftig tröst emot alla svårigheter vid kallelsens antagande." Ett par dagar derefter skrifver han: "På e. m. läste jag uti Stockholms Missionstidning nr 6 om en missionsstation i Södra Afrika, der missionär Hahn lidit stora svårigheter. Just som jag läste om dessa svårigheter, kände jag en kraftig dragning i mitt inre, att jag skulle antaga kallelsen". Nära en månad senare heter det: "Vissheten derom, att den från Amerika ankomna kallelsen är Herrens, har nu en tid (nästan allt sedan den 3 juli) varit fast; mot alla dervid mötande svårigheter har Herren gifvit en synnerlig tröst, äfven då det annars varit mörkt i mitt inre. Beslutet att antaga kallelsen är fattadt i mitt inre, och jag har en synnerlig frid dervid. Ingen människa har jag kunnat rådfråga i saken. Bönen har varit mitt enda medel. Kött och blod resa sig väl ännu emot; men jag vill icke befråga mig dermed. Den gamla människan måste dö. Derfor sjunger jag med glädje: Hvad Gudi tackes är mig täckt (Ps. 254)." Längre fram i augusti sammanträffade han med dr Fjellstedt i Nissaryd och blef af honom mycket uppmuntrad i afseende på kallelsen. Doktorn lofvade äfven skaffa honom ett lån till respenningar och hjälpa honom i allt hvad han kunde.

Tiden skred framåt, men det fortfor att se mörkt ut för honom att komma ifrån sina skulder och få hvad som behöfdes för resan och det timliga upphället, i synnerhet som han

nu ämnade träda i äktenskap och medtaga en maka till Amerika. Han fick dock alltid nåd att, efter hvarje bekymmer derom, kasta sina omsorger på Herren, och steg för steg fick han erfara Herrens underliga hjälp. Så t. ex. skrifver han den 12 september: "Då jag fick bref om kostnaden för öfverfarten till Amerika, som var ganska dryg, syntes det mig omöjligt att få medel till resan för egen del, ännu mer för äfven en maka. Jag hade i anledning deraf några timmar en svår inre strid med mycken oro och ångest och bekymmer hvar jag skulle taga medel till resan. Men då jag vid middagen sjöng ps. 244, fick jag dervid en fridfull förvisning, att Herren själf skulle sörja för medlen, så att jag utan minsta oro kunde tänka på de svårigheter, som dermed syntes förenade, emedan jag var viss, att Herren skulle hjälpa." Och den 13 oktober heter det: "Då jag i dag fick se i tidningarna, huru det i Amerika, och just i Sugar Grove, dit jag blifvit kallad, väntas på prest. gjorde det mig hjertligen ondt, att jag icke försökt ställa mig så, att jag kunde rest i höst. Det berättades, att der redan blifvit bygd kyrka, 25 acres inköpts till prestgård och hus bygd. Nu ser jag, att det är godt förtrösta på Herren och ej förlåta sig på människor. Utan att veta, huru jag skulle bli emottagen, har jag beslutat emottaga kallelsen, emedan jag fann den vara Herrens; utan att hafva några jordiska utsigter att ens få ett hem, beslöt jag att ingå äktenskap, emedan jag fann det vara Guds vilja; därför hoppades jag också på honom. Dock har det många gånger synts mig mörkt, att der icke finnes någon kyrka att predika uti och kanske icke ett hus att bo uti, och det har äfven förekommit mig, att der kanske icke finnes någon önskan hos församlingen, att prest måtte komma. Herren har likväl skänkt mig sin nåd att på ett synnerligen barnsligt sätt lemna alla dessa bekymmer åt Herrens omsorg; desto mera uppmuntrade det nu min tro, då jag fick se, huru allt detta redan på förhand var tillagadt." Herren drog således försorg om honom och hans resa; men han gjorde det så, att förtröstan på och den barnsliga undergifvenheten under honom skulle vara i ständig öfning. Ty just i sjelfva behofvets stund kom hjälpen. Detta är en mycket vanlig väg hos vår Gud, och det vore godt, om hans barn vore mera förtroliga med denna väg. Då skulle de undkomma många onödiga bekymmer.

Året 1856, hans sista i Sverge, börjar han med följande bön: "Herre Gud, oföränderlig i kärlek, låt din nådeshand vara öfver-

mig utsträckt under detta nya år! Led mig efter ditt råd, att i alla företag göra din vilja. Bevara mig i glädjen för lättsinnighet och förmäthenhet. Gif tålmod och ståndaktighet i nödens och pröfningsens stunder. Gif mig nåd att redligen uträtta det ämbete du mig anförtrott hafver och låt det icke blifva fruktlöst. Förvara dem du har vunnit och led dem i all sanning. Herre var mig biståndig, uppehåll och bevara mig i alla faror och strider, som mig möta i detta nya år. Förvara i din nåd och beskydda med din fadershand den du kallat hafver att vara min hjälp genom lifvet. Styrk, led och uppehåll henne, och låt din nåds välsignelse hvila öfver den förening, du själf emellan oss knutit och ännu mer fullbordande varder!"

Den 29 mars 1856 ingick han äktenskap med Maria Blixt från Unnaryd, med hvilken han varit trolofvad sedan september förlidet år. Herren hade ledt honom i sitt val, och han fann i sin maka en själ, som tänkte lika med honom i andliga ting. Vigseln förrättades af pastor A. Andrén. Den 6 april höll han sin afskedspredikan i Unnaryd. Derom skrifver han: "Folksamlingen var stor, så att kyrkan blef qvaf och svår att tala uti. På natten och morgonen hade jag mycken och stor ångest. Kroppen var i hög grad utmattad. Skilsmessan från en församling, der jag tillbringat hela min ämbetstid och der ordet af största delen blifvit föraktadt, var svår. Vissheten, att jag af Herren blifvit kallad att gå härifrån, styrkte mig, ehuru jag visst tror, att oaktadt alla sorger jag här haft, min bekvämoste och glädjefullaste tid var gången; ty jag hade dock här haft många vederqvickelsestunder i de få trognas gemenskap, med hvilka jag på det innerligaste sätt varit ett. Då jag kom på predikstolen hade jag svårt att hålla tårarne tillbaka; men Herren gaf mig kraft, så att jag sedan icke mycket besvärades af tårar." Offret, som uppbars för honom samma dag, gick till 250 rdr. rmt.

Den 7 säger han: "I dag har jag tagit afsked af de bekanta i byn och prestgården. Det var smärtsamt att lemna detta hus, der jag njutit så mycket lekamligt godt och der jag likväl tyckes hafva varit till ingen nytta för deras andliga väl". Den 8 april reste han för sista gången ifrån Unnaryd. "Att lemna en plats", säger han, "der man kämpat så många strider, fått röna så mycken nåd och blifvit med så många själar förbunden, är icke så lätt". Från Unnaryd reste han till sin hemsocken Våthult, predikade med mycken rörelse i dess kyrka, tog afsked af sina anhöriga, hvilket, i synnerhet det från mo-

dern, var för honom smärtsamt och ömt. Resan fortsattes om Svenljunga och Örsås, der han predikade. Öfver allt voro de kristliga vännerna glada att få bidraga något till hans resekassa, och vid tanken derpå utbrister han: "O, huru underliga äro Herrens vägar! Utsigterna för medel till resan hafva varit mörka. Af Herrens nåd har jag dock kunnat trygga mig dervid, att han, som kallat, äfven skulle förse medel. Nu kan jag se, huru Herren håller sitt löfte, och huru han utan min omsorg skaffat medel; ty utan att fråga efter lån har jag nu öfver 800 rdr." Den 22 april anlände han till Göteborg och fick vänta der nära en half månads tid på fartygets afgång. Under tiden sammanträffade han med J. Colliander, Thomander, Skarstedt, Glasell, dr Fjellstedt, judemissionären Moritz m. fl., och fick i deras sällskap någon uppmuntran, hvaraf han kände ett djupt behof vid tanken på den långa, betydelsefulla resan. Stadslifvet behagade honom icke, och hans ande led tvång. Den långa vistelsen i Göteborg gjorde äfven, att reskassan sammansmälte, och då han hade inköpt hvad som var nödvändigt för resan, började han frukta, att medlen icke skulle räcka till. Oroad och bekymrad deröfver, hade han en natt en dröm, då han tyckte sig uti ett bref få sig tillsände tvänne röda sedlar. Morgonen derpå besökte han dr Fjellstedt, som var stadd på resa till Östergötland. Utan att hafva sagt något om respenningar, lemnade doktorn honom tvänne 25-riksdalers sedlar till skänks, alldeles sådana som han hade sett i drömmen. "Jag måste blygas", yttrar han, "öfver min otro; men vill prisa Herrens kärlek."

Den 16 maj fingo de stiga ombord på skeppet Minona, som först den 20 var färdigt att afgå. Samma dag skriver han: "Vi skola nu snart gifva oss åstad på den långa resan öfver Atlantiska hafvet. Viss om Herrens vilja, kan jag nu med frimodighet lemna fäderneslandet och med lugn möta resans svårigheter. Då jag troligen nu för sista gången ser mitt fosterland, vill jag tacka Herren för all den godhet och kärlek han bevisat mig, då han oaktadt all min motsträfvighet dragit mig till sig och sedan så underligen ledt och bevarat mig. Jag kan nu icke med ord uttrycka mina tankar. Tacka vill jag äfven Herren, för den nåd han bevisat mig i timlig måtto, då han så kärleksfullt försörjt mig; men i all synnerhet derför, att han skänkt mig en trogen maka, som är ett med mig i Herren och är villig att med mig dela alla svårigheter. Jag vet icke, hvilka svårigheter och faror som kunna möta. Ske, Herre,

din vilja, ehvad det skall blifva lif eller död. Men, Herre, skall jag lefva, så behåll mig blott i din nåd och välsigna min kallelse till många själars frälsning. Behagar du att sluta mitt jordelif under denna resa, så tag mig hem till dig, och var du, Herre, då sjelf min troгна makas stöd, försvar, tröst och hjälp i andlig och lekamlig måtto. Tänk, o Gud, på det land jag lemnar. Låt din långmodighet ännu räcka, och hjälp der din kyrka och församling. Särskildt förbarma dig öfver de själar du der en gång mig anförtrodde och behåll dem i din nåd!" Sålunda lemnade Swensson fäderneslandet, bedjande och väl-sig-nande. Han skulle aldrig mer återse det samma.

Under resan öfver Atlanten förekom ingenting af ovanlig art. I sin själ hade han att kämpa med mörker och anfäkningar, som stundom ville öfverväldiga honom. Han predikade några gånger under resan; men klagar öfver den gräsliga ogudaktigheten bland sjöfolket och brist på all mottaglighet för ordet. Den 4 juli ankrade fartyget i New Yorks hamn.

De första intrycken af Amerika.

Genom utdrag ur hans dagbok kan man förstå, hurudana de intryck voro, som Swensson först fick af Amerika: "Den 5 juli. Vi fördes om qvällen in i New Yorks hamn, der vi möttes af en mängd dåligt folk. — Den 6, söndag. Vi besökte en metodist-gudstjenst på Betel-skeppet. Vi mädde der ganska illa. Jag känner nu rätt tungt svårigheten af sektmakeriet och lösheten här i landet. — Den 9. På morgonen hade jag mycken oro derför, att jag icke var språket mäktig. Jag kände något, hurudant det är att vara i ett främmande land och ej förstå någon människa; men då vi kommo till Dunkirk, gick allt väl; jag kunde reda mig, och vi gingo med "stage" till Jamestown. — Den 10. Vi voro hos metodistpredikanten Bredberg, der hade vi godt. Jag höll bibelförklaring på qvällen med frid och glädje. — Den 11 reste vi till Sugar Grove, der vi togo in hos Anders Peter Hjelm. De för läraren bygda husen voro uthyrda. Vi blefvo ganska väl emottagna. Landet tyckes mig vara vackert. Invärtes är det för mig omvexlande, och jag är färdig att fråga: Hvad skulle jag här? — Den 13 predikade jag för första gången och höll bibelförklaring i kyrkan här. Jag hade frid, men jag kände dock mycken saknad efter de forne kristendomsvännerna. Äfven de, som här äro kristna, synas mig så besynnerliga. Jag fruktar, att den här varande friheten i allting urartar hos många till sjelfsväld. I synnerhet

synes ungdomen, särdeles af qvinnokönet, genom sin i yttre måtto beqväma ställning, här vara så intagen af högfärd och fäfänga, att ordet ej får tränga in hos dem. Framtiden här står för mig i mörka färger. Äfven förspörjes här oenighet ibland svenskarne. — Den 19. På e. m. och qvällen var jag i stor ångest. Det syntes mig onyttigt, att jag kommit hit. Jag ville nästan knota öfver Herrens styrelse. Jag frågade med ångslan: Hvad skulle jag här? Mig tyckes, att jag skulle varit till mera nytta i Sverge. — Den 26 hade jag sammanträde med svenskarne här. Församlingsstadgar antogos sådana jag förut sammanfattat dem. Medlemmar antecknades, och hvarjehanda beslut fattades. Mötet varade från kl. 10 f. m. till kl. 7 e. m. — Den 13 augusti. I dag är det tungt. Jag skulle i morgon förrätta gudstjenst i Jamestown. Det är svårt vara beroende af andra. Jag erfar det nu i afseende på skjuts. Jag önskade gerna, att min hustru skulle följa med, men kan nu icke medtaga henne, emedan jag skall hafva främmande skjuts.”

Den 23 september företog han med sin hustru en resa till Illinois, för att besöka konferens- och synodalmötena. Det var för honom kärt att få sammanträffa med de svenske ämbetsbröderna, och han kände sig mycket uppmuntrad i deras umgänge, liksom de af honom. Jag minnes ännu lifligt första gången jag sammanträffade med honom, hvilket skedde på depoten i Mendota. Swensson var då 28 år, syntes såsom sjelfva helsan, reslig och manhaftig, dock med ett anspråkslöst väsende. Det var någonting så uppriktigt hos honom, att man ej kunde låta bli att genast fatta förtroende för honom.

Först bevistades den förenade Chicago- och Mississippikonferensens möte i Galesburg, der Swensson, liksom på synodalmötet i Dixon, satt tyst och yttrade icke ett ord under de offentliga förhandlingarna. På samma gång var han helt och hållet öra och följde med den spändaste uppmärksamhet allt hvad som förekom, hvilket man kan märka af hans anteckningar. Under konferensmötet hade man en hel hop bråk med Berglund, som för någon tid haft license, men som åstadkommit mycken oreda hvart han kom. Med afseende derpå yttrar han:

“Under öfverläggningarna i Berglundska saken kände jag mig mycket nedtryckt öfver den kyrkliga ställningen i Amerika. C. och A. talade dock visligen i allt.” I afseende på synodalförhandlingarna i Dixon heter det: “Den 9 oktober

börjades synodalmötet. Jag blef medlem af synoden. Under förhandlingarna rörde sig mycket af de amerikanska luteranernas löshet i läran. De vilja bortskjuta bekännelsens beständighet så mycket som möjligt. I anledning deraf uppstodo lifliga diskussioner." Efter att hafva besökt och predikat i flere af de svenska församlingarna i Illinois, återvände han den 16 oktober till östern. Och härmed kan jag sluta berättelsen om hans första intryck af Amerika.

Den tid, som Swensson verkade i Hessel Valley, Jamestown och flere omkring liggande platser, blef icke så lång, ty om hösten 1858 flyttade han derifrån. Att dessa två åren icke blefvo utan frukt för de ofvan nämnda församlingarna och för honom sjelf är visst. Men det är också visst, att han hade många svårigheter att kämpa med, såsom vanligen är fallet på alla nya platser.

I Hessel Valley hade visserligen en liten "frame"-kyrka blifvit bygd, innan Swensson kom dit; men den var icke färdig. Likaledes var förhållandet med bostället. I Jamestown fanns ingen kyrka. Svårigheter och olika meningar gjorde sig gällande i afseende på det yttre, som rörde församlingarna, och voro en källa till bekymmer och bedröfvelse för hans känsliga sinne. Ännu mera bedröfvades han å ena sidan öfver den andliga liknöjdheten och å den andra öfver det partisinne, som hade blifvit väckt genom Bergenlund och metodisterna. Saknaden af de forna kristliga vännerna i Sverge och brist på umgänge med ämbetsbröder i detta land gjorde ock sitt till att förbittra hans belägenhet. Se här, huru han uttalar sina egna känslor. Den 21 oktober 1856 skrifver han: "Här var buller och storm, på många vis. Kif och oenighet imellan svenskarne. Det ser ganska mörkt ut, att här skall något kunna uträttas.—Den 23 november. Här är nästan alltid tungt att predika. Jag har i dag hållit både predikan och bibelförklaring med ovanlig skärpa; men hårdheten synes oböjlig. — Den 6 december. På qvällen var jag i mycken ångest för morgondagen. Jag plågades mycket af otålighet öfver den frågan, hvarför Herren skulle sända mig hit, då arbetet här synes fruktlöst och nästan ingen rätt hunger efter Guds ord förspörjes." — Litet längre fram heter det: "I dag reste jag till Wrightsville i svårt väglag och måste mycket gå. Då nu den andliga ställningen ibland svenskarne der är sorglig, emedan der är stor liknöjdhet för Guds ord, plågades jag af otålighet och önskade, att jag hade varit långt härifrån. Följande dag

plågades jag af otålighet och var ganska modfäld. Det syntes mig både omöjligt och fruktlöst att predika. När jag kom i skolhuset, der vi skulle hålla gudstjenst, var allting i oordning och liknade mera ett fähus. Efter predikan, som blef ganska skarp, fick jag mera lugn och kunde vara nöjd, oaktadt jag måste gå till fots hem i ganska svårt väglag." — Den 25 juli 1857 säger han: "Metodist-oväsendet har här verkat mycken oro en längre tid. Jag har många gånger varit så modfäld, att jag varit färdig att lemna platsen. Landsmännen äro så oense, att ingenting kan med reda beslutas." — Litet derefter: "En person höll i dag ett förfärligt oväsen för det vi beslutat stänga kyrkan för metodisterna." — Den 15 augusti heter det: "I dag hade jag sockenstämma i Jamestown, der ingenting kunde beslutas. Jag var på qvällen så modfäld, att jag nästan beslutade att lemna platsen." Nog har blifvit anfördt för att visa, huru Swensson kände det på sitt nya arbetsfält. De svårigheter, som han hade att kämpa med, voro visst icke utomordentliga, många af våra pastorer hafva haft vida större svårigheter på nya platser, än han hade —; men vi må besinna, att han från Sverge var van vid helt andra förhållanden och att han såsom prest hade att intaga en ny ställning till sina församlingsbor i detta land. Hvad det vill säga att genomgå en sådan förändring, derom kan den, som här i landet är uppfostrad och van vid dess förhållanden, mindre döma. Swensson var hvarken högdragen eller den, som skonade sig sjelf från försakelser; men han var van vid ett ordentligt kyrkoskick, var sjelf en utmärkt ordningsman och strängt kyrklig. Han var van att predika för stora åhörarskaror, af hvilka många hade gått långa vägar för att få höra Guds ord. Sådana förhållanden fann han icke här. Att den stora skilnaden lät sig smärtsamt bemärka, deröfver kan ingen undra. Han var dock en god lärjunge, och snart kunde han finna sig så väl som någon i det fria Amerika.

Det är ju ofta så, att de mest redlige Herrens tjenare få skåda liten frukt af sitt arbete och sin möda. De få så på en förhoppning och ofta under tårar, utan att få glädja sig åt skörden här i tiden. Deras arbete är därför icke fruktlöst, om det än för dem synes så. Ofta kan det bära stor frukt, medan de lefva, men Herren liksom förbinder deras ögon, att de icke skola se den, ty det vore dem icke nyttigt. Dessutom äro de under Andens tuktan och hafva ett sådant medvetande om sin egen ringhet och skröplighet, att de ej våga tro, det

deras arbete burit någon frukt. Så tro vi ock, att förhållandet var med pastor Swensson. Ehuru han gick så bedröfvad och modfäld och tyckte, att han arbetade förgäfvad på sitt nya arbetsfält, så behagade dock Herren genom hans predikan och verksamhet väcka flere själar till allvarligt bekymmer om deras salighet, andra fingo frid genom tron på Kristus, och utan tvifvel tjente hans arbete till att lägga grunden till ett ordnad kyrkoskick inom de församlingar, der han verkade. Huru mycket annorlunda ser det nu ut der än på den tiden, då Swensson var deras pastor. Att hans arbete bar frukt, visade sig äfven, då frågan på allvar uppstod om hans flyttning. Då visade sig på de flesta ställen en uppriktig bedröfvelse och oro deröfver, och mansökte förmå honom att stanna qvar. Förnyårsdagen 1858 finnes följande anteckning: "Med mycken villrådighet och fruktan börjas detta nya år. Jag är ganska oviss, om jag bör stanna här eller icke. O, att jag måtte få veta Herrens vilja och få kraft att göra den samma. Herre, led du mig i all sanning och lär mig att göra efter ditt behag! Bevara mig och de mina, att ingen må rycka oss ur din hand! Låt ditt ord få verka till mångas frälsning här! Bevara, led och uppehåll de själar, du mig förr i mitt ämbete anförtrorde, och låt ingen af dem, som blifvit vunna, åter förtappas!"

Redan hösten förut i september hade den svenska församlingen i Chicago beslutat kalla honom till pastor Carlssons medarbetare, och han säger, att om denna underrättelse hade kommit ett par månader förr, hade han varit lätt böjd för att antaga den; att han icke det gjorde, deri såg han en vink ifrån Herren, att han vid den tiden icke skulle lemna sina församlingar. Ty nu hade de ingen utsigt att få någon annan i hans ställe. Kallelsen blef därför afslagen. I början af juni 1858 fick han kallelse ifrån svenska luterska församlingen i Andover, Ill., och efter mycket öfvervägande, många böner och strider, hade han i augusti månad kommit till den öfvertygelsen, att han borde antaga den samma, hvilket ock skedde. Vid den sockenstämma, som strax förut hölls i Hessel Valley, yttrar han: "Jag var så svag, att jag med stor plats kunde sitta. Jag sade församlingen mitt beslut om flyttning; men det gjorde mig så ondt att se det arma folket såsom får utan herde, att jag blef ganska vacklande i mitt beslut."

Hvad som i väsentlig mån bidrog till hans flyttning, var ställningen inom Andovers församling. Pastor Esbjörn hade flyttat derifrån till Princeton, Ill., 1856, efter att hafva verkat

der i något öfver 7 år. Bergenlund hade spelat ut och måste flytta, men församlingen var i fara att blifva upplöst i partier. Det var detta förhållande, som bestämde pastor Swensson för att antaga kallelsen dit, hvartill hans ämbetsbröder, som väl kände ställningen der och behovet af en skicklig lärare, med en mun rådde honom. Så skulle då Swensson äfven i Andover få smaka frukterna af Bergenlunds verksamhet, liksom han fått göra det i Hessel Valley och Jamestown — och det var ett ondt, som icke så lätt eller så snart kunde utrotas.

Det blef sålunda bestämdt, att Swensson skulle flytta. Den 29 augusti 1858 höll han sin afskedspredikan i Hessel Valley och den 5 september i Jamestown med mycken rörelse. "Jag kände ett innerligt medlidande med dem, som börjat att söka Herren", säger han. Särskildt lågo de barn, som han inom dessa församlingar hade beredt till deras första nattvardsgång, honom ömt på hjertat. Under den tid, af något öfver 2 år, som han hade verkat på detta fält, hade han och hans hustru åtnjutit någorlunda god helsa, åtminstone hade de icke varit hemsökta af några svårare eller långvarigare sjukdomar. Strax före flyttningen hade han uppnått 30 års ålder och var därför uti sin bästa mandomskraft. Det myckna arbetet, resor, predikobesök, katekisation m. m., gjorde dock, att han ofta redan då klagade öfver mycken trötthet; men med nödig hvila, som vanligtvis icke blef lång, var han snart återställd. Herren hade ock under året 1857 välsignat dem med en son, som utgjorde för dem ett kärt glädjeämne.

Den 6 september skedde afresan från Jamestown, efter ett ömt farväl med vännerna derstädes, och dagen derpå anlände de till Chicago samt den 8 till Geneva, der de hos pastor Carlsson träffade flere af de svenske presterna. Här lemnade han sin familj, medan han bevistade konferensmötet och kyrkoinvigningen i Princeton samt derefter synodalmötet i Mendota, sorgligt i åminnelse. I afseende derpå gör han den anmärkningen: "Vårdslösheten och trögheten i afseende på det kyrkliga i Mendota var nedtryckande." Den 19 blef han installerad såsom pastor i Andover. Detta var en betydelsefull dag för både honom och församlingen. Här var det, som hans egentliga lifsarbete skulle begynna. Han stod der troget på sin post i 15 år och 3 månader, till dess han blef hemkallad. Det var ett godt, det var ett välsignadt arbete, som här skulle utträttas!

För den 19 september finnes följande anteckning i hans

dagbok: "Kyrkan var öfverfylld med åhörare, och dagen var en högtidsdag. Pastor Carlsson höll installationstalet öfver Ebr. 13: 17, hvaruti han lade både mig och församlingen våra ömsesidiga plikter på hjertat med det varmaste allvar. Efter installationsakten (som förrättades af pastor Carlsson) höll jag predikan, och på eftermiddagen predikade Norelius och Carlsson". Den 26 flyttade han med familj till Andover, hvarvid han yttrar: "Jag kände mig särdeles manad att tacka Herren, som bevarat oss under den långa resan och låtit oss oskadade komma hit. Måtte Herren af sin nåd leda oss efter sin vilja och gifva oss tålmod, visdom och frimodighet att gå hans vägar!"

Här var ett tillräckligt stort och mångsidigt arbetsfält, som både pröfvade och framdrog Swenssons alla krafter. Andover betraktas med rätta, såsom de svenska luterska församlingarnas moder-församling, ehuru församlingen i New Sweden, Iowa, i verkligheten är äldre. Det var här, som prof. Esbjörn bosatte sig år 1849. Året derpå organiserades församlingen och utgjordes då af 10 personer. Sex år derefter, eller då Esbjörn flyttade, utgjordes den af 358 kommunikanter, och vid Swenssons ditkomst af omkring 400. Settlementet utvidgade sig hastigt åt alla håll. Redan 1858 hade man byggt en kyrka i vestra delen af "settlementet", nämligen i Berlin, 8 mil från Andover, och den 17 februari 1859 organiserades der en församling. Sedermera uppstod en församling i norra delen af "settlementet", nämligen Orion, också 8 mil från Andover. I Cambridge, county seat för Henry county, 6 mil i öster, blef ock med tiden en predikoplatz. På alla dessa platser predikade Swensson under många år ensam och upprätthöll den vidsträckta pastoralvården. I Berlin predikade han regelmässigt hvarannan lördag till år 1866, då församlingen erhöll egen pastor. Då man tager i betraktande, att S. i allmänhet predikade två gånger hvarje söndag, och icke så sällan tre, och under vissa tider på året, höll husförhör med rotarne, gjorde täta sjukbesök, bevistade dessutom synodal-, konferens- och andra möten, gjorde predikoturer i vakanta församlingar, hade sin dryga del uti omsorgen om församlingarnas ekonomiska angelägenheter, och allt detta under för det mesta ständig sjukdom i sin egen familj, så kan man förstå, att redan detta var för mycket för en man. Under de 3 sista år var han tillika synodens president, en syssla, som ensamt gifver en man mer än nog att sköta. Stark som

pastor S:s natur var, var det dock ett under, att han kunde uthärda så länge. Att skona sig sjelf kom aldrig i hans tankar. Han ansåg det som en plikt att utgifva sig sjelf och alla sina krafter i kyrkans tjenst, och inga föreställningar kunde förmå honom att taga några månaders behöflig hvila. Det hände, att efter 8 @ 9 timmars arbete i kyrkan, med predikan och katekisation, såsom på konfirmationsdagar, att han satt uppe till kl. 12 på natten tillsammans med kristliga vänner, talade, sjöng och spelade, och likväl kunde man redan kl. 4 på morgonen finna honom i stallet, ryktande sina hästar, för att efter frukosten resa ut i församlingens ämbetsgöromål. Detta öfveransträngande, för att icke säga, öfverdrifna arbete, må man icke prisa precist som en dygd, ty en människa har äfven plikter emot sig sjelf, som hon icke får uraktlåta, och i längden tjenar man äfven andra bättre med att vårda sin helsa och sina krafter; men S. ansåg det som en helig plikt, att handla som han gjorde, och vi böra ingalunda klandra hans föresatta mening. Nog många handla i en alldeles motsatt mening, och S:s exempel bör blifva helsosamt för oss.

1867 blef den nya, stora svenska kyrkan i Andover uppförd, och i fullbordandet af detta med många omsorger och arbete förbundna företag tog S. sin fulla del. Väl behöfligt var detta tempel. Det gamla, under prof. Esbjörns tid uppförda, hade blifvit allt för litet. Under det sista året af S:s lefnad hade antalet af församlingens medlemmar uppgått till 1,855, af hvilka 951 voro kommunikanter.

Under fullföljandet och afslutandet af denna minnesteckning vill författaren nu skildra Swensson såsom predikant, pastor, kateket, husfader och kristen människa, samt ändtligen som synodens president, hvarpå skola följa några utdrag ur hans bref. Naturligtvis måste dessa skildringar smaka af det käril, hvarifrån de komma.

Swensson såsom predikant.

Vi hafva redan förut, till någon del, blifvit bekanta med honom såsom sådan. En manhaftig, välbildad gestalt, en hög basunstämma — dock mindre vacker och böjlig — ett allvarligt och värdigt sätt att vara uppfylde hos S. de yttre vilkoren för en god predikant. Innan han uppträdde på predikstolen, led han för det mesta af ängslan och oro — ja, han gjorde det ofta hela dagen eller dagar förut; men sedan han hade börjat, predikade han med stor frimodighet och lätthet, ofta för fort,

och det var ingen konst eller ansträngning för honom att hålla på i två, tre, ja, flere timmar, om han ville. Han gjorde icke bruk af någon vältalighetskonst, och man kan säga, att hans predikningar icke hade några poetiska drag. Men de voro deremot så mycket mera logiska och till förståndet talande. Hufvudkaraktären i hans föredrag var det undervisande elementet, mindre det på känslan verkande. Derför behöfdes ock en längre tid, innan man i allmänhet fick rätt smak för hans predikningar; men ju oftare och längre man hörde honom, desto mera ville man höra honom. Innehållet af hans predikningar var rent luterskt kristligt, allsidigt och vitnande om en djup andlig erfarenhet. Han var väl hemma i Guds ord och den äldre luterska teologien. Lag och evangelium fingo deras tillbörliga sammanhang och åtskilnad. Han predikade den bättring, som är inför Gud, och den tro, som är till vår Herre Jesus Kristus. Att föra den säkre syndaren till besinning, till bättring, tro och helgelse; att upptäcka det djupa syndaförderfvet icke allenast hos den säkre, utan äfven hos den väckte och benådade, att föra den fattige, botfärdige syndaren till Guds Lam, att föra de benådade själarna in på det gröna betet och till det friska vattnet, att förmana och uppmana dem till en rätt helgelse, att råda själarna i deras bekymmer, att påvisa och förvara dem för afvägarne utgjorde de förnämsta stycken, som han med så innerlig värme och djupt allvar dref i sina predikningar. De skarpa gränser och de fina märken, som han uppdrog på den andliga erfarenhetens område, voro visserligen icke uti nyevangelismens smak; men de voro icke desto mindre fullt bibliska. Han hade som predikant, såsom förut blifvit anmärkt, ett påfallande slägttycke med Nohrborg, och hans predikningar voro i synnerhet i de senare åren särdeles gedigna. I sina yngre år skref han sina predikningar för det mesta fullständigt; men han var icke bunden vid sitt manuskript. Sedan han kom till Amerika, hade han nästan aldrig tid att skrifva någon fullständig predikan, och hans utkast, som han för det mesta hade, voro i allmänhet mycket korta. Hans predikosätt var att uppgifva ett ämne och förklara det ur texten. Hans ämnen voro enkla och naturliga; aldrig märkte man, att de voro sökta och konstiga. En fiende till flärd och fåfänga, var han det äfven i sättet att predika. Sjelf sökte han och fröjdade sig åt det uppbyggliga uti andras predikningar och ursäktade gerna den felaktiga formen; men saknades Guds ords sunda lära och

förmaning, så kände han sig djupt bedröfvad och uttalade stundom sitt stora missnöje dermed. Man fick ovilkorligen det intrycket af hans predikan, att han hade ett enda mål i sigte: omsorg om själarnas frälsning; att föra dem från synden och satan till Jesus, på helgelsens väg. Efter predikan var han ofta glad, och märkte han några synbara frukter af ordet, så fröjdade han sig hjertligen deröfver, men med ett sådant sinne som den, som kallade sig för brudgummens vän. Han predikade gerna, utan att vara predikosjuk. Under den sista tiden af sin lefnad, då han var plågad af svår gikt-värk och andra sjukdomar, låg han på knä på en stol i predikstolen, då han predikade. Så länge som han möjligen kunde vara uppe ur sängen, predikade han. Såsom tillfällighetstalare och festpredikant voro hans gåfvor icke egnade, och han undandrog sig sådana uppfordringar, om det var möjligt. Utan att påstå, det S. var någon egentlig mönstertalare, kan man med full rätt säga, att han var en god och uppbygglig predikant, som verkade med välsignelse till Guds församlings uppbyggelse, och detta är ju det hufvudsakliga, som fordras af en församlingslärare.

Swensson såsom pastor.

Såsom pastor eller själasörjare, i inskränktare mening, hade Swensson många företräden. Mången prest kan vara en god predikant, varm och uppbygglig i predikstolen, men i det enskilda umgänget med människor och i den enskilda själasvården sakna gåfvan att handla, eller ock försumma att uppfölja denna gåfva. Det är mycket lättare att vara en kringresande predikant än en stationerad pastor; det är mycket mindre obehagligt att uppträda och predika för folksamlingar än att i det enskilda, öga mot öga, förmana, trugå, bestraffa, undervisa o. s. v. Finnes icke gåfvan att öfva enskild själasvård, så är det utan tvifvel en stor brist hos en församlingslärare; dock bör man derför icke tänka, att han alldeles ingen nytta gör i församlingen, så vida han eljes lärar rätt och lever kristligt. Rättsinnige åhörare böra i sådant fall tacka Gud för de pund läraren fått och söka att draga den bästa fördelen af de samma. Deremot när läraren väl icke saknar gåfvan för det enskilda själasörjarekallet, men försummar att uppväcka och uppodla den, så är det mycket illa. Det rätta själasörjarekallet består icke uti det otidiga löpandet från hus till hus veckan igenom, ej heller uti att med våld försöka att

omvända hvarje människa man möter på vägen eller gatan — ett sådant sätt finna vi aldrig hos Jesus, och han är dock den bästa själasörjaren —, utan uti ett vaksamt aktgifvande på alla de tillfällen, då själar äro öppna för sanningen eller utsatta för faror att förvillas från enfalden i Kristus och från vandringen uti ett nytt lefverne. Uti detta afseende hade Swensson ett vaksamt öga. När han märkte, att Guds ord hade gjort sitt intryck på någon säker syndare och ett salighetsbekymmer hade blifvit väckt, var han icke sen att uppsöka en sådan och vägleda honom på den rätta stigen. Deremot hände det ofta, när personer kommo till honom och visade mycket bekymmer och hade mycket att säga om sin väckelse och sina andliga erfarenheter, att han gaf dem mycket korta eller ock tillbakavisande svar. Att otidigt trösta, der ingen egentlig tröst behöfdes, var icke hans sätt. Är det allvar, brukade han säga, så komma de nog igen.

De sjuke besökte han outtröttligt. Hvarken väder eller väglag eller nattens blindade mörker förhindrade honom att infinna sig vid de sjukas läger. Der fick han ofta erfara, att det Guds ord, som han predikat och som han trott hafva fruktlöst förtonadt i luften, ändock icke varit utan frukt och, fast än sent, likväl nu på det sista bevisade sin frälsande kraft. Sådana erfarenheter höra till en lärares bästa uppmuntringar. Det ligger någonting vemodigt ljust uti dem. Redskapet får träda tillbaka, och Gud i sin nåd blir allena stor och mäktig.

Swenssons djupa andliga erfarenhet, hans klara insigt uti Guds ord och goda kännedom af människonaturen jämte det ömma deltagande han hade med ängsliga och bekymrade själar gjorde, att han fick vara ett medel att vägleda många själar, lossa mångt band, aflyfta mången börda och sprida ljus och väcka frimodighet — hvilket af många skall med tacksamhet och till Guds pris erkännas. Men på evighetens dag skall mycket mera blifva uppenbart.

Swensson såsom kateket.

De dagar, då Swensson höll konfirmation med nattvardsbarnen, voro alltid stora högtidsdagar. Man såg då stora skaror, från nära och fjärran, och ett spändt intresse, som räckte, snart sagdt, från morgon till qväll. Hvad var det, som då drog så mycket folk tillsammans och som väckte och underhöll detta intresse? Det var inga fantastiska eller egenomliga tillställningar, ingenting, som var beräknadt att

åstadkomma något känslosvall; allting gick sin lugna, allvarliga gång. Men det var förhöret, som tog allas uppmärksamhet i anspråk. Alla, som voro i tillfälle att iakttaga förhållandet, erkänna S:s ovanliga skicklighet som kateket, och att den undervisning han meddelade sina nattvardsbarn var ganska redig och gedigen. Han insåg den stora vikt, som ligger på den kateketiska undervisningen, han bedref den ock med allvar i sina församlingar, och de årliga husförhören med rotarne voro välsignade stunder. — Ett minne af sin kateketiska verksamhet har S. lemnat oss uti det urval af bibelspråk, som på uppdrag af synoden blifvit tryckta tillsammans med Luthers lilla katekes. Förslaget utgick ursprungligen från Minnesota-konferensen, och 1862 nedsatte synoden en kommitte, bestående af E. Norelius och G. Peters, att utse passande, bevisande bibelspråk för hvarje stycke i Luthers lilla katekes. Kommitteen var icke förr än 1865 färdig med sitt förslag, som då hade börjat cirkulera bland församlingens pastorer. De, som hade hunnit taga någon kännedom om det samma, voro icke belåtna dermed och önskade en omarbetning. Kommitteen fortsatte, och pastor Swensson valdes till den samma, och han blef nu den, som utarbetade ett nytt förslag, hvilket framlades försynoden år 1867 och blef antaget. I detta urval finnes en förträfflig tankegång, en ganska fullständig kristendomslära, i strängt sammanhang genomförd. Men denna förtjenst har aldrig blifvit uppskattad till följd af det sätt, på hvilket bibelspråken blifvit tryckta. Vore språken så tryckta, eller om de så rubricerades, att både skilnaden och sammanhanget mellan de olika läropunkterna åskådliggjordes, så skulle detta urval förträffligt tjena sitt ändamål.

Swensson såsom synodens president.

Då doktor Hasselquist efter en tioårig tjänstgöring som synodens president år 1870 var borta på resa i fäderneslandet, blef pastor Swensson vald att intaga hans plats, och innehade den till sin död. Under hela den föregående tid han tillhörde synoden, hade han sällan deltagit uti dess offentliga diskussioner och debatter och satt för det mesta som en tyst åhörare. Om man deraf hade dragit den slutsatsen, att han saknade intresse för synodens förhandlingar eller var oskicklig att offentligen uttala sin mening eller på ett ledande sätt deltaga i dess göromål, så hade man gjort ett stort misstag. Ty ingen följde med eller kände ett så lefvande intresse i förhandlingarna

som han, och som flerårig sekreterare var han mycket hemmastadd uti synodens författningar, ordningar och göromål. När det gälde, kunde han också på ett eftertryckligt sätt uttala sin mening och kraftigt förorda de mått och steg, som han ansåg nödvändiga och välgörande. Detta kände man väl till, och det var därför med största förtroende som han valdes till synodens president. Man blef ej heller bedragen på de goda förhoppningar man hade om honom. S. var strängt rättvis och opartisk, ledde förhandlingarna med ordning och reda, skötte den vidlyftiga korrespondensen med samvetsgrannhet och var i alla hänseenden en utmärkt föreståndare. Enligt synodens konstitution är det presidentens plikt att så mycket som möjligt hålla visitationer i församlingarna; men då presidenten har egen församling att vårda och då synoden så mycket förökad och utvidgat sig, att en man på ett års tid icke skulle kunna hinna med att besöka alla församlingar till något ändamål, har denna plikt icke kunnat uppfyllas i något hänseende. S. beklagade detta förhållande rätt ofta. Han insåg ganska väl, huru mycket samfundet derpå förlorade; men måste foga sig efter omständigheterna. De två sista åren hade han på grund af sin tilltagande sjukdom mycket svårt för att ånyo ikläda sig presidentbefattningen. Han undanbad sig detta förtroende på det enträgnaste; men så stort var synodens förtroende för honom, att inga ursäkter, som han anförde, kunde beveka den att förändra sitt val. Han förblef därför synodens president till sin död.

Swensson såsom kristen människa.

Uti Swenssons hela väsende såg man manlighet och värdighet; men man behöfde icke umgås med honom länge, förrän man märkte, huru som denna värdighet var förenad med en barnslig uppriktighet och anspråkslöshet. Hvarje människa, huru anspråkslös hon än är, tror sig dock gerna i något stycke kunna öfverträffa andra, och deri var Swensson troligen lik alla andra människor; och jag förmodar, att han icke gerna skulle velat vika för någon till ex. uti att regera ett par ostyriga hästar. Han kunde köra; men detta är icke alltid en dygd hos prester, ty det händer, att de öfverdrifva saken. När S. åkte mellan Andover och Berlin, pipan tänd, kunde man icke undgå att märka ett slägttycke imellan denna skjuts och ett lokomotiv. Han hade brådt om, ty han skulle predika på båda ställena.

Der var allvarlig och uppriktig fromhet i hans personliga gudsfruktan. Hatande all tillgjordhet och allt skrymtaktigt sken, framstod han häri sådan han var. Hans naturliga gåfvor och temperament voro helgade af Guds nåd, men fingo behålla sin rätt. I större sällskap var han för det mesta tyst; men på tvåmanhand och i smärre kretsar af vänner var han mycket meddelsam och underhållande. Der egde han en särdeles stor färdighet att leda samtalet. Höflig mot alla, var han dock icke snar att blifva intim med hvem som helst. Denna gåfva är af ganska stort värde för en lärare. Sådana som hafva lätt för att blifva intima med alla, få snart erfara, att de äro utan vänner.

Han hade ett ömt hjerta för de nödstälda, och det var för honom en innerlig glädje, när han kunde räcka dem en hjälpsam hand. Hans tillgångar voro dock små. Under större delen af sin tjenstetid hade han liten lön, och det lilla medtogs snart, då långvarig och svår sjukdom i familjen pålade dryga utgifter. Han klagade icke öfver den lilla lönen, och ehuru han år från år blef allt mera skuldsatt, begärde han ingen tillökning. Men församlingen sjelf insåg ändtligen sin plikt och förökade hans lön, ja, betalade äfven hans skulder, så att han kunde dö som en ärlig man. Som make var han öm och tålig, som fader sträng, men rättvis, och barnen älskade honom af hela hjertat. Jag kan aldrig glömma den stora och rena glädje jag bevitnade hos honom under vår sista samvaro på synodalmötet i Paxton 1873. Han erhöll då bref från den äldste sonen, hvari denne gjorde en öppen bekännelse för honom, att han funnit sin Frälsare. Sjuk och matt som han var, kunde han för glädje skull icke njuta af den välbehöfliga hvilan. "Carl har alltid varit lydig och snäll", sade han, "men jag har dock icke förr än nu kunnat hysa det hoppet, att han gifvit sitt hjerta åt Herren". O, hvilken stor glädje för fromma föräldrar att, sedan de länge undervisat, förmanat och bestraffat sina barn och kämpat så mången het kamp med Herren i bönen för deras omvändelse, ändtligen märka, att Herren hörer bön! Denna glädje fick S. smaka, innan han skildes hädan, och det var för honom en stor hugsvalelse uti hans vedermöda. Alla få icke den glädjen; men de böra dock icke tro, att deras verk "är fåfängt i Herren".

S. var en korsdragare i likhet med alla Jesu sanna lärjungar. I oktober 1860 började hans hustrus svåra sjukdom, som sedan mer och mindre fortfor, så länge hon lefde. Tre år

senare antecknar han för denna tid följande: "Här börjar en rad af sorger, bekymmer och pröfningar, som med ord efteråt icke fullt kunna beskrifvas. Min hustrus sjukdom förtfor; om dagen var jag nästan ständigt upptagen af göromål, så att jag sällan fick en ledig stund, om nätterna hade jag att beständigt sjelf vårda henne, så att jag på fyra månader icke var afklädd mer än två nätter eller hade någon nattro." Men detta var blott början till lidandet. Hennes sjukdom tilltog för någon tid, och hvad som för S. gjorde saken så svår var, att beställsamma tungor inbillade henne uti hennes nervsvaghet, att han var hård, ja, ville, att hon skulle dö, därför att han vägrade att begagna än den ene än den andre qvacksalvaren, som man rekommenderade, men hvilka förkortade flera lif, än de räddade. Här var i sanning tålmod af stort behof för att kunna uthärda; dock Herren gaf honom det i rikt mått, och han blef stilla under korset, eller han tog det upp, bar det och följde Jesus. Man kunde märka på honom, allt som tiden framskred, att han i denna skola lärde, att det finnes något, som kallas *korsets salighet*. Detta är den renade metallens glans, som i bedröfvelsens ugn återspeglar Mästarens egen bild. Här duger det dock icke för kreaturet att säga: det är nog; ty Herren har sjelf utstakat mått och gränser för bedröfvelsen. Nog kunde det för S. sjelf och för hans vänner, som kände förhållandet, tyckas, som lidandet och bedröfvelsen var stor nog som den var; men Herren tänkte annorlunda. Under de senare åren af sin lefnad började han tidt och ofta få mycket svåra giktstag, som mycket liknade slaganfall. Hela hans kropp tycktes sönderbrytas af de mest häftiga krampanfall, och han förlorade till slut allt medvetande för någon stund. Derimellan led han af svåra giktplågor; men hans utseende syntes likväl som sjelfva helsan. Han talade med sådant lugn och en så stilla undergifvenhet om dessa sina lidanden, att man var nästan färdig att tro, att det icke var så farligt med honom. Vid det sista synodalmötet, der han presiderade, hade dock mången tillfälle att bevitna denna hans svåra sjukdom. Han var der mycket klen och hade ett af sina svåra slaganfall. Under krampryckningen hade tre man fullt upp med att hålla honom under en liten stund. Derpå försjönk han i ett medvetslöst tillstånd, hvarunder han sjöng en psalmvers samt upprepade några bibelspråk, än på svenska, än på grekiska och än på latin. Detta var på förmiddagen; på eftermiddagen gick han till kyrkan, och på

qvällen höll han sin synodalpredikan. Till följd af denna naturstyrka, som imellanåt företedde sig, hoppades man, att sjukdomen skulle kunna besegras, och man väntade icke vid ofvan nämnda möte, att hans slut var så nära; han sjelf trodde dock helt annat. Hans känsla under lidandet och hans längtan efter förlossning, finnas uttalade på ett löst blad, hvilket fans instuckt i hans dagbok och bär märke af hans sista tid. Der heter det: "När man voge all min jämmer och lade allt mitt lidande på en våg, så skulle det vara svårare än sanden i hafvet; därför är förgäfvets hvad jag säger. Hvad är min kraft, att jag skulle kunna härda ut? Och hvad är min ändalykt, att jag skulle vara tålig? Min kraft är dock icke af sten, ej heller mitt kött af koppar. Hafver jag dock ingestädes hjälp, och ingenting vill gå fram med mig. Ack, Herre, huru länge! Ack, Herre, huru länge! När skall jag dertill komma, att jag måtte få skåda Herrens ansigte! Herren skall förlösa mig af all ond gerning och frälsa mig till sitt himmelska rike. Honom vare ära ifrån evighet till evighet! Amen. Ja, Herre, ack, att du snart ville frälsa mig till ditt himmelska rike; du vet, att jag är en onyttig tjenare; men fräls mig för din nåds skull! Du ser, att jag är på jorden blott en onyttig varelse; i mitt ämbete kan jag intet uträtta; till förargelse är jag öfver allt. Ack, Herre, jag ville hellre vakta dörren i ditt eviga hus, än så på jorden vara onyttig. Gud, min förlossare, hjälp mig! Ack, Herre, har du icke ett rum för mig i ditt himmelska hem? Jorden har ingen fristad, det vet du väl; du hade intet, der du kunde luta ditt hufvud till". Sådana ord kan ingen oomskuren rätt begripa; men den rätte korsdragaren och den, som ligger i Herrens smältdegel, förstår dem väl. Hans bön blef hörd, och han fick i tron snart ingå i sin Herres glädje. Låfvadt vare Herrens namn!

Om hans frånfälle yttrar dr Hasselquist: "Har ock den hjertligen älskade broderns, pastor Swenssons, helsotillstånd länge varit sådant, att hans borttryckande kunnat ske hvilket ögonblick som helst, så har dock den, efter de häftiga sjukdomsanfallen, lika hastigt återkommande helsan och med den vanlig arbetskraft och uppmuntrande umgängessätt, alltjämt underhållit hans vänners hopp, att han skulle ännu länge få vistas ibland oss. Den afidne trodde det likväl ej sjelf; tvärt om var han ej blott viss om att den afgörande stunden ej kunde vara långt borta, utan han kände och yttrade ofta en trånande längtan efter att få gå hem, när Herrens vilja så

var. Denna hans önskan och längtan är nu uppfylld, ehuru det för alla, som kände honom, är en anledning till tårar. Vår synod kommer länge att känna förlusten af hans närvaro, likasom hans frånvaro i vänners och bröders förtroligare kretsar ej kan ersättas. Han var en man med goda kunskaper, klart och skarpt omdöme och full af innerlig tillgifvenhet för vår kyrkas bekännelse, hvilken han fruktade skulle, äfven inom vår synod, blifva utsatt för faran af tidens lösa kristendom och blandningslust. Han var en nitisk pastor, brann af omsorg om sina åhörarens frälsning, ehuru han ej var van att taga tillfälliga rörelser för tecken till nådastånd och därför ej slösade med hala och smickrande vitnesbörd *om* och *för* dem, som inför andra kunde gälla såsom sanna Guds barn. Han var mästare i konsten att meddela undervisning i Guds ord, och de stora skaror af nattvardsbarn han årligen haft om händer skola ej lätt kunna förgäta hvad de genom honom hade fått. Kanske skall den ädla säden nu, efter lärarens död, springa upp och bära frukt till evinnerligt lif’.*

Hans begrafning skedde med stor, kristlig högtidlighet; hela församlingen och många af grannförsamlingarnas medlemmar stodo gråtande vid den älskade herdens graf, djupt kännande och erkännande den förlust de hade gjort. Hans ben tillika med hans hustrus, hvilken blott en kort tid öfverlefde honom, samt deras afidna barn, hvila på den gamla kyrkogården i Andover, der församlingen ombesörjt uppsättande af ett passande monument.

De efterlevande barnen äro: 1) Carl Aron Swensson, pastor i Lindsborg, Kansas, och föreståndare för Bethany College; 2) John S. Swensson, föreståndare för barnhemmet i Andover, Ill.; 3) fru Anna Carlsson i Lindsborg, Kansas; 4) Luther Swensson, samma plats.

Skrifter:

Utom ofvan nämnda, andliga sändebref, har Swensson icke utgifvit något från trycket utom hvad som blifvit publicerad i synodens protokoll (årsberättelser från 1871—73) och i synodens tidningar. En stor samling af bref efter honom finnes hos författaren och äfven hos pastor E. Carlsson och förmodligen hos pastor C. A. Swensson tillika med en del skrifna predikningar.

* "Rätta Hemlandet och Augustana" fr 1873 nr 12.

Tredje kapitlet.

Galesburg och Knoxville m. fl. Pastor Hasselquist. Pastor H. Olson.

GALESBURGS LÄGE OCH BEGYNNELSE.

I midten af vestra delen af Knox county, 164 mil vester om Chicago, 43 från Burlington, 50 från Rock Island, ligger staden Galesburg, grundlagd år 1836 af en skara kolonister från Oneida co., New York, och med pastor G. W. Gale i spetsen, af hvilken staden fått sitt namn. Kolonisterna voro ett gudfruktigt folk och beslöto att framför allt anlägga både kyrkor och skolor i den nya staden, och till följd deraf grundlades redan 1837 Knox College. År 1841 bygdes fruntimmers-seminariet. Den 14 februari 1857 fick köpingen stadsprivilegier, och 1873 blef staden häradets hufvudstad. Den 7 december 1854 ångade det första lokomotivet in i staden å den då nästan färdigbygda Chicago, Burlington & Quincy järnvägen. Den första tidningen, kallad "Knox Intelligencer", utkom den 1 januari 1849.*

De första svenskarne i Galesburg och Knoxville.

År 1848 funnos i Galesburg endast följande svenskar: John Youngberg med familj, en af de förste Bishop Hill-kolonisterna, som sedermera flyttade till Galva, hvarifrån han efter en tids förlopp återvände till Galesburg och flyttade sedan till Californien 1860; Nils Hedström, till yrket skräddare, nu boende i närheten af Victoria; Anders Thorsell från Djurby i Westmanland, som anlände till landet 1846 i sällskap med det följe, som grundlade B. H.-kolonien; en familj med namnet Modine; en enka, Kristina Muhr, och en skomakare vid namn Olof Nilson.** Det var således sådana, som blifvit missnöjda med Jansonisterna vid Bishop Hill, hvilka utgjorde Galesburgs första svenskar.

* Korsbaneret för 1888, sid. 168.

** "Sv. i Ill.", sid. 133.

I historien om församlingen i Andover hafva vi redan sett en lista från Esbjörns hand, upptagande namnen på en del, kanske de fleste svenskar, som bodde eller vistades i Galesburg 1850 och af hvilka jag lärde känna en del, då jag gjorde ett besök der i slutet af samma år. Huru det såg ut i Galesburg och Knoxville på den tiden och de erfarenheter, som jag gjorde, vill jag nu berätta ur min dagbok: Den 19 december 1850 vandrade jag i sällskap med en bror från Andover öfver prärien till fots till Galesburg, en ungefär 25 eng. mils väg, som gick genom en glest befolkad trakt. Trötte kommo vi fram till Galesburg till qvällen och fingo härberge hos en Renstedt. Galesburg är en liten stad med små trähus och smutsiga gator, åtminstone vid denna årstid. Här äro några familjer svenskar; men de fleste synas vara metodister eller luta deråt. Här är ingenting för nykomna att göra. Renstedt gick med mig den 20, och vi försökte på allt sätt att finna en plats, der jag kunde stanna för vintern; men utan resultat. Den 21 sammanträffade jag med A. G. Svedberg (sedermera baptistprest i Rock Island samt i Lansing, Iowa) och Erik Sund, hvilken hade kommit till denna trakt året förut och hvilken jag något kände från hembygden. De voro nu varma metodister och ville gerna hjälpa mig till en plats, och den förre vandrade med mig till Knoxville, mellan 5 och 6 mil från Galesburg, men sedan vi explorerat den lilla köpingen, fans ingen råd och hjälp. Jag stannade öfver natten hos en beskedlig skomakare vid namn Adolf Anderson, och utom honom fans väl knapt någon mer svensk familj på platsen.

Återvändande följande dag, den 22, till Galesburg, fick jag stanna hos en svensk skräddare, som hette Hedström, och hos honom var jag till måndagen den 24. Medan jag var der, fick jag bevista ett svenskt metodist-klassmöte en qväll, det första jag var med på i Amerika, och jag tyckte, att det var mycket underligt. En ung dalkarl var klassledare, och han var mycket sträng. Han dundrade på folk, att de skulle stiga upp och säga något eller bedja; men detta hade sig icke så lätt för alla. En ung, nykommen dräng kände sig mycket förskräckt, stod upp och läste några verser ur den svenska psalmboken med hackande tänder och darande knän. Uppträdet gjorde på mig ett pinsamt intryck. Julaftonen blef jag bekant med en norsk studerande vid Knox College, broder till norske pastorn i Chicago, Paul Andersen,

en älsklig ung man, som bevisade mig mycken välvilja. På sjelfva julaftonen skaffade han mig plats för en veckas tid hos en amerikansk farmare vid namn Hitchcock, som bodde tätt invid stadsgränsen. Här tillbragte jag min första jul i Amerika; men ack, hvilken jul! Mitt värdfolk voro presbyterianer eller kongregationalister, och af grundsats firade de ingen jul. Om natten hade hundar dödat 7 eller 8 stycken af deras får, och mitt arbete om juldagen blef att hjälpa till att få dessa får. Hjelp, Gud, tänkte jag, är det på detta vis man firar jul i Amerika, så är här icke roligt. — Sedan vistades jag litet hos kapten Ljungberg (samma familj som ofvan omnämndes) och vandrade åter i slutet af månaden till baka till Andover.

De intryck jag fick af Galesburg voro således icke ljusa, men jag har berättat dem, på det att läsaren måtte i någon mån kunna döma, huru det såg ut i Galesburg vid slutet af 1850.

Vi hafva sett af Esbjörns rapporter hvad som fördröjde stiftandet af en lutersk församling i Galesburg. Enligt historiken i "Korsbaneret för 1888" skedde detta den 24 augusti 1851 med ett medlemsantal af 40; men hvilka dessa voro är ej bekant. En söndagsskola hade börjat redan på våren 1850, men hölls på engelska språket och af studerande vid Knox College och kunde således icke tjena den luterska församlingens intressen.

I regeln besökte Esbjörn församlingen hvarannan söndag till tiden för Hasselquists ankomst, och gudstjensterna höllos i en ofullbordad byggnad, som de wesleyanska metodisterna kallade för sin, men som ursprungligen var ämnad för de svenske luteranerna. Af Esbjörns rapporter till A. H. M. S. känna vi redan något om denna kyrkobyggnad. "Denna byggnad, 40x28 fot i storlek, inköptes efter pastor Hasselquists ankomst för en summa af \$600." "På hösten 1851 kom pastor Esbjörn till Galesburg och medförde predikanten G. Palmqvist från Stockholm och förordnade, att han skulle leda gudstjensterna", och hvad resultatet blef hafva vi redan sett. Om pastor Hasselquists ankomst och nordskåningarnes inflyttning är redan berättadt. H. anlände till Galesburg den 28 oktober 1853, och härmed uppgick en ny tid för den svenska luterska församlingen derstädes.

*Församlingens utveckling under Hasselquists tid från
1852—1863.*

Härvid ber jag att få begagna mig af en del af ofvan nämnde historik i Korsbaneret. "Intet arbete" heter det, "saknar sina säregna pröfningar och bekymmer, och allra minst är detta förhållandet med en evangelii förkunnares arbete. De luterska församlingarnas lärare, särskildt dessa förarbetare, som i djupaste bemärkelse varit *vägrödjare*, kunna berätta ett och annat ur pröfningarnas och svårigheternas stränga skola. Så äfven här. Andra trosbekännare gjorde allt för att beröfva den nyankomne läraren förtroendet hos stadens amerikanska befolkning, och i synnerhet borde man icke, så föregåfvo de, understödja en prest, som "predikade för penningar". Imellertid omfattades pastorn med synnerlig bevägenhet af amerikanen Colton och andra, och en stor supé anordnades, på hvilken de amerikanske pastorerna så väl som lärarne vid Knox College infunno sig och gjorde bekantskap med pastor H.

Angående pastor H:s första verksamhetstid vilja vi meddela ett och annat. Till att börja med bebodde han ett par små rum, som utgjorde hälften af ett hus, och i den andra hälften bodde en supig f. d. Erik Jansare, som sjelf var beskedlig nog, trots sitt superi, men hustrun trätte från morgon till qväll. Det större rummet tjente som hvardagsrum, studerrum, kök, "parlor" etc., och bekvämligheterna så väl som möbleringen voro derefter. Ingen säng fans i huset till att börja med, utan golfvet fick tjena som säng, och bordet utgjordes af den kista, i hvilken pastorn öfverförde sitt bibliotek. Här må vi för egendomlighetens skull tillåta oss att nämna, att somliga andra trosbekännare talade om pastor H:s böcker såsom om hans "afgudar", ty studier ansågos som ett *förderfför* en *själaherde*! Huset, som pastorn bebodde, var imellertid ej tätare, än att golfvet blef fullt med vatten, då det regnade; men hvad betydde det, då det gälde att verka Herrens verk?

De trenne första verserna af 1 Kor. 2 utgjorde texten för pastor H:s inträdespredikan, och denna predikan gjorde ett djupt och varaktigt intryck på de närvarande. "Och jag, mina bröder, då jag kom till eder, kom icke för att med höga ord eller hög vishet förkunna för eder Guds vitnesbörd etc." Och att denna text utgjorde liksom uppslaget eller

det stora och alltid enahanda, men oändligt vexlande tema, som predikanten under ett framgångsrikt arbete i Herrens vingård skulle sysselsätta sig med, det veta vi, som så väl känna till både mannen och hans verksamhet. Åhörarne togo stolar och talgljus med sig till gudstjensten, och predikanten kunde med stor svårighet urskilja föremålen i kyrkan. "Det var en underlig andaktsstund och står der ännu tydligt för mitt sinne. Fattigdomen och dermed åtföljande olägenheter buros lätt och gerna, då man icke väntade sig något annat."

Såsom redan är nämndt, inköpte församlingen kyrkan, som stod på samma ställe, der den närvarande står, och förökade den med utbyggen åt båda sidor vid bakgafveln. — Under den öfriga delen af året 1852 tillväxte församlingen betydligt. Medlemmarnes antal blef dock icke inrapporteradt till synoden denna höst, emedan dess möte hölls i början af oktober och således före H:s ankomst till Galesburg; men för 1853, då synoden sammanträdde i Galesburg i hans församling, rapporterade han sitt pastorat såsom bestående af 4 församlingar, 191 kommunikanter, af hvilka den större delen måste hafva tillhört Galesburgs församling. Icke mindre än 165 hade under året blifvit mottagna, uppenbarligen på betyg från Sverige.

I augusti 1853 reorganiserades söndagsskolan med 5 lärare och 27 lärjungar. Engelska språket fortfor att begagnas i tvänne af de 5 klasserna, men sedermera aftog i betydlig mån det engelska språkets inflytande för att lemna rum åt församlingsmedlemmarnes modersmål.

Koleraåret 1854, en hemsökelse i nåd.

Galesburg och trakten deromkring hade blifvit förskonade för koleran intill detta år, men nu infann sig den fruktade sjukdomen. I Galesburg dogo dock icke så många bland svenskarne, kanske 10 eller 12, men deremot i Knoxville dogo 40, och i det lilla nybygget, vanligen kalladt Spoon Timber, sedermera Wataga, dogo 5 eller 6. Till Galesburg kom sjukdomen med järnvägsarbetare, som fortfarit att vistas vid järnvägen oaktadt den starka hettan. Denna sjukdom visade sig vara till väckelse och andlig välsignelse för landsmännen i Galesburg och Knoxville så väl som på andra ställen.

Redan under sommaren började väckelsen visa sig mera

kraftig, och pastorn beslöt då att hålla fortsatta aftonsammankomster under en hel veckas tid för att med Guds ords undervisning betjena de salighetssökande själarne. En söndag, den 17 augusti, hölls konfirmation med 14 barn, yngre och äldre, som blifvit undervisade ungefär ett halft års tid, och med denna högtid började sammankomsterna. Pastor Hokanson från New Sweden, Iowa, hade långt förut lofvat att infinna sig och biträda, hvilket han ock gjorde och i sammanhang med denna resa äfven besökte synodalmötet i Peru. Dagarne före ofvan nämde söndag hade en stor mängd landsmän anländt från Sverige. Det första koleradödsfallet förekom ock veckan förut, helt oförmodadt. Med detta dödsfall var det som Herren liksom ropade: "Den der hafver öron till att höra, han höre"! Sammankomster höllos hela veckan hvarje afton för öfverfullt hus; flere dödsfall förekommo ock, men man synes ej hafva det minsta fruktat för kolerasmittan. Det andliga intresset var det allrådande. Mot slutet af veckan begärde omkring 100 personer att få förena sig med församlingarna i Galesburg och Knoxville, och under samtalen med dem "runno många tårar och bröto många bekännelser sig fram ur hjertan, der man minst förmodat sådant". Många rörande tilldragelser förekommo ibland de sjuka och döende, som visa, hvilken stor betydelse den från barndomen inlärd kristendomskunskapen ändå kan hafva, om än den legat som ett obrukadt kapital. "Vid samtalet med två andra", yttrar pastorn, "kom jag att skämmas öfver min dårskap; då jag nämligen icke strax kunde märka hvad jag sökte, började jag tala allvarligt om deras farliga belägenhet, men då tårades den enes ögon, och samtalet yppade ett så ödmjukt, fattigt och hungrigt hjerta, att jag fick anledning till glädje i stället för bedröfvelse." "Vid sjuksängarna och dödsbäddarne", fortsätter han, "hafva gripande saker förekommit. På ett ställe hade fyra små barn blifvit utburna, och då vid ett tillfälle två små lik stodo i huset, inkom en amerikansk grannqvinna och betraktade med rörelse de båda små resenärerna saint ville äfven taga del i deras bedröfvelse, som måste låta dem draga sina färde. Dervid möttes hon likväl af en af husets invånare med den anmärkningen, uttalad med gladt anlete: 'Är det icke godt med en sådan Gud, som gör så väl med våra och sina barn?' Efter några ord mer brast hon ut i tårar och sade: 'Ack, den som hade det såsom I!' Denna stackars beskedliga

qvinna tillika med sin man hörde ej till någon församling, hon kunde ej läsa innantill i böckernas bok, dit hon visades för att lära känna den Frälsare, som gjort dessa svenskar så nöjda med sin Guds vilja; hon beklagade nu detta bitterligen, önskande, att någon ville läsa för henne, men ingen kunde läsa engelska." "Så allmänt var nådearbetet", heter det vidare, "hos både sjuka och friska, att en af diakonerna, som vandrat omkring ibland dem, utbrast med glädjetårar på min fråga, huru det stod till: 'Åh jo, Gud vare låf! Nu är det roligt att vandra omkring bland våra landsmän; ty nu är det icke fråga om att köpa jord och bygga hus, utan om att blifva salig'."*

Genom denna väckelse är det säkert, att församlingen i sin helhet vaknade till ett mera klart andligt och kristligt medvetande och att derur uppväxte många goda frukter, på samma gång som ock, såsom ofta sker, en del missbildningar utväxte, hvilka här nedan skola något litet påpekas.

En rastlös verksamhet.

Från denna tid i synnerhet utvecklade pastor H. en rastlös verksamhet. Församlingen i Galesburg tillväxte fortfarande och kräfde allt mera arbete. Olyckligtvis har jag icke kunnat påträffa några pålitliga statistiska uppgifter rörande församlingen från dess stiftelse till 1860, och det sätt, på hvilket den statistiska tabellen fördes i N. Illinois-synoden, lemnar icke heller någon riktig upplysning derom. Enligt denna tabell hade pastor H. om hösten 1854 3 församlingar och dessutom fyra predikoplatser, med ett kommunikantantal inom alla församlingarna, som uppgick till 270; barndopen uppgingo för året till 18, de konfirmerade till 15, de intagne nya medlemmarne till 11. Detta var före den ofvan omnämnda väckelsetiden. De 3 församlingar, som pastor H. betjänade, voro Galesburg, Knoxville och Princeton. Predikoplatserna voro väl Wataga, Monmouth, Henderson och Oqwaka, hvilka sedermera utvecklade sig till församlingar.

Dessutom gjorde han kortare och längre resor åt olika håll. På vintern var han i Chicago vid ett der hållet konferensmöte. Tidigt på våren finna vi honom i Burlington och New Sweden, Iowa. På senhösten var han i Chisago Lake och St Paul, Minn. Derifrån reste han direkt till Chicago och derifrån till Jamestown och Sugar Grove på uppdrag af

* Jämför "Hemlandet" 1 årg. no 1.

synoden för att undersöka misshälligheten mellan Bergenlund och hans församlingar, hvarifrån resan fortsattes till New York och Boston, der han anskaffade stilar för den tidning, som han började utgifva med 1855, predikande öfver allt hvar han for fram bland landsmännen. På hösten fick han en medhjelpare uti P. A. Cederstam, hvilken hade kommit från Chicago till Galesburg och i början af mars följande år på konferensens rekommendation hade fått ad interim license af synodens president. Men prestbristen var ännu större på andra ställen, såsom i Minnesota, hvarför Cederstam redan i maj 1855 måste sändas dit. Till biträde i den andliga verksamheten började H. att genom privat undervisning bereda några allvarligt kristliga och begåfvade lekmän, af hvilka två sedermera blefvo prestigilde och arbetade med mycken välsignelse i Herrens vingård. Detta allt tillsammans med det trägna tidningsarbetet utgjorde så mycket, som kunde läggas på en mans skuldror, men genom Guds nåd uppehölls han dock till både helsa och krafter, så att hans verksamhet kunde utföras till mycken välsignelse för hans egna församlingar och för hela samfundet.

Det var en kär och god hjälp, som han i maj 1856 erhöll i sin svåger, Collega Scholae magister A. R. Cervin, hvilken då kom från Sverge och uppehöll sig i Galesburg för något öfver ett år och tog del i tidningens redaktion och predikande inom H:s pastorat. På annat ställe återkomma vi till honom.

Under de första åren voro församlingarna icke i stånd att gifva sin pastor sådan lön, att han kunde lefva deraf på långt när, fastän han lefde så enkelt och inskränkt, som någon prest kunde göra. Men på prof. Esbjörns rekommendation vände äfven de sig till det A. H. M. S. och erhöillo någon hjälp till lärarens aflöning för två år. Med tiden blef det bättre, och de kunde sjelfva underhålla sin lärare. Rörande svenskarnes i Galesburg och trakten ekonomiska villkor i allmänhet mot slutet af 1856 får man ett begrepp af "Hemlandet" för november nämnda år under rubriken: *Swedetown i Galesburg*, hvarur följande meddelas: "'Swedetown', så har nämligen den delen af Galesburg, hvarest största delen af svenskarne bosatt sig, blifvit kallad af stadens amerikanska invånare. Denna del ligger i nordöstra hörnet af stadens område; här ligger den svenska luterska kyrkan och äfven de flesta svenska hus, som finnas samlade på ett ställe.

Annars ha, i synnerhet på de två senare åren, tomter blifvit inköpta och hus bygda af svenskar nästan öfver allt i staden. Den egentliga orsaken till deras bosättning här i Galesburg hafva vi icke kunnat utleta; må hända har anledningen ej varit annan än arbetsförtjenst; ett är säkert, att antalet af landsmän oupphörligt har stigit och uppgår säkerligen i närvarande stund till öfver 1000. Noggranna antalet är väl omöjligt att bestämdt uppgifva; men amerikanerna, som haft bestyret att räkna invånarne, påstå, att det med undantag af Chicago (och må hända Boston och New York) näppeligen finnes någon plats i Amerika, der så många från det gamla landet slagit sig ned och i allmänhet funnit sig så väl som i Galesburg". Antalet svenska hus uppgick då till 73, värda minst 73 tusen dollars. Två svenskar egde hvar sin "farm", och minst ett par hundra acres skogland på 4 och 6 mils afstånd från staden hade inköpts af svenskar. I afseende på arbetslöner hade snickare och andra handtverkare, som kunde engelskan och voro vana med arbetsmetoderna, \$2 om dagen; vagnmakare, smeder, möbelsnickare, målare från \$35 till \$50 i månaden. Fastän arbetslönerna och arbetstillfällena hade förökats, hade dock lefnadskostnaden ej stigit i förhållande dertill. En veckas mathållning inom svenska hushåll var från \$2 till \$2,50.

Under det svenskarne vunnit denna timliga förkofran, hade de bland annat köpt en kyrka, som med inredning och lotten, hvarpå den står, kostade åtminstone \$1500 (i historiken i Korsbaneret säges \$1600) och nu är till fullo betald. Men icke så obetydliga summor hade blifvit samlade till hvarjehanda andra ändamål, bland andra \$400 till det nyligen beslutade skand. professoratet.

I kyrkligt afseende hörde svenskarne till 4 olika trosbekännelser: Luterska församlingen var den ojämförligt talrikaste, bestående af öfver 200 kommunikanter och en åhörarskara om söndagarne vida större, än kyrkan kunde rymma, hvarför nyligen blifvit beslutadt, att ny, större kyrka skulle under de båda nästkommande åren byggas; de svenska metodisterna utgjordes af mellan 30 och 40 kommunikanter; några få voro baptister och presbyterianer.

Vidare heter det: "En stor del höra således icke till någon församling, ehuru de fleste af dem dock höra Guds ord och

många visa deltagande för kristliga anstalter, såsom om de vore församlingsmedlemmar.

I sedligt afseende måste man göra svenskarne den rättvisan, att de i allmänhet äro arbetssamma och ordentliga och omtyckte af landets invånare framför alla andra immigranter; få hafva de varit, som hafva sökt hemligen undkomma bodskulder eller andra skyldigheter, och om också de äro få, som icke kunna bortlägga sin vördnad för den gamle svenske afguden, stark dryck, förmå de ändå icke fläcka det svenska namnet här.”*

Allt flere af svenskarne började småningom med att bedriva egna affärer och lyckades väl. Under sommaren 1857 började man att öfverlägga om organiserandet af ett skandinaviskt brandstodsbolag, hvilket äfven kom till stånd med en tecknad summa af \$20,000.

Af det, som sålunda blifvit omnämndt, kan man finna, att svenskarne i Galesburg i allmänhet vid 1860-talet hade kommit sig väl före i ekonomiskt och borgerligt afseende, hvilket naturligtvis hade sin betydelse för den luterska församlingen, till hvilkens inre angelägenheter och begifvenheter vi återvända.

Kyrkotukten och inre jäsningssämnen.

Af qvarvarande kyrkoråds-protokoll, det första från den 2 februari 1856, finner man, att kyrkotukten togs på allvar. Historiken i Korsbaneret säger: Dryckenskap, otukt och dansnöjen synas hafva varit församlingens argaste fiender. Den gamla svordomsdjefvulen härjade äfven på den tiden, och kyrkorådet underlät icke att varna och förmana. För deltagande i dansnöjen blefvo flere personer uteslutne ur församlingen. Under 1858 förekommo flera sådana fall. “Försummelse och förakt för församlingens allmänna gudstjenster bestraffades allvarsamt” äfven som åtskilligt uppförande i och utanför kyrkan. “Af den stränga kyrkotukt, som öfvades i församlingen, förstå vi, att sorgeämnen icke saknades; men det var icke blott uppenbar ogudaktighet, som bekymrade lärare och kyrkoråd, ett annat farligt jäsningssämne, om än i början mycket ringa och jämförelsevis ofarligt, genomsytrade dock så småningom en part af mjölet i skäppan. En viss frihet i kyrkobruk ökades, och det med stöd af en föregifven fruktan för ‘statskyrkan’.” “En tid hade vi ledsamheter i

* Jämför “Hemlandet” 2 årg. n:rs 22, 23.

kyrkorådet", heter det i mera nämde historik, "af den orsak, att våra medlemmar blefvo särdeles klandersjuka i afseende på gudstjenstordningen; de ansågo det orätt att stå upp, när Guds ord (evangeliet och episteln) för altaret lästes, och blefvo omsider sittande, äfven då församlingen stod." De fordrade, att presten skulle sitta vid och icke stå för altaret, att han icke skulle nytja prestkrage, och gingo deri så långt, att när H. Olson blifvit prest och uppträdde med prestkrage, en af diakonerna framträdde till honom och gjorde min af att vilja rifva af honom kragen. "Denna, såsom det synes, obetydliga surdeg utvecklade sig så, att redan innan pastor Hasselquist flyttade från Galesburg, kringsändes listor i ändamål att värfva medlemmar till en fri församling. Dessa listor innehöllo ett upprop emot gudstjenstordningen och prestkragen och anklagade vår synod för statskyrklighet. Tillika ankommo fullhåriga separatister från Sverige, som drefvo läran om en ren församling och att alla voro saliga, blott de trodde, ty Kristus hade gjort allt, ånger och bättring m. m. Sådant utsäde, i synnerhet då det utsåddes med partimakeriets hela ifver, kunde icke blifva utan frukt".

Denna rörelse, som slutade med församlingens söndring och bildandet af den s. k. "Andra luterska församlingen i Galesburg" (Second Lutheran), hade egentligen sin upprinnelse uti en feg och obetänksam eftergift för det amerikanska, reformert-puritanska sektväsendet, hvarmed man var omringad och påverkad. Vi hafva redan sett, huru Esbjörn under de första åren handlade under denna påverkan. Han visade, att han kunde vara lika fri i afseende på kyrkoceremonier som de reformerta samfunden — en frihet, som icke är sann i deras mun, ty om någon är bunden af sitt särskilda sätt, så är det just de —; men han skulle slätt icke tagit sig denna frihet, om han icke fruktat för följderna, nämligen att se den svenska befolkningen gå förlorad för den luterska kyrkan. Detta var onödigt och ganska obetänksamt, och han slog snart in på en annan väg. I Galesburg, sjelfva härden för kongregationalismen i norra Ill., som i synnerhet på den tiden var stark och tongifvande, var det reformerta åskådningssättet i afseende på gudstjenstordning och kyrkoceremonier redan en del grundlagdt inom den svenska församlingen, då Hasselquist började sin verksamhet derstädes, och han var då visst icke den, som satte sig på tvären deremot, utan tog sakerna som de befunno sig och, enligt min öfver-

tygelse, befrämjade och utbildade denna frihet ännu längre under de första åren af sin verksamhet. Om det nu var af kristlig vishet eller af öfvertygelse om denna frihets riktighet som han någon tid följde med strömmen, lemnar jag derhän; men visst är, att det icke dröjde länge, förr än hans klara blick måste märka, att denna rörelse var ohelsosam och skadlig för den luterska församlingen och att han därför gjorde halt.

Det hade dock gått så långt, att separation icke kunde undvikas; men såsom sakerna stodo, var det bättre för församlingen, att den egde rum, ty församlingens luterska karaktär vann mycket derpå.

Då Esbjörn flyttade till Sverige, blef pastor Hasselquist vald till hans efterträdare såsom professor och föreståndare för Augustana-synodens läroanstalt, som då förlades till Paxton, och flyttade dit på hösten 1863 efter en elfvaårig verksamhet i Galesburg och trakten deromkring. Församlingen i Galesburg hade år 1860 255 kommunikanter, och dess löpande utgifter för året voro endast \$422. Deri var nog icke pastorslönen inberäknad.

KNOXVILLE.

Om denna plats samt svenskarne och deras ställning i allmänhet derstädes skref J. Johnson i mars 1857 i "Hemlandet", hvad som kan läggas till det, som yttrades i I afd. 2 kap., att staden var obetydlig 1851, då han kom dit,* med knapt ett tusen invånare. Under två eller tre år derefter var tillväxten ringa, och man betraktade det med förundran, då ett eller annat hus reste sig. Sedan den tiden blef der mera lifligt, ehuru icke att jämföra med Galesburg, mellan hvilka städer rådt ej så liten rivalitet, till dess Galesburg vann en öfvervägande seger. Sedan Peoria och Oqwaka-vägen började byggas, fick man mera ljusa förhoppningar i Knoxville, om än resultatet icke blef så stort, som man väntade.

Hvad svenskarne beträffar, så förökade de sig jämförelsevis vida hastigare än staden. Vid Johnsons ankomst voro der endast några få landsmän, och icke mer än ett hus i staden egdes af dem. 1857 voro der utom kyrkan 34 svenska hus på stadens område. Litet utom staden voro 24 svenska hus med tillhörande större och mindre jordstycken.

* Jämför uppgifterna i första afdeln. 2 kap. vid nordskänlingarnes invandring till Galesburg och trakten. Uppgiften på detta ställe måste vara den rätta, ty J. Johnson är Johannes Jönson, sedermera pastor John Johnson.

Ännu längre bort på landsbygden kunde man finna verkliga bönder, det är, "farmare", som egde från 40 upp till 160 acres land, och dessas antal voro 16. Svenskarnes egendom i och omkring Knoxville ansågs 1857 uppgå i värde till 51,100 dollars. Vid ankomsten dit ansågos de ega omkring \$10,532. Alltså hade de på omkring 5 eller 6 år förvärfvat sig omkring \$40,668.

Flertalet af svenskarne i Knoxville sist nämnda år voro skåningar, nämligen 236, dernäst kommo blekingarne med 163, och endast 33 voro från andra delar af Sverge. Till sammans utgjorde de 432.

Den luterska församlingen.

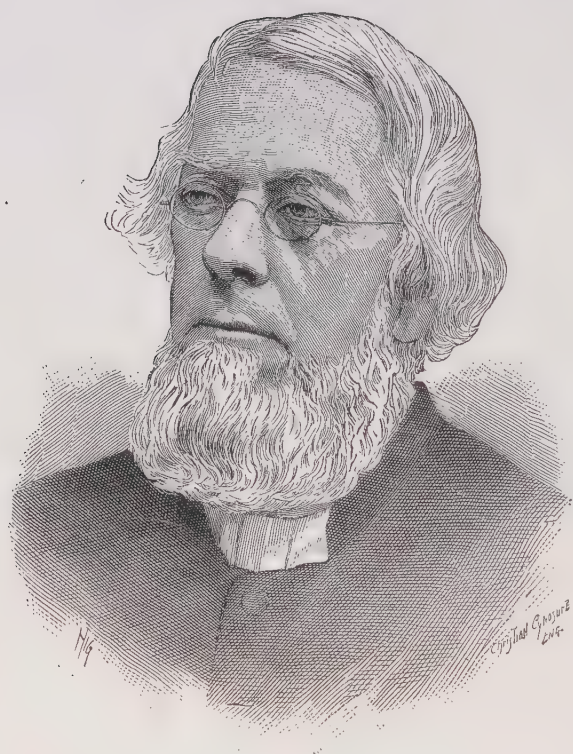
En svensk evangelisk lutersk församling stiftades härstädes af pastor T. N. Hasselquist år 1853; men det ursprungliga kommunikantantalet och hvilka de voro, har jag ej kunnat få reda på. Hasselquist betjenade församlingen i sammanhang med Galesburgs till 1863.

En liten träkyrka bygdes 1854, och söndagen den 2 december 1855 blef hon högtidligen invigd. Den var likväl icke fullt färdig, ty målning och åtskilligt annat saknades; men det var likväl en stor glädje, att hon hade blifvit så nära fullbordad efter mycket bekymmer och många svårigheter. Amerikanerna i Knoxville hade lemnat någon hjälp till byggnaden; för öfrigt hade församlingen sjelf samman-skjutit medlen på åtskilliga sätt, slutligen så att hvar och en skulle betala en dollar af hvarje hundra af sin egendom efter egen värdering. Den lilla kyrkan, som då kallades "hög och ljus", kostade omkring \$1700, deraf \$800 voro betalte. Meningen var att hålla konferensmöte i Galesburg i sammanhang med kyrkoinvigningen i Knoxville, och mötet var utsatt till den 29 november, men endast pastor Erl. Carlsson kom*. De andre uteblefvo till följd af det myckna regnet, enligt uppgift i ett bref, som på samma gång nämde, att Carlsson predikade högmessan i Knoxville på förmiddagen första söndagen i adventet, och i sammanhang dermed blef kyrkan invigd.

Under det första årtiondet synes församlingslifvet i Knoxville framflutit utan några mera ovanliga tilldragelser, utom hvad som redan blifvit nämnt i samband med församlingen i Galesburg, hvars annex den då var. Mot slutet af denna

* Jämför "Hemlandet" 1 ärg. no 23.

DOKTOR T. N. HASSELQUIST.

tid utgick en af dess diakoner, John Johnson, såsom församlingslärare, efter att förut af Hasselquist hafva emottagit privat undervisning.

År 1860 hade församlingen 173 kommunikanter, och dess löpande utgifter voro \$249.11 för det året.

Trenne andra små församlingar uppväxte under denna tid omkring Galesburg, hvilka stodo under Hasselquists vård, nämligen *Wataga*, organiserad 1856, hade 1860 32 kommunikanter; *Monmouth*, organiserad 1853, hade 1860 endast 13 kommunikanter; *Altona*, förut Walnut Grove, organiserad 1859, och hade 28 kommunikanter 1860. Dessa församlingars historia faller inom nästa period.

BIDRAG TILL LEFNADSTECKNING ÖFVER DR. T. N. HASSELQUIST.

Öfver ännu lefvande personer vore oskickligt att fälla något historiskt slutomdöme; men ogrannlaga må det icke anses vara att meddela allmänheten några underrättelser om deras föregående lifs tilldragelser, för så vidt de äro kända, så väl som om den del de tagit i det offentliga lifvet. I sådana lefnadsteckningar kan man måhända klarast se Guds ledande hand i historien och de djupa rötter, som historien har. Men jag ville erinra, att jag endast lemnar bidrag till, icke en fullständig teckning.*

Tufve Nilson Hasselquist föddes den 2 mars 1816 i Hasslaröd, Ousby socken af Kristianstads län, af ärligt bondefolk, någorlunda välbergade och tillhörande en släkt, som var störväxt och långlifvad. Till hans tidigare barndomsminnen hör, att hans far kom hem en qväll och sade till hustrun, Hasselquists moder: "Nu har Himmelriket brunnit upp". Den lille gossen skyndade i sin enfald ut att se efter; men der voro ju alla de gamla stjernorna på sin plats, således ingen fara med Guds himmel. Fadern talade om en krog, som man gifvit det namnet, en mil från Kristianstad, dit han varit.

Anledningen, att Tufve sändes i skola och sattes till studier var följande: Han hade en sex år äldre bror, Pehr. Kyrkoherden i församlingen, dr Collin, hade en ovanlig sed med sina konfirmander, nämligen den att låta gossarne författa en liten uppsats. När nu bror Pehr, skulle konfirmeras,

* Till följande teckning af Hasselquists lefverne, i synnerhet från tiden i Sverige, äro materialerna, till en stor del, dock icke alla, lemnade af Dr Cervin.

föll det den lille Tufve in att också skriva ett stycke. Skriften väckte dr C:s uppmärksamhet, så att han vidtalade fadern att sätta gossen i skola. Så skickades han, dock först vid fyllda 14 år, till Kristianstad, der han hade en morbror vid namn Dahlberg, kopparslagare till yrket, hos hvilken han bodde ett par år. Sitt namn hade han redan vid inträdet i skolan tagit efter födelsebyn, Hasslaröd, som låg vester om den lilla Ousbysjön; dock äfven därför, att personer af hans släkt, deribland äfven prester, burit det namnet.

Studierna gingo raskt undan, ty redan 1834 blef han student i Lund, således på 4 år från den tid, då han började i skolan, hvilket vitnade om mer än vanlig förmåga. Der-efter hade han kondition hos en kammarherre på en egen-dom strax öster om Helsingborg. Efter att 1839 hafva blifvit prestvigd hade han sitt första missiv i Efverslöf i södra Skåne, der han tjenstgjorde ett år, hvarpå han af konsistorium förflyttades till Kristianstad, der han var den tredje eller fjerde i ordningen af adjunkter, som ville predika ett allvarligt Guds ord. Bland hans företrädare kan nämnas, Ternström och Angeldorff. I Kristianstad efterträddes han 1842 af P. A. Ekdahl. Under Angeldorffs tid hade de den tiden i Sverge ovanliga bibelförklaringarna på onsdagsmorgnarna satts i gång och fortsattes af efterträdarne till en början blott för gamla gummor i hufvudduk, till dess fru Cervin och hennes äldsta dotter, sedan H:s hustru, uppträdde som hattarnes enda representanter.

Från Kristianstad missiverades han till Glimåkra och Örkelljunga i nordöstra hörnet af Skåne. I grannpastoratet, Ousby, befann sig såsom adjunkt Axel Theod. Gustafson, den tiden ensidig Schartauan. (De fleste allvarligare prester inom stiftet voro den tiden mer eller mindre strängt Schar-tauanskt sinnade). Mellan de båda unge prestmännen knöts snart en fast och varm vänskap, och de voro mycket till-sammans. Efter att hafva varit 3 år i Glimåkra skickades han till Önnestad, en mil från Kristianstad, såsom adjunkt åt prosten Nordström och snart såsom nådårspredikant efter prostens död. Anledningen till denna flyttning torde H. ej sjelf hafva reda på; men trovärdig person har berättat följande: Prosten och kongl. hofpredikanten Nordström i Önnestad var gammal och orkeslös, och han hade en något enfaldig adjunkt, med hvilken de tongifvande inom församlingen ofta drefvo gyckel. Några fromma qvinnor tyckte,

såsom sant var, att detta var högst oskickligt, och önskade till Gud, att kyrkoherden måtte få en annan adjunkt, som bättre kunde hålla stängen emot de lättsinnige. Här om samrådde de med mor M., som dagligen umgicks med prosten och hade hans förtroende. Man kom öfverens om att man ville hafva dit Hasselquist, och mor M. gick då till prosten och bad, att han ville bevilja en bön, hvilket han lofvade, om han kunde. Då bad mor M., att han ville byta om adjunkter och taga Hasselquist i stället för den han hade. Detta lofvade han att göra, men tillade: "Men det skall jag säga dig, Elna, att här har icke varit strid och oro i Önnestad förr, så skola vi få nog deraf, när Hasselquist kommer". Och det blef så. Det blef larm i syndaläget, när den senare kom och började med allvar predika Guds ord; men åhörare saknades icke, ty både insocknes och utsocknes folk strömmade till kyrkan.

Under Önnestadstiden deltog H. flitigt i de teologiska debatter, som mest i Winslöv hos dr Bergman förekommo mellan några yngre prester, bland hvilka voro Hans Birger Hammar och ett par från Kristianstads läroverk. Såsom vi veta, ifrade Hammar bra mycket för frikyrka, åtminstone för genomgående reformer inom den svenska kyrkan, och hans åskådning i dessa frågor delades äfven af Hasselquist delvis. Efter ankomsten till Amerika blef nog denna åskådning icke så obetydligt modererad, och man finner af "Hemlandet", att han mer än en gång hade anledning att motsäga Hammar i hans "Kyrkovän".

Från Önnestad missiverades han till sin sista tjänstgöringsplats i Sverige, nämligen Åkarp och Wittsjö. Här var han vice pastor åt den för dryckenskap suspenderade presten Nyman, en bror till den bekante Pehr Nyman.

Af det föregående kunna vi förstå, att Hasselquist var vida känd och känd med förtroende i nordöstra Skåne, från hvilket håll så många sedan 1852 flyttade till Amerika. Detta blef af icke ringa betydelse här i det nya landet, då frågan gälde bevarandet och uppbyggandet of fädrens religion och kyrkan härstädes.

Huru han fick kallelse till Galesburg, antog den, gifte sig och reste till Amerika 1852 hafva vi allaredan sett (se första afdeln. 2 kap.), jämväl om det inskränkta och försakande sätt, på hvilket han och hans hustru tillbragte de första åren i Galesburg. De hade gåfvan att taga ställningen sådan den

var, och därför var det möjligt för dem genom Guds hjälp att härda ut. Denna egenskap, att kunna lefva med folket i deras små vilkor, var en trängande nödvändighet för våra första pastorer och deras familjer.

Rörande Hasselquists offentliga verksamhet i Amerika är den så sammanväxt med de svenska luterska församlingarna och samfundets historia, att man icke kan skilja de två sakerna från hvarandra, hvarför det här icke är nödigt att särskildt sysselsätta sig med den förra. Vi återkomma om och om igen till den samma på de olika områdena. Det är blott om Hasselquists *inre, andliga utveckling och teologiska ståndpunkt*, som något bör sägas på detta ställe.

Till andligt medvetande synes han hafva kommit så småningom och från barndomen. De yttre omständigheterna dervid äro icke bekanta ej heller de medel, hvarigenom det fördjupades; men Herren drog honom allt mera till sig, och han lät sig dragas. En gång, och det var måhända den enda, skulle han bevista en bal; men hans kläder remnade, och han måste därför lemna nöjet. Gud hade nog sin hand i saken. Såsom prest var han i början hvad man kan kalla en mild Schartauan, men kom tidigt till en mera evangelisk åskådning af kristendomen. Under den första tiden i Amerika var han såsom de fleste före 1860, unionistisk i den bemärkelsen, att man, utan att uppgifva något af den luterska bekännelsen, kunde stå i och samverka med sådana samfund, som höllo lösligt på bekännelsen, såsom fallet var i N. Ill. synoden; äfvensom att han icke höll mycket på den yttre ordningen. Men i läran för öfrigt var han fast och bestämd, såsom man kan finna af tidningen "Hemlandet", der han upptager och behandlar de mest olika kristendomsfrågor och besvarar dem i full öfverensstämmelse med den luterska bekännelsen. Med mera kännedom om frukterna af den amerikanska lösheten så i lära som yttre ordning har han med åren blifvit allt mera helsosamt konservativ, och sina mera mogna insigter och erfarenheter i Guds evangelium har han nedlagt i sin förträffliga förklaring öfver Efeserbrevet, som alltid kommer att blifva hans bästa minnesvård. Under 25 år har han troget stått på sin post såsom föreståndare och lärare för samfundets läroverk, och de fleste af dess prester hafva under honom fått sin utbildning.

Utrustad af Herren med rika gåfvor att tjena i olika riktningar, är dock Hasselquist framför allt *predikant* i ordets

fulla bemärkelse, och såsom sådan har han verkat mycket och varit ett godt föredöme.

I vida kretsar välkänd och omfattad med förtroende så inom som utom samfundet, har han utöfvat ett stort inflytande på sin tid och med sin personlighet utgjort en icke oviktig sammanhållningspunkt för de svenska luterska församlingarna i Amerika. Bland yttre utmärkelser kan nämnas, att han erhöll teologie doktorstiteln af Mühlenberg College, Pa., 1880.

Den 2 mars 1886 på sin 71 födelsedag blef han af synodens president, läroverkets fakultet och andra på ett hjertligt sätt gratulerad på flere språk, på vers och prosa, med sång och musik, det hela utgörande ett varmt erkännande af hans förtjenster och en tacksamhetsgård till Herren, som skänkt den trogne tjenaren och hans långvariga arbete åt vårt samfund och det svenska folket i Amerika.*

Den 29 april 1881 dog hans fromma maka, fru Eva Helena Hasselquist, född Cervin. Hon var en from, intelligent och anspråkslös kvinna, som bar prägeln af Kristi sinne, ett solljus i hemmet. "Hennes fridsamma själ", heter det i "Minnesorden" om henne, "så länge hon var ibland oss, frisk eller sjuk, medförde i familjelifvet en ande af frid och stillhet, stadga och allvar, ordning, lekamlig och andlig, som vi först efteråt förstått att någorlunda uppskatta. — — — Detta är det rätta qvinliga och moderliga inflytandet och den myndighet, som ett naturligen och andligt bildadt sinne utöfvar, synnerligen då det ej bemödar sig derom eller ens själf märker det, utan är förenadt med den ödmjukhet, som endast läres i Jesu gemenskap och meddelas genom det heliga och helgande ordet". Fyra år förut hade dottern Hanna, en älsklig ung kvinna, med döden afgått. Det blef ett stort tomrum i hemmet efter de två hemförlofvade, och från denna tid kan man märka, att åldringen känner sig mera främmande på jorden. Han har ännu 3 barn i lifvet, Nathanael, Josua och Esther, af hvilka de två sista äro gifta.

Skrifter:

De fyra Temperamenterna, betraktelser öfver Luk. Ev. 9 kap. 51—62 vv. af Fr. Arndt. Öfvers., Lund 1849.

Luther-Boken, eller Den dyre Gudsmannen Doktor Martin Luthers lefverne och gerningar af Herman Fick. Öfversättning från tyskan. Galesburg 1858.

* Jämför "Minne af den 2 mars 1886". Rock Island, Ill, A. B. C. 1886.

Vissheten i Bekännelsen, predikan hållen vid öppnandet af Augustanasynodens 6:te årsmöte i Princeton, Ill., den 9 juni 1865, af synodens president och tryckt på synodens begäran. Chicago 1865.

Samvetets betydelse i Reformationen, tal hållet vid Augustana College den 5 november 1880. Moline, Ill.

Försök till förklaring öfver Efeserbrevet. Rock Island, Ill., 1888.

Det Gamla och Nya Hemlandet, 4 årgångar från 1855 till och med 1858. Redigerad af dr T. N. Hasselquist. Galesburg, Ill.

Det Rätta Hemlandet, sedermera Augustana, med endast några kortare afbrott redigerad af dr T. N. Hasselquist från 1856 till och med 1889.

Åtskilliga uppsatser i tidningar, tidskrifter o. s. v.

PASTOR HÅKAN OLSSON.

Efter mycket och ihärdigt bedjande har pastor O. lemnat mig nedanstående, egenhändiga teckning af några drag ur sitt lif. Af en sådan teckning kan man se Guds förunderliga skickelser och få anledning att tacka Gud.

”Jag föddes till världen”, säger han, ”den 11 juli 1831. Mina föräldrar, Ola Jönsson och Elsa Svensdotter, egde ett litet hemman ett stycke ifrån byn Kullan i Jemshögs socken i Blekinge. Vi voro 12 syskon. Då jag var omkring 6 år, bygde min fader, såsom allmänt var den tiden, ett bränneri; men det dröjde icke länge, förr än den då nitiske och vidt beryktade Pehr Nyman kom och höll en nykterhetspredikan i församlingens kyrka, och min fader blef väckt. Hemkommen från kyrkan gick han strax in i bränneriet, släckte elden under pannan, gjorde upp räkning med brännmästaren och bad honom gå. Vi öfrige i huset och hela granskapet förundrade oss öfver hvad det var som gick åt honom och hvad som hade händt honom. Min moder blef ock snart kraftigt berörd af Guds ord tillika med många andra inom socknen, och dessa väckta själar började nu att gå långa vägar för att höra P. Nyman och andra, som voro kända för att vara andligt sinnade lärare.

Jag hade den stora förmånen att såsom barn få en kristlig uppfostran, och hvad jag såsom barn fick se, höra och erfara af en allvarlig gudsfruktan, det är ännu kvar i mitt sinne. Tre af mina syskon dogo såsom barn; sex af dem, som lefde, voro äldre än jag, och de brukade kalla mig presten, emedan jag stundom agerade prest.

Då jag hade gått igenom den då uppkomna barn- eller folkskolan, påyrkade några, att min fader borde sända mig till

PASTOR HÅKAN OLSON.

Lund, för att studera, hvartill jag ock hade stor håg; men han svarade mig, att han icke kunde, det kostade för mycket. Han sade mig ock, att om Gud ville hafva mig till prest, så visste han nog utväg att åstadkomma det.

Efter min konfirmation kom jag snart ut i onda sällskap och for snart såsom den yngre sonen långt bort i syndens främmande land.

År 1852, då jag blef myndig, fattade jag beslutet att i sällskap med andra från hembygden resa till det då okända, men af några från Småland beprisade Nord-Amerika; och min fader lofvade mig respenningar. Jag sade mina vänner, att jag icke skulle gråta, då jag tog farväl af min fader, ty jag tyckte, att han hade varit så sträng och hård emot mig; men då morgonen kom och han tog mig i handen och sade: Käre Håkan, du är en förlorad son, och nu reser du långt bort i främmande land, der du icke mer hör mina förmaningar, och jag får väl icke mer se ditt ansigte, men jag vet, att den himmelske Fadern når dig, och då du kommer i nöd, fatta beslutet att stå upp och gå till honom m. m., då blef jag vek om hjertat. Denna afskedsstund och min faders ord och tårar förföljde mig icke allenast på resan, utan ock här i det främmande landet.

Vi hade en långsam och besvärlig resa, 7 veckor från Göteborg till New York. Särdeles en natt hade vi en svår storm, men fastän jag sjelf var en otrogen, försökte jag att trösta dem, som voro förskräckte. Då stormen var öfver, voro vi åter glada i synden och fåfängligheten. Efter ankomsten till New York kommo predikanter om bord och talade med oss och bjödo oss till Betelskeppet. Der hörde jag Hedström och Nyman, men mins ej, om jag tog något intryck deraf. Resan fortsattes till Chicago och derifrån till Joliet, der vi stannade några veckor för att arbeta på järnvägen. Vi visste, att pastor Hasselquist skulle komma till Knoxville på eftersommaren, och därför tänkte vi oss dit för att få höra Guds ord, ty vi voro icke fullt säkra i vår otro; men straffet allena lärer gifva akt uppå ordet. Komna till Knoxville, dröjde det icke länge, förr än några af sällskapet blefvo sjuka. Jag blef ock nedlagd på sjuksängen för flere veckor; jag var utan penningar, men blef intagen hos en norsk familj. Krafterna aftogo, och jag såg icke annat än död och evighet för handen. Jag bad min husvärd, att han ville sända bud till en af mina reskamrater att komma till mig, ty jag ville bedja honom, om jag doge, att skrifva till mina föräldrar derom.

Kl. efter 10 på qvällen kom han hem och upp till mig, der jag låg törstande, med en kruka bränvin och erbjöd mig detta såsom medicin. Jag sade honom, att det var just bränvinet, som hade varit orsaken till mitt förderf, och ville icke smaka det. Han blef otålig och med flere grofva eder lemnade han mig i mörkret. Jag led af en svår törst såsom följd af en brännande feber; jag ropade några gånger för att få vatten, men intet svar. I anledning häraf kom jag att tänka på den rike mannen, då han i helvetet och pinan låg. Jag har icke vare sig förr eller sedan hört någon så kraftig predikan öfver detta evangelium, som den natten. Det går ej an att beskrifva, hvad jag den natten fick se och erfara: jag såg något af hvad Saulus såg på vägen till Damaskus. På efternatten erfor jag en obeskriflig kraft. Lidandet af sjukdomen och törsten försvann, jag stod upp, gick fram och tillbaka i rummet och tackade Gud, så godt jag kunde.

Återställd till helsa och krafter försvunno snart de ljufva känslorna och de goda föresatserna. En tid derefter kom jag till en liten stad omkring 11 mil från Knoxville, der jag såsom smed fick arbete; men saknande tillfälle att få höra Guds ord och utan kristliga vänners gemenskap, började mitt hjerta och sinne på nytt att intagas af världens fåfänglighet. Guds ord och bönen försummades; jag blef mer och mer omtyckt och prisad af min husbonde. Under julen ville jag helsa på mina vänner och reskamrater i Knoxville samt äfven höra pastor Hasselquist, hvilket ock skedde. När julen var öfver, återvände jag till min husbonde; men kom af en obetydlig omständighet att flytta från honom snarare, än som var tänkt. Jag kom nämligen ovetandes hem med ett visst slags ohyra, som jag fått i Knoxville; husmodern upptäckte djuren och blef förskräckt, och detta blef orsaken till att jag åter flyttade till K., och det dröjde icke länge, förrän jag fick se och veta, att denna flyttning blef en orsak till min andliga räddning. Så kan Herren begagna sig af småsaker för sina ändamål. Några gamla förfarna och nu hemgångna kristliga vänner visade mycken omsorg om och deltagande med mig och voro de synbara redskapen Gud begagnade för mitt andliga väl.

Året 1854 predikade Herren Gud i synnerhet våldeligen för oss i och omkring Knoxville. På sommaren och i juli månad, om jag minnes rätt, utlyste pastor Hasselquist gudstjenst för hvarje dag i veckan. Pastor M. F. Hokanson från New Sweden, Iowa, hade ock lofvat komma och kom äfven

på hösten. Koleran hade redan börjat härja; immigranter kommo i massa och blefvo ansatta af sjukdomen. En allmän rörelse förspordes, och nästan hvem man träffade, ung eller gammal, hade detta till hufvudfråga: Hvad skall jag göra, att jag må varda salig? Under flere veckor var det min syssla att besöka de sjuke och begrafva de döde. På hösten och under den följande vintern hade vi bönemöten i kyrkan och i hemmen nästan hvarje dag, och pastor Hasselquist var med oss, så ofta det var honom möjligt. Jag mins första gången, då H. uppfordrade mig att börja med bibelläsning och bön; han ålade mig äfven att tala till de församlade. Jag läste Luk. 15 och sade dem, att jag var den förlorade sonen.

1855 öfvertalade Hasselquist mig att komma till honom i Galesburg för att taga lexor af honom i kyrkohistorien och andra ämnen, och jag höll på i några månader att gå, ja, stycketals springa imellan Knoxville och Galesburg en gång i veckan; för öfrigt stod jag träget i min smedja. Jag höll på omkring ett år att på detta sätt studera och smida. En from och förståndig man blef imellertid mycket förvånad öfver pastor Hasselquists oförstånd att nödgja mig till att försöka studera, och han sade mig, hvad jag förut var öfvertygad om, att jag var för gammal, fattig, utan underbyggnad och saknade de naturliga gåfvorna och egenskaperna för att vinna något med mitt försök. Väpnad med hvad min vän hade sagt mig, begaf jag mig i väg till Galesburg den bestämda dagen; jag skulle göra reda för min lexa, men ock med den föresatsen att jag dermed skulle sluta. Jag uträttade mitt ärende, men pastor H. blef ovanligt sträng och sade, att detta tal och dessa tankar voro af djefvulen, ja, han var mycket sträng. Men sedan följde han mig nära halfva vägen till Knoxville för att trösta och uppmuntra mig. Han rådde mig att flytta till Galesburg för att vara honom närmare, hvilket jag ock gjorde och blef der i något öfver två år.

1857 utsände han mig som kolportör till New Sweden, Iowa. Året derpå hölls konferensmöte i Galesburg, och pastor O. C. T. Andrén, som nyligen var återkommen från ett besök i New Sweden, var närvarande och medförde en kallelse från församlingen derstädes till mig att blifva dess lärare. Hvad nöd och ångest denna kallelse bringade öfver mig kan jag icke beskrifva. När alla lemnade kyrkan för middagen, blef jag qvar, och om någon hade sett mig der ensam, hade man troligen tänkt, att jag höll på att förlora förståndet. Jag för-

sökte att komma undan och att svara nej; men pastor Andren sade mig, att han hade tydligen sett Guds ledning i valet, och att han var viss om att det var Guds vilja, att jag skulle gå dit. "Du måste gå dit", sade han. Pastor Hasselquist gjorde ock hvad han kunde att beveka mig till att svara ja på kallelsen och lofvade att ofta komma till mig och hjälpa och undervisa mig, huru jag skulle föra kyrkoböckerna m. m.

Efter att hafva erhållit license flyttade vi dit i oktober 1858; jag reste i förväg, och pastor Hasselquist följde min hustru och dotter dit en vecka senare. Församlingen hade då en liten stockkyrka och ett litet presthus af stockar med ett rum. Der var icke så bekvämligt på den tiden; men det fick gå för sig. Jag kommer ihåg, att på söndagen, sedan vi hade spisat (bordet bestod af en kista), trampade Hasselquist på en golfbräda, som kantrade, och i föskräckelsen slog han ihop händerna och sade: "Man kan bryta af sig benen i presthuset!" Vi hade en stege i det ena hörnet af rummet, och på den kom jag till min studerkammare på vinden. Lönevilkoren för året voro \$200 och fritt husrum.

Tillståndet i församlingen och samhället blef snart känt. Flere samhällssynder voro allmänt herskande, krogar funnos, och en sådan var belägen icke långt ifrån kyrkan. Några af de mäktigaste togo hem ifrån Burlington tunnevis af den allmänt omtyckta rusdrycken. Tillståndet i församlingen syntes vara ohjelpligt, och därför tänkte jag lemna den och gå till baka, men först rådfrågade jag mig med pastor Hasselquist. Han sade, att jag icke skulle fly för ulfven, utan möta honom med Andens svärd, hålla på i tron att bedja och bida efter Herrens hjälp.

Under juldagarne 1860 började en allmän väckelse, och i synnerhet under fastlagstiden syntes både unga och gamla blifva kraftigt berörda af Guds Ande. Under flere veckor hade vi bönestunder för hvarje qväll här och der i husen, och dessa möten räckte ofta halfva natten, ja, stundom hela natten. Sålunda höllo vi på att läsa, bedja, samtala och sjunga våra Hemlandssånger. Mycket i dessa rörelser var visserligen ytligt och berörde endast känslan och liknade den säd, som föll på stenören; men här och der föll dock Guds ords säd i god jord och bar frukt. Efter denna väckelse blef det möjligt att öfva kristlig kyrkotukt.

År 1869 flyttade jag till Swedesburg, en liten annexförsamling i Henry co. ungefärligen 16 mil i öster från New Sweden.

Denna församling uppstod af sådana, som flyttade dit från New Sweden och andra platser. Här stannade jag till i oktober 1876, då jag med familj flyttade till Mariadahl, Kansas.

Församlingen i Swedesburg blef af Herren synbarligen krönt med mycken nåd och välsignelse. Många kommo till lif i Guds Sons tro. Väckelserna derstädes voro olika hvad vi hade sett och erfarit i New Sweden, ty de syntes gå mera på djupet, och kännedomen af synd och nåd kom mera på öfvertygelsens väg. Denna plats blef mig mycket kär, och därför bringade kallelsen till Kansas mig i stort qual, och till att börja med var församlingen emot att jag skulle antaga den samma. Men sedan kyrkorådet i Swedesburg hade hört brefven, som kommo med och efter kallelsen från Kansas, vågade ingen sätta sig emot saken. Under en veckas tid hade jag ingen ro hvarken natt eller dag. Några rådde mig att gå till Rock Island för att rådgöra med professorerna Hasselquist och O. Olsson, hvilket jag ock gjorde. H. affrådade mig, men O. påstod, att jag borde antaga kallelsen, och därför fick jag resa hem ännu mera oviss i mitt sinne. Men genom bref från den nu hemgångna mrs J. A. Johnson, i hvilket hon troget och fullständigt beskref tillståndet i församlingen i Mariadahl, och huru folket var förbistradt och förskingradt såsom får utan herde, då blef jag öfvertygad, att jag måste antaga kallelsen, och svarade i Herrens namn ja på den samma. Det kändes påkostande att lemna den kära församlingen i Swedesburg. Aldrig skola vi glömma afskedsstunden. Kyrkorådet hade, oss ovetande, ordnat det så, att efter afskedspredikan alla både stora och små skulle få tillfälle att komma fram och taga farväl. Några af diakonerna talade några hjertliga ord å församlingens vägnar; en erinrade om att jag varit hans och flere andras pastor i snart 19 år. Det första paret jag vigde såsom deras pastor stod upp inför församlingen med sin barnskara och betygade, att de voro ett lyckligt äkta par. Derefter stod en yngling upp och sade, att han var den förste, som jag döpte, och skattade sig lycklig att tillhöra Kristi församling. Prof. Rydholm var närvarande och talade till slut några rörande ord om hvad han såg och kände och betygade, att han hade tydligen sett Guds närvaro i församlingen. Ja, det är underligt, huru Guds ord kan genom tron förena människor till ett hjerta och en själ.

Vi kommo till Mariadahl i oktober 1876, och hela församlingen var oss till mötes i och omkring presthuset. Vi hörde

ifrån alla ett hjertligt: *välkommen!*, och många bevisade i gerning, att det var så. För de äldre bebyggarna var jag icke okänd. Pastor John Johnson var här 1863 och stiftade församlingen, och 1865 och 1866 var jag här på besök såsom resepredikant; då voro här få, men nu ganska många. I flere år var jag ensam predikant på hela fältet, som nu utgör Clay Centre missionsdistrikt. Mitt pastorat utgjordes af Mariadahl, Walsborg, Waterville och Frankfort; dessutom måste jag besöka Swedesborg, Scandia och Brantford längre vesterut." Så långt pastor Olsson.

Mycket kunde här vara att tillägga, ty O. har såsom vägrödjande missionspastor gjort många lärorika erfarenheter; han har varit i många äfventyr och faror, ur hvilka dock Herren mången gång underligt hulptit honom. Begåfvad med ovanligt stark helsa och krafter, har han kunnat uthärda strapatserna som få och därför kunnat uträtta mycket. Men hans lefnadssaga är ännu icke slut. En gång, när den fullständigt berättas, hoppas jag, att den skall blifva ett kärt och uppbyggligt minne i våra församlingar till förhärligandet af Guds mäktiga och omskapande nåd. Blott ett får jag tillägga: H. O. har blifvit begåfvad med ett mekaniskt hufvud, som, möjligen mer än som helsosamt varit, gått hafvande med otaliga uppfinningar, af hvilka en del blifvit verkligen framfödda, troligen till liten båtnad för honom sjelf eller andra. Dock, Guds vägar äro underliga, och änden är icke ännu.

Fjerde kapitlet.

Moline och Rock Island. — Geneseo. — Pastor O. C. T. Andrén.

DE FÖRSTA KÄNDA SVENSKAR I MOLINE OCH ROCK ISLAND.

VID början af 1851, då jag vistades på dessa platser, funnos der några få svenskar. Bland dessa kommer jag ihåg följande: Olaus Bengtson och familj; skräddaren Carl Johanson och hustru, Maja Stina, från Kämpstad i Östergötland. Desse voro de äldste på platsen. Notisen om dem i "Svenskarne i Ill." sidan 116 är, så vidt jag påminner mig, riktig. O. Bengtsons kommo dit 1847, vandrande till fots från Chicago och bärande barnen och hvad de hade. Carl Johanson kom dit 1848 efter att någon liten tid hafva vistats i Andover. Bägge dessa familjers namn förekomma på listan öfver de första församlingsmedlemmarne i Andover under den 23 mars 1850. Saken förhöll sig så, att de inskrefvos i församlingen i Andover, innan församling bildades i Moline. Vid den ofvan nämnda tiden, då jag vistades i Moline, var O. B. redan vänd till metodismen, och Jonas Hedström hade sitt kvarter och sina "meetingar" hos honom, när han besökte Moline. Carl Johanson åter var på den tiden luteran, fastän utan andlig erfarenhet; han tog emot pastor Esbjörn och var hans och hela församlingens värd. I ett litet rum på 14 x 16 fot, som han hyrde i ett tegelhus, tillhörande en amerikanska, mrs Bell, fick hela hopen rum, som bevistade den luterska gudstjensten. Johanson var hjälpsam, och som han kunde rådbråka litet engelska, fick han bittida och sent springa och hjälpa de nykomne i alla deras angelägenheter. Ett par år senare blef han en ifrig baptist och en bitter motståndare mot luteranerna.

Vidare erinrar jag mig Abram Anderson från Gnarp i Helsingland, en äldre dräng, tyst och beskedlig. Han förvärfvade sig litet egendom, och före sin död, några år derefter, testamenterade han till den luterska församlingen en tomt

med ett litet hus på, till boställe för dess blifvande pastor. Jon Olson, Stenbo-gubben, har jag omnämnt förut i första afdelningens 2 kapitel. Hos honom bodde en tid Per Anderson från Hassela och Per Berg från Hög, Helsingland, hvilka fram på våren 1851 reste till Minnesota och grundade der Chisago Lake nybygge. Peter Viklund från Ångermanland, som vid samma tid gjorde dem sällskap och satte sig ned och dog i närheten af Taylors Falls, Minn., var ock i Moline på den tiden. Vidare: Daniel Nilson från Norrbo, Helsingland, som också samma år begaf sig till Minnesota och grundade Marine nybygge i närheten af Marine Mills.

Sven Jacobsson, en snickare, om jag minnes rätt, från Wärmland, hvilken sedermera flyttade till Vasa, Minn., men återkom till Moline efter några år.

M. P. Peterson, som sedan flyttade till Walnut Grove, nu Altona, och derifrån till Iowa. Hans Smith, som fram på sommaren 1851 kom med familj från Princeton, blef sedermera baptist och flyttade sedan till Chisago Lake.

I Rock Island kommer jag i håg en J. Bäck och Peter Söderström, bägge mågar till komministern J. Rolin i Hassela; Jonas Strand, Jonas Norell, Erik Thomasson, alla tre ungkarlar från Norra Sverige. E. M. Manké, sedan baptist, och som troddes hafva omkommit vid ångaren "Austrias" brand den 13 september 1858.

Desse voro ibland de svenskar, som jag på vintern 1851 lärde känna, af hvilka de fleste brukade bevista de luterska gudstjänsterna hos Carl Johanson eller i andra privata hus. Några andra funnos väl, men de visade sig sällan vid gudstjänsterna.* De följande åren kommo fortfarande nya svenskar, som dels slog sig ner der, efter som de fingo arbete i de efter hand uppblomstrande plogfabrikerna och pappersbruket, dels öfvervintrade eller stannade någon tid för att sedan fortsätta resan till andra orter. Under det svåra kolera-året 1854 dogo ganska många, och nöden och lidandet voro ganska stora. Men efter den tiden gick man en ljusare framtid till mötes, och Moline och Rock Island hafva qvarhållit en ganska stor svensk befolkning, hvilken i allmänhet haft sin goda utkomst, och en del hafva arbetat sig upp till välstånd och förmögenhet.

Bland de tidigaste svenskar, som i Moline tagit en vigtig del i stadens och dess industriers utveckling och sjelf arbetat sig

* I ett bref af Esbjörn 1852, tryckt i dr Fjellstedts tidning "Bibelvänner" 5:te årg. nr 9, uppgifvas svenskarnes antal i Rock Island och Moline till "säkert 100."

fram till förmögenhet, kan nämnas Anders Friberg. Han är, enligt "Sv. i Ill.," född den 8 april 1828 i Skräflinge socken, Malmöhus län, men uppföddes i Göteborg och lärde der smedyrket. 1850 utvandrade han till Amerika. De första nio månaderna tillbragte han i Chicago, for sedan till Minnesota, men stannade der blott en kort tid. Han begaf sig sedan till Rock Island, Ill., och flyttade omsider till Moline, der han lefvat allt sedan och verkat med stor framgång som fabrikant. Han har varit och är själen i det stora "Moline Plow Company", i hvilkas verkstäder många hundrade svenskar hafva arbetat. Han är ock uppfinnaren af den berömda "Western Cultivator".

Helsotillståndet, i synnerhet under de tidigare åren, var icke det bästa i Moline, troligen till följd af dålig dränering, hvarför frossfeber var en mycket gängse sjukdom. I Rock Island påstods det vara mycket bättre på grund af det nära ytan liggande kalkstensberg, på hvilket staden är bygd.

DEN SVENSKA LUTERSKA FÖRSAMLINGENS ORGANISATION OCH HISTORIA TILL 1860.

Såsom vi hafva sett, utsträckte pastor Esbjörn tidigt sin verksamhet äfven till Rock Island och Moline och äfven strax derefter metodistpresten J. Hedström. Ett par veckor efter min ankomst till Andover på hösten 1850 stiftade Esbjörn vid ett besök på dessa platser en svensk lutersk församling, hvilken allt sedan, fastän i början mycket svag, har egt bebestånd. Protokollet, som dervid fördes, lyder i sin helhet sålunda*:

Protokoll, hållet vid lagligen utlyst sockenstämma i Moline, Rock Island co., Ill., den 1 december 1850.

Organisation af svenska evangeliska luterska församlingen i Moline.

Beslutadt, 1:o att vi, för vår egen andliga välfärd och för befrämjande af den sanna evangeliska läran och Jesu rikes tillväxt bland våra landsmän och våra efterkommande, enhälligt förena och bilda oss till en evangelisk församling, som skall kallas Sv. Ev. Luterska Församlingen i Moline, Rock Island county, Illinois.

* Tryckt i traktattidningen "Tempeltjenaren", utg. af pastor H. O. Lindeblad, Moline den 1 december 1887, församlingens årsdag.

Beslutadt, 2:o att endast de, som gifva tillfredsställande försäkran om en sann hjertats förändring, beflita sig om att lefva efter Guds ord och vilja upptagas såsom medlemmar af denna församling, kunna så blifva.

Beslutadt, 3:o att vi antaga den grundsats, att det gamla och nya testamentets heliga skrifter äro Guds ingifna ord; att detta ord har den högsta myndigheten och innehåller en tillräcklig och ofelbar regel för människors tro och leverne, så att hvad som deruti icke innehålles och dermed ej kan bevisas, fordras icke att tros eller göras för saligheten; samt att den heliga skrift är den enda regel, hvarefter man kan pröfva och afgöra alla tvister, omdömen och tal i andliga ämnen; att ingen lag, tradition eller sätt antages eller uppehålles, som är emot skriften; att symbola, mötens beslut och människors meningar uppehållas endast så vida, som de öfverensstämma med Guds ord, samt ändtligen att luterska kyrkans symboliska böcker innehålla en rätt uppfattning och framställning af Guds ord, hvarför vi förklara och antaga dem för vår tros- och lärogrund näst den heliga skrift.*

Moline den 1 december 1850.

Med originalet lika lydande intygar

O. C. T. ANDRÉN.

Hvilka som utgjorde de förste medlemmarne, har jag icke kunnat få reda på; men jag minnes, att Carl Johanson och hans hustru, Abram Anderson, M. P. Peterson och hustru och, till att börja med, Olaus Bengtson och familj, P. Berg och familj, Daniel Nilson och familj, Olof Hinderson och hustru från Hassela, Karolina Söderberg och Karin Söderberg från Svinhult, Linköpings län, voro bland detta antal.

Bland de tidigare medlemmarne de följande åren voro, 1851: Per Larson från Skurup; Carl Lindman och svågern Erikson och deras familjer, den förste från ett ställe, som kallas "Riket" i Jersnäs socken; 1852 kom Per Bodelson; 1853 enkan Johanna Hallgren från Karlskoga, hustru Elna Mattson från Önnestad; 1854: Per Hanson från Trolle Ljungby, hustrun Karna (1857). Vidare: A. Sjölin och hustrun Anna från Breared; Carl Aug. Billington från Karlskoga och hustrun Anna; Charl. Söderberg från Svinhult, Linköp:s län; Joh. Erik Johanson och Kristina Greta Peterson från Skede, Jönköp:s

** I dessa resolutioner känner man tydligt igen Esbjörns hand; den 2:dra är i öfverensstämmelse med hans instruktion från Am. H. M. S., och den 3:dje är den samma som hans reservation vid inträdet i Norra Ill.-synoden. Jämför dess första mötes protokoll.

län; hustrun Charl. Anderson från Säglora, Elfsb:s län; enkan Anna Köhler från Bjurkärn; enkan Inga Jansd:r från Asarum; enkan Maria Johanson från Karlskoga; Per Bengtson från Skåne och hustrun Sofia (1856); Nils Anderson och hustrun Brita från Hösna, Elfsb:s län; enkan Anna Johanson från Berghem från samma län. — 1855: Johan Janson från Karlskoga. — 1856: Jörgen Lindahl från Ribe, Danmark, och hustrun Eva; Per W. Nilson från Trolle Ljungby, Nils Östergren från d:o, hans hustru Ingrid Bergström från Bergsjö i Helsingland; Carl F. Gard från Sjögestad och Anna Elisabeth från Åtvida, Linköp:s län; Peter Lind från Gnarp i Helsingland och hans hustru Emma Charlotta Uddvall från Christdala, Kalmar län; E. Lind och Anna Norberg, Anders E. Lind, Erik Olson, alla från Gnarp; enkan Johanna Erikson från Berghem; Gustaf Gustafson och Sofia Peterson från Horn. — 1857: Elna Hansson från Trolle Ljungby; Nils Peterson och hustrun Bengta från samma plats.

Dessa voro några bland församlingens tidigare medlemmar, af hvilka ännu många lefva.

Såsom vi redan sett, börjades sommaren 1851 ett kyrkobygge med en del af de penningar, som Eshjörn samlade under sin resa i de östra staterna samma år. Kyrkan, som var mycket liten och bygd af "frame", stod i då varande utkanten af den lilla köpingen på samma ställe, der den nya kyrkan nu står, och det dröjde länge, innan den blef färdig. I detta ofullbordade skick — ty hon utgjorde länge blott den yttre stommen till ett hus — begagnades hon dock till gudstjenstliga ändamål. Först i januari 1857 blef hon så pass färdig, att hon kunde invigas. Derom skref pastor Hasselquist i Hemlandet: "Vi hafva haft glädjen ånyo att deltaga i en kyrkoinvigning, nämligen invigningen af svenska kyrkan i Moline, söndagen den 11 januari detta år (1857). Denna kyrka är visserligen en ibland de äldsta af dem, som af de i senare tider utflyttade svenskarne uppbygts; men dels dröjde det länge, innan hon hann fullbordas, dels har församlingen en längre tid varit utan lärare, och måhända för den skull ej heller känt vidare behof denna högtid. Nu hafva de imellertid så till vida fullbordat kyrkobyggnaden, hafva erhållit lärare, som bosatt sig ibland dem, och då nu äfven Mississippi-konferensen skulle sammanträda på stället, så yttrades den önskan, att invigningen måtte ske. Den försiggick ofvan nämnda dag i närvaro af en talrik skara människor, som kyrkan näppeligen

kunde rymma. Kyrkan har en förmån, som ännu ingen svensk kyrka i Amerika har mer än denna, nämligen att ega en ringklocka; man var just sysselsatt att fullborda tornet och hann så långt, att klockan kunde upphängas på lördagseftermiddagen, och kallade den derefter med sitt klara ljud folket till samman. Den är visserligen icke stor, men gör dock samma gagn som en stor. Måtte den aldrig kalla förgäfves till Herrens hus! Detta är väl den första kyrkklocka i svensk kyrka i detta land, men vi äro förvissade, att den ej länge blir den enda.*” Närvarande konferensmedlemmar vid detta tillfälle voro: L. P. Esbjörn (som dock reste hem på lördagen), T. N. Hasselquist, O. C. T. Andrén, B. G. P. Bergenlund, ombuden Carl Lindman från Moline, N. P. Peterson från Andover och Pehr Ingemanson från Knoxville.

Denna kyrka blef tillbygd, sedan flyttad öfver gatan och är nu privat mans egendom.

Församlingsvården.

Pastor Esbjörn var den förste luterske prest, som började det andliga arbetet bland svenskarne i Moline och Rock Island och som så ofta han kunde fortfor att besöka dem. Men då hans öfriga fält och krafter icke tilläto honom att egna mera tid åt församlingsvården, så är det klart, att den blef mycket otillräcklig. Oaktadt man vintern 1851 kunde finna få spår efter någon allvarligare kristendom, så var folket ganska villigt att höra Guds ord, när tillfälle gafs, och det visade sig en angelägenhet att fasthålla den luterska bekännelsen. Genom Jonas Hedströms besök hade några börjat fatta tycke för metodismen, och derigenom uppkom en liflig, ja, jag må väl säga köttslig strid om andliga ting. Denna strid hade imellertid den nyttan, att många begynte att bättre taga vara på hvad de hade uti den luterska bekännelsen och att med mera öppet öra gifva bättre akt på det predikade ordet. På våren började äfven en allvarligare hunger efter Guds ord att visa sig. Väl kommer jag ihåg den 22 april, då Esbjörn predikade hos Carl Johanson. Rummet var fullt af folk, och det blef mycket varmt derinne. Esbjörn predikade och svettades, men bäst som han höll på, tog han af sig rocken och fortsatte i skjortärmarne, helt naturligt; ingen syntes störd deraf, utan alla lyssnade uppmärksam. Slutligen kände han sig alldeles utmattad, satte sig ned och sade till mig:

* "Hemlandet" 1857 nr 2.

Nu får du fortsätta. Rätt häpen öfver uppdraget, försökte jag för första gången i en folksamling att säga något, jag mins nu icke hvad, men troligen var det min ungdom och mina gestikulationer, som kanske mest bidrogo, att det blef en högljudd gråt och rörelse i den lilla folksamlingen.

Hade det varit en lärare på platsen vid den tiden, så hade möjligen icke så många, som fallet blef, dragits in i den baptistiska rörelsen, som började året derpå.

Under sommaren 1852 gjorde Esbjörn bekantskap med en ung man från Stockholm vid namn C. J. Valentin. Denne man, som hade varit i något handelsyrke, men icke hade några vidare skolkunskaper, besjälades af en viss religiositet och ifrade för den luterska kyrkan. Om nu Esbjörn vände sig till honom eller han vände sig till Esbjörn, känner jag icke; men saken är, att Valentin infann sig på N. Ill.-synodens möte i Chicago i oktober 1852, blef examinerad och erhöll license eller fullmakt att förvalta predikoämbetet i Rock Island och Moline. I ett bref i maj 1853 säger Esbjörn: "Det var den svåra bristen på lärare, som förmådde oss att ge Valentin license såsom lärare i Moline. Hade han icke varit der, så hade Palmqvist förvillat hvar enda svensk i Rock Island och Moline." Det senare torde man få betvifla; men så mycket kan man säga, att Valentins verksamhet hade det med sig, att de luterske svenskarne hade någon att samla sig omkring; att de luterska gudstjensterna vidmakthöllos och att folket icke rent af nödgades att gå till andra bekännare för att besöka en svensk gudstjenst.

Att baptisterna i synnerhet kände, det Valentin stod i vägen för dem, började snart att visa sig; och det måste ty värr sägas, att de ådagalade allt för mycken köttslig bitterhet emot honom, kallande honom "död oxe, en högst ovärdig människa" m. m. I början af året 1853 var striden mycket hetsig. Esbjörn begaf sig då dit för att undersöka förhållandet, och huru han fann ställningen, vill jag låta honom sjelf berätta. Den 12 maj skref han: "Vid en resa dit ned för en liten tid sedan fann jag, att der var en stor strid mellan honom (Valentin) och vederdöparne, i hvilken det tycktes, som de å bägge sidor voro felaktige (såsom oftast händer). Han har i några delar gått häftigt till väga och är dessutom något lagisk i sina predikningar (hvilket dock de, såsom tillhörande en annan församling, hafva intet att göra med). De åter äro beklagligen rätt bittra och fördömmelsesjuka. — — — Om deras tro vore bättre än hans, så får den icke bevisa sig

med skällsord. — — — Att der är strid, det undrar jag icke på, när de blifvit intagne af den baptistiska villfarelsen och den ena parten dessutom lutar åt lagisk kristendom och den andra åt antinomism; men att de så förfärligen sätta den kristliga anden åsido och förgäta skriftens tydliga ord: Tillstäd inga klagomål mot en prest utom med två eller tre vittnen, hvilka ord icke äro talade om goda, fromma och trogne prester, utom om felaktiga och brottsliga — det är alldeles beklagligt. — — — Slutligen reducerade det sig till följande tre punkter: 1) han hade vid det första dop han verkställde glömt gifva barnet namn; 2) flyttat sin "meeting", från onsdags till tisdags qväll, när baptisterna flyttade sin till samma qväll; 3) på en "meeting", vid mottagandet af en pris snus, sagt. 'Det var förb—dt godt snus'. När jag sedan i 'deacons' närvaro examinerade Valentin, så befans: 1) att han verkligen vid sitt första dop i häpenheten och ovanan begått den nämnda förlåtliga förseelsen; 2) att denna flyttning (hvertill han och hans församling dessutom hade fullkomlig rätt) endast bestod uti flyttningen af en sångöfningstimme till tisdagsafton för att på onsdagsqväll ge rum åt en engelsk skola, som både luteraner och baptister ville besöka; men som baptisterna ej kunde besöka, om den hölls på tisdagsqväll, då Palmqvist utsatt 'meetingar.' Således var det en uppsåtlig förvändning af sanningen: 3) befans 3:je punkten vara lögn. De bägge deacons* hade vid tillfället stått mellan Valentin och gubben, som bjöd honom snus, och sett honom taga't, men intygade bägge, att han ej dervid sagt de anförda orden, eller något annat anstötligt. Gubben, som fört ut historien lärar dessutom vara *döf*. — — — Valentin åter förmanade jag att iakttaga mera saktmod och ödmjukhet i sitt förhållande mot de villfarande och bedja Herren om nåd att få mera insigt och erfarenhet i evangelium och ett mera evangeliskt predikosätt. Efter hemkomsten fick jag från honom ett litet häftigt bref, hvarpå jag skref ännu allvarsammare till honom. Derpå fick jag ett bref med tacksägelse, att jag hade varnat honom som en fader, och dessutom ett annat sedan i samma ande. Om det annars är uppriktigt (som det ser ut), så tycks det, som hans stela natur härvid ödmjukat sig under Guds allsmåttiga hand, det Herren för Jesu skull gifve."

Det ser ut, som om Valentin flyttade från Moline under

* De voro Carl Lindman och Nordin, enligt ett annat bref till Hasselquist rörande denna sak.

sommaren 1853, åtminstone var han i Princeton på hösten och betjenade svenskarne der någon tid. Vid synodalmötet samma höst i Galesburg var han frånvarande, men synes likväl hafva fått sin fullmakt förnyad. Följande år vid mötet i Peru fick han åter sin fullmakt förnyad, och det ålades honom att studera under Esbjörn; men i stället för att göra detta begaf han sig utan permission till Sverge och vistades der några år. Vid 1855 års synod suspenderades hans license, till dess Valentin infann sig i synoden, men han skulle återfå den samma, om han ansågs vara värdig. Sedan hörde man icke af honom på några år; men under rebellkriget uppdök han igen här i landet och "ingick som frivillig i kompaniet D af Illinois 57 infanteriregemente." Men "han bevisade sig en lika dålig kämpe för Unionens som för Kristi sak, ty liksom han öfvergaf sin spåda hjord i Princeton, så öfvergaf han sitt regemente. Han deserterade och flydde hem till Sverge, hvarifrån han skriftligen sände förklaring, att han ej med godt samvete kunde tjena i unionsarmén, enär hans sympati låge på sydstaternas sida."* Efter kriget lär han dock ännu en gång hafva återvändt hit till landet.

Efter Valentins afflyttning från Moline måste Esbjörn igen åtaga sig pastoralvården; men diakonen Carl Lindman ledde gudstjänsterna, då den förre icke var der. Denne L., som var från "Riket" i Jersnäs socken i Jönköpings län och var murare till yrket i Sverge, var en på hufvudets och hjertats vägnar rikt utrustad man. Han hade ett skarpt förstånd, stor beläsenhet, i synnerhet inom den andliga literaturen, och hade en god förmåga att uttrycka sig i tal och skrift, och var omutligt tillgifven hvad han ansåg vara rätt och sant, kan hända någon gång ända till öfverdrift. Han hade en rik andlig erfarenhet, i det han hade börjat som en Murbäcks lärjunge, men småningom kommit till en mera evangelisk uppfattning af salighetsvägen, men han var luterskt kyrklig och hörde ingalunda till de löse. Såsom diakon verkade han med sina pund utan tvifvel till församlingens bästa under denna tid. Imellertid hade pastor P. Ahlberg i Sverge blifvit kallad till församlingens pastor, och församlingen hade under 1854 fått ett jakande svar från honom, men glädjen deröfver blef kort, ty på grund af förekommande hinder tog Ahlberg sitt löfte tillbaka och blef qvar i Sverge. Flere enskilda församlingar hade ock förut försökt att kalla prest från

* "Svenskarne i Illinois" sidan 188.

Sverige, men utan resultat. Konferensen, som sammanträdde på hösten i Andover, beslöt därför, att prestkallelser till Sverige hädanefter böra gå genom konferensen och i första hand öfverlemnas åt dr Fjellstedt med uppdrag åt honom att utse passande män. På den vägen blef pastor O. C. T. Andrén kallad till Moline hösten 1855, hvilken kallelse han ock antog, och anlände till Moline den 31 juli 1856.

Innan vi öfvergå till pastor Andréns tid, vilja vi nämna något om församlingens offentliga handlingar, som känneteckna dess historia. På allmän sockenstämma den 12 september 1852 fattades följande beslut: "I händelse fråga skulle uppstå om predikans eller gudstjensts hållande i vår kyrka eller församling af personer, tillhörande andra religions-samfund, så må det icke ske utan vår församlings pastors och 'deacons' tillåtelse, och de få ej gifva sådan tillåtelse åt andra, än ordentligen invigde eller med tillståndsbref försedde prester af rätttrogna, protestantiska, kristna religionssamfund, som icke tala eller hafva talat mot vår församlings trosbekännelse, ordning eller gudstjenst och som hvarken offentligen eller enskildt sökt eller söka att nedsätta och undergräfvä vår församling, draga ledamöter derifrån och förleda dem att bryta sitt församlingslöfte." Underskrifvet af "Charles John Valentin, tillförordnad vice pastor; Swen Jacobson, Trustee"* Vid nästa stämma, som hölls den 29 april 1855 — intet protokoll öfver någon stämma mellan den föregående och denna finnes, och möjligt är, att ingen ordentlig stämma hölls — behandlades ett förslag till bildandet af en kyrkokassa. Beslutet är mycket omfattande och går ut derpå, att hvarje medlem skulle vid hvarje nattvardsgång till kassan betala 25 cts. Församlingens nattvardsbarn borde ock vid sin konfirmation erlægga en gåfva efter råd och lägenhet, likaledes kyrkogångshustrur, brudfolk vid vigseln och sådana, som undgått en öfverhängande dödsfara, borde gifva ett tackoffer till Herren genom att lemna något till församlingskassan, hvilka gåfvor skulle för församlingen uppläsas. Det föreskrifves omständligt, huru "trustees" skulle förvalta denna kassa, nämligen till församlingens löpande behof. Vidare beslutades, att "hädanefter som hittills kollektor komma att uppbäras vid hvarje kommuniontillfälle och äfven vid andra tillfällen, då kyrkorådet finner det lämpligt, såsom till kantors

* Församlingens första protokollsbok sid. 3. Dessa protokoll äro afskrifna och bestyrkta af pastor Andren.

aflöning, hvarom den 1 sistlidne januari beslutades, samt till de ändamål, som man anser högst nödvändiga och lända till Guds heliga namns ära, hans rikets utbredande och till nästans gagn, hvarom församlingen tillspörjes, och efter pluralitetens anordnande användes kollekten." Protokollet är undertecknad "å församlingens vägnar" af L. P. Esbjörn, Charles Lindman, C. M. Carlsson, N. P. Samuelson, N. J. Erikson, L. M. Johnson, Johannes Jacobson, G. A. Erikson, C. G. Gustafson.

Följande år synes man hafva ökat afgiften till 1 dollar vid nattvardsgångarne; men ehuru man sökte värja detta bruk mot elaka anspelningar, tröttnade man derpå, och på en stämma den 22 februari 1857 tog man bort det och bestämde en årlig afgift af 75 cts pr kommunikant till församlingens löpande utgifter att inbetalas på samma gång som prest-lönen. Den senare bestämdes den 24 augusti 1856 att utgå med \$3 på man och två på qvinna för året med undantag af de nyligen från fäderneslandet inflyttade och de nödstälde.

Redan 1853 hade en syförening kommit till stånd bland församlingens qvinnor, och inkomsterna för första året uppgingo till \$20.40. Under koleraåret 1854 var mrs Elna Mattson föreståndarinna för föreningen, och inkomsten var då \$32.12. Dessa medel synas hafva blifvit använda för hvarje-handa välgörande ändamål.

Församlingen under O. C. T. Andréns tid.

Med pastor Andréns ankomst ingick församlingen i ett nytt utvecklingsskede. Huru han fann ställningen, kommer att synas i den biografi öfver honom, som här nedan meddelas. Det var en ny, fattig församling, till hvilken han kom, utsigterna voro icke stora eller ljusa, tvärtom, men han synes icke heller hafva väntat något stort, utan var beredd på att försaka, arbeta och lida. Rock Island och Moline utgjorde en församling och fortforo att vara så i många år, dessutom betjenade han Geneseo och andra platser. Huru många medlemmarne voro i hans pastorat, då han tillträdde det samma, kan icke uppgifvas; men ett år derefter (1857) utgjorde de 172.

Af pastor O. C. T. Andrén har man följande bidrag till svenskarnes i Moline och Rock Island historia, hvilken skildring jag här i sin helhet vill låta inflyta, grundad som den

är på sakkännedom och skrifven på ort och ställe, innan jag fortsätter min berättelse.

“Moline, eller ‘The city of the Mills’, är beläget just der Mississippifloden utsträcker sina armar för att omsluta den täcka, nära 3 mil långa, $\frac{1}{4}$ mil breda, Rock Island,* vid hvars vestliga sida Rock Island city i Ill. och den hastigt tillväxande staden Davenport i Iowa äro belägna. Det land, på hvilket Moline är anlagdt, blef allra först intaget 1832 och 1833 och brukades af farmare till 1841, då ett sällskap, bestående af John W. Spencer, David B. Sears och Spencer H. White började anläggandet af de första vattenverk. Sedan den tiden har Moline gått framåt med små, men säkra steg. Den räknar för närvarande (1859) omkring 3000 invånare. När allt, hvad kapital kunna göra, har blifvit gjordt för att nyttiggöra den ännu obetydligt i anspråk tagna vattenmassan, torde Moline blifva en af de största fabriksstäder i vestern. Här finnas för närvarande fyra faktorier, som drivas af ånga. Vattenkraften begagnas af 4 mjölqvarnar och 13 faktorier. Så snart väderleken och vattenståndet i floden det medgifva, kommer den redan befintliga dammen att under årets lopp så mycket tillbyggas, att omkring 15 till 20 faktorier derpå kunna uppföras. Molines läge är utmärkt vackert och förmånligt, och detta i förening med den stillhet och moraliska hållning, som så fördelaktigt utmärker staden framför många andra och i synnerhet systerstäderna, gör Moline till en angenäm vistelseort. Omkring hälften af invånarne tillhöra icke något kyrkosamfund, den andra hälften består af luteraner, kongregationalister, episkopaler, baptister, katoliker, metodister, dessutom finnes ett universalistsällskap samt en och annan spiritualist. Molines publika skola är berömd. Den besökes af i medeltal 300 lärjungar, fördelade på 4 lärare. Moline har varit en “temperance town” allt sedan dess grundläggning, och om den dock än icke alltid med tillbörlig kraft vårdat sin renhet, så hafva dock icke lönkrogarna haft någon trefnad och drinkaren intet anseende. Måtte våra landsmän, som i allmänhet värderas som ett flitigt, redbart och framåtsträfvande folk, när de en gång få deltaga i stadens angelägenheter, sluta sig till deras leder, som med insigt af hvad som sannast befrämjar samhällets bästa, med allvar, kraftigt och omutligt arbeta och kämpa därför!

* Bredden är dock något drygare. Utglf. anm.

De första svenskarne anlände till denna trakt 1848 och bosatte sig i Rock Island. År 1849 började svenskar ned-sätta sig i Moline, der deras antal snart blef så öfvervägande, att den af pastor Esbjörn vintern 1849—50 organiserade församlingen* beslöt att bygga kyrka, den bestämde sig för att låta uppföra den i Moline, der en välbelägen hörnlott inköptes för \$60. Kyrkobyggnaden, som påbörjades hösten 1851, fullbordades icke förr än 1853.** Af de medel, som pastor Esbjörn insamlade under sin kollektionsresa i östern år 1851, erhöll Molines kyrka \$330. Hvad som mer behöfdes erhöles genom subskription af amerikaner och svenskar, hvilken subskription uppgick till \$215. År 1856 inköptes en liten ringklocka för \$50, som i början af 1857 uppsattes i det lilla tornet, hvarifrån den första gången kallade oss till helgedomen första aftonen under Mississippi-konferensens sammanträde i Moline 1857. Hela kostnaden för kyrkan ($36\frac{1}{2} \times 24\frac{1}{2}$ fot stor), förutom allt frivilligt arbete, uppgick till \$646.83. Då församlingen imellertid betydligt tillvuxit och dess medlemmar, när de mangrant församlades, icke bekvämligen kunde inrymmas i den allt för trånga kyrkan, så beslöts i slutet af förra året att tillbygga den 13 till 14 fot. Församlingens manliga medlemmar jämte flere mot oss vänligt stående landsmän, äfven norskar, hafva under den allra största beredvillighet och täflan utan ersättning lagt hand vid arbetet. På mindre än 11 arbetsdagar stod byggnaden färdig för plastring, och ehuru kölden under ett par af dessa dagar var bitande, såg man dock landsmännen oförtrutet arbeta på fullbordandet af den byggnad Herren i främlingslandet gifvit oss till samlingsplats, der han vill lära oss vägen till det rätta hemlandet. Vi hoppas med det snaraste få kyrkan inredd. Flere af församlingens qvinliga ungdom hafva, genom gåfvan af trenne vackra lampor, af hvilka två för predikstolen, bidragit till templets prydnad. Utan någon annan tunga än den, som den egna fria viljan pålagt sig, utan att för framtiden för denna tillbyggnads skull behöfva betunga någon, ega vi nu ett skönt rymligt tempel, en kostbar nyårsgåfva från vår himmelske Fader i himmelen.

Omkring 300 alnar från kyrkan och vid samma gata eger församlingen hus med lott, som år 1854 af Abraham Anderson från Gnarp socken i Helsingland testamenterades

* Vi hafva visshet om att församlingen organiserades 1 dec. 1850. Utgif. anm.

** Detta är oriktigt. Kyrkan blef ei fullbordad förr än mycket senare. Utg. anm.

åt sv. ev. luterska församlingen i Moline, att bebos af dess pastorer. Huset tillbygdes år 1856, så att det nu är en beqväm och treflig bostad, som om sommaren beskuggas af löfträd, hvilka den aflidne i listiden efter slutadt hårdt arbete på aftonstunderna planterade.

Församlingen har sedan begynnelsen af sin tillvaro och till den 1 augusti 1856, då vården emottogs af undertecknad, blifvit betjenad af pastor Esbjörn, samt af licentiaten C. J. Valentin från 1852 inpå året 1853. Under de mellantider församlingen varit i saknad af lärare hafva de söndagliga andaktsstunderna oftast blifvit ledda af diakonen C. Lindman.

Antalet af kommunicerande medlemmar är något öfver 200. Barnens antal är 145, och af dessa äro 75 öfver 6 år gamla, och 66 kunna läsa rent svenska. Här, såsom utan tvifvel annorstädes, der svenskar bosatt sig, har man försökt intala föräldrarne onödigheten af att låta barnen lära svenska språket. Högst få hafva lyssnat till de enfaldiga skäl, som vedersakarne af vårt modersmål, och dessa ofta vår kyrkas vedersakare, hafva anført. De fleste ådagalägga en berömvärd flit både i att sjelfva undervisa barnen och sända dem till skolan. På det vi icke skola råka i strid med barnens behof af att lära engelska språket, hvilket behof i vår skola ej kan för närvarande tillfredsställas, hafva vi vår svenska skola på lördagsförmiddagarne. Både lördags- och söndagsskolorna äro talrikt bevistade, i medeltal af 50 barn. Under bön till Herren vänta vi oss mycken välsignelse af det utsäde, som nu nedmyllas i barnahjertats ännu icke nedtrampade eller förhårdade jordmån.

Våra landsmän i Moline och nejden deromkring hafva på det känbaraste burit sin del af de hårda tider, hvilka Herren understundom sänder ibland människorna. Åren 1850, 1852 och 1854 äro icke förgätna och förgätas icke så snart af dem, som genomlevvat dem. Enklingar, enkor, fader- och moderlösa barn vitna för oss om de olyckor, af hvilka i synnerhet invandrare hemsöktes dessa år, då de i ett främmande land utan penningar, utan hem, omgäfvos af nöd, sjukdom och död. Huru många och långa bedröfvelses dagar för de lidande syntes och voro, så gingo de dock omsider undan. Bättre tider kommo efter hand. Med den arbetsamhet, för hvilken våra landsmän i allmänhet äro kände, förvärfvade de snart, under de goda arbets- och penningeåren,

hvad som erfordrades till skuldens betalande och tarflig utkomst. De äldre immigranterna arbetade sig i sitt anletes svett till hus och tomter. Under ett par år såg det lifligt ut i Moline. Nya hus bygdes; arbetspersonalen växte i de växande faktorierna, och en och annan tyckte sig redan se morgonrodnaden till den dag, då de samlade sparpenningarne skulle räcka till ett hus och bekymmersfritt lif i stad, eller till ett hemman, uppbrutet i Minnesotas skogar eller på Illinois, Iowas och Kansas prärie. Så kom augusti månad 1857, och med den den storm, som visserligen renade luften i affärsverlden, men äfven tog med sig många timliga egodelar, många verkstäder, hvilkas arbetare lemnades utan förtjenst till bröd. Om än fabriksrörelsen under denna tid icke alldeles upphört, så har den dock varit så matt, att våra landsmän måste på allt sätt inskränka sig och till en förväntad bättre framtid uppskjuta förverkligandet af sin längtan efter eget hem och härd. Få ställen, der svenskar äro bosatte, hafva kunnat blifva så hårdt träffade, och ändock erbjuder våra landsmäns förhållande emot hvarandra under denna tid en vederkvickande anblick.

Deltagandet för skandinaviska professoratet, tidningarna, "Publication Society" är i växande. Ju mera de bättre sinnade, i frid för örontasslare och bakdantare, få nytja sina egna ögon och eftertanke, dess mer skola de älska, vårda och understödja dessa, på så väl det bortdöende som upp-växande skandinaviska släktets bästa beräknade anstalter, hvilka nu äro stötestenar endast för motståndarne till vår kyrka. Vi äro öfvertygade, att det sinne, som denna fattiga församling under dessa arbetslösa tider visat emot dessa inrättningar, allt framgent behålles, stärkes och skall gripa omkring sig äfven bland dem, som nu, antingen af fördomar, okunnighet eller kanske af girighet, om icke arbeta emot dessa inrättningar, så dock hålla med dem, som det göra. (Han nämner sedan något om barnens små uppoffringar för Passavants barnhem).

Moline den 3 mars 1859.

O. C. T. ANDRÉN."

Af qvarvarande sockenstämmoprotokoll och kyrkoboks- och andra anteckningar efter honom finner man, att han tog sitt ämbete på allvar och uti all ting ville hafva ordning och reda och att han ville uppfostra en kristlig församling. Så snart som möjligt började han införa en allvarsammare

kyrkodisciplin. På ett möte af hela församlingen den 22 februari 1857 "antogs nära enhälligt" ett förslag till kyrkodisciplin, "intill dess den förväntade konstitutionen för sv. ev. lut. kyrkan i vestern hinner blifva utarbetad och antagen". Detta förslag är till anden och nära nog till formen lika med hvad som vi nu hafva med afseende på disciplinen i den allmänna församlingskonstitutionen, hvilken senare fullständigt antogs af församlingen den 18 oktober 1857, sådan den blifvit utarbetad af förenade Chicago och Mississippikonferenserna. I sammanhang med konstitutionens antagande hölls val af ämbetsmän, hvarvid det upplyses: "emedan antalet af 'deacons' inom församlingen allt sedan januari 1853 utgjort endast 3, men antalet enligt nu antagna konstitution hädanefter bör utgöras af sex", derför företogs val. Före 1853 torde antalet af "deacons" varit endast 2.

De nu valda voro Charles Lindman och N. J. Erikson för 3 år, John Jakobson och John Holmqvist för 2 år, Per Bodelson och Nils Swenson (nu i Vasa, Minn.) för ett år. Till "trustees" för Moline blefvo valde: pastor O. C. T. Andrén, N. J. Erikson, Per Larson, Joh. Jakobson och för Rock Island John Holmqvist. Något om församlingens inkorporation nämnes icke vare sig i detta eller i något annat protokoll från den tiden.

Sedan nu församlingen antagit konstitutionen, bemödade sig pastor och församlingens tjenstemän att tillämpa den. Flere fall af kyrkotukt förekommo dels i afseende på läran och dels på lefvernet. Det betecknande är, att pastor och kyrkoråd i fråga om exkommunikation icke handla sjelfständigt efter den makt konstitutionen gaf dem, utan de tilltalades sak upptogs inför hela församlingen, och församlingen såsom sådan uttalade domen. Vid ett sådant fall från 1858 heter det: "Sedan pastor gemensamt med församlingen åkallat kyrkans Herre om nåd att i rätt sinne förehafva denna angelägenhet, tillfrågades församlingen, om någon inom den samma hade något att anföra till L. L:s urskuldande eller försvar. Då ingen af den talrikt närvarande församlingens medlemmar hade något att andraga, företogs omröstning, hvarvid alla voro för L. L:s uteslutande, men ingen för hans qvarstående; till följd hvaraf L. L. förklarades vara helt och hållet utesluten från församlingens gemenskap, med de följder, hvilka enligt församlingens konstitution (Art. V. §. 5 mom. 4.) åtfölja församlingsgemenskapens förlust." På

samma gång uttalade församlingen, att den med glädje ville åter upptaga den uteslutne, så snart han sig bättrade. Ett sådant allvarsamt och kristligt förfaringssätt kunde icke annat än utöfva en helsosam verkan.

Med afseende på samfundsgemenskapen fostrades församlingen äfven till intresse och deltagande. Då fråga uppstod, att församlingarna skulle tillfrågas, huruvida de hvar för sig ville med \$25 årligen bidra till aflönande af professor vid det skandinaviska professoratet i Springfield, Ill., för så vidt ett sådant kunde komma till stånd, och Andrén framställde denna sak, ingick församlingen härpå den 18 september 1857 och beslöt att samla summan genom kollekter. Den 15 april 1860 hölls ett mycket talrikt besökt möte, då församlingen skulle välja ombud till det viktiga konferensmötet i Chicago och på samma gång uttala sin mening rörande frågan att utträda ur N. Illinois-synoden. Pastorn redogjorde för den kyrkliga ställningen och påvisade dervid vigten att behålla läran ren för oss och våra efterkommande; tillräcklig tid lemnades för frågans diskussion från alla sidor, och derpå framställdes igen förslaget: "Sv. Ev. Lut. församlingen i Moline, Rock Island co., Ill., som hittills varit förenad med den Ev. Lut. synoden af Norra Illinois, utträder härmed fredligen ur dess kyrkliga förening med nämnda synod". Pastorn ledde församlingen i bön och "åkallade vår kyrkas Öfverherde, Herren Jesus Kristus, om hans närvaro och hans hel. Andes ledning". Derpå uppmanade han församlingen att, om den ville upptaga ofvanstående förslag, tillkännagifva det genom att stå upp. "Ingen enda församlingsmedlem blef qvarsittande. Alle, både män och kvinnor, uppstodo, vi hoppas så genomträngde af kärlek till vår kyrkas rena bekännelse, fattade af denna handlings stora vikt och betydelse för dem och deras efterkommande". Detta protokoll slutar han med denna bön: "Ack, Herre, gif oss nåd, att, såsom vi nu uppstodo för bekännelsen, vi ock alle måtte uppstå för dig och din tjänst, och må ditt rena ord få blifva våra fötters lykta och ljuset på våra vägar! Helige Fader, helga oss i din sanning, ditt ord är sanning!"

Rörande församlingens *yttre* angelägenheter under Andréns tid hafva vi redan sett, att kyrkan blef så till vida färdig, att hon kunde invigas 1857. Den 17 januari 1858 hölls en stämma för att dryfta frågan om att brandförsäkra både kyrkan och pastorsbostället i det skand. brandstods-

bolaget, som hade blifvit stiftadt i Galesburg och som begynt sin verksamhet den 1 januari detta år. En kommitte nedsattes, som skulle värdera församlingsbyggnaderna, och af dess rapport får man noga reda på deras storlek och värde, som nu kan vara intressant att veta. Der heter det: "1. Kyrkobyggnaden (frame-house) är 36 fot 6 tum lång, 24 fot 3 tum bred, 15 fot hög öfver stenfoten, som är $1\frac{1}{2}$ fot ofvan jord. Afståndet från närmaste boningshus är 98 fot. Värderad med torn, tornklocka (ringklocka) och inventarium — predikstol, altarbyggnad, 14 bänkar, 1 melodion, 1 väggur, 2 stovar med pipor, 2 större och 4 mindre lampor m. m. — till \$1,400.

2. Pastorsbostället (frame house):

A. Boningshuset, 24 fot 3 tum långt, 18 fot 3 tum bredt samt 10 fot 8 tum högt, indeladt i tre rum, samt eger källare under halfva huset. Har 2 skorstenar. Afstånd från närmaste boningshus 45 fot. Värderadt till \$600.

B. Tillbyggnad till boningshuset, 24 fot 3 tum långt, 10 fot bredt samt 7 fot 6 tum högt, indeladt i tvänne rum. Värderadt till \$100.

C. Stallbyggnaden värderades till \$100." Man jämföre nuvarande församlingsbyggnader i Moline med dessa!

Vid årsstämman den 16 maj 1852 beslöt man att anställa en kyrkväktare, en tjenst, som hittills hade bestridts af "deacons" godvilligt. Lönen bestämdes till \$26 för året, och skulle utgå med 25 cts för hvarje församlingsmedlem, och pastor lofvade att upptaga den samma. Helt naivt yttras: "Skulle vid årets slut de insamlade medlen öfverstiga \$26, så användes öfverskottet till påföljande års aflöning", men det visade sig, att det alltid ville luta åt det motsatta hållet. Imellertid tillsattes C. Lindman och N. J. Erikson till en kommitte att uppgöra regler för kyrkväktaren. Dessa regler äro 20 och en till. Han skall öppna kyrkan i rätt tid, då gudstjenst eller skola hålles i kyrkan; elda, vädra, städa och skura golvet åtminstone 3 eller 4 gånger om året; dra upp vägguret 2 gånger i veckan; ringa 3 gånger till högmessa och julotta med vissa minuter imellan; hålla lamporna i ordning; bära melodion varsamt före gudtjensten från prestgården till kyrkan och tillbaka efter gudstjensten; passa upp vid barn-dop, skura nattvardskärnen, hålla rullgardinerna i ordning, hemta och återbära kyrknyckeln till prestgården; fick ej utan giltig orsak ha någon ställföreträdare; betala allt hvad han

slog sönder eller skadade. 20:de punkten lyder så: "Kyrkväktarens viktigaste åligganden är att vid alla tillfällen ådagalägga aktning och vördnad för Herren Gud och hans heliga ord, hans helgedom och hans tjenare, samt dessutom med yttersta sorgfällighet vårda elden". Och derest han häri felade, föreslog kommitteen, att han skyndsamligen afskedades från sin befattning. Förslaget antogs, och den 17 juni valdes N. Swenson till församlingens förste kyrkväktare. Tjensten var nog icke afundsvärd.

Utgifterna voro visserligen icke stora på den tiden, men tillgångarne voro små, hvarför det ofta blef svårt nog att kunna samla hvad som behöfdes. Vid årsstämman i maj 1858 uppgifvas inkomsterna till \$114.14 och utgifterna till \$124.75. Deri var naturligtvis icke pastorslönen inberäknad. 1859 voro inkomsterna \$284.49 och utgifterna \$277.70, Man hade under året tillbyggt kyrkan med 14 fot på södra ändan, hvilken kostnad ensam uppgick till \$101.30; men man hade dessutom gjort många fria dagsverken. 1860 visade räkenskaperna, att inkomsterna hade för året varit \$109.29, deraf omkring hälften lån, och utgifterna \$129.43. Och församlingens skuld uppgafs vara \$70.15. De, som hade att sköta församlingens finanser, uttalade vid detta årsmöte sin missbelåtenhet med församlingens ekonomiska ställning, hvilken ledde till hållandet af en ny stämma den 31 maj 1860 "för reglerandet af församlingens ekonomiska angelägenheter". En kommitte tillsattes, som utarbetade ett förslag och rapporterade till en ny stämma, som hölls den 28 juni 1860, den sista stämma, som pastor Andrén höll. Detta förslag antogs och innehåller i hufvudsak följande: Att pastorslönen inbringas genom frivillig subskription, men att 75-cents-afgiften till kyrkan blir den samma, samt att betalningen sker till församlingens kassör fyra gånger om året.

Pastor Andréns tid blef kort. Han hade stått endast 4 år i Moline; men huru betydelsefulla för församlingens historia blefvo icke dessa fyra år! Han lade en god grund; och ehuru tiden var kort, hann han dock att äfven uppbygga mycket godt på den grunden, hvaraf församlingen allt sedan haft välsignelse. Utsedd till synodens ombud i Sverge och Norge att samla medel för uppbyggandet af dess läroverk, afreste han i början af september 1860 med familj från sin älskade församling, hvilken han aldrig mera skulle återse här på jorden. Meningen var att hit återvända efter utfördt värf; men

Herren bestämde annorlunda, och han afsade sig därför församlingen den 11 augusti 1861. Pastor G. Peters blef först kallad till vice pastor under pastor Andrén frånvaro den 11 augusti 1860, och sedan kallades han den 25 augusti 1861 till ordinarie pastor efter Andrén och fortsatte sin verksamhet härstädes till den 29 december 1863, då han flyttade till Rockford. 1860 hade församlingen 210 kommunikanter.

GENESE0, HENRY CO., ILL.

I Geneseo, som hittills hade utgjort en predikoplatz och besökts från Moline, organiserades en sv. ev. lut. församling 1859, och en liten kyrka af "frame" bygdes samma år. Kommunikantantalet år 1860 var endast 40. Dess historia ligger inom nästa period. Rörande denna plats skref pastor O. C. T. Andrén följande i "Hemlandet" för 1859 no 25:

Den 15 april detta år* organiserades i Geneseo, Henry co., Ill., en svensk ev. lutersk församling. Mr John Gustus från Åtvids socken i Linköpings län var den förste svensk, som bosatte sig i Geneseo. Han kom från Sverige 1851. De fleste här boende landsmän hitflyttade 1854. De hafva sitt uppehälle, en del såsom handverkare och gårdsbrukare, det största antalet genom arbete i staden och på omkringliggande farmer. Flere hafva arbetat sig upp till välstånd. Alla stå sig väl och hafva ej lidit så mycket af de hårda tiderna som landsmännen på de flesta andra orter. Sedan den 1 sönd. efter påsk 1855 hafva de söndagligen samlats till gudstjänst i hyrd lokal under ledning af mr John Gustus. År 1856 inköptes en väl belägen kyrkotomt för \$100. I början af detta år uppfördes derpå en liten, vacker "frame"kyrka, 32 fot lång och 24 fot bred och 15 fot hög, hvilken "inclosed with pulpit up" kostar \$350. Till kostnadernas bestridande hafva amerikanerna i staden subskriberat \$141.50 och svenskarne \$123. 50. Dessutom hade insamlats genom söndagliga kollekter \$38.

Församlingsmedlemmarnes antal är 32. Då desse allaredan haft dryga afgifter och snart måste betala byggmästare och timmerhandlare samt kyrkan behöfver plastras och målas, skulle de med tacksamhet emottaga hvad bidrag, hur litet som helst, som enskilde eller församlingar till dem ville öfversända" etc.

* Det är därför ett misstag, om man tror, att församling organiserades i Geneseo så tidigt som 1856.

PASTOR O. C. T. ANDRÉN.

Pastor C. A. Hultkrans upplyser, att de första diakonerna voro: John Gustus, Lewis Johnson, Gustaf Nilson och Lars Johnson. De första trustees voro: John Gustus, Peter Nyman, A. P. Swensson och Adel Sävström.

Bidrag till lefnadsteckning öfver pastor O. C. T. Andrén.

I stället för att skrifva en kortare teckning af hans lif och verksamhet vill jag här meddela en välskrifven lefnadsteckning öfver Andrén, hemtad från tidningen "Församlingsvännen", som utgafs för snart två årtionden sedan af kyrkoherden P. P. Welinder, och hvilken teckning publicerades af mig i "Luth. Kyrkotidning" för 1872—73. Den är lång, men vigtig för vår historia, lärorik och uppbygglig. Jag vill blott dertill foga, att Andrén var en djupt anlagd natur, som af nåden blifvit helgad till ett härligt Herrens tempel. I hans närhet kände man Herrens närhet på ett märkbart sätt. Då jag 1868 hade glädjen att tillbringa några dagar tillsammans med honom i hans hem, den härligt belägna prestgården i Asarum, kändes det, såsom om man var i en förgård till himmelen.

Barndoms- och ungdomstiden. 1824—47.

Olof Christian Telemak Andersson, som vid prestvigningen enligt biskop Faxes önskan, att ej i stiftet ha flere prester med ett och samma namn, antog namnet Andrén, föddes i Malmö den 21 september 1824. Hans föräldrar voro handlanden Christian Andersson och hustrun Joh. Malmqvist. Farfadern hade först varit klockaresubstitut i Wanstad och blef sedan klockare i Gördslöfs-kyrkobys pastorat med boställe i annexförsamlingen Särslöf, ungefär halfvägs mellan Malmö och Lund. Han så väl som farmodern uppnådde en hög ålder af öfver 80 år. Om den senare, "klockaremorän", berättas följande: Då hennes fader, en åbo i Löfvestad nära Ystad, afled och någon orättvist beröfvade enkan hennes hemman, så begaf hon sig jämte sin dotter, nyss nämde Andréns farmoder, till Stockholm för att skaffa sig rätt. Den unga flickan omhuldades en längre tid med mycken vänlighet i Kanslirådet Adlerbeths hus, och derigenom utvecklades hennes sinne och smak för prydlighet, som sedan in i ålderdomen utmärkte henne. Men återkommen till hembygden, hånades hon af ungdomen för sina "fina seder" till den grad, att hon för hela lifstiden säges af rädsla för jämlikas hån hafva blifvit stammande. Hon fick sedan genomgå hårdare profningar, men hade sin tröst i Herren och hans ord.

Hon var en god maka och sin 12 år äldre mans stöd. Sjelf fortskaffade hon klockareposten eller den s. k. proslådan, ehuru mera än 70 år gammal, öfver den om hösten starkt uppsvällande Segeså, hvilket stundom var förenadt med lifsfara på den svaga spången. Hennes förmaningsord till sönerna var städse detta: "Hållen eder fast till Herren!" och hennes milda blick gaf orden kraft och eftertryck. Hon var fattig samt sparsam mot sig sjelf, men ej mot nödtorftiga. En gång smög sig en tjuf om natten på vinden af hennes lilla hus, der hon som gammal enka ensam hade sin bostad, men hon vaknade vid bullret, som denne gjorde, gick modigt upp till honom och sade, igenkännande den objudne gästen: "Är du i behof, så gäck rätta vägen; jag skall dela med mig af mitt förråd." Och deruti bestod den snart ångerfulle tjufvens bestraffning.

Andréns morfader var en tid bosatt i Köpenhamn. Vid bombardementet af engelsmännen 1807 blef han som borgare kommenderad till tjenstgöring på vallarne och fann en dag vid hemkomsten sin bostad förstörd af en bomb samt maka och två små döttrar (af hvilka den ena, Andréns moder, var blott 2 år gammal) förskingrade hvar på sitt håll. Fattig måste han återflytta till Malmö, der han dog i små omständigheter.

Men vi vilja höra Andréns sjelf skildra sina barndomsminnen och sina föräldrar i en efterlemnad påbegynt sjelfbiografi, ett skönt testamente till sina barn, skrivet troligen 1865.

"Till mina kära barn!

Det har icke kunnat vara fördoldt, huru innerligt jag älskat eder. Midt igenom mina många brister i min umgängelse bland eder, i min uppfostran af eder hafven I dock kunnat se min kärlek, hafven I utan tvifvel icke kunnat undgå inflytelsen af dess värme. Edra hjertan hafva ock varit i innerlig kärlek fästa vid eder fader. Dem man älskar, dem önskar man, dem söker man bereda det allra bästa, dem gifver man det bästa man har. För mig finnes ingenting, som i värde öfvergår det att vara Guds barn genom Kristus och arfvinge till evinnerligt lif. Allt hvad på jorden är förgås. Vårt lif är förgängligt. Men öfver oss är en evig, ovansklig salighet hos Gud i himmelen, beredd af Jesus Kristus, beredd åt dem, som älska och i tron vänta hans uppenbarelse. Att i tiden älska Kristus Jesus, att genom döden få gå till och i evighet vara hos Gud i härligheten, ack, det är en lycka, som icke förgås. Att se eder, mina kära barn, deraf i åtnjutande, det har varit ett föremål för

min högsta åstundan. Det har varit min oupphörliga bön, det har sysselsatt mig hvarje gång jag sett och tänkt på eder. Derfor förde jag eder strax efter er födelse till Jesus i det heliga dopet. Derfor har jag varit mån om att lära eder Guds vilja och råd till eder salighet; detta är också anledningen, hvarför jag efter längre öfvervägande och efter åkallan om Guds hjälp och välsignelse velat teckna Herrens vägar med mig från min barndom, i förhoppning att denna teckning skall kunna vara mina barn till välsignelse, och därför att de älskat sin fader så högt, påminna dem hans förmaningar i listiden och mana dem att gå den vägen, som förer till evigt åskådande af Guds härlighet. Ack, mina barn, Ellen, Lydia, Nathanael och Theodor! Tänken, om vi alla med mamma få mötas och tillsammans med vår kära Mala få evigt saliga fröjdas öfver att alla, allesamman få vara evigt tillsammans, icke saknande någon. Ack, käre Frälsare, visa oss din väg, att vi må vandra i din sanning. Behåll vårt hjerta vid det ena, att vi ditt namn frukta!

Min första barndom till 1830.

Eder fader föddes den 21 september 1824 i Malmö, der min fader, Christian Andersson, var handlande, och min mor var Joh. Malmqvist. Min fader minnes jag knapt. Han dog mycket ung i rötfeber på hösten 1828, efterlemnande mig ochen broder, eder farbror, Fritz Hjalmar, född den 5 december 1826. Från den tid min fader lefde har jag ett och annat minne, som dock är mycket omtöcknad och dunkelt. En tilldragelse står dock mycket klar för mig, och den vill jag berätta, när den långt fram i min ungdom har öfvat sitt inflytande på mig och hör till de händelser i Guds försyn, som tillkännagifva Faderns dragande till Sonen. Mina föräldrar bodde vid den tiden i den s. k. Bauerska gården. — — — I sängkammaren lågo vi så, att vi kunde se på hvarandra. Det var en ljus sommarnatt. Mina föräldrar sofvo, och jag vaknade vid ljudet af dörrens öppnande. Vid det jag slår upp ögonen, ser jag en välklädd mansperson gå tvärs öfver golfvet till föräldrarnes säng, lutar sig deröfver, samt sedan tyst återvänder. Att jag blef rädd, kunnen I förstå, och denna räddhåga varade en lång tid, synnerligast mot nätterna, då jag bad, att jag skulle slippa ligga ensam, samt då jag såg någon person liknande den jag sett den nämnda natten. Det var ingen dröm, ingen synvilla, det var icke heller någon tjuf. Hvad det var, vet jag icke. Pappa

dog en kort tid derefter, och outplånlig stod denna syn för mig in i mina studentår, såsom ett memento mori*, innan jag af Guds ord bättre lärt det samt fått kunskap om försoningen med döden och fått det lif i Guds Sons tro, i hvilket jag kunde säga: Du död, hvar är din udd o. s. v. 1 Kor. 15. — Kära, kära barn! Bedjen! Herre lär oss betänka, att vi dö måste, på det vi må förståndiga varda! Det rätta förståndet börjar med att frukta Herren och fullkomnas, när I tron på honom, som är uppståndelsen och lifvet.

Efter min faders död råkade min moder i torftiga omständigheter och flyttade med oss bröder i en liten våning i den närbelägna s. k. Rifvaregatan, der hon försörjde sig och oss genom att hålla skola. Från denna tid börjar jag erinra mig min första olydnad, men jag minnes ock, hvilket intryck mitt hjerta tog af min mors allvarsamma och kärleksfulla umgängelse. Jag vill berätta er något från denna tid. Det var en lördagseftermiddag, jag satt hos min mor, som hade min lille bror hos sig. Det led mot skymningen. Jag var hungrig och sade: "Mamma, var så god och gif mig lite mat". Mamma hade då icke något bröd hemma och sade: "Vänta till längre fram på aftonen!" Som ett litet barn förstod jag icke, hvad det vill säga, att en mor saknade bröd åt sina barn, och jag, när hungern allt mer gnagde, upprepade min bön. Då tog min mor till slut fram brödkorgen af flätad halm. Jag ser den så väl ännu. I den lågo en del möglade brödkanter. De smakade mig icke. Men min mor tog sjelf en och åt, och räckte mig sedan. Jag åt, och sedan den tiden har jag icke utan smärta kunnat se mat ratas och brödsmulor ligga och förtrampas på golvet, och många gånger ha mina barn gjort mig bedröfvad, när jag sett dem illa hushålla med Guds gåfvor. Barn, erinren er vår Frälsares uppmaning till sina lärjungar att plocka upp smulorna i öknen, att de icke skulle förfaras. Tagen vara på det I fån, varen tacksamme! Lefven tarfligt, på det I måtten få den glädjen, ett bland de största och renaste nöjen, att kunna få dela med eder åt fattiga föräldrar och deras hungrande barn!

Då min mor var fattig, var det mycket för oss att hafva *ett par skor*. Jag hade mot vintern fått ett par, och det nya. Glad var jag som ett barn. Det var en kall lördagseftermiddag. Min mor låg. Den gnagande masken tärde då redan hennes lungor. Jag gick ensam i rummen. Det var kallt, och jag frös om fötterna. Under mina ensamma lekar kom jag i

* Betänk att du skall dö.

köket. Der var eld uppgjord under en gryta. Hvilket präktigt tillfälle att få skorna värmda! Jag tog dem af fötterna och lade dem i elden. Efter en stund skulle jag se om dem. Den ena fann jag, den andra var till min förvåning försvunnen. Jag sökte och fann den icke, och mycket förundrad häröfver gick jag in till mamma och berättade för henne, att min ena sko försvunnit. Stackars mamma! Hon blef ledsen och sade blott: "Mitt barn, nu får du inga skor i vinter. Du får hålla dig inne." Jag förstod icke ännu, att det var svårt för en fattig mor att köpa mer än ett par skor om vintern för sitt barn, när de ringa tillgångarne behöfdes för det nödtorftiga uppehållet. Barn! Gud har gifvit edra föräldrar tillfälle att gifva eder skor på fötterna. Vi fröjdas öfver att se eder med helsan slita edra skor, men ack, att de fötterna aldrig måtte löpa och slita på lastens, fåfänglighetens, egennyttans och otrons vägar, utan att I måtten skodde vara och redo att förkunna främst i en kristlig vandel fridens evangelium.

Det, som från min späda barndom haft det för hela mitt lif mest betydelsefulla och afgörande inflytande, var dock ett särskildt viktigt tillfälle, som jag aldrig utan tacksamhet och rörelse minnes, och det vill jag nu berätta för eder.

Det var, jag vill nästan tro en lördag. Skolan var slutad. Skolbarnen hade gått hem. Mamma kände nog sin stund nalkas. Hon hade många bekymmer; brödbekymmer voro ej de största. Barnen, de späda barnen, som redan voro faderlösa och snart skulle blifva moderlösa! Deras framtid låg nog tungt på modershjertat och fylde det med bedröfvelse. Men hon kände honom, som har sagt: "All eder omsorg kasten på Herren, ty han hafver omsorg om eder." Det fröjdar mitt hjerta. Och att så var, det vågar jag visst tro på grund af följande. Sagde lördagseftermiddag, tog hon mig i hand, och jag fick göra henne sällskap in i ett inre, helt tarfligt möbleradt rum. Inom dörren lät hon mig stå. Sjelf gick hon bort till ett hörn af rummet, der knäböjde hon och började tala högt med någon — med hvem? — ja, med hvem talar mamma? Så tänkte jag gång på gång, jag såg mig om i rummet, jag såg ingen; jag fylles med allvarlig häpnad och vördnad och vågade icke röra mig ur fläcken. När mamma steg upp, gick jag emot henne och frågade: "Mamma, med hvem talade mamma, jag såg ingen?" Hvad hon sade mig, minnes jag icke. Nu vet jag det, nu vet jag ock, för hvem och hvad hon bad. Jag sjelf är ju Guds bönhörelse på min moders bön. Herren har gifvit henne

kanske mer, än hon bad. Han har varit vår försörjare och vår gode herde. Aldrig, aldrig glömde jag under barna- och ungdomsåren den stunden; minnet deraf följde mig nästan hvarje afton till sängs, det kom mig att gråta öfver min olydnad, det drog mig mer och mer till att söka Herren, och nu är jag sjelf en frukt och ett vitnesbörd af de Guds ords löften om bönhörelse, som jag predikar för andra, som jag har lärt eder, som stärka mitt hopp, när jag beder för eder. Saliga de barn, som hafva bedjande föräldrar! Rikare äro de barnens arfvelott än deras, som ärfva rika föräldrars gods, men intet minne hafva af förbön och god umgängelse.

Mammas krafter, som tärdes af lungсот, aftogo allt mer och mer, och när hon blef så svag, att hon icke kunde fortsätta med sin skola, tog A.* henne och mig till sig. Det var nog på slutet af år 1829. Efter flyttningen till A. minnes jag icke mycket om mamma, förrän de sista dagarne af hennes korta lefnad och särskildt den sista. Hvarje morgon, när jag stigit upp, brukade jag att gå in till mor och helsa god morgon. En morgon, när jag satt på min lilla säng och var nästan klädd utom på den ena foten, på hvilken jag just skulle draga stöfveln — jag hade då till min stora glädje fått stöflar — kom pigan in och sade: "Frun är död." Jag älskade mor, och bittert kändes i barnahjertat det ordet *död*, fastän jag icke då fullt förstod min förlust och hvilken hemsk barndom, som nu förestod mig. Längre, längre sörjde jag ock mycket deröfver, att jag icke hann blifva färdig så tidigt den morgonen, att jag fick helsa på mor. Pigan hade som vanligt burit in till mor morgonkaffet, och under det hon var sysselsatt att förtära den i kaffet uppmjuknade skorpan, med teskeden i munnen, afsomnade hon lugnt och stilla i frid, jag tror förvisso i Kristi frid, den 9 februari 1830, 24 år, 9 månader och 20 dagar gammal. Välsignelse öfver henne evinnerligen! Fattig dog hon, men jag fick i arf det bästa barn kunna få, förböner, gömda hos den himmelske Fadern och en god moders kristliga föredöme. När hon var klädd och lagd i kista samt utburen i yttre rummet, blef jag förbjuden att ensam gå dit. Men kärleken till min mor segrade öfver förbudet, och i skymningen, ett par dagar före begrafningen, smög jag ut i detta rum. Jag lade mig hos henne i kistan, tog henne om hakan och kyste henne många gånger. Lifvet och döden kyste hvarandra, men för barn har dödens åsyn, allra minst hos en kär moder, icke något förskräckande. Man hade sökt

* En nära anhörig, som dog den 11 juni 1869, på dagen ett år före Andrén.

mig länge och fann mig slutligen hos min moder. Jag fick bannor för min olydnad, men den långa ljufva afskedsstunden hos min moder var mig så ljuf, att bannornas bitterhet helt obetydligt kändes. Aftonen före begrafningen och sedan min mor var klädd, ljusen tända ikring likkistan, och folket enligt sedvänja kom in för att se den dödas klädsel, stodo jag och min broder vid kistan. Jag, som var äldre, förstod något af den skilsmessa, som stundade, då vår mor skulle gömmas i grafven, och grät strida tårar. Min bror, då 3 år, vände sig till mig och sade: "Olof, gråt icke, mamma sofver blott!" Ja, han hade rätt, hon sof blott, och hon sofver för att en gång uppstå i de saligas uppståndelse. Joh. 11.

De goda intryck jag fått af min moder blefvo länge qvar hos mig. I de omgifningar, i hvilka jag nu kom, utplånades de efter hand, men aldrig helt och hållet. Så minnes jag en gång, att jag i ett svalbo, lockad af en äldre, dålig kamrat, hade tagit ett ägg — och ack, huru förtjust jag var, och kunde icke skåda mig mätt på det lilla vackra ägget jag bar i min hand. När jag nu med ägget i hand stod i portgången till huset och blickade uppåt gatan, såg jag min gamle morfar, en handtverksman af det gamla kärnfulla, fromma slaget, komma gående med min bror vid handen. Jag skyndade dem till möte, för att låta dem dela min glädje. Men morfar såg så allvarligt och ändå så mildt på mig och sade: "Mitt barn! Du har gjort en stor synd mot de stackars fåglarne och har gjort Gud ledsen. Han har sett hvad du gjort; gack och lägg ägget bort igen." — Att göra Gud ledsen på mig, ack, det ville jag icke. Jag hade icke förstått, att Gud äfven vårdade sig om de stackars fåglarne och var en rättfärdig domare äfven för deras räkning. Jag skyndade mig hem, lade ägget på sin plats i fågelboet, glad och lycklig i tron, att Gud älskade mig. Glömmen aldrig, barn, att Gud hör fåglarnes suckan. Han vill, att vi skola bruka de skapade tingen efter som vi behöfva dem, men icke missbruka vårt herravälde. Han vill icke, att vi skola söka oss nöje, der priset på vårt nöje är djurens bedröfvelse och suckan — och icke kan det vara ett rent nöje, när vi veta, att vi äro orsaken till våra medmänniskors tårar eller djurens suckan. Kreaturen skola genom oss lösas från förgänglighetens trældom. (Se Rom. 8 kapitel).

Vid 5 års ålder skulle jag börja att lära läsa. Af abc-böcker (med tuppen, som värpte så snält åt flitiga barn, men stod med riset lyft öfver de lata) slet jag upp många. De första lärarne förstodo icke att ingifva små barn lust för läsning. 5½ år

gammal, kom jag i skola hos en ovanligt duglig lärare, som hette Isberg. Hos honom lärde jag fort och fick håg för läsning. Han hade fått guldmedalj för sin skicklighet, och när det hände någon gång, att han kom upp i skolan med medaljen på bröstet (hvilket hände, då han var bjuden på begrafningar), då blef der så tyst och stilla i skolan. Respekt ingaf han alltid, men ändå mera då, och vi menade, att ej make till lärare fans någon annorstädes. Hos honom gick jag i skolan i något öfver 2 år, och hvad vi hade lärt af honom, det hade vi lärt väl. Goda lärare äro synnerligen Guds stora gåfvor. Barn, hedren alltid alla lärare, hurudana I än finnen dem; men dubbel heder äro de värde, som lära eder väl, som med mildhet och allvar hålla tukt och ordning, och framför allt i ord och umgängelse ingjuta vördnad och kärlek för lefvande Herren Gud och hans namn. Tidigt vändes håg och sinne mot himmelen. Gerna skådade jag stjernklara aftnar dit upp. Underliga tankar och funderingar trängde fram i barnasinnets, och ofta stälde jag frågor till de äldre, som ingen kunde besvara, men ack, ifrån den tiden, när mor dog, talade ingen med mig om Herren, lärde mig ingen på ett lefvande sätt känna honom. De, bland hvilka jag nu lefde, kände honom icke. Jag minnes så väl, huru jag, när jag ibland ensam vandrade på gatorna hem från skolan och såg barnens olydnad, så ofta och innerligen bad till Fadern i himmelen, att han ville låta mig dö, innan jag blef 10 år gammal, ty jag trodde, att jag vid den åldern skulle blifva lika elak som mängden af andra barn och icke få komma i himmelen. Herren hörde icke denna bön så som jag velat; men han har ändå bönhört mig; ty nu, fastän jag är 4 gånger 10 år gammal, tror jag dock, att jag för Jesu Kristi vår Frälsares skull får komma till honom, när jag dör.

De första åren af min vistelse hos A. och så länge hans hustru lefde, var han, efter hvad jag kan minnas, vänlig mot mig; men när hon på sommaren 1834 dog, då började onda dagar för mig, då blef mitt hjerta allt ondare, och onda ord och stryk blefvo hvardagliga för mig. — — — Till all lycka hade jag ett gladt och lifligt lynne, och när svedan var öfver, var äfven sorgen förbi, men icke de onda verkningarna af detta onda förfarande och af de onda exemplen. Med lögn sökte jag freda mig för stryk så godt jag det förmådde — ack, en syndig och farlig utväg, som mer än ett barn griper till, när det orättvist och hårdt behandlas.

Vetande, att sanning är den yppersta af alla dygder, och

med minnet af det hårda behandlingssättet, har jag försökt med Guds nåd behandla eder mildt, locka eder till att alltid tala om för mig, när I gjort något orätt, och har förlåtit eder, när I bekänt och bedt om förlåtelse. Jag fruktar blott, att min mildhet ofta liknat Elis efterlåtenhet, men jag har bedt Herren hela denna min brist, och det tror jag, att han gör, ty mycket, mycket har jag bedt och beder för eder, emedan jag vet, att det är hufvudsumman af all uppfostran.

Minnet af min mors bön kom ännu ofta för mig. Då blef jag ledsen, då afskydde jag min elakhet; jag föresatte mig att gå hem och bekänna mina lögner för A. och bedja om förlåtelse, men när jag kom hem, så möttes jag strax af hårdhet, skällsord och slag, och dermed voro alla goda föresatser förjagade. Hvilka barndomsdagar! Mer än en gång, sedan jag lagt mig om aftnarne — der fans icke mer än ett rum, och i det lågo vi alla — hände det, att jag kördes upp och ut, och en gång gick jag förtviflad ut i mörka natten ner åt hamnen, satt der en lång stund och grät bittra tårar.

Dock, det må vara nog, jag vill ej fortsätta att berätta mera derom, men detta har jag velat tala om för eder, kära barn, på det I vid jämförelsen mellan edert hem och min späda barndoms hem mån af hjertat tacka Gud och bedja honom om nåd att sätta värde på denna gåfva, att taga väl vara på den samt i framtiden, om I fån lefva, vara verksamma för arma barns välfärd. Efter allt detta tron I väl, att jag hatat honom eller ännu hatar. Gud vare låf och tack! Derför har Herren bevarat mig. Underligt nog älskade jag honom, innan Herren fick mitt hjerta på nytt, och nu älskar jag honom med den kärlek, som Herren gifver sina lärjungar. Äfven I skolen älska honom, barn! Han är nu mycket gammal och kan ej lefva länge. Bedjen för honom! Herren har i sin försyn vändt allt det onda jag fick röna till godo. Så skolen I ock icke heller glömma, att sedan jag börjat blifva elak, så kunde jag väl förtjena sådan behandling, ehuru väl mitt sinne deraf ej det ringaste hade något godt. Ett vänligt ord, en varm blick öfvade stor makt öfver mig, och när det någon gång hände, att jag fick endera, då var jag lycklig, då rörde sig allahanda goda föresatser i mitt hjerta. Jag skulle blifvit i grund förderfvad, om ej Herren i sin barmhertighet motarbetat detta genom sin förekommande nåd genom trenne personer. Den ena var M. L.* Hon var då ett litet barn, men hon höll af mig. Hon

* En fostersyster och kusin, död som begare Malmgrens hustru i Malmö.

gick mången gång imellan, genom hennes förbön gick jag ofta fri. Kärleken till det lilla barnet hindrade mitt hjerta från förhårdelse och gaf en ljusskymt åt det mörka hjertat. De två andra voro fru Qvensel och enkefru Nauman. Bägge hvilade nu i grafven, den förra sedan 1839, den senare sedan 1855, men frukten af deras kärlek växer, äfven hvad mig angår, på deras graf efter deras död.

Kostdagar fick jag 1833, då jag intogs i Malmö då s. k. latinskola. För dessa två förmåner har jag A. att tacka, och dessa äro stora välgärningar i jämförelse med stryken och de hårda orden. — Om måndagen åt jag hos handlanden Christian Bergh, tisdagen hos teol. dr A. P. Gullander, onsdagen hos kammarrättsrådet Qvensel, torsdagen hos handlanden P. G. Barkman, fredagen hos stadsfiskal Sylvan, hvarannan lördag hos handlanden Luttröpp och hvarannan hos hans kompanion handlanden Andersson, om söndagen på senare åren hos enkefru De Maré — och detta till hösten 1841, då jag lemnade skolan och började studera i Lund.”

Så långt räcker Andréns egenhändig anteckning, som han ej sedan enligt uppgjord plan hunnit fortsätta. Oaktadt dess utförlighet och ursprungliga bestämmelse för hans barn, har den blifvit här meddelad i den förmodan, att äfven andra skulle af dess genomläsande kunna hemta nöje och nytta. En sorglig barndomshistoria målas för våra ögon. Men ju sorgligare hans barndom har varit, desto underbarare framstår ju Guds barmhertighet och visdom, som ur mörkret kunnat framdraga det arma barnet och bereda det till sitt redskap. Vi göra nu blott några tillägg, hufvudsakligen meddelade af hans i berättelsen nämde broder, som han vid denna tid sällan nog träffade, då han uppfostrades i annat hus, nämligen hos ofvan nämnda enkefru Nauman, moder till nu mera justitierådet Chr. Nauman och med. prof. C. Fr. Nauman. I skolan väckte han i synnerhet de första åren, inga förhoppningar. Hans hem, der en stor skara barn voro sammanpackade med föräldrarna i ett enda rum, gaf honom ingen ro och stillhet att läsa öfver sina lexor, hvarför framdeles med hans vaknande lust att läsa hans ganska goda fattningsgåfva kom honom väl till pass, då han under kamraternas lekstunder ofta måste lära sig dessa i skolan. Hans yttre vanvårdade klädsel och hela skick väckte hos bättre kamrater medlidande, hos andra ringaktande. Hans lynne var af naturen lättretligt, vid lidna oförrätter lätt uppblossande. Ej underligt, att obetänksamma kamraters

oqvädinsord, skymfliga tillmälen och liden orätt lätt framkallade handgripliga strider. Ehuru han var af smärt kroppsbbyggnad, egde han dock ganska stor vighet och ej obetydlig muskelstyrka, samt var i brottning väl öfvad. Mången kunde med bäfvan se, huru äldre skolkamrater på ett rätt och plump sätt anföllo honom för att slå honom till marken, men han flydde ej undan, upptog kampen och lät ej fälla sig. Han gjorde sig slutligen bland sina likar och jämnåriga känd i åtskilliga kroppsliga färdigheter. Så var han utmärkt i att hoppa och springa, i äntring den förste, i simning oupphinnelig, ty så långt som han kunde ingen annan simma. En fullvuxen simmare, som med honom ville täfla, lemnade han långt bakom sig. Han hade spänstiga armar och säker blick, så att han med sten på längre håll än någon annan kunde träffa målet. Såsom exempel härpå må omtalas, att han en gång lät förläda sig att slå vad med en kamrat, det han på ett håll, som kamraten ansåg oupphinneligt, skulle kunna träffa en fönster-ruta till ett uthus i en mörk gränd. Nå väl! Han kastade, stenen hann målet, vadet vanns, men för denna skicklighet fick han vid terminens slut nedsatt betyg för uppförande, hvaregenom han gick miste om premium, hvaraf han i öfrigt gjort sig förtjent. Skolans inspektör, dr Gullander, hade fått kunskap om förloppet. Då han därför vid terminsafslutningen hade bjudit skollärare och några stadens invånare till middag, deri äfven vår stackars A. som kostgångare samma dag deltog, så framkallade prosten G. ynglingen och yttrade: "Här får jag för herrarne föreställa en yngling, som i förfädernas idrotter och kämpalekar hunnit en hög grad af skicklighet, hvilken dock denna gång, i stället för att förskaffa honom belöning, gjort honom en sådan förlustig. Den belöning, som sålunda offentligen blifvit honom fränkänd, tillåter jag mig dock här enskildt att till honom öfverlemna." Med orden följde gåfvan. Denna öfverseende och förlåtande mildhet ingaf gossen en stor kärlek till dr Gullander. Han omtalade ännu i sina senaste år händelsen. Förbisedd, tillbakaskjuten och ringaktad på alla håll, var hvarje vänligt ord, hvarje välvillig uppmuntran en ljusglimt i hans dystra barndomshistoria. Herren hade imidlertid i sin nåd bestämt honom att jaga efter ett högre mål och på en ädlare vädjobana täfla om en kostligare lön, en krona, lifsens krona. Huru svår hans ställning var, kan man sluta deraf, att han mer än en gång gjorde upp planer att rymma från allt elände. En gång hindrade honom hans yngre broder

från att fullfölja planen genom några uppmuntrande ord; en annan gång hade han redan vidtalat en sjökapten att få följa med på det böljande hafvet till okända äfventyr, då denne plötsligt fick gysam vind och var, då han på utsatt timme infann sig, redan afseglad. En gång hade han i kammarrättsrådet Qv:s hus begått något ledsamt spratt, som möjligen för honom stängt den gästvänliga dörren, men fru Qv. tog saken om hand, dömde ej hårdt den stackars vanvårdade gossen, och begagnade tillfället att utså ädel säd i det förskräckta och bäfvande barnet. Fru Qv. var rik, ej minst på hjertats barmhertighet och ömhet för fattiga. Fru Nauman var ej mindre rik till hjertat. Hon egde ej mycket af denna verdens egodelar, men ingen, som kom med henne i närmare beröring, kunde undgå att blifva uppvärmd af det qvinliga och milda lugn, som hvilade öfver hennes hela väsende. Dessa tvänne fruar ersatte i någon mån för den fader- och moderlöse förlusten af moderlig vård och ömhet. Under den senare delen af hans skolgång mjuknade hans sinne, på samma gång som hans håg mer och mer lifvades för studierna. Vid konung Carl Johans besök i Malmö år 1836 hade A. erhållit nådigt löfte att som frikadett blifva antagen vid kongliga krigsakademien, men då ansökan derom några år derefter inlemnades, kunde af okänd anledning ej bifall fästas vid denna ansökan. En jämnårig kamrat, som nu innehar en hög rang i konungens tjänst, erhöll denna plats. För A. förestod en annan bana i tjänst hos konungars konung.

Vid midsommarstiden 1841 lemnade han efter tagen dimissionsexamen skolan samt genomgick med ganska goda betyg (11 betygsenheter) ett år derefter studentexamen vid universitetet i Lund. Dermed hade han efter otroliga mödor, försakelser och ansträngningar hunnit ett efterlängtadt mål. De fleste, som varit studenter, torde instämma i den bekännelsen, att sällan någon jordisk glädje så lifvar hjertat som den öfver afslutad studentexamen, ehuru denna glädje, i synnerhet på den tiden, ofta gaf sig luft på ett för en kristen mindre värdigt sätt. Ej många hafva känt denna glädje i högre mått än A., och när han återvände till det torftiga och sorgliga hemmet, så medförde han nytt mod och ny styrka att fortsätta studiernas bana. Men då han saknade medel att uppehålla sig vid universitetet, så tog han med tacksamhet emot en erbjuden kondition som informator i Småland. Han fick 3 ynglingar att undervisa, nämligen f. d. kronomagasins-

förvaltaren S. M. Ekelunds på Samseryd söner (af hvilka den ene dog som inspektor och den andre nu är häradskrifvare i Sunnerbo fögderi) samt kapten Ennes' son på Mogård (han omkom som styrman vid en olyckshändelse). Två tredjedelar af året vistades han på Samseryd och en tredjedel på Mogård. Det senare stället, ett kaptensboställe, var beläget i en ful trakt omkring $\frac{1}{4}$ mil från Långaryd. Samseryd åter hade en vacker belägenhet midt ibland lummiga löfträd utmed en liten täck insjö. Den unge informatorn hade här funnit en fristad, der han kunde finna ro och lugn efter en stormig barndom. Han njöt i fulla drag af en härlig natur, på samma gång hans karaktär af det stilla hemlifvet på landet erhöill ett välgörande inflytande. Hans sinne öppnades för familjelifvets välsignelser, hans lynne lifvades och uppenbarade en blidhet och innerlig värme, som sedan i ännu högre grad var ett utmärkande drag i hans karaktär. Han, som varit från spädaste barndom förtrogen med nöden och tidigt fått erfara en hård och omild behandling, kände med rördt hjerta och innerlig tacksamhet sin himmelske Faders barmhertighet, som hulptit honom så långt. Ehuru hans löneförmåner voro små (150 rdr om året), kände han sig dock här så lycklig, att han qvarstannade i 3 år. Här erhöill han första anledningen att öfva sig i brefskrifning och visade redan då, att han af naturen hade anlag för att ledigt framställa sina tankar med pennan. Under denna tid höll han jämväl sina första predikningar i Hestra kyrka.

Hösten 1845 återvände han till Lund för att börja sina teologiska studier. Hans kamrater, som förut funnit honom ega ett öppet, men ojämnt lynne, märkte efter hans återkomst till akademien större allvar och stadga, förenade med någon angelägenhet om själens frälsning. Med ifver vinnlade han sig om studierna. Men de ekonomiska bekymren dröjde ej länge att klappa på dörren, då informatorslönen för de föregående åren mest åtgått att betala gamla skulder. I ett bref af den 16 oktober 1846 skrifver han följande om sin yttre ställning: "Jag bodde förra terminen hos vaktmästaren B. I mamsell Eckerholms pension läste jag en timme dagligen och hade derför 4 rdr rmt i månaden. Till —n lånte jag förra höstterminen några och tjugu rdr, till —a något mindre. På detta och hälften af Ledebrouska stipendium skulle jag lefva, betala uppässning och sängkläder, köpa ved, ljus, betala skomakare, tvätt m. m. För att rätt komma ifrån alla, måste jag lefva knapt och måste således förknappa för min

mage. Mången gång visste jag ej hvad jag skulle äta, och understundom hade jag ej ved till min kakelugn. Men Gud half mig likväl, och under alla bekymmer var jag likväl nöjd, ty jag förtröstade på Gud. Hjelpen kom också alltid, när nöden var som störst. Jag vill blott anföra ett exempel. Det var en morgon, om jag ej missminner mig, i februari månad; kallt var det ute, och kallt var det inne. Intet hade jag att äta, intet att elda med. Bedröfvad lutade jag mitt hufvud mot kudden och bad till Gud om hjälp — hvarifrån den skulle komma, visste jag ej, men den kom likväl. Dörren öppnas, ett bref lemnas mig, det bar Ystads poststämpel, jag igenkänner mosters stil, och du begriper lätt min glädje och tacksamhet, då i det samma fans 9 rdr, jag var således hulpen." Mostern skref: "En riksdaler för en hushållare är af mera värde än hundra för en slösare." Han var därför nödsakad att inrätta sitt lefnadssätt mycket enkelt och tarfligt samt att genom flit påskynda sina studiers fullbordan.

Under de 3 sista terminerna hade han inrättat sina studier och lefnadsordning på fattiga, men flitiga studenters vanliga sätt. Kl. $\frac{1}{4}$ hvarje morgon infann sig väktaren för att elda, så att läsningen efter behöriga förberedelser kunde taga sin början kl. 4. Frukost och qvällsvard bestodo af mjölk och bröd, det senare någon gång öfverbredt med smör. Från "mor" Ohm, som höll ett mycket anlitadt, tarfligt spisqvarter för studenter, hemtades middag, bestående af två rätter, hvarom två kamrater delade sig, så att hvardera betalade 4 rdr för månaden, ett för nuvarande förhållanden mycket billigt pris. Julen 1846 förärade en vän honom en kaffekokare af bleck jämte en del malet kaffe och hugget socker, så att han sjelf vid kakelugnselden kunde koka sitt kaffe, en väl behöflig extra förplägning. Men en morgon, då han vid elden kokte sitt kaffe, erhöill han genom pannans omhvälfning ett brännsår å ena fotvristen, och då detta sår af honom vårdslösades, höll kallbrand på att gå i såret och läktes mycket långsamt först efter ett par månader. Härigenom nödgades han hålla sig inne, afsäga sig undervisningen i skolan, men kunde så mycket mera odeladt egna sin tid åt studierna. Blott genom denna oafbrutna flit blef det möjligt, att han den terminen, våren 1847, hann afsluta sin teoretisk-teologiska examen. Redan vid jultiden 1845 hade han erhållit en annan påminnelse om döden. De, som hade ett hem och hade det i närheten af Lund, voro hemresta. Några blefvo qvar, som voro

hemlöse eller hade lång väg till sitt hem, i synnerhet värländingar hade en afton samlats. Man omtalade berättelser och äfventyr; ett af dessa väckte högljudt skratt, i hvilket äfven A. deltog. Men i samma ögonblick höll han just på att föra drickesglaset till munnen och fick under skrattet en del af glasets innehåll i luftstrupen med den påföljd, att han för en stund blef mållös och i ansigtet blåsvart. Kamraternas löje förvandlades i allmän förskräckelse. En af dem sprang efter läkare, som yttrade: "Kan nog hända, att A. lefver, när I kommen hem, men det är lika möjligt, att han redan dött. I sådana händelser gäller det att stå eller stupa."

Erfarandet af Herrens hjälp i nöden gick genom A:s hela lif som en röd tråd, såsom väl är fallet med hvarje människas lif, ehuru i högre eller mindre grad. Andrén lade sådana händelser på hjertat, och dessa händelser blefvo för honom den förekommande nådens hjälpmedel, en Faderns dragning till Sonen, samt gåfvo åt hans presterliga studier den rätta helgelsen och smörjelsen. Johan Arndt yttrar: "Die rechte Theologie lernt man nicht auf den Akademien sondern auf den Knien", d. ä. "den rätta teologien lär man icke på akademierna, utan på knäna." Då han höstterminen 1847 vinnlade sig om den praktiska teologien, så åtnjöt han i synnerhet teologie adjunkten, sedermera biskop E. G. Brings undervisning, samt deltog i de lärorika öfningar särdeles i kateketik, som denne af allvarliga studenter älskade lärare ledde. Han kände sig jämväl städse stå i tacksamhetsskuld till denne lärare och säger i ett bref, att han "mänskligt att tala hade honom att tacka för sitt sinnes presterliga riktning". Vid samma tid hade de teologie studerande särskilda sammankomster under dåvarande docenten, nu mera teologie doktorn och professorn C. Olbers ledning, då hvarjehanda teologiska frågor diskuterades. Vid ett sådant tillfälle blef fråga om läseriet. Andrén yttrade sig derom något så när på verldens vanliga vis. Pastor G. var närvarande, och på sitt vanliga skarpa sätt utbrast han, när A. slutat: "Tänker herrn bli prest? Det är förskräckligt, att en person, som så litet förstår andliga ting, skall leda själar". Det hvassa i tillrättavisningen hindrade icke den att göra sin verkan, och mänskligt sedt blef denna stund för honom icke litet afgörande med afseende på hans blifvande omvändelse. Han blef icke litet klämd om hjertat, och följde en andligt sinnad kamrat på hemvägen samt blef hos honom om natten, frågande med ängslan, om det kunde vara möjligt,

att han så grufligt fore vill, som G. yttrade. De talades vid flere timmar om saken, och vitnet i höjden blef säkerligen icke under samtalet förgätet. De båda kamraterna hade sedan ofta samspråk i andliga ting. Så kunde han ganska väl förberedd och underbygd med uppriktigt uppsåt att verka Herrens verk undergå prestexamen den 17 december 1847 och 2 dagar derefter af den 80-årige biskop Faxe invigas till prediköämbetet, något öfver 23 år gammal. Det andliga lifvet hade väl icke ännu kommit till genombrott hos honom, men han stod under nådens inflytande och var öfvertygad om Guds ords och vår luterska bekännelses sanning. Ehuru han medförde en skuld af 1,500 rdr från Lund, var han glad att hafva afslutat sina akademiska studier och tacksam mot Herren, som hulptit honom fram genom fattigdom, nöd, bekymmer och frestelser.

Den första presterliga verksamheten i Sverge. 1848—1856.

Den unge presten skulle nu anträda sitt kall. Han fick i likhet med andra s. m. adjunkter flytta från den ene kyrkoherden till andre. Man har ofta klandrat vår kyrkas ordning att ställa de obefordrade presterna under domkapitlets oinskränkta makt med rättighet för detta att missivera dem än hit och än dit, och man kan medgifva, att det är en väl stor myndighet. Men då denna, såsom i Lunds stift, utöfvas med faderligt afseende på ömsesidig fördel för kyrkoherde och adjunkt och ofta, när så möjligt är, efter vänlig enskild öfverenskommelse, så kan ej nekas, att det jämväl har sina fördelar. Man må ock ihågkomma, att det torde vara svårt att på annat sätt tillfredsställa församlingarnas behof af tillräcklig presterlig tjenst. För yngre, ogifta prester har denna omflyttning den fördelen, att de blifva bekanta med olika församlingar och kunna hemta lärdom af det olika församlingslifvet och de äldre ämbetsbröders olika erfarenhet, i hvilkas hus de komma att bo. Andrén var under de första 3 @ 4 åren biträde hos ej mindre än fyra äldre ämbetsbröder. Först tjenstgjorde han 2 månader till februari 1848 hos den boksynte, stille prosten Nordstedt, en Linnès ättling, i Arrie på Malmö slättbygd, derefter 9 månader hos den nitiske nådarspredikanten Sven Hasselqvist* i Ousby bland Göinge härads furuskogar, sedan i Landskronatrakten ett år, två månader hos hofpredikanten Aulin i Kjells-Nöbbelöf, samt erhöll slutligen

* Sedermera kyrkoherde i Åkarp och Vittsjö i samma härad.

från och med februari 1851 hos kontraktsprosten C. M. Westdahl i Karlshamn en stadigare plats. I Ousby hade andligt lif vaknat under prosten Eurenus' och hans medhjelpare Fr. Th. Gustafssons verksamhet, och hade A. ej litet der att lära. Här erhöll han ock sin första kraftiga väckelse enligt hans egen berättelse. Under en svår febersjukdom kom pastorskan, hans värdinna, tidigt en morgon att se om den sjuke. Förvånad öfver hans förändrade utseende, uttryckte hon lifligt sin förmodan, att pastorn stod nära döden och ej hade många dagar igen att lefva på jorden. Denna dödsprofetia blef blott en sanning för den gamla människan, men en predikan till lifs i högre mening. Ett allvarligt frälsningsbekymmer vaknade. Vigtigare än allt annat blef honom den frågan: "Hurudant är mitt hjerta inför Gud?" Den frågan förqväfde han icke heller, när han snart derefter blef frisk. Han började från denna tid ifrigt söka efter Guds nåd i Kristus Jesus. — Här i Ousby blef han bekant med sin blifvande maka Mathilda Pihl. I Kjells-Nöbbelöf skrifver han ett skönt tröstebref till en korsdragerska. I detta förekommer bland annat de orden: "Salig den, som känner, att det är Herren som agar, men saligare dock den, som i ödmjukhet och förnöjsamhet kysser den agande handen, ty den det gör, han hafver den tro, som honom salig gör." I Karlshamn kom hans andliga utveckling till större mognad. Prosten Westdahls hus var i flere hänseenden en god öfningsskola för en ung man, då det var ett hem för ädel bildning, kristlig smak och konst. Prosten W. hade en djup uppfattning af det sköna i den kristliga gudstjensten och ville äfven i sina församlingar befrämja andligt lif. Vid den tiden var brytningen i Karlshamn imellan de "ultra evangeliske" och de äldre mera lagiske kristne ännu i sin början och skarpare än nu. Ibland de förra blef han bekant med *några*, som togo tron ganska lätt, liksom människan kunde när som helst taga sig tron, blott man i *tankarne* och *förståndet* omfattade sanningen, Kristi för alla gällande förtjenst. Många förleddes deraf att inbilla sig hafva trons lif utan den gamla människans död. När de hörde, huru andra högljudd fröjdades öfver att vara Guds barn, förleddes de att instämma i jublet, utan att i hjertat hafva erfarit den omskapande nådens kraft. Dessa förebrädde A., att han ej lika frimodigt eller rättare dristigt kunde tala om sitt barnaskap, och ville med mänsklig öfvertalningskonst förmå honom att instämma i jublet. Men härtill var han för ärlig och upprikt-

tig, väl märkande, att understundom ett fint skrymteri låg förborgadt under de gängse talesätten. Men väl satte dessa påträngande uppmaningar honom i klämman och trångmål. Han började hos Gud med större allvar söka nåd och frid. Han höll uti med ordets nådehungliga bruk, höll i att bedja, till dess Guds Ande gaf honom nåd att, misströstande om all egen värdighet, trösta sig allena af Kristi försoningsoffer på Golgata kors. Han fick frid och förvissning om sitt barnskap af Gud, en förvissning, som under vexlingar och strider förblef hans dyrbara och saliga egendom. Efter en förtrogen väns och ämbetsbroders yttrande var en bibelförklaring af dr Fjellstedt i Karlshamn julen 1852 särskildt välsignad för hans hjerta. Han hade dock redan under detta årets lopp på hösten gifvit samma vän "ett godt råd, som blef ingripande i dennes lif. Det var helt få ord, han dervid sade, men dessa inverkade kraftigt både till utgående från verldens väsende samt sedan till att tvinga hjertat från misströstan." "Under denna tid var det dock icke samme *helgade* Andrén, som han sedermera allt mera blef. Naturlynnets ojämnheter stodo då ofta fram, såsom sedan aldrig förmärktes." "Han suckade ofta öfver böjelsen till *höghmod* och synes sedermera ha blifvit en af de ödmjukaste."

Med den nåd och de gåfvor, som Herren gifvit honom, hade han rikt tillfälle att verka, då utom Karlshamns 5,000 invånare Asarums 7 eller 8,000 själar hörde till pastoratet, som sträckte sig ända från Östersjön upp till Smålandsgränsen, $2\frac{1}{2}$ mil i längd. Han sparade sig icke, han räknade ej fjäten, då han för att komma till de aflägsnare skogstörpen måste gå på obanade stigar. Ja, just bland de ringe och fattige var det hans största lust att umgås, fröjdande sig, när han fick upptäcka någon Jesu lärjunge.

Åren 1853 och 1854 började han göra kortare dagboksanteckningar, som han sedan med kortare och längre afbrott fortsatte till sin död, ehuru de under göromålets brådska oftast blott innehålla korta uppteckningar af ämbetsgöromål, resor, besök m. m. till minne för honom sjelf. Någon gång innehålla de ock yttranden om hans andliga lif samt åtskilliga reflexioner. Vi anföra några af de första anteckningar, som han gjort.

1853. Den 28 och 29 maj. Fjellstedt kom. Den samme predikade i stadskyrkan; ämne: "Tvänne ögonkast in i evigheten," samt höll bibelförklaring i Asarums kyrka öfver

dagens (1 sönd. efter tref.) epistel och på aftonen hos klockarens, en ljuflig och vederqwickande dagg på min torra själ.

Den 5 juni. Predikade i staden. Mycket svag. Anfåktelse af tröghet. Men Herren är den samme som alltid till förene.

Den 18 sept. Ack, hvad mitt hjerta är gladt. Det har jag att tacka dig för, käre Herre Jesus Kristus! Ty jag ser ditt kors, din död och din rättfärdighet och hafver syndernas förlåtelse och frid med Gud.

Den 20 okt. Min Herre och min Gud! Du fridsfurste, som hafver med din fridshelsning besökt mitt hjerta och bevisat din nåds osägliga sötma, lägg sjelf det sanna låfvet i mitt hjerta, att du må få det offer, som dig tillkommer. Ack, hvad mitt hjerta fröjdar sig i ditt namn, att jag förvirrade barn nu kan för din kärleks skull sitta invid ditt sköte och emottaga en faders smekningar. Huru ofta kände jag det icke så ödsligt och tomt, då jag ej fått åtnjuta föräldravård och föräldrakärlek, en kärlek, som jag knappast minnes. Du vill bli min fader och moder. Du vill draga mig till dig. Du vill gifva mig den omvårdnad och kärlek, som aldrig dör, därför gick du i din kärleksfulla försyns obegripliga vägar och hemtade mig ur detta hemmet på jorden. Tidigt blef jag en främling här i verlden, tidigt flyktade ock min själ från det barnaskap, som du gaf mig. Hur länge fick du ej söka mig, hur ofta slingrade jag mig icke undan de armar, som redan omfamnat mig. Men du vardt mig öfvermåktig. Ditt tålomod var stort, och din kärleks glöd släcktes icke af kölden i mitt hjerta. Nu är jag ju ditt barn! Ensam i detta rum är jag ju dock icke ensam. — — Huru fylles ej mitt hjerta af fröjd, men ock af bäfvan, när jag tänker på din helighet. Mildaste Frälsare! Låfvad vare du, som beredt mig en ny och lefvande väg genom förlåten, det är ditt kött, och renat mig från de döda gerningar, att din helighet, o Gud, icke kan förtära mig. — Stilla, ljufliga afton, mörkt ute, ljus och gladt här inne. Stilla sabbat i min själ! O Herre, bevara min själ alltid och bered mitt hjerta, hela min ande, själ och kropp efter ditt behag, gif mig nåd och kraft att förtröstansfullt kasta alla omsorger på dig. Döda all egen begärelse, som vill uppvakna! Bered och utkora mig till ett lefvande och troget redskap i din tjenst, att kalla själar till din salighet. Du ser mina dagliga strider, den striden ock, som dagligen kostar mig så mycken smärta och

i hvilken jag så ofta öfvervinnes och föres till klenmodighet. Herre, här är jag. Gör med mig som dig tackes. Gif mig det, som allra mest gagnar mig och ditt rike! Fäst intet afseende på mina köttsliga önskningar! — Och nu låfvad vare du för denna dag. Beskydda oss alla. Blifve detta hus ett tempel, heligt, såsom det till belägenhet är afsöndradt från den yttre verlden. Bevara barnen och låt ingen förmena dem att komma till dig!

1854. Den 5 juni. Annandag pingst. Förbi är nu åter den förnimbara sabbatshvilan i hjertat. Den gamla striden är börjad. Förbi är dock icke den kärlek, hvarmed Gud från begynnelsen älskat mig. — Du har lärt mig att utvälja icke de ting, som synas, utan de ting, som icke synas. Ehvad jag smakar eller icke smakar, vill jag visst förtrösta på det jag hoppas och icke tvifla på det jag icke ser. Gif mig din helige Ande, att jag må i trohet, i mildhet och ödmjukhet akta på din nåd. Gif mig kraft och villighet att döda hvarje uppstigande sjelfviskt begär — döda det i din kärlek. Led mig med dina ögon och gif mig hvad dig tackes. Skulle jag, som väl ofta skett och sker, vilja på egen hand och i egen vilja företaga eller begynna något, så låt det ingen framgång hafva.

1855. Den 25 juli. Himmelske Fader! Min väg blir svår för mitt kött och blod. Deri jag vet din vilja gif mig nåd och kraft att göra den! Gif mig flit att få veta din vilja och att gifva akt på din nådesstyrelse, när jag icke vet din vilja. Led mig, att jag ödmjuk och på dina ögon seende, tålig, glad och nöjd kastar all omsorg på dig. Välsigna min umgängelse i denna familj, att jag icke genom svärmod och misslynthet förbittrar dess lif. Låt mig akta på din ära i församlingens tjenst. — — — Föröka tron och i tron kärleken till dig, samt låt mig allt mera icke blott bedja, utan ock lefva i den bönen: Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.

Den 26 juli. Första gången årets nattvardsbarn med bäfvan och salighet. Herre, du är lärare. Vare du ock vår lärare, samt jag och barnen lärjungar vid ditt ord.

En nära stående vän i församlingen skrifver om hans inre utveckling: "Inre strider för sin egen och andras själar jämte många tvifvel, bittra anfäktelser och mörka stunder, för det mesta utkämpade i löndom med Gud i bönen likt Jakob om natten, så att sömnen rätt ofta vek från hans

ögon, voro från den tiden ett nästan ständigt sällskap, men troheten mot nåden och Herrens Ande, samt ett ovanligt flitigt bruk af Herrens ord gjorde honom till en lika ständig segrare”.

Den djupare erfarenheten af nåden hade naturligtvis stort inflytande på hans presterliga verksamhet, i främsta rummet på hans vitnesbörd från predikstolen. Deraf hjertat fullt var, deraf talade munnen. Med frimodighet och lifaktighet vitnade han om frälsningen i Kristus, men fasthöll med allvar nödvändigheten af bättring och omvändelse gentemot den särskildt på den orten uppkomna något antinomistiska riktningen. Hans predikans källådra utsnade icke heller, ty den hade sina tillflöden i ordets bruk, bönen och umgänget med församlingarnas medlemmar, genom hvilket han lärde känna hvad som gjordes behof. Om vi skulle skildra hans egenomlighet som predikant, såsom den redan visade sig och ytterligare i Amerika utvecklades, så kunna vi säga, att hans predikan utmärkte sig ej genom flammande ifver, ej genom ovanliga och rika bilder eller blixtrande nya tankar, utan genom ett lugnt undervisande innehåll, ett rent, ädelt och enkelt språk, ett jämnt och flytande föredrag, en behaglig röst, samt en värdighet och ett allvar, som väckte förtroende hos åhöraren. I begynnelsen var hans föredrag i Karlshamn dock något sökt och konstladt efter Krummacher. Motståndares kanske ovänliga kritik blef botemedel. Men han inskränkte ej sitt vitnesbörd till kyrkan, utan förkunnade jämväl Guds ord i skolhusen, boningshusen och vid sjuksängen. “De dagar”, skrifver en åhörare, “äro hos mången oförgätliga, då han t. o. m. vid eldsljus om vinterqvällar vandrade i de norra skogstrakterna af Asarums församling från den ena boningen till den andra med folkskaror omkring sig, hvilka icke visste något roligare än att så få sällskapa, sjungande en sång, talande ett Guds ord under vägen, och sjelf yttrade han rätt ofta: dessa vandringar äro mitt största nöje, min käraste sysselsättning. Sina nattqvarter valde han i väl kända kristnas hem, de måtte vara huru ringa som helst. Att dessa uppmuntringsstunder icke aflupo utan anfall och fiendskap från mörkrets rike samt segrar och fröjd för ljusets rike, faller af sig sjelft”. Han skrifver sjelf (den 15 oktober 1855) efter en sådan resa: “Gud välsigne eder allesamman, dyre vänner, mitt hjerta fröjdas och gråter, är svagt och starkt ömsom. Men Herrens nåd, ord, bönen

trösta och stärka mig. Mycken försmädelse drabbar mig. De vilja taga min Herre och min visshet bort, men Herren är hos mig. Jag tänker på honom, på döden och domen och frågar ej efter annat än hans vilja. Jag hvarken kan eller vill släppa honom."

Under åren 1855 utvandrade många af allmogen från Småland och Östergötland till Amerika och togo vägen öfver Karlshamn. Under deras vistelse i denna stad lärde flere af dem känna den unge presten och han dem. Stadd på en resa, full af faror, något böjde af afskedets allvarliga känslor, voro icke alla otillgängliga. Andrén besökte dem i deras logier och talade med dem om den långa, ännu viktigare evighetsresan. Denna bekantskap med de småländske utvandrarne blef för hans egen lefnadsväg af större vikt, än han sjelf då kunde ana. Ty helt oväntadt kom underrättelsen, att vänner i Amerika önskade honom till sin lärare.

Den 6 Aug. 1855 antecknade han: "På e. m. kom L. O. från Ringamåla, visande ett bref från Amerika, i hvilket nämdes, det jag jämte tvänne andra stod på förslag att väljas till lärare vid en nybildad församling i Moline, i staten Illinois. Utransaka mig, Gud, och få veta m. m. Herre, du ser, hvilken blandning af tankar och känslor genomströmma mig. Böj mitt hjerta till dig. Lär mig att göra efter ditt behag, din gode Ande lede mig på en jämn väg. O Herre, jag vill förgås, fräls mig genom din barmhertighet m. m."

Denna kallelse från Amerika kom honom ock verkliga tillhanda genom en skrifvelse från dr. P. Fjellstedt den 3 oktober 1855. Och han skrifver samma dag i sina dagboks-anteckningar följande rader: "Befall Herren din väg och hoppas på honom, han skall väl gjort. Gif mig ock din helige Ande, att jag må befalla dig min väg! En märklig dag! Den är ju din gåfva. En kallelse från en församling i Amerika, Moline. Den är allt af dig! Jag har intet gjort. Visa mig nu din väg, att jag må vandra i din sanning." Och den 18 samma månad: "I dag omtalade jag för prosten Westdahl mitt beslut att emottaga kallelsen. Kom sedan en stund i en mörk anfäktning; men fick under bön till Herren 91 Ps., som tröstade mig så godt. Ack, Herre, gif mig din frid, att, ehvad jag lefver eller dör, jag må höra dig till! Föröka mig trona." Redan den 11 oktober svarade han dr. Fjellstedt enligt ett bland hans papper funnet koncept sålunda:

“Dyre broder!

Dagen efter din afresa emottog jag din skrifvelse med in-nelyckta kallelsen.

Likasom det är nåd att få tjena Kristus och vissheten om kallelsen till den tjensten under svåra och till utseendet ofruktbara år, under mångahanda nedslående vidrigheter gifver visshet åt tron, i hvilken tjenarne varda ihärdiga, tåligen och bidande, likaså är det Kristi konungsliga och nådiga vilja, som bestämmer *stället och verkningskretsen*. Han, som sjelf gifvit de gåfvor, hvilka han vill använda, som förstår bedöma, huru vi mer eller mindre troget använda dem, och till följd deraf vet, hvar vi bäst passa, lämpar derefter vår verkningskrets och utvisar stället, och under det han genom sin Ande uppfostrar dem för härligheten, bereder och uppfostrar han dem äfven för de platser i nåderiket på jorden, der han finner dem tjenliga. Nära till hands ligger och starkt kännes ofta frestelsen att efter de intryck man erfar, de fördelar, som locka, de vidrigheter, som hota, vilja bestämma öfver stället för verksamheten, att vilja göra vår vilja till Guds och göra Guds vilja allena då, när den öfverensstämmer med vår egen åtrå. Men för Guds tjenare stannar det vid frestelsen, och falla de för den, så stå de upp igen för att sedan mera vakande, helt öfverlåtna, korsfästa sitt jag. Guds tjenare måste, det är för dem ett inre tvingande behof, vara vissa om sin kallelse icke blott till ämbetet, utan ock om stället, så framt de skola hafva frid i ett vaket samvete, tröst i anfäktelsen, kraft i striden, vara oförtröttade, i hvilken gestalt och mängd än hindren uppträda, med glädje redo att hvilken stund som helst göra räkenskap för deras fögderi. Att icke löpa förr, än man blir kallad, men icke heller för hotande mödor, kors och lidande vägra, när Herren kallar — o, hvilken visdom, hvilket nära, innerligt, jämnt och förtroligt umgänge med Herren i ordet och bönen, hvilket aktgifvande på Herrens vinkar, vägar och styrelse, hvilket barnsligt öfverlåtande fordras ej härtill, hvilka svåra erfarenheter få vi ej göra, huru många bittra tårar under ständiga misstag få vi ej fälla, under det vi, utan att ändock blifva fullärde, gå i den helige Andes skola. Alltjämt ligger lagen i lemmarne i strid med lagen i hågen och tvingar oss att gång efter annan sucka: det goda, som jag vill, det gör jag icke; det onda, som jag icke vill, det gör jag. — — — Men hur skall jag komma till denna visshet? Så frågar det

uppriktiga hjertat, det ömma samvetet. Den tviflande Tomas vill ej bli viss, utan han får hemta Jesus ned från himmelen och får en särskild uppenbarelse. Och dock lika litet som Guds röst i ordet gifver ett ovisst ljud eller narras eller skalkas med de redligt sökande, lika litet gifver hans kallelse något ovisst ljud, eller narras eller skalkas han med den redligt efter Herrens vilja frågande. Full af heligt allvar är ju vår Gud. Han ljuger ju icke ens på skämt. Här kommer det blott an på att känna Gud och urskilja hans röst från de sataniska rösterna, som söka härma Gud. — Att befälla Herren sin väg och hoppas uppå honom, o, det är ett osvikligt medel att få den visshet man väntar och behålla den visshet man fått. När vi förtröstansfullt öfverlåta oss åt Guds löfte, när vi ej låta vårt sinne skiljas från Guds, när vi öfverlemna oss åt helgelsens fullbordan i Guds räddhåga, när vi af hjertat bedja vårt Fader vår och sålunda först söka efter Guds rike och hans rättfärdighet, tror du icke, att under det dagliga bröd, detta *allt annat*, som faller till, inbegripas Guds kallelser till oss, de må komma, såsom de ofta komma, vår bön och vårt sökande förutan, eller såsom svar på den ödmjuka fråga vi i enlighet med de i ett land bestämde lagliga formerna göra honom, *hans* svar äfven då, när utgången bestämmes af hvilka människor som helst och för oss framstår såsom resultatet af de skändligaste intriger. — Jag tror det lika visst, som barnet då kan vara nöjdt med utgången, den må utfalla hur som helst, nöjdt gå, om Herren kallar, nöjdt stanna qvar, om Herrens vilja så är.

Jag har bedit Herren visa mig sin vilja, att jag må vandra i hans sanning. Herren hörer ju bön! Han, som verkar viljan hos mig, skall han sedan låta mig vara i okunnighet om vägen? Hittills har jag varit viss om min kallelse. — Kallelsen till Moline har nu kommit mig ovetande, min omtanke förutan. Ifrån Herren är den. Hvad vill han? Vill han föra mig till den församling, genom och till hvilken han kallat mig, och der välsigna det arbete han uppdragit åt mig, eller vill han kalla mig hem till sig, men först göra mig utkorad i bedröfvansens ugn och elda den ugnen på den långa farliga vägen, att slagget må bortbrännas och silfret fejas och rensas? Jag vet det icke! Men att han kallat, det vet jag. Derom har jag blifvit allt vissare. Och nu, då jag meddelar dig, att jag emottagit och vill hörsamma kallelsen, vill jag befälla Herren min väg och hoppas på honom, han skall

väl görat! Herren gifve mig nåd att anamma af hans fullhet och nåd för nåd. — Dyre broder! Väl har du mycket, som ligger dig på hjertat, större och viktigare saker för Guds rike, men bär dock äfven mig och min sak inför vår gemensamme Herre och konung. Som en äldre broder sin mindre, så bäre du mig i Kristi kärlek inför vår gemensamme Fader och utbed åt mig allt, hvad du så väl vet behöfves för att bestå i den förelagda kampen.

Församlingens i kallelsen uttryckta önskan att redan i höst få emottaga den, som antog kallelsen, är mig icke möjligt att gå i möte, då jag icke kan blifva färdig till afresan förr än i början af nästa år, men då så tidigt, att jag, om Gud så vill, kan hinna anlända till bestämmelseorten, innan den varmaste årstiden inträder. För sjelfva öfverresan torde jag, sjelf utan tillgångar, få taga i anspråk församlingens biträde. Att lönevilkoren enligt ditt yttrande äro ringa, gläder mig; derigenom besparas mig mången smärtsam miss-tanke.

Guds namn helgas, hans rike kommer, hans vilja sker vår bön och vårt arbete förutan, men det är dock nåd och salighet att få vara med derom. Herren anbetror den ene mer, den andre mindre. Den ene använder flitigare och trognare än den andre det anbetrodda godset. Dig har han anbetrott mycket. Genom dig har han verkat och vill verka mycket ännu i välsignelse. Derför måste ock du förfara mera både inre och yttre motstånd än mången annan, dels därför att lifsens ord och arbetet i ordet är så mången en dödens lukt, dels på det du må varda svag och så Herrens kraft mäktig i din svaghet — Herrens namn till dess större förhärlikande. Herren vår Gud vare dig blid och främje dina händers verk, ja, dina händers verk främje han. Har du på stridsplatsen icke många framstående medkämpar, du har det dess mer i det fördolda! Det mål, för hvilket du kämpar, är gifvet, det är i löftet, ehuru företeelserna under Guds rikes utveckling och fortskridande mot målet för oss synas underliga. Men bland Herrens namn nämner ju ock skriften namnet *Underlig*. Vi veta dock och äro visse, att hans vägar äro godhet och sanning dem, som hans förbund och vitnesbörd hålla. O, tröttas icke! — Innerlig tack för det myckna och goda utsäde du för en tid sedan skickade. Det är allt mest utströdt. Föll ock somt vid vägen och på hälleberget, det är dock sådt på en förhoppning och skall bära

sina skördar både nu och sedan långt in i framtiden, då du hvilar i din kammare, till dess dagarne hafva en ända. Helsa innerligt till församlingen på andra sidan hafvet. Sjelf helsas du härifrån! Helsas ock af mig! Bedjande om din broderliga och öfverseende kärlek och inneslutande mig i din förbön, tecknar jag vördnadsfullt och kärleksfullt

din tillgifnaste

OLOF CHR. TEL. ANDRÉN.

Karlshamn den 11 oktober 1855."

Han antog således kallelsen ej för att i Amerika lik mången äfventyrare söka timlig lycka, utan såsom en Guds skickelse. Men då han stod i begrepp att förena sig med luterska kyrkan i Amerika, ville han ej slita föreningsbandet med den af honom älskade luterska kyrkan i Sverge, dit han en gång önskade kunna återvända, om det så behagade Gud. Han sökte därför och erhöll af kungl. maj:t tjänstledighet för 6 år med rättighet att vid återkomsten till fäderneslandet få för nämnda tid tillgodonjuta tjensteårs beräkning. Han förblef således fortfarande en den svenska luterska kyrkans tjenare och såg i detta förhållande den lagliga kyrkostyrelsens godkännande af sitt beslut. Under väntetiden delade han sina tankar och omsorger mellan sin då varande och blifvande kallelse. Huru han betraktade vår kyrkas förhållande och skyldighet till de emigrerade landsmännen, huru han på samma gång tog till hjertat de nödställes rop från hinsidan verldshafvet och i kärlek tänkte på de församlingars bästa, som han stod i begrepp att lemna, samt huru han i allmänhet bedömde Karlshamns och Asarums församlingar, se vi af ett liksom det ofvan anförda bland hans papper funnet brefkoncept till prof. E. G. B—g af följande lydelse:

"Högvärdige Herr teologie Professor!

Utan tvifvel har till Herr Professorns kännedom kommit, att jag af svenska evangeliska luterska församlingen i Moline, staten Illinois, emottagit kallelse att vara dess predikant och lärare. Då angående svenska lärares utvandring så mycket säges både för och emot, torde Herr Professorn tillåta mig att för Herr Professorn, hvilken jag, mänskligt att tala, har att tacka för mitt sinnes presterliga riktning, få framlägga de bevekelsegrunder, hvilka föranledt mig att emottaga kallelsen. Hvad jag i tredje artikeln Luthers katekes bekänner om den helige Ande: att "han hela kristenheten på jorden

kallar, församlar, upplyser, helgar och i Jesus Kristus behåller och bevarar i en rätt tro," det bekänner jag ock om den kyrka, i och genom hvilken den helige Ande verkar. Ju mer den helige Ande får genomtränga församlingen, ju mera lifligt, friskt och obehindradt vinträdets saft flyter genom grenarne, dess mera uppenbarar sig hos kyrkan fullheten af Kristi sinne — kärleken. Detta sinne är den luterska kyrkans väsende. I detta lefver hon och lider med och för Kristus för att åt honom frälsa och bevara hvad han dyrt återlöst och försonat. Kärleken är aldrig overksam. Af rum, tid och omgifningar beror *arten* af denna verksamhet. Kärleken i Kristus uppenbarade sig verksam såsom lydig intill korsets död. Kärleken i kyrkan uppenbarar sig verksam så, som Luther i ofvan anförda 3 art. beskriver. Att genom de henne anvisade medel till Kristus visa samt åt honom vårda hvad hon samlat är ju det mål, som är vår kyrka föresatt. Genom barndopet och i missionen söker hon efter de förlorade, genom ordet, nattvarden och nödiga upptuktelsemedel vill hon bevara dem hon funnit. Utan att förneka sitt väsende, kan hon ej uraktlåta eller försumma någondera. Försumligheten skall ej fördelaktigt vitna om hennes lifaktighet. Uraktlåtenheten skulle bli hennes död. Till vården hörer ju ock gåendet efter det, som går bort, till dess det funnet är. — Den evangeliska luterska kyrkan i Sverige har en gång i Kristi kärlek genom det heliga dopet i sin gemenskap upptagit våra emigrerade landsmän, och dermed iklädt sig ansvaret, samt blifvit ansvarig för deras andliga vård och uppfostran. Detta ansvar sökte hon fullgöra, så länge de voro i fäderneslandet. Upphör detta ansvar vid Svea rikets gränser? Kan hon, som staten, låta uraktlåtna skyldigheter fritaga sig från ingångna förbindelser, och skjutande skulden på de bortresande för hvad de i andligt hänseende måste gå att umbära, liknöjd åse deras affärd, två sina händer i det haf, som sköljer landsgränsen och kalla sig oskyldig? Det beror på huru mycket hon har af sin Herres sinne. Klappar hennes hjerta af Kristi kärlek, så behöfver hon ej söka den vägen till oskuld; den finner hon genom den kärlek, som hellre lider och dör för att frälsa än lefver och mår väl i maklighet, under det många omkring henne förgås i brist på vård. Lika litet som vår kyrka kan gilla någon sjelfvisk, köttslig gerning af hvad beskaffenhet som helst, utan varnar och bestraffar den, hvar den finnes, lika litet kan hon

gilla den af mängden af köttsliga bevekelsegrunder obetänksamma och lättsinnigt företagna utvandringen. Hon anser en af sådana bevekelsegrunder företagen utvandring som en öfverträdelse mot Herren, som ett brott mot fäderneslandet. På det sätt och med de medel, hvilka henne anstår, arbetar hon därför emot utvandringen, vill hon binda de lättsinniga vid sig, vid fäderneslandet, — men uträttar hon intet, vinner köttet, af sin egen begärelse draget och lockadt; då stiger hon i de tjenare hon dertill utser samt redobogna äro med i emigrantskeppet och följer med ut i det främmande landet, ej för att sjelf emigrera eller sätta sitt insegel på emigrationen och helga dess köttslighet, utan för att, på grund af sin förbindelse, genom de henne anvisade medel i sin bekännelses ande trägen och flitig återföra och i gemenskap med Kristus och hans lekamen bevara dessa, hvilka blefvo genom henne i Kristi rike intagne i mening att sedan ej gå förlorade, men sker det, så får ej deri den kyrka ha någon skuld, som vet, att det är hennes Faders vilja, att hon icke skall borttappa något af det han henne gifvit hafver. Om nu icke kyrkan sänder, skall då ingen gå? Der inträder troligen det förhållande, under hvilka särskilda missionssällskap fullgöra kyrkans förbindelse emot hedningarne. — Kunna våra emigrerade landsmän sägas tillhöra evangeliska luterska kyrkan? Derpå svara både vi och en qvarlefva derifrån: ja! Detta jakande svar möter oss ock i deras längtan efter ev. luterska lärare. Hvilken skall blifva dessa församlingars framtid, om de lemnas ohulpne? På alla sidor omgifven af hvarandra städse bekämpande, i kampen mot luterska kyrkan nästan allesamman eniga partier, har hon måst åse, hur den ene af hennes bekännare efter den andre blifvit henne undanryckt eller öfvergifvit henne. Tålig i åratal, har hon bedit om, har hon i tårar väntat på lärare, dem hon sökt i hemlandet. Hon har ej velat, såsom en del prester bland oss det vilja och hvarpå de stödjade förnekande af presterligt biträde åt henne härifrån, välja lekmän. Men nöden skall snart tvinga henne dertill; tillåtelsen för nödfall har hon af vår bekännelse. Men skall hon ock kunna bära denna frihet; skall ej sedan hvar och en, som saknar ödmjukhet, vilja upphäfva sig till lärare? De skola ej sakna lockande föredömen ej heller uppmuntran från de omgifvande partierna, och när ordningens band en gång äro lösta, skall luterska kyrkan i Amerika blifva den åtel, dit örnarne skola församla sig.

Men hennes blod torde då utkräfras af vår svenska evangeliska luterska kyrka.

Såsom en medlem i den ev. lut. kyrkan måste jag ock i gerning och sanning tillämpa, hvad jag på grund af öfvertygelse bekänner. Om jag, ännu okallad, trodde, att vår kyrka ej borde handla mot de emigrerade, som de mot henne och fäderneslandet, utan borde bistå sina medlemmar derute, intill dess den evangeliska luterska kyrkan i Amerika sjelf kunde i öfverensstämmelse med sin bekännelse öfvertaga världen om sig sjelf, ännu mindre kan jag, nu kallad, vägra att handla i öfverensstämmelse med vår kyrkas sinne, då jag dessutom ännu icke här hemma emottagit någon vid viss plats bindande kallelse. — Har jag brutit med min kyrka, har jag varit henne olydig? Hon skall ej så anse det, att jag emottager världen om en af hennes församlingar.

Jag har i dessa dagar åt kyrkan i hennes högste målsman öfverlemnadt min underdåniga begäran att få hennes samtycke till mitt inför Herren fattade beslut. Just för att få anses vara i vår kyrkas tjänst har jag utbedit mig tjänstledighet icke för alltid, utan för 6 år.

Herr Professorn gaf en gång Luk. 14: 25—35 till text för mitt examensprof. Jag minnes, att skrifprofvet var som det kunde; men hvad jag önskar är, att mitt lif måtte öfver den texten skrifva en bättre afhandling, min öfverherdes namn till ära, hans menighet till fromma. Mitt hjertas hufvudönskan är frid med Gud i Kristus i tiden, salighet hos Gud med Kristus i evigheten; men den förra kan jag ej ega, den senare ej i visst hopp vänta, om jag ej varder funnen på Herrens vägar. Det är ej det lockande, som ligger i någon framtid på jorden, det är ej den oro, som ingenstädes triffes längre än till en tid, som drager mig härifrån, drifver mig ditut. Hvad jag mest önskat och ännu önskar, det vore att i en stilla undangömd vrå af stiftet få verka Herrens verk — men derefter har jag ej velat löpa. Den frid, som vinnes på bekostnad af lydnaden, är ej mycket värd. Och för öfrigt tager snart den friden slut, om man förer Herrens krig. Endast i hjertats fördolda lif med Kristus är den sanna friden. Förgäfves är det derför att skåda efter en fläck på jorden, der man kan fira full sabbat. Menade jag detta, såsom jag verkligen menade i början, som hvarje Guds barn menar, när det *börjar* att fara efter Guds rike, då skulle jag bli sviken, skulle gråta och förtröttas. Ej annat väntar jag nu i och af lifvet, än

hvad Kristus under min vandring, strid och arbete vill i och af lifvet skänka utaf nåden. Vare därför Kristus, såsom han vill vara, mitt hjertas tröst och min del! Ut då i stormen, min själ, ut hvar som helst och emot hvad som helst, blott det är på Herrens väg. Hoppas ej något annat än arbete för hans skull och enighet samt smälek med honom. Först vid aftonen, på arbetsveckans sista dag, får du somna in för att vakna på den eviga sabbatsdagens morgon, och stilla lugnt blir det ej, förr än hafvets vågor bryta sig mot stranden af det rike, der ingen gråt eller rop eller värk varder mer!

Herr Professor! Om, hvilket jag tror, mitt arbetsfält varder mig anvisadt der långt borta, o, tänk då i kärlek på dessa dyra församlingar. Här är en svår, utesägligen svår plats, men här är ock mycken fröjd understundom beskärd en Herrens tjenare. Har här ock varit och ännu fortfar att vara ett bemödande från en och annan att taga förtroendet från lärarne och läroämbetet, så har dock Herren detta bemödande emotståndit, samt dessutom — till vår bekännelses ordning återfört många. Ytterligheten af den evangeliska riktningen har genom Herrens nåd blifvit helsosamt återförd inom ordets strömfåra, ehuru den ännu sträfvar emot att låta sig sin frihet inskränkas af det förmanande ordet. Ett allmänare och flitigare bruk af Guds eget ord, som i allmänhet nog mycket lägges åsido för uttydningar, skall låta oss hoppas den enhet, som saknas. — I Asarum är en stor kärlek till läroämbetet, der äro lyssnande öron, och jag hoppas, att Herren der skall föda sig många barn, om der arbetas träget i ordet, och om man, seende mindre på *sin* än *Herrens* ära, i tålmod söker att bibringa dem en sann och klar bibelkunskap. De själar, som under sådant arbete vinnas, äro merendels pålitligare än de, hvilkas känslor, lätt satta i rörelse, väl *synas* vara mera fattade, men dock under tidens längd *visa* sig mindre fattade af Anden. I Karlshamn mycken strid, i Asarum mycken vederqvickelse hittills. Och jag hoppas Herr Professorn behjertar församlingarnas behof. Äfven åt prosten unnade jag en, som i allo kunde med honom deltaga. Han är ej svår att vara till nöjes, men han önskar dock en medhjelpare, hvilken, trogen bekännelsen, rätt utdelar sanningens ord och då icke gifver näring åt den för handen varande benägenheten till partier. Kanske det därför kan lända församlingarna till fromma, att jag förflyttas. Ack, om så skedde! Herren gifve det! Jag har tänkt på N. N.. Jag tror

förvisso, att både församlingarna och prosten snart skola finna, att de gjort ett godt byte.

Måtte Herr Professorn med sin vanliga kärlek och tålmod ha följt med mig öfver mina många ord samt emottaga de samma såsom ett offer af en lärjunges kärlek och tacksamhet, hvilken önskat att inför en vördad lärare och förman få framstå såsom en sådan kyrkans tjenare, den der icke af hugskott, utan på fullt allvar i Herrens namn emottagit och vill, för så vidt på honom beror, hörsamma en efter lärare af lutersk bekännelse trängande församlings kallelse och bön.

Inneslutande mig i Herr Professorns kärlek och förbön m. m.

O. C. T. ANDRÉN.

Karlshamn den 25 februari 1856."

Ehuru långt detta bref är, ha vi ej kunnat förneka oss nöjet att meddela det, såsom ett prof dels på hans ganska ädla stil, dels på hans i anseende till hans ungdom redan mogna erfarenhet och helgade sinnelag. Lotten var således kastad, beslutet inför Guds heliga ansigte fattadt. Ännu återstodo dock flera viktiga steg, innan beslutet kunde verkställas. Det viktigaste steget var ingående af äktenskap. Han skulle nu grunda eget hushåll, huru ringa lön än hans församling kunde lemna sin herde, han skulle i fjärran land gå okända öden och svårigheter till mötes. Han behöfde då en qvinnas ordnande och hjälpande hand, behöfde ett troget hjerta, till hvilket han kunde sluta sig i sina bekymmer och med hvilket han kunde dela sin glädje. Herren gaf honom detta genom den qvinna, med hvilken han redan förut var trolofvad och med hvilken han nu blef förenad genom vigsel den 26 maj 1856. Vi skola snart se, huru stor skatt Herren förlänade honom i denna trogna maka. Hon var dotter af pastorsadjunkten och klockaren i Ousby Nils Henrik Pihl och Kristina Katarina Lengquist samt var syster till ofvan i inledningen nämde tidigt bortgångne Märten Phil, kyrkoherde J. Olssons maka i N. Rörum och till kyrkoherde C. A. Pihl i Hoby med flere syskon.

Men nära in på denna viktiga, glädjefulla förening följde afskedsstunder, den ena efter den andra. Redan före bröllopet hade han tagit afsked från de församlingar, der han nu i öfver 5 år varit verksam. Vid detta tillfälle visade sig rätt klart den tillgifvenhet och kärlek, hvarmed dessa voro vid honom

fästade. Med sin lilla lön af 150 Rdr hade han blott föga kunnat afbetala sin skuld från studenttiden. Detta vållade honom ej ringa bekymmer, och han bad innerligen Herren, att han måtte blifva satt i tillfälle att före afresan göra hvar man rätt, ehuru det var honom omöjligt att se, huru detta skulle tillgå. Hjelpen kom i form af ett öfver all förväntan rikt offer, som Karlshamns och Asarums församlingar frivilligt sammansköto, då han var för grannlaga att derom sjelf offentligen eller enskildt anhålla. Det var rörande att se, huru åhörarens kärleksfulla och uppfinningsrika omtanke vid afresan sörjde för honom genom att anskaffa just det, som han under resan och vid sin ankomst till Amerika kunde bäst behöfva. Under de sista månaderna upphöra hans dagboks-anteckningar, han blott anför ett och annat tröstrikt bibelspråk, t. ex. den 13 februari: "Under djup anfäktelse och bedröfvelse fick jag Jer. 44: 5: men din själ vill jag gifva dig till ett byte, ehvart du drager." Hans ord rörde en upplyftad sinnesstämning och ännu ifrigare böneumgänge med Herren än vanligt. Ett smärtsamt afsked förestod honom ännu. Afresande fredagen den 6 juni med ångfartyg från Åhus, ankom han följande söndagsmorgon till Malmö så tidigt, att han kunde i den närbelägna W. Skreflinge kyrka predika för ofvan nämde svåger, prebendekomminister Mårten Pihl, som denna dag konfirmerade årets nattvardsbarn, reste sedan en dag med honom till Lund och derpå ensam till Ystad, men fann vid återkomsten den i mandomsålderns blomstring nyss så friske och liflige svågern på dödsbädden. Under dödskampen begärde denne, att man måtte läsa 1 Mos. 8: 9: "Då dufvan icke fann hvar hon kunde hvila sin fot uppå, kom hon till honom i arken — så räckte han handen ut och tog henne till sig i arken"; samt psalmen: I Kristi sår jag somnar in. Blott några timmar sedan denne trägne arbetare insomnat i Kristi sår, måste A. och hans hustru slita sig lösa från broderns bleknade hydda, då resan redan var förut bestämd. Han kunde blott ännu säga farväl till vänner i Malmö, ibland hvilka särdeles hans ende, dyre broder, faster och systemen Marie Louise lågo honom ömt om hjertat, och så farväl med fosterjorden med bevekt och rördt hjerta.

Verksamhet i Amerika och för Amerika.

Hans väg gick öfver Lybeck och Hamburg, hvarifrån han med hustru gick ombord för att färdas öfver oceanen med

valspråket: "Kasta din omsorg uppå Herren, han skall försörja dig och skall icke låta den rättfärdige i oro blifva till evig tid" (Ps. 55: 23), liksom han under färden utgjöt sitt hjerta i följande antecknade bönen:" — — Frukta dig icke, ty jag är med dig, jag hafver kallat dig vid namn, du är min. *Om du än går genom vatten, skola vattenströmmarne icke fördränka dig.* — — O, min käre Fader i himmelen, du min själs återlösare, som dyrt köpt oss med ditt blod, gif mig nåd att lefva i tron på ditt namn och ditt ord på mig blifva uppfyllt genom din Ande. — — Ledsaga mig hän, om du så vill, till det nya hemmet och bered mig till din trogne tjänare, att jag ditt namn derute predika må, det namnet, i hvilket salighet allena är. — — Led oss efter ditt råd och upptag oss på ändalykten med ära. Hvile ock din Ande öfver det älskade fäderneslandet och låt ditt rike utvidgas och förkofras i den nya världen. Vi befalla oss dig, dig allena. — — — Vårt skepp med all dess manskap och passagerare, för det och oss genom det djupa hafvet, bered oss en stig derigenom. Amen." Det ångskepp, hvarpå denne andlige stridsman anträdde sin färd, hade nyligen hemkommit från Krim, dit det i och för orientaliska kriget öfverfört trupper. Då så mången landsman i våra dagar drager samma färd, torde det icke vara utan intresse att inhemta några af hans reseintryck genom utdrag ur ett bref, dateradt Moline den 3 september 1858. — — "Svarade inredningen och anordningarna icke mot deras förväntan, som mer än en gång öfverfarit Atlanten, huru skulle väl då vi bli till mods! Jag fick imellertid lära, hvad jag aldrig skulle hafva lärt, om jag allt framgent, såsom en lång tid tillförne, fått tillgodonjuta detta lifvets yttre förmåner, nämligen att jag saknade den ödmjukhet och tjänaretrohet, i hvilken jag undergifvet kunde finna mig i hvilka lifvets omständigheter som helst för hans skull, som sade till en, som ville följa honom: "Räfvarne hafva kulor o. s. v.*)" — Hammonia lemnade tisdagen den 1 juli sin ankarplats utanför Stade och ankrade omkring kl. ½6 samma eftermiddag vid Curhaven.** Derifrån emottogos de sista helsningarna från vår kontinent. Imellertid hade vinden, som hela dagen varit frisk, tagit upp sig och dref hela Nordsjöns vattenmassa i väldiga stormsteg

* Tillfälle till ödmjukhet och försakelse erbjöds på skeppet, der han med hustru af sparsamhetsskäl måste nöja sig med plats i 2:dra kajutan, delande der hytt med 12 andra personer. Skeppet hade mellan 4 och 500 passagerare samt 80 mans besättning. 60 personer hade 2:dra kajutan, hvilkas brokiga seder och lefnadsvanor pålade våra resande mycket tvång.

** Vid Elbemynningen.

mot vårt skepp, liksom för att förmäna oss väg, eller ock, hvilket jag helst tror, för att vid tröskeln till den vida oceanen och den nya ovissa framtiden ropa sitt memento i vårt öra, lära oss betänka, att vi dö måste, på det vi måtte förståndige varda. Vår kapten förstod till en del åtminstone stormens och Nordsjöns mening, om än Herrens röst derunder förblef honom oförstådd. — — Torsdagen den 3 juli kl. 3 e. m. öppnade sig för oss anblicken af Englands och Frankrikes kuster, der England vid Dover skygt viker undan. — Skön, som jag sällan sett det, gick solen ned till hvila i Britanniens öslott och försvann, sändande i sina sista vänliga strålar Europas sista helsningar till de söner och döttrar, hvilka, otacksamme nog att öfvergifva sin moder, af en oförstådd längtan drefvos till den nya verld, der den gamla generationen väl icke finner den hvila den fann i hemlandet trots dess fattigdom. Mitt hemland, hvad jag älskade det, älskar det ännu mera nu; älskar dock mest min kallelse. Deri förde mig Herrens befallning att gå till mina landsmän härute, och jag var såsom bedröfvad, men ändå glad den aftonen, då solen för sista gången helsade från och tog helsningar till min fosterjord." — — — "Från oceanen hade jag mycket att förtälja, om jag kunde sjelf omtala, hvad allt mig sades i synnerhet de månskensklara aftnar jag, ensam på akterskeppets däck med himmel öfver och himmel under, forskade i eldskriften, lyssnade till den stilla hviskning, som i sakta vindar gick öfver hafsytan och lät för minnet hägra upp det gamla, obekymrad om, nöjd med hvad komma månne, tydande och låtande allt tydas vid Herrens ord, det ljus i hvilket man ser ljus. — I flydda minnen smekte mig mitt fosterland allt ömmare. Vekt blef det mig om hjertat. Men Herrens vilja var mitt mål, min kallelse låg som den makt i mitt hjerta, genom hvilken jag vann öfver känslan och skall vinna allt jämt. Men vore jag icke prest, egde jag ej kallelse, — i mitt fädernesland, det fattiga, förstörda, men dock så sköna, stannade jag qvar, om det ock intet hade att dela med sig annat än armod. Broder, blif du qvar i fäderneslandet, och tro mig, att intet i verlden kan ersätta dig det, och då skall fäderneslandet med makt drifva sina söner tillbaka — *hemsjuka, den ädlaste sjuka ibland sjukdomar, skall långsamt vålla deras död, om icke antingen ett känslolöst hjerta eller ett i Guds kallelse gående, försakande, villigt för Kristi rike försakande hjerta klappar i sveasonens*

barm. Söndagen den 15* dennes förlorade vi land ur sigte, den 18 d:s på morgon mötte oss den ljufligaste vällukt vid vår uppkomst på däck; snart uppsteg Long Island ur hafvet och inom kort Amerikas fastland. Kl. $\frac{1}{4}$ 1 kastade vi ankar 1 engelsk mil utanför New York, och medan vi med undran och förnøjelse beskådade nya världens stränder, vände sig våra hjertan med tacksamhet till Herren, som gjort vår väg öfver djupen så lyckosam. Ingen hade varit sjuk och ingen dött på vägen. Den middag vi anlände var den varmaste på det året, omkring 40 Cels. i skuggan. Flere föllo ock den dagen af solstyg. — — I New York vistades vi öfver söndagen, *på hvilken dag ingen ångbåt eller ångvagn får färdas.*"

Färden från New York till Chicago, utgörande 228 svenska mil, tillryggälades på 5 dygn. Här råkades flere kära landsmän, t. ex. pastor E. Carlsson. Under 5 dagars vistelse talade A. 5 gånger offentligen. Den 31 juli ankommo de resande till sin församling och blifvande bostad, som ligger ungefär 27 svenska mil från Chicago, och voro naturligtvis glada och tacksamma att kunna få hvila sin trötta fot.

"Moline är", skrifver han sjelf, "en 15 år gammal town (town och city motsvara ungefär köping och stad). Den ligger alldeles utmed Mississippifloden, som här delas i två grenar af Rock Island (klippön), en liten vacker ö, rik på alla möjliga sorters nötträd samt vilda rankor, som klättra upp i trädtopparne och bilda svalkande och inbjudande hviloplatser. Staden har ett innerligt vackert läge, mellan Mississippifloden och Iowas skogbekransade stränder å ena, samt trädbevuxna höjder å andra. Den liknar alldeles icke, för närvarande åtminstone, svenska städer. Bredvid regelbundna, gräsbevuxna samt med akacier planterade gator ligger här och der ett hus. De fleste invånarne äro arbetare och lefva med få undantag af det arbete, som finnes att tillgå på de fabriker, som i icke så litet antal drifvas dels af ånga och dels af Mississipp. Järnvägen mellan Rock Island och Chicago går midt igenom staden och befares dagligen af 7 till 8 tåg utom söndagarne, då allt arbete hvilat. Endast irländarne och tyskarne hafva ingen hvilodag." — — "Stadslifvet har ett annat utseende än i Sverige, stilla, tyst, arbetsamt. — — Det är omöjligt att beskrifva denna underliga republik, som med skenet af storhet utan tvifvel går alla storheters öden till mötes, att förgås. — — I Moline finnas

* Här förekommer troligen ett tryckfel.

katoliker, baptister, metodister, kongregationalister, presbyterianer samt luteraner. — — — Metodister och baptister rifvas om våra landsmän, hafva rifvit mången åt sig, men hafva dock märkbart aftagit i den gynsamma tanke man i början hade om dem. Antalet af församlingsmedlemmarne, hörande till svensk-luterska kyrkan här i Moline, kan jag ej ännu noga uppgifva. Det tör väl uppgå till 4 @ 500 med stora och små, af dem väl hälften kommunikanter. Svenskarne här äro till största delen arbetare under andra samt förtjena från 1 till 2 dollars dagligen, det är i svenskt mynt 3:75 @ 7:50. Det der låter något, då man skrifer hem, men bör bedömas efter härvarandelefnadskostnad, som är ganska dryg. Men hur dryg den är, kan den dock åt den flitige arbetaren bereda något öfverskott, om han har mer än \$1 om dagen, men annars icke, af den orsak, att arbetsförtjensten icke är jämn, dels för den stränga vinterns skull, dels för den hetaste årstidens skull, hvarjämte de fleste böra vara beredde på att betala ej så litet för mediciner och i läkarearvode, som aldrig är under \$1 för hvarje besök hos den sjuke. Det är en ren galenskap, när någon i bergliga omständigheter begifver sig från fäderneslandet.” — “Stads-lotterna äro här ofantligt dyra. En lott är, tror jag, 60 fot bred och 120 fot lång samt kostar minst \$400, högst \$800 @ \$1,000. Byggnadsmaterialerna äro ofantligt dyra, men dyrast af allt arbetet. Här kunde svenskar, hvilka hafva genomgått det svåra året 1854, hafva det nu temligen godt. Men mången har det ock sämre än hemma. De fleste hafva sår, som med stora arbetsförtjenster ej kunna helas. Bland familjer är det icke mången, som ju icke har någon förlust att begråta, och deras välstånd här har således stått dem allt för dyrt. — Vi ha ännu icke flyttat in i prestgården. Den är under reparation och tillbyggnad på församlingens bekostnad. Den består af 4 rum, kök och källare samt stall för 2 hästar och 2 kor, om jag någonsin får några. Då den är af de äldre lotterna i staden, så är den ock större än ofvan omtalade, jag tror 80 fot bred och 160 fot lång med den rikaste mylla. Den är hvad man kallar hörnlott, d. v. s. den stöter på 3 sidor till gator, en af de största fördelar här i landet. Akacieträd beskugga den på den ena sidan. Jag tänker helt och hållet innesluta den lilla gården i träd och rankor. Byggnadssättet här ute är mest beräknadt på besparing. Först slår man 6 eller flere pålar ned i jorden i fyrkant. Derofvanpå lägger man fotträd. Liksom i de svenska korsverkshusen ställer man nu

vinkelrätt emot fotträden på $\frac{1}{2}$ alns afstånd från hvarandra 3-tums plankor, så höga, som man vill hafva rummen, likvisst med starkare hörnstolpar, och der ofvanpå en så låg takresning, att man sällan kan begagna vinden. Utanpå dessa plankor spikas $\frac{1}{2}$ -tums bräder. Detta är husets ytterväggar. Inåt rummet spikas 2 alnar långa, $\frac{1}{4}$ tum tjocka samt $1\frac{1}{2}$ tum breda furuspjelar med $\frac{1}{4}$ tums afstånd mellan hvarandra. Dessa rappas med kalk, blankslipas, och nu äro väggarna (med tomrum inuti) alldeles färdiga. — Taken och golfven enkla.

Församlingen har samtyckt att bidraga till pastors aflöning med \$3 på man och \$2 på qvinna. Hur det räcker, vet jag ej. Jag hoppas det. Församlingen är kärleksfull. Jag är obekymrad och förtröstar på min himmelske Fader.”

Det var i synnerhet i denna församling som han var satt att verka Herrens verk och strida Herrens strider under 4 år, och der Herren gaf riklig välsignelse. Trots fienders lömska förtal och offentliga, skamliga beljugande lyckades han att vinna den sammans med hvarje år ökade förtroende och kärlek. Men det var ingalunda något lätt arbete att hålla den lilla församlingen tillhopa vid Guds rena ord, då ej blott metodister och baptister, utan ock fiender till Guds ord gjorde trägna försök att skingra fären. Men hans verksamhet var ej inskränkt till denna lilla, men hans krafter i anspråk tagande krets, utan hade han derjämte att se flere kringströdda nybyggen på närmare eller aflägsnare håll till godo med andlig vård. I Rock Island City, nedanför ofvan nämnda ö i Mississippi, $\frac{1}{2}$ sv. mil från Moline, predikade han hvarannan söndag. I Geneseo samlade han svenskarne till en församling, som, ehuru blott bestående af 32 medlemmar, bygde sig en liten kyrka för 1,300 rdr. En annan predikoplatz, New Sweden, låg 20 sv. mil aflägsse, hvarför han blott en och annan gång kunde komma dit. Men vi vilja helst låta honom sjelf teckna sitt lif i det aflägsna vestern. I ett bref af den 25 juni 1857 till en vän i K. egnar han fyra tättskrifna sidor till en ganska grundlig framställning och vederläggning af baptismens falska läror och fortsätter sedan: “Herren har hört min suckan, sett till min ängslan om och för eder. — Du må tro, här är ett hårdt arbete: mot syndaförderfvet inom oss; mot otrons och gudlöshetens förförelser från sådana landsmäns sida, hvilka så älska den köttsliga friheten, att de icke ens vilja låta binda sig af Guds ord, ej vilja och ej få i det tillståndet tillhöra någon församling, men arbeta på församlingsungdomens förförande. Dertill

sekternas arbete uppå att draga från oss de fromma eller dem, på hvilka Guds Ande börjat med sin nåderörelse. Dock Gud vare låfvad! Herren har varit med i arbetet. Med gädje kan jag säga, att Herren hjälper oss, ehuru jag ännu måste sucka öfver det stora antalet af oomvända. Allt sedan jag i vintras yttrade mig öfver dansens förderfliga inflytande på den, som vill vara en kristen, och på den, som känner Andens nåderörelser på sitt hjerta, ha en del ungherrar gjort allt sitt till att locka min församlings ungdom till dansen. För ej länge sedan tillstälde de ett sådant nöje. De hade hyrt lokal, men balen måste inställas af brist på deltagare. Under ängslan och bön väntade jag på underrättelse om utgången. Med tacksam glädje sporde jag det misslyckade försöket. Baptister och metodister söka hemligen och uppenbarligen draga själar till sig. Jag strider ej med dem, men i kyrkan och enskildt omtalar jag deras skiljopunkter, varnar, suckar, beder och lemnar saken åt Herren, och ännu hafva de ej vunnit någon. Men jag fruktar och bäfvar. Min suckan är:

“Din sak det är, o Jesus mild,
och äran kommer ock dig till,
för den skull på dens sida stå,
som här ditt ord försvara må!”

I mitt bref till L. har jag omtalat ett försök från metodisternas sida att draga luterska församlingen till sig. Allt härtills har Herren hulpt oss och skall än vidare hjälpa oss, derom är jag viss, ty vi kämpa ej emot baptister och metodister, hvilka äro lika dyrt köpte som vi, utan mot villfarelsen i baptismen och metodismen. Vi kämpa ej med köttsliga vapen, utan med andliga. Och I fån kämpa med oss, som vi här ute kämpa för eder i förbönen.

Se här en liten teckning af mitt lif härute. Söndags morgon kl. $\frac{1}{2}$ 10 söndagsskola med barnen, hvilka under veckan hafva lärt sig 7 bibelspråk och ett par stycken i katekesen, hvilka de få uppläsa och hvaröfver de varda frågade. Ej så få af församlingens äldre medlemmar äro närvarande. Kl. $\frac{1}{2}$ 11 börjar gudstjensten. Kl. $\frac{1}{2}$ 8 e. m. predikas öfver dagens epistel. På e. m. dels besökes jag, dels besöker jag församlingsmedlemmarne, eller bevistar jag amerikansk gudstjenst, eller reser jag till det 3 (engelska) mil aflägsna Rock Island och predikar. Måndagen har jag temligen ledigt imellanåt. Då har jag den bästa tiden att samtala med mina vänner i hemlandet. Tisdagarne undervisar jag församlingens skolgossar, hvilka

kringspridde få i bibeln och katekesen hemlexor för den öfriga veckan. Onsdagarne undervisar jag församlingens flickor. Torsdagarne reser jag till ett norskt settlement (nybygge) vid Rock Island, der jag undervisar 8 norska nattvardsbarn. Fredags eftermiddag samlas hos oss de fleste af församlingens äldre och yngre qvinliga medlemmar. Under denna sammankomst, då bibeln läses, bibelförklaring hålles, någon god bok eller kristlig berättelse läses, andliga samtal hållas omvexlande med sånger, och då intet fåfängt samtal får hållas, arbetar hvar och en något till bildande af en kassa, för medels erhållande till fattiga sjukas, till värnlösa barns, till sjuka immigranterns vård eller dylikt, samt för att sjelfva få uppbygga sig vid Guds ord, få åtnjuta hvarandras kristliga umgänge, blifva bekanta med hvarandra, uppmuntra hvarandra, och räknar jag dessa sammankomster såsom helsosamma medel för församlingens upplifvande, och hoppas jag af dem ej ringa hjälp för mitt herde-ämbete. Fredags afton far jag till Rock Island och håller bibelförklaring i en af tyska luteranerna lånad kyrka. Onsdags afton hafva vi bibelförklaring i Molines kyrka. Lördagarne får jag bereda mig för veckans arbete. Dessutom då allt arbete är dyrt, får jag vara min egen dräng, arbeta i vår trädgård, plantera, vattna, rensa bort ogräs, hugga ved m. m. Sällan ledig från besök, finner du, att om jag vore trogen och ville vara flitig, så har jag arbete nog. Jag har ej stora inkomster. Men Herren har välsignat det lilla. Vårt bohare inskränker sig till det ytterst nödvändiga, så att vi mången gång ej hafva stolar nog för de besökande. Men jag är så innerligt glad öfver min Faders kärlek och trofasta omsorg, och det är omöjligt, att han kan glömma sina löften. När jag är bedröfvad, och det är ofta, är det öfver mitt hjerta, min tröga natur, min tröghet i arbetet, öfver församlingens tillstånd."

I ett annat bref beskriver han en resa till New Sweden (Nya Sverge) sålunda: "I flere veckor har ofvanskrifna legat och väntat på att blifva fullbordadt, men har måst ligga i portfeuillen af mellankomna hinder med resor. Min senaste resa var till New Sweden, ett svenskt settlement i Iowa, 130 engelska mil från Moline. Först har jag att passera ned åt Mississippi 90 mil till en stad, som heter Burlington, och sedan på railroad (järnväg) 35 mil, då jag ännu hade en och annan svensk mil till fots. Mississippi befares af 100-tals ångbåtar, på hvilka man aldrig bör göra sig säker, enär olyckor på

Mississippi ofta afhöras. New Sweden erinrar om gamla Sverige. Ett skogbevuxet, kuperadt land, der nybyggaren har med yxan i hand fått eröfra hvarje fotsbredd land. Der lefva nu ett par hundra familjer i trefliga hyddor. Kolonien är omkring 6 mil (1 sv. mil) i längd och 4 mil i bredd. I fjor vid mitt besök der var jag på flere ställen och förnöjde mig åt den gamla svenska husfliten, hvilken här slår sina sista pulsslag. Hufvudstaden i detta settlement heter Stockholm. Dess belägenhet är härlig midt i urskogen, som skaffat åt mig vilda körsbär och björnbär. Det bebos af en f. d. California-farare och innehåller järnmalmstreck och anledningar till stenkol. Mitt sista nattlogis hade jag på detta hemman, och då jag i den härliga qvällen såg månen segla öfver den blåa oceanen, gingo ock mina tankar hän till fäderneslandet och till dig, under det jag bad till Herren, att han nådeligen ville genom främlingskapet här nere föra oss till vårt rätta hemland". — "Äfven hit har, Gudi klagadt, sektmakare funnit vägen. Der äro några baptister, en stor del metodister, de fleste dock luteraner. Luteraner och metodister hafva hvar sin kyrka, s. k. 'logghus'. Luterska kyrkan ligger på en skön plats, dominerande hela kolonien."

På dessa resor talade han ofta flere gånger om dagen, uppsökte kringspridda svenska familjer, gaf råd och tröst, döpte, vigde och utdelade nattvarden, tagande härberge här och der hos landsmän och sökande sprida ljus, lif och välsignelse. För att gifva läsaren en föreställning om de mödor och äfventyr, som voro förenade med dessa resor, anföra vi ett par exempel ur hans anteckningar. "Den 12 april 1858. På morgonen uppsökte jag svenskar, först Thomsson och sedan Vesterblad. Hans son skjutsade mig till Brickyarden. Der mötte metodistpresten Witting, dertill kom äfven Rundquist, baptistkolportör. Samlades i skolhuset. Ett litet antal landsmän. Svårt väder och vägslag. Först sv. ps. 66, derpå bön och sv. ps. 120: 7, 9 samt bibelförklaring öfver Rom. 3: 19—28. Sedan samtal med metodisterna. O, Herre, hjälp dem! Bevare du de dina, äfven vår församling! Men väck de döda, låt äfven detta samtal vara till välsignelse! Döpt 3 barn. Bibelförklaring på aftonen öfver Ebr. 3: 17—19. Gick kl. $\frac{1}{2}$ 11 till floden. Hade en stund sällskap med två amerikaner vid en stockeld. Ensam i den mörka kalla natten på banken af Mississippi till kl. 3 på morgonen, då en engelsman, en riktig groggare, kom och tog mig in i sitt uppvärmda store (magasin). Kl. 6 kom ändtligen Ben Campbell

(ångbåten) och tog mig med till mitt efterlängtade hem, dit jag ankom kl. imellan 2 och 3 e. m.”

“Den 10 augusti 1858. Såg den mycket omtalade bedragerskan, som med spiritualistiskt otyg, valuta för tio cents, bedrager dem, som ej vilja anamma kärleken till sanningen. Kom till stationen Chicanyne omkring kl. 12 middagstiden. Ingen fans till mötes, hvilket förundrade oss, vandrade för den skull i den starkaste solhetta fram mot det håll, der man sagt oss New Sweden skulle vara beläget. Efter åtskilliga krokar hit och dit anlände vi omkring kl. 5 e. m. till John Anderssons hem. Han hade ej fått det bref, som Hasselquist skref till honom, och så blef det oss tydligt, hvarför ingen varit oss till mötes.

John Andersson gick ut i settlementet för att bjuda till meeting kl. 3 e. m. i sv. luterska kyrkan, ett logghus, 24 fot bredt, 31 fot långt, 11½ fot högt, 2 mil från Stockholm. Timret skänktes till kyrkan af amerikaner. Tillredningen af timret gjordes på dagsverke af svenskarne. Lotten, 1 acre, kostade \$6. Fick genom pastor Esbjörn till kyrkobyggnaden \$300. Af 11 familjer upprestes kyrkan. Luterska församlingen består nu af 80 @ 90 familjer.”

“Den 11 augusti. I kyrkan talade Johannes öfver Lukas 19: 41—47, och sedan jag öfver 2 Kor. 20. 5. Om aftonen for till Sv. Nilsson; kl. 8 bibelförklaring öfver Lukas 10: 1—10.”

“Den 12 augusti. Reste till kyrkan 2 mil. Predikade öfver Fil. 3: 7—14. For till Sv. P. Svan till middag. På e. m. höll Johannes bibelförklaring öfver Apg. 9 kapitel. Lärorika samtal på eftermiddagen.”

“Den 13 augusti. Gudstjenst i kyrkan kl. 10 f. m. Johannes öfver Ebr. 11 kapitel samt jag slutet af det sistlidne gårdag påbörjade. For norrut i settlementet till middag och gästade hos John Peter Smithberg, ¾ mil från kyrkan. Bibelförklaring på e. m. kl. 5 för en stor skara. Lukas 13: 1—9.”

“Den 14 augusti. Voro i dag samlade och framlade skiljaktigheterna imellan luteraner, baptister och metodister. På e. m. höll Johannes i kyrkan förklaring öfver Ebr. 2: 1 och jag en kort tillämpning i anledning af Rom. 5: 1. Från kyrkan reste vi till Palm, der vi fingo förfriskning och hvilade öfver natten.”

“Den 15 augusti. Skriftermål, 1 Kor. 11: 26—30, och nattvardsgång, omkring 80 kommunikanter, och predikade: “Huru vill du varda rättfärdig?” — En stor människoskara. Herre välsigna ditt ord! På e. m. höll Johannes ett förmaningstal.

Församlingen gaf oss en kollekt af \$8. For på e. m. till J. Andersson i Stockholm, höll bibelförklaring derstädes öfver Ebr. 10: 18—25, hvilade öfver natten, uppsteg följande morgon kl. 2 för att passa på tåget, som omkring kl. 4 skulle passera närmaste postoffice. Kl. 4 lemnade vi Loobiedge och gingo till Burlington, dit vi ankommo kl. $\frac{1}{2}$ 8, pris 1:65; fick genast plats på ångbåten Danmark, pris 2:50, till Rock Island kl. $\frac{1}{2}$ 9 och kom kl. $\frac{1}{2}$ 10 frisk och väl bevarad till mitt kära hem, min maka och lilla Ellen, hvilka Herren uppehållit och bevarat. Derför vare du, käre himmelske Fader, prisad!”

Såsom han här slutar hemkomsten med tack och låf, så äfven annars, liksom han vid affärden ej förgäter att anbefalla sig och de sina i Herrens beskyddande vård, t. ex. den 30 augusti 1859: “Sedan jag anbefalt hustru, barn, församling, hem, helgedom och mig sjelf i den himmelske Faderns omvårdnad, begaf jag mig åstad, på resa till Chicago. — Herre Jesus, välsigna din tjenare och hans arbete! Gif honom nåds och böns Ande, och hör hans bön för din egen skull, amen!” Han hade i sanning en skön, men för svaga kroppskrafter nästan öfvervältigande kallelse i det aflägsna vestern. Utom sin församling hade han 6 s. k. predikoplatser att besöka.

Oaktadt denna utomordentliga, rastlösa verksamhet, hans stora nitälskan för ren lära, hans heliga, samvetsgranna vandel eller kanske just för dessa känneteckens skull på en rätt själasörjare gick han icke fri för orättvisa beskyllningar och förebråelser, och detta ej blott af uppenbara motståndare. Mycken sorg gjorde honom t. ex. ett par fromsinta makar, som hösten 1858 kommo från Småland till Moline och uppstogs i församlingen. A. hoppades att få hjälp och stöd af dem, då de egde gåfvor och kunskap. Men hoppet besveks, då de följande året lyssnade till baptister och metodister och slutligen under sken att vilja qvarstå i luterska församlingen öfvergingo till metodisterna och i hemlighet samt på ett köttsligt sätt sökte motarbeta A. och draga hans åhörare till metodisterna, dertill äfven begagnande en välkänd, men i dessa stycken illa underrättad prests i Sverge bref, hvilket gaf A. anledning till brevvetling med denne. Vi kunna något förstå halten och beskaffenheten af beskyllningarna deraf, att han den 8 maj 1859 fann sig föranlåten att efter gudstjensens slut samtala med sin församling om följande ämnen:

“1) angående anmärkningen af vissa personer, att jag icke så ofta, som påräknas, besöker dem.

2) Hvad församlingen eger rätt att fordra af dem, som ur församlingen vilja afgå.

3) Anklagelsen, att den luterska församlingen är död och ogudaktig.

4) Några ord om partiernas fördömande af Luthers m. fl. skrifter, under det de utbreda och rekommendera traktater och partiskrifter.

5) Några ord om anledningen till min vägran att begagna svenska baptistkyrkan i Rock Island.

6) Rundquists yttrande, att han samtalat med mig i dopfrågan m. m.”

Söndagen derpå tager han till ämne för sin predikan: “Den stora nåden att för samvetets skull till Gud fördraga bedröfvelse och lida orätt.” Huru fanatiska metodisterna i synnerhet voro, kan man förstå af den svenske metodistpresten Wittings yttrande vid ett tillfälle, att “Fjellstedts förklaring öfver Rom. 7 kapitel var svart som helvetet.”

Äfven i tidningar blef A. stundom anfallen, samt oakadt sin hjertliga ödmjukhet och vänlighet skildrad som en fördömande prelat. Se här ett exempel: En arbetskarl, Per Larsson, afskedades af den amerikanske egaren af en “pappersmölla”, emedan han för sitt samvetes skull ej ville och kunde arbeta om söndagen, hvarvid egaren hotade afskeda alla svenskar, som voro i hans arbete, samt utstötte smädelser öfver den svenske presten. Imellertid antogs en annan svensk, L. J., som på senare tider slutit sig till de mot Guds ord fiendtligt sinnade landsmännen. Men 4 dagar derefter omkom L. J. vådligt under arbetet vid pappersmöllan. Af det intryck, som hans hastiga frånfälle gjorde på mängden, begagnade sig A. att inför den ovanligt talrikt församlade skaran vid begrafningen tala öfver Ps. 39: 5—9. Derjämte föreslog han till inskription på ett kors öfver den aflidnes graf: Joh. 5: 28, 29, då hans enka derom rådfrågade honom. Det var detta som i tidningen, “Den svenska Republikanaren”, utmålades på det vanliga maneret med lögnaktiga tillägg. Här, som bland gultsmederna i Efesus, var det stundom farhåga för den timliga vinningen, som underblåste motståndet, såsom vi kunna finna af följande anteckning.

“Den 18 mars rymde tvänne svenska lönkrögare, vår församlings svåraste fiender. Ännu hafva vi många fiender till ordet. Är Gud för oss, hvem kan då vara mot oss.” Med glädje kunde han 3 veckor derefter anteckna:

“Den 6 april. Hemkommen, blef jag fägnad med underättelsen, att nykterhetssakens vänner vunnit vid gårdagens val. Staden blir nykterhetsstad. Alla bierhus bort! Låfva Herren, min själ, och allt det uti mig är hans heliga namn!” En gång tillstälde hans fiender en opinionsyttring genom att om natten hurra utanför hans hus. Men han sof lugnt, att han ej deraf väcktes. En annan gång stod en gammal drinkare i ett gathörn med några kamrater och hade presten till talämne. Den gamle hade en smutsig säck i handen och sade gäckande: “Jag skall gå och snyta presten om näsan med denna säck, innan jag går hem.” De andre tyckte om förslaget och uppmuntrade honom. I det samma kom A. gående. När han fick se sina landsmän, stannade han, räckte dem handen och helsade dem så hjertligt, som om de varit de bästa vänner. Mannen skändes och tänkte ej på att utföra sitt förslag. Sedermera kom han till djup ånger och bekände då sitt samtal med kamraterna. Men församlingens kärlek och tillgifvenhet vann han i det hela allt mer och mer, hvarpå äfven yttre bevis i mängd gäfvos honom. Då församlingen var så fåtalig och till allra största delen bestod af fattiga arbetare, så kunde hans lön ej bli så stor, ja, stundom måste han inskränka sig till det yttersta för att kunna lefva. Men kunde hans åhörare öfverraska honom med en kärleksgåfva, så var det dem en stor glädje. En julafton hade en af församlingen satt en slagklocka i förstugan, som helsade husfrun, när hon gick ut, med 8 ljudliga slag.

Den 6 februari 1860 skrifver han: “Af flertalet af min församling åtnjuter jag mycken tillgifvenhet, äfvensom af svenskarne i allmänhet, och är det helt annorlunda nu än för 3 år sedan. Många bevis af denna församlings kärlek får jag röna. Ehuru de fleste hafva knappast sitt dagliga bröd, äro de dock måne om att dela med åt mig. Det gör mig sorgsen och glad på en gång. Julaftonen öfverraskades jag af inkastandet af ett stort paket i mitt rum, och när jag öppnade det, låg der en fin, utmärkt vacker, svart ytterrock af kläde, som kostat \$15, hvilka blifvit hopsamlade af några vänner. Den kom från fadershanden i himmelen i behaglig tid, ty min från Sverige medförda, var alla redan medtagen till det yttersta. För icke länge sedan fick min hustru ett bref och derinne mellan \$6 @ 7, samlade af några flickor, till en kappa. Äfven svenskar i närgränsande församlingar, med hvilka jag blifvit bekant, gifva oss kärleksbevis. — Jag kan icke hålla mig från tårar, när jag

tänker på vår Faders omsorg. O, att jag rätt älskade honom, och att jag finge lära mitt barn att tro på hans Sons namn och älska denne Fader öfver allt hvad fader heter." Hans tro på Guds faderliga omvårdnad blef ofta, i synnerhet i begynnelsen, satt på prof. Den kris, som år 1857 sträckte sina verkningar från Amerika ända till Europas länder, verkade äfven på handel och rörelse i vestern, hvarvid A. påminner om fattigdomens stora förmån, att intet hafva att förlora, men tillika erkänner, att de rika kompaniernas och de stora handelshusens störtande fall jämväl kändes i den fattiges koja. Då tjenarelönerna äro mycket höga, så måste han sjelf bära vatten, hugga ved m. fl. sysslor inom hus, hans hustru var sin egen piga och förrättade alla husliga göromål; först när deras första barn föddes, antogs en 10 @ 12-årig flicka som barnpiga. Stundom, då de husliga göromålen voro något flera och mera besvärliga, instälde sig sjelfmant några af församlingens grannar till hennes hjälp. Hans hustru, som egde en god sångröst, förrättade klockaretjensten, spelande på melodium, och hade därför årligen två offer, uppgående till \$40. Man sade därför på skämt, att pastorn var kär i sin klockare. Deras enda dryck var vatten, maten ganska tarflig. Och dock, eller rättare just därför, kunde de af sin fattigdom meddela åt andra hjälpbehöfvande, ja, göra uppoffringar för församlingen. Hanerhöll af vänner i Asarumsskogar omkring \$50; hela denna summa anslog han till sin kyrkas reparation och tillbyggnad, hvarvid hans församlingsbor sjelfva verkstälde arbetet. Dessa gjorde honom åter den vänskapstjensten att flytta en hans utbyggnad, så att han kunde från sina fönster njuta af utsigten utåt till denna honom kära helgedom. Den svåraste försakelse, som han måste underkasta sig, var den, att han oaktadt alla inskränkningar i hushållet ej hade råd att skaffa sig nya, goda böcker, då läsning och studerande var hans angenämaste vederqvickelse och hvila. En hans hustrus lifligaste jordiska önskingar — en mjölkko — blef uppfylld genom en gåfva från en honom varmt tillgifven broder i Sverge. Men de käraste jordiska gåfvor voro dock deras barn, som utgjorde sina föräldrars glädje. Om dessa talar fadern med stor fadersglädje. Tre flickor föddes dem i Moline: Ellen den 5 maj 1857, Amalia den 2 februari 1859 och Lydia den 2 augusti 1860, den sista således kort före deras afresa, och Amalia, "lilla Mali", dog redan den 17 oktober 1859. Det är rörande att höra den sörjande fadern uttala sin saknad och smärta öfver hennes

bortgång i ett helt bref och i hans noggranna anteckningar. Han skrifver bland annat: "Så har då vårt lilla barn, obefläckadt af synd och verld, gått hem till sin rolighet. Nu är hennes korta vandring lyktad, hennes kors aflagdt. Herren har hört vår bön om hennes frälsning med den bästa bönhörelse. — Vi sakna henne dock i vårt hus. Vi äro som bedröfvade, men dock glade. Med första snödropparne kom hon till oss, med de fallande löfven gick hon bort. Kort, men ljufligt och kärt var hennes besök. Blott fröjd, ingen sorg gaf hon oss. Vi mötas en gång inför Lammets tron. Vi glömma henne aldrig. Vi räkna henne alltid till antalet af våra barn."

Huslig trefnad och kärlek var rådande i det lilla tjället. "Vårt hem", skrifver han, "är väl litet och tarfligt, men det ligger så trefligt, det är mig kärt, och kärleken skulle också göra det varmt åt dig. Med de ringa medel, som stå oss till buds, förnämligast med eget arbete, hafva vi något förskönat platsen omkring vår boning. Den omskuggas af tätlöfvade locusträd, hvilka om sommaren afsöndra oss från de yttre omgifningarna af hus och gator samt skänka oss ljuflig svalka och skugga. Under blomstertiden utbreda deras hvita blomklasar den finaste vällukt; nära hälften af trädgården hafva vi lagt ut till gräsvall, och der imellan buskar, småträd och blommor har lilla Ellen* sin mjuka, vackra lekplats. Några fruktträd har jag planterat, andra förut planterade vårdat, som väl snart skola tacksamt gifva sina läskande frukter. Sockerlön och alm har jag ock planterat utanför trappan åt trädgården, och de skola en gång inbjuda prestgårdens invånare att hålla löfhyddohögtid. Vi hafva nu fri utsigt till vår lilla kyrka, som, hvitmålad med sitt lilla torn, ligger ensam på grässlätten vid foten af den skogsås, som tillsammans med Mississippi innesluter vår stad."

Umgänge plägade han till sin stora förnöjelse med tvänne tyska, luterska prester, som kommit en till Moline, den andre till Rock Island. De skiftades om att besöka hvarandra hvarannan måndag och samtalade då om den gemensamma läran. Ett annat tillfälle att sysselsätta sig med studier gaf honom en yngling, vid namn Anders Jcnasson, som en dag år 1858 kom till honom med bön om undervisning för att en gång få tjena i Guds vingård. Sina trägna göromål oakadt åtog sig A. af kärlek till Herren denne yngling, som sedermera blef filosofie doktor i Upsala och år 1870 återvände

* Anteckning den 19 mars 1858. I dag började vår lilla Ellen taga sina första steg på egen hand. Herre, blif du hennes fötters lycka och ett ljus på alla hennes vägar.

till Amerika som andre lärare vid Augustana-synodens läroverk i och för prestbildningen.*

En särskild högtid och vederqvickelse var det för honom att sammanträffa med sina svenska ämbetsbröder, hvilket i synnerhet egde rum vid de årliga konferenser och synoder, som höllos än här, än der, så ock till hans fröjd 1860 i Moline. Mellan de svenske lärarne rådde den skönaste endrägt, den största enstämmighet och det broderligaste förhållande. Vid sådana sammanträden antecknar han sig till minnes brödernas texter och ämnen, t. ex. Norells inledning till texten Es. 43: 1. "Ett vackert namn är bra, ett godt namn är bättre, ett saligt namn det bästa." Hasselquist öfver Höga Visan 2: 16: "Guds barns dubbla förmån, att ega Gud och egas af Gud." Om viktiga för den svenska luterska kyrkan afgörande angelägenheter öfverlades och fattades beslut. Men voro de ledande i denna friskt uppblomstrande och lifaktiga kyrka inbördes endrägtiga, så hade den deremot många påminnelser derom, att den var en kämpande församling, genom de många anfall den fick motstå utifrån. Dessa stridigheter gäfvo anledning till Andréns återvändande till fäderneslandet. Till en början, år 1851, hade de skandinaviska församlingarna knutit förbindelse med Norra Illinois luterska synod och för lärares utbildning, år 1857, anställt en professor vid dess universitet i Springfield. Men år 1860 funno sig de skandinaviska församlingarna föranlåtna att upplösa förbindelsen med denna synod och bilda en egen synod, kallad Augustana-synoden. Här af uppstod nödvändigheten af att upprätta ett eget läroverk för lärares utbildning, på det de nybildade och sig alltjämt bildande församlingarna måtte erhålla nödig själavård.

Men huru skulle medel beredas till underhåll för ett nytt läroverk? De till största delen fattige skandinaverna hade ansträngt sina krafter till det yttersta i och för kyrkans och skolans uppbyggande, sina presters underhållande, inköp af boktryckeri. De voro ock villige till fortsatta uppoffringar. Men de behöfde hjälp af andra. De vände sina blickar till fosterlandet. Det beslöts vid ett möte i Galesburg att sända ett ombud till Sverige, för att bönfälla moderförsamlingen om hjälp och understöd. Andréns utsågs att utföra detta uppdrag. Vi tro, att han var rätt mannen dertill. Pastor G. Peters kallades att i hans ställe taga vård om Molines

* Här syftas på prof. A. Lindström, död i Florida den 24 januari 1872.

församling, och A. erhöll i honom en värdig efterträdare. Skilsmessan var imellertid ej lätt, resan med hustru och två små flickor, af hvilka den ena var 3 år, och den andra föddes kort före afresan, var förenad med många svårigheter och bekymmer, men A. sökte sin tröst och starkhet i Herrens ords löften. Han tecknar sig flera sådana till minnes under denna tid, t. ex. 1 Mos. 32: 26; Ps. 38: 22; 2 Mos. 33: 12; Ebr. 13: 5; 1 Mos. 28: 15. (Si, jag är med dig och skall försvara dig, ehvart du far och skall icke öfvergifva dig, till dess jag gör allt det jag dig sagt hafver).

Den 19 augusti (11 söndagen efter tref.) höll han sin afskedspredikan och gick med församlingen till Herrens heliga nattvard samt talade om aftonen öfver Ebr. 13: 20, 21: "Men fridens Gud" o. s. v., sista gången måndags afton öfver Ebr. 13: 7—9. "Aldrig," skrifver pastor Peters, "skall jag glömma denna afton och de ömma råd och varningar, som då gäfvos. Det var då en stor gråt, ty vi nästan kände, att vi ej mer skulle se hans ansigte eller höra denna röst på detta rum". Den 21 augusti skedde afresan. Han skrifver om afskedet följande: "Många af församlingens medlemmar, hvilka icke voro hindrade af arbete, hade infunnit sig för att taga farväl. På mångfaldiga sätt har jag under dessa dagar och in i sista stunden fått erfara den kärlek Herren gifvit mig genom församlingen. Nästan alla omkostnader hafva blifvit bestridda för mig och familj, och in i sista stunden följde de mig med böner och tårar. Sedan Peters läst några stycken ur den heliga skrift och gjort bön och jag sagt några afskedsord och bedt de närvarande helsa hvar och en vid namn, lemnade vi då det kära, stilla hem, der Herren som en Fader bevisat oss så mycket godt i andlig och timlig måtto, der vi så ofta samlats kring hans ord, der han gifvit oss våra kära barn och från hvilket han hem till sig tog vår lilla Amalia. Dig vare låf och tack för alla dina välgärningar! Dig vare låf och tack för de år vi tillbragt i detta hem! Herre, välsigna vår utgång, såsom du välsignat vår ingång, och låt alltid trogna tjänare inför dig och mot din församling der draga in! Och, Herre, förlåt oss alla våra synder! Helga våra hjertan och hör nådeligen alla de böner, som till dig i detta hem blifvit uppsände! Utgjut din Ande öfver församlingen och låt ditt ord der klart lysa samt hela du alla mina brister, ditt heliga namn till ära och våra själar evinnerligen till salighet. Amen!"

Pastor Peters skriver: "Den sista natten sof han icke, utan vakade och bad med tårar, att Herren ville taga vård om församlingen. Han kände sjäalars värde. Fastän det om tisdags morgonen var brådt om, då tåget skulle gå kl. 10 f. m. och vänner bestormade den lilla prestgården, skickade han likväl efter kyrkonyckeln och gick åter in i kyrkan. Hvad han der gjorde, vet han, som allt vet." I Chicago talade han åter två gånger, hvarpå bröderna Hasselquist med anledning af orden i Tob. 5: 26, 27 och Carlsson af Matt. 28: 20 i församlingens namn sade honom farväl och befalde honom åt Gud. — Ankommen till New York, skriver han bland annat: "Ankomne kl. $\frac{1}{2}$ 10 onsdags afton, blefvo vi redan samma afton bedragne på några dollars. Ja, käre broder, dollars gå ju sin väg fort, äfven om bedragare icke hjälpa dem på väg. Men våra rikedomar i Kristus äro förvarade när Gud i himmelen, obesmittade, ovansklige och oförgänglige. Jag höll mig för att ha blifvit så klok i Amerika, att jag ej trodde mig behöfva frukta för att bli bedragen, men se, då jag höll mig för vis, blef jag gjord till däre, nu har jag kastat mitt hopp om hjälp äfven i detta stycke på Gud. Nu tror jag, att jag skall stå mig bättre, ty mitt eget förstånd är klen emot desse New York-drivers utstuderade slughet." — Om sin resa skriver han till den samme:

"Ombord på ångskeppet New-York vid inloppet till engelska kanalen omkring 260 mil på denna sidan om Southampton den 13 september 1860 kl. 8 f. m. Hittills har Herren ledsagat oss lugnt och stilla. Låfvadt vare hans namn därför! Ingen storm hittills, lagom blåst! Den 1 sept. lemnade vi på ångskeppet 'New York' staden New York. Det är således 12 dygn, på hvilka vi tillryggalagt nära 3,000 eng. (450 sv.) mil. Det minsta antal mil på dygnet har varit 224 (34 sv. mil) det högsta 276 (41 sv. mil). Äfven under denna resa har Herren lärt oss, huru snart det kan vara ute med oss. Natten mellan den 11 och 12 väcktes jag af min hustru, som sade, att maskinen upphört att arbeta, och undrade hvad orsaken kunde vara. Jag steg upp och fann flere passagerare uppe och undrande. Ingenting fingo vi veta på natten. Maskinen sattes snart i rörelse. Dagen derpå sades, att fartyget sprungit läck. Vi äro i Herrens hand, och intet hår faller af vårt hufvud hans vilja förutan. Han gifve oss att alltid vara hans egne och hafva Andens pant.

Vi hafva, Gudi låf, alla helsan. Äfven min hustru, fastän hon börjat blifva matt. Vi hafva det i alla hänseenden bra, och föredrager jag storligen Bremerskeppen framför Hamburger, så vidt min bekantskap sträcker sig. Midt i det stora bullret hafva vi kunnat bruka Guds ord, och gående fram och tillbaka på däck, har jag haft mitt mesta samspråk med Herren, synnerligast sedan mörkret lägrat sig omkring oss. Under dessa stunder i synnerhet, som visserligen annars städse, har jag varit med och hos eder, äfven vid edra meetings, och jag har både då, och vakande på min bädd om nätterna, känt hvilken stor kärlek Herren gifvit mig till församlingen, och huru önskar jag icke och beder, att Herren finge hemta många (vilsegående) hem till sin gemenskap och bevara de troende och gifva lif och frid åt de lagbundne. Jag tänker på hvar och en vid hans namn, det kan du helsa dem med, äfven nattvardsbarnen och de kära skolbarnen. Jag har känt och förnummit, att I äfven flitigt tänkt på oss. Så vilja vi lefva i hvarandras gemenskap.

Dessa helsningsord har jag velat sända eder från Southampton, först emedan jag ville säga eder, huru I lefven i mitt hjerta, och sedan medan jag vet, att I glädjens, när I fån veta Herrens trofasthet mot oss. När jag kommer till Sverge, så veten I, att jag åter kommer till eder i bref.

Herren vare nu med dig, dyre broder, och gifve dig mycken frid i Kristus genom tron, mycken kraft och tålamod! Skrif snart till mig, du kan förstå, att jag längtar.

Lägg församlingen på hjertat, att hjälpa Anders och vårt professorat. Herren göre om intet alla hemliga fienders anslag och förvandle N:s hjerta från dess falskhet.

När jag tänker på församlingens kärleksbevis, röres jag till tårar. Herren vedergälle dem det rikligen i andlig mätto, hvad de gjort mot en hans fattigaste tjänare!

I hast på hafvet! Hvar jag är i lif och död, så länge jag är i Kristus, det han gifve mig att vara i evighet, din och församlingens skröplige, men uppriktige vän och tjänare i Kristus, vår Herre.

O. C. T. ANDRÉN."

På Atlantiska oceanen nedskref han äfven en utförlig skrifvelse "Till våra landsmän." Huru vida den blifvit offentliggjord i Hemlandet (då hans artiklar igenkännas på signaturen † ett kors) eller annorstädes, är oss obekant. Den fans som koncept bland hans papper och innehåller

en varning för de mot luterska kyrkan i Amerika fiendtliga sekterna samt en kraftig vederläggning af metodisters och baptisters beskyllningar. Man finner tydligt af denna och andra skrifter, huru mycket han led af dessa sekters ofta försåtliga proselytmakeri. Utrymmet tillåter ej dess meddelande här.

Efter en lycklig färd framkommo de den 16 september till Bremerhafen och derifrån på en mindre ångbåt uppför Weserfloden till Bremen samt vidare öfver Hamburg till Ystad med "Gauthiod." "Bedröfligt," säger han, "det första, hvarpå förmärktes, att vi nalkades Sverige var brännvinsbordet och Guds namns missbrukande. Den 19 kl. 6 f. m. återsågo vi den gamla kära fosterjorden. Ack, Herre, utgjut din helige Ande öfver vårt folk och led de andliga rörelserna ditt heliga namn till ära och oss till evinnerlig fromma." Hade de uppskjutit sin resa till påföljande ångbåtsstur, så hade de varit utsatta för den förfärliga storm, som då utbröt och efter hvilken spillror af otaliga skepp lågo utsädda längs oceanens kuster. Herren hade på våra resande uppfyllt det löfte, 1 Mos. 28: 15, hvarpå de vid afresan förtröstat.

Nu följde en rad af resor och föredrag för att vinna det åsyftade ändamålet, hjälp till läroverket i Amerika, för hvilket han under ett helt år som Augustana-synodens agent var verksam.

Han uppträdde först vid Lunds missionssällskaps möte i Lund och framlade sitt ärende. Dr. Fjellstedt gjorde förslag om 2,000 rdrs anslag för skandinaviska kyrkan i Amerika. Ehuru H. B. Hammar yttrade betänklighet vid att använda missionsmedel till sådant ändamål, beviljades dock genom prof. Chr. Naumans medling denna summa på den grund, att det var lika viktigt att rädda kristna landsmän för hotande hedendom som att föra hedningarne till kristendomen. Detta var ju en god början. Dagen derpå framlade han saken vid ett enskildt möte af präster i Malmö. Sedan begaf han sig öfver N. Rörum till Ousby, der han qvarlemnade sin familj, samt till Karlshamn. O, huru glad är han icke att öfver allt få trycka kära anhöriga och vänner till sitt hjerta och att åter i de kära församlingarna förkunna Herrens ord, hvarom han flitigt anlitades!

Den 24 oktober reste han med ångbåt till Stockholm och stannade der samt i Upsala en hel månad, ifrigt verkande

för sin angelägenhet. Dessa dagar voro trägna arbetsdagar, men tillika rika på sköna och uppfriskande stunder. Han vann många kära vänner, som omfattade honom och hans sak med stort intresse och varm kärlek. Ibland dessa vänner nämna vi i första rummet baron Posse, redaktör af "Väktaren". A. hade i Amerika genom en rik erfarenhet och många pröfningar tillvuxit, hans karaktär hade mognat till manlig fasthet med bibehållande af ödmjukheten, hans gåfvor blifvit utvecklade, hans väsende blifvit helgadt. Hans hela person hade en älsklig prägel. Hvar han i de kristliga kretsarne blef bekant, fann han öppna hjertan och dörrar. Många täflade om att biträda honom. Vi nämna blott några namn på understödjande vänner: dåvarande justitie-rådet Adlercreutz, dr Rothlieb, lektor Elmlblad, Rosenius, myntmästare S. Tham, dr. Melander m. fl.

På flere vägar sökte han verka för vinnandet af sitt mål. Aug.-synodens adress lät han införa i flere tidningar, samt författade en utförlig framställning om dess ställning och behof. Denna trycktes som bihang till "Väktaren" (nr 48, 1860), till hvilket vi hänvisa de läsare, som önska inhemta en kort och enkel framställning om den svensk-luterska kyrkans uppkomst och utveckling i Amerika. Dernäst framställde han muntligen denna kyrkas behof genom föredrag, dels några gånger i Betlehemskyrkan, hvarvid rätt rika kollektor insamlades, dels på uppmaning i Stockholms prestsällskaps sammanträden den 12 och 19 november, hvilka senare så anslogo, att detta sällskap beslöt sätta sig i spetsen för en subscription. Svenska missions-sällskapet beviljade 3,000 rdr, Ev. Fost.-Stiftelsen lemnade 3 exemplar af alla sina förlagsartiklar. Slutligen inlemnade han till kongl. maj:t en underdånig ansökan, att i hela riket måtte för Seminariet upptagas kollekt i kyrkorna, hvilket ock i mars påföljande år beviljades för 2 år. För att framställa sin sak muntligen begärde han och erhöll audiens hos konungen, som med välvilja lyssnade till hans bön och gaf honom sjelf en en konung värdig gåfva af nära 5,000 band böcker, som han sjelf fick utvälja ur kungens bibliotek. Gud krönte öfverhufvud hans bemödande så, att sammanlagdt 30,000 rdr insamlades på olika sätt.

Äfven i Upsala emottogs han med hjertlig välvilja och godhet af dr. Beckman, Thorèn, Fjellstedt, baron Ahlströmer m. fl., äfvensom af ärkebiskop Reuterdaahl, som dock i början gjorde flere invändningar. Den senare sade sig hysa betänklighet vid att hos hans kongl. maj:t förorda hans ansökan om

kollekt, då han betvivlade, att medlen i en framtid skulle komma att användas för det uppgifna ändamålet, och trodde sig kunna förutse den sv. lut. kyrkans upplösning i Amerika samt dess hemfallande åt sekter, i synnerhet till följd af dess kyrkligt republikanska författning utan biskoplig styrelse. I förra hänseendet föreslog A., att, om garanti fordrades, svenska beskickningen i Washington finge emottaga medlen, tills dessa förvissat sig om att Augustana synoden för motsvarande belopp inköpt jord och byggt hus i och för läroverket. I senare afseende framhöll han, att det just var Augustana-synodens uppgift och mål att motverka svenskarnes hemfallande åt sekterna och att han hyste grundadt hopp om framgång i dessa bemödanden just därför, att denna ville stå på Guds ords och bekännelsens fasta grund. Om man i sina betänkligheter och sin försigtighet, mente A., ginge så långt, så skulle i denna vanskliga värld inga inrättningar kunna understödjas, då skulle man ej heller bygga hus, emedan de en gång kunde brinna upp. Imellertid lofvade ärkebiskopen slutligen på grund af de honom lemnade upplysningar förorda ansökan "på det allvarligaste, allvarligare än vid den förra ansökan". För en samling studenter och akademiska lärare höll också A. på begäran ett föredrag, och en kommitté bildades i Upsala för uppsamling af böcker till seminariet. Så väl afgående ecklesiastikministern Hamilton som den tillträdande Thyselius, hos hvilka han gjorde sin uppvaktning, lofvade sin medverkan. Glad och tacksam kunde han därför begifva sig på hemvägen åt Skåne, men måste till följd af is i Östersjön lemna ångbåten i Norrköping och landvägen öfver Jönköping fortsätta resan, predikande under vägen i de småländska kyrkorna, och kom först den 4 december till de sina i Ousby.

I början af år 1861 fortsatte han sina resor i södra och mellersta Sverge för att göra sv. luterska kyrkans i Amerika ställning och nöd känd, samt tillbragte påsktiden i Stockholm. Han predikade då flitigt i kyrkorna och var på kungliga biblioteket alla söckendagar sysselsatt med utgallring af böcker. Han bodde under tiden på diakonissanstalten, då denna anstalts förestånderska, fröken Cederskjöld, var vän och bekant till hans hustru. Han ledde därför andaktsstunderna vid anstalten och blef derigenom bekant med anstaltens styrelse, som ock kallade honom genom skrifvelse att öfvertaga anstaltens ledning. Denna kallelse måste han dock afstå. Snart

derefter höll han föredrag i Göteborg och erhöll der en söndag i kollekt 863 rdr. Så fortsatte han allt jämt att resa och predika. Den, som sett hans smärta gestalt och kände, huru svag hans helsa var, kan förundra sig öfver, att han kunde uthärda dessa ständiga ansträngningar. Han var ofta derunder i förlägenhet i och för sina utgifter, ty ehuru det var öfverenskommet, att han af de inflytande medlen skulle godtgöra sina resekostnader m. m., så "fann han det vid närmare eftersinnande förenadt med stor fara att sjelf uppbära, hvad honom tillkom." Derför skref han till Chicago med begäran, att man derifrån måtte sända, hvad han skulle hafva. "Det är besvärligt, men bäst så", yttrar han sjelf. Sin innerliga kärlek gaf han flere gånger tillkänna i skrivelser till sina ämbetsbröder i Amerika, synoden och till kyrkorådet i Moline. Somliga af breffen till sistnämnda äro på 8 tättskrifna qvartidor med fin stil, hvilket hindrar meddelandet af alla.

Imellertid kom tiden allt närmare, då han skulle bestämma sig, om han borde återvända eller ej. Redan den 8 januari skrifver han till Peters: "Min svåraste strid har jag nu mellan att *gå* eller *stanna*. Vår kyrka derute älskar jag så högt, men min helsa och mina krafter voro så ytterligt medtagna, fastän jag nu är något bättre. Herren vise mig vägen och lede mig med sina ögon." Församlingen i Moline sände honom under vintern en enhällig kallelse att återkomma och tjena församlingen. Derpå svarar han följande:

"Kristianstad och Ousby den 18 maj 1861.

Till Sv. Ev. Lut. Församlingen och Kyrko-Rådet i Moline!
Nåd och frid af Gud vår Fader och Herren Jesus Kristus!

Skrifvelsen, innehållande församlingens beslut och inbjudning att återkomma för att som lärare öfvertaga vården om församlingen, emottog jag samma dag jag anträdde min senaste resa till Stockholm, från hvilken jag nyligen är återkommen, och tackar jag innerligast för deri bevisad kärlek och förtroende, som i mitt arbete och bedröfvelse hugsvalat mitt hjerta och uppfylde mig med djupaste rörelse. Som församlingen och kyrkorådet utan tvifvel i min skrifvelse till Augustana-seminariets direktion redan sett, hade jag då, till följd af min starkt angripna helsa, beslutat att stanna i fäderneslandet, i synnerhet som jag visste, att jag här kunde vara verksam och gagnelig för vår skand. luterska kyrka i Amerika. Sedan jag emottagit församlingens kallelse, har detta mitt beslut blifvit mycket vacklande. Orsaken till dröjsmålet med besvarandet

af församlingens kärleksfulla skrifvelse härleder sig från den önskan hos mig att kunna svara något visst och från förhoppningen att kunna få denna visshet, när mitt uppdrag i fäderneslandet var slutadt. Ehuru jag icke ännu kan svara något bestämdt och mitt arbete i fäderneslandet för vår kyrka ännu fortfar, vill jag dock sända dessa rader på förhand för att säga, att jag tagit församlingens kallelse under allvarligaste öfverläggning inför Herren. Så snart jag fått full visshet, svarar jag på ögonblicket. Det kan ej dröja så länge. Jag hoppas och beder, att pastor Peters vill fortfara att hafva vården om församlingen, till dess jag antingen sjelf eller någon annan kan efterträda honom, ty Molines församling får icke blifva öde. Jag har bedt Herren derom och fått svar. Hellre än att församlingen skulle blifva utan lärare, vill jag skynda, om än aldrig så svag, att arbeta för och i henne, så länge jag förmådde.

Jag tackar alla församlingens medlemmar för de kärleksfulla helsningarna. Der finnes ingen enda ibland eder, på hvilken jag icke särskildt tänker och tänkt. För att icke förgäta någon, då jag älskar eder alla, helsar jag ingen enskild, utan eder allesamman, som läsen och hören dessa rader, hvar vid sitt namn, och fören helsningarna med eder till hemmavarande vänner och bekanta. Jag tackar innerligt dem, som fröjdadt mig med bref. — Af mitt bref till Aug.-sem. dir. får församlingen se, huru öfver all väntan Herren välsignat mitt arbete i fäderneslandet. Ja, han bekänner sig till vår fattiga kyrka och dess läroverk. Öfver allt hafva hjertan öppnat sig för oss, och stort är det deltagande, hvarmed vi blifvit omfattade. Stora äro allaredan de gåfvor i penningar och böcker, som man räckt oss, och från många hjertan stiga varma och trogna förböner för eder.

Det har skänkt mig en stor tillfredsställelse att förnimma församlingens uppoftningar och det deltagande, med hvilket den omfattar och befrämjar vår kyrkas anstalter för allas edert och edra efterkommandes sanna och eviga väl. Herren Jesus upptände, föröke och bevarer hos församlingen kärleken till ordet, till vår ur ordet uppvuxna bekännelse, till vår kyrka och dess läroanstalt samt äfven till församlingen sjelf, att ingen må, äfven sedan han en längre tid genom umgänget med amerikaner hunnit att naturaliseras, blygas för att vara en medlem af vår fattiga församling. Älsken henne fast hellre och vinnen genom kristligt sinne och trogen umgängelse inför Herren och människor åt henne aktning af det folk, med

hvilket vi och våra efterkommande efter handen införlifvas. Det är dåliga barn, som blygas för sina fattiga föräldrar och syskon. Det är dåliga tecken, när församlingsmedlemmar blygas för församlingen, för dess fattigdom och dess ringa anseende af denna orsak. Om jag icke allaredan tillhörde någon församling och finge välja, så valde jag sannerligen ingen annan kyrklig gemenskap än med vår skandinaviska luterska kyrka, så älskar jag henne för hennes trohets skull i sin bekännelse mot bibelordet, fastän jag med sorg måste säga, att många der vandra främmande för det lif, som i Gud är. Derför gifve Herren framför allt åt församlingens medlemmar den sorg, som är efter Guds sinne och kommer bättring åstad till salighet, hunger och törst efter rättfärdighet, nåd till bön, trohet i läran och lefvernet, inbördes kärlek och barmhertighet, försonlighet och fridsamhet, det sinne, som vårdar sig om de fattige, sjuke, fader- och moderlöse, enkor, kärlek till lärarne, så länge de troget vakta hjorden, såsom ock åt lärarne mycken vedersakande kärlek till församlingarna! Mitt hjerta är fullt. Det är hos eder. Helsa de sjuka, helsa alla små barn, skolbarnen, mina förra och detta årets nattvardsbarn! Helsa alla de bedröfvade föräldrar, som sörja öfver sina barn. Jag har känt deras sorg; jag har gråtit med och beder äfven för dessa. Mina barn bedja ock för eder alla. Må de saliga afsomnade barnen uppväcka längtan hos föräldrarne, som lefva här i nådatiden, att fly till Jesus, att de må få lif i honom att lefva med honom och dem i evighet. Äfven du, dyre broder i arbetet och lidandet, församlingens lärare, vare helsad i Jesus Kristus. Herren välsigne ditt arbete och låte dig en gång hemta kärfvar med glädje efter din såning i tårar och tålmod! Han bekläde dig med kraft, nåd, kärlek och visdom af höjden!

Dyra, kära församling! Herren, vår Herre, välsigne dig och utgjute sin helige Ande rikligen öfver alla dina medlemmar till lif i de döde, till full omvändelse åt de haltande, till lifvets stärkande och bevarande hos de pånyttfödde, kärlek till ordets sanningar och till hvarannan inbördes samt till de lärare, som eder förestå i Herren! Hören flitigt Guds ord, helgen sabbaten, bruken ordet och bönen i edra hem, sänden edra barn i skolan och lätten eder lärares arbete med bön, tålmod, kärlek och förtroende, att han må arbeta ibland eder med fröjd och icke med suckan. Ack, jag vet, att I viljen det. Bedjen äfven för mig, som storligen älskar eder! Må ingen af eder obetänksamt öfvergifva församlingen, men om detta skulle

falla någon i sinnet, så låt det ske på ett sätt, att den, som så gör, kan behålla ett godt samvete för Gud och människor, att icke, som beklagligen ofta skett, hat och sorg växa upp som bittra frukter, som visa, att sådant träd är ondt.

Förlåten mig mina många förmaningar! Ack, de utgå från kärlekens räddhåga om edert sanna bästa för tid och evighet.

Jag hoppas snart kunna svara visst. Till dess hafven tålmod med mig och bedjen.

Hustrun och barnen helsa hjertligen. Min lilla E.— helsar skolbarnen, som hon minnes mycket väl. — — Nåd och frid i Kristus Jesus vare med eder alla.

Församlingens och kyrkorådets vän och tjenare i Kristus Jesus.
O. C. T. 'ANDRÉN."

I ett annat bref säger han: "Krafterna säga nej. Hjertat drifver". Under det han mer och mer i anseende till dels sin klena helsa, dels familjeförhållanden måste bestämma sig för att stanna i Sverige, blefvo kalleseropen från Amerika allt starkare. Hans trogne efterträdare, pastor Peters, längtade under de svåra församlingsförhållandena i Moline efter aflösning.

Till svar på ett klagobref skrifver han:

"Kristianstad och Ousby den 5 juli 1861.

Dyre älskade broder i Herren!

Nåd och frid i Kristus Jesus!

Om jag tackat för ditt bref af den 7 maj erinrar jag mig icke. Jag tror det knappast, enär jag väl skref till Moline förrän jag emottagit ditt. Hjertlig tack därför! Och Guds frid, som öfvergår allt förstånd, förvare ditt hjerta och sinne i Kristus Jesus och göre dig stark att med tålmod löpa i den kamp, som dig förelagd är! Såsom du af inneliggande bref till församlingen kan se, är nu mitt beslut fattadt att stanna i fäderneslandet, samt det skäl som mest bevekt mig dertill. — — Jag sörjer dock obegripligen öfver att ej kunna komma ut till eder, och jag vill bedja min Herre och mästare om lof, att åter få gå ut, ifall han annars finner för godt att stärka mina krafter och behålla mig här i tiden, ehuru jag nogsamt ser, att hindren därför skola blifva många och stora, sedan jag varit här ett eller annat år. Här äro ock många saker, som komma att plåga mig mera, än innan jag reste till Amerika. Separatist hvarken vill jag eller kan jag blifva; ack, separatisterna hafva mycket skadat vår kyrka. Skulle det

bli mig trångt, så tvingar Herren mig åter till eder, huru svag jag än är. För öfrigt kan jag ännu ett eller flere år vara i hemlandet hela vår kyrka i Amerika till mera gagn, än om jag personligen arbetade der ute.

Och nu, min käre broder, hoppas jag och beder innerligen, att du stannar i Moline och betjenar församlingen, om icke annars, det Gud förbjude, du skulle tvingas derifrån. Du är ledsen och nedstämd öfver tillståndet i församlingen. Käre broder, hvad blefve ditt arbete och hvar komme det kors du för egen skull måste bära, om allt vore eller strax blefve efter som du ville hafva det? Herren Jesus ville också, att allt vore annorlunda, men han är tålig och barmhertig, han göder och gräfver äfven kring den egenrättfärdiga själen, och för öfrigt är jag viss, att Herren kommer till Moline. Denna visshet grundar jag på hans nåd och nådelöften. Han har lofvat att höra bön, och jag har fått svar af Herren på bönen, såsom du ju äfven själf i en och annan omvänd själ har fått liksom förstlingens löfte. Käre broder, arbeta blott troget i bön och tålmod med äldre och yngre, förkunna allt Guds råd, far icke blott efter att vilja se hastiga och härliga tecken för förnuftet på Guds Andes verk, utan märk äfven på detta mera långsamma arbete på den inre hjerteöfvertygelsens väg, som är Guds Andes vanliga gång, der ordet flitigt under bön och förbidan till Herren sås och vattnas. Så och vattna, Gud gifver växten. Så, äfven om du till din död inga frukter ser. Det är omöjligt, att Guds verk och gerningar genom Anden kunna bli utan lön, lika litetsom Kristi arbete kunde bli utan frukt. Du har många män till förebilder, som predikat i tio gånger flere år än du. Hans Egede arbetade i 15 år och hade velat gå ifrån sitt arbete, men fick icke. Gossnerska missionen i Indien höll på att öfvergifvas, men Herren sade nej, och nu ropas på stallbröder att hjälpa och draga de fulla näten. Broder, broder, du får ej vara missnöjd! Det är ju saligt bara att få arbeta. Tjensten är ju salig. Var du trogen! Och Herren är trofast! Det har knapt varit fastlag i Moline. Du har knapt haft en långfredag och vill redan ha pingst. Predika Kristi kors och vattna säden med tårar, kämpa inför och med Herren i bön och tårar, och du vinner. Du måste skaffa dig en krona i Moline af dyra själar. Lid och umgäll som en god Kristi stridsman, var tålig och bed om visdom, och Herren skall gifva dig detta och mera åt trones bön. Dessutom, käre broder, se väl till, att du icke med Elias tager fel. Besök

flitigt själarna. Pröfva och sök noga, och torde hända, att du kan finna här och der en stilla själ, som antingen skröplig eller rädd, dock har hungern och törsten efter den rättfärdighet, som Kristus är och gifver. Jag vet, det är öfverflöd på egenrättfärdighet, men ack, käre broder, bed om nåd att kunna göra en rätt åtskilnad imellan egenrättfärdighet, den fariseiska, och den rykande veke och den bräckta rö, som många gånger ha stort tycke af egenrättfärdighet. Ack, förlåt mig i min fåvitskhet. Jag vill ej vara en läromästare. Jag vill ej försvara det, som skall dödas, allra minst egenrättfärdigheten och den egenrättfärdige; men jag sjelf har ofta blifvit förvirrad och narrad. Jag sjelf har äfven varit anklagad i begynnelsen af mitt nådastånd, då jag syntes så tillbakadragen och lagisk, men till Herrens låf måste bekänna, att jag var ett Guds barn. Det är af vigt, att lärarne icke låta sig beherskas af någon herskande läroåsigt för dagen, utan döma allting andligen, för att kunna döma allting, för att kunna öfva en rätt själavård. Men må du icke tro, såsom om jag menade, att du icke har mer nåd dertill än jag, men jag vet ock, huru ängslig och miss-tröstande du understundom är, och jag har därför drifvits att säga dessa ord. Du är ju ett redligt Guds barn. Då vet jag, att du ej blir missnöjd med mig. Jag tror mig icke veta något bättre än du. Jag håller det tvärtom så, att du tjenar Herren bättre, än jag, arme stackare, gjorde det i Moline. Jag var kanske alltför aktsam och for alltför sakta, fastän jag äfven sprang i raskt nit; ty huru svårt är det icke äfven för en lärare att gå den smala vägen i utöfningen af sitt ämbete. Du säger: "Blir jag här litet längre, så tror jag, att församlingen går under. Bror måste komma. Jag har äfven hört somliga säga, att det är endast det hoppet, som gör, att de stå qvar. Jag trodde, det skulle så gå. Jag är bedröfvad, men hvad skall jag göra? *Gå min väg?* Ja, jag har tänkt det." — — Hvad är det för en tro? Det är ju rent af otro. Hvad är du? Och hvad är jag? Den ene är som den andre. Hvem är Herren? Hvad är han? Lefver han ännu? Äro hans nådelöften utan kraft, och hafva hans tillsägelser en ända? Bort det! Broder, du vet ju hvad Amen betyder, hvarmed du beslutar ditt Fader vår, bönen tillkomme ditt rike? Allt hvad I bedjen i bönen troende skolen I få. Du har ju löftena. Tro och arbeta i tron. "Församlingen går sönder, om jag ej kommer", säger du. Komme jag, så torde andra säga annat. Predika du i Andens och kraftens bevisning. Bed om tålmod.

Umgås i kärlek och visdom. Bed om syndernas förlåtelse och bristernas, äfven ämbetsbristernas helande, och låt den lemna, som vill gå ut ur församlingen. De som gå, om der någon går, skola icke taga välsignelsen och löftena med sig. Drif dem ej ut. Locka dem. Men håll ej på dem, som vilja gå. De komma väl igen, om Gud gifver ett annat sinne, och vilja de ej omvända sig, nå, så sörj du ej för den rensning Gud då på detta sätt företager inom logen. 2 Tim. 2: 19—26. — Jag älskar dig så storligen, min broder i Herren. Ack, håll till godo den skröpliga kärleken. Tack för det du tog vård om församlingen. Och, du vill ju ej öfvergifva henne, intill dess du rent af ser, att Herren tvingar dig bort! Arbeta flitigt med barnen. De äro vårt hopp, när de gamle dö i öknen. Men hvad säger jag? Du älskar ju barnen mer än jag, och de äro ju ditt käraste arbetsfält.

I början af juni var jag i C—a. Der var mycket, som gladdde mig. A:s starkt separatistiska lutning gladdde mig icke. Han vill ej vara separatist, men är det dock till grundsatserna, och om dessa fortfara att vara de samma, drifves han fullt ut en gång. Jag är allt för litet bekant med honom för att vilja fälla ett omdöme. Dertill får jag väl heller aldrig lust. Det är nog, att jag älskar honom, och jag beder, att Herren ville välsigna hans verksamhet, leda den efter sin vilja samt stå emot den i det, der den kan verka söndrande. Jag lärde att känna några af hans elever. Här har man mycken rädsla för dem mångenstädes. Jag skulle önska, att vi hade dem allesamman derute hos oss. Ack, om kyrkan der hemma visste att rätt använda sina andliga krafter. Hennes beteende i många fall hittills kör dem på dörren och tvingar dem dermed till just det, för hvilket hon fruktade. — — — — —

O. C. T. ANDRÉN."

Med detta bref följde en utförlig skrifvelse till sv. ev. lut. församlingen i Moline, hvilken blott i *koncept* föreligger lefnadstecknaren. Den innehåller lärarens afskedsord till kära åhörare. I anseende till dess längd kan blott ett och annat anföras: — — "Hvilken uteslägig invärtes kamp jag genomgått, innan jag kunde böja mig under detta beslut, det känner han, som vet, huru innerligen jag älskar eder och med hvilka oupplösliga band jag är fäst vid eder. — — O, hvad det kostar på att säga eder afskedsordet, Herren gifve af nåd, att jag får återse många af eder, helst alla i

den eviga härligheten! Ack, huru många af eder äro på vägen dit? Huru många af eder, som äro på vägen, skola blifva bestående? — — — Käre Herre Jesus Kristus, du vår öfverherde och våra själars biskop! Förbarma dig öfver denna kära församling! Välsigna ditt ord, som der förkunnats och ännu förkunnas. Låt din helige Ande blåsa öfver gamla och unga, att der må blifva lif ifrån de döda. Behåll och bevara ditt ord och dina sakrament i henne. Beskydda henne för alla motståndare och alla ingrepp! Bevara henne från söndringar och låt aldrig fattas henne en trogen och snäll skaffare för deras skull, som vilja anamma kärleken till sanningen. Ack, du har ju lofvat att höra bön. Hör då din tjenares bön och gif honom nåds och böns ande, att frånvarande likväl stående inför ditt ansigte i bönen tjena den församling, till hvilken du gifvit honom något af din herdekärlek. Ack, Herre, hjälp, ack, Herre, låt väl gå? — — — Såsom jag framför allt önskar eder den bättring, som är inför Gud, och den tro, som är till vår Herre Jesus Kristus, så beder och förmanar jag eder innerligt: *Hållen bekännelsen*, vår församlings bekännelse mot lögn och alla villfarelser om hvad som är Guds ords sanning, att I icke varden bedragne och förförde än hit, än dit på den tid, som kommer, då människorna icke skola lida helsosam lärdom m. m. 1 Tim. 3: 13. Uppfostren äfven edra barn vid Guds ord och i vår församlings bekännelse. — Slutet eder omkring eder lärare, så framt han är en trogen skaffare. — — — Men der finnes alltid en benägenhet hos många att se på lärarens person, hans gåfvor, hans sätt och åthäfvor och mera dylikt, och så varda de missnöjde, ja, i Amerika kan det gå derhän, att de för den skull öfvergifva församlingen och vända sig hvar och en efter sitt eget tycke till sådana, som äro mera i deras och andras smak. Det är förskräckligt att så lättsinnigt taga församlingsgemenskapen och missbruka denna dyra förmån. Men det viljen I ju icke! — — — Eder glömmet jag aldrig. Förlåten mig alla mina synder och brister ibland eder för Jesu skull, såsom ock jag af hjertat förlåter hvar och en, som mig bedröfvat, och önskar dem nåd till bättring. — — Farväl allesamman! Huru många af oss skola möta Herren? Om jag får se någon af eder mera på jorden, så får jag dock icke se alla. Hos Herren vilja vi stämma möte. Hvilken af eder vill vara med derom? Han bedje Herren af hjertat om den helige Ande. Och nu, bröder, befaller jag eder Gud och hans nåds ord, hvilken mäktig är

uppbygga eder och gifva eder arfvedel ibland alla dem, som helgade varda.”

I slutet af samma månad, som detta afskedsbref afsändes, juli 1861, företog han en resa till Kristiania för att bevista det nordiska kyrkomötet derstädes. Äfven denna resa afsåg sv. lut. kyrkans i Amerika bästa. Augustana-synoden hade af en motståndare blifvit vanryktad i Norge, det var därför angeläget att dess goda anseende åter häfdades. Rörande Andréns verksamhet vid detta möte i Kristiania 1861 till förmån för Augustana-synoden få vi hänvisa dem af våra läsare, som önska derom inhemta närmare kännedom, till de om detta möte utgifna förhandlingar sid. 196 och följande, der hans föredrag m. m. finnas införda. Utrymmet nekar oss att införa hans eget bref härom.

Verksamheten i Billinge och Röstånga församlingar

omfattade ungefär 2 år från september 1861 till september 1863. Af domkapitlet i Lund blef han till dessa församlingar missiverad till nådårspredikant efter aflidne prosten Rundström. Han steg på visst sätt nedför, från att vara kyrkoherde blef han vice pastor. Församlingarna äro belägna i en rätt vacker trakt; Röstånga t. o. m. känd för den natursköna Nackarpsdalen och den genom en vulkans utbrott uppkomna lilla Odensjön jämte det närbelägna Skäralid, ett mål för långväga äfven utländska resandes besök. Men i andligt och kyrkligt hänseende stod det ganska illa till. Han tänkte icke heller på att nu slå sig till ro i maklighet. Han mente det på fullt allvar, när han till sina vänner i Amerika skriver: “Bedjen för mig, att jag må finnas trogen och vedersaka mig sjelf allt intill döden.” Sin inträdespredikan den 1 september (14 söndagen efter tref.) höll han med ledning af Ps. 50: 15: “Åkalla mig i nöden, så vill jag” o. s. v. Med böner, tårar och åkallan har han ock utsått en god säd under dessa två år, och han kunde jämväl få erfara Herrens bönhörelse, hvarför han ej försummade att prisa den, från hvilken all god gåfva kommer. Redan den 11 november samma år kunde han skriva till Amerika: “Den ofantliga massa af arbete, som legat och ligger på mig, är af den mest vexlande beskaffenhet, såsom mycket arbete för Augustana-synoden (skrifvande) ända till husförhör, predikningar, bibelförklaringar, ordnandet af mitt hus, skrifvande af husförhörböcker m. m. — På en mörk

plats, ganska mörk plats har jag kommit, men Herren har redan gifvit välsignelse åt sin tjenares arbete.”

Denna välsignelse visade sig allra först deruti, att kyrkorna, i synnerhet kyrkan i Billinge började besökas allt mera flitigt, ej blott af Billingebor utan äfven af skaror från kringliggande socknar, så att den lilla kyrkan ej blott blef fullpackad i stolar och gångar, utan ofta ej kunde rymma alla. Hans lugna, rediga, om heligt allvar vitnande och dock af innerlig kärlek värmda predikan i ett rent och ädelt språk drog hjertan och sinnen till sig. Och den, som en gång hört hans predikan, kom gerna igen att höra mera. Ifrån Bosarp, Stödhaf, Hallaröd, Munkarp och Höör vallfärdade söndagligen hela flockar för att i Billinge kyrka få tillfredsställa sin hunger efter ett rent och lefvande Guds ord. Han sökte å sin sida äfven upp sina åhörare, så att han näppeligen försummat en enda koja, dit hans fot ej hunnit äfven okallad, ehuru folkmängden i båda församlingarna uppgår till något öfver 2,000 personer, boende på temligen vidsträckt omkrets. Synnerligen flitigt kom han till de sjuka, till hvilka han, om de voro fattiga, gerna ur sitt tarfliga kök lät lemna mat, ty att gifva och meddela var honom ett behof. Vid sjuksängarna brukade han att falla på knä, uppmanande de närvarande att med honom förena sig i bön och förbön. Om qvällarne höll han i prestgårdens folkstuga med de sina aftonbön, i korthet förklarande ett kapitel i bibeln, och tillät äfven andra vara närvarande, af hvilket tillstånd så många af närboende församlingsbor, som utrymmet tillät, begagnade sig. Han höll mycket på ordning och tukt. Kom någon t. ex. på söndagen med ett lass till kyrkan för att sälja till kyrkofolket vid utgången, så var han snart tillreds att drifva honom bort med lasset. Han berättas öfver hufvud haft ögonen med sig och, flink i sina rörelser, allestädes hafva passat på, så att, om något oskick egde rum, visste man intet af, förrän ”presten” oförmodadt infann sig. Han beskylldes därför ofta att hålla med ”sladderkäringar.” Dans och supgillen förhindrade han med stort allvar, söndagens helighållande anbefalde han ifrigt. Många af hans åhörare bekände sedan, att de ej kunde uthärda att se i hans ögon, när de hade ondt samvete, ty han syntes genomskåda dem och se deras tankar. En gång frågade han några barn, som han förhörde i kyrkan: ”Hafven I aldrig svurit, t. ex. när I sökt efter edra får och svin och de sprungit ifrån eder? Hafven I

det icke, så kunnen I frimodigt nu se mig i ögonen.” Då alla slogo ned sina ögon, sade han: “Ack, der är ingen ibland eder, som icke svurit!” I trädgården, som hörde till prestgården och som han arrenderat, hade flere nätter frukt stulits. Han skiftade då med några andra att om natten gå på vakt. Två gånger grep han frukttjufvar och hade dem in i huset att förmana dem. Den ena gången var det en vägfärande, som, införd i prestgården, förskräckt tog fram penningar att köpa sig fri, hvarvid A. yttrade, att han ej ville hafva hans penningar, men hans själs frälsning. För barnens undervisning var han verksam genom att inrätta en ambulatorisk småskola i Billinge, en lördagsskola för dem, som ej kunde besöka den dagliga skolan, skolhusets utvidgning i Röstånga, flitiga besök i skolorna samt förhör i kyrkan med de barn, som påföljande vinter skulle beredas till sin första nattvardsgång. I prestgården inrättade han en syskola för flickor, hvilken leddes af hans kusin och fostersyster M. L. från Malmö. Åt konfirmandundervisningen egnade han mycken omsorg och hade genom vanan att undervisa barn allt ifrån studenttiden förvärfvat sig synnerlig skicklighet att umgås med ungdomen. För att vara rättvis mot annexförsamlingen meddelade han hvarannan gång nattvardsundervisningen i Röstånga. Under en längre tid fann han likväl tillfälle att åt en förhoppningsfull husmansson, som önskade blifva prest, meddela undervisning i språk samt förskaffade honom sedan plats i Fjellstedtska skolan i Upsala. Denne, älskvärde yngling, som hann till sjette klassen i Malmö lärdomsskola, var utrustad med ovanliga förståndets och hjertats gåfvor samt följde sin förste lärare genom en, som vi hoppas, salig död 1871.

Sedan vinterns för en flitig prest ansträngande göromål voro slutade och då en välbehöflig hvila kunnat njutas, begärde Andrén en månads tjänstledighet och begaf sig efter ett gifvet löfte åter på resa den 20 maj 1862 för att verka för den kära kyrkan i Amerika. Öfver Karlshamn och Asarum begaf han sig till Stockholm, Upsala, Vesterås och Göteborg, predikande i stad och på land samt upptagande kollekt för Augustana-synodens seminarium. Dessa senare inflöto ock ganska rikligen. I Stockholm beviljade Fosterlandsstiftelsen 2,000 rdr, till en början för ett år, för en resepredikant i vestern, likväl med uttryckt önskan, att en prest anställdes i New York. I Upsala, der d:r Beckman m. fl. med

fortfarande välvilja omfattade hans sak, ordnade han de insamlade böckernas afsändande. I Stockholm råkade han professor Esbjörn, som kommit från Amerika i anseende till sin framskridna ålder och utslitna krafter. Och allt detta arbete uträttade A. med försvagade krafter, såsom vi se af följande bref:

“Höör och Billinge den 22 juli 1862.

Min käre och älskade broder i Herren!

Mycken nåd, barmhertighet och frid i Kristus Jesus! Innerlig tack för ditt broderliga sinne, som icke handlar med mig, som jag förtjenar, och icke lönar mig efter ansigtet. Du förstår nog, att det icke är af hjertat jag försummat att skrifva till Moline och till dig, dyre broder. När ditt senaste bref af den 22 maj ankom, var jag ute på resor för Augustana-seminariet, från hvilka resor jag hemkom de sista dagarne i juni månad, och vid hemkomsten, hvilka högar af arbete, deribland skriferier för Augustana-seminariet, så att jag måste lega en renskrifvare, som var hos mig 3 eller 4 dagar. Dertill kommer, att mitt hufvud är oförmöget att arbeta mer än några timmar om dagen, och imellanåt gå hela dagar, då det icke vill följa med, och med ångest måste hjertat då låta binda, hindra och uppehålla sig af det arma, trötta hufvudet. Det fick knäcken i Amerika. Hvad det på alla möjliga sätt lägger sig i vägen för den nya viljan, att jag ej skall få eller kunna göra, hvad jag så gerna vill! Lagen i den lemman *hufvudet* griper mig fången. Jag arme fånge! Så samlar jag skuld på skuld; jag ville betala min tacksamhetsskuld Herren och allt hans folk, men jag kan ej. Slutet blir: jag måste cedera och säga: Förlåt mig, Herre, förlåten mig, käre vänner, och så beder jag nu äfven dig och mina kära Molinebor: förlåten mig! Och det vet jag I gören. Jag älskar ju eder ändock så mycket; jag måste, jag kan icke annat, Kristi kärlek tvingar, och just därför ängslas jag så, att hufvud och hand komma så sent och så sällan till eder och det kära lilla hemmet, der min käre Herre Jesus uppenbarade sig så, som jag tycker att han icke gjordt det sedan för mig. Han välsigne eder alla! Han utgjute sin Ande rikligen! Han skall aldrig der låta fattas en lärare, som står inför hans ansigte tjenande och bedjande. Han har lofvat mig det. Dig välsigne han och bekläde med mycken kraft af höjden. Sin Ande gifve han dig i dubbelt mått, sin Andas gåfvor ju mer och mer. Han feje och rensa dig, du Levi son, och göre dig ut-

korad i bedröfvansens ugn: han gifve dig guld, silfver och stenar att bygga med på den kostliga grunden och hörnstenen, att ditt verk ej må förbrännas, utan bestå. Kommer ej Anden öfver församlingen i det våldsamma vädret och jordbäfningen, klaga ej för det. Mig synes, det är större nåd, när han kommer så stilla under det ödmjuka såendet och vattnandet och bedjandet, att knappast satan vet om det, förr än hans fäste är vunnet, och innan verlden och fåvitska bröder kunna taga trumpeterna i mun och basuna ut det i alla fyra väderstrecken, läraren till snara, arbetet till skada. Så och vattna i tronen. Herren gifver växten, medan du sover, det är, när du hvilar i tronen, utan att det synes, som du varit medlet, och när du minst förmodar det. Handen vid plogen och se ej tillbaka. Herren vill vara ditt skydd om dagen för solens hetta och gifva dig hvila, när du är trött, den nådige och barmhertige Herren. — — — Om mig själf är ej mycket att säga. Herren behålle mig blott i sin gemenskap och göre mig trogen. Här är godt om arbete och lidande, men ock hugsvalse. Den 29 sistlidne juni gaf Herren oss en son, som på åttonde dagen fick i dopet namnet, Fritz Nathanael. Må han blifva en rätt israelit utan svek! — I bereden mig en mycket stor glädje genom gåfvan af denna prestgård *in effigie*." De sista orden syfta på en gåfva af en bild, föreställande Molines prestgård, som blifvit honom tillsänd. Han säger, att ingen prestgård funnits i Sverige med denna jämförlig.

Jämte ofvannämnda bestyr och göromål kom snart enskilda samtal med salighetssökande själar, som kommo ifrån nära och fjärran och som han med lika mycken vishet som ömhet och kärlek emottog och ledde. Uttröttad af träget arbete, måste Andrén utkämpa en tröttande och ledsam strid med sin klockare — den beryktade dr N. Lilja. Då flere af dennes skrifter upplefvat flere upplagor, således blifvit mycket lästa i vårt fosterland, ja, t. o. m. funnit ingång i sockenbibliotek och genom sitt osedliga och mot kristendomen fiendtliga innehåll gjort mycken skada i synnerhet bland enfaldigare människor, så må en sanningsenlig framställning af denna strid här lemnas, på det rätta halten af denna skriftställares karaktär måtte uppdagas och sålunda den gjorda skadan i någon mån motverkas derigenom, att läsaren får lära känna den grumliga källa, ur hvilken dessa sedeförderfliga verk flutit. Man skall deraf jämväl lätt inhemta, huru mycken

grund de smädelser och beskyllningar ega, hvarmed Lilja i tidningsuppsatser före och efter Andréns död öfverhopade denne. Det var tungt för Andréns milda och kärleksfulla sinne att vidtaga stränga och allvarliga åtgärder mot en äldre man och familjefader, som varit hans kurator vid akademien; men hans samvete tvingade honom. Vi tro oss mest opartiskt kunna gifva läsaren framställning om förloppet genom utdrag ur offentliga handlingar. I Billinge och Röstånga församlingars kyrkostämmoprotokollsbok finnas många aktstycken i denna sak. Vi meddela blott ett, det viktigaste.

“Protokoll, hållet vid lagligen utlyst sockenstämma med B. och R. församlingar i Billinge kyrka söndagen den 3 maj 1863.

Efter fjorton dagar förut skedd pålysning voro Billinge och Röstånga församlingar till i dag kallade till gemensam kyrkostämma för att höras rörande den af flere personer påyrkade och af församlingens kyrkoråd tillstyrkta afsättning af klockaren herr N. Lilja.

Inför församlingarnas talrikt närvarande medlemmar redogjorde ordföranden i korthet för de orsaker, som närmast påskyndat frågan om klockarens afsättning.

Redan strax efter sin ankomst till Billinge pastorat kom det ena ryktet efter det andra om klockaren Liljas osedliga och lättsinniga förhållande till en qvinsperson i Röstånga socken vid namn C—a P. Då det endast var rykten och de, som dessa rykten framburo, icke ville offentligen framstå som vitnen för dessa ryktens sannfärdighet, hade pastor hvarken lust eller rätt att med anledning af dem företaga någon åtgärd mot Lilja.

I november månad förlidet år blefvo imellertid anklagelserna mot L. rörande hans brottsliga sammanlefnad med ofvan nämnda qvinsperson så bestämda, att pastor derafsamt på flere uppmaningar från system till C. fann sig föranledd att besöka nämnda C., hvilken i moderns närvaro fritt och oförbehållsamt bekände, att klockaren L. var fader till så väl de tvänne barn hon redan egde, som ock — — hon beklagade under tårar sitt brottsliga lefnadssätt, men sade tillika, att hon, nu en gång i Liljas våld, förtviflade om möjligheten att kunna undkomma hans brottsliga enträgenhet, och hennes moder tillade, att, i händelse deras förhållande ändrades, det var omöjligt för C. att försörja sig och barnen. ‘Hon fick då det löftet, att, om hon ville afbryta sitt syndiga um-

gänge med L., jag ville försöka skaffa hjälp åt henne och barnen, hvilket löfte också inlöstes dermed, att L. i skriftlig förbindelse till Röstånga afstod till C. och hennes barn från denna församling utgående klockarehelgonskuld. Imellertid flyttade C. jämte barnen sistliden januari månad med Lilja till Helsingborg. Snart efter besöket hos C. råkade jag Lilja. Han erkände sig vara fader till hennes tvänne barn och efter en stund — — vid hvilket tillfälle han äfven så oförbehållsamt uttalade sig öfver mans och qvinnas naturliga rättigheter före och uppöfver kristendomens trängsinnade och friheten inskränkande bud, att jag då af hans egen mun hörde bekräftas, hvad hans penna förut hade lärt mig, att han icke kunde som synd och orätt erkänna, hvad han ansåg såsom sin inom djurverlden förebildade rättighet.

Utröttad vid, fastän med tålmod bärande hans ytterst dåliga ledning af kyrkosången och hans oskickliga beteende under gudstjensterna, var det mig nu, sedan jag hört honom med oförtäckta ord försvara sina smutsiga åsichter och lefnadssätt och han förklarar sin afsky för den tjänst han innehade, från denna stund omöjligt att tjänstgöra i Guds hus och i Guds församling med en sådan man och förklarade för honom för den skull, att han ofördröjligen skulle ingifva sin ansökan om tjänstledighet; men att jag för hans familjs skull ville tillåta honom, att som skäl för sin anhållan upp gifva sin svaga helsa. L. bad då äfven att till en början få begära tjänstledighet på 6 månader, enär han behöfde range-ra om boställets bortarrenderande m. m. — — — — — Enligt Liljas eget medgifvande i den skriftliga förbindelsen af den 10 sistl. januari bestämde dock de tvänne ombuden löne-förmånerna på sätt, som sist nämnda protokoll säger och hvilka — värderades i ett för allt till 250 rdr rmt.'

Hade Lilja nu varit klok nog att låta sig nöja med de gjorda öfverenskommelserna, hårda nog, men för honom med sådana antecedentia billigare, än han haft skäl att vänta, så skulle församlingarna, som voro mycket belåtna med att hafva sluppit Lilja, genom att hafva fått en skicklig vikarie, samt att hafva kunnat tillförsäkra Liljas familj tillräckligt understöd, aldrig brutit öfverenskommelsen, men Lilja har sjelf genom sitt beteende från början intill denna stund drifvit frågan till den spets, hvarpå den i dag befinner sig, ty då nu Lilja strax efter sockenstämmorna i november låtit förstå, att han icke ämnade blifva vid då träffade öfverenskommelser,

utan efter de 6 månadernas slut ville återtaga sin befattning under förvändning af församlingarnas icke grundade rätt att bevilja klockaren perpetuel tjenstledighet, — icke besinnande, att församlingarna ingingo på öfverenskommelsen och medgåfvo lifstidstjenstledighet af medlidande med hans familj, då de annars tänkt att anklaga honom och ansågo sig redan länge haft fulla skäl för hans afsättning, — samt han härigenom och genom sitt förhållande vid lönevilkorens uppgörande ådagalade sin opålitlighet, af hvilken icke var att vänta annat än ständigt krångel och gäckeri med församlingarna, så kommo flere församlingarnas ledamöter till pastor och yrkade af honom kyrkostämmas utlysande i och för Liljas afsättning på samma skäl, som legat till grund för deras yrkande på lifstidstjenstledigheten.

Pastor, som för familjens skull än en gång ville våga ett yttersta försök och som i det längsta hoppades, att Lilja, om han sjelf än icke hade mycket att förlora, ändock icke skulle blottställa familjen, sammankallade församlingarnas kyrkoråd, hvilka på ordförandens förslag fattade de beslut, som i bilagan Litt. A. äro intagna och till hvilka Röstånga kyrkoråds ledamöter gjorde ett tillägg.

— — — Nytt sammanträde med församlingarnas kyrkoråd
— — — — —

Med anledning af samtliga kyrkorådsmedlemmarnes i bägge församlingarna samstämmiga beslut och tillstyrkan, samt då klockaren Lilja enskildt af pastor och äfven af pastor i Billinge kyrkas föreståndares närvaro blifvit enligt dessas muntliga vitnesbörd för ämbetsfel förmanad, hade pastor till i dag sammankallat församlingarna för att inhemta deras råd och få deras beslut rörande klockaren Liljas föreslagna afsättning, ett ärende sorgligt och tungt att handlägga, men af Lilja sjelf framtvingadt.

Angående Liljas oduglighet som sångare och ovärdighet att den tjensten bestrida, på grund af hans lefnadssätt, samt önskan att från hans tjenst varda för framtiden befriade fans ingen meningsskiljaktighet. Samtliga närvarande hade i den delen samma mening. Med grämlse sade de sig under många år hafva fördragit Liljas tjenst, sade sig många under dessa år ofta varit utsatta för åhörandet af hans förnekelse af Guds ord, varit vitnen till hans upprörande, osedliga lefnadssätt och förklarade alla, att de icke med sitt samtycke ville åter se honom i kyrkorna skötande klockaretjensten, samt då Lilja

hittills gäckats med församlingarnas bemödanden att ordna hans och deras inbördes förhållanden på sätt, som förut fattade beslut och gjorda öfverenskommelse visa, och någon uppgörelse med honom i godo sålunda visat sig som en omöjlighet, så och då ingen annan utväg fans att blifva honom qvitt än hans afsättning, förenade sig bägge församlingarna om kyrkorådets beslut rörande L:s afsättning. — — — — —

— — — då klockaren L. enskildt af pastor och äfven af pastor i närvaro af Billinge kyrkas föreståndare blifvit allvarsam och beskedligt förmanad, utan att han sig rätta låtit, då vidare viktiga grunder, hemtade från allmännelig kännedom om Lilja inom församlingarna, hade blifvit anförde för Liljas afsättning, så och med stöd af kyrkolagens 24 kapitel 33§ förklarar pastor med Billinge och Röstånga församlingars råd och beslut klockaren herr N. Lilja ifrån klockaresysslan i B. och R. församlingar afsatt. O. C. T. ANDRÉN.”

Härmed var dock icke detta obehagliga mål afslutadt, då Lilja klagade hos domkapitlet i Lund öfver kyrkostämmans beslut. Detta blef ock slutligen upphäfdt på grund af något formfel, nämligen att den föreskrifna föregående varningen inför kyrkorådet i prosten Rundströms tid icke kunnat med fullt laga skäl styrkas. Målet hade visserligen kunnat återupptagas, men då var Andrén redan flyttad från Billinge. Lilja fick behålla sin tjänst, tills han dog å Lunds lasarett till följd af kallbrand i ett af högra handens fingrar och han blef stäld inför den högstes domstol.

Vid samma tid som denna ledsamma, men för församlingarnas väl och kyrkotuktens upprätthållande nödvändiga åtgärd vidtogs, var A. jämväl sysselsatt med en annan hans tid i anspråk tagande, men angenämare församlingsangelägenhet. Visst var den andliga kyrkans uppbyggande hans hufvudmål, men därför var han icke likgiltig för den yttre tempelbyggnaden. Den gamla kyrkan i Billinge var förfallen och trång. Han yrkade på snar nybyggnad, och församlingen visade sig beredvillig att göra ej obetydliga uppoffringar. Ehuru kyrkokassan blott utgjorde 8,000 rdr, åtog sig församlingen att uppföra en ny kyrka för en kostnad af 20,500 rdr förutan körslor, dagsverken m. m. Genom en anförvandt i Stockholm skaffade A. ett amorteringslån på särdeles billiga villkor, så att kyrkan om några år blir skuldfri, oaktadt den utan tvifvel är en af de prydligaste i vårt land. Först sedan A. kommit till Asarum, fullbordades detta arbete, men han hade imellertid

förberedt det och i och för det samma haft flere stämmor och sammanträden samt fört protokoll och korrespondenser m. m. Vid dessa och andra företag och beslut för församlingarna hade A. att glädja sig af deras nästan alltid enhälliga understöd och bifall. Hans fridsamma, uppriktiga sinnelag förekom tvister, ty äfven de, som ej anammade ordet, hyste i allmänhet aktning och förtroende för hans oegennyttiga umgängelse, hans renaandel, hans oförtrutna flit i ämbetet och hans vänliga, älskvärda sätt. Ett uttryck af tillgifvenhet gafs honom af Röstånga församling den 31 juli 1863 genom öfverlemnandet af en silfverkanna. En bättre ande syntes göra sig gällande bland folket, och ej få väcktes till salighetsbekymmer, andra fördes till frid i Kristus samt hafva med sinandel sedan gifvit ett godt vitnesbörd. Äfven i andra församlingar älskades han högt och anmodades att söckendagar hålla bibelförklaringar i deras kyrkor. Då Höörs pastorat blef ledigt genom dess kyrkoherdes död, vände sig flere ansedda personer derifrån till honom med upprepade böner att lofva antaga kallelse som fjerde profspredikant, hvilket han dock afslog på grund deraf, att han ej tagit pastoralexamen, och när de enträget uppmanade honom att skyndsamt taga den samma, svarade han, att han ej kände inre kallelse att taga detta steg. Han försakade det för en obefordrad prest lockande tillbudet. I den predikan, som han skref på biskop Thomanders uppmaning till "predikningar öfver de nya predikotexterna af prester i Lundsstift", slutar han sin predikan öfver 4 söndagen i Advent, som för öfrigt ej torde höra till hans bästa vid denna tid, sålunda: "Om vi nu kunna vitna, *vilja vi ock vitna?* Är det vår lust och fröjd att få vitna om sanningen? Tvingas vi dertill oemotståndligt af Kristi kärlek? Älska vi vår Mästare, hans sanning och det folks sannskyldiga och eviga välfärd, bland hvilket vi äro satte att vitna, så att vi villigt skulle kunna försaka de lina kläderna, egna fördelar och äran, framför allt den andliga ära och de namn, som ofta välmenande, men ovisliga och lika ofta inställsamma skrymtare vilja skänka oss, samt i stället välja smälek, fattigdom, ja, t. o. m. döden, om så fordrades, hellre än att förtiga, uppblanda eller förneka sanningen? Vi mena icke att under köttslig hänförelse, som är ett naturligen varmt och ädelt blod ganska lätt, söka sin ära i något martyrskap, utan som Johannes trogne i vår kallelse taga emot det, när det kommer.

O, Herre, jag är din tjenare; jag är din tjenare, din tjena-

rinnas son. Du hafver sönderslitit mina band. Dig vill jag offra tacksägelse och predika Herrens namn. Jag vill betala Herren mina löften för allt folk: uti gårdarne åt Herrens hus, uti dig, Jerusalem. Halleluja. Amen.”

Herren hade åt honom utsett en annan verkningskrets, der han under återstoden af sin korta lefnad skulle vitna. H. B. Hammars i Mjellby bortgång 1862 blef första anledning till hans flyttning. Han älskade Hammar, och hans död gick honom djupt till sinnes. Han hade att några dagar efter under rättelsen hålla bibelförklaring öfver slutet af Joh. evangelium och sade med anledning af 21: 22 ungefär så: “När en nitisk, för Herrens rike ifrande lärare kallas bort midt under sin välsignelserika verksamhet och vi vilja klandra hans råd eller förvetet fråga: Hvarför gjorde du oss detta? så svarar Herren i likhet med orden till Petrus: Om jag ville, att han skulle blifva, eller jag ville, att han skulle dö, hvad kommer det eder vid? Följen I mig. Men undergifne under Guds allvisa vilja få vi dock sörja öfver den bortgångne.”

Prosten Westdahl erhöll transport till Hammars forna pastorat, Mjellby, och derigenom blef Karlshamns och Asarums pastorat ledigt och skulle nu efter kongl. maj:ts resolution delas i tvänne särskilda pastorat. En vän i Lund skref kort och godt till honom: “Asarum är ledigt, du skall söka”; äfven betänkligheter, som han i sitt svar yttrade, nämligen att han ej skulle hinna med examen, ej i anseende till ålder och meriter kunde komma på förslaget, visste vänner att vederlägga. I stor brådska utan att begära tjänstledighet tog han pastoral-examen den 31 januari 1863, sedan han under samma månad ömsom tenterat i Lund, ömsom predikat och tjänstgjort i Billinge. Han erhöll ganska goda betyg (hufvudbetyget var *cum laude*) med undantag af det i praktiska teologien, ett ämne, i hvilket han annars i anseende till sina ovanliga gåfvor som predikant och kateket kunnat vänta det bästa. Omedelbart efter examen inlemnade han sin ansökan till Asarums pastorat och erhöll med 15 års 1½ månads tjänstgöringstid tredje rummet på förslaget jämte vice pastorerna A. M. Ågren och J. Anderson. Hans lärare i Lund visade honom nästan utan undantag mycken välvilja. Han yttrade sig ock om de samma med stor tacksamhet och tillgifvenhet. Märkligt nog umgicks man i Amerika, der naturligtvis ej krafven äro så stora, med tanken att kalla honom till lärare eller professor efter den till Sverge återvändande Esbjörn vid Augustana seminarium vid sam-

ma tid, som han med svett och möda undergick examen här hemma. Vi se det af följande utdrag ur ett bref till en ämbetsbroder i Amerika:

“Höör och Billigen den 10 mars 1863.

— — — när jag var derute, ville anden blifva der, köttet längtade hit, nu vill köttet vara här, men anden längtar dit ut. Hos eder bor jag i visst hänseende, och när bref och tidningar komma, då griper mig mäktigt längtan efter arbetet der ute, efter det förtroliga broderliga umgänget och vederqvickelsen vid edra konferenser och synoder. — — Nu gifve Herren eder en man af rätta slaget på den snart lediga professorsstolen! Du sätter mig på förslaget. Duger icke, käre broder. Jag har *ingen droppe af professorsblod i mig*. Jag har inga kunskaper för den platsen och ringa tålamod. Om Herren toge mig någon gång vid handen och ledde mig ut till eder, då visste jag, att min plats vore tjensten i församlingarna. Med glädje skulle jag kunna försaka bland eder, som pastor i en församling skulle jag kanske kunna vara eder till gagn. — — Som du kanske vet, absolverade jag pastoraexamen den siste januari och fick, besynnerligt nog, *cum laude* i allt utom i de praktiska ämnen för Olbers. Mina teser har jag sändt i Carlssons bref, ej mycket värda. — Tredje förslagsrummet fick jag till Asarum. Jag vill bedja om det sinnet att med samma tacksamhet emottaga ett nej som ja, samt få lika själagagn af ett ja som ett nej. Mina böcker i Moline önskar jag nu få gifva vår kyrka der ute till gagn. De äro samlade under stor fattigdom. De hafva varit mig kära. Jag har fått mycket godt af dem. Herren välsigne deras bruk derute. Du kan aldrig tro, huru det fröjdar mig att kunna göra något, — att få lof att få göra något för vår kyrka der ute.”

Den 26 april höll han sin profpredikan öfver 2 Böndagens text Matt. 7: 8: “Den som beder, han får”, o. s. v. Han fick sjelf erfara sanningen af dessa ord; han bad och fick, han sökte och fann, ty sedan han vid valet den 17 maj fått alla afgifna röster, utnämndes han af kongl. maj:t den 14 augusti till kyrkoherde i Asarums församling. Denna för A. fördelaktiga utgång vanns dock ej helt och hållet utan motstånd, men Herren gjorde de ogudaktiges råd om intet. En afgjord motståndare i Asarum, en förmögen och myndig man, hade värfvat flere anhängare att rösta emot den öfriga församlingen. Men när hans namn uppropades af kontraktsposten, bar han sig så dåraktigt åt, att hans afsigt förfelades, hvilket hade till

påföljd, att hans lejde anhängare öfvergåfvo honom. Äfven Lilja sökte lägga hinder i vägen genom en till domkapitlet inlemnad angivelse med 18 klagopunkter för ämbetsfel och försummelser, hvartill A. skulle gjort sig skyldig. Domkapitlet lemnade Liljas angifvelseskrift utan afseende, och biskop Thomanter, som väl kände och högt värderade A., säges i skrifvelse till ecklesiastikministern, hvilken förut var A. bevågen, hafva iklädt sig fullt ansvar för A:s lefverne och lära, då han äfven hos konungen illa beryktats. Herren var nu som så ofta hans mäktiga sköld och värn. Ja, visserligen hade Herren hulptit honom ända ifrån den värnlösa barndomens dagar intill denna stund, då han upptagit och fostrat den vilsegångne ynglingen och gjort honom till sin utkorade tjenare och herde i en stor och älskad församling. Andréns hjerta var ock fullt af låf och pris för Herrens godhet.

Efter några veckors tjenstledighet, under hvilken han bevistat missionsmötet i Malmö den 26 augusti, varit hos släktingar i Ystad och gjort ett besök i Asarum, tog han den 17 september farväl med Billinge och Röstånga, der hans minne ännu lefver i kär hågkomst. Han hade der genomlefvat många brydsamma stunder, under hvilka han bedit: "Sänd henne (visheten) ned af din helga himmel och af din härlighets säte: sänd henne, att hon är när mig och arbetar med mig, att jag må förstå hvad dig täckt är." (Vis. 9: 10). Församlingarnas förtroende och kärlek hade beredt ganska rik ersättning. Såsom bevis på den kärlek, hvarmed han omfattades, berättas, att, då han gick förbi husen, lyfte mången gång mödrarna upp sina barn till fönstren och sade: "Se, der går vår käre, rare pastor!"

Asarumstiden och bortgången.

Efter 7 års frånvaro och skilsmessa var han nu åter själsörjare och lärare i Asarum, i hvars sköte han haft så mången vederqwickande högtid. Han kom till en början blott som prostén Westdahls biträde i ämbetsförvaltningen, då pastoratet ej skulle tillträdas förr än den 1 maj 1865. Han predikade der första gången den 18 september; men hans hustru och tre barn kommo först efter den 3 oktober, en sann högtidsdag, då han med de sina inflyttade i Asarums prestgård, kring hvilken han utan att ana något sådant fordom planterat nu grönskande träd. Huru hans sinnesstämning var, kunna vi förstå deraf, att han antecknar Ps. 103 och 121. Ehuru han

här funnit en fast bostad och verkningskrets, så var det icke heller här hans afsigt att i lugn hvila ut. Han hade näppeligen kunnat göra det med någon synnerlig maklighet, äfven om han velat, ty arbetsfältet kräfd e alla krafter. För att gifva läsaren en föreställning om arbetet vilja vi blott anför a, det nattvardsgästernas antal årligen uppgår till nära 5,000, att nattvardsbarnens antal utgör ungefär 125, barndopens nära 300 o. s. v. Sockenbuden till de aflägsna, svårt tillgängliga skogstorpen ända upp till småländska gränsen äro talrika och mödosamma. I en uppsats, i hvilken han påpekar orimligheten af kapten Mankels vid riksdagen år 1870 väckta motion om religionsundervisningens öfverlemnande till presterskapet, en flyktigt nedskrifven och ofullbordad uppsats, berättar han om skolväsendet sålunda: "I den församling undertecknad tillhör finnas öfver 1,500 barn, undervisade af 10 lärare i 10 olika skolhus. Socknens ytvidd är imellan 2 och 3 qvadratmil med nära 8,000 människor. Antag, att i denna församling tjenstgöra 2 prester, antag också, att denna församling vore delad. Flere än 2 prester kunde icke undvaras till tjenstgöring. Om nu åt desse ensamt undervisning i kristendom skulle öfverlemnas, huru skulle detta kunna ske ens i nödortftigaste grad, när föräldrarne billigtvis måste hafva anspråk på, att barnen finge god och tillräcklig kristendomsundervisning. Orimligt vore det att begära, att en man skulle kunna undervisa 750 barn på en gång. Men det ginge ju an att fördela dessa 750 barn på flere afdelningar? Mindre än 8 afdelningar kunde det icke vara, det blefve ändå 93 barn i hvarje afdelning. Antag, att presten skulle meddela undervisning årets alla 12 månader, så finge hvarje afdelning $6\frac{1}{2}$ veckors årlig undervisning, och detta under det presten vid vissa tider dagligen måste resa 1, $1\frac{1}{2}$, ja, 2 mil till skolhuset och lika många till baka hem eller stanna den allra största tiden uppe vid skolhuset. Men hurudan skulle med bästa vilja från prestens sida religionsundervisningen blifva? Hvilka frukterna för barnen och församlingens kristliga och sedliga lif? Huru då få tid till husförhör, sjukbesök, själavård, expedition och tillräcklig tid till förberedelse för sön- och högtidsdagar m. m.?" — Nej, utan att gifva undervisning i skolorna fick A. tillräckligt att göra med skolväsendets ordnande, ledning och öfvervakande.

Två dagar före hans tillträde som kyrkoherde, nämligen den 29 april 1865, afsomnade oförmodadt prosten Westdahl i Karlshamn. Detta dödsfall gjorde det osäkert, när han finge

tillträda, all den stund det var ovisst, huruvida enkan skulle få nådår i Karlshamn, Asarum eller Mjellby, som hennes man först skulle hafva tillträdt den 1 maj. Genom kongl. maj:ts utslag skedde det senare. Härigenom blef imellertid Andrén's installation uppskjuten ända till den 23 september 1866, då den samma ej gerna kunde ske före denna frågas afgörande. Vid denna högtidliga akt föreföll en för Andrén ganska utmärkande händelse. När biskop Flensburg efter slutad kyrkostämma frågade, om någon af församlingen hade något att andraga, steg en aktad man fram och yttrade ungefär följande: "Vår i dag installerade, vördade kyrkoherde har i sin predikan frågat oss, hvarför vi ha kallat honom hit. Jag vill nu svara på denna fråga. Vi ha kallat honom, emedan vi, då han förra gången tjänstgjorde bland oss, lärde känna honom såsom en om våra själsars frälsning ömsint lärare och emedan han med outtröttligt nit verkade för församlingens väl. Vi ha nu åter gjort samma erfarenhet under de 3 sista åren. Vi vilja gerna länge behålla honom qvar, men frukta, att, om han ej får adjunkt till biträde i ämbetsförvaltning, han snart skall uppslita sina krafter och läggas i en för tidig graf. Derför är det min och hela församlingens önskan och ödmjuka bön, att herr biskopen ville välvilligt låta vår kyrkoherde få och sedan behålla ett ämbetsbiträde i denna folkrika församling." Härpå svarade biskopen, att deras önskan skulle, så vidt det berodde på honom, efterkommas. "Ofta nog", tillade han, "hade församlingsbor hos honom begärt en adjunkt eller vice pastor, för att slippa och blifva utaf med en annan prest, men ännu aldrig för att skona och få behålla den lärare, som de hade förut."

Ett annat af församlingen honom gifvet vitnesbörd om hans trohet i ämbetsförvaltningen innehålles i den böneskrift, som efter hans död inlemnades till kongl. maj:t med anhållan om 2 extra nådår för hans enka. Då den icke innehåller några öfverdrifter, utan enkla sanningen, må den här förtjena ett rum såsom en allmän beskrifning af hans verksamhet och ett uttryck af församlingens erkänsla:

"Stormäktigste, allernådigste Konung!

Efter församlingens enhälliga val blef pastor O. C. T. Andrén af eders kongl. maj:t i nåder utnämnd till kyrkoherde i Asarums pastorat, hvilket han för 5 år sedan tillträdde. Församlingen har ej blifvit sviken i de förhoppningar den fäst vid denne lärare, ty dagligen erfor hvar och en, som med honom kom i beröring, hans sjelfuppooffrande kärlek och hans aldrig trött-

nande omtanke för församlingens bästa. Då han under lång tid icke kunde erhålla ämbetsbiträde i denna flere qvadratmil vidsträckt församling med en folknummer af nära 8,000, såg man honom ständigt resa omkring i socknen, besökande skolorna och sjuka, och på det att ålderstigna och bräckliga skulle kunna blifva uppbyggda af Guds ord och delaktige af Herrens heliga nattvard, beredde han tillfälle dertill vid veckopredikningar å olika ställen i församlingen. Då socknen hemsöktes af missväxt, icke blott uppmanade han de bättre lottade att bispringa de lidande, utan äfven sjelf lemnade rika bidrag och tillsåg, att gåfvorna blefvo med urskiljning fördelade. Tyfus och andra febersjukdomar hafva flere år och äfven innevarande år rasat i socknen. Kyrkoherden Andrén tröttnade aldrig att flitigt besöka de sjuka och meddela dem religionens tröst, men genom dessa öfveranstängningar och må hända äfven till följd af smitta, angreps han af tyfus, som borttryckte honom från hans talrika familj och sörjande församling och allt för tidigt baddade hans graf.

Den tacksamhetsskuld församlingen har till denne oförgätlige själasörjare kan den aldrig afbördas, men det är dock ett behof att inför e. k. m:s tron erkänna detta, och då vi derjämte erhållit församlingens vid kyrkostämman lemnade uppdrag, få vi å dess vägnar underdånigast anhålla, att e. k. m. i nåder ville tilldela afidne kyrkoh. A:s enka, Mathilda Andrén, och 7 minderåriga barn 2 extra nådår vid Asarums pastorat, i sammanhang hvarmed vi lika underdånigt få anföra, att ingen prestfamilj i denna församling erhållit nådår, sedan den 1814 afidne kyrkoherden Mozells dotter dermed blifvit hugnad.

Med djupaste" m. m.

Om vi skulle gifva en hufvudbestämning åt hans herdeverksamhet, så skulle vi säga, att *trohet* var det mest utmärkande. "Trogen", sade han sjelf, "vill jag vara oaktadt all min skröplighet." Denna trohet visade han i det stora och i det minsta. Ehuru han ej skref sina predikningar och i nödfall väl äfven oförberedd uppträdde på predikstolen, så vannlade han sig dock i allmänhet om den sorgfälligaste beredelse, hvartill hörde bön och ett flitigt studerande af godaskrifter. Den heliga stämning, af hvilken han sjelf var genomträngd, meddelade sig åt församlingen, och vid förekommande trängsel och oro i kyrkan var ett enda uppmaningsord till stillhet tillräckligt att åstadkomma en ljudlös tystnad under predikan. Hans predikoämnen voro i allmänhet mycket enkla och konstlösa. Blott en och annan

gång voro de mera sinnrika och ovanliga: t. ex. öfver Matt. 13: 44—46: "Himmelriket till salu"; öfver Luk. 16: 10—17: "Den nådige Herren Jesus, en mycket nogräknad husbonde"; Mark. 10: 17—27: "Den bedröfliga utgången på en rik mans salighetsbekymmer"; Joh. 16: 23—33: "Ingen på jorden har det så bra som Guds barn"; Matt. 2: 19—23: "Huru äfven det allra föraktligaste af vår högtlåfvade Frälsares namn, namnet Nasa-reus, är en utgjuten salva för hans kristtrogne." Till helgande af söndagen uppmanade han flitigt och hade från Amerika medfört ett djupt intryck af denna dags välsignelse för ett helt folk. Följande bref, som möjligen aldrig afsändes, fans bland hans papper och må derom vitna:

"Asarum den 4 juli 186—.

Högädle Herr N. N.

Den kungörelse rörande förändrad tid för skarpskyttarnes möte, som herr N. N. lemnat att uppläsas från predikstolen sistlidne gårdag, blef icke af mig uppläst, och anser jag det vara min plikt, att för H. H. uppgifva skälet, hvarför jag icke gjorde det, öfvertygad, att H. H., om ock af alldeles motsatta åsikter, ändock skall respektera ett handlingssätt, icke grundadt på nyck, utan från den fullaste öfvertygelse, och torde jag få bedja H. H. godhetsfullt med tålmod läsa mitt långa bref till slut.

För min del anser jag bibeln som Guds ord och för den skull de i den gifna buden icke blott förbindande, utan deras efterföljd förenad med så väl den enskildes som det allmännas välfärd. Såsom prest har jag lofvat att undervisa folket i öfverensstämmelse med detta ord samt att med min vandel inför folket ådagalägga, att jag sjelf i främsta rummet gör hvad jag lärer, att mina åhörare skola göra. Om jag nu antingen icke tror på Guds ord eller jag annorlunda inrättar mitt lif än efter Guds ord eller är liknöjd, om Guds ord i församlingen efterlefves, nöjd, om jag blott får min lön, så är jag ju en eländig skrymtare, och jag vet då icke någon uslare gerning än att hafva min utkomst af ett ämbete, som jag icke aktar. Emedan jag nu af allt hjerta tror på den Herre, hvars tjänare jag är, så anser jag mig också som en tjänare förbunden att för församlingen förkunna och sjelf vinnlägga mig om att efterfölja det ord han oss gifvit och som vi erkänna som regel och rättesnöre för tro och lefverne, äfven hvad nu angår det 3:dje budets föreskrift. — — Allt hvad vi kunna till en annan dag uppskjuta, utan att vi med detta uppskof vålla oss eller

andra någon verklig skada efter kärleksbudet såsom det högsta af alla bud, må anses såsom hinderligt för sabbatens helgd och dermed för den enskildes och det allmännas bästa. Skarpskytteöfningarna äro nu ickeså nödvändiga på söndagen, att deras uraktlåtande då skulle medföra någon våda för den enskilde eller det allmänna. Så länge Guds ord får ega någon afgörande rätt i alla tvistefrågor, så äro enligt min uppfattning af detta också skarpskytteöfningarna på söndagen i strid med detta ord och detta så mycket mer, som de ju understundom hafva räckt intill tiden för den offentliga gudstjenstens början. Och när jag nu, såsom mitt ämbete kräfver — har förmanat till efterlefnad af det 3:dje budet och är öfvertygad, att skarpskytteöfningarna på söndagen äro i strid mot detta bud, säg då sjelf, H. H., om jag kunde, utan att handla dubbelt och förneka min öfvertygelse om sanningen af hvad jag förkunnat, genom uppläsandet af H. H:s kungörelse vara medlet dertill, att församlingsmedlemmar, som jag önskade skulle hålla sabbaten helig, af mig finge höra, att det var fråga om samma buds öfverträdande? Att förmå mig dertill vore ju ett tvång på min öfvertygelse, och lika litet jag har rätt att med tvång inverka på andras öfvertygelse, lika litet kan jag låta mig tvingas till något emot min öfvertygelse, nämligen i alla religiösa mål. Jag har lefvat tillräckligt under de förhållanden, der samvetstväng icke öfvas, för att icke erkänna, värdera och älska samvetsfrihetens fördelar, fastän jag äfven sett samvetsfrihetens missbruk. — — — Skarpskyttesaken — den är ju framsprungen ur fosterlandskärleken. — — Men med erkännande af allt detta, och detta erkänner jag af hela mitt hjerta, vet jag dock, att ett folk, det må vara aldrig så käckt och tappert, behöfver Herren Gud i himmelen till sin bundsförvandt och att ett folks arm brytes, när det, om än i en aldrig så god sak, bryter mot sin Guds bud. — — — ”

Bibelförklaring höll han under sommaren hvarje lördag i kyrkan, under vintern i skolhuset i Asarum samt dessutom esomoftast i de öfriga skolhusen samt i enskilda hus.

Folkskolan låg honom mycket om hjertat. Genom hans ifriga uppmaning väcktes församlingens intresse för folkskoleväsendet, som visade sig i antagande af flere lärarekrafter, nämligen till de förut varande 5 folkskollärarne och en underlärare ytterligare en lärare och 3 lärarinnor vid småskolorna, hvilka ordnades som förberedande för folkskolan. Äfven en diakonissa, Anna Gretha Olsson, var anställd som lärarinna

vid konsul Meijers egendom. De många examina i skolorna bevistade han med uppmärksamt och pröfvande öga och fröjdades öfver hvarje framsteg. Han räknade det som en stor Guds nåd, att församlingen fått skollärare, som i allmänhet voro trogne, skicklige och fromme, men uraktlät ej att göra sina anmärkningar mot dem mellan fyra ögon, när han ansåg, att sådant erfordrades.

Till en skollärare skrifver han följande: "Min käre N. N. Enär tillfälle dertill icke yppades att mera i enslighet och förtrolighet tala med N. N., vill jag begagna en del af denna morgonstund dertill att nämna några ord angående mitt intryck vid gårdagens examen. Med innanläsningen, bibliska historien, katekesen och äfvensom svenska historien var jag i allmänhet tillfredsstäld. I förbigående nämner jag, att geografiläsningen var skral. Barnens ådagalagda kunskaperuti hade t. o. m. försämrats. I allmänhet missbelåten med deras häri afgifna svar, funnos i dem ganska betydande oriktigheter, hvilka icke en gång rättades; likasom det ju äfven strider emot reglerna för undervisningen att utan karta göra geografiläsningen till en blott utanlexa. — Att finna barnens kunskapsmått i naturläran angifvet större, än N. N. enskildt förklarade det samma vara, gjorde mig också nedstämd och ledsen. Öfver hufvud fann jag ock, att några och de bästa hufvuden voro bäst inöfvade, under det att de öfrigas svar ådagalade stor ojämnhet, väckande min uppmärksamhet så mycket mer, som flertalet af barnen skäligen jämnt bevistat skolan under terminen.

Jag anser det som min plikt mot både N. N. sjelf och skolan att hafva meddelat mitt intryck från gårdagens examen, och N. N. vet bäst, att jag icke är benägen för att onödigtvis göra anmärkningar. Jag älskar eder alla skollärare i församlingen, och det är i detta kärlekens sinne jag nedskrifvit dessa rader, hvars innehåll för öfrigt icke kommer öfver mina läppar för någon annan. N. N. eger både förmåga och duglighet som lärare, och det är under erkännandet häraf jag skrifvit ofvan stående icke som ordförande i skolrådet, utan som en vän, viss, att N. N. också upptager dessa ord i kärleken" o. s. v.

Huru tanken på folkskolan ständigt upptog hans sinne, se vi af följande ord i ett bref, skrifvet till en skollärare den 8 december 1868 kl. 2 på morgonen: "Hvad Herren i sitt outgrundliga råd har beslutat och vill tillstādja särskildt angående våra folkskolor, sysselsätter ofta och mycket mitt

hjärtas tankar. Om skolans framtid och allt, som dermed står i sammanhang, diskuteras mycket och äfven på allvar med värme, ja, understundom med sådan hetta, att äfven många redliga Guds barn bränna sig och andra, så att det efteråt svider och gör ondt i samvetet. Många bedja säkerligen också. — — Vår trofaste och barmhertige öfverherde gifve oss rikligen sin Ande, att vi må af hjertat helt, oegennyttigt och troget öfverlemna oss åt honom i det arbete, som oss af Herren föresatt är, försaka oss helt och i hans kraft öfvervinna allt, som vill draga oss från honom och taga oss bort från det arbete, som han oss anvisat, och vill göra oss ljumma och tröga i sinnet eller i tjensten. Han välsigne oss på sitt sätt och i sin tid det han af nåd låter oss för hans rike verka, om äfven hans välsignelse skulle blifva till en tid eller i all vår tid fördold. Hvilken fruktansvärd benägenhet till sömnaktighet på grund af mångahanda världsliga omsorger, hvilken benägenhet att se på sitt eget bästa ligger icke i denna tiden. Måtte vi varda funne tyste och stilla inför Herrens ögon, arbeta och verka efter det mått af nåd, visdom och kraft han skänker oss och än vidare värdes föröka. Herren gifve oss nåd att med ögat se på Herren, på barnens och fromma sjäalars gagn, samverka och hålla ihop emot allt inom och utom oss, som vill slita sönder kärleksbandet, som till följd af tidslynnat mångenstädes redan är brustet.”

Han hyste en särskild öm omtanke för de värlöse, för de fader- och moderlösa barnen, aldrig förgätande sin egen sorgliga barndom. Redan 1855 skriver han: “Jag har under en längre tid vid minnet af min barndom tänkt att en gång hafva en särskild vård om föräldralösa barn. Herren hjälpe mig att sätta i fullbordan denna önskan. Ingen utan den, som sjelf varit föräldralös, kan fatta ett sådant barns värlöshet, därför böra vi ej förgäta våra barndomsminnen, därför vill jag bedja dig, att du en gång, då du fått ett hem eller tillgångar, tackar Herren för hans vård om din barndom genom att kärleksfullt hjälpa icke blott med en skärf, utan verkligt hjälpa så mången fader- och moderlös du kan, samt i allmänhet vara verksam för nödställda medmänniskors andliga och lekamliga vård. Ju mindre bullersamt, ju mindre offentligt, dess bättre. — — — Låtom oss göra godt och icke förtrötta.”

Han visste ej då sjelf, att denna bön var en bön för hans egna tidigt faderlösa barn, då ännu ej födda, men väl

visste han, att han vände sig till det rätta hjertat. I Amerika blef det honom förunnadt att med ord och gerning, genom predikan och samlande af kollekter få verka för en der grundad jordbruksskola för fader- och moderlösa barn "Orphans farm-school" i Zelionople. En afbildning af denna inrättning utgjorde jämte en bild af kyrkan i Moline, sänd från församlingen derstädes, en af de få väggprydnaderna i hans hem. Af denna omsorg för barn härflöt ock den på hans uppmaning och genom hans medverkan stiftade "Arbetsskola för flickor" i Asarum, i hvilken fattiga flickor lära sig handarbeten och slöjder.

Nattvardsbarnens stora antal, ökad genom flera barn från närbelägna socknar, som af förtroende till hans undervisning af dessas föräldrar öfverlemnades åt honom, nödgade honom att undervisa dem i två afdelningar, gossar och flickor hvar för sig, och af brist på tillräckligt stor lokal förlägga denna undervisning till kyrkan under sommarmånaderna. Han försåg dem med biblar eller de fattigaste åtminstone med nya testamentet. Alla gaf han en sund och helsosam själavård, mången bespisade han jämväl med lekamlig föda. Med kärlekens ande drog han dem till sig, med allvar och uppmärksamt öga höll han dem i ovanlig respekt. För öfrigt grät han med dem och bad för dem. Frukten af hans konfirmationsundervisning har ofta visat sig, der han minst väntat det. Några af de nattvardsbarn, för hvilka han hade de svåraste strider och det djupaste bekymmer, ha sedermera känt sig stå i den största tacksamhets- och kärleksförbindelse till honom och till den Herre, till hvilken han dem visat.

Husförhören fingo en helt ny gestalt. De största rotarne delades i mindre. Hans noggranna förhör i kristendomsenskapen väckte i början förundran och fruktan, men hans stilla, fogliga och dock allvarsamma sätt drog ock de aflägsnaste till honom. Med nya testamentet i handen sökte han ju mer och mer göra förhöret till ett förtroligt samtal, "ty", sade han, "våra förhör böra vara fridens och kärlekens." Han förbisåg dock ej, att kyrkotukt och bestraffning voro nödvändiga. Ungdomens lättsinne, yrhet och tanklöshet för sin själ grämde honom djupt. Djupt och bittert led han af synden, som i hans församling förekommo. Utan tvifvel var detta jämte många bekymmer och känslan af sitt ansvarsfulla kall orsaken dertill, att hans lynne för mången syntes

dystert, att han i allmänhet var vemodig och sorgbunden, ehuru han såges af naturen hafva haft ett lifligt, för glädjen öppet temperament. Märkvärdigt har det varit för lefnadstecknaren att så väl från Billinge som Asarum få erfara yttranden af åhörare om hans genomträngande blick, som skall hafva utöfvat ett vördnadsbjudande intryck. Från Asarum skrives: "För hans genomträngande pröfningsblick fruktade nästan hvarje sofvande församlingsmedlem, ty man sade: 'han vet mer än någon annan, hvad i mitt hjerta bor.' I hans allvar låg mildhet och kärlek, dagligen lifvad af Kristi kärlek. Deraf kom det, att äfven de, som icke älskade Gud, hade vördnad och aktning för honom. Ett exempel: en man, som sällan besökte kyrkan, sammanträffade med honom på en förrättning en söndags eftermiddag. En af denne mans tjenare kallade sin husbonde ut och frågade, om de ej borde köra hem rågen, som nu efter en veckas regnig väderlek var dertill tjenlig. Efter att hafva dertill gifvit bifall gick han åter in, men hans ögon föllo genast på Andrén, och den tanken föll honom in: 'Jag skulle göra honom ledsen, om rågen i dag inköres', hvarpå han går åter ut och återkallar sin befallning".

I den berättelse, som han i likhet med andra prester år 1867 afgaf till Svenska nykterhetssällskapet direktion, uttalar han sig på följande sätt om församlingens tillstånd i sedligt afseende.

"Nykterheten har under dessa år (sedan 1851) gjort märkbara, om än icke utomordentligt stora framsteg, icke utan vinst för så väl sedligheten, som för det religiösa, husliga och medborgerliga lifvet. Det yngre släktet har gått framåt i allmän bildning, välståndet är deremot undergräfdt. Att nykterheten gjort framsteg, dertill har husbehofsbränningens afskaffande och smygkrogars utrotande, allt till följd af en förändrad bränvinslagstiftning, icke obetydligt medverkat, således mindre kärlek till nykterheten än de minskade tillfällena till förtärande af spirituosa. Må man än med rätta säga: 'Gör folket nyktert, så skall både bränvinsbränningen och bränvinsförsäljningen i sin förfärande utsträckning upphöra', — så är det dock lika visst — förfarenheten lärer så —, att goda lagar hjälpa ett omyndigt släkte, ungdomen först, men äfven de gamle, att hålla sig nyktrare eller blifva nyktrare. I hemmen supes på långt när icke så mycket som under husbehofsbränningens tid. Under den samma erhöles tjenare och arbetare nästan dagligen bränvin, och på somliga ställen

ingingo vissa kannor bränvin i drängarnes lönevilkor. Nu icke så. Vore staden icke så nära, skulle superiet vara ännu mera inskränkt. Närheten af städer, fyllda med krogar, som hållas öppna söcken- och helgdagar, utgöra nykterhetsvännernas ämne till förtviflan.

Krogar och lekstugor, dessa liderlighetens och sedeslöshetens plantskolor, dessa senare då bränvinet spelade en lika vigtig rol som sjelfva spelmannen, hafva inom församlingen mer och mer aftagit. Vi hafva 4 gästgifvaregårdar i församlingen och 3 utskänkningsställen på 3 af dessa gästgifvaregårdar. Folket är snält. Så mycket man kan begära, efterkomma de gerna lärarens uppmaningar, och på de samma hafva de nära allmänt upphört med lekstugors hållande. Att lägga bort bränvinssupandet fordrar dock mera försakelse, än att det skulle kunna ske blott på uppmaningar, fastän äfven de hafva hulptit på en och annan.

Guds ords flitiga förkunnande under bön och Guds församlings förböner äro ändå det verksammaste medlet mot dryckenskapen så väl som emot andra synder, och der det anammas, der förstöres i grund bränvinets herravälde, på samma gång vi dock förfarit och förfara, att bränvinet varit och är ett af de största hindren för Guds ords framgång och att för den skull en god bränvinslagstiftning skulle vara ett godt hjälpmedel till superiets hämmande och dermed till aflägsnande af ett ganska svårt hinder för Guds ords välsignelserika framgång. Lagen, äfven en god borgerlig, befrämjar ju såsom vägrödjande evangeliets framgång?

Folkskolorna och ett godt sockenbibliotek hafva medverkat och medverka till allmännare bildning. Goda folkskollärare, som denna församling genom Guds stora nåd eger, må med rätta räknas till nykterhetens verksammaste befrämjare. Orsakerna till det aftagande välståndet må väl förnämligast sökas i den obetänksamma skuldsättningen och de illa använda hypoteks- och banklånen, hvilka mera befrämja lyxen än egendomarnes förbättring; vidare uti den ytterliga miss-hushållningen med skogarne, allt sedan kapitalister inköpte skogsparker och bygde sågverk, ehuru orsaken till skogarnes förstörande äfven må sökas i skuldsatte egares och köparens nödvändighet att tillgripa skogen för att betala hemmanet eller i det längsta få behålla det; uti en del bönders benägenhet att indraga torpen under gårdsbruket; i bristande sparsamhet m. m. Med hemmansegarnes aftagande välstånd har arbета-

rens gått hand i hand. — Har bränvinsbrännandet och superiet bidragit till att hindra landets och folkets välmåga, så ock till att hindra denna församlings. Vi vilja dock motse bättre tider, spårlöst och utan frukt vill väl Herren icke låta de senare årens allvarsamma lexa försvinna" o. s. v.

Såsom en särskild frukt af hans helsosamma predikan och undervisning må anföras, att tvister och partier med afseende på läran veko ju mer och mer, då de andligen väckte af olika riktningar slöto sig kring honom som en aktad medelpunkt och föreningslänk, som band dem tillsammans. Hans lära och vandel ingaf de mest olikartade sinnen förtroende. Om lekmannaverksamheten hade han ämnat nedskrifva en afhandling, såsom synes af ett flyktigt utkast till en sådan. Vi anförä deraf, att han råder prester att behandla lekmannaverksamheten som ett faktum och om man äfven ser den i det oblidaste ljus, säga med aposteln Paulus: Hvad mer? Kristus varder dock förkunnad på hvarje sätt, det må vara för skens skull eller i sanning, och deröfver gläder jag mig, ja, jag skall ock glädja mig (Fil. 1: 18), samt att icke predika emot lekmännen, men fara med dem och vara närvarande vid deras föredrag. Sina åhörare uppmanade han att noga pröfva kolportörerna och efterfråga, af hvem de voro sända, samt att icke höra hvem som helst. Han sjelf var icke med i något sällskap för kolportörers utsändande, ehuru han var ombud för Fosterlandsstiftelsen i Stockholm. Han inkallade ej några kolportörer i sin församling, och de infunno sig icke sjelfmant utom några få gånger. En, som ej hörde till de pålitligaste, hade imellertid en gång infunnit sig och församlat några omkring sig på ett ställe. Andrén reste dit, var en uppmärksam åhörare, men fann sig efter föredragets slut föranlåten att uppträda och påpeka åtskilliga villomeningar. Den kolportören återkom aldrig mer, och församlingsborna, tillfredsstälde med den själaföda, som deras lärare erbjöd dem, kände ingen särskild längtan efter eller saknad af kolportörer. Orsaken till att Andrén i Amerika gent emot norsk-luterska kyrkan försvarade lekmannaverksamheten, men i Sverge betraktade den med mindre förtroende, var utan tvifvel, att lekmännen i Amerika voro i kyrkans tjänst och leddes af dess styrelse samt att denna verksamhet der, till följd af brist på prester, var af nöden mera påkallad. Möjligen hade han ock i Sverge trott sig se den här och der urarta.

För sina medmänniskors lekamliga nöd hade han, såsom

vi förut sett, ett deltagande hjerta. Under de 5 sista åren hade han som kyrkoherde erhållit förbättrade vilkor. Men dels till följd af de föregående årens ringa inkomster, dels en kostsam bosättning samt hans hjälpsamhet voro vid hans död inga tillgångar utöfver skulderna. Han hade ej sinne att samla, fastän han väl under en längre förunnad lefnad kunnat och velat ha omtanke för de sinas framtid. Då en hans förre åhörare från Billinge vid ett besök i Asarum frågade honom, om ej de timliga förmåner, som han nu erhållit, ville fånga hans hjerta, svarade han: "Gud vare låf och tack, nej! Om jag än vandrade ibland guld och diamanter, så hoppas jag med Herrens hjälp, att de ej må draga mitt hjerta från Herren." När nöden i de norrländska provinserna år 1867 var stor till följd af att frost hade förstört grödan, så uppmanade han sina församlingsbor att räcka dem en hjälpsam hand samt författade en böneskrift till kongl. maj:t om bränvinsbränningens inskränkande. Så blyg och rädd han var att för egen räkning anlita andras hjälpsamhet och därför inskränkte sina behof och gjorde sträng sparsamhet till sin lefnadsregel, så frimodig var han att anropa andras hjälp för sin nödlidande nästa. Då till följd af missväxt 1868 många af hans församlingsbor saknade säd till utsäde påföljande vår, uppmanade han pingstdagen på predikstolen de bättre lottade att sammanskjuta säd. "I skolen icke", sade han, "gifva det minsta och sämsta, utan det mesta och bästa, som I hafven." Han sjelf föregick med godt exempel. Hans eget bidrag bestod af säd och potatis af utmärktaste beskaffenhet. Det var hans stora glädje både att sjelf få emottaga de rika gåfvor, som hela derpå följande veckan inflöto till detta ändamål, och att i egen person få utdela dessa gåfvor åt de behöfvande. Äfven till inrättningar och verksamheten för Guds rikets befrämjande insamlade han rikliga gåfvor till hednamissionen, till Valdensermissionen, Diakonissanstalten, Fjellstedtska och pastor Ahlbergs skola o. s. v. Han var i dessa stycken ytterst noggrann och pålitlig såsom i alla sina affärer. Inseende den stora nytta sparsamhet medför, var han en verksam stiftare och ledamot i Asarums sparbank år 1865 och deltog i dess möten. Denna inrättning har nu ett kapital af 100,000 riksdaler.

Hans hem var ett gästfritt hus. Många kära äfven långväga resande emottogos med glädje under hans tak och njöto ej blott af den natursköna Asarumsdalen, utan ock af värdfolkets lufva och kristliga umgänge. Icke minst kära voro honom besök af bröder från Amerika. 1867 gästade ej mindre

än 2 prester från den kära kyrkan på hinsidan verldshafvet, först hans efterträdare i Moline, Peters, och sedan pastor Halland. 1868 gästade hans käre vän pastor Norelius, 1870 prof. Hasselquist. Sådana dagar voro vederqwickelsedagar, då kunde han rätt få lätta sitt hjerta. Ty det gick dock lättare att ansigte mot ansigte samtala med de gamle vännerna och stridskamraterna än med den tröga pennan, hvilket han visserligen ej heller försummade. Svårt var det honom att för församlingen i Moline meddela sina många fåfänga försök att skaffa dem en prest från Sverge, då Peters hade flyttat derifrån, samt afslå deras begäran om insamling till kyrkan derstädes, då denna begäran kom under nödåren här hemma. Särskildt lifvades hans sinne, när hans käre broder Fritz kom på besök från Jönköping. Då kunde han stundom glömma sina bekymmer och sorger, och fröjda sig som ett barn. Det gjorde också broder Fritz godt in i hjertat, när han såg, huru ögat hos den annars så tankfulle och nästan städse bekymrade kyrkoherden blixtrade af den forna, ungdomliga lifligheten, då de jultiden 1867 tillsammans med äldsta barnet åkte på en kälke i prestgården. Merendels var han dock nedtryckt af ämbetsbördan, och det var därför af behovvet påkalladt, att han om sommaren företog en resa antingen till sin käre svåger, kyrkoherden Olsson, i norra Rörum och dervid äfven såg om de forna åhörarne i Billinge och Röstånga eller ock gjorde en färd till brodern i Jönköping, hvarifrån han företog utfärder till stadens och Wetherens omgifningar. Med denne sin broder låg han 1868 en månad vid Grebbestad att bada, och bröderna roade sig med att meta samt efter slutad badsejour göra en färd till Fredrikshall och Tistedalen i Norge, samt återvända genom Dalslands kanal öfver Wenersborg och Trollhättan till hemmet. Följande året sökte han styrka sina krafter och hjälpa det lidande hufvudet genom bad vid Marstrand, der han dagligen umgicks med baron Ahlströmer och sin forna elev, Anders Lindström från Upsala, af hvilka den senare höll på att taga magister-graden för att sedan bli lärare vid Augustana seminarium i Amerika. Det var ljufliga, vederqwickande dagar, efter hvilka han återvända med frisk helsa till sitt arbete i sin församling. Och ansträngande arbete vändade honom just det året, då hans medhjelpare under den trägna husförhörtiden måste tjenstgöra i en grannförsamling.

Den bästa jordiska vederqwickelse fann han i skötet af sin familj, hos hustru och barn; han var en lycklig familjefader,

älskad och älskande. Den lilla skaran af 3 barn, som han hade med sig till Asarum, förökades der med 4 (utom en dotter, som dog 1868 blott 3 månader gammal) nämligen *Theodor*, född den 26 februari 1864, *Sigfrid Christian*, född den 3 juli 1865, *Maria*, född den 10 januari 1867, och *Bernhard Emanuel*, född den 6 juli 1869. I barnkammaren trufdes han om aftonen mycket väl. Der berättade han förde äldre ur bibliska historien eller sedolärande historier. Äfven hos de minste sökte han tidigt väcka tanken på himmelen och på Jesus. Han hade en särskild gåfva att tala med barn. "Ack", sade han en långfredagsafton till en skara barn i en skola, "nu ligger den käre Frälsaren i grafven. Men vänta blott till påsk, så skolen I få höra något", o. s. v. När han inträdde i barnkammaren, så klar-nade genast deras arleten, de skyndade alla honom till mötes, och en täflan uppstod, hvem som först skulle komma i hans famn. Då blott det äldsta af barnen kunde vara uppe om aftnarne, till dess bönen med husfolket förrättades, brukade han dessförinnan i barnkammaren på knä till sammans med de mindre barnen göra aftonbön, dervid han läste bibelspråk och psalmversar, t. ex. Jesus sade: Låten barnen komma till mig o. s. v.

Ofta tackade han Herren för den gåfva han fått i en kär maka och kära barn och kände sig för dessa gåfvor som en stor skuldenär. I hans dagboksanteckningar, der han de senare åren blott hinner teckna sig till minnes de löpande ämbetsgöromålen, inflätas dock mången varm bön för dessa för hans hjerta så kära. Oförmodadt hastigt hade Herren i sitt outgrundliga råd beslutat hemkalla den flitige arbetaren från arbetet i vingården, husfadern från maka och 7 barn, vännen från älskade vänner och bröder. Fredagen den 20 maj 1870 besökte han tre af tyfus hemsökta familjer och ådrog sig der-vid utan tvifvel smitta. Men han predikade ännu påföljande söndag med särdeles värme om bönen öfver Luk. 11: 1—13 samt talade före gudstjenstens början med en af skollärarne om sin önskan att inbjuda flere ämbetsbröder och vänner till en mötesdag under sommaren för att bereda församlingen till-fälle till rikare uppbyggelse. Denna plan så väl som så många andra korsades af döden, som dock icke kunde omintetgöra trons lefvande hopp. Samma söndagsafton berättade någon, att de gått förbi ett hus, i hvilket man dansat. Detta gjorde på honom ett mycket smärtsamt intryck. Han gick för sig sjeif till sitt ämbetsrum samt öfverfölls strax derpå af en häftig

frossbrytning. Onsdagen intog han sängen och kände dödens annalkande, ty dagen derpå, Kristi himmelsfärdsdag, sände han till församlingen en helsning med de orden: "Om jag dör, så dör jag i den tro, som jag predikat", samt yttrade till hustru och barn: "Jag får det nog godt, I fån det värre. Jag är en stor syndare, men har fått nåd för Kristi skull." Hans af arbete och omsorger försvagade krafter motstodo ej länge den häftiga febern. Han bibehöll ännu lördagen den 28 så mycket sans, att han i ljusare ögonblick kunde fråga, om han i feberyrseln talat något onyttigt, och då hans hustru försäkrat honom, att så ej skett, knäpte han händerna tillhopa och tackade Gud. Men från och med söndagen den 29 började han allvarsamt tala i yrsel, hade dock derunder allvarliga ord på läpparne, så att Herren bevarade honom för fåvitskt tal. Han upprepade flere bibelspråk, men oredigt och utan sammanhang, messade högljudd, så att det hördes vida omkring: "O Guds Lam, som borttager verldens synder, ja *mina* synder", hvarvid han särdeles starkt betonade ordet *mina*, tyckte sig se änglar, pekade och sade: "Si, de skinande Guds änglar!" Då läkaren helsade, sade han ännu: "Tack för det!"

Lördagen den 11 juni kl. ¼4 på morgonen slog hans förlösningsstund, och hans lif slocknade stilla som ett slocknande ljus. Han "fick det nog godt" — men hans bortgång var ett hårdt slag ej blott för de närmast stående. Som en pil sårade dödsbudet många, väl tusendes bröst både i fäderneslandet och i Amerika, och det såret har ännu ej hunnit att läkas. Vemodig smärta grep hans församlingsbor, äfven dem, hos hvilka man minst väntat det. Då prosten Stenhoff kort tid derefter besökte 3 Asarumsbor på cellfängelset i Karlshamn, hvilka sutto häktade, emedan de dagarne förut gjort hemgång hos ett åldrigt, afsides i skogen boende par folk, och frågat dem, om de aldrig ur sin kyrkoherdes mun fått höra något bättrings- och förmaningsord, och de dertill jakade, yttrade han: "Nu har denna kärleksfulla röst för alltid tystnat." Med häpnad utropade brottslingarne: "Icke är vår kyrkoherde död?", och utbrusto i högljudd gråt och häftiga snyftningar. Hvad intryck skulle dödsbudet icke då göra på vänner, som älskade honom och det ord, som han förkunnat. Hans forne elev, A. Lindström, som afslutat sina studier i Upsala och nu ämnat tillbringa några veckor i Asarum före sin resa till Amerika, kom just dödsdagen och erhöll underrättelsen helt oförmodadt i byn. Den aflidnes broder, som var på resa i

Danmark, erhöll lika plötsligt budskap om sin förlust genom telegram och skyndade med krossadt hjerta till sorghuset. Dagen före begrafningen och sjelfva begrafningsdagen den 16 juni infann sig en skara människor, alla djupt sörjande, för att ännu en gång skåda den älskade lärarens bleknade bild. En stilla, ljuflig frid låg utbredd öfver Asarum på begrafningsdagen, efter långvarig köld blickade solen värmande ned från en molnfri himmel, syrenerna ångade, de nyanlagda gräsmattorna hade sin vårfriska grönska. Det föreföll mången begrafningsgäst, som om den aflidnes milda, blida väsende hvilade öfver hela naturen. I begrafningsprocessionen gingo djupt sörjande maka och sju barn, den yngste elfva månader gamle gossen buren på sköterskans arm, hans ende broder m. fl. Liket bars dels af hans närmaste släktingar och vänner, dels af församlingens 6 skollärare. Hela vägen så väl som kyrkan var festligt smyckad. Men de skönaste smycken, som prydde hans likfärd, voro tåreperlor af de tusende, som från när och fjärran infunnit sig för att följa hans stoft till hvilokammaren. Blott en enda syntes glad och sjöng fröjdfullt midt under den allmänna sorgen, nämligen den nyss nämde lille enåringen Berndt Emanuel — kanske gjorde änglarne i himmelen det samma. Jordfästningen förrättades af prosten Stenhoff, som dervid talade öfver 2 Sam. 12: 21—23, hufvudsakligen hållande sig vid orden: "Jag går väl till honom, men han kommer icke till mig igen." Kyrkoherden Heimer, som snart följde sin vän i döden, höll likpredikan öfver Fil. 2: 16. Sedan likkistan blifvit nedsatt i grafven, fylles denna till hälften med blommor, som nedkastades i synnerhet af årets nattvardsbarn. Men hans själ, så hoppas vi, för Jesu blods skull, fann en ännu ljufligare hvila i den sabbatsro, som står Guds folk tillbaka. Vi unna honom af hjertat denna hvila och tacka Herren, som förlossat honom af all ond gerning och frälst honom till sitt himmelska rike. Honom vare ära ifrån evighet till evighet, amen! Den lille Berndt Emanuel hade kanske ej så orätt, när han lallade glädjesånger under de öfrigas gråt. Församlingen ämnar snart resa en gravvård öfver hans stoft.

En lefnadstecknare har att efter verkligheten framställa den tecknades sanna bild med sina både dagrar och skuggor. Nog hade den aflidne äfven sina skuggor, äfven sedan han blifvit ett lefvande Guds barn. Det var ej ett tomt talesätt, då han på dödsbädden bekände sig vara en stor syndare. Han kände sig

så och var så. Närmare stående kunde utan tvifvel upptäcka och varseblifva hans fel och brister. Mensanning är det, att man i allmänhet, åtminstone det sista årtiondet, ej varsnade dem. Anden hade hos honom vunnit ett stort herravälde öfver köttet. Vaksam öfver sitt hjerta, var han särdeles varsam i ord och umgängelse. Han var i sin vandel ostrafflig i detta ords bibliska mening, ty han vandrade inför Guds ansigte. Vi instämma i "Wäktarens" yttrande (nr. 24 år 1870): "De, som lärt känna denne lärares person liksom hans verksamhet, torde icke kunna undgå att deraf behålla ett oförgätligt intryck. Han var en af dem, som allra mest oinskränkt tycktes hvila på klippan *Kristus*, och genom tron på hans fullkomliga försoning helgad och frigjord, följde han med sällspord trohet herden i hans spår och ledde de själar, som blifvit honom anförtrödda, i samma riktning." Jer. 15: 19; 2 Tim. 4: 18.

E. B—R.

Till denna teckning får jag slutligen foga ett bref från prof. Hasselquist, som vistades i Sverge samma år som Andréns dog:

"Asarums prestgård den 30 juni 1870.

Här sitter jag nu i detta sorgens hus, tänkande på hvad så många äfven i Amerika skola känna i dessa dagar, då budskapet om hvad här skett på nyheternas vanliga väg når dem. Vår dyre och högt älskade broders, kyrkoherden Andréns, fränfalle viljen I, landsmän, och särskildt de, som närmare känna honom såsom lärare eller ämbetsbroder, utan tvifvel hafva noggrannare reda på, och vill jag i korthet något nämna derom, utlofvande tillika en utförlig redogörelse för den käre hädangångnes lif i "Augustana", så snart något derom erhålles härifrån. Kort efter min ankomst till fäderneslandet begaf jag mig hit och åtnjöt nära åtta dagars broderligt och uppmuntrande umgänge med den nu aflidne. Nu tänker jag: ack, om jag då vetat, hvad snart skulle hända! Huru än mera allvarsamma hade ej våra samtal blifvit, och huru skulle vi ej hafva tagit vara på de flyende stunderna! Men jag skildes ifrån honom tisdagen den 10 maj helt tidigt på morgonen i hoppet om att få återse hans ansigte en månads tid derefter eller vid denna tid — och nu har han redan legat 14 dagar i grafven. Den 22 maj predikade han sista gången med ps. 116 såsom förberedelse. Samma dags afton berättade några, att de den aftonen vandrat förbi ett hus, hvarest dans pågick,

hvilken underrättelse så smärtade honom, att han ingick i sitt rum och der öfverfölls han af en häftig frossbrytning, hvarmed hans sista sjukdom begynte. Måndagen och tisdagen var han ännu delvis uppe, men om onsdagen intog han sängen och uppsteg ej mer derifrån. Han tyckte sig på våren vara friskare än förr, dock voro hans både kropps- och själskrafter af träget arbete så medtagna, att de snart gåfvo efter för den påträngande sjukdomen, hvilket visade sig deri, att han sällan under sjukdomstiden kunde hålla tankarne rätt samlade. Han märkte ock snart denna svaghet och frågade sin hustru, om han talade något dåraktigt, hvilket hon kunde försäkra icke var fallet, hvarefter han kände sig glad och tackade Gud därför. Förhållandet var, att han jämt hade Guds ord i munnen, när han sade något. Vid ett tillfälle började han sjunga: "O Guds lam" m. m. så högt, att det hördes i de andra rummen, men man hörde honom med särdeles kraft sjunga *mina* i stället för *verldens* synder. Sin tillgifvenhet för våra församlingar och ämbetsbröderna i Amerika uppenbarade han äfven under sjukdomen. Kristi himmelsfärds dag sände han en helsning till sin församling och försäkrade henne, att han dog i den tro han predikat, samt tillade: "helsen ock församlingarna i Amerika och deras lärare; de tro ej, huru nära de legat mitt hjerta." Under våra samtal, medan jag var här, märkte jag ock detta mer än någonsin; han riktigt led af att ej kunna återgå till arbetsfältet der ute. I synnerhet fröjdade honom de täta och uppmuntrande konferensmötena, vid hvilka bröder bo endrägteligen tillsamman. Måtte hans erfarenheter allt mer och mer besannas och dessa möten blifva allt mer och mer hvad de kunna och böra blifva! — Imellertid vek hoppet om den käre sjukens vederfående allt mera undan, den allvarsamma stunden för hans bortgång närmade sig och inträffade klockan half fyra om morgonen lördagen den 11 juni. Den var så stilla, tyst och fridsam, som väl någon död kunde vara! Följande måndags afton nådde mig i Stockholm telegrammet, som bar sorgebudskapet, jämte kallelse att närvara vid jordfästningen. Aldrig har ännu en dödspost varit mig så svår som denna, oväntad som den derjämte var! Så väl jag som professor Lindström hade hoppats få tillbringa dagar af uppmuntran och fröjd i hans sällskap, innan vår affärd till Amerika, men detta var nu omintetgjordt för detta lifvet, må det ske der, hvarest ingen

död mera störande ingriper! Broder Lindström hann Asarum eftermiddagen samma dag, på hvilken André'n begifvit sig hem, och man kan lätteligen föreställa sig hans sinnesstämning, då han först i sjelfva byn fick underrättelse om hvad som den dagen timat, utan att ens förut vetat om André's sjukdom. Nu kunde väl synoden väntat, att jag, såsom dess representant, skulle närvara att taga del i den förestående begrafningen; men det lät sig ej göra; så innerlig som min egen önskan var att än en gång på jorden, fastän ej i lifvet, få se den älskade broderns anlete, hade jag dock att afstå derifrån till följd deraf, att jag på nedresan till Skåne utsatt i samma vecka gudstjenster på flera ställen, och jag kunde ej bedraga de många, som jag visste gerna ville höra mig. Till den i de dagarne församlade synoden tänkte jag sända ett telegram om dödsfallet och skref till Göteborg derom; men som domprosten Wieselgren, hvilken jag anmodat uträtta det ärendet, ej var i staden, blef ingenting af mitt förslag.

Ehuru ej närvarande vid begrafningen, vill jag likväl lemna en beskrifning på det högtidliga tillfället. Den försiggick torsdagen den 16 juni klockan 3 e. m. och var den högtidligaste, som någon vet att tala om. Sjelfva naturen klädde sig den dagen i högtidsskrud. Efter flere föregående stormiga, kalla och regniga dagar uppgick torsdagen med stillhet och härligt väder; gräs, blommor och träd tycktes täfla om att draga på sig sin skönaste dräkt och gifva ifrån sig en gemensam vällukt. En stor människomassa församlades, beräknad till åtminstone 6,000, deribland många präster från när och fjärran. Redan föregående dag hade det lilla, prydda likrummet varit oupphörligen besökt af människor, som ej heller tillbakahöllo sina tårar; men begrafningsdagen syntes knapt något öga tort i de rader af människor, som fylde den långa alleen från prestgården till kyrkogården och kyrkan sjelf. På kyrkogården och i kyrkan upp till koret voro på båda sidor om den gång processionen tog uppställda unga björkträn; vid fötterna af likkistan, då hon var stäld på sin plats, voro uppresta två höga, i grönt klädda och med blommor rikt utstyrda urnor, samt vid hufvudet två stora på samma sätt prydda kors, imellan hvilka de ingåendes blickar mötte orden öfver altaret: "Det är fullkomnadt." Den stora kyrkan kunde ej på långt när rymma mängden af de närvarande.

Begravningsakten förrättades af kontraktsprosten, d:r Cervin-Stenhoff, som dervid talade öfver 2 Sam. 12: 21—23, men uppehöll sig i synnerhet vid de sista orden: "Jag går väl till honom, men han kommer icke till mig igen." Därefter uppsteg kyrkoherden Heimer på predikstolen och lämpade Fil. 2: 16 på tillfället. Liket utfördes till grafven och nedsänktes, hvarefter den halffylldes med blommor, dervid särskildt årets nattvardsbarn rikligen deltog. Grafven ifylldes ej förr än dagen derpå.

En märkvärdig nedslagenhet hade intagit allas sinnen, äfven deras, som ej gingo den väg den aflidne utpekade. Ödmjuk som han var och ringa i sina egna ögon, utöfvade han dock ett inflytande på andra vidt omkring, större än någon anade och hvarom han sjelf ej hade något medvetande. Hemligheten af denna makt låg i hans ödmjukhet samt helgade sinne och förhållande. Hans ödmjukhet, som härflöt af en verkligt djup sjelfkänedom, gjorde väl, att han ej stod fram med hvad han hade, men var ock orsaken till att han kände ett så djupt medlidande med andras synder, och detta medlidande inlades ej allenast i hans ord, utan uttryckte sig äfven omedvetet i hans anletsdrag och lemnade ett mäktigt intryck efter sig. Många exempel kunde härpå anföras. En man, som sällan besökte kyrkan, sammanträffade med Andrén på en förrättning en söndags eftermiddag. En af hans folk utkallade honom och frågade, om de ej borde den eftermiddagen hemköra rågen, som nu efter en veckas regnig väderlek var dertill tjenlig; efter att hafva gifvit bifall dertill, gick han åter in, men hans ögon föllo genast på Andrén, och den tanken föll honom in: "jag skulle göra honom ledsen, om rågen nu inkördes," hvarpå han går ut igen och återkallar sin befallning. A. var omedveten om hvad som försiggick. — Ett par bröder, som ansågos för de våldsammaste i hela den stora och vidlyftiga församlingen, blefvo förliden vinter arresterade och satte i fängelse; då en besökande prest omtalade för dem Andréns död, föllo de i en sådan konvulsivisk gråt, att det hördes genom hela fängelset. — Vidt omkring kändes det, som om en hjelte i Israel fallit, som om en skyddsmur kring församlingen ramlat. Och utan tvifvel var hans bortgång en stor förlust för hela fäderneslandets kyrka. Vid denna var han fäst med hela sin själ, ehuru han ej älskade hennes yttre ordning, utan fruktade såsom många med honom en stridsrik och

bedröfvelsefull framtid för henne på grund deraf. Äfven våra församlingar och förhållanden i Amerika intogo ett stort rum i hans hjerta, ja, jag dristar påstå det största. Han led och stred med oss mer, än någon kunde förstå. Vår församlingsfrihet och dock bundenhet genom bekännelse och ordning, af ordet hemtade och derpå bygda, älskade han, och det härigenom uppväxande församlingssinnet samt kyrkliga medvetandet fröjdade honom. Han var långt ifrån en af dessa allmän-kristna, som vilja vara allt för människogunst, men sluta med att vara intet. Andrén var sträng luteran och höll på bekännelsens jota. Må hans ande gå öfver på ämbetsbröder och församlingar i Amerika, så visst som han nu är bland den "stora hop med vitnen," som akta på vårt enskilda och gemensamma löpande i den föresatta kampen!"

Tankar vid kyrkoherden O. C. T. Andréns graf.

Nyss stod vår kyrka prydd för bröllopsfest,
der herden, glad i Gud sin gerning gjorde;
hur litet anade vi då, att näst
och snart som nu den samme Herrens smorde,
vår trogne herde och vår bästa vän,
han skulle offras åt förgängelsen.

Så har dock skett — och åter templet står
i högtidsskrud, uppfylldt af varma hjertan.
Ej något öga fins, der ej en tår
frampressas utaf saknaden och smärtan.
Den herdens röst, som nyss från detta rum
så hjertligt hördes, — denna röst är stum.

Nog vet vi, hvad som skett var Guds behag;
men hvem kan fria sig ifrån den fruktan,
att uti detta bittra, hårda slag
bor mindre nåd mot oss än ris och tuktan.
Och nog käns arbetsdagen tung och svår,
om herden fåfängt ropat sina får.

Den kärleksfulle, vet du hvad han led
för synd och otrons valde när och fjärran,
den kamp han i sin bönekammar stred
på sina knän i bön och tår för Herren? —
Ett vet vi dock: att herden var vår vän,
och ännu ett: — att Kristus lefver än.

Ja ännu ett: — att han förbarmar sig
och sin församling icke öfvergifver,
om blott vi vända oss inpå den stig,
som han i ordet trofast föreskrifver;
den stigen heter: ånger, bön och tro,
och målet: salighet och frid och ro!

Och nu farväl, vår herde och vår vän,
haf tack för hvad du gjort och velat göra,
Din nådelön du fått i himmelen,
oss återstår ditt stoft till hvilan föra.
— Och hvad som sedan mer oss återstår
vi anbefalla Gud och Fadern vår!

Femte kapitlet.

Svenska luterska Immanuelförsamlingen i Chicago.—Pastor Erland Carlsson.*

DEN FÖRSTA SKANDINAVISKA FÖRSAMLINGEN I CHICAGO.

SÅSOM vi af första afdelningens 2 kapitel sett, voro tidigt norrmän och svenskar bosatte i Chicago; men de voro utan någon andlig ledare de första åren. På hösten 1847 uppträdde ibland dem en viss Gustaf Smith, som utgaf sig för att vara lutersk prest, men synes hafva varit en svensk äfventyrare och bedragare. Icke desto mindre vann han deras förtroende, och en skandinavisk lut. församling stiftades, i hvilken både svenskar och norrmän skulle vara förenade. På Superior-gatan, mellan Wells- och La Salle-gatorna, eller der den gamla svenska kyrkan stod och der nu dr Passavants *Emergency Hospital* står, började man att bygga en kyrka af "frame". Smith tillika med en af kyrko-föreståndarne reste till de tyske luteranerna i St Louis för att tigga penningar för kyrkobygget och lyckades deri så väl bland de goda, välvilliga tyskarne, att han återvände med \$600. Snart rymde dock Smith med det mesta af kassan; en stark storm kastade den halffärdiga kyrkan från sin plats och lemnade den samma nästan sönderbruten; oenighet uppkom inom den lilla församlingen; allt syntes hopplöst.

En del af norrmännen samlade sig då omkring en norsk studerande vid namn Paul Andersen, hvilken hade studerat vid ett presbyterianskt läroverk, kallade honom till sin prest, hvarpå han prestvigdes af ett slags luterskt samfund i New York, som bar namn af Frankean-synoden. Denna första norska, luterska församling i Chicago köpte den ruinerade kyrkoegendomen, upprättade kyrkan och förde henne på sin plats. Detta var 1848.

Genom svensk-norske vice konsuln, kapten v. Schneidau, inkallades den svenske episkopalpresten G. Unonius från

* Jämför andra afdelningen, 2 kapitlet, samt Historik öfver sv. ev. lut. Immanuelförsamlingen i Chicago, Ill., Korsbaneret för 1881.

Manitoowoc, Wis., och en del af svenskarne samlade sig omkring honom äfven som en del af norrmännen, och 1849 stiftades "den skandinaviska kyrkoförsamlingen i Chicago", som skulle vara en "evangelisk lutersk församling under namn af St. Ansgarius", men i "samfund med den protestantiska biskopliga kyrkan i Förenta Staterna i Amerika och Illinois stift". Således i verkligheten en episkopalförsamling; men *lutersk* skulle den ock kallas, emedan, enligt Unonius, episkopalkyrkan var i sak den samma som den svenska statskyrkan. År 1850 och 1851 reste Unonius i de östra staterna och samlade bland episkopalerna mellan 4 och 5000 dollars till en kyrkobyggnad; men Jenny Lind gaf den största enskilda summa, nämligen \$1,500.* En kyrka bygdes ock på hörnet af Franklin- och Indiana-gatorna samt ett pastorsboställe.

* Unonius besökte Jenny Lind först i New York och sedan i St Louis. Vid det senare tillfället uppväcktes en storm emot Unonius, emedan han misstänktes af Bishop Hillarne och deras fordringsegare i St Louis att stå i vägen för dem, så att de misslyckades i sitt försök att också erhålla något från Jenny Lind. Det är uppenbart, att Bishop Hillarnes fordringsegare voro de, som drefvo saken, och på den vägen väntade att få ut en del af sina fordringar och som grymt harmades, när planen misslyckades. Se här följande vitnesbörd: J. Helsen skref till E. U. Norberg, Bishop Hill den 21 augusti 1851 bland annat: "Jag har hört, att det har stått i tidningarna, att Esbjörn har fått af Jenny Lind femton hundra dollars; äfven har han farit omkring här i landet, som jag nämde i mitt förra bref, och derigenom fått något mera, så att han samlat en summa af öfver 3000 dollars till sin kyrkobyggnad i Andover — (summan är oriktig, som vi sett. Utg.). Så har ock Gustaf Unonius fått ett tusen dollars i New York af Jenny Lind, sedan han har fått några amerikanska hambusar att skriva under derpå, att han var en kristlig predikare. Derför fick han inga vid det första försöket, när han hade Schneidau med sig till den förut nämnda platsen, utan måste gå hem och förskaffa sig de förut nämnda personernas underskrift. Och sedan var han i St Louis, när hon var der, såsom en skamlös människa, som aldrig är nöjd. (Detta är en uppenbar själfmotsägelse. Utg.). Du vet, att vi ha stor skuld i St Louis, och vid samma tillfälle, som Jenny Lind var der, så skref Mc Nelly och Hill med flera af våra skuldnärer (menas fordringsegare. Utg.) hit till oss, att vi skulle då ingalunda försumma att komma dit några, för de ville hjälpa oss att få något af den gästfria (gifmilda. Utg.) qvinnan. För vi tänkte icke fara dit, men de nödgade oss genom flera bref, så att Olof Jansson, mrs Erik Jansson och Berglund foro dit; men då var den förut nämnde Unonius der och talade emot oss så mycket han kunde, hvarmed han ock sade, att om han än vore en man af tio tusen dollars, så skulle han ändå icke vilja gifva en cent till hjelp till någon af oss, om han än såg att vi vore redo att dö af hunger — — — Unonius var då orsaken, — att hvarken han eller vi fingo något af hennes frikostighet". — — — Den, som läst Unonius rättframma berättelse om det sätt, hvarpå han erhöi de frikostiga bidragen från Jenny Lind, inser lätt det grundlösa och orätta uti Helsen framställning. Jag har dock velat offentliggöra den och sammanställa den samma med en annan källa för att kunna förklara den egentliga orsaken till den storm, som vid den tiden uppväcktes mot Unonius. Af en St Louis tidning — namnet har jag icke — har jag ett urklipp från denna tid, som kastar ljus öfver saken, i hvilket det heter:

"All that is asked is, that Miss Lind will consent to see, for five minutes, the Widow of Rev. Mr. Jansen, the pastor and leader of the colony, who was cruelly murdered last summer. She does not wish to importune her for any thing; but appears far more anxious to secure her good opinion than her money—to refute the slanders she has heard, than to secure her charity.

Miss Lind's secretary, at least, has seen that these people refer to Messrs Samuel Mc Nelly, Tevis Scott & Tevis, A. R. Jones & Co., and B. A. Hill, Esq., of this city, and

SVENSKA EV. LUT. IMMANUELSFÖRSAMLINGENS STIFTELSE, DESS
FÖRSTE PASTOR OCH DE FÖRSTA MEDLEMMARNE.

Härom beder jag få anföra följande ur den ofvan nämnda historiken i Korsbaneret.

"Den svenska luterska Immanuelsförsamlingen uppstod under mycket egendomliga omständigheter. Ett litet sällskap immigranter från Vestergötland anlände om sommaren 1852 till Chicago. Dessa blefvo afsända derifrån med ångbåt till Sheboygan, Wis., der de lemnades på hamnbryggan. Efter att hafva legat der ett par dagar med sina saker, med qvinnor och barn under bar himmel och utan att finna någon, med hvilken de kunde tala eller som syntes villig att på något sätt hjälpa dem, blefvo de modlösa, ja, nästan förtviflade. När ångbåten kom tillbaka på sin restur till Chicago, återvände de alla dit igen, och det lyckades dem att få hyra rum i staden hos några norska familjer, hvilka tillhörde den norska luterska församlingen. Koleran härjade imellertid med stor häftighet i staden, i synnerhet bland immigranterna, hvilka dit ankommo. En natt, då flere personer af ofvan nämnda sällskap blifvit angripna af den härjande farsoten,

Knox & Drury Esqs., of Rock Island, as vouchers for their good character. He has also seen a letter from gentlemen in their vicinity, addressed to Dr F. Knox, of this city, who vouch for their respectability and veracity, which says: "we can conscientiously state that we never knew a more honest and deserving community. They are making every effort that the most active and constant industry can make, coupled with a saving frugality greater than our countrymen ever practice." Of Mrs Jansen, they say: "she is a woman of great intelligence and worth."

The colony numbers nearly six hundred in all; a large part of the able-bodied men died of the cholera, in 1849; in consequence, there are now seventy-three widows among them; then, also about one hundred and seventy-five children, of whom the fathers of fifty, and both fathers and mothers of thirty-three are dead.

These are the people whom the Reverend Mr. Eunonius will not permit to see Miss Lind. These are the people who are defamed by the Reverend Mr. Eunonius, and of whom he said, on last Saturday, that "If he had one hundred thousand dollars, he would not give *one cent* to save them from *starvation* unless they would leave the company in which they are, and renounce the principles they profess."

Let it be distinctly understood that the writer of this claims no right, and feels no disposition to interfere with Miss Lind's affairs, or *advise*, even as to the objects of her charity; or whether she shall be charitable at all. All that is her own matter. She can do just as she pleases. Nor would the writer have done anything to bring to her notice any *object of charity*, other than such as this, i. e. her own countrymen. Nor does he now choose to say more than that *any one*, who lives by the good opinion of American people, will be as likely to obtain that by favoring *the objects* of religious persecution, as the *events* of the same.

To prevent the possibility of a mistake, he will add that he attaches no sort of blame in the matter on Miss Lind, nor does he know that any one of her suite deserves it.

A. R. J."

Jämför man nu detta med Hellsens bref, så kan man läsa mellan raderna, att det var icke mot behöfvande landsmän på Bishop Hill, som Unonius egentligen talade inför Jenny Lind, utan emot deras snåla och spekulerande fordringsegare i St Louis, som ville begagna sig af tillfället att vända hennes frikostighet sig till godo.

uttalade en af de sjuka en innerlig längtan att få tala med en lutersk prest. Bud sändes då till pastor Paul Andersen, som midt i den mörka natten skyndade till de sjuke och döende samt räckte dem hugsvalelsens bågare, hvilken skänker tröst och frid både i lif och död. Han framhöll för dem den fria oförskyllda nåden i Kristus, han bad med och för dem samt åtog sig med innerlig kärlek och deltagande både de sjuka och friska samt gick dem villigt till handa både med råd och hjälp. Det band af förtroende och kärlek, med hvilket dessa främlingar fästes vid den deltagande läraren, ledde dem också till hans kyrka, och snart förenade sig de fleste af sällskapet, ibland hvilka voro några allvarliga kristna, äfven med hans församling. Pastor Andersen, som redan hade en stor församling och mer än tillräckligt arbete bland sina egna landsmän, fikade icke efter att draga svenskar till sin församling, men det gjorde honom ondt att se, huru som svenskarne af pastor Unonius och hans församling luren-drejades in i episkopalkyrkan eller ock voro lemnade såsom får utan herde, och hans lifligaste önskan var att få en svensk lutersk församling i stånd i Chicago. Härtill skulle de svenskar, som förenat sig med den norska luterska församlingen blifva förstlingen.

Då pastor T. N. Hasselquist på sin resa från Sverge i början af oktober 1852 anlände till Chicago, stannade han några dagar i pastor Andersens hus. Vid afskedet tog Paul Anderson af honom det löftet, att han vid första möjliga tillfälle skulle komma åter till Chicago för att predika för sina landsmän och bland dem stifta en svensk lutersk församling. Efter att hafva besökt ett konferensmöte i Moline i början af januari 1853 begaf sig pastor Hasselquist, inpackad tillika med andra resande i en trång och obeqväm postvagn (stage), från Moline till Chicago, en besvärlig, lång och dyrbar resa.

Detta besök och förberedelserna till församlingens stiftelse har dr Hasselquist i ett bref till dr P. Fjellstedt i Sverge, dateradt Chicago måndagen den 17 jan. 1853, beskrifvit sålunda: 'Efter att hafva bevistat Mississippikonferensens sammanträde i Moline tog jag vägen derifrån till Chicago, och har jag nu sedan i torsdags förliden vecka predikat härstädes fem gånger. I går på förmiddagen predikade jag egentligen för norska församlingen och på eftermiddagen för svenskarne. Vid senare tillfället predikade jag *'om en krist-*

IMMANUELSFÖRSAMLINGENS I CHICAGO GAMLA KYRKA
PÅ SUPERIORGATAN.

lig försigtighet i afseende på främmande religionssamfund och talade derefter några ord öfver Jer. 6: 16, hvarefter pastor Paul Andersen med afseende på det vigtiga förehafvandet frambar en brinnande bön, hvilken lockade tårar ur de flestas ögon. Derefter gingo vi båda inom altarskranket och föreslogo svenskarne trenne beslut rörande församlingens stiftelse, grunden för medlemmars ytterligare mottagande och dess karaktär såsom lutersk. Nu skedde anteckning af medlemmar, och beslut fattades om lärares kallande, hvarefter alltsammans slutades med bön och välsignelsen samt afsjungande af ps nr 412: 6 i svenska psalmboken."

Här vill jag för ett ögonblick afbryta Korsbanerets historik för att meddela några bref från dr Hasselquist, hvilka kasta ljus öfver de svenska församlingarnas i Chicago och St Charles tidigare historia.

Tisdagen den 18 januari skref Hasselquist till sin hustru från Chicago: "Jag har nu varit i Chicago sedan onsdags-afton förliden vecka kl. nära 9, då jag lemnade järnbanan i vestra delen af staden och gaf mig åstad, klädd i min tunga rustning med ett bylte under den ena armen och nattsäcken i den andra handen. Jag hittade icke Andersens (pastor Andersen), utan gick kors och tvärs på för mig okända gator, men kom omsider fram uttröttad och svettig. — — — Jag har nu predikat torsdags, fredags och lördags aftnarne i förra veckan samt både på för och eftermiddagen i söndags. Efter den senare (predikan) talade jag några ord öfver Jer. 6: 16., begärde norska församlingens förböner för det utsatta förehafvandet, hvarpå Andersen bad en hjertlig bön. Derefter stiftades svenska luterska församlingen, och tecknade sig såsom medlemmar deri 64 kommunikanter, så att församlingen med barn uppgår till 100 personer; dock kommer detta antal att ökas ännu under min vistelse här. I går var jag sysselsatt med att skrifva ett långt bref till Fjellstedt med begäran, att han ville skaffa hit Dahlholm(?) eller någon annan tjenlig man. I går afton, i qväll och i morgon afton predikningar. På torsdag komma vi (Andersen och jag) att resa till St Charles, 50 mils järnväg härifrån(?), der ett stort svenskt nybygge är med kyrka, hvarom allt Unonius och metodisterna hafva slitits. Der lär ock vara en metodistprest. Det oaktadt försöka vi att stifta en lutersk församling der med förbehåll på kyrkan, om möjligt är. Jag kommer väl ej till Chicago igen förr än nästa måndag och har lofvat vara här

öfver äfven påföljande söndag för att äfven då hålla nattvardsgång. Derom får du underrätta församlingsborna, som få lof tåla sig med det. Jag har ej legat på latsidan. Andersen är mig allt kärare, och han är allt mer och mer öppen-hjertig och förtrolig. Den norska församlingen håller mycket af mig etc. — Flere innerligt roliga samtal har jag haft med bekymrade svenskar; de trefligaste stunder jag haft på lång tid. Gud vare låfvåd! Hedström med flere hade uppehållit sig här länge och äfven stiftat en metodistförsamling; huru stor, vet jag icke. Den svenska luterska kommer i stor fara, såsom varande utan prest. Men vi vilja ställa den under den rätte herdens vård i våra förböner”.

Den 22 januari skref han igen rörande besöket i St Charles:

“Sistlidne torsdag reste jag och Andersen till St Charles, der vi hållit gudstjenster två dagar, och återkommo för några timmar sedan till Chicago. I går afton stiftades i St Charles en skandinavisk evangelisk lutersk kyrka (församling) med 34 medlemmar till en början. Äfven der hade metodisterna varit och gjort allt för att försäkra sig om kyrkan för sin af 13 personer bestående församling; men det har icke lyckats, utan den är och blir lutersk, och om måndag åtta dagar begifva Andersen och jag, om Gud vill, oss ånyo till St Charles för att samma dags afton hålla gudstjenst samt dagen derpå om förmiddag inviga den nya kyrkan, installera diakoner, hålla nattvardsgång och gudstjenst. Dagen derpå begifver jag mig på hemvägen”.

Den 25 maj 1853 var han åter i Chicago och skref derifrån till sin hustru:

“Ehuru jag ej fått något bref ifrån dig och förmodande, att, efter regeln, “inga bref äro goda bref”, vill jag dock skicka dig några ytterligare ord om de kommande dagarnes föresatta göromål. Jag vill likväl äfven nämna om förliden söndag. Lördags middag kom jag till St Charles och hade sammankomst på qvällen i kyrkan; kl. något öfver 9 söndags förmiddag börjades gudstjensten åter med barndop i kyrkan, fortsattes med nattvardsgång för 70 kommunikanter och slutade med vanlig gudstjenst något öfver kl. 1. Derpå åt jag middag, satte mig på en vagn och for 10 mil långt till en annan stad, Elgin, gaf derstädes en sjuk enka nattvarden, vigde ett par, utdelade nattvarden till 15 personer och höll derpå förklaring öfver liknelsen om den förlorade sonen, så att allt var ej slut förr än kl. nära half tio på qvällen. Kl.

1/10 följande dag gick jag på järnväg till Chicago, kom fram kl. 1, läste med nattvardsbarnen kl. 2 och hade gudstjenst om aftonen. Samma dag fick jag bref från Bergenlund, deri han temligen tillfredsställande besvarar mina frågor till honom* och begär, att jag skall resa dit och det snart, innan Hedström från New York, som väntas, hinner komma. Derför har jag beslutat att, om Herren ej ändrar det och jag ej får underrättelser från dig, som tvinga mig att färdas hemåt, begifva mig till Jamestown nästa måndag och förmodar mig kunna vara der tisdagsaftonen, dock förmodligen ej förr än sent; uppehåller mig der onsdagen och torsdagen samt i Sugar Grove fredagen, lördagen och söndagen, och om måndagen begifver jag mig på återvägen till Chicago samt om torsdagen härifrån mot mitt kära hem. — — — — På söndag får jag åter en arbetsam dag; den norska församlingen vill hafva sin särskilda gudstjenst som vanligt, derunder kollekt skall upptagas till mig. Derefter konfirmation, nattvardsgång och högmessa.** Herren Jesus gifve mig kraft och nåd! Jag har åter träffat flere allvarliga kristna, bland andra en piga i St Charles, som var bekant med Pietisten (tidskriften) och högt älskade den. Då jag en qväll sjöng i kyrkan här en af Ahnfelts sånger, började flere taga del i sången, så att jag blef aldeles "forbaused", emedan jag förmodade mig skola briljera med något helt obekant och nytt." — — —

Vi fortsätta nu med historiken:

"80 personer afgåfvo sina namn för att blifva medlemmar af den nya församlingen. Till lärare hade församlingen föreslagit pastor J. P. Dahlstedt, stationerad i Hoffmantorp af Vexjö stift. Kallelsen sändes till dr P. Fjellstedt i Lund, med fullmakt för honom att, om pastor Dahlstedt icke kunde antaga den, då öfverlemna den samma till annan prestman, som han pröfvade bäst och tjenligast. Pastor Dahlstedts helse var vid denna tid särdeles svag, och han var, just då skrifvelsen kom från Amerika, för sin helsas vårdande stadd på en utländsk resa.

Genom en särskild Herrens ledning öfverlemnades kallelsen i stället till pastorsadjunkten och brukspredikanten, Erland Carlsson, som då i nära fyra år tjenstgjort såsom prest inom Vexjö stift. Fullt förvissad om Guds vilja och efter erhållen kunglig permission, anträdde han resan i sällskap

* Jämför Andovers-historien.

** Uppenbarligen för den svenska församlingen.

med 176 emigranter, fredagen den 3 juni 1853, från Kalmar med ångaren Gautjod, destinerad till Lybeck. Resan, som derifrån fortsattes öfver Hamburg, Hull och Liverpool till New York, var lång och besvärlig. Lördagen den 13 augusti ankrade skeppet i New Yorks hamn, och måndagen den 22 augusti skedde ankomsten till Chicago, der pastor Carlsson vid sjelfva järnvägsstationen möttes samt med glädje på det hjertligaste välkomnades af medlemmar från sin blifvande församling.

Mellan kallelsens afsändande och lärarens ankomst hade församlingen söndagligen på e. m. samlats i den norska kyrkan till allmän gudstjänst, hvarvid en predikan i någon af våra goda postillor förelästes. På våren besöktes den af pastor L. P. Esbjörn från Andover, som då predikade och höll nattvardsgång.

Söndagen den 28 augusti (14 sönd. e. trefald.) höll pastor Carlsson sin första predikan för sina landsmän härstädes.

Ehuru glädjen var stor öfver lärarens ankomst, voro dock utsigterna ganska mörka både för honom och församlingen. Utaf de 80 personer, som i januari vid församlingens stiftande låtit anteckna sig såsom medlemmar, funnos ej flere qvar än 8 familjer och 20 ogifta personer. De öfrige hade antingen flyttat från staden eller blifvit dragna till andra samfund. Dessa, som funnos qvar, voro alla nybegynnare och fattiga. Det fans ej en enda familj bland församlingens medlemmar, som kunde emottaga sin lärare. De bodde alla antingen i dåliga "shanties" eller i små och trånga hyrda rum. Han måste därför den första tiden hyra sig in hos en norsk familj och betalade för två rum, föda och tvätt \$10 i månaden. Den lilla, fattiga församlingen kunde litet eller intet bidra till hans underhåll*. Den nykomne läraren kände sig mycket ensam, en främling i ett främmande land, men började dock sitt arbete med tillförsigt och förtröstan, förvissad som han var derom, att Herren hade kallat honom till detta svåra, men viktiga missionsfält samt att hvartill Herren kallar, der-till gifver han både kraft och framgång. På första sidan af Församlingsboken hade han tecknat sitt motto så lydande: "Relying upon divine assistance I am determined to declare the truth openly and faithfully, whatever difficulties may be

* Vid N. Ill.-synodens möte i Galesburg på hösten 1853 rekommenderades pastor E. Carlsson hos Generalsynodens Hemmislösningssällskap för erhållande af understöd, hvilket han ock utan tvifvel erhöi för några år; men huru mycket är ej uppgifvet. Se "Minutes for 1853", pag. 17.

thrown in my way", och i sitt uppträdande både offentligt och enskildt sökte han göra detta motto till verklighet och sanning. Ibland främlingarne fann han till sin glädje och uppmuntran några vänner, som icke voro "främmande för löftets testamente", utan hörde till "Israels borgerskap" och "Guds husfolk". De delade gerna ljuft och ledt med sin lärare, och de bådo, gräto och fröjdade sig ofta till sammans."

De första medlemmarne.

De 8 familjerna, som ännu funnos qvar vid pastor Carlssons ankomst, voro:

1) Skomakaren Göran Swenson med hans hustru Maria Jonsdotter och barn från Timmelhed, Vestergötland. De flyttade 1855 till Geneva, sedan till De Kalb och sist till Rockford.

2) Skomakaren Carl Joh. Anderson och hustrun Kajsa Zachrisdotter från Gullered. Hustrun dog i Chicago, mannen blef omgift och flyttade till DeKalb och sedan, 1877, till Nebraska, der han dog. Han blef "missionsvän" samt mycket fiendtlig mot pastor Carlsson och den luterska kyrkan. I Sverige hade han tagit skollärarexamen.

3) Skräddaren Josef Carlson och hans hustru Gustafva Håkansdotter och barn från Böne i Elfsborgs län. Han dog tidigt. Den öfriga familjen har fortfarande bott i Chicago.

4) Skomakaren Johannes Anderson och hustru Maria Petersdotter och barn från Esperöd i Elfsborgs län. Familjen flyttade till Rockford 1854, och mannen var der länge en af föreståndarne i den luterska församlingen.

5) Gustaf Johnson och hans hustru Rebecka från Böne.

6) Nils Sjödin och hustru Ingrid Kajsa Isaksdotter från Säbrå i Ångermanland. De bo på sydsidan i Chicago med sina 4 barn.

7) Isak Peterson och hans hustru Johanna Swensdotter från Wimmerby; flyttade till Rockford 1854 och tillhöra sv. lut. Sionsförsamlingen derstädes. Sonen Carl J. Petri är den närvarande pastorn af Augustana sv. luterska församling i Minneapolis.

8) Smeden Jonas Johnson och hustru Fredrika Andersdotter från Slöta i Vestergötland; flyttade till Geneva 1854, der Johnson dog på hösten samma år. Enkan blef omgift med J. P. Lundin och flyttade till Neoga, Ill.

De 20 enskilda personerna voro:

1) Svarfvaren John Nilson från Kjäråkra i Elfsborgs län; flyttade till Rockford 1854, uppfann en strumpstickningsmaskin och anlade en strumpfabrik. Han dog 1883. I början af 1854 hade jag honom i min skola i Chicago, och jag lärde känna honom såsom en älsklig yngling med stor begåfning. På de senare åren hörde han icke till någon församling.

2) Johanna Anderson från Rångedala; blef utesluten 1854.

3) Enkemannen Jonas P. Johanson från Stenberga i Jönköpings län; gifte sig sedan och flyttade till St. Charles.

4) Skräddaren Karl Anderson, född i Unnaryd och sist från Habo.

5) Gustaf Swenson från Linderås; flyttade till Lisbon 1854 och blef der dödad vid fällandet af ett träd.

6) Smeden Karl Fredrik Forsberg från Sandhem i Skaraborgs län; var medlem af församlingen till sin död 1880.

7) John Swedman från Näsby i Jönköpings län. Han hade hustru i Sverge, som sedan kom hit. Familjen bor i Lake View och tillhör Getsemaneförsamlingen.

8) Eva Charlotta Anderson från Timmelhed, blef 1855 gift med pastor Erl. Carlsson.

9) Johanna Swenson från Hössna, flyttade sedan till Minnesota.

10) Elsa M. Rosenqvist från Ousby i Skåne; flyttade till Knoxville 1854, sedan till Abingdon.

11) Enkan Kajsa Lisa Svensdotter från Böne.

12 och 13.) Syskonen Charlotta Gustafva och Per Josua Peterson från Näfvelsjö i Jönköpings län. Båda flyttade till Kansas.

14 och 15. Syskonen Johan Aug. och Lena Katharina Rolf från Åsheda i Småland. Föräldrarne dogo i kolera 1852. System blef gift i La Porte, Indiana, med en svensk, Karl Weise.

16) Johanna Anderson från Böne.

17) Gottfred Carlson från Böne, son till föregående Josef Carlson.

18) Johan P. Johnson från Svanhals.

19) C. J. Österberg från Böne.

20) Lars Johan Anderson från Hellestad i Vestergötland.

Alla dessa 36 personer, som med rätta kunna kallas församlingens första medlemmar, ankommo till Amerika 1852 med undantag af Eva C. Andersson, som anlände 1851. Söndagen den 9 oktober 1853 höll pastor Carlsson den första nattvardsgången i församlingen. Den följande torsdagen, den 13 oktober, sammanträdde N. Ill.-synoden i Galesburg, och vid extra stämma ofvan nämnde söndag beslöt församlingen att begära inträde i synoden och valde C. J. Anderson till ombud att representera församlingen vid mötet. På samma gång sammansköt församlingen respenningar både för pastor och ombud till Galesburg.

Församlingen höll sin första årsstämma den 27 januari 1854. Vid dess organisation valdes inga kyrkoföreståndare, antogs ingen församlingsordning eller konstitution, fördes icke heller något protokoll. Allt hvad som finnes nedskrifvet från detta möte är en af C. J. Anderson skriven namnlista på de personer, hvilka anmälde sig vilja tillhöra församlingen. Man fick derfor liksom börja ånyo.

Ett af pastor Erl. Carlsson beredt förslag till församlingskonstitution antogs. Detta vill jag i sin helhet anföra under "den Sv. Ev. Luterska församlingen i Indiana", emedan det är

samma dokument, som det i Chicago vid detta tillfälle antagna och som blef delvis lagdt till grund för det af de Förenade Chicago- och Mississippi-konferenserna 1857 utarbetade förslaget till församlingskonstitution för svenska luterska församlingar i allmänhet.

Årets räkenskaper voro då icke stora; inkomsterna, som utgjordes endast af de kollekter, som uppburos vid gudstjänsterna, belöpte sig till \$21.90, och utgifterna, som bestodo i betalning för kyrkans eldning och upplysning, utgjorde \$11.93, lemnande en kassabehållning af \$9.97. Till pastorn hade från hans ankomst till nyår ingenting betalats mer än en kollekt, som upptogs juldagen och uppgick till \$18.75. Någon viss pastorslön bestämdes ej för det kommande året, utan skulle den utgöras af frivilliga gåfvor och bidrag.

De första kyrkoföreståndarne, som vid detta års möte tillsattes genom val, blefvo, *diakoner*: C. J. Anderson, John Nilson och Isak Peterson; *trustees*: John Björkholm, Göran Swenson och Gisel Trulson. Betyget om dessas val blef vederbörligen bestyrkt och lagfaret och församlingen lagligen inkorporerad.

Församlingens tillväxt.

Ifrån pastor Carlssons ankomst i slutet af augusti 1853 till den 1 september 1854 hade 114 nya medlemmar intagits, 7 blifvit konfirmerade, så att kommunikanternas antal ökats ifrån 36 till 157, men minskats med 31, som flyttat, och 10, som dött, så att församlingen efter ett års arbete utgjordes af 116 kommunikanter.

Under de första åren, eller så länge församlingen begagnade kyrkan tillsammans med den norska församlingen, kunde endast en gudstjänst — högmessogudstjänst — hållas på söndagen, nämligen kl. 2 e. m. Detta var visserligen en olägenhet, men det var den bästa anordning, som kunde göras. Den 12 december 1854 skref pastor Carlsson: "Vi hafva nu köpt den norska kyrkan med lotter för \$2,500"*.

Då det i historiken sid. 101 heter, att församlingen 1856 fick egen kyrka, så är detta att förstå så, att norrmännen upp till den tiden hade förbehållit sig brukanderätten till kyrkan och att svenska församlingen från denna tid fick taga den i full besittning. Denna kyrka af "frame" var 52 fot lång och 36 fot bred. Byggnaden var temligen förfallen, hvarför en reparation gjordes på

* Historiken uppgifver \$2,475.

våren 1855, som gick till \$257.75. Till kyrkoegendomens betalning öppnades en frivillig subskription, å hvilken under 1855 och 1856 inbetaltes inalles \$969.98. Kyrkan, som var bygd på "block" och låg nära jorden, måste höjas, om den ej skulle förruttna. Vid kyrkostämmorna, som höllos den 19 augusti och den 3 november 1859, beslöts, att kyrkan skulle höjas 10 fot från jorden, en tegelvåning byggas under kyrkan äfvensom att kyrkans innanväggar skulle beklädas med bräder och rappas, kyrkan målas m. m. Det beslöts äfven att inlägga gaspipor och att både kyrkan och undervåningen skulle upplysas med gas. Tillbygget och reparationen kostade \$1,074.17. Bidragen för detta ändamål uppgingo dock icke fullt till halfva summan.

Undervåningen blef till stor nytta. Utom rum för pastors-expeditionen uthyrdes två stora rum till "den sv. lut. tryckföreningen" (The Swedish Lutheran Publication Society), som här i 10 år hade sin bokhandel och sitt tryckeri, samt dessutom 3 rum i södra ändan till boningsrum för en familj. Hyrorna betalade med tiden mera än hela kostnaden för tillbygget. Kyrkans skuld vid årsstämman den 1 februari 1860 utgjorde \$1,628.90, hvilken på den tiden ansågs som stor. Ifrån denna tid tilltog immigrationen, och församlingen ökades med 305 medlemmar under de följande 5 åren. Kyrkan blef därför alldeles otillräcklig. Hon kunde ej rymma församlingens medlemmar och än mindre de skaror af nykomna, som trängdes om hvarandra för att höra Guds ord. Församlingen beslöt därför tidigt på våren 1865 att med 20 fot tillbygga kyrkan på längden, hvarigenom skuldsumman ökades med \$2,398.54; men när kyrkan åter öppnades för gudstjänst, var trängseln lika stor. För att möta svårigheten började gudstjänster att hållas på samma tid på sydsidan af stud. P. Erikson såsom pastors medhjelpare, och grunden blef sålunda lagd till Salemsförsamlingen*. Men härmed har jag redan öfverskridit gränsen för denna historias första del.

Nya medlemmars intagande.

Den 27 januari 1854 antog församlingen i sin tillfälliga konstitution regler för nya medlemmars intagning och nedlade i och med det samma en mycket viktig grundsats både med afseende på församlingars bildande och medlemmars intagande.

* Se "K. B." 1881, sidorna 92, 93.

Denna paragraf har följande lydelse:

“I afseende på nya medlemmars intagning beslöts, att ingen, som gjort och gör sig känd för en okristlig och lastbar vandel, bör upptagas i församlingen. De, som önska förena sig med församlingen, hafva att härom anmäla sig hos församlingens pastor, som dels genom enskildt samtal, dels också genom att rådgöra med kyrkorådet bör göra sig underrättad om deras kristendom och moraliska karaktär. Förefinnas ej hinder för deras intagande i församlingen, sker detta vid vanlig gudstjenst, eller helst vid förberedelsegudstjensten för den heliga nattvardens begående, på följande sätt:

Den eller de, hvilka såsom medlemmar skola upptagas i församlingen, framträda på gifven kallelse (vid deras namns uppropande) framför altaret och blifva, efter det en lämplig bön af läraren först blifvit gjord, sålunda tilltalade:

Älskade vänner, I hafven begärt att blifva medlemmar af denna vår ev. lut. menighet, och all den stund I blifvit födde och fostrade inom den luterska kyrkan, vilja vi icke affordra eder någon ny bekännelse. Vi önska blott veta, om I äfven i detta land viljen fasthålla vår gamla oförgätliga tro och lära. I församlingens namn får jag därför tillfråga eder, om I af uppriktigt hjerta troget viljen vidblifva den bekännelse, som I redan inför Herrens altare hafven aflagt, samt i öfverensstämmelse härmed troget fasthålla den oförändrade Augsburgiska bekännelsen?

Svar: Ja.

Lofven I också att redligen iakttaga de plikter, hvartill denna bekännelse i allmänhet och ledamotskapet af församlingen i synnerhet förbinder eder?

Svar: Ja.

Till följd af hvad I nu hafven betygat får jag härmed förklara eder vara medlemmar af denna vår församling, och I hafven såsom sådana lika med oss en fri och öppen tillgång till Guds rikes skatter och nådemedlens bruk. Herren förläne eder sin nåd att betjena eder af denna förmån till edra sjäalars frälsning och eviga salighet. Amen. (Slutas med bön och den apostoliska välsignelsen.)”

Först och främst finna vi här den grundsats, som hela Augustana-synoden i detta hänseende troget följt och som utgör en gyllene medelväg mellan den statskyrkliga allmänningen och sekterismens försök att här på jorden stifta församlingar af idel trogna. Formuläret är med få förändringar

nästan ordagrant det samma, som synoden tio år senare, eller vid mötet i Rockford 1864, antog och som brukats i alla våra församlingar. Detta sätt att intaga medlemmar har ej allenast tjenat dertill att i sin mån skydda församlingen att få rötstockar i muren på den andliga tempelbyggnaden, utan härigenom har det blifvit en bestämd åtskilnad gjord mellan medlemmar och icke medlemmar och församlingsmedvetandet från första begynnelsen väckts, om ej mera. Det har ock varit och är ett passande tillfälle att framhålla för de nykomne betydelsen af ledamotskapet i församlingen och att på deras hjertan lägga ömma och allvarliga förmaningar.”*

Om dopet. Dopet förrättades med högst få förändringar efter svenska kyrkohandboken. Såsom förhållandet ty värr i allmänhet är i stadsförsamlingar, förrättades dopet mycket sällan i kyrkan, utan antingen hemma hos föräldrarne eller i pastorns bostad. Då många föräldrar ej här egde några släktingar, knappast några bekanta, hände det ganska ofta, att man dröjde med dopet, tills modern sjelf kunde frambära barnet, och föräldrarne således sjelfva voro faddrar.

Under första året, eller till den 1 oktober 1854, döpte pastorn 46 barn, af hvilka dock endast 16 voro födda i Chicago. Andra året till 1 oktober 1855 döptes 94 barn, af dem endast 38 födda i Chicago. I den summariska uppgiften här nedan uppgifvas ej blott de barns dop, hvilkas föräldrar tillhörde församlingen, utan äfven alla barndop af pastor förrättade i Chicago. Öfver hufvud taget har endast hälften af de föräldrar, hvilkas barn blifvit döpta, varit församlingsmedlemmar. De öfrige hafva antingen nyligen anländt och ej hunnit förena sig med församlingen eller varit i begrepp att resa vidare, eller också bott på platsen, men, fastän ej sjelfva församlingsmedlemmar, likväl önskat att få sina barn döpta.**

Nödåren 1854 och 1857.

Till församlingens historia under denna tid höra nödåren 1854 och 1857, hvarom det heter i den ofta nämnda historiken i K. B.: “År 1854 var ett pröfningsrikt, ja, ett förskräckligt år så väl i Immanuelsförsamlingens som i immigrationens historia. Det var under detta år som koleran, såsom farsot, åstadkom så grufliga härjningar här i landet bland landets folk i allmänhet, men bland immigranterna i synnerhet. Ungefär en

* “K. B.” för 1881, sidorna 110, 111.

** Jämför historiken i “K. B.” för 1882.

tiondedel af församlingens äldre medlemmar borttrycktes och ännu flera barn. Svårast härjade dock denna farsot bland våra nykomne landsmän. Ganska få stannade i Chicago, och man gjorde allt hvad man kunde för att så skyndsamt som möjligt sända dem till andra städer och nybyggen, der farsoten var mindre våldsam. Af dem, som stannade i Chicago, bortsopades de fleste af farsoten inom några dagar eller veckor. Ofta förde immigranterna sjelfva sjukdom och död med sig. Ett stort sällskap, som vid denna tid kom från Wärmland, i synnerhet från Karlskoga och Bjurkärn, medförde ej mindre än 6 lik, då tåget anlände till Michigan Central järnvägsstationen i Chicago. Sjutton personer voro hårdt angripna af sjukdomen och fördes därför genast till kolerasjukhuset, hvarest mer än hälften afledo före nästa morgon.

Ett annat ganska talrikt sällskap från Linneryd, Elmboda och andra socknar på gränsen af Småland och Blekinge sändes med ens från Chicago, sedan en af sällskapet blifvit här begravnen, nämligen en dotter till Gustaf Collin från Elmboda. Detta sällskap ämnade sig till Chisago Lake, Minn., men under resan uppför Mississippifloden dogo många i koleran, och kaptenen på ångbåten, som ej ville föra dessa immigranter tillika med den bland dem härjande sjukdomen till Taylor's Falls, lemnade dem några mil söder om sist nämnda stad på flodstranden, der hvarken människor eller böningshus funnos, endast ett uselt skjul, som "lumbermän" eller skogsarbetare begagnat, men som nu stod öde. Här omkommo många af sällskapet, och man begrof de döda i sanden så godt man kunde utan spadar och likkistor. Efter några dagar hade ryktet om dessa nykomna svenskar hunnit till Chisago Lake, och landsmän och släktingar kommo för att afhemta de få ännu qvarlevande. Men deras saker, som qvarlemnades i skjulet, uppbrändes af amerikanerna, och liken uppgrofvos och uppåtos af prärie-vargar. Flere af detta stora sällskap stannade i Moline och Rock Island, men äfven ibland dem härjade sjukdom och död gruffligt, så att, då pastor Carlsson efter någon tid besökte dessa ställen, fann han endast några få qvarlevande och af dessa en hop enkör och barn inqvarterade i ett lokomotivstall vid sidan af staden Rock Island. Ibland dessa må nämnas pastor J. Telleens svärmoder, som kort förut förlorat sin man och nu befann sig i fattigdom och nöd med sina små barn, af hvilka Ingrid Maria, nu varande fru Telleen, var endast sex år gammal.

Lidandet och nöden bland immigranterna under detta pröfningsrika år öfverstiga all beskrifning. Svårast var det dock i Chicago, dit de allmänligen anlände, ehvad de landade i Quebec, Boston, New York eller Philadelphia. Och ehuru man vinnlade sig om att fortskaffa så många som möjligt åt andra orter, så nödgades dock många stanna qvar, emedan de saknade medel till resans fortsättande. Ingen kan föreställa sig, hvilka mödor, upppoffringar och försakelser, som en pastor på en sådan plats som Chicago under dylika förhållanden måste underkasta sig. Pastor Carlsson var också sysselsatt bittida och sent med att trösta, råda och hjälpa ej blott sjuka och döende utan äfven de i sorg, fattigdom och nöd qvarlemnade.”

Vid början af hösten insjuknade han sjelf i koleran. Ingen väntade, att han skulle kunna genomleva den svåra sjukdomen; men genom Guds barmhertighet blef hans lif skonadt för att ännu i många år tjena de fattige landsmännen, som så väl behöfde honom. Efter några veckors vistelse i Geneva blef han åter stark nog för att gripa sig an med det öfveranstängande arbetet.

“Det antages allmänligen, att af de immigranter, som detta sorgliga år kommo till Amerika, borttrycktes $\frac{2}{3}$ genom döden, och de öfverlevande fingo kämpa med sjukdom, fattigdom och mycket elände. Den naturliga följderna af detta års svåra lidanden och hårda pröfningar för de nykomna var, att immigrationen för flera år nästan helt och hållet afstannade.”

Enskilda drag från denna sorgliga tid finnas tecknade i bref till pastor Carlsson från olika personer. Såsom exempel må anföras: Carl Peterson från Blekinge, hvilken möjligen tillhörde ofvan nämnda stora sällskap från Småland och Blekinge, skref från Rock Island till sina qvarlemnade vänner i Chicago genom pastor Carlsson af den 26 oktober 1854, att han och hans resällskap hade anländt till Rock Island, men hade haft ytterst svårt för att finna husrum; en bekant Ola Jonsson (nu i Chisago Lake) hade dock mottagit honom hos sig och gjort hvad han kunnat för de öfrige; att koleran hade brutit ut ibland dem och några redan voro döda, deribland Holger Anderson, Håkan Jakobson, Swen Nilson m. fl., och många voro sjuka. Efter att hafva beskrifvit deras eländiga tillstånd i alla afseenden säger han: “Käre vänner, för all del resen icke hit för närvarande, utan blifven stilla, ty hurudant I hafven det, hafven I det icke svårare än här är, för här ären högst bedröflig tid för oss arma immigranter, så Gud sig öfver oss förbarme.” Den 15

november skriver han igen och säger: "En svår sjukdom har öfvergått de fleste af vårt sällskap, 23 äro aflidne, och resten är för det mesta oförmögen till att arbeta, och våra små tillgångar äro gångna; vi äro utblottade på alla medel och oförmögne till arbete för närvarande, och vintern står för dörren..... i det lekamliga veta vi ingen annan att vända oss till än pastorn" o. s. v.

Vi återvända till historiken: "Derefter kom den allmänna krisen i affärsverlden härstädes på hösten 1857, då nästan alla banker här i landet ramlade och deras penningar[sedlar] blefvo värdelösa, hvilket åter hade till följd, att handel och rörelse för en längre tid nästan helt och hållet afstannade. Det fans gator i Chicago, der hvartannat hus stod öde. Människorna kunde icke lefva på de nakna stadsgatorna. De måste begifva sig ut åt landet, der de genom att plantera potatis och majs åtminstone kunde uppehålla lifvet.

Inga eller högst få nya medlemmar anlände, många af de gamla flyttade, och de, som voro kvar, hade att kämpa med fattigdom och brist. En och annan af församlingens nu välbärgade medlemmar minnes nog denna svåra, pröfningsrika tid, då mången husfader med sågbocken på nacken och yxan i handen vandrade gata upp och gata ned för att finna en liten "job" i vedsågning och derigenom förtjena något till uppehälle för sig och de sina. Genom Guds stora barmhertighet genomgingo församlingen och dess lärare äfven dessa pröfningar. Folket var fattigt, men läraren delade gerna fattigdom och lidanden med det samma. Under de tre första åren hade pastorn ej någon bestämd lön. Den utgjordes af frivilliga gåfvor och kollekter, samt uppgick år 1854 till \$116, för 1855 till \$180 och för 1856 till \$240, såsom synes af protokollet öfver förhandlingarna vid församlingens årsstämma den 6 januari 1857. Vid denna stämma bestämdes lönen till \$400 för 1857, men pastorn förklarade, att han kunde reda sig med \$350." I Chicago såsom i andra stadsförsamlingar visade det sig vid den tiden, att de unga qvinnorna voro de, som jämförelsevis voro församlingens vigtigaste stöd äfven i ekonomiskt afseende. De hade nämligen förtjenster, då männen mången gång saknade arbete, och de voro välvilliga och mycket uppförande.

OM KULTEN INOM IMMANUELSFÖRSAMLINGEN.

Man kan säga, att i afseende på gudstjenstordningen, kyrkobruken, de kyrkliga handlingarna etc., blef Immanuelsförsamlingen mönster gifvande för våra öfriga församlingar. Dertill bidrog visserligen Chicagos centrala läge, ty alla pastorer hade åtminstone varit i Chicago och voro väl bekanta med den sv. lut. församlingen der och dess anordningar; men egentliga orsaken dertill är att söka hos dess förste pastor. Lutersk kyrklig utan lutning åt någon särskild riktning, kom pastor Carlsson från Sverge, och det var för honom såsom en gifven sak och helt naturligt att här fortsätta i hufvudsak på samma väg. Bestämd i lära och praxis, älskande en god, kyrklig ordning och med förmåga och kraft att genomdrifva och upprätthålla den samma, fostrade han församlingen från början icke allenast till en kristlig utan äfven till en ordnad, kyrklig församling, och när dessa tvänne element förenas, så göra de en församling stark.

”Samma vecka pastor Carlsson anländt, men före den första gudstjensten, samlades några af församlingens ledande män hos honom för att rådgöra om, huru man borde ordna med gudstjenster, sång m. m. Härvid gjordes helt försigtigt den frågan, om pastorn ämnade begagna ’kappan och kragen’, och då han förklarade, att det var hans afsigt, betygade de deröfver sin stora belåtenhet, uppgifvande såsom orsak, att, emedan hvarken pastor Hasselquist eller Esbjörn begagnade prestkappan och prestkragen, då de predikade i Chicago, hade pastor Unonius och hans vänner påstått, att våra prester icke vore luterska, utan hade affallit från den luterska kyrkan.”* Af hvad orsak Esbjörn och Hasselquist hade bortlagt kappan och kragen hafva vi redan sett. ”Pastor Carlsson deremot begagnade prestkappan och kragen vid alla högmessogudstjenster samt handboken vid alla presterliga förrättningar** icke så mycket för att gent emot ett motparti ådagalägga, att han var lutersk prest, utan emedan han ansåg det vara rättast att blifva vid fädrens bruk, då deri icke låg något oriktigt.” ”Efter ett par år kom man dock öfverens om att mötas på halfva vägen, i det att pastor Carlsson aflade bruket af prestkappan och de andre bröderna återigen började begagna prestkragen och handboken, obekymrade om

* ”K. B.” 1881, sld. 100, 101.

** Ibid.

hvad metodister och episkopaler derom hade att säga. Detta bruk har sedan blifvit temligen allmänt inom hela synoden.”

De offentliga gudstjensterna.

Sedan församlingen 1856 fick full besittningsrätt till kyrkan, som man nytjat från 1853, höllos högmessogudstjensterna på f. m., söndagsskola på e. m. och aftonsång på qvällen. Vid högmessogudstjenster följdes svenska kyrkans liturgi med iakttagande af de smärre förändringar, som samfundet hade rekommenderat. Vid aftonsången predikades vanligen öfver episteltexten, och predikan föregicks och slutades med en fri bön utan någon altartjenst. Under veckan hölls bönemöte hvarje tisdags afton, hvarvid pastorn öppnade med bibelläsning och bön samt förklaring af något ställe i skriften, hvar efter en eller flere af församlingens medlemmar fortsatte med bön, stundom äfven med några ord till förmaning och tröst. På torsdags qvällar hölls en veckogudstjenst till formen lika med aftonsången på söndagen, och vanligen genomgicks dervid i ordning någon af bibelns böcker.* Det enda nya för lutersk praxis i denna ordning är det här i landet i synnerhet bland de reformerta samfunden allmänt blifna ”bönemötet”, som icke egentligen motsvarar de kristnes i Sverge ”samlingar” och uppbyggelsemöten. Såsom de ledas mångenstädes, kan man hafva skäl att betvifla, att denna form för andakten är helsosam. Bönemöten i den nu angifna formen förekomma regelbundet i många af våra församlingar.

Kyrkosången.

”Hvad kyrkosången beträffar har svenska psalmboken, allmänligen den af Thomander och Wieselgren utarbetade, begagnats vid gudstjensterna på söndagen, men vid veckogudstjensterna hafva andliga sånger sjungits, i synnerhet ’Hemlandssångerna’. Från församlingens början till den 1 juli 1856 leddes sången af skomakaren C. J. Anderson utan något instrument. Men vid denna tid anskaffades för \$45 ett ’melodion’ eller kammarorgel af Hamlins & Masons tillverkning, och organistelevan Johan August Anderson från Korsberga, Kronobergs län, antogs som organist.”**

Derefter innehades denna syssla af skolläraren Magnus Munter från Grenna, hvilken spelade efter siffror, Ludvig Mil-

* Ibid. sid. 101, 102.

** Jämför Korsbaneret.

ler, C. J. Anderson och J. A. Esbjörn till i januari 1863, då Jonas Engberg invaldes och tjänade till 1867. Under denna tid upphjelpes kyrkosången betydligt. En stor, utmärkt god kammarorgel, som var försedd med bas och pedal och som kostade \$400, anskaffades, och en sångkör under hrr Engbergs och Lars Lindbergs ledning bildades och bidrog mycket till sångens förbättring och gudstjensternas höjande i högtidlighet."

Konfirmationen.

I svenska luterska Immanuelsförsamlingen hölls årligen konfirmation, som föregicks af 6 månaders undervisning af dess pastor, hvarvid Barths bibliska historia och Luthers lilla katekes lades till grund för undervisningen. De första nattvardsbarnen voro endast sju, två gossar: Johannes Swenson och Karl Gustaf R. Fagerström; samt 5 flickor: Johanna Wall, Mathilda Kristina Lundahl, Kjerstin Gisselsdotter, Lotta Johannesdotter och Kajsa Larsdotter. Dessa barn konfirmerades den 17 april 1854 (annandag påsk) och admitterades till Herrens nattvard följande söndag. I ett bref till en vän, i hvilket pastor C. omtalar denna konfirmation, säger han: "En tryckande känsla af främlingsskap, eller att jag här är i ett främmande land, har följt mig dagligen, till och med i sjelfva templet, men då vi härstädes i går höllo konfirmation, glömde jag alldeles, att jag var i Amerika. Det var i sanning en salig dag för mitt hjerta, och emedan det var den första konfirmation bland vårt folk här, var det äfven en riktig högtidsdag för församlingen. Nattvardsbarnen voro sju, ett heligt tal. Mätte Herren få frälsa dem till sitt himmelska rike!"

Konfirmationen förrättades i enlighet med svenska handboksförslaget af år 1854. Den hölls ock alltid på svenska språket utom år 1863, då både undervisningen meddelades och konfirmationen förrättades på engelska språket. Anledningen härtill var mycket egendomlig. Under det svåra koleraåret 1854 hade flera fader- och moderlösa barn blifvit inlemnade på "The Protestant Orphans' Asylum" i Chicago. På detta hem blefvo barnen icke fostrade, utan utlemnade åt alla delar af landet till familjer, som önskade taga hand om dem, gifva dem föda och kläder jämte en vanlig simpel uppfostran. Enligt statens lagar voro sådana barn skyldiga att stanna qvar och tjena sina så kallade fosterföräldrar (eller rättare slafegare), tills de blefvo myndiga, flickor 18

och gossar 21 år gamla. Då några af dessa barn kommit till vanliga åldern för konfirmationsundervisningen, grepos de af oemotståndlig längtan att komma till sina landsmän och att blifva konfirmerade. Tvänne syskon, en syster och en broder till Kajsa Larsdotter, som var bland första årets nattvardsbarn, och hvilkas fader dött i Sverge och modern i koleran, i Chicago 1854, hade kommit ned till Sangamon co., nära Springfield, Ill., der de icke voro längre skilda åt, än att de ibland kunde träffas. De uppgjorde sin plan att rymma; men då de kommo till Chicago, hade man telegraferat dit, och en polisman var färdig att vid järnvägsstationen taga fatt på barnen och återföra dem, innan de fått se eller tala vid en enda svensk. Men efter någon tid begåfvo sig barnen åstad igen, men i stället för att resa med järnvägståget ända fram, lemnade de det samma vid en station utanför Chicago samt gingo till fots in i staden, och polisen spanade förgäfvos efter dem den gången. Ett af dessa barn var Hanna Larsdotter, som 1863 var bland årets nattvardsbarn. Hon blef sedan gift med skräddaren Peter Olin. En annan flicka, Emma Karolina, syster till fotografen L. M. Melander, hade från "The Orphans' Asylum" kommit till en amerikansk familj i närheten af Bloomington, Ill., men kom vid denna tid åter till Chicago. Emedan dessa barn förglömt sitt modersmål, eller åtminstone icke fått lära sig att läsa det samma, begärde de att få undervisas och konfirmeras på engelska språket; och som de öfriga nattvardsbarnen ej blott förstodo, utan med mycken lätthet läste engelska, beslöt pastorn, för att undvika dubbelt arbete, att meddela undervisning på detta språk. I allmänhet har den seden följts af nattvardsbarnen i församlingen, att de efter konfirmationen fortfarit att åtnjuta undervisning i söndagsskolan, der de för hvarje år bildat en eller två bibelklasser, och hafva icke så få af medarbetarne i skolan utgått från dessa bibelklasser.*

Om Herrens nattvard.

Den första nattvardsgången hölls den 9 oktober 1853 och firades i allmänhet sedan en gång i månaden, hvarvid skriftetalet, syndabekännelsen och aflösningen föregingo nattvarden lika som i svenska kyrkan. I aflösningsformuläret gjordes dock redan första året en förändring, hvarigenom det samma

* Korsbaneret 1881. Sid. 93—96.

fick följande lydelse: "Är denna din syndabekännelse oskrymtad, så att du känner och erkänner dig för en arm, förtappad syndare inför Gud, och är det din innerliga längtan och åstundan att igenom Jesus Kristus från alla dina synder frälst och friad varda: så försäkrar jag såsom Jesu Kristi tjänare, att Gud af nåd och för Kristi skull förlåtit dig alla dina synder, och denna dina synders nådiga förlåtelse förkunnar och tillsäger jag dig i Guds, Faderns och Sonens och den helige Andes namn. Amen". — Anteckning till nattvardsgång har iakttagits, och på senare åren har anmälan till nattvardsgång gjorts på dertill tryckta kort, å hvilka kommunikanten ej blott tecknar sitt namn och datum för nattvardsgången, utan ock namnet på den församling i Sverige, från hvilken han kommit, samt närvarande bostad.*

OM FÖRSAMLINGSSKOLAN ELLER BARNENS OCH UNGDOMENS KRISTENDOMS-UNDERVISNING.

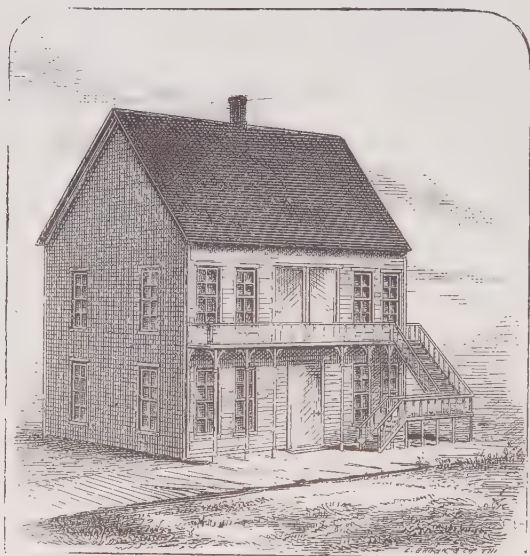
På barnens undervisning i Guds ord och kristendomen lade församlingen från början stor vikt och gjorde stora uppförelser för ändamålet. Redan första hösten, endast sex veckor efter pastor Carlssons ankomst till Chicago, inrättades en svensk kristendomsskola. Den hölls i en liten kyrka eller skolhus på Chicago Avenue, mellan Sedgwick- och Townsendgatorna, som på den tiden låg temligen ensam ute på slätten. Den egdes af en norsk församling, tillhörande de så kallade Ellinganerna. Elling sjelf brukade nu och då predika i detta hus. Församlingens förste skollärare var pastor E. Norelius i Vasa, hvilken på den tiden var student vid "The Capital University of Columbus, Ohio", och som för att skaffa sig medel till sina studiers fortsättning en tid egnade sig åt skolhållning. Skolan utgjordes af svenska och norska barn, och undervisningsämnenäna voro hufvudsakligen kristendom och undervisning i modersmålen, svenska och norska. Man kan fråga: huru kunde väl församlingen, som var så ny och fattig, löna någon skollärare? Men här sannades det gamla engelska ordspråket: "where there is a will, there is a way". För hvarje barn betaltes en dollar i månaden för undervisningen; och hvad som sedan fattades samlades genom frivillig subskription, i hvilken både pigor och drängar så väl som föräldrar utan barn i skolåldern villigt deltog.

I april 1854 kallades A. Anderson, sedermera pastor A.

* Korsbaneret 1881. Sid. 104.

IMMANUELSFÖRSAMLINGENS FÖRSTA SKOLHUS.

Andrén från New York, der han vistades, att öfvertaga undervisningen i skolan och tillika tjena som predikobiträde m. m., för hvilket ändamål för honom utverkades kateket-license af synodens president. Då han efter ett år ingick vid 'Ill. State University' i Springfield för att studera till prest, kallades skolläraren Magnus Munter från West Point, Indiana, till församlingens skollärare, hvilken befattning han i flera år innehade och skötte med beröm.

Behovet af ett eget skolhus gjorde sig snart gällande, och redan på hösten 1856 bygdes ett sådant bakom kyrkan, 24 fot bredt, 32 fot långt och två våningar högt (se afbildningen) och kostade \$600. Endast nedre våningen begagnades till skolsal; öfre våningen inreddes till boningsrum och uthyrdes, och med hyran betalade snart huset sig sjelft. Detta hus eger en viss historisk märkvärdighet, i det att den 'svenska lut. tryckföreningen' hade sitt första hem i det samma. Hemlandets tryckeri inlogerades för en tid i skolsalen, och svenska bokhandeln i en af lägenheterna i öfre våningen. Men hvad som gör det ännu mera märkvärdigt är, att detta skolhus kan sägas vara vaggan för vårt läroverk "The Augustana College and Theological Seminary". Då prof. L. P. Esbjörn i slutet af mars 1860 med sina skandinaviske studerande, 17 till antalet, lemnade Ill. State University i Springfield och kom till Chicago, uppläts skolhuset för honom och hans ynglingar. Den nedre våningen begagnades till undervisningssal och öfre våningen till rum för de studerande.*

Med den kristliga hvardagsskolan gick församlingens söndagsskola hand i hand. Så länge svenska och norska församlingen hade kyrkan till sammans, gingo de svenska barnen till den norska församlingens söndagsskola, och undervisningen meddelades på engelska språket. 1856 inrättades egen söndagsskola, men engelska språket fortfor att uteslutande begagnas. Orsaken dertill var tvåfaldig; barnen hade redan blifvit vanda dervid i den norska församlingens söndagsskola, både föräldrar och barn lade till en början stor vikt på det engelska språket, och barnen tillegnade sig med ovanlig lätthet detta språk. Men sedan engelskan hade mera blifvit ett hvardagsspråk, satte man ej så mycket värde derpå, utan begynte man i stället mera värdera sitt modersmål, som så småningom äfven i söndagsskolan kom till sin rätt. Först efter 1860 synes söndagsskolan kommit till mera

* Korsbaneret 1882. Sid. 157, 158.

blomstring, då det blef bättre tillgång på lärarekrafter. Till grund för undervisningen lade man bibeln och i synnerhet nya testamentet.**

OM DET KRISTLIGA LIFVET, KYRKOTUKTEN ETC.

Den svenska luterska församlingen i Chicago egde från sin första början några få allvarliga och lefvande kristna. Imellan dessa inbördes så väl som mellan dem och deras lärare rådde kärlek, enighet och förtroende. De voro alla i timligt hänseende fattige, och redan till följd häraf var deras lefnadssätt mycket tarfligt och enkelt. Skilda från släkt och kristliga vänner i Sverge, kände de behof af att ofta och förtroligt umgås med hvarandra. Tiden upptogs ej med kalasande ej heller med partistrider. Man sökte uppbyggelse i att läsa våra gamla goda skrifter, såsom Luthers, Johan Arndts och Nohrborgs, Hoofs m. fl. Af andliga sånger sjöngos helst "Mose och Lamsens visor" samt "Sions sånger". Man öfvade flitigt enskild och gemensam bön. Vid veckogudstjänster och bönemöten lästes ur någon väl känd uppbyggelsebok. Under läsningen gjordes stundom uppehåll, då frågor och tillämpningar framställes. Vid dessa möten brukade två eller tre bedja offentligen. Fruntimren bådo aldrig högt vid sådana tillfällen, utan då endast qvinnor voro församlade, t. ex. vid symöten. Det var uppbyggelse man sökte och ej att tillfredsställa nyhetsbegäret. Dessa voro enkla, ljufva tider, då det bland Guds barn var ett hjerta och en själ och då kristendomens lifsflod flöt så stilla, men också mera djupgående.

Hösten 1857 och vintern 1858 var en synnerligen nåderik och ljuflig tid, ty församlingen besöktes af en kraftig nådesvind. Många själar vaknade till besinning och kommo till lif och frid i tron på den korsfäste Frälsaren. Denna väckelse var ganska allmän och djupgående. Bibelförklaringar och bönemöten höllos nästan hvarje afton här och der i husen; men rörelsen antog ingen svärmisk eller osund karaktär.

Inom församlingen utvecklade sig tidigt en omfattande och välsignelserik andlig verksamhet. Härden för den samma var församlingens kyrkoråd, i hvilket alltid funnits trogna, bedjande och för Herrens sak nitälskande och verksamme män, hvilka hafva bemödat sig om att fullgöra sina plikter. För att i en stor stad kunna väcka och underhålla kristligt och kyrkligt intresse och leda församlingen framåt

** Korsbaneret 1882. Sid. 160, 161.

fordras en öppen blick och en god organisationsförmåga hos församlingsstyrelsen. Man kan säga, att detta var förhållandet inom Immanuelsförsamlingen från början, hvilket i första rummet måste tillskrifvas dess pastor. Så till dömes sammanträdde kyrkorådet hvar annan vecka regelbundet och öfverlade om församlingens andliga väl och om hvad och huru man skulle göra för att befrämja det samma. Tidigt stiftades en inre mission inom församlingen, som sedermera kallades "Immanuelsförsamlingens traktatförening", hvars verksamhet med tiden utgrenades uti a) husbesök och traktatspridning; b) besök på stadens allmänna sjukhus och fattighus; c) missions-söndagsskolor, hvilka sedan hafva utväxt till egna församlingar; d) uppbyggelsemötenes hållande i synnerhet på mera aflägsna utkanter från kyrkan. Man kan därför säga, att församlingen icke har varit öfverksam i goda gerningar, utan utmärkt sig från början för sin verksamhet både för inre och yttre mission, för sjuk och fattigvård, för fattiga studerandes underhåll och i öfrigt för allmänna angelägenheter. Rörande den kristliga kyrkotukten fattade församlingen redan på sin första kyrkostämma, den 27 januari 1854, bestämda beslut samt antog derefter i sin konstitution följande paragraf: "Skulle den bedröfliga omständigheten inträffa, att någon af församlingens medlemmar öfvergifver, förtyder eller öppet motstår församlingens heliga tro och lära, eller förfaller i syndigt och ogudaktigt lefverne, såsom dryckenskap, sköraktighet, svordom, sabbatens ohelgande, trätgirighet, ondskefullt förtal eller annat, som länder till allmän förargelse och Guds församling till bedröfvelse, skall det vara kyrkorådets plikt att i ty fall kyrkotukten utöfva (Matt. 18: 15—18; 1 Kor. 5)."

I öfverensstämmelse med denna grundsats öfvades kyrkotukten inom församlingen från början och verkade välgörande. De flesta personer, som uteslötos ur församlingen, voro hemfallna åt dryckenskap och annan uppenbar och förargelseväckande synd. Omdömet öfver kyrkotuktens handhafvande har varit olika. Somliga ansågo den för slapp, andra allt för sträng; men församlingen sökte att troget och samvetsgrant efterlefva sin egen konstitution och att ställa sig den apostoliska församlingens bruk till efterrättelse.*

Summariska uppgifter: Från den 1 oktober 1853 till juni 1860 döptes 247 barn; konfirmerades 89; intogos i för-

* Jämför Korsbaneret 1882. Sid. 162—174.

samlingen 369 kommunikanter; afflyttade 240; dogo 59 barn, 23 kommunikanter; exkommunicerades 11; vigdes 57 par; kommunikantantalet ökades från 36 till 220.

DEN NORSKA OCH DEN SVENSKA FÖRSAMLINGENS FÖRHÅLLANDE
TILL HVARANDRA.

Något bör ock sägas om det förhållande, i hvilket dessa församlingar stodo till hvarandra. Vi hafva redan sett, hvad del pastor Paul Andersen hade i den svenska församlingens organisation. Han så väl som hans församling stod fortfarande i ett mycket vänligt och broderligt förhållande till den svenska församlingen, liksom den svenska kände sig stå i samma förhållande till den norska och dertill i en icke ringa tacksamhetsskuld. De brukade gemensamt samma kyrka till mars månad 1856. Då hade den norska församlingen fått sin kyrka så pass färdig, att hon kunde flytta in i den samma, om hvilken tilldragelse och hvad dermed stod i sammanhang dr Hasselquist skref i Hemlandet följande: "Som utgifvaren hade glädjen öfvervara och deltaga uti invigningen af den nya norska kyrkan i Chicago sistlidne 2 mars (1856), torde det vara i sin ordning, att han lemnar några under rättelser så väl härom som om annat, som kan vara anmärkningsvärdt. Föregående lördags afton tog den norska församlingen afsked af sin gamla kyrka och öfverlemnade den med det samma helt och hållet åt den svenska församlingen. En högtidlig stund var detta redan för alla närvarande, men i synnerhet för medlemmarne af den församling, som, sedan det gamla templet begynte byggas, haft många strider att genomkämpa, så att det är ett under, att den kunnat bestå; men än mer, emedan *han*, som har de sju stjernor i sin hand, så ofta med sin kraftiga nåd gifvit sin närvaro till känna och med sitt ord födt sig många barn derstädes. Predikanten, broder Andersen, erinrade härom och uttryckte den önskan och bön, att Herren ville sammalunda och än mer vara närvarande hos dem i det nya hus de påföljande dag skulle gå att intaga, eller ock "icke låta dem komma dädan af det gamla rummet." Broder Carlsson tolkade i varma ordalag svenskarnes förbindelse till sina norske bröder för den beredvillighet, med hvilken de upplåtit sin kyrka åt dem, då de ännu ingen hade och voro i detta afseende "husvilla" i Chicago, samt uttryckte de välönsknningar om välsignelse och förkofran, hvarmed de ville skiljas ifrån dem."

PASTOR ERLAND CARLSSON.

Sedan beskriver han invigningshögtidligheterna på söndagen, då 6 norska och svenska prester voro närvarande, samt dessutom dr W. A. Passavant och dr Harkey; på qvällen hölls predikan i den nya, norska kyrkan. Kyrkan kallas för en "stätlig byggnad af tegel", och det var hon ock för den tiden; dess kostnad beräknades till \$18,000. Derefter heter det: "Norrmännens förra kyrka tillhör nu mer helt och hållet den svenska luterska församlingen i Chicago. — Den har kostat dess nu varande egare omkring \$3,000, deraf församlingen på ett års tid sammanskjutit omkring \$1,200. — — — Besynnerligt var det att se, att de båda skandinaviska luterska församlingarna stadigt gått framåt och förkostat sig både inåt och utåt, då de öfriga draga sig fram med svårighet".*

BIDRAG TILL PASTOR ERLAND CARLSSONS LEFNADSTECKNING.

All den stund pastor Erland Carlsson tagit en så vigtig del i grundläggandet af vår svenska luterska kyrka i Amerika och i synnerhet i Chicago, bör en kort lefnadsteckning af denne trogne arbetare här hafva sin plats. Dels af honom sjelf och dels af egen kännedom har jag hemtat följande meddelanden.

Carlsson föddes i byn Suletorp af Elghults församling i Kronobergs län den 24 augusti 1822. Hans föräldrar Carl Jons-son och Stina Carlsdotter, som i denna by egde ett fjerdedels hemman, voro enkelt, rättskaffens bondfolk. Carlsson berättar, att hans äldsta och första minne var ett besök i Elghults kyrka, hvarest då på den norra väggen fanns ett stort krucifix, hvilket särskildt ådrog sig hans uppmärksamhet och gaf anledning till många frågor från hans och förklaringar från föräldrarnes sida. Han var då ett barn på 3 @ 4 år.

Vid 6 års ålder sändes han till en kristlig enka, som bodde i en fattig backstuga å byn Hättemålas egor, för att lära sig läsa. Denna gamla, innerligt fromma gumma egde icke mycket bokvett. Hon kände icke ens skilnaden mellan vokaler och konsonanter, men hon var en ödmjuk, lefvande kristen, som med förmaningar och böner inplantade många dyrbara sanningar i den späda piltens hjerta. På några veckor lärde han sig så pass, att han någorlunda kunde läsa i bok, och fick sedan fortsätta i hemmet under föräldrarnes tillsyn och ledning. Jämte det han på många sätt fick hjälpa sin moder i husliga arbeten, måste han vid hennes sida dels i väfstolen, dels vid spinnrocken

* "Hemlandet" 1856, nr 6.

läsa sina lexor. För fadern fick han på lördags qvällarne uppläsa hvad han under veckan lärt, tillika med texter och psalmer för den kommande söndagen.

Vid 10 års ålder förlorade han sin hulde fader, och modern fick sedan ensam lägga hand vid gossens undervisning. Hon var en religiös, mycket bestämd, rask och duglig qvinna. Hennes barn måste hvarje gång, innan de fingo sin frukost, ordentligen kläda, tvätta och kamma sig samt tillsammans läsa sina morgonböner, hvilka förrättades i stående ställning. Men om qvällarne föllo de på knä omkring modern, der hon satt vid sin sömnad eller spinnrock, och läste i ordning sina böner, hvilka utgjordes af bibelspråk och psalmverser. Ibland dessa må nämnas sången 148 i Hemlandssångerna: "Store Gud, jag faller neder" m. m.; Davids 51 ps. 12—14: "Skapa i mig, Gud, ett rent hjerta", m. m. Derpå lästes Luthers morgon- och aftonbön: "Jag tackar dig, Gud, min käre himmelske Fader" m. m. jämte apostoliska tron, Fader vår och Herrens välsignelse, inflätade uti ännu flera bibelspråk och psalmverser. Sången öfvades flitigt i föräldrahemmet. Efter slutadt dagsarbete, i synnerhet då familjen samlats omkring den sprakande brasan, brukade alla familjemedlemmarne uppstämman några af våra bekanta psalmer, och detta ofta under det husligt arbete förrättades. Om vintermorgnarna, sedan fadern och drängen gått på logen för att tröska, brukade modern och mormodern, under det de skötte sin spinnrock eller sömnad, sjunga flere af våra psalmer, bland hvilka han ännu på ålderdomens dar lifligt ihågkommer morgonpsalmen: "Den signade dag", m. m. (nr 424), hvilken de dock sjöngo efter den gamla psalmboken, och i synnerhet fäste sig djupt i hans minne en vers, som är utesluten i 1819 års psalmbok, nämligen:

"Det heliga kors vår Herre sjelf bar .

för vår skuld, icke för sina,

det sätter jag i dag mot djefvulens skar',

och menar Guds värdiga pina;

det blodet, som uppå korset utrann,

det afplånar synderna mina."

Äfvensom aftonpsalmen nr 440: "Nu hafver denna dag", i synnerhet de två sista verserna: "Mina kläder klädas af" och: "Huru gladlig skall jag då" m. m.

På söndagseftermiddagarne samlades vanligen familjemedlemmarne en stund till gemensam andakt. Då lästes en kort predikan, och sånger sjöngos ur "Mose och Lamsens Visor" och "Zions sånger."

Sålunda gick det till i en enkel bondfamilj, der ännu den gamla vördnaden fans för Gud och hans ord, oaktadt hvarken föräldrar eller barn ännu egde en djupare erfarenhet af Guds ords sanningar på sina hjertan. Guds ords flitiga bruk blef likväl för denna familj till oberäknelig välsignelse, äfven om frukterna icke så strax visade sig. Då pastor Carlsson omtalar sina barndomsdagar, plägar han säga, att han känner sig mycket tacksam mot Gud och sina föräldrar för de bibelspråk och psalmer, som han fick lära i sitt föräldrahem, och han betraktar dem såsom dyrbara och oförgängliga klenodier, som han fört med sig genom lifvet och hvilka skänkt honom seger i frestelserna och tröst under kamp och lidande.

Vid 13 års ålder blef gossen sänd till en kristligt sinnad skolmästare, "Kryck-Anders" kallad, att i hans skola lära sig att skrifva. Denne fromme skolmästare höll katekisation två gånger i veckan med sina skolbarn. Då fick äfven Erland vara med och höra på och erfor dervid ousäglig glädje och djupa intryck af ordet. Men hans vistande i skolan räckte endast två veckor, och vid återkomsten hem bortblåste snart dessa första nåderörelser. De lemnade dock en udd i samvetet. Han bar nu med sig öfvertygelsen om att han ej lefde i förening och gemenskap med sin Frälsare och var fullt medveten om att, derest han dog i sitt då varande skick, han ginge visserligen förlorad.

Vid sin konfirmation och första nattvardsgång, pingsten 1838, fick han erfara Guds omvändande nåd på sitt hjerta och blef förd ifrån mörkret till Guds underliga ljus. Konfirmationen egde rum annandag pingst i Elghults kyrka. Pingstdagen var gossen hemma, men var stadd i stor ångest. Han visste, att han försummat och förspilt en härlig nådatid; undervisningstiden med dess många och härliga tillfällen var förspild, och han kände sig oberedd och oskicklig att möta sin Gud och Frälsare i nattvarden eller att förnya förbundet med honom. Det blef då hans fulla beslut att icke uppskjuta längre med sin bättring. Han ropade från djupet af sitt hjerta om nåd och förbarmande. I synnerhet bad han om och om igen psalmen:

"Kom, o Jesus, väck mitt sinne,
och bered mig med ditt ord" m. m.

Då barnen i procession gingo in i kyrkan och samlades kring altaret, vandrade han med mycket tunga steg och be-

klämdt hjerta. Då de andra barnen upprördes och gräto öfverljuddt, kunde han icke fälla en tår. Och då efter sjelfva konfirmationsakten slutbönen lästes och barnen böjde sina knän kring altarrunden, föll han ned som en arm, förtappad syndare till Frälsarens fötter, suckande om nåd och frälsning. Herren hörde ock hans bön och såg till honom i hans nöd. När barnen uppstego efter bönen och välsignelsen, kändes det, som om den tunga bördan affallit, och hans hjerta uppfylldes med en himmelsk glädje och frid, som dock något stördes under veckan; men skänktes i förnyadt mått vid första nattvardsgången den följande söndagen. Frampå eftermiddagen, konfirmationsdagen, hade en skara ungdom samlats vid hans faders ladugård. Han gick och helsade på dem; men deras gyckel och skämt, som nog kunde kallas anständigt, stod i fullkomlig strid med hans inre känsla, och sedan han en liten stund hört och sett på, tårades hans ögon, och han lemnade dem. Detta var hans skilsmessa och afsked från den tanklösa och ystra ungdomen. Inkommen i huset, tog han till Guds ord, och det blef nu hans dagliga sysselsättning på alla lediga stunder. Om dagen vid arbetet förde han sin bok med sig, och då andra hvilade middag, gick han afsides för sig sjelf och läste Guds ord. Sedan dagsarbetet var slut och andra gått till hvila, brukade han i sin lilla sofkammare tända upp ljus och läsa en timme eller två. Han läste icke många böcker; men dem, som han hade, läste han väl. Han bortkastade icke heller katekesen. Till konfirmationen hade han endast lärt sig styckena, men under sommaren efter konfirmationen lärde han sig äfven bibelspråken.

Tanken på att blifva prest vaknar.

Den första glädjen och friden fick han en tid bortåt endast med korta afbrott åtnjuta. Men ett nytt bekymmer uppstod samtidigt i hans hjerta. I omedelbart sammanhang med hans omvändelse vaknade hos den unge gossen en brinnande åstundan att blifva prest. Han kände en innerlig lust att få vitna för sina medmänniskor om deras förtappade tillstånd, så länge de förblifva i synden, och om frälsningen i Kristus, tillräcklig och saliggörande för alla fattiga syndare, som i bättring och tro mottaga den samma. Hade det på den tiden funnits predikande lekmän, hade han helt visst blifvit en af dem. Men nu fans för honom endast en väg att kunna blifva ett Jesu Kristi vitne, och det var den presterliga.

Här mötte dock många och stora hinder. Hans föräldrar (han hade nu styffar) och presterna i församlingen afrådde honom ifrån att vid hans ålder, med hans små tillgångar och af naturen något försagda och blödiga sinnelag, tänka på studiebanan, som målades i ganska mörka färger. Men han var villig att underkasta sig hvilka försakelser och lidanden som helst, blott han kunde blifva en Jesu lärjunge och få vitna om honom, som försakat himmelens glädje och underkastat sig fattigdom, förnedring, lidande och död för vår skull.

En intressant tilldragelse från denna tid vill jag låta honom sjelf omtala. "Jag kände ett djupt behof", säger han, "att få rådgöra med någon erfaren och förståndig människa om mitt andliga tillstånd och i synnerhet om min uppvaknade innerliga längtan att blifva prest; men blyg och försagd som jag var, hade jag mycket svårt för att meddela mig med någon. Derför beslöt jag att skrifva ett bref till då varande pastorsadjunkten Bengt Ekelund, för hvilken jag gått och läst mig fram. I detta bref omtalade jag på ett mycket enkelt och rättframt sätt min andliga erfarenhet och min vid omvändelsen uppvaknade, innerliga åstundan att få blifva prest för att varna alla syndsäkra och på breda vägen stadda människor och säga dem, i hvilket olyckligt och förtappadt tillstånd de äro, samt visa dem till Jesus, syndares Frälsare, och förkunna för dem hans öfverflödande nåd, som kan göra dem saliga för tid och evighet. Brevet tog jag med mig en söndag till kyrkan, och efter gudstjenstens slut stälde jag mig utanför kyrkodörren och väntade, till dess pastor Ekelund kom. Högtidligt lyfte jag på hatten och lemnade honom brevet, hvilket han dock syntes lemna utan afseende. Fram på sommaren sände mina föräldrar mig i ett ärende till prestgården, der jag träffade pastor Ekelund, som vänligt bjöd mig in på sitt rum. Samtalet föll först på frågan om att studera för prestkallet, hvilket han afrådde såsom mycket svårt, nästan omöjligt. Angående den sanna bättringen framhöll han nödvändigheten af en djup syndakännedom och omfattandet af frälsningsuåden i Kristus. Jag svarade: 'Synden har jag känt så djupt, att jag nära förtviflat, och sin nåd har Herren låtit öfverflöda i mitt arma hjerta; men likväl känner jag mig särdeles svag och fattig i bönen och får ofta sucka: jag vet ej, hvad eller huru jag bedja skall'. Han rekommenderade då till mig en i de dagarne på svenska utgifven bok såsom ganska lämplig, nämligen A. H. Frankes *Anvisning att bedja på ett rätt och Gud behagligt sätt*. Jag

svarade: 'Det var ett grufligt krokigt namn; vill pastorn vara god och skrifva det för mig, eljes kan jag ej minnas det'. Han smålog och sade: 'Om du skall studera, går det icke an att säga "krokigt namn", ty då skratta skolpojkarne åt dig, utan säg hellre ett mycket svårt namn att minnas'. Imellertid uppskref han bokens namn eller titel på en papperslapp och lmnade den till mig med tillsägelsen: 'Skaffa dig boken och läs den flitigt, och du skall skörda mycken uppbyggelse och nytta af den samma'. Ett par dagar derefter reste jag till Kalmar med ett lass bräder samt förde papperslappen, som jag fick af pastor Ekelund, med mig, mycket bekymrad, huru jag skulle få boken. Sedan bräderna blifvit uppmätta och aflassade på brädgården och hästen försedd med vatten och foder vid patron Kramers butik, skyndade jag till boklådan, framvisade lappen och frågade, om boken fans der och hvad den kostade. Boken fans och kostade 24 skill. riksgäld. Jag beslöt nu att gå till patron Kramer och bedja honom om denna summa. På vägen mötte jag honom, tog af mig hatten och bugade mig djupt och sade: 'Just på vägen till herr patron.' Han svarade vänligt: 'Hvad vill du, min gosse?' 'Jo', sade jag, 'jag har nu kört bräder i 5 år till patron och aldrig förr bedt om några drickspenningar. I dag vill jag bedja herr patron vara så snäll och gifva mig litet drickspenningar.' 'Hvad, dricker du, min gosse?' sade han. 'Nej, alls icke', var mitt svar, 'men se här, jag vill så gerna köpa denna bok', framräckande lappen med titeln på. 'Boken finnes på boklådan och kostar 24 skilling.' Patronen tog upp sin plånbok och gaf mig summan. Jag tackade och bugade och ilade som en raket till boklådan, och boken blef min. Återkommen till butiken, erhöll jag betalning för bräderna och anträdde utan dröjsmål återresan mot hemmet, och liksom drottning Kandaces kamrerare, satt jag på min vagn och läste den boken. Hemkommen, genomläste och genombad jag den flere gånger. Den lärde mig att göra bibelspråk och psalmer till bön, låf och tacksägelse. Davids bön: Skapa i mig, Gud, ett rent hjerta och gif mig en ny, viss ande m. m., hvilken jag som barn fått läsa på min moders knä, fick nu nytt lif och ny betydelse för mig. Jag fick ropa: Ack, mitt hjerta, käre Gud, är ännu behäftadt med synd och orenhet; sjelf kan jag ej rengöra eller förändra det, utan du, min käre Frälsare, måste rengöra och omskapa det. Sjelf är jag villrådlig, tveksam och ostadig; men du, min Gud, tag bort denna tvifvelsjuka, tve-

kande ande och gif mig en ny viss ande, barnskapets ande, med hvilken dina barn äro beseglade, så att de veta på hvem de tro och blifva vissa o. s. v. Sålunda blef hvad jag lärt i minnet, min katekes, min psalmbok och min bibel, till böner och tacksägelse, ja, till böneböcker, ur hvilka jag dagligen såsom ur rika guldgrufvor hemtade himmelska skatter." Så långt hans egen berättelse.

Under sommaren 1838 predikade södra Sverges store väckelsepredikant pastor Bengt Nylander i Helleberga kyrka såsom komminister Selligrens adjunkt. Vår Erland var ofta med i trängseln bland den stora åhörarskaran. I början af adventet samma år besökte Erland pastor Peter Lorenz Selligren i ändamål att få samtala med honom om sina andliga erfarenheter och utbedja sig hans råd i afseende på sin lust att studera till prest. Gossen redogjorde för sin omvändelse och huru lusten att blifva prest hade vaknat hos honom, ja, blifvit så stark, att den förföljde och plågade honom både natt och dag; men ock huru alla människor sagt, att han var för gammal (något öfver 16 år), för fattig och enfaldig för att kunna studera och blifva prest.

Pastor Selligren svarade: "I det du berättat finnes ingenting, som vitnar om att det icke skulle vara Guds vilja, att du skulle blifva prest; men ömheten om andra sjäalars frälsning och lusten att vitna för syndare är något, som vanligen åtföljer en allvarlig väckelse och omvändelse, utan att det därför är Guds vilja, att alla väckta och omvända skola blifva prester. Mitt råd är därför, att du går hem och blir i stillhet samt allvarligt beder Gud, att om det ej är hans vilja, att du skall blifva prest, han borttager den brännande och oroande lusten; men deremot, om det är hans vilja, att lusten måtte fortfara och att Herren öppnar dörren för dig att få börja dina studier. Och det, att du är gammal, fattig och enfaldig, betyder då ingenting, ty till det Gud vill hafva fram kan han gifva både tid, gåfvor och medel."

Erland följde troget detta råd, öfverlemnade sig under bön med full tillförsigt i Guds hand och skötte såsom sin faders dräng sina vanliga göromål; men använde flitigt alla lediga stunder till att läsa och skrifva Guds ord.

På hösten samma år (1838) skaffade han sig en fullständig bibel. Denna läste han icke blott i sammanhang, utan i sakregistret företog han sig att uppsöka vissa kära ämnen till exempel *bönen*, hvad det är att bedja, hvarom man får

bedja o. s. v. Han uppsökte och uppskref alla bibelspråk, som under de särskilda rubrikerna finnas citerade, och lärde dem sedan utantill.

Studierna begynna.

Så fortgick det nu ett par eller tre månader, och föräldrarne både trodde och sade, att pojken slagit de der grillerna att studera i vädret. Men han hade samma lust samt bad och bidade för att få se hvad Herren ville göra. Under fastlagstiden 1839 träffade han komministern J. P. Hultbring vid ett sjukbesök. En snäll, allvarlig qvinna frågade då Hultbring: "Hvarför ären I, prester, så mycket emot, att denne gosse skall studera?" Han svarade undvikande, men tillade: "Jag har just i dessa dagar mottagit en yngling, som börjat studera, och skulle då gerna kunna åtaga mig denne gosse med, och om Erland vill komma till kyrkan nästa fredag, då vi hafva passionspredikan, kan han gå med mig hem, och vi få då talas vid." Härtill fick Erland sina föräldrars tillåtelse. Komminister Hultbring lofvade att mottaga honom på försök för tre månader. Med den andre ynglingen, hvars namn var Carl Johan Fovelin, nu mera prest i Vexjö stift, skulle han bo tillsammans hos ett par gamla undantagsfolk. Då han kom hem och omtalade för modern denna öfverenskommelse, rördes hon till tårar, men i stället för att göra något motstånd gjorde hon nu allt för att göra sonen i ordning för afresan och försåg honom med hvarje-handa lifsförnödenheter, och hans styffader skjutsade honom till stället. På vägen sade fadern till honom: "Jag har varit emot, att du skulle studera, ty det lilla arf du har tar snart slut. Du står då på halfva vägen, har förstört ditt lilla fädernearf och blifvit afvand ifrån och oduglig till arbete." Härpå svarade gossen: "Är det Guds vilja, så vet jag, att han förser offret". Detta var den 25 mars 1839, och följande dagen började studierna på allvar.

Den första bok, som sattes i hans händer, var Sjögrens latinska grammatika, i hvilken lexorna till en början voro mycket hårda. Men gossen drefs af en brinnande håg och lust, var van vid arbete och försakelse, och då de tre månaderna voro gångna, försäkrade hans lärare, att om Herren förlänade helsa och samma flit och ihärdighet ådagalades, komme han med all säkerhet att genomgå sina studier.

Under komminister Hultbrings ledning fortsatte Carlsson

och Fovelin två års tid sina studier. De läste hufvudsakligen latin, grekiska, historia, geografi och matematik. Komministerbostället ligger en fjerdedels svensk mil från Elghults kyrka vid sidan af Svartshults by. I denna by bodde de hos ett par gamla undantagsfolk, höggö sin ved, hemtade från en aflägsen brunn vatten och lagade sjelfva sin mat. Läsningen skötte de i prestgården, der de hade ett särskildt rum. Till qvarteret gingo de om qvällarne och till måltiderna. Denna väg, en åttandedels fjerdingväg, som de måste gå, eller rättare springa, flere gånger om dagen, gaf den nödiga kroppsrörelse, som var ganska välgörande för deras helsa. Fovelin lemnade platsen på våren 1841 och flyttade till Kalmar, men Carlsson fortsatte till våren 1842, då han som informator för patron Slettengrens son Janne flyttade till Lenhofda, och under det han handledde sin elev, skötte han med flit sin egen läsning. Af pastorsadjunkten derstädes, herr Montelin, erhöll han undervisning i tyska och franska språken.

Han hade här en ganska svår plats. Han bodde på gästgifvaregården, der patron Slettengren sjelf skötte gästgifveriet. Trakten var i andligt hänseende mycket mörk och kall; men han närde och underhöll sitt andliga lif genom flitigt bruk af Guds ord för egen del, och han började sin dag med att läsa ett stycke af bibeln. På e. m. kl. 5, då den gemensamma läsningen tog slut, lästes ett kapitel i Arndts Sanna Kristendom, hvarefter för den lekamliga helsans vårdande en timmes promenad företogs. Under dessa promenader kunde han ofta få åtnjuta ljufliga samtal med sin Frälsare och anställa andliga betraktelser. Hvar fjerde söndag hade han den stora glädjen att få höra den utmärkte predikanten och trogne herden Petrus Anderson, som då var komminister i Ekeberga, annex till Lenhofda, och som för några år sedan dog såsom kyrkoherde i Hoffmantorp. Carlsson besökte alltid gudstjensterna, hvem som än predikade; men tillbringade större delen af söndagen på sitt rum samt läste, i synnerhet Nohrborgs postilla, predikan för dagen på morgonen och en eller två predikningar i sammanhang på e. m. De ljufva och mera känbara känslorna af Guds nåd försvunno, och han kom ofta i mörker och nöd; men under det Herren dolde sig bakom molnen och mycken inre nöd, hade han fått lära sig att se bort från sina egna känslor och tycken och i stället hvila vid Herrens ord och nåd allena.

Konditionen på Lenhofda tog slut i december 1842. Efter att hafva tillbringat julen hos sina föräldrar flyttade han till ett par rum i ett stort tomt hus vid Elghults kyrka. Här bodde han alldeles ensam, städade sina rum och lagade sjelf sin mat. I sina studier erhöll han en särdeles god handledning af då varande pastorsadjunkten Fredrik Thelander, hvilken nyligen hade avslutat sin kurs vid Upsala universitet. Han var både en kunnig och skicklig undervisare. För honom läste Carlsson i synnerhet grekiska, hebreiska och högre matematik. Latin läste han nu mera på egen hand och genomgick flera af de för studentexamen erforderliga pensa.

Carlsson tar studentexamen och blir prest.

I början af september 1843 anträdde resan till Lunds universitet, der han efter att i åtskilliga ämnen ännu tagit enskilda lektioner absolverade sin studentexamen vid slutet af vårterminen 1844. Så väl för att förbättra sin helse, som af det trägna arbetet blifvit alldeles nedbruten, som ock för att förskaffa sig nödiga medel till studiernas fortsättande, företog han under sommaren en resa till sin hemort i Småland. Han tog vägen öfver Vexjö och erhöll af biskopen, Esaias Tegnér, sin första "*venia concionandi*" eller tillåtelse att predika. Det är en anmärkningsvärd omständighet, att ehuru han drefs af en så stark, brinnande lust att för med-återlösta få vitna om Kristus, han hvarken uppträdde som lekmannatalare eller som predikant förr, än han tagit studentexamen och erhållit vederbörlig tillåtelse dertill. Sin första predikan höll han i Elghults kyrka 4 söndagen efter trefaldighet öfver ämnet: "Det sanna ljuset uppgånget i en människas hjerta."

Detta ämne framställde han sålunda:

1. Fastän rättfärdighetens sol har uppgått öfver våra hufvuden, sitta likväl många midt i kristenheten i mörker. De äro blindade och blindas ledare, och om ej bättring kommer imellan, falla de i förderfvets grop och hamna i det yttersta mörkret.

2. Det sanna ljuset uppgår i en människas hjerta, då hon genom Guds ord och Ande lärar känna sin egen förtäppelse och den himmelske Faderns barmhertighet samt emottager nåd, förlåtelse och frälsning.

3. Att ljuset uppgått i en människas hjerta visar sig deri, att hon ser, på hvad väg hon går, och vet, på hvem hon

tror, är barmhertig, kärleksfull och mild mot medmänniskor och i synnerhet medbröder i Kristus.

Under sommaren predikade han på flera ställen, såsom i Ekeberga, Hoffmantorp, Fagerhult och Helleberga samt kort före sin afresa till universitetet åter igen i Elghult. På alla dessa ställen fick han så kallade offer till hjälp för sina studiers fortsättande. Och glad och tacksam återvände han på hösten till Lund. Han fröjdade sig öfver att få taga i tu med de studier, som lågo predikokallet närmare. Men först måste han genomgå en afdelning i korsets högskola. Strax efter ankomsten till universitetet insjuknade han i en svår och långvarig gastrisk nervfeber, i hvilken han ofta hela dagar låg ensam på sitt rum, utan att någon besökte eller betjenade honom. Under denna sjukdom fick han lära undergifvenhet under Guds heliga vilja och att med förtröstan lemna sig i Guds faderliga händer. Fram mot terminens slut blef han bättre, ja, nästan återställd och kunde med det nya året och terminen med ny kraft och allvar upptaga de teologiska ämnena. Härvid följde han troget ett råd, som han en gång fått af pastor Sellergren, att icke välja de minsta kurser, utan om Herren öppnade utväg för honom att skaffa sig grundligare kunskaper, han med nöje borde begagna sig af ett sådant tillfälle, "ty", tillade pastor S., "det vore väl, om alla våra kristliga prester vore lärda män".

Carlsson skaffade sig därför goda, utförliga exegetiska arbeten, Gesenii hebreiska grammatik, Winers grammatik för nya testamentets grekiska, Guericks kyrkohistoria; symbolik och inledning till nya testamentet samt flera olika dogmatiska arbeten. Han använde med flit och ihärdighet fyra år på sina teologiska studier. Under tiden hade han fått en sådan lust till och hängaf sig med sådan ifver åt dessa studier, att han var i fara att lida skada både till kropp och själ. Men Herren, som handlar i nåd med sina barn, jagade honom med ett dubbelt gissel, fattigdom och sjukdom, ifrån universitetet.

På våren 1848 aflade han den teoretiska och i december samma år den praktiska teologiska examen och det med sådan heder, att han och hans förtrogne vän och kamrat, sedermera kyrkoherden P. P. Welinder, erhöilo ett slags hedersstipendium, emedan dessa båda hade erhållit de af teologiska fakulteten under året utdelade högsta betygen.

Under sin långa vistelse vid universitetet fick han göra

många både bittra och ljufva erfarenheter. Han var ofta sjuk och trycktes stundom af fattigdomens tunga börda; men detta var en nyttig skola för den unge teologen och blifvande presten. Han fick lära sig undergifvenhet och förtröstan på Herren och fick rätt ofta erfara Guds faderliga omsorg och nåderika hjälp. Han meddelade undervisning i synnerhet i latin, grekiska och hebreiska åt yngre studerande, vanligen 10 eller 12 timmar i veckan, och hade någon ersättning därför. De senare åren hade han ock stundom predikokonditioner. Sålunda biträdde han vid jultiden och nyåret 1847 kyrkoherden Wieselquist i Gylle och sommaren samma år prostén Tegnér i Kjellstorp. Under sommaren 1848 tjänstgjorde han som brunnspredikant vid Ramlösa helso-brunn.

Då han kort före höstterminens slut hade absolverat sin examen vid universitetet och såg till baka på den flydda studiebanan, gjorde han sig den frågan: Om jag nu skulle börja mina studier igen och någon lofvade att på en gång gifva mig hela summan, som studierna hade kostat mig, nämligen 8000 rdr., men en annan sade, du skall få börja med samma lilla kapital som första gången — omkring 600 rdr. — samt komma i samma nöd och förlägenhet, men få erfara samma faderliga omsorg och hjälp, hvilket skulle du helst välja? Utan betänkanke och med glädje svarade han: det senare, det lilla kapitalet och Guds faderliga omsorg, ty den erfarenhet, som han hade fått göra både af nöd och hjälp, ansåg han mera värd än all världens guld.

Han räknade det som en vis och nådefull skickelse af den trofaste himmelske Fadern, att han blef förskonad från att som yngling och nykristen genomgå en vanlig lärdomsskola. Vid universitetet kunde han sjelf välja sina umgängeskamrater. Han gjorde sig förtrolig endast med några få kristligt sinnade lärare och medstuderande och genomgick studentlivets frestelser och faror utan att taga skada till sin själ. Under akademietiden lärde han känna och värdera personer af de olika andliga riktningarna inom Sverge utan att ansluta sig till eller taga parti för någon af dem. För sin egen uppbyggelse läste han både Schartau och Rosenius, Nohrborg, Arndt och Luther och bibeln framför allt.

På hemvägen från universitetet helsade han på sin förtrogne vän och broder, pastorsadjunkten O. C. T. Andrén, som redan var prest och stationerad i Ousby, i hvars präk-

tiga kyrka Carlsson predikade 3 söndagen i adventet öfver den gamla texten i Matt. 11: 2—10 med Jes. 54: 10 till ingångsspråk. Ämnet var: "Huru än Guds barns ställning här i verlden förändras; Guds ställning till sina barn förändrar sig dock icke."

Prestvigningen och verksamheten i Sverge, 1849—1853.

"Jag vill taga den helsosamma kalken och predika Herrens namn", Ps. 116: 13. Vid denna tid var det ingen prestbrist, utan snarare öfverflöd på prester i Vexjö stift. Det blef således icke så brått om med ordinationen. Carlsson fick därför tillfälle att helsa på släktingar och vänner i sin födelsebygd. Han predikade i Elghult julottan och sedan flere gånger. Pastorsadjunkten Fr. Thelander och Carlsson följdes åt och höllo bibelförklaringar här och der i församlingen, och Gud välsignade sitt ord, så att en ovanligt stor och djupgående väckelse uppstod, i synnerhet ibland ungdomen. Den förste, som vaknade och kom till verkligt troslif, var en kusin till Carlsson vid namn Abraham Johansson, hvilken, förut en ledare för ungdomen i dess nöjen, nu blef en ledare för dem på lifvets smala väg och blef en stadgad och allvarlig kristen. I stället för att samlas till lek och skämt samlades ungdomen och äfven många äldre till Guds ords betraktande, sång och bön. Efter några månader såg hela församlingen ut som en skön blomstergård. Denna försmak af en välsignad andlig verksamhet uppväckte hos Carlsson en så mycket ifrigare åstundan att så snart som möjligt få inträda i ämbetet.

Fram mot fastlagstiden lemnade han sin kära nembygd och begaf sig till Vexjö för att bereda sig på prestexamen, som han inför konsistorium måste aflägga före ordinationen. Framkommen till Vexjö, gjorde han sig i ordning med sin läsning och började på allvar repetera de pensa, som han genomgått både i humaniora och teologien. Han var från gammalt bekant med stadskomministern, E. G. Tillström — nu varande kyrkoherden i Dädesjö —, och genom denna bekantskap fick Carlsson snart uppdrag att predika i domkyrkan och blef derigenom bekant med några snälla, kristliga vänner i Vexjö.

Efter att tisdagen i stilla veckan hafva i domkyrkan predikat öfver andra akten företog han en resa till Hoffmantorp, omkring 2 svenska mil från Vexjö, för att der tillbringa påsk-

högtiden hos sin vän och forne akademiekamrat, J. P. Dahlstedt, som då var informator för kammarherre Rosenblads barn på Hoffmantorp och vice komminister i Furuby. Under detta besök predikade Carlsson några gånger både i Furuby och Hoffmantorp, på senare stället långfredagen öfver sjette akten och första söndagen efter påsk öfver dagens evangelium. Just som Carlsson följande måndagen ämnade återvända till Vexiö, kom ryttmästare Aschan från Lessebo med bref från sin fader, bergsrådet J. L. Aschan, innehållande begäran, att s. m. kandidaten Erl. Carlsson följande söndag, den andre efter påsk, ville hålla gudstjenst och predikan i brukskyrkan på Lessebo. Carlsson, som var villig att gå dit Herren kallade honom, afgaf jakande svar på bergsrådets begäran. Redan på fredagen hade bergsrådets dotter, grefvinnan Carie Cederström med sina barn anländt till föräldrahemmet, första gången efter hennes mans död. Efter det föräldrarne betygat sin djupa sorg och deltagande och alla gråtit tillsammans en stund säger grefvinnan: "I denna min bittra sorg har jag fått göra Davids erfarenhet: Om ditt ord icke hade varit min tröst, så hade jag varit förgången i mitt elände." — "Ja", säger bergsrådet, "vi veta, att du, kära Carie, älskar och värderar Guds ord, och därför hafva vi beslutat surprinera dig med gudstjenst härstädes nästa söndag". — "Det gläder mig", svarade hon, "men hvarest kan pappa få någon prest, då alla prester häromkring måste predika i sina egna kyrkor?" — "Jag har inbjudit en prestkandidat," sade han, "som heter Carlsson och som under påsk har predikat ett par gånger i Hoffmantorps kyrka, att predika för oss nästa söndag, och han har lofvat komma hit redan i morgon". — "Jag har redan hört honom", svarade grefvinnan, "han predikade i Vexiö domkyrka tisdagen före påsk öfver Jesu själskamp i Getsemane, en ganska uppbygglig och för mig i mina sorger särdeles tröstlig predikan. Och, kära pappa, jag har tänkt tala med eder om denne unge man". — "Tyst, tyst", svarade bergsrådet, "vet du, jag har tänkt att kalla honom till brukspredikant, och så kunde han tillika blifva informator för dina söner". — "Så förunderligt", svarade hon, "det var just detta, som jag ämnat samtala med pappa om. Redan då jag hörde honom predika, uppstod den önskan hos mig: honom skulle jag vilja hafva till informator för mina gossar. Jag har sedan af personer, som känna honom, deribland en äldre fröken Elise Rappe, som mycket vistats i dr Fjellstedts hus i Lund, fått

de bästa vitsord om hans karaktär, kunskaper och gåfvor. Vore det Guds vilja, så tror jag, det han skulle blifva en passande uppfostrare för mina barn och en god predikant för den stora befolkningen här på bruket”.

Carlsson kom på lördagseftermiddagen utan att veta eller ens ana något om dessa planer; men på detta sätt hade den trofaste Fadern i himmelen redan på förhand beredt plats och kallelse för denne sin tjenare utan hans vetskap och utan hans tillgörande. Följande söndag, den andre efter påsk, predikade Carlsson öfver gamla texten, Joh. 10: 11—16, som handlar om Jesus, den gode herden. Ingångsspråket var konung Davids 23 ps. v. 1: “Herren är min herde, mig skall intet fattas”, och ämnet: Jesu herdetrohet uti att 1) förvärfa, 2) församla och 3) förvara sin hjord.

Först på måndagsförmiddagen, innan Carlsson skulle anträda resan till Vexjö, framställes frågan till honom, om han skulle vilja antaga kallelse såsom brukspredikant på Lessebo och informator för grefvinns söner. Emedan saken var för honom alldeles ny och af allra största vikt, begärde han några dagars betänketid; men lofvade före veckans slut lemna svar till grefvinnan Cederström i Vexjö, der hon vid den tiden bodde. Villkoren voro, att han skulle predika hvarannan söndag på Lessebo, men bo hos grefvinnan Cederström om vintrarne i Vexjö och om somrarne på Åry bruk, och lönen, som utlofvades, var 300 riksdaler som brukspredikant och 200 riksdaler såsom informator, fritt underhåll och fria resor. Efter att hafva rådgjort med Gud och några förtroliga vänner beslutade han att i Herren Jesu namn antaga den honom erbjudna kallelsen. Den 25 april mottog han sitt kallelsebref och gjorde derpå genast besök hos biskopen, som förklarade kallelsen riktig och lofvade att snart föranstalta om ordination, så mycket mera som fyra andra kandidater hade anländt, som lågo i Vexjö och väntade på prestvigning.

På Kristi himmelsfärdsdag den 17 maj 1849 höll Carlsson sin ordinationspredikan i Vexjö domkyrka. Hans ingångsspråk var Joh. 12: 32: “Om jag varder upphöjd ifrån jorden, skall jag draga alla till mig”, och ämnet: “Kristus på Guds högra hand och de trogna uti Kristi hand!” Efter väl aflagd prestexamen blef han tillsammans med de öfriga fyra prestkandidaterna invigd till det heliga predikoämbetet af biskop Christopher Isak Heurlin i Vexjö domkyrka första

söndagen efter trefaldighet, den 10 juni 1849, ungefär 10 år efter det han började sina studier. Han kände sig innerligt tacksam mot sin Gud och Frälsare, som nådeligen hulptit honom till det efterlängttade målet, och hans innerliga bön var, att Herren ville förlåna honom nåd att till Guds ära och själers frälsning troget och med välsignelse kunna förvalta detta ansvarsfulla kall.

Strax efter prestvigningen gjorde han åter ett besök i sin födelsebygd och fick då till sin stora glädje se, huru den andliga väckelse, som började vintern förut, hade fortgått. Många förlorade får hade blifvit funna, och inom församlingen blomstrade en skön Herrens plantering, hvilken genomsusades af en ljuf vår- och pingstvind. Den 2 söndagen efter trefaldighet predikade han i Elghults kyrka öfver dagens evangelium, Luk. 14: 16—24, om den stora nattvarden med Ps. 22: 27: "De elände skola äta, att de mätte varda", till ingång och ämnet: "Guds nådesnattvard": 1) det saliga och tröstliga: allt är redo, och alla kallas; 2) det sorgliga och väckande: många af de kallade vilja icke komma.

Följande söndag, den tredje efter trefaldighet, höll han sin inträdespredikan i brukskyrkan på Lessebo öfver den sköna texten i Luk. 15: 1—10 med Luk. 19: 10 till ingångsspråk: "Människans son är kommen att uppsöka och frälsa det, som förtappadt var", och predikan handlade om: "huru Jesus uppsöker och frälsar förtappade syndare." Här öppnades nu en mycket angenäm verkningskrets för den unge prestmannen. Till sin stora glädje fick han ifrån början tillåtelse att på söndags eftermiddagen hålla bibelförklaringar. Redan den andra lördagen börjades en lördagsskola, som snart bevistades af alla bruksbarnen inom skolåldern. Han hade äfven nöjet att se äldre personer närvarande, och bergsrådninnan sagnades aldrig vid dessa förhör. Hon blef också den första synliga frukten af ordets predikan på Lessebo. En söndags eftermiddag, då bibelförklaring hållits öfver konung Davids 32 ps., var hon mycket djupt rörd. Hon säger då till sin dotter, grefvinnan Cederström, som för tillfället var hemma: "Kom, Carie, låt oss gå ut i trädgården". De togo plats i en löfsal. Bergsrådninnan säger då: "Jag har aldrig förstått dig, Carie, men jag tror, att jag nu begynner förstå något af dina andliga erfarenheter. Jag har aldrig i hela mitt lif erfarit något sådant, som jag förnam i eftermiddag under bibelförklaringen. O, mitt hjerta är så fullt, att jag känner ett behof att för

dig få utgjuta det samma. Samtalet rörde sig omkring bibelförklaringen. Bergsrådinnan grät under tyngden af sina synder, och grefvinnan grät glädjetårar, att Herren öppnat moderns ögon och hjerta, och sade till henne: "Mamma, jag är glad att visa eder till samma källa, der jag fått släcka min törst, nämligen till Jesus, som kommit i verlden att frälsa syndare och hos hvilken finnes nåd och frälsning äfven för mamma." Bergsrådinnan tog med allvar till Guds ord, kom efter någon tid till frid och blef en ödmjuk och allvarlig kristen samt fick redan följande höst ingå i sin Herres glädje.

Flere syndare uppvaknade och kommo till besinning och deribland en och annan, som i sitt oomvända tillstånd bedragit sin husbonde. Pastor Carlsson mottog både större och mindre summor, som han återlemnade till bergsrådet, hvilken i synnerhet i ett fall, då summan var något större, begärde mycket enträget att få veta, hvem den ångerfulle och rätt-sinnige syndaren var, "ty", tillade han, "jag behöfver få veta, hvilka äro så uppriktige och rättrådige, att de sjelfmant återställa orättfärdigt gods". Men pastor C. svarade: "Fråga mig icke om den saken, ty synden är förlåten och blir i tid och evighet icke uppenbar."

Efter bergsrådinnans död började han allt mera sällan besöka gudstjensterna; klagade öfver att så många åhörare kommo från andra församlingar, så att det blef trångt och obehägnadt i kyrkan.

En sak, som orsakade pastor Carlsson obehag och smälek var, att flere af de sökande själarna både behöfde och begärde enskildt samtal med sin lärare. Till en början fingo de besöka honom på hans rum i kontorsbyggnaden; men då det klagades öfver att dessa "läsare" slet ut och smutsade ned de granna mattorna och dessa besök illa uttyddes, så flyttades de till kyrkan. Efter bibelförklaringens slut på e. m. fingo alla, som önskade enskildt samtal, stanna i nedre ändan af kyrkan och en i sender komma fram till pastorn, som tagit sin plats framme vid altaret och sålunda höll samtalet inför allas ögon. Detta hade till följd, att än flere betjenade sig af tillfället att enskildt rådgöra med sin lärare. Men detta väckte ännu mera missnöje hos bergsrådet, i synnerhet sedan det fortgått någon tid och antalet af råd- och salighetssökande hade ökats. En söndags eftermiddag, då Carlsson kom från kyrkan, sporde bergsrådet under uttryck af missnöje: "Hvad är det för eftergudstjenster, som pastorn håller i kyrkan, sedan bibelför-

klaringen är slut?” Carlsson svarade: “Det är några väckta och bekymrade själar, som önska enskildt samtala med sin lärare.” “Åh”, säger den förre, “det är endast skymteri och inställsamhet.” “Det vågar jag icke säga”, svarade läraren. Bergsrådet: “Men då de fått höra predikan och salighetens väg framställas, så borde de låta sig nöja.” Pastorn: “Antag, att en läkare hölle en föreläsning om vissa sjukdomar och nämde, hvilka mediciner som i hvarje särskildt fall skulle användas, men några sjuklingar komme och efter föreläsningen begärde närmare upplysning, så vore det obarmhertigt att köra dessa på dörren och säga: jag har ju föreläst öfver de sjukdomarne och gifvit föreskrifter, I fån rätta eder derefter. Ingen öm läkare ville eller kunde så handla.” Bergsrådet: “Jag vill ej veta af någon öronbikt. Vi veta, huru de katolske presterna taga penningar och gifva folket lof att synda.” Pastorn: “Ja, herr bergsråd, vi taga ock penningar, men det är af ångerfulla syndare, som återställa det orättfärdiga godset, och derpå har jag herr bergsrådet själf till ett lefvande vitne.” Detta var ett allt för starkt argument, så att bergsrådet icke längre hade lust att fortsätta, utan sade: “Åh ja, vi bry oss icke om den der saken mer, utan nu gå vi att taga oss en pipa”. Och så slutade saken dermed, att de rökte “fredspipan”, och Carlsson fick fortsätta med sina predikningar, bibelförklaringar och enskilda samtal.

Såsom informator hos grefvinnan Cederström hade Carlsson både en angenäm sysselsättning och ett kristligt och trefligt hem. Om sommaren bodde de på Åry och om vintern i Vexjö. I grefvinnsans hus hölls dagligen husandakt, hvarvid vanligen M. F. Roos' betraktelser samt morgon- och aftonböner begagnades. På söndagarne bevistades Guds hus på f. m., men på e. m. eller qvällen lästes antingen en predikan, eller hölls bibelförklaring. Vexjö, der några kristliga vänner alltid infunno sig på söndags eftermiddagarne till dessa uppbyggelsestunder, hade Carlsson erhållit domprosten Ahlstrands särskilda tillåtelse. Några kristna begärde äfven, att han på andra ställen inom stads- och landsförsamlingen skulle hålla bibelförklaringar, hvartill han äfven erhöll domprostens tillåtelse, men med den öfverenskommelsen, att han i hvarje särskildt fall förut skulle skriftligen derom underrätta domprosten. Så snart det kom till biskopens kännedom, att pastor Carlsson höll bibelförklaringar inom domkyrkoför-

samlingen, blef han deröfver mycket förgrymmad, och i själva konsistorium gjorde han alarm. Men domprosten svarade: "Att Carlsson hållit bibelförklaringar, det har skett med mitt bifall och goda minne".

Det dröjde icke länge, innan Carlsson fick "missiv" eller förordnande till en aflägsen vrå af stiftet. Carlsson rådfrågade då en af konsistorii medlemmar, hvilken var hans gode vän, och fick det rådet att personligen bära missivet till biskopen och höfligt lägga det på bordet och säga: "Brukspredikantbefattningen är en fast syssla, konsistorium har ingen rätt att missivera mig, och jag hvarken vill eller kan lemna min befattning". Dervid fick det tills vidare bero.

Då den utnämde ecklesiastikministern, Henrik Reuterdahl, teol. professor i Lund, reste till stockholm för att öfvertaga sin viktiga befattning, tog han vägen om Vexjö, hvarest biskopen gjorde en stor bjudning för honom. Sedan gästerna aflägsnat sig och endast några få af konsistoriiledamöterna voro närvarande, frågade stadsrådet biskopen om tillståndet i stiftet och särskildt, om de led o af prestbrist. Biskopen svarade, att af egentlig prestbrist led o de icke, men vid vissa tillfällen råkade dock konsistorium i förlägenhet, och vid ett sådant tillfälle hade missiv utfärdats till brukspredikanten Erland Carlsson, men han bar missivet till baka, försäkrande, att emedan brukspredikantsysslan var en permanent kallelse, han icke kunde efterkomma konsistorii uppdrag. Statsrådet svarade: "Skulle biskopen behöfva, så missiveren I honom, och skulle han vägra eller vädja till kongl. m:t., skall jag tillse, att det blir ett utslag, i öfverensstämmelse med edra önsksningar".

Några dagar derefter, eller den 12 maj 1852, fick Carlsson ett nytt missiv. Då vände han sig igen till sin vän och forne rådgifvare, lektor A. M., hvilken gaf honom följande råd: "Fastän jag och några andra både talade och röstade emot missivet såsom olagligt och orättvist, var dock en del på biskopens sida, i synnerhet som den förordnade skulle blifva biskopens egen adjunkt i hans prebende, Hemmesjö och Tegnaby. Men fastän jag varit emot förordnandet, kan jag ej annat än tillstyrka eder att antaga det, ty jag hörde samtalet imellan statsrådet och biskopen och vet, att, om ni ej hörsammar och upprätthåller gudstjensten i Hemmesjö nästa söndag, låter biskopen det blifva "messfall" der, och Carlsson blir på grund deraf suspenderad, och om Carlsson klagar här-

öfver hos kongl. m:t., vet man på förhand hvad utslaget blir.”

Carlsson förrättade gudstjensten och gjorde andra presterliga förrättningar i Hemmesjö följande söndag. Först vid återkomsten till Vexjö på måndagen gjorde han sin uppvaktning hos biskopen, hvilken syntes belåten med att han enligt förordnandet betjenade församlingen, men tillade i en sträf och allvarlig ton: “Det är en sak, som jag önskar, att herrn må väl veta och förstå från början, och det är, jag vill ej veta af några konventiklar i mina församlingar”. Derpå svarade Carlsson: “Jag nödgas då ödmjukt anhålla, att herr stadsrådet och biskopen säger mig, hvad som menas med konventiklar.”—“Åh, det vet nog herrn”, sade han.—“Ja, nog har jag min mening om konventiklar”, svarade C.; “men det är ej sagdt, att våra meningar stämma öfverens”. — “Med konventiklar förstår jag”, svarade biskopen, “sådana samqväm, då män och qvinnor, yngre och äldre samlas för enkannerlig gudstjenst”. — “Jag fruktar då”, sade pastor C., “att jag redan handlat emot herr biskopens önskan. I går eftermiddag firades bröllop hos en af kyrkovärdarne i Hemmesjö, och sedan brudvigseln blifvit förrättad och middag intagen, sade kyrkovärden till mig: Jag har köpt en vacker bibel till det nygifta paret, och jag vill anhålla, att herr pastorn vill med några lämpliga ord öfverlemnna den till dem, och om det ej vore att begära för mycket, skulle jag och många med mig gerna önska, att pastorn ville inviga bibeln genom att från den samma hålla en bibelförklaring för oss. Sedan borden voro afdukade och folket inkalladt, sjöngs en psalm, jag började med bön, presenterade bibeln till brudparet och höll på husfaderns begäran en bibelförklaring, som afslutades med bön och sång. Och med sådana konventiklar ämnar jag fortsätta.” — “Hvem berättigar herrn dertill?” frågade biskopen. — “Det gör mitt ämbete och aposteln Paulus”, svarade Carlsson, “då han säger: predika ordet, håll på i tid och otid”. — “Om herrn understår sig att hålla konventiklar i mina församlingar, så skall jag skicka länsmannen på er.” — C.: “Det kan icke biskopen göra, ej heller skrämmer han mig dermed. Men då biskopen är så mycket emot bibelförklaringar i enskilda hus, huru skulle det vara att hålla dem i kyrkan?” — B.: “Åh ja, bibelförklaringar i kyrkan kan jag egentligen icke hafva någonting emot.” — C.: “Följaktligen vill jag börja dermed redan nästa söndag.” — Det var då Carlssons tur att predika i

Tegnaby. Vid pålysningen efter gudstjenstens slut sade han ifrån, att efter 15 minuters rast skulle man åter samlas i kyrkan till en bibelförklaring, hvartill sammanringning skedd med stora ringklockan. Detta var något alldeles nytt och ovanligt, hvarför nästan hela församlingen stannade kvar. Efter bibelförklaringens slut bjöd en af kyrkvårdarne pastor Carlsson jämte några andra vänner med sig hem till middag. Fram på e. m. samlades ännu flere. Man samtalade, sjöng, läste och bad och höll en riktig konventikel. Men biskopen sade aldrig ett ord till honom vidare om konventikelväsendet.

I medlet af augusti samma år erhöll C. uppdrag från svenska nykterhetssällskapets direktion att hålla nykterhetstal i kyrkorna inom Konga härad af Vexjö stift, hvilket uppdrag han till biskopens stora harm utförde, ty biskopen tyckte icke heller om "nykterhetsväsendet", såsom han behagade kalla nykterhetsarbetet i Sverge. Då biskopen såg, att han ej kunde sätta den unge prestmannen under toffel, önskade han att snart blifva af med honom. En välkommen anledning yppade sig ock, då en af presterna vid domkyrkan genom sjukdom på hösten blef oförmögen att sköta sina åligganden. Då domprosten i konsistorium framhöll nödvändigheten af att en prestman genast förordnades till domkyrkan, svarade biskopen: "Jag har ingen att sända, om icke domprosten vill taga emot den här svärmaren Carlsson". Domprosten reste sig och sade: "Får jag honom, är jag mycket belåten." — Strax derpå fick pastor C. missiv och kom på adjunktskärran. Hittills hade han fortsatt med sin kondition hos grefvinnan Cederström och bott på Åry, som är beläget i Hemmesjö socken; men nu måste han lämna denna befattning och detta angenäma hem.

I Vexjö arbetade han med glädje och välsignelse. Äfven här hade han dock sina pröfningar. Det var under denna tid, som husförhören höllos, och domprosten gaf åt Carlsson den angenämaste delen, det så kallade allmänna förhöret på eftermiddagen med tillåtelse att vidfoga några förmaningar rörande husandakt, grannsämja och nykterhet. Det första husförhöret hölls på hospitalsgården. Hospitals-sysslomannen, som sjelf var prest, hade bjudit några af sina vänner till denna högtid. Då Carlsson på eftermiddagen kom för att hålla det allmänna förhöret, var första förhöret slut, och man var sysselsatt med att intaga mellanmål, och till sin förvåning och sorg fick han se det gamla bränvinsbordet stå der i ett

hörn, och både en del prester och andra förplägades med den kära aptitssupen. Han slutade sitt förhör med förmaningar till husandakt, grannsämja och nykterhet. När han kom till sista delen, nykterheten, blefvo presterna uppmärksamma. De sutto i ett inre rum; men när Carlsson begynte tala om detta ömtåliga ämne, kommo de till dörren och räckte, fulla af förvåning, fram sina hufvuden. Han lät sig dock icke förbluffas. Sedan allt var slut, kom en af dem och sade till honom: "Men hvad tänker Carlsson på, som inblandar nykterhetssaken i husförhören? Såg han icke, att fru B., hustrun till den store brännvinsbrännaren på Thelestad, satt midt emot honom?" — "Jag kände henne icke", svarade C., "men både hon och andra torde väl behöfva både höra och lägga på hjertat förmaningar till nykterhet."

Det egentliga gästbudet skulle nu hållas. Många både från stads- och landsförsamlingen voro inbjudna. Långa bord voro dukade och lastade med rätter. Sedan måltiden var slut och borden afdukade, befans det, att de långa borden utgjordes af flera små, som nu i hast förvandlades till spelbord, kring hvilka många af gästerna slog sig ned, och kortlekarnes utdelades. Den enda protest, som C. mot detta oskick kunde afgifva, var att genast aflägsna sig. — Då de andre satte sig ned till spelborden, sade han godnatt, tog sin hatt och gick, djupt bedröfvad i sitt sinne.

Ehuru få af de rike, förnäme och lärde frågade efter husförhören, hade dock Carlsson den glädjen att se sina förhör väl besökta af det allmänna folket, och det är väl, så länge ett djupt och lefvande behof efter Guds ord förnimmes hos folket i allmänhet. Det har ock i alla tider visat sig, att öfver allt, der ett lefvande vitnesbörd aflägges, dit samlas massorna. Men då det är varmt nere i dalarne, är det kallt på höjderna.

Då Carlsson predikade i domkyrkan, saknade han aldrig åhörare, och deribland icke så få af de rike och förnäme i denna världen. En söndag efter gudstjenstens slut kom han i sällskap med en af stadens förnäma damer, fru von B—n. Hon sade, att hon ville tacka honom för predikan, men tillika göra den anmärkningen, att han gjorde för stor skilnad mellan människor. Carlsson svarade: "Det både är och *blir* skilnad mellan människor. Guds ord lär tydligt denna åtskilnad. Det talar om goda och onda träd o. s. v. Och på den yttersta dagen skall Herren Jesus, då han kommer i sitt

majestät, skilja människorna åt, såsom en herde skiljer fåren ifrån getterna.” — “Jag förstår mig icke sjelf”, sade frun; “jag uppröres af edra predikningar och nästan förargas, men jag kan ej låta bli att gå och höra dem.” Tydligt var denna fru under den förekommande nådens arbete, fastän hon gjorde envist motstånd. Der lär ock icke varit så få af hennes likar, hvilka voro kraftigt påverkade af Guds ord, men som läto sig, åtminstone för en tid, af människofruktan hindras ifrån att helt bekänna sig till Kristus.

Tvänne tilldragelser under pastor Carlsson tjenstetid i Vexjö torde förtjena att omnämnas. En söndags förmiddag, då han kom till kyrkan, öfverlemnades åt honom ett bref från biskopinnan Tegnér, i hvilket hon begärde förböner för den sjuka fröken Disa R. Men en af presterna, som äfven läste brefvet, sade: “Det går aldrig an. Här är ej vanligt att bedja för förnämt folk”. — “Det är beklagligt, om så är förhållandet,” svarade Carlsson. “Imellertid har jag här en skrifven begäran, och jag ämnar efterkomma den”. Han bad för den sjuka både före och efter predikan, och dermed fortsattes sedan i flere söndagar, till dess hon i en salig död fick gå hem till sin Frälsare. Sedan den gamla fördomen var bruten, började andra följa exemplet.

Fredags aftonen före 4 sönd. i adventet kom kurir från Stockholm med underrättelse, att kronprinsessan nedkommit med en arfprins, och med påbud, att “Te Deum” på söndagen skulle sjungas i kyrkorna. Det var Carlssons tur att predika i högmessan. På lördagsmorgonen besökte han domprosten med begäran, att han vid ett sådant högtidligt tillfälle sjelf måtte predika; men domprosten sade: “Det är bäst, att Carlsson predikar, emedan det är hans tur och det redan är tillkännagifvet i stadens tidningar. Man håller blott predikan som vanligt”, tillade han, “och efter dess slut tillkännagifves i passande ordalag den glada nyheten, som kommit från konungaborgen, och församlingen uppmanas att uppstå och hembära härskarornas Gud och alla konungars Konung sitt tack och låf i följande högtidspsalm, hvarvid musikåren och orgeln instämma.” Stater och kärer gingo i procession till kyrkan. Presterskapet och skolstaten samlades i skolans solennitetssal. Då biskopen kom och helsade på hvar och en, stannade han midt för pastor Carlsson och sade i en sträf ton: “Jag ser herrn skall predika i dag.” — “Det har tyvärr fallit på min lott”, svarade C. Biskopen fortsatte: “Jag

anhåller då, att herrn vet att sluta i tid". Carlsson svarade ödmjukt: "Skall försöka iakttaga hvad som vid ett sådant tillfälle är passande". Härtill genmälde biskopen med en bitter sarkasm: "Herrn skulle då veta, hvad som är passande". — C.: "Hvad är i afseende på predikans längd passande vid ett sådant tillfälle?" Biskopen: "En timme". Carlsson försäkrade då med en viss bestämdhet i uttrycket: "Jag skall öfverbevisa stadsrådet och biskopen, att jag både vet och kan i akttaga, hvad som är passande". — Många af de närvarande kände deltagande med den unge prestmannen, som på ett så opassande sätt behandlades af sin biskop, men Herren, den trofaste öfverherden, gaf honom nåd att med ovanlig frimodighet bestiga predikstolen och att med ledning af dagens evangelium, Joh. 1: 19—28, och Joh. 1: 8 till ingång med hänförelse predika öfver ämnet: *Vitnesbördet om Kristus*, och slutade precis på timmen.

Carlssons verksamhet i Vexjö blef icke långvarig. Sedan husförhören voro slut, julhelgen öfverstånden och komminister Elmgren återställd, måste han på adjunktskärnan, men denna gång bar det endast af till Härlöf och Öjaby, en half mil från Vexjö. Dessa församlingar voro lektor A. Melanders prebende, och Carlsson hade fått löfte om att blifva hans prebendekomminister. Han glädde sig öfver att få egna sig åt dessa små, trefliga församlingars vård och på nytt med allvar upptaga sina teologiska studier. Men Gud hade i sitt råd annorlunda beslutat, ty innan Carlsson varit i Härlöf 6 veckor, fick han oväntadt kallelse till en annan verkningsskrets.

Kallelsen och flyttningen till Amerika, år 1853.

Jorden är Herrens och hvad deruti är; jordens krets och hvad derpå bor, Ps. 24: 1. Den som älskar fader eller moder mer än mig, han är mig icke värd, Matt. 10: 37.

Då pastor T. N. Hasselquist i januari 1853 stiftade de sv. luterska församlingarna i Chicago och St Charles, beslutades på samma gång att kalla prest ifrån Sverige. Ehuru pastor J. P. Dahlstedt, stationerad i Hoffmantorp, blef föreslagen, så blef dock intet namn i kallelsen infördt, emedan man ej visste, om pastor Dahlstedt ville eller kunde komma, utan fick doktor P. Fjellstedt, till hvilken både kallelsen och ett utförligt bref sändes, införa namnet på den prestman, som han pröfvade bäst. Pastor Dahlstedt var för sin helsas vår-

dande stadd på en utrikes resa, och föga hopp fans, att han skulle vilja eller kunna åtaga sig den i fråga varande kallelsen. Dr. Fjellstedt behöll imellertid brevet och kallelsen några dagar under allvarligt öfvervägande. En morgon, då han kom upp i sitt rum, tog han fram dessa dokument, föll ned och bad, att Gud skulle visa honom, till hvem han skulle sända denna viktiga kallelse. Just som han steg upp från bönen, knackade någon på dörren, och då Fjellstedt öppnade, var det en studerande W., som sade: "Har ej tid att stiga in, skall endast bedja att få öfverlemnna ett bref från pastor Erland Carlsson." Dr Fjellstedt tog brevet och sade till sig sjelf: det är svaret på min bön. Han satte sig ned och skref genast till Carlsson och skickade honom både kallelsen och brevet. Han var så viss, att det var Guds vilja, att han utan tvekan införde pastor Carlssons namn i kallelsebrevet. Men denna omständighet, att kallelsen sålunda genom en särskild bönhörelse och Guds synnerliga ledning kom till honom, fick C. först veta genom en vän, som sjelf fått under rättelsen af Fjellstedts egen mun, och detta sedan C. i flera år varit i Amerika, och den tjänade honom då till mycken tröst och uppmuntran i hans ämbete.

Kallelsen kom alldeles oväntad och togs i allvarligt öfvervägande. Det kändes svårt och motbjudande att lemna fädernesland, släktingar och de många nådesyskonen. Men då han en morgon i bönen talat med Gud om saken, kommo ett par bibelspråk (Ps. 24: 1 och Matt. 10: 37) så lefvande och kraftigt för honom, att han måste anse dem såsom svar på sin bön. Fram på dagen fick han i en af Sverges tidningar se en längre korrespondens från Chicago, i hvilken nöden bland utvandrade landsmän under det föregående året, målades i de allra mörkaste färger. Men i stället för att afskräckas förnam han en inre röst, som sade: "Der behöfves en evangeli budbärare, som kan räcka tröstens bågare till dessa fattige, sjuke och döende immigranter samt råda och hjälpa dem. För att blifva ännu mer förvissad om Guds vilja beslöt han att lägga ut den barnsliga trons Gideonsskinn (Dom. B. 6: 36—40), såsom han brukade kalla det, och sade: om min läkare tillstyrker klimatombyte såsom gagneligt för min helsa och kungl. m:t beviljar mig permission för sex år, vill jag deri se Guds vilja och gå åstad. Han besökte genast Vexiö och rådgjorde med sin läkare, som trodde, att klimatombyte skulle verka välgörande för helsan, och skref strax derpå till dr Fjellstedt

och sade, att han i Jesu namn beslutat antaga kallelsen, så framt han erhöile kungl. m:ts permission. Dr Fjellstedt sände honom genast formulär och nödiga underrättelser. I medlet af mars erhöill han bref om att ansökan blifvit föredragen och hänskjuten till Vexjö konsistoriums utlåtande. Den 22 april beviljades permissionen på 6 år med rättighet att under tiden räkna tjensteår och vid återkomsten till fäderneslandet inträda i svenska kyrkans tjänst, äfven om återkomsten skulle inträffa före utgången af de sex åren.

Pastor C. började nu med allvar göra sig redo till den förestående flyttningen. Kristi himmelsfärdsdag, den 5 maj, predikade han afsked i Härlöf och följande söndagen i Öjaby. Den återstående delen af maj användes att taga farväl af släkt och vänner och bereda sig på afresan. Den 1:sta söndagen efter trefaldighet, den 29 maj, höll han sin afskeds-predikan i Elghults kyrka öfver gamla texten med ämne: "Själén förlorad, allt förloradt; själen frälst och allt är väl."

Han hade redan i Vexjö köpt sin biljett för resan från Kalmar till New York af en agent för ett bolag i Hamburg, och endast några få familjer och enskilda personer ifrån Vexjötrakten hade talat med honom om att få göra ressällskap. Han blef därför förvånad och ledsen, då han vid ankomsten till Kalmar den 2 juni fann, att gatorna vimlade af emigranter, ty han insåg, att ett stort ressällskap, af hvilket den största delen för honom voro obekanta personer, i hög grad skulle göra resan mödosam och besvärlig, och deri misstog han sig icke. Detta hade agenterna för det i fråga varande befordringsbolaget utan hans vetskap tillstått.

Efter att på fredags förmiddagen den 3 juni hafva predikat i Kalmars domkyrka öfver Ebr. 4 kapitel för en stor skara åhörare, deribland biskop Genberg, gick Carlsson med sitt emigrantsällskap, 176 till antalet, ombord på ångaren Gautjod. En ofantlig människomassa både från stad och land hade samlats för att säga den älskade läraren ett hjertligt farväl. Af sin styffader, Erland Danielsson, som alltid varit en huld fader och nu skjutsat sin son till Kalmar, tog han ombord på skeppet ett ömt farväl. Derpå vände han sig från skeppets akterdäck till den stora skaran på stranden och utropade: "Faren väl i Jesu namn! Vi vilja sätta möte vid nådastolen och inom himmelens port. Jesu löfte: 'Si, jag är med eder alla dagar intill verldens ände', gäller för oss i våra hem och på våra resor, i Amerika så väl som i Sverge, till

dess han har hemtat oss till sig, der vi få vara när Herren alltid." Kaptenen befalde nu: sätt maskinen i gång, och skeppet ilade åstad. Näsdukarne viftade till afsked, många tårar gjötos, och många böner uppsändes till Gud.

Resan gick öfver Lübeck, Hamburg, Hull och Liverpool. Att här beskrifva den samma, dess äfventyr och besvärligheter skulle upptaga för mycket utrymme. Endast följande skall i korthet nämnas: Till Lübeck kom sällskapet på morgonen den 5 juni, till Hamburg på aftonen samma dag. Här blefvo de nu uppehållna i 5 dagar. Den 10 juni afgingo de från Hamburg och kommo till Hull och samma dag, den 13, till Liverpool; men här blef sällskapet fördröjdt till den 28 juni, då de afgingo med segelfartyget St. Patrik tillsammans med ett stort antal utvandrande norrmän, tyskar och irländare. En svår rödsot utbröt snart ombord, och de fleste af passagerarne blefvo sjuka, 20 dogo under resan. Då vädret tillät det, höll pastor Carlsson offentlig morgon- och aftonbön och högmessogudstjenst hvarje söndag. Bland svenskarne funnos några utmärkta sångare, och deras enkla sång, som C. stundom ledde med sin violin, syntes göra ett allvarligt intryck på de medresande och på besättningen. Under den långa sjöresan hade C. god tid att läsa, och han sökte i synnerhet att göra sig så mycket bekant med engelska språket som möjligt för att kunna reda sig, när han kom till Amerika. Den 13 augusti ankrade fartyget i New Yorks hamn, och den 16 fortsattes resan via Albany och Buffalo till Chicago, dit sällskapet anlände den 22 augusti. Vid järnvägsstationen möttes och med glädje välkomnades han af medlemmar från sin blifvande församling, hvilka förde honom till norrmannen Iver Lawsens hus, der han för tillfället fick bo.

Arbetet i Chicago och kringliggande platser, 1853—1875.

"De, som med tårar så, skola med glädje uppskåra." Ps. 126: 5. Ett stort och viktigt fält låg nu här framför den nykomne läraren, fullt af mångfaldigt arbete, stora svårigheter och försakelser. Men han började sin verksamhet i Herrens namn med bön och förtröstan till honom, som förvärfvat sin församling med sitt blod och som är de sinas starkhet och seger.

Då pastor Carlssons historia är på det närmaste sammanväxt med hans församlings historia, som redan blifvit meddelad, så väl som med hela samfundets, så kan man i det

följande fatta sig kortare rörande hans lif och verksamhet såsom pastor i Chicago. Och då ordets predikan och ledningen af enskilda själar utgöra den viktigaste delen af en pastors göromål, vilja vi nu först betrakta honom såsom *predikant och själaherde*.

Hans motto som predikant var: "Lagen i dess stränghet och evangelium i dess härlighet." Han lade stor vikt på förberedelsen till predikan och sade, att dertill hörer bön, textstudium och kännedom om det andliga tillståndet i församlingen. I synnerhet under de första åren af sin presterliga verksamhet skref han sina predikningar fullständigt, men på predikstolen begagnade han endast ett kort utkast. Han tillhörde ej någon viss andlig riktning, men vinnlade sig om att predika allt Guds råd. I afseende på formen af predikan föredrog han den syntetisk-analytiska. För sin predikan hade han därför alltid ämne, men sökte ett sådant, som inneslöt texten, så att predikan, på samma gång den afhandlade ett gifvet ämne, tillika kunde blifva textuel. Såsom predikans mål ansåg han vara Guds ära samt syndares omvändelse och kristnas uppbyggelse. Det mest tilltalande i hans predikosätt för öfrigt var det enkla och det hjertliga; därför var han ock gerna hörd af alla, som hade något öra för Guds ord.

Den enskilda själavården var för honom predikoämbetets allra heligaste och hans käraste göromål, i synnerhet då det gälde att råda, trösta och vägleda väckta eller anfäktade själar. Han visste af egen erfarenhet, huru svårt det är för nödställda själar att våga begära ett enskildt samtal och huru ett enda ärligt sådant ofta är till mera nytta än många predikningar. Derfor var han alltid vänlig och deltagande. En dag kom en man in på hans ämbetsrum i gamla kyrkans undervåning och begärde att få ett enskildt samtal. Mannens hela hållning bar vitne om att han sett bättre dagar, och pastor C. misstänkte, att han var en af desse afsigkomne herremän, som ofta instälde sig och begärde enskildt samtal för att få låna eller tigga penningar. Han inbjöd imellertid vänligt den obekante mannen med sig till sitt hus, som låg nära kyrkan. Inkommen i förmaket, såg mannen förlägen ut, och på pastor C:s fråga, huru det stod till, svarade han: "Det står mycket illa till. Jag har som styrman och sjökapten farit världen rundt och på 11 år ej varit med min fot inom något tempel, förr än jag förliden juldag besökte eder kyrka. Det ord, som jag då fick höra, kastade ett nytt ljus öfver hela

mitt lif. Jag känner mig såsom den störste syndare, som jorden bär, och står på branten af evigt förderf.” — “Min vän”, sade C., “jag är glad att kunna visa eder till den Herre, som är kommen i verlden att frälsa syndare, äfven den förnämligaste.” Efter något öfver två veckors hård bättringskamp och flera samtal med pastor Carlsson erhöll den härdade sjöbussen nåd att omfatta frälsningen i Kristus och kom till frid och salig visshet om barnskapet hos Gud. Han blef sedan medlem af församlingen och efter någon tid en af kyrkoföreståndarne samt deltog med glädje och välsignelse i det andliga arbetet.

En annan gång blef han besökt af en qvinna af omkring 30 års ålder. Hon var nästan förtviflad, men omtalade sina synder och svårigheter. Han framhöll för henne Guds öfverflödande nåd och stora härliga löften; men ingenting syntes hjälpa, och efter en lång tid och många samtal var nöden lika stor, om icke värre. Slutligen sade han: “Der måste finnas ett särskildt hinder för dig; antingen ligger du i någon skötesynd, som du ej vill öfvergifva, eller har du ännu någon synd på ditt samvete, som du icke vill bekänna.” — “Ja, pastor”, svarade hon, “jag har ännu en synd på mitt samvete, som jag aldrig vill eller kan bekänna.” — “Det är just hvad jag förmodade”, svarade C. “Andra syndare hafva blifvit väckta och omvända, fått förlåtelse och frid, men du går i samma elände. Detta förvissar mig om ettdera af två ting; det ena, att samvetet kräver en öppen bekännelse af syndaren äfven inför människor, och det andra, att du ej är uppriktig. Såret kan icke läkas med denna orenhet på botten. Det är därför förgäfvets att spilla mera tid och möda på dig.” Då hon räckte pastorn handen till afsked sade hon: “Bed för mig!” — “Det vill jag göra”, sade han, “om du också lofvar att sjelf bedja. Vi vilja då gemensamt anropa Herren om nåd till en hel omvändelse och att du må kunna mottaga syndernas förlåtelse i Jesu blod.” Efter någon tid fick C. bud att besöka henne i hennes hem. Hon var sjuk till både kropp och själ. Så snart pastorn inträdde, bad hon de närvarande aflägsna sig. Hon visade sig mera stilla och sant botfärdig och omtalade nu med en barnslig öppenhet hvad som så tungt hvilat på hennes hjerta och hindrat henne från frälsningsnådens anammande och tillade: “Tror pastorn, att Gud vill frälsa en sådan eländig syndare, som jag är?” Här var nu ett tillfälle att tillämpa evangelii helande balsam. C. svarade: “Guds ord säger så, och det ljuger icke: ‘Om edra synder än vore

blodröda, skola de dock varda hvita såsom snö' m. m. 'Jesu Kristi, Guds Sons, blod renar oss af alla våra synder'. *Alla* är *alla*, både stora och små. Tror du det?" — "Ja, pastor." Han: "Tror du ock Jesu ord, då han säger: 'Hvilka I förlåten synderna, dem äro de förlåtna'?" Hon: "Ja, jag tror Jesu ord." Han: "På grund af Jesu uppdrag och befallning förkunnar jag dig i Jesu namn och för Jesu skull alla dina synders nådiga förlåtelse." Och denna aflösning skedde under händers påläggning. Denna synderska erfor en ljuf nästan öfverflödande glädje och frid, och hon blef från den dagen en stilla, ödmjuk kristen, förenade sig med församlingen och skötte med trohet och flit sin jordiska kallelse, hvarvid hon likväl aldrig försummade sin bibel och sin bönevrå.

Ännu må ett par exempel anföras bland särskilda fall af själavård. En torsdags afton efter veckogudstjenstens slut skedde anteckning till nattvardsgång. Ibland andra, som anmälde sig, var en P. tillika med hustrun. Emedan pastor C. hade sport, att P. börjat dricka, satte han ett frågetecken midt för P:s namn i anteckningsboken och gjorde följande afton besök i hans hem. Någon P. kom ej hem den aftonen, hvarför besöket förnyades på lördags qvällen. Vid sjutiden kom P. tillsammans med ett par kamrater; han och de hade druckit till munterhet, men voro ej öfverlastade. Efter en stund säger pastor C., att han önskade tala några ord enskildt med P., och de följdes åt ut i förstugan, der följande samtal uppstod: "Det är med sorg jag hört", säger C., "att herr P. skulle hafva börjat dricka; jag vill ej tro det, men beslöt sjelf tala med eder om saken." P. svarade, att det nog, ty värr, var så illa. C.: "Och ni anmälde er i torsdags qväll till nattvardsgång i morgon? Icke går det an att gå till Herrens nattvard, så länge ni är hemfallen åt dryckenskapsbegäret." — P.: "Jag vet det; men jag tycker, att jag ej kan låta min hustru gå ensam." — C.: "Min hustru går ofta ensam till nattvarden, och många andra hafva det så stäldt, att mannen går en gång och hustrun en annan gång. Imellertid bör ni inse, att det ej går an att den ena stunden gå på krogen och den andra till nattvardsbordet." — "Jag inser, att jag i mitt närvarande tillstånd ej kan gå värdigt till Herrens bord", svarade P. saktmodigt. "Jag kan icke heller tillåta eder", sade C., "att gå till nattvarden i edert närvarande tillstånd, och ni får ej förargas på mig därför, ty hvad jag gjort, det har skett i kärlek och af ömhet om edert väl. Jag hade eljes icke gått den långa

vägen och setat här och väntat på eder både i går afton och i qväll, om det icke för mig varit en samvetssak och kärleken tvingat mig.” — “Detta erkänner jag”, sade P., “och skall visst icke taga det illa upp.”—C.: “Tack för det, P., och om ni menar det af hjertat, skall det i morgon utrönas, ty då kommer ni i kyrkan, annars icke, och min innerliga bön och önskan är att få se eder i den rätta sinnesstämningen både i kyrkan och framdeles vid nattvardsbordet och äntligen i de rätta bröllopskläderna i himmelen.”

Om söndagen var han ej blott i kyrkan på f. m. utan kom på e. m. till söndagsskolan med två af sina barn. Han begärde och fick låna några goda böcker, som han flitigt läste, besökte träget gudstjänster och bönemöten, blef nykter och ordentlig. Mannen var, åtminstone för någon tid, under kraftiga nådebesök; men efter 9 månader återföll han i sin gamla syndavana och som det syntes ohjelpigt. Pastor och öfriga kyrkorådsledamöter fortforo dock att besöka honom, förmana och varna honom. Han mottog dem vänligt; de fingo läsa och bedja med och för honom, men sedan de aflägsnat sig, hände det likväl ofta, att han gick ut och drack sig full och gjorde derefter fasligt oväsen i sitt hem samt smädade både prest och församling. Han måste därför suspenderas; men utgjorde under tiden ett stadigt föremål för förmaningar. Efter att hafva stått suspenderad i nära 3 år blef han enligt konstitutionen formligen kallad att på utsatt tid och rum inställa sig för kyrkorådet. Då han kom hem till middag den dag, då han på aftonen skulle infinna sig för kyrkorådet, medförde han en stor pistol med dubbla pipor, slog den hårdt i bordet och sade till sin hustru: “Här skall du få se och veta, hvad följden blir, om icke kyrkorådet lemnar mig i fred. Med denna pistol skall jag först skjuta dig och sedan mig, och det kan du gerna gå och säga dem.”

Hustrun kom då mycket upprörd till pastor C., just som han stod färdig att lemna sitt ämbetsrum under kyrkan, och omtalade för honom mannens hotelse och var mycket bedröfvad. Pastor C. tröstade henne och tillsade henne att gå hem och blifva stilla och befalla sig och de sina i den himmelske Faderns händer; hvarken djefvulen eller hans träalar kunna röra ett hår på vårt hufvud hans vilja förutan.

Kyrkorådet sammanträdde på aftonen, men P. infann sig icke, men hans sak upptogs dock och afgjordes, och det sålunda, att han på grund af dryckenskap och ogudaktigt

lefverne blef utesluten från församlingen. Först sedan detta beslut, som var enhälligt, fattats, underrättade pastor C. kyrkorådet om mrs P:s besök och om mannens hotelse, ty han önskade ej, att P:s hotelse i någon mån skulle inverka på kyrkorådets beslut. Sedan bad man allvarligen, att Herren af nåd ville stäfa satans ondska och icke tillåta P. att skada sig sjelf eller andra, utan i stället låta exkommunikationen få lända till hans väckelse och omvändelse.

Följande söndag uppläste pastor C. denna kungörslee från predikstolen: "Enligt församlingens konstitution (V. art. 8 §) och kyrkorådets beslut tillkommer det mig såsom församlingens pastor att uppläsa följande af kyrkorådet vid dess möte förliden fredags afton fattade beslut: Tit. P. som en längre tid varit hemfallen åt dryckenskapslasten och i allmänhet fört ett ogudaktigt och förargelseväckande lefverne och för den skull i nära 3 års tid varit skild från Herrens heliga nattvard samt många gånger både af pastor och andra medlemmar af kyrkorådet blifvit i kärleken varnad och förmanad, dock utan åsyftad verkan, och som, fastän kallad, icke infunnit sig inför kyrkorådet: så är och varder härmed P. på grund af Guds ord (Matt. 18: 15—18), den apostoliska församlingens bruk (1 Kor. 5) och vår egen konstitution ifrån församlingen och dess gemenskap utesluten." Derpå tillade han: "Detta har skett med smärta och deltagande och med samma önskan, som aposteln Paulus uttalade, då han uteslöt blodskändaren i Korint, nämligen att anden måtte frälsas på Jesu Kristi dag. Och härom vilja vi såsom församling enskildt och gemensamt bedja." Den sorgliga afhandlingen afslutades med en kort bön.

P., som nog hade trott, att hans hotelse skulle afskräcka kyrkorådet ifrån att till afgörande upptaga hans sak, hade infunnit sig i kyrkan, men försigtigt tagit plats i en undan gömd vrå. Han fick därför sjelf höra sin exkommunikation, den kristliga ande, i hvilken den utfördes, och bönen för hans omvändelse och frälsning. När han därför kom hem från kyrkan, var han nedstämd och dyster, stannade hemma och besökte icke krogen den dagen. Det dröjde dock icke särdeles länge, förr än den gamla fienden, dryckenskapsbegäret, återtog sitt gamla herravälde, och han sjönk allt djupare. Slutligen öfvergaf han familjen och bodde på ett s. k. "boarding house." Efter någon tid angreps han af en svår och långvarig sjukdom och intogs på Cook county's hospital, der ett par af svenska luterska Immanuelsförsamlingens diakoner vid sina söndagliga

besök träffade honom. Med tacksamhet mottog han en till honom framräckt andlig traktat, och detta gaf anledning till ett andligt samtal. P. visade härunder en botfärdig syndares djupa förkrosselse. I stället för att visa missnöje öfver att hafva blifvit bannlyst sade han, att han väl förtjenat denna hårda tukt och att han förundrade sig öfver det myckna tålamod, som både Gud och människor haft med honom. De båda diakonerna anförde några bibelspråk och höllo bön med honom, innan de aflägsnade sig. Han bad dem vara välkomna åter och uttalade tillika önskan att få tala med församlingens pastor, hvilken ock några gånger besökte honom. Han fann hos honom en botfärdig syndares vanliga kännetecken, framhöll frälsningen i Kristus för honom såsom tillräcklig för den största syndare, tillsade honom syndernas förlåtelse och meddelade honom Herrens heliga nattvard. Mannen dog efter några dagar med frid i Jesus och var i sanning en brand, ryckt ur elden.

Pastor C. omtalar flera fall, der exkommunikationen i Guds hand fått vara ett medel till att väcka långt bortkomna syndare till besinning, hvilka, om de icke träffats af kyrkans bannlysning, troligen skulle fortfarit i säkerhet och dött i ottron och sina synder. Deremot har medvetandet om att de varit uteslutna från Guds församling väckt oro och bekymmer hos dem, i synnerhet när nöd och död kommit öfver dem. Vi skulle kunna anförä många sådana exempel ur hans mångaåriga och rika erfarenheter såsom pastor, men utrymmet medgifver det icke. Men under rubriken *enskild själavård* vilja vi anförä ännu ett par exempel.

En dag kom en äldre qvinna långväga ifrån. "Pastorn torde ursäktas, att jag vågar komma till besvär", yttrade hon. "Orsaken härtill är min stora, andliga nöd och att herr pastorn för öfver 20 år sedan var redskap i Guds hand till min väckelse och omvändelse. Den första tiden derefter var en ljuflig tid. Detta ändrade sig dock med tiden, och jag måste genomgå mörka och hårda pröfningar. Åter igen fick jag förnimma kraft af Guds ord och tröst i bönen och mången gång ibland saliga stunder vid nattvardsbordet. Herren uppfylde löftet: 'För de rättfärdige skall ljus uppgå igen och för fromma hjertan glädje'; men nu har jag i lång tid vandrat i tjockt mörker och haft häftiga frestelser. Jag har ropat mig trött, men intet svar och ingen hjälp förnummit. Det synes, som om Gud öfvergifvit mig, och det ropar inom mig: du är och

blir en fåvitsk jungfru. Och detta är jag benägen att tro, ty jag känner mig mycket illaluktande. En slocknande veke luktar alltid illa. Ingen människa kan föreställa sig mitt djupa elände." I sin djupa nöd och tröstlöshet frågade hon, om för henne kunde finnas någon hjälp i himmelen eller på jorden, något tröstens ord, något hopp mer. Pastor Carlsson visade henne då på Herrens ord i Matt. 12: 20: "Ett krossadt rör skall han icke sönderbryta, och en rykande veke skall han icke utsläcka, till dess han utför domen till en seger." Upprepande detta språk, tillade pastorn: "Känner du icke igen dig? Det gäller dig, du krossade rör, du rykande veke. Herren vill icke sönderbryta dig, han skall icke utsläcka veken i din tros-lampa, utan i stället utföra domen, afgörandet till seger."

Detta ord mottogs såsom läskedryck af hennes nödställda, törstande själ, och hon tycktes börja skåda igenom töcknet. Men ännu var det en sak, som hon önskade klarhet uti, nämligen den egentliga skilnaden mellan de visa och de ovisa jungfrurna. "De ovisa", svarade pastorn, "äro de, som låtit sig nöja med den första bättringen. De visa åter togo olja i sina käril, d. v. s., de behöfde den dagliga bättringen, de behöfde en daglig syndaförlåtelse, daglig rening i Lammets blod. De äro icke tvärsäkra, utan behöfva hvarje stund den helige Andes ledning, tröst och vitnesbörd. Med ett ord, de behöfva Guds nåd hvarje dag." — "Då, pastor", utbrast hon med stor glädje och frimodighet, "då är jag ingen fåvitsk jungfru. Nu går jag tröstad hem, ty Herren skall utföra sin dom till en seger!"

Under ett af de första åren af sin vistelse i Chicago blef pastor Carlsson bekant med en amerikansk dam från Pittsburg, Pa., der hon varit medlem af engelsk-luterska församlingen, den tid dr Charles P. Krauth var dess pastor. Hon beklagade, att hon i Chicago saknade de stora andliga förmåner hon haft i Pittsburg och särskildt den att hafva haft en trogen själaherde, med hvilken hon i förtroende kunde meddela sig, och tillade: "Näst min Gud och Frälsare finnes det i hela verlden ingen, för hvilken jag hellre och lättare kan utgjuta mitt hjerta, än min pastor." Detta var en hel predikan för pastor Carlsson, och han gjorde det till ett ännu vigtigare böneämne att kunna rätt bemöta och leda de själar, som blifvit anförtrödda åt hans vård, och att han måtte få nåd att likna sin Frälsare, den store Öfverherden, hvilken i stor

mildhet och vänligt medlidande såsom ingen annan "vet att tala med de trötte i rätt tid."

Han kunde dock stundom äfven vara rätt allvarsam och sträng, när sådant behöfdes. Så funnos i hans församling i Chicago ett par äkta makar, som båda bekände sig vara kristna, men aldrig kunde lefva i frid och endrägt tillsammans. Efter att hafva besökt och samtalat med dem flere gånger hvar för sig lät han dem båda tillsammans anföra hvad de hade emot hvarandra. Sedan hvar och en fått framlägga alla skäl till missnöje med motparten, reste sig pastorn och sade med högtidlighet och eftertryck: "Vänner! I skullen såsom äkta makar vara hvarandra till stöd och uppmuntran, och I ären i stället till hvarandras börda och förderf. I bekänner eder vara kristna, men i edert inbördes förhållande visar sig icke minsta tecken af lefvande kristendom. Och om der ännu finnes den minsta gnista qvar, så skall den snart utsläckas. Kunnen I icke förstå djefvulens snara? Han vill störta både eder och edra barn i förderf och förtappelse. Den enda vägen att undfly är att göra bättring och, i stället för att klaga på hvarandra, inbördes bekänna synderna och bedja för hvarandra."

Dessa skarpa, allvarliga ord fingo genom Guds nåd tjena till att väcka dem och låta dem se den afgrund, som hotade dem. Under djup sorg och förskräckelse bekände de för hvarandra sina fel, sin kärlekslöshet, häftighet och hårdhet, räckte hvarandra handen till förlåtelse och lofvade att aldrig säga ett ord mer om de gamla svårigheterna. Den sköna försoningsakten beseglades med gemensam bön. Pastorn gaf dem några råd, huru de under gemensamt bruk af Guds ord och bönen i sitt hem skulle kunna vinna kraft att vandra såsom kristna höfves, och så gingo de till sitt att börja ett nytt lif. De nämnda makarne hafva sedan den tiden lefvat i endrägt och frid, fostrat sina barn i Herrens fruktan och varit hvarandra ett stöd på vägen till himmelen.

Ehuru åtskilliga exempel redan anförts ur pastor Carlssons erfarenheter i den enskilda själavården, må dock ännu ett nämnas, som gifver en inblick uti de svåra och säregna fall, hvilka en själasörjare stundom får på sin lott att behandla. En person, som en längre tid stått under Andens väckande inflytande, men ännu var i förfärligt mörker och bragt nära förtviflan, kom en dag till pastor Carlsson i mycket upprördt tillstånd. Med stirrande blick och darrande röst anhöll han att i förtroende få omtala sin nöd. Då pastorn bjöd honom att oför-

behållsamt och med fullt förtroende utgjuta sitt hjerta, bekände den besökande under konvulsivisk gråt följande: "Jag har i Sverige begått två dråp, och jag tror, det jag ej kan få frid, med mindre än jag återvänder dit, lemnar mig i myndigheternas händer och lider det straff, som den borgerliga lagen ålägger." — "Har du omtalat dina svåra brott för någon annan?" — "Ja, jag har bekänt dem för två präster förut." — "Hvad råd gäfvo de dig?" — "De trodde, att jag borde öfverlemna mig i rättvisans händer, i synnerhet som mitt samvete fordrar det." — "Obetingadt kan jag icke tillstyrka det samma", säger pastor Carlsson. "Det beror på om dödsfallen ansågos eller misstänktes såsom mord och om någon annan blifvit misstänkt eller fått oskyldigt lida." Svaret blef: "Det ena dödsfallet ansågs för mord eller själfmord, och hvarken jag eller någon annan misstänktes. Det andra, som var en följd af förgiftning, ansågs såsom hjertslag och misstänktes aldrig såsom mord. O, så gräsligt! Det var ende sonen i en förmögen familj, och det är nu fem år sedan det skedde." — "Under dessa omständigheter", svarar pastor Carlsson, "måste jag på det bestämdaste afråda resan till Sverige och upprifvandet af dessa sår. Morden voro grymma, hemska synder. Men att nu efter fem år, då ingen människa har blifvit misstänkt eller lidit orättvist för de samma, upprifva såren igen är också grymt och obarmhertigt. Ty föräldrarne, som så djupt sörjde förlusten af sin ende son, skulle råka i en ännu djupare sorg, om de finge veta, att hans död förorsakades af en elak och grym människa, och de kunde så förbittras, att det blefve till skada för deras helsa och deras frälsning. Men att du tror, att du snarare skulle erhålla syndernas förlåtelse och komma till frid, om du finge lida det lagliga straffet, är en orätt föreställning. 'All din blod och all din gråt kan ej din synd afplana'. Du behöfver Jesu blod, som renar från alla synder, äfven blodröda och himmelsskriande. Om du lede döden tio gånger, skulle det icke kunna försona dina brott. I stället får du såsom en arm, fördömlsevärd syndare säga och tro: 'Jesu blod min synd afplanar; Jesus hafver allt betalt.' Denne syndare fick nåd att tro förlåtelsen och reningen i Jesu blod och blef en stilla och ödmjuk kristen, som sedan ofta sjöng: 'Jag aldrig kan förglömma, att detta stoft fick nåd.' Den vigt, som den enskilda själavården har i den pastoral verksamheten, har föranledt mig att uppehålla mig så länge vid detta ämne.

Pastor Carlssons förhållande till barnen och ungdomen.

Näst predikan och själavården har pastor C. ansett barnens kristliga uppfostran vara af allra största vikt. Vi hafva sett, att han började med lördagsskola redan i Sverge. Han hade icke varit i Amerika i sex veckor, förr än han fått en församlingsskola i gång, såsom förut blifvit nämndt. Tredje hösten af sitt vistande i Amerika lyckades han förmå församlingen att bygga ett eget skolhus. Då gamla kyrkan på hösten 1859 upplýftes och försågs med en 10 fot hög undervåning, blef genom hans bemödande ett stort och passande rum i södra ändan af denna undervåning afskildt för skolans räkning och det gamla skolhuset med fördel försåldt. Församlingens skol- och nattvardsbarn har han alltid betraktat såsom det angenämaste och tacksammaste fält, och katekisationen har varit hans lust. Så länge vi endast hade Luthers lilla katekes med några bibelspråk under hvarje stycke, brukade han en särskild ledtråd för den kateketiska undervisningen både på svenska och engelska, som han sjelf hade utarbetat och hvilken sedermera lades till grund för vår synods nu varande katekesförklaring. Han lyckades genom sitt sätt att gå till väga uppväcka barnens lust och intresse för den kateketiska undervisningen, och detta gjorde, att han aldrig hade någon svårighet för att få barnen till att lära sig katekesen utantill.

Åt söndagsskolan egnade han en synnerlig uppmärksamhet. Han hade sjelf en stor bibelklass, i hvilken nattvardsbarnen efter konfirmationen årligen upptogos och ur hvilken han erhöll sina bästa söndagsskollärare. Med de senare höll han hela tiden i Chicago ett skolläremöte hvarje lördags afton, då den gemensamma lexan för följande dagen genomgicks. I Andover var han superintendent för söndagsskolan och hade äfven en stor bibelklass samt ledde det allmänna förhöret. Hans arbete på detta område har redan burit många sköna frukter, och många hafva välsignat honom för den undervisning och uppmuntran de fingo emottaga af honom under barndoms- och ungdomstiden.

Pastor Carlsson såsom missionär.

Visserligen var till en början hela hans arbete en missions verksamhet, men utom sina egentliga församlingar i Chicago och St. Charles-Geneva, hvilka han med omsorg

skötte, använde han en stor del af sin tid på missionsresor till andra nybyggen och städer, der landsmän bodde och vistades. Efter att vid synodalmötet i Galesburg i oktober 1853 hafva besökt Moline, Rock Island, Davenport och Geneseo samt försökt att resa till Minnesota, men på grund af den sena årstiden måst återvända, företog han redan i november samma höst en resa till Elgin, Rockford och De Kalb, och på de båda sist nämnda ställena stiftade han tidigt följande år församlingar*. Efter konferensmötet i Mission Point, ett norskt nybygge i La Salle co., Ill., i april 1854 anträdde han den långa och på den tiden besvärliga resan till Minnesota och stiftade derunder de sv. lut. församlingarna i St. Paul, Chisago Lake och Marine Mills landtförsamling samt besökte också andra ställen. På denna resa använde han sex veckor och höll öfver 30 predikningar och bibelförklaringar. På hemvägen besökte han Pecatonica, Rockford, Elgin och St. Charles samt tillbringade pingsthelgen på sist nämnda plats.

Vid återkomsten till Chicago fick han spörja, att baptisterna under hans långa bortovaro sökt sönderslita hans församling och att den obehagliga gästen koleran kommit dit och börjat sina svåra härjningar. Efter att hafva fortsatt arbetet en tid i och omkring Chicago lemnade han under sommaren 1854 arbetet hemma omkring för en veckas tid och begaf sig på resa till Indiana, der La Fayette, West Point, Attica, La Porte och Baileytown besöktes. De två senare besökte han sedan åtminstone två gånger på året, till dess annorlunda kunde anordnas. St. Charles och Geneva besökte han regelbundet första söndagen i hvarje månad och fortsatte på måndagen och tisdagen den ena månaden till De Kalb, Dixon och Fulton och måndagen och följande dagar den andra månaden till Rockford, Pecatonica och Elgin och fortfor dermed, till dess flere lärare kunde erhållas. Han gjorde någon gång ibland ett söndagsbesök i synnerhet i Rockford, som redan då lofvade att blifva ett viktigt fält. 1855 i februari besökte han på nytt de olika platserna i Indiana och stiftade då i West Point "den sv. ev. lut. församlingen af Indiana", hvarom kommer att berättas i historiken öfver nämnda församling.

1856 på sommaren besökte han åter Minnesota och de församlingar, som han der hade bildat och hvilkas pastor P. A. Cederstam nu var. Han helsade äfven under hemresan på

* Rörande De Kalb måste denna uppgift antingen vara ett misstag, ty dess stiftelseår uppgifves vara 1859 i den statistiska tabellen och andra dokument, eller ock syftar den på en tidigare organisation, som sedermera icke egde bestånd. Utgif. anm.

hos pastor Norelius, som då var stationerad i Red Wing och Vasa.

I september 1859 företog han en missionsresa till östra Michigan, hvilken är omnämnd i ett annat kapitel af denna afdelning. Här vill jag blott nämna följande: Platsen, som han besökte, hette Lisbon i närheten af Grand Rapids. En man derifrån hade varit i Chicago, träffat pastor Carlsson och bedt honom hjertligen, att han måtte besöka svenskarne i Lisbon. C. reste dit. Folket blef utom sig af glädje. Gudstjenst bestämdes till följande dag (lördagen) i ett skolhus, dit alla, som kunde krypa eller gå, samlades. Många hade bott der i fem eller sex år, men aldrig förr haft besök af svensk prest. Då gudstjenst börjades med den väl bekanta psalmen:

”Hit, o Jesus, samloms vi
att ditt helga ord få höra” m. m.,

qväfdes sången af gråt, och först efter en lång stunds uppehåll kunde man börja igen. Om söndagen hölls gudstjenst både på för- och eftermiddagen. Flera barndop förrättades. I en familj voro tre barn odöpta, det äldsta en gosse på sju år. Modern var en from kvinna, som talat med sin son i andliga ting och undervisat honom. Han sade sjelf, att han ville blifva ett Guds barn och höra Jesus till, och trodde verkligen som ett barn. Vid dopförrättningen stod han mellan föräldrarne på golfvet. Det andra i ordningen, mellan 2 och 3 år, stod på en stol och höll i faderns hand, och det tredje höll modern på sina armar. Stunden var högtidlig, och nästan alla närvarande rördes till tårar.

Enligt sin sedvänja stiftade han icke församling vid första besöket, ehuru han äfven här i vildmarken fann en och annan lefvande kristen. Utan några sådana, som kunde blifva till en surdeg, ansåg han ej att församling borde stiftas, utan att i stället till en början borde platsen blifva endast en predikoplatz, der folket söndagligen samlades och läste någon af våra väl kända postillor, samt att presterliga besök så ofta som möjligt gjordes och den andliga marken sålunda förbereddes för en ordentlig församlingsorganisation.

Alla de långa och besvärliga missionsresorna de första åren gjorde pastor C., i likhet med de andre våra förste prester från Sverige, utan uppdrag eller upmaning af någon missionsstyrelse och utan löfte om ersättning eller resekostnadernas betäckande. Vårt folk mottog med glädje de lärare, som besökte dem, samt upptog gerna små kollekter för de besökande,

hvilka kollekter stundom icke betäckte resekostnaderna, men stundom lemnade något öfverskott. Det var dock icke för lönens skull som våra förste prester så villigt underkastade sig dessa besvär och mödor, utan för Herrens skull och för att samla våra förskingrade landsmän till den gode herdens hjord. År 1865 företog pastor C. på uppdrag af synodens missionskommitte i sällskap med pastor A. Andrén en lång missionsresa. De arbetade tillsammans från augusti månads början i 6 veckors tid i New York, hvarunder Gustaf Adolfs församling derstädes stiftades och början gjordes både för verksamheten i Brooklyn och för immigrantmissionen i Castle Garden.

Men huru kunde hans församlingar, kan man med skäl fråga, vara belåtna dermed, att deras pastor var så ofta och mycket borta. Med församlingen i St. Charles och Geneva var den öfverenskommelsen gjord, att han skulle besöka den samma första söndagen i hvarje månad, och denna förbindelse uppfylde han punktligt med högst få undantag under de tio år, han betjenade den. Immanuelsförsamlingen var i ordets sanna bemärkelse en missions- och missionerande församling, som var glad och belåten, om pastorn endast kunde vara hemma, i synnerhet under de första åren, hvarannan söndag, och unnade sin nästa så godt som sig sjelf. Han införde den ordningen i sina församlingar så väl som i alla dem han stiftade, att ordentlig läse-gudstjenst enligt handboken förrättades hvarje söndag, då pastor ej var tillstädes. Goda predikningar lästes, och folket besökte kyrkan nästan lika talrikt, som då pastorn var hemma. I en vakant församling var den diakon, som fått i uppdrag att, då pastor icke var närvarande, leda gudstjensterna, litet predikosjuk och ville därför hellre sjelf predika än läsa en predikan. Detta framkallade missnöje och oro i församlingen; men pastor C. förmanade folket att lugna sig. "Detta är ett ondt, som rättar sig sjelft", sade han. Imellertid blefvo gudstjensterna litet besökta, och den ifrige diakonen började äfven att tröttna, och då han beklagade sig för pastorn, att folket icke ville gå i kyrkan, sade pastorn till honom: "Min vän borde förstå, att han har för liten kunskap och för litet förråd i fataburen för att föda och leda en församling." Vid nästa årsstämma blef en annan vald att, då prest icke var tillstädes, leda gudstjensten, och den predikosjuka diakonen var nu den förste, som föreslog, att en god postilla af församlingen skulle inköpas och att

den föreläsande ur den samma skulle läsa predikan för dagen, hvilket goda bruk blef infördt, och de gudstjenstbesökandes antal förökades.

Arbetet bland immigranterna.

En annan viktig gren af pastor Carlssons verksamhet i Chicago var arbetet bland våra immigranter eller, såsom vi nu mera skulle kalla det, "Immigrantmissionen." Härmed måste han göra början redan dagen efter sin ankomst till Chicago. Största delen af hans resällskap skulle fortsätta resan till Chisago Lake, Minn., och måste gå med kanalbåt till La Salle och derifrån med hästskjuts till Rock Island och sedan med ångbåt. Han måste hjälpa dem i Chicago att göra kontrakt med kanal-kompaniet och hjälpa dem ombord på den afgående kanalbåten. Afskedet från detta sällskap, kort förr än båten sattes i gång, var, säger C., ett af de bittraste ögonblick, som han någonsin upplefvat. Medlemmarne af detta sällskap voro, då de omkring 12 veckor förut gingo ombord i Kalmar, nästan obekanta med hvarandra; men de hade under den långa och besvärliga resan ej blott blifvit bekanta utan så innerligt fästa vid hvarandra, att det var med den bittraste smärta som de nu måste skiljas åt. C. hade ock varit dem till mycken hjälp och uppmuntran. Äfven nu talade han vid kaptenen på kanalbåten att i La Salle hjälpa dem att få skjuts till Rock Island och med formännen uppgöra kontrakt, hvilket denne ock både lofvade och gjorde, och deras resa gick lyckligt och väl. Några familjer och en del enskilda personer af sällskapet måste stanna i Chicago. De hade hvarken biljetter eller medel att resa längre. För dessa fick han mycket bestyr och bekymmer. Han måste hjälpa dem att hyra rum, köpa de nödvändigaste husgeråd och i vissa fall försöka att skaffa dem arbete. Detta var början. Rummet tillåter icke att redogöra för detta arbete bland invandrarne, hvilket utgjorde hans mest ansträngande och bekymmersamma verksamhet i Chicago. Endast en tilldragelse såsom exempel må nämnas. En dag, då han hade mött ett större sällskap vid "Michigan Central Depot" och hulpit dem att få ut deras resegoods och hyrt en stor forvagn, på hvilken man lassade allt immigrantgodset, kistor, säckar, koffertar m. m. för att föra det öfver till stationen på vestsidan, var Carlsson uttröttad och klättrade upp på toppen af detta väldiga lass för att gå med till vestsidan och hjälpa dem att köpa biljetter

och att få "checks" på deras saker. Då de passerade Lake-gatans bro, åkte pastor C. på detta lass af immigranter och säckar och mötte der en bekant amerikan, som ropade: "Halloo, halloo, pastor Carlsson! Have you changed business?" C. svarade: "No Sir, I am in my Father's business and follow my Master's example, who was among the poor and sick and needy to comfort and help them." Han var verkligen outtröttlig uti att råda och hjälpa våra nykomne landsmän. Han gjorde det redligt och utan ersättning, af kärlek till Herren och behöfvande och nödstälde landsmän, ibland hvilka han ofta bad och talade Guds ord vid sjelfva järnvägsstationen, der de ock gemensamt uppstämde en och annan af våra sköna kyrkopsalmer.

Hvem minnes icke, huru hans hus och skolrummet vid sidan af kyrkan ofta voro uppfyllda af immigranter och deras saker, påminnande om ett Castle Garden i miniatyr? I detta sitt arbete erhöll han en betydlig hjälp och lättnad, då 1867 en immigranthjelpförening stiftades i Chicago och på våren 1868 ett stort immigranthus bygdes på hyrd tomt i hörnet af Indiana- och Michigan-gatorna. I detta hus höll pastor C. ofta predikningar och uppbyggelsestunder bland immigranterna; men bestyret med deras resor m. m. var han nu befriad ifrån, emedan föreningen utsåg och lönade en agent. Den förste af desse var Fr. Nilson, nu bosatt i Chicago, och efter honom Erik Stone, som tjenade i några år, men derefter blef "deputy sheriff" i Chicago. Den siste, som tjenade som denna förenings agent, var Fr. Brown med det "långa håret". Järnvägsbolagen togo sedan immigranterna om hand och befordrade dem genom sina egna män. De tjenester, som pastor Carlsson under de första 14 @ 15 åren gjorde våra nykomne landsmän vid deras genomresa i Chicago, erkännas ännu med tacksamhet af de gamle nybyggarna, och nästan i hvarje nybygge vester om Chicago träffar man ännu sådana, som erkännande omtala, huru han var dem till råd och hjälp och att han var den förste svenske luterske prest de hörde i Amerika. Genom dessa gynsamma intryck befrämjades den allmänna kyrkliga verksamheten i nybyggena.

Carlsson såsom bokhandlare och publicist.

På annat ställe kommer den luterska tryckföreningens historia att vidröras. Här skall blott i korthet nämnas något om den del, som pastor Carlsson tog i dess verksamhet. För.

eningen började sin verksamhet i januari 1859, och dess bokhandel och tidningsaffärer inrymdes i skolhuset bakom den gamla kyrkan på Superiorgatan. Pastor C. skötte från början bokhandeln, och efter 9 månader, då E. Norelius af sjukdom var nödsakad att lemna redaktörskapet för tidningarna, skötte han med biträde af Jonas Engberg äfven de båda tidningarnas redigering till hösten 1864, då dr A. R. Cervin öfvertog redaktörsbefattningen. Bokhandeln utvecklade sig från så godt som intet till en stor affär. Carlsson var bekant med bokhandlare i Sverge och erhöll från dem, i synnerhet C. W. K. Gleerup i Lund, böcker på fördelaktiga villkor. Böckerna såldes billigt och med rask omsättning; nästan inga andra agenter användes än våra prester, hvilka han icke beviljade någon kommission. Han bedref denna affär sjelf utan någon ersättning (ty han utgaf tidningarna och skötte bokhandeln utan lön), derför ansåg han, att de borde åtaga sig att sprida tidningar och böcker utan ersättning. Affärerna fortgingo och utvecklade sig alltjämt, och 1870 flyttades alltsammans till en präktig affärslokal på norra Clarkgatan. Der befunno sig både bokhandel, tryckeri och tidningar, då den stora Chicagobranden den 8 och 9 oktober 1871 lade alltsammans i aska. Tryckföreningen förlorade öfver \$10,000 och erhöll endast \$5,000 i brandförsäkring. Genom C:s enträgna bemödanden fortsattes tidningarna genast, till en början i Aurora, Ill., och bokhandeln, som, när eldsvådan inträffade, hade 11 stora boklärar på tullkammaren i New York, öppnades åter före årets slut på vestsidan i Chicago, och affärerna gingo framåt. Hvad som imellertid gjorde C. trött och ledsen var den agitation, som uppkom emot tryckföreningen och som ej upphörde, förr än målet nåddes: tillintetgörandet af synodens tryckförening. Gamla och Nya Hemlandet såldes 1873 och bokhandeln 1874 för en summa af tillsammans \$27,000. Man måste erkänna, att denna summa var frukten förnämligast af C:s långvariga, lönlösa och trägna arbete; men derför har han erhållit ett ringa erkännande.

Pastor Carlssons ställning till vårt samfund och dess inrättningar.

Han har utmärkt sig för trohet emot och arbete för det allmänna bästa. Han har ock haft många viktiga uppdrag och befattningar inom vårt samfund. Sålunda tog han en

viktig och verksam del i utarbetandet af vår församlingskonstitution 1857 och dess revidering 1870.

Från vårt läroverks början till 1889, då han för sjuklighet måste nedlägga sin befattning, hade han varit medlem både af läroverksdirektionen och uppfostringskommitteen. Han tjänade såsom direktionens ordförande från 1860 till 1870 och sedan från 1878 till 1882 och åter igen åren 1884 till 1887. Han var läroverkets skattmästare från 1860 till juni 1868*, då P. L. Hawkinson valdes till denna befattning. Sedan innehade C. tjänsten igen åren 1887—1889, under hvilken tid han tillika var läroverkets allmänna syssloman (general manager). Såsom sådan och såsom ordförande i läroverkets byggnadskommitte måste C. åtaga sig förnämsta bestyret och bära det tyngsta ansvaret för nya läroverksbyggnadens i Rock Island uppförande. Om denna byggnads uppförande fattades först beslut jubelåret 1883 på synodalmötet i Red Wing, Minn., och den blef så vida färdig, att den kunde invigas vid synodens sammanträde i Rock Island 1889.

I många år har C. varit Illinois-konferensens kassör och dess ordförande, tills han 1881 i Lindsborg, Kansas, valdes till synodens president, hvilken syssla han innehade till synodalmötet i Galesburg 1888, då han för sin försvagade helsas skull undanbad sig ett återval. Dessutom har han ej blott varit medlem utan äfven ordförande i många och viktiga kommitteer, ibland hvilka katekes-komitteen onekligen är den viktigaste, och i hvilken han var ordförande från 1874, till dess katekesen blef färdig och af synoden antagen 1879, och på hvilken bok C. torde hafva nedlagt mera arbete, omsorg och möda än någon annan medlem af synoden.

Pastor Carlssons flyttningar

hafva ej varit många, och är det därför icke mycket att säga derom. Efter nära 22 års träget arbete i Chicago och efter erhållen full visshet om Guds vilja beslutade han att lemna sin kär vordna församling derstädes och antog den för andra gången till honom utfärdade kallelsen från sv. ev. luterska församlingen i Andover, Ill., dit han flyttade de sista dagarna i april 1875. Här fick han en lugn och angenäm verkningskrets och brukade säga, att han i Andover tillbringat sina lugnaste dagar i Amerika. Men äfven här öfverhopades han

* Normannen Andrew Nilsen i Chicago valdes visserligen först till skattmästare, men pastor Carlsson måste under tiden sköta hela befattningen och föra räkenskapsböckerna.

af många göromål och bestyr för vårt samfund i allmänhet och vårt läroverk i synnerhet. Dessutom måste han åtaga sig vården om och arbetet för Ill.-konferensens barnhem, som har sin plats i Andover, och tjänade såsom ordförande och kassör under de 12 år han var pastor i Andover. Hemmet var skuldfritt, då han 1887 flyttade från Andover. Nedbruten till helsan genom öfveransträngande arbete, träffades han på våren 1884 af ett slaganfall, som gjorde det omöjligt för honom att predika eller sköta församlingen, och ehuru han samma år fick en trogen medhjelpare uti pastor August Johnson och många af församlingens medlemmar önskade, att han skulle stanna qvar såsom församlingens pastor, ansåg han sig dock icke kunna eller böra göra det, då han icke kunde fullgöra sina åligganden. Af slaganfallet hade dock hans själsförmögenheter ej tagit skada, hvarför han ännu kunde arbeta vid skrifbordet. Efter att hafva öfverlemnadt sig och sin sak i Guds hand och på sina läkares tillstyrkan afsade han sig församlingen i Andover och antog den af läroverksdirektionen till honom den 29 december 1886 utfärdade kallelsen såsom läroverkets syssloman, hvilken syssla han först innehade ett års tid såsom på prof. I juli 1887 flyttade han med sin familj till Rock Island. Detta var hans andra flyttning, sedan han kom till Amerika. Han har alltid beklagat och ogillat presters ofta förekommande flyttningar inom vår synod och fruktar, att denna fråga icke alltid behandlas så samvetsömt, som den borde.

Vid direktionens möte i juli 1887 fick han äfven uppdrag att vara läroverkets skattmästare, hvilken syssla tillsammans med sysslomansbefattningen blef för honom och hans redan svaga helsa för mycket. Han måste därför vid nyåret 1888 taga sin son Samuel till medhjelpare, och vid synodalmötet 1889 var han till följd af sin nedbrutna helsa tvungen att helt och hållet draga sig till baka och upplösa sin förbindelse med läroverket. Hvad C. genom Guds nåd varit för vårt samfund och vårt gemensamma läroverk är ännu icke allmänt bekant. Han har haft att kämpa med många svårigheter och deribland med ogrundade misstankar och mindre ädla, hemliga planer. Historien skall dock fälla ett rättvist utslag, och Gud, som känner allting, skall låta det komma i ljuset, som är fördoldt i mörkret.

Pastor Carlssons helsa har alltid varit skral och vacklande. Han var allvarsamt sjuk flere gånger i Sverge. Efter ankomsten

till landet angreps han i augusti 1854 mycket starkt af kolera. Äfven af andra sjukdomar har han haft många anfall. Mest har han dock lidit af lefversjukdom, och 1860 på hösten vistades han af denna orsak 3 månaders tid å d:r Passavants hospital i Pittsburg. Något bättre blef han, sedan han på tillstyrkan skaffat sig ett hem i norra delen af Chicago, der det var helso-sammare; men blef der utbränd i den stora Chicagobranden.

Efter sin resignation i Rock Island hade han ämnat åter-vända till Chicago, men hans läkare afrådde honom bestämdt och sade: "Skall eder helse kunna förbättras, så måste ni skaffa er ett hem på landet, der ni kan vistas mycket i den fria luften och hafva någon passande sysselsättning och helst i något mildare klimat". I öfverensstämmelse härmed beslöt han att skaffa sig ett hem nära Lindsborg i Kansas, der han köpte en farm på 240 acres en mil öster om staden. Der har han uppfört sig en bekväm bostad och lagat sig ett trefligt hem, som han kallar "Rostad" efter en för hans familj kär plats i Sverige. Han önskar och hoppas att på denna lugna och trefliga plats efter det långa och ansträngande arbetet få tillbringa sina återstående dagar i frid och beder, att Herren Jesus genom sin nåd, sitt ord och sin Ande måtte bereda och hålla honom redo till den sista flyttningen. Hans valspråk är: "Ingen af oss lefver sig sjelf, och ingen dör sig sjelf. Lefva vi, så lefva vi Herren, och dö vi, så dö vi Herren; ehvad vi lefva eller dö, så höra vi Herren till" (Rom. 14: 7, 8).

Pastor Carlsson är sedan den 25 maj 1855 gift med Eva Charlotta Anderson, född i Timmelhed den 11 mars 1829. Hon kom till Amerika i sällskap med föräldrarne 1851 och har varit honom en utmärkt duglig och trogen hjälparinna i lifvets strider. Deras äktenskap har varit välsignadt med 9 barn, af hvilka 4, 2 söner och 2 döttrar, hafva kommit till mogen ålder. Äldsta dottern, Anna Fredrika, gift med pastor C. A. Evald, dog i Stockholm under en resa i Sverige den 27 november 1880. Dottern Emma Kristina blef också, sedan 1883, gift med pastor Evald. Sonen Ebenezer är apotekare i Lindsborg och i äktenskap förenad med pastor Jonas Swenssons enda dotter, Anna. Sonen Samuel, gift med Maria Matilda Edberg sedan 1888, är hemma hos föräldrarne för att på deras gamla dagar vara deras hjälp och stöd. Båda sönerna hafva graduerat vid Augustana College i Rock Island, Ill.

Sjette kapitlet.

De svenska luterska församlingarna i St. Charles, Geneva och De Kalb, Ill.

DE bekanta platserna, St. Charles, Geneva, Batavia, Aurora och Elgin, der svenskar tidigt slog ned sina bopålar, ligga utmed Foxfloden i Kane co., Ill. Detta county befolkades redan 1833 af en koloni amerikaner från Indiana och året derpå med en sådan från New York. Countiet organiserades 1836 och fick namn efter Elias K. Kane, en af Illinois' förste senatorer i kongressen. Kanes befolkning var år 1840, 6,500; 1860, 30,062.* Foxfloden, som flyter igenom detta county, bildar ett vackert landskap med skogspartier och öppna gräs- och åkerfält. I de små städerna jämte floden börjades tidigt anläggningen af åtskilliga verkstäder och fabriker, som lemnade sysselsättning åt många svenskar, hvarjämte godt åkerbruksland å ömse sidor af floden fans att arrendera för dem, som deråt ville egna sig, och efter hand kunde svenskarne lägga sig till mindre jordstycken i synnerhet i skogstrakten omkring Geneva och St. Charles.

Rörande de förste svenskarne i St. Charles och Geneva, hvilka platser ligga endast omkring ett par mil ifrån hvarandra, hänvisar jag till första afdelningens 2 kapitel. "Svenskarne i Ill.", sidan 193, berättar följande: "År 1849 ankom den i Princeton-uppsatsen omberättade och nu i Princeton boende Jonas Anderson och hans sällskap, på sin vandring vesterut från Chicago, till St. Charles. De hade då varit 2 dagar på den ovissa färden, och enär stället såg treffligt och lifligt ut, beslöto de att stanna för att se, hvad som var att göra. De funno då snart, att de icke voro de förste svenskarne på platsen. Före dem hade kommit Nils Johnson, som hade en svarfwareverkstad (denne Johnson blef ej långt derefter död af åskan ute på landet), en annan, som hette Björkman, handlande till yrket, och en tredje, som då hette Baker, hvilket namn han förändrade till Clark, också köpman, fast han

* "Svenskarne i Illinois."

fallerade vid samma tid och begaf sig in till Chicago. Detta var blott en början till den lilla svenska koloni staden nu eger.”

Denne Jonas Anderson kom från Färila i Helsingland 1849. Från St. Charles begaf han sig 1850 till Wisconsin och arbetade en liten tid der, kom så åter till baka till St. Charles, der han qvarblef till 1853. Derifrån flyttade han till Princeton, der han slog sig ned och har varit verksam som en duglig byggmästare.

Ofvan nämde Nils Johnson känna vi förut från prof. Esbjörns biografi. Enligt uppgift af Mrs A. W. Carlson, en dotter till Sven Thim, nu i Cannon Falls, Minn., var Johnson från Hörby i Skåne och hade såsom helt ung kommit till Amerika omkring 1830; hade varit i Mexiko och vankat mycket omkring, drack dugtigt och var ett slags äfventyrare, men var imellanåt äfven hjälpsam mot sina landsmän. Språkkunnig som han var, åtog han sig ett slags förmynderskap för svenskarne i St. Charles, stälde om en liten kyrkas byggande och ville äfven vara deras andlige ledare. Hans hustru synes hafva varit en from qvinna och förmanade honom ofta. Samma dag som han blef ihjälslagen af åskan hade hon på morgonen frågat honom, huru det dock skulle gå med hans själ, om han icke ville omvända sig och bereda sig för döden. Derpå skall han hafva svarat, att hon icke behöfde vara orolig för den delen, ty på döden behöfde han icke mer än en half dag att bereda sig — eller något dylikt. Hans död inträffade dock något senare än som uppgifvits i ”Sv. i Ill.”

Såsom i första delens 2 kapitel uppgafs, var det egentligen Anders Anderson från Timmelhed eller ”smeden i Anderstorp”, som han kallades, hvilken gaf anledning till att så många från Vestergötland drogo till denna trakt. Han kom till Amerika 1851, och i anledning af hans bref till hemtrakten kommo många efter 1852 och de följande åren. Sjelf flyttade han några år senare till Taylor's Falls, Minn., och dog der. Han lemnade efter sig tvänne döttrar, af hvilka den ena blef gift med Daniel Fredin i närheten af Taylor's Falls och den andra med pastor Erland Carlsson.

Bland dem, som kommo 1852, voro Lars Frän (Frenn) från Timmelhed, född i Wing, och hans bröder Sven Thim, Anders Larson och en halfbror Karl Larson. Den först nämde bodde ett år i St. Charles, flyttade sedan till Wayne station några mil från Geneva, men tillhörde församlingen der och tog en verksam del uti dess angelägenheter. 1864 flyttade han till

Vasa, Minn., utmärkte sig för redlighet och duglighet i alla afseenden och var en trofast medlem af församlingen till sin död 1880, i en ålder af 61 år, 5 månader. Hans trenne efterlevande söner, Per Johan, Anders Josef och Karl August med sina familjer äro aktade män i samhället och kyrkan.

Thim dog i Geneva; Anders Larson flyttade till Red Wing omkring 1855 eller 1856 och dog i Vasa 1871, nära 59 år gammal. Tvänne döttrar efterleva honom, mrs Erik Johnson i Vasa och mrs Charles Swenson i Red Wing. En dotter af Thim lefver i Cannon Falls, enka efter vagnmakare A. W. Carlson, och en annan, gift med en amerikan, Spears, bor i San Jose, California.

Bland dessa immigranter, som kommo 1852 i tvänne sällskap, utbröt koleran i början af juli månad. St. Charles' amerikaner sägas hafva utmärkt sig såsom människovänliga och sjelfupppoffrande för de sjuke svenskarne. Ett sjukhus bygdes af bräder på "Aldrich place" vid sidan af staden. Flere fruntimmer erbjödo sig frivilligt att sköta och vårda de sjuke; allt, som kunde göras, gjordes för att hämma sjukdomen, som likväl icke stannade förr, än 75 personer hade dött, deribland en af sjuksköterskorna. "I Kane countys historia läses om en stor, kraftfullt bygd svensk immigrant af omkring 50 års ålder, som, ehuru angripen af koleran, icke ville mottaga någon mänsklig hjälp vare sig i form af medicin eller vård, utan förlitade sig helt och hållet på försynens och vattnets makt. Sträckande händerna bedjande emot himmelen, nedsteg han i floden, men borttrycktes af strömmen, ur hvars hvirfvel han räddades med lifvet, men endast för att några ögonblick senare dö af koleran."*

Vidare inhemtas ur samma och andra källor följande namn på de tidigare svenskarne i St. Charles: en Bowman, som tjente i kriget, hans styfson P. G. Bowman, som flyttade till Chicago, och en J. Sannqvist. Karl Samuelson kom 1852 från Timmelhedstrakten och likaledes Karl Sjöman. Desse voro fromme män af Hoofs åskådning, och den förre var en andlig ledare både der och sedermera i trakterna deromkring och lefver ännu i Elgin. Den senare kom slutligen till trakten af Mc Gregor, Iowa. Abram Swenson och hans syster, nu mera mrs Östergren, båda nu i Hastings; Anders Swenson från Rångedala och hans svåger Hedelin, nu mera i närheten af Faribault, Minn. Alla dessa kommo öfver 1852, och de fleste hade familjer. Jonas

* Jämför "Svenskanre 1 Ill.", sidan 192.

Håkanson var ock bland de tidigaste, men när han kom är ej bekant. Förmodligen flyttade han sedan till Rockford. 1853 kommo Peter Lundgren från Bottnaryd i Jönköpings län, John Carlson från Askeryd i samma län samt Peter Lundqvist, som flyttade till Rockford. Efter en annan uppgift var den sist nämdes hustru mycket stark och kunde lätt piska upp en karl, om det gälde. Vidare Fr. Peterson och August Nord, hvilken senare fortfarande har bott i St. Charles och är till yrket plastrare. Peterson åter flyttade till Nebraska. Många flere funnos i St. Charles under denna tid, men man har ej fått reda på deras namn. Enligt "Sv. i Ill." funnos 1880 omkring 25 svenska familjer derstädes, hvilkas manliga medlemmar finna sysselsättning i fabrikerna. Alla ega små, nätta hem."

I Geneva förekomma följande namn bland de första svenskarne: D. Lindström, nu i Paxton, hans son John P. Lindström, nu i Moline, och dennes son A. P. Lindström, pastor i Chandlers Valley, Pa. De kommo från Böne i Elfsborgs län 1852. Göran Swenson och familj, ursprungliga medlemmar af Immanuelsförsamlingen i Chicago, återfinna vi nu här 1854; dessutom G. Lindgren och Sam. Peterson, hvilka flyttade till Aurora; John Ryström, som flyttade till Oregon, Ill., Gustaf Peterson, som flyttade till Chicago; B. Kindblad och A. P. Anderson, hvilka gingo till Batavia; ankarsmeden Julius Esping, hvilken flyttade till Freemount, Kansas, och dog der för några år sedan; Sven Anderson, som gick till Elgin, C. P. Grönberg, död; Jonas M. Peterson, död i Galesburg; skomakaren Olof Swenson, död i Geneva; John Peterson från Gällaryd i Småland lärar nu vara den äldste svensken i Geneva.

DEN SVENSKA LUTERSKA FÖRSAMLINGEN I GENEVA OCH ST. CHARLES.

I "Hemlandet" för 1856 nr 12 lemnade pastor E. Carlsson följande upplysningar om svenskarne i Geneva och trakten deromkring samt om deras kyrka.

"Det var för omkring 5 år sedan som våra landsmän begynte att sätta sig ned i St. Charles på stränderna af den vackra Foxfloden. Efter någon tid beslöts att bygga en svensk kyrka. En "subscription for a Scandinavian Lutheran Meeting-house" blef upptagen, och huset bygdes 1852.* Der var dock ännu ingen församling stiftad. Lärare af andra kyrkosamfund**

* Detta var den förut nämde Nils Johnsons verk.

** Med visshet G. Unonius.

gjorde då och då besök der, tills i början af år 1853 tvänne luterska prest^r* besökte platsen samt stiftade en evangeliskt lutersk församling. Dess medlemmar uppgingo inalles till några och fyrtio, men förökades snart genom nya invandrare. På hösten samma år, eller 1853, kom pastor Erl. Carlsson öfver från Sverige på kallelse af så väl den härstädes nybildade församlingen som den i Chicago; han öfvertog ledningen af församlingen och har regelbundet besökt den 1:sta söndagen i hvarje månad. Men tvänne omständigheter gjorde det snart nödvändigt att tänka på en ny kyrka. Den ena var helt enkelt den, att huset snart blef alldeles för litet, så att på sommaren 1854 en större del nödgades vid gudstjensterna stå utanför. Den andra deremot var något mera egen. Det var nämligen en skuld på kyrkan, uppgående till något öfver \$150, på hvilken summa trustees (kyrkovärdarne) hade utfärdat en skuldsedel, men med sådant förbehåll, att innan denna summa betalades, skulle qvitto både på materialier och arbete lemnas till församlingen tillika med "deed" eller fastebref på den lott, der kyrkan var bygd. Detta blef aldrig gjordt, och församlingen nekade följaktligen att betala skulden, till dess villkoren å fordringsegarens sida blefvo uppfyllda, hvilket dock i så måtto var omöjligt, som jorden, der kyrkan stod blifvit såld till ett järnvägsbolag.

Under tiden hade några svenska familjer nedsatt sig i Geneva, som ligger tvänne mil sydligare vid samma flod, och förslag blef nu väckt att bygga en ny kyrka på denna plats. Tanken härpå framkallades i synnerhet med anledning deraf, att just i medelpunkten af denna lilla vackra stad, låg ett större stenhus, som 5 år förut blifvit uppbygdt till en "tabern" eller hotel, men som aldrig blifvit fullbordadt. Efter att hafva undersökt husets beskaffenhet samt gjort sig förvissade om, huruvida hus och jord voro till salu, beslöts på allmänt sammanträde i St. Charles den 22 november 1854 att inköpa denna egendom för en summa af högst \$2,000 samt att ofördröjligen inreda huset till en kyrka. Alla, ehvad de bodde i Geneva eller St. Charles eller på den ena och andra sidan af dessa ställen, lofvade att enhälligt göra hvad de kunde; — och genast börjades en subskription, som samma afton uppgick till öfver \$400. I allmänhet utlofvade hvar och en att till den nya kyrkan gifva en månads lön. Subskriptionen fortsattes och uppgick till omkring \$1,200, af hvilka subskriptioner ganska

* Hasselquist och den norske pastorn P. Andersen.

få blifvit obetalda. Nya sammanskott hafva sedan skett. Handeln uppgjordes den 24 november 1854. \$400 betalades såsom handpenningar, \$600 den 30 mars samt \$1,000 kapital och \$100 intresse den 24 november sistlidet år (1855). Arbetet begyntes veckan efter sedan handeln var uppgjord, och redan sista söndagen i december samma år (1854) var huset redan både täckt och så vida färdigt, att gudstjenst kunde hållas der. Sistliden sommar inträffade en svår pröfning, i det att hela taket under en svår storm blef borttaget och förderfvadt, hvilket förorsakade församlingen en kostnad på \$290. Med denna utgift inberäknad, kostar kyrkans inredning, sådan den nu står, \$1,420.66, köpesumman med ränta uppgår till \$2,120, således tillhoppa \$3,540.66. Härpå hade församlingen, när kyrkan var färdig, en skuld på \$1,000, men som förminskades genom en kollekt på f. m., pingstdagen, af \$160 och en på e. m. å \$20. Då man nu fråndrager de \$150 församlingen erhållit vid försäljningen af den jord, som kunde undvaras, samt de få bidrag, som erhållits af amerikanerna, så kan mandock förundra sig öfver de uppoftningar, som denna fattiga och nya församling på så kort tid gjort för sin kyrka. De äro dock icke missnöjda ej heller fattigare. Fast mer har deras tillfredsställelse aldrig syntes större eller deras välmåga bättre än för närvarande. Hvad säger du härom, som sällan eller aldrig vågar taga till en skärf för dylika ändamål?

Medlemmarnes antal för närvarande är inalles 250, af hvilka 140 äro kommunikanter. Af befolkningen är en del jordbrukare, andra handtverkare och en del dagsarbetare.

En omständighet må tilläggas, nämligen de underbara vägar, på hvilka Herren hulptit ur mången svårighet. Då andra utbetalningen skulle erläggas, syntes ingen utväg att få några penningar. Man gjorde försök på många håll. Allt syntes förgäfvdes. Men få dagar före betalningstiden kom en vixel från Sverge till en man, som var bekant. Han lemnade genast ett lån till kyrkan på \$500, och så blef man hulpen ur den klämman. Som imellertid den största summan var till sist, nämligen \$1,100, och församlingen redan använt så mycket på kyrkans inredning, så förespåddes det utaf många, att det skulle bli oss omöjligt att möta denna utgift samt att hus och egendom, med ett ord alltsammans, skulle bli taget ifrån oss. Men det var en lust att se den uppoftning, som då visade sig. Då jag tänker derpå, fyllas ännu mina ögon med tårar. Mången, som hade hunnit förvärfva sig fast egendom,

kom med sin egen "deed" eller fastebref i handen och sade: 'tagen det, om så behöfves, och lånen derpå så mycket penningar, som I kunnen'. Men vi behöfde icke betjena oss af denna utväg, emedan hvar och en af våra landsmän, som hade penningar, beredvilligt lemnade dem; och summan anskaffades utan svårighet. Församlingen erhöll riktig "deed", och dess egendom här är således stäld på säkrare fot, än förhållandet är i St. Charles, der dock kyrkan förliden vår togs oss ur händerna, visserligen icke för alltid, derom är man viss, men tills vidare, till dess församlingen hinner reda sina affärer. Den ämnar då anlägga sak emot den, som på ett bedrägligt och grymt sätt angripit och ruinerat dess kyrka. Imellertid gå våra medlemmar i och omkring St. Charles äfven till Geneva och betrakta sig icke såsom två, utan en församling."

Till fullständigandet af dessa upplysningar tillägger jag ett utdrag ur ett bref, som pastor Carlsson skref till mig den 12 december 1854, der det heter: "I Geneva hafva vi ock köpt ett stort stenhus, uppfördt till "court house"* för 5 år sedan, men som aldrig såsom sådant blifvit inredt. Det är ganska stort, 27x45 fot inom väggarna och 19 fot högt från golfvet upp till taket. Det täcktes för 8 dagar sedan, och vi hoppas nära nog få det färdigt till nyåret. Huset ligger på den vackraste platsen i staden och har tillika med ett helt dertill hörande "block" (qvarter) blifvit inköpt för \$2,000. Inredningen kommer att kosta omkring \$500. Våra landsmän äro ganska villiga att göra icke blott hvad de kunna, utan ändå mer. Arbetskarlar hafva tecknat från 15 till 50 dollars på året för kyrkan; drängar från 10 till 20 och pigor från 4 till 8 dollars. Detta kommer dock på långt när icke att förslå. Vi behöfva andras hjälp. Det ser visserligen mörkt ut, men jag är viss, att Gud vill hjälpa oss. Tror du, att något för våra församlingar skulle kunna göras bland våra trosbröder i Columbus och Ohio?"

Genom försäljning af de tomter, som församlingen icke behöfde till kyrka och boställe, blef dock egendomen icke så dyr. Pastor Carlsson bygde sig ett hus på en af tomterna omkring 1858 och bodde der ute några somrar. Detta hus blef några år senare förstördt, förmodligen genom mordbrand, af elakhet mot en prest (amerikan), som hade hyrt det samma och var färdig att dit inflytta.

Det vill synas, som att församlingen icke fick något gagn

* I "Hemlandet" säger han, hotel; hvilketdera det då var, får lemnas oafgjordt.

eller någon ersättning för den lilla kyrkan i St. Charles. En amerikansk irländare, eller hvad han var, vid namn Marvin, som hade fordringsanspråk mot den samma, tog den så godt som genom våld från svenskarne. 1854, då de senare kommo dit för att fira julotta, funno de kyrkan igenspikad; men en af dem, Jonas Peter Magnusson, bröt upp henne, så att de kommo in. Då de kommo dit vid påsk, hade kyrkan blifvit bortrullad från platsen, och från den tiden synes Marvin hafva behållit henne.

En stor högtid i Geneva, den nya kyrkans invigning.

Pastor Hasselquist skref i "Hemlandet" 1856 nr 11 derom följande: "Geneva, Ill., från den 8 till den 12 maj. Dessa dagar voro i sanning nöjsamma och hugneliga. Vi ämna göra våra läsare bekanta med åtskilligt, som under dessa dagar förekom, så väl som äfven med landsmännens ställning på denna ort. Redan vädret var behagligt; under resan till Geneva den 7 regnade det, som om, såsom man säger, himmelen varit öppen, och måndagen den 12 började det att åter rusta sig till våtväder, som urladdade sig påföljande dag i otrolig grad. Men från den 8 till den 12 var vädret solklart och varmt.

Genevas belägenhet är en af de vackraste man kan få se i Illinois. Sjelfva staden ligger på en prärie, som så småningom sluttar mot öster, mot en flod, kallad Fox river, men äfven på östra sidan om floden äro stadslotter utlagda och en del hus redan bygda. På denna sida, som är skogbeväxt, hafva nästan alla svenskar slagit sig ned. Stränderna af floden voro nu grönklädda, och som floden här löper temligen rakt fram, kunde man norrut på ungefär 2 engelska mils afstånd se de hvita husen i St. Charles, och vände man sig söderut, syntes något af Batavia på något när lika afstånd. Floden gör här ett litet fall, och har väl detta varit orsaken till stadens anläggning, emedan man förmodade, att vattenverk skulle här byggas, hvilken förmodan redan gått i fullbordan, ehuru väl ännu blott början är gjord. Till stadens förkofran kommer nu mera att bidraga så väl den förbilöpande järnvägen som countiets tingshus, hvilket skall uppföras på vestra sidan af floden.

I Geneva hafva 19 svenskar köpt sig lotter och uppfört hus, som hvardera, hus och lott tillsammans, ansågos uppgå i värde från \$200 till \$800; två ega hus utan lotter, och en

del hafva köpt lotter i ändamål att derå så småningom uppföra husbyggnader, om icke lusten drager dem åt andra håll.

Omkring St. Charles och Geneva hafva 12 svenskar tillhandlat sig större och mindre jordegendomar, som hafva hvar för sig betydligt värde; 5 äro arrendatorer af andras jord. Geneva är nu för kyrkans skull medelpunkten för landsmännen på temligen vida vägar. I de begynnande små städerna vid järnvägsstationerna hafva nämligen många bosatt sig, som vända sig till Geneva, då gudstjenst der hålles.

Tvänne omständigheter i synnerhet hade fört oss tillsammans vid detta tillfälle; den ena var vår synods extra sammanträde och den andra den nya kyrkans högtidliga invigande. (Hvad som säges rörande synoden utelemnas här, emedan ämnet kommer att behandlas på ett annat ställe). Dr Harkey stannade ibland oss öfver söndagen, oaktadt synodens göromål slutades lördags förmiddagen; han tycktes finna sig väl ibland oss, och hade vi både inom och utom hus många nöjsamma och intressanta stunder tillhopa, så att vi med saknad skildes ifrån honom. Broder Harkey predikade tre gånger, naturligtvis på engelska; och ehuru hans tal var mera evangeliskt, än man ofta får höra här i landet, smakade det dock icke en del amerikanska åhörare, som, efter hvad man sade oss, kallas "Disciples" (lärlingar). Lördagen hade nämligen några af dem fått fatt på svenskar och sökt förklara dem sitt misshag. — — — — — Vi vilja nu lemna en kort beskrifning på kyrkan och dess invigning. Den ligger på en af de bästa platserna i staden, är bygd af sten, håller 47 fot i längd och 36 fot i bredd inuti. Från golf till tak 18 fot. Det, som gör denna kyrka mera svensk än vanligt här i landet, är dels hennes enkla rundbågsfönster och dels hennes höga läktare med sin framskjutande front. I kyrkan finnas 30 bänkar utom flere stycken på läktaren, och anses 300 personer och derutöfver lätt nog kunna rymmas i detta höga och ljusa tempel. Det gjorde i sanning ett djupt och behagligt intryck, då vi onsdags aftonen den 7 maj kommo från mörkret och det svåra vädret utanföre in i det nya med 6 stora oljelampor och en hel hop ljus starkt upplysta gudstjensthuset. Antalet af åhörare förökades för hvarje gång gudstjenst blef hållen. Söndags morgonen hölls först skriftetal (af Bergenlund), derefter skedde kyrkans invigning af de 5 närvarande svenska presterna* i hufvudsaklig öfverensstämmelse med

* De voro: Esbjörn, Hasselquist, Erl. Carlsson, Bergenlund och E. Norellus.

svenska handbokens formulär, hvarpå doktor Harkey slutade akten med att från predikstolen på engelska uppläsa Solomos bön vid invigningen af Jerusalems tempel. Nu började den egentliga högmessogudstjensten, hvarunder och sedan det stycket i Kon. b. 19 kapitel, som handlar om hvad som föregick utanför den kulan, i hvilken Elias var, blifvit uppläst, följande ämne afhandlades: Tecken till Guds Andes närvaro och verk i människohjertat, dervid pingstdagens evangelium helt och hållet lades till grund. Slutligen utdelades den heliga nattvarden till en stor del nattvardsgäster. Folksamlingen var stor, och uppmärksamheten under hela tiden spänd på hvad som förhades, oaktadt vi voro i kyrkan öfver 5 timmar.

Vi få icke förgäta att nämna, det landsmännen på denna ort voro icke allenast hörare utan äfven görare. Hvad de förut gjort för att få sig denna kyrka och bringa henne till fullbordan — — måste blifva till heder så väl för svenskarne på denna ort som ock för många andra orter till uppmuntran att 'gå och göra sammaledes', då behovet så kräfver. Här vilja vi dock nämna, att, sedan pastor Esbjörn såsom synodens agent för professoratet erhållit mellan \$70 och \$80 i subskription af synodens närvarande presterliga medlemmar, han der-efter på fredags eftermiddagen uppträdde i samma ärende för församlingen och fick, oaktadt icke så många kunde den dagen vara närvarande, tecknad till professoratet en summa af omkr. \$190. Men icke nog härmed: efter gudstjenstens slut, pingstdagen, gälde det att upptaga kollekt och subskription till den behöfvande kyrkan, och åter tecknades och till en del inbetaltes öfver \$160."

Detta visar ock, att det fans ett starkt kyrkligt och kristligt intresse inom denna församling, oaktadt det är väl känt, att just under denna tid många voro färdiga att afflytta till andra orter.

Något ur församlingens inre historia.

Såsom vi hafva sett, besökte pastor Carlsson församlingen första söndagen hvarje månad, och på de söndagar han icke var der, leddes gudstjensten af diakonerna, i synnerhet af Karl Samuelson och en tid af P. Carlson, såsom det visar sig af den senares biografi på annat ställe. De läste då en predikan och talade något derjämte till uppbyggelse. Ett kristligt element fans inom församlingen; uppbyggelsemöten höllos der och hvar i husen, och omkring 1857 och 1858 visade sig icke så liten

andlig rörelse bland landsmännen. I denna rörelse var väl icke allt godt och sundt. Till någon del påverkades de väckta själarna af metodistiska inflytanden; men saken fick dock icke urarta till församlingens skada. Vid en tid före 1860 hade, dels till följd af temligen dryga utgifter för församlingen och dels af en osund andlighet, en del blifvit missnöjde med församlingens pastor och mente, att deras lekmannatalare kunde göra mycket mera för folks omvändelse än han och att man lika så väl kunde vara utan prest; man hade då mindre utgifter o. s. v. Vid ett af pastor Carlsson sammankalladt möte i kyrkan bröt ovärdet ut, och lille "Skomakare-Ola" förde de missnöjdes talan. Ola, som visst icke var någon elak människa, hellre fromsinnad, om ock inskränkt, hade naturligen en stor mun, och nu fylde han honom med riktigt stora ord, djerf som han var för tillfället, i det han trodde, att han hade hela församlingen bakom sig. Annars var Ola visst icke modig af sig. Pastor Carlsson lät honom hålla på, till dess han hade sagt allt hvad han ville och till dess han satte sig. Sedan tog Carlsson till ordet, och de, som voro närvarande, hafva berättat för mig, att de aldrig kunde glömma den allvarliga stunden. Under det hjertgripande, allvarsamma talet sjönk Ola ned i sin bänk allt djupare och djupare, och till sist såg man icke annat af honom än den stora munnen uppstickande otvan bänkkanten. Det vill synas, som om tillståndet inom församlingen efter detta blef bättre och att räfssten verkade helsosamt.

Hvad för öfrigt kulten och församlingslivet angår, är ingenting särskildt att berätta, ty i dessa afseenden var det i allmänhet någorlunda lika med förhållandet i Chicago och våra öfriga församlingar. Under den tid A. Andrén var pastor Carlssons medhjelpare i Chicago, predikade han ofta i Geneva; äfven jag predikade der, dels då jag bodde der en liten tid på hösten 1858 och dels då jag under året 1859 uppehöll mig i Chicago såsom redaktör af "Hemlandet". Dessutom fick man icke så sällan höra alla våra pastorer vid möten och andra tillfällen.

Församlingsskolan.

Så tidigt som man kunde, visade församlingen sig angelägen om att få barnen undervisade i de vanliga kristendomsstyckena på modersmålet. Den förste, som anställdes som skollärare var Jon Pehrson, sedermera prest inom Augustana-

synoden. Han kom öfver till Amerika från Jemshög i Blekinge 1854 och bodde några år i Geneva, innan han begaf sig till skolan i Springfield, och höll under tiden skola der med de svenska barnen. Om jag mins rätt, hade han tagit skollärare-examen i Sverge. Skolan hölls i ett privat hus, barnen voro få och lönen liten. Det var dock en början.

Sedan höll M. Munter skola. Det synes, som att han någon tid turade mellan Chicago och Geneva. Sedermera höll han skola på flere andra ställen i Illinois samt i Indiana och Iowa. I den senare staten har hans namn blifvit hugfäst i byn *Munterville* med postkontor i Wapello co., der han ock för några år sedan slutade sina dagar. Det goda låford han fick i Chicago synes icke öfverensstämma med det vitnesbörd, som hans forne disciplar både i Sverge och Amerika afgifva om honom såsom skollärare; i synnerhet synes han hafva varit barbarisk emot gossarne, och lärdomen var nog skral. Såsom exempel på hvad som kunde hända i en svensk skola på den tiden berätta forne skolgossar från Geneva, att Munter en dag tog ett får in i skolrummet och slagtade det och redde upp det, under det skolan pågick i vanlig ordning.

Derefter förestods skolan af ett fruntimmer, som allmänt kallades "Skol-Mary" och synes hafva varit mycket afhållen. Hon flyttade sedan till Freemount, Kansas, och lefver möjligen ännu.

1860 hade församlingen 140 kommunikanter, och de löpande utgifterna för året voro \$260.

Före 1860 fans ingen svensk metodistförsamling i Geneva, men åtskilliga metodistpredikanter gjorde besök der; ej heller fans någon annan svensk församling.

I *Batavia* och *Aurora* fans ingen svensk lutersk församling före 1860; men der funnos några få svenskar på båda ställena, hvilka, när de voro så sinnade, gjorde sina gudstjenstbesök i Geneva och hade kyrklig betjening derifrån. Samma var förhållandet med *Elgin*.

De Kalb, *Malta* och *Sycamore* hade redan från 1853 åtskilliga svenska nybyggare och började temligen tidigt besökas såsom predikoplatser; men församling organiserades endast i *De Kalb* före 1860. Dessa hörde till de platser, som pastor Carlsson och hans medhjelpare besökte, då möten för det mesta höllos i privata hus. 1859 organiserade pastor Carlsson församlingen i *De Kalb* med ett kommunikantantal af 40.

Enligt "Sv. i Ill." voro de första svenskarne i De Kalb följande: Den allra förste var Jonas Olson, som förr hade egt en farm i närheten af Dixon, men kom hit 1850. Hans broder kom snart efter i sällskap med tvänne prestsöner vid namn Bark. Olsönerna voro från Slätthög i Kronobergs län, och derifrån kommo vidare 1853 Nils Magnus Jonson, Johan Johanson, Jonas Johnson samt John Olson från Hjortsberga i samma län. Sedan kom vår bekante Göran Swenson från Ulricehamn med familj. Vi känna honom från Chicago och Geneva. Peter Månson från Wieslanda, som bygde det första svenska hus i De Kalb, kom 1854, men flyttade sedan till Kansas. Samma år kom Peter Johnson från samma socken. I Malta har A. T. Engström, måg till Göran Swenson, bott i många år. Dessa äro blott några af de tidigare svenskarne på denna plats. Desse svenskar hade, såsom allmänt var förhållandet öfver allt, att kämpa med fattigdom, sjukdom och många vedervärdigheter under de första åren. Såsom exempel på tidsförhållandet hörde jag en trovärdig man berätta, att, då han 1854 eller 1855 var i De Kalb, lärde han känna en man, som förlorat sin hustru och stod der hjälplös med flera barn. Man intalade honom då att sälja ett par af dem till amerikaner, och han sålde en liten gosse för \$25 och en flicka för \$75.

Denna församlings historia faller för öfrigt inom nästa tioårs-period.

Sjunde kapitlet.

Svenska evangelisk-luterska församlingarna i Rockford och Pecatonica. Pastorerne A. Andrén och G. Peters.

ROCKFORD.

M Rockfords historia och svenskar hafva vi en värdefull afhandling på 121 sidor, under namn af "Rockfords Svenskar 1885. Historiska anteckningar, samlade och utgifna af George Kæding." Chicago 1885: Alfred Lindell & co:s boktryckeri, ur hvilken jag beder att få hemta åtskilliga uppgifter.

Att geografiskt, topografiskt och allmänt historiskt beskrifva de platser, der våra svenskar bo, är icke detta arbetes uppgift; men om några notiser i detta afseende förekomma, så sker det blott i förbigående. Om Rockfords historia i allmänhet får således blott nämnas, att då staten Illinois upptogs i Unionen, var dess norra del bebodd af winnebago-indianerna, och Winnebago co., i hvilket Rockford är beläget, var då en vild prärie. Efter slutet af det namnkunniga Black Hawk-kriget 1832 blef denna landsända mera känd. Soldater, som hade varit med i kriget, spridde underrättelser om den sköna Rock river-dalen, och derefter började hvite nybyggare att uppsöka den samma för att der slå ned sina bopålar. Man antager, att Ira Baker var den förste hvite man, som besökte platsen, der Rockford nu ligger, hvilket hände 1824. Han kom från Terre Haute, Indiana. Strax efter Black Hawk-kriget besökte martyr-presidenten Abraham Lincoln i sällskap med några af regeringens tjenstemän denna plats. Först omkring 1834 började platsen att på allvar bebyggas. Den hette då *Midway*, emedan den låg halfvägs mellan Chicago och Galena. Hr Ephraim Wyman, född i Lancaster, Mass., 1809 och möjligen ännu i lifvet, var bland de förste, som bosatte sig i Rockford, nämligen 1835. "Vid denna tid", säger han, "fans det endast 3 stugor af timmer på denna plats. — När jag första gången kom till Rockford, funnos der omkring 750 potawatomie indianer i östsidans skogar och vid Pecatonicafloden omkring 700 winnebagoer. De voro mycket fredsamma och tysta."

1850 hade Rockford 1,500 invånare.* Rockford har ett vackert läge på båda sidor om Rockfloden i en bördig och naturskön åkerbrukstrakt. Genom en massa fabriker har platsen uppblomstrat under de sista 20 åren och blifvit ett hem för många tusen svenskar.

De första svenskar i Rockford.

Det var omkring 1852, som de första svenskar bosatte sig i och omkring Rockford. John Nelson, uppfinnaren af strumpstickningsmaskinen (vi känna honom från Chicago-historiken), besökte Rockford 1852 och fann då några få svenska familjer, som hade varit der blott en kort tid, innan han kom. Bland dessa voro Abram Anderson och familj och en ung man vid namn Clark, möjligen samma person, som omnämndes i St. Charles-historiken. Anderson begaf sig efter en kort tid till Minnesota. Nelson sjelf, som hade kommit från St. Charles, for efter några månader till Elgin och sedan på våren 1853 till Chicago. På hösten samma år blef jag bekant med honom, och vi bodde till sammans i flere månader, och under vintern 1854 var han en af mina disciplar i den privata engelska skola, som jag höll i Chicago. Samma år reste han till Rockford igen i sällskap med en Anders Johnson. Under hans bortovaro, således under 1853, hade flere familjer och ogifta personer anländt till platsen. Bland dessa märkas: Swen August Johnson, hvilken kom till Amerika 1852 från Wing i Elfsborgs län, en af Rockfords framstående affärsmän och en af luterska församlingens äldste medlemmar; Peter Johnson; skräddarne C. J. Carlson och P. Peterson och deras familjer från Wing i Vestergötland; Lindgren och Lundbäck, för länge sedan afidna i Minnesota, dit de flyttade; Jonas Larson, född i Ölmstad i Småland den 9 maj 1825, utvandrade 1853 och kom samma år till Rockford, invaldes till diakon i första luterska församlingen, när den organiserades, tillhör nu Zions luterska församling och är småbarnskollärare derstädes; Johan Sparf från samma socken, hvilken kom öfver i samma sällskap. Jonas Larson berättar, att, när han på hösten 1853 anlände till Rockford, fann han här endast få svenskar under de mest tryckande omständigheter. Dålig föda och ännu dåligare bostäder, sjukdom och arbetsbrist var den tafla, som upprullade sig för immigranterna, när dessa efter 6 månaders resa, under hvilken de genomgått tusen mödor

* Jämför "Rockfords Svenskar."

och lidanden af alla slag, ändtligen nådde sin bestämmelseort. De hade inskeppat sig i Göteborg på ett litet segelfartyg, der allt ombord var trångt och snuskigt och hvarest intet var gjordt för emigranternas bekvämlighet. — — Vägen togs norr om Skotland, och man råkade ut för de förfärligaste stormar. Skeppet drefs mot irländska kusten, hvarje ögonblick sågo de döden för ögonen. Det var t. o. m. så långt gånget, att kocken icke utdelade någon mat. Vid emigranternas klagan häröfver svarades: I behöfven icke mer någon mat, innan morgondagen ligga vi alla på sjöbottnen. Nu visste de ej något bättre, än att bereda sig på döden, ty de voro fullt öfvertygade om att de skulle drifvas i land och krossas mot bränningarna. Vinden stillade sig dock, så att de efter 5 veckors resa kunde löpa in i Corks hamn på Irland. Här fingo de ligga i 2½ månader, medan skeppet aflastades och reparerades. Sedan tog det tio veckor öfver Atlanten under nästan lika svåra stormar. I Rockford var det ondt om arbete, och arbetslönerna voro 50 cts och 25 cts om dagen; men utgifterna voro i förhållande dertill. Smör köptes för 5 cts skålpundet; kött för 3 @ 4 cts; veckokost för en arbetsskarl \$1.50. Jonas Larson och J. Sparf hyrde en lägenhet tillsammans för \$3 i månaden i närheten af nu varande "public square". J. Sparf är nu en förmögen farmare i närheten af Cherry Valley, 7 mil från Rockford. Vidare är att nämna: Isak Pettersen, född i Bellö den 16 juni 1820, bekant från Chicago-historiken, der det hette, att han flyttade till Rockford 1854, men här uppgifves, att han kom 1855; skomakaren Johannes Anderson från Esperöd med familj, också känd från Chicago, hvilken flyttade till Rockford 1854.

Under 1854—55 kommo många svenska immigranter direkt från Sverge äfvensom några från Chicago och andra platser, der de någon tid uppehållit sig. Deribland märkas: John Erlander, född i Slätthög i Kronobergs län den 7 april 1826, till yrket skräddare från Sverge, reste 1854 till Amerika i sällskap med en äldre broder, P. Erlander, och en syster och stannade i Chicago till våren 1855. Han har rönt mycken framgång i det ekonomiska och hela tiden varit en af de verksamaste medlemmarne i den gamla luterska församlingen; vidare Peter Lindahl, spannmålsmäklare; A. P. Peterson från Östergötland, maskinist; G. Bergqvist från Wärmland, målare; Gustaf Berglund från samma provins, färgare; Isak Lindgren, G. Scott, John Abramson och A. Johnson, som drogo af åt

andra håll; Adolf Anderson, dödad i inbördes kriget; Peter Håkanson, död 1880; A. C. Johnson, född i Törneryd i Blekinge den 16 augusti 1836, kom i sällskap med fadern, Carl Jönson, tre bröder och en syster från Näsrum i Skåne till Amerika 1854, bodde först i St. Charles, kom till Rockford 1855 och har der varit sysselsatt som möbelfabrikör i stor skala och gjort goda affärer, medlem af den luterska församlingen, med flere.

Den största svenska invandringen till Rockford egde rum under tiotalet mellan 1856—1866. Vid sist nämnda år antogs svenskarnes antal i Rockford vara omkring 2,000 och nu torde det uppgå till mellan 8 och 10,000. Landsmännen äro från olika håll i Sverige, men flertalet torde vara från Västergötland och Småland. Bland svenskar, som kommo hit till landet för mycket lång tid tillbaka, fastän icke så gamla i Rockford, finner man här Martin Hilliard, född i Stockholm den 25 september 1818. Han emigrerade 1842, for till sjös 1842—51 och besökte många främmande länder; ingick sist nämnda år i Förenta Staternas armé och tjänstgjorde till 1856, den sista tiden som underofficer. År 1856 öppnade han handel i Key West, Florida, men upphörde dermed 1857 och försökte sin lycka på samma fält i Chicago; for med oxar till Californien 1859 och var der guldgräfvare till 1870, flyttade sedan till Rockford och började handel 1873. Hans älskvärda fru, född Emily Long, från Adellöf Småland, dog 1878.

Kolera-året.

Likasom på många andra ställen skördade koleran många offer härstädes 1854. Fattiga och obekanta med landets språk som landsmännen voro, var deras tillstånd under detta fasans år högst beklagansvärdt. "Kolerans verkningar voro mycket hastiga; personer bokstafligen gingo och dago. Johannes Anderson besökte en morgon ett fruntimmer, som då var fullkomligt friskt och sysselsatt med tvätt; på aftonen samma dag sände man bud till honom om att skaffa samma qvinna en likkista; hon hade dött i koleran. En gammal immigrant kom en dag hem med ett stycke fläsk, och läggande detta i stekpannan, muttrade han: "Nu ätter vi ä i Amerika, ska vi la också äta fläsk". Följande morgon affördes mannen som koleralik till begravningsplatsen. Det berättas, att nu varande mrs Erlander, som då tjänade borta hos amerikaner, en dag såg ett koleralik köras förbi hennes fönster; ej anade hon då,

att denna kista innehöll stoftet af hennes egen moder; man hade af varsamhetsskäl ej omtalat för dottern, att modern insjuknat. Äfven fadern dog samtidigt, utan att hon fick underrättelse derom förr än flere dagar efteråt. Sjelf blef hon lindrigt angripen af koleran, men repade sig snart.”

Men det berättas äfven om att under denna nöd ådagalades vackra prof på sjelfsuppoffrande människokärlek, och deribland nämnas ynglingarne John Nelson, August Johnson, Clark m. fl. såsom mest framstående. De voro ock de, som bäst kunde uttrycka sig på engelska språket. Ett gammalt skolhus, beläget i närheten af den plats, hvarest östsidans public square nu är beläget, inrättades till provisoriskt sjukhus; öfverste Marsch lät inreda en honom tillhörig lada för samma ändamål.

Framåt vintern 1854 började sjukdomen att upphöra, och äfven för öfrigt i det timliga började det se ljusare ut. Visserligen voro svenskarne alla fattiga, men de voro idoga och sparsamma, så att de icke allenast kunde skaffa sig det nödvändiga för dagen utan äfven lägga undan en liten sparpenning. Genom sin arbetsduglighet och ärliga vandel fingo de stort förtroende bland amerikanerna.*

De religiösa behofven.

“Den svenska nationen”, säger ‘Rockfords Svenskar’, “är allt ifrån barndomen van att hysa kärlek och vördnad för kyrkan och religionen, i synnerhet på landet, der den enda skolbildningen snart sagdt är undervisning i religionen.**) Dessa känslor följde äfven emigranterna öfver hafvet och voro lika fast rotade i deras hjertan här som någonsin i Sverige. År hade förflutit, sedan de hade hört en svensk predikan, och vid tanken derpå kände de fleste en djup saknad och längtan derefter.”

Den förste svenske predikant, som besökte svenskarne i Rockford, synes hafva varit G. Unonius från Chicago, men hvilket år detta hände är ej uppgifvet. Det är dock ganska troligt, att det skedde på eftersommaren 1852, emedan U. i september månad besökte Minnesota, och det är sannolikt, att han tog vägen om Rockford. “Rockfords Svenskar” uppgifver ock, att flere metodistpredikanter, deribland pastorerna

* Jämför “Rockfords Svenskar” och “Svenskarne i Illinois”.

** Man kan säga *var*, ty nu är det icke mera så i det gamla Sverige, ty äfven på landet undervisas nu mera icke blott i religionen utan äfven i andra ämnen lika mycket som i Amerika om icke mera.

Utgif. anm.

Westergren och Shogren, besökte de första svenskarne i Rockford. Intet försök till församlingsorganisation gjordes af någon af dem.

Från samma källa hemtar man uppgiften om den första julotta, som firades af Rockfords första svenskar, men året uppgifves ej. "Den skildras af de få, som ännu lefva och voro närvarande då, såsom något i sanning gripande. Intet tempel fans att samlas uti, hvarest modersmålet talades; inga klockor ringde till morgonbön och julfröjd—och likväl kände sig hvarje svenskt hjerta manadt att fira jul. De samlades några stycken uti en stuga, hvarest var anskaffad en julgran, och julljus voro uppsatta i fönstren; äfven julklappar hade de köpt och utdelade. Här höllo de nu gudstjenst, och huru enkel och anspråkslös denna ottesång än var, gjorde den dock ett så mäktigt intryck på de närvarande, att de med tårade ögon omfamnade hvarandra; de kände, att en sådan andaktsstund var till för att förena i vänskap och broderskap."

Det måste hafva varit i oktober månad 1853, som pastor Erl. Carlsson första gången besökte Rockford och gjorde bekantskap med dess svenskar. Jag mins och har det antecknadt i min dagbok, att han kom hem till Chicago från sin resa den 23 oktober. Efter att först hafva besökt synodens möte i Galesburg 13—16 oktober begaf han sig på väg via Rock Island till Minnesota, men af fruktan, att floden skulle lägga sig, kom han ej längre än till Galena. Derifrån beslöt han att resa hem och tog "stage" från Galena till Rockford. Ännu obekant med skilnaden mellan de engelska orden "folks" och "foxes", begynte han fråga amerikanerna, om de visste om några "svenska räfvar" (Swedish foxes) i staden. Jagten lyckades bra, och landsmännen gladde sig synnerligen åt jägarens besök.

Organisation af den Första luterska församlingen i Rockford.

"Den förenade Chicago och Mississippi ev. lut. konferensen" hade ett möte i Chicago från 4—9 januari 1854, och till detta möte hade landsmännen i Rockford sändt ett ombud, som inför konferensen skulle framställa deras andliga och kyrkliga behof. I protokollet, hållet vid detta möte, heter det, sidan 9: "Då John Lundbeck från Rockford, hvilken af der boende landsmän blifvit utsedd till ombud vid konferensen, hade anmält sig såsom närvarande, blef han såsom medlem af konferensen upptagen, och på den begäran om presterlig

hjälp, hvilken han såsom ombud hade i uppdrag att framföra, följande svar gifvet: emedan pastor E. Carlsson nästa söndag ämnar besöka våra landsmän i Rockford, anmodas alla i och omkring denna stad boende svenske och norske bröder att då komma tillsammans för att i samråd med honom träffas sådana öfverenskommelser och fatta sådana beslut, hvilka kunna tjena till församlingens ordnande och andliga väl."

I öfverensstämmelse härmed besökte pastor Erl. Carlsson församlingen söndagen den 15 januari 1854, och efter hållen gudstjänst med nattvardsgång organiserades en församling under namn af: "Den Skandinaviska evangeliskt-luterska församlingen i Rockford", och en konstitution antogs, lika lydande med den, som hade antagits i Chicago och i de församlingar pastor Carlsson hade stiftat (se "Församlingen i Indiana" t. ex.). De första diakonerna voro: Jonas Larson och Johan Peterson; trustees: Johan Lundbeck och Josef Lindgren. De första medlemmarne voro till antalet 77, deraf 32 barn. Utom de nämnda tjänstemännen voro bland dessa första medlemmar: Johannes Anderson och familj: Carl och Johan Sparf, enkan Anna Lisa Johansdotter från Näfvelsjö, And. G. Anderson från Torpa i Östergötland; Gustaf Anderson från Odh i Vestergötland; Jacob Rassmusson och familj från Katslösa i Skåne, död i Vasa, Minn., den 5 december 1879; Sven August Johnson; John Larson; A. G. Edberg med familj; C. M. Peterson med familj och Lars Grönlund från Ringstad i Vestergötland, drunknad i Rockford den 24 juli 1877. Pastor Carlsson och hans medhjelpare A. Andrén besökte församlingen fyra söndagar på året, dessutom första måndagen hvarje månad.*

"Det första årsmötet hölls den 5 mars 1855, vid hvilket tillfälle räkenskaperna visade följande betecknande siffror: inkomster: 10 dollars, 49 cts; utgifter: 4 dollars, 56 cts. Man var nöjd med litet på den tiden. Till diakoner (vid det mötet) valdes: Carl Samuelson, Johannes Anderson och Jonas Larson, till trustees: Isak Peterson, Carl J. Carlsson och John Nelson (strumpstickningsmaskinens uppfinnare). På eftersommaren samma år beslöts att bygga en kyrka, och i anledning häraf valdes Jonas Larson och John Nelson till kommitterade att samla medel dertill. Lars Grönlund och G. P. Johnson åtogo sig att uppföra kyrkan i enlighet med en af pastor Carlsson uppgjord plan, för en summa af \$775.**

* Jämför "R. Sv." och "Sv. I III."

** Rockfords Svenskar.

I sammanhang härmed bör upplysas, att pastor A. Andrén gjorde så mycket som någon, om icke mer, för att samla medel till det tilltänkta kyrkobygget samt att drifva verket framåt. I ett bref till mig, dagtecknad Chicago den 27 juli 1855, säger han: "Min helsa är fortfarande god, prisad vare Herren, men vår tid är här som vanligt ganska upptagen. Jag har mest i år, sedan jag kom hem hit, måst resa. Jag var borta 14 dagar på åtskilliga platser, till en del de vanliga; återkom den 14 dennes och gick igen den 19 till Rockford och har varit der, med undantag af en afton, då jag besökte Pecatonica, 8 dagar. Svenska församlingen i Rockford försöker att bygga sig en kyrka, om Herren hjälper dem. Vi hafva af svenskarne derstädes fått \$300 tecknade, om vi få upp dem; och nu har jag i några dagar gått bland amerikanerna med tiggarelistor och fått \$400 påskrifna, så att vi nu hafva omkring \$700. En lott är köpt till kyrkoplan för \$325, och första summan, \$108, är betald derpå. Af sådana göromål och att hålla gudstjänster och möten bland dem kan du finna, att der har varit sysselsättning."

Mycket väl kommer jag ihåg, huru det såg ut bland våra landsmän i Rockford i slutet af september 1855, då jag på min nedresa från Minnesota gjorde dem ett besök. De voro fattiga och bodde i dåliga hus. De allra fleste voro till finnandes på östra sidan af floden, som då för det mesta utgjorde en skogsmark. De voro dock förhoppningsfulla och gladda sig åt bättre tider. De voro mycket angelägna om att höra Guds ord, och en del syntes vara älskliga kristna. På söndagen höllo vi vår gudstjänst i ett gammalt skolhus, och jag kommer ihåg, att en del fönsterrutor voro utslagna och att der var temligen kyligt, ruskigt och obehvämt, men man var glad, att man fick samlas någonstädes. På eftermiddagen vigde jag G. Bergqvist, som blef sväger med Jonas Larson.*

Då jag derifrån reste direkt till synodens möte i Waverly, hade jag med mig från församlingen följande skrifvelse:

"Den svenska ev. luterska församlingen i Rockford, Winnebago co., Ill., till den ärade synoden, som nu sammanträder i Waverly den 4 oktober 1855,

Nåd och frid!

Vi få härmed ödmjukligen framlägga för den äradesynoden vår enträgna begäran att få en stadig lärare på denna plats. Vår älskade lärare, pastor Erl. Carlsson, som besöker oss en

* Mina hågkomster, Korsbaneret 1889.

gång i månaden, har gjort och genom Guds nåd gör allt för församlingens bästa och välfärd, som han kan och hans korta tid medgifver. Men såsom han för sina andra församlingars, sin dåliga helsas och många göromåls skull icke kan lemna oss så mycken vård, som behöfdes, helst församlingen redan är betydlig: så åstundade vi, att synoden täcktes sända oss en lärare, som kunde blifva boende här och åt oss bryta lifsens bröd.

Ibland dem, som vi skulle önska hafva hit, är A. Andrén, i fall det icke skulle vara honom emot att blifva vår lärare. Vi vilja dock vara nöjde med den, som Gud förordnar och synoden sänder oss, bedjande imellertid af allt hjerta, att Herren ville styra till det bästa. Skulle det icke låta sig göra att få en lärare hit till oss, så åstunda vi, att vår älskade pastor måtte fortfara att såsom förr besöka oss. Vår önskan och bön är, att Guds rika nåd och välsignelse måtte hvila öfver synoden och att alla dess förehavanden måtte lända till Guds namns ära och hans rikes befrämjande på jorden!

Rockford, Ill., den 2 oktober 1855.

På församlingens vägnar

JOHANNES ANDERSON	} Diakoner,	JOHN NELSON	} Trustees."*
JONAS LARSON		ISAC PETTERSON	
		C. J. CARLSSON	

Andrén hade erhållit adinterims-license på våren 1855; men vistades dock höstterminen samma år och vårterminen 1856 vid skolan i Springfield. Under ferierna fortsatte han såsom pastor Carlssons medhjelpare och besökte derunder ofta landsmännen i Rockford. Det vill synas, att församlingen derstädes kallade honom till sin lärare under vintern eller våren 1856; den 18 augusti samma år flyttade han dit såsom dess pastor.

Under Andréns öfverinseende och ledning fortskred kyrkobyggnaden, så att kyrkan blef färdig på hösten samma år och kunde invigas den 23 november. Hon stod på hörnet af North 1:st & Rock street och var af trä, eller "frame", 45 fot lång, 28 fot bred och 28 fot hög. Pastor Hasselquist, som förrättade invigningen, yttrar med afseende derpå så väl som kyrkans utseende m. m. i nr 25 af "Hemlandet" 1856 bland annat följande: "Vi hafva nu glädjen tillkännagifva, att äfven landsmännen i Rockford ega en egen kyrka, helt och hållet färdig, och det en derjämte innerligen vacker, förmodligen den

* Originalt, som jag på anmodan uppsatte, finnes i pastor E. Carlssons brefsamling.

snyggaste svenskarne ännu ega i Amerika. — — Under ungefär halfva kyrkans längd är inrättadt ett ganska stort rum, ämnadt till skolsal, hvartill det ock är särdeles lämpligt, endast kanske att det är något för lågt. Sjelfva kyrkans läge är mycket vackert; den ligger nämligen öster om floden på en plats, hvarifrån marken jämt sluttar nedåt mot floden och derifrån man eger en förträfflig utsigt öfver den på andra sidan liggande, mest bebyggda delen af staden, äfven som norrut öfver den fruktbara dalen, genom hvilken strömmen går. Vid inträdet i kyrkan intages man ovillkorligen utaf en känsla af glädje till följd af det behagliga intryck, som husets prydliga utseende ingifver. — — — Målningen är verkställd på ett förtjenstfullt sätt af en svensk, herr Bergqvist från Wärmland. — — — Det, som icke minst bidrog att åt kyrkans inre gifva ett prydligt utseende, var de mattor, hvarmed så väl gångarne som altare- och predikstolsgolfvet voro belagda.*

Lördagen före invigningsdagen, den 23 november, höllos tvänne andaktsstunder på eftermiddagen, en på svenska och om aftonen en på engelska utaf en af stadens amerikanske prester. Dels i anseende till det svåra vädret veckan före invigningen och dels till följd af sjuklighet, tillstädeskom vid tillfället ej mer än en prest, nämligen utgifvaren af "Hemlandet", som således hade att, tillsammans med pastor på stället, förrätta hvad som var att göra om söndagen.

Om söndagsmorgonen begyntes högtidligheten med en psalm, hvarefter betydelsen af en kyrka framställdes i anledning af Jakobs dröm i 1 Mos. 28: 10—16. Sedan derpå åtskilliga stycken ur Skriften blifvit upplästa, reste sig hela församlingen, under det invigningsorden uttalades. Ett i sanning högtidligt ögonblick var detta!

Efter den vanliga gudstjenstens slut och sedan kyrkans behof blifvit framställdt, framburo de närvarande ett frivilligt "offer" såsom ett bidrag till kyrkoskuldens betäckande; och kunna våra läsare gissa, hvad detta offer gick till af denna lilla hop fattiga svenskar? Jo, till icke mindre än \$215. — — — Kyrkan med lotten lär kosta omkring \$1,600, hvaraf \$400 till \$500 ännu återstå att betala. Amerikanerna i Rockford hade redan bidragit med öfver \$500, och de erbjödo sig frivilligt att sammanskjuta än mer, om så behöfdes. — — —

Församlingen var äfven på väg att också få sig ett hus för sin lärare. Br. Andrén har nämligen gjort den öfverens-

* Sådant var, som man märker, ovanligt på den tiden bland svenskarne. Utg. anm.

kommelsen med församlingen, att han sjelf skulle få uppbygga ett hus på kyrkolotten, det församlingen sedan på vissa år finge inlösa för hvad det kostat eller ock för ett bestämdt pris lemna den del af lotten, hvarpå det står. — — — Huset är imellertid redan uppbyggt och till en del inredt.” Sedan gifver han berömmande ord öfver den kärlek och vänlighet, som råder mellan församling och lärare, och tillägger: “Äfven vi funno oss särdeles väl bland detta vänliga folk; alla visade sig angelägne att hafva oss hos sig, och vi kunde ej tillfredsställa allas önskningar i detta fall; men mera glädjande var, att der ej fans bland dem det partiväsande, som söndersliter landsmännen på andra ställen, och dock, eller kanske rättare just därför, funnos många sökande och frälsta själar.”

Denna kyrka, som kunde rymma omkring 300 persorer, begagnades ända till början af 1870, då den första tegelkyrkan blef så pass färdig, att man kunde begagna den.

Den 4 november 1858 ändrades församlingens namn till “den svenska ev. luterska” i stället för “den skandinaviska”, emedan endast svenskar tillhörde församlingen.

I maj 1860 beslöt församlingen i likhet med de öfriga svenska luterska församlingarna att utträda ur Norra Ill.-synoden och förena sig med Augustana-synoden, som då var i görningen. Vid denna tid hade församlingen 115 kommunikanter, och dess löpande utgifter för sista året voro \$300.

Församlingsskolan.

Redan 1856 öppnades en församlingsskola för undervisning i svenska språket och kristendomen, och vår bekante Magnus Munter var den förste skolläraren äfven på denna plats. Ifrån denna tid har skolan fortgått. Början var svag, men under pastor Peters tjenstetid fick den en god fart.

Söndagsskola börjades under Andréns tid och möjligen före hans tillträde; men jag vill minnas, att kongregationalister en tid innästlade sig i den samma och höllo på att göra en lutersk söndagsskola omöjlig. Detta rättade sig med tiden.

Om gudstjenstordningen och det kristliga församlingslivet

är ingenting särskildt att säga, då det icke afvek från det allmänna sättet och förhållandena i de flesta af våra församlingar. Från början funnos allvarliga kristna inom församlingen, och en kristlig och kyrklig ande var rådande. Guds ords predikan bar äfven frukt till väckande och stadfästande

af det andliga lifvet. Missionen, nykterhetssaken, vår skola och annan kristlig verksamhet omfattades med värme. Inga slitningar, ingen söndringslusta visade sig före 1860, och man kan säga, att församlingen hade en stor aktning för sin egen karaktär.

Pastor A. Andrén, dess förste på platsen boende själsörjare, betjenade församlingen till slutet af 1860, då han flyttade till Attica, Indiana. Hon fick sin näste pastor i A. W. Dahlsten, som stannade i två år eller till 1863, då han flyttade till Galesburg. Derpå kallades pastor G. Peters, som gjorde sitt inträde den kalla nyårsdagen 1864. Här verkade han outtröttligt i 22½ år, hvarunder icke blott staden, men i synnerhet den svenska kolonien och församlingen uppnådde en oväntad tillväxt och utveckling. Men historien derom ligger utom den föresatta gränsen för närvarande del af detta arbete.

PECATONICA.

Denna plats ligger omkring 14 mil i nordvest från Rockford vid Pecatonicafloden i en bördig trakt och var blott en större by vid den tid svenskarne började bosätta sig derstädes. Hvilka dessa första voro, känner jag blott ofullkomligt. "Sv. i Ill." uppgifver, att C. M. Peterson var vägbrytaren för detta svenska nybygge; att han kom som immigrant till Amerika 1854 och på höstsidan samma år invid denna by köpte sig en farm tillsammans med en annan svensk vid namn Jacobson.

"Före desse båda", heter det, "hade många andra landsmän varit vid stället, men endast i egenskap af arbetare vid den då under byggnad varande North Western-banan, vid hvars fullbordande de begåfvo sig till andra orter. Jacobson flyttade till Paxton, Ill., der han för länge sedan afidit. Han var gift med enkan efter Anders Anderson, en annan af Pecatonicas förste svenskar. — — Skräddarmästare L. Segerström, afliden 1879, anlände till platsen 1855 och dref under många år en anseelig rörelse i sitt yrke. Han jämte C. M. Peterson (Vadstenabo) m. fl. var med vid bildandet af den luterska församlingen 1857, då den i Rockford som pastor fungerande A. Andrén biträdde vid organiseringen." Bland svenskar, som någon tid hade bott i Pecatonica före 1856, var den förut ibland Rockfords svenskar nämde Jacob Rassmusson eller Robertson, såsom han kallades hela tiden i Vasa, Minn., Jonas Jonason med familj från Sandsjö i Småland, hvilken lefde i många år och dog vid Cannon River, Minn.;

Jacob Anderson och familj från Böne i Elfsborgs län, nu i Vasa, m. fl. Af en skrifvelse i "Hemlandet" den 22 maj 1858 finner man, att följande personer bodde i Pecatonica: Johan P. Anderson, Johan Peterson, Johan P. Peterson, Gustaf Peterson, Anders G. Anderson, C. J. Johnson, Gustaf Anderson; den förut nämnde C. M. Peterson, L. Segerström; vidare A. Trysberg och August Lindblad; men när och hvarifrån de kommo, är mig ej bekant.

Pastor Erl. Carlsson och sedermera pastor A. Andrén voro de första ordets förkunnare på denna plats, som började andlig verksamhet bland desse landsmän; men tiden därför är mig icke bekant. Imellertid är det visst, att Andrén under 1857 organiserade en evangelisk lutersk församling derstädes samt att under hans ledning en kyrka uppfördes, hvilken i oktober samma år blef invigd. I "Olive Branch" (redigerad af dr S. W. Harkey) för oktober 1857 förekommer följande under rättelse derom, som äfven publicerades i "Heml." nr 23, 3 årg.: "Söndagen den 11 oktober blef en liten, snygg svensk lutersk kyrka invigd i Pecatonica, Winnebago co., Ill., i pastor A. Andréns pastorat. Kyrkan är en väluppförd "frame"-byggnad, 36x24 fot, kostar omkring \$600 och är nästan betald. Den bygdes af en hand full fattigt folk från Sverge, understödde af sina amerikanske grannar, och är den andra kyrkan, som på ett år blifvit bygd i broder Andréns pastorat. Gud har storgigen välsignat denne unge broders verksamhet under det sista året." Sedan nämner han åtskilligt om hans verksamhet i Rockford och säger: "Vårt hjerta blef mycket uppmuntradt af hvad vi sågo och hörde ibland detta folk", hvaraf man finner, att dr Harkey var närvarande vid kyrkoinvigningen i Pecatonica. Derpå tillägger han: "Pecatonica är också vackert beläget i en präktig trakt vid Chicago och Galena-järnvägen. Det är en tillväxande by och måste innan en aflägsen dag blifva någonting till stad. Vår gamle vän, John Garver, hvilkens gästvänlighet jag åtnjöt, medan jag var der, förtjenar mycket beröm för den hjälp han gifvit våra svenske bröder att få upp detta gudstjensthus. Om det icke varit för honom, skulle de knapt hafva lyckats för närvarande."

Senare på hösten uppstod en ledsam strid, hvars innebörd man kan lära känna af en skrifvelse, som publicerades i nr 12, 1858 af "Heml." Skräddaren Segerström hade på hösten 1857 insändt en artikel till "Den Svenske Republikanen", hvari han påstod, att pastor Andrén icke i någon mån medverkat till

kyrkobyggnaden, men ändå berömt sig sjelf därför. De väl-sinnade medlemmarne hade icke tänkt svara derpå; det var så allmänt känt och erkänt, att Andrén verkat hvad godt han kunnat och uppmanat många andra, särskildt sin församling i Rockford, att bistå dem, hvilket ock skett. Försöket att förklena honom var ett foster af bittert sinne allena. Men då en ny skrifvelse åter i nr 13 af "Sv. Repub." för 1858, underskrifven af tre Pecatonicabor, visade sig, så svarade de öfriga ledamöterna derpå i "Hemlandet". Af detta svar får man veta, att vid årsmötet den 16 mars aflemnade Segerström räakenskap öfver under förra året om händer hafda kyrkomedel, hvilken af församlingen godkändes; men då Segerström påstod, att, då några personer, hvilkas namn han ej ville uppgifva, beskylt honom för oredlig förvaltning af kyrkans byggnadsmedel, så ville han sjelfmant inför en fredsdomare aflägga ed på att han gjort rätt för sig. Pastor A. yttrade då, att det var orättvist att tillvita hela församlingen en sak, som den frikänt honom för, men bad honom vända sig till de personer, som tadlat hans förfarande; ytterligare, att en sådan edgång icke kunde tillstoppa munnen på dem, som vilja klandra, ehvad de ega orsak dertill eller ej. Ett öppet ja och nej, samt en redbarandel och en fast karaktär vore bästa medlet emot sådana. En annan sade, att S. ej skulle så hastigt hafva fattat beslutet, om det hade lyckats honom att förmå Pecatonicaborna att öfvergifva pastor Andrén och antaga Unonius. Vare dermed huru som helst; men det säkra är, att A:s motståndare icke kunde tåla hans allvarliga predikan och fordran på levande kristendom. Supbröderna insinuerade, att den för sträng nykterhet ifrande A. drack, samt försmädade honom därför, att han i Sverge hade varit skräddare-lärling.

På detta svarade hans vänner: "Derom, att herr Andrén brukar rusdrycker, behöfva vi icke yttra oss, emedan det är allom bekant, att detta är en fullkomlig osanning; men att åtminstone somliga af de värde insändarne i "Republ." allt imellanåt vänt både på 3 och 7 qvart, har synts deraf, att deras husfolk kommit till oss rätt illa tilltygade och begärt härberge och skydd mot far, som kommit så våldsam hem från krogen." På det andra svarade de: "Vi äro af den klass, att vi ej göra afseende på hvarken härkomst eller yrke, när det är ärligt. Vi veta, att A. Andrén och A. Lindblad härstamma från en och samma ort i Sverge och der varit skolkamrater i yngre åren. Må vara, att Andrén varit en fattig

skräddarelärling; Lindblom af förmöget folk, som gaf honom tillfälle att blifva officer vid svenska militären, der han stod en kort tid, men lærer i synnerhet hafva tjenstgjort med mycken tapperhet uti inrikes sjökrig till lands. Båda dessa män reste samtidigt till Amerika och hafva här hvar på sitt sätt gjort betydliga framsteg. A. Andrén har stigit till en skicklig prest och A. Lindblom till vedsägare. Långt ifrån att afundas dem, må vi uppmuntra presten att fortfarande öfva nit och sågaren att bruka flit, så får väl presten i lön hvad församlingen förmår och vedsägaren efter sitt beting pr cord.”*

Jag har uppehållit mig vid denna sak mer, än den i och för sig förtjenar; men den karaktäriserar tiden och förklarar orsaken till den brist på enighet och till följd deraf den ringa framgång, som under flera år utmärkte församlingen. Annorlunda blef det sedan. År 1860 hade den endast 24 kommunikanter, och dess löpande utgifter för sista året gingo till \$25. Den förblef i många år ett annex till församlingen i Rockford.

BIDRAG TILL PASTOR A. ANDRÉNS LEFNADSTECKNING.

Af hans egen hand har jag följande anteckning från 1858: “A. Andrén är född i Grenna landsförsamling den 10 september 1827; tog examen såsom folkskollärare i Vexjö år 1851; reste öfver till Amerika 1853; erhöill license såsom kateket och pastor Carlssons biträde vid den svenska ev. luterska församlingen i Chicago våren 1854. I september samma år ingick jag i teologiska afdelningen af “Illinois State University”; tog examen i teologi den 29 juli 1856 och hade redan före den tiden mottagit kallelse från svenska ev. luterska församlingen i Rockford, Winnebago co., Ill.; flyttade till nämde plats den 18 augusti 1856.”

Af John Swanström, nu i Red Wing, Minn., som var uppfödelsebarn med Andrén, och af andra, som kände honom mycket väl från Sverge, har jag hemtat följande underrättelser om honom under den tid han lefde der: Stället, der Andrén föddes i Grenna landförsamling, kallas Bunström vid sjön Bunn nära Grenna stad. Hans far var en fattig torpare vid namn Anderson, hvilken dog, medan A. var helt liten. I sorg och fattigdom och lidanden förflöto hans tidiga barndomsdagar. Vid 12 eller 13 års ålder sattes han i skräddarelära hos en kringgående skräddare på landet. Han fick väl sålunda födan, sådan hon var, men med kläder och skor var det ofta

* Jämför “Hemlandet” 4:de årg. nr 12.

PASTOR A. ANDRÉN.

klent bestäldt. Swanström, som också var skräddare, berättar, att, när de en gång skulle gå från ett ställe till ett annat, var det mycket smutsigt, ruskigt och kallt; A. hade dåliga skor, som icke ville hänga på fötterna, och han tappade dem i dyn, hvarvid han bittert och med tårar beklagade sin djupa fattigdom och tyckte sig vara af Gud och människor öfvergifven. Redan såsom gosse och yngling vann han förtroende hos alla människor, med hvilka han kom i beröring; det låg någonting vänligt och tilldragande uti hans väsende, ett intresse för andra och deras väl, under det han liksom förglömde sig sjelf och satte sig sjelf till baka. Sedan han hade lärt sitt yrke, uppväxt och börjat arbeta för sig sjelf, kom han i bättre ekonomiska omständigheter. Han bodde då en tid i staden, hade eget möbleradt rum och lefde, så att säga, på stor fot; i jämförelse med hvad han förut hade gjort; men hans hjerta var ännu främmande för Herren. I det yttre var han en städad ung man; välväxt och vänlig, var han en eftersökt sällskapsbroder och i synnerhet omtyckt af det täckare könet. Detta förstod han, och deri låg en farlig frestelse för honom. S. säger, att han blef väckt före 1849, således vid omkr. 21 års ålder, och det synes, som att denna väckelse gick på djupet hos honom, och det märktes, att han hade undergått en betydelsefull förändring. Men när, hvar och huru evangelii ljus uppgick för honom, kan S. icke nu minnas. Vid den tiden voro de icke få, prester och lekmän, som predikade med ande och kraft i dessa nejder.

Vid det nya ljusets uppgående för hans själ uppstodo ock nya tankar, nya sträfvanden, såsom ock målet hade för honom blifvit helt nytt. Det underbara, som det gudomliga nådeljuset uträttar, när det får skina in i det mörka, frusna, kalla och syndomtöcknade människohjertat, har en svag motbild uti vårsolens verkningar i naturen. Då smälta snön och isen på bergen, och tusen rännilar och bäckar uppstå, luften blir ljum, marken grönskas, blommorna titta fram, fåglarne qvittra och sjunga; der blir öfver allt lif och rörelse i den natur, som förut var frusen, stel och död. Sådant var ock förhållandet med Andrén; han ville nu gerna egna sina kropps- och själskrafter mera uteslutande åt arbetet i Herrens vingård. Hittills hade han haft blott den nödortfigaste undervisning i att läsa och skriva; men han hade ett naturligt godt hufvud och fallenhet för att ledigt uttala sina tankar. En och annan gång började han nu att öppna sin mun på uppbyggelse-

mötena bland lika tänkande i byarne; men han insåg snart, att han i hög grad saknade skolbildning. Han beslöt därför, och hans vänner uppmuntrade honom deri, att begifva sig af till skolan. Han var nu redan öfver myndig ålder; men han ville ändå försöka att studera till skollärare. Han begaf sig därför till Vexjö; men när han kom in på seminariet, eller huru det gick för honom, medan han var der, kan jag ingenting säga. Men 1851, vid 24 års ålder, tog han examen såsom folkskollärare. Derefter hade han plats på Gripenberg hos Fjellstedts måg, baron Hermelin, såsom skollärare på godset och vistades der, till dess han reste till Amerika. Under tiden höll han der och hvar uppbyggelsemöten, dit man kallade honom, och han var gerna hörd af folket. Närmare underrättelser saknas för att säga något bestämdt i afseende på utvecklingen af hans andliga lif; men det tyckes, som att det blef något förslappadt, innan han afreste till Amerika, och att han icke öfvade den vaksamhet, som han bort göra. Hvad som särskildt föranledde honom att resa till Amerika, känner jag icke.

På hösten 1853 anlände han till New York och kom der i bekantskap och beröring med pastor Hedström och metodisterna utan att i början ana, att de voro afvikande från den luterska läran och kyrkan. I början af april 1854 fick han bref och kallelse från pastor E. Carlsson att komma till Chicago och biträda honom i arbetet derstädes. Huru Carlsson hade fått kännedom om honom, är imellertid obekant. Af hans svar den 17 april finner man, att han antog kallelsen, och tillika lärar man känna hans då varande ställning. Efter att hafva tackat för brefvet säger han: "Likasom jag i flere af mitt forna lifs erfarenheter sett Guds underliga försyn, så kan jag äfven så uppfatta och emottaga pastorns uppmaning, att jag deruti ser en Guds vink, som utvisar riktningen af mitt lopp, i synnerhet som den kom just på denna tid, då jag både behöfde och helst önskade den. Pastorn bjuder mig att komma till något biträde. O, måtte Gud af nåd gifva förmåga att göra något till hans ära, såsom han har skänkt viljan, då han af idel oförskyld nåd återgaf den förlorade barnaskapets ande.

Jag har här tillbringat vintern i en qvaf atmosfär. — — — Ehuru jag mycket värderar det goda här är, har dock min håg långtat härifrån. Att jag blifvit min gamla, kära kyrkas bekännelse trogen, bär mig mitt samvete vitnesbörd. — — —

Här är jag icke såsom medlem förenad med någon kyrka. — — — Jag kan därför icke annat än erkänna en Guds skickelse i kallelsen till mig, af innehåll som jag minst tänkt. — — — Jag tänker att gå härifrån antingen torsdagen den 20 eller fredagen den 21 dennes.”

I Chicago blef Andrén till mycken hjälp åt pastor Carlsson i det trägna arbetet detta fasans år — det var det stora koleraåret. På rekommendation af den förenade konferensen erhöll han license såsom kateket eller missionär af synodens president i afsigt att verka bland de svenske och norske immigranterna i Chicago, och man måste gifva honom det erkännandet, att en mera sjelfuppooffrande immigrantmissionär aldrig trampat Chicagos gator. När jag i oktober för första gången träffade honom, var han ytterst utmagrad och utsliten, tyst, men vänlig, ödmjuk och tillmötesgående. Men han verkade icke blott bland immigranterna utan lika mycket inom Immanuelförsamlingen, predikade och höll möten, i synnerhet under pastor C:s frånvaro och under hans sjukdom.

Vid höstterminens början begaf han sig till Springfield, september 1854, och blef intagen i den teologiska afdelningen af Illinois State University. Der tillbragte han 4 terminer, under ferietiden fortsatte han såsom pastor C:s medhjelpare, och i april 1855 erhöll han på konferensens rekommendation adinterims-license af synodens president för predikoämbetets förvaltning, således mer än ett år innan han tog sin slut-examen i Springfield.

Att och när han blef kallad till Rockford hafva vi redan sett; äfvensom att han gjorde mycket för denna församlings grundläggning.

År 1856 den 12 september blef han formligen invigd till prest vid synodens möte i Dixon och fortsatte sin verksamhet i Rockford till slutet af 1860, då han på kallelse flyttade till Attica, Indiana, men betjenade på samma gång församlingarna i La Porte och Baileytown, så att alla 3 utgjorde ett pastorat upp till 1863.

I slutet af 1862 eller början af 1863 afsade han sig församlingen i Attica och flyttade till Baileytown och betjenade församlingen derstädes tillika med den i La Porte till och med 1865. Han antog då kallelse till Berlin eller Swedona; men på synodens kallelse tillbringade han 5 månader af året 1866 inom Gustaf Adolfs-församlingen i New York och återvände på hösten samt bosatte sig i Swedona. Här förblef han till

sin sorgliga död. Derom skref dr Hasselquist i "Augustana" för 1880 nr 7 följande:

Ett hårdt slag.

Pastor A. Andrén från Swedona är ej mer i lifvet, och hvad förskräckligare är, har under sinnesrubbnings burit händer på sig sjelf. Men innan någon uppgör sig ens en loflig dom om honom, bedja vi hvar och en uppmärksamma följande omständigheter under den sista delen af hans lif. Den oförmodade förlusten af hans första hustru, med hvilken han tillbragt ett 21-årigt lyckligt äktenskap, hade en skakande inverkan på hans helsa i sin helhet, och troligen hade han sedermera icke full helsa, fastän ingen, kanske icke ens han sjelf, förstod det. Han omtalade, att han en tid efter sin första hustrus död begynte lida af en inre oro, som ofta nedtryckte hans sinne, och denna fortfor, så vidt man kunnat finna, hela tiden, ehuru den icke upphäfde hans själskrafters fulla bruk. Seende sig ensam med en skara af 9 barn, det yngsta 2 år gammalt, inträdde han efter något mer än ett år i nytt äktenskap, och derefter dröjde det ej länge, förr än sinnessjukdomen bröt ut; hvad orsaken har varit, — hvem kan uppsöka källan dertill? Hjerteransakaren känner den ensam. I början var den sjuke våldsam och måste allt jämt vaktas. En besökande från College medtog honom hit, i det hopp, att skilsmessan från de hvardagliga förhållandena skulle öfva ett lugnande inflytande på honom. Men till en början blef han äfven här våldsam; under lugnare stunder sörjde han deröfver och begärde, att man skulle binda honom, samt förklarade, att ingen förstod, huru stark han var, när ett anfall kom. Dock togo dessa våldsamma anfall slut, och det tycktes, som äfven sinneslugn åtminstone stundom rådde hos honom, hvadan vi hyste godt hopp om hans vederfående. Till en början lät man honom icke gå ut utan sällskap; men då han började tala så lugnt öfver sin ställning, läto vi honom gå hvar han ville. Imellanåt grep honom en djup ångest, djupare än någon kan fatta; och då kom han med en förtviflad uppsyn och frågade: Hvad skall jag taga mig till? Hvart skall jag gå?" m. m., dervid tagande på hufvudet och yttrade: "Det är så tungt." Ibland vek denna ångest i någon mån för Guds ord, och några gånger yttrade han: "Jag ser nu ljus i mörkret." Under stundom föll han på knä vid en annans knä och frambar då en hjertlig bön om nåd, äfven till att tro.

Många besök under konferensdagarne i Moline ökade hans ångest i hög grad, ehuru den gaf sig något och lemnade rum för alldeles ljusa stunder. Men under alltsammans måste den djupa oron i hans själ hafva fortsatt sitt tärande och frätande arbete och drifvit honom emot hans vilja allt närmaredet sista steget. Det var öfverenskommet, att Andrén skulle resa till dr Passavants sjukhus i Jacksonville och sedan, derest det fans anledning dertill, förflyttas till hospitalet för sinnessjuka derstädes. Resan skulle företagits fredags aftonen, men kunde icke blifva af, emedan Andrén höll sig undan, uppenbarligen emedan han fruktade för resan och trodde meningen vara att på den omvägen få honom på det sist nämnda hospitalet, för hvilket han fått en stor räddhåga och förklarade, att, komme han dit, blefve han den vildaste der fans. Fredagen den 13 vandrade han mycket omkring och uppehöll sig äfven efter mörkrets inbrott i en skogsdunge; men fans, och dervid stannade det. Under natten, vid 2-tiden, steg han upp, klädde sig och ville ut, men förmåddes att blifva stilla. Då en vän om lördagsmorgonen besökte honom och påminte om det bekymret han förorsakat oss föregående afton, sade han i lidande ton: "Förlåt mig detta; nu är anfallet slut, och jag hoppas slippa" m. m. Dock räckte ej detta lugn längre än upp mot middagen, då han begaf sig ut, dervid följd af en person, som skulle akta på honom, men kom oförmodadt undan och kunde sedan icke återfinnas. Om aftonen och under natten eftersöktes han, men fåfångt, dock hoppades man, att han begifvit sig mot sitt hem. Söndags morgonen fortsattes sökandet, och han fans omsider död vid en gärdesgård med ett rep om halsen, men med fötterna på marken i nästan knäböjande ställning.

Här äro nu de *märkbara* omständigheterna; men annat ligger bakom, som endast den allseendes öga kan skåda. Andrén omtalade den tid, då han fördes från mörkret till Guds underliga ljus, och bekände med djup sorg aftagandet i sin kristendom. Den mäktiga kraften, samvetet, var vaket, och sjelfva mörkrets makt synes hafva fått rätt att plåga honom, så att äfven tanke- och viljekraftens fina strängar sprungit och han kunde icke råda öfver sig sjelf. Det, som ej kunde annat än väcka det innerligaste medlidande, var, att han såg detta sjelf och led utesägligt derunder. Men han kunde dock understundom se "ljus i Guds ljus" och var då, om icke glad, åtminstone vid någorlunda mod; så t. ex. tvänne dagar före dödsdagen.

Den aflidne var vid sin död 52 år, 5 månader och 4 dagar gammal och har varit prest i 23 år och några månader.

Käre läsare, låt nu berättelsen om detta sorgliga dödsfall leda dina tankar på dig sjelf. Ut i denna beklagensvärda händelse ligger ett väldigt bättringsrop till både pastorer och åhörare, och vi kunna icke bättre uttrycka det än med Petri ord (1. 5: 8, 9): *“Varen nyktra och vaken; ty eder veder-sakare, djefvulen, går omkring såsom ett rytande lejon och söker hvem han må uppsluka. Stån honom emot, stadiga i tron, och veten, att samma lidanden fullbordas på edra bröder i världen”*.

Andrén hade naturliga talaregåfvor, och han skulle kunnat blifva en stor talare, om han hade haft en passande fostran. I hans röst låg någonting, som satte själens trådar i darrning. Fastän hans yta icke visade det så mycket, hade han dock djupa känslor, och måhända voro dessa icke väl balanserade. Hans bana slutar med ett betydelsefullt frågetecken.

Han var tvänne gånger gift: 1) med miss Hilda Esping, dotter till herr Julius Esping, då i Geneva. Prof. Gustaf Andrén i Lindsborg, Kansas, är äldste sonen i detta äktenskap. Döttrarna Lydia och Hilda äro gifta, den senare med hr David Larson, son till pastor S. G. Larson. 2) Med enkefru Gustafva A. Esbjörn.

BIDRAG TILL PASTOR G. PETERS LEFNADSTECKNING.

Då pastor Peters hade börjat sin ämbetsgerning här i Amerika före 1860, och i all synnerhet då man får antaga, att hans mer än 22-åriga verksamhet i Rockford blir att betrakta såsom hans lifs stora gerning, så bör han få en plats just i detta kapitel. Jag är glad, när jag kan om levande personers lif meddela deras egenhändig teckning. Ingen må tro, att dessa bidrag blifvit tvingade på mig, tvärt om har jag fått tvinga mig till dem, och hvarest detta icke lyckats, har jag fått nöja mig med att om levande personer berätta det lilla jag vet utan att på något sätt vilja ställa dem inför historiens domstol.

Några anteckningar ur mitt lif. — Jag föddes 1832 den 4 januari i ett torp under byn Stödsboda, Åsheda socken i Kronobergs län, Sverge. Min fader var Peter Emanuel Anderson och min moder Eva Jacobsdotter. Dagen efter min födelse blef jag döpt och erhöll namnet *Gustaf*. Enligt bruket i Sverge skref man mitt namn Gustaf Peterson. När jag kom till Amerika, råddes jag att borttaga de två sista bokstäfverna

PASTOR G. PETERS.

och göra mitt namn mera engelskt och således skrifva *Gustavus Peters*. Jag fick i min barndom lida stor nöd. Vi voro fyra gossar, och min moder fick till det mesta försörja oss. Ingen skola fick jag besöka, utan lärde mig läsa i hemmet, och det gick ganska fort, så att, när jag var 9 år, jag kunde hela katekesen utantill och många psalmer. Min moder sjöng mycket, och jag fick både somna och vakna vid hennes sköna toner. Så snart jag kunde, fick jag lof att vara borta om somrarne och vakta får. Det gjorde jag i fyra somrar. Om hösten och vintern fick jag hjälpa till att draga hem ved och hugga, fick ofta fara mycket illa i snö och köld. Vid 12 års ålder sattes jag i lära att öfva ett handtverk och höll på dermed i fyra års tid.

Under hela min barndom var Guds Ande verksam på mitt hjerta, och jag kunde aldrig göra något orätt, utan att jag kände förebräelser. Pingstdagen 1847 blef jag konfirmerad, och söndagen derpå begick jag första gången Herrens heliga nattvard. Jag hade djup kännedom om mitt behof af frälsning och sökte den ock; men det kom ej till någon verklig öfvergång. Detta år blef ett nådeligt Herrens år. En pastor P. Sandén kom till vår församling, och han var en redlig lärare. Der uppstod nu en stor väckelse, och ganska många bland ungdomen blefvo vända till Herren. Jag fick nu hvad jag så länge farit efter, och Herren lät mig smaka sin frälsande kärlekskraft. Nu kände jag icke mera håg att fortsätta handtverket, som jag för öfrigt aldrig riktigt hade älskat. Jag blef ock af många tillrådd att studera så mycket, att jag kunde bli folkskollärare, och oaktadt jag icke hade några medel, begaf jag mig i september 1848 till en skollärare, S. M. Wirsén, i Elghult och begynte nu som först lära mig "stafva", ty det hade jag aldrig lärt. Snart fick jag hjälpa till med de mindre barnen och fick därför af deras föräldrar mycket till mitt uppehälle. Efter ett par år fick jag anställning såsom underlärare i Åsheda och sedan i Elghult. Lönen var icke stor, men jag kunde nu skaffa mig kläder och böcker samt hjälpa mina föräldrar något. 1854 i januari intogs jag på Kalmar skollärare-seminarium och var der en termin. På sommaren och hösten höll jag skola, var 1855 på vinterterminen åter i Kalmar och fick afgangsexamen den 15 juni med ganska goda betyg. Nu tänkte jag, att mitt önskningsmål var uppnådt.

Men Herrens vägar äro underliga. Genom pastor E. Carlsson fick jag kallelse att komma till Amerika, men reste icke

då, utan begaf mig till missionsskolan eller Fjellstedts och pastor Ahlbergs skola, som då var i Stockholm. Jag var der i slutet af 1857 och början af 1858. Men då Ahlberg reste till baka till Småland 1858 på våren, lofvade jag taga underlärarebefattningen i hans kolportörsskola och förestod denna ett år; men som ny kallelse kom från Amerika, lofvade jag i Herrens namn att komma. Efter att hafva rest mycket omkring och sagt farväl, steg jag ombord i Kalmar den 27 juli 1859, och via Lübeck och Hamburg i sällskap med A. W. Dahlsten anträdde resan öfver Atlanten den 31 juli på ångbåten Saxonia. Den 17 augusti landade vi lyckligt i New York, och den 24 kommo vi väl behållne till Chicago, der jag nu efter 6 års skilsmessa återsåg den käre brodern, pastor E. Carlsson. Jag blef nu hans medhjelpare och trufdes väl i hans umgänge och hans kära familj. Jag reste ofta omkring till de platser, som han hade att vårda, mest Geneva, der jag alltid fann mig väl i kära kristnas sällskap. Den 31 augusti, således strax efter min ankomst, var ett konferensmöte i Geneva. Här såg jag nu första gången pastorerna Hasselquist, Jonas Swensson, O. C. T. Andrén och prof. L. P. Esbjörn. Ingen slog an på mig så som O. C. T. Andrén. Jag tyckte, att heligheten genomträngde hela hans väsende, fastän han var klädd i en mycket simpel rock. Den 8 september var Norra Ill.-synodens möte i Chicago. Den 12 på aftonen i norska kyrkan erhöll jag fullmakt, "license", att förvalta prestämbetet. Tre, P. Carlson, C. P. Borén och P. Beckman, blefvo ordinerade. Jag kände det mycket viktigt, men förstod icke talet. 2 Kor. 5: 18 gaf mig såsom tänkespråk. När jag kom hem, yttrade jag min saknad öfver att ej förstå hvad som talades på engelska. "Ja", sade pastor Carlsson, "du är den lycklige, ty hade du förstått det, hade du blifvit mera missbelåten, ty det var ett eländigt snack. Han sade bland annat, att ingen prest bör äta mera än 12 munnar åt gången". Såsom redan blifvit omnämndt, hjälpte jag pastor Carlsson så mycket jag kunde och höll skola ibland med barnen samt biträdde äfven med att afsända Hemlandet, som den tiden trycktes i Chicago.

Den 13 november var jag första gången i Elgin, och den 14 reste jag första gången till Rockford. Detta besök glömmar jag aldrig. På denna plats skulle jag, det jag då ej anade, arbeta min mesta tid och erfara stora bekymmer, men ock glädje. Vid påsken 1860 var jag i Galesburg, och Andrén reste i sällskap med pastor J. Swensson till Chicago och var med

på den märkvärdiga konferensen den 23—27 april. Der togs första steget till bildande af en egen synod. Det var allvarliga debatter, som der höllos, men resultatet blef skilsmessa från N. Ill.-synoden.

Den 5 juni reste jag med till Clinton och Jefferson Prairie, Wisconsin, der möte skulle hållas för att organisera den påtänkta synoden. Efter allvarliga förberedelser skedde detta den 8 juni. Pastor Hasselquist höll en predikan om "Vårt arbete, vår fara och vår seger." Mig har sedan syns, att den predikan var nästan profetisk. Början skedde under känslan af mycken svaghet, men i förtröstan på Herren, och vårt hopp kom ej på skam. Jag erinrar mig dock en mycket högtidlig stund vid detta möte, då vi alla lågo i en brinnande bön till Gud för att få en passande lärare till vår skola, och tanken var att kalla P. W—m. Men den gången hörde Gud icke våra böner. När jag 1867 råkade P. W. i Stockholm och påminte honom om vår kallelse, svarade han på sitt egna sätt: "Nej, I speladen ej edra kort så, att det gick." Hade P. W. då kommit hit, hade han kanske fått annat att sköta än att bli en ny partiledare. Bäst var väl, att vi ej fingo honom.

Den 10 juni var en stor högtidsdag. 8 bröder, deribland jag ovärdige, ordinerades. Hela synoden, som då var der samlad, var 8 på hvar sida, de 8 kandidaterna i midten och en inom altaret, nämligen pastor Hasselquist, som var synodens förste president. Emedan pastor O. C. T. Andrén blef kallad att resa till Sverge i synodens intresse, blef jag kallad att förestå församlingen i Moline under hans bortovaro. Och när han ej mera återkom, kallades jag att blifva hans efterträdare. Den 10 söndagen efter trefaldighet predikade jag första gången i Moline, och söndagen derpå predikade Andrén afsked. Det kändes icke lätt att träda i A:s ställe. Församlingen hade ej kunnat fostras så, som han önskat, emedan der voro svåra element. A. led mycket der, fastän han teg dermed. Jag var ännu oförfaren i många stycken, och därför lyckades jag ännu sämre än han. Jag fick mig från Sverge 1861 i slutet af augusti en snäll medhjelparinna, Ida Hellena Ström från Christdala. Hon var en älsklig qvinna med ett Jesus-älskande hjerta och ett himmelskt sinne. Men den 18 maj 1863 lemnade hon mig med en liten tio månader gammal dotter. Jag kunde sedan icke trifvas i Moline, utan den 10 sönd. efter tref. 1863 afsade jag mig församlingen, och utan min vetskap blef jag samma vecka vald af sv. lut. församlingen i Rockford. Jag tog detta

såsom en fingervisning af Herren och antog denna kallelse. I slutet af december lemnade jag Moline och kom nyårsaftonen till Rockford. Nyårsdagen 1864 gjorde jag mitt inträde, men till följd af kölden och snön voro få närvarande. Här blef nu för mig en vigtig verkningskrets, och här skulle jag genomgå mycket. I 22½ år stannade jag här och såg platsen och församlingen storligen förökas. Många äro de erfarenheter, som jag upplefvat på dessa år. Min första svåra pröfning här var min lilla dotters död den 22 juni 1864. Den 8 oktober samma år gaf Herren mig en ny medhjelparinna, som allt sedan troget stått vid min sida. Af 8 barn hafva vi endast fyra, 3 gossar och en flicka, som nu lefva. På de sista åren uppstodo flere svårigheter, mest till följd af församlingens förökelse och kyrkans otillräcklighet. En brytning skedde, och den förorsakade mig så djupa hjertesår, att jag ej förmådde uthärda. Jag älskade församlingen så, att jag nu ansåg, att en yngre, mera begåfvad lärare behöfdes för att kunna sammanhålla hvad som var kvar, och för den skull afsade jag mig församlingen vid årsmötet 1885. Men församlingen fick länge och flere gånger kalla, innan hon lyckades få en efterträdare, så att jag måste stanna till i slutet af juni 1886, då jag ensam begaf mig till Lincoln, Nebr., arbetade der 1½ år och flyttade vid nyåret till York, der jag nu är. Först förliden sommar slets det sista bandet mellan Rockford och mig, i det att min familj då också flyttade derifrån. Såsom redan är sagdt, hade jag i Rockford många olikartade erfarenheter, men jag har intet deraf antecknat, så att jag nu kan återgifva något i sammanhang. Det skulle kunna skrivas en lång historia deröfver. Men den blefve någorlunda lika med andras, som stannat länge på en plats. Det allra mesta behöfver förlåtas och aldrig mera blifva synligt. Är det något godt, så är det helt och hållet Herrens eget verk. Jag har endast förebråelser att göra mig, men *intet* beröm. Får jag af nåd en gång ingå i himmelen, så är det visserligen endast af Guds *blotta barmhertighet*. Jag är endast en onyttig tjenare!

Mina år äro nu snart framlidna, och jag väntar på hemlof, fastän jag icke mycket uträttat eller kan se, att jag varit till någon nytta i Guds vingård.

Åttonde kapitlet.

Svenska ev. luterska församlingen i Princeton, Bureau co., Ill. — Pastor John Johnson.

FÖR omkring 60 år sedan var Bureau county en fullkomlig vildmark eller gräsöken. Den första hvita människoboning bygdes af Henry Thomas i maj 1828. År 1830, antager man, fanns det ett antal af 2,000 indianer inom detta county, mot hvilka året derpå endast funnos 15 hvita familjer. Då Black Hawk-kriget utbröt 1832, måste desse rymma. Trakten oroades af indianer till slutet af 1833, och en del af dess få hvite inbyggare blefvo dödade, bland hvilka nämnas farmaren Elias Philips och presten James Sample och hans hustru, hvilka senare blefvo lefvande brände $\frac{1}{2}$ mil vester om Princeton. Såsom county organiserades Bureau i februari 1837. Järnvägar började stryka igenom denna landsträcka sedan 1851. Princeton, hufvudorten i countiet, är nu en blomstrande stad och hyser, så väl som trakten deromkring, icke så få svenskar. (Jämför "Sv. i Ill.").

DE FÖRSTA SVENSKAR I PRINCETON OCH TRAKTEN.

Enligt "Sv. i Ill.", var A. P. Anderson från Horn i Östergötland den äldste på platsen. Han kom till Amerika 1849 och reste först till Andover, der han väntade träffa släktingar, men fann, att de voro döde. Han återvände då med familjen till Princeton på sommaren 1850 och lefde der ännu för 10 år sedan, frisk och kry. Hans äldste son flyttade till Californien för många år sedan. "Före A. funnos på platsen 5 svenskar. Utaf dem var en mr Burgeson, nu hemma i Andover, den först ankomne, emedan han hade kommit med Rev. Pillsbury, i hvars tjänst han i början stod*. Samtidigt arbetade en svensk yngling för den sedermera ryktbare abolitionisten Owen Lovejoy. I stadens hotell tjänade då äfven en svensk flicka, som måste hafva varit Sigrid Norell från Bergsjö i Helsingland och som blef gift med A. J. Field (som således måste hafva varit

* Förmodligen samme dräng, som kom oss till hjälp i nöden 1850 i Princeton. Se 2 kapitlet, första afdel., under 1850 års invandring.

den fjerde) från Linköpings län. Den femte var Eric Wester, som inträffade i Princeton 1850."

Om denne store äfventyrare nämdes något i I del. 2 kap. "Sv. i Ill." uppgifver, att hans rätta namn var Westergren; att man icke vet, när han öfvergaf Sverige, men det säges, att han skall hafva varit vaktmästare vid svenska riksbanken och att, då han en gång sändes från Stockholm till Helsingör för att uppköpa ett större lumpförråd för Tumba pappersbruk, der papperet för bankens penningar tillverkades, skulle han i stället hafva rymt med penningarne till Amerika. Hans bana i Amerika står i harmoni med denna berättelse. I New Orleans lär han först uppehållit sig, der han rakade skandinaviske sjömän. Skylten på hans rakstuga var: "Hur svenska stålet biter, kom, låt oss pröfva på". Sedan uppträdde han 1848 på Bishop Hill, men blef der icke länge; for sedan till Pine Lake, Wis., och enligt Unonii berättelse spelade mycket andlig en liten tid. Från Wisconsin drog han till Princeton och började, såsom vi sett, med en rakstuga. "Han var rik på företagsamhet och knep", säger 'Sv. i Ill.', "och han fann snart, att Princeton var ett lika godt fält som någon annan ort för dessa egenskaper. En rik köpman förhjelpste honom till ett litet cigarrlager, hvarmed han öppnade affär i ett "shanty", hvilken affär, vattnad af whisky, slog rot, blomstrade och bar frukt. Handeln antog allt större dimensioner och kräfde snart en större lokal; den omfattade nu nästan allt: kläder, matvaror, skodon, järnkram, tobak och whisky." Det gick framåt, han började äfven en affärsgren i Galesburg; han gick i bolag med Bishop Hill-kolonien om ett bankföretag; men så fallerade han. 1858 försökte han sin lycka igen, men det gick icke bättre. 1859 gjorde han cession, som det hette; men lär hafva haft nog egendom att betala sina skulder med. "Med \$1,700 och en koffert full af revolverar begaf han sig till Chicago, som han uppgaf, men for imellertid till Dallas i Texas, hvarest, eller deromkring, han nu (1880) lär finnas i dåliga omständigheter." — Om man skulle skrifva en bok om svenske äfventyrare i Amerika, så förtjente Eric Wester helt visst ett kapitel i den samma.

De näste svenskar, som kommo till Princeton, hvilket inträffade på hösten 1850, voro i mitt resesällskap från Sverige och hafva delvis blifvit nämnda i I del. 2 kap. De voro icke alla från Bergsjö, såsom "Sv. i Ill." uppgifver. Hans Kamel, Olof Jonson, Staffan Berglöf, Anders Nord med familjer voro

från Bergsjö; Anders Larson från Torp i Medelpad; Olof Nilson och Simeon från Attmar, i do.; Pehr Söderström från Norrbo eller Bjuråker i Helsingland; Hans Smitt från Hassela i do m. fl. Kamel-familjen lär vara utdöd, och de öfriga flyttade åt andra håll, af hvilka nu många äro döde. År 1851 kommo Lars Magnus Spak, Nils Johan Nilson från Djursdala i Småland; Jacob Nyman från Tjäderstad i Linköpings län. År 1852 ökades Princetons svenskar med ett betydligare antal, hvaribland märkas: C. M. Sköld, skräddare från Vestra Ryd; And. P. Damm med sex barn från Åsby i Östergötland; från Skåne kommo: Åke Nilson med familj, S. Frid från Wä, Nils Lindeblad med familj, Pehr Fagercrantz; från Elfsborgs län: Pehr Christian Anderson, Lars Anderson från Gingrid; från Stockholm: Johan Anderson, Henric Norman; Joh. A. Westman från Börstig i Skaraborgs län; Joh. Gabriel Ståhl med familj från Jönköpings län; And. P. Larson från Vadstena; J. O. Lundblad från Linköpings län m. fl. 1853 kom Jonas Anderson från Färila, förut bekant från St. Charles; A. A. Shenlund från Vestergötland. Han började arbeta på en farm. "Dernäst tog han vedsågaregraden", blef sedan bodbetjent hos E. Wester, men kunde icke förlika sig med hans lösa sätt att sköta affärer, hvarför han på egen hand började med viktualiehandel i smått och arbetade sig upp så småningom genom redbarhet och affärstakt. Han är nu död för flera år sedan.

Många flere kommo under de följande åren, men de äro för många att följa på spåren.

Landsmännen i Princeton arbetade sig fram till bergning och somliga till förmögenhet, men före 1860 voro de i allmänhet i mindre goda ekonomiska villkor. Fastän en och annan äfventyrare och dålig karaktär visade sig ibland dem, hade de dock godt förtroende i allmänhet bland de infödde, och en och annan bland dem hedrades äfven med politiska sysslor.

DEN SVENSKA EV. LUTERSKA FÖRSAMLINGEN I PRINCETON.

Af berättelsen om Moline och Rock Island sågo vi, att licentiaten C. J. Valentin, då han om sommaren 1853 lemnade dessa platser, begaf sig till Princeton och började andlig verksamhet. Om han nu var den förste predikant, som började arbeta ibland landsmännen i Princeton, eller om Esbjörn eller Hasselquist hade varit der någon gång förut, är icke klart;

men att Valentin var den förste, som någon tid satte sig ned såsom församlingsslärare derstädes är säkert.

Vid Norra Ill.-synodens sammanträde i Peru 1854 säger presidenten, pastor C. B. Thümmel, i sin årsberättelse: "Från br. Esbjörn erhöill jag den 22 juni underrättelse, att han biträdt br. Valentin till att organisera en lutersk församling i Princeton, Bureau co., hvilken troligen kommer vid denna session att göra ansökan om inträde i synoden." Och på ett annat ställe i samma protokoll heter det: "Den svenska luterska församlingen i Princeton begärde inträde och blef på förslag emottagen i förening med denna synod."*

Således i början af juni 1854 blef den sv. luterska församlingen organiserad. Hvilka som utgjorde dess första medlemmar och hvilka beslut som fattades vid dess organisation, derom kan jag ingenting upplysa, emedan jag icke haft tillfälle att undersöka saken; men "Sv. i Ill." säger: "Grundmedlemmar i denna Princetons första evangelisk-luterska församling blefvo: P. Fagercrantz, N. P. Lindqvist, Eric Wester, Jacob Nyman, N. Lindeblad, S. Frid och Lars Anderson." Man kan antaga, att organisationen verkställdes på samma grunder som i Andover och Moline m. fl. platser, der Esbjörn organiserade församlingar.

Valentin synes hafva lemnat församlingen på hösten 1854 och begifvit sig af till Sverge utan någon som helst permission. Vid konferensmötet i Andover samma år, som sammanträdde den 1 december, infann sig Per Pihlström såsom ombud från församlingen derstädes och anhöll enträget om att få en lärare dit. I protokollet förekommer om denna sak följande: "Delegat Pihlström framställde församlingens enträgna anhållan uti Princeton, att konferensen måtte på något möjligt sätt förhjelpa dem till en lärare eller åtminstone vidtaga åtgärder, att församlingen blefve ofta besökt af någon annan församlingsslärare. Detta uppsköts till följande dag. — — — Lördagen den 2 december: Efter hållen bön återtogs ämnet om församlingens i Princeton förseende med lärare och behandlades i sammanhang med en väckt fråga, om icke delegat Cederstam (från Galesburg) kunde erhålla tillstånd (license) att förvalta predikoämbetet och så medels göra sina studier och af Gud förlänta gåfvor mera fruktbara för hans församling. Efter mycken öfverläggning med all den uppmärksamhet,

* Minutes of the fourth session of the Ev. Luth. Synod of North Ill. September 7—10 1854. Pages 3 and 4.

som ett så viktigt ämne kräfver, beslöts såsom enda utvägen, att Per Cederstam examineras af examenskommitten och, om examen utfaller tillfredsställande, af konferensens ordförande hos synodens president rekommenderas till erhållande af license såsom pastor Hasselquists ämbetsmedhjelpare med vilkor, att endera af dessa bröder hvarannan söndag besöker och betjenar församlingen i Princeton och att denna församling sålunda står under pastor Hasselquists tillsyn samt att församlingen i Princeton beviljar Cederstam skälig lönersättning, hvarom konferensens ordförande (pastor Erland Carlsson) vid sitt tillämnade besök derstädes nästkommande vecka eger att med församlingen öfverenskomma. Det förökade besvär pastor Hasselquist sålunda måste vidkännas ansåg konferensen ersättas genom erhållande af en ordentlig ämbetsmedhjelpare.”*

Examenskommitten bestod af Esbjörn och Hasselquist, och mellan nyåret och mars hade den hållit examen med Cederstam, ty synodens president säger i sin årsberättelse för 1855: “Den 2 mars 1855 sände jag en adinterim-license till herr Peter A. Cederstam i enlighet med Mississippi-konferensens af denna synod beslut, som meddelades mig af br. Carlsson.” Men Cederstams verksamhet i Princeton blef ej lång. I april samma år blef han af den förenade Chicago- och Mississippi-konferensen sänd till Minnesota, emedan behofvet af lärare der var ännu större, och redan den 20 maj landade han i St. Paul; men församlingen i Princeton blef tills vidare under pastor Hasselquists vård.

Det kristliga elementet inom församlingen synes från början hafva varit svagt; men der var en viss kyrklighet och en viss sträfvän att hafva en lutersk församling, prest och kyrka.

På vintern eller våren 1856, sedan Esbjörn hade börjat resa som agent för det skandinaviska professoratet och derunder äfven besökt Princeton, kallade församlingen honom till sin lärare, och han antog kallelsen och började tjenstgöra derstädes före pingst; men han fortsatte med sitt agentskap och var icke der oafbrutet och flyttade icke dit förr än i augusti. I ett bref till Erl. Carlsson af den 4 augusti 1856 säger han: “Jag flyttar nu med allone till Princeton. Dock går jag hem till Andover nästa vecka, men kommer, vill Gud, åter veckan derpå.”

Så snart som Esbjörn hade antagit kallelsen, började man

* “Hemlandet”, 1 årg. nr 2.

arbeta på att få en kyrka. Den 11 Juni 1856 skref Esbjörn till E. Carlsson: "Här i Princeton gå sakerna hugnesamt. Vi ha en subskription på \$540 bland amerikanerna och \$340 bland svenskarne för en kyrkobyggnad. En metodistprest och en baptist ha varit här och sett sig om, sedan jag kom, men föga utsigter funnit, så att jag intet hör om att de ämna återkomma."

Den 23 november hade man fått kyrkan så pass färdig, att man kunde begagna den för första gången till gudstjänst; men den blef ej invigd förr än söndagen den 12 september 1858 i förening med ett konferensmöte, som då hölls i Princeton. I protokollet öfver detta mötes förhandlingar heter det: "Söndagen den 12 september blef svenska ev. luterska kyrkan i Princeton högtidligen invigd på förmiddagen, hvarvid pastor A. Trimper från Mendota predikade på engelska språket. På eftermiddagen predikade pastor Hasselquist, och om qvällen hölls åter gudstjänst. En kollekt uppbars till kyrkans förmån, som uppgick till \$50 @ \$60. Kyrkan, ett snygt "frame"-hus, är 30 och 42 fot och mycket smakfullt inredd. Den kostar mellan \$1,600 och \$1,700, och länder det äfven församlingen i Princeton till heder, att icke mer än omkring \$400 af den summan är skuld. Vi glädja oss innerligen med våra vänner i Princeton, att de nu hafva ett härligt Herrens tempel, hvar-est de ostörda kunna tillbedja Herren Sebaot. Måtte Herren snart sända dem en trogen herde, som bryter åt dem lifsens bröd i stället för deras älskade pastor, nu mera prof. Esbjörn, hvilken han nu kallat till ett ännu viktigare arbete i vingården."* Den uppgiften i "Sv. i III", att kyrkan, och förmodligen äfven tomten inberäknad, kostade \$5,000, måste vara en för-
vexling med en senare kyrkobyggnad.

Ehuru Esbjörns tjenstetid blef kort i Princeton och ännu mera förkortad genom en svår, långvarig nervfeber under 1857 och andra sjukdomar, som han der besvärades med, var den dock icke utan frukt. Folket blef mera kyrkligt och började lyssna till predikan; kyrkosången blef mycket förbättrad till följd af sångöfningar, som han uppmuntrade, och äfven i andra afseenden märktes en förbättring.

Den 10 september 1857 antog församlingen det af den Förenade konferensen utarbetade "Förslag till församlingskonstitution för svenska luterska församlingar i Amerika", sedan man hade föreslagit och diskuterat om åtskilliga för-

* "Heml.", 4 ärg. nr 21.

ändringar och förbättringar af det samma. Dervid gick man ganska varsamt och omständligt till väga. En kommitte tillsattes för att noga granska förslaget och inkomma med förslag till förändringar af åtskilliga punkter. I den rapport kommittén ingaf till församlingen uppgifvas noga skälen till de föreslagna förändringarna och det på ett sådant sätt, att man tydligen igenkänner pastorns hand uti de samma. Till den märkliga skrifvelse om denna sak, som finnes i nr 2 af "Minnesota-Posten" 1857, torde vi återkomma på ett annat ställe; men här vill jag endast anföra följande: "Sedan kommitténs arbete var färdigt, gafs uti en särskild sammankomst församlingens medlemmar tillfälle att dervid göra erinringar, hvilka sedan af kommittén togos i betraktande och till en del gåfvo anledning till ändringar uti dess förslag. Den sålunda jämkade och ändrade konstitutionen framlades nu, som sagdt, på ofvan nämde dag, och förelästes artikel för artikel för församlingen. Vid hvarje artikels slut frågades, om något var att yttra derom, och då intet yttrades, antogs den enhälligt. Således hade församlingen den tillfredsställelsen att efter noggrann granskning kunna enhälligt och utan en enda rösts motsägelse antaga den tryckta konstitutionen, så förändrad, som här ofvan är sagdt. En djup känsla af vigten och betydelsen för församlingens närvarande och framtida väl genomgick hela församlingen vid denna viktiga förrättning; och då till slut församlingen uppstod och instämde i versen: 'Pris vare dig, o Gud' —, fuktades mångt öga af tårar vid tanken på de ofödda släkter, som skola dväljas under skuggan af det träd, som deras fäder nu planterat."

Ingen af våra församlingar har mera besinningsfullt, mera högtidligt antagit sin konstitution än församlingen i Princeton.

Åter en vakans.

I början af oktober 1858 tillträdde Esbjörn sin professorsyssla vid "Illinois State University", och församlingen i Princeton blef åter vakant till sommaren 1860, då John Johnson, som prestvigdes vid Augustana-synodens stiftelse, blef kallad och flyttade dit såsom dess pastor.

Under vakanstiden besöktes församlingen af de kringboende pastorerna, så ofta görligt var, men den kunde naturligtvis icke få den vård, som den behöfde, och lefde därför ett tynande lif. Det var ock under denna vakanstid, som flere försök gjordes

att få en lärare. Prestval hölls i oktober 1858, då E. Norelius, P. Beckman och A. Andrén uppställdes som kandidater. De två första undanbådo sig förtroendet, och A. Andrén blef vald. Då han nekande besvarade kallelsen, var det mycket påtänkt att kalla P. Nymanson i Sverge, hvilket dock icke blef utaf. Under 1859 kom en son till den beryktade Per Nyman dit och lyckades till en början vinna förtroende, och han blef på ett visst sätt antagen som prest, ehuru han icke hade något förtroende inom den svenska konferensen ej heller hade något som helst uppdrag af den samma. Rörande denna sak skref Esbjörn från Springfield den 2 september 1859: " — — — — Du gjorde troligen rättast att icke säga något om Nyman (nämmligen i tidningen) i Princeton. De få nog lära känna sitt misstag. Jag fruktar, att han lyckats skaffa sig betydligt medhåll, då hans antagande ju uppenbarligen bevisar, att församlingen gått ifrån sitt förra beslut att icke antaga någon, som konferensen ej gillat." Esbjörns gissning gick ock i fullbordan, ty det dröjde icke länge, förr än Nyman gjorde sig känd i sitt rätta ljus, och sedan ville icke församlingen hafva med honom vidare att skaffa. Det var ock under denna trängande prestbrist, som följande episod egde rum.

Pastor Vossners försök att blifva prest i Princeton.

Det var under denna tid, eller 1859, som prestmannen C. J. Vossner från Sverge försökte att blifva antagen som pastor i Princeton. Om jag blifvit riktigt underrättad, var pastor Vossner från Eksjötrakten, var ordentligen prestvigd inom kyrkan i Sverge och hade för någon tid varit lärare vid något teknologiskt institut i fäderneslandet. När han kom till Amerika och af hvad anledning är icke klart; men af ett bref till pastor E. Carlsson är det mycket sannolikt, att han kom hit till landet 1855. Af detta bref, dagtecknad White River, Oceana county, State of Michigan, den 31 juli 1855, finner man, att han hade varit i Chicago förut, var bekant med pastor Carlsson och nu beder honom om åtskilliga tjänster, bland annat att uppsöka några förlorade reseffekter. Han lemnar ock följande upplysningar om sin vistelseort och om sig sjelf: "Ankommen hit", säger han, "inköpte jag af norrmannen Hansen, hvilken jag åtföljde, ett litet nätt hus, hvilket jag allt sedan bebott och i hvilket jag om söndagarne håller gudstjänst, så ofta mina församlingsbor, bestående af några få svenskar och norrmän, infinna sig, hvilket dock beklagligen

ej ofta inträffar. Jag har här ganska treffligt och tager mig godt fram, ehuru mina förtjenster äro små. Mitt hus, som ligger på kongressland och har en odlad 'infencing' af mellan 3 och 4 acres, har det vackraste läge jag kan önska mig. Det ligger på en kulle vid floden White River, der denna förenar sig med en mindre flod, Superior Creek, och bildar flere liksom konstgjorda kanaler. Vid foten af kullen är en källa med det friskaste vatten jag allt hitintills druckit. Klimatet är ock ganska helsosamt, jordmånen äfvenledes bördig. Jag har i år inom mitt lilla 'fence' odlat 'corn' och potatis, som ger ämne till den vackraste skörd. Hade jag därför här en gudfruktig, huld och omtänksam maka, så skulle jag finna mig utmärkt väl och taga mig fram förträffligt" o. s. v. Dessa idylliska utsigter skulle dock skuggas af påkommande motgångar. Hans s. k. "församlingsbor" lära hafva varit löst folk, ungarlar såsom han, hvilka arbetade vid en sågmölla, och som gaf vår käre Vossner ett allt för litet tillskuret bröd. Någon församlingsorganisation var der icke; men öfverenskommelsen sades hafva varit, att presten skulle få sin lön på det sättet, att en kollekt uppbars åt honom för hvarje gång der var nattvardsgång, och när V. började hålla nattvardsgång i deras tycke allt för ofta, så började de att draga sig allt mer till baka och lemna presten ensam. Den stackars V. slet ock ondt, och hans föda sades hafva bestått för det mesta af "corn och molasses". När det nu spordes, att svenska församlingen i Princeton var vakant, så vill det synas, att V. öppnade brefvexling med Erik Wester i akt och mening att erbjuda församlingen sin tjänst i egenskap af pastor, och synes han hafva fått ett inbjudande svar. Imellertid inpackar han hela sitt bohag, kläder, lerkrukor, vaskbalja, träskofvel, bössa och allt, på en skottkärra och begifver sig af på den äfventyrliga färden, först med båt öfver Michigansjön och sedan med järnväg till Princeton, och kommer fram lyckligt och väl. E. Wester var förtjust och gjorde allt hvad han kunde för att få honom antagen i Princetons församling. Vossner läste sina gamla, gula predikningar, och Wester vände sig om i sin bänk och såg efter hvad verkan de hade på folket, men pustade så tungt, när han märkte, att de icke voro så anslående. Gick så Vossner upp till Wester för att underrätta sig om utsigterna och fick det förkrossande svaret, att de voro dåliga. Gående af och an på golfvet i sin nattrock, sade han: "Jag beklagar herr pastorn, jag tycker synd om pastorn; men folket tycker

icke om herr pastorn; de säga, att pastorn predikar bara skräp." Den stackars Vossner måste gå som han kom, medtagande sin skottkärra till Chicago. Dock sammansköto Princetonborna omkring 18 dollars åt honom för hans besvär. Han uppehöll sig sedan en tid i Chicago och möjligen på andra orter och praktiserade i medicin samt återvände, så vidt jag vet, slutligen till fäderneslandet. Mannen var utan tvifvel naturligen välment och ärlig, men passade icke för Amerika, kanske hade han icke heller det sinne, som är så nödvändigt för en församlingslärare.

Vid 1860 års synodalmöte hade denna församling 149 kommunikanter.

PASTOR JOHN JOHNSON.

Då det är önskligt att hafva åtminstone någon under rättelse om hvar och en af de män, som i mer eller mindre mån deltog i den kyrkliga verksamheten före 1860, så är här platsen att säga några ord om pastor John Johnson. Jag beklagar, att jag ännu icke kunnat förskaffa mig något slags biografi öfver honom, utan måste låta mig nöja med att på fri hand teckna honom, såsom han framstår för mitt minne, tillika med ledning af de data, som äro mera allmänt kända. Utan tvifvel komma på det sättet viktiga ting, kanske de viktigaste, att förtigas; men någon annan utväg står mig nu icke öppen, men det torde till min ursäkt på samma gång få erinras, att detta är blott *ett bidrag*.

John Johnson (Johannes Jönsson) föddes den 21 juli 1822 i Åkarp i Kristianstads län och egde ett hemman i byn Slätteryd, som han bebodde och brukade, till dess han 1851 vid 29 års ålder reste till Amerika. Någon annan skolundervisning fick han icke utom att nödtorftigt lära sig läsa och skriva, såsom förhållandet var på landet under hans uppväxt. Han betraktades dock som ett ljust hufvud och tillfredsstälde sin kunskapstörst genom att läsa hvad han öfverkom, i synnerhet intresserade han sig för lagkunskap, politiska och historiska frågor och reformer. Stundom uppträdde han såsom advokat för sina grannar på tingen och synes hafva lyckats icke så illa.

I afseende på hans andliga och religiösa ställning i Sverige kan ingenting med bestämdhet sägas. Under de senaste åren var T. N. Hasselquist vice pastor i Åkarp och Wittsjö, och Johnson synes hafva fattat ett sådant förtroende för honom, att han sedermera aldrig kunde rätt trifvas utan i hans när-

PASTOR JOHN JOHNSON.

het, äfven om han icke hade någon annan tillfredsställelse än att disputeras med honom. Det kan vara mycket möjligt, att han redan i Sverige började att mera allvarligt tänka på andliga ting och sin egen ställning till Herren; men någon djupgående förändring synes det icke hafva blifvit hos honom. 1851 reste han till Amerika, möjligen föranledd dertill genom brodern, Kristian Jönsson, hvilken hade rest dit förut. Här bosatte han sig i Knoxville och synes snart hafva satt sig in uti de borgerliga och religiösa förhållanden, som här voro rådande. Han köpte sig en liten farm i närheten af Knoxville, men under de första åren arrenderade han derjämte land af andra, åtog sig kontrakt att inberga qvastmajs och använde dervid många nykomna svenska arbetare. Han synes hafva varit en ledande man bland svenskarne i trakten, och efter Hasselquists ankomst tog han liflig del i församlingens angelägenheter och en kyrkas byggande på platsen.

Under koleraåret 1854 och den väckelse till andligt bekymmer, som på hösten följde på pesten, synes Johnson hafva blifvit allvarligt gripen af Guds Ande, så att han började fatta sin frälsningssak på allvar. Han brukade ofta leda församlingens gudstjänster såsom en af dess kyrkotjenare, när Hasselquist icke var der, samt dessutom tillsammans med Nils Randau leda uppbyggelsemöten i husen. Han hade en stor lätthet att tala och att tala med eftertryck och sammanhang. Allt detta tillsammans var nog anledningen dertill, att han under då varande prestbrist uppmuntrades af pastor Hasselquist och andra att egna sig åt kyrkans tjenst. Han började då läsa privat för Hasselquist någon tid, samt imellanåt göra resor utomkring. År 1856 gjorde han en längre sådan till Minnesota, hvarunder han uppträdde som predikant. Hans reseanteckningar öfver den sist nämnda resan, publicerade i "Heml." vid den tiden, vitna fördelaktigt om hans observationsförmåga och hans flytande penna.

Flere gånger tjente han som ombud från församlingen i Knoxville på konferens- och synodalmöten och deltog i förhandlingarna med lifligt intresse.

Under vakanstiden i Princeton hade han flere gånger besökt församlingen och predikat för den samma och derunder blifvit fördelaktigt känd. Då nu församlingen förgäfvdes försökt att kalla prest från annat håll, föll den ändtligen in på att kalla Johnson till sin lärare. Han tvekade visserligen att antaga den samma, men efter samråd med de äldre pastorerna.

beslöt han att antaga den samma, så vida synodens ministerium efter pröfning fann för godt att ordinera honom till prest. Han infann sig därför inför ministerium vid Augustana-synodens första möte på Jefferson Prairie nära Clinton, Wis., i Juni 1860, och blef der efter pröfning ordinerad tillsammans med några andra kandidater. Hans tjenstebana utvisar, att han var i Princeton omkring 6 år eller inpå 1865. 1866 var han i Paxton, men icke vidare såsom tjenstgörande; 1867 var han i Attica, Indiana; återvände till Paxton 1868 och vistades der till inpå året 1871 utan tjenstgöring; betjenade sedan församlingen i Farmersville i närheten af Paxton under 1872—73. Sedan vistades han åter i Paxton under 1874—75 och flyttade 1876 till Moline, der han bodde non compos mentis till sin död den 9 oktober 1882 i en ålder af 60 år, 2 månader och 18 dagar.

Johnson synes hafva varit mera danad för den politiska arenan än för prestens stilla, mera obemärkta fält. Han hade goda predikogåfvor, men han var större som politisk talare; han hade intresse för den presterliga verksamheten, men han hänfördes af de stora, brännande reform-frågorna, som under den första tiden af hans bana som prest upprörde hela nationen och som slutligen funno sin lösning genom vädjande till vapnens makt. Ingenting kunde uppskaka honom så som det förhatliga slafveriet, och ingenting kunde lifva honom så som Abraham Lincolns valkampanj och administrations politik. I den tidens politiska strider tog han mer, än nyttigt var för presten, en liflig del och uppträdde i tal och skrift till förmån för det republikanska partiet, och det icke utan framgång.

Han hade en viss poetisk begåfning och sysselsatte sig stundom med att "göra" vers. Klarast klingade likväl hans lyra, då han sjöng om "frihet, rätt och sanning". I en kampanjsång, som han uppläste vid ett stort politiskt möte i Princeton den 26 september 1860, var han i sitt rätta element. Såsom prof, icke just på hans poetiska förmåga, men på hans förtärande nitälskan för hvad han ansåg såsom sann borgerlig och mänsklig frihet, anför jag några verser.*

"För frihet rätt och sanning
och Svea mannatro!"

"I nordens ädle söner,
till valkampanj vi gå.
Baneret som vi föra,
dess inskrift lyder så:

"För frihet, rätt och sanning"
vi höja vill vår röst
och låta det bli kunnigt,
det älskas i vårt bröst.

* Se "Hemlandet", 6 årg. nr 44.

För dessa ädla blommor
 vår' fäder göt' sitt blod — —
 — — — — —

Och om det blir nödvändigt
 att höja maktens arm
 att freda dessa blommor,
 som växa i vår barm,
 så falla vi ej modet,
 ty falla eller stå:
 "För frihet, rätt och sanning"
 vi kämpa nog ändå.

"För frihet, rätt och sanning
 och Svea mannatro"
 vår tappre Gustaf Adolf
 har vågat lif och blod.
 Vi äro ju hans söner,
 hans väg vi vilja gå
 om det ock blir vårt öde
 att samma slut undfå.

Han hvilar nu i grafven,
 men segern hans består,
 och fast det skriker sakta,
 den likväl framåt går.
 Och hur det än må synas:
 vi frukta ej ändå,
 ty "frihet, rätt och sanning"
 till slut skall segern få.

Det är oss icke värdigt
 att lemna vårt baner.
 Om ock i hela världen
 ej funnes någon mer,
 som för det baner kämpar —
 så, tappre, svenske män,
 låt oss med gerning visa,
 att svenskar finnas än!

Dessa enkla toner, som i vissa afseenden voro nästan profetiska, ljödo icke förgäfvets bland våra landsmän, som då lefde i Amerika och ovillkorligt på ett eller annat sätt måste deltaga i den väldiga kampen. Ingen fattade denna kamp djupare och eldigare än Johnson, och han förstod att sprida denna eld åt andra. Historien om den andel svenskarne togo i Amerikas andra frihetskamp är ännu icke skriven; men när

Och när i spetsen för oss
 nu *Lincoln* drager fram,
 skull' vi då stå tillbaka?
 Det vore ju en skam.
 Nej, fram i slutna leder,
 och rösten som en man
 för ädle *Abram Lincoln*
 att bli vår styresman!

Vi böra icke tveka:
 han är den rätte man,
 att "frihet, rätt och sanning"
 ej der utrotas må,
 att stänga och att hägna
 omkring vårt rika land,
 af dem, som det ej akta,
 blott penningar de få.

I skogen har han lärt sig
 att klyfva starka "rails".
 Ur lagen är han mäktigt
 framdraga klara skäl
 och bygga så en stängsel,
 och sätta starka stör,
 att sjelfva "Lille Jätten"*
 får stanna utanför.

Och när vi honom hafva
 uti det "Hvita Hus",
 i statsmansvishet skall han
 då skina som ett ljus,
 hvarför Egyptens mörker
 skall skingra sig allt mer
 och de egyptier komma
 och hylla vårt baner."

* Senator Douglas. Han var nämligen liten till växten.

den skrifves rätt, kommer säkert pastor J. Johnsons namn icke att deri förglömmas.

Redan under de senare åren i Princeton började hans sinne omtöcknas, och han led deraf mer eller mindre under den öfriga delen af sitt lif. Man kan från den tid då sjukdomen började, icke gerna hålla honom ansvarig för hvad han sade och gjorde.

Han var redan i Sverge gift med Johanna Bengtsdotter från Åkarp i Kristianstads län sedan 1846, hvilken ännu lever, och hade med henne 4 barn, af hvilka 2 gossar dogo som små, och 2 döttrar, den ena Bengta Elisabeth, gift med pastor H. P. Qvist i De Kalb, Ill.; den andra Josefina Amalia (som dog den 25 januari 1890), gift med herr C. G. Thulin i Moline, Ill.

Nionde kapitlet.

Svenskarne och de svenska luterska församlingarna i Indiana före 1860.

DEN SVENSKA EV. LUTERSKA FÖRSAMLINGEN I INDIANA. DESS
FORTSÄTTNING I DEN SV. LUT. FÖRSAMLINGEN I ATTICA, IND.

OM den första svenska inflyttningen till La Fayette, Indiana, och trakterna der omkring har redan blifvit ordadt i 2 kap., I afdeln., hvartill jag får hänvisa. Såsom der uppgafs, voro Johannes Peterson från Örserum, Grenna, och f. d. rådmän Carl Peter Moberg från Grenna stad de förste, som letade sig väg till denna del af Indiana, och genom korrespondens med deras hemmavarande vänner började större hopar att inflytta från och med 1852 till 1854. De slog sig ned i La Fayette, Yorktown, 14 mil från L., West Point, 10 mil, och Attica, 22 mil från L., samt omkring Milford, som låg på vestra sidan af Wabashfloden ungefär midt imellan La Fayette och Attica. Denna plats kallades än Milford än Montmorency eller helt enkelt "Plankråden". Denna trakt i Tippecanoe county med dess minnesvärda slagfält (Battle ground, nära La Fayette) sedan Gen. W. H. Harrisons dagar samt i Fountain county hade varit bebyggd omkring 30 år, innan några svenskar kommo dit. Wabash floddal med dess prärieöppningar och skogspartier är ett yppigt landskap med rik jordmån. Det var icke ett vildt ökenland, till hvilket de svenskar kommo, som slog sig ned här, utan till ett redan välbebygdt och rikt land i alla afseenden, der de lätt funno arbete och förtjenster; men å andra sidan var jorden redan dyr och därför oåtkomlig för medellösa landsmän.

De första åren rådde mycken sjuklighet bland svenskarne, i synnerhet under koleraåret 1854, då äfven ganska många dogo. Många familjer blefvo upplösta; många barn blefvo föräldralösa och kommo på bygden bland amerikaner och andra folk och uppfostrades utan kännedom om sin härkomst. Många lyckades få det bra i timligt afseende; men många blefvo också illa behandlade.

Svenskarne, som slog sig ned i dessa trakter, voro från följande socknar i Sverge: Grenna, Vireda, Ölmstad, Adelöf, Skärstad, Svenarum, Rogberga, Bälaryd, Linderås, Ödestugu, St. Åby, Lommaryd, Rinna, Kumla, Östergötland, och några få från V. Vingåker i Nerike. De voro öfvervägande ungt, ogift folk, raska och arbetsföra, med få undantag nyktra och oförderfvade, och voro mycket omtyckta af amerikanerna. Ganska få af dem egde några medel, men de fingo lätt platser bland farmarne, och ehuru arbetslönen var liten på den tiden, redde de sig dock ganska bra. Få egde några fastigheter, kanske på sin höjd ett dussin i hela trakten under 1855. Vid början af sist nämnda år torde svenskarnes antal i dessa trakter hafva uppgått till mellan 400 och 500 själar. Det största antalet bodde då i och omkring den lilla byn West Point, hvilken plats på den tiden utgjorde deras medelpunkt. Denna plats ligger ungefär en mil från den järnvägsstation, som nu bär namnet West Point.

I kyrkligt afseende voro alla från Sverge luteraner och hade fullt förtroende för kyrkan, äfven såsom statskyrka betraktad. De voro icke främmande för andliga rörelser, tvärt om voro de af de samma mer och mindre berörda och önskade höra ett lefvande Guds ord förkunnadt, såsom talesättet var. De hade i fäderneslandet hört sådana män som doktor Fjellstedt, J. M. Lindblad, J. Colliander, Sandén, Oskar Ahnfelt, C. J. Lindberg m. fl. Några af dem hade i början varit stränga Murbäcks-läsare och sedan kommit till mera evangeliskt ljus och hade en rik andlig erfarenhet. Bland dessa kan nämnas P. Peterson från Örserum, Grenna, hvilken stod som en andlig fader ibland dem och i hvilkens hus i West Point man ofta brukade samlas till Guds ords läsning, sång och bön. Till stor saknad rycktes han dock hastigt ifrån dem i koleran om hösten 1854. Lika sinnade med honom och utöfvande ett godt inflytande, voro hans syster Lovisa Peterson, nu mera mrs A. Jackson i West Union, Minn., samt mrs N. Håkanson (mor Eva Stina från Grankärr, Vireda, död i Cannon Falls, Minn., 1889) jämte andra, både män och qvinnor.

Tidigt efter deras ankomst till Indiana blefvo de besökta af metodistpredikanten, "fader" Newman från Chicago. Nog tyckte de, att han bar sig något konstigt åt; men de anade ej oråd och läto honom nästan allmänt inskrifva sig på sex månaders "försök" i metodistsamfundet. De hade icke reda på hvad metodister voro för slags folk, och då de frågade

derom, fingo de till svar, att de voro hvad man i Sverige kallade "läsare" eller "väckt folk", och för sådana voro de visst icke rädda. Newman besökte dem, så ofta han kunde, och någon gång någon annan af hans medhjelpare; han t. o. m. konfirmerade några af deras barn. Men småningom började de mera erfarne att märka skilnaden mellan Newmans lära och den luterska, i synnerhet sedan de började att ransaka de skrifter och traktater, som han hade lemnat hos dem. Då började de ana oråd och förstå, att de blifvit förda bakom ljustet. De önskade därför innerligen att få besök af en lutersk lärare. Snart fingo de ock sin önskan uppfylld, ty under sommaren 1854 fingo de besök från Chicago dels af pastor Erl. Carlsson, dels af A. Andrén, som då var den förres medhjelpare. På hösten samma år och äfven vid julen gjorde äfven jag ett par besök derstädes och fann ingen hysa några sympatier för metodismen utom en person i Attica, nämligen John Wigren, murare från Grenna, som sedermera blef metodistprest. På deras begäran skref jag den senare gången till pastor Carlsson och bad honom enträget att komma dit med det första för att organisera en lutersk församling, hvilket han ock gjorde. Den 18 februari 1855 efter högtidlig gudstjänst i West Point organiserade pastor Carlsson "Den svenska ev. luterska församlingen i Indiana". Denna församling omfattade de 5 förut nämnda platserna i denna trakt.*

Protokollet, som hölls vid detta möte, meddelar jag här fullständigt för dess allmänna historiska betydelses skull. Det karaktäriserar icke blott de församlingar, som pastor E. Carlsson sjelf organiserade, utan innefattar på samma gång sjelfva roten till den församlingskonstitution, som blifvit allmän inom alla våra församlingar i Amerika.**

"Protokoll vid sammanträdet, som hölls i West Point, Tippecanoe Co., Indiana, den 18 februari 1855 med i denna stad och på flera ställen deromkring boende svenskar.

De här vistandes svenskar hade med djup saknad känt behovet af ett ordnad kyrkoväsende, och för att få detta behof i någon mån afhulpet, enträget anhållit, att under-

* Korsbaneret för 1889.

** Originalet till detta protokoll kom i mina händer först på våren detta år (1889) och på ett eget sätt. Under min tid i Indiana kunde jag aldrig finna det; det måste hafva legat bland Carlssons papper i Chicago till långt efter den tid, då jag afflyttade från Indiana, och sedan blifvit sändt dit i pastor Törnqvists tid och efter hans död medföijt hans böcker till Minnesota och kommit i svågerns, pastor J. Fremlings, händer, af hvilken jag har bekommit det. Det är renskrifvet af J. Engberg i Chicago och egenhändigt undertecknad af pastor Erl. Carlsson.

tecknad skulle besöka dem så väl att förkunna Guds ord och utdela nattvarden som ock att träffa öfverenskommelse om bildande af en evangelisk lutersk församling. I anledning häraf hade en resa hit blifvit företagen och möte utsatt att hållas denna dag på eftermiddagen, der, efter förrättad bön och bibelläsning, följande beslut blefvo fattade:

§1. Vi här församlade förena oss till en menighet under namn af: Den svenska evangeliskt luterska församlingen af Indiana.

§2. Såsom allmänt kristlig och särskildt såsom evangeliskt lutersk erkänner denna församling, att den heliga skrift såsom Guds ord är den enda tillräckliga och ofelbara normen för människornas tro och lefverne; samt antager ej allenast de tre äldsta symbola (det Apostoliska, det Nicenska och Athanasianska), utan ock den oförändrade Augsburgiska Konfessionen såsom en kort, men sann sammanfattning af kristendomens hufvudläror.

§3. I afseende på medlemmars upptagande i församlingen beslöts: Barn eller odöpta äldre personer upptagas enligt föreskrifterna och formulären i vår svenska luterska kyrkas handbok. Deremot när någon, som redan blifvit döpt och konfirmerad, vill ansluta sig såsom medlem till denna menighet, så har han att härom anmäla sig hos församlingens pastor, som dels genom enskildt samtal, dels genom att rådgöra med församlingens äldste* bör göra sig noga underrättad om personens kristendom och moraliska karaktär; ty ingen, som gjort och gör sig känd för en okristlig och lastfull vandel, må såsom medlem af församlingen upptagas. Förefinnes ej hinder för hans upptagande, sker detta vid vanlig gudstjenst, eller helst vid förberedelsegudstjensten till den heliga nattvarens begående, på följande sätt: Den eller de, hvilka såsom medlemmar skola upptagas, framträda på gifven kallelse inför altaret och blifva, sedan en kort bön af läraren först blifvit gjord, sålunda tilltalade: Älskade vänner, emedan I hafven begärt att såsom medlemmar af denna församling blifva upptagne: så all den stund I blifvit födde och fostrade inom den luterska kyrkan, vilja vi icke affordra eder någon ny bekännelse. Vi önska blott veta, om I äfven i detta land viljen fasthålla vår gamla, oförgängliga tro och lära. I församlingens namn får jag därför tillfråga eder, om I af uppriktiga hjertan troget viljen vidblifva den bekännelse, som I redan inför Herrens

* Här menas diakoner.

altare hafven aflagt, samt i öfverensstämmelse härmed troget vidhålla den Augsburgiska Konfessionen? Svar: Ja.

Lofven I också att redligt iakttaga de plikter, hvartill denna bekännelse i allmänhet och ledamotskapet af församlingen i synnerhet förbinda eder? Svar: Ja.

Till följd af hvad I nu hafven betygat får jag förklara eder vara medlemmar af denna vår ev. lut. församling, och hafven I såsom sådana en fri och öppen tillgång till Guds rikes skatter och nådemedlens bruk. Herren förläne eder sin nåd att flitigt och troget betjena eder af denna förmån till edra sjäalars frälsning och eviga salighet! Amen. (Slutar med välsignelsen och en vers).

§4. Skulle den bedröfliga omständigheten inträffa, att någon af församlingens medlemmar förfaller i ett syndigt och ogudaktigt lefverne, såsom dryckenskap, svordom, trätgirighet ondskefullt förtal eller annat, som länder till allmän förargelse och Guds församling till bedröfvelse, och det således måste blifva fråga om en sådan persons uteslutande från församlingen, öfverenskom man att låta det beslut, som i detta ämne blef fattadt vid konferensen i Chicago den 4—9 januari 1854, lända till efterrättelse. Detta beslut lyder som följer: 'Ingen må uteslutas från församlingen, förr än förhållandet, som öfverklagas, blifvit noga undersökt och den felande i öfverensstämmelse med Matt. 18: 15—18 enskildt och offentligen erhållit ömma och allvarliga varningar och förmaningar. Att meddela sådana tillkommer visserligen hvarje kristen; men det är och blir en särskild plikt för läraren och diakonerna att kärleksfullt och allvarligt förmana och varna de osediga. Men om detta icke har åsyftad verkan, är det af största vigt att ej i våra församlingar låta sådana personer qvarstå, som göra sig skyldiga till uppenbar förargelse och lastfullandel. Dock emedan omständigheterna i detta land göra det nödvändigt, må man till en början icke gå för strängt till väga. Men då det blir nödvändigt att exkommunicera någon, önska-des, att detta mera måtte utgå från församlingen än dess lärare. I hvarje fall måste exkommunikationen vara en akt af församlingen och läraren gemensamt'.

§5. Tvänne "deacons" och "trustees" skola årligen väljas. De senare hafva att taga vara på kyrkans ekonomi. De förre eller deacons tillkommer det att vid pastors frånvaro leda uppbyggelsen; att hafva en viss uppsigt öfver församlingsmedlemmarnes förhållande; att besöka och skaffa understöd

åt fattiga och sjuka samt att emottaga bidragen till pastorns aflöning.

Såsom sådana utvaldes: Nils Håkanson i West Point, Anders Peterson i Milford, Carl Johnson i La Fayette och Johan Wigren i Attica.*

§6. Församlingens största åstundan var nu att erhålla en egen lärare; men till dess detta kunde ske, hade så väl under-tecknad som studeranden E. Norelius i Columbus, Ohio, lofvat att tidtals besöka dem.

Anteckning af medlemmar skedde, och uppgick antalet här-af till 230, af hvilka 155 voro kommunikanter.

Ut supra
in fidem

Erl. Carlsson,
ordförande.”

Efter en lista öfver medlemmarne, hvilken jag upprättade efter min ankomst till denna församling på våren, kan jag meddela namnen på en hel hop af dess första medlemmar och i vissa fall deras senare lefnadsskiften.

I West Point:

Nils Håkanson med hustru och barn från Grankärr, Vireda socken; flyttade till Minnesota 1856, han och hustrun døde i Cannon Falls 1889, äldste sonen död i kriget, öfriga barnen lefva i Minnesota.

Enkan Anna Brita Peterson, enka efter P. Peterson från Örserum, Grenna, och 5 barn, flyttade till Red Wing, Minn., 1856; hon är död sedan 1869.

Lovisa Peterson från d:o, flyttade till Minnesota 1856, gift med pastor A. Jackson i East Union.

Fredrika Svenson från Grenna, vistelseort obekant.

Inga Maja Anderson från d:o, död i Vasa, Minn.

Johan Jonasson från Reaby, Grenna, (Johan vid Le't); hustru Johanna och 7 barn; flyttade till Paxton.

Adolf och Carl G. Elmberg och deras hustrur från Vireda, nu varande vistelseort troligen Paxton.

Gustaf Frans Westman och hustrun Stina Greta Brage från Grankärr, Vireda, flyttade till Rusheby, Minn., sedan till Cannon Falls; båda döda.

Johannes Månsson och hustrun Eva Stina Rehnberg från Grenna med 3 barn, vistelseort obekant.

Nils Månsson från Ölmstad och hustrun Sara Lisa från Grenna, en son, närvarande vistelseort obekant.

Johan Brage och hustrun Maja Svensdotter med 4 barn, flyttade till Chisago Lake; han död.

Jöns Skepp från Svenarum och hustrun Anna Helena Svenson från Ödestugu, syster till predikanten C. J. Lindberg, med 4 barn. Båda makarne döda. En del af barnen torde ännu bo i Attica.

* De två första voro "deacons", och de två senare voro "trustees".

Joh. Gabr. Alvin (Ringkarls Johan) och hustrun Inga Lotta med 7 döttrar från Grenna. Båda döda.

Jonas Lindvall och hustrun Anna Lovisa och ett barn från Adelöf, flyttade till Taylor's Falls, Minn.

Johan Peter Jonsson och hustrun Maja Stina från Vireda. Närvarande vistelseort obekant.

Magnus N. Törnqvist från Ölmstad, förmodligen samme dräng, som drunknade i Cannon Falls för många år sedan.

Lars Nilson från Ånaryd, Ölmstad. Närvarande vistelseort obekant.

Swen Björk och hustrun Anna Kristina samt två döttrar från Vireda; han död för många år sedan.

Lars Fred. Peterson från Hof i Skärstad; flyttade 1857 till Vista, Vaseca co., Minn.

F. d. trumslagaren Carl Björklund från Grenna och döttrarna Sara, Stina och Juliana; han och yngsta dottern döda. Sara är gift med en herr Peterson nära La Porte. Sönerna bodde på andra ställen inom församlingen: Frans nu i Welch, Minn., Gottfrid och Anders kommo äntligen till Idaho, Terr., der de blifvit förmögna och framstående män.

Attica:

Här voro Erik Anderson, murmästare, och brodern Johan, från Skärstad; den förre dog tidigt.

Johan Peterson och hustrun Lovisa från Reaby, Grenna, allmänt bekanta under namnet "Sörs", med 6 barn. De gamle äro döda, äfven en del af barnen. Sonen Carl Gustaf Peterson, vagnmakare, gift med Kristin från Mörstorp, Grenna, är en af Atticas solidaste män och har länge varit ett stöd för den lut. församlingen. System Anna Sofia är gift med handlanden W. Lindberg, brorson till predikanten C. J. Lindberg i Stockholm.

Carl Er. Tolf och hustrun Kristina från Grenna och en dotter hafva länge bott i Red Wing. Brodern Joh. Tolf, gift med Thilda Sörs, länge sedan död.

Carl Fr. Peterson från Grusholmen, Grenna, och hustrun Kristina Larson från Ölmstad; flyttade till Paxton.

Lars Peter Nilson från Bråxvik, Grenna, för många år sedan gift och boende i Salemsborg, Kansas.

Joh. Fröjd och hustrun Stina Larson från Vireda, han för länge sedan död; hon och 3 barn flyttade till Paxton.

Enkan Brita Stina Larson och sonen Carl Edvard från Grenna, flyttade till Andover, Ill., och sedan der gift och nu boende i Friends Home, Kansas.

Enkan Brita Wigren och döttrarna Maria, Johanna och Lotta. Hon död och en af döttrarna, de andra bo i Attica. Sonen Joh. Wigren med hustru, sedermera metodister.

Maria Johansdotter från Grenna.

John Janson från Ljusdal, Helsingland.

Peter Larson från Ölmstad, skraddare, gift med Lovisa Jacobsdotter från Fruknötet, Linderås, flyttade till Paxton, han död.

Anna Lotta Carlsdotter från Grenna.

Hedda Johansdotter från Askarp d:o; flyttade till Minnesota, gift med skomakaren Olof Peterson och död för många år sedan.

Maja Stina Johansdotter från d:o.

Anna Brita Johansdotter från d:o.

Stina Greta Andersdotter från Adelöf.

Pehr Peterson och Olof Larson från Vestra Vingåker; bo troligen ännu i Attica. Med flere.

Yorktown:

F. d. rådman C. P. Moberg och hustrun Maria Sofia samt sju barn från Grenna; han död.

And. E. Nylander och hustrun Hedvig Elisabeth med 4 barn från Kumla i Östergötland.

F. d. soldaten C. Säf med hustru och sonen, Carl P. Säf, ursprungligen från Grenna; flyttade till Spring Garden. Hustrun död.

Skomakaren Carl Johnson med hustru; flyttade snart. Med flere.

Montmorency eller "Plankråden":

Lars Anderson och hustrun Anna Lisa med sex barn från Gunnemålen i Grenna, flyttade till Paxton, de gamle äro döde. Hans bror, enkeman, Jonas från Kaxtorp med två döttrar och en son. Han och den yngre dottern döda; den äldre lefver i Chicago, enka efter en Bergqvist.

Anders Person och hustrun Johanna Sofia Long från St. Åby med en son. Han död, hon omgift med näststående och bor i Paxtonstrakten.

Carl Johan Swenson Fager från Bjäkeback, Grenna.

Enkeman Magnus Månsson och dottern Maria från Udderyd, Ölmstad.

Adolf Månson från samma trakt.

Carl Jonasson från Ingefrearp, Grenna, flyttade till Minnesota 1857 och bor i Vista.

Johan Persson från Skärstad; flyttade till samma stat.

Swen Swenson från Skogseryd, Bälaryd; for åt samma håll.

Peter Jonsson och hustrun Eva Cathr. från Stora Åby; döde.

Jonas Jonasson och hustrun Maja Stina från Brahehus, Grenna; sedermera metodister.

Johan Jönson och systemen Lotta från Mellby, Grenna.

Carl Jönsson från Siringe, Skärstad, flyttade till Minnesota och bor i trakten af Murdock.

Anders Johnson och hustrun Anna Sofia från Ingersbyn, Ölmstad; nu i Beaver, Ill. Systemen Maja blef gift med en irländare nära La Fayette. Brodern Johan Johnson med hustru.

Johan N. Löf och hustrun Anna Stina med 7 barn från Grenna. Hon död 1860, de öfriga lefva troligen i Attica.

Carl Hammerstedt och hustrun Maria med 4 barn från Grenna. Han död; de öfrige lefde i Attica.

Enkeman Sven Bergren med 2 söner, Carl och Per, från Örserum, Grenna. Han gifte sig och bodde några år i Attica, flyttade sedan till Minnesota, der familjen bor nära Cannon Falls, utom Per, m. fl.

La Fayette:

Sven Jonsson och hustrun Sara Lena och en dotter från Svenstorp, Grenna. Alla tre döde.

And. Wilhelm Peterson och hustrun Eva Carolina och en dotter från St. Åby.

Carl Adolf Peterson och system Gustafva Johanna från Rinna.

Sven Joh. Person från Skärstad.

Johan Lindgren och hustrun Kristina från Grenna; flyttade till Paxton.

Det var i midten af april 1855, då jag kom till församlingen såsom dess lärare utan kallelse, utan instruktioner, blott på konferensens tillrådan. Jag kan icke säga, att jag kände mig förlägen; jag var i mitt sinne icke bunden af några former eller någon författning. Några organisationspapper fann jag icke (af skäl, som ofvan är angifvet), icke heller fann jag någon förteckning på medlemmar eller på tjänstemän. Den första gudstjensten utlystes till West Point, 3 sönd. efter påsk, der vi fingo begagna stundom en gammal metodistkyrka och stundom en campbellitkyrka, hvilka för det mesta stodo obegagnade, emedan religionen hos amerikanerna på platsen alldeles utslöcknat. Vid denna gudstjenst voro alla de ofvan nämnda platserna, utom Yorktown, temligen väl representerade. Gudstjensten förrättades efter den svenska kyrkohandboken, och predikan hölls öfver dagens evangelium, Joh. 16: 16—22, med ämne: De kristnas pröfningar, nödiga och nyttiga under vandringen till det himmelska Kanaan.

Efter gudstjensten uträttade jag mitt ärende till dem. Jag sade: "Jag har kommit hit på tillrådan af den skandinaviska lut. konferensen för att predika Guds ord och förvalta sakramenten ibland eder, om I så åstunden; därför beder jag, att I nu uttalen eder mening." Deröfver uttryckte de sin stora glädje och tacksamhet och ville, att jag skulle stanna hos dem. En viss predikotur bestämdes, så att de 5 platserna skulle få ett besök hvar 5:te söndag. Något talades om att sätta en frivillig subskription i gång för min aflöning. Församlingens vidare ordnande öfverlemnades till tiden och omständigheterna. Alla syntes mena väl, och ingen visade sig kinkig. Härmed ansåg jag mig vara rätteligen kallad (rite vocatus) och installerad i mitt första pastorat.

I West Point skulle jag hafva min egentliga bostad; men jag fick icke mycket vara stilla, då jag hade att besöka och dela min tid med de andra 4 platserna. Någon järnväg fans då icke mellan dessa platser, hvarför jag hade att lega skjuts eller ock att gå till fots, hvilket icke alltid föll sig så lätt i

det heta sommarvädret eller när vägarne af regn voro nästan bottenlösa.

Strax efter det jag kom till Indiana började "fader" Newman och hans medhjelpare att göra täta besök och vara mycket efterhängsna. Newman sade rent ut, att jag hade trängt mig in i hans församling, och han predikade våldeligen mot de döda, luterska presterna. Då det af det föregående är klart, huru det hade gått till, kunde jag alls icke göra mig något samvete öfver att jag åtagit mig folkets andliga vård, utan fortsatte frimodigt mitt arbete. Då metodisterna larmade mycket mot prestkragen och prestkappan, ehuru jag icke hade någondera, så skaffade jag mig både krage och kappa och brukade dem, så länge de höllo på att predika derom. Sedan lade jag bort kappan, då de hade tystnat. Det gifves tillfällen, då man måste hålla fast vid likgiltiga ting för att icke förneka sanningen. Efter hand fingo vi mera fred för metodisterna; inga öfvergingo till dem utom några få i Attica, bland hvilka var den ofvan nämde Johan Wigren, hvilken sedan blef metodistprest. Der förekommo ock de skarpaste striderna med dem.

Bland alla de fem platserna voro elementen för en lutersk församling minst passande i Yorktown. Utom herr Moberg, som varit en allvarlig kristen och, jag hoppas, ännu var det, fastän hans andliga lif var mycket nedtryckt, var der en del äfventyrare, som hade rymt från Sverge, f. d. källarmästar E. från Jönköping och en f. d. riksdagsman från Östergötland samt en del andra, som voro supiga och bortkomna. Byns amerikanske invånare voro för öfrigt ett dåligt följe, liksom sjelfva byn var förfallen och lik en röfvarekula. Då jag första gången kom dit och anmälde mitt ärende, fann jag källarmästarn plöjande på åkern, under det svetten ymnigt rann ned för hans panna. Han var en frispråkare, och då jag introducerade mig såsom prest och yttrade, att jag önskade hålla gudstjenst för landsmännen på platsen, sade han: "Det var förb—dt bra; då kunna vi få nattvardsgång också. Vi ha icke haft någon svensk gudstjenst här, sedan vi kommo hit. Här äro också några barn, som behöfva döpas." Pu-stande och torkande svetten från pannan, yttrade han strax derpå: "Jag skall säga, detta är annat än att stå vid punsch-bålen. Här i Amerika får man arbeta, så att svetten rinner." Mannen var dock icke otillgänglig, ej heller en medveten smädare af kristendomen; men han var alldeles främmande för

andliga ting, och så var det med de flesta på den platsen. Någon nattvardsgång höll jag icke den gången; ty jag ville först se, om några andliga behof kunde väckas. Imellertid fortfor jag att predika der i ett skolhus, så länge jag blef kvar i Indiana; men församlingsmedlemmarne blefvo få.

I La Fayette höllo vi våra gudstjenster i en tysk lutersk kyrka, som välvilligt uppläts för oss. Församlingen tillhörde Missouri-synoden; men både prest och församling voro utmärkt vänliga emot oss.

På denna plats strax utanför staden tilldrog sig en liten episod sommaren 1855, som kan förtjena att berättas såsom ett drag ur nybyggarelifvets tidiga dagar. Der bodde nämligen en äldre enkeman, som man kallade den "svenske gubben", och likaledes en äldre enka, som man kallade "den svenska gumman". Desse gamle hade fått för sig att ingå i äktenskap med hvarandra. Bröllopsdagen var utsatt, gästerna voro samlade, och jag hade infunnit mig på stället för att förrätta vigseln. Nu infann sig en objuden gäst. En landsman från West Point kom nämligen för att inkräfva en fordran af brudgummen, hvilkens öfverfart till Amerika han hade betalt, och nu visste han väl, att om han icke fick betalningen, innan gubben blef gift, så var det litet hopp om att få den sedan. Imellertid då bruden fick höra, att brudgummen var gäldbunden, så blef hon tveksam hvad hon skulle göra. Längesatt man utomkring det lilla huset på stubbarne — det var nämligen en nyörjning — och ackorderade om saken. Ändtligen tröttnade jag på att vänta, steg upp och sade: "Är det meningen, att här skall bli någon vigsel af? I annat fall kan jag icke vänta längre, utan måste aflägsna mig." Bruden var inne i stugan, men dörr och fönster stodo öppna. Till henne ropade då brudgummen från sin stubbe, der han satt, nämnande henne vid namn: "Vill du nu, att dä ska bli nå't af, så få dä la ske, innan presten går." — "Ja, visst vill ja' dä", sade hon, och så företogs vigseln. Fordringsegaren torde nog aldrig hafva fått sin betalning sedan. Sådana serio-komiska tilldragelser voro icke så sällsynta under nybyggare-tiden.

I West Point hade vi våra gudstjenster dels i en gammal metodistkyrka och dels i en likadan campbellitkyrka, hvilka sällan af amerikanerna begagnades. Här hade vi våra talrikaste folksamlingar, emedan man kunde lättare samlas här från de andra omkringliggande platserna än på något annat

ställe inom pastoratet. Seden bland amerikanerna i trakten var att mycket färdas ridande till häst, och svenskarne voro icke sena att begagna sig af denna sed, helst som deras husbönder gerna släpte till sina ridhästar åt dem. Både män och qvinnor kommo ridande till kyrkan ofta i betydliga kavalkader. Vanligen hade man två tjenester på söndagen, en på förmiddagen och en på eftermiddagen. Folket stannade för det mesta öfver båda tjänsterna; några togo middag på värdshuset; men de fleste blefvo hembjudne till de få familjer, som bodde i byn. Detta var visserligen icke ringa uppoffring å deras sida; men de gjorde det gerna och med glädje. Vid sådana tillfällen var det en lust att se de församlade landsmännen. De visade ett varmt intresse för hvarandra, umgingos såsom släktingar och voro såsom en familj. De meddelade hvarandra de bref och underrättelser de hade erhållit från vännerna i fäderneslandet och från sina bekanta på andra orter här i landet och samtalade med hvarandra förtroligt om både sina andliga och lekamliga angelägenheter. Högmod och fåfänga visade sig knapt; man var allmänt i små och fattiga omständigheter, och den ene hade icke mer att yfvas öfver än den andre.

I Attica höllo vi våra gudstjänster till att börja med der och hvar i någon kyrka, som godhetsfullt uppläts för oss; men mest i ett gammalt tegelskolhus i södra delen af staden, nära intill der begravningsplatsen då var belägen. Mot slutet af perioden fick man egen kyrka, hvarom mera här nedan. Landsmännen i Attica började tidigt att skaffa sig fast egendom, och därför kände de sig mera bofasta, än de gjorde på de andra ställena. Redan i slutet af 1854 funnos några familjer, somegde hus i staden, och deras antal ökade sig så småningom.

På hösten 1855, då jag rapporterade till synoden, var kommunikantantalet i hela pastoratet 135 och de okonfirmerade barnens 172: således hela antalet medlemmar 307.

I afseende på prestens aflöning beslöts först, att lönen skulle utgå genom frivillig subskription; men sedan kom man öfverens om att hvarje kommunikant skulle erlägga \$2 för året. Hade man kunnat genomföra detta beslut, så hade summan uppgått till \$270; men denna summa kom icke in på långt när. Då jag sjelf hade att hyra hus och utan någon extra ersättning bekosta mina resor, i fall jag icke föredrog att gå till fots, så blef lönen temligen liten. I betraktande häraf vände sig församlingen på hösten 1855 till det ev. lut.

hemmissionssällskapet i Baltimore med ansökan om understöd för lärarens aflöning, och denna ansökan beviljades i så måtto, att \$100 af sällskapet godhetsfullt anslogos för detta ändamål, af hvilken summa \$50 föllo mig till godo, medan jag tjänstgjorde i Indiana.

Församlingsskolan.

Oaktadt fattigdomen var stor, var församlingen angelägen om att få barnen undervisade i kristendomen på modersmålet. Redan den 29 april efter slutad gudstjänst i West Point beslöt man, att församlingsskola skulle inrättas och att den skulle flyttas från ställe till ställe, der barn funnos; att afgiften pr barn skulle vara 25 cts i veckan; att studeranden J. Engberg från Chicago skulle kallas till skollärare och att skolan skulle börjas i West Point. Så snart som möjligt sattes äfven dessa beslut i verkställighet. En gammal bristfällig stuga uppläts godhetsfullt af Nils Håkanson, och Engberg höll några veckors skola; men fattigdomen var för stor för att kunna fortsätta dermed på de andra platserna.

Man försökte äfven något litet med söndagsskola i Attica, La Fayette och äfven i West Point, men brist på lärarekrafter och folkets kringspridda vistelse gjorde det omöjligt att dermed kunna uträtta något.

Det kristliga församlingslivet.

Folket var i allmänhet sådant, att det gerna hörde Guds ord, och de gingo eller redo, många ända till 15 och 20 mil, för att bevista gudstjänsterna. Man fann uppbyggelse i de offentliga gudstjänsterna, som förrättades efter vanlig svensk ordning, och uti de bibelförklaringar, som höllos der och hvar i husen, så ofta tid och omständigheter medgåfvo, hvarvid man sjöng andliga sånger. Några bönemöten i modern form hade man icke, och man skulle bestämdt hafva betraktat dem med misstankar, om sådana hade förekommit. Folket var enkelt, oförderfvadt, hade ett barnsligt förtroende för den luterska bekännelsen, kyrkan och dess lärare, ännu obekanta med sekterismens osaliga ande. Hos många var kristendomen ännu icke en sak af allvar och som gick på djupet; men många voro dock de, som både i ord och gerningar ådagalade ett kristligt sinne och kristlig erfarenhet, men om de andre kunde man i allmänhet säga: de voro icke långt från Guds rike. En och annan hade väl smak för starka drycker; men det sedliga lifvet var i allmänhet godt.

Utflyttningstankar.

Utsigterna för en stadigvarande församling voro då icke ljusa. Folket bodde allt för mycket kringspriddt; landegendom var dyr, och få egde medel att köpa sig fastigheter; helse-tillståndet var ej heller godt, emedan på den tiden nästan alla voro utsatta för frossfebrar. Man började fram på sommaren 1855 att mångenstädes tala om utflyttning till någon annan plats, der land var billigt och klimatet var sundare och der man kunde sätta sig ned mera tillsammans. Flere möten höllos, och frågan diskuterades; de fleste önskade en utflyttning, men få voro beredda att i en snar framtid företaga den samma. Resultatet af våra öfverläggningar blef, att jag tillika med någon annan skulle mot slutet af sommaren företaga en resa till Minnesota och utse en passande plats, dit vi efter hand skulle kunna flytta.

En sådan resa företogs i slutet af augusti månad i sällskap med Nils Håkanson från West Point. Vi besökte de redan förefintligen svenska nybyggena i Goodhue och Chisago counties, Minn., och efter som vi funno tjenligt land att tillgå i deras närhet, ansågo vi, att det i alla hänseenden var förmanligare för våra landsmän i Indiana att uppsöka sig bostäder i dessa nybyggen än att begifva sig af till alldeles obodda trakter. I slutet af året erhöll jag kallelse från de svenska luterska församlingarna i Red Wing och Vasa, Minn., hvilka jag på hösten hade organiserat, och antog den samma samt flyttade från Indiana i maj 1856 efter att hafva betjenat församlingen ett år. Svårt var det att lemna det kära folket, men dels var min helsa klen och kräfde ett klimatombyte, ty jag plågades mycket af en efterhängsen frossa, och dels voro utsigterna då för en stadigvarande församling klena, hvarför jag ansåg det vara rättast att flytta och tillrådde de öfrige att göra det samma. Men våra tankar och vägar äro icke alltid Herrens. En del af vännerna i Indiana kom visserligen så småningom efter och bosatte sig dels i Goodhue, dels i Chisago, dels ock i Waseca county, der de grundade nybygget Vista; andra drogo åt andra håll; men ganska många stannade qvar i Indiana och drogo sig efter hand tillsammans i och omkring Attica.

I början af september 1856 besökte pastor Hasselquist denna del af Indiana och lemnade i "Hemlandet", 2 årg. nr 18, följande upplysningar om landsmännen derstädes:

“Under förliden vecka hade utgifvaren af ‘Hemlandet’ tillfälle att göra en hastig resa genom en del af Indiana, hvarvid de förnämsta platserna; hvaräst landsmän bosatt sig, besöktes. Det var dock icke möjligt för tidens korthets skull att samla några fullständiga uppgifter rörande de besökta ställena och svenskarnes utsigter för framtiden, hvilket ock i afseende på de fleste af dem är mindre af nöden, all den stund, så vidt utrönas kunde, högst få köpt sig någon fastighet, hvarken i staden eller på landet. I West Point, Tippecanoe county, äro flere familjer bosatte, men några af dessa voro vid mitt besök färdiga att företaga den långa resan till Minnesota; andra önskade att kunna följa dem. De fleste kvarblifvande voro kringströdde på landet som arrendatorer eller tjenare. Samma förhållande eger nog rum i La Fayette och Montmorency. Deremot torde Attica blifva ett stadigt hem för en del svenskar. Endast tvänne hade väl ännu, så vidt det blef mig bekant, köpt lotter och bygt hus, men staden har fördelar, som torde hålla många kvar der och måhända draga flere dit. Det är en väl ännu icke stor, men i stark tillväxt varande plats; lotter äro ännu icke så öfvermåttan dyra, att icke äfven fattigare kunna blifva egare af sådana och så småningom förse sig med egna hus; rörelsen är stor och blifver större och för den skull arbetstillfällena många. Förbi staden löper icke allenast en kanal för båtar, dragna med hästar, utan äfven Wabashfloden, på hvilken under en stor del af året (?) stora ångfartyg passera ända till denna stad och ofta till La Fayette; dessutom kommer snart en järnväg, Lake Erie, Wabash & St. Louis R. R., att gå igenom Attica och storligen föröka rörelsen. Attica har endast den olägenheten, i likhet med de fleste i floddalar belägna städer, att ofta hemsökas af sjukdomar, i synnerhet högst elakartade frossfebrar. Antalet af här boende svenskar kunde jag ej få reda på.”

Från denna tid besöktes landsmännen i Attica af pastor A. Andrén, hvilken 1858 reorganiserade den sv. ev. luterska församlingen derstädes, emedan det ansågs, att den gamla organisationen, “Den sv. ev. lut. församlingen i Indiana”, nu var upplöst. Hela folkmängden antogs nu vara omkring 200 själar. Andrén hade också arbetat flitigt för en kyrkas uppbyggande derstädes och samlat subskriptioner till ett belopp af omkring \$1,000. Det var ock afsigten att redan samma höst börja arbetet med kyrkans uppförande, hvilket också skedde,

och fortsattes det samma, till dess kyrkan blef färdig och invigd juldagen 1859.*

Min nya tjänstetid i Indiana.

I december 1858, sedan jag var ankommen till Chicago såsom Hemlandets redaktör, föll det åter på min lott att besöka församlingen i Attica. Det var kärt att åter sammanträffa och predika för de gamla vännerna derstädes; ganska få nya hade tillkommit, men de i trakterna förut kringspredde hade församlat sig i Attica, köpt sig lotter i staden och små jordegendomar i dess närhet på båda sidorna om floden: allt såg nu mera lofvande ut. Jag tillbringade julen hos dem, och vi hade en ganska uppbygglig fest. Sedan fortfor jag att regelmässigt besöka församlingen en gång i månaden, så länge jag bodde i Chicago. I den Förenade konferensens protokoll öfver mötet i Andover den 1—4 juni 1859 heter det:

“Broder E. Norelius meddelade, att han besökt Attica en gång hvarje månad samt påskdagen konfirmerat elfva barn. Församlingen eger en stor, prydlig kyrka med vacker belägenhet. Arbetet på den samma fortgår ännu, och man hoppas få den färdig under innevarande sommar. Landsmännen derstädes hafva mycken hunger efter Guds ord, och detta i förening med sektmakarnes oförtrutna arbetande uppå att föra dem bort från vår kyrka gör behovet af stadigvarande lärare så mycket känbarare. Intill dess detta behof kan fyllas, vill broder Norelius fortfara att en gång hvarje månad besöka Attica.”**

Detta behof i förening med min nästan totalt nedbrutna helsa, i följd hvaraf jag var oförmögen att återvända till det mera ansträngande missionsfältet i Minnesota, förmådde mig att lyssna till en kallelse från församlingen i Attica, hvilken kallelse jag tills vidare antog, och flyttade dit i början af oktober 1859 samt betjenade församlingen ett år eller till den 1 oktober 1860.

Rörande kyrkan och dess invigning samt något om församligens ställning vid slutet af 1859 och början af 1860 vill jag låta professorerna S. W. Harkey och L. P. Esbjörn tala, hvilka båda voro närvarande vid invigningen.***

* Jämför Chicago- och Mississippi-konferensens protokoll, Princeton den 14 september 1858 i “Hemlandet”, 4 årg. nr 21.

** “Hemlandet”, 5 årg. nr 23.

*** “Olive Branch” för januari 1860. — “Hemlandet”, 6:te årg. nr 2.

“Kyrkoinvigningen i Attica, Indiana.

Attica är en trefflig stad på Wabashflodens stränder, der Great Western R. R. korsar floden, i Fountain co., Indiana. Den har en folkmängd af omkring 2,500 personer och är en plats med betydlig rörelse. En kanal, som förenar de stora insjöarne med Ohiofloden, genomflyter den, och vid högt vatten fara äfven ångbåtarne hit upp. För några år sedan började svenskar att slå sig ned i denna nejd, men syntes icke förr än nu hafva riktigt beslutat sig för en beständig bosättning härstädes. Några hafva aflyttat till Minnesota och andra orter, men återstoden har nu samlat sig i och omkring Attica. Br. Norelius har förenat dem uti en församling*, och de hafva nu bygt en varaktig “frame”-kyrka, 50 fot lång och 34 fot bred med torn. Kyrkan innehåller 54 bänkar och kan inrymma öfver 250 personer. Predikstolen och altaret äro belagda med vackra mattor, och hela huset har ett inbjudande utseende. Församlingen räknar omkring 120 kommunikanter med utsigt till en betydlig förökelse. Kyrka och lott kosta tillsammans nära \$2,000, och på morgonen af invigningsdagen befans en skuld af \$700 ännu hvila på henne. Ett bemödande gjordes under dagen att betäcka skulden, och omkring \$600 i konstanter och subskriptioner insamlades, sättande utom allt tvifvel, att hela skulden blifver betald. Den lilla frikostiga församlingen gladdes sig högligen öfver detta resultat. Invigningshögtidligheterna försiggingo juldagen 1859, dervid församlingens pastor biträdades af professorerna Esbjörn och S. W. Harkey, och gudstjensterna höllos både på svenska och engelska.

Br. Norelius är väl afhållen bland sina landsmän. Hans helsa hade lidit betydligt, men vi äro glada öfver att kunna säga, det han är på bättringsväg. Han är också i stånd att predika på engelska och ämnar göra det, när hans helsa tillåter det. Måtte det behaga Gud att återställa honom fullkomligt och spara honom att ännu länge arbeta i Mästarens vingård! Vi voro mycket belåtna med vårt besök i Attica, och vår bön är, att Guds rikaste välsignelser måtte hvila öfver pastor och folk. (Olive Branch.)

Till denna berättelse får undertecknad tillägga, att vi hade vid detta tillfälle en ganska uppbygglig julhelg. Br. Norelius och jag hjälptes åt att, så långt krafterna tillåto, förkunna

* Måstags. Se föregående. Utgif.

Guds ord, och folket ådagalade en glädjande angelägenhet att åhöra det, så att ingen syntes vara afskräckt från att komma till Herrens hus af den starka kölden. Juldagen höllos två svenska och två engelska gudstjänster, och Frälsarens "födelsedag" blef dubbelt härlig, då församlingen fick första gången fira gudstjänst uti det hus, för hvilket lärare och åhörare hade arbetat så träget och hvilket de just därför så mycket mer värderade. Såsom exempel derpå må endast nämnas, att broder Norelius, utom den möda och bekymmer, som kyrkobyggnad alltid förorsakar en pastor, med egen hand gräfvit för de träd, som prydde kyrkolotten, och planterat dem. Hvad församlingen gjort och ännu mäktade göra, kan synas deraf, att af de \$1,300, som redan utbetalts för kyrka och lott, hade endast \$200 gifvits af de amerikanske invånarne i staden, och af de \$600, som subskriberades och samlades på invigningsdagen, kommo \$400 från församlingsledamöterna sjelfva. För öfrigt hafva de icke erhållit bistånd från andra, icke ens från en annan svensk församling (metodist) i Attica, hvilken många luteraner dock hjälpte vid dess kyrkobyggnad, Oaktadt allt detta har dock församlingen haft medel till flera andra välgörande ändamål, såsom att understödja de fattige studerande m. m. och att bevisa kristlige besökare vid invigningshögtiden den största gästfrihet. Måtte Herrens välsignelse i rikt mått gifvas detta folk, och må de länge få åtnjuta den glädje, som de så högt värdera, att stå under sin närvarande pastors ledning, hvilken gifver dem Guds rena ord och sakrament.

L. P. E."

Vid arbetet på den nya kyrkan hände den olyckan, att Joh. Fröjd, en af församlingens ledamöter och tjenstemän, föll ned från en ställning i tornet och bröt af sitt ena ben, annars inträffade inga andra ledsamheter.

Man kan i sanning säga, att församlingen värderade sin nya kyrka, besökte den flitigt och höll den snygg och ren. I prestlön för ett år från den 1 oktober 1859 till den 1 oktober 1860 betalte församlingen \$287,01, men då hade presten att hålla sig eget hus. Jag hyrde ett gammalt skröpligt hus nere vid kanalen, hvilket icke kostade särdeles mycket, och genom dr Passavants bemödande erhöll församlingen ett anslag af \$125 från St. Johns luterska församling i Philadelphia, hvilkens pastor dr Seiss var och som välvilligt lade sig ut för saken. Anslaget gick dock genom ev. luterska H. M. S. i Baltimore. Lönen för året blef således \$412.01 och ansågs då vara någor-

lunda god, ehuru expenserna, de nödvändiga, voro icke stort mindre än nu.

Tillståndet inom församlingen under denna tid var i allmänhet godt och fredligt, och Guds ord syntes bära frukt hos både unga och gamla. Församlingsskola hölls af M. Munter under en del af hösten 1858 och vintern 1859. Sedermera höll jag aftonskola en tid samt söndagsskola; en klass af nattvardsbarn undervisades och konfirmerades. Af andra bekännare oroades man föga. Metodisterna hade nu också fått en liten församling och en kyrka i stånd, men man lefde nu mera fredligt jämte hvarandra.

Då frågan om utträde från N. Ill.-synoden uppkom, var församlingen genast färdig att utgå och sände ett ombud med sin pastor till Augustana-synodens organisationsmöte i juni 1860. Vid denna tidpunkt hade församlingen 126 kommunikanter.

Orsaken till min snara flyttning från Attica var en kallelse från synodens missionskommitte att verka såsom resepredikant i Minnesota, der den andliga nöden var vida större än i Indiana, men visserligen icke bekvämligheterna eller inkomsterna. Församlingen blef lyckligtvis icke vakant längre än till slutet af året (1860), då pastor A. Andrén blef min efterträdare.

BAILEYTOWN OCH LA PORTE, INDIANA.

På båda dessa ställen organiserades församlingar 1857 af pastor Erl. Carlsson, hvilken var den förste sv. lut. prest, som besökte landsmännen derstädes. Under det pastor A. Andrén var Carlssons medhjelpare, besökte han dem också tidigt, och under vintern 1859 och sedan under samma år besökte jag dem flere gånger. I början af september 1856, då pastor T. N. Hasselquist besökte Attica, tog han hemvägen om La Porte och Baileytown och meddelade i "Heml." 2 årg. nr 18 under rubriken: *Kort besök i Indiana*, en kort underrättelse om dessa platser, hvilken, såsom den första i tryck från den tiden, här återgifves:

"I norra delen af Indiana", heter det, "finnas äfven tvänne ställen, på hvilka troligen befolkningen till en del kommer att bestå af svenskar. Det ena är: *La Porte*, hvar-est redan några svenskar bosatt sig och synas finna sig väl; ett par hafva köpt sig lotter och bereda sig på att bygga hus. Staden har ett utmärkt vackert läge, med en liten insjö jämte skog på ena sidan och fruktbart odladt land på den andra.

Den vidgar sig med raskhet. Redan hafva flera "additions" (tillägg) blifvit gjorda af kringliggande farmar, delade i lotter. Nästa 23 oktober kommer ett antal af 200 lotter att på särdeles goda vilkor säljas. Säljaren förklarade sig villig att, derest svenskarne kunde bygga sig en kyrka, dertill skänka en väl belägen lott. Många amerikaner yttrade den önskan, att svenskar måtte inflytta; de ansågo dem nämligen för de bästa af de immigranter, som nedsatte sig ibland dem. Arbets-tillfällena äro många och blifva allt flera, men arbetslönen, tror jag, är ej i allmänhet så hög som åtminstone på somliga andra ställen. De personer jag vidtalade voro dock särdeles nöjde med platsen. P. Palmblad var den förste svensk, som nedsatte sig i La Porte, och befinner sig der ännu. Staden står i järnvägsförbindelse med Chicago, från hvilken den är 58 mil aflägsen.

Omkring 40 mil från Chicago åt samma håll i Indiana ligger ett litet svenskt nybygge, som måhända blifver det varaktigaste. Landet är allmänligen beväxt med till en del gammal och stor skog, för hvilken egarne få väl betaldt vid de derstädes korsande järnvägarne. Sjelfva jorden är måhända här och der låg, men så vida den kunnat besås, har den visat sig högligen fruktbar. Här bo nära nog ett tjog större och mindre jordegare, de fleste från Östergötland och Ekeby socken. Somliga af dem ega 100 acres land och deröfver, några 80 och 75 acres och så nedåt, så att ett par endast ega $2\frac{1}{2}$ acres. Deras hus äro ännu af sämre beskaffenhet, dock sådana som de pläga vara bland nybyggare, men komma nog snart, det ena efter det andra, att utbytas mot bättre och bekvämligare. Underligt var det att vandra ut i den vilda skogen i Amerika och derstädes träffa på svenska familjer, odlande marken omkring sina små hus; de hafva nog besvärligheter att släpa med, men det synes, som förnöjsamheten öfver att se sina små täppor mer och mer utvidgas och sina åkerfält förstoras skulle göra allt lätt för dem, i synnerhet som de kunna betrakta det de göra såsom sitt eget. Jorden hafva de erhållit för från \$6 till \$12 pr acre, men den har stigit, så att det nu begäres \$15 och derutöfver, ja, ända till \$50 pr acre. Det sades dock, att man hos några kunde få land för nära lika godt pris som förr."

Vi taga nu hvardera platsen för sig i betraktande. En välskrifven artikel i "Hemlandet" 5 årg nr 17, undertecknad af "E." (förmodligen E. Carlsson), upplyser oss om

“Svenskarne i La Porte.

La Porte är en liten, vacker och liflig stad i norra delen af Indiana. Den stora järnbanan ‘Michigan Southern & Northern Indiana’ går genom denna plats. En gren, kallad ‘Plymouth Road’, sammanbinder detta ställe med en annan stor järnvägslinie österut, nämligen ‘Pittsburg Ft. Wayne & Chicago R. R.’ Staden är väl belägen; i söder och sydost präktigt land för jordbruk, kuperadt och omväxlande med skogslundar och slätter; i vester och nordvest rik tillgång på skog. Norr om staden ligger en mycket vacker insjö. Stället har ganska god rörelse, och få platser här i vestern torde finnas, der trycket af de hårda tiderna känts mindre än här.

Den första anledningen till att svenskar kommo att flytta till och att bosätta sig på denna plats var, att en tjensteflicka, Christina Westberg, följde med sitt husfolk, en amerikansk familj, som från Chicago flyttade hit tidigt på våren 1853. Strax derpå kommo denna flickas närmaste anhöriga, Johannes Westberg med hustru och öfriga barn. De flyttade nu från Chicago, eljes voro de från Eriksbergs socken, Elfsborgs län. Vid samma tid eller våren 1853 flyttade P. Palmblad (från Ljunga, Jönköpings län) med familj hit, och på sommaren kommo Anders Johnson från Hjertlanda, Jönköpings län och Johan Peterson från Örberga, Linköpings län; under året ankommo ock Peter Bäckström och John Tillström från Lannaskede.

På våren 1855 blef svenskarnes antal härstädes betydligt förökadt. Föregående sommar hade en del nykomna, 30 till antalet, begifvit sig ut på järnvägsarbete till Plymouth, Marshall co., Ind. Efter att hafva arbetat i 7 månader utan betalning, lemnade de fleste, missnöjda, platsen och begåfvo sig till La Porte, och de öfriga kommo snart efter. De fleste af dessa voro från Kronobergs län, nämligen Daniel Anderson, Johan Anderson och Carl Dolk från Slätthög, Swen Johnson från Ohs (bruk), Jonas Anderson och Swen Peterson från Wrigstad (Jönköpings län). Fem voro från Helsingborg, nämligen Carl L. Wais, Malte Möller, Johan Olsson, Theodor Scher och Anders Jönsson. På hösten 1856 erhöles ny tillökning genom inflyttning från La Fayette (egentligen West Point). De fleste af dessa voro pigor ifrån Grenna, Jönköpings län*. Under tiden hafva många släktingar och bekanta till

* Deribland erinrar jag mig systrarna Sara och Jullana Björklund. Utgifvaren.

dem, som redan nedsatt sig, anländt, bland hvilka må nämnas, Carl Larsson och hans svåger Sven Lind från Daretorp, Skaraborgs län, Gustaf A. Wais från Helsingborg m. fl.

Af dem, som inflyttat, hafva några fått gå till andra platser, och intill slutet af förlidet år (1858), således under 4½ år, hafva ej mer än en vuxen person, Johannes Westberg, och 4 små barn med döden afgått. Stället är också ett af de mest helsosamma, som man här i vestern kan uppsöka.

För närvarande (april 1859) uppgår familjernas antal till 20, utgörande 76 personer, hvartill komma 15 drängar och 6 pigor, så att den svenska befolkningen här utgör inalles 97 personer.

Få af svenskarne här äro jordbrukare. De fleste arbeta i staden för dagspenning, en del såsom handtverkare, andra såsom grofarbetare. Endast en drifver rörelse på egen hand. Våra landsmän hafva här haft mycken hjälp af en kapten Edmund Johnson. Han var född i norra delen af Sverge, begaf sig ut vid 10 års ålder som skeppspojke, seglade 5 år på Atlantiska hafvet och i 10 år på de stora insjöarna i N. Amerika och bosatte sig i La Porte för 15 år sedan. Genom redbarhet och duglighet har han förvärfvat sig mycket förtroende, och var allmänt ansedd såsom amerikan, intill dess de öfrige svenskarne kommo och han blef bekant med dem. Sitt modersmål har han glömt alldeles, men han har dock i minnet bevarat några svenska sångstycken, hvilka han lärde sig som barn och hvilka han vid något tillfälle lär hafva sjungit för sina landsmän, mot hvilka han alltid har visat en synnerlig kärlek. Sjelf har han gifvit många af dem arbete eller också rekommenderat dem till erhållande af goda platser. Hafva de kommit i några svårigheter, har han bistått dem med råd och hjälp, och i synnerhet har han hulpt dem att ordentligt få ut sin betalning för hvad arbete de gjort eller hvad annan rättmätig fordran de haft.

Då man tager i betraktande, att ingen af våra landsmän, som bosatt sig här, hade det ringaste att begynna med samt att de icke vistats här så många år och att tiderna, i synnerhet de sista åren, varit ganska hårda, tro vi, att de på denna plats, under vissa omständigheter, i timligt hänseende icke blott bergat sig godt utan äfven gjort något för sin framtid, och det lika mycket, om icke mer, än de kunnat på någon annan plats här i vestern. Sex hafva köpt sig land här omkring, från 10 till 40 acres hvardera, och 8 hafva fast egen-

dom i staden. Och det är deras uppriktiga öfvertygelse, att ett motsvarande hem med lika säker utsigt till framtida bergning, hade de svårligen i hela sin tid med all sin svett och möda kunnat förvärfva sig i Sverige.

Den största saknad för dem är dock, att de icke ännu kunnat hafva ibland sig en egen själasörjare. De hafva väl tid efter annan blifvit besökta af lärare, i synnerhet af pastor E. Carlsson i Chicago. Men huru kärt det än kan vara att få besök af vår kyrkas lärare några gånger om året, är detta dock icke tillräckligt för den förmaning, undervisning och uppbyggelse, som behöfvas. Dels är bristen på församlingslärare så stor, att det är omöjligt, att hvarje mindre nybygge kan erhålla lärare för sin egen del, dels faller det sig svårt, om icke omöjligt, så länge de äro allt för få. Men som här finnes ett annat svenskt nybygge 20 mil härifrån, der ett större antal af vårt folk har bosatt sig, är det hopp om att dessa båda ställen skulle kunna förena sig om *en* lärare, och detta behof sålunda blifva snart nog afhulpet.

I detta hopp hafva landsmännen i La Porte gjort allvar med att förskaffa sig egen kyrka. För att kunna emottaga köpebref på lott för kyrkan, måste "trustees" eller kyrkoverdard lagligen väljas, hvilket skedde den 17 september 1857, hvarvid Gustaf A. Wais, Swen Lind, Charles Wais, Charles Larsson och Charles Dolk blefvo invalda. I oktober 1857 blef vid allmän sockenstämma, vid hvilken pastor Carlsson från Chicago var ordförande, enhälligt beslutadt att bygga kyrka, och att den skulle göras af trä. I afseende på storleken voro meningarna något delade; man öfverenskom dock att bygga den 28 fot bred, 45 fot lång samt 16 fot hög. Husets uppförande bortackorderades på entreprenadauktion den 10 november samma år för en summa af \$590, för hvilken summa huset skulle uppföras, täckas och förses med tvänne omgångar oljefärg utvändigt. Till detta kontrakt hörde anskaffandet af fönster och dörrar samt inläggande af golfvet, eller som det här kallas: "to have it inclosed". Detta kontrakt var ganska billigt och fördelaktigt, så mycket mera som entreprenören sjelf skulle bestå alla materialierna. Kyrkan blef så vida färdig, att gudstjenst deri kunde hållas förliden sommar. Att invändigt inreda och fullborda den har ännu ej kunnat ske. Huset kostar i dess nu varande tillstånd, med en god grund lagd af tegelsten, omkring \$600, af hvilka de $\frac{2}{3}$ äro samlade bland amerikanerna och $\frac{1}{3}$ bland svenskarne sjelfva.

Svenskarne på denna plats vidblifva i allmänhet den luteriska kyrkan. De hafva dock lidit sin del af partiväsendet här i landet. För omkring 2 år sedan blef P. Palmblad med sin familj indragen uti en ny, besynnerlig sekt kallad "The Third Angel's Messengers". De hafva ett eget dop, helighålla lördagen i stället för söndagen, samt utmärka sig i synnerhet för mycket krassa föreställningar om ett tusenårigt rike. Till en början väckte de mycken oro och strid. Men sedan en del af deras mest galna meningar kommo fram, såsom att själen sofver tillika med kroppen i grafven, att både onda andar och människor efter domen alldeles skola uppträffas och varda till intet m. m., drogo alla de, som icke blifvit alldeles förvillade, sig till baka, och striden har nu mera så godt som helt och hållet upphört.*

Imellertid är det ganska behöfligt, att våra landsmän härstädes måtte få mera andlig vård. Den lärare, som bor närmast, har öfver 50 mil hit, och är dessutom så öfverhopad af göromål, att han sällan kan komma. Här finnas tvänne andra svenska nybyggen i Indiana, båda större än det i La Porte,** och om de alla tre kunde förena sig till en tid åtminstone om en lärare, kunde behofvet af själasörjare någorlunda blifva uppfyllt, och det kunde äfven blifva temligen lätt att förskaffa läraren hans nödiga underhåll.

Det är ock glädjande att se den månhet och uppoffring, som våra landsmän på de flesta ställen ådagalägga för att ibland sig få kyrka och lärare. Måtte Herren också i sin nåd hjälpa oss att vi icke i detta nya land måtte förlora fördelarne af Guds rike, och måtte vi i redlig bättring, i sann tro, i himmelskt sinne och heligt lefverne med allvar fara derefter att få en arfvelott i ljusets boningar! E."

Kyrkans invigning.

Lördagen den 25 augusti 1860 sammanträdde Chicago-konferensen till möte i La Porte, och blefvo ledamöterna med mycken glädje och vänlighet mottagne af församlingen. Förhandlingarna börjades på förmiddagen med predikan af prof. L. P. Esbjörn. Följande dag, söndagen den 26 augusti, blef kyrkan, som nu var enkelt, men passande och vackert inredd, högtidligen invigd, hvarvid landsmännen på och omkring denna plats voro ganska mangrant församlade. Invignings-

* Denna sekt är eljes känd under namnet "Sjundedagsadventister" och har sitt hufvudquarter i Battle Creek, Mich.

** Attica och Balleystown äsyftas troligen. Utgif.

högtidligheten började kl. $\frac{1}{2}$ 10 f. m. Prof. Esbjörn och pastor Hasselquist framträdde för altaret, der den förre började förrättningen med den i handboken föreskrifna bönen och läsandet af några versar af Salomos bön i 2 Kon. 6. Pastor Hasselquist höll derpå invigningstalet med Es. 55: 10, 11 till text, med anledning hvaraf visades, huru Herren ville komma till oss med sitt ord till de hus vi helga till hans tjänst. Efter invigningen förrättades vanlig högmessogudstjänst, hvarvid pastor Erl. Carlsson predikade. På eftermiddagen hölls predikan af E. Norelius på engelska språket för en ganska talrik skara af åhörare, och efter gudstjänstens slut upptogs en kollekt till förmån för kyrkan, och uppgick den samma till \$70. Dermed var kyrkan så vida skuldfri, men på lotten hade man ännu en skuld på \$1,091 hvilken summa dock fick stå i 7 år mot 6 procents ränta, om man så behagade.

Vid den engelska gudstjänsten hade man tillfälle att höra en särdeles vacker sång. Der var nämligen i La Porte en svensk musiklärare, mr Owen, son till den namnkunnige engelsmannen Owen i Stockholm, hvilken för tillfället ledde sången, biträdd af en skicklig amerikansk sångkör. På samma gång som församlingen kunde glädja sig öfver att hafva fått sin kyrka färdig och att nu se och höra så många lärare, kände den så mycket mera saknaden af att icke hafva egen pastor.*

Församlingen i La Porte såsom ock den i Baileytown var under öfriga delen af 1860 under pastor Carlssons vård, från 1860 under pastor A. Andréns och flere andra pastorers vård, men fick ej en egen på platsen boende pastor förr än 1873, då pastor G. Lundahl antog dess kallelse.

Då under senare år församlingen i La Porte har framstått, jag hade så när sagt som en lutersk mönsterförsamling, så kan man vara frestad att fråga, om den från början utgjordes af några särskildt goda element framför församlingar på andra ställen. Jag tror, att detta icke kan bevisas. Alla vitnesbörd före 1860 och sedan ett antal af år tyda på att La Porte var ett temligen hårdbundet fält. Der fans må hända en viss formalistisk kyrklighet, men som var parad med ett ogudaktigt väsende. Många lågo i dryckenskapslasten, någon rätt kyrkotukt kunde icke upprätthållas; med några få undantag herskade andlig död. Utom de pastorala besök församlingen fick uppehöll sig tidsals der under ferierna några studerande, som predikade och höllo svensk kristendomsskola; men den andliga

* Jämför "Hemlandet", 6 årg. nr 36.

vården var icke tillräcklig. Hvad som sedermera inträffade är ett under för våra ögon; men detta hörer till nästa tidsperiod. 1860 hade församlingen endast 28 kommunikanter.

BAILEYTOWN.

Enligt en berättelse, som jag hört, skall namnet härleda sig från en fransman, Bailey, hvilken var gift med en indian-ska och bodde på den plats, som ursprungligen kallades Baileytown. Denna plats var ett godt stycke från den plats, Porter station, der Baileytowns kyrka nu står, mot Lake Michigan till i närheten af sandkullarne. På denna plats var en sågmölla, ett "store" och några andra hus, och emedan der fans godt om afskräde från sågmöllan, kallades platsen stundom "Slab City". En bäck flöt genom trakten, som kallades "Coffee Creek", och ett postkontor fans med detta namn, hvarför trakten äfven ofta kallades Coffee Creek. Stället ligger, såsom redan blifvit sagdt, omkring 40 mil från Chicago, då vi nämligen tala om det gamla Baileytown, och vi hafva redan sett pastor Hasselquists beskrifning öfver landskapet och jordmånen. Dess läge i närheten af Chicago hade utan tvifvel från början sina förmåner för våra fattiga landsmän.

De allra förste svenskar, som bosatte sig här, har jag icke kunnat få reda på. Det säges, att de hafva varit fattiga arbetare, som kommo från Chicago och funno sysselsättning med skogsarbete och vedhuggning i och omkring sågmöllan i Baileytown och att de småningom började sätta sig ned på sina små landstycken, som de hade lagt sig till. Bland tidiga nybyggare förekomma namnen: Johan Swenson, Samuel Eriksson, Gustaf Danielson, John Johnson, Jonas Eriksson, Johan Berg, Gustaf Carlsson, F. Bjurström, Vistrand. I Calumet, nu varande Chesterton, bodde en vid namn Joh. Flod, Pet. Anderson, D. Lindahl m. fl.

De fleste torde hafva varit, såsom Hasselquist säger, från Östergötland; men en del voro ock från Högsbytrakten och från andra orter i Sverge.

De andliga och kyrkliga angelägenheterna.

Pastor E. Carlsson och A. Andrén, under den tid han var den förres medhjelpare, voro de förste luterske lärare, som uppsökte landsmännen i Baileytown och började samla dem omkring Guds ord; men tiden, när de så började, kan jag icke

bestämdt angifva, men troligen icke före 1855. Det andliga tillståndet bland Baileytowns svenskar var på den tiden bra mycket försoffadt och icke så få älskade glaset. Det berättas, att då Andrén en gång vid ett af sina besök hade predikat och kom hem till kvarteret, hade värden och några flere skyndat hem förut och ställt en liten panna bränvin i spisen och tändt eld på den för att sålunda bereda en glödgad kyrksup. I det Andrén kom in, stod pannan i blåa lågor, och påtagande sig en oskyldig min af fasa, öppnade han fönstret och tog pannan och kastade den med dess innehåll ut på marken, hvarpå han med förnöjelse sade: "Det var väl, att jag kom, annars hade här kunnat bli en eldsvåda", eller något dylikt. Gubbarne höllo god min i dåligt spel, men yttrade sedan, att det var en fasligt dum och obehövad prest, som icke förstod sig på en glödgök.

Tillståndet förbättrades så småningom, och 1857 kunde pastor Carlsson organisera en församling, men de närmare omständigheterna dervid och hvilka som voro de förste medlemmarne och tjänstemännen känner jag icke. Det gamla "storet" i Baileytown eller "Slab City" inköptes för en billig summa och inreddes till kyrka med predikstol och bänkar. Under 1859 predikade jag några gånger i detta hus och minnes, att det var långt och smalt och mycket lågt i taket; men det tjenade för sitt ändamål, till dess församlingen maktade bygga sig ett bättre hus, hvilket skedde, sedan pastor A. Andrén 1861 flyttade dit och blef församlingens förste på platsen boende pastor. Den nya kyrkan bygdes, jämte boställe, vid Porter station invid järnvägen.

Vid församlingens organisation antogos utan tvifvel, såsom gerna fallet var öfver allt, några regler till ledning för församlingens sammanhållning och styrelse; men måndagen den 1 augusti 1859 antogs på ordentligen utlyst och hållen stämma det af den förenade konferensen rekommenderade förslaget till konstitution för svenska luterska församlingar; på samma gång valdes ock "församlingsföreståndare", eller tjänstemän. Vid detta tillfälle såsom ock å föregående söndag, då predikan och nattvardsgång höllos i den gamla kyrkan, var pastor Erl. Carlsson närvarande och ledde förhandlingarna. Tisdagen den 2 augusti höll han gudstjenst i La Porte.*

Vid Augustana-synodens organisation 1860 hade församlingen 44 kommunikanter.

* Jämför "Hemlandet", 5 årgången nr 30.

Tionde kapitlet.

Svenskarne och de svenska luterska församlingarna i Hessle Valley (Sugar Grove), Pa.,
och i Jamestown, N. Y.

DESSA platser äro belägna på gränsen mellan staterna New York och Pennsylvania, nämligen Jamestown i Chautauqua co., N. Y., vid sydöstra ändan af sjön med samma namn och omkring 30 mil söderut från Dunkirk vid Lake Erie; Hessle Valley eller Sugar Grove ligger i Warren co., Pa., omkring 14 mil söder om Jamestown. Landet, som ursprungligen var beväxt med skog, både löf- och barrskog, är backigt och ojämnt, hvarför det kostat mycken möda och arbete att bryta åker. Landskapet är mångenstädes onekligen vackert, i synnerhet omkring den vackra insjön, Chautauqua, som från Jamestown till Mayville är omkring 22 mil lång med olika, men helt obetydlig bredd. Stränderna af denna sjö hafva på senare tiden blifvit en namnkunnig tillflyktsort för lustresande om somrarne. Der har ock den mångberömda bildningsföreningen Chautauqua-skolan sitt hufvudquarter, hvarest om somrarne stora folksamlingar ega rum och föreläsningar hållas af frejdade män i nästan alla vetenskapsgrenar.

Landet söder om Jamestown, i Warren co., består af höga, skogbeväxta åsar och djupa dalar med god tillgång på källor och bäckar. Jordmånen består i dessa trakter af en mager lera, mångenstädes blandad med klappersten, äfven finnes ett slags mossjord i dalarne på sina ställen. Den synes vara bäst egnad för gräs och vissa slags fruktträd, hvarför boskapsskötsel och fruktodling äro de mest lönande sysselsättningar för jordbrukare. Under senare år hafva många fabriker uppstått i Jamestown och på andra punkter rundt omkring, hvilket tillsammans med platsernas belägenhet i närheten af den ryktbara oljeregionen har förskaffat folk arbetsförtjenster och marknad för jordbrukarens produkter samt höjdt värdet på den ymniga skogstillgången.

Klimatet prisas såsom helsosamt; vintrarne äro långa, vanligen med mycken snö; men kölden är icke så sträng som

i nordvestern. I dessa trakter hafva många landsmän slagit ned sina bopålar vidt omkring de två ursprungliga platserna och organiserat sig till många församlingar; men vi hafva nu endast att göra med Hessle Valley och Jamestown.

Rörande den första svenska inflyttningen till dessa platser hänvisar jag till de upplysningar, som gåfvos i II afdelningens 2 kapitel. Såsom vi der sågo, voro de första svenskar, som slogo sig ned här, från Kisa i Östergötland, Hessleby i Jönköpings län och Lönneberga och andra socknar i Kalmar län. Vi hafva sett, att Germund Johnson från Kisa var den förste svensk, som med sin familj kom till Sugar Grove, och huru andra kommo efter från Buffalo. Vi upptaga nu hvardera platsen för sig.

HESSLE VALLEY.

Denna plats ligger ett par eller tre mil söder om Sugar Grove, Warren co., Pa., efter hvilken plats ofta hela trakten deromkring benämndes. Namnet Hessle Valley fick platsen af de 3 bröderna, Fredrik, Carl och Anders P. Johnson från Hessleby socken, hvilka synas hafva varit de första svenskar, som satte sig ned och började rödja bort skogen och bryta mark i denna dal, och bor ännu den först nämde der, så vidt det är bekant. Bland tidiga nybyggare derstädes och i närheten märkas vidare: Anders Peter Gelm, som sedan flyttade till Jamestown; J. Lanz, Samuel Samuelson, M. Hultberg, Erik Anderson från Vestra Ryd i Linköpings län och hustrun Helena Lovisa Peterson från Lönneberga; Sven P. Peterson från Kisa och hustrun Brita Lisa från Oppeby; Abram Swenson och hustrun Anna från Kisa; Johan Sundell och familj. Dessa 4 sista familjer flyttade efter hand till Vasa, Minn., från 1855. Många flere funnos der från långt tillbaka, men deras namn kan jag icke nu uppgifva. Under de första åren måste de hafva haft det mycket fattigt och mödosamt för att blott kunna lifnära sig, men med flitigt arbete och hjeltmodig försakelse under tålmod aftvingade de den hårdröjda jorden till sist om icke ett öfverflödigt, dock ett sparsamt bröd.

Den kyrkliga ställningen.

Af B. G. P. Bergenlunds bref till Hasselquist i början af 1853 kan man finna, att der var någon metodistisk verksamhet bland svenskarne så väl här som i Jamestown, ty han säger: "Jag finner, att här arbetas af vissa svenskar på att

draga dem (folket) till andra bekännelser. O, att de ville så arbeta för att få dem till tron på Jesus Kristus som att få dem inskrifna i sina böcker". Imellertid var han den förste, som började att arbeta åt det luterska hållet, om än förenadt med mycket oförstånd. Han säger vidare i samma bref: "Här i Jamestownstrakten äro flere hundra svenskar, och flere önska, att jag skulle qvarstanna här, men de äro mycket fattige, och några få hålla sig till metodistkyrkan". Vidare lärer det: "Om herr pastor Hasselquist ville vara god svara och gifva mig ett råd, huru man bör förhålla sig i denna sak, då man blir af somlige anmodad att handhafva sakramenten på grund af att här icke är tillgång utan på amerikanska prester, ej på luterska svenska, och de önska gudstjenst på svenska språket äfvensom efter svenska ritualen. De sakna förnämligast syndabekännelsen och trons artiklar i de amerikanska gudstjensterna. Här har jag varit i 3 veckor, och folket synes hungra, en del åtminstone, efter lifsens ord". Af detta bref får man således veta, att det fans, hos en del åtminstone, ett medvetet andligt behof och att man sökte tillfredsställa det genom att bevista de amerikanska gudstjensterna, men att man saknade der den svenska luterska kyrkans ordning så väl som modersmålet.

I ett senare bref säger han: "I Sugar Grove äro 3 kyrkor, metodist, presbyteriansk och kongregationalist. De svenske få låna antingen metodist- eller presbyterianskyrkan. I Jamestown äro likaledes 3:ne (kyrkor)."

Under Andovershistoriken har jag för öfrigt redogjort för Bergenlunds verksamhet i Hessle Valley och Jamestown, och jag behöfver icke upprepa det samma här. Han inbjöd pastor Hasselquist på våren 1853 att besöka Jamestown och Hessle Valley, och af ett bref från den senare till hans hustru, dagtecknad Chicago den 30 maj 1853, finner man, att han reste dit, å järnväg till Dunkirk och sedan på stage derifrån till Jamestown. Den 7 juni ämnade han vara till baka i Chicago. Den tid han tillbragte der var således kort; han predikade och höll nattvardsgång på båda ställena; men att ordna deras kyrkliga angelägenheter hann han icke.

Såsom redan är bekant, fick Bergenlund license att förvalta predikoämbetet i Sugar Grove (Hessle Valley) och Jamestown vid N. Ill.-synodens möte i Galesburg på hösten 1853, och han förblef i denna egenskap derstädes till på våren 1855. Då det i synodens statistiska tabell uppgifves, att församlingen i

Hessle Valley stiftades 1854, så måste detta hafva skett under hans ledning, för så vidt man icke får antaga, att Hasselquist organiserade församlingen på senhösten 1854, då han åter gjorde ett besök derstädes. Närmaste anledningen till detta besök var följande: Till presidenten för N. Ill.-synoden, pastor C. B. Thümmel, hade från några medlemmar af församlingen i Sugar Grove (Hessle Valley) insändts klagomål mot Bergenlund, hvilka framlades för synoden vid dess möte i Peru 1854. Ingen af de svenske pastorerna var vid detta möte utom M. F. Hokanson. Den kommitte, bestående af O. Andrewson, O. J. Hatlestad och ombudet från Andover, P. W. Holm, som hade saken om händer, afgaf till synoden följande rapport: "Eder kommitte, åt hvilken öfverlemnades åtskilliga dokument, har undersökt de samma och har funnit, att de bestå af vissa framställningar af missförstånd mellan Rev. B. G. P. Bergenlund och några få medlemmar af svenska församlingen af hans pastorat i Sugar Grove, Warren co., Pa. Men bevisen, som framsättas i dessa papper, synas icke vara tydligt klara för att bemyndiga denna synod att företaga någonting afgörande. Kommitten vill därför rekommendera till synoden att tillsätta pastor T. N. Hasselquist till en kommitte att besöka nämnda församling och undersöka saken och underrätta presidenten om resultatet af sådan undersökning. Församlingen begär ock en sådan undersökning och utfäster sig att betala rese-omkostnaderna för sådant besök."

I följande årsberättelse (1855) säger presidenten (dr Harkey, som valdes hösten 1854): "Mina officiella handlingar såsom eder president under det flydda året hafva varit följande: Den 24 oktober 1854 erhöll jag bref från br. L. P. Esbjörn, begärande, att jag skulle sända br. Hasselquist en fullmakt, enligt synodens beslut, för att besöka Sugar Grove, Warren co., Pa., och undersöka svårigheterna, rådande imellan pastorn, Rev. B. G. P. Bergenlund, och några medlemmar af den sv. ev. lut. församlingen på platsen. Jag sände broder Hasselquist ett betyg om hans utnämning af synoden. Vid Mississippikonferensens* möte i Chicago förliden april sade br. Hasselquist mig, att han hade besökt Sugar Grove och hållit ett slags undersökning rörande anklagelserna mot Bergenlund; men kunde icke komma till något bestämdt resultat — — — vidare, att Bergenlund flyttat och att församlingen i Hessle Valley nu är vakant."

* Det var en förenad konferens. Utgifvaren.

Det var i slutet af november eller i början af december 1854, då Hasselquist gjorde detta besök, ty det skedde på samma gång som han var i New York och Boston för att anskaffa stilar för den tilltänkta svenska tidningen, Hemlandet. Då man besinnar tidens korthet, är det knapt antagligt, att han organiserade församlingen i Hessle Valley, utan måste detta hafva skett af Bergenlund. I 1854 års tabell står, att Bergenlund hade 2 församlingar; men detta är ett misstag, ty församlingen i Jamestown organiserades icke förr än efter pastor J. Swenssons ankomst; men det kan vara möjligt, att någon provisionel organisation hade blifvit upprättad.

Den första vakanstiden från våren 1855 till pastor J. Swenssons ankomst.

Ur "Heml.", 1 årg. nr 14, hemtas följande upplysningar: "Om en annan skörd handla följande rader från Sugar Grove, Pa., och kan det icke annat än göra enom af hjertat ondt, att så många, hvilka törsta efter evangelijs rena mjölk, som intet svek vet, skola vara den förutan, oaktadt alla rop och böner derom. Desse bröder hafva icke allenast genom frivilliga sammanskott bygt sig en rymlig kyrka, som ligger på en nätt plan i en dal ett par mil från den lilla staden Sugar Grove, utan äfven inköpt ett litet ställe till en prestgård och omkring 25 acres jord. Jorden är väl ännu icke odlad till någon betydlig del, men på det oodlade kunna åtminstone kreatur födas och ved fås för intet. Till dessa vänner kan jag allenast säga såsom svar på brevet, att en lärare i Sverge är anmodad att hitkomma och åtaga sig dem och stå dem före i Herren; men ännu har ingen underrättelse ingått, om kallelsen blifvit antagen eller icke. Bedjen honom, som leder människors hjertan såsom vattubäckar och sänder arbetare i sin säd, att han ville beveka dem, som kallade blifvit, att för dyrköpta sjäalars skull försaka hvad der kan vara att försaka och komma hit öfver att bryta lifsens bröd åt de hungrige. Så lyder brevet:

Bed för de medåterlösta bröderna och systrarna i Kristus? Skördetiden är för handen; men arbetarne i den goda säden äro fjärran ifrån oss. Herre, du Israels läkare, du, som förmår göra utöfver allt hvad vi bedja eller tänka, sänd oss en herde efter ditt sinne! O, Herre Gud, låt icke dina kyrkor stå tomma, både på lärare och åhörare; utan var oss nådig och hör våra hjertans suckar. Människan lefver ju icke alle-

nast af bröd, utan af hvart och ett ord, som går af Guds mun. Sänd oss ditt ord och din Ande; ja, sänd oss hvad som kan frälsa och saliggöra våra fattiga själar. Här behöfs en daglig uppmuntran till att gå i Jesu skola och der tillväxa. När väktaren är borta, så upptäckes icke den listige frestaren så lätt eller snart; och afvägarne äro många och ligga så lockande för den oerfarne vandringsmannen; och många gå de onda vägar, och mitt hjerta blöder fast bitterligen deröfver. Derför ropar jag: hjälp oss, innan vi förgås! Det skulle vara en innerlig glädje att få höra, om någon utsigt finnes, att vi kunde få lärare denna sommar. Svara mig härpå."

Under samma tid oroades församlingen här så väl som landsmännen Jamestown af proselytmakeri från metodismens sida. Den förste svenske metodistpredikant, som arbetade i dessa trakter, hette visst Hammerin; men han afgick snart med döden. Efter honom kom J. Bredberg dit, och jag antager just omkring denna tid. Då jag hade haft tillfälle att på närmare håll lära känna denne man, har jag svårt för att tro, att han blef metodist af öfvertygelse. "Om de döde intet annat än godt", sade hedningarne, och jag vill visst icke sätta mig till doms öfver denne ur tiden gångne person; men att säga rena sanningen äfven om en död, då det tjenar till att belysa historiska förhållanden, är en plikt, som åligger historie-skrifvaren. Bredberg var prest inom Skara stift i Sverige. Han kom till Amerika 1853, sorgligt nog som rymling, men egentligen af hvad anledning vet jag icke med visshet, men derom kunna nog Skara domkapitels protokoll upplysa, om man vill görasig besvär att utforska det. Jag mötte honom i New York, just som han steg i land, och skickelsen ville, att vi kommo att bo tillsammans i omkring sex veckors tid. Han var klädd i svensk prestrock och hade några teologiska böcker med sig, deribland Martensens dogmatik; men för mig tillstod han aldrig, att han varit prest i Sverige, utan sade sig hafva varit literatör. Det var dock uppenbart, att han varit prest, ty presten stack fram på mer än ett ställe, visserligen icke såsom Kristi tjenare, men så mycket mer som dess karrikatyr. Mannen var i små omständigheter, och han behöfde genast se sig om efter förtjenster för att kunna lefva. För detta ändamål uppsökte han snart pastor O. G. Hedström på Betelskeppet och förstod sig på att ställa sig in hos honom genom att flitigt bevista gudstjänsterna, klass- och bönemöten samt spela religiös. Snart fick han åtskilligt arbete med att från engelska

till svenska öfversätta några arbeten, för hvilket han erhöll någon ersättning. Ännu mindre bekant med engelska språket, bad han tidt och ofta om min hjälp, hvilken jag icke vägrade honom, när jag hade tid. Detta var nu icke att klandra, men klandervärdt var det, att han inför Hedström och på Betelskeppet spelade from och låtsade blifva omvänd, medan han under samma tid gjorde narr åt Hedström på hans bak samt om dagarne smuttade och söp och i hvar annat ord svor och missbrukade Guds namn. Jag förhöll honom öppet hans falskhet, men han syntes icke göra sig något samvete deröfver. Han korresponderade med mig sedan under ett års tid, och hans bref vitnade visst icke om att han var en ärlig metodist af öfvertygelse. Imellertid lyckades han vinna ryktet om sig, att han var omvänd, och efter någon tid blef han prest inom metodistkyrkan och sändes till Jamestown, der han, såsom förut nämdes, en tid oroade svenskarne med sitt nya ljus. Sedan kom han till Illinois, och såsom han i Chicago fann en bättre öppning för sitt kynne bland episkopalerna, öfvergick han till den biskopliga kyrkan och fick plats som "rector" för den svenska Ansgarii-församlingen derstädes och förblef der till sin död för en del år sedan. Ovärdiga personer tränga sig in i hvarje samfund, det veta vi väl, men detta förhållande borde lära vederbörande att mera hofsammt tala om sin egen renhet och förträfflighet.

Under denna pröfningstid af omkring 1½ år kan man icke finna, att Hessle Valley och Jamestown hade något besök af våra pastorer. Arbetsfältet i vester blef med hvarje år allt större, och pastorerna voro för få för att kunna utsträcka sin verksamhet till de östra staterna. Visserligen var denna vakanstid icke god för församlingen; en del lät indraga sig i metodismen, en del flyttade: men församlingen dog dock icke ut. Der funnos några trofaste män och qvinnor, som höllo sig fasta vid Guds ord och bekännelsen och väntade i tålmod på bättre tider samt bibehöllo förtroendet till medbröderna i vestern.

Under pastor Jonas Swenssons tid.

Af bidraget till lefnadsteckning öfver pastor Swensson har man redan inhemtat något om hans verksamhet i Hessle Valley och Jamestown och under hvilka förhållanden han der lefde och verkade. Jag kan därför vara kort härom och endast meddela sådant, som der ej omnämdes.

För det första vill jag då meddela något om huru han kom att antaga kallelsen till att betjena landsmännen på dessa platser. I ett bref till pastor E. Carlsson, dagtecknad "Ombord på skeppet Minona den 27 juni 1856", efter att hafva berättat om sin presterliga verksamhet, sina pröfningar och sin svåra sjukdom, från hvilken han så underbart tillfrisknade, säger han: "I medio af maj (1855) läste jag i tidningen 'Vaktaren' ett bref från dig, jag vet ej till hvem, deri du nämner, att det var påtänkt att kalla mig till Amerika. Jag fick nu några dagars strid om hvad jag skulle svara, i fall kallelse kom, ty jag ville ej ut; men jag tröstade mig snart dermed, att ingen kallelse skulle komma, då det dröjt så länge (i tidningen var nämligen ditt bref orätt dateradt). Skulle dock någon kallelse komma, så säger jag nej, tänkte jag. Nu för ett år sedan ankom eder kallelse till mig (den 24 juni). Då blef det strid på allvar. Jag tänkte säga nej; ty jag ville ej gå åstad, utan gjorde som Jonas, emedan kött och blod bäfvade för svårigheterna. Jag sökte många skäl för att kunna tillfredsställa mig med ett nekande svar; men jag blef kastad i hafsens djup, i en förfärlig ångest och inre qval, som icke stillades, så länge jag ville undfly kallelsen. Bön, så väl enskildt som i förening med några kristna vänner, var min enda tillflykt; ty att vidare rådgöra med människor i en sådan sak hade föga gagnat. Efter några veckor blef jag då kraftigt öfvertygad, att kallelsen var Herrens, min naturliga vilja måste nu vika, och jag beslutade antaga kallelsen, hvarpå jag fick frid i mitt inre och frimodighet mot alla svårigheter, som kunde möta. Denna visshet om Herrens vilja har sedan uppehållit mig allt jämt, och den är ännu min tröst, då jag ingalunda väntar annat, än att svårigheter af många slag skola möta. Förunderlig har Herrens styrelse varit i afseende på denna resa. Jag må blott nämna medel till resan. Som du vet, var jag sjelf meddellös. Att få lån till en sådan resa var icke ens godt att begära, och jag kom mig icke heller för det. Resan var bestämd, och 1½ månad före afresan visste jag ej, hvarifrån medel skulle fås, men Herren hade af nåd gifvit mig den vissa öfvertygelsen, att han skulle skaffa mig respenningar, tills de behöfdes, så att jag kunde vara lugn och utan bekymmer i anseende till medlen. Blott några förtrogna vänner kände denna min ställning, annars skulle man ansett mig rent af som en galning, som ej mer sörjde för medel. Härtill kom nu äfven, att jag efter beslutet om resan, enligt Herrens tydliga fingervisning, beslutat

att dessförinnan träda i äktenskap med N. N., som var alldeles medellös, hvilket nu naturligtvis ökade kostnaderna. (Huruvida detta steg af eder, som nu ären bekanta med förhållandena derinne, anses visligt, vet jag icke; men jag är för min del viss om Herrens vilja och vill tacka Herren, att han åt mig utvalt en maka, med hvilken jag kan vara ett i Herren och hvilken äfven är villig att med mig gå lidanden och försakelser till mötes). Jag fick dock, prisadt vare Herrens namn, erfara, att Herren håller ord. Just som jag skulle flytta, skaffade mig Herren, dels genom lån och dels på annan väg, medel för resan, utan att jag behöfde fråga derefter; dock ej i förhand, utan blott till resan, så att om jag väl kommer fram, jag är nästan alldeles utan medel; men det bekymrar mig icke, ty han, som hittills sörjt för mig, skall ock härefter göra det. Mer bekymmer har jag nu, huru jag skall Herren till behag fullborda min kallelse. Dock vet jag, att äfven detta måste skänkas mig af nåd; men jag behöfde dock nu underrättelse om många ting och önskade därför träffa dig så fort som möjligt; men nu kan det icke ske. Så länge jag var i Sverge, var jag så tråget sysselsatt i mitt ämbete synnerligast sista $\frac{3}{4}$ året, att jag ej hade tid göra mycken förberedelse för resan. Derför är jag äfven okunnig i engelskan. — — — Vi reste från Göteborg den 21 maj med svenska skeppet Minona, kapten Rhyden. Skeppet har gjort god fart, annars hade vi ännu haft en dryg del igen, ty mer än halfva tiden hafva vi måst kryssa i stark motvind. Sedan den 27 hafva vi haft blott ett par dygns resa till New York; men vi hafva varit hindrade af motvind, så att ännu den 1 juli vi hafva föga kortare qvar; men vinden är i dag något bättre. Här äro omkring 130 emigranter med ombord, som till största delen vilja till Minnesota och således komma att passera Chicago. Jag förömkar mig öfver de stackars människorna, ty de veta säkert icke sitt sanna väl. De äro från flere trakter, och jag känner dem ej vidare än här på skeppet; men efter allt utseende lefva de fleste, om icke alla, utan Gud i verlden. Jag har åtminstone icke funnit annat än synd och ogudaktighet, och den största likgiltighet för andliga ting ibland dem, så att det många gånger under resan betungat mig. Jag har, då omständigheter och väder tillåtit det, hållit morgon- och aftonbön i skeppsrummet och om söndagarne gudstjenst. Det har varit tungt för den stora likgiltighetens skull, och många gånger hafva storm och sjögång hindrat mig derifrån.

Imellertid hoppas jag, att du, som brukar hafva besvär af immigranter, ville, hvad du kan, detta oakadt, vara dem behjelpig vid genomfarten, då ingen af dem förstår ett ord engelska — — —." Sedan önskar han att snart få träffa br. Carlsson och framställer många frågor rörande böcker, som brukas i församlingarna, gudstjenstliga bruk m. m.

Af detta bref ensamt får man i någon mån lära känna den man, som nu blef pastor i Hessle Valley och Jamestown, och vi kunna förstå, att han brann af nitälskan att verka sin Herres verk.

Swensson bodde i det lilla anspråkslösa bostället, som liknade en liten torparestuga i Sverige, i närheten af Hessle Valleys kyrka. Der föddes ock hans äldste son, Carl Aron, nu pastor i Lindsborg, Kansas, år 1857. De erfarenheter han fick göra på sitt nya arbetsfält äro något påpekade i hans biografi. I allmänhet kan man säga, att han hade ett hårdt arbete under stor fattigdom och många försakelser. Utom Hessle Valley och Jamestown besökte han flere andra kringliggande platser, der svenskar börjat sätta sig ned. För 1856 på hösten uppgafs, att han betjenade två församligar och tre predikoplatser, hvilka tillsammans hade ett kommunikantantal af 184. Lönen var liten, som de fattiga församlingarna kunde gifva honom. Om de hade någon hjälp från det luteriska H. M. S. i Baltimore, kan jag icke upplysa; men det kan vara möjligt.

JAMESTOWN.

Om denna plats och dess svenskar skref en insändare till "Hemlandet", 5 årg. nr 13:

"Det är 56 år* sedan första huset — ett stockhus — bygdes här i staden; nu är här en folkmängd af omkring 4,000 själar. Staden är belägen 30 mil nästan i söder från Dunkirk vid utloppet af Chautauqua Lake. I floden af samma namn äro 12 vattenverk, af hvilka somliga äro icke så obetydliga. Dessutom finnas 5 @ 6 ångverk, hvaribland är ett klädesfaktori, som sysselsätter 40 arbetare; ett annat dylikt faktori drifves med vatten. I dessa fabriker och faktorier arbeta många svenskar.

De första svenskar, som ankommo till denna plats, hafva varit här 9 @ 10 år; men de fleste kommo hit 1852, och sedan har det kommit några med hvarje år. Vi finna oss alla väl

* Således 1802. Utgifvaren.

med högst få undantag. Här är ett helsosamt klimat, friskt och godt vatten och skog fullkomligt, eller snarare för mycket. Jorden gifver en god afkastning, om den blir rätt brukad. En stor del af svenskarne hafva köpt sig hus och lotter, och somliga äro i verksamhet med att köpa sig land och bygga hus eller ock köpa sådant, som är uppodladt. Lagar och förordningar hållas här vid makt med stor noggrannhet — här hafva icke mer än två svenskar blifvit dömda för brott, och det var för fylleri. — Amerikanerna äro i allmänhet mycket vänliga emot oss. Hvad jag tror, äro alla svenskarne på denna plats omkring 250 själar eller deröfver. Hvad som är ledsamt har jag ännu ej omtalat, och det är, att vi icke kunnat vara eniga i trosbekännelsen. Ehuru vi alla lofvat trohet emot och fasthet i en och samma bekännelse, hafva dock en del svenskar bildat sig till en metodistförsamling, som dock icke är så stor. Huru vida detta är rätt och nödvändigt för oss svenskar, att taga oss en annan religion för att blifva saliga, öfverlemnar jag åt bättre kristna än jag att bedöma, men tror dock, att hvad som står skrifvet i Matt. 23 och 24 kap. kan tillämpas på dessa religionsstrider. C."

Den svenska luterska församlingen.

Såsom redan blifvit antydt, måste något slags tillstymmelse till församling hafva funnits redan från den tid Bergenlund besökte svenskarne i Jamestown; men enligt synodens statistiska tabell uppgifves församlingen härstädes vara organiserad under pastor Swenssons tid, eller 1857. Det är möjligt, att han fann organisationen så bristfällig, att han såg sig föranlåten att ordentligen reorganisera den samma; men omständigheterna dervid och hvilka som utgjorde de första medlemmarne och de första tjänstemännen är icke för mig bekant. Vid slutet af denna tid (1860) finna vi, enligt pastor J. Peterson, att C. Rydberg, C. Flink, A. Anderson, C. Klang, Norin m. fl. voro medlemmar af kyrkostyrelsen. Någon egen kyrka hade församlingen icke förr än 1866. Då pastorn icke bodde på platsen, kunde han icke egna församlingen den vård, som den behöfde. I regeln besökte han den hvarannan söndag och under veckodagar så mycket som möjligt, och hans arbete der var visserligen icke förgäfves; men det ville mycket arbete och tålmod till för att få kyrklig ordning i stånd bland ett folk, som förut haft en mindre god ledning och tillika varit påverkad af sekteriska inflytanden.

Pastor Swensson betjenade dessa församlingar i något öfver två år. Hvad som bevekте honom att flytta hafva vi redan sett af hans biografi. Visst är, att han hade att utstå en svår kamp med sig sjelf, innan han beslutade sig för detta steg, och att han icke af otålighet eller lättsinne fattade detta beslut. Det var på förhösten 1858 som pastor Swensson flyttade, då dessa församlingar på nytt blefvo vakanta. På den förenade konferensens möte i Princeton i september 1858 beklagades, att man icke hade någon pastor att sända dem och att utsigterna på denna ort icke voro ljusa. Det upplystes vid mötet, att 28 familjer tillhörde församlingen i Sugar Grove och i trakten deromkring flere andra strödda familjer. I Jamestown tillhörde omkring 30 familjer den luterska församlingen och äfven deromkring funnos dessutom flere strödda landsmän.*

Illasinnade personer tolkade Swenssons afflyttning på ett fult sätt, ja, rent af så som om dessa församlingar icke längre ville tillhöra den luterska kyrkan och att Swenssons arbete ingenting hade uträttat. Såsom en vederläggning af dessa rykten och på samma gång såsom belysande tillståndet i församlingen i Jamestown strax efter Swenssons afflyttning meddelas här en skrifvelse från den sist nämnda platsen till Mississippikonferensens möte i Chicago, den 6 och 7 december 1858. I ett referat öfver mötet heter det: "Svenska luterska församlingen i Jamestown, N. Y., hade insändt till konferensen en skrifvelse om nödvändigheten af en lärare för den platsen och angränsande platser. Vi intaga det förnämsta af denna skrift, på det hvar och en må lära känna beskaffenheten af de rykten, som beställsamt kringspridts i Illinois, rörande tillståndet i de församlingar pastor Swensson sett sig nödsakad lämna. Ryktet, födt och fostradt af enskilda bref, af hvilka ett af det mindre vackra slaget kommit för våra ögon, har velat låta br. Swenssons arbete synas vara alldeles fruktlöst, för att ej säga värre än det, då i stället skrifvelsen visar det vara helt på det andra hållet.

‘Vördade och ärade pastorer och öfriga konferensledamöter! Nåd och frid af Gud Fader och hans Son, Jesus Kristus, samt med den helige Ande vare med eder nu och alltid, och synnerligen vid detta viktiga möte; han bekröne edra råd och beslut med sin välsignelse, sitt heliga namn till ära samt till sitt rikes utbredande och vår kyrkas förkofran och tillväxt i sanningens ord här i detta främlingskapet!

* Jämför Hemlandet, 4 årg. nr 20.

Vi få härmed betacka konferensens värde ledamöter för eder omtanke om oss vid edert sista möte och att I togen del i den stora förlusten af vår dyre lärares bortgång (flyttning) ifrån oss; vi se, att I icke förglömt oss, ehuru det icke för närvarande var möjligt att ersätta denna förlust. Vi bedja och anhålla därför ödmjukligen, att I, älskade pastorer och dyre vänner, viljen hafva oss i åtanke allt framgent och vid första möjliga tillfälle sända oss en lärare, som med sannings ord och den helige Andes lifgifvande dagg vederqvicker den plantering, som vår dyre, nu af oss saknade lärare med stor möda, dock med Guds hjälp planterat hafver. Vi måste och vilja erkänna, efter Gud hafver sanningen kär, att denne oförtrutne lärare ofta måste förrätta sitt ämbete med suckan och icke med fröjd ibland oss; ty han kom till ett arbetsfält, som icke allenast hade legat öde, utan äfven var besådt med ett säde, som icke kan bära frukt till evinnerligt lif. Denna säd föregafs, och föregifves ännu vara af bästa slag; men det visade sig just nu, att det icke så var, när denne sädesman kom, som tog säden oblandad i det goda och säkra förrådet. Men imellertid försvårade detta hans arbete ganska mycket, ty kött och blod vill alltid taga genvägar.

Vi få återigen förnya vår önskan och begära, att konferensen ville fortfarande hafva oss, fattige ökenvandrare, i benägen åtanke och, såsom förut nämndt är, sända oss en högst behöflig hjälp vid första möjliga tillfälle. För öfrigt är vår församling mera enig, än man kunde föreställa sig vid vår dyre lärares afflyttning; vi samlas nästan mangrant alla söndagar till gudstjenst och begagna dervid någon god postilla, ur hvilken predikan för dagen läses. Vi hafva icke saknat Guds välsignelse äfven vid detta enfaldiga förhållande. Vi känna oss dock mindre lyckliga än vakanta församlingar i vestern; ty de kunna och blifva ofta besökta af Guds ords tjenare och kunna blifva delaktiga af Herrens heliga nattvard, det vi icke kunna här, och många andra förmåner hafva de, som vi sakna, i andligt afseende. Vi öfverlemna oss nu samt eder, älskade pastorer och öfriga vänner samt trosbröder, i vår allra käraste Öfverherdes vård och beskydd, äfven i det nyss ingångna kyrkoåret m. m.

Jamestown den 28 november 1858.

(Undertecknad af en stor del församlingsledamöter).'

Det kändes sannerligen smärtsamt för konferensen att ej kunna fullt tillfredsställa dessa dyra bröders behof och önskan,

men det var under närvarande förhållanden omöjligt. Det beslöts dock, att någon af presterna härifrån skulle besöka landsmännen i Jamestown och Sugar Grove samt omkringliggande orter och dessutom att en af de äldre studenterna vid vårt universitet i Springfield skulle vid nästa termins slut uppmanas att begifva sig till dem för att för en längre eller kortare tid betjena dem efter nåd och gåfva med lifsens ord".*

I maj 1859 gjorde jag ett besök på dessa platser och skref i Hemlandet, 5 årg. nr 21, med anledning deraf följande, som kan tjena som en tidsskildring: "Landet i denna trakt är icke egnadt för ett vidsträckt och mycket lönande åkerbruk, och man ser icke här några sådana åkerfält, som man har i vestern. Deremot är det tjenligt för boskapsskötsel, i synnerhet fårafvel och fabriker. En oändlig mängd af källbäckar med friskt, godt vatten nedströmmar öfver allt i backarne. Skogen är ett stort hinder för åkerbruket, der backarne icke hindra det. Följaktligen finner man en hel mängd af stubb-åkrar, somliga 10 @ 12 år gamla. Jordmånen är lera och blandad med klapper (sten), syntes mager, men sades dock gifva god afkastning under en förståndig och kostsam odling. Hvad som i synnerhet mest faller i ögonen på en man från vestern är ett slags gärdesgårdar, som mycket förekomma i dessa trakter nämligen 'rothägn'. Trädens rötter uppbrytas och ställas på kant, hvarigenom ett hägn uppkommer, som har horn, så att det förslår.

Omkring Sugar Grove är mycket skogigt och backigt. Svenska luterska kyrkan, 3 mil söder om den lilla staden Sugar Grove, ligger imellan tvänne höga backar, af hvilka den ena är beväxt med löf och den andra med barrskog. Här i dessa trakter finnas flere hundra svenskar, af hvilka några varit här så länge som 10 år och deröfver, men största delen 5 eller 6. Att de kunnat finna mera tjenliga ställen för sin bosättning, om de gått åt vestern, det är tydligt, hvad jordbrukare beträffar. Men de bo här, och många hafva köpt sig fastigheter — hus och lotter samt smärre landbitar — och ämnat troligtvis stanna här.

Såsom många af Hemlandets läsare veta, äro våra landsmän i dessa trakter, tillhörande den luterska bekännelsen, organiserade uti tvänne församlingar, en här i Sugar Grove och en i Jamestown. Sedan pastor Swensson förliden höst flyttade härifrån, hafva de varit utan lärare, och rätt ledsamt

* Hemlandet, 4 årg. nr. 26.

är detta. I Jamestown har församlingen visserligen icke förminskats, utan tvärtom förökats och visar en under omständigheterna låfvärd endragtighet. Någon kyrka hafva de ännu icke mäktat få sig. Församlingen i Sugar Grove deremot har sedan flera år haft en liten nätt "frame"-kyrka, 32 och 40 fot, som kostar omkring \$800, tillika med ett prestboställe, värdt \$250. Här var en tid 36 familjer, som tillhörde församlingen, men dels genom utflyttning, dels ock genom sektmakeri, som under den senare tiden varit mycket gängse, har detta antal betydligt förminskats, så att här torde för närvarande ej vara flere än 16 å 18 familjer, som tillhöra den luterska församlingen. Hvad som vårt folk i dessa trakter derför mycket behöfver är en själaherde, som med nit, förstånd och foglighet jämt blefve verksam ibland dem, för hvilken sak de också uppsända till sädens Herre innerliga böner. Pastor Swenssons namn lefver i dessa församlingar i kärt minne, och med stor rörelse hörde jag mången anmärka, att de betraktade hans afresa härifrån såsom en olyckans och en hjertlig sorgens dag. Öfvertygad är jag ock, att deras fastetid lärt och beredt dem att hjertligt välkomna och värdera den lärare, som Herren finner för godt att skicka dem. — — — I Jamestown är också en svensk metodistkyrka och en liten församling. Äfvenså i Sugar Grove och på platserna här omkring äro några familjer öfvergångna till metodismen. Deras prest är en f. d. prest från Skara stift, hvars förra och närvarande historia talar bäst för sig sjelf. För hans och dylikas nytta vill jag säga, att de, som sitta i glasskåp, skulle vakta sig för att kasta stenar på andra. E. NORELIUS."

I Sugar Grove led församlingen af inbördes stridigheter, som man icke mäktade att bilägga. En del församlingsmedlemmar vände sig derför skriftligen till Mississippi-konferensen vid dess möte i Andover den 1—4 juni 1859 med begäran, att konferensen måtte bilägga tvisten. För detta ändamål tillsatte konferensen pastorerna Hasselquist, Swensson och O. C. T. Andrén till en kommitte för att skriftvexla med församlingen om saken; men om tvisten blef till fullo bilagd är icke klart, man kan nästan antaga, att fröet till osämjan blef qvar, ty omkring två år senare måste Hasselquist i egenskap af synodens president ditkallas för att stifta fred.

Vid ofvan nämnda möte blef studeranden John Pehrson i Springfield, Ill., uppmanad att vid terminens slut begifva sig till Jamestown och Sugar Grove för att bland landsmännen

på dessa platser förkunna Guds ord, hvilken uppmaning han ock omedelbart efterkom.

Under John Pehrsons tid.

I sina biografiska anteckningar, till hvilka jag för öfrigt hänvisar såsom upplysande för denna tid, säger han: "I juni 1859 kom jag till Jamestown, N. Y., och Sugar Grove, Pa., för att såsom studerande verka med Guds ords predikan. Efter den 9 september hade jag såsom licentiat tillåtelse att förrätta öfriga ämbetsgöromål, och efter den 10 juni 1860 kom jag åter dit som ordinerad."

Pehrson stannade der till sommaren 1862 och bodde under tiden i Jamestown, hvarifrån han besökte Sugar Grove och andra platser. Oaktadt sina gedigna predikningar, fromma och redliga sinnelag, synes han icke vunnit någon varmare sympati för sig på dessa platser. Måhända låg orsaken der-till i den olikhet i naturligt lynne och andlig uppfostran och åskådning, som rådde mellan honom och de flesta inom dessa församlingar. Kraftiga ansträngningar gjordes också från metodisternas sida att vinna så många bland svenskarne som möjligt, i synnerhet sedan "fader" Newman stationerades der-städes. Imellertid bibehöllos församlingarna vid hvad de ungefärligen varit, om än man icke kan säga, att de gingo fram-åt. Vid slutet af Pehrsons tjänstetid hade församlingen i Jamestown 82 och Hessle Valley (Sugar Grove) 77 kommunikanter. Prestlönen under hans tid var ungefär \$300. Öfvertygad, att han kunde verka med mera välsignelse på någon annan plats, tog pastor P. afsked och flyttade före synodalmötet 1862 derifrån. Nu inträdde åter en vakanstid till 1864, då pastor C. O. Hultgren blef kallad och har sedan i öfver 25 år stått trogen på sin post.

Elfte kapitlet.

Minnesota.

FRÅN den tid de franske upptäcksresandena Louis Hennepin, hvilken 1680 var den förste hvite man, som rodde uppför öfre Mississippifloden, besökte St. Anthony-fallen och gaf dem deras namn samt i nordvestlig riktning öfver en sträcka af 200 mil derifrån genomvandrade landet, och Nicholas Perrot, som 1683 bygde några stockskansar vid ändan af Lake Pepin, i närheten af Frontenac, på Prairie Island (1695) m. fl. ställen, — dröjde det en lång tid, innan Minnesotas nu varande landmären togos i besittning och bebyggdes af hvite män. Landet innehades af de då mäktige Dakota- och Ojibwa-stammarne, som på hvar sin sida af Mississippi från urgammalt lågo i fejd med hvarandra. Första början till Fort Snelling gjordes 1819, då en militärkanton förlades dit från Fort Crawford vid Prairie du Chien. De förste hvite bebyggarne satte sig ned 1836 mellan Fort Snelling och St. Paul och voro till nationaliteten schweizare. Men eftersom de satte sig ned på land, som räknades till militär-reservationen, blefvo de våldsam samt bortdrifna af soldaterna. Före 1823 hade ingen ångbåt besökt öfre Mississippi, och upp till den 26 maj 1826 hade endast 15 ångbåtar befarit "Vattnens Fader" upp till Fort Snelling. Äfven så sent som 1849, då Minnesota territorium organiserades, voro nybyggena ganska få och mycket spridda. Vester om Mississippifloden och norr ut från staten Iowas gräns till det britiska Amerika egdes och innehades landet af indianerna. Der och hvar hade några äfventyrare slagit sig ned bland indianerna och bedrefvo handel med dem; på samma och andra ställen hade missionärer satt sig ned, för att verka för hedningarnes omvändelse, och på dylika platser var det som hvita nybyggen så småningom började uppstå. Bland sådana platser voro Wabasha, Red Wing, Point Douglas, Red Rock, St. Paul, Stillwater m. fl.

Tidigt 1849 blef Minnesota organiseradt till ett särskildt territorium, och Alexander Ramsay från Pennsylvania blef ut-

nämnd till dess förste guvernör. Enligt en folkräkning, som hölls i juni samma år, hade territoriet då inalles 4,780 hvita personer, af hvilka 317 utgjorde soldater, qvinnor och barn på Fort Snelling. St. Paul förordnades till säte för regeringen.

Fredrika Bremer, som på sina resor besökte St. Paul i oktober 1850, beskriver platsen sålunda:

“Knappt hade vi nått land, när Minnesotas guvernör och hans unga, vackra hustru kommo ombord för att inbjuda mig att taga qvarter i deras hus. Och der är jag nu; lycklig med dessa goda människor och med hvilka jag gör utflykter i granskapet. Staden är ett af de yngsta spädbarn i den stora vestern, knapt 18 månader gammal; och likväl har den på en kort tid förökats till en befolkning af 2,000 personer, och på ganska få år kommer den säkert att hafva 22,000, ty dess läge är märkvärdigt för skönhet och sundhet, såsom det är fördelaktigt för handel.

Ännu är dock staden i sin späda barndom, och folket försöker att lefva i sådana hus, som de kunna få. Förmaket i guvernör Ramseys hus utgör ock hans ämbetsrum, och indianer och arbetare, damer och herrar äro alla lika insläpta. Imellertid håller herr Ramsey på att bygga sig ett skönt, stort hus på en kulle, litet utom staden, med sköna träd omkring det samma, och från hvilket man har en storartad utsigt öfver floden. Om jag skulle bo vid Mississippi, så ville jag bo här. Det är en backig trakt, och åt alla håll öppnas sköna och omvexlande landskap.

Staden är uppfylld af indianer. Männen gå för det mesta grant utstyrda med blottade handyxor, hvilkas skaft tjena dem som rökipor. De måla sig så ytterst utan smak, att det är otroligt. Här kommer en indian, som har målat en stor, röd fläck midt på näsan; här en annan, som har målat hela pannan med svarta och gula linier; der en tredje med kolsvarta ringar omkring ögonen. — — — — Qvinnorna äro mindre målade, men med bättre smak än männen, vanligen blott med en djup-röd, liten fläck midt på kinderna, och hårbenan är pupurfärgad. Der går en indian med stolta steg i styf hållning. Han bär endast sin rökipa och, när han är på en resa, måhända en lång staf i sin hand.* Efter honom med böjdt hufvud och krökt rygg följer hans hustru, nedtyngd af den börda hon bär. Ofvan bördan framtittar ett litet rundt barnhufvud med sköna mörka ögon” etc. — —

* Det senare är glissning, dessutom oindianskt. Utgiftaren.

Missioner bland indianerna.

Katolikerna voro de förste, som sökte att utbreda kristendomen bland indianerna. De voro fransmän och gingo hand i hand med de franske pelshandlarne, hvilka ströfvade omkring landet från före början af detta århundrade. Små kapell af stockar bygdes vid Lake Pepin, St. Paul, Mendota och på flere ställen.

“The American Board” hade åtskilliga missionsstationer i norra delen af staten. I Sandy Lake börjades en mission 1832 med Emund F. Ely till lärare och kateket; i Leech Lake 1833 med W:m T. Boutwell till missionär; i Fond du Lac vid Lake Superior 1834; i Pokegoma (Snake river) 1835. Dessa missioner voro bland Chippewa- eller Ojibwa-indianerna.

År 1835 besökte dr Williamson, fader till prof. Williamson vid Augustana College i Rock Island, Ill., Minnesota för att upprätta en mission bland de mäktige Sioux- eller Dakota-indianerna, och någon tid efteråt börjades i förening med de 4 bröderna Pond, Stevens, Riggs och Huggins missioner i Lac qui Parle, Traverse des Sioux och andra ställen längs Minnesotafloden, som då kallades St. Peterfloden. Likaledes öppnades missioner af “Boarden” i Red Wing och Kaposia bland samma indianer.

Det trägna och nästan öfvermänniskliga arbete, som doktorerna Riggs och Williamson nedlade på bibelns öfversättning till Dakota-språket är ett vackert exempel på kristligt tålamod och uthållighet. De äro ock hedrade som apostlar bland alla Dakota-kristna, och de förtjena detta namn.

Episkopal-metodisterna grundade missioner bland Dakota-indianerna i Kaposia och St. Peter 1837 med Alfred Brunson och David King till missionärer. 1839 sändes Sam. Spates, Huddleston, Copway och John Johnson till Crow Wing och Sandy Lake att missionera bland Chippewa-indianerna. Missionen i Kaposia flyttades 1842 till Red Rock nedanför St. Paul.

Presbyterianerna i Oberlin, Ohio, började också missioner bland Chippewa-indianerna i Red Lake, Cass Lake och Little Lake Winnepeg i norra Minnesota 1843, och Spencer, Wright, Barnard och dr Lewis arbetade som missionärer. Dessa missioner voro i verksamhet ännu 1851.

Den schweiziska missionen börjades vid Mount Trempeau 1837 och flyttades 1838 till Red Wing. Danton och

Gavan voro missionärer. Då den förres helsa blef nedbruten 1846, öfverlemnades missionen åt "the American Board", och John Aiton och Joseph W. Hancock utnämndes till missionärer. Den senare fortsatte i någon mån sitt arbete, till dess indianerna bortflyttades 1853, och lefver ännu i Red Wing.

Den första kyrkliga verksamheten bland de hvite nybyggarna i Minnesota

förekom i följande ordning: När katolikerna började, hafva vi redan sett. De följde med de franske "voyageurs".

Metodisterna började 1844, då Rev. Hurlbut kom. Baptisterna började 1849 i St. Paul, då Rev. Parsons stationerades der. Samma år och på samma plats började presbyterianerna, då Rev. E. D. Neill upptog arbetet.

Episkopalkyrkan började sin verksamhet äfven i St. Paul 1850, då Breck, Wilcoxon och Merrick bosatte sig der som missionärer. Den först nämde kända vi genom Unonius från Nashota missionsskola. De svenske luteranerna började organisera församlingar 1854.

Dessa korta historiska notiser har jag ansett nödigt att förutskicka, innan jag öfvergår till svenskarne i denna mest svenska stat. Den bästa och pålitligaste källa för Minnesotas tidigare historia är utan tvifvel Rev. E. D. Neill's *History of Minnesota*, till hvilken jag hänvisar de intresserade.

Den förste svensken i Minnesota.

För en del af våra äldre svenske nybyggare torde namnet Fahlström vara bekant. Han bodde på en farm i närheten af Afton, Washington co., var gift med en indianska, som sades vara half Chippewa och half neger, och hans uppväxta barn betraktades, hvilket de ock voro, såsom "half-breeds." I hemmet talades Chippewa-språket, annars talade de ock engelska, och sedan svenskar kommo till trakten, upplifvade gubben på nytt något af sitt svenska språk, som han dessförinnan länge sedan hade glömt. Utan allt tvifvel var Fahlström den förste svensken i Minnesota. Men hvarifrån och när hade han kommit dit, och hurudan var hans historia? Till svar på dessa frågor kan jag endast meddela den upplysning jag fick år 1867 af en gammal amerikan vid namn Bolton, som hade tjent som missionsfarmare vid metodisternas indianmission i Red Rock och kom dit tidigt på 40-talet.

Bolton så väl som hans hustru voro väl bekanta med

Fahlström, och den kännedom de hade om hans tidigare historia var, att han hade kommit öfver med ett fartyg, som seglade på Hudson Bay, då han var en yngling. Af någon orsak hade han der lemnat fartyget och lefvat bland indianer i många år och derunder lärt sig tala 7 olika indian-språk; men hade utstått många faror och lidanden. I sätt och seder så väl som språk hade han blifvit som en indian. Imellertid hade han år efter år dragit sig längre söderut och ändtligen kommit till Fort Snelling i sällskap med indianer. Sådan var den underrättelse de fått om hans lif före den tid, då de lärde känna honom. I Fort Snelling lärde de känna honom personligen, och han lefde då som en annan indiansk slusker, som hängde omkring forten och lefde vildt. Under missionärernas och andra predikanter arbete uppstod en andlig rörelse vid Fort Snelling och andra punkter i närheten, då icke få både hvite och indianer blefvo väckta till själsbekymmer, och ibland dessa var äfven Fahlström. Han uppehöll sig mycket vid missionen i Red Rock, och man antog, att han der blef omvänd. Snart började han dock att vurma öfver att gifta sig, och emot sina vänners råd gick han och förenade sig med den ofvan nämnda qvinnan. Efter någon tid satte han sig ned nära Afton; hans kristliga lif hade varit mindre tillfredsställande; han var något egen och behöll sina indianska seder, men man bedömde honom mildt och hoppades, att han med alla sina skröpligheter var en kristen. Han brukade gå ut och predika för Chippewa-indianerna i vildmarkerna och kunde ofta vistas borta i flere veckor. Han var mycket hårdad, och man kunde se honom i den smällkalla vintern svepa en filt omkring sig och lägga sig i snön under ett träd i skogen och sofva godt. Sedan svenskar inflyttade till Minnesota, hände det någon gång, att han vid metodist-sammankomster uppträdde och försökte att tala på svenska, men det lär ha gått något skralt. Gubben är nu död för flere år sedan; men hans söner bära fortfarande hans namn.

De förste svenske nybyggarna i Minnesota

kommo dit på våren och sommaren 1851 och bosatte sig i Chisago Lake, Chisago co., och Marine, Washington co. 1853 började inflyttningen af svenskar till Goodhue co. och litet derefter till Carver co. Den, som först vände svenskarnes tankar på Minnesota, var f. d. länsman E. U. Nordberg, hvilken är bekant från Bishop Hill-historien. Åtminstone befann han

sig vid St. Croixfloden i början af 1851 och brefvexlade med en del svenskar i Moline, Ill., hvilket gaf anledning till den första svenska inflyttningen till Minnesota på våren samma år. Från denna ringa början har den svenska befolkningen i Minnesota växt till den grad, att ingen af staterna i unionen innehåller så många svenskar som denna stat. Orsaken dertill torde vara dess nordliga läge, dess klimat och natur jämte tillgång på land och den naturliga kommunikationen, som var af ingen ringa betydelse under de första årens invandringar. Svenskar, som kommo till Amerika 1850 och 1851 och senare, kunde på många ställen köpa land i Illinois till guvernementspris (\$1.25 pr acre); men många skulle icke hafva velat mottaga den bästa farm till skänks, om de varit tvungna att bo der. De trånade instinktmässigt åt norden, åt skogarne och sjöarne och till ett klimat, som hade mera likhet med fosterjordens på andra sidan hafvet, om de än visste, att de der hade att kämpa med en hårdare natur än i sydligare trakter. Och lättare än åt något annat håll kunde man på den tiden komma till Minnesota från Illinois, ty man hade ju den naturliga vattenvägen på Mississippifloden.

Tolfte kapitlet.

Chisago Lake.

HÄR var det, som det första svenska nybygget i Minnesota tog sin början. *Chisago*-sjön, som ligger i södra delen af countiet med samma namn, är till formen lik en snöplog, dock oregelbunden, med spetsen mot norr, sträckande sig söder ut i tvänne grenar, af hvilka den vestra är störst och längst. Stränderna rundt omkring, när man följer alla bugter och vikar, skola vara omkring 40 mil; sjön har ingenstädes något bredt vatten. Vattenståndet är icke så högt nu som i början, då svenskarne satte sig ned omkring den samma. Landet har i allmänhet i nordvestern torkat upp betydligt öfver allt. På många ställen, der för 25 à 40 år sedan funnos gölar och små sjöar, äro nu ängar och mossar. Orsaken torde vara att söka i skogarnes afrödjande och jordens odling. Omkring *Chisago*-sjön äro flere mindre sjöar, som ursprungligen utan tvifvel varit förenade med den samma. I vester och sydvest har man *Sunrise*- och *Green Lake*-sjöarne; i nordost *Lillsjön* och i sydost *Långsjön*. Hela trakten mellan *St. Croix*- och *Sunrise*-floderna ned emot *Marine* är en naturlig löfskog med kuperad mark, som på ett par mil från den först nämnda floden blir mera flack, omvexlande med högvall, mossar och sjöar. På en del mossar växte en myckenhet tamarack (*Larix Americana*), ett mycket nyttigt träd för hvarjehanda ändamål. Midt i denna skogstrakt, ungefär 9 mil vester ut från *Taylor's Falls* vid *St. Croix*-floden ligger *Chisagosjön* och var fordom alldeles gömd i skogen. Den mänskliga odlingen har visserligen bringat nya element af skönhet till dess stränder; men icke öfver allt har naturen deraf blifvit förbättrad. Den, som såg denna landskapstafla i hela dess jungfrulighet, när alla stränder, uddar, halföar och öar stodo prunkande med de olika slagen af löfträd och en och annan tall på vissa ställen, skall sent glömma denna bild samt villigt erkänna, att naturen öfverträffar konsten. Denna sjö utgör nu medelpunkten för en stor svensk befolkning; den har ock på de senare åren

blifvit namnkunnig såsom en plats för sommarnöjen, och många rika amerikanska familjer börja att vistas der under sommartiden, om till fromma eller skada för det forna, enkla landtlifvet, står ännu att se. Centre City är nu hufvudort för countiet; dit leder en järnväg; der finnas tingshus, hotell, badinrättningar och båtar för nytta och nöje. Der står ock, efter branden, den stora, ståtliga luterska kyrkan samt en mindre, metodistkyrka. Men det är icke med Chisago Lake, såsom det i dag är, som vi nu vilja sysselsätta oss, utan med detta samhälle sådant det var i sin upprinnelse och under sin tidigare historia.

CHISAGO LAKES FÖRSTA KOLONISTER.

Bland de män, som under vintern 1850—51 uppehöll sig i Andover och Moline, Ill., var Per Anderson från Hassela socknen, Helsingland. I 2 kap. hafva vi redan gjort bekantskap med honom och sågo då, att han utgjorde ledaren för ett af de immigrantsällskap, som kommo öfver till Amerika på hösten 1850. I hemtrakten kallades han allmänt Jorris Pelle, från hemmanets namn, som han egde och bebodde, hvilket hette Jorris, ett godt finnhemman i vestra delen af socknen, der folket var af finsk härkomst. Han var således en finnskogsbonde. En finnskogsbonde anser det nästan som ett oeftergiftigt villkor för detta lifvet att hafva godt utrymme, mycken skog, sjöar, fiske, vildt för jagten och ett outtömligt förråd af frisk luft; men god åkerbruksjord sätter han mindre värde på. Det var därför icke underligt, att Per Anderson på inga villkor ville stanna i Illinois, ehuru Esbjörn och flere af hans reskamrater sökte att öfvertala honom dertill. I ekonomiskt afseende var han i Sverge välbergad, och fastän han hade en stor familj och dessutom hjälpte många öfver till Amerika, hade han efter hitkomsten icke så få hundra dollars ännu i behåll. För att vidare karaktärisera honom kan man säga, att han var en kunnig man bland sin klass, hade läst mycket och hade lätt för att skrifva och räkna; men han var en dålig jordbrukare och affärsman. Till lynnet var han mycket, ja, för mycket medgörlig, oegennyttig och hjälpsam till den grad, att han stjelpte sig sjelf. Han hade ock en klar uppfattning af Guds ord och den luterska läran och saknade icke kristlig erfarenhet.

Under vintern 1851, medan han var i Moline, började han brevexla med E. U. Nordberg, som då, såsom vi sett, uppehöll sig i St. Croix-dalen, och jag minnes ännu de lockande breffen,

åtföljda af karta öfver Chisagosjön, som han fick ifrån honom. Derigenom var det som Per Anderson kom till det fasta beslutet att följande vår resa till Minnesota och uppsöka den omskrifna sjön.

Det var alltså på våren 1851 som Per Anderson med familj och en dräng, Daniel Rättig — nu i Colorado — (en annan af hans drängar, Peter Sjölin — nu i Cambridge, Isanti co., —, kom under sommaren på annan väg efter), jämte några andra familjer reste uppför Mississippin mot norden. Två af dessa familjer, nämligen Anders Ersson från Grängsjö i Gnarp och Anders Anderson från Torps socken i Medelpad, stannade i närheten af Lansing, Iowa, der några af deras bekanta året förut hade slagit sig ned. Enligt P. Anderson var det två familjer, som följde med honom till Chisago Lake, nämligen Per Berg från Högs socken, hvilken hade kommit öfver med "Stenbogubben", och P. Wicklund från Ångermanland. Enligt pastor Cederstam (Hemlandet, 2 årg. nr 6) var det utom dessa tre familjer äfven en fjerde från Östergötland, som kom till Chisago Lake från Illinois. I nedanstående bref, det första, som Per Anderson skref till mig efter flyttningen till Chisago Lake, nämner han ingenting om den fjerde familjen; men det är likväl säkert, att en sådan familj kom dit vid samma tid, och det, enligt somligas uppgifter, på samma gång som han, ty den skulle hafva i Galena kommit på samma båt, som de tre öfriga kommo med. I ett bref, adresserad till "E. U. Nordberg, Chisago Lake, Taylor's Falls co., Minnesota Terr.", dagtecknad "Bishop Hill den 21 augusti 1851" och undertecknad af J. Hellsen, frågas efter en namngifven familj från "Östergyllen". Denna familj skulle hafva kommit från St. Louis och skulle stå på orediga fötter med en enka, som från St. Louis kommit till Bishop Hill. Nordberg får därför i uppdrag att "spionera ut", om den familjen var i hans nejder.

På ofvan anförda ställe i "Hemlandet" säger pastor Cederstam: "Herr Nordberg, på hvars skrifvelse de hade begifvit sig åstad för att finna denna sjö, träffades i Taylor's Falls och var till hjälp så väl uti att uppsöka sjön som att upphugga väg från Taylor's Falls hit och vistades här till hösten samma år, då hr N. oförmodadt lemnade platsen och har sedan dess icke varit sedd i 'settlementet'."

Enligt de underrättelser jag fick och nedskref på ort och ställe 1854 samt sedan publicerade i "Hemlandet" 1855 hade det lilla sällskapet svårt för att finna sjön. De måste till-

bringa en natt i skogen, och först följande dag funno de sjön. Deraf drog jag den slutsatsen, att Nordberg icke var med dem, ty afståndet från Taylor's Falls till sjön är blott 9 mil, och om han förut varit vid sjön och kunnat beskrifva den, så hade han icke behöft gå vilse i skogen; men denna omständighet bevisar kanhända blott detta, att han ännu icke varit vid sjön, eller ock blott en enda gång, och var ej viss på den riktning man borde gå för att uppsöka den samma.

I Taylor's Falls fans då endast mycket få hus, och våra kolonister hade svårt för att finna tak öfver hufvudet, medan väg upphöggs till sjön. Efter tio dagar hade de genom skog och öfver mossar banat så pass väg, att de kunde ditforsla qvinnor, barn och de saker de hade med sig. I hast upptimrades en liten koja ett litet stycke nedan om närvarande luterska prestgården mot viken till, midt i tjocka skogen — och så voro de framme vid resans mål.

Per Andersons första bref från och om Chisago Lake.

“Chisago Lake den 7 september 1851.

Mina tankar hafva ofta i sommar varit riktade på dig; men att skrifva till dig har jag ej kunnat, emedan adress har fattats mig. Imellertid bekom jag dina båda kärkomna bref 8 dagar sedan, och det glädde mig och mina anhöriga mycket att se, det du lefver både till kropp och själ. Men tiden tillät mig ej att gifva dig svar med den förra posten, hvilken går och kommer hvarje tisdag härifrån,* men nu vill jag skriftligen tala några ord med dig och låta dig veta, att vi lefva alla och hafva varit begåfvade med en god helsa, sedan vi skildes åt i Moline, intill närvarande dag. — — — — Vi bo nu vid den stora sjö i Minnesota, som vi i vinter besågo på E. U. Nordbergs karta. Den är i sin natur mera märkvärdigt skapad, än han befans på kartan, med en mängd öar och halföar; mycket tjenlig att bo omkring och ett godt utrymme för ett stort “settlement”. Jorden är ganska god och fruktbarande. Landet består af skogland — inga torra prärier, utan tjenliga att odla, men en mängd våtaktiga med en förträfflig gräsväxt; god skog till alla behof för en landtbrukare. Landet är merendels jämnt, invid sjön litet kulligare och lutande till sjön.

Vi äro nu 10, som i sommar påbörjat farmar här, 9 svenskar och en amerikan. Vi äro blott 3, som hafva familjer,

* Nämligen från Taylor's Falls, som var närmaste postkontor.

nämligen P. Wiklund, P. Berg och jag. De öfriga äro ensamma karlar; men jag hoppas, att innan kort befolkningen skall stiga här betydligt, ty här är rum för flere kyrksocknar och ett härligt och sundt klimat. Det är väl något tråkigt för oss första året att i vilda ödemarken komma i ordning. Vi hafva 10 mil till närmaste grannar, och de äro ny-*“settlare”* med 3 å 4 år gamla farmar; men de äro nu i godt tillstånd. Matvaror äro här dyrare än i Illinois. En tunna mjöl kostar här 5 å 6 dollars; fläsk 10 å 12 cts skålpundet o. s. v. En arbetare betalas med \$20 å \$25 och \$30 i månaden nästan lika året om. Vi tänka här med god fördel idka vårt landtbruk, om helsa och framgång stå oss bi. Med ett ord, efter mitt tycke, hafva vi den tjenligaste plats jag sett för svenskar att bebo, dock icke första året, men i framtiden. Godt fiske och jagt saknas här icke. Men i kyrkligt afseende får jag säga, att här är tungsamt för närvarande, emedan här äro så få, nästan ingen att tala något ord med om den oförskylda nåden i Kristus. — — Derför äro här heller inga strider, utan allting liksom dött i religionssaker, men jag hoppas uppå Herren, att han snart skall upprätta en församling här”. Han nämner vidare, att enligt skrifvelse från Burlington flere svenskar väntades derifrån äfven som från Lansing; att de hade skrivit till New York kommande immigranter till mötes och rådt dem att resa till Chisago Lake m. m.

LIFVET I VILDMARKEN.

“Dessa 4 familjer”, säger Cederstam, “bodde här i ensligheten omkring två år. De två (skulle sagt 3) äro ännu här, de öfriga hafva flyttat närmare Taylor's Falls.* Det första huset som bygdes, finnes ännu (1856) qvar; dess storlek är 10 fot i fyrkant och 8 fot från golfvet† till takåsen. Detta af runda timmerstockar uppbygda hus tjenade första sommaren och hösten till allt hvad som var nödvändigt i husväg för stundom 15 å 16 personer. Ingen utaf dessa hade någon större förmögenhet; en utaf dessa familjer var tvärtom i skuld för sin resa från Illinois hit upp och, såsom den säger, egde utom nödvändiga klädespersedlar, endast ‘en yxa och en knif’. De lefde mest utaf de läckra hjordar, som sjön och skogen så rikt erbjuda och som hafva gjort det möjligt för fattiga svenskar att taga sig fram här.”

* Det var väl egentligen blott P. Wiklund, som flyttade dit.

† Marken, ty golf fans icke.

Af flera utdrag ur bref från Per Anderson meddelar jag här mera om lifvet i vildmarken under denna begynnelsetid. Den 1 januari 1852 skrifver han: "Vi hafva varit öfverhopade af mycket arbete och möda för att få hus och nödigt hjälpråd för vintern. Vårt nya boningshus fingo vi i midten af november så pass färdigt, att vi började bo der. Det är icke en stor byggnad, utan ett fyrkanthus med vind, dock timrad på svenskt vis. Vi höllo här gudstjenst första gången den 1 adventssöndagen, icke första gången för sommaren, men första gången inom hus. Vi hafva här i största enfaldighet firat vår Frälsares födelse, äfven i dag hållit gudstjenst och afslutat att så fortfara, till dess vår församling förökas och Herren sänder arbetare i sin vingård, hvilket jag hoppas icke skall länge dröja, emedan vårt nybygge redan ökats litet och består nu af 16 påbegynta farmar. Och komma alla, som ämna sig hit till våren, så blir det en betydlig tillökning. En svensk man kom hit i höst från Burlington, Iowa, och har tagit land här; han säger, att många i det settlementet ämna sig hit till våren. Jag har, som du sade, skrifvit till mina bekanta åt alla håll och uppmuntrat dem att fara hit. — — — — Jonas Westerlund och hans kusin Anders Westerlund kommo hit i höst och hafva tagit land och börjat arbeta. Erik Westerlund (d. ä.) kommer till våren m. fl. — — — — Jag har länge sedan fått veta, att G. Palmqvist kommit hit (till Amerika) men ej fått någon adress till honom, så att jag ej kunnat skrifva till honom — — — men jag har hört, att han tänker sig hit till sommaren."*

"Chisago Lake den 18 januari 1852. — — — Jag får berättas, att vi hafva från midten af december haft en jämn köld, dock icke några bitande vindar och stormväder. Snö föll i slutet af november, som sedan varit liggande, och det har varit ganska behagligt slädföre. Snön är nu 5 à 6 tum djup, och jag tycker mycket (bättre) om vintern här, än i Illinois" m. m.

"Chisago Lake den 21 mars 1852: — — Jag måste beklaga, att jag här hafver tungsamt för själens lif; ehuru jag, Gud vare tack och låf, har Guds ord, saknar jag dock trosbröder, för hvilka jag öppet kan omtala själens hemligheter och nåden i Kristus. Jag väntar G. Palmqvist, som fågeln väntar dagen, men jag fruktar tillika, att hinder deremot uppkomma, därför att Sandman och hans kamrater (vid Lansing, Iowa) ej kunna

* Jämför Andovershistoriken.

förmås att komma hit i vår. De säga, att de aldrig önska komma, om de få Palmqvist att stanna der.”

“Chisago Lake den 23 maj, 1852. — — — Hela våren har varit mycket regnig, att vi haft stor möda att uppbränna den skog vi i vinter nedhuggit på de ställen, der vi skola planta för sommaren. Nu ha vi en ljuflig sommar och en högst vördnadsbjudande natur. Vattnet glittrar af solens strålar mellan skogslundarne, klädda med löf och blommor. Om kyrka och församling vore här så blomstrande i andligt afseende, ansåge jag trakten af mångdubbladt värde. Herren styre till det bästa! Jag hoppas uppå honom, ty jag vet, att han förmår att göra mer, än hvad vi kunna bedja eller tänka.” Sedan talar han åter om huru Palmqvist väntas.

Den 18 augusti 1852 skrifver han om en resa, som han gjort till Lansing-trakten, Iowa, för att träffa E. Sandman och hans grannar och för att höra efter, huru det var med Palmqvist, samt förmå dem att komma upp till Chisago Lake. Der fick han ledsamma nyheter. “Om jag hade farit 14 dagar förut”, säger han, “så hade det varit bättre, derför att jag då fått muntligen träffa din broder, H. Smitt och Palmqvist, som under den tiden gjorde sin lustresa, om jag så må kalla den. H. Smitt gjorde sin vändning i Columbus* och Palmqvist och E. Sund i Stillwater, derför att ingen ångbåt gick derifrån till Taylor's Falls, och 30 mils landväg vågade de ej gå.” Det blef således intet af med hoppet, att de många bekanta, som väntades, skulle komma till Chisago Lake. Men ännu något ledsammare fick han spörja. “Jag läste ett bref”, heter det, “från Palmqvist, när jag var i Iowa, som djupt upprörde mina tankar, när jag såg honom vara helt öfvergången till baptist. Mig föreföll det, som djefvulen i denna sak nu skall vara det hvitaste han någonsin kan vara och blifva, emedan alla vänner och trosbröder, som verkligen hafva ljus i ordet och hört Palmqvist predika, påstå och säga, att de aldrig förr hört någon, som så rent och oförfalskadt förkunnat ordet som han och så noga åtskilt rättfärdiggörelsen från den falska egenrättfärdigheten; med ett ord, han var af de vänner jag träffade ansedd som ett utkoradt Guds redskap, och jag fruktar, att många taga honom till eftersyn och utan vidare forskning i ordet antaga baptismen. — — — Palmqvist säger bland annat i sitt bref, der han omtalar sin ingång i den nya kyrkan: ‘Det var den saligaste dag jag öfverlevat. Jag var förut Guds

* En liten stadsplats invid Lansing, nu ödelagd.

barn och salig, men nu har jag erfarit hvad det är att vara uppstånden med Kristus genom dopet till döden'. — Af detta och dylikt märkte jag, att han ansåg sig då först hafva funnit det rätta andliga lifvet, och förmodligen hvad han tror talar han. Jag förstår, att han skrivit till dig och berättat sin öfvertygelse, men jag kan ej underlåta att nämna hvad jag vet, emedan jag håller saken för att vara vigtig och önskar vidare att höra din förklaring och vitnesbörd derom. Jag håller mitt barndop för fullt gällande på grund af Kristi befallning och löfte, och skulle några barn i våra nejder blifva födde, anser jag min skyldighet vara att utan dröjsmål befordra dem till det heliga dopet, emedan ordet säger klart, att utan en varder född af vatten och Ande, kan han icke se Guds rike." —

DET FÖRSTA PRESTBESÖKET VID CHISAGO LAKE.

Derom skref han den 17 september 1852: "Vi hafva i dag haft äran att första gången hafva prest vid Chisago Lake. Unonius från Chicago har varit här och hållit nattvardsgång. Det var visst högtidligt, men ett fattades, nämligen evangelii hemlighet, hvilken öfvergår allt mänskligt förstånd. Han predikade Guds ord just bra nog och försvarade sakramenten fullt ut efter vår bekännelse*, men i alla afseenden alldeles som den svenska statskyrkan. — — — Han gaf oss starka förmaningar att ej afvika från vår bekännelse och varnade noga för baptister och andra sekter; men påstod, att ingen ovigd var berättigad att förrätta något prestämbete, som t. ex. dop, och visade oss till engelska prester, som tillhöra den biskopliga kyrkan, om behof fordrade till sådant ändamål. För min del betyder det intet, ty jag sätter mera värde på Kristi befallning och ordet än på prestvigning och kappa, om nöden påfordrar sådant; men många stöta sig verkligen derpå, om vi sjelfva skulle företaga oss något i detta afseende. Var god och skrif några ord derom nästa gång du skrifver.

Unonius blifver säkert en pådrifvare till skyndsamt "settlande" här i trakten, och folkmängden synes ökas betydligt här i höst. Det är nu 5 à 6 familjer på väg, som komma i dag eller i morgon, och Unonius sade, att han ville ställa hit en stor mängd nästa vår. Han har äfven bestält med guvernören i St. Paul, att närgränsande land till "settlementet" skulle qvarhållas för kommande svenskar, hvilket beviljades honom. Om här funnes omkring 30 familjer nästa sommar, så skulle här

* I sina "Minnen" gör han likväl icke detta. Se t. ex. Senare del. sid. 49 ff.

lemnas rum för en svensk koloni. Han lofvade eller, rättare sagdt, erbjöd sig att ställa hit prest så fort som möjligt, och han skulle för detta ändamål nästa vår resa till Sverige och skaffa prester derifrån hit till landet. Jag kunde ej vara emot honom, men tänkte: Herre sänd sjelf arbetare i din vingård; du känner bäst de nyttigaste."

Man kan häraf förstå, att Unonius hade talat i denna riktning, och man kan deraf märka hans funderingar. Möjligen hade han ock talat med guvernören rörande landets qvarhållande omkring Chisago Lake för svenskarnes räkning, men guvernören kunde säkerligen ingenting direkt göra i den delen, hvadan ofvanstående berättelse måste tagas mera som en from önskan än som ett kontrakt. I samma bref lemnas äfven följande upplysning: "Vi hafva i sommar haft mycken torka, men få ändå säga, att vår årsväxt helt obetydligt lidit deraf. Men nu, natten mellan den 13 och 14 hade vi frost, hvilken skadade majsens och sådant, som var sent planteradt; men allt, som planterades i rätt tid, var moget och mest upptaget, så att ingen missväxt deraf kan påräknas." Återvändande till den religiösa frågan, säger han: "Jag får nämna, att Unonius läste ditt bref och förklarade din vederläggning af baptismen för fullt god och hänvisade alla att hemta kunskap deraf." Den 21 november 1852 lemnade han åtskilliga under rättelser om tilldragelser och förhållanden i nybygget, såsom att Daniel Rättig varit ned till Rock Island och Moline och återkommit med åtskilliga personer, som sålunda förökade det lilla antalet; att hans egen familj hade förökats med en dotter, hvilken han anmodat f. d. klockaren Carl Carlsson från Thorbjörnstorp, som då vistades vid Chisago Lake, att döpa, men att han vägrade göra det, hvarför Per Anderson sjelf döpte henne efter formuläret i den gamla svenska psalm- och evangeliiboken och kallade henne Kristina. Detta var det första svenska barn, som föddes och döptes vid Chisago Lake. Vidare berättar han, att enligt hvad han hört, man nästa vår hade att vänta ett anfall från baptisternas sida nerifrån Illinois, men tröstade sig med att "Herren allena eger makt att bevara och behålla sitt ord och lära oförfalskade, hvarest han behagar, om än djefvulen och alla falska andar vore tio gånger så starka och listiga som de äro". På några direkta frågor svarar han: "Hvete växer här otvifvelaktigt. Landet i vårt granskap är 'settladt' med endast 10 à 12 nya farmare omkring Taylor's Falls, och de flesta äro från staterna Maine

och New York, 2 à 3 tyskar, men inga fransmän, som jag vet. Skogen häromkring består hufvudsakligen af lind, ek, alm, ask, sockerlön, valnöt o. s. v. Det har varit smått om penningar i år, emedan vattnet varit så lågt i floden, att man icke fått ut timret till marknaden. En ko kostar \$30, en häst \$100, en tunna mjöl \$5 à \$6, 1 bush. corn (majs) 75 cts à 1 dollar, 1 do potatis \$1; 1 rock från \$5—\$15; stöflar \$4 à \$5. Vi hafva nu redan fått så mycket snö, att vi aldrig på hela förra vintern hade så mycket”.

Till vidare belysning af förhållandena under 1853 meddelar jag ännu några utdrag ur Per Andersons bref. Den 9 februari 1853 skref han från Rice River Camp, 60 mil i nordvest från Chisago Lake, der han tillbringade vintern med arbete i timmerskogarne, bland annat: “Vi hafva här i vinter haft nära 4 fot djup snö och bra nog kallt somliga dagar, men ej så jämn köld som förliden vinter. — — — Du frågar, hvad säkerhet vi hafva på det land vi tagit i besittning. Derpå får jag svara, att ingen af oss ännu tagit laglig preemption på våra land, emedan ingen fråga varit om någon ofred af några amerikaner, som velat uttränga oss; vi ämna dröja till det längsta för att fördröja betalningstiden, och som platsen är litet åt sidan från stora vägen och staden, så är här flera mils utrymme åt alla sidor, som är ointaget. — — — Vi ha icke rättighet att intaga mer än 160 acres till mans, det veta vi. Jag tviflar intet, att icke här bli svenskar nog.” Alltid hade han ock något att säga om religionsfrågan, och i första rummet talade han ofta om sina farhågor med afseende på de insteg, som baptisterna möjligen skulle komma att göra. I detta bref kommer Unonius på nytt på tal. “Jag har åter igen”, säger han, “haft bref från Unonius. Han tillbjuder sig att nästa höst inträda till vår lärare. Det har jag ej besvarat, men jag säger rent ut, att det vill jag intet för min del, ehuru jag vet, att de fleste omkring mig hylla honom”.

“Chisago Lake den 18 maj 1853. — — Vi hafva hela tiden varit mycket folk; jag erinrar mig knapt någon dag, som vi varit blott vårt husfolk, sedan jag kom hem i vår, hvilket skedde den 25 mars.” Flere enskilda personer och familjer af hans bekanta och reskamrater öfver sjön kommo upp från Illinois på våren; men de fleste af desse voro baptister eller baptistiskt sinnade, så att de icke tillskyndade honom mycken glädje. Han omnämner äfven, att hans broder Daniel Lindström med många flere väntades fram på hösten direkt

från Sverge, och han gör sina beräkningar, huru de skola kunna härbergas, i synnerhet om de komme sent på hösten.

Den 7 juni 1853 skref han i samma ämne och uppdrog åt mig, som snart ämnade resa till New York, att beledsaga det från Sverge väntade sällskapet till Chisago Lake. Den 7 augusti skref han till mig i New York och yttrade sina farhågor för möjligheten att härbergera ett större sällskap öfver vintern, i synnerhet om många medellösa funnos deribland. Många, i synnerhet från Småland, hade anländt under sommaren, och der var smått om husrum och icke öfver sig med lifsmedel, ty landet var ännu nytt och icke mycket odladt. Detta sällskap kom också så sent, att man måste öfvervintra i Illinois; men följande vår och sommar begåfvo sig många till Chisago Lake. Såsom jag själf var med detta sällskap från Rock Island och för första gången såg Chisago Lake och vistades derstädes från den 24 maj till den 11 september 1854, kan jag af egna iakttagelser skildra nybygget sådant, som det då tedde sig. I Taylor's Falls funnos ej många hus. Någon svensk familj bodde icke der då, så vidt jag kan erinra mig; men ett stycke från staden mot sjön till bodde några familjer, såsom vagnmakaren Anders Anderson och hans måg Daniel Fredin; Peter Viklund, som hade flyttat dit från sjön, och en broder samt en Bylund, alla 3 från Ångermanland, samt möjligtvis någon mer. Fred. Lammers, hvilkens hustru var svensk och dotter till Daniel Nilson i Marine, bodde också åt samma håll, men närmare staden. Vägen genom skogen mot sjön gick icke der den nu går, utan i många krokar och var i högsta måtto dålig. Att taga sig fram med lass var mycket svårt; men man såg ej heller många, som körde på den tiden. Det man köpte i staden bar man på ryggen eller i händerna. Från det man lemnade A. Anderson och till dess man kom till sjön, såg man ännu inga åbor. Det första hus man kom till var Per Andersons, som stod söder om vägen snedt emot P. Shelins mot sjövikens till. Litet vester derom bodde P. Berg på närvarande prestboställes mark på södra sidan om vägen. Der var ock det första huset byggt vid Chisago Lake, den förut omtalade stockhyddan, hvilken stod qvar i många år. På den halfö, der Centre City och kyrkan nu stå och som länge kallades Nordbergsholmen efter E. U. Nordberg, som först tog den i besittning, bodde Frans Mobeck och möjligen redan Anders Swensson. Från P. Berg norrut genom skogen gick en stig till Lillsjön, och på den stigen kom man först till

Hans Smitts plats, och strax invid bodde P. Norelius. Vesterut derifrån och norr om Lillfjärden bodde Daniel Peterson, som sedan flyttade till New London-trakten. Vid Lillsjön bodde på södra sidan P. Kron och B. Franklin, hvilken sedan sålde sin plats till Peter Swenson från Elleholm i Blekinge. På vestra sidan af samma sjö bodde Peter Lund, som sedan flyttade till Grove City. På norra sidan bodde Håkan Svedberg, A. P. Norelius m. fl., hvilkas namn jag nu icke erinrar mig. Vi återvända till Storsjön, norrut vid hvilken bodde Magnus Olsson och A. M. Ahlström med många flere. På östra sidan vid viken näst intill Per Anderson bodde Peter Johanson och söder om honom Anders Molin och Peter Svensson. Kända platser på sydöstra och södra sidan voro Magnus Jonassons, Gladers, Garbergs, och på det s. k. "Klofvet", halfön mellan sjöns båda grenar, bodde Nord, Nojd, D. Lindström m. fl. Många anlände under sommaren och togo upp land öfver allt i skogarne rundt omkring sjön i alla riktningar. Omkring de små stockhusen hade man uppröjt och röjde små täppor; skogen uppbrändes, och mellan stubbarne hackade man upp jorden med hackor och plantade den sedan med hvad man kunde.

Det, som mycket bidrog att grunda Chisago Lakes ekonomiska välstånd, var nödvändigheten att "rätta munnen efter matsäcken". Man hade långt till några städer, och i den lilla köpingen Taylor's Falls fick man ingen kredit, knapt för 5 cents. Detta tvingade folk till att lefva inskränkt, att lefva med så få behof som möjligt och till att uppodla uppfinningsförmågan, för att möta de första, naturliga behofven. Man bygde sina hus af det timmer, som växte på ens egor, af samma material snickrade man sina möbler, träpluggar fingo ofta tjena i stället för spik. På samma sätt snickrade man sina enkla redskap. Säden aftogs med lie och tröskades med handslaga, någon gång i början på isen, som begagnades som loge. Man tänkte ej på att tjena penningar med sitt jordbruk, utan man sträfvade efter att kunna lefva. Klädseln var enkel; mycket allmänt brukades hemmasnickrade träskor, hvarför de af amerikanerna kallades för "The Wooden Shoe People". Om några år fick man dock se, att de, som sågo med förakt ned på träskorna, fingo gå ifrån sina farmar, under det träskofolket satt kvar. Sålunda går det vanligen till. Chisago Lake-folket knogade sakta fram på denna väg och lärde sig att strängt hushålla; dermed lärde de sig också att vara obero-

ende och sjelfständiga, och denna egenskap har folket i Chisago Lake bibehållit, kan hända framför många af våra svenska nybyggen, äfven sedan man kommit i välstånd.

Landet rundt omkring, i synnerhet åt nordvest, var ännu vid den tiden ett temligen okänt land, och jag mins, att det var min förtjusning att företaga små upptäcktsresor i vildmarkerna för att bespeja landet. Sålunda upptäcktes Sunrise Lake, Sunrisefloden och Sunriseprärierna. Naturligtvis hade några upptäckt dem förut, men för större delen af då varande nybyggare voro de obekanta. Öster om Sunrise Lake, midt i tjocka skogen, påträffades en eremits ensliga stuga. Då svenskarne först kommo till Chisago Lake, funno de der på en skogbeväxt ö i sjön en ensam stuga, som beboddes af en amerikan vid namn Van Raensler. Ön håller omkring 7 acres i omfång och ligger nära järnvägsstationen och var på den tiden utmärkt vacker; men skogen har för länge sedan blifvit borthuggen, hvadan ön nu ser helt prosaisk ut. Van Raensler trufdes icke länge bland folk, hvarför han begaf sig längre mot vildmarken, hvarest jag nu påträffade hans nya stuga. Många år derefter sporde jag, att han hade förlorat sin folkskygghet och åter igen börjat lefva bland andra människor.*

Vi återvända nu till pastor Cederstams berättelse i "Hemlandet" för 1856: "Åren 1853 och 1854 fick detta settlement sin största tillökning af invandrare från olika trakter i Sverge, ända från Ångermanland till de södra trakterna af Skåne. Det är utan tvifvel, att Chisago-settlementet är ett ibland dem, som gjort hastiga framsteg; detta finna vi, då vi jämföra det nu med hvad det för få år sedan var. Från 4 familjer har det förökats till 500 personer enligt folkräkningen samt från nära ingen förmögenhet till närmare \$20,000. Detta ensamt talar för sig sjelft, då vi besinna, att alla, eller åtminstone de fleste, kommit hit fattiga och somliga i skuld. Äfven må man märka, att flere, både enskilda personer och familjer, hafva flyttat hit, sedan folket räknades förliden sommar. Och hvad förhoppning böra vi icke hysa för framtiden, då detta settlement blifver känt och kommer i kommunikation med omkringliggande ställen och grannar; ty hittills hafva vi varit undangömda för alla. Vi hafva icke haft mer än en väg, och den ganska dålig, nämligen till Taylor's Falls, hvilket ställe har varit det närmaste för oss, der vi kunnat uppköpa hvad vi behöft, och hafva naturligtvis fått betala ganska dyrt; men deremot fått

* Jämför "Mina hågkomster" i Korsbaneret för 1888.

taga hvad de funnit för godt för hvad vi haft att sälja. Detta har nu ändrat sig, och vi kunna med skäl säga, att vi börja erfara, det vi kommit till ett bättre land, hvad det timliga beträffar; ty flere vägar hafva blifvit upphuggna, så att flere handlande funnit sig väg till oss, dels för att uppköpa hvad vi kunnat afyttra, dels medfört hvad vi kunnat behöfva. Denna ändring har ock visat sin verkan, ty många af de äldste nybyggarna hafva nu utbytt sina små stockhus emot ganska beqvämliga hus, uppbygda på gammalt svenskt vis; och många andra beqvämligheter, hittills okända, hafva äfven funnit sin väg hit.

En annan sak, som settlementet med skäl kan vara stolt öfver och som troligtvis icke eger rum på något annat ställe inom Förenta Staterna, undantagande på Bishop Hill, Ill., är nämligen, att kolonien utgör ett eget valdistrikt med svenska valdomare och skrifvare, svensk fredsdomare o. s. v., så att tvister kunna biläggas på vårt modersmål, när sådana uppstå. — — — Med ett ord, några år till, och settlementet skall icke känna igen sig sjelft. Att en järnbana från St. Paul till Lake Superior inom fem år blifver fullbordad är nu mera utom allt tvifvel, och denna skall gå fram på endera sidan om Chisago Lake; landet på båda sidor är för detta ändamål redan besigtigadt. En territorialväg imellan St. Anthony Falls och Taylor's Falls är alla redan beviljad; denna skall gå midt igenom settlementet. Två städer äro redan påbörjade, en på den östra och en på den vestra sidan. I den östra staden (Centre city?) hafva vi redan en bod. I den vestra (Chisago city?) skall blifva bod, ångqvarn och ångsåg, allt nästa sommar. Ångqvarnar skola uppsättas inom 10 mil på flere ställen; allt blifver naturligtvis till settlementets fördel. Landet närmast sjön är allt uppköpt, men 1 mil eller 2 norr och nordost utifrån settlementet finnes ännu lika vackert land som vid sjön, ja, enligt somligas påstående, bättre, för \$1.25 pr acre.

Många märkvärdigheter kunde här äfven vara att omtala; men för att icke trötta läsaren för mycket vill jag endast omnämna följande. Vid ett smalt sund här vid Chisago Lake finnas tvänne märkvärdiga, runda jordhögar midt emot hvarandra på hvar sin sida om sundet; den ene på en ö i sjön, den andra på fasta landet. Dessa högar äro kägelformiga och gifva tydligt till känna, att de äro uppkastade af människohänder. För att utröna detta, öppnades den ene i mars månad 1854 af några här boende svenskar. De grofvo

ett hål från öfversta toppen omkring 12 fot djupt, då de funno det vara grafhögar, ty då de kommo omkring 6 fot djupt, började redan finna människoben; och ju djupare de kommo, desto lösare blef jorden, så att de kunde utan möda inskjuta stänger till höger och venster af högens sidor. Jorden var inne i högen liksom sammanvuxen i torfvor med mycket fina rötter eller jordtrådar. Imellan dessa torfvor funnos delar af hufvudskålar, äfvensom andra delar af människoskelett. Benen voro dock till mesta delen förmultnade. Liken synas hafva blifvit lagda i god ordning, det ena hvarfvat öfver det andra. Dessa högar äro nu helt och hållet bevuxna med grofva träd af löfskog. Högarne äro omkring 20 fot höga med 36 fots diameter. Ett litet stycke från ofvan nämnda grafhögar är en af sjöns många öar belägen, innehållande omkring 3 acres land af odlingsbar mark. Denna ö bär tydliga spår af en tidig odling. På öns sidor och sluttningar finnas ordentliga trädgårdssängar utlagda, här och der små stenar samlade tillhopa. Ön var vid svenskarnes ankomst hit beväxt med lika grof skog som den öfriga marken omkring denna vackra och märkvärdiga sjö. Hvem har uppkastat dessa högar? Hvem har odlat denna ö?"

Här nedan meddelas nu en lista på de äldsta nybyggarne i Chisago Lake och de orter i Sverige, hvarifrån de kommo, men den upptager endast sådana, som hade kommit från Sverige före 1855. Namnen äro tagna från den gamla svenska luterska kyrkoboken, upprättad af pastor Cederstam 1855. Såsom de allra fleste åborna tillhörde den luterska församlingen, kan man antaga, att icke många åbor på den tiden funnos i nybygget, som icke äro upptagna på listan. Några kommer jag dock i håg; men de flyttade derifrån efter några år, såsom Hans Smitt och hans familj, Jonas Norell, Per Norell, och många flere.

Ankomne till Amerika 1850.

Per Anderson och familj från Hassela i Helsingland.				
Daniel Rättig med hustru	"	"	"	"
L. P. Sjölin	"	"	"	"
Pehr Berg med familj	"	Hög	"	"
Anders Swensson och familj från Kittilstad i Linköpings län.				
L. J. Stark från Lidköping.				
Hans hustru Amalia C. Lengqvist från Karlshamn.				

År 1851:

Johan Smith från Örtomta i Linköpings län.
 Jonas Anderson " " " " "
 Claes Dahlhjelm jr. " Wallerstad " " "
 A. M. Dahlhjelm sr. " " " " "
 Magnus Olsson och hustru från Brunflo i Jämtland.

År 1852:

Peter Joh. Kron från Algutsboda i Kronobergs län.
 Mathis Bengtson " Örkened i Kristianstads " "
 Per Joh. Lund och hustru från Oppmanna, hon från Wånga i Kristianstads län.
 Erik Abrahamsson och hustru från Wårdsnäs i Östergötland.
 Carl Jonasson Lind från Hoffmantorp i Kronobergs län.
 Carl Mag. Petersson och hustru från Nöbbelä " "
 Truls Lindqvist från Örkened i Kristianstads län.
 Anders Peter Andersson och familj från Örtomta i Linköpings län.
 Magnus Jonasson från Linneryd, hustrun och barnen från Hoffmantorp i Kronobergs län.
 Joh. P. Bäck från Gårdsby; hustrun Inga Lena Swensdotter från Wist i Östergötland.
 Anders Peter Andersson från Örtomta i Linköpings län.
 Frans Mobeck och familj " Stenberga i Kronobergs län.

År 1853:

Anders P. Norelius och familj från Hassela i Helsingland.
 P. Norelius och familj " " " "
 Jonas Norelius och familj " " " "
 Tufve Pehrsson och familj " Glimåkra i Kristianstads län.
 Nils Pehrsson och hustrun Nilla " " " "
 Johan P. Abrahamsson med hustru från Långasjö i Kronobergs län.
 Johannes J. Lönnqvist och hustru; han från Dädesjö och hon från Östra Thorsås i Kronobergs län.
 Erik Garberg och hustru från Linneryd i Kronobergs län.
 Nils Håkansson med familj " Algutsboda " "
 Petr. Magnus Johansson med familj från Algutsboda i Kronobergs län.
 Joh. Petersson Stenberg och familj " " " "
 Peter Joh. Carlsson och hustru från Hoffmantorp; hon från Elmeboda i Kronobergs län.
 Anders Swensson Ågren och hustru från Hoffmantorp i Kronobergs län.
 Daniel Petersson och familj " Ö. Thorsås " "
 Joh. Helin och familj; han från Hoffmantorp, den öfriga familjen från Dädesjö i Kronobergs län.
 Peter Johansson med familj från Algutsboda i Kronobergs län.
 Joh. Johnson och hustrun Maria Petersson " " " "
 Daniel Nilsson " Ö. Thorsås " "
 Håkan Larsson Swedberg med familj " Backaryd " Blekinge.
 And. Mag. Ahlström och familj " Elghult " Kronobergs län.

F. d. skolläraren Joh. Håkansson	från Wexjö landförsamling.
Daniel Lindström och hustru	" Hassela i Helsingland.
John Johnsson	" Hinneryd i Kronobergs län.
And. G. Blom	" Ö. Thorsås " "
Peter Johansson och familj	" " " " "
Joh. Jonasson Lind och hustru	" Hoffmantorp " "
Swen Mag. Peterson och familj	" Algutsboda " "
And. Janssons från Täfvelsås hustru Helena Nilsson	dotter från Furuby i Kronobergs län.
Carl J. Linds hustru Lena Kajsa Jonasdotter	från Hoffmantorp i Kronobergs län.
Claes Dahlhjelm's hustru Eva Carlsdotter	från Dädesjö i samma län.
And. Peter Jonasson Lind	från Hoffmantorp i samma län.
Nils Nilsson	från Gammaltorp i Blekinge.
Joh. Pet. Qvarfot	från Ljuder i Kronobergs län.
Joh. Åkesson	från Hofby i Blekinge.
Måns Åkesson	" " "
Ola Jonasson och hustru	" Tving "
Anders Pet. Glader och familj	från Hoffmantorp i Kronobergs län.
Carl Svensson Ek	" Dädesjö " "
Nicol. Jonasson och familj	" Elmeboda " "
Carl Peter Dolk och familj	" Dädesjö " "
Johan Johansson och hustru	från Hoffmantorp och Östra Thorsås i Kronobergs län.
Swen Magnusson	från Wexjö.
Gustaf Jonsson Hultqvist och hustru	från Ingatorp i Jönköpings län; hon från Sund i Linköpings län.
Jonas Magnus Molin och hustru	från Asarum i Blekinge.
Carolina Molin	" " "
Carl Israelson och hustru	" Tving "
Erik Magnussons hustru Johanna Jonasdotter	från Hoffmantorp.
Carl Abrahamssons familj	från Långasjö i Kronobergs län.
Peter Gustaf Gustafson och familj	" Elmeboda " "
Lorens Johansson och familj	" Hoffmantorp " "
Tufve Pehrsson och familj; han från Broby, de öfriga från Glimåkra i Kristianstads län,	
Otto Ferd. Makrill och familj; han från Linneryd, de öfriga från Tving i Blekinge.	
Åke Johnsson och familj	från Asarum i Blekinge.
Peter Magnus Petersson och hustru	från Hoffmantorp och Linneryd.
Carl Gustaf Pehrsson och hustru	" Linneryd och Ronneby.
And. M. Molins hustru Lena Stina Svensdotter med barn i förra giftet	från Algutsboda i Kronobergs län.
And. Janson Porters hustru Helena Nilsson	dotter från Furuby i Kronobergs län.
Drängen John Carlsson	" " " "

År 1854:

Swen Nilsson och familj från Örkened i Kristianstads län.

Nils Håkan Byström och hustru från Hofby i Blekinge; hon från Wäckelsång i Kronobergs län.

Jöns Nilson och familj från Hjärsås och Vånga i Kristianstads län.

Samuel Peterson och hustru från Elmeboda och Furuby i Kronobergs län.

Peter Peterson " " " "

Enkan Helena Magnusdotter med familj från Elmeboda " "

Tufve Trulsson från Knisslinge i Kristianstads län.

Peter Swenson och familj från Jemshög i Blekinge.

Gustaf Collin och familj från Elmeboda i Kronobergs län.

Peter Person och familj " Dädesjö " "

Johan Jonasson " " " "

Anders Carlsson och hustru " Hoffmantorp " "

Carl Gustaf Paulsson " " " "

Elias P. Fast och hustru " Nöbbeled " "

Peter Anderson " Herråkra " "

Johannes Pehrson och familj " Dädesjö " "

Frans O. Moqvist " Hoffmantorp " "

Carl Gustaf Johansson och hustru " Östra Thorsås " "

Sven Carlson Kron och hustru " Dädesjö " "

J. Helins hustru, Sara Eriksdotter " " " "

Hennes söner i förra giftet Carl o. Jakob " " " "

David Pehrson och hustru från Elmeboda och Linneryd " "

Enkan Kajsa Erengisslesdotter och familj " " " " "

John Smiths hustru Maja Lena Jonasdotter från Elmeboda " "

Mathis Bengtsons hustru Hanna Nilsdotter från Örkened i Kristianstads län.

John Johnsons hustru Kajsa Petersdotter från Elmeboda i Kronobergs län.

Nils Daniel Andersson och familj " Furuby " "

Jonas Eriksson och familj från Dädesjö och Gårdsby " "

Mathis Mickelson och familj " Asarum och Dädesjö. " "

Jonas J. Nöjd och hustru från Örtomta i Linköpings län.

Jöns Olsson från Ronneby i Blekinge.

Johannes J. Elmqvist och familj från Elmeboda i Kronobergs län.

Magnus Peterson och hustru " Dädesjö och Tärvelsås " "

Mag. Magnusson " Elmeboda " "

Kristina Peterson " Dädesjö " "

Johan Håkanson och familj " Furuby " "

And. P. Linds hustru Stina Peterson från Dädesjö " "

Swen Nilsson och familj " Hemsjö " "

Carl Samuelsson och familj " Örtomta i Linköpings " "

Joh J. Brage och familj " Ölmstad i Jönköpings " "

Carl P. Bolin och hustru " Ronneby i Blekinge.

Carl Joh. Korsberg " Furuby i Kronobergs län.

Carl J. Ljungqvist " Asarum i Blekinge.

Peter Swensson " " " "

Johan Olsson och familj " Ronneby "

Truls Lindqvists hustru Sissa Mattson från Oppmanna i Kristianstads län.				
Ola Thomasson	"	"	"	"
Pehr Mattsson	"	"	"	"
Johan Pet. Nilsson och familj	"	Ö. Thorsås i Kronobergs	"	"
Peter Jönsson och familj	"	"	"	"
Carl Jonasson	"	"	"	"
Peter O. Petersson och hustru	"	Dädesjö	"	"
Martha Kajsa Petersdotter	"	Furuby	"	"
Gustaf Johannesson	"	Dädesjö	"	"
Åke S. Dahlberg och hustru	"	Ronneby och Hofby i Blekinge.		
Ola Anderson	"	Backaryd	"	"
Carl Johansson	"	Ö. Thorsås i Kronobergs län.		
Carl P. Vigren	"	Långasjö	"	"
Erik Magnusson	"	Ö. Thorsås	"	"
Jonas P. Peterson	"	Gårdsby	"	"
Eva Kristina Petersdotter	"	Hoffmantorp	"	"
P. G. Gustafssons hustru Sara C. Israelsdotter, Elmeboda	"		"	"
And. P. Wallmark från Asige i Halland.				
P. J. Folin och hustru från Karlshamn.				
Håkan J. Dahlström och hustru från Backaryd i Blekinge.				
Israel Jonasson från Hoffmantorp i Kronobergs län.				
Pehr Masson och familj från Oppmanna och Wånga i Kristianstads län.				
Anders Nilsson och hustru	"	Österslöf	"	"
Jonas Johansson	"	Jät	Kronobergs	"
Anna Maria Magni	"	Sandsjö	"	"
Eskel Trulsson och hustru från Knisslinge i Kristianstads län och Elmeboda i Kronobergs län.				
Pet. Joh. Johansson och hustru från Furuby och Dädesjö i Kronobergs län.				
Gustaf J. Melander	"	Ö. Thorsås i	"	"
Carl G. Pehrssons hustru Kajsa Nilsdotter från Ronneby i Blekinge.				
Joh. J. Lindahl och familj	"	V. Thorsås, Kronobergs län.		
And. P. Anderssons hustru Martha Magni	"	Thorsås	"	"
Johanna Magni	"	"	"	"
Anders Magnus Molin	"	Asarum i Blekinge.		
Anders J. Porter och familj	"	Täfvellsås i Kronobergs län.		
Otto Alex. Bernh. Wallmark och hustru från Asige, Hallands län och Kronobergs län.				
Johan Magnusson och hustru från Nöbbled i Kronobergs län.				

År 1855 var inflyttningen ganska ringa eller snart sagdt ingen, emedan koleran föregående år skrämde folk från att utvandra. Från 1856 till 1860 kommo icke så få; men utrymmet tillåter ej att införa deras namn.

DE KYRKLIGA BEHOFVEN.

I samma mån, som folkmängden växte, kände man behof att få de kyrkliga behofven tillgodosedda. Den stora mängd-

den kände måhända icke något djupare behof af själavård, dock funnos der alltid några, som togo kristendomen på allvar; men folket var vant att hafva kyrka, lärare, nådemedlens bruk och var icke smittadt af senare tiders otro och förnekelse. Såsom vi sett, kommo ett stort antal invandrare 1853, af hvilka många hade varit i pastor Erl. Carlssons sällskap från Sverige. När man nu hade undanstökat de allra första omsorgerna för det lekamliga lifvet och hunnit tänka sig litet för, började allt mer de andliga och kyrkliga behofven att vakna. Någon lutersk prest fans ännu icke i Minnesota, till hvilken de kunde vända sig. Det var då naturligt, att de i första rummet vände sig till pastor Erl. Carlsson i Chicago, ty många voro ju bekanta med honom.

Den 27 januari 1854 skref Daniel Peterson till pastor Erl. Carlsson och sade bland annat: "Vi hafva hvad vi behöfva till det lekamliga lifvet, men för det andliga lifvet behöfva vi hjälp. Vi gå tillsammans hvarje söndag, läsa och sjunga, men vi behöfva ändå en vidare uppbyggelse för själen. Vi hafva haft en prest uppe, som heter Agrelius, han förkunnade Guds ord väl, men vi torde icke allmänt taga nattvarden, emedan han hade en annan religion, utan vi längta efter pastor Erl. Carlssons ankomst till våren. Jag hoppas, att pastorn kommer; vi skola väl ersätta resan. Jag önskar, att han ville komma till mig att bo, medan han såge till oss här i settlementet." Agrelius, som var till bekännelsen metodist, var således den andre svenske presten, som besökte Chisago Lake. Vi skola återkomma till honom igen.

Ett kuriöst bref, skrifvet af A. M. Dahlhjelm till pastor E. Carlsson vid samma tid, kommer under denna rubrik och jag meddelar det fullständigt för de upplysningar det innehåller om de religiösa förhållandena vid Chisago Lake för denna tid. Det är skrifvet med en vacker handstil och låter nästan, som om dess författare vore prest vid Chisago Lake.*

"Höglärde käraste Broder i Kristus!

Broders mer än kärkomna skrifvelse af den 24 sistlidne november månad bekom jag den 12 derpå följande december, hvarför jag vördsamlingen får tacka! Långt före detta har jag varit sinnad att skrifva Broder till, men som en metodistprest har varit i annalkande till detta svenska settlement, har jag dröjt med skrifvelsen, tills han har gjort sitt besök. Nu har han varit här, och hans namn är Aurelius (Agrelius).

* Brevet finnes i pastor Erl. Carlssons brefsamling.

Jag gick ej för att afhöra honom, ty jag blott får ett oroligt samvete öfver dessa falska lärares förklaring i den heliga skrift. Jag förlät mig på denna lilla, kristna, luterska församlings enhällighet, att han (presten) icke kunde narra någon. Men hur gick det? Han anställde nattvardsgång och med sin vältalighet bedrog nedan nämde personer att träda fram, hvilka voro gubben från Sandsjö med hustru och dotter, Carl Petersson med hustru och Glad med hustru, men sonen gick ej. Ehuru desse blifvit på det högsta varnade, kunde de ej låta leda sig derifrån. Jag tycker, att de voro blinda, som icke funno skilnaden i kyrko-ceremonien. Vid nattvardens undfående har han ej berättat någon lika, den ene så, och den andre på ett annat sätt. Stackars människor! Jag har förebrått dem och sagt dem, att ingen prest af den kristna, luterska läran kan gilla ett sådant företag. Jag slutar med den berättelsen: alla religionsstrider hafva här upphört. Baptisterna göra gudstjenst för sig sjelfva; de kunna gå en och annan gång till vår gudstjenst, men uppföra sig mycket stilla och fridsamt. Allt sedan jag höll en gudstjenst förliden höst och tog till ingångsspråk: "Vi predika den korsfäste Kristus, judarne en förargelse och grekerna en galenskap", 1 Kor. 1: 23, och afhandlingsämnet för hela predikan var: *Kristus predikas kristnom en förargelse*; baptisterna voro då närvarande, men sedan ha de ej trott sig öppna munnen, utan allt är lugnt.(!)

Ja, min broder i Kristus, nu har jag för denna lilla kristna församling förkunnat Guds oförfalskade ord ett och ett halft år på hvarje sön- och högtidsdag, efter våra fäders trosbekännelse och begagnat svenska kyrkohandboken. Förliden juldag höll jag tvänne gudstjenster, ottesången började kl. 5 på morgonen, och här var ganska mycket folk. Efter slutad gudstjenst erhöll jag en kollekt, som besteg sig till \$6.69. Detta är min lön under hela arbetstiden. Jag vägrade för dessa penningar, ty mer än gerna vill jag förkunna Guds ord utan betaltning. Jag orkar icke länge med detta ämbete, ty jag är mätt af år och lefvande—och är viss för Jesu min Frälsares förtjensts skull att saligt få snarligen flytta till det oförvanskliga fader-neslandet i himmelen.

Under denna tid jag har förrättat gudstjensten har jag döpt 5 barn — ett af dem är dött — och jordfäst 3. Herren har kallat hädan de små barnen. Ja, välsignadt vare Herrens namn, deingo i rättan tid flytta från denna förföriska verld.

Vår kyrkas tro och bekännelse hvilat härstädes orygglig på den stenen, som byggningsmännerna bortkastade, och

genom Jesu nådiga hjälp tror jag, att helvetets portar icke skola henne öfvermäktiga varda.

Alla här varande svenskar bedja Bror vara mycket välkommen hit i vår, så fort sig göra låter, för att bereda och meddela dem H. H. nattvard — — —". Vidare nämner han, "att plan till kyrka är afritad, och troligen kommer att i vinter framköras virke till den samma för att i vår börja med arbetet." Sedan lemnar han upplysning om den väg Carlsson bör resa till Chisago Lake etc.

"Chisago city den 4 februari 1854.

A. M. DAHLHJELM."

D. var utan tvifvel en på sitt sätt välmenande man, men hans gränslösa sjelfförtroende och nitälskan hufvudsakligen för de yttre formerna skämde bort allt. Möjligen hade han något mera allmänt uppdrag af nybyggarna att leda deras sammankomster; men det vill synas, att han hade tagit det vidsträcktare, än det var ämnadt. De anordningar, som pastor Carlsson gjorde vid församlingens organisation, måtte icke hafva fallit i hans smak, och till den nybildade församlingen stod han icke i något godt förhållande. Endast en gång på hela sommaren 1854, då jag var der, besökte han våra gudstjänster. I Sverige hade han varit något mer än simpel soldat, och hade mer än vanlig beläsenhet. Hans dödssjukdom blef mycket smärtsam, och man kan våga hoppas, att slagget blef utrensadt, innan han fick sluta.

FÖRSAMLINGENS ORGANISATION.

"Om våren 1854 hade härvarande svenskar ett besök af pastor Erl. Carlsson från Chicago, Ill.; och vid detta tillfälle bildades den nu här varande svenska luterska församlingen, och utgjordes den då, den 12 maj 1854, af omkring 100 kommunikanter. Och må här anmärkas, att pastor E. Carlsson var den förste svenske luterske prest, som i Minnesota territorium förkunnade Guds saliggörande ord".*

I protokollet, som fördes vid det möte, vid hvilket pastor Carlsson var ordförande och f. d. skolläraren John Håkanson, nu i Red Wing, sekreterare, förekomma samma organisationsartiklar, som dem vi känna från Chicago, Ill., och Attica, Ind. De förste ämbetsmännen voro, trustees: A. M. Dahlhjelm, Per Berg och Anders Swensson; diakoner: Håkan L. Svedberg,

* "Heml.", 2 årg. nr 27.

Per Anderson och Carl Petersson; församlingens sekreterare, John Håkanson; klockare, A. M. Ahlström.

I 7§ heter det: "Ehuru mr Berg godhetsfullt lofvat att upplåta sitt hus för de allmänna kyrkliga sammankomsterna, ansågs dock behöfligt att få eget hus, och för detta ändamål beslöts därför att till nästa sommar uppföra ett ev. luterskt "meeting house", hvilket så bör inredas, att det tillika kan begagnas såsom skolhus. Detta hus skall uppföras på sekt. 27 å den plan, som redan blifvit utsedd och der egaren af denna jord, Anders Fredrik Swensson, förbundit sig att för guvernementspris åt församlingen upplåta från 1 till 4 acres land och mot betalning till församlingens trustees lemna "deed" på denna jord. Huset bör byggas 18 alnar långt, 14 bredt och 5 högt allt invändigt. Timmer framskaffas, och arbete eller utgifter utgöras lika af hvarje settlare, som är eller vill vara medlem af församlingen".

Pastor Carlsson hade icke tid att stanna länge i Chisago Lake. Omkring en vecka efter det han afreste anlände jag till platsen i afsigt att tillbringa sommaren derstädes hos mina anhöriga. Nu blef det öfverenskommet, att jag skulle predika för församlingen om söndagarne samt för någon tid hålla skola under veckan. Samlingslokalen utgjordes af P. Bergs loge eller hölada, uppförd af oskrädda stockar och belägen på närvarande boställets mark, i närheten af den plats, hvar-est den Hedengranska familjens hus nu står.

Tilldragelser inom församlingen sommaren 1854.

Den 25 maj, som var Kristi himmelsfärdsdag, predikade jag första gången i Chisago Lake och fortfor att predika der nästan hvarje söndag till den 10 september. På eftermiddagarne vandrade jag till fots till närheten af Taylor's Falls och predikade för der varande svenskar samt återvände för det mesta på qvällen. Vägen var mycket dålig genom skogen, och myggorna voro mycket besvärliga. Endast med nät för ansigtet kunde man någorlunda reda sig för dem. Den 12 juni började jag att hålla skola, det första försök, som i den vägen blifvit gjordt i Chisago Lake.

Söndagen den 4 juni, när jag kom till ladan för att förätta gudstjenst, fann jag före mig en ståtlig, ärevärdig gråhårsman, som presenterade sig som pastor Agrelius, prest från Sverge, men nu i metodistkyrkans tjenst. Det hade nog varit artigt att anmoda honom att predika i mitt ställe; men jag

hvarken kunde göra det af egen öfvertygelse, ej heller hade jag rättighet af församlingen dertill. Jag predikade därför som vanligt, men knapt hade jag slutat, förr än Agrelius steg upp och höll också en predikan eller tal. Man önskade icke hafva något uppträde, därför var ingen annan råd än att tålmodigt uthärda. Men tålamiöd behöfdes ock i sanning för att länge höra på sådant pjoller, som uppdukades. All respekt för gubben Agrelii gråa hår, den forne komministern från Pelarne! Men hans föredrag var under all kritik. Summan af det samma var att visa, huru lyckliga svenskarne voro, som kommit till Amerika. Här finga de frukta Gud så mycket som de ville. I Sverge var det farligt att vara, bland annat för den ryska björnens skull. Ryssland hängde nämligen tillsammans med Sverge norr om den Bottniska viken, och på den vägen, menade gubben, kunde en vacker dag den ryska björnen komma och slå sina ramar omkring Sverge, och då var det godt att vara derifrån. Hans politiska funderingar rörande den ryska björnen voro kanske icke så alldeles af vägen; men som själf föda utgjorde de allt för mager kost. Han fortfor att vara mycket efterhängsen under större delen af sommaren och infann sig vid våra gudstjenster och tvingade sig till att hålla sina tal efteråt. Utsatte han möten för sig sjelf, fick han gerna icke några åhörare. Han tröttade ut folk med sitt pjoller. Noga var han icke heller, huru han tog det rörande trosbekännelse och praktik. Sålunda kunde han bjuda ut sig till tjenstgöring hos folk och säga: "Vill man hafva det på metodistvis, så kan man få det så, och vill man ha det på luterskt vis, så kan det gå an. Jag vet, huru det går till, ty jag har varit prest i Sverge i 26 år." Så berättades det åtminstone, att han skulle hafva sagt vid flera tillfällen, och jag håller det ganska troligt, att han sagt så, emedan han var ganska obestämd i afseende på bekännelsen. Rörande hans moraliska karaktär hörde jag aldrig annat än godt om honom, och fastän han på ett mystiskt sätt hade försvunnit från Sverge, hade man dock aldrig hört, att han der begått något slags lagbrott. Troligen var det omkring 1851,* som han kom till Amerika. I New York hade han försökt att upprätta en svensk lutersk församling; men dertill var han icke mannen, och då detta icke gick för sig, hade han gifvit sig till metodisterna, blifvit omvänd hos Hedström och sedan sändts åt vestern att

* Unonius tror, att han kom samtidigt med Esbjörn. Se "Minnen", senare delen sidan 562.

verka bland skandinaverna. Den kyrka, som han så troget sökte att tjena, dröjde länge, innan hon gjorde något underhållsanslag åt den gamle, sedan han blifvit orkeslös, och många år senare hörde jag mer än en gång klagomål deröfver af helt opartiska personer. Agrelius bodde i många år, sedan han upphört att resa omkring, vid Big Lake i Marine-settlementet, Minn., och lefver möjligen der ännu.

Söndagen den 17 juni, just som jag hade slutat gudstjensten, steg en främmande man upp och lyste på gudstjenst till eftermiddagen, utan att tala hvarken vid mig eller någon af församlingens föreståndare om saken. Jag hade utsatt gudstjenst vid Taylor's Falls på eftermiddagen och måste genast begifva mig i väg dit. Denne man var baptistpredikanten Fredrik Nilson. Han har fått betydelse i den svenska kyrkohistorien därför, att han var den förste, som införde baptistläran i Sverige och blef landsförvist. Biskop C. A. Cornelius säger i sin "Handbok i Svenska kyrkans historia" om honom: "En halländsk sjöman vid namn F. O. Nilson hade i Amerika blifvit omvänd till sekten och i Hamburg låtit omdöpa sig (1847). Derpå begaf han sig till sin hemort, verkade der och i Göteborg som missionär och lyckades omdöpa omkring 50 personer, innan han till straff för sitt proselytmakeri dömdes till landsförvisning" — troligtvis den sista landsförvisning för religionens skull från Sverige.

För mig var dock Nilson icke obekant. Jag hade sammanträffat med honom och pastor A. Viberg i New York året förut och hade stött ihop med honom rätt allvarsamt. Under vintern hade han uppehållit sig i Illinois och Iowa och hade rönt icke så liten framgång i synnerhet i Iowa. Nu kom han till Chisago Lake för att göra proselyter. Det sjelfviska sätt, på hvilket han trängde sig in ibland oss och utsatte sina gudstjänster, verkade icke till hans fördel. Hans begåfning som talare var icke rätt stor; men han kunde likväl framställa sina tankar med sammanhang. Några eröfringar gjorde han icke den gången, och han lemnade platsen efter en veckas uppehåll derstädes. 1868 träffade jag åter Nilson, och det var i Göteborg, dit han återvändt, sedan mildare religionslagar gjort sig gällande i Sverige. Han såg då sjuklig och dyster ut; elden hade mycket slocknat. Men ännu en gång skulle han till Amerika och här utspela sin sista roll. Hvad är det som gör, att så många af baptisterna sluta som fritänkare? Jag skulle kunna uppräknat många bland mina bekanta, hvilka gått den

vägen; så gick det äfven med Fr. Nilson. Sorgligt att säga, slog han sig tillsammans med den ökände "doktor" Erikson och lefde i sus och dus. Han dog i Houston, Minn., för några år sedan, Gud vet i hvad själstillstånd! Huru mångens barnatro hade icke den mannen rubbat! Och slutligen kastade han sjelf bort den kristna tron helt och hållet och dog i detta sorgliga tillstånd. Hvilken varning!

Under sommaren hade vi ett par möten för att öfverlägga om och bestämma plats för blifvande kyrka och uppförandet af det påtänkta skolhuset; men det var svårt att komma öfverens, och öfverläggningarna blefvo utan resultat. Dock blef skolhuset uppfördt senare på hösten. Många nya invandrare anlände från Sverge under sommaren, och nybygget växte raskt i utsträckning och folkmängd. Såsom erkänsla för mitt arbete under sommaren erhöll jag \$25.*

Frågan om att kalla lärare.

I organisationsprotokollet, 5 §, heter det: "Emedan församlingen är utan lärare och det är af högsta vigt att erhålla sådan, beslöts att förena sig med luterska församlingen i St. Paul i dess kallelse till prestmannen C. M. (Carl Magnus) Swensson af Vexjö stift att komma och öfvertaga den andliga ledningen och vården öfver dessa församlingar. Imellertid vill församlingen härefter som hittills söndagligen samlas till gemensam uppbyggelse samt förena sig i trogna böner till Gud, att han i nåd snart ville sända dem en trogen herde och själasörjare". Pastor Swensson blef kallad, men svarade nej på kallelsen, hvarför frågan om lärare stod öppen. I början af november uppgick ett svagt hopp, då pastor T. N. Hasselquist gjorde församlingen ett kort besök. Om detta besök och den anledning det gaf skref Per Anderson den 8 november 1854: "Hans besök hos oss var mycket kort: han kom hit om måndagsaftonen och var här endast en dag, han reste härifrån påföljande onsdagsmorgon. Han höll 3 möten, det första på måndagskvällen och sedan för- och eftermiddagen tisdagen, äfven som nattvardsgång. Hans prediköämne eller text var Luk. 15, öfver hvilket han gjorde en härlig förklaring. Han beskref eller omtalade den förlorade sonens ställning och tänkesätt, både när han utgick från och återkom till fadershuset, med så lifliga färger och evangelisk ande, så att gaflarne i vårt nya skolhus hade kunnat mjukna;

* Jämför "Mina hågkomster" i Korsbaneret för 1888.

men jag fruktar, att icke många människohjertan rördes deraf. O, huru förderfvad är icke människonaturen. Jag kan ej förtiga det aflösningsformulär han brukade vid skriftermålet, ty jag tyckte det var så passande för tillfället och skriftenligt. Efter vanlig syndabekännelse sade han: Är nu denna din syndabekännelse öfverensstämmande med eller lika med den förlorade sonens vid hans återvändande till fadershuset, så förkunnar jag dig m. m. O, måtte Herren välsigna den dyra lifsens säd, som här ibland oss blifvit utsädd!"

Den 10 december skref han igen: "Våra kyrkliga förhållanden äro på samma punkt som förr. Vi gå tillsammans alla söndagar i skolhuset och läsa en predikan, hvilket jag hoppas icke är alldeles fruktlöst, ty Gud står nog vid sitt löfte, nämligen att hans ord icke skall återkomma fåfängt, och jag har sett några af de nykomne, som synas höra ordet med uppmärksamhet och vördnad. Gifve Gud, att vi alla vore sådana! Det är nu en fråga väckt om att kalla Hasselquist till lärare härstädes och möte för detta ändamål utsatt till annan dag jul för att skriva kallelse till honom och föreslå, huru stor lön settlementet kan bidra till en lärare o. s. v. Det synes vara allas önskan att få honom, och jag vill icke heller sätta mig deremot, emedan jag var mycket väl belåten med de predikningar han höll, när han var här, som du såg jag nämde om. — — — Jag känner icke omständigheterna, om han kan lemna sina församlingar der nere eller ej. Han yttrade icke något derom, när han var här; men under hans återresa skall han hafva sagt i St. Paul till H. Swedberg, att han hade lust att bo här uppe. Detta har gifvit anledning att kalla honom." — Han nämner äfven i dessa bref, att icke så liten sjuklighet hade visat sig i nybygget under hösten.

Denna kallelse blef ock utan resultat. Det var äfven något påtänkt att sända A. Andren, som då var pastor Carlssons predikobiträde i Chicago, till Chisago Lake för att under tiden förestå församlingen; men han kunde icke undvaras.

Kallelsen till pastor C. M. Swensson hade gått genom dr Fjellstedt, och åt honom hade lemnats fullmakt att öfverflytta den på annan person, om S. vägrade antaga den samma. Detta förklarar, på hvilken väg missionär Lundgren kallades till pastor vid Chisago Lake. I ett bref till pastor Carlsson från missionär Lundgren blir detta klart:

“Tranquebar den 15 november 1854.

Min älsklige broder!

Min helsa har felat mig. Jag är ur stånd att verka Herrens verk i dessa länder, därför måste jag lemna Indien. Doktorn förklarade hvad jag länge känt, att jag ej dugde för tropiskt klimat, och i det samma sände pastor Fjellstedt öfver en skrifvelse med din välkända handstil och under ditt älskliga namn; denna skrifvelse innehöll en kallelse från en församling i Amerika till pastor Swensson att vara dess herde. Som han vägrat, öfverflyttade Fjellstedt kallelsen till mig, och jag antager den med glädje, så vida nämligen folket i Amerika vill hafva mig. — — — — Jag lemnar Indien den 9 januari. Den 9 februari, är jag i South Hampton. Skrif dit genast du fått detta och gif mig förhållningsorder. — — — —

Din trofaste

G. E. LUNDGREN.”

Af orsak, som jag icke känner, kom icke Lundgren till Amerika, utan återvände till Sverige. Det var under den hopplösa väntan på svar från honom som Hasselquist ändtligen blef kallad. Och då han icke kunde antaga kallelsen, såg det mörkt ut för församlingen att få en pastor. På våren 1855, då den förenade konferensen sammanträdde i Chicago, skref Håkan Swedberg å församlingens vägnar en allvarsam böneskrift till den samma och anhöll på det trängaste om en lärare, och i anledning deraf sändes “brodern P. A. Cederstam, som fått vår synods license att utöfva predikoämbetet, till landsmännen i Minnesota.”* Jag återvänder nu till hans egen berättelse.

“Sedan församlingen här och landsmännen i Minnesota ropat både länge och högt så väl till lärare i Sverige som ock till åtskilliga i detta land om att komma hit för att ibland dem bryta lifsens bröd, men allt förgäfves, vände den sig till ett konferensmöte, som hölls i Chicago den 11—17 april 1855, med en skrifvelse (den ofvan nämnda). Och då det icke stod i ofvan nämnda mötes makt att sända någon gammal och i ämbetet erfaren lärare — ty en sådan hade naturligtvis i alla hänseenden varit af nöden — afsändes jag, som redan några månader förut af vår kyrkliga auktoritet fått det heliga predikoämbetet mig anförtrodt.

Pingstdagen 1855 uppträdde jag för första gången inom denna församling och har sedan använt min mesta tids arbete

* “Hemlandet”, 1 årg. nr 7,

här. Om hösten 1854 bygdes ett skolhus här, men så litet, att icke tredjedelen af befolkningen kan rymmas uti det, och därför hafva vi många gånger haft det ganska besvärligt; men uti ett nytt land får man icke vänta, att allting skall stå så till hands heller. Vi hafva ock ofta talat om att bygga en kyrka, men af åtskilliga omständigheter har icke något bestämdt blifvit afgjort förr än denna vinter. Men nu, om icke någon olycka inträffar, skola vi nästa vår och sommar (1856) bygga en kyrka. Husbyggnaden är bortackorderad och skall påbegrännas i midten af juni; dess storlek skall vara 48 fot i längd, 36 fot i bredd och 18 fot i höjd på väggarna, med hvälfdt panel. — — — I subskription bland oss sjelfva har jag allaredan \$430 tecknade, och jag tror mig med litet besvär få så mycket till. Byggnadsvirket, som vi sjelfva huggit (till syllar, bjälkar etc.) och frivilligt gifvit, uppgår i värde till nära \$500. Kyrkan kommer att blifva så nära midt i settlementet, som möjligt är, på en vacker halfö söder om nu varande skolhus, der vi inköpt två acres land till kyrkoplan och begravningsplats. Äfven får jag nämna, att i dessa dagar är också inköpt 80 acres land, som skall blifva församlingens egendom.” — — — — “Den sv. ev. luterska församlingen här vid Chisago Lake utgöres för närvarande (febr. 1859) af något öfver 200 kommunikanter; och så väl desse som folket i allmänhet härstädes hafva fört en anständig lefnad, sedan jag begynt att vistas ibland dem.” Rörande den andliga ställningen säger han: “Väl får man utaf mångas lefnad tydligen erfara, att deras hjertan ännu äro obrutna och följaktligen fulla af ond-ska och kärlek till det jordiska; men här finnas ock sådana, som äro verkligen bedröfvade öfver detta onda och söka hjälp deremot.”

FÖRSAMLINGEN UNDER PASTOR CEDERSTAMS HERDETID.

Det grundläggande arbetet i en församling är af en stor och oberäknelig betydelse för en lång tid af dess historia, emedan det gifver riktningen åt dess utveckling. Är detta arbete godt och pekar hän i en sund riktning, så har församlingen orsak att skatta sig lycklig; i motsatt fall är hon att beklaga. Pastor Cederstam gjorde ett godt arbete i Chisago Lake; men det är först efteråt, som man börjat rätt uppskatta det samma. Att han var ung och oerfaren, såsom han sjelf säger, utgjorde icke den största svårigheten, som han hade att kämpa med. En verklig svårighet var det, att hans kallelse var obe-

stämd eller tillfällig. Hvilken pastor kan med rätt frimodighet verka i en församling med en sådan kallelse? Han kände, att de fleste af de ledande männens önskan var att få en prest från Sverge och att han stod der blott mellertidigt. Men intet ord, ingen handling af honom visa, att han försökte att omstämman detta tänkesätt till förmån för sig sjelf, utan tvärtom uppriktigt vidblef den tanken, att han blott mellertidigt tjänade församlingen, och var färdig att lemna henne, när helst hon kunde få någon annan. Att med det intresse och den uppoffring och sjelfförsakelse under sådana omständigheter arbeta, som han gjorde, uppväcker vår beundran. Vid stämman den 9 september 1856, då pastor E. Carlsson var närvarande och valdes till ordförande för tillfället, fattades följande beslut: "Då den med pastor Cederstam förliedet år öfverenskomna tiden såsom denna församlings lärare är förfluten den 1 nästkommande oktober, så upptogs frågan angående församlingens blifvande lärare, och blef enhälligt beslutadt, att pastor P. A. Cederstam såsom församlingens lärare fortfar minst ett år till". Vid årsstämmen den 8 december 1857 heter det: "Sedan förekom frågan om att kalla lärare till församlingen, och sedan pastor Cederstam påmint om att han om våren 1855 blef sänd hit af förenade Chicago- och Mississippi-konferensen, och den 9 september 1856 blef vid allmän sockenstämma enhälligt invald som församlingens pastor minst ett år, räknadt från den 1 oktober samma år; och att han vid början af detta år, 1857, blef åter invald såsom församlingens pastor på obestämd tid, räknadt från den 1 sistlidne oktober, samt tillkännagaf sin vilja och önskan nu vara den, att lemna församlingen nästa vår (1858), så, då icke någon yttrade ett ord häremot, beslutades enhälligt att kalla någon annan lärare till församlingen" etc. — Af dessa beslut kan man förstå svårigheten af hans ställning, som ofvan blifvit påpekad.

Vidare var det ingen liten svårighet att förena folket om kyrkoplan och kyrkobyggnad. Denna fråga har i landtförsamlingar mångenstädes varit ett svårt och sorgligt stridsämne, som gifvit anledning till många slitningar och missköligheter. Så var det i Chisago Lake. Från organisationsmötet den 12 maj 1854 till den 4 juli 1855 hölls ingen församlingsstämma; men sist nämnda dag hölls stämma, som ock var Cederstams första i Chisago Lake, och frågan för öfverläggning var platsen för kyrkan. "Efter mycket ordande och strid om platsen för en kyrkobyggnad", heter det i proto-

kollet, "antogs den af mr P. Anderson och mr Daniel Rättig för detta ändamål skänkt stadslotten vid nordöstra hörnet af mr P. Bergs nu varande gärdesgård. Ingen af de närvarande motsade detta beslut, undantagande mr P. Johanson och mr A. Wallmark; men då yttrades och beslöts, att om dessa två personer ville vara med om byggnaden eller icke, församlingen i alla fall vill uppföra byggnaden på ofvan nämnda plats." — Men vid stämman, som hölls den 12 september, fattades ett annat beslut, utan att något tillkännagifves, att det föregående beslutet blifvit upphäfdt, nämningen "att den af F. Mobeck två acres stora upplåtna platsen på den s. k. Nordbergsholmen emot 50 dollars betalning antages såsom plats för blifvande kyrka." — Ovant som folket var vid sjelfstyrelse och sjelfbeskattning, var det ingen lätt sak att åvägabringa en kristlig samfundsordning, dekorum vid stämmorna, respekt för egna fattade beslut, intresse för församlingen, uppoffring för kyrkobyggnad och andra allmänna församlingsändamål; men genom saktmod och ihärdigt arbete lyckades Cederstam att småningom lägga en god grund för kyrklig ordning och att väcka intresse för församlingen. Derom vitnar församlingens lagliga inkorporation den 5 december 1855.* De första trustees, som då valdes, voro Peter Anderson på 1, Daniel Petersson på 2 och Håkan Swedberg på 3 år. Diakonerna, som presiderade vid valet, kallas "Elders", som är oriktigt inom den luterska kyrkan. Derom vitnar vidare den betydliga kyrkobyggnad, som företogs och genomfördes, hvarvid för den tiden rätt kännbara uppoffringar af penningar, virke och arbete gjordes. Cederstam sparade ingen möda för att genomföra detta arbete, och många voro de fjät han hade att vandra för detta ändamål. Kyrkan blef dock icke inredd under Cederstams tid, men brukades likväl vid församlingens gudstjenster.

I afseende på läran rådde visserligen olika riktningar, en mera lagisk och en mera evangelisk; men någon svårighet med anledning deraf synes ej hafva uppkommit, och pastor Cederstam hade båda sidornas förtroende. Redan den 8 juli 1855 vid en stämma, som då hölls, bestämdes, att under pastors frånvaro diakonerna skulle leda gudstjensterna enligt svenska kyrkohandboken, hvarvid man ansåg, att "då vi äro luteraner," en predikan af Luther, helst ur huspostillan, bör före-

* Inkorporationshandlingen är rekorderad den 6 december 1855 "In the office of Register of Deeds, County of Chisago, M. T., in Book A. of Bonds and Mortgages, pages 89 and 90, of Thomas Lucy, Register of Deeds."

läsas. Det blef ock "enhälligt öfverenskommet, att, om under evangelisk lutersk lärares frånvaro så skulle hända, att prester eller lekmän af annan denomination än den ev. luterska synoden af norra Illinois, äro närvarande vid allmänna gudstjenster och önska att hålla tal eller predikan, så må de icke tillåtas detta, förr än gudstjenst enligt ofvanstående föreskrifna form är avslutad." Och för den tiden valdes Håkan Swedberg uttryckligen att leda gudstjensten under pastorsfrånvaro.

I mars månad 1856 uppkommo några tvister inom församlingen angående kyrkoceremonierna, och i synnerhet voro några förargade öfver att pastorn, i öfverensstämmelse med den förenade konferensens beslut, brukade uttrycket: *Köttsens* uppståndelse i den apostoliska tron. A. M. Dahlhjelm författade några skrivelser dels emot församlingen, dels emot dess lärare, dels också emot de svenska presterna i Amerika, hvilka skrivelser på begäran upplästes. Och för att drifva sin sak igenom kallade D. församlingens röstegande medlemmar till allmän sockenstämma den 20 april 1856. Denna stämma hölls, under det församlingens pastor var frånvarande. Det beslut församlingen fattade vid tillfället synes hafva tagit luften ur den tillämnade stormen. Detta beslut lydde så: "Församlingen beslutade att vidblifva den konstitution, som pastor E. Carlsson upprättade den 12 maj 1854. Och skulle det vara någon, som icke vill vidblifva ofvan nämnda konstitution, anses han vara utgången från den luterska församlingen vid Chisago Lake."

Svårare var det med handhafvandet af kyrkotukten. I Chisago Lake så väl som i alla våra församlingar i detta land var ordet *kyrkotukt* förhatligt, emedan man dervid från fäderneslandet fäste begreppet kyrkoplikt och kyrkostraff. Emedan den rätta kristliga tukten hade der legat i lägervall, hade folket icke något rätt förstånd om denna sak. När pastor eller diakoner tilltalade någon för hans ord och handlingar, ansåg man det gerna såsom ett otillbörligt ingrepp i den personliga friheten och att man befattade sig med hvad man icke hade med att göra. Att höra till församlingen, att gå till kyrkan och höra presten predika och gå till nattvarden, att låta döpa sina barn och betala sina utskylder o. s. v., det var allt rätt och godt; men att varnas, förmanas och tilltalas för sitt uppförande för öfrigt, det ansåg man såsom otillbörligt. Gjorde man något orätt, så fick den borgerliga lagen gripa in och bestraffa det. Det var därför icke underligt, att när man

började öfva kristlig tukt på församlingens medlemmar, det skulle väcka förargelse och motstånd. Exempel härpå finner man flera, när man genomgår kyrkorådsprotokollen i Chisago Lakes luterska församling. På eftermiddagen midsommardagen 1856 hade en hel hop tillstålt dans på ett ställe i skogen och dervid äfven haft dryckesvaror. Cederstam, som förut hört om afsigten, hade gifvit en allvarlig varning och förmaning mot sådan tillställning, men icke nog dermed, utan, kan hända oförsigtigt nog, begaf sig ock i sällskap med några af diakonerna till stället för att afstyra tillställningen och blef så mottagen af oqvädinsord och käppkastning. Men dermed lemnades dock icke saken, utan kyrkorådet upptog den till allvarsam behandling och ålade de felande att erkänna det orätta i deras uppförande inom en viss tid; i annat fall måste man skrida till bannlysning. Man finner för öfrigt, att enskilda personer tilltalades för okristligt lefverne, och när de icke ville ändra sitt lefverne, att de blefvo uteslutne från församlingens gemenskap. Det första fallet af bannlysning förekom den 7 september 1856. Småningom började man att bättre inse, att en församling icke kan bestå utan kristlig tukt. I kyrkorådet insatte man också vanligtvis medlemmar, som i mer och mindre mån voro kända för ett större kristligt allvar och som bistodo pastorn uti att befrämja kristlig tukt och ordning. Den 4 juli 1855 började söndagsskola att hållas, och Gustaf Collin, F. Mobeck och N. H. Byström utsågos till dess föreståndare. Någon tillstymmelse till församlingsskola visar sig icke förr än under Heden-grans tid. Deremot började engelsk distriktskola hållas snart efter skolhusets uppförande på hösten 1854. Kyrkosången leddes till en början af A. M. Ahlström, och den 24 mars 1856 blef f. d. skolläraren och organisten P. Sjölin vald till församlingens klockare och skulle aflönas första året genom frivillig subskription och kollekter. Han har sedermera tjenstgjort hela tiden som församlingens organist.

De 80 acres, som i maj 1856 genom Cederstam blifvit inköpta till boställsjord, utbjödos i november samma år till försäljning. Man ansåg, att landet låg för långt från kyrkan; men det drog på tiden, innan det kunde säljas. Det såldes dock slutligen, och sedermera inköptes i stället P. Bergs plats; utgörande 29 acres, å hvilket land efter någon tid förlades

så väl begravningsplatsen som prestgården.* Lönevillkoren, så väl pastors som andra tjänstemäns, voro små. För de två första åren upplysa protokollen icke med ett ord, huru stor pastorslönen var eller på hvad sätt den utgjordes. I protokollet för årsstämman den 18 december 1857 finnes följande bestämmelse: "7:o företogs frågan om pastors lön och beslutades, att nu varande församlingspastor P. A. Cederstams lön för ett halft år, räknadt från den 1ste sistlidne oktober skall vara 1 dollar för hvarje kommunikant inom församlingen och att dessa penningar skola vara inbetalde till den 1 april 1858". Om man får beräkna lönen efter samma grunder de två föregående åren, så torde den uppgått till omkring \$400 på året vid Chisago Lake, om alla betalade, hvilket icke är troligt. Husrum fick han hålla sig sjelf, och bodde han den mesta tiden hos Daniel Peterson norr om Lillfjärden. Kyrkväktaretjensten var på den tiden en billig affär, såsom man kan finna af sist nämnda års protokoll, der det heter: "8:o uppstod frågan om att tala med någon, som eldar i kyrkans stove vid de allmänna gudstjänsterna och möten i kyrkan under innevarande vinter, så länge det behöves att eldas, samt se till, att inga hundar få inkomma i kyrkan m. m. Johannes Helin åtog sig ofvan nämnda göromål emot en ersättning af \$2.75." Ett år senare gick lönen ned till \$2.50, då Nils Håkanson stannade vid det lägsta anbudet; sysslan gick nämligen på auktion.

Att Cederstam icke låg på latsidan såsom pastor vid Chisago Lake, kan man förstå, då man besinnar, att han icke blott hade församlingen i Chisago Lake, att vårda med dess kyrkobygge och många andra bestyr, utan ock församlingarna i Marine och St. Paul att besöka, jämte predikoplatser på andra håll såsom i Taylor's Falls, Rusheby, Carver, med ett ord hela trakten öster om Mississippi, der några svenskar slagit sig ned. Och icke sällan vandrade han de långa vägarne till fots uti allt slags väder. Läger man härtill resorna till synodens möten i Illinois, samt att han i flere veckor satt som ombud från Chisago county i Minnesotas konstitutionskonvention i St. Paul under sommaren 1857,** så kan man finna, att han hade så mycket att sköta, som kan komma på en mans lott.

* Huru och på hvad sätt denna egovidd förökades blir ej rätt klart af församlingens protokoll.

** Jämför "Hemlandet", 3 Årg. nr. 19.

Nya bekymmer i afseende på pastorsfrågan.

Då vid ofvan nämnda årsstämma, den 8 december 1857, Cederstam bestämdt hade gifvit tillkänna, att han ville och ämnade flytta våren derpå, uppstodo nya bekymmer i afseende på pastorsfrågan. Efter mycken öfverläggning kom man till följande beslut: "Och som ingen visste någon svensk lutersk lärare här i Amerika, som ville och kunde antaga en kallelse från församlingen, så beslutades äfven enhälligt att vända sig till förenade Chicago- och Mississippi-konferensen med anmodan och bön att ofördröjligen å denna församlings vägnar utfärda kallelse i enlighet med nedan skrifna beslut: Emedan vi sjelfva fått erfara och äfven sett af tidningen "Hemlandet", att det är svårt att träffa på att kalla en lärare i Sverge, som är både villig och skicklig att fara hit öfver och bryta lifsens bröd åt behöfvande landsmän; och emedan denna församling ej må blifva utan lärare någon längre tid, så beslutades: 1:o Att sätta tre lärare på förslaget, och erhöill J. F. Hörberg af Wexiö stift första rummet — — — —; pastor Magni af Wexiö stift andra rummet, och i tredje rummet sattes Haimunt(?) i Ronneby, Lunds stift.*

2:o Att, om icke någon af ofvan nämnda lärare skulle antaga kallelsen, konferensen i sådan händelse befullmäktigar dr P. Fjellstedt att kalla någon annan lärare till denna församling.

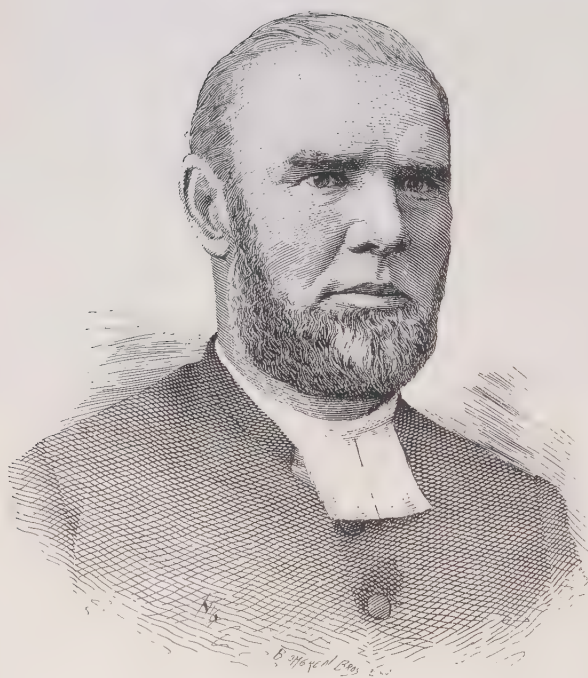
Vidare beslutades, att denna församling förbinder sig att betala till den lärare, som kommer hit i anledning af ofvan skrifna beslut, en årlig lön af \$500, räknadt från den tid han lemnar Sverge, samt fritt boningshus och fri dispositionsrätt öfver 29 acres jord; utom hvad församlingen i Marine och landsmännen vid Taylor's Falls kunna meddela. Och om det önskas, lofvar församlingen att skicka respenningar med vilkor att få afräkna dem på den årliga lönen."

I april 1858 tog Cederstam afsked och flyttade till Scandian Grove, och församlingen blef vakant. Här är nu platsen att ytterligare vidfoga några korta uppgifter ur denne banbrytares historia, och vill jag härvid begagna mig af den berättelse jag har afnödgat honom, i synnerhet omfattande den tid, som han var i Sverge, innan han kom till Amerika. Församlingarna i Minnesota i synnerhet och vårt samfund i allmänhet står i icke liten tacksamhetsskuld till denne an-

* Troligen var det Helmer man menade.

PASTOR P. A. CEDERSTAM.

språkslöse, men tåligt arbetande och kristligt vise pionär. Han har varit en af vår kyrkas *verkliga* banbrytare i detta land.

NÅGRA ANTECKNINGAR UR PASTOR P. A. CEDERSTAMS HISTOIA.

“Min fader, Anders Oredsson”, säger han, “föddes i Oppmanna i Kristianstads län, Sverige, och var landtbrukare eller bonde. Min moder Arna Hansdotter föddes i Krattakulla i Hjärsås socken af samma län den 12 december 1798, död och begravden i Mooers Prairie, Wright co., Minn., den 9 september 1874. Några år efter deras förening i äktenskap köpte mina föräldrar ett $\frac{3}{4}$ mantal frälshemman, Rallstorp i Glimåkra socken af östra Göinge härad. Här dog min fader i november 1829. Den 14 februari 1830 föddes jag på denna gård och döptes den 17 februari. Jag hade en äldre broder, Anders, som dog här i landet, i Wataga, Ill., den 26 januari 1874. Min moder ingick efter ett års enkestånd i nytt äktenskap med Anders Jonsson; men det blef ett mycket olyckligt äktenskap. Efter outhärligt lidande och nöd i 8 å 9 års tid måste min moder lemna hus och gård och sedan försörja sig sjelf och mig med sina händers arbete. I följd häraf voro mina tidigare barnaår uppfyllda med nöd och lidande af sådan art, att det var en Guds underlig nåd, att jag kunde genomlefva dem. Vid 9 å 10 års ålder höll min moder mig i skola hos klockaren och skolläraren Olsson i Broby en vinter; sedan skulle jag sjelf försörja mig. Min moder ville, att jag skulle lära skraddareyrket, men dertill hade jag ingen lust. Då skaffade hon mig plats som vallgosse hos en bonde i Legewe i Fjelkinge socken. Här var jag ungefär $1\frac{1}{2}$ år, och hade jag den mesta tiden att gå vall med svinen på Legewes trädesåkrar. Huru illa jag här behandlades och hvad nöd och elände jag här hade att genomgå, kan jag icke omtala; men nog har jag sedan mången gång undrat, att min helsa icke blef totalt förderfvad. Så t. ex. måste jag tillbringa nätterna både vinter och sommar i en öde gård i ett gammalt stall och tilläts aldrig, huru kallt det var om dagarna, att sätta min fot i stugan längre än vid måltiderna. Och om kläderna af regn eller snö blifvit våta, kunde jag ingestädes få dem torra, utan jag måste lägga mig våt och sålunda få dem torra under natten.

Sedan jag lemnat denna plats, höll min förmyndare, en farbror, Nils Oredsson i Oppmanna, mig i skola hos en bokhållare Stångberg derstädes i en tre månaders tid för att lära

skrifva och räkna; läsa, tyckte man, kunde jag bra nog. Katekesen kunde jag utantill, och det ansågs tillräckligt för mig.

Jag hade under hela min barndomstid ett slags tillit till Herren, att han skulle hjälpa mig. De böner och verser min moder lärt mig läste jag regelbundet morgon och afton; och nöden, som lärt min moder att bedja och akta på Guds ord, var äfven för mig en läromästare, och den okände Guden hörde mig, fast underligen. Då jag vid 15 års ålder skulle genomgå min konfirmationsläsning, var jag åter i min födelsegård. Min stjuffader bevektes att åter upptaga mig, när han hörde hvad jag genomgått. Dr. Hasselquist, nu i Rock Island, var då pastorsadjunkt i Glimåkra, och det blef min lyckliga lott att af honom beredas till min första nattvardsgång. Denna oförgätliga tid blef i visst afseende en vändpunkt i mitt lif. Jag blef kraftigt sökt och rörd af Herrens Ande, och jag fattade beslutet, att jag ville vara Herrens egen för hela mitt lif och tjena honom. Jag minnes, huru jag sörjde, när denna tid var slut, och huru jag fruktade för min framtid; ty jag hade ett ogudaktigt hem, der aldrig Guds ord brukades. Efter ett års förlopp voro mina beslut vid konfirmationen bleknade och kraftlösa, och nu följde en tid af ett ömkligt tillstånd. Gud bevarade mig visserligen från gröfre syndautbrott och grof ogudaktighet; dock begynte jag stundtals finna behag i de ogudaktigas sällskap; men jag hade dock aldrig ro eller frid i synden. Jag bäfvade för mitt tillstånd, i synnerhet då jag skulle gå till nattvarden. Vid denna tid kom jag att få höra pastor Sven Hasselquist i Ousby. Evangelium för den söndagen handlade om yttersta domen, och predikanten beskref med lefvande färger saligheten i himmelen och pinan i helvetet. Denna predikan uppskakade mig mycket, och jag blef genom Guds Andes nåd åter uppväckt; och jag tänkte: hellre vill jag lida hvad som helst i denna verlden, blott jag icke blir förlorad för evigt. Men när denna min oro blef bekant i hemmet, så utbröto smädelser och förbannelser, ja, äfven hugg och slag öfver mig. "Pehr har blifvit en läsare", var nu det värsta man visste att säga. Slutligen, då jag icke ville afstå från mitt beslut, måste jag lemna mitt hem och fick icke ens taga mina kläder med mig. Väl hade jag icke något ljus i evangelium, utan sökte min frälsning på gerningarnas och lagens väg; men det var dock mitt redliga uppsåt och allvar att söka Herren, till dess äfven jag kunde säga: nu vet jag, på hvem jag tror.

Huru mina tankar leddes in på att studera.

Redan vid min konfirmation tänkte jag mycket derpå, ja, ifrån min tidigare barndom menade jag, det skulle vara det käraste och bästa jag visste att få gå i skola och lära något. Och nu, då jag lofvat att tjena Herren, vaknade på nytt denna åstundan. I Herrens namn får jag försöka, tänkte jag, och lät våren 1847 inskrifva mig i Lankasterskolan i Kristianstad, och hösten samma år ingick jag i lärdoms- eller elementarskolan derstädes och fortsatte i den samma i något öfver 3 år. Under denna tid var jag kamrat med öfverste H. Mattson och rumkamrat med den nu sorgligt beryktade kyrkoherden P. Nymanson. Mina studier blefvo derefter afbrutna för en tid af 9 månader genom en svår nervfeber. Efter återvunnen hälsa fortsatte jag mina studier genom privatläsning för 3 af skolans lärare ända till våren 1853, då jag fattade beslutet att resa till Amerika.

Mina lärares mening var, att jag hösten samma år skulle resa till Lund och taga studentexamen; men att jag här så tvärt afbröt studierna hade sina särskilda orsaker, och jag har mången gång sedan ångrat det och fått lida deraf i all min tid. Orsakerna till detta steg voro i synnerhet två. Jag hade ämnat blifva prest; men när jag såg, huru ogudaktige prester fingo rusa fram i ogudaktighet och laster utan att blifva tilltalade, och deremot redlige och nitiske blefvo af konsistorium direkt och indirekt förföljde, så ansåg jag mig icke kunna beträda den vägen. Så blef jag ock indragen i den andliga rörelse, som då begynte i dessa trakter och som sedermera visade sig vara af en separatistisk riktning, och detta ökade mitt presthat. Att nu återgå till bondarbetet tyckte jag ock vara svårt, då jag på mina studier användt en stor del af mitt arf. Jag beslöt därför att begifva mig till Amerika och försöka min lycka. I början af maj lemnade jag min hemort, och den 21 steg jag ombord på en ångare i Ystad tillsammans med 100 emigranter. Resan gick öfver Lübeck, Hamburg, Liverpool och New York. Den 17 juli 1853 landstego vi i New York efter en lång, besvärlig resa med ett gammalt segelskepp.

I New York uppsökte jag snart metodistpastorn O. G. Hedström, om hvilken jag hört ett rykte, att han skulle vara en redlig lärare. På min fråga, hvad metodisterna voro, sade han: "Har du hört talas om några i Sverge, som kallades läsare? Ja, metodisterna äro just sanna läsare. Meto-

disterna äro lefvande kristna, och det är skilnaden mellan luteran och metodist".* Hedström antog mig till en början på sin "office" på Betelskeppet att hjälpa immigranter. Något egentligt mål för min framtid hade jag icke och ville icke bestämma mig för något förr, än jag hade lärt mig engelska språket. För att bereda mig tillfälle dertill skaffade Hedström åt mig en plats i Terrytown omkring 30 mil ifrån New York vid Hudsonfloden. Dit ankom jag i augusti och stannade der tills i februari 1854. Då öfvertalade Hedström mig att utgå som kolportör till Chicago, Illinois, och der stå under pastor Nymans vård. Jag upptogs aldrig i metodistkyrkan ordentligen och visste icke, hvad den egentligen bekände. Derför ville jag icke låta sända mig, men Hedström försäkrade mig, att jag på detta fält allra bäst skulle få lära känna metodismen. Mina göromål skulle vara att sälja böcker bland amerikanerna på f. m. och uppsöka skandinaver på e. m., läsa Guds ord för och bedja med dem. Metodisterna hade då inga böcker på svenska språket, och jag visste icke mera om dem (metodisterna?) än hvad deras ledare sade. I följd af mitt hat till prester och till statskyrkan i Sverige var jag och ganska öppen och tillgänglig att lyssna till och i all enfaldighet tro hvad som sades. Men det skulle blifva allt för vidlyftigt att här omtala mina sorgliga erfarenheter i detta afseende. Till Chicago kom jag alltså i februari 1854. De bedröfliga erfarenheter jag här måste genomgå vill jag helst förtiga; men jag kom snart underfund med att metodisterna icke voro luterska läsare och att deras lära var något annat än Luthers lära. Den kamp och strid, som nu följde, bringade mig nästan i förtviflan, och i denna belägenhet tog jag dristigheten att uppsöka pastor E. Carlsson och begära att få något råd af honom. Jag hade väl ofta tänkt att göra det förr, men skam och blygsamhet hade hållit mig derifrån. Carlsson emottog mig broderligt och visade ett djupt och hjertligt deltagande med mig. Han såg min nöd och förvillelse, och den gick honom till hjertat. Han rådde mig att resa till pastor Hasselquist i Galesburg och sade, att han hade ofta hört Hasselquist med en faderlig ömhet tala om mig. Jag fruktade dock att komma till H. och menade, att, om han behandlade mig som jag hade förtjent, jag icke nu skulle kunna bära det; men C. försäkrade mig, att jag icke behöfde

* Det var i samma dagar, som jag första gången sammanträffade med broder Cederstam och hade ett broderligt samtal med honom rörande den kyrkliga ställningen i detta land. Utg.

frukta, "ty", sade han, "känner jag H. rätt, så vet han nog, huru saken förhåller sig, och du skall uti H. finna hvad du nu icke tror, en sann vän och hjälpare".

Mycket kunde jag här omtala, huru Nyman dels med löften, dels med hotelser sökte förmå mig att stanna kvar; huru baptisterna vid flera tillfällen sökte att inverka på mig; G. Palmquist besökte mig och hade ett långt samtal med mig, äfven Frisk, som då var i Chicago, umgicks mycket med mig; men det blefve för långt. Koleran utbröt på sommaren, och det blef mycken nöd bland vårt fattiga folk. Äfven jag blef, fastän lindrigt, angripen af sjukdomen. När jag blef frisk, reste jag till Galesburg, men blef här senare på sommaren ganska hårdt angripen igen af koleran. Huru ömt, hjertligt och faderligt jag blef mottagen af H., kan jag icke beskrifva; han ådagalade det djupaste deltagande med mig, och då jag efter några dagar tog afsked, sade han till mig: "Ja, bland metodisterna ser jag, att du icke längre kan vara, men tag dig nu till vara, att du icke låter fånga dig i ett ännu svårare nät".

Snart beslöt jag att flytta till Galesburg och göra mitt hem der. Jag tänkte lära mig något handverk och vara i stillhet och icke vidare tänka på någon andlig verksamhet mera än som en församlingsmedlem, ty efter dessa bittra erfarenheter ansåg jag mig både ovärdig och oskicklig dertill. Och jag kände mig nu efter alla kullerbyttor och sorgliga erfarenheter åter lugn och tacksam mot min Gud för hans nåd i Kristus, på grund hvaraf jag kunde tro förlåtelse för allt. I andligt afseende hade jag nu den gladaste tid jag haft. Der var mycken andlig rörelse bland landsmännen både i Knoxville och Galesburg, och der voro många kära vänner i nåden, och vi hade många saliga stunder tillsammans. Bland dem, som då blefvo bland mina käraste vänner, var broder H. Olsson. Han hade då en smedja ett stycke från Knoxville, der han arbetade. Han lefde då i sina första andliga bröllopsdagar, och den första kärleken brann i full låga. Ja, den elden var starkare än elden i hans smedja, ty den smälte mången syndares hjerta.

På hösten gjorde pastor Hasselquist en missionsresa till Minnesota och derefter till New York för att anskaffa tryckeri för den tillämnade tidningen, som han då beslutat utgifva. Under hans bortovaro måste jag betjena församlingarna med hvad jag kunde åstadkomma i predikoväg. På detta sätt

blef jag åter indragen i en verksamhet, som jag trodde mig för alltid hafva afslutat. I början af december samma år blef der ett konferensmöte i Andover, hvarunder den nya kyrkan invigdes, och till detta möte blef jag vald till ombud från församlingen i Galesburg. Pastorerna Esbjörn och Carlsson, de enda pastorer, som voro der, sökte öfverbevisa mig om att jag borde egna mig åt församlingens tjenst, all den stund nöden bland vårt folk var så stor — säden var mycken, men arbetarena få. Slutligen samtyckte jag och lemnade saken i Herrens och deras händer. Jag tänkte: i nödfall brukar man träben. Så blef jag då examinerad af pastor Esbjörn och sedermera af pastor Hasselquist samt rekommenderad till erhållande af adinterimslicens af synodens då varande president dr W. S. Harkey för att tjena som pastor Hasselquists medhjelpare på hans stora arbetsfält. Han hade då att betjena landsmännen i Galesburg, Knoxville, Wataga eller Spootimber, Princeton, Monmouth, Abingdon, Hendersonskogen samt var dessutom med 1855 års början Hemlandets redaktör, expeditör och allt." Så långt räcka hans egna anteckningar.

Huru han sedermera sändes till Chisago Lake är redan bekant. Vid synodalmötet i Dixon, Ill., blef han söndagen den 12 oktober prestvigd och den 15 oktober sammanvigd i sv. luterska kyrkan i Galesburg med mamsell Johanna Laurentia Le Veau från Kristianstad, född den 21 januari 1823 i Färhult af föräldrarne kvartermästaren J. L. Le Veau och hans hustru Ingrid Ekström. Deras äktenskap har varit välsignadt med 6 barn, af hvilka 4 lefva. Det egna har inträffat med Cederstam, att han blifvit konfirmerad, äkta-vigd och prestvigd af dr Hasselquist — åtminstone deltog H. i den senare akten.

Om öfriga tilldragelser i Cederstams lif tillåter utrymmet endast att nämna följande: Från våren 1858 betjenade han församlingarna i Scandian Grove och St. Peter till 1862 på hösten, då han lemnade trakten på grund af sioux-indianernas uppror, hvarom mera på sin plats. Efter en kort tids uppehåll i Galesburg antog han kallelse till församlingen i Geneva, Ill., hvilken han betjenade, till dess helsan blef alldeles nedbruten. 1866 flyttade han till Red Wing och sedermera till Vasa och vistades der till 1870. I början af denna tid orkade han icke deltaga i någon verksamhet, men sedan började han biträda utgifvaren i församlingsarbetet, och under 1868 och 1869 tjenade han som vice pastor. 1870 flyttade han till

Chisago Lake och i den mån krafterna medgåfvo biträdde pastor Hedengran samt besökte omkringliggande platser. 1872 flyttade han till Taylor's Falls och var pastor för den svenska luterska församlingen derstädes till 1874. Derefter antog han kallelse till församlingen i Mooers Prairie, Wright co., Minn., och betjenade den från 1874 till 1882. Besvärad af svår giktvärk och lidande af Minnesotas kalla vintrar, flyttade han då till Kansas, och efter någon liten fritid för att samla krafter, hvarunder han uppehöll sig i Lindsborg, flyttade han sedan till Wannersburg, Allen co., Kansas, der han varit pastor sedan 1883. I vår historia framträder han på många ställen, hvarför det icke är nödigt att förlänga dessa anteckningar. Med sjukdom, fattigdom och många försakelser af allahanda slag hafva han och hans maka, som fick sluta mödorna här nere och ingå i den eviga hvilan den 9 maj 1890, fått göra en mångårig bekantskap, men de hafva fått nåd att bära Herrens aga i tålmod; de hafva arbetat troget och tråget i Herrens tjänst, mest på nya fält, och Herren har krönt arbetet med sin välsignelse.

CHISAGO LAKE UNDER VAKANSTIDEN.

Denna tid varade från början af april 1858 till oktober 1859. Det var en väntans och pröfningens tid; men dock helsosam. Om församlingen stälde för stora anspråk på sin lärare eller trodde, att den kunde få nästan hvilken pastor som helst, som den behagade att kalla, så fick den under denna tid i någon mån erfara, att det är Herren, som sänder arbetare i sin säd, och att en församling bör vara belåten med den han sänder. Den organisation, som församlingen hade fått, visade sig vara stark nog för att sammanhålla och vidmakthålla den samma och den yttre ordningen äfven utan pastor; och detta bevisar, att en god grund blifvit lagd. Af protokollen öfver de tio stämmor, som under tiden höllas, kan man till någon del finna hvad som pågick inom församlingen. Ordförande vid de flesta af dessa möten var Carl Peter Bolin. Någon gång var det ock någon besökande pastor, som för tillfället kallades till ordförande. Vid dessa möten behandlades församlingens olika angelägenheter, tjenstemän valdes i vanlig ordning, församlingens ekonomiska angelägenheter ordnades och sköttes m. m.; men hufvudfrågan var, huru församlingen skulle förses med pastoralvård samt få en stadigvarande pastor.

I september 1858 lofvade församlingen att för 4 år bidraga med \$25 årligen "till bildandet af en kassa, hvaraf räntan är afsedd till lön för en här i landet oundgängligt nödvändig professors aflöning för bildandet af lärare till de många församlingar, som äro i saknad deraf." Till detta beslut hade församlingen genom skrifvelse från pastor E. Carlsson blifvit uppmanad. Som man vet, var det icke meningen att med detta årsbidrag från församlingarna bilda en kassa, utan helt enkelt att dermed löna den skand. professorn i Springfield, Ill. Imellertid visade Chisago Lakes församling sin goda vilja och en allmän samfundsande genom sitt beslut, hvilket den ock satte i verket. Åren 1857—1859 var en af de svåraste penningetider man haft i landet, och Minnesota, såom ett nytt och ännu outveckladt område, fick i dubbelt mått känna tyngden af denna kris, och var det ytterst svårt för både enskilda och korporationer att kunna reda sig. Såsom exempel derpå kan nämnas följande: Den 23 januari 1859 höll församlingen i Chisago Lake en stämma för att rådgöra och fatta beslut med afseende på sina skulder, hvilka hon ådragit sig förnämligast genom inköp af land till boställe. I detta protokoll heter det: "Ordföranden tillkännagaf för församlingen dess sorgliga tillstånd i afseende på dess skulder, samt att Anders Johnsson med lag vill indrifva sin fordran af församlingen, om församlingen icke vill lemna honom säker inteckning eller ock betala 3 procent i månaden, om penningarne skola stå utan inteckning; men om inteckning lemnas, vill han låta dem stå qvar emot 2 procent i månaden. Hvarvid församlingen stannade vid det beslutet, att församlingens trustees tillerkändes full rättighet att till Anders Johnsson utlemna full säkerhet för hans fordran i församlingens gemensamma fasta egendom emot 2 procent i månaden, men icke på längre tid än till den 1 nästkommande maj." I många fall inkommo icke de bestämda afgifterna till församlingen, och under denna tid finner man, att drakoniska beslut fattades för restansernas indrifvande. Man skulle nästan vänta, att sådana mått och steg, som togos för att uppehålla församlingens finanser, skulle hafva sprängt den samma; men det blef icke fallet, och få, om några, lemnade församlingen för utgifternas skull. Tvärt om fortsatte församlingen kyrkans fullbordande, presthus' byggande och andra förbättringar. Detta ådagalägger, att svenska folket icke är så litet konserva-

tivt, och detta emedan den religiösa tron sitter djupt uti dess medvetande, och i synnerhet var detta fallet i Chisago Lake.

Men, som sagdt, hufvudfrågan under denna tid var, huru församlingen skulle blifva försedd med själavård och med en pastor. Bland åtgärder i denna riktning höra följande handlingar:

Minnesota-konferensen organiserades på ett beramadt möte i Chisago Lake den 7—9 oktober 1858. Utom den uppbyggelse och uppmuntran, som detta möte tillskyndade församlingen, blefvo ock beslut fattade för dess fortsatta själavård i den mån, som omständigheterna tillstodde. I konferensens protokoll heter det: "Konferensen fortskred till behjertande af de vakanta församlingarnas förseende med andlig vård. Talet vände sig först på Chisago Lake och St. Croixdalen i allmänhet. — — — — Diskussionen ledde till följande beslut: Såsom församlingen vid Chisago Lake icke har något hopp att få någon ständig lärare under instundande vinter och närmaste halfår, och såsom församlingens behof af lärare är ganska stort och icke bör lemnas utan afseende, derför beslutadt:

1:o att br. Borén stannar härstädes från denna dag tills mot slutet af oktober månad, och derest det icke låter sig göra för honom att stanna längre, bröderna P. Carlson, P. Beckman och J. P. C. Borén ordentligt besöka församlingen turvis hvarje månad åtminstone till våren.

Beslutadt, 2:o att br. Borén under de veckor, som han nu stannar härstädes, besöker svenskarne vid Rush Lake och andra ställen, som ligga omkring platsen."

Församlingen var tacksam för detta beslut och gladd sig högligen deröfver samt fattade på en stämman den 27 oktober 1858 sådana beslut från sin sida, att den af konferensen gjorda anordningen skulle kunna sättas i verket. Der heter det: "Församlingen måste vara betänkt på att ersätta dem för deras resor hit och åter samt underhåll härstädes. Till betäckande häraf beslutades, att hvarje familj, som tillhör församlingen, liten eller stor, erlägger 1 dollar, samt hvarje ensam kommunikant erlägger 50 cts." Af dessa medel skulle kassören, Daniel Peterson, utbetala, "först till pastor Borén för den tid han uppehållit sig här \$25, då Borén sjelf får betala "board", samt sedan \$15 till hvarje prest, som besöker oss under vakanstiden för hvarje resa hit jämte en kollekt under hans härvaro. Husrum och "board" få de åtnjuta hos

Daniel Peterson, dem församlingen betalar efter af honom förd och förevisad räkning. Dessa medel får D. Peterson innehafva och utbetala, så långt de räcka, då sedan ett nytt beslut får fattas." Vid samma möte togos förberedande mått och steg att uppföra ett presthus.

I öfverensstämmelse med konferensens beslut besökte nu ofvan nämde pastorer församlingen under den öfriga vakans-tiden. Pastor Borén stannade i några veckor, efter att först dock hafva på några dagar gjort en resa hem till Red Wing. P. Carlson besökte församlingen i december och höll års-stämma derstädes den 13 december 1858, o. s. v. På den tiden och helst under då varande omständigheter var det visst ingen lätt sak att besöka Chisago Lake. Borén och Beckman hade omkring 90 mil dit; P. Carlson nära lika långt. Vägarne voro dåliga, vädret och väglaget ofta svårt och fort-skaffningsmedlen icke alls att skryta med. Jag behöfver icke påminna, att inga järnvägar funnos i Minnesota på den tiden. Utom Chisago Lake besökte de på samma gång Taylor's Falls, Marine, Stillwater och St. Paul, och upptog hvarje resa ungefär två veckors tid.

Imellertid bleknade hoppet att få lärare från Sverige allt mer och mer. Det vill synas, att Hörberg hade afslagit kallelsen, och från pastor Magni kom intet svar. I protokollet öfver förhandlingarna vid stämman, som hölls den 25 april 1859, heter det: "Och som församlingen öfver ett års tid väntat på svar från pastor Magni i Sverige, hvilket hittills uteblifvit, och som församlingen äfven fruktade att till sist få afslag från honom, beslöts att hålla ett nytt prestval. Men nu väcktes den frågan, huru vida församlingen borde sända kallelse till någon annan lärare i fäderneslandet eller välja någon här i Amerika. Men som ingen sade sig känna någon i fäderneslandet, som vore skicklig och villig till att resa hit, så beslöts att vända sig till våra svenske, luterske prester inom Amerika, hvarför ett förslag uppsattes på de tre följande pastorerna, nämligen T. N. Hasselquist i Galesburg, pastor E. Norelius i Chicago, båda i Illinois, och pastor P. Carlson i Union-settlementet, Carver co., Minn. Och emedan alla dessa tre pastorer voro välkända här i församlingen, ansågs intet nödigt att besvära dem att resa den långa vägen hit för att aflägga profpredikan, utan skred församlingen genast till röstning på det sätt, att hvarje röstberättigad församlingsmedlem skulle rösta på alla tre af ofvan nämde

pastorer på det sätt, att den, som fick majoriteten, i första rummet skulle först erhålla kallelse, och om ett afslag skulle följa från honom, då genast afsända kallelse till den andre o. s. v. Men innan röstningen börjades, beslöts att för tillfället ändra 2§ 8 artikel i församlingens konstitution, hvilken lyder, att den, som erhåller $\frac{2}{3}$ af de afgifna rösterna, skall vara vald, hvilken ändrades så, att enkel majoritet skall vara afgörande.

Röstningen verkställdes och utföll sålunda, att pastor P. Carlson erhöll i första rummet 51, i andra rummet 26 och i tredje rummet 5 röster. Pastor T. N. Hasselquist erhöll i första rummet 31, i andra rummet 37 och i tredje rummet 12 röster. Pastor E. Norelius erhöll ingen röst i första rummet, i andra rummet 17 och i tredje rummet 65 röster."

Att handla på detta sätt, i synnerhet att på fri hand taga sig för att ändra konstitutionen tvärt emot dess egen föreskrift var naturligtvis ett brott mot konstitutionen och hela handlingen olaglig; men ingen synes hafva fattat det så vid tillfället.

Lönevilkoren bestämdes till "fri dispositionsrätt af 29 acres jord"; \$200 i penningar; 200 bushels spannmål af olika slag, men "barndop, barnaqvinnors kyrktagning och liks begrafning skall pastorn göra inom församlingen utan ersättning, förutsatt att barndop och barnaqvinnors kyrktagning böra, så vidt möjligt är, ske på söndagen och i kyrkan."

På samma gång bestämdes kommunikantafgiften till \$1 för året, lika för man och qvinna.

Huru det lyckades församlingen att få prest.

Hasselquist hade blifvit kallad och svarat nej; att kalla Norelius ansågs af de flesta vara utan ändamål, då de trodde, att han icke ville antaga församlingens kallelse; om P. Carlson nämnes ingenting, förmodligen hade han muntligen vägrat mottaga kallelse. Den 25 augusti 1859 hade man därför nytt prestval, och "pastor A. Andrén i Rockford, pastor Borén i Red Wing och herr Carl August Hedengran i Union-settlement, Carver co., Minn., uppställdes som kandidater. Församlingen kvarblef vid det beslutet, som fattades vid det förra prestvalet, att enkel majoritet skall vara afgörande."

Röstningen utföll så, att af 81 afgifna röster, Andrén fick en, Borén ingen och Hedengran 80. Hvad som mest bestämde utgången synes hafva varit hoppet att erhålla herr Hedengran, medan ringa hopp var att få någon af de andre. Heden-

gran var då icke prest; men han hade under ett besök derstädes i sällskap med pastor P. Carlson gjort sig fördelaktigt känd af församlingen såsom en man med kristligt allvar och gåfva att på ett klart och tilltalande sätt förkunna Guds ords sanningar. Att han äfven af pastor P. Carlson varmt rekommenderades till församlingen är antagligt.

Lönevilkoren blefvo de samma, som fastställdes vid föregående prestval, och det blef nu beslutadt att i början af nästa oktober skrida till verket med presthusets uppförande. Detta hus bygdes två våningar högt af skrädda timmerstockar i backslutningen strax invid kyrkan. Några år senare blef det bortflyttadt, och ett nytt hus uppfördes på P. Bergs gamla gårdsplats å de 29 acres, som tillhörde församlingen.

Vid detta möte voro ombud från församlingen i Marine närvarande och begärde, att den blifvande läraren måtte få besöka deras församling en gång i månaden, hvilket beviljades utan afkortning på lönen i Chisago Lake.

Sedan Hedengran på synoden i Chicago i oktober 1859 blifvit examinerad och erhållit license, flyttade han till Chisago Lake. Den 18 november 1859 höll han den första stämman derstädes, och man finner deraf, att hans första omsorg var att få en församlingsskola till stånd, på det att barnen måtte blifva behörigen undervisade i kristendomen och det svenska språket. "Församlingen tillfrågades nu, om det var dess önskan att få svensk skollärare, hvilken fråga besvarades med ja." En Johan Petersson blef vald till skollärare; skola skulle hållas i 6 månader och tiden delas på fyra olika platser inom församlingen. Såsom lön bestämdes tills vidare, att skolläraren för hvarje månad han håller skola utom födan skulle "erhålla 8 bushels spannmål af råg och corn samt \$4 i penningar, hvilket skulle fördelas lika på alla dem, som vilja sända barn i skolan, efter barnens antal."

Under pastor Hedengrans första tjänsteår förekom ingenting af ovanligare slag. Allting gick lugnt och stilla till väga. Icke så liten hunger efter Guds ord förspordes, och Guds ord syntes verka både till väckelse och till själars stadfästelse i nåden. Den andliga verksamheten bar prägeln af sträng kyrklighet. Gudstjensten och alla kyrkliga ceremonier förrättades noga efter den svenska kyrkohandboken och i öfverensstämmelse med gamla bruk. I januari 1860 inköptes en liten ringklocka för kyrkan, och ringning med den samma skedde sedan efter en fastställd ordning. Under våren och sommaren hade

PASTOR C. A. HEDENGRAN.

Hedengran 3 månaders permission och vistades hos pastor O. C. T. Andrén i Moline för att förbättra sina studier. Vid Augustana-synodens första möte, då den organiserades i juni 1860 på Jefferson Prairie, Wis., blef Hedengran ordinerad.

Den 28 maj 1860 vid allmänt möte beslöt församlingen att, i likhet med andra våra svenska luterska församlingar, utträda ur Norra Ill.-synoden och ingå i den nya synoden; men på grund af penningebrist ansåg den sig ej kunna sända något ombud till det beramade mötet. Frågan om synodal-förbindelsen upptogs ånyo å en allmän stämma den 30 september 1860; men af hvad anledning kan jag ej förstå.

Församlingen hade sedan längre tid till baka varit indelad i 6 rotar; dessa blefvo nu bättre ordnade och begränsade.

Man hade äfven 4 begravningsplatser, men 1860 blef det närmare bestämdt, hvilka familjer skulle räknas till den ena eller andra.

Den första var belägen framme vid kyrkan; man hade till att börja med begravit lik på kyrkolotten, men sedan man hade bestämt sig för att bygga bostället derstädes, förlades begravningsplatsen nedanför backen, der marken dock är temligen låg. Den andra begravningsplatsen var vid Daniel Lindströms; den tredje öster om sjön vid Carl och David Petersons, och den fjerde söder om sjön på P. Gladers land.

I sitt förhållande till samfundet i allmänhet ådagalade församlingen från början en stark lojalitet. Vi hafva sett, att den vände sig till den förenade konferensen med sina kyrkliga angelägenheter, såsom särskildt för att få lärare från Sverige. Konferensens förslag till församlingskonstitution antog församlingen den 11 oktober 1857. Hon sände ombud till synodal- och konferens-möten, så vida det var möjligt, deltog uti bidragen till den skandinaviska professorsstolens upprättande vid statsuniversitetet i Springfield och i dess underhåll o. s. v.

Enligt statistiken hade församlingen i juni 1860: Skuld \$320; kommunikanter 370; döpte sedan sista synodalmötet i oktober 1859, 49; konfirmerade under året 20; intagne på betyg 35; döde: barn 3, kommunikanter 3; vigda par under året 6; församlingsskola 1; bidrag till inre missionen \$1.95; församlingens öfriga utgifter \$373.

BIDRAG TILL PASTOR C. A. HEDENGRANS LEFNADSTECKNING.

Carl August Hedengran föddes den 4 juni 1821 i Göddelöf, Malmöhus län, 1 $\frac{1}{4}$ mil s. o. från Lund. Fadern var orga-

nist och skollärare, en gudfruktig och bedjande man af gammaldags allvar; moderns namn är ej känt. — Redan 1858, strax efter sin omvändelse, lemnade mig Hedengran en kort teckning af sitt lif upp till den tiden, af hvilken jag nu vill göra bruk.

“Jag är uppfödd”, säger han, “af mindre förmögna, men gudfruktiga föräldrar. Min faders högsta omsorg var att inplanta gudsfruktan i mitt hjerta samt äfven förskaffa mig nödiga och nyttiga kunskaper, som kunde lända mig till gagn för min framtida bergning; men jag var alltid trög och motvillig, och jag ledsnade, emedan det ofta måste gå med tvång. Imellertid växte jag upp i mina föräldrars hem, till dess jag var nära 14 år gammal. Sedan kom jag ut i verlden, kom i dåliga sällskap, och i min dagliga omgifning fans visst ingen kristendom, utan ett syndigt och gudlöst lefverne från morgonen till långt ut på natten. Mitt unga, svaga och oerfarna hjerta var då snart förledt. Otaliga slags synder blefvo ställda för mina ögon och många, för hvilka jag aldrig hade blifvit varnad eller ens förstod hvad följder de kunde hafva med sig. Väl varnade min fader mig och bad mig att hålla mig till Guds ord samt bad Gud utan återvändo för mig och mina syskon, men allt syntes då vara förgäfvets. Jag mins en gång, att han sade till oss barn: ‘Ack, barn, om I vissten hvad jag beder Gud för eder, men I lyden mig icke. Det kommer väl en dag, då I icke hafven mig, som beder för eder!’ Imellertid kom jag till en ny läromästare, som icke allenast var en fritänkare utan äfven en tyrann emot mig. Under dessa mina hårda läroår var jag mycket nedslagen och icke så djerf i synden; men sedan jag började komma på fri fot och få bättre dagar, blef jag alldeles ursinnig i synder och laster och kastade mig öförfväget i alla möjliga faror. Dock bevarade Herren mitt lif och lät mig efter någon tid möta hvarjehanda små olika motgångar, som väl böjde mitt sinne litet, men så snart det åter ljusnade litet för mig, så reste jag strax upp hufvudet, och jag blef värre än tillföre. Vid 22 års ålder tillbjöd mig en äldre person, hvilken brukade låna mig romaner, att läsa några böcker, som förnekade sanningen af bibeln samt innehöllo mycken lögn och dårskap; men jag var rädd för att se i dem. Efter några års förlopp blef jag bekant med några, som hade börjat att samla ett litet lånbibliotek, och bland deras böcker fann jag en, som kallades *Prestlistens historia*, hvilken beskref det myckna onda, som presterna åstadkommit

på jorden från urminnes tider så väl bland hedningar som judar och kristna. Efter hvad jag dock minnes, voro katolikerna de värsta, fastän icke så uppenbart som hednapresterna. När jag då jämförde vår tids prester med denna bok, syntes det så för mig, som att deras lefverne bekräftade sanningen af denna boks beskrifning, ty den ene presten hörde jag svärja vid nästan hvarje mening han talade, den andre såg jag gå från spelbordet upp på predikstolen och der stå och kalla Gud för sin fader; andra åter voro hästbytare, besökte teatrar, lefde i frosseri och otukt m. m. Denna jämförelse verkade förskräckligt på mitt sinne, i synnerhet sedan jag läste "Verldshistorien af Held och Corvin", som äfven lemnade en ful målning af presterna, men värst af allt lät den olycklige läsaren förstå, att Jesus, Guds Son, endast var en blott människa, fastän mycket god och människoälskande. Der fastnade jag — jag fruktade ej längre att smaka på den förbjudna frukten. O, hade jag gjort som förra gången, fruktat att ens se i sådana böcker, så hade jag kanske blifvit bevarad; men nu läste jag och trodde och följde mitt blinda förnuft, till dess jag helt och hållet förnekade bibeln. Jag tänkte: vore det sanning, som står i bibeln, så lefde väl presterna, som äro lärda, annorlunda, men nu ser jag, att de med sitt lefverne visa, att de ej äro hvad de predika; de fäktar ju endast att åtkomma stora löner och få aldrig nog; de blygas ej att pina och pressa ut den sista skärfven, som de fattiga husmännen och torparne kunna åstadkomma, hvilka stundom knappast hafva en beta bröd i sina hus. Sålunda resonerade jag, och jag var fullt öfvertygad om att jag tänkte rätt.

Vid denna tid var jag kommen på en temligen god fot och hade ett godt hem. Hade jag fruktat Gud, så kunde jag hafva lefvat lycklig och nöjd; men då jag fick höra, att det var godt om guld i Californien, så tänkte jag: dit må jag gå för att få guld. Och om det lyckas, som jag hoppas det gör, så vill jag resa hem igen och lefva bekymmerslöst och utan att arbeta mer än hvad som kan vara nödigt för helsans bevarande; för öfrigt vill jag söka alla lofliga nöjen och roa mig, medan jag lever. Inga stora faror eller mödor förestälde jag mig på denna färd, och skulle de inträffa, komme guldets rikligen att ersätta allt, och skulle döden inträffa, så hade jag nu en sådan god tro, att det icke skulle blifva förskräckligt alls att dö, emedan ingen pina, intet straff var att vänta efter detta lifvet. Jag glädde mig ofta öfver denna goda tro,

till hvilken jag var kommen. Imellertid som min välmenta hustru icke syntas hafva mycken ovilja för resan, så voro vi snart färdiga; men i stället för att direkt resa till Californien, reste vi till de äldre bebodda delarne af Förenta Staterna. Detta var 1850. Före min afresa lät jag min gamle fader till hans stora förskräckelse och sorg förstå, hvilka tankar jag hade om bibeln. Hvad skulle han tänka, som i så många år utan återvändo bedit Gud för mig! Dock kunde min gamle 76-årige faders tårar icke beveka mitt hårda hjerta. Han uppgaf likväl icke att bedja Gud för mig, hvilket han i ett bref, som jag fick af honom, sedan jag var kommen hit till landet, lät mig förstå, ty han sade, att så länge han lefde, ville han vara en förebedjare hos Gud för mig. Och jag tror, att Herren har hört hans böner, ty när jag betraktar alla de lifsfaror, ur hvilka Herren hulptit mig, så ser jag, att Herren underligen och emot min vilja på allt sätt försökt att få mig till besinning. Jag har trotsat alla lidanden, alla mödor, all fattigdom och alla olyckor, till dess Herren liksom stälde mig på branten af helvetet och lät mig känna några gnistor af de fördömdas qval. Allt hvad jag tog mig för gick emot mig; sjuklig var jag den mesta tiden, och alla mina planer slogo fel den ena efter den andra. För andra människor kunde det gå väl i hand, utan att de behöfde göra sig någon synnerlig möda; men för mig hjälpte det ej, huru jag än bar mig åt."

Hedengran uppehöll sig först några år i Peoria, Ill., och arbetade i sitt yrke. Han var nämligen vagnmakare. Sedan flyttade han till St. Paul, Minn., och bodde der en tid, hvarefter han flyttade till Union-nybygget i Carver co. och intog der ett stycke land. Här var det som han genomgick sin märkliga förändring. Hans skildring deraf ådagalägger ett märkvärdigt psykologisk förhållande. Jag har tvekat, om jag här skulle intaga hans berättelse, emedan den möjligen skulle kunna missförstås; men då han sjelf låtit offentliggöra den (i "Minnesota Posten" för 1857 nr 9 ff.) och då den icke strider emot de heliga Skrifts själslära, så har jag beslutat mig för att intaga den. Den förståndige läsaren skall deri finna en ny bekräftelse på samvetets makt samt på den bibliska läran, att djefvulen icke lätt släpper sitt rof. Hedengran var för öfrigt ingen svärmare, och hela hans föregående lif stod i den rakaste motsats till öfverspändhet och vantro. Med dessa anmärkningar återgår jag till hans berättelse.

"Slutligen när jag märkte, att bröstsjukdomen tilltog och

krafterna aftogo, började jag att fälla modet. Vintern före mitt stora lidande hade jag en besynnerlig dröm. Jag tyckte, att jag var på en kyrkogård, som var alldeles fullproppad af svart- och hvitklädda fruntimmer; jag var den ende karl, som var der. Detta antog jag skulle betyda ett dödsfall inom min släkt, eller att jag sjelf skulle dö. En annan natt hörde jag ett bullrande, liksom man hade rullat en hop stenar på en kista, men jag trodde, att någon på skoj lossade af några pistolskott. Nu började jag få den tanken, att alla människor gjorde narr af mig samt sökte att göra mig ondt och skada. Jag hade ofta ärende till nästa stad (Carver?), och alltid syntes det så för mig, som att folket der visste om att jag skulle komma och hade någon tillställning för mig. Mycket inbillade jag mig, men något synes mig ännu besynnerligt, hvilket skulle vara för mycket att omtala. Bland annat tyckte jag, att alla logo åt mig; hvem jag mötte, så log han åt mig; somliga höllo till och med för munnen och vred sig undan mig. Tillika med allt detta fick jag en svår sjukdom, så att jag trodde, att jag skulle dö, och när jag då påminde mig min dröm och hvad jag hade hört i vaket tillstånd om natten, nämligen det oväsendet: då började jag att läsa Guds ord. Jag egde ingen annan andaktsbok än "Arndts sanna kristendom" och en utsliten psalmbok; min bibel sålde jag, när jag reste från Sverige, ty jag trodde, att jag aldrig mer skulle behöfva någon. Efter någon tid tillfrisknade jag någorlunda, men fortfor att vara svag. Mina utsigter voro mörka; för ingen hade jag förtroende, alla misstrodde jag. Fastän jag ofta uti min nöd suckade till Gud, så stod jag icke uti något rätt förhållande till honom, utan var ett vredens barn. I början af året prenumererade jag på "det Gamla och Nya Hemlandet." Då det först började utgifvas, estimerade jag ej att hålla det, emedan det var så litet, jag höll då en stor New York-tidning (engelsk) och kallade detta lilla blad en *plåsterlapp*. Jag har dock sedan funnit, att det ej var något vedernamn, ty det har varit och är en plåsterlapp för min själ, i synnerhet det "Rätta Hemlandet."

Uti de första numren af Hemlandet jag fick voro många varningar och uppmaningar, som jag ej förstod. Bland annat var der en förklaring öfver döpelsen, som visade nödvändigheten af att döpa barn. Dagen efter sedan jag hade läst detta började mitt elände på allvar. Jag gick ut för mig sjelf, ingen tröst hade jag hos människor, ingen hos Gud. Allt hvad

som förut hade varit mina afgudar, på hvilka jag satte mitt hopp, ville eller kunde icke trösta mig. Jag kunde blott gråta och sörja. Aftonen kom, och jag gick in. Sättande mig vid sängen, fick jag se min äldsta dotter, som då var $3\frac{1}{2}$ år gammal, men ännu odöpt, ty jag både tänkte och sade, att det är ingen nytta med att döpa barn; när hon blir äldre och får sitt förstånd, så kan hon sjelf låta döpa sig, om hon så vill. Imellertid började hon att se mig så förskräcklig ut, det blef någonting så fasansfullt i hennes väsende, såsom ville man föreställa mig en fördömd varelse. Detta ökade nu min förskräckelse och ängslan.

En stund efter det jag lagt mig började jag blifva än mera förskräckt och ängslig. Jag började bedja allt högre och starkare, till dess jag slutligen ropade med full hals. Min bäfvan tilltog, till dess jag tyckte, att jag såg sjelfva den mörka, fasansfulla afgrunden för mina ögon och min egen bild sväfvande deröfver, liksom färdig att falla deruti. Jag ropade då: "Herre Jesus, om du ser mig i helvetet, så tag mig derur." Ja, för att muta Gud lofvade jag honom att, om han ville frälsa min fattiga själ, jag skulle gå ut och förkunna Guds ord för hedningarne till Guds namns ära; ja, jag lofvade, att jag ville älska Gud öfver allting m. m., icke besinnande, att jag dertill af mig sjelf ingen makt hade. Ut i denna min förskräckelse sade jag till min hustru: Nu förstår jag Guds mening — vårt barn är icke döpt; Gud har just skickat oss en varning genom Hemlandet. Kära du, gå upp och döp. Hon försökte, men kunde icke göra det.

Omkring kl. 1 på natten fick jag ro. Då tänkte jag för mig sjelf: i morgon (som var söndag), då jag kommit på gudstjensten, vill jag falla på knä och bedja de församlade, att de bedja Gud för mig. Men när dagen kom och förskräckelsen var öfverstånden och i synnerhet då jag kom ibland folket, församladt till gudstjenst, då kunde jag ej böja mina knän; det var för stor skam. Jag endast lånade mig en bibel och gick hem, men i mitt inre var det oroligt.

Nu tänkte väl Gud: Nå väl, efter som detta ej kunde böja dina knän, så skall jag låta dig smaka på något annat. Dagen derpå om morgonen började en ny förskräckelse och slutligen förtviflan. Jag sprang då till samma ställe, der gudstjensten hölls dagen förut, och nu kunde jag böja mina knän. Fallande ned på mina knän, bad jag de närvarande: "Käre vänner, bedjen Gud för mig, ty här är ett helvete till, och Jesus är Guds

Son." Ja, det skola vi nog göra, svarade de, men ingen bad, utan de sade mig, att det icke var så farligt, bara man håller sig till Herren.

Detta kalla tilltal ljöd i mina öron ungefär, som om man skulle sagt till en till döden dömd brottsling, hvilken bad sina hätskaste fiender att få behålla lifvet, och de svarade honom: Ja, det skall du visst få, mycket gerna; — bara gå nu fram och lägg dig på stupstocken, eller stig upp i galgen, du skall nog få behålla lifvet, kära du.

I dessa mina qval tänkte jag: ja, då får jag ge mig ut att predika för hedningarne, ty jag har lofvat Gud det, och om jag icke går, så får jag lida för alla deras synder, hvilka genom min predikan kunde blifva omvända, om jag predikade. Men då tyckte jag, att de kringstående började tala ett språk, som jag ej förstod. Det liknade mera ett kacklande än ett språk. Huru skall det nu blifva, tänkte jag, när jag kommer ut till hedningarne; jag förstår ej hvad de tala, ej heller förstå de mig. Jag tänkte: om jag ändå hade gifvit något till professoratet i Springfield, så hade jag kunnat gå dit och studera, men sådana goda inrättningar har jag alltid tyckt vara onyttiga. Utom dessa tillkommo många andra svårigheter, som ökade mitt elände. Jag sprang med hatten i handen och ropade i förtviflans nöd till Gud, att han ville gifva mig något tecken, hvarpå jag kunde veta, om han ville förbarma sig öfver mig eller ej, men jag fick ej något annat tecken än Guds ord. Jag tycker mig vilja förstå, att i förtviflan ligger det största högmod.

Hvem jag mötte, bad jag honom bedja Gud för mig. Ja, det skola vi nog göra, svarade man, men ingen bad ändå för mig.

Slutligen var det en, som bad mig gå hem med sig, och såsom han var en from man, tänkte jag: kanske han kan gifva mig någon tröst, som också hände. Han sade mig endast ett ord ur bibeln, och det var, såsom hade ett stort berg vältrats från mina skuldror. Jag blef frimodig och glad och fick min hy igen. Jag gick hem. Mot aftonen säger jag till min hustru: Jag tror, att det onda börjar komma igen; du får ta och bära ut bössan och mina verktyg samt allt annat, som kan nyttjas till skadeverktyg, ty i fall det skulle blifva för svårt, kunde jag förderfva mig sjelf och andra. Hon gjorde så. Medan hon var ute och sysslade dermed, kom det äldsta barnet in, klef upp och lade sig på hyfvelbänken, vid hvilken jag satt och läste i

en bok, hvarpå hon liksom somnade. Då tänkte jag: nu bör jag döpa dig — tog vatten i ett kärl och gick emot henne. Då reste hon sig upp och lutade fram hufvudet liksom för att emottaga dopet, hvarpå jag döpte henne, hvarefter hon strax gick ut ur huset.

Något ondt erfor jag icke den qvällen eller natten. Men söndagen derpå, då jag åter bevistade gudstjensten, kommo samma tankar för mig, nämligen att jag måste predika för hedningarne, och jag blef i mina ögon allt större och större apostel, och äntligen, då den sista versen af slutpsalmen sjöngs, så mente jag, att jag var Guds Son (Gud vare mig syndare nådig för Jesu skull!). Nu hade djefvulen fått mig dit han ville hafva mig; men så snart gudstjensten var slut och jag var på väg hem, fick jag nog veta, hvad jag hade gjort. Ack faseliga qval! Jag vred mina händer så, att skinnet gick af; jag bröt mina armar och fingrar, såsom hade jag brutit sönder dem, ja, jag gnälde och gnisslade som en hund. — — — Under det jag så qvaldes, voro de andre, som varit med på samlingen, muntra och glada. De skämtade, skrattade, svuro och talade fåfängliga ord; ingen talade ett Guds ord; de trodde, att jag var ursinnig. En stack en bok i handen på mig, men jag vågade icke läsa i den; jag tänkte blott på de eviga plågor, som snart skulle börja för mig för den spilda nådatiden, som jag så illa användt, samt de många varningar och förmaningar, som jag hade föraktat. — — — Efter ett par timmars tid kom en man till mig och frågade mig, huru det stod till, hvarpå jag svarade, att det var svårt, och frågade honom, om det icke fans något hopp för mig. Han svarade: Jo, vi skola se till; låtom oss gå till N. N:s hus och hålla en sammankomst. Men må tro, då jag fick höra, att det fans hopp för mig, så tyckte jag, att jag ville springa alldeles rakt upp i luften. Då vi kommo hem till mitt hus, tordes jag icke sätta mig på någon stol, utan kröp på golfvet som en mask; jag var rädd, att jag skulle frestas till högmöd. Jag bad de närvarande, att de skulle bedja för mig, men det var ingen, som ville, utan svarade mig, att man icke skulle taga saken så hårdt. Der lästes något ur en bok, men det verkade ingenting på mig. Om någon hade fallit på knä och bedit Gud för mig, så vet jag ej hvad jag hade velat gifva den människan; men då der ingen var, som ville eller kunde bedja för mig, så kom den förebräelsen: huru kan du tänka, att någon skall

bedja för dig, du, som så ofta försmädat den offentliga bönen och all annan gudsfruktan; nu får du din lön.

Man sjöng nu några verser af ps. 442, då fick jag frid den dagen. Dagen derpå gick jag ut på åkern för att arbeta. Då tänkte jag: nu skall jag försöka att strida emot frestelserna. Jag påminte mig Pauli ord: Varen icke tröge i det I hafven för händer, men varen brinnande i anden etc.; men det dröjde ej länge, förr än jag måste in och fatta tag i min bibel. Jag kunde dock ej berga mig 'inne, ehuru min hustru bad mig derom, utan sprang ut. Jag hade ej kommit många steg från huset, förr än jag blef kastad baklänges på marken (bibeln höll jag under armen så hårdt jag kunde, ty jag tyckte, om jag förlorade den, så var allt förloradt), benen hopkrympes och mitt ansigte förställes. Jag låg i en sådan förspänning, att jag ej kunde röra en lem, icke tungan i munnen. Jag tyckte, att jag låg i helvetet, men hade för mig, att så länge jag kunde tänka på Jesu namn, så skulle jag icke gå förlorad. Efter en liten stund slapp jag detta onda, så att jag kunde röra mig, hvar efter jag fick upp min bibel och började läsa i evangelierna, men jag kunde ej säga mer än ett ord eller par, med mindre jag nämde Jesu namn; det, tyckte jag, var mitt vapen.

Men hvad jag då kämpade och stred, det kan ej beskrifvas, och ingen människa kan föreställa sig det. Det var ej nog, att mörkets makt anfäktade mig, utan sjelfva naturen tycktes anfalla mig; det blåste och stormade, träden brakade och knakade, dertill led jag af en odräglig köld, min kropp skalf, så att jag ej kunde hålla en hand eller finger stilla. Alla fasligheter tycktes öfverfalla mig, alla lidanden och qual, både timliga och eviga, hotade mig; förlusten af maka och barn ställes för mig, och allt gick ut på att fresta mig till förnekandet af Jesus och att jag skulle tro, att jag sjelf var Jesus. Men jag tyckte dock, att jag hellre ville påtaga mig allt lidande, af hvad beskaffenhet det vara må, än att förneka min Jesus. Då förskräckelsen och striden voro som svårast, var det liksom någon sagt, att det skulle blifva mycket värre, ehuru jag tyckte, att det ej var mer än ett hår, som höll mig tillbaka från afgrunden. Då föll mig ett med flera ord i tanken: "Hoppas der intet hopp är", som styrkte mig något.

Slutligen ropade jag i min nöd på änglar, helgon och levande kristna, att de skulle bedja för mig; men just som jag tänkte, att det svåraste återstod, började jag få någon lisa och ändtligen fullkomlig ro. Denna kamp varade från kl. 8 om

morgonen till kl. 3 eller 4 om aftonen. Du, som talar om egen makt och fri vilja och vill uttyda allting såsom naturligt, jag önskade, att du varit der och fått försöka din egen makt och fria vilja; jag är säker, att du slutligen skulle kommit på den tanken, att det finnes ändå någonting öfvernaturligt; att det likväl finnes andemakter.

Mina grannar gingo till mig och vakade öfver mig om nätterna, men ingen talade något Guds ord till mig, utan endast vaktade mig. Jag säger icke detta för att förolämpa dem, ty de trodde, att jag var vansinnig, och sådant anses icke för djefvulens verk, fastän det i sjelfva verket så är. Jag minnes nog den dagen, då jag kallade sådana anfäktningar för hufvud- eller hjertsjukdomar, och att sådant var bara naturligt. Jag tror annat nu.

Mina vänner sade mig, att jag ej skulle läsa så mycket, utan gå ut på fältet och arbeta och icke grubbla. Jag gjorde så; jag gick der ensam, arbetade och försökte låta bli tänka på saken, till dess jag tyckte, att hela helvetet var öfver mig, och syndamassorna tycktes komma som stora berg, vältrande öfver mig. Plågan blef så stor, att jag vid ett tillfälle gick in och sökte efter bössan, och hade jag funnit den, så hade jag säkert gjort slut på mitt lif, ty jag tänkte, då jag i alla fall måste till helvetet, så ökas mina plågor der med hvar dag, som jag går här och syndar. En dag, då jag som vanligt gick i mitt arbete under de förfärligaste qval, började det mot aftonen blifva för svårt. Då inbillade djefvulen mig, att de, som kommo och skulle vaka öfver mig om natten, ville taga lifvet af mig, men dertill kunde jag dock undergifvet svara: ske Guds vilja! — — —

De djefvulska anfäktningar, för hvilka jag ofta var utsatt, voro så många och vidunderliga, att de ej kunna beskrifvas. — — — — Såsom vi ingen lärare hade, skref jag till tvänne, som jag visste vara andens män, för att få någon tröst, men Herren stälde det så, att ingendera svarade mig. Då kom mitt samvete fram och sade: Ja, der har du din lön; du som så hatat och föraktat presterna, huru kan du vänta annat, än att de skola förakta dig igen? Jag vet ej hvad jag velat gifva, om en gudfruktig prest kommit till mig; dock tror jag ej, att jag skulle haft mycket förtroende för en ogudaktig, han måtte hafva varit så lärd som helst.

Herren visade mig då förunderligt den ena synden efter den andra och lät mig se och erfara dess vederstygglighet.

Två år hafva nu förflutit, sedan denna för mig så märkvärdiga tid började. Mitt lidande har visserligen varit stort, men jag tackar Gud för det, ty annars hade det en gång blifvit ett evigt lidande. Vål har jag sedan den tiden haft många mörka stunder och får ännu erfara, att djefvulen ej är död, men Gud ske låf, Herren låter ändå solen titta fram imellanåt. Ja, jag är glad att säga, att jag kan få böja mina knän vid sidan af min maka och, fastän med mycken svaghet, kunna börja kalla den gode Guden för Kristi skull min nådige Fader. Honom, den treenige Guden, vare pris och ära! Amen.”

I maj månad 1857 sammanträffade jag med Hedengran för första gången vid ett predikobesök, som jag gjorde i East Unions nybygge. Han hade då genomgått den svåra kamp, som han ofvanföre berättat, och var kommen till frid; men han syntes vara så rädd, att friden skulle störas, att han knapt vågade öppna sin mun i ett privat samtal. Det blef dock snart annorlunda; han läste Guds ord flitigt jämte Luthers skrifter och tillväxte märkbart i kunskap, i tro och frimodighet. Han hade visserligen icke gått i någon lärdomsskola; men han hade icke så litet af allmän bildning och beläsenhet, och derjämte hade han ett ljust förstånd. Detta kom till nytta, sedan Guds Ande fick omvända honom till tron på Kristus. Vid jultiden 1857 kom då varande kolportören, sedermera pastorn, P. Carlson till Union-nybygget och predikade derstädes en tid, hvarunder en temligen allmän väckelse uppstod. Derunder stärktes Hedengrans andliga lif och frimodighet, och han började så småningom att vid sammankomsterna aflägga vitnesbörd om sin Herre och Frälsare. Han visade från början af sitt andliga lif stark tillgifvenhet för den luterska läran och deremot fruktan och rädsla för alla falska läror. I ett bref, offentliggjordt i “Minnesota Posten” för 1858 nr 9, skrifver han om Union-nybygget: “Herrens Ande har börjat blåsa en lifgivande vind ibland oss, så att det börjat blifva ett gny bland de döda benen, och de, som fått besök af denna höga gästen, äro icke så få. Men de flesta af dessa äro ännu rykande vekar. Måtte Gud, som uti oss ett godt verk begynt hafver, äfven beskydda och fullborda det intill vår Herre Jesu Kristi dag! Den som kan, han bedje för oss. Ulfvarne i fårakläder hafva nog gjort och göra hvad de kunna att borttrycka och bortskrämma oss från enfalden i Kristus, men, Gud ske låf, Herren har bevarat oss och låtit

förförarne framstå i deras naturliga gestalt. — — — Jag ser nu, att det icke är nödvändigt att gå öfver vare sig till metodisternas eller baptisternas samfund för att få andligt lif och värme. Äfven i den s. k. döda luterska kyrkan kan man finna sann och lefvande kristendom.”

Sedan P. Carlson kom till Union-nybygget såsom dess pastor om sommaren 1858, flyttade Hedengran längre vesterut inåt skogen och satte sig ned vid en liten sjö, bygde ett hus derstädes och bodde i ett rum i den ena ändan; i den andra inrättade han ett kapell och började att predika om Herrens namn. Detta skedde naturligtvis med pastors och församlings vetskap och vilja, hvarjämte Hedengran var en af den nybildade församlingens diakoner. Det dröjde icke länge, förr än denna vestra del af nybygget blef organiserad till en särskild församling under namn af *Vestra Union*. Hedengrans kapell tjente i många år som kyrka och utgör nu pastorsboställe inom ofvan nämnda församling.

Såsom vi redan sett, kom han till Chisago Lake 1859. Derom så väl som om några följande tilldragelser yttrar han i en anteckning från år 1867: “Vid midsommartiden 1859, då pastor P. Carlson reste till Chisago Lake på besök, medföljde undertecknad dels för att helsa på bekanta, dels för att se platsen. Då nu pastor Carlson efter några dagars vistande derstädes var färdig att resa hem, hade jag äfven tänkt att följa med; men då jag såg den stora hungern ibland folket efter Guds ord och deras önskan, att jag skulle stanna någon tid ibland dem för att tala Guds ord, så beslöt jag att stanna några veckor. Såsom en olärd och i andliga ting ganska oerfaren lekman talade jag Guds ord i all enfald, både söndagar och söcknedagar, så mycket jag förmådde, och åhörare fattades icke, äfven under de brådaste sommardagarne. Ganska många voro dragne af Guds ord och sökte sin själs frälsning.

I augusti månad 1859 hölls sockenstämman för att kalla lärare, då äfven jag kom på förslaget, och af de 81 afgifna rösterna gäfvos mig de 80. Jag blef således vald och instälde mig i Chicago vid då instundande synodalmöte af Norra Ill.-synoden, och som synoden behagade att gifva mig license att förrätta det heliga predikoämbetet, så flyttade jag tillika med min familj till Chisago Lake i oktober och tillträdde mitt ansvarsfulla kall. Under de två första åren var stor andlig rörelse ibland folket. Herren kallade nästan på en hvar. Icke alla anammade ordet till frälsning, men många blefvo dock

uttagna utur mörksens väldighet och försatta uti Guds älsklige Sons rike. En barnslig enfald, frid, allvar, enighet och kärlek rådde ibland folket. År 1860 om våren vistades jag något hos pastor O. C. T. Andrén i Moline för att af honom blifva något handledd uti mina presterliga göromål, och i början af juni månad blef jag vid Augustana-synodens första sammanträde, som hölls i Wisconsin, prestvigd. — — — Om hösten 1861 insjuknade jag och blef oförmögen att förrätta predikoämbetet under 7 @ 8 månaders tid. En studerande vid namn G. R. Esping kom mig då till hjälp, men äfven han blef efter ett par månaders vistande härstädes sjuk och måste upphöra med att predika.

Församlingen blef sedan under vintern och våren månadligt besökt af konferensens prester.

Nåderegnet syntes nu hafva afstannat, och verldsligt sinne samt en afmattning i kristendomen begynte att visa sig."

Af de svåra strider, som uppkommo inom församlingen i synnerhet 1865 och 1866, den förra kallad "hexprocessen" och den senare "boställsstriden", led han utsägligt i sin själ. Under den tidigare delen af sin tjenstetid råkade han ock stundom att komma uti djupa andliga anfäktningar och mörker ända derhän, att han helt tviflade på sitt nådastånd, och detta kunde fortgå under rätt långa tider. Hvad som ofta föranledde dessa anfäktelser var de stränga fordringar han stälde på sig sjelf och upptäckten af sina brister i helgelse. Hans samvete var mycket ömtåligt, och i vissa afseenden måhända allt för öfverdrifvet. En gång t. ex., när han kom ridande förbi enkan Brage, kom hon ut till honom och med den innerligaste välmening lemnade honom en liten lönnsockerkaka och bad honom taga den med sig hem. Han tog den, men först sedan på qvällen började han tänka öfver, huru illa han hade gjort, som tagit kakan från den fattiga enkan. "Hurudan prest är du, som bär dig så åt och tager ifrån fattiga enkor hvad de så väl sjelfva behöfva", så ljöd det uti hans öron hela den sömnlösa natten, och så snart han kunde följande dag, red han till baka, mellan 3 och 4 mil, och återlemnade kakan. Och likväl var han icke den, som grundade sitt nådastånd och sin rättfärdighet inför Gud på sina gerningar eller på sin helgelse; ty försoningen i Kristus och rättfärdiggörelsen af tron dref han särdeles klart och flitigt, och detta af en lefvande erfarenhet. Herren höll honom fortfarande under korset, än på ett sätt, än på ett annat. Hans kroppshydda var bräck-

lig, och han led af hvarjehanda sjukdomar. Men derunder öfvades han märkligt i andlig insigt, i tron och i bönen. Hans hus var därför ett kärt tillhåll för verkligt bekymrade själar så väl som för de mera erfarne kristne. Det, som i synnerhet utmärkte hans andliga lif, var den barnsliga enfald och det obetingade sätt, hvarpå han trodde allt Guds ord, samt den barnsliga tillitsfullhet, som uttalade sig i hans böner. Hans kristliga åskådning var allt igenom den gammalluterska; för den nyare tidens andlighet och författare var han mera främmande. I ett afseende torde en del vilja påstå, att han var olutersk, nämligen i uppfattningen af vissa profetior, särskildt Johannes Uppenbarelse, ty han var i detta afseende kiliast; men han gick icke längre än Bengel, Roos, Fjellstedt och andra, som hafva räknats till den luterska kyrkans prydnader.

Såsom predikant var han uppbygglig. Om än hans predikningar icke kunna sägas vara några mönster, så voro de i sann bemärkelse uppbyggliga. Man kunde höra, att han var en predikant, som flitigt läste sin bibel och som hade läst den i Herrens fruktan och under bön. Derför voro hans predikningar kristligt kärnfulla för alla, som frågade efter kärna. Sökte man något annat, så voro de alls icke anslående.

För öfrigt, för att karaktärisera Hedengran, kan man säga, att han hade ett tänkande, forskande sinne, med en känsla, som anslogs af det sköna, särskildt musiken och sången. Han hade i barndomen lärt att spela orgel, och ville man se honom förklarad, sådant detta kan ske här på jorden, så var det, när han satt vid sin orgel, spelade och sjöng någon gammal kärnpsalm.

Rörande de yttre tilldragelserna och omständigheterna i hans lif, sedan han kom till Chisago Lake, får endast i största korthet nämnas, att under de första åren, medan hans krafter voro starkare, han besökte kringliggande församlingar och predikoplatser, såsom Taylor's Falls, Marine, Fish Lake, Cambridge m. fl. Han och hans familjs lefnadsvanor voro enkla, och de nöjde sig med det allra nödortftigaste. Icke heller gick det an för en prest under nybyggarelifvets allmänna torftighet att på något sätt utmärka sig framför allmänheten, så vida man icke ville utsätta sig för klander och lägga hinder i vägen för sin verksamhet. Derifrån kan man dock undantaga renlighet, som äfven den fattigaste, näst efter gudaktighet, opåtaladt må kunna eftersträfvä.

De senare åren af hans tjenstetid var han sjuklig och be-

höfde hjälp i sitt ämbete. Kringboende pastorer gjorde hvad de kunde, äfven fick han någon hjälp af åtskilliga skollärare inom församlingen. Sedan allt hopp om helsans förbättrande var ute, tog han ett kärleksfullt afsked från församlingen, hvilken han hade tjenat i omkring 14 år. Förhållandet mellan honom och församlingen var godt, och den senare beviljade honom \$300 årligen till underhåll, så länge han lefde. Ännu lefde han i 7 år i stillhet och lugn, men mycket anspråkslöst, dock aktad och älskad af alla rättsinniga inom och utom församlingen, och utgjorde nog dessa åren den lugnaste tid han haft på jorden. Fridfullt i tron på sin Frälsare inslumrade han i döden den 31 oktober 1880 i en ålder af 59 år, 4 månader och 27 dagar, och ligger hans stofthydda begrafven i den luterska församlingens grafgård nära kyrkan. Han öfverlefdes af hustru och 3 barn.

Hans utgifna skrifter äro:

“Är Sjundedagsadventisternas lära om tredje budet skriftenlig? Ur Guds ord besvarad”. 16 sidor, Red Wing, Minn., 1873 “Den betydelsefulla frågan: Är den Heliga Skrift sanning? Korteligen besvarad”. 126 sidor, Red Wing, 1879. — (En annan något äldre skrift, som handlar om profetiornas fullbordan, finnes ock; men jag kan nu icke lägga händerna på den. Dessutom har han flere längre artiklar i tidningar och tidskrifter).

Trettonde kapitlet.

Marine. — St. Paul. — Taylor's Falls. — Rusheby.

MARINE.

DETTA nybygge börjades omkring 3 mil i nordvest från den lilla byn Marine Mills vid St. Croix-floden, samma år som Chisago Lake börjades. Landet närmast floden är sandigt och backigt; men när man kommer ett par mil utifrån den samma, blir det jämnare, och jordmånen blir något bättre, dock i allmänhet mager. Trakten är naturligen en skogstrakt med några större och mindre sjöar och mossar. För öfrigt är landet någorlunda likt det i Chisago Lake. Afståndet mellan dessa nybyggen, då man räknar väglängden från hvarderas medelpunkt, är ungefär 14 mil.

De första och äldre svenskarne.

Daniel Nilsson från Norrbo i Helsingland med familj är, så vidt bekant är, den första svenska familj, som slog sig ned i denna trakt. Han kom öfver till Amerika med briggen Sofie 1850 och öfvervintrade i Moline. På våren 1851 stälde han kosan till Minnesota och kom direkt till Marine Mills. Om han då hade någon eller några af sitt resesällskap med sig, kan vara möjligt, men är icke bestämdt säkert. Men länge kan det icke hafva dröjt, förr än några kommo efter. Nilsson arbetade en tid för en amerikan i Marine Mills, och under tiden utsåg han sig en plats nära en liten sjö, som låg i kanten på en tjock skog, och der i den tjocka skogen slog han sig ned. Han var en sträfvig arbetare och en riktig skogshuggare. Derpå hade jag sett exempel vintern förut, då han på Rock River "bluffs" ett stycke från Moline på en liten tid högg och klöf 1,500 stycken ek-gärdsle för en ko, hvilken sedan hade äran att följa med till Minnesota. I den tjocka skogen på sin nya plats röjde han på några korta år upp ett betydligt stycke jord, timrade ett godt och rymligt hus på svenskt manér, bygde ladugård och loge och många andra hus. Han

hörde nämligen till det släktet, som gerna vill ha ett särskildt hus för hvarje särskild sak eller slag. Med ett ord, han var en ovanlig arbetare, och hela familjen deltog med honom uti hans flit. Gud välsignade dem ock med helsa och framgång, så att de efter några år befunno sig i ett välbergadt tillstånd. Detta ställe utgjorde i flera år samlingsplatsen för gudstjenster och härberge för besökande predikanter. I senare år flyttade familjen till Kandiyohi county och satte sig ned på vestra sidan af Green Lake, der Nilsson slutade sina dagar.

Nära honom bodde första åren en Englund från Enånger på samma sida af sjön. På södra sidan bodde någon tid en förnäm preussisk adelsman, som t. o. m. en gång skulle hafva varit Geheimeråd, men under 1848 års händelser kommit i onåd och rymt ur landet i likhet med så många andra tyskar den tiden. Hans namn var von Kustis eller något dylikt. De voro ett mycket städadt och beskedligt folk, och hans barn lärde sig äfven svenska, och någon af dem blef konfirmerad. Norr om sjön bodde Ohlin och några andra Medelpadsbor, och längre i vester, men senare tillkomne, bodde Anders Larson med familj från Enånger. Detta utgjorde den äldsta, först bebodda delen af nybygget. Många flere bodde der; men jag minnar mig nu icke deras namn. Sedan man lemnade Ohlins och vandrade efter en stig i nordlig eller nordvestlig riktning och kom dit, der kyrkan nu står, bodde en Olof Hansson från Skåne just på samma ställe, som utgjorde gårdsplanen för det gamla presthuset nere vid mossen. Fortsatte man sedan genom skogen i nordostlig riktning, träffade man på en gammal man från Blekinge, hvilken hette John Bengtson, nu länge sedan död.

Ändtligen kom man fram till Taylor's Falls-vägen omkring 6 mil norr om Marine Mills, der några från Kronobergs län hade satt sig ned och kallade sin plats Islycke. Der bodde Johannes Peterson, Erland Peterson m. fl. Denna norra del af nybygget blef senare bebodd; men redan 1854 bodde der bra många, och den blef med tiden den viktigaste delen af nybygget. De fleste af dem, som kommo till detta nybygge före 1860, torde hafva varit från Kronobergs län. Medellösa som de för det mesta voro eller med små tillgångar, hade våra landsmän här, såsom på många andra ställen, att utstå en hård kamp för att uppehålla lifvet och bryta sin bana i en karg natur genom nybyggarelifvets första år. Det fordrades mod, tålmod och ihärdighet för både män och kvinnor att

genomgå denna strid. Det är sant, der fans jagt och fiske, hvarigenom en del af de nödvändiga lefnadsbehofven kunde tillfredsställas; men denna näringskälla delades ofta med dem af indianerna, som icke voro långt borta.* Tillfällen till tjänster funnos dock i någon mån i timmerskogarne och på floden med timmerflottning och vid sågverken; men under tiden var det svårt för hustru och barn att reda sig, medan mannen var borta.

De kyrkliga angelägenheterna och organiserandet af den svenska ev. luterska församlingen.

Tidigt kom man äfven här att känna de religiösa behofven och att begrunda frågan, huru dessa skulle blifva tillfredsställda. Det är icke klart, hvilken religionslärare var den förste, som besökte nybygget; men det är sannolikt, att det var metodistpresten Agrelius, ty redan under sommaren 1854 hade han sitt hem derstädes och måste utan tvifvel hafva varit der förut, innan han flyttade dit. Någon metodistförsamling var dock icke ännu organiserad på platsen det året. I maj månad, i sammanhang med sin resa till Chisago Lake, besökte pastor Erl. Carlsson detta nybygge, predikade och höll nattvardsgång samt organiserade en ev. lutersk församling. Detta skedde i Daniel Nilssons hus. Huru många som förenade sig med församlingen och hvilka dessa voro, kan jag icke nu upplysa, ej heller hvilka som utsågos till de förste tjänstemännen. Den luterska folkmängden, stora och små, torde icke hafva öfverstigit 100 personer. En del af landsmännen hade redan fått sina sinnen förderfvade, så att de icke förenade sig med församlingen, och en del voro liknöjda för all religion. I allmänhet tycktes det, som om passande religiösa element saknades för uppbyggandet af en lifskraftig församling. Åtminstone såg det så ut för mig, då jag senare på sommaren 1854 besökte nybygget. Ej stort bättre såg det ut, då jag ett år senare åter var der.

Sedan Cederstam kom till Chisago Lake (våren 1855), besökte han Marine i regeln en söndag i månaden, ty denna församling hörde äfven till hans vidsträckta pastorat, och den första offentliga underrättelse han gaf om denna plats lyder så: "Landsmän, boende 3 mil vesterut från Marine Mills, Washington co., hafva länge känt behofvet af ett hus, hvaruti de söndagligen och vid andra tillfällen kunde samlas för

* Jämför Hemlandet, 1 årg. nr 6.

att uppbygga hvarandra i kristendom och gudsfruktan. All den stund alla hafva endast nödiga boningshus, så har det alltid medfört besvär och oro så väl för folket sjelft som ock för läraren vid de allmänna gudstjensterna. Hade de alla varit eniga, så hade de lätt kunnat uppbygga ett hus för detta ändamål; men såsom partiväsande alltid varit en dödlig fiende till sämja och endrägtighet, så har ock en allmän enighet i denna sak fått vingar och flugit långt bort från detta ställe. För några veckor sedan såg det därför ganska mörkt ut för dem, som vilja tillhöra endast ett kyrkosamfund, nämligen det luterska, och de syntes blifva tvungna att antingen hafva det så, som de hafva haft det hittills, eller ock förena sig med metodisterna och dem, som vilja vara allahanda. Endast få, de fleste af dem fattiga, voro beslutsamma nog att trots fattigdom och möda begynna på att skaffa timmer till ett hus. Imellertid hafva de varit lyckliga i sitt företag; ty nu hafva de timmer till huset och nära \$200 i subskription, så att de med möda och eget arbete hoppas snart nog hafva en liten kyrka. Två acres land äro skänkta till en kyrkoplan, och husets storlek skall blifva 30x20. Således med Guds hjälp hoppas vi snart hafva en kyrka ibland oss, hvilket vi önskat, allt sedan vi satte oss ned här, och det oaktadt alla bedrägrer af våra motståndare. Vi hafva icke någon beständig lärare ännu utom en söndag hvarje månad, då pastor Cederstam från Chisago Lake besöker oss; de öfriga söndagarne samlas vi likväl och uppmuntra hvarandra efter förmåga. En del går och hör metodistpresten Agrelius, som är bosatt här; dock hafva de fleste af dem, som vilja tillhöra vår luterska församling, beslutat att hålla sig vid ett och skilja sig ifrån det allahanda." Detta skrefs i maj 1856.*

Denna första kyrka i nybygget stod ett litet stycke söder om Daniel Nilssons hus på södra sidan af vägen. Den var ett enkelt stockhus, liknande en bättre hölada; men gjorde icke desto mindre samma nytta som ett präktigare hus och beagnades ända till omkring 1860 eller 1861. Få om någon i norra delen af nybygget deltog i dess uppförande, emedan man tyckte, att platsen för den samma låg för mycket åt den ena sidan. Då ny kyrkoplan ändtligen utsågs ungefär mitt imellan den norra och södra delen af nybygget vid Olof Hanssons plats, den enda, hvarom man kunde ena sig, blef den gamla kyrkan såld till ett distriktsskolhus, nedtagen och flyt-

* Jämför "Hemlandet", 2 årg. nr 9

tad längre åt öster och fick sin plats söder om den lilla sjön. Om jag ej misstager mig, kom den sedan i metodisternas händer, eller möjligen gjorde de blott bruk af huset för sina gudstjänster.

Den nya kyrkan uppfördes af "frame" 1861, och dess storlek var ungefär 50 fot lång och 36 fot bred och kostade omkring \$1,400. Den stod på grafgården midt emot den nu varande kyrkan på andra sidan om vägen.

I våra statistiska tabeller uppgifves året för församlingens organisation olika. I många år från Augustana-synodens början uppgafs det, att församlingen organiserades 1855; sedan, att detta skedde 1857. Sanna förhållandet är, att den, såsom vi sett, organiserades 1854; men pastor Cederstam omorganiserade den 1857.

Om pastoralvården.

En församling, och i synnerhet en nybildad församling, som länge kommer att sakna en stadig pastoralvård, eger icke de vilkor, som fordras för en god och sund utveckling. Detta vilkor saknades länge i Marine, och församlingen led mycket deraf. Under Cederstams tid i Chisago Lake och under Hedengrans två första år fick församlingen ungefär en gång i månaden besök af dessa pastorer; men denna församlingsvård var otillräcklig. Under vakansen i Chisago Lake från våren 1858 till hösten 1859 besökte Borén, Beckman och P. Carlson platsen. Under tiden arbetade predikanter af andra bekännelser derstädes, ökade oenigheten och oron i sinnena. Under 1859 — 1861 uppehöll den förr omtalade Bergenlund sig här, höll skola och predikade och väckte i början åtminstone ett slags entusiasm bland folket. En gång, då P. Carlson kom dit på besök, råkade han ut för Bergenlunds vrede. En häftig strid uppstod i skogen vid den gamla kyrkan; Carlson ansåg det onyttigt att disputeras och ville gå, men B. sprang efter honom och skrek med full hals och sade bland annat: "Jag frågar icke efter de symboliska böckerna; jag kastar hela luntan åt h—!" Men snart blef man nöjd af B:s tjänst och var glad, när han lemnade platsen.

Icke förr än 1863 fick församlingen en stadigvarande pastor på platsen; men olyckligtvis kom han att flytta derifrån allt för snart. Att församlingen under så ogynsamma omständigheter ändå hölls vid lif och icke alldeles dog ut är ett bevis på Guds omsorg. Väl fans på den tiden icke många

kännetecken i allmänhet på en varmare kristendom; men på botten hos de fleste låg dock känslan af ett andligt behof, som på många sätt uttalade sig; och der och hvar funnos enskilda själar, som icke blott sörjde uppriktigt öfver Josefs skada, utan som äfven togo sin salighetssak på allvar. Man kan dock säga, att denna församlings ljusare tidsskiften komma först med senare år. I Marine Mills fans då ingen församling; men några få svenska familjer hade satt sig ned derstädes före 1860, bland hvilka troligen smeden O. Westergren var en.

År 1860 hade församlingen i Marine 75 kommunikanter, och de löpande utgifterna för året voro omkring \$200. Hela svenska folkmängden i nybygget torde ej hafva öfverstigit 300.

TAYLOR'S FALLS.

Denna i en nordlig, vildt romantisk natur belägna stad vid St. Croix-fallen af samma flod hade som nogast börjat bebyggas, när svenskarne först kommo till dessa trakter. Det dröjde dock länge, innan några svenska familjer satte sig ned här, och rätt många hafva de aldrig varit. Men efter som här fans en församling, då Augustana-synoden organiserades, så må några ord sägas om den samma. Dess stiftelseår är 1860. Intill den tiden utgjorde platsen ett predikoannex till Chisago Lake, och sedan till 1872 utgjorde den en annexförsamling till och stod under pastors i Chisago Lake vård. De, som utgjorde de fleste medlemmarne i denna lilla församling då, och förhållandet är väl ännu i hufvudsak det samma, voro de svenske farmare, som hade slagit sig ned i skogen omkring 2 mil vester om staden åt Chisago Lake till. Bland de tidigaste af dessa var utan tvifvel P. Viklund och hans släktingar, som vi redan äro bekanta med från Moline och Chisago Lake. Sedermera kommo vagnmakaren A. Anderson, känd från St. Charles, Ill., som flyttade in till staden efter någon tid, och hans måg Daniel Fredin, den senare från Hassela i Helsingland, Tufve från Skåne m. fl. Dit kan ock räknas Fred. Lammars, tysk till börden måg till Daniel Nilsson i Marine, hvilken sedan flyttade till Marine.

1860 organiserade Hedengran en församling af 24 kommunikanter, och en liten kyrka af frame bygdes i vestra stadskanten. Församlingen har allt sedan egt bestånd, men på grund af den fåtaliga befolkningen icke vunnit någon vidare utveckling.

RUSHEBY.

Denna plats låg 30 mil norr om Taylor's Falls, omkring 20 mil rakt i norr från Chisago Lake, eller i Town 37 N. of R. 21 i Chisago co., och måste hafva varit i närheten af nu varande Rush City.

På hösten 1856 reste några svenskar från trakten af La Fayette, Indiana, upp till denna plats och satte sig derstädes i vilda skogen. Bland dessa voro Gustaf Westman från Vireda, Frans och Fredrik Björklund från Grenna, Jonas Lindwall från Adelöf med deras familjer, m. fl. Senare kommo P. Berg och hustru från Madesjö och brodern Johannes Berg dit m. fl. Af dessa ursprunglige nybyggare flyttade de allra fleste derifrån efter längre eller kortare tid och bo nu på skilda trakter eller äro döde. Måhända är John Berg den ende af dessa förste, som ännu är qvar i trakten; men andre kommo sedermera dit i stället.

Några upplysningar om platsen vid nybyggets början lemnar ett bref af G. Westman, dagtecknadt Rusheby den 3 maj 1857, i hvilket det heter: "I lekamligt afseende finna vi oss väl belåtna, men den bästa delen saknas bland oss, nämligen Guds ords förkunnande, hvilket gör lifvet tungt. Vi tänkte, då vi slog oss ned här, att vi snart nog skulle kunna få oss en kyrka och lärare, men nu se vi, att det ej kan ske, emedan vi äro ganska få, och den lilla hopen är delad, i det att somliga hafva kärlek för baptismen och andra sjelfism. För det andra upptages landet här omkring af främmande nationers folk, så att de hafva alldeles kringränt oss. Orsaken, hvarför landet upptages så fort, kan jag ej förstå. Många hafva upptagit land midt i vintern utan att fråga efter, hurudant det är. Då vi kommo hit förliden höst, var det här omkring mycket oupptaget land; nu är här litet eller intet. Om platsens läge får jag nämna följande. 'Townshipet' är 37 North of Range 21, Chisago co. Mitt 'claim' är uti sec. 27, belägen $\frac{3}{4}$ mil från guvernementsvägen, som är anlagd från Taylor's Falls till Superior City. Här är utmärkt godt och vackert land. — Jag hoppas, att, så fort landet här omkring blir upptaget, man då får tillfälle att sälja, den som så önskar. Några hafva redan sålt och fått bra betaldt. Här skall äfven läggas ut stadsplats (Rush City?). Stora arbetsförtjenster gifvas under vintertiden i skogarne och om våren och sommaren med timmerflottning på floden (St. Croix).

Vintern har varit mycket sträng med ovanligt mycket snö. Födan är och har varit ganska dyr; mjöl \$12—\$15 tunn, fläsk 20 cts pr skålpund, potatis \$1 per bush. etc. Vi hafva omkring 20 mil till svenska nybygget vid Chisago Lake, då man tager vägen öfver Sunrise, men den vägen kan man icke färdas med åkdon. — — Endast vid ett par tillfällen hafva vi hört Guds ord förkunnas af pastor Cederstam. Vi tänka med saknad på Indiana; der voro äfven olägenheter, men der var ändå ofta tillfälle att få höra Guds ord förkunnas. — — — Jag har talat med en svensk dräng, som bor i Superior City, Wis., han sade, att der voro 25 svenska drängar samt 3 à 4 familjer, som flyttat dit i vinter.”

Det var ingen lätt sak för våra predikanter att besöka denna då undangömda vrå af verlden; men landsmännens nödrop tvingade dem ut. Så besökte Cederstam först platsen några gånger, stundom till fots, men måste göra det nästan med lifsfara och med skada för helsan. På hösten 1858 besökte pastor Borén platsen. Sedan gjorde Hedengran några besök derstädes och organiserade församling 1860 med 11 kommunikanter. Tidigt på våren 1861 gjorde jag ett besök derstädes och fick då erfara, att en resa till Rusheby icke var just någon lustfärd. Det råkade vara i sjelfva vårflödet, och der var mycket snö och vatten stycketals på de mer än dåliga vägarne. På sina ställen lågo kafvelbroarna och flöto på vattnet, men som jag hade en blind häst, som fullkomligt litade på kuskens ledning, så gick det an att komma öfver, annars hade det nog ej gått. Dagen var redan förliden, innan jag hann fram, och det var ytterst svårt att i den tjocka skogen, smutsen, vattnet och mörkret leta sig fram till nybyggarnes hyddor. Följande dag hölls gudstjenst hos P. Berg (nu i Spring Garden), och det var en syn att se den glädje, hvarmed det stackars folket samlades till gudstjenst. De fleste kommo till fots i det besvärliga väglaget; några åkte på veddrögar efter oxar i smuts och vatten, som gick upp till deras sittplatser: alla ville vara med. Det gifves en tid i hvarje nybygges historia, då en sådan hunger efter Guds ord mer och mindre gifver sig till känna, och då är det rätta tiden att börja andlig verksamhet; men går den tiden öfver och folket får komma in i vanan att vara utan ordets och sakramentens förvaltning, så blifva sinnena hårda och oemottagliga för andliga intryck, och den andliga marken blir mycket stenbunden.

Denna lilla församling fick ej något långvarigt bestånd, efter som de allra fleste nybyggarna flyttade derifrån; men efter några år inkommo andra, och med tiden blef der två svenska församlingar i denna trakt, nämligen i Rush Lake, organiserad 1870, och i Rush City 1876.

ST. PAUL, MINN.

Denna stad, som vid början af den svenska invandringen till Minnesota, icke hade mer än mellan ett och två tusen invånare, hvilka, enligt mamsell Bremers uttryck, bodde som de kunde i de mest brokiga och primitiva hus, har på mindre än 40 år vuxit upp till en ståtlig stad med nära 200,000 invånare. Detta är ett stort under för dem, som sågo platsen i sin begynnelse och som se den nu. Hela den delen af staden, der den första svenska luterska kyrkan nu står, var ännu 1854 en ekskog, som sträckte sig strövis ända till Stillwater, och der förut voro höga backar är marken nu jämn och utgör de mest ståtligt bebyggda stadsdelar. Man måste tillstå, att J. W. Bonds "vision" rörande St. Paul och Minnesota i hans "Minnesota and its Resources" af 1853, som då ansågs så fantastisk, har i många delar mer än förverkligats.

De första svenskarne i St. Paul.

N. P. Ofelt, nu boende i Vasa, Goodhue co., har lemnat följande uppgifter rörande de första svenskarne i St. Paul. Hr Ofelt från Färlöf i Kristianstads län reste till Amerika i maj 1852 och anlände till Boston den 17 juli samma år. I sällskap med honom från Sverge voro: Johan Johanson och tre barn från Östergötland; Swen Rosenquist och familj, skomakare från Lund, bodde en tid som farmare i närheten af Afton, men bor nu i River Falls, Wis.; Nils Nyberg, skomakare från Färlöf, och Carl Bjärstedt från samma socken, hvilka voro ungkarlar. Från Boston kom Henry Russel med familj i sällskapet. R. hade då bott i Boston i 12 år; han hade utgått som sjöman. Vidare kom J. Tidlund med familj från Västergötland. Han hade kommit öfver året förut. Dessa bägge män voro skräddare. I Chicago förenade sig med sällskapet en skräddare från Västergötland, som hette Ringdahl, samt en annan man från samma trakt, som hette P. M. Andersson och hade kommit till Amerika året förut. Alla dessa tågade nu till St. Paul och stannade der den första vintern. Före dem funnos i St. Paul två svenskar, men icke heller mer än två,

så vidt Ofelt vet. Dessa voro Nils Nilson från Östergötland, eller "doktors Nils", som han kallades, emedan han var dräng hos doktor Sweeney, och bekant från Red Wing-historien, samt A. J. Ekman, som troligen varit handlande eller någon affärsman i Göteborg och sades hafva rymt derifrån. Han dog omkring 1856. Desse voro således de första svenskarne i St. Paul.

Samma år (1852) träffade Ofelt den förut omtalte förste svensken i Minnesota, Fahlström, hvilken sade, att han då hade varit här 27 år; att han varit två gånger gift, båda gångerna med indianskor; att han kunde tala 7 språk; att han hade en svensk bibel samt att han funnit sin Frälsare vid Minnesotafloden. Han talade svenska någorlunda begripligt; men en del ord hade han glömt bort. 1853 kommo många svenskar i synnerhet från Östergötland. Bland dem, som kommo det året, erinrar Ofelt sig skraddaren Johan Johansson från Umeå; snickaren John Johnson, nu i Galesburg, samt presten Agrelius. Vid den tiden blefvo Tidlund och Russel ifriga metodister.

De kyrkliga angelägenheterna och den luterska församlingens organisation och historia till 1860.

Det är möjligt, att G. Unonius vid sitt besök i Chisago Lake 1852 äfven i St. Paul hade möte med svenskarne för religiösa ändamål; men derom sakna vi underrättelse. Deremot är det visst, att metodistpredikanterna Agrelius och Tidlund hade verkat derstädes, innan någon lutersk prest hade besökt platsen. Den första underrättelse vi hafva om åtgärden för upprättandet af en svensk lutersk församling i St. Paul utgöres af följande skrifvelse, som jag här i sin helhet inför:

"St. Paul, Minnesota Terr., den 15 mars 1854.

Pastor T. N. Hasselquist!

Vi taga oss friheten att vända oss till eder för att erhålla upplysning om en sak af stor betydelse för oss skandinaver, som bo här i St. Paul. Söndagen den 26 februari egde ett allmänt möte af svenskar och norrmän rum, vid hvilket en skandinavisk lutersk församling organiserades och undertecknade valdes till trustees för den samma.

Men vår församling är dock utan pastor, ett stort behof, som det är vår förnämsta plikt att söka uppfylla. På förslag af en af församlingens medlemmar, Frank Mobeck, taga vi oss

friheten att vända oss till eder för att erhålla råd och upplysningar om detta ämne. Här äro visserligen två skandinaviska prester, pastor Agrelius och herr Tidlund, f. d. skraddare och nyligen förordnad till predikant; men såsom desse tillhöra den metodistiska bekvännelsen och såsom vi icke önska att blifva medlemmar af deras kyrka och mycket mindre att lemna vår goda gamla ev. luterska lära, i hvilken våra fäder i vårt fosterland under århundraden hafva lefvat i fromhet och saligen dött och hvilken lära vi sjelfva en gång inför Gud och församlingen frivilligt förklarade att villigt och uppriktigt bekänna i alla våra dagar, så är det högligen viktigt för oss att erhålla en nitisk pastor, ju förr desto hellre, som kan predika Guds ord, såsom vi varit vana att höra det, och som kan uppföstra barnen, så att de må få en säker grund i vår heliga tro.

Vi anse det såsom viktigt att nämna, att den skandinaviska befolkningen i Minnesota antages uppgå till omkring 600; nämligen i nybygget vid Chisago Lake 200, i Marine 100, i St. Paul 150, spridda på andra platser 150.* Af dessa hafva endast få förenat sig med metodisterna. Så vidt vi känna, har ännu ingen ev. lutersk prest blifvit stationerad i Minnesota. Vi äro okunniga om till hvilken myndighet vi böra vända oss för att erhålla en pastor; därför bedja vi eder att hjälpa oss med denna sak och att framställa vårt behof och vår önskan på rätt plats. I afseende på en prests underhåll hafva vi det uppmuntrande hoppet att från det Amerikanska hemmissionssällskapet erhålla ett understöd af från 300 till 500 dollars. Dessutom hafva vi tilljudit våra landsmän vid Chisago Lake att hafva prest tillsammans med oss och att deltaga i hans underhåll, till dess att våra församlingar hvar för sig blifva mäktiga att underhålla hvar sin pastor. Ofvan nämnda understöd tillika med hvad hvar och en efter sin förmåga kan bidraga borde blifva tillräckligt för att aflöna en prest med måttliga anspråk.

Vi ville ock framställa vår hjertliga önskan och begäran, att ni ville besöka oss så snart som möjligt, om det står i eder förmåga, samt stanna här ibland oss för någon tid. Der äro många orsaker, hvarför, vi önska, att ni skulle komma hit. Den förnämsta är, att vi kunde få ett tillfälle att blifva uppbyggde af edra lärorika predikningar och att få vårt nit för religion och kyrka uppvärmdt, hvilket eljes i brist på lärare är benäget

* Denna uppgift måste afse hufvudsakligen svenskarne i Minnesota och norrmännen endast i St. Paul. Deremot kan den icke innefatta det rätt betydliga antal af norrmän, som redan då funnos bosatta i södra delen af Minnesota.

att afsvalna. Vi gå imellertid tillsammans och läsa våra postillor, men skola vi nödgas att länge vara utan prest, så komma visserligen många att lemna oss och förena sig med de fanatiska metodisterna, och vår församling kommer sålunda att blifva upplöst. Men eder närvaro, äfven om den blir kort, skall, så tro vi, göra mycket för att föröka och befrämja församlingens framgång. Det är med glädje vi kunna nämna, att vår församling, som vid sin organisation endast hade 21, har nu allaredan förökats till 72 medlemmar, och många andra hafva förklarat, att de önska förena sig med oss. Förvisade om edert nit för religionen och den luterska kyrkan, hafva vi vågat för eder framställa dessa våra önskningsar samt bedja eder om ett skyndsamt svar. Tillönskande eder Guds nåd och välsignelse, teckna vi å församlingens vägnar

ödmjukligen

FRANK MOBECK, C. J. LINDSTRÖM, C. A. HEDENGRAN,
P. M. ANDERSSON, A. J. EKMÄN”.

Tre af dessa äro bekanta. Fr. Mobeck flyttade till Chisago Lake; C. A. Hedengran (sedermera prest) flyttade på sommaren samma år till East Union; A. J. Ekman, som varit handlande i Göteborg och som synes hafva fört pennan, dog icke långt derefter. Skrifvelsen väckte mycket deltagande i Illinois och manade pastorerna der att upptaga missionen i Minnesota. Då det var bekant, att pastor E. Carlsson hade lofvat göra en missionsresa till Chisago Lake, så ville pastor Hasselquist icke gå honom i förväg, utan uppsköt sin resa till längre fram.

Vi känna redan Carlssons resa till Minnesota i april och maj 1854. Den 6 maj vid ett allmänt möte af skandinaver organiserade han en skandinavisk ev. lut. församling, som allt sedan, fastän under många växlingar och pröfningar, har egt bestånd. Men hvad blef det af den förra organisationen? Derom upplyser protokollet öfver mötet den 6 maj, der det heter: "I och omkring St. Paul boende skandinaver af ev. luterska trosbekännelsen, hvilka känt djupt behof af kyrklig förening och ordnad kyrkoväsende samt liflig önskan att få detta behof afhulpet, hade i och för detta ändamål den 26 februari detta år hållit ett allmänt möte, vid hvilket man beslutade att organisera en menighet under namn af *den skandinaviskt evangeliskt luterska församlingen af St. Paul*. Anteckning af medlemmar skedde, hviikas antal för närvarande uppgår till 76, och blefvo vid samma tillfälle följande utsedda

till församlingens föreståndare, nämligen Frank Mobeck, C. A. Hedengran, C. Lindström, P. Andersson, C. Sörensen, Julius Jansen. Men emedan ingen konstitution för församlingen ännu blifvit uppsatt och antagen, hade ett nytt sammanträde till denna dag blifvit utlyst att hållas för att öfverenskomma om församlingens karaktär såsom evangeliskt lutersk, om sättet för medlemmars ytterligare emottagande m. m., hörande till församlingens välgång och fromma, och blefvo härvid följande beslut fattade." Dessa beslut utgjorde de vanliga organisationsartiklar, som pastor Carlsson gjorde bruk af vid bildandet af församlingar och som hafva blifvit anförda på andra ställen.* Vidare heter det i nämnda protokoll: "För kommande året valdes tre trustees, nämligen C. Sörensen, Julius Jansen, C. A. Hedengran, samt tre deacons, nämligen Frank Mobeck, J. P. Andersson, C. Lindström. Såsom församlingens "sexton" och sekreterare blef A. J. Ekman utsedd.

Som församlingen är i största behof af egen själasörjare, var det alla närvarandes enhälliga beslut att uppdraga åt luterske pastorn E. Carlsson från Chicago, som för tillfället gjorde ett besök hos sina trosbröder här, att genom bref till teol. doktor P. Fjellstedt i Lund öfversända församlingens kallelse till prestmannen pastor C. M. Swensson af Vexjö stift med begäran, att han ville komma och öfvertaga den andliga ledningen och vården af den nybildade församlingen. I stället för att direkt vända sig till pastor Swensson ansågs lämpligast vända sig i denna viktiga fråga till doktor Fjellstedt, på det att, om öofvervinneliga hinder skulle göra det för pastor Swensson omöjligt emottaga kallelsen, den då genom Fjellstedt må blifva stäld till annan prestman, hvilken han kan pröfva tjenlig för denna viktiga plats. Pastor Carlsson lofvade att uppsätta kallelse och uppläsa den för församlingen måndags aftonen den 8 dennes, vid hvilket tillfälle protokollet skall justeras. Församlingen vill imellertid förena sig i trogna och trägna böner, att öfverherden i nåd ville snarligen sända dem en trogen och snäll skaffare".

Undertecknad af "Erl. Carlsson på begäran för tillfället ordförande. A. J. Ekman, sekreterare".

Den 27 maj hölls ny stämma, hvarvid ofvanstående protokoll blef justerad. Således kunde icke detta ske "den 8 dennes," såsom var bestämdt. Derjämte var det andra frågor,

* Se historiken öfver Immanuelsförsamlingen i Chicago och mera fullständigt i historiken öfver församlingen i Indiana.

framställda af de norska medlemmarne, som skulle behandlas och afgöras. De beslut, som fattades vid detta möte, voro: Att offentlig gudstjenst skulle hållas hvarje söndags förmiddag och hvarje söndags qväll; att hvarannan uppbyggelse skulle hållas på svenska språket och hvarannan på norska; att som för närvarande ingen deacon af norska eller danska nationen finnes invald, så invaldes herr P. E. Löme(?) att, tills annorlunda varder förordnad, förrätta deacons-tjensten vid de norska uppbyggelserna; att uppbyggelsen i afton hålles på norska språket samt sedan fortgår enligt som ofvan beslutadt; att på det församlingens ekonomiska behof må kunna uppfyllas, en eller flera kollekter efter omständigheternas påträngande i hvarje månad uppbäras; att tvänne subskriptioner uppbäras årligen, den första i maj, den andra i oktober, för bildandet af en kyrkokassa. "Uppläst, justeradt och godkänt den 18 juni 1854, å församlingens vägnar intyga, Frank Mobeck, Carl J. Sörensen, P. J. Andersson, Andreas Andersson, C. J. Lindström".

Då jag vid samma tid för första gången besökte St. Paul, vill jag ur mina minnen meddela läsaren följande intryck af platsen och svenskarne derstädes vid denna tid. Den 21 maj efter fulla 6 dagars färd från Moline anlände jag till St. Paul. Högt och tort på den framskjutande sandstensklippan låg denna lilla, pigga stad med 6,000 invånare, fem år gammal, och blickade sig omkring i den då nästan okända, omgifvande verlden, utan att ana hvad den en gång skulle blifva. Det var söndags eftermiddag; några landsmän träffades vid landningen. Af dem fick jag veta, att pastor Carlsson redan varit der och stiftat församling och väntades dit igen på återresan. De anmodade mig att predika på aftonen och ledsagade mig till Frank Mobeck. Gudstjensten hölls i ett primitivt skolhus på Jacksongatan, hvilken gata då var föga eller intet bebyggd ofvan sjunde gatan. Rätt många voro närvarande, och de syntes vara glada och förhoppningsfulla.*

Från den 27 maj 1854 till den 18 mars 1855 hölls troligen ingen församlingsstämma, åtminstone finnes intet protokoll, som utvisar det; men sist nämnda dag hölls stämma, hvarvid följande beslut fattades: "Att A. J. Ekman skulle vara ordförande; att som herr Julius Jansen hade frångått sin befattning som trustee, herr J. A. Hellström väljes i hans ställe;

* Jämför ock min artikel i Korsbaneret för 1888. Der förekommer ett felaktigt datum, som här ofvan är rättadt.

likaledes att som C. A. Hedengran redan förliden sommar hade afflyttat, herr J. P. Schönbeck väljes i hans ställe som trustee tills vidare,* att församlingens trustees å dess vägnar göra ackord och afsluta köp af en stadslott i St. Paul, hvarpå framdeles kunde blifva bygd en kyrka; att den af hr Vital Guerrin för detta ändamål erbjudna lott, n:o 6 i block 20, ansågs vara passande, priset var \$300 och betalningsvilkoren goda; att penningar för detta ändamål insamlas genom subskription, hvilken redan förut hade börjat och på hvilken så mycket var inne i kontant, att man kunde göra första afbetalningen, \$50; att trustees, för så vidt de fordrade det, skulle hafva rätt att för sin tidsspillan af församlingen uppbära en dollar för dagen." Protokollet är undertecknad af A. J. Ekman, ordförande — han var också sekreterare — "uppläst, justeradt och stadfäst denna dag i församlingens närvaro, intyga, St. Paul den 25 mars 1855, Frank Mobeck, A. J. Hellström, J. P. Ofelt."

Men af det beslutade köpet af kyrkotomt blef dock ingenting. Litet penningar för ändamålet fans väl i kassan; men de blefvo så godt som förlorade genom omständigheter, som längre fram skola omtalas. Från denna tid började svenskarne att utflytta från St. Paul och söka sig hem på olika ställen på landet, der nybyggen redan funnos eller uppstodo; endast några få af församlingens ursprungliga medlemmar funnos kvar, och församlingen var hardt nära upplöst. Dertill bidrog ock förnämligast, att församlingen saknade nödig pastoralvård. Då pastor P. A. Cederstam sändes till Chisago Lake, så var det meningen, att St. Paul ock skulle räknas till hans pastorat; men det var omöjligt för honom att göra något mera för platsen än tillfälliga besök. Någon gång besökte någon annan prest församlingen, såsom Esbjörn, E. Carlsson och E. Norelius; men detta var otillräckligt. Under tiden hade flere nya familjer, mest norska och danska, kommit till staden, bland hvilka funnos en del egna hufvuden och på samma gång sympatiserande med "synoden för den norska luterska kyrkan i Amerika". Desse sökte att omgestalta den svaga församlingen efter sitt sinne, men de gingo så fintligt till väga, att dess medlemmar i början intet ondt anade. En räcka af 10 möten höllos från den 29 november 1857 till den 13 maj 1858, vid hvilka det gradvis utvecklades, hvarthän de ville.

* Herr Schönbeck har i många år varit bosatt i Scandian Grove, och Hellström flyttade till East Union.

Den ursprungliga församlingens protokollsbok användes, och mötesförhandlingarna inskrefvos under rubriken: "Protocol fört ved möderne af en Foreening til at organisere et Scandinavisk evangelisk lutherisk Kirke-Samfund i St. Paul, Minnesota Terr." Vid dessa möten fungerade en P. Lund för det mesta som ordförande och C. Lipke som sekreterare. Bland den ursprungliga församlingens medlemmar, som bevistade dessa möten, finner man namnen John Johnsson, Johan Johansson, Marten Nilsen och Andrew Eriksson. Någon gång var den tyske luterske pastorn, den gamle missionären fader Heyer, närvarande och sökte att meddela sina råd. Ändtligen blef man den 13 maj 1858 färdig med en konstitution, som fullt uppenbarade hvad usurpatörerna hade i sigte. Detta synes hafva föranlett den ursprungliga församlingen att kalla en stämma till den 17 maj 1858 för att taga de mått och steg, som voro af nöden. Vid denna stämma var pastor Cederstam ordförande, och som den kan anses såsom det medel, som räddade församlingens tillvaro, förtjenar det att anföra största delen af protokollet, som Cederstam sjelf uppsatt. Efter mötets öppnande heter det: "Derefter upplästes af ordföranden inbjudningen till detta möte, som var af följande lydelse: Kungörelse! Vi undertecknade få härmed tillkännagifva, att efter som vi icke kunna erkänna den församlingskonstitution, som antogs på mötet förliden fredagsafton hos herr Jørgensen, till följd deraf, att den förbjuder presterna tillhörande norra Illinois-synoden att tala eller predika, så få vi härmed inbjuda alla skandinaver här i St. Paul, som med oss önska arbeta för att uppbygga en ren(?) lutersk församling icke allenast till namnet och formen utan äfven till anden, att med oss sammanträda hos mr Johansson i morgon afton måndagen den 17 dennes kl. $\frac{1}{2}$ 8 e. m. för att med hvarandra öfverlägga om hvad vi hafva att göra för att befordra sakens framgång och väl. St. Paul den 15 maj 1858. John Johansson, Johan Johansson, M. Nilsen".

Diskussionen öfver ämnet ledde till följande resultat: "Denna församling, som stiftades den 6 maj 1854 af luterske pastorn E. Carlsson från Chicago, Ill., har från början varit utan lärarevård, undantagande ett och annat besök af de svenske presterna, dels här i Minnesota, dels i Illinois. Och efter som större delen af denna församlings medlemmar har flyttat här ifrån och ganska få skandinaver hafva uppehållit sig här den senare tiden, så hade församlingens upprätthållan-

de blifvit försummadt längre än som bort ske; dock hafva alltid de qvarstående medlemmarna hållit offentlig gudstjänst nästan oafbrutet hvarje söndag, jämte möten i veckan, då det kunnat ske, hvilka sammankomster hafva blifvit mer och mindre besökta. Förliden höst fans antalet af skandinaver hafva förökats här i St. Paul med några norska och danska familjer, som syntes intressera sig för vårt fattiga Sion, och ett allmänt möte blef sammankalladt i och för ordnandet af de kyrkliga angelägenheterna. Flera möten hafva blifvit hållna förliden vinter för detta ändamål. Men någon tvist mellan församlingsmedlemmarne och desse senare hit ankomna skandinaver har från början egt rum, icke om församlingens tro och bekännelse, utan om hvilken synod församlingen skulle formligen sluta sig till; dock hafva församlingens medlemmar hyst hopp om förening, hvarför de deltagit i dessa möten hittills. Ett möte hölls hos mr Jörgensen den sistlidne 13 denes, då några af de förut nämnda skandinaver, utan att på något föregående möte dertill hafva fått något uppdrag, framlade en konstitution (förslag), som de ovillkorligt fordrade skulle antagas af församlingens medlemmar tillika med dem. Och såsom en af de oföränderliga artiklarne innehöll, att prester, tillhörande norra Illinois-synoden, aldrig skulle tillåtas att tala eller predika inom denna församling eller hafva den minsta beröring med den samma, så ansågo denna församlings medlemmar, att församlingen icke på något vilkor bör antaga en sådan lag: först emedan vi anse den vara okristlig och stridande mot detta lands frihet (ett dåligt argument); all den stund det är väl bekant, att presterna, tillhörande norra Illinois-synoden, tillåtas, äfven enligt synodens beslut, att tro och lära i enlighet med den luterska kyrkans ursprungliga bekännelse, hvilken denna församling antagit; för det andra emedan denna församling organiserades eller bildades af pastor E. Carlsson, som då var och ännu är i förening med denna synod, och emedan presterna af denna synod äro de ende, som försökt göra något för församlingens bästa: derför anse vi okristligt att utestänga dessa lärare från församlingen, i synnerhet så länge den är utan lärarevård och de vilja besöka oss. Då nu de, som uppsatt och vilja genomdrifva denna konstitution, icke det minsta vilja ändra den samma, och då dessa personer aldrig blifvit upptagna som medlemmar i denna församling enligt dess konstitution, så beslutades derför enhälligt att församlingen tills vidare vill vidblifva den konstitution, som an-

togs af församlingen den 6 maj 1854. Vidare beslöts, att församlingen väljer två deacons för ett år, och dertill invaldes Johan Johansson och John Johnsson; att församlingen skall inkorporeras enligt statens lagar så fort ske kan." — Protokollet upplästes och justerades vid nästa möte, som hölls den 24 derpå följande maj.

Vid sist nämnda möte, som hölls i Martin Nilsens hus, synes det, som om Johan Johansson var ordförande och John Johnsson sekreterare. Tvänne beslut fattades nämligen, att de personer, som vilja tillhöra denna församling, böra inskrifva sina namn i kyrkoboken och att församlingens namn bör ändras till Första skandinaviska ev. lut. församlingen i St. Paul. Följande personer antecknade sina namn såsom församlingsmedlemmar: John Johnsson och hustru Kristina samt döttrarna Emma och Charlotta Maria, Johan Johansson och hustru Hedvig C.; Martin Nilsen och hustru Kristina och dotter Lovisa Kristina; Håkan Olsson, Bengt Jönsson; T. Nygren. Man ser här af, att församlingen var ganska liten. Om dessa familjer och personer kan följande meddelas: John Johnsson, en systerson till doktor Hasselquist, flyttade fram på 60-talet till Galesburg och lefver der ännu. Johan Johansson och hans hustru äro båda döda. Johansson var född i Umeå, men hade arbetat som skräddarmästare i Stockholm i många år. Han hörde till de norrländske Lutherläsarne, var broder till bokhandlaren Johansson i Umeå, och till Johansson, en framstående skräddarmästare i Hull, England. Han var församlingens föreståndare under hela dess vakanstid och hade förmåga att leda uppbyggelsen, var ock mycket tjenstaktig mot nykomne landsmän. Mot slutet af kriget kom han på obestånd och kunde ej redovisa för hos honom deponerade medel, hvarför han lagsöktes och kom på häkte en tid. Om hans brott än icke kan sägas hafva varit en öfverlagd handling, var det dock en följd af ett verkligt syndafall. Han kom sedan uti den djupaste ånger, men ock till en sann upprättelse; hans återstående dagar blefvo betecknade med de gräsligaste plågor. Han fick nämligen kräfta i fötterna, som tum för tum förtärdes. Hans plågorop blefvo så svåra, att man nödgades att bygga en liten stuga för sig sjelf åt honom långt från andra hus, och der slutade han sina dagar på 70-talet i en fast förtröstan på Guds förlåtande nådi i Kristus Jesus. Martin Nilsen, till börden dansk, lefver ännu på sin gamla plats, men hustrun är död. Han tillhör förmodligen den engelsk luterska Memorial-församlingen i St. Paul med den

öfriga familjen. Hans måg är biträdande statssekreteraren Herman von Stockenström. Nilsens hus var från gammalt ett kärt vårdshus för alla besökande.

På stämman den 7 juni 1858 valdes trenne trustees, och består listan öfver trustees från den dagen, från hvilken församlingens inkorporation räknas, af följande personer :

Den 7 juni 1858.

Johan Johansson för 3 år.
 Martin Nilsen " 2 "
 Håkan Olsson " 1 "

Den 26 juni 1859:

John S. Smith för 3 år.
 Johan Johansson " 2 "
 M. Nilsen 1 "

Den 18 juli 1860:

T. Nygren för 3 år.
 Johannes Pålsson " 2 " i stället för Smith, afflyttad.
 Johan Johansson " 1 "

Den 7 augusti 1861:

Johan Johansson för 3 år.
 Andrew Eriksson " 2 " i stället för T. Nygren, utträdd.
 Johannes Pålsson " 1 "

Den 8 augusti 1862:

Martin Nilsen för 3 år.
 Johan Johansson " 2 "
 Andrew Eriksson " 1 "

Den 7 augusti 1863:

John Johnsson för 3 år.
 M. Nilsen " 2 "
 Johan Johansson " 1 "

Vid flere möten under 1858—1860 utgjorde ofta öfverläggningsämnet, huru församlingen skulle kunna återvinna ett hundra dollars, tillhörande församlingens byggnadskassa, hvilka man insatt på Truman Smiths bank. Banken fallerade; men efter många omvägar och besvärigheter fick man äntligen två grafstenar, hvilka länge lågo osålda.

Församlingen får sin förste pastor på platsen.

Den 25 oktober 1860 hade stämman blifvit utlyst för att hålla prestval, hvilket också egde rum, och pastor E. Norelius blef vald. Någon lön kunde församlingen ej utlofva, men för-

band sig att betala \$5 i månaden till husränta för läraren samt stälde om, att ett hus blef hyrdt för ändamålet. Det var så förstådt, att den kallade läraren skulle hafva sitt hufvudquarter i St. Paul och betjena församlingen, då han var hemma, annars skulle han verka som resepredikant, så långt han hann sträcka sig inom Minnesota. På samma gång tillsattes en kommitte för att hyra en lämplig lokal för gudstjänsterna, och man lyckades hyra ett litet rum eller snarare kammare, hos en tysk, Henneberg, ett litet stycke norr om der kyrkan nu står.

Pastor Norelius tillträdde tjänsten kort efter detta möte och betjenade församlingen för ett år eller till hösten 1861. Han har många dyrbara minnen qvar från den tiden, hvilka beteckna Herrens trofasthet och nåd emot den lilla planteringen. Församlingen var liten; den hade endast 13 kommunikanter under början af sommaren 1860; men den ökades litet om sender. Frid och enighet rådde inom den samma, och uppbyggelsestunderna i det lilla rummet voro ljufliga och uppfriskande. Mr John Johnsson ledde sången, stundom med tillhjälp af ett psalmodikon. Julottan 1860 var särdeles uppbygglig. Den lilla katedern var smakfullt klädd, och det lilla rummet strålade af ljus; men det som var det mest fröjdefulla var, att Guds ord syntes blifva anammadt med glädje. De två viktigaste tilldragelser, som förekommo inom församlingen under denna tid, voro anskaffandet af en kyrkotomt och antagandet af det allmänna konstitutionsförslaget för församlingar.

Köpekontrakt uppgjordes med tysken Henry Schurmeier om hörntomten, hvarpå den närvarande kyrkan är bygd. Priset var \$400 eller möjligen \$450; men den lilla församlingen hade svårt för att sammanskrapa de nödiga medlen för att möta betalningsterminerna. Det lyckades dock, och församlingen erhöll således en mycket passande plats för sin kyrka. Det dröjde dock länge ännu, innan någon kyrka kunde uppföras.

Den 19 mars 1861 antogs det konstitutionsförslag, som den förenade Chicago- och Mississippi-konferensen 1857 utarbetade och rekommenderade till församlingarna. Hittills hade man endast haft de organisationsartiklar, som antogos, när församlingen stiftades. Genom detta beslut vann församlingen mera stadga, och det blef en kraftig hjälp att värja henne mot andliga äfventyrare.

Vid årsstämman, som hölls den 7 augusti 1861, den sista innan E. Norelius flyttade, utvisade räkenskaperna för det sista året en inkomstsumma på \$251.32, och utgifterna för samma tid gingo till \$210.20. Detta ansågs uppmuntrande.

Vid samma möte inlemnade E. Norelius sin resignation som pastor, hvilken, fastän ogera, blef mottagen. Församlingen var nämligen oförmögen att ensam underhålla egen lärare, oaktadt den hade något litet förökats. Församlingen blef sedan vakant under ett antal år, under hvilken tid konferensens pastorer besökte den samma.

Fjortonde kapitlet.

Vasa. — Red Wing. — Stockholm, Wis. — Pastor J. P. C. Borén.

GOODHUE COUNTY.

DEN del af Minnesota, som näst efter Chisago och Washington counties samt St. Paul bebyggdes af svenskar, var Goodhue county, eller egentligen norra och nordvestra delarne af detta county. Södra och sydvestra delarne deremot äro bebodda af norrmän. Den skandinaviska befolkningen i countiet öfverväger vida alla andra nationaliteter.

Detta county ligger vid öfra ändan af Lake Pepin och vid Mississippifloden från en punkt ett litet stycke ofvan om Lake City till ungefär midt imellan städerna Red Wing och Hastings och sträcker sig inåt landet 36 mil. Dess största längd från norr till söder och från öster till vester är 36 mil; men formen utgör dock icke en qvadrat. Det omfattar 24 township, och dess areal utgör 764 qvadratmil, eller 488,833.⁸⁴ acres. Vattendragen, som beröra eller passera genom countiet, äro utom Mississippifloden, Vermillion, Stora och Lilla Cannon, de båda grenarne af Zumbrofloden, bäckarne Prairie Creek, Belle Creek, Spring, Hay och Wells Creek. Inga sjöar finnas inom denna landsträcka. Landet är en naturlig prärie, mera jämnt i de sydvestra delarne, dock i allmänhet kuperadt och jämte vattendragen genombrutet och ganska ojämnt. Skog växer naturligen vid och i närheten af vattendragen tillräckligt för husbehof; men skogslundar hafva blifvit planterade öfver hela prärien omkring människoboningarna, så att man nu ingenstädes ser en naken slätt. Jorden är i allmänhet lera, men ett smalt bälte af sandjord sträcker sig från Cannon Falls österut eller i sydöstlig riktning och kommer der och hvar i öppen dager. Jorden är i allmänhet fruktbar, men genom ett irrationellt jordbruk blef den i många år mycket utpinad. Ett mera förståndigt bruk har dock under de senare åren kommit i gång, och goda resultat hafva visat sig.

I geologiskt afseende höra berglagren i Goodhue county till de så kallade lägre Siluriska formationerna, börjande med Potsdamsandstenen, som utgör basen för "Barn-bluff", der ofvan ligger ett temligen tjockt lager af magnesisk kalksten, som går upp till jordytan och sträcker sig 6 @ 7 mil inåt landet från floden. Der ofvan och utanför visar sig ett lager af en lös sandsten, som fått namn af St. Peter-sandsten. Detta lager framträder i dagen omkring Cannon Falls och i södra delen af Vasa, der en bekant, ensam stående klippa, "White Rock" (Hvita sten), utgör ett godt exemplar af detta slags sandstenslager. Ofvan detta lager igen har man ett lager af skifferkalksten, i hvilken man finner de flesta fossiler inom countiet i synnerhet vid Kenyon, Cannon Falls m. fl. ställen. Detta lager börjar att visa sig i de höjd- eller "bluff"-sträckningar, som begränsa Vasa och Town of Belle Creek, i Leon och på höjderna vid Cannon Falls. Spåren efter drift-perioden visa sig i vestra och södra delarne af countiet, der rullstenar, af hvilka somliga äro rätt stora, ligga der och hvar på fälten.

Landet inom denna del af Minnesota tillhörde Sioux-indianerna till 1852, då de sålde det till F. S:s regering; men det dröjde ännu några år, innan de afflyttade från dessa deras kära jagtmarker. Så länge indianerna innehade landet, var här godt om hjortar och annat vildt, men sedan de hvite togo det i besittning, blef det snart slut på allt vildt utom på vargar och harar. Red Wing var ifrån gammalt en indiansk by, och der grundades, såsom vi sett, tidigt en indiansk mission. Der var det ock, som de förste hvite bebyggarna af Goodhue county satte sig ned. Indianerna kallade platsen Hhoo-pah-doo-tah — eller den Röde Wings by. Man visar ännu denne höfdings graf på toppen af Barn bluff; men om det är den rätta kan väl vara mycket ovisst.

Minnesmärken efter högbyggarne har man (eller rättare hade, ty nu äro de mycket förstörda) godt om i och omkring Red Wing. I synnerhet på Purdys farm, 5 @ 6 mil vester om Red Wing, utefter vägen till Vasa, nära Cannonfloden, funnos en mängd högar, och man kan ännu se spåren efter dem, oaktadt man i många år plöjt öfver dem och odlat marken.

Den första svenska inflyttningen till Goodhue county.

Öfverste Hans Mattson, för närvarande statssekreterare i Minnesota, var den förste, som ledde svenskarnes inflyttning

till Goodhue county. I en skrifvelse i "Hemlandet", 2 årg. nr 8, säger han:

"I september månad 1853 reste jag med ett litet sällskap af svenska immigranter till Minnesota för att der uppsöka en plats, der vi gemensamt kunde börja ett nybygge. Vid ankomsten till St. Paul, Minnesotas förnämsta stad, åtog sig en del af mitt sällskap arbete, under det jag tillsammans med fyra andra begaf mig i väg för att uppsöka vår blifvande bostad. Vi hade blifvit anvista på Red Wing, som kort förut hade blifvit utlagd till stad. Det berättades oss, att godt land kunde finnas i trakten der omkring. Vi gingo ombord på en ångbåt och styrde kosan direkt åt denna plats. Red Wing har namn efter en berömd indianhöfding, som för många år sedan lefde der. Platsen är belägen på banken af den stora Mississippifloden, 50 mil nedanför St. Paul. Då vi landstego der, funno vi hela banken, der staden nu står, betäckt med indiantält, men kunde endast se 4 boningshus, som visade, att äfven folk af vår egen ras fans der. Vi träffade strax flere amerikaner, hvilka emottog oss med stor gästfrihet, och då de fingo höra vårt ärende, skaffade de oss en skjuts jämte en man, som var känd i vildmarken der omkring, för att utvisa landet för oss. Dagen derpå begåfvo vi oss ut, men voro icke tillfredsställda, förr än vi kommo upp på den stora prärie, der Vasa nu är beläget. På denna prärie funno vi den bästa jordmån och sågo god ekskog på alla håll. Nu hade vi sett nog och begåfvo oss genast till baka till St. Paul för att laga oss i ordning till utflyttning.

Det var nu redan i oktober månad, och vi väntade oss en kall vinter. Emedan vi ansågo det omöjligt att så sent få hus bygda, bekvämliga nog för fruntimmer och barn, så beslöto alla, som hade familjer, att stanna qvar i St. Paul öfver vintern; endast jag och tvänne andra karlar reste till baka för att taga "claim" åt oss alla. Då vi för andra gången befunno oss på den stora prärien, voro vi försedda med ett väftält, en "stove", proviant och vinterverktyg. Då vi hade uppslagit vårt tält vid en stor bäck (Belle Creek) i en skogsdunge och arrangerat vårt romantiska läger, så begåfvo vi oss genast ut för att taga närmare kännedom om landet omkring oss; vi togo flere "claims" (genom att skriva namn på träden), der efter började vi att bygga ett hus, der vi kunde tillbringa den annalkande vintern. Några veckor derefter ankommo två familjer af vårt sällskap ifrån St. Paul, och sommaren derpå (1854) förökades antalet af settlare här till tio familjer, utom

flere svenskar i Red Wing. Nu (1856) finnas öfver ett hundra svenskar i Vasa, och man tror med skäl, att detta antal kommer att fördubblas nästa sommar. I stället för vildmark ser man nu här stora åkerfält och beqvämliga hus; för två och ett halft år sedan hördes här sällan annat ljud än vilddjurens, i synnerhet vargarnes tjutande, nu höres nybyggarens yxa i hvarje skogsdunge samt oxdrifvarnes "who-haw" på vägen imellan hvarje hus och skogen; och i stället för de skaror af Amerikas brune urinvånare vi i början sågo här hafva vi nu sett en skara svenskar till ett antal af nära ett hundra församlade på denna plats för att höra evangelii ord förkunnas. Vid ett sådant tillfälle, då pastor Norelius från Indiana förrättade gudstjensten, blef en lutersk församling organiserad, och settlementet erhöll namnet *Vasa* till åminnelse efter den store hjelten Gustaf Vasa, som befriade vårt kära fädernesland ifrån tyranniets våld och införde den luterska kyrkans trosbekännelse i det samma. Namnet tycktes vara väl valdt i anseende till att svenskarne i Vasa visa sig likna den store Gustaf Vasa och hans efterföljare i sina bemödanden och uppoffringar för det allmännas bästa af sitt lilla land (*Vasa*). Förut var platsen känd ibland amerikanerna under namn af "the Swede prairie", eller "Mattsons settlement", äfven White Rock (hvita stenen) efter en här varande hvit sandsten — i form och storlek liknande en liten svensk kyrka. Det säges, att Sioux-indianerna fordom hafva haft sin samlingsplats vid denna ganska underliga sten.

Landets läge och beskaffenhet i Vasa är ganska fördelaktigt. Settlementet är beläget från 8 till 15 mil ifrån Red Wing. Prärien består af från 2 till 3 fot svart mylla på röd-lersbotten; den är slät och i allmänhet något kuperad. På intet ställe finnes mer än en mil till skogen. De fleste settlare här hafva käll- eller bäck-vatten vid sina hus, men några hafva grafvit och funnit godt vatten på 4 @ 5 alnars djup, oaktadt landet är mycket högt beläget.*

Landets produkter betalas ganska högt. Hvete kostar nu \$2 pr bushel och "corn" \$1. Vår handelsplats är Red Wing. Jag har omtalat hvad Red Wing var, då jag först landsteg der. Nu är Red Wing en stad med 1,000 invånare; der finnas en ångsåg, en qvarn, ett universitet (!), som redan eger en

* Den sista uppgiften kan nu låta otrolig, då man vet, att många hafva måst borra ned öfver 200 fot för att finna vatten: men det är dock en verklig sanning. På många ställen funnos öppna, flödande springkällor förr, der man nu icke kan finna ett spår af

fond af \$40,000; der äro 16 handelsbodas, ett boktryckeri, en tidning samt tillräckligt handverkare af alla slag. Omkring 100 svenskar äro äfven bosatta der. Red Wing är just ett prof af hvad Minnesotaborna på en kort tid kunna uträtta.

Rörande de kyrkliga förhållandena här, så äro Vasaborna, med endast ett par undantag, luteraner, men derjämte i allmänhet så sinnade, att om någon skulle finnas ibland dem, hvars religionsgrundsatser mera öfverensstämma med någon annan denomination än den luterska, så förakta eller fördöma de honom icke därför, såsom fallet verkligen är på många ställen bland svenskarne. I följd af denna fördragsamhet hafva icke heller några af de religionstvister uppstått här, som tyvärr på flera ställen ibland svenskarne hafva förbittrat all sällskaplig trefnad och förorsakat skada så väl i andligt som lekamligt afseende. Huru det framdeles kommer att blifva dermed, kommer att bero mycket på de lärare vi få, ehuru visserligen icke ensamt på dem, det visar nog erfarenheten. Ett hus är nu nära fullbordadt, som kommer att begagnas till kyrka och skolas. Pastor Norelius från Indiana är begärd hit som predikant, han väntas äfven nästa pingst." — Så långt H. Mattson.

De allra första svenskarne i dessa trakter voro, utom Hans Mattson från Önnestad i Kristianstads län, hans sväger f. d. skolläraren i Sverige S. J. Willard från Fjelkinge i samma län; Peter Sjögren, eller Green som han kallade sig här, från Ljude i Kronobergs län, och som kom till Amerika 1852; f. d. fanjunkaren och landtmätaren Carl Roos från Långbanshyttan i Värmland kom till Amerika 1853; f. d. garfvaren Anders Gustaf Kämpe från Varola i Skaraborgs län, kom till Amerika 1853. Mattson och Willard satte sig ned på den plats, der A. P. Friman nu bor, en 40 acres längd rakt i söder från den nu varande luterska kyrkan. De hade hvar sitt stockhus, den förres stod der Frimans boningshus nu står och den senares på andra sidan af ravinen strax söder om stallet. Båda dessa lefva ännu; M. i Minneapolis och W. i Red Wing. Roos och Kämpe satte sig ned på Peter Nilsons nu varande plats invid postkontoret i White Rock och bodde tillsammans i ett stockhus. Deras hustrur kommo efter från Sverige några år senare. De äro nu båda döde, Roos i maj 1889 i en ålder af närmare 89 år. Peter Sjögren satte sig ned vid Spring Creek på den plats, som Carl Carlsson nu bebor, omkring 3 mil från Red Wing. Han flyttade sedan först till Featherston, sedan till

Kandiyohi co.; kom sedan till baka till detta county och bodde i Welch township och dog der. För de andra, som kommo efter under de första åren, skall redogöras här nedanför.

Detta var början till den svenska inflyttningen i Goodhue county. Från den tiden hafva svenskar inkommit och förökat sig, så att de nu antingen helt och hållet eller till en betydligare del innehafva följande township: Red Wing, Burnside, Welch, Cannon Falls, Vasa, Featherston, Goodhue, Belle Creek, Leon. Af dessa, som hänga tillsammans i en stor ruta, är Vasa uteslutande svenskt och ligger i midten af detta stora nybygge. Våra nybyggande landsmäns timliga vilkor voro i början i allmänhet inom detta county såsom öfver allt ganska små. Få af dem egde några medel, då de kommo hit, utan måste de bokstafligen börja på bar backe. De satte sig ned jämte skogskanterna och uppförde små, simpla stockhyddor, och så fort det var möjligt samt på hvad vis de kunde, hackade upp litet jord, att de åtminstone kunde plantera litet potatis och några grönsaker. Skulle de hafva mjöl eller något annat från Red Wing, så hade de att bära påsarne på ryggen 10 och flere mil, vandrande på hjort- och indianstigarne, ty några andra vägar funnos ej till att börja med. Efter hand började man att skaffa sig oxar, hvilka voro mera nödvändiga än kor, för att kunna bryta upp jorden och göra sina nödvändiga körslor. Det var i den första, man kunde kalla den oxtiden, som man bygde de märkvärdiga "skrikkärrorna", hvilkas jämmerliga ljud ännu dröjer i öronen på dem, som en gång hafva hört det. Hjulen på dessa kärror eller vagnar bestodo af grofva ekekubbar, genom hvilka man borrat hål och deri insatt grofva träaxlar. Godt om smörja hade man icke, och då man nu körde tort och fyra sådana hjul på hvarje vagn började att skrika, så kan man vara säker om, att man icke saknade musik på prärierna i Goodhue county under den tiden. Men den, som hade kommit så långt, att han kunde åka efter ett par oxar i en skrikkärra, betraktades såsom en afundsvärd patron i samhället, för hvilken man kunde känna sig frestad att lyfta på filthatten. Icke underligt då, att H. Mattson, som blef egare af det första hästspannet, betraktades nära nog som kung. Detta var icke underligt, ty det var på dragarekraft, som folkets uppehålle och framtid berodde. Under striderna och försakelserna för att underlägga sig den vilda naturen och aftvinga jorden de nödvändiga vilkoren för livets uppehålle ådagalade nybyggarne ett beundransvärdt mod,

tålighet och rent af godmodighet. Man hörde dem icke klaga eller jämra sig för svårigheterna, utan de voro glada och förnöjda. Framtiden stod ljus i deras förhoppningar.

I hvarje nybygges början är det ju klart, att de materiela frågorna på ett öfvervägande sätt taga tankar och sinnen i anspråk; men vårt svenska landtfolk i synnerhet, fostradt som det blifvit i den kristna församlingen, har aldrig i något läge helt förnekat sin kristliga fostran och människans högre och andliga behof. Så berättas det, att folket i Vasa och Red Wing under de allra första åren, innan någon predikant satt sin fot på deras mark, stundom samlades till gudstjenst, som förrättades så godt man förstod. I Vasa ledde H. Mattson stundom gudstjensten, då han kunde hålla ett tal för de närvarande. En gång, det måste hafva varit på sommaren 1855, då man var församlad under några ekar vid Carl Carlssons hus och M. hade slutat gudstjensten och hvar och en började att aflägsna sig, kom han ihåg, att han hade glömt läsa Herrens välsignelse. "Vänta gubbar", ropade han, "jag glömde bort att läsa Herrens välsignelse, I fån komma tillbaka"! Då vände Carl Carlsson på bussen och sade: "Den får du spara till nästa gång"; och dervid blef det.

DET FÖRSTA PRESTBESÖKET I DESSA TRAKTER OCH STIFTANDET AF FÖRSAMLINGAR I VASA OCH RED WING.

Ur mina "Hågkomster" i Korsbaneret för 1889 hitsätter jag något om dessa tilldragelser:

"I sällskap med Nils Håkansson (eller Nils i Grankärr, som han kallades — död i Cannon Falls 1889) från West Point, Indiana, företog jag den 27 augusti 1855 en resa, min andra, till Minnesota i afsigt att utse en ny bosättningsplats för svenskarne i Indiana samt ock för att predika för de landsmän, som der träffades på nya platser. Vi reste om Chicago och derifrån på järnväg, nu färdig till Duluth vid Mississippi midt emot Dubuque. Derifrån togo vi båt uppför floden och landade i Red Wing natten den 31 augusti. Så snart det dagades, klättrade jag uppför "Barn bluff" vid flodstranden för att få en öfversigt öfver trakten och blef rikligen belönad för mödan. Red Wing var då en ny stad, som var i görningen och just då höll på att lyckliggöras genom en liflig "landboom". Landkontoret för hela denna trakt af Minnesota var då der, och landintagningen pågick med en stor feberaktighet. Människorna voro liksom yra öfver landbitarne, och den ene

sökte att förekomma den andre för att få de bästa styckena. I staden såldes och köptes stadstomter med en ifver, som kom främlingen att tro, att här skulle blifva någonting alldeles utomordentligt. Hus, eller rättare skjul, uppfördes otroligt fort, och affärer af alla slag upprättades snart sagdt i en handvändning. Det var både löjligt och lärorikt att betrakta de yra människorna och de metoder de använde för att med ens gripa efter hela världen, som det kunde tyckas. En man — en svensk, såsom jag sedermera förstod —, hvilken höll på att bygga sig ett litet "shanty", som skulle bli något slags affärslokal, ådrog sig min uppmärksamhet genom sin antagna, löjliga patronaktighet. Han hade vikit ihop några sedlar på längden och satt dem imellan fingrarne, i fickorna hade han stuckit en hop dokument, som skulle föreställa köpebref och värdepapper, bak örat satt en penna och hatten bak på huvudet. Sålunda utstyrd, sprang han fram och tillbaka på gatan, viftande med sina sedlar, tagande på sina dokument, talande vidt och brett med alla människor om sina landaffärer och framställde sig dervid såsom en mäktiga rik man. Jag lärde sedan känna, att den stackars mannen hade kanske icke flere än dessa fyra sedlar, som han hade mellan fingrarne, och att han var så okunnig, att han knapt kunde skrifva sitt namn.

Under "boom"-tider i synnerhet äro de materiella intressena så starka och öfver sinnena så helt herskande, att det synes vara omöjligt att vända uppmärksamheten på ideala eller andliga ting. Öfver allt finnas dock några mera klarseende män, som begripa, att en stad, ett samhälle icke i längden kan ega bestånd eller vinna en varaktig framgång endast på de materiella intressenas kost, och därför från början söka att se de andliga intressena till godo, om icke af grundsats, göra de det likväl af klokhet. I Red Wing funnos ock vid denna tid sådana män, ty man höll då på att bygga ett hus af tegel för "Hamlin University's" räkning, der "City Park" nu är (den metodistskola med det stora namnet flyttades sedan till en plats mellan St. Paul och Minneapolis); och man hade uppfört ett skjul af ohyflade bräder i buskarne öster om Plum str., som skulle föreställa en presbyteriansk kyrka. Midt i "boomen" och det rörliga lifvet bland blekansigtena vandrade hopar af de röde männen, som med stoiskt lugn och förakt betraktade den i deras tanke underliga och fåfängliga äflan, som uppstått på deras från sådant otyg i århundraden fridlysta lägerplats.

Att betrakta detta undanträngda, döende folk kunde icke annat än hos mig väcka det djupaste vemod.

Så snart jag hade intagit min frukost på hotellet, skyndade jag mig ut för att spana efter svenskar, och det dröjde icke länge, förr än rätt många träffades, äfven några bekanta från Illinois. Bland de första, med hvilka jag samtalade, var Håkan Olsson från Mjelby i Blekinge, en god vän till kyrkoherden H. B. Hammar och en man, som ömmade för Josefs skada och hvilken har haft en betydande plats i Red Wing och den luterska församlingens historia derstädes. Han var utan tvifvel den förste svensken i Red Wing, som började taga några mått och steg för att få till stånd en lutersk församling på platsen. Genom honom i synnerhet var det som det beramades, att jag skulle hålla en gudstjänst på qvällen samma dag (den 1 september), den första sådan af svensk prest i Red Wing. Sjelf budade jag så många som jag träffade, och alla voro åtminstone höfliga utom en stackare, som mente, att han "gaf f—n att springa efter prester." Vi fingo begagna presbyterianernas "shanty"-kyrka, sedan jag samtalat med deras prest, J. W. Hancock, f. d. missionär bland indianerna på platsen, och förvissat honom om min renlärighet! Omkring 100 svenskar voro närvarande om qvällen; allt aflopp väl, och det blef beslutadt, att jag följande dag på e. m., som var den 13 sönd. efter tref., skulle hålla en annan gudstjänst på samma ställe, hvilket jag ock gjorde, då ännu flere voro närvarande. Fråga blef då väckt om bildandet af en församling, och utsattes för detta ändamål ett möte till måndagsqvällen den 3 september.

Efter gudstjänsten på söndagseftermiddagen kom en man, som hette Aug. Johnson, hvilken bodde 12 mil ut på landet vester ut från Red Wing, och bad mig enträget att gå med honom dit ut. Jag samtyckte och fick rida på hans häst. Vägar och åkdon voro icke så vanliga på den tiden. Efter mörkrets inbrott kommo vi fram till nybygget, der jag fick komma till härberge hos Carl Carlsson från Karlskoga. Bud utgingo på qvällen och tidigt påföljande morgon, och gudstjänst beramades till måndagsförmiddagen. Jag tror, att de allra fleste åborna i nybygget samlades; huset var imellertid fullt. Efter gudstjänsten bildades "den sv. ev. luterska församlingen i Vasa", och uppgick medlemmarnes antal, stort och smått, till 87.* Fyra barn blefvo döpta. Detta allt skedde i Carl Carlssons hus, som stod en knapp half mil i nordost från

* Uppgiften i Hågkomster i Korsbaneret 1889 är oriktig.

närvarande luterska kyrka, men nedrefs för många år sedan. C. bor nu vid Spring Creek, men hör till ingen församling. Sedan jag lofvat att göra ett nytt besök på min återresa, skyndade jag till Red Wing och höll möte der på qvällen samma dag samt stiftade "den sv. ev. luterska församlingen i Red Wing" i ofvan nämnda presbyteriankyrka.

Det måste erkännas, att materialierna för en kristlig församlings organisation på dessa platser i allmänhet icke voro de bästa, och den tid kom, då jag ångrade hvad som blifvit gjordt, och likväl tror jag nu, att Guds hand var med i saken och att det var yäl, att dessa församlingar organiserades med de materialier, som voro för handen. Historien har visat, att de småningom hafva fostrats till kristliga församlingar och att Gud har bekänt sig till det verk, som inom de samma har pågått. Antalet medlemmar, som inskrefvos i Red Wing, var 82,* då man räknade barnen med de äldre.

Den 20 september var jag åter i Vasa och tog in hos S. J. Willard, den sedermera under många år välbekante county auditören. Der gjorde jag första bekantskapen med sedermera öfverste H. Mattson (han var nämligen ej hemma i nybygget vid förra mötet), som då må hända såsom farmare framlefde sina lugnaste dagar. Den 21 hölls gudstjenst med nattvardsgång hos Nils Peterson, som hade ett rymligt stockhus, det största i nybygget och som stod en half mil söder om nu varande kyrka. Sedan jag hade döpt ett barn, hållit skriftetal och predikan, fick jag ett svårt anfall af frossa och måste intaga sängen; men folket väntade med tålmod, till dess jag blef så pass, att jag kunde stå upp och utdela nattvarden.

Dagen derpå gingo vi omkring och besågo trakten, så långt vi hunno. När vi kommo på höjderna i nu varande roten Småland, sade vår följeslag: "Nu vända vi om; I sen, att här är land tillräckligt; säkert kommer det icke allt att upptagas i våra dagar"! Man gjorde sig icke så stora förhoppningar då om landets hastiga bebyggande. Vi tyckte ock, att vi sett nog och att vi kunde rapportera för våra vänner i Indiana, att det var godt utrymme för dem i Vasa; men följande året funnos likväl icke många bitar qvar att få för dem, som då kommo."

Efter dessa allmänna underrättelser kunna vi nu öfvergå till berättelsen om de särskilda församlingarna och platserna, som äro föremål för vår uppmärksamhet i detta kapitel.

* Uppgiften i Hågkomster i Korsbaneret är oriktig.

PASTOR E. NORELIUS.

VASA.

Vid organisationsmötet den 3 september 1855 antogos blott sådana punkter, som voro nödvändiga för tillfället; men församlingens mera fullständiga ordnande lemnades, till dess man skulle få en lärare. Den punkt, som rörer läran, blef dock omsorgsfullt fattad och är nästan lika lydande med den af den Förenade konferensen år 1857 föreslagna, möjligen något starkare, ty efter orden: "den oförändrade Augsburgiska bekännelsen", heter det här: "sådan den tolkas af de öfriga vår luterska kyrkas symboliska böcker" etc. Att församlingen då var medveten om den deri uttalade bekännelseståndpunkten, vill jag icke påstå, men ingen visade sig heller vara medveten om motsatsen. Till "kyrkovärdar", hvarmed man förstod det samma som sedermera "diakoner", valde man Swen Jacobsson, S. J. Willard och Ola Olsson d. ä. Det beslöts ock, att församlingen tills vidare ville förena sig med församlingen i Red Wing om en prest, som kunde tura mellan de båda platserna.

De första medlemmarne i församlingen, hvilka på samma gång, med högst få undantag, utgjorde så många svenska nybyggare, som då funnos i Vasa, voro följande personer:

F. d. bergs- och nämдемannen Carl Carlson, hustrun Lovisa Pettersdotter och 3 söner från Karlskoga i Örebro län, samt fosterdottern Hilda Maria Kindgren, sedermera gift med pastor Borén; kommo till Amerika 1854. Hans första plats var $\frac{1}{2}$ mil n. o. från nu varande kyrka i sec. 15.

Enkemannen Ola Olsson med sönerna Ola, Knut, Per och dottern Else från Mjelby i Blekinge; kommo till Amerika 1854; bodde nära den högsta punkten vester om Belle Creek i sec. 8. Deras hydda låg länge ensam i buskarne och blef ofta påhelsad af kringströfvande indianer. Fadern och yngsta sonen äro döda för flera år sedan.

Enkemannen Jon Bergdahl och dottern Malena från Önnestad i Kristianstads län; kommo till Amerika 1853; bodde litet öfver en 40 acres längd rakt söder om kyrkan i sec. 15. Han död, dottern gift med N. P. Malmberg.

Samuel Johnson och hustrun Stina Lisa Pettersdotter från Algutsboda i Kronobergs län, kommo till Amerika 1854; dottern Maria, ett af de första, om ej det första, barn födt och döpt i Vasa; bodde i Smålandsroten, sec. 10. Föräldrarne bo nu i Nehalem Valley, Oregon; dottern på Prairie Island, Goodhue county.

Gustaf Carlsson och hustrun Lovisa Johansdotter med sönerna Frans August, Alfred och Aron, från Algutsboda i Kronobergs län; kommo till Amerika 1854; bodde i Smålandsroten, sec. 10. Mannen ihjälslagen af ett kullfallande träd i skogen 1880, hustrun och äldste sonen, som tjenat såsom sheriff, bo i Red Wing, den andre sonen bor i Hector, Renville co., och den tredje bor i Featherston och tillhör ännu församlingen.

Erik Andersson och hustrun Helena Lovisa Petersdotter och dottern Martha Ellen; han från vestra Ryd i Linköpings län, kom till Amerika 1850; hon från Lönneberga i Kalmar län, kom 1848; dottern född i Jamestown, N. Y. De bo ännu på sin gamla plats i Smålands rote, sec. 2; dottern gift med Gustaf Larsson i Featherston.

Swante Johan Willard och hustrun Anna Mattsdotter och dottern Selma Adelaide; han född i Fjelkinge, skollärare i Sverige, hon i Önnestad; kommo till Amerika 1853; dottern född i St. Paul, döpt i Vasa, gift med en dansk, mr Christiansen i Rush City. Willard bor i Red Wing, county auditör under tolf år; första hustrun död.

Jonas Fredrik Gustafson från Bjurkärn och hustrun Kristina Lovisa Eriksdotter från Årsta i Örebro län; kommo till Amerika, han 1853, hon 1854; sonen Gustaf Adolf, ett af de första svenska barn födda i Vasa. De bodde först vid Belle Creek bakom barnhemmet på "Jona-landet", bo nu i Town of Belle Creek och tillhöra ännu församlingen. Jonas var i sina yngre dagar beryktad för sin styrka. När oxarne hade svårt för att draga stocken, lade han den på sina axlar och bar den sjelf.

Nils Petersson och hustrun Elna Jönsdotter; han från Stoby, hon från Högjinge i Kristianstads län; kommo till Amerika 1854; bodde $\frac{1}{2}$ mil söder om kyrkan i sec. 21; hon död, han omgift och bor i närheten af Hallock, Red River dalen. Hans fader

Per Nilsson och hustrun Pernilla med döttrarna Hanna, Kjersti, Nilla och Anna; kommo från Stoby 1855 och bodde ett stycke öster om John Nilssons gård i sec. 21. De voro bland de förmögnaste familjer, som kommo till Vasa på den tiden, och man kallade honom med anledning deraf "den rike mannen". De gamle och Nilla äro döde för länge sedan; Hanna gift med Erik Eriksson, och bor nu i Minneapolis; Kjersti gift med Hans Mattson, Anna senast gift med en amerikan.

Nils Westerson från Ifvetofta, hustrun Sissa Jacobsdotter från Vånga i Kristianstads län samt sönerna Per, Jöns, Svante och dottern Annette; kommo från Vestra Karup 1854, bodde ett par mil s. v. från nu varande kyrkan i sec. 20. De hafva ännu sitt gamla ställe kvar, men vistas på andra håll.

Drängen August Jonasson från Algutsboda; kom 1854, död 1857; bodde i Smålandsroten.

Peter Johansson från Algutsboda och hustrun Karolina Petersdotter från Ekeberga i Kronobergs län; kommo till Amerika 1854; sonen Johan Wilhelm; född bland de tidigaste i Vasa, bodde i Smålandsroten; hustrun och sonen döda, han omgift och boende i Town of Goodhue.

Sven Jacobsson från Hallands län och hustrun Matilda Söderberg från Östergötland; kommo tidigt från Sverige, men ovisst när; sonen Josef, född i Moline, Ill.; bodde på And. P. Johnsons plats i Smålandsroten; ha ett barn begrafvet på den platsen, i augusti 1856. De flyttade efter några år till Moline.

Anders Nilsson från Wiby och hustrun Kersti Månsdotter från Trolle Ljungby i Kristianstads län. Kommo från T. Ljungby 1855 med sonen Nils och dottern Karna, bodde då i Skåneroten. Fadern död, enkan och Nils samt de yngre barnen bo på Per Nilssons gamla farm söder om kyrkan; dottern K., enka efter P. Engberg, bor i Red Wing.

Sven Swensson och hustrun Nilla Larsdotter från Trolle Ljungby, med so-

nen Swen samt dottrarna Karna och Bengta, kommo hit 1855 från Sverige och bo ännu på sin gamla plats i Skåneroten; Swen bor i Moorhead, dottrarna gifta i Minneapolis.

Swen Olsson från Nymö och hustrun Karna Andersdotter från Trolle Ljungby med dottern Martha. Kommo från Sverige 1855 och bodde i Skåneroten i sec. 14; men bebo nu en annan farm i södra delen af "townshipet" i närheten af Potato Mound; hustrun död, han omgift med Anna B. Bernsdotter; dottern Martha gift med en skotte i Minneapolis.

Bengt Andersson från Trolle Ljungby och hustrun Elna Larsdotter från Fjelkestad; kommo hit 1855 och hafva fortfarande bebott sin gamla plats i Skåneroten.

Drängen Ola Swensson, en gammal ungar, som bodde i Smålandsroten, nu död.

Pigan Signild Andersdotter från Trolle Ljungby, kom hit 1855, blef sedan gift med en Anders August Johnson och flyttade till Baileytown, Ind.

F. d. hemmansegaren Matts Mattsson med sönerna Hans och Lars från Önnestad i Kristianstads län; kom till Amerika i sällskap med sonen Lars 1852 och vistades någon tid i Moline; bodde hos sönerna; nu död. Hans kom till Amerika 1851 och har pröfvat på mångahanda, såsom vanlig arbetare, farmare, handlande, fastighetsmäklare, advokat, county auditör, tjente i kriget och utmönstrades med öfverstes namn, heder och värdighet; statssekreterare två omgångar, generalkonsul i Ostindien m. m., m. m. Lars bodde vid Belle Creek i sec. 20; bor nu nära Hallock i Red River dalen.

F. d. handelsexpediten Matias Flodqvist från Ekers socken i Nerike; kom till Amerika 1854. Han och de näst följande intogo ursprungligen det land, som sedan blef det bekanta Jämtland. Han flyttade tidigt härifrån till obekant ort.

Carl och brodern Gustaf Peterson från Arvika köping, der de förmodligen varit i handel; kommo vid samma tid som föregående och flyttade härifrån tidigt på 1860-talet.

Olof Peterson med hustru och ett barn; kommo 1854 från Stoby och bodde på den plats, der Per Mårtenson nu bor i Town of Belle Creek. Hustrun drunknade i Spring Creek, och han flyttade till annan ort och bor troligen nu i Iowa.

Brodern Niklas Peterson från Stoby och hustrun Helena Olsdotter från Finja i Kristianstads län; kommo 1854 hit till landet och bo ännu på sin farm nära White Rock.

Drängen Bonde Olsson, obekant.

" Nils Ekelund, kom från Bosjö kloster i Malmöhus län 1854; bodde på J. Norells gamla plats, gifte sig med en norsk enka, syster till f. d. licentiaten Rev. J. Johnson, och flyttade till Cambridge, Iowa, 1865.

Snickaren Bengt Kilberg, kom 1855 från Munktorp i Malmöhus län; bygde den gamla kyrkan i Vasa 1862; bor i Red Wing.

Drängen Peter Vedin, obekant.

Carl Roos med hustru och två barn; kom från Långbanshyttan i Wärmeland 1853; tjente i armeen under rebellkriget, ehuru han var öfverårig, tillörande Minn. 3 Reg. Han gick tidigt ur församlingen; dog i maj 1889, förut nämnd.

F. d. gafverifabrikör And. G. Kämpe från Varola i Skaraborgs län; kom hit till landet 1853; bodde tillsammans med Roos, flyttade till Red Wing och dog derstädes.

Utom dessa funnos några familjer och lösa personer, som voro i nybygget vid denna tid och kommo senare på hösten, men som icke voro med, när församlingen organiserades, såsom Carl Himmelman och Erik Eriksson från Karl-skoga, enkemannen Per Larsson och en dotter från Winslöf, Peter Andersson och familj från Mjölby i Linköpings län: kommo till Amerika 1851; Jöns Olsson och hustru från Hjerås; T. G. Pearson och hustru från Stoby och Önnestad, han reste till Amerika 1851, hon 1852. De bodde några år i Knoxville, Ill., innan de kommo hit. P. var skollärare i Sverge; har tjenat i statens legislatur och varit i många år fredsdomare. De bo nu nära kyrkan.

Dessa voro de ursprungliga medlemmarne af svenska ev. luterska församlingen i Vasa. Utrymmet tillåter icke att uppräknat alla dem, som sedermera inkommo de följande åren ända till och med 1860; men åtskilliga grupper skola dock blifva bemärkta under berättelsens gång.

Några af de första tilldragelserna inom den nya församlingen.

Redan den 30 september 1855 höll församlingen ett allmänt möte för att kalla prest. Valet föll enhälligt på pastor E. Norelius. I afseende på lönefrågan hade man tänkt, att Vasa, Red Wing och nybygget vid Lake Pepin (Stockholm) skulle kunna slå sig i hop och sålunda mäktat åstadkomma \$400 @ \$500 lön till presten för året; men man ansåg det vara olämpligt att förena den sist nämnda platsen med de två andra, då den låg temligen aflägsse. Man stannade därför vid att för sin del utlofva \$200 för året, hälften i kontant och hälften i lifsmedel, eller ock om presten tillika ville hålla fyra månaders distriktskola för året, ville man betala \$300 efter samma grunder. I denna kallelse förenade sig församlingen i Red Wing, som för sin del också utlofvade \$200 i lön.

Sedermera på vintern körde man fram stockar och uppsatte på våren ett hus på östra ändan af Willards farm för att tjena såsom skolhus, kyrka och boningshus för presten, ty i kallelsen sade man, att jag hade rättighet att bo der, om jag ville. Det var ett litet hus ungefär 16 fot i fyrkant, uppfördt af grofva stockar och som vid min ankomst saknade golf, fönster (2 små gluggar), dörr och lera mellan stockarne. Detta lilla hus begagnades vid församlingens gudstjenster ända till 1862, dock gjordes en liten tillbyggnad af bräder 1858. I tillbygget hade man jorden till golf, och pålar nedslagos i den samma, hvarpå bräder till bänkar lades. En tilldragelse i detta hus kommer jag lifligt ihåg, men den egde rum så sent som julen 1861. Vi hade julotta, och A. E. Bellins hustru hade högtiden till ära gjort en halmkrona,

prydd med hönsfjädrar, och hängt den i det låga taket och anordnat några ljus i den samma. Huset var fullpackadt med folk, och man hade endast rum att stå, men så tätt, att man knapt kunde röra sig. Nu ville det sig ej bättre, än att halmkronan fattade eld, och man hade ej rum att röra sig för att kunna släcka den. Huset blef fullt af rök, så att vi höllo på att qväfvas, men någon annan olycka skedde icke. Under vintertiden yrde snön stundom in på loftet, och när det då hann blifva varmt i rummet, regnade den smälta snön ned öfver allt, så att man blef våt. Att förbättra huset ansågs icke vara mödan värdt, då man ju jämt hade i tankarne att få sig en bättre kyrka.

Som sagdt, jag hade fått ofvan nämnda kallelse, och drifven så väl af folkets andliga behof som af en stark inre maning att upptaga arbetet i vildmarken, antog jag den samma utan betänkanke. Det var väl, att jag saknade förmågan att blicka in i framtiden eller årens vishet att beräkna kostnaden af detta företag, annars hade kött och blod bestämdt sagt: gå icke till Minnesotas vildmarker. Efter en mer än trettio-årig vistelse och verksamhet inom dess landamären förstår jag dock nu, att Gud hade sin hand i bestämmelsen. Att mycket tala om sig sjelf och sina egna erfarenheter är icke berömligt, ty det kunna ock dårar göra, säger Äsopus; det är egoistiskt, jag vet det. Men i en berättelse som denna, då man vill lemna en riktig tidsbild, är det svårt att undvika att tala något om sig sjelf, om man skall berätta hvad man genomlevvat. Jag begär hvarken beröm, beundran eller medömkan för hvad jag genomgått af nybyggarelifvets vedermödor; andra hafva genomgått det samma och måhända varit värre ute än jag: min afsigt är blott att lemna en sannfärdig berättelse om förra dagar till möjlig nytta för våra efterkommande.

Efter att med min hustru hafva anländt till Red Wing den 16 maj 1856 och gjort mitt inträde der, hvarom mera på sin plats, höll jag min inträdespredikan i Vasa den 1:sta söndagen efter Trefaldighet, då evangeliet handlade om "den rike mannen och Lasarus". Gudstjensten hölls hos Per Nilsson, och jag visste icke då, att man brukade kalla honom "den rike mannen", annars hade jag kan hända varit mera nogräknad med uttrycken; men allt aflopp väl, och mannen var förståndig nog att icke i mitt tal se några anspelningar. Jag fick äfven flytta till honom och bo hyresfritt i ett rum i några veckor, till dess jag hann sätta upp en egen hydda. I

samma rum hade vi äfven våra första gudstjenster, till dess vi fingo golf i skolhuset; våra möbler utgjorde intet hinder därför, ty de bestodo endast af en byrå, en "stove" och en säng. Medan vi bodde på denna plats, tilldrogo sig trenne händelser, som jag lade på minnet. Den första var ett besök af långväga främmande. Då jag söndagen den 29 juni kom till Red Wing, var pastor Esbjörn der, stadd på sin resa som agent att samla medel för det skand. professoratet. Efter att i mitt ställe hafva predikat der både på för- och eftermiddagen och framställt sitt ärende samt fått icke så få bidrag till professorsfonden, begåfvo vi oss på qvällen i väg till Vasa. Nu hade jag kommit ridande till Red Wing på en lånad häst, och återfärden gjordes på det sättet, att pastor Esbjörn red och jag ledde hästen, ty dels var E. en dålig ryttare och dels var det mörkt och vägen obanad. Vi kommo dock lyckligt fram kl. 12 på natten till det ställe, der jag hade att lemna hästen; men sedan hade vi ett stycke att gå till fots för att komma till mitt qvarter. Nu kände E. sig så trött och sönderbråkad, att han nödvändigt ville hvila sig en stund, innan vi gingo vidare, och vi lade oss därför på en gårdslehög och somnade. Fram på natten kommo vi äntligen hem till mitt; men min hustru blef något förlägen att taga emot den käre gästen, när vi icke hade att disponera öfver mer än en säng. Dock hjerterum bereder husrum, och den dyre mannen blef hos oss en hel veckas tid, hvarunder vi besökte de flesta husen i nybygget, och på söndagen höll han en härlig predikan öfver "Kristi förklaring".

Den andra händelsen var upptäckten af att det fans ett annat svenskt nybygge utanför Vasa, och som sedermera blef bekant under namn af Spring Garden. Söndagen den 6 juli, just som jag var beredd att gå till gudstjensten i skolhuset (ty vi hade nu börjat hafva våra möten der), kom en främmande oxskjuts söder ifrån öfver prärien med en fullastad vagn af folk. Tvänne familjer voro med, som hade hvar sitt lilla barn, hvilka de önskade få till dopet. Den ena familjen var Magnus Edström och den andre Johan Johnson Wänberg. Af dem fick jag de första säkra underrättelserna om Spring Garden. De visste icke, hvarest Vasa var; men de hade begifvit sig ut för att leta upp platsen och hade kört många krogvägar genom buskar, öfver backar och dalar, ty de hade hört, att en prest skulle hafva kommit till Vasa, och de ville äntligen hafva sina barn döpta. De bådo mig ock enträget

att besöka Spring Garden, hvilket jag ock gjorde redan den 17 i samma månad. Arbetsfältet utvidgades således. Jag hade ock redan i juni månad besökt Stockholm, Wis., och lofvat göra det, så ofta jag kunde.

Den tredje händelsen gjorde på mig ett pinsamt intryck. Visserligen hade jag redan insett, att min församling icke bestod af änglar; men att af mina församlingsbor blifva helt ogeneradt bjuden att taga del i "lite fylla och kortspel", det väntade jag icke. Frågan om kristlig tukt blef ock det bekymmersammaste ämne, som jag fick att skaffa med. Jag frestades mycket att gå radikalt till väga, men lärde sedan så småningom inse, att man icke kan gå längre med tukten, än som det kristliga medvetandet i församlingen sträcker sig, och att detta medvetande i första rummet måste väckas.

Under tiden arbetade jag på att få en egen hydda att krypa i. Ungefär 3 mil i sydväst från skolhuset, nära nu varande White Rock, der John Månssons plats nu är, köpte jag "claim"-rättigheten till 160 acres för \$130. På detta land invid en ypperlig källa fans en liten s. k. "claim"-hydda af stockar, 8 fot i fyrkant med torftak och jordgolf. I sammanhang med den uppsatte jag ett brädschjul, hvartill åtgick 2 lass grofva, ohyflade bräder, som hemtades från Red Wing. Detta blef boningshuset, och vi flyttade in i det samma, innan vi hade golf, tak, fönster eller dörr, och lågo på en spånhög om nätterna, till dess vi kommo oss bättre för. Snart fingo vi dock tak, sådant det var, ty vi spände väf till både yttre och inre tak; men när det regnade, höllo de icke täta, hvarför vi under sådana nätter nödgades sofva under ett paraply. Om någon tycker, att det var underligt, att församlingen icke drog försorg om att skaffa hus åt sin prest, eller åtminstone hjälpa honom att bygga upp ett sådant, så får jag svara: församlingen kunde det icke. Alla hade ej mer och kunde ej mer än nått och jämnt reda sig sjelfva. Mina grannar voro i samma belägenhet som jag och hade det ännu svårare, ty en del hade stora familjer att försörja. Min närmaste granne i vester var T. G. Pearson och hans hustru, hvilka hade börjat ungefär samtidigt att bygga och bo såsom vi. Min närmaste granne 1 mil i nordost, Jacob Rassmusson eller Robertson, som han här kallade sig, hade under sommaren anländt och slagit sig ned. Han kom med sin familj från Pecatonica, Ill., genom Wisconsin på oxskjuts. Bland andra nyttiga saker, som han medförde, var en väfstol, hvilken nu fick tjena såsom hans

första boningshus, ty han stälde upp den på marken, drog väf och täcken öfver den och kunde åtminstone ligga i den om nätterna till att börja med. Snart grof han sig en håla i jorden i en snedbacke och hängde ett täcke för öppningen såsom dörr. Hans döttrar voro då små och rädda af sig, och när någon kom till platsen, kilade de ögonblickligt af in i hålan, liksom en hop af dessa små jordekorrar, som då voro så vanliga. Ett annat exempel: Sven Turner och hustru kommo samma sommar till Vasa från Batavia, Ill., och slogo sig ned på den plats, å hvilken de ännu bo, samt började på samma primitiva sätt. Deras första boning utgjordes af ett brädsckjul, utan golf och tak, med ett täcke spändt öfver sängen till skydd mot regnet. Här föddes deras första barn, en dotter, den 4 juli. När förhållandet öfver allt var sådant och hvar och en måste bruka sin bästa uppfinningsförmåga för att kunna uppehålla lifvet, så var det icke att vänta, att församlingen skulle skaffa hus åt sin prest.

Vi trifdes imellertid godt i vårt lilla skjul; vi spände tapeter på bräderna, lade en billig matta på golfvet, borrhade pinnar i bräder till bord och stolar och sökte att göra det så treffligt som möjligt. Värst var det att få mat; vi hade intet på platsen, utom när man någon gång lyckades att taga en fisk i bäcken, på landet fans ännu inga förråd, och till staden hade vi 15 mil — kanske ofta intet att köpa för — och ingen skjuts till att börja med. Svårt var det också för min hustru, då jag hade att en stor del af tiden vara borta från hemmet, ty jag hade nu att, gående till fots, besöka Red Wing, Vasa, Spring Garden, Cannon Falls samt Stockholm, Wis.

I slutet af augusti eller början af september hade vi ett kärt besök af dr Passavant från Pittsburg, Pa., men voro icke litet förlägna, huru vi skulle kunna härbergera honom i våra ytterst knappa omständigheter. Det gick dock bättre, än vi tänkte. Att han fick göra bruk af vår enda säng var naturligt; men olyckligtvis regnade det den natten, och taket höll icke tätt. Icke underligt därför, att han drömde om natten, att han låg på botten af en sjö och vändades. Detta var hans första resa till Minnesota, och jag kommer ihåg, huru han gick hafvande med hvarjehanda tankar och planer för att befrämja den luterska kyrkans intressen. Bland annat funderade han på att köpa ett stycke land och derpå upprätta en missionsskola bland svenskarne. För detta ändamål voro vi

och besågo landet omkring Hvita sten, hvilken plats föll honom i smaken; men det blef dock icke mer än funderingar.

Något senare på hösten gick en svår prärieeld öfver trakten, som hotade att ödelägga oss. Endast genom yttersta ansträngningar kunde min hustru under min bortovaro rädda huset. Men några af våra amerikanska grannar i söder blefvo illa brända och förlorade det lilla de hade.

I oktober anlände en del af våra vänner från Indiana, och under 3 veckors tid härbergerade vi i vårt lilla hus närmare 20 personer. Huru rum och sängar kunde räcka så länge, kan jag nu icke begripa. Ända till den 4 november, då det började blifva snö och kallt, fortforo vi att bo i vårt lilla hus, då vi flyttade till Red Wing och togo vår bostad der.

Efter denna utflykt, som mera rör prestens yttre ställning och personliga erfarenheter, återvänder jag nu till församlingens handlingar och åtgärder samt tilldragelser inom den samma under 1856, det första året af dess tillvaro.

Så snart som vi fingo golf i skolhuset, började vi att hålla våra gudstjenster derstädes, och jag predikade der i regeln hvarannan söndag. Till att börja med efter de första söndagarne visade folket en stor tröghet att gå till gudstjensten; stundom hade jag icke mer än ett dussin personer att predika för, men deremot kunde jag, då jag på söndagsmorgonen vandrade till skolhuset, möta många, hvilka med yxan eller bösan på axeln vandrade utåt markerna. I detta afseende blef dock så småningom bättre; dock tog det tid, innan ens en yttre, någorlunda anständig kyrklig ordning kunde komma till stånd. Under året höllos 4 stämmor, af hvilka de två första afsågo fullbordandet af församlingens organisation. På stämman den 22 juni framlades, genomgicks och antogs ett förslag till konstitution för församlingen, och såsom det kan vara af historiskt intresse att taga kännedom om det samma såsom en förelöpare till det förslag, som den Förenade konferensen utarbetade och rekommenderade året derpå, vill jag här redogöra för det samma. Förslaget omfattade 8 artiklar: Om församlingens namn; om läran; om församlingens medlemmar; om läraren; om kyrkovärdar och trustees; om kyrkorådet; om sockenstämmor och möten; slutartikel. De tre första artiklarne äro nästan ordagrant de samma, som pastor Erl. Carlsson brukade införa i de församlingar, som han stiftade, och hvarpå vi redan sett prof på annat ställe i

detta arbete. De följande artiklarne äro nya och lyda sålunda:

4 ART. *Om läraren.*

§ 1. Läraren skall väljas genom omröstning på allmän sockenstämma. Till affärdande af kallelse till någon prestman erfordras instämmande af två tredjedelar af församlingens röstegande medlemmar.

§ 2. Läraren kan ej afskedas, med mindre än två tredjedelar af församlingens röstegande medlemmar deri instämma.

§ 3. Läraren skall förkunna Guds ord och förvalta de heliga sakramenten enligt församlingens bekännelse (se 2 art.); han skall föra ett kristligt och uppbyggligt lefverne; besöka de sjuka; vara angelägen om de ungas kristliga undervisning och uppfostran; trösta, undervisa, förmana och varna både offentligen och enskildt, såsom Guds ord föreskrifver (1 Tim. 3.)

§ 4. Läraren skall ej anklagas utan två eller tre vitnen (1 Tim. 15: 19). Skulle han olyckligtvis befinnas fara vilse i lära och lefverne, så skall kyrkorådet kärleksfullt förmana och varna honom. Men skulle detta ej hafva åsyftad verkan, hänföres hans sak till den synod, till hvilken han hör.

§ 5. Läraren skall hafva rättighet att uppbära den lön, som af församlingen från tid till tid utlofvas.

5 ART. *Om kyrkovärddar och trustees.*

§ 1. Trenne kyrkovärddar (deacons) skola årligen genom omröstning å allmän sockenstämma utväljas.

Deras skyldigheter äro: Att vid pastors frånvaro leda gudstjensten; att hafva en viss uppsigt öfver församlingsmedlemmarnes förhållande (uppförande); att besöka och skaffa understöd åt fattiga och sjuka; att bistå läraren med kyrkotuktens genomdrifvande och upprätthållande; att passa upp i kyrkan o. s. v.

§ 2. Icke mindre än tre och ej flere än nio trustees eller kyrkoföreståndare skola årligen genom omröstning å allmän sockenstämma, enligt lagen i Minnesota, utväljas.

Desse hafva att taga vara på kyrkoegendomen och hvad dertill hör samt handhafva kyrkans alla ekonomiska angelägenheter.

§ 3. En af trustees skall också tillika vara kassör, hvilken skall föra riktiga räkenskaper öfver församlingens alla inkomster och utgifter, samt vid det årliga mötet derför redovisa.

§ 4. Trusteesna utväljas på följande tidslängd. Denförste

(eller första klassen) väljes på ett år; den andre på två och den tredje på tre år. Således väljes en (eller en klass) årligen efter första valet.

§ 5. Församlingen må också utvälja en sekreterare, hvilken det tillhör att föra riktigt protokoll öfver förhandlingarna vid sockenstämmorna samt taga vara på alla böcker och papper, som tillhöra församlingen.

6 ART. *Om kyrkorådet.*

§ 1. Kyrkorådet består af läraren, kyrkovärdar och trustees.

§ 2. Kyrkorådet är församlingens domstol och har att undersöka och bilägga strider och oenighet, skulle sådana olyckligtvis uppstå inom församlingen; att uppkalla, förhöra, varna och förmana i kärleken anklagade medlemmar samt träffa råd och öfverenskommelse om hvad som bäst kan befordra församlingens välfärd.

§ 3. Med timliga (ekonomiska) affärer skall kyrkorådet såsom sådant ej hafva att beställa.

§ 4. Kyrkorådet skall icke under lärarens frånvaro (då församlingen nämligen har lärare) afgöra några viktigare saker, såsom medlemmars uteslutande m. m. I hvarje fall måste $\frac{2}{3}$ af kyrkorådets medlemmar vara närvarande för att fatta beslut i något mål, som för kyrkorådet må uppkomma.

§ 5. Kyrkorådets förhandlingar skola af läraren införas i kyrkorådets protokollsbok.

7 ART. *Om sockenstämmor och möten.*

§ 1. En årlig sockenstämma skall hållas hvarje 25 juni för att utvälja kyrkovärdar, trustees, kassör o. s. v., samt för att genomgå kyrkans räkenskaper m. m. Rapporter skola då inlemnas af trustees, kassören och sekreteraren, på det att församlingens ställning måtte blifva bekant för dess medlemmar.

§ 2. Röstegande i sockenstämma äro alla af mankönet konfirmerade och verkliga medlemmar af församlingen.

§ 3. Pastor är ex officio ordförande i sockenstämma. Den årliga sockenstämman kan ej hållas utan hans närvaro.

§ 4. Pastor skall vid hvarje annan tid sammankalla församlingens medlemmar till sockenstämma, när behovet fordrar det eller minst 10 medlemmar det begära."

Slutartikeln rörer frågan om förändringar af konstitutionen. Då den Förenade konferensens förslag till konstitution

utkom (1857), blef den på årsmötet den 25 juni 1858 ordentligt antagen af församlingen. Men vi återvända till mötet den 22 juni 1856. Sedan konstitutionen blifvit antagen, företogs val af diakoner på ett år, och utsågos dertill de samme, som tillsattes vid församlingens organisation, nämligen Ola Olsson, Sven Jacobsson och S. J. Willard.

Vid samma möte uppstod äfven fråga om plats för framdeles blifvande kyrka, och såsom Willard godhetsfullt lofvade att upplåta 10 acres af sitt land, på hvilka skolhuset stod, till kyrka, kyrkogård och skolhus, så antog man detta tillbud och beslöt att framdeles bygga kyrkan derstädes. Men dermed var icke frågan om kyrkoplatsen afgjord i Vasa; hvar om mera längre fram.

Den 6 juli 1856 hölls åter allmän stämma, vid hvilken de första trustees enligt den borgerliga lagen blefvo valda och församlingen inkorporerad. De första trustees voro Peter Nilsson på ett år; Carl Carlsson på 2 år och Olof Peterson på 3 år.*

Nya invandrare.

Under sommaren anlände många nya invandrare dels direkt från Sverige och dels från Illinois. De, som kommo från Sverige, voro från Trolle Ljungby och kringliggande socknar af Kristianstads län. Bland de senare må nämnas: Lasse Pehrson med sin stora familj; Pehr, Lars och Nils Jönssöner; Jöns Nilsson i Backen; Jöns Nilsson i Dalen; Ola Andersson; alla från Trolle Ljungby; Jöns Olsson, d. y. med familj från Kiaby; Nils Pehrson med familj från d:o; Abram Nilsson från Gustaf Adolfs församling; Anders Månsson från Fjelkinge; Per Månsson från Viby. De, som flyttade in från andra platser i Amerika, voro: Göran Johnsson med familj från Frinnaryd i Jönköpings län; kom till Amerika 1854; Swen Turner med hustru från Wieslanda; reste till Amerika 1853, kom hit från Batavia, Ill.; John Johnson och hustru från Ljunga och brodern And. Aug. Johnson, reste till Amerika 1854; Jacob Robertsson (Rassmussen) med familj från Katslösa i Malmöhus län; kom till Amerika 1852 och hade bott i Pecatonica, Ill., i några år; Sven P. Petersson med familj, han från Kisa i Linköpings län, kom till Amerika 1849 och hit från Sugar

* Inkorporationshandlingen af den 6 juli 1856 är ordentligen lagfaren och "filed July 17, 1856, and recorded in First Book, Rel. Societies, pages 9 and 10 in Register of Deeds office, Goodhue Co., Minn. Terr., by J. W. Hancock, Register of Deeds". — Originalet så väl som afskrift deraf finnes i församlingens första protokollsbok.

Grove, Pa.; Nils P. och Johan Åhfelt från Färlöf; kommo till Amerika 1852 och hit från St. Paul, den senare död i kriget; Nils Swenson från Fäsum i Kristianstads län; kom till Amerika 1853 och hit från St. Paul; f. d. nämdemannen Bengt Nilsson med familj från Kärda i Jönköpings län; kommo till Amerika 1853 och hit från Ill.; Jonas Jonasson från Malmbäck i Jönköpings län och hustru Johanna från Barkeryd med barn; kommo från Sverige 1852 och hit från Pecatonica, Ill., bosatte sig vid Cannon river inom town of Cannon Falls; vid samma tid och på samma ställe bosatte sig f. d. husaren Krants med familj från samma trakt i Sverige; Håkan Olsson den yngre och familj från Mjellby i Blekinge, kommo till Amerika 1854 och hit från St. Charles, Ill.; A. G. Kämpes hustru och barn från Varola; Carl Johansson med familj från Värö i Halland, Anders Månson och hustru från samma församling, kommo alla till Amerika 1854 och vistades i Wisconsin, innan de kommo hit. Möjligen var det ännu några flere, som anlände under sommaren och bosatte sig i nybygget; men jag kan nu icke erinra mig deras namn.

Om hösten företog jag mig att gå öfver hela nybygget för att utröna nybyggarnes antal samt huru många, som icke tillhörde församlingen, och den 8 november kunde jag å allmän stämma, som då hölls, rapportera, att 185 personer funnos, af hvilka 101 voro konfirmerade, som ville höra till församlingen. Detta antal inbegrep alla, som redan voro och som ville ingå som medlemmar, och utom dessa fans knapt någon annan svensk nybyggare. På samma gång utlofvades i subskriptioner till lärarens lön för ett år \$260, således något utöfver den i kallelsen utlofvade; men vid årets slut återstod \$67 obetalda, hvilka aldrig inkommo.

På samma stämma beslöts att hålla 2½ månaders församlingsskola, och d. v. studeranden J. Engberg, sedermera bokhandlare i Chicago, och död den 1 januari 1890, utsågs till skollärare med en lön af \$35 i månaden, kosten inberäknad. Skolan tog sin början den 15 november 1856. Man finner häraf, att frågan om församlingsskola blef tidigt upptagen inom denna församling, och fastän den genomgått mången kamp och strid, så har dock skola mer och mindre hållits hvarje år allt sedan den tiden. Följande lärare och lärarinnor hafva i ordning efter hvarandra betjenat församlingsskolan i Vasa från början; J. Engberg, Lovisa Peterson, Jane Nilsson, Lars Andersson, Lundin, S. F. Westerdahl, J.

Magny, A. Andersson, P. T. Lindholm m. fl. Det första beslutet rörande skollärarens aflöning var, att hvarje församlingsmedlem mellan 21 och 55 år skulle betala 50 cents för året. Detta beslut verkställdes på det sätt, att man betalade skolläraren med potatis, som lemnades i skolrummet, der de fröso. Engbergs lön blef därför temligen skral. Vidare beslöts på samma stämman, att skolhuset skulle inredas med bänkar och kateder samt att kyrkogården skulle invigas. Man kan förstå, att inredningen icke var så dyrbar, då det upplyses, att Nils Petersson åtog sig den samma mot \$9.50. Utom denna summa kostade hela huset i kontant utlagda penningar \$28.00, som fördelades på församlingens medlemmar vid årets slut till betalning.

Kyrkogården blef invigd söndagen den 9 november 1856, och man hade äfven beslutat att inhägna den samma, hvilket dock aldrig sattes i verket. Icke så få blefvo under åren begrafna på denna kyrkogård — det första liket var i tiden Anders Månssons hustru, Maria Andersdotter, hvilken frös ihjäl på prärien qvällen den 13 december 1856 —; en del flyttades sedermera till den nya kyrkogården, men en stor del ligger kvar på hvad som nu utgör ett åkerfält.

De första nattvardsbarnen i Vasa voro två, en son och en dotter till Jonas Jonasson och hustru, nämligen Anders Johan och Maria. De gingo den långa vägen från Cannon River till White Rock för att åtnjuta undervisning och konfirmerades på hösten 1856. 1857 konfirmerades tre barn, Nilla Person (mrs Wohlfart), Anna Charlotta Kempe (mrs Fredricks) och Boél Robertson (mrs Forsell). Följande året likaledes tre; men efter den tiden förökades antalet mer och mer, till dess de något år hafva öfverstigit 60.

År 1857 var ett hårdt år, och tiderna fortforo att vara tryckta ända till rebellkrigets utbrott. Denna tid föregicks af en stark spekulationsvurm, som äfven sträckte sig till nybyggarne i Vasa. Man lånte penningar på sina land dels för att betala inköpspriset till regeringens landkontor och dels för att skaffa sig dragare, redskap m. m. Men spekulationsbubblan brast sönder, tiderna blefvo dåliga, och man kunde icke infria sina skuldförbindelser. Det såg då ut en tid, som de fleste nybyggarne hade att förlora sina land och nybygget blifva i grunden ruineradt; men med arbetsamhet och försakelser, ty svensken kan försaka, när han kommer i nöd, sträfvade man dock igenom denna svåra tid. Imellertid hämmade den svåra tiden

mycket församlingens yttre utveckling. Men på samma gång syntes Guds ord börja verka med mera kraft än förr, och några började med allvar att fråga efter vägen till lifvet. Detta visade sig längre fram på året; men i början af det samma var ogudaktigheten mycket svår. Man lefde då i sus och dus, trotsade Guds ord och läraren uppenbarligen och slog alla förmaningar och varningar i vädret; men den hårda tiden kom, och sinnena började spåkas något.

Under sommaren och hösten fick nybygget en betydlig tillökning i folkmängd genom nya inflyttningar, bland hvilka fans en del folk, som var mer stämdt för andliga ting, men också en del, som hade förkärlek för metodismen. Bland detta årets inflyttade kunna nämnas: Olof Pålsson och familj från Sveg i Herjeådalén; Erik Pålsson från d:o; Per Sjulsson och familj från d:o, han några år senare dödad af åskan; Erik Jonasson och familj; Jöns Zakrisson och familj; Olof Hansson och familj; Jon Månsson och familj från Storsjö och Tännäs i Herjeådalén. Desse kommo direkt från Sverige, och de fleste bosatte sig i den del af nybygget, som efter dem kallades Jämtland. Vidare f. d. kopparslagaren Anders Erik Bellin och familj från Karlskoga. Johan Sundell med familj från Sund i Östergötland kom till Amerika 1851 och hit från Sugar Grove, Pa. Germund Johnsson med familj från Kisa kom till Amerika 1846 och hit från Sugar Grove; Nils Andersson med familj från Essunga i Västergötland kom till Amerika 1854 och hit från Illinois, m. fl.

Den 25 juni höll församlingen sin årsstämma, hvilken jag vill göra till utgångspunkt för församlingens historia under en del af de följande åren. Till diakoner valdes, alla på ett år, Jacob Robertson, Johan Sundell och Sven Peter Peterson. I detta val såg man en gryning till ett bättre tillstånd. 1858, sedan man antagit den förenade konferensens rekommenderade konstitution, valdes 6 diakoner, nämligen Carl Johnson i Spring Creek och Per Jönsson i Dalen på 3 år; Joh. Sundell och Jon Bergdahl på två samt T. G. Pearson och Nils Svensson på ett år. Efter detta valdes endast tvänne diakoner på 3 år i många år. 1859 invaldes T. G. Pearson och A. Vester-son; 1860, Ola Pålsson och Joh. Sundell, och i stället för Carl Johnson, som blifvit baptist, valdes Jacob Robertson.

De ursprungliga trustees voro Per Nilsson på 1 år; Carl Carlsson på 2 och Olof Peterson på 3 år. Då Olof Peterson flyttade 1856, invaldes i hans ställe den 22 november 1856

T. G. Pearson. 1857 invaldes Sven Jacobsson för 3 år i stället för P. Nilsson, hvilkens tid var ute. 1858 blef Carl Carlsson återvald på 3 år; 1859 invaldes T. G. Pearson och Anders Vesterson båda på 3 år. Detta måste vara en felaktig uppgift i protokollet, ty mer än en blef nog icke vald för 3 år, den andre har utan tvifvel blifvit vald för att fylla en vakans. 1860 blef Erik Erikson vald på 3 år.

Några stora kollekter föllo icke i Vasa på den tiden, ty vid stämman 1857 rapporterades, att "kollektmedlen under året gingo till \$3.15, hvilka nu till det närmaste voro utbetalda".

Församlingen fick klockare och kyrkoväktare.

I 1857 årsstämmoprotokoll heter det: "Såsom församling och lärare ofta känt behovet af en klockare, kom denna sak i fråga, och på derom gjordt förslag uppmanades Nils Pehrson att åtaga sig denna tjänst, hvilket han lofvade göra försök med, och utlofvade församlingen att till hans förmån upptaga en eller flere kollekter. Vidare bestämmelser kunde göras, sedan Nils Pehrson försökt något med saken." Nils Pehrson var en flink man och försökte nog, och om det icke alltid gick så riktigt, så gick det dock, och dermed var man nöjd; men då det alldeles icke gick ur fläcken, såsom händelsen varit några gånger förut, så tyckte man, att det gick dåligt med kyrkosången. 1859 inköptes ett psalmodikon, och A. J. åtog sig att spela och sjunga mot \$15 i lön. Då året hade gått om, heter det, förklarade han sig nöjd med att få \$4 samt behålla psalmodikon, som då hade tjent sin tid. Det var under sist nämnda år som följande uppträde egde rum. Borén var då pastor och besökte församlingen hvarannan söndag, och de söndagar han var borta läste någon af diakonerna och ledde gudstjensten. Nu hade metodisterna börjat sin verksamhet i Vasa, och en predikant, Åhlström, var mycket efterhängsen, och en del af församlingsmedlemmarne hade börjat hylla honom. En söndag, då Borén var borta, hade Åhlström infunnit sig i skolhuset och väntade att bli uppmanad att predika, hvilket ock en del utan tvifvel hade önskat. Diakonen T. G. Pearson satt vid katedern och ville börja gudstjensten och gjorde tecken åt klockaren att börja spela och sjunga, men denne gjorde sig icke brådtom, utan såg sig i stället till baka dit, der metodistpredikanten satt, och liksom väntade, att han skulle komma fram och leda gudstjensten. Pearson säger då till honom att

börja, men han satt der och väntade. Då böjde sig Pearson fram och hviskade honom i örat: "Om du icke spelar och sjunger, så skall du icke få din lön!" Då började han.

Hvem som var klockare under 1860, upplyses icke, men i 1861 årsstämmoprotokoll heter det: "Som förra årets klockare-sysslolön var frivillig, kunde någon rest å lönen icke komma i fråga. Likväl upplystes, att mer än halfva församlingen biträdt med hjälp till den, som utöfvade nämnda syssla, till ett värde af \$16, eller långt öfver det belopp han skulle vilja ha begärt för utöfvande af nämnda syssla; och som nu invalde pastor sjelf alltid förr ledde kyrkosången, ansågs något val till nämnda befattning icke komma i fråga". Alltså blef prest och klockare samma person, såsom förhållandet var i början. Den 6 oktober 1862 fingo trustees i uppdrag att lega en skicklig klockare mot skälig betalning för året, och från den tiden betjenade L. Engberg församlingen såsom klockare ända till 1878 till stor belåtenhet.

Den förste *kyrkoväktaren* blef Jon Bergdahl, som valdes 1857, och lönen blef bra klen. Han skulle endast hafva en kollekt. Efter honom blef Olof Pålsson kyrkoväktare för ett år; men vid 1859 års stämma hade ingendera af dem fått någon ersättning, hvarför det beslöts, att tvänne kollekter för detta ändamål på hösten skulle uppbäras. På samma möte valdes Per Sjulsson till kyrkoväktare med en lön af \$3 för året.

Pastorslönen.

Vid årsstämmen 1857 beslöts, att pastorslönen skulle åstadkommas genom frivillig subskription och betalas antingen i penningar eller jordprodukter. Det året blef grödan liten, och penningar funnos knapt till. Folket hade stora bekymmer att lifnära sig sjelft, därför var ej att undra på, att prestlönen blef liten. Omkring \$200 subskriberades, men vid årsstämmen 1858 resterade man med \$100, som man icke såg sig någon råd till att betala. För 1858 bestämdes följande rörande prestlönen: Den förste och den siste november skulle församlingens medlemmar samlas i skolhuset och aflema hvad de ville af jordprodukter; dessutom skulle presten hafva tvänne offer eller kollekter, den förste söndagen i januari 1859 och om påsk. Då jag afflyttade från Minnesota i början af november 1858, hade jag af denna utlofvade lön bekommit en tunna bönor och några bushels majs, och ehuru

jag för egen räkning icke fick någon nytta deraf, försäkrade de, som åto upp bönorna, att de icke skulle kunnat genomlefva vintern dem förutan. Detta visar, hurudana tiderna voro nödåren 1857 och 1858.

Under pastor Boréns tid, eller från november 1858 till sommaren 1861, var prestlönen liten och kom in oregelbundet. År 1859 bestämdes lönen till \$200 för året; 1860, att trustees skulle gå omkring i församlingen och uppbära hvad som frivilligt bidrogs, antingen penningar eller hvete.

Från min återkomst till församlingen i september 1861 har prestlönens historia följande utseende:

För 1861 bestämdes lönen till	\$200, deraf inkom \$137.55.
" 1862 " " "	200.
" 1863 " " "	250.
" 1864 " " "	300.
" 1865 " " "	350.
" 1866 " " "	500.
" 1867 är intet bestämdt, men lönen var	500.

För 1868, då pastor Cederstam var vice pastor hela tiden, bestämdes lönen till \$1,000; 1869 sama belopp. 1870 föreslog jag sjelf på ett försök, att jag skulle bekosta fullbordandet af boställets inredning samt alla församlingens löpande utgifter mot det, att församlingen frivilligt subskriberade både till detta och till lönen efter eget behag. Hela beloppet, som inflöt, gick till \$1,174.20 och gick i det närmaste åt till att betala församlingens löpande utgifter, byggnadsarbeten, hjälp-prest, så att litet eller intet blef öfver till pastorslön. Det försöket gjordes icke om igen. Från 1871 till 1888 har den bestämda pastorslönen varit \$1,000 om året och har inkommit ordentligt.

Om kyrkoplats och kyrka.

Vid 1857 årsstämma beslöt man att börja bildandet af en kyrkobyggnadskassa, äfven som att skolhuset skulle tillhöra det allmänna skoldistriktet och att församlingen skulle bruka det på vissa villkor. Meningen var, att skoldistriktet skulle vidmakthålla skolhuset; men det oaktadt tillbygde församlingen det samma under sommaren 1858 med 45½ bräder, 24 "studdings" och 50 cents i penningar. Hvarje familj släpte till ett bräde. 1858 upprepades samma beslut om en kyrkobyggnadskassa; men då ingenting gjordes för saken, så blef det upphäfdt 1859. I oktober samma år upphäfdes också beslutet

om skolhuset, och blef då beslutadt, att det hädanefter skulle tillhöra hela församlingen och vara dess kyrka. Anledningen dertill var, att vid den tiden hade en metodist- och en baptistförsamling uppstått, och dessa gjorde anspråk på att få bruka skolhuset till sina möten och kommo så i vägen för den luterska församlingen, som hade byggt huset. Detta skedde under Boréns tid, och var det icke så liten strid om saken.

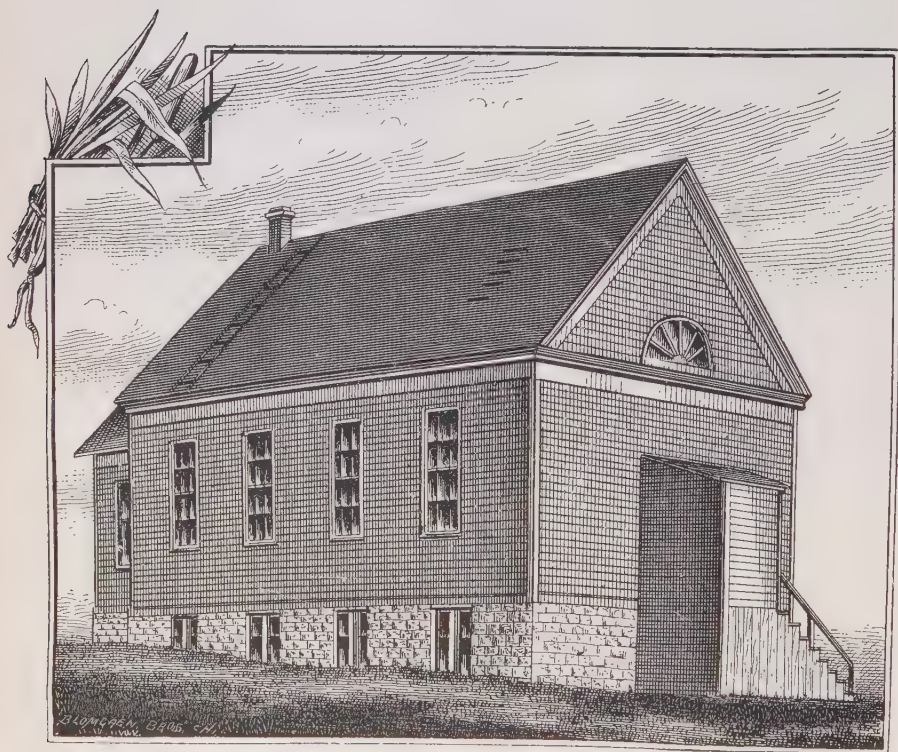
Rörande kyrkoplatsen blef här såsom i många andra af våra nybyggen en svår och långsam strid. Hade man fått fastebref på de 10 acres land, som Willard hade lofvat afstå för ändamålet, hade troligen ingen strid uppstått; men detta kunde man icke erhålla. Vid årsstämman 1857 fattades följande beslut: "Såsom man ännu icke visste, huru vida man kunde få säkerhet på den plats, som blifvit till kyrka utlofvad, blef det beslutadt, att trustees med första möjliga efterfråga hos mr Willard, om han ville gifva en ovilkorlig "Warranty deed" å sagde kyrkolott, samt, i händelse af nekande svar, att församlingen utser sig en annan plats." Då ingen sådan "deed" kunde erhållas, så började man om vintern 1858 att genom en lista utröna, om hvilken annan plats man kunde blifva enig. Två platser hade blifvit nämnda, den ena på då varande Olof Pålssons land i närheten af skolhuset och den andra på Sven P. Peterssons land vid korsvägen, der John Anderssons (Örns) nya hus nu står. Vid en stämma den 10 april 1858 befans, att den senare platsen hade 6 röster mera än den förra; men man var dock icke till freds dermed. Då Willard trodde sig kunna försäkra, att ingen fara var att bygga kyrka på den gamla platsen, och då man helst kunde förena sig om den, så blef ännu en gång beslutadt att vidblifva den samma. Detta beslut blef dock icke bestående, hvarför nya öfverläggningar uppkommo och nya beslut kors och tvärs blefvo fattade; men icke alla af dessa beslut blefvo protokollerade under Boréns tid. I ett protokoll från denna tid, nämligen 1860, troligen om vintern eller våren — månaden är ej utsatt —, heter det: "Som meningarne om den nya kyrkoplanen ännu voro delade, så kom man till det beslutet, att ny omröstning skulle företagas, hvilket ock skedde, hvarvid platsen på Erik Erikssons land fick de flesta rösterna." Denna plats låg ett stycke i sydost från skolhuset på P. Trolins nu varande land. Dit ämnade man nu flytta skolhuset och tillbygga det samma. Men vid årsstämman i juni samma år hade åter meningarne slagit om, ty då beslöt man

att sälja skolhuset för \$60 och använda penningarne till en kyrkobyggnad "på någon plats å östra eller vestra sidan af Gustaf Carls väg på höjden norr om grinden till Willards gamla farm", såsom orden lyda, och kyrkostyrelsen fick i uppdrag att underhandla om inköpet af en eller två acres af nämnda plats. Denna plats måste hafva legat ett stycke söder om den svenska baptistkyrkan. Men icke heller detta beslut blef bestående, ty följande året (den 12 januari 1861) höll man åter igen stämma för att välja kyrkoplats, hvarvid icke mindre än 6 platser sattes under omröstning, nämligen 1) den gamla kyrkoplatsen; 2) kullen vid H. Mattsons farm [den närvarande kyrkoplatsen]; 3) ett ställe på Olof Pålssons land, förut en gång bestämdt; 4) Sven Peterssens hörn; 5) en plats på Carl Carlssons land; 6) "norr om grinden vid Willards gamla farm". Omröstningen utföll så, att platsen på Olof Pålssons land blef vald med 40 ja mot 9 nej. Nu skulle trustees skaffa fastebref på platsen, och en byggnadskommitté nedsattes för att uppgöra förslag till kyrkobyggnad, och om 14 dagar skulle ny stämma hållas för sakens vidare bestämmande. Nu rapporterade trustees, att platsen på Olof Pålssons land var för ojämn och otjenlig till byggnadsplan, och därför hade de beslutat skaffa plats på Erik Erikssons land vid samma linie. Detta godkändes af stämman, och man beslöt sig för att köpa 2 acres af sist nämnda land. Byggnadskommittén inlemnade sitt förslag, och man beslöt att bygga kyrkan af tegel. Nu skulle det bli af, och "hvarje settlare skulle framskaffa 2 'loggar' så långa, som möjligen kunna anskaffas." Men det blef ej heller af denna gång. Under denna bedröfliga strid förlorade en del tålmodet och började på egen hand att framköra sten för att bygga kyrka på Sven Peterssens hörn.

Vid min återkomst till församlingen, hösten 1861, stod frågan om kyrkoplats lika öppen och oafgjord. En stämma hölls då den 7 september, och beslut fattades, som ändtligen ledde till ett afgörande resultat; men försigtiga mått och steg behöfde tagas för att nå målet. En 11-manna-kommitté nedsattes, som till den första söndagen i oktober skulle utse en plats för kyrkan, och dess beslut i saken skulle vara afgörande. Medlemmarne af kommittén skulle bo minst 2 mil från skolhuset och togos därför från nybyggets utkanter rundt omkring. Deras namn voro, utom pastorn: Truls Johnsson, Niklas Petersson, Jöns Olsson d. ä., G. M. Englund, Nils Swensson, Jonas Jonasson, Erik Andersson, Göran Johnsson, Johannes An-

DEN GAMLA KYRKAN I VASA.

dersson och Jon F. Gustafsson. På samma möte fattades ock beslut om kyrkobyggnad. Kommitteen blef snart enig om platsen, nämligen den, på hvilken kyrkan nu står, som hvad centralt läge och skönhet angår onekligen var den bästa i hela nybygget; men de acres, på hvilken den var belägen, tillhörde en doktor Whitmore i Wabasha, och det var osäkert, om vi kunde få köpa några acres af honom. I sällskap med Nils Swensson reste jag till honom för att underhandla; men han ville icke sälja, med mindre han fick sälja det hela. Han begärde \$320 i guld för de 80 acres, häften att betalas genast, det öfriga efter ett år med 10⁰/₁₀₀ ränta. Vi reste hem, sammankallade kommitteen, som blef enig om att köpa landet och sammansköt dertill den första betalningen eller halfva köpesumman, hvarpå jag reste ned igen och uppgjorde handeln. Den 12 oktober hölls ny stämma, då kommitteen rapporterade och erbjöd församlingen kyrkoplats på kullen samt frihet att taga mer eller mindre af det inköpta landet. Församlingen beslöt då att köpa den vackra 40 acreslotten för kyrka, begravningsplats och prestboställe, och aldrig hade den kunnat utlägga \$160 för ett bättre ändamål.

Rörande kyrkobyggnaden må nämnas, att den gamla kyrkan, nu varande skolhuset, uppbygdes om våren 1862 och inreddes på hösten samma år. För detta ändamål hölls icke mindre än 6 stämmor. Så snart platsen var bestämd och kyrkobyggnad beslutad, utträdde en del familjer, som bodde söderut, ur församlingen, angifvande såsom orsak dels missnöje med platsen och dels med kyrkans storlek. De bildade sig till en egen församling inom församlingens gränser och kallade pastor Borén till sin prest, hvilken kallelse han var oförsigtig nog att antaga. Det kunde då hända, att vi på samma tid predikade endast en mil ifrån hvarandra. Denna söndring afskräckte dock icke de öfriga från att fullfölja kyrkobyggnaden, ehuru den måste göras mindre, än som påtänkt var i början. Kyrkan var 40 fot lång, 26 fot bred med ett 12 fots utbygge på norra gaveln för sakristia. I juni månad 1862 var den uppsatt och till det yttre färdig, och i detta skick höll Augustana-synoden i samma månad sitt 3:dje årsmöte i den samma. De, som utträdde, återkommo, de flesta redan under detta år; församlingen ökades fortfarande, och snart var kyrkan för liten.

Kulten och det kristliga församlingslivet.

Gudstjensten, de kyrkliga förrättningarna och bruken iakttogos i vanlig ordning enligt vår luterska kyrkoordning, och från och med 1857 blef folket mera kyrksamt och hade utan tvifvel blifvit mera så, om jag hade kunnat egna hela min tid åt denna församling, hvilket var omöjligt med mitt stora arbetsfält. Der och hvar märktes ock några andliga rörelser i synnerhet bland de yngre; men en mera allvarlig kristendom var dock icke väl afhållen. De metodistiska och baptistiska rörelser, som började med slutet af året 1858, tvingade åtminstone folk att litet mera tänka på sina trosgrunder, och ehuru mycket köttsligt disputerande förekom, vändes dock uppmärksamheten på andliga frågor, hvilket hade något godt med sig. Äfven började medvetandet af yttre anständighet att mera vakna, ehuru det gaf sig till känna mera i öfverensstämmelse med vigilanskommitteers sätt än med en evangelisk kyrkodisciplin. Såsom exempel må nämnas från 1859, att nästan hela nybyggets manliga befolkning hade församlat sig och tågade från det ena stället till det andra att tukta vissa personer och skipa rättvisa. På ett ställe hade en gift man bedrifvit hor med en annans hustru, och dit tågade man nu och piskade honom ordentligt med spö, och det så, att det kändes. Men afstraffningen togs så väl, att hela skaran bjöds på kaffe. Derifrån tågade man till ett par, som lefde tillsammans utan vigsel, och blefvo dessa strängeligen tillsagde att inom en viss dag gifta sig; i annat fall hade de att vänta stränga mått och steg, då man på den utsatta dagen åter skulle infinna sig. Varningen hade påföljd, och samma dag, som skaran åter infann sig, var paret åstad och gifte sig. Under samma tid och på samma sätt höll man räfst med en man, som bjöd till att tillvälla sig landet från en enka. Mannen blef utan vidare krus bortdrifven, hvarefter man plöjde, besådde och inhägnade ett godt stycke land åt enkan och lofvade skydda hennes rättigheter. Derefter tog man sig några supar och hade en glad afton.

Det allmänna rättsmedvetandet vaknade och gjorde sig gällande förr än den kristliga nykterhet, som Guds ord fordrar. Benägenhet för dryckenskap blef ock länge den svåraste knuten, som den kristliga disciplinen hade att lösa; men med åren blef det allt bättre äfven i detta afseende. För öfrigt var folket välvilligt och hjälpsamt mot hvarandra och hjälpe-

höfvande; och det minsta man hörde talas om var processer och inbördes fejder. På offentliga möten kunde de väl strida och disputeras med hvarandra; men dervid stannade det utan farligare följder. Flärd och fåfänga visade sig ännu icke, och den ene var lika så god som den andre. Detta var det allmänna draget före kriget.

Pastorsombyte.

Den ursprungliga orsaken till min första aflyttning från detta arbetsfält efter ungefär $2\frac{1}{2}$ års tid var en kallelse från den förenade Chicago- och Mississippi-konferensen vid dess möte i Princeton den 10—14 september 1858 att på konferensens vägnar resa till de östra staterna och bland amerikanske trosbröder söka samla bidrag till de fattige skandinaviske studerandes underhåll vid skolan i Springfield. Jag antog denna kallelse och flyttade till Chicago i början af november. Då tiderna emellertid voro hårda och det ansågs otjenligt att då på hösten företaga denna resa, fick jag ett annat uppdrag, nämligen att öfvertaga redaktionen af "Hemlandet", som, förenad med Minnesota Posten, hade blifvit eller blef flyttad från Galesburg till Chicago vid slutet af samma år.

Strax före ofvan nämnda konferensmöte eller i början af september hade studeranden J. P. Carlsson Borén på min kallelse anländt till Amerika och erhöll vid synodalmötet i Mendota omedelbart efter konferensmötet i Princeton fullmakt att förvalta predikoämbetet (eller license). Meningen var, att han skulle blifva min medhjelpare på mitt arbetsfält i Minnesota. Då jag nu, såsom ofvan nämndt är, kom att flytta, blef han af mina församlingar utkorad till min vikarie på ett år, och då jag icke på den tiden återvände, valdes han till min efterträdare, dock i Vasa på endast ett år från den 23 juni 1860.

För sammanhangets skull må vidare nämnas, att Borén ty värr blef utröstad af församlingen i Red Wing 1861 och att jag erhöll kallelse att återkomma till dessa församlingar (Vasa och Red Wing) i september 1861 samt betjenade dem båda till början af 1868, då jag afsade mig Red Wing; betjenade sedan Vasa och Zionsförsamlingen i Goodhue, tidtals med presterliga biträden och studerande till 1879, då jag afsade mig församlingen i Vasa, och pastor P. J. Svärd blef min efterträdare; kallades åter till pastor i Vasa sommaren 1886 och betjenade församlingen till den 1 mars 1889, då jag af helsoskäl hade afsagt mig församlingen, och pastor J. Fremling

blef min efterträdare. Tillsammans har jag varit pastor i Vasa omkring 25 år.

RED WING.

Då svenskarne och den luterska församlingen i Red Wing af det föregående i detta kapitel till någon del blifvit omnämnda, kan jag nu yttra mig mera kort om dess historia.

De första svenskarne i Red Wing.

Hvilken eller hvilka de voro bland våra landsmän, som voro de första att göra denna stad till sitt hem, kan nu icke med visshet uppgifvas. Imellertid synes det, som om drängen Nils Nilsson eller "doktors Nils", hvilken tjenade hos doktor Sweeney, skulle hafva varit bland de allra förste. Någon stor lycka gjorde han dock aldrig. Till de första höra ock P. Sjögren och hans folk; men han slog sig ned vid Spring Creek, 3 mil från Red Wing. Vi känna honom från det föregående. Vidare Johan Nilsson med familj från Östergötland, hvilken var döf och skrek, när han talade, hvarför han allmänt kallades för "skrikaren" och "skrikaregubben." Han hade förut bott i Moline och måste hafva kommit till Red Wing tidigt på sommaren 1854. Imellertid var han nog den förste svensk, som bygde sig hus der, och hos honom togo många in af de nykomne till att börja med. Gubben hade sina egenheter, var frispråkig och något grofkornig och gjorde icke afseende på personen; men i sina handlingar var han redbar. Mig brukade han kalla "prestapojken", och ehuru han icke just var någon "religionens man", brukade han stundom tillåta oss att hålla våra gudstjenster i hans hus, innan vi fingo kyrka, och mer än en gång kom han i sin fårskinspels med en mjölsäck på en skottkärra till mitt hus och sade ifrån, så att det hördes: "Presten ska ju ha sitt tionde." En söndag, sedan jag hållit gudstjenst i hans hus och hade lemnat min handbibel i fönstret, stälde han sig och såg i bibeln. Efter en stund ropade han: "Dä är länge, sedan jag läste i bibeln; men jag ser, att de förstodo sig på att slagta höns i gamla testamentet!"

För öfrigt voro de, som förenade sig med församlingen, då den stiftades, bland de äldste på platsen, hvarför jag hänvisar till den listan.

Från början, då svenskar satte sig ned härstädes, t. o. m. 1856 funnos i någon mån arbetsförtjenster, och de togo sig någorlunda godt fram, bygde sig små hus, och de nyktre och

ordentlige förkofrade sig så småningom i sina timliga vilkor, men före 1860 voro de få, som började bedrifva egna affärer. Många uppehöll sig här blott för en kortare tid och drogo sedan ut åt landet, der de skaffade sig hem och jord. Men nya kommo in i stället, så att antalet städse ökades och utgjorde vid 1860 mellan tre och fyra hundra själar.

Den luterska församlingen.

I det föregående har redan blifvit nämndt, att en församling organiserades den 3 september 1855, på samma gång som församlingen i Vasa organiserades. Dess första medlemmar voro:

Håkan Olsson, hustru och 6 barn från Mjellby i Blekinge; kommo till Amerika 1854 och hit från St. Charles våren 1855. H. Olsson var från början och i många år den ledande mannen inom församlingen, såsom han ock var den förste, som med allvar bemödade sig om att få en församling organiserad. Vidare: Anders Carlsson med hustru och ett barn; Peter Sundberg och hustru från Kronobergs län, blef metodist, flyttade till Spring Garden och sedan till Iowa; Magnus Jönsson, hustru och tre barn; Bengt Andersson med hustru och två barn, flyttade till Spring Garden; snickaren Carl Andersson från Wärmland och hustru från Östergötland, flyttade till Minneapolis; skraddaren John Nilsson Bylo och hustru, kommo från Indiana, flyttade snart; Mårten Pehrsson med hustru och sex barn från Blekinge; Peter Johansson; Nils Källberg med hustru och ett barn från Kronobergs län, flyttade till Spring Garden och sedan till Iowa; Anders Johan Johnsson från Östergötland, rymde snart; Nils Trulsson, hustru och två barn från Blekinge, flyttade till Dakota co.; Anders Petersson; Swen Swensson; Lars Westerson med hustru och ett barn från Ifvetofta; Anders Westerson från do; enkan Anna Brita Persdotter och två barn från Halland; Nils Nilsson; Peter Andersson med hustru och fyra barn från Mjölby i Linköpings län, kommo till Amerika 1851 och hit från Rock Island 1855, flyttade till Town of Cannon Falls; Anders Wilhelm Jonsson och ett barn, flyttade till Spring Garden; Elna Persdotter, nu mrs Mattes Pehrson, kom till Amerika från Trolle Ljungby 1855, flyttade till Vasa; Inga Swensdotter, nu mrs A. Danielson, kom från samma trakt och vid samma tid; likaledes Carin Larsdotter och Anna Nilsdotter; Carl och sonen Samuel Bäckman; Edward Söderlund med hustru och två barn; Peter Sjögren med hustru och fem barn, kommo från Ljuder i Kronobergs län 1852; Swen Källberg och hustru, kommo troligen från Hemsjö i samma län 1854.

De voro inalles 84 personer, af hvilka 54 voro räknade som kommunikanter. Få af dessa personer äro nu kvar i Red Wing.

De första diakonerna voro Peter Sjögren, Håkan Olsson Anders Carlsson. I början af oktober 1855 förenade församlingen sig med den i Vasa att kalla E. Norelius till sin pastor. Under tiden, till dess han anlände, samlades man der och hvar i husen till gudstjenst om söndagarne, då Håkan Olsson ledde

andakten och läste en predikan. Julen 1855 hade man både otta och högmessa, och under det man då var tillsammans och spisade julmaten, samspråkade man om församlingens angelägenheter. Bland annat kom äfven tidningen Hemlandet på tal, och H. Olsson rekommenderade den varmt. John Nilsson (skrikaren) frågade då: "Huru många blad får jag då på året för \$1?" 24 blef svaret. "Ha", sade han, "om jag köper ett kålhufvud, så får jag många flera blad för 10 cts!" Och det var sant; men icke alla sammanblandade kålblad och tidningsblad.

Den 16 maj 1856 anlände jag med hustru till Red Wing. I bref till pastor Cederstam dagen derpå skref jag: "Här äro vi nu utan hus och hem, utan saker och nästan utan penningar, och, att döma efter förnuftet, ser det mörkt ut. — Här äro många svenskar, och dagligen anlända flere. Mätte Herren gifva mig nåd att med visdom arbeta för hans rikes uppbyggande härstädes." Ja, mörkt såg det ut, och jag har många gånger sedan undrat, att vi icke med ens tappade modet och återvände till Indiana, hvarifrån vi kommo; men det var Herren, som uppehöll oss. För det första kunde vi icke få något hus eller ens få komma in hos någon. Det fans icke tillräckligt med husrum i staden för folkmängden; alla bodde trångt, och husen voro små och dåliga. Efter att länge och väl hafva försökt att få komma in hos någon sade den högt talande John Nilsson: "Jag vet intet annat råd, än I fån flytta in i mitt svinhus så länge." Detta var i verklig välmening. Han hade nämligen uppsatt ett skjul, i hvilket han ämnade hafva svin, men som ännu icke hade blifvit begagnadt för detta ändamål. Vi hade troligen fått bo i svinhuset, om icke snickaren Carl Andersson hade låtit oss få bo i den allra minsta af kammare för ett par veckors tid, till dess vi kunde flytta ut på landet.

Följande söndag, som var Trefaldighetssöndag, höll jag min inträdespredikan i en halffärdig butik, som sedermera blef en krog. Att förrätta gudstjensten stående i hyfvelspån vid disken var visserligen icke upplyftande; men der nöden tvingar, fäster man sig mindre vid yttre ting. Märker man blott hunger och törst efter Guds ord, så utgöra de den största högtidligheten. Efter gudstjensten börjades genast en subskription för en kyrkas uppförande, och \$104 tecknades, och man hade för samma ändamål förut samlat \$50. Detta var ju en god början på en så ny plats. Då jag tillträdde försam-

lingen, funnos endast 32 kommunikanter qvar af de ursprungliga 54; men snart ökades antalet igen till 63.

Under sommaren höllo vi våra gudstjenster i privata hus, men hade det mycket trångt och obehvämt. På grund häraf blef det nödvändigt att så fort som möjligt skaffa oss ett eget gudstjensthus. Raska steg togos både med kyrkobyggnaden och fullbordandet af församlingens organisation. Den 1 och 2 juni 1856 hade församlingen en vigtig stämma, å hvilken dessa tvänne och andra ämnen behandlades. Denna stämma kån man taga till utgångspunkt för församlingens historia, ty det var då som grunden lades till församlingens inre organisation och framtida utveckling. Den konstitution, som då antogs, var den samma, som strax derefter antogs i Vasa och för hvilken redan blifvit redogjordt. I augusti 1857 antogs den af den förenade Chicago- och Mississippi-konferensen rekommenderade församlingskonstitutionen utan något motstånd, och som i grunden var den samma. Vid nämnda stämma upptecknades ånyo församlingens medlemmar, som utgjorde 63 kommunikanter. Nytt val af diakoner hölls, och den 2 juni valdes trustees, hvilka blefvo Carl Andersson, Håkan Olsson och normmannen Christian Berg. Församlingen var till att börja med "skandinavisk", men denna bestämmelse ändrades sedan på laglig väg, så att församlingen blef svensk.

Församlingens första kyrka.

På ofvan nämnda möte fattades följande beslut: "Kyrkan skall uppföras af bräder, som sättas upp och ned. Den skall vara 26 fot bred, 30 fot lång och 12 fot hög på sidorna. Den skall hafva 3 fönster på hvardera sidan, 5 rutor i höjd och 3 i bredd, stora 12x14 tum. Dörren skall vara 2 alnar och 6 tum bred och 4 alnar hög." Så lydde beslutet och i öfverensstämmelse dermed bygdes kyrkan.

Redan före stämman hade församlingen nedsatt en kommitte att utse och uppgöra köp om en kyrkotomt, och nu tillkännagaf den, att tomten nr 1 i kvarteret 17 för detta ändamål blifvit utsedd. Den tillhörde C. J. F. Smith och köptes för \$153, betaltes under sommaren, och fastebrefvet erhöles den 30 september 1856. Kyrkan uppfördes under sommaren; men man förmådde icke mer än att få upp de yttre väggarna och taket. I detta ofullbordade skick begagnades den ända till hösten 1857. Den har den märkvärdigheten, att hon utgjorde den första svenska kyrka, som blef bygd inom Minnesotas

gränser. Vintern mellan 1856 och 1857 var barsk, och det fordrades mod för att inom de tunna enkla brädväggarna härda ut under gudstjensten; men det var ändå ingen ringa glädje, att man kommit så långt att kunna samlas under eget tak. För att icke alldeles stelfrysa anskaffades en stor, åbaklig "stove", som eldades glödhet och så, att golfvet tog eld. Tillgångarne voro medtagna, ty kyrkan kostade, i det skick hon stod, omkring \$600, och jag mins, att det var ganska svårt att få till penningar nog att betala "stoven."

Om hösten 1857 blef kyrkan invändigt beklädd med bräder och inredd med bänkar, predikstol och altarring; men för detta ändamål måste man upptaga ett lån af \$200 hos General-synodens kyrkobyggnadskassa, hvilka penningar först efter flere år kunde betalas. Äfven beslöts, att vid hvarje nattvardsgång hvarje nattvardsgäst skulle erlägga 25 cts till kyrkoskulden; men som detta bruk gaf anledning till förargelse, upphäfdes det efter ett år, och i stället bestämdes, att hvarje medlem skulle erlägga 50 cts om året.

Fullt färdig blef dock aldrig denna kyrka förr, än den blef för liten och hade öfverlevvat sig sjelf. Hon blef aldrig målad och aldrig invigd. Men enkel som hon var, tjänade hon dock i sin tid sitt ändamål; den utgjorde en sammanhållningspunkt för församlingen, och der hade man många högtidliga stunder. Länge stod hon ensam ute på slätten, der indianerna brukade öfva sina lekar om sommaren, och emedan den liknade en lada, kallade amerikanerna den stundom för "The Swedish barn." Vid julhögtiden kläddes den grann med papperskronor, kran-sar och ljus; och aldrig skall jag förgäta det intryck det gjorde på mitt sinne påskmorgonen 1865, då budskapet om mordet på Abraham Lincoln ankom och kyrkan kläddes i den djupaste sorg. Uppriktigt sörjde svenskarne i Red Wing och på andra ställen den ädle mannen. För öfrigt är att minnas, att den tyska luterska synoden under "fader" Heyers presidium blef organiserad i denna kyrka, samt att Minnesota-konferensens skola hölls under första året af sin tillvaro i detta hus.

Huset står ännu, fastän förvandladt och tillbyggt, och har ända fram på sommaren 1889 begagnats till prestboställe. Strax invid på norra ändan af samma lott kan man ännu se ett litet hus, som kan tjena som prof på den gamla tidens byggnadsstil. Jag lät uppföra det för eget behof hösten 1856, och det ansågs då vara ett ganska afundsvärdt hus för en prest. Det har dock blifvit något tillbyggt sedan den tiden.

Frågan om ny kyrkas byggande väcktes på en stämman den 7 januari 1863; men det dröjde ännu länge, innan tanken kunde förverkligas, och ligger därför utom de gränser, som äro satta för denna första del.

Pastoralvården.

Af det föregående är visadt, att jag betjenade församlingen från midten af maj 1856 till början af november 1858 och att jag delade min tid mellan Vasa och Red Wing samt besökte dessutom andra platser. Vid min afflyttning sist nämnda år kom pastor J. P. C. Borén i mitt ställe, först som vikarie och sedan såsom församlingens pastor tills sommaren 1861, då han blef utröstad. Anledningen till denna ledsamma sak synes hafva varit följande: På stämman den 12 december 1860, då man rådgjorde om huru man skulle kunna betala församlingens skulder — ty man hade ännu icke fullt betalt \$200-lånet till General-synodens byggnadskassa — och förslag väcktes att sälja bänkarne eller sittplatserna i kyrkan. Detta förslag gaf anledning till en het diskussion; Borén ifrade mycket för förslaget och brukade dervid temligen hårda ord och våldsamma åtgärder. Följden blef, att förslaget genomdrefs med 21 ja mot 12 nej. När man nu sålde bänkarne, så köptes de upp till en del af personer, som icke tillhörde församlingen, och en del af församlingens medlemmar blefvo sjelfva utan sittplatser. Detta, tillika med annat, som stötte till, uppväckte mycken missbelåtenhet med pastor Borén. Missnöjet växte, och den 28 juni 1861 hade saken kommit derhän, att han formligen utröstades med 24 röster emot 12. Sedan hölls nytt prestval, och jag och Borén voro uppställda såsom kandidater, hvarvid jag fick 27 och han 6 röster.

När det går så, att en lärare utröstas af sin församling, vitnar det om ett sorgligt förhållande. Att lägga hela skulden blott på den ena parten vore utan tvifvel ensidigt och orättvist, ty i sådana fall torde det nog ligga fel på båda sidor. Pastor Borén har nu hvilat i grafven sedan i mars 1865, och man torde därför med mera lugn och opartiskhet kunna uttala ett omdöme om honom. Vid tiden för dessa tilldragelser öppet beskyld för att hafva intrigerat till Boréns olycka, kan jag nu med ett godt samvete offentligen säga min mening om denna sak, såsom jag sade den till honom medan han lefde. Borén var till bekännelsen en uppriktig luteran och predikade Guds ord rätt och allsidigt. Hans insigter i salighetsläran voro

grundliga; han hade ett vaket samvete och bemödade sig om att föra en kristlig vandel. Men han hade sina fel, såsom hvar och en af oss har. De fel, som vidlådde honom, lågo mera i hans naturliga lynne än i hans afsigter. Han var tröttande långsam i alla sina vändningar och mycket envis i hvad han fått för sig. Sålunda kom han nästan alltid för sent. Det vanliga var, att man fick vänta en half timme efter det gudstjensten var utsatt att börja. Han blef sent färdig med att börja och sent med att sluta. Hans envishet blef skadlig i sådana fall, der han för fridens skull bort och kunnat gifva efter, såsom förhållandet var med stolförsäljningen och dylika ekonomiska saker. Detta hans lynnes beskaffenhet synes hafva varit den egentliga orsaken å hans sida, hvarför det gick så illa; men att påstå, det församlingen hade giltiga skäl att utrösta honom, det kan jag icke. Borén hade många pröfningar och lidanden, innan han fick sluta, och jag tror fullt visst, att Herren fick rensa honom från det vidlådande slagget i luttringens degel.

Pastorslönen från 1856, det första året, var omkring \$250, det andra \$185, det tredje \$75. Under Boréns tid skulle den vara \$200 för året; men kom icke fullt in. 1861 och 1862 \$75, 1862 och 1863 \$175 o. s. v.

Församlingens synodalförbindelse.

Då församlingen stiftades, fattades intet beslut om, hvilken synod hon skulle tillhöra; men då presten tillhörde N. Ill.-synoden, så tog man det för afgjort, att församlingen också skulle tillhöra den samma. Under sommaren 1858 höllo några tyska och engelska luteraner ett möte i den svenska kyrkan i Red Wing i ändamål att organisera sig till en lutersk synod i Minnesota, och inbjöds församlingen och dess prest att förena sig med dem och sålunda skilja sig från den synod de tillhörde. Derpå gaf församlingen ett nekande svar; man var ännu icke beredd på att bryta förbindelsen med Norra Ill.-synoden. Saken var dock mycket påtänkt af mig och mina ämbetsbröder i Minnesota. Här fans då ännu ingen egen konferens, men en sådan organiserades i oktober samma år.

Till följd af den allmänna brytning med N. Ill.-synoden, som egde rum 1860, uppstod frågan att organisera en egen skandinavisk synod, och det öfverlemnades åt hvarje församling att med afseende på saken uttala sin vilja.

På årsstämman den 15 maj 1860 fattade därför denna för-

samling formligt beslut att utträda ur N. Ill. synoden och förena sig med öfriga svenska församlingar uti bildandet af en egen synod. Sålunda kom denna församling i förening med Augustana-synoden.

Den kristliga barnundervisningen och församlingsskolan.

Detta var från början ett bekymmersamt ämne. Barnens kristendomsundervisning hade under de härvarande nya förhållandena blifvit mycket försummad. Att genast börja att inrätta församlingsskola var ej att tänka på. Fattigdomen och än mera liknøjdheten för saken utgjorde för stora hinder för att kunna taga ett sådant steg. Många, kanske de allra flesta, hyste ock den föreställningen, att församlingsskola var alldeles öfverflödig, då man ju kunde sända sina barn till den allmänna engelska folkskolan.

Vid konfirmationsundervisningen fick man erfara de bittra frukterna häraf. Man fick mottaga barn till nattvardsundervisning, som icke kunde läsa något språk begripligt; och i stället för att undervisa i kristendomsstyckena måste presten ofta använda mesta tiden på att lära barn att stafva och läsa innantill. När man nu icke kunde konfirmera barn, som voro allt för okunniga, väckte det förargelse.

Så snart som vi fingo egen kyrka, började vi så godt det lät sig göra att hålla söndagsskola; men då jag ofta icke kunde vara tillstädes och det var svårt att finna passande lärare, blef söndagsskolan mindre tillfredsställande. Vi hade ock farliga medtäflare i de amerikanska söndagsskolorna, hvilka lockade de svenska barnen till sig, och det fans föräldrar, som mera af fåfänga än någonting annat sände sina barn till de amerikanska skolorna, och följdén blef i de flesta fall, att barnen gingo förlorade för den luterska kyrkan.

En församling, som icke sörjer för sina barns kristendomsundervisning enligt sin tro och bekännelse, mördar sig sjelf och gjorde bättre uti att göra pinan kort, nämligen att genast upplösa sig, än att dö en långsam och förtretlig död. Jag vill icke beskylla denna församling att i detta afseende hafva varit mera oeffterrättlig än andra, men det var dock först vid årsstämman den 16 maj 1862, som församlingen såsom sådan för första gången visade en bestämd omtanke om församlingsskolan, i det att den då anslog \$20 för detta ändamål. Enskilda försök hade visserligen förut blifvit gjorda att hålla församlingsskola, men icke såsom en församlingens sak.

Sjelf höll jag skola fem dagar i veckan i tre vintrar från 1861 t o. m. 1863. År 1862 utvidgades skolan, så att äldre elever, äfven från andra håll, mottogos och erhöillo undervisning för att sedermera kunna fortsätta med högre studier. Den blef sålunda en kristlig folkhögskola, och det var härifrån som Minnesota-konferensens skola hade sin upprinnelse. Af de elever, som då bevistade skolan, blefvo trenne sedermera prester inom synoden, nämligen J. G. Lagerström, J. Magny och J. S. Nilsson. Från denna tid fortsattes skolan såsom församlingsskola åtminstone under någon del af året.

Kyrkosången.

I början sjöngo vi "mer som mer orkade." Prest, klockare och stundom kyrkväktare kunde utgöra en och samma person. Man tog det icke så noga, blott det gick. Vintern mellan 1856 och 1857 tillkommo åtskilliga personer (i synnerhet Engbergs familj), som hade god sångförmåga, älskade och förstodo sång och musik. Ofta hade vi då sångöfningar, och man kunde vid gudstjensterna få höra en verkligen god kyrkosång. Då dessa personer snart afflyttade, måste vi på annat sätt söka att upprätthålla kyrkosången. Af den presbyterianska församlingen inköptes en gammal kammarorgel, och John Miller, nu i Spring Garden, blef församlingens förste organist. Sedan dess har kyrkosången till allmän belåtenhet uppehållits inom församlingen.

Om kulten, tukten och det kristliga lifvet.

Om kulten är ingenting särskildt att anmärka. Gudstjensterna och de kyrkliga handlingarna förrättades efter vanlig ordning. Under pastors frånvaro ledde någon af församlingens diakoner gudstjensten, hvarvid en predikan ur någon af våra godkända postillor förelästes. Om söndagskvällar och efter regeln en veckoqväll hölls gudstjenst med predikan, men inga moderna bönemöten under min tjänstetid.

I afseende på tukten och det kristliga lifvet var församlingen till en början en andlig vildmark med högst få, dock glädjande undantag. Icke heller var det att vänta, att denna mark genast skulle kunna bära någon andlig frukt utan föregående röjning, plöjning och god säds utsående. Allt detta måste göras på en förhoppning, och man måste under arbetet med tårar och tålmod fördraga mycket, som under andra förhållanden icke vore rätt att fördraga. Det förhoppnings-

fullaste tecknet var, när man såg, att folk på söndagarne åtminstone kom tillsammans till gudstjänsterna. Annars kunde det väl hända vid veckogudstjänsterna, att presten själf fick göra kyrkoväktaretjänst och vara glad, att han fick tre eller fyra personer att predika för. Men redan om ett år märktes en icke så ringa förändring. Det började, åtminstone i det yttre, att blifva mera kyrklig ordning och vördnad för heliga ting. Guds ord hade heller icke blifvit utan verkan på samvetena, och man började kunna taga mera allvarliga mått och steg för upprätthållande af kristlig tukt och ordning. Sålunda fortgick det så småningom, och om man än icke försporde några mera allmänna väckelser, så verkade Guds ord likväl i det stilla, och enskilda själar kommo till bekymmer om sin frälsning.

Ehuru det går utöfver den tidpunkt, som jag föresatt mig här, vill jag för sammanhangets skull anmärka, att krigsåren medörde i allmänhet en försoffning för sinnena; i synnerhet märktes detta i betänklig grad vid krigets slut. Förakt för Guds ord, dryckenskap och ett öfverdådigt lefverne syntes taga öfverhanden. Jag tillstår, att jag då nästan tviflade på församlingens bestånd. Under vintern 1865 sammankallade jag församlingen till ett särskildt möte och förestälde henne allvarligt, men ömt, att hon ruinerade sig, om hon icke med allvar ville tillämpa och efterlefva sin egen konstitution och öfva en kristlig tukt. Ja, jag uppställde detta såsom ett bestämdt vilkor för mitt kvarstannande såsom församlingens pastor. Detta möte hade en god verkan, och från denna tid kunde man börja att med mera eftertryck öfva kristlig församlingstukt. Nu började ock de element, som i ingen måtto läto sig kristligen fostras, att allt mera draga sig till baka från församlingen.

Några skismatiska afsöndringar för lärans skull inträffade icke under min tjenstetid, ehuru väl en och annan kunde öfvergå till andra bekännare.

Kommunikanternas antal 1860 var 84.

STOCKHOLM, WISCONSIN.

Denna plats utgör en liten by med järnvägsstation å "Burlington & Northern" järnbanan och ligger på sjön Pepins strand midt emot Lake City. Den har den vackra sjön (eller utvidgningen af Mississippi), som visar sig med ungefär sin halfva längd, framför sig och höga "bluffs" strax bakom sig,

hvaraf den utstående udden ett stycke ofvanför byn utgör den namnkunniga *Maiden Rock*, jungfruns klippa, vid hvilken är fäst en romantisk indiansk legend. Utrymmet mellan sjön och backarne är inskränkt, ej heller är jordmånen god; men här var det, som de förste svenske nybyggarna satte sig ned. Snart utsträckte de sina råmärken ofvanför backarne, der landet är godt och ursprungligen var beväxt med ek och annan skog. Nu utsträcker sig det svenska nybygget i längd omkring 20 mil och i bredd från 10 till 15 mil, således ett af de större landtnybyggerna bland svenskarne i Amerika.

Såsom vi redan sett (I del. 2 kap.), var det Erik Peterson från Karlskoga i Värmland, som först ledde svenskarne till denna plats. Närmare får här upplysas, att E. Peterson omkring 1852 tjente som flottkarl på Mississippi och då allra först gaf akt på platsen. Timmerflottan hade nämligen lagt till vid stranden, och P. hade klättrat upp på *Maiden Rock*, från hvilken man har en storartad utsigt, och blifvit förtjust i landskapet. Efter flottfärden hade han återvändt dit och utsett sig ett stycke land samt bodde någon tid vid den så kallade *Brownly's* plats. Sedan skref han hem efter släktningar och bekanta; men innan desse hunno anlända, begaf han sig i väg till Sverge och omfors med dem på sjön. Men de stannade i Moline, till dess Peterson 1854 kom till baka i sällskap med många andra från hemtrakten, såsom redan förut blifvit omtaladt. Man tänkte först kalla stället *Swedenburg*, men för att icke misstänkas för svedenborgianism gaf man det namnet *Stockholm*. Den delen af nybygget, som ligger ofvanför backarne och som med tiden kom att utgöra den egentliga luterska församlingen har fått namnet *Säbylund*; andra aflägsnare delar af nybygget kallas med andra namn.

En del bland de förste svenskarne, som slog sig ned i Stockholm, hade något medel att hjälpa sig med, så att de mera lätt slog sig igenom nybyggareåren; men många voro i små omständigheter och fingo sin fulla del af försakelser och lidanden.

Bland de förste nybyggarna härstädes, af hvilka de fleste voro husfäder och en tid åtminstone medlemmar af den luterska församlingen, kunna följande nämnas:

Erik Peterson	från Karlskoga.
Jacob Peterson	“ “
Carolina Peterson.	“ “

Maria Peterson	från Karlskoga
Erik Andersson	" "
Carl Hättström	" "
Jonas Erik Anderson	" Warnum.
Anders Anderson	" "
Peter Petersson	" Bjurkärn.
Erik Eriksson	" Karlskoga.
Lars Olsson	" Bjurkärn.
Melker Nilsson	" Karlskoga.
Jon Andersson.	
Carl Jönsson	från Twäryd i Elfsborgs län.
Peter Axel Johnson	" Josefina i Linköpings län.
Olof Sandström	" Asarum i Blekinge.
Mathes Sandström	" " "
Bengt Sandström	" " "
P. N. Lund	" Kärda.
Nils P. Gram	" Danmark.
Nils Johnson	" Karlskoga.
P. M. Lindberg	" Linderås i Jönköpings län.
Anders Janson	" Karlskoga.
Gustaf Hedström.	
Erik Janson	från Karlskoga.
Johan Göransson	" Lungsund.
Jacob Jansson	" Åsarp i Elfsborgs län.
Abram Josefsson	" Karlskoga.
Isak Nyman	" "
Erik Larsson	" Årsunda i Gefleborgs län.
Lars Grund (död under kriget i Andersonville fängelse)	från Årsunda i Gefleborgs län.
Johan P. Jönsson	från Finnekumla i Elfsborgs län.
Adolf Johansson.	
Johan J. Hill	från Kråkshult i Jönköpings län.
Johan P. Danielson	" Lemhult i Småland.
Erik Peterson	" Bjurkärn i Wärmland.

Organiserandet af en lutersk församling.

Det första prestbesöket härstädes skedde den 19 juni 1856, då jag blef ditkallad med anledning af ett dödsfall. Erik Peterssons hustru hade dött och skulle begravas, men någon svensk prest fans icke närmare än Vasa, Minn. Isak Nyman kom och hemtade mig med en häst, så att jag fick rida från Vasa till Florence, en liten stadsplats på Minnesotasidan af Lake Pepin, och derifrån rodde vi i en båt öfver till Stockholm. Samma dag förrättades begrafningen, hvarvid de gode nybyggarna icke heller hade förglömt den svenska nektarn. Dagen derpå, den 20 juni, hölls gudstjenst, och blefvo först 7

barn döpta, af hvilka 4 voro födda under 1855. Då de voro de första svenska barn, som föddes och döptes på platsen, så må deras namn inflyta: Eleonora, Erik Peterssons dotter; Aron Fredrik, Jacob Petersons son; Emma Fredrika, Jan Anderssons dotter; Axel, Melker Nilssons son; Johan Erik, Jan Jansson son; Carl Henrik, Frans Nilssons son; Ada Desideria, Lars Olssons dotter. Derpå förrättades högmessogudstjenst med nattvardsgång, hvarefter församling organiserades, bestående af 70 medlemmar, stora och små. Till dess de kunde få egen lärare, lofvade jag att besöka dem, så ofta jag kunde. Några religiösa element funnos då icke inom församlingen. Folket var i allmänhet visserligen icke värre än på många andra ställen; men der funnos några sådana, som voro mer och mindre besmittade af rationalism och förnekande otro, och detta verkade som ett ondt frö.

På hösten stälde jag om, att broder P. Beckman kom dit som skollärare och predikant, men besökte platsen imellanåt, då några presterliga förrättningar förekommo. Efter ett år fick Beckman fullmakt af Norra Illinois-synoden att förvalta predikoämbetet på platsen, hvilket han gjorde till juni 1858. Sina erfarenheter under denna tid har han omnämnt i sin lefnadsteckning, hvilken kan läsas på annat ställe. Det var uppenbart, att Beckman var för mycket kyrklig och religiös att behaga de då ledande männen, på samma gång som det är visst, att några rättsinniga funnos, som hade börjat sörja för Josefs skada. Sedan Beckman imellertid flyttat, annonserade de ledande männen efter en prest i "Svenska Republikanen"; men uttryckligen sades, att han icke fick vara någon "läsareprest". Denna annons träffade en förfallen svensk student, John Rosenberg, född 1826 i Åsarp af Elfsborgs län, hvilken då uppehöll sig bland några svenskar i närheten af Watertown, Minn., predikade och drack. Han hade tagit studentexamen i Sverge och hade förmögna föräldrar. Omkring 1853 och 1854 var han hjälpprest åt pastor G. Unonius i Chicago, men hade sedan egnat sig åt apotekarekonsten och medicinen. Han gifte sig i Chicago med en irländska; men började allt mer dricka och förstöra sina medel samt ruinera sin familj. Hust-run dog af sorg, och det gick allt mer nedför med honom. Han antog med nöje kallelsen i annonsen och begaf sig till Stockholm, der han redan fans före den 16 juli 1858. Denna dag höll han en sockenstämma eller var åtminstone dess sekreterare, då man öfverlade om räkenskaperna för skolhusets

reparation, bildandet af en församlingskassa för bestridande af dess utgifter och en ny uppskrifning af församlingens medlemmar.

Den 8 augusti hölls åter en stämma för att välja kassör, hvartill Rosenberg blef utsedd. Åter igen den 12 september hölls en ny stämma. I första punkten af detta mötes protokoll heter det: "Beslutadt, att J. Rosenberg enhälligt utvaldes och antogs till församlingens lärare för ett år från den 20 september detta innevarande år till samma tid 1859." Lönen skulle utgå genom en frivillig subskription af penningar eller in natura och betalas qvartalsvis. Rosenberg åtog sig att göra några reparationer i skolhuset, eftersom han var kassör. Kyrkogården skulle rödjas af och inhägnas genom påkallade dagsverken. I protokollet af den 25 september 1859 heter det: "Tiden, för hvilken J. Rosenberg var utvald till församlingens lärare, har nu tilländalupit, och hemställdes till församlingen hjertliga tacksägelser för redligt och vänskapsfullt bemötande. Församlingen beslutade enhälligt att sammanhålla såsom en församling samt vid lägligheter eftersända lärare. J. Rosenberg erbjöd sig att hvarannan söndag, eller när han finner lägligt, hålla religiösa undervisningar inom församlingen utan att begära någon ersättning, hvilket välvilligt emottogs."

Rosenberg predikade, spelade och drack och visade, att han icke var någon "läsareprest"; men då året hade gått om, hade man förlorat all respekt för honom som predikant. Han slutade upp med att predika, som bättre var, och slog sig på att blifva läkare. Under tiden hade pastor J. P. C. Borén imellanåt besökt platsen, och till honom vände man sig nu för att få pastoralvård.

Vid en stämma den 1 september 1861, som Borén höll, blef församlingen reorganiserad. Det af den Förenade konferensen rekommenderade konstitutionsförslaget blef antaget; Borén kallades till pastor; ämbetsmän valdes, nämligen till trustees Carl Hättström på 3, Erik Peterson på 2 och Lars Olsson på ett år; till diakoner valdes J. Rosenberg(!) och Jacob Peterson på 3 år, Erik Andersson och Lars Olsson på 2 och Erik Peterson (!) och Carl Hättström på 1 år. Carl Hättström blef kyrkväktare och skulle hafva en kollekt; John E. Andersson blef klockare och skulle hafva sex dollars för året. Familjefäderna, som nu ville tillhöra församlingen, skrefvo sina namn under protokollet, och utgjorde deras antal 34, och voro med få undantag de samma, som stå på listan öfver tidiga nybyggare.

På en stämma, som hölls den 3 januari 1864, uttalade församlingen den allmänna önskan, att pastor Borén måtte flytta till Stockholm, på det församlingen måtte blifva oftare betjenad, hvilken önskan pastor B. biföll, och anstalter vidtogos att antingen köpa eller hyra ett hus åt honom. I april samma år köptes ett helt qvarter, B., för 75 dollars, samt ett litet hus för 45 dollars, hvilket hus flyttades på platsen och sattes något i ordning. Som man kan förstå af priset, var det intet palats; men Borén hade små anspråk och var tacksam för det lilla som var. Han var på det hela omtyckt och älskad af församlingen; men hans arbetstid blef icke lång, ty redan i mars 1865 slutade han derstädes sina dagar. Hans ben hvila i den luterska kyrkogården i Vasa.

Hvad som följer i församlingens historia hörer till en senare tid. Endast det får anmärkas, att från Boréns död till 1871, då pastor Fremling tillträdde församlingen, var här en tummelplats för religiösa strider och partier, hvarigenom den andliga marken blef mycket förderfvad.

SVITHIOD.

Denna plats, som sedermera blef känd under namnet *Goodhue*, omfattande ett township of Goodhue county och med nordvestra hörnet stötande till Vasa township, hade några nybyggare före 1860. Landet var ursprungligen delvis, men glest beväxt af skrubb-ek och buskar och såg magert ut, hvarför det dröjde längre med dess intagande än omkringliggande sträckor; men sedan visade sig jordmånen vara bland den allra bästa i Goodhue county. Inordvestra hörnet satte sig de förste svenske bebyggarna ned omkring 1859, och en bland de förste var A. P. Friman från Veta i Linköpings län, hvilken kom till Amerika 1852 och hade vistats i Chicago, St Paul och Red Wing, innan han kom till denna plats. Han bor nu nära kyrkan i Vasa. Han bosatte sig på det land, som C. J. Fors nu eger. Samtidigt, eller kort efter, kom Samuel Johnson och bosatte sig på det land, som McQuine nu eger. Vidare i Frimans närhet, men inom town of Belle Creek, tog Paul Nilsson land, och sedan undan för undan kommo Sven Nilsson, nu i Templeton, Cal., J. Nordqvist, Gudmund Näslund, J. G. Lagerström, sedermera prest, pastor Borén, C. J. Fors, P. G. Veber, Anders Swenson, Daniel Larson, m. fl., samt några danskar och norrmän. Då pastor Borén satte sig ned der omkring 1862 och bodde derstädes, stiftade han en församling

PASTOR J. P. C. BORÉN.

och kallade den Svithiod och betjenade den samma, till dess han flyttade ned till Stockholm. Sedan förenade den sig såsom en rote med Vasa till 1869, då den åter igen blef en själfständig församling under namn af Zions ev. luterska församling i Goodhue.

BIDRAG TILL PASTOR J. P. C. BORÉNS LEFNADSTECKNING.

Pastor Johan Peter Carlsson Borén föddes i staden Borås den 30 mars 1824. Om hans föräldrar och släkt är intet bekant, utom att en syster kom till Amerika ett eller två år efter honom och dog snart här. Att han föddes och uppfostrades under fattiga omständigheter är utom allt tvifvel. Som gosse och yngling lärde han sig snickeriyrket och blef gesäll. Under denna tid synes han hafva blifvit bekymrad om sin själs frälsning samt så småningom kommit till ljus och frid i tron på Guds Son. Denna förändring i hans andliga ställning väckte hos honom hågen att studera för att bereda sig till någon andlig verksamhet i Guds rike. Han var då redan temligen till åren kommen, ej heller hade han några särdeles framstående gåfvor att studera; men detta oaktadt begaf han sig till elementarskolan i Skara och genomgick de sex första klasserna. Fliten och ihärdigheten voro de framstående egenskaper hos honom, som hjälpte honom att komma så långt. Sedan begaf han sig till Stockholm och bevistade någon tid missions-skolan derstädes, under den tid som pastor Ahlberg var dess föreståndare. Der var han, då kallelsen träffade honom att resa till Amerika och inträda i kyrkans tjänst härstädes. Denna kallelse erhöll han helt obetänkt på följande väg. Under det mitt arbetsfält i Goodhue county och kringliggande trakter ständigt vidgades, insåg jag nödvändigheten att få en medhjelpare; men hvarifrån skulle man få en sådan? Här i landet visste jag ingen, till hvilken jag skulle kunna vända mig med en kallelse. Då blef jag underrättad af fru Kempe, en gudfruktig qvinna från Värsås i Vestergötland, hvilken hade kommit öfver 1856 och nu tillhörde min församling, att i hennes hemtrakt fanns en from och mycket skicklig skollärare vid namn Hultstrand, som möjligen skulle kunna förmås att komma hit och delta i arbetet. Med honom öppnade jag korrespondens rörande denna fråga; men af hvarjehanda omständigheter var han förhindrad att mottaga en kallelse till Amerika. Deremot rekommenderade han varmt en studerande J. P. Carlsson, som han trodde skulle vara villig att antaga en kallelse.

Till honom vände jag mig då på våren 1858, och han svarade ja på kallelsen. Han kom hit till landet på hösten i sällskap med en annan elev från missionsskolan i Stockholm, nämligen S. G. Larson, som sedermera blef prest inom Augustana-synoden. I Geneva hos pastor E. Carlsson sammanträffade jag första gången med desse nye bröder, hvilka sedan följde oss först till konferensmötet i Princeton och sedan till synoden i Mendota. Emedan vi hade två Carlssöner förut i synoden, hade pastor E. Carlsson redan gifvit åt den nykomne namnet Borén från hans födelsestad Borås.

Vid mötet i Mendota framställde Borén sig tillsammans med några andra kandidater för ministerii examenskommitte och undergick en tillfredsställande examen i grekiska nya testamentet, dogmatik, apologetik, kyrkohistoria och homiletik, hvarpå han blef befullmäktigad att förvalta predikoämbetet. Följande året i september blef han ordinerad vid synodens sammanträde i den norska luterska kyrkan i Chicago.

Då jag på hösten 1858 kallades, först till agent för det skandinaviska professoratet, eller egentligen att samla medel till de skandinaviske studerandes underhåll, och då detta verk måste uppskjutas, kallades till redaktör för synodens tidningar, blef pastor Borén till att börja med min vikarie på mitt fält i Minnesota för ett år och bodde under tiden i Red Wing, men i Vasa kallades han blott för året. Hvad som för öfrigt angår denna tidens tilldragelser och pastor Borén till 1861, har blifvit påpekadt i det föregående i historiken öfver Vasa och Red Wing och behöfver icke här upprepas.

I början af 1860 inträdde han i äktenskap med jungfru Hilda Kindgren, en fosterdotter till Carl Carlsson från Karlskoga, och flyttade fram på sommaren till sitt i Goodhue intagna land, bestående af 160 acres. Detta land hade han hållit någon tid förut och förvärfvat eganderätten dertill genom "preemption" och betalning af \$1.25 pr acre. 1860 hade han byggt ett litet "claim"-hus å det samma och bodde der tidtals för att kunna hålla landet. Han hade ock en del af sina böcker, kläder och redskap der. En dag, när han hade gått ut till grannarne, fattade huset eld, troligen genom spild eld från hans pipa, och brann upp med hela dess innehåll. Den 22 september skref han: "Mitt hus m. m. har gått upp i rök; det var svårt, men Gud har gjort, att jag lättare kunnat bära denna svårighet än andra besvärligheter, som varit vida mindre."

Följande år bygde han sig ett nytt hus och flyttade dit

fram på sommaren eller hösten, men fick vidkännas många besvärligheter af fattigdom och motgångar. Ännu en gång blef han hemsökt af eldsvåda, i det hans stall med en del redskap brann upp. De första två vintrarne bodde de i en temligen mörk jordkällare under huset. Lifsmedlen voro små och få; de fattige nybyggarna i Goodhue kunde icke mycket göra till hans underhåll. Vid hans hustrus nedkomst måste han hemta en hjälpqvinna på två mils afstånd. Detta var ingen lätt sak midt i smällkalla vintern, då snön var 3 och 4 fot djup och inga vägar; men det gick till på det viset, att han gick på skidor med qvinnan stående på skidorna bakom sig. Hans hus var den enda samlingsplatsen i nybygget för gudstjänsterna. Under alla dessa försakelser och lidanden tog han det lugnt, och man hörde honom aldrig klaga.

Såsom redan blifvit uppgifvet, kallades han till pastor i Stockholm, Wis., den 1 september 1861, och han fortfor att besöka platsen på bestämda tider, till dess han flyttade dit. Under samma tid predikade han i Goodhue samt någon tid, eller till sommaren 1862, för den afsöndrade församlingen i Vasa. Det senare var mycket ovisligt och bidrog till att underhålla söndringen; men så vidt jag vet eller kan minnas, blef han aldrig tilltalad därför vare sig af synod eller konferens. Tidigt på våren 1864 flyttade han med familjen till Stockholm. Här bodde han till långt fram på hösten i ett ganska skröpligt hus, som låg i en sumphåla, och så otät, att stora rättor sprungit in och ut. Ända hittills hade hans helsa varit god, fastän han hade ett tungt bröst. Fram på sommaren råkade han ut för en häftig förkylning genom att dricka kallt vatten, under det han var upphettad; men vårdslös om sin helsa, aktade han den icke. Under en resa till ett konferensmöte i E. Union förvärrades det onda och utvecklades till en betänklig blodhosta, som mycket försvagade honom. På hösten blef han något bättre, så att han kunde vara uppe och imellanåt äfven predika. Han besökte ett konferensmöte i Red Wing i oktober månad. Strax efter jul fick han en ny förkylning, som med snabba steg påskyndade hans redan långt gångna lungsot. Då jag besökte honom i februari 1865, var han mycket afmagrad och medtagen; men han trodde dock icke, att änden var så nära. Han var dock nöjd med Guds vilja och talade mycket om den gamle Simeons ord: "Herre, nu låter du din tjänare fara i frid, ty mina ögon hafva sett din salighet." — "Det gifves knapt något ställe i hela bibeln", sade han, "som är rikare

på evangeliskt innehåll än detta.” — Han talade om denna världens fåfänglighet och huru kostligt det deremot var att få sätta sin tro och sitt hopp på Guds fasta och vissa löften. Församlingen och Guds rikes sak lågo honom på hjertat, och han beklagade sin oförmögenhet att kunna göra något till nödens afhjelpande. Men hvad han kunde det gjorde han: bad och suckade till sädens Herre. En liten tid förr än han dog satte han sig häftigt upp i sängen och frågade, om det icke var söndag. Man sade honom, att det var måndag. “Lika godt”, sade han, “jag vet, att Gud hörer bön”, och så började han att bedja med mycken värme och allvar både för sig och de sina, församlingen och Guds rike i allmänhet. Då hans händer och fötter började kallna och dödskampen redan hade inträdd, sade hustrun: “Jag tror du dör!” Derpå svarade han tydligt: “Allt är väl, allt är väl; du har bibeln full af löften”. — Dessa voro hans sista ord, som kunde urskiljas. Sålunda slutade Borén sitt lefnadslopp den 21 mars 1865 i en ålder af 40 år, 11 månader och 21 dagar, lemnande efter sig hustru och 3 barn. Enligt hustruns önskan blef hans lik begravet i Vasa, hvilket skedde på söndagen, då jag och pastor P. Beckman voro närvarande och deltog i akten.

Såsom kristen var Borén uppriktig. Han hade en sund, ev. lutersk uppfattning af Guds ord och en lefvande andlig erfarenhet. Såsom människa var han umgängsam och treflig och rätträdig i sina handlingar. Han var en god hushållare utan att vara snål, och fast han lefde i små vilkor, dog han icke allenast skuldfri, utan kunde lemna efter sig öfver ett tusen dollars åt familjen, och en del af hans bibliotek skänktes till St. Ansgars skola (nu varande Gustaf Adolfs College). Såsom prest och predikant hade han inga lysande gåfvor. Predikningarna voro goda och sunda till innehållet, men långa, och hans sätt långsamt. Han började sent och slutade sent. Han hade alltid svårt för att blifva färdig med någon ting. I små- och bisaker var han allt för mycket envis, der han bort gifva efter, och dertill kunde han blifva allt för het i strider och disputationer; men han hade derunder den öfvertygelsen, att han hade rätt och därför icke borde vika. I försakelse och träget arbete stod han icke efter för någon. Han var den förste af våra svenska prester, som med döden afgick.

Af hans tre barn lever den äldsta, en dotter, som är gift i St. Paul; det yngsta dog kort efter fadern, och en son drunknade i en sjö nära Alexandria vid omkring 7 års ålder. Enkan är omgift och bor i Alexandria, Minn.

Femtonde kapitlet.

Spring Garden. — Cannon River och Cannon Falls. — Pastor P. Beckman.

SPRING GARDEN.

SPRING GARDEN ligger sydväst från Vasa, och det är omkring 9 mil imellan de båda kyrkorna. Landet i Spring Garden hör till det bästa i Goodhue county och är mera jämnt än i Vasa. En del af det samma utgjorde ursprungligen prärie, men mesta delen skog och buskland. Den rika tillgången på springkällor gaf anledning till nybyggets namn. Genom odlingen har landet äfven der blifvit mycket torrare, än det var i början.

De första svenskarne i Spring Garden.

Carl Andersson Häggström, som är född i Vrigstad i Jönköpings län 1826 och flyttade till Amerika med hustrun, Martha Stina Jönsdotter från Voxtorp, 1854, berättar, att de reste från Chicago i sällskap med 8 familjer till Geneseo, och såsom en del af dessa hade bekanta i Andover, så drogo de alla dit. Det var det förfärliga koleraåret, och många nykomna dogo i farsoten. Der var mycken nöd och elände, ej heller särdeles godt om arbete. På det andliga området var det strider; men de kommo i håg pastor Esbjörn med tacksamhet, ty han var deras hjälpare och tröstare så i andligt som lekamligt afseende. Imellertid öfvervintrade de i Andover.

På våren eller i april 1855 reste Häggström i sällskap med Magnus Edström och familj från Voxtorp (de hade varit i sällskap från Sverige) till Red Wing. Dit kom ock i det samma Johannes Wänberg från Chicago, en annan af deras ressällskap från Sverige. Här lemnade de nu familjerna, medan de gingo ut åt landet för att utse sig boningsplatser och intaga land. I nu varande Town of Leon mot vestra gränsen till funno de hvad de sökte, utmärkt vackert och bördigt slättland, omgifvet af god skog och med godt vatten. Här togo de land och uppförde en liten nödortftig stockkoja. Den 6 oktober

hemtade de ut familjerna. Edström, som hade en del medel och hade hjälpt andra, var egare om och körde ett par stutar och kunde bjuda sällskapet på skjuts. De körde från Red Wing till Belle Creek, hvarest White Rock nu är. Derifrån fans intet spår, ungefär 6 mil dit, der de hade sina hem. "Huru länge skola vi fara på detta vis?", frågade mrs Häggström. "Jo", mente Edström, "vi få väl hålla på, till dess vi finna någon liten koja"; och så höllo de på, till dess de kommo fram till den lilla "claim"-kojan. De tre första familjerna, som slog sig ned i Spring Garden, voro alltså: Magnus Edström, C. A. Häggström och Johannes Wänberg. Senare på hösten kommo Anders Wilhelm Johnson från Torpa i Jönköpings län, hvilken hade kommit till Amerika tidigare, samt Johan från Stabbarp i Grenna, Peter Jönson från Thorstuga i Jönköpings län, Anders Enberg från Ignaberga i Kristianstads län och möjligen någon mer. De bodde trångt och som de kunde under vintern, voro besvärade af frossa och hade lång väg att hemta sina förrådsmedel, ty Red Wing var den närmaste staden, och dit hade de öfver 20 mil och så godt som utan väg. Hvad de köpte fingo de vanligen bära på ryggen hem. På vintern i början af 1856 blefvo de utan mjöl, och det var då ondt efter den varan i landet. Häggström hade dock köpt en tunna i Red Wing och betalte \$11 för den samma samt \$1 för att få den fraktad till gamle Chandlers vid Belle Creek, alltså \$12 dit; men derifrån hade man stor möda att få den de 6 @ 8 milen till sitt nybygge. Det var godt om indianer både denna och den följande vintern. De lågo der och jagade och helsade dagligen på våra nybyggare; men visade sig vänliga, dock ville de gerna ha något att äta.

På sommaren 1856 kommo från olika håll till nybygget tvänne sällskap, som hastigt förökade folkmängden. Det ena kom från Geneva, Ill., dit man hade anländt från Sverge 1854. Det var den stora Holms-slågten, som nu kom. Stamfadern för denna släkt var Johannes Holm från Habo socken. Sönerna voro Isak, Anders (som kom några år senare från Geneva), Gustaf, Carl, Johan, August, Per (död i kriget) med mågarne Wolf, Johan Miller, P. Gustafsson, Jacob Johnson. Desse intogo landet i den östra delen af nybygget. Det andra kom från Butler co., Iowa, hvars ledare var Anders Swensson från Dunarp i Grenna socken. Han hade med slägtingar och vänner kommit från Sverge 1853 och uppehållit sig någon liten tid i Indiana ett stycke från La Fayette. Derifrån drogo de till Iowa

och bodde der till 1856, men då de icke funno sig väl der, tågade de till Minnesota. En del af dessa stannade i Spring Garden, såsom Magnus och Peter Lundell, en del åter bosatte sig i närheten af Cannon Falls och blefvo bland de förste svenske nybyggarna i den trakten. Sedan kommo enskilda familjer från olika håll, såsom Carl och Johan Lagerström från Geneva, Ludvig Miller från Chicago, Anders Källberg från Slätthög i Kronobergs län; Peter Johan Johansson från Voxtorp, Bengt Anderson från Värö i Halland; Carl Säf, född i Grenna och boende i Yorktown, Indiana, sedan 1853; Nils och Fredrik Andersson från Längserud i Dalsland m. fl.

Nybyggarelifvet var väl icke värre här än på andra ställen; men det långa afståndet från någon stad under de första åren gjorde, att man hade svårare att förskaffa sig de förnödenheter, som man behöfde, och detta gjorde nog sitt till att lära dessa nybyggare att vara så oberoende af hela världen som möjligt. De inrättade sig därför derefter, och det dröjde länge, innan de gingo i befattning med att bygga sig bättre hus. Det har redan blifvit nämdt exempelvis, att Häggströms första hus i kontanta penningar kostade endast \$2.50, och det begagnades dels till boningshus och dels till samlingsrum för församlingen i många år. I allmänhet väntade man med att bygga, till dess man hade råd dertill, och deraf kom det sig, att man i Spring Garden finner goda hus. Man aktade sig ock för att sätta sig i skulder, och få nybyggare äro i så goda ekonomiska omständigheter som här.

De kyrkliga angelägenheterna.

I Vasa-historiken har jag berättat i korthet om huru detta nybygge af mig blef upptäckt och besökt 1856. Någon egentlig församlingsorganisation företogs icke, men förberedelser för en sådan gjordes, och jag fortfor att besöka platsen, till dess pastor P. Beckman kallades dit sommaren 1858, då han organiserade en ev. lutersk församling. De förste församlingsmedlemmarne voro hufvudsakligen de samma, som hafva uppräknats såsom de förste nybyggarna. Utom några få baptister från Halland voro de allra fleste till bekännelsen luteraner. Vid 1860 var kommunikantantalet endast 45. Rörande ställningar och förhållanden före 1860 och under pastor Beckmans tjänstetid som pastor, hänvisar jag till hans lefnadsteckning. Först 1862 uppfördes den första kyrkan, som stod der den nya kyrkan nu står.

Bidragen till lärarens underhåll voro under Beckmans tid små och otillräckliga. Alla voro då till att börja med fattiga nybörjare och lefde i knappa omständigheter, ej heller voro de så många. Möjligen hade det kunnat vara något bättre, om han hade haft mod och sinne att fästa deras uppmärksamhet derpå. Sedan kommo de svåra krigsåren, då man hade så stora utgifter. Blott som ett exempel kan nämnas från början af kriget, då man ännu kunde lega karl i sitt ställe: C. A. Häggström blef utskrifven, och om några dagar måste han infinna sig i St. Paul. Han var den ende, som kunde uppehålla familjen, och därför föredrog han att lega en karl i sitt ställe, om han kunde skaffa penningar. Dertill behöfdes \$300, och han fick låna dem mot 30% ränta att betalas på hösten med hvetet. Men då hvetet annars kostade \$1.75, måste han sälja sitt till långgifvarne för \$1.25 samt dessutom göra en resa till St. Paul för att rapportera. Under sådana tider var det klart, att medlen icke ville räcka till för de kyrkliga behofven, i synnerhet om man ansåg, att de senare fingo reda sig som de kunde. Imellertid förskaffade församlingen sig 40 acres land till boställsjord, som denna dag utgör ett ganska godt stycke land; men den olägenheten har inträffat, att man fått kyrkan och kyrkogården på ett ställe, prestbostället på ett annat och boställsjorden på ett tredje ställe.

Kulten och det kristliga lifvet.

Från början har den i svenska luterska församlingar vanliga gudstjenstordningen iakttagits utan några egendomligheter; likaså dop, konfirmation och öfriga kyrkliga handlingar. Under pastors frånvaro förrättades alltid läsegudstjänst af en af diakonerna, och i många år har detta kommit på J. P. Gustafssons lott, hvilken kan betraktas såsom församlingens ständige hjälpprest, och han har utfört sitt uppdrag med värdighet och till uppbyggelse.

Yttre kyrklig ordning upprätthölls, och uppenbara synder tilltalades och i någon mån disciplinerades, fastän det här, såsom på de flesta ställen, tog tid, innan man kom att inse och erkänna nödvändigheten af en allvarligare kristlig tukt. Några kyrkorädsprotokoll finner man dock icke från den första tiden; men ett och annat fall är likväl känt, som bevisar sanningen af det här uttalade omdömet.

Någon kristlig församlingsskola hölls icke före 1860; men

pastor undervisade barn och ungdom i kristendomsstyckena, så vidt hans knappa tid medgaf.

Församlingen deltog med sina bidrag till det skandinaviska professoratet och missionen efter råd och lägenhet.

Under åren 1857—1858 syntes Guds ord verka mera kraftigt på enskilda själar; men någon mera genomgående andlig väckelse visade sig icke. Folket utmärkte sig för öfrigt i allmänhet för yttre ärbarhet och sedesamhet, och många funnos, som aldrig nytjade brännvin.

I öfrigt får jag hänvisa till pastor Beckmans lefnadsteckning, som upplyser om åtskilliga förhållanden för den tiden. Han betjenade församlingen till 1869 och fick 1870 pastor J. O. Cavallin till efterträdare, då församlingen började ett nytt skede i sin historia.

CANNON FALLS OCH CANNON RIVER.

Dessa namn beteckna nu i kyrkligt afseende tvänne församlingar; men ursprungligen utgjorde de en. Den lilla staden Cannon Falls började att bebyggas något litet på våren 1856; men någon stor "boom" blef der aldrig.

De första svenskar, som slogo sig ned i närheten af Cannon Falls, voro en del af dem, som kommo med Anders Svensson ("Dunarpen") från Iowa, 1856. Johan Peter, August Peter, Carl Johnsson och möjligen någon mer satte sig ned på sandprärien strax söder om Cannon Falls; men de bodde der icke länge, ty jorden var mager. De utsågo sig därför bättre land på andra sidan floden och omkring 3 mil nedanför staden. På hösten 1856 kom Nils Håkanson (Nils från Grankärr i Vireda socken) samt Carl J. Anderson från West Point, Indiana, togo land vid Cannon River nedanför staden, och den förre bygde hus i Cannon Falls. Snart satte den förr omnämde And. Swensson sig ned derstädes. Gustaf Westman med några flere kommo ock dit från Rusheby, Gustaf Anderson från Visingsö m. fl. kommo från West Point, Indiana. 1857 kom ett helt sällskap på våren, mest ungt folk, från åtskilliga platser rundt omkring La Fayette samt från Attica, Indiana, och bodde en tid i Cannon Falls. De fleste af dem voro medlemmar af tvänne slægter, nämligen "Åsarpaenkan" från Grenna och "Lars på Rasta" från Skärstad. På hösten drogo desse af till Vaseca county och bosatte sig i närheten af Vilton och grundade nybygget Vista. Före 1860 voro de allra fleste svenskar i och omkring Cannon Falls från Grenna och sock-

narna deromkring, och de hade förut bott en längre eller kortare tid i Indiana på olika platser omkring La Fayette. Till undantagen höra J. Jonsson Engberg d. ä. från Bergsjö i Helsingland, A. P. Norelius och hans släkt, som kommo dit från Chisago Lake. Dessa bodde i Clarkdalen. Vidare Anders Peter Johnson, som kom från Elgin, Ill., och var från Västergötland; P. O. Tilderquist, nu i Vasa, från södra Rörum i Skåne; Anders Lindström från Gotland m. fl. En del skaffade sig bostäder i staden; men de fleste togo land öster och nordost från staden å ömse sidor om floden, dock de mesta på det senare stället, så att der uppväxte ett litet samhälle, och äntligen bygdes 1862 en liten kyrka der,³ eller 4 mil från staden. Landet omkring Cannon Falls är stycketals mycket sandigt och jordmånen i allmänhet mager och torr; men det oaktadt gjorde svenskarne då och hafva sedan gjort sig en någorlunda god utkomst, fastän de hafva haft af nöden att lära sig hushålla. Utom några skomakare, skräddare, någonsnickare och smed var det inga svenskar, som drefvo någon rörelse före 1860. En och annan kunde hafva någon liten förtjenst med att köra foror åt mjölqvarnen, som fans i staden, eller åt handelsmännen, men förtjensterna voro små. Men svenskarne i och omkring Cannon Falls voro i allmänhet gästfria och glada, och det kunde stundom tyckas, som att de förstodo sig på att taga lifvet lättare än andra.

De svenskar, som först satte sig ned i staden, bodde på norra sidan om floden litet nedan för den gamla qvarnen, der de skaffade sig stadstomter; men småningom flyttade de ut på sina land, så att en tid funnos högst få familjer kvar.

De kyrkliga angelägenheterna.

Redan 1856, så snart som några svenskar kommo dit, besökte jag platsen åtskilliga gånger och predikade i deras små hyddor och fortfor att besöka dem, till dess pastor Beckman kom till trakten. Vid nyårstiden 1857 gjorde jag en minnesvärd resa dit. Gående till fots från Vasa genom ovanligt djup snö, råkade jag ut för ett mycket strängt väder, i hvilket jag höll på att förlora lifvet; men kom äntligen fram, fastän med illa förfrusna lemmar, och kunde efter upptining samla folket till gudstjenst. Det såg då icke så lofvande ut i Cannon Falls i andligt afseende. Der voro några mycket snälla och fromma qvinnor; men männen voro på den tiden begifna på starka drycker och hade under den föregående

helgen rumlat om rätt dugtigt. På våren samma år började det se ljusare ut. Det var då som det större sällskapet kom från Indiana. I staden bygdes icke så litet; der var åtskilligt arbete, som pågick, och svenskar kommo dit, och det såg ut, som om de på allvar skulle slå sig ned der. En svensk lutersk församling blef då stiftad med omkring 25 eller 30 kommunikanter; en byggnadstomt till kyrka erhöll man till skänks, och beslut fattades att genast gå i befattning med att bygga kyrka.

Huru en kyrka förvandlades till en säck mjöl.

För att smida medan järnet var varmt, satte jag genast en subskription i gång bland svenskarne, och somliga lofvade penningar, somliga körslor och andra dagsverken. Arbetet börjades, och grunden lades till kyrkan. Förlitande mig på de utlofvade bidragen, gick jag till fots till Hastings, 17 mil från Cannon Falls, och tingade på virke samt fick större delen framkörd. Men i det samma flyttade större delen af den svenska befolkningen i Cannon Falls till Vaseca county; de qvarvarande blefvo missmodiga och ville alls icke bygga någon kyrka och knotade på mig, som hade pådrifvit företaget. Följden blef, att intet bygge blef af, och jag fick sjelf betala räkningen på virket, och då jag fick låna till beloppet och betala 4 procent i månaden, så blef det en betydlig summa, innan jag kunde betala den. Imellertid försvann virket från platsen; hvem som helst hjälpte sig sjelf till litet, och allt hvad jag någonsin fick för virket till kyrkan var en säck mjöl, som en man lemnade mig för hvad han tagit.

Sedan blef det icke någon fråga om kyrkobyggnad i Cannon Falls på många år. Men 1862 under pastor Beckmans tid bygdes en liten kyrka omkring 3 eller 4 mil nedanför Cannon Falls, der de fleste nybyggarna bodde, och församlingen kallades *Cannon River*. Gudstjenster och möten höllos dock tidt och ofta i staden; men de der boende medlemmarne räknades såsom tillhörande Cannon River församling, till dess en särskild församling organiserades i staden.

Pastor Beckman blef församlingens pastor.

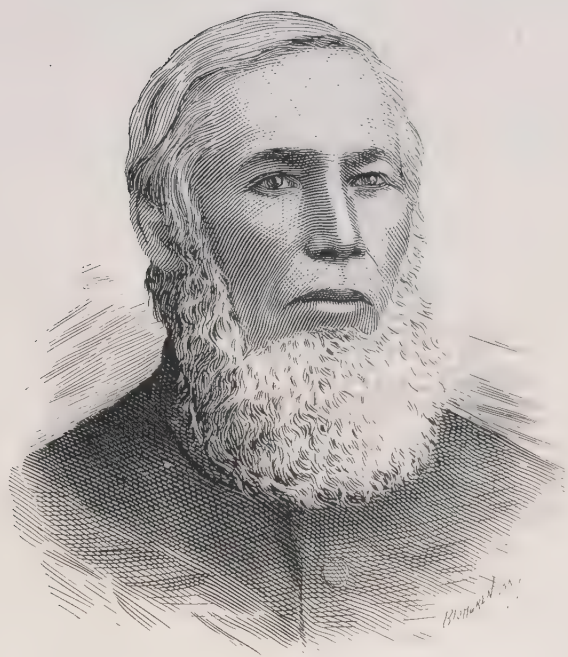
Från sommaren 1858 till 1869 betjenade Beckman församlingen tillsammans med Spring Garden. Under denna tid skedde få inflyttningar, och församlingen fortfor att vara liten. 1860 hade den 30 kommunikanter; 5 år senare hade den en-

dast 38. Folkets ekonomiska villkor voro ock fortfarande små, och man kunde icke mycket bidraga till lärarens underhåll. Dock gjorde man troligen så mycket man kunde. Det andliga tillståndet deremot blef under denna tid mycket bättre; man icke blott hörde Guds ord gerna, utan icke så få syntes ock taga det allvarsamt till hjertat, och församlingen fick en öfvervägande kristlig karaktär. En stor svårighet här såsom på de flesta ställen var det att kunna gifva barnen kristlig undervisning; man sökte dock att göra hvad man kunde genom söndagsskola samt ock genom att nu och då bekosta några månaders hvardagsskola. Miss Lovisa Peterson, nu varande mrs A. Jackson, var den första, som höll skola inom denna församling och utsådade många goda frön i barnens hjertan. För öfrigt får jag hänvisa till pastor Beckmans lefnadsteckning.

BIDRAG TILL PASTOR P. BECKMANS LEFNADSTECKNING.

Jag föddes i Enångers församling i Helsingland den 16 december 1822. Min fader var båtsmannen Jon Beckman. Mina föräldrar voro fattiga, dock saknades icke dagligt bröd. Såsom lifnäring idkade min fader strömmingsfiske i Bottniska viken, och jag begynte vara med och hjälpa till dermed redan vid 8 års ålder. Olyckligtvis var min fader hastig till sinnes, och under starka dryckers inflytande var han stundom grym mot hustru och barn. Han hade goda gåfvor att läsa och sjunga, men använde dem ofta till att glädja sina kamrater i synden. Emot oss barn var han ganska sträng och höll oss strängt till arbete. Vi tillätos ej att drifva omkring på söndagarne, utan vi måste på förmiddagen gå i kyrkan och på eftermiddagen sitta stilla och läsa i någon bok. Någon skola fans icke på den tiden i församlingen, utan mödrarna, i fall de kunde det, måste sjelfva lära sina barn läsa, i annat fall sändes barnen till någon annan gumma, som mottog dem någon liten tid. Jag fick min skolundervisning af en sådan gumma.

Vid 13 års ålder satte min fader mig i lära hos en skräddare, och då blef jag mera fri, så att jag kunde röra mig efter mitt eget sinne. Jag var ock ganska yr och oförvägen i synden, men hade likväl derunder ett ondt samvete i synnerhet under min konfirmationstid. De goda rörelser, som hos mig erforos under Guds ords läsande och hörande, blefvo snart förqväfda. Presterna i församlingen lefde såsom folket i allmänhet, utan Gud i verlden; men då jag var vid 18 år, fingo

PASTOR P. BECKMAN

vi en ny kyrkoherde, som var andligt sinnad, eller en "läsare-prest", såsom man brukade kalla sådana. Det fans äfven några "läsare" i församlingen, och fastän de föraktades af allmänheten, kände jag en hemlig rädsla för dem, ty mitt samvete sade mig, att de hade rätt, om de nämligen voro uppriktiga för sin Gud, och ofta höll jag en straffpredikan för mina kamrater i synden, då de försmädade desse läsare, som hade öfvergifvit det yttre, ogudaktiga väsendet.

Huru jag skulle få ett annat sinne och blifva rätt gudfruktig, det tänkte jag ofta på, men jag kunde icke förstå, huru det skulle gå till, ty det syntes mig omöjligt, att jag skulle kunna öfvergifva mina kamrater. Jag insåg och visste allt för väl, att jag och de voro olyckliga, om döden skulle möta oss och bortrycka oss i ett sådant tillstånd. Sålunda förflöt det ena året efter det andra, till dess jag var 24 år. Då kom den starkare och grep den starke, midt under det jag var stadd uti mina utsväfningar. Detta skedde under veckan före den första söndagen i adventet 1845. Jag lade mig på tisdagskvällen utan att tänka på Gud och hans vägar. En svår dröm väckte mig under natten, och min första tanke var då: tänk, om jag hade vaknat i helvetet! Denna tanke skrämde mig så, att jag började ropa högt till Gud. Folket i huset blef förskräckt och trodde, att jag hade blifvit galen; men jag sade dem, att det var Guds vrede öfver synden, som plågade mig. Jag blef så hårdt tagen, att jag icke kunde företaga något arbete före jul, ehuru jag hade mycket att göra uti mitt yrke. Jag läste och bad, men allt syntes vara lika fåfängt? Jag uppletade alla böcker, som strängligen bestraffade synden och fördömde syndaträlarna, och då det i mitt tycke lyckades mig att öfvervinna mitt onda hjerta och att emotstå de onda tankar och begärelser, som derifrån utgå, så hade jag ro och frid och kunde tacka Gud för vunnen seger, och då kunde jag åter upptaga mitt arbete. Men det dröjde ej länge, förr än de onda begären kommo igen, och då blef det värre, än det varit förut.

Detta arbete fortgick till påsktiden. Jag hade nu börjat läsa Rosenii Pietist. Påskaftonen kom Pietisten, och jag satte mig ned för att läsa den såsom förut, och nu läste jag den märkvärdiga sången: "Uppståndnen är Kristus, gudomliga lif" etc., och då var tiden inne, att mina ögon skulle öppnas. Jag såg nu, att alla mina synder voro kastade på Jesus, och då innan jag gick till hvila, kunde jag tacka min Gud för syndernas förlåtelse. Ifrån den stunden blef det en ny vänd-

ning i mitt andliga lif. Nu kunde jag äfven sköta mina sysslor med glädje och uträtta mitt arbete.

Allmän folkskola hade nu blifvit upprättad i församlingen, och trenne skollärare hade blifvit anställda. Pastorsadjunkten hade att bestämma ordningen för skolan och vaka öfver att skollärarne fullgjorde sitt arbete. På hösten 1846 började jag att hålla skola än för den ene, än för den andre af skollärarne, hvarefter jag blef antagen som vikarierande skollärare, och 1847 blef jag ordinarie. Jag fortsatte dermed 4 år eller till 1851, då jag tog afsked.

Under denna tid började läsarne i Norrbotten och Hudiksvall att uppsätta klagomål emot de nya böckerna och ingingo till regeringen med begäran att få begagna de gamla böckerna för sig och sina barn; men då detta nekades dem, utträdde de ur kyrkan och förenade sig till fristående församlingar. Deras åsikter och exempel utbredde sig äfven till oss, och några af oss utträdde ur statskyrkan, och vi förenade oss med våra vänner i Hudiksvall. Derefter blef jag kallad till skollärare för Hudiksvalls och Bergsjös fria församlingar och bosatte mig i den sist nämnda. Då deras föreståndare, P. Larsson i Skrämså i Bergsjö socken, öfvergick till baptisterna, blef jag kallad till församlingens föreståndare eller prest, och vi hade vår kyrka i byn Tanne. Men snart uppstodo svårigheter inom församlingen, ty många af vännerna hade icke beräknat kostnaden, utan hade blott följt med strömmen; men när då förföljelsen kom öfver oss för vårt utträde, blefvo de vacklande, och då vi andre fordrade, att de skulle visa sig starka, och fälde hårda domar öfver de svage, så lemnade de oss.

1854 ingick jag i äktenskap med min ännu lefvande hustru, och nu fordrade den borgerliga lagen, att jag skulle hafva något försvar. Detta förorsakade svårigheter. Ingen inom församlingen kunde eller ville gifva mig försvar; jag måste följaktligen skattskrifvas såsom lösdrivare och måste hålla mig inom socknen.

När därför min husvärd Jon Jonsson var sinnad att resa till Amerika, dit hans son, J. Engberg, hade rest 2 år förut, och erbjöd sig att bekosta vår resa, så antogo vi anbudet och beslöto att resa till Amerika.

Vi lemnade våra vänner i Bergsjö den 18 juli 1856. Våra känslor voro blandade, och vi erforo både sorg och glädje. Vi hade inhemtat många lärdomar utaf hvad som hade timat

i våra små friförsamlingar. Jag hade läst "Hemlandet" under tvänne års tid i Sverge och deraf så väl som genom bref från broder Norelius till hemmavarande vänner lärt, att det fans en fri, lutersk kyrka i Amerika, och att de läromeningar i de nya böckerna, hvilka vi förkastade och som drefvo oss ur statskyrkan, hvarför vi blefvo så bittert förföljda, icke hylades af den fria luterska kyrkan i Amerika. Detta ingaf oss ljusa förhoppningar. Luteraner ville vi förblifva äfven i Amerika, kosta hvad det ville; men vi hade lärt något hvad det vill säga att bilda nya samfund. Vi beslöto derför, att icke förhasta oss, när vi kommo till Amerika, utan bida och pröfva hvad vi kunde finna bland våra der förut varande landsmän.

Den 27 juli 1856 gingo vi ombord på ett segelfartyg i Gefle och landade i New York Mikaelidagen den 29 september. Der hade vi tillfälle att höra främmande lärare och läror, som i många stycken icke öfverensstämde med hvad vi af vår lärofader Luther hade lärt; och då de kommo med sitt smicker och berömde oss för vår gudsfruktan, kunde vi ej tåla det, utan började att strida med dem. I Chicago togo vi in i pastor E. Sjögrens kyrka, ty vi voro i sällskap med hans föräldrar från Sverge. Pastor Erl. Carlsson träffade vi icke, ty han var borta på synoden i Dixon. Pastor Sjögren höll en god predikan om tron på den korsfäste Kristus; skiljepunkterna vidrördes icke.

Till Red Wing anlände vi den 13 oktober på qvällen. Med mycken fruktan och bäfvan gingo vi i land. På gatorna var ett så förskräckligt skoj och väsen, att vi fruktade, det indianerna höllo på att uppbränna och förstöra hela staden. Det var nämligen qvällen före presidentvalet, och vi, som hade förstält oss ett helt annat lif i Amerika än det, som här uppenbarades, blefvo alldeles förvånade och förskräckta, ty ett sådant lif, tyckte vi, kunde endast finnas ibland vildar.

Broder Norelius bodde den tiden i Red Wing, men var nu borta på synodalmötet i Dixon. Vi träffade dock några andliga vänner och samlades med dem i ett litet hus på söndagen för att läsa Guds ord. Der lästes ur Nohrborgs postilla och sjöngos några psalmer och sånger, hvilka dock icke öfverensstämde med vår smak. Söndagen derpå kom den af oss efterlängtrade pastor Norelius hem, och han skulle nu hålla predikan på qvällen. Kyrkan i Red Wing liknade på den tiden mera en

lada än en kyrka; men detta var icke något som stötte oss, ty vi hade då i många år samlats omkring Guds ord i simpla boningshus. Vi gingo nu upp till kyrkan för att höra en lutersk prest i Amerika, och vi undrade, huru det skulle aflöpa för oss; vi skulle nu pröfva. Inkommen i kyrkan, uppstämde presten den för oss så kära sången: "O, land, du sälla andars land" m. m., och det kändes för oss så, som om vi hade glömt bort, att vi voro i ett främmande land och ibland främmande människor. Sedan uppläste han aftonsångstexten och predikade deröfver så väldigt, att vi tyckte oss höra den gamle Luther själf. Med hurudana känslor vi afhörde denna predikan är omöjligt att beskrifva. Vi sågo på hvarandra, och glädjetårar runno ned öfver våra kinder. Efter predikans slut tillsades det, att nästa söndag skulle det blifva gudstjenst med nattvardsgång och att om några ville ingå i församlingen, så kunde det ske före gudstjensten. Under hemvägen frågade jag min vän Jon Jonsson, hvad namn vi skulle gifva en sådan predikan, som vi nu hade hört, och han svarade på sitt vanliga sätt: "Icke kunna vi säga, att den var af djefvulen, och då måste vi ju säga, att den var af Gud."* Vi beslutade då att gå till pastor Norelius och tala med honom om andliga saker, hvilket vi ock gjorde, och ett stort förtroende uppstod oss imellan, och vi beslutade oss för att ingå i församlingen följande söndag. Jag blef då uppfordrad att hålla en predikan på qvällen i kyrkan, mitt första försök i Amerika. Jag ville icke predika, men kom icke undan. Huru det gick för mig, mins jag icke; men det mins jag, att det var varmt på predikstolen och att jag skämdes så, att jag icke vågade se folk i ansigtet.

Broder Norelius hade stiftat en församling i Stockholm, men kunde icke ofta komma dit och se den till godo. Man önskade få någon, som kunde förestå dem med Guds ord och att hålla skola med deras barn, och jag blef i detta ärende ditsänd. Det var den 26 november 1856, som jag kom dit för första gången. De få, som kommo tillsammans, voro glada åt besöket och uppmanade mig att flytta dit och lofvade att förse mig med husrum m. m. Sedan flyttade jag dit den 8 december och stannade der till i juni 1858. Under den tid vi bodde i Stockholm hade vi att utstå mångahanda pröfningar både i det andliga och lekamliga. Svenskarne der på platsen

* Denna beskrifning, som berör min person, hade jag helst utelemnadt, emedan den kan tolkas som ett af fåfänga mottaget rökofter; men då mötet mellan Beckman och mig blef afgörande för hans kyrkliga ställning i detta land, så har jag låtit stycket stå för hans skull. Utgifvaren.

voro få och delvis mycket ogudaktiga. De flesta ville hafva religionen blott som en yttre prydnad; presten skulle väl predika Guds ord, men han skulle dock i sina predikningar icke nämna folkets skötesynder, utan vara kärleksfull emot syndarena, såsom Gud är. Några af dem hyllade fritänkareåsigter och ville gerna utsprida dem bland sina grannar och vänner. År 1857 bygde vi ett litet samlingshus för våra gudstjenster och för skolan, och bakom gafveln inrättades ett litet rum för mig och familj, men det var mycket skröpligt.

På hösten 1857 reste jag ned till Illinois i sällskap med pastor Norelius och såsom delegat. Först bevistades ett konferensmöte i den då lilla staden Rockford. Der hade vi ett treffligt möte, å hvilket många viktiga saker för våra församlingar afhandlades; många härliga sanningar uttalades både från predikstolen och vid andra tillfällen. Sedan reste vi till Cedarville, der Norra Ill.-synoden hade sitt möte. Detta var för mig ett otrefligt möte, ty jag förstod ej ett enda ord af hvad som sades; men att viktiga ting förehades, det kunde jag dock märka, ty de, som talade under diskussionerna, voro mycket ifriga, och våra skandinaver voro eniga som en man att framlägga och skärpa vår luterska läras grundsatser. Här blef jag öfvertalad af våra svenske bröder att emottaga fullmakt att förvalta predikoämbetet i den svenska luterska församlingen i Stockholm. Jag förglömmer aldrig den stunden, ty aldrig förr hade jag så känt djupet af min stora brist och okunnighet som då; men sedermera fick jag erfara tröst och mera kraft under mitt arbete. Det är godt att vara viss i sin kallelse, när anfäktningar påkomma. Jag arbetade nu under denna tid i Stockholm under stor fruktan, och mången gång önskade jag, att jag aldrig hade ingått i detta arbete; den stora andliga nöden och bristen på arbetare i Herrens vingård drefvo mig dock att fortsätta. Mitt arbete i Stockholm syntes blifva utan frukt, och likväl hoppas jag, att något godt uträttades dermed. Folket i allmänhet var dock villigt att höra Guds ord, och man gjorde också allt hvad man i sin fattigdom kunde för att uppehålla lärare och församling.

På våren 1858 erhöll jag kallelse till Spring Garden och Cannon River och flyttade dit i juni månad. En sorglig händelse inträffade första söndagen jag predikade i Cannon Falls, ty just som kyrkfolket skulle ro öfver floden för att komma till stället, kantrade båten, och vår käre vän Jon Jonssons hustru drunknade. Vi bodde sedan hos honom en tid och

kände oss alltid hemma i deras hus; alltid bevisade de oss stor välvilja och gästvänlighet. Under första tiden hade jag att gå till fots mellan Spring Garden och Cannon River, ty hästar funnos icke då bland vårt folk på dessa trakter och icke heller några vägar, ty allting var nytt. I Spring Garden fanns dock en familj, som var lycklig nog att ega ett par hästar och en vagn, en annan hade ett par oxar och en vagn, tvänne andra hade oxar, men ingen vagn.

Våra gudstjänster hade vi här och der i nybygget i de små husen; men under sommaren (1858) bygde församlingen i Spring Garden ett presthus af stockar, 14x20 fot, dit vi flyttade in på hösten, och der hade vi för en tid de flesta gudstjänster. Sedan hyrde vi Carl Häggströms lilla stockhus, som många gånger förut hade utgjort gudstjenstlokal.

Här i detta nybygge upplefde vi både sorgsna och ljufliga dagar. Vi hade att dragas med stor fattigdom; alla, som flyttade hit, kommo med tomma händer utom en enda, som hade något att börja med. På det andliga området voro vi trängda, ty baptisterna arbetade med makt att inkomma med sina läror och att tillintetgöra församlingen. Men Herren halp oss igenom allt, och församlingen blef beståndande.

På synodalmötet i Chicago hösten 1859 blefvo jag och bröderna J. P. C. Borén och Peter Carlson ordinerade af vår käre vän och broder, prof. Esbjörn, ty den då varande presidenten för synoden var amerikan, och vi kunde icke förstå engelska. De uppmuntringar och råd vi fingo af våra äldre bröder i ämbetet voro till styrka för vårt andliga lif, och vi erhöilo liksom nytt mod att i Herrens namn gripa verket an och såsom Kristi stridsmän att kämpa mot otro, villfarelser och synder af alla slag.

Hemkommen från synoden, begynte jag mitt arbete såsom förut med mycken bäfvan och under stor svaghet. Inkomsterna voro små, ty ehuru församlingarnas kommunikantantal så småningom ökades, kunde de dock icke uppfylla sitt gifna löfte med afseende på min lön. De hade nämligen tillsammans utlofvat \$250 för året. Vi ledo likväl ingen egentlig nöd, ty vi hade genom Guds nåd fått lära konsten att rätta mun efter matsäcken. Broder Norelius gjorde allt hvad han kunde för att hjälpa oss. Han skref till församlingar i östern, och det kom hjälp både i kläder och litet penningar. Han var en god tiggare, när det gälde andra, sämre gick det, när det gälde honom sjelf.

Imellertid blefvo våra hus för små för våra gudstjenster, och vi måste begynna tänka på att bygga en kyrka; men då syntes det, som om man skulle komma i håret på hvarandra, ty man var icke enig om platsen. Ändtligen på en stämman i januari 1862 kom man till enighet, och en liten kyrka af trä uppfördes, och våra hjertan uppfylldes med glädje och tack till Herren, som kan böja människors hjertan såsom vattubäckar. Sedan vi fingo kyrka i Spring Garden, förkofrade sig församlingen allt mera, och folket blef flitigare att höra Guds ord.

Att omtala alla mina erfarenheter under denna tid skulle blifva för vidlyftigt; jag vill blott nämna, att jag betjenade Spring Garden och Cannon River något öfver tio år under den tid, då nybyggarelifvet var rätt pröfvsamt för litet hvar. Den lön, som församlingarna lofvade mig, kom sällan eller aldrig fullt eller ordentligt in. De, som hade kommit i bättre omständigheter, ville icke bidraga mer än de fattigare och senare ankomne, utan fordrade, att alla skulle betala lika. Derigenom uppkommo svårigheter och brist.

Under samma tid måste jag besöka svenskarne vid Lansing och McGregor, Iowa, trenne gånger om året under sommartiden. De voro glada åt dessa besök, och fastän de voro få och fattiga, voro de mycket uppoffrande. Der funnos ock själar, som ville lefva för Herren och längtade efter att höra Guds ord. Men äfven der arbetade partimakare förtvifladt för att förskingra den lilla hjorden.

Orsaken, hvarför jag flyttade från Spring Garden och Cannon River, var följande: Jag ansåg, att församlingarna, som nu blifvit större och kommit sig något för, behöfde en mera begåfvad och kraftfull man än jag, och jag ville för ingen del stå i vägen för hvad som kunde lända till församlingarnas bästa. Min familj började blifva stor, och huset var allt för litet, ty vi bodde 8 personer i en källare, 12x14 fot, och då församlingen vägrade att bygga till huset, så ansåg jag, att det var tid att tänka på att flytta. Ehuru det var svårt att lemna platsen och begifva mig ut i vildmarken med alla mina små, så kunde jag efteråt förstå, att det var det bästa vi kunde göra och att det var den behagliga tiden. Församlingen förlorade icke derpå, ty den fick strax en ung, kraftfull och skicklig man, och med en ny prest uppväcktes nytt lif, och man kunde göra mycket, som man aldrig skulle gjort, om jag stannat kvar.

För att undersöka den vida vestern företog jag en rund-

resa på hösten 1868. Ännu fans det inga järnvägar i Minnesota. Vägen togs om St. Paul, der jag stannade öfver söndagen och predikade, sedan om Anoka, St. Cloud och Forest City. På fredagen* uppnådde jag den käre brodern pastor Dahls (norrman) hus vid Long Lake, ty der hade han slagit sig ned uti ett litet stockhus med sin lilla familj. Jag kan aldrig förglömma den dagen, då jag inträdde uti detta hus. Broder Dahl sprang emot mig och omfamnade mig, och då jag omtalade ändamålet med min resa, blef han utom sig af glädje. Jag riktigt skämdes, ty jag ansåg mig icke vara värd ett sådant mottagande. Han berättade nu sina äfventyr, huru han måste gå till fots flere mil, vada öfver floder och genom snödrifvor, stundom till fots, stundom ridande eller ock på skidor. Sedan uppgjorde han för mig resekarta, utvisande, huru jag skulle vandra och slingra mig fram mellan sjöar och kärr. Jag kom då först till Swede Grove och tog in hos den bekante Peter Lund. Besöket på denna plats var för våra vänner särdeles tacknämligt, ty de voro öfverlupna af allahanda slags predikanter, som foro om hvarandra, och de voro alldeles utledsna på detta partiväsande. De önskade veta, hvarest jag skulle slå mig ned, men jag kunde icke genast gifva svar på en sådan fråga, ty jag måste lemna åt Herrens ledning, hvarest jag skulle hamna. Det var nästan min bestämmelse att slå mig ned i Oscars Lake, Douglas co., ty der hade jag flere bekanta från Goodhue county, och der var äfven godt om fisk, en icke oviktig sak för fattigt folk. Dit ut stälde jag således kosan och reste om Nest Lake, der jag samlade folket till gudstjenst. Här var det, som broder Jackson hade haft sin verkningskrets före indiankriget. Många af hans gamla församlingsmedlemmar flydde härifrån för indianernas skull och kommo icke till baka; men andra landsmän hade inflyttat i stället, så att här fans en liten församling, bestående af både svenskar och norrmän, och pastor Dahl var deras lärare, såsom han var det för alla nybyggen i Kandiyohi och Meeker counties. Man hade här uppfört ett stockhus, som skulle begagnas både till kyrka och prestboställe. Jag fortsatte nu resan till Oscars Lake och hade der flere gudstjenster, fastän folket der var vidt kringspridt. I detta nybygge kände jag mig riktigt hemma.

Efter några dagar vände jag om för att draga mot hem-

* Så länge som från måndagen till fredagen tog det den tiden att resa från St. Paul till Kandiyohi county — en resa, som nu göres på några timmar.

met, men stannade i Kandiyohi något och höll några gudstjänster derstädes. Der hade ock baptister och metodister börjat sitt arbete, så att det såg ganska mörkt ut att kunna hopsamla de qvarblifna till en lutersk församling. Men de, som bodde på platsen och ville vidblifva den gamla läran, uppmuntrade mig och både mig komma till baka och blifva deras lärare. Jag besökte sedan Minnesota-konferensens möte i den lilla stockkyrkan i Nest Lake (New London), der vi hade det ganska uppbyggligt, och folket var fullt af glädje och förnöjelse.

Efter fem veckors bortovaro återkom jag till de mina i Spring Garden och stannade der öfver vintern. Det var en pröfvosam vinter. I anledning deraf, att våra barn sjuknade i smittkopporna, vågade jag på 6 veckors tid icke gå i kyrkan eller besöka någon familj i granskapet, ty alla voro rädda för smittan. Men denna sjukdom hade dock gjort påhelsning i tre andra hus, och med dem kunde vi pläga gemenskap, såsom vi också kunde vara hvarandra till bistånd; annars vet jag icke, huru det skulle hafva gått. Vi fingo under den tiden orsak att prisa Herrens nådefulla vägar, ty då människor af fruktan icke vågade besöka oss, så hade dock Herren icke öfvergifvit oss.

I början af mars 1869 företog jag en predikoresa norrut. Jag besökte och predikade på följande ställen: Cannon River, Hastings, Man's Valley, Wis., Stillwater, Marine Mills, Taylor's Falls, Chisago Lake, Spring Lake och Fish Lake, Cambridge och Isanti; och på hemvägen i St. Paul och Rich Valley på långfredagen. Till Cannon River kom jag påskdagen under många besvärligheter, ty det var just under vårflödet. Efter att hafva predikat der på förmiddagen ämnade jag mig hem till Spring Garden på eftermiddagen; men som man då ej hade någon bro öfver Cannon River och vattnet var för djupt, måste jag lemna hästen och ro öfver i en dålig båt och sedan vandra hem till fots, hvarunder jag stycketals måste vada i knädjupt isvatten. Vädret var så pass kallt, att kläderna blefvo styfva som horn; men den nådefulle Guden uppehöll dock min helse, så att jag kunde predika annandag påsk.

Den 20 april anträdde jag min andra resa till den stora vestern, men tog nu en annan väg. Då jag kom till Shakopee, öfversvämnade Minnesotafloden hela dalen, så att man icke kunde komma öfver till Carver utan på ångbåt; men då det kostade \$8 att komma öfver och kassan var klen, måste jag

afstå derifrån och reste i stället till Jordan, der en liten svensk lutersk församling fanns. Framkommen dit, träffade jag några svenskar, som blefvo glada öfver mitt besök och bjödo mig stanna öfver söndagen och predika för dem, hvilket jag ock gjorde. Här sammanträffade jag med den beryktade dr Erikson, samlaren och utgifvaren af den ökände "Ögonöppnaren", en fritänkarebok, och kom snart i strid med honom. Det retade honom, att så många hade samlats för att höra min predikan, och det var gräsligt, huru han for ut mot Guds ord och de kristne, och jag riktigt undrade öfver huru en människa i kristenheten kan blifva så förskräckligt förhärdad.

På måndagen måste jag resa ända om Henderson för att komma öfver floden på en färja, hvilket skedde med stor möda och fara. Sedan drog jag af åt Glencoe och Greenleaf och derifrån till Kandiyohi, der jag stannade öfver Kristi himmelsfärdsdag. Sedan besöktes alla de platser, som jag hade besökt hösten förut. I Oscars Lake stannade jag en söndag och hade konfirmation och nattvardsgång. Till sist beslöt jag mig för att stanna i Kandiyohi, der jag utsåg mig ett stycke järnvägsland, hvarpå jag återvände till Spring Garden. Sedan jag hade besökt synoden i Moline och skickat upp de äldre gossarne med kreaturen och för att börja bryta upp jorden, flyttade jag med den öfriga familjen till den nya platsen i juli 1869. Att omtala resans vedervärdigheter och de svårigheter vi hade att genomgå på den nya platsen är knapt möjligt. Första vintern hyrde vi in oss hos en farmare. Våra sammankomster höllo vi här och der i de små husen. Några distriktskolhus funnos ännu icke. En liten församling stiftades hösten förut och ökades så småningom. Jag reste omkring och uppsökte landsmännen i hela trakten vester om storskogen, ty jag var den ende svenske luterske presten i hela denna landsände. En trogen och snäll medhjelpare fick jag dock uti broder L. Johnson, en erfaren kristen från Sverge, hvilken före mig hade kommit till Kandiyohi. För att icke vara bunden vid någon viss plats antog jag icke någon kallelse från någon viss församling, utan betraktade mig som resepredikant för hela trakten. Församlingar stiftades i Genesee, nu mera Atwater, Swede Grove, Mamrelund, Beckville, Svea och Kristin. Sedan utsträckte jag mina resor till Minnesotafloden, der tvänne församlingar uppstodo, Sacred Heart i Renville county och Strömbäck i Chippewa county.

Broder L. Johnson hjälpte mig nu med predikoverksamheten

på det stora fältet. Snart fick jag en annan kär lekmannabroder, M. Egbom, som bodde vid Hawk Creek och hjälpte mig med verksamheten vid Minnesotafloden, ända till dess pastor Almén kom dit. Allt gick stilla och lugnt till, och vår anspråkslösa verksamhet syntes lofva goda frukter för framtiden, men icke alla blommor sätta frukt.

Snart nog uppkommo andra arbetare, som hade en annan ande och förde en annan talan, hvarigenom split och tvedrägt uppstodo. Bland desse kan nämnas Olof Clauson, hvilken jag till en början anbefalde till att deltaga i predikoverksamheten; men han växte mig snart öfver hufvudet och ville ensam regera och visade sig icke ega någon viss bekännelsegrund, hvarför vi måste skilja honom ifrån oss.

Sedan uppträdde — många andra att förtiga — den ökände dr Lee och predikade sin adventism och sjundedagsevangeliem, hvarigenom en del förvillades.

Twistigheter uppkommo äfven bland vårt folk, när vi började att bygga kyrkor eller församlingshus, och en del söndringar egde rum der och hvar. På följande ställen bygdes små kyrkor: 1871 i Tripolis (Kandiyohi), Mamrelund, Genesee, Svea; 1872 i Swede Grove; 1873 i Beckville. Vi gladdes oss mycket åt dessa simpla kyrkor och kände oss stämnda till tack och låf, då vi fingo inflytta i dem från de tränga boningshusen.

Församlingarna Beckville, Litchfield, Swede Grove och Genesee kallade 1874 pastor P. Dillner till sin lärare, hvilken öfvertog verksamheten på den delen af fältet. Derför kunde jag sträcka min verksamhet längre vesterut, och nya församlingar bildades i Benson och Bethesda, Swift co.

Efter hand blefvo vi flere arbetare på fältet, och nu syntes det, som vi skulle få ro till kropp och själ. Men så kommo röster från Sverige, att det icke stod rätt till med vår kristliga troslära: "Gud var icke försonad, som vi hade trott och lärt, och han behöfde icke heller blifva det, ty han är *kärleken*. Kristus kom icke för att genom sin död tillfredsställa Guds rättfärdighet, utan han kom för att med sin kärlek locka hem barnen." Detta ljud kom icke från fiendernas läger, utan från en vän till Rosenius, för hvilken man hyste ett så stort förtroende, nämligen från P. Waldenström. Många af våra mest allvarliga församlingsmedlemmar, som länge vandrat i det gamla evangelii ljus, började att fatta denna nya läromening och kämpa för den samma, och nu såg det ut för mina ögon, som att våra små församlingar skulle helt och hållet gå sönder.

Eftersom jag icke kunde draga öfverens med min medhjelpare L. Johnson och det såg ut, som han hade de fleste af det kristliga elementet på sin sida, och då jag icke ville göra något att söndra de församlingar, hvilkas pastor jag egentligen var, så beslutade jag att lemna Tripolis. Det land jag hade köpt af järnvägsbolaget kunde jag ej betala, utan måste lemna det till baka, och utan land kunde jag ej uppehålla mig der, helst som söndring af församlingen nu syntes att inträda. Jag lofvade då de små församlingarna i Swift county att flytta dit, och såsom der fans regeringsland att taga på "homestead", så kunde jag på ett sätt uppehålla mig der. Alltså flyttade jag dit sommaren 1876, men lofvade att besöka församlingarna Tripolis, Svea och Kristin, till dess de kunde få sig en annan lärare.

Från min nya plats utsträckte jag min verksamhet längre i nordvest och besökte landsmännen i Pope county och på andra ställen, der åtskilliga små församlingar stiftades. Äfven måste jag under en tid taga vård om församlingarna Oscars Lake, Norunga, Wengersburg m. fl. i Douglas county. Till mitt biträde vid arbetet fick jag tvänne kateketer till hjälp, nämligen A. Sundberg och J. Grubb; men desse visade sig snart vara af den nya läromeningen och måste skiljas från vår gemenskap. Deremot i samma mån som Waldenströms lära allt mer utvecklades och blef känd, fingo broder L. Johnson och vännerna i Tripolis sina ögon öppnade, och vi hafva allt sedan haft mycket godt tillsammans.

Fältet i nordvest omkring Herman och kringliggande platser fick sin egen pastor 1883 i J. O. Lundberg, och jag kunde således inskränka mig till de tre små församlingarna i Swift och Chippewa counties; men då krafterna började svika, gaf jag dem rådet att förena sig med Mamrelund och kalla en annan lärare, hvilket ock skedde, och pastor E. Norsén antog kallelsen och är nu lärare der.

Nu förestälde jag mig, att min tid hade kommit, då jag skulle få hvila mina trötta lemmar och blifva stilla. Men nej. Herren stärkte mina krafter igen, och då broder Lundberg lemnade sitt fält deruppe och ropet begynte att nå mina öron: kom hit och besök oss, så kunde jag icke blifva stilla, utan måste ut och besöka dem. Jag får nu se, huru länge Herren vill, att jag skall hålla på. Nu har jag att resa lika mycket som förr, om icke mera, och så länge Herren gifver helsa och krafter, så har jag ingen ro att blifva stilla."

Af denna berättelse finner man, att broder Beckman haft sin dryga del af nybyggarelifvets besvärligheter och att dessa hafva följt med honom mycket längre än mången annan. Många af hans pröfningar och sorgliga erfarenheter har han dock förtegit, och dit kan man räkna, att han genom döden förlorat alla sina barn utom 2, och detta sedan de voro någorlunda växta, deribland en lofvande son, som hade kommit ett godt stycke med sina studier på den presterliga banan. Vål kan en sådan saga som hans låta sorglig; men den, som bäst känner honom, vet dock, att han är lycklig i sin ställning och med sin Gud.

Sextonde kapitlet.

Union-nybygget i Carver county. — Götaholm m. m. — Pastor P. Carlson.

UNION-NYBYGGET.

CARVER county ligger omkring 30 mil ofvanför Fort Snelling utmed Minnesotafloden och utgjorde ursprungligen ett skogland. Närmare floden är jordmånen stycketals mindre god; men när man kommer ett litet stycke inåt landet, blir den af den allra bästa beskaffenhet. Åtskilliga sjöar finnas i detta county; men den största och vackraste är Clear Lake eller Wakoniasjön. Till följd af den ymniga skogen har odlingen varit mödosam och gått sakta; men arbetet har rikligen betalat mödan.

Början af det svenska nybygget, som är känt under namnet Öst och West Union.

Tidigt efter 1850 började Minnesotafloden från St. Paul att befaras med ångbåtar; och efter denna kommunikationsled letade svenskarne sig väg till denna trakt. Enligt Joh. Hult var Nils Alexanderson från Kronobergs län den förste svensk, som satte sig ned i detta nybygge, sedan kom Hult med familj och tvänne bröder, Anders och Peter Hult, och omedelbart derefter kom Sven Gudmundson och familj från Hössna; ett par månader senare kom Jonas Carlson och familj från Naum; och på hösten kom Anders Stomberg med familj och ett litet sällskap från Lekåsa.

Alla dessa kommo dit 1854; men det är möjligt, att N. Alexanderson var der redan i slutet af 1853, eftersom J. Hult, hvilken kom dit i april 1854 redan fann honom der. Desse personer hade redan kommit till Amerika 1852 och 1853 och hade uppehållit sig på andra orter, innan de slog sig ned på denna plats.* De valde sina boningsplatser i närheten af det ställe, hvarest Öst Unions kyrka nu står, och kallade stället Oscan nybygge, hvilket namn fyra år senare ändrades till

* Jämför första afdelningens 2 kapitel.

Union-nybygget. Samtidigt med svenskarne började äfven en del norska familjer att bosätta sig derstädes, bland hvilka voro Per Kleven, Ola Paulsen, sedermera prest inom norsk-danska luterska konferensen, samt hans släktingar m. fl. Så snart de hunno, underrättade de sina hemmavarande vänner om sin nya boningsplats, och efter hand, år efter år, kommo allt flere efter och slog sig ned i deras närhet, innan landet hann upptagas af andra nationaliteter. Skogarne uppfylldes således af svenskar och norrmän, så att här var ett ganska betydligt nybygge redan vid 1860. Historien om de första årens pröfningar, försakelser och besvärligheter af alla slag behöfver icke här upprepas, ty hon är ungefär lika med alla de andra nybyggares. Må det vara nog att säga, att den svenska idogheten och ihärdigheten segrade äfven här, och efter några år hade folket sin rikliga bergning.

Staden Carver vid Minnesotafloden var redan utlagd af en norрман vid namn Görgesen, då de förste svenske nybyggarna anlände till trakten; men bestod af endast ett hus. Nybygget börjades omkring 4 mil i vester från denna plats, som med tiden blef dess förnämsta marknadsort.

*Några drag ur nybyggets tidigare historia i kyrkligt och
verldsligt afseende.*

I en historik öfver nybygget från 1868 säger pastor P. Carlson: "Under denna tid ända till 1858, då en församling stiftades, vimlade folket om hvarandra både i andligt och lekamligt afseende, såsom det vanligen tillgår på nya platser, innan hvar och en får sin beskärda del. Mycken ogudaktighet öfvades fritt, såsom drickande och dansande m. m., dock funnos äfven allvarligt sinnade, och J. Hult brukade om söndagarne läsa ur Luthers postilla för dem, som ville samlas till andakt.

Några besök af våra luterska pastorer gjordes också under denna tid, såsom af Esbjörn, Norelius, Cederstam och Hasselquist."

Esbjörn besökte stället på sommaren 1856, då han reste som agent för den skand. professorsfonden, och höll då några gudstjenster derstädes. Han var utan tvifvel den förste svenske luterske prest, som besökte nybygget.

Före honom hade några äfventyrare, som föregåfvo sig vara prester, besökt nybygget, och en af dem var ännu der, när Esbjörn gjorde sitt besök. Pastor P. Carlson menar, att den beryktade Holmgren var den förste bland dessa äfven-

tyrare som kom dit; men detta är ett misstag, ty Holmgren uppdykte i de vestra staterna först i januari 1857 på ett konferensmöte i Moline, der han bedrog hela konferensen*. Det måste hafva varit på hösten samma år, som han besökte Carver, ty det var på sensommaren, som han for omkring och bedref sina skojerier på många andra ställen i Minnesota. Den förste äfventyraren, som kom, var nog den, som kallade sig Sandblad. "Han predikade här en tid", säger P. Carlson, "och vann något förtroende. Han köpte en tomt på kredit i Carver och skulle bygga hus, legde för att gräfvä källare utan att betala, reste till St. Paul för att köpa virke till sitt hus och, som han föregaf, äfven till kyrka, lät skicka med sig några fickur till lagning, och detta var det sista man hörde af honom."

Om den näste heter det: "Den ihärdigaste af alla var en hr Daniel Brown. Han var här en lång tid och drog omkring med sin bössa och bränvinskagge. Han jagade, fiskade, drack, predikade, döpte, vigde och så vidare. Understundom öfverlastade han sig till den grad, att han förlorade allt människovärde. I sina predikningar sade han ofta till sina åhörare, att de skulle lefva såsom han lärde och icke som han lefde. Under den sista tiden (1857) af sitt vistande härstädes skulle han undervisa en del ungdom till deras första nattvardsgång, men uppförde sig derunder så lösaktigt, att han gjorde sig vederstygglig i allas ögon. Han sätt att gå till väga för sin utkomst var att taga sig ett stycke land, sedan fick han folk att bygga hus åt sig eller prestgård, som han kallade det, samt att göra en del arbete på landet. När han då hade spelat ut sin roll som "prest", sålde han sitt land och drog till en annan marknad, och detta gick för sig, så länge folket saknade ordentliga lärare och ledare. Sålunda gjorde han i Öst Union, i Christiania, och så försökte han att göra på Mooers Prairie och andra platser."

Det var denne Brown, som var i Öst Union 1856, när Esbjörn gjorde sitt besök der. Efter hvad jag kunde förstå, var han en försupen student från södra Sverge, hade goda kunskaper och en talande tunga. Esbjörn, i hvilkens närvaro han predikade, gaf honom det vitnesbördet, att hans predikan var god och renlärig; men beklagade djupt hans förfallna moraliska tillstånd.

I maj 1857 besökte jag detta nybygge för första gången. Ännu fans ingen ordentlig väg mellan Carver och Öst Union,

* Jämför "Hemlandet", nr 3. 3 årg.

ej heller hade man stort behof af någon, ty ganska få egde dragare, hvarmed de kunde eller behöfde göra resor intill staden. Under det jag vandrade utåt landet för att uppsöka nybyggarne, mötte jag först C. A. Hedengran, med hvilken jag hade ett längre samtal. Han hade då genomgått sitt svåra själslidande och hade kommit till någon frid, men var mycket rädd, att denna frid skulle störas, hvarför hans beteende förekom mig underligt. Sedan sammanträffade jag med den raske ynglingen Ola Paulsen, som var full af lefnadslust och politik, men ännu främmande för Herren; dock låg det något i hans öppna, ädla väsende, som utgjorde en profetia om bättre ting. Ett politiskt val skulle hållas i dagarne, och han var nu ute och "elektionerade". Jag letade mig väg till Johannes Hult, till hvilken jag hade blifvit hänvisad såsom den, som kunde gifva mig de bästa upplysningar rörande nybyggets andliga och kyrkliga tillstånd och som mest ömmade för Josefs skada. Här stannade jag nu några dagar och öfver pingstdagen, höll några predikningar, förrättade dop och nattvardsgång. Man höll då på med uppförandet af den första kyrkan, ett stockhus 30x36 fot och 14 fot på sidorna. Endast å en sida hade man pålagt taket, men vi samlades dock der en gång till gudstjenst, och hyfvelbänken utgjorde predikstol och altare, hvarvid några barn blefvo döpta. Pingstdagen hölls gudstjenst och nattvardsgång hos Sven Gudmundson i närheten af kyrkan. Efter tjensten blef ett svårt uppträde med hr Brown, som ända dittills hade agerat såsom nybyggets prest. Man hade nu alldeles tröttnat upp på att hafva honom längre, och man ville blifva af med honom. Utan att i minsta mån gifva anledning dertill, gjorde man mig till ett slags ofrivillig domare och framdrog den ena anklagelsepunkten efter den andra emot Brown. Den senare försökte under ett ursinnigt raseri att försvara sig; men omringad af nästan hela folkhopen och utgörande en skottafla för det ena dräpande anfallet efter det andra, måste han till sist gifva vika. Äfven sådana, som älskade glaset, kanske lika mycket som han, sade klagande: "Det är illa nog, att vi dricka; men det är fasligt, att presten skall dricka som ett svin." Jag kunde naturligtvis icke göra något annat än förmana folket att icke alls hafva med B. att skaffa samt att, så snart en församling blifvit organiserad, icke på något vilkor tillåta oansvariga personer att uppträda och förrätta någon gudstjenst. Här så väl som på andra ställen var det det stora andliga behofvet, som öppnade dör-

rarna för dylika äfventyrarens inträde till folket; men man började snart att vakna upp öfver detta förhållande och att vara bättre på sin vakt. Det dröjde icke heller länge efter detta uppträde, förr än Brown lemnade nybygget och försökte sin lycka på andra håll. Vid denna tid funnos 160 "claim"-hållare i nybygget; svenskarnes antal var omkring 400, stora och små, och i juli månad samma år kommo nära 100 till, så att innan årets slut var den svenska folkmängden öfver 500. Norrmännen voro omkring 150 och danskarne 9. I ett bref af den 19 juli 1857 skref J. Hult: "Jag skref strax efter Tit. hade varit här till pastor Cederstam, men jag har sedan icke fått något svar. Min begäran var, att han om möjligt hade velat resa hit och stanna några veckor för att förhöra nattvardsbarnen. Brown är gången härifrån och har sålt sitt hus för \$110. — — Med kyrkan och det andliga är det så tråkigt, som det kan vara, ty hvar och en vill gå sin väg, der ingen hufvudman är. Vi vänta få in fönster, dörr och golf till nästa lördag eller den 25 juli."

I november månad kom pastor Cederstam, läste med nattvardsbarnen och konfirmerade dem. Den 6 november skref han: "Jag har nu barnen, men du må tro, att det är ett svårt göromål. Måtte Herren hjälpa oss! De äro 14 till antalet; nästa söndag 8 dagar ämnar jag hafva konfirmation och nattvardsgång."

Andra religionspartier sökte ock under denna tid att vinna fotfäste inom nybygget. P. Carlson säger: "Bland de nybyggare, som kommo från Skåne, voro en del baptister, och de hade ett slags prest med sig, som hette Ekbom, hvilken tillika med den bekante Fr. Nilson i Skandia* arbetade med allvar, men med föga framgång. Metodistpresten Tidlund besökte också nybygget och gjorde sitt bästa, men lyckades icke vinna något fotfäste."

Såsom man redan sett, bygde man en lutersk kyrka, innan ännu någon församling blifvit stiftad. Rörande platsen för den samma lemnar P. Carlson följande upplysning: "Då folket bosatte sig här, lemnades, besynnerligt nog, 40 acres, som ingen tog. Då kommo de alla öfverens, att dessa 40 acres skulle blifva till kyrka och prestland, ty det var en passande plats. Men ingen kunde köpa det eller hålla det för det ändamålet. Då enade de sig om att lemna det i händerna på en af de närmaste nybyggarna, och han skulle kalla det för sitt och hålla

* N. hade nämligen bosatt sig der.

det så godt som han kunde, så att ingen annan skulle taga det. Men hvad hände? Den beskedlige mannen, som skulle hålla landet åt folket för förut nämnda ändamål, sålde 40 acres af sitt land vid den andra sidan och tog så detta tillämnade kyrkoland såsom sitt eget och behöll det. Men då folket blef otåligt öfver ett sådant handlingssätt, måste han lofva att lemna 3 acres för kyrka och begravningsplats. På detta löfte bygdes 1856 en kyrka på platsen af timmer, men hon blef aldrig riktigt färdig, ty man ansåg strax, att hon var allt för liten. Sedan jag var kommen hit, började vi fråga efter köpebref på våra 3 acres, och det såg då ut, som om församlingen skulle förlora kyrkan, ty köpebref nekades oss; kyrkan skulle blifva till ett stall åt landegaren. Men Herren styrde ändtligen om, att vi fingo säkerhet på landet, fastän efter mycket bråk”.

Midt under dessa många besvärligheter, som nu blifvit beskifna, började en andlig väckelse inom nybygget, som blef af stor betydelse för det samma. “Det var 1856”, säger Carlson, “som en af nybyggarna, nämligen C. A. Hedengran, fick sina ögon öppnade rörande sitt fritänkeri. Han sprang ibland folket med bibeln under armen, ropade och bekände: Bibeln är Guds ord; Kristus är Guds Son, och ett helvete finnes till! Det var just dessa punkter han hade förnekat. Han blef nu en verklig ropande röst i den andliga öknen och ett frågetecken för många. Genom läsning af Guds ord kom han så småningom till ljus och frid.

Om hösten 1857 kom jag, efter en lång och besvärlig resa genom landet från Iowa, för första gången till detta nybygge såsom resande kolportör både för det Amerikanska traktat- och bibelsällskapet i New York. Jag började genast min verksamhet, nämligen att besöka husen, sälja böcker och hålla andaktsstunder dag efter dag, och folket lopp till för att få höra Guds ord. Många tecken visade sig redan från början, att ett stort behof kändes i deras hjertan, ett behof, som endast kunde tillfredsställas af Kristus, fattad i tron.”

Efter att hafva gjort ett kort besök i St. Paul och Scandia vid Clear Lake återvände Carlson till Union-nybygget och tillbragte julen derstädes under en rastlös verksamhet. “Om julafton”, säger han, “emottog jag ett bref från pastor Norelius, som innehöll en rekommendationsskrifvelse från konferensmötet, som hölls tidigare på hösten i Rockford, Ill., hvori jag uppmanas att taga min bostad här uppe och att betjena lands-

männen med Guds ords predikan, efter den nåd Gud förlänade mig, samt utsträcka min verksamhet äfven till andra nybyggen, om så kunde ske. I sitt enskilda bref skref N.: 'Om folket i Carver (så kallades ofta hela trakten) vill kalla dig till prest, så begär license i Herrens namn, jag skall försöka att utverka den för dig'."

Snart öfverföll folket honom på det allvarligaste, att han skulle stanna på platsen och blifva deras prest. Ännu hade man icke organiserat någon församling, inga tjenstemän funnos; här fans blott en hop människor, som voro döpta och bekände sig vara kristna efter den ev. luterska bekännelsen; men deras rätt att, på sådant sätt de kunde, kalla prest blef aldrig förnekad af vårt samfund, ej heller att P. Carlson var rätteligen kallad (*rite vocatus*). På denna kallelse blef han på våren 1858, vid ett konferensmöte i Galesburg, befullmäktigad att förvalta predikoämbetet. I januari 1858, då han lemnade Union-nybygget, hade en allvarlig väckelse börjat; många hade fått intryck af Guds ord, och några syntes hafva kommit till frid med Gud. Under hans bortovaro leddes andaktsstunderna af Hedengran och Ola Paulsen, hvilka nu frimodigt vitnade om Herrens namn. Den öfriga delen af vintern och våren uppehöll han sig i Chicago hos pastor Erl. Carlsson för att vinna någon praktisk öfning i ämbetets skötande.

Församlingens organisation.

I maj 1858 återvände P. Carlson såsom nybyggets prest och höll sin inträdespredikan trefaldighetssöndagen. Den 8 maj hölls ett möte, då en ev. lutersk församling blef stiftad. Det af den Förenade konferensen rekommenderade förslaget till församlingskonstitution af år 1857 blef på ett senare möte, den 18 juni, antaget oförändradt. Kallelsen till Carlson blef förnyad, men besynnerligt nog skulle den endast räcka ett år, och i fall man då önskade någon förändring å någondera sidan, så skulle detta kunna ske efter sex månader. Deri torde hafva legat mera oförstånd än någon bestämdt uttalad grundsats. På samma gång ändrades nybyggets namn till *Union*.

Utdrag ur protokollet, hållet vid mötet den 8 maj 1858.
"Pastor P. Carlson valdes till ordförande och C. A. Hedengran till sekreterare. På tillfrågan af ordföranden, om det var de närvarandes önskan att i dag organisera en *skandinavisk* ev. lutersk församling, svarades ja. Derpå fattades det beslutet, att hvar och en, som skall vara medlem af denna församling,

måste förbinda sig att med uppriktigt hjerta troget vidblifva den tro och bekännelse, hvilken han i sitt fädernesland inför Herrens altare hade aflagt och således erkänna, att den heliga Skrift såsom Guds ord är den enda tillräckliga och ofelbara normen för tro och lefverne, samt augsburgiska bekännelsen och Luthers lilla katekes en kort, men sann sammanfattning af kristendomens hufvudläror.

Det beslöts, att de norska psalmböckerna stundom skulle begagnas vid den allmänna gudstjensten.

Till de första diakonerna valdes C. A. Hendengran och Hans Paulsen på 3 år; Ola Paulsen och Sven Jönsson på 2 år, och Johan Hellström och Anders Stomberg på 1 år.

Till de första trustees, som alla skulle tjena endast för ett år, valdes Magnus Peterson, Ola Peterson, Sven Carlson, Ola Nilson och John Skone för östra delen, och Peter Flodin, Sven Johnson, Nils Lindström, Sten Olsen och Halvor Torbjörnsen för vestra delen af nybygget.

Man beslöt, att församlingen skulle tillhöra Norra Illinois-synoden."

Vidare "beslutadt, att ingen vare sig prest eller lekman skall hafva rättighet att predika eller förrätta något slags 'meeting' här i kyrkan, som icke är tillförene känd, att han bekänner sig till den rena, ev. luterska läran, eller kan förevisa för pastor eller diakonerna i församlingen license eller rekommendation från någon af vårt luterska presterskap."

Äfvenledes "beslutadt, att hvar och en, som tillåter sina hundar att ingå i kyrkan vid något 'meetings'-tillfälle, plikt-fälles till 25 cts, som tillfalla församlingen."

Protokollet upplästes och godkändes vid mötets slut samt underskrefs af ordföranden och sekreteraren. Sedan upplästes det i hela församlingens närvaro den 13 juni och godkändes, hvilket följande personer intygade: Sven Mellgren, Ole Nilsen, Ola Peterson, N. M. Alexanderson, M. Peterson, Charles Sörensen.

De första medlemmarne.

Enligt pastor P. Carlsons uppgift förenade sig omkring 100 familjer med församlingen. Nedanstående lista, af honom uppsatt, upptager för det mesta familjehufvuden, men innehåller endast 56 namn. Att likväl flere inskrefvos är uppenbart deraf, att ibland de valde tjänstemännen förekomma namn, som icke finnas på denna lista. De uppgifna medlemmarne voro:

Swen Gudmunsson från Hössna i Västergötland.		
Joh. Gustafson	"	"
Carl Abramson	" Naum	"
Anders Carlson	" "	"
Johannes Carlson	" "	"
Swen Mellgren	" "	"
Jonas Carlson	" "	"
Pehr Carlson	" "	"
Johannes Hult	" Bitterna	"
Anders Hult	" "	"
Peter Hult	" "	"
Kajsa Larsdotter	" "	"
Kjerstin Petersdotter	" "	"
Johannes Anderson	" Lekåsa	"
Anders Stomberg	" "	"
Olaus Andersson	" "	"
Swen Larsson	" "	"
Joh. Andersson	" "	"
Peter Lundqvist	" Herljunga	"
Maja Swensdotter	" "	"
Joh. D. Skone	" "	"
Anders Wass	" Wedum	"
Lars Anderson	" "	"
Otto Tapper	" "	"
Peter Nilsson	" Torsled	"
Joh. Kyllerström	" "	"
Anders Larsson	" Eggvena	"
Lars Andersson	" Göteborg.	
Jonas Johnsson	" Gammalkil i Östergötland.	
Carl Alm	" "	
C. J. Stenberg	" Asby	"
Peter Swensson	" Sund	"
C. A. Hedengran	" Gödelöf,	Skåne.
Swen Månsson	" "	"
Swen Pehrson	" Näsum	"
Bengt Månsson	" Gumlösa	"
Ola Pehrson	" Färlöf	"
Joh. Adolf Hellström	" Jönköping.	
Johan Johnsson	" Lekeryd,	Småland.
Swen Dahlberg	" Åsenhöga	"
Anders Högstedt	" Skire	"
Nils Alexanderson	" Näfvelsjö(?)	"
Samuel Arvidsson	" Nyttja	"
Henrik Andersson	" Ny,	Wärmland.
Jonas Andersson	" "	"
Ole Paulsen	"	Norge.
Henrik Paulsen	"	"
Paul Olsen	"	"

Lars Eriksen	från	Norge.
Syvert Olsen	“	“
Arne Eriksen	“	“
Per Kleven	“	“
Ole Nilsen	“	“
Björn Aslagsen	“	“
Magnus Pedersen	“	Danmark,
Carl Sörensen	“	“

Redan den 18 juni hölls en ny stämma för att fullborda församlingens organisation, och blef då konstitutionen antagen. Åter igen den 4 juli hölls ett möte, hvarvid församlingsskolans angelägenheter ordnades. Man uttalade den mening, att "skola är nödvändig för barnens undervisning, om icke kristendomen skall förfalla." Man kom öfverens med f. d. skolläraren Lars Anderson, att han skulle hålla 2 månaders skola för \$8 i månaden och fri kost såsom ersättning. Det beslöts, att "ingen, som känner det allra minsta intresse för religionens fortplantning ibland vårt uppväxande släkte, skall här* saknas med sitt namn." Allt sedan har församlingsskola uppehållits i dessa församlingar, och mycket har gjorts för våra högre skolor. Kanske från intet nybygge hafva så många prestämnen utgått som just från detta.

Rörande det andliga tillståndet säger P. Carlson: "Väckelsen, som hade afsvunnit något, började på nytt igen** och fortfor under omkring 1½ år, och det fans icke många familjer, som icke då mer och mindre erforo Guds ords kraft på sina hjertan. Ack, hvilken salig tid, men tillika farlig för mig sjelf, som, fastän på ett fördoldt sätt, var på väg att dela äran med Gud, hvilket jag efteråt fick inse." Strider och slitningar uteblefvo icke. Under det väckelsen pågick, arbetade baptisterna tråget för att draga folk till sig, men högst få förenade sig med dem, och slutligen utdog den rörelsen alldeles.

I den omständigheten, att församlingen var *skandinavisk*, låg ett frö till inre slitningar. En del af de norske medlemmarne, i synnerhet sådana som icke tillhörde det varmare, religiösa elementet, kände sig icke rätt hemma i församlingen, och några norrmän hade aldrig förenat sig med den samma. När då norska prester af annan teologisk åskådning infunno sig och predikade, uppstodo många heta disputationer och söndring. Sålunda besökte prof. L. Larsen nybygget redan om sommaren 1858 och bildade en församling, bestående af fyra familjer, tre

* Nämligen på subskriptionslistan till skolans underhåll.

** Vid hans återkomst 1858,

norska och en svensk. Att den svenske pastorn och kyrkorådet icke kunde anse det tillbörligt att öppna kyrkan för ett sådant söndringsarbete var helt naturligt; men enskilda medlemmar insågo icke detta och stötte sig på att Larsen icke fick hålla sin gudstjänst i kyrkan. Derigenom uppkommo ledsamma strider i församlingen.

West Union blir egen församling.

Om sommaren 1858 beslöt C. A. Hedengran under öfverenskommelse med den vestra delen af nybygget att af egna medel uppföra ett litet kapell derstädes, emedan folket hade så långt till kyrkan. Folket skulle släppa till resverket och köra fram det på platsen samt göra en del arbete; det öfriga bekostade han sjelf. Här bygdes nu på en vacker plats i skogen nära en liten sjö ett hus 22x32 fot samt 12 fot högt, som blef West Unions första kyrka. Det delades i 2 rum, ett för skola och gudstjenstrum och ett annat för boningsrum. Hedengran bodde der, höll skola och ledde andaktsstunderna, till dess han följande året kallades till Chisago Lake. Samma hus utgör det närvarande prestbostället i West Union, efter att hafva begagnats till kyrka i öfver 10 år. På hösten 1858 stiftades särskild församling i West Union, då den ursprungliga fick namnet Öst Union. Hans Paulsen, en from norрман och medlem af församlingen, skänkte 4 acres jord till kyrkoplan och begravningsplats. Sedan köpte församlingen 16 acres till, så att den kom att ega 20 acres till kyrka och boställe.

Pastor P. Carlson betjenade båda församlingarna ensam i flere år och predikade söndagligen i båda kyrkorna, som ligga omkring sex mil från hvarandra. Sedan St. Ansgarsskolan öppnades i East Union 1863, fick han biträde i sitt arbete af pastor Jackson, skolans föreståndare.

År 1860 beslöt församlingen att i gemenskap med våra öfriga församlingar utträda ur N. Ill.-synoden och deltaga i bildandet af Augustana-synoden. Vid dess organisation var dess pastor och Ole Paulsen som ombud närvarande och deltog i förhandlingarna. Öst Union hade då 171 och West Union 107 kommunikanter.

GÖTAHOLM.

En del af uppgifterna rörande Götaholm och Skandia äro meddelade af pastor J. S. Nilson, under åtskilliga år pastor på stället. Götaholm är beläget i Carver county 18 mil i

nordvestlig riktning från staden Carver och 45 mil i vester från St. Paul. Liksom Union-nybygget utgjorde det ursprungligen skogsmark med god jord. Södra grenen af Crow River flyter igenom trakten, och på de senare åren har staden Watertown uppväxt vid den samma och utgör nu medelpunkten för det svenska nybygget, hvarest ock kyrkan är belägen; men ursprungligen var platsen på sidan af nybygget.

Den förste svenske nybyggaren på denna plats var Daniel Justus, som var från södra Helsingland och kom hit i augusti 1856, vandrande genom skogen. Han tog sig ett stycke land vid en liten sjö, som sedermera fick namnet Swede Lake. Vintern derpå kommo Jöns Jönsson, Ulrik Ingemanson och Carl Swensson; men hvarifrån de kommo upplyses icke. De följande åren kommo flere, och 1858 anlände f. d. riksdagsmannen Olof Andersson från Värmland. De första nybyggarna slog sig ned rundt omkring och i närheten af den lilla sjön Swede Lake. Den grofva skogen gjorde odlingen mödosam; men arbetet betalade sig. Derjämte hade de flere små hjälpkällor såsom att koka sitt socker af sockerlönnsens saft, plocka tranbär, hvarpå man stundom förtjente rätt vackra summor, gräfva efter och samla "ginseng" i skogen o. s. v.

Från Jamestown och Sugar Grove ankommo ock före 1860 icke så få landsmän, som ökade den svenska befolkningen. Bland dessa kunna nämnas Philip O. Johnson, Hendriks, Miller, Åberg, Brown m. fl.

De svenske nybyggarna voro från Småland, Vestergötland, Värmland, Helsingland m. fl. orter i Sverge. De hafva arbetat sig upp till en god bergning och befinna sig nu i goda omständigheter.

Till bekräftande och fullständigande af dessa uppgifter meddelas här ett bref, som finnes i "Hemlandet" för 1859, nr 4, af J. P. Miller.

"Watertown, Minn., den 14 december 1858.

Götaholm är namnet på ett svenskt nybygge nära intill Watertown, Carver county, Minn. Det var om sommaren 1856, som en familj från Pennsylvania* reste till Minnesota i afsigt att der uppsöka sig land och ett hem i dess stora ödemarker. Vid ankomsten till St. Paul träffades en familj från Illinois, som hade samma ärende. Desse öfverenskommo nu att göra sällskap och fortsatte sin resa till Carver och derifrån

* Männe Justus?

till *Clear Water Lake* eller *Scandia*. Vid ankomsten till sist nämnda plats förnummo de, att allt landet deromkring var upptaget, och kunde de således ej få något der. Men de blefvo anvisade på en liten, vacker insjö, som var belägen sex mil derifrån i nordlig riktning — amerikanerna kallade den *Swede Lake* —, hvarest oupptaget land sades finnas. De gingo dit och funno sig väl belåtna med hvad de sågo, intogo sig land och flyttade genast dit, bygde hus och begynte odla sin jord. Dessa tvänne familjer voro följaktligen de första, som bosatte sig på denna plats. Litet längre fram på hösten samma år ankommo några svenskar från Illinois, hvilka intogo land och bygde sig hus, men gingo sedan tillbaka för att påföljande vår hemta sina familjer, hvilket också skedde. Samma höst var äfven jag i Minnesota för att bese landet och uppsöka någon passande plats för mig och mina bekanta, hvarest vi gemensamt kunde bosätta oss. Jag träffade några svenskar och fick anvisning på *Clear Water Lake* eller *Scandia*. Vid ankomsten dit blef jag underrättad om en familj, som sades vara från Pennsylvania och som någon tid förut hade varit der. Jag gjorde mig underrättad om hvarest de voro och beslöt att uppsöka dem. Jag fann dem vid ofvan nämnda sjö, och till min förundran igenkände jag dem såsom bekanta ifrån förenämnda stat. Jag stannade några dagar och besåg landet deromkring, som då var ointaget, och fann bättre jordmån der, än jag förut hade sett i Minnesota. Som det redan var i november och vintern var för handen, stannade jag ej kvar för att intaga något land, utan reste genast tillbaka till Pennsylvania för att underrätta mina bekanta om denna plats och göra oss redo att på våren flytta dit, hvilket ock skedde. Sedan dess hafva flere familjer så väl från Pennsylvania som Illinois och andra stater kommit hit tillika med några, som kommit direkt från Sverige.

Vårt nybygge består för närvarande af 23 svenska familjer och två norska, eller något öfver 100 personer. Troligen kommer detta antal att snart fördubblas, ty flere familjer både från Sverige och olika trakter i Amerika hitväntas. Nybygget är beläget omkring 2 mil söder om Watertown. Denna lilla stad, som är belägen vid södra grenen af Crowfloden, utlades för endast två år sedan, och har nu en ångsåg och en mjölqvarn, tvänne handelsbodas och flere andra bekväma byggnader — — — — — Hvad landets yta beträffar, så är den mest skogbevuxen med flera slags löfträd, med undantag af en myc-

kenhet större och mindre mader eller ängar, på hvilka finnes ett ypperligt gräs, passande till foder för kreaturen. På skog hafva vi öfverflöd så väl för husbyggnad och andra behof som till försäljning.

Af sjöar finnas större och mindre i vår närhet. Hvad jordmånen beträffar, så består den af från 1 till 3 fot djup svartmylla på lerbotten; den är icke så mycket sandblandad här, som den i allmänhet är på slättlandet, och man har sett, att den producerar bättre här än der. Det är nog sant, att slättlandet är lättare till att odla än skoglandet och att man mycket förr kan få sig en stor åker; men tager man i betraktande den kända bristen på skog, som råder på slättlandet, och de stora kostnader man måste vidkännas för att få virke, nödvändigt till byggnadsbehof och landets inhägnande, så tror jag, att det är säkert så stor fördel att bosätta sig i skogen i synnerhet för den fattige. Svenskarne här i nybygget innehafva något öfver 3000 acres jord, och de, som varit boende här under 1 eller 2 år, hafva sin rikliga bergning, och äro de alla belättna, så vidt jag vet. — Man ser nu vägar och större och mindre öppningar, som äro odlade, och bekväma hus nästan på hvarje "claim" öfver allt i skogen, hvarest endast för två år sedan bara vildheten fans. Allt landet här omkring är upptaget, men här finnes mycket, som hålles på spekulation af amerikanerna och kan köpas för närvarande för från 3 till 6 dollars pr acre.

Hvad nybygget i kyrkligt hänseende beträffar, så äro alla svenskarne härstädes luteraner. 3 acres land är inköpt för församlingens räkning, beläget på vestra sidan af den lilla, vackra sjön Swede Lake, hvarest county-vägen mellan Watertown och Chaska går fram, och är det meningen att på detta land till nästa sommar bygga skolhus och kyrka, hvartill timmer redan är hugget och framkördt. Fastän vi icke hafva någon lärare här, så samlas vi gemensamt hvarje söndag för att betrakta Guds ord och läsa derför predikningar ur utvalda postillor och andliga skrifter. Den 3 dennes var pastor P. Carlson från Union-nybygget här på besök och förrättade gudstjensten m. m. Vid samma tillfälle blef en lutersk församling organiserad, och nybygget erhöll namnet *Götaholm*. Hvad namnet Göta beträffar, så är största delen af svenskarne i detta nybygge ifrån Göta rike, och Holm är valdt till minne efter den svenske missionären Holm, som på 16* år

* Menar 17.

hundralet förkunnade lifsens ord för indianerna här i Amerika. Sålunda blef det sammanfattadt tili ett namn: Götaholm.

Och nu till slut, måtte han, som makten hafver, bibehålla oss i enighet och kärlek, så att intet kif, ingen tvedragt eller splittring måtte uppstå ibland oss, utan måtte vi hafva en sann kärlek till Guds ord och till den lära och tro, hvartill vi äro döpte. — — — — J. P. MILLER."

Brefskrifvarens fromma önskringar synas till en god del hafva gått i fullbordan med afseende på detta nybygge.

Den luterska församlingen.

Pastor P. Carlson var den förste läraren, som uppsökte och började andlig verksamhet på denna plats. Den 3 december 1858 organiserade han en ev. lutersk församling med ett kommunikantantal af 45 och hela befolkningen 101, som sedan förökats så småningom. Från den tiden till 1866 besökte Carlson församlingen en gång i månaden och skötte pastoralvården. Ett förträffligt biträde dervid hade han uti den fromme, vise och pålitlige f. d. riksdagsmannen Olof Andersson från Värmland. Denne man var en äkta typ af en gammaldags svensk odalman, en älsklig karaktär, sant gudfruktig, förståndig, vis och lugn. Hela hans personlighet ingaf en ovilkorlig vördnad; och dock var han ödmjuk som ett barn. Han stod i många år såsom en älskad och vördad fader för hela församlingen, på hvilken han omedvetet satte sin prägel; och denna prägel är: trohet i bekännelsen, vördsam bruk af nådemedlen samt ett stadigt, tyst och stilla väsen. I slutet af 1860 och början af 1861 tillbringade jag en liten tid inom detta nybygge såsom resepredikant. De lekamliga villkoren voro ännu små, och folket lefde mycket inskränkt och enkelt; men öfver allt fann jag belåtenhet och trefnad. Folket var mycket villigt att höra Guds ord och kommo tillstädes mangrant qväll efter qväll i det lilla stock-skolhuset söder eller s. v. om sjön. Visserligen fans det några i synnerhet på utkanterna, som voro liknöjda och andligt förfallna; men det stora flertalet syntes vara rättsinnigt och öppet för Guds ords undervisning.

1866 fick församlingen egen pastor boende på platsen uti J. S. Nilson, och ett presthus blef då bygd vid södra eller sydvestra ändan af sjön, der församlingen egde 22 acres land. Gudstjensterna fortforo att hållas i det lilla stockhuset, till dess man 1870 bygde kyrka i Watertown, ungefär 2 mil derifrån.

SCANDIA.

Detta nybygge är beläget vid östra stranden af Clear Water Lake, hvilken förtjenar sitt namn. Afståndet från staden Carver är omkring 10 eller 12 mil och från Götaholm 5 eller 6 mil. Sjön är utmärkt vacker och lika så det kringliggande landet, som ursprungligen var beväxt med en frodig löfskog.

A. Bergqvist skref i "Hemlandet" den 8 september 1858 om denna plats, som följer: "Denna plats ligger 10 mil i nord-vest från Carver och utgör, i mitt tycke, den vackraste och bästa delen af Carver county, liggande vid en af de vackraste sjöar, om icke den vackraste sjö i denna stat. Detta omdöme bekräftas ofta af resande, som besökt oss. Sjön är 12 kvadratmil stor och innesluten af högländ skog (skogsmark) af allra bördigaste beskaffenhet. Skogen består mest af sockerlön, blandad med andra vanliga trädslag. Svenskar äro egare om den mesta jorden kring sjön, så att 14 "claims" gå ut till sjön. Från denna sjö sträcker sig vårt nybygge åt öster och nordost, der några bo intill en annan mindre, men dock vacker sjö, hvilken står i sammanhang med "Lake Minnesota" (Minnetonka) genom den s. k. "Six miles Creek". — — Priset på landet är omkring \$6 pr acre för närvarande.

De svenskar, som hafva bosatt sig här, äro från olika delar i Sverge och bekänna sig i religiöst afseende dels till luterska läran, dels, och för det mesta, till den baptistiska läran. De af den senare bekännelsen hafva bygt sig ett hus att hålla sina sammankomster uti." Sedan berättar han om nybygget i Götaholm, som låg 5 mil derifrån och hade då mellan 20 och 30 svenska familjer*.

Pastor Nilson säger, att det var år 1855, som 7 familjer bosatte sig i Scandia, och att de snart ökades till 22. Att en del af dessa kommo från trakten af Galesburg, Ill., är säkert. En del baptister från Burlington, Iowa, åtföljde af baptistpredikanten Fr. O. Nilson, reste till denna plats ungefär vid samma tid, och de voro antagligen de förste, som grundade denna koloni; men en del luterska familjer slog sig också ned härstädes. De senare fingo dock ingen trefnad här på grund af de kyrkliga förhållandena; utan började att sälja ut till tyskar, som i massa lade sig till land söder om sjön. Någon lutersk församling kom aldrig här till stånd. Enskilda familjer af den luterska bekännelsen anslöto sig till församlingen i

* Jämför "Hemlandet", 4 årgången nr 20.

Götaholm. Sedermera bildade pastor P. Carlson visserligen en församling och besökte platsen på sina resor till Götaholm, men den upplöstes till följd af medlemmarnes afflyttning. Endast tvänne familjer blefvo kvarlemnade, nämligen Sw. Swanberg och Johannes Peterson. Baptistförsamlingen blef ock i det närmaste upplöst. Derom skrifver P. Carlson: "Då vi länge haft strid med dem, ty de skulle ju alltid vara med, när jag predikade i deras närhet, så bröt saken ändtligen löst, och en större del af baptistförsamlingens medlemmar stodo vacklande. Presten, Alfred Johnson, två diakoner och 11 andra, inalles 14, utträdde ur baptistförsamlingen. Sex af dem, presten inberäknad, upptogos genom offentlig bekännelse i den luterska församlingen i Götaholm. Då f. d. baptistprestens fyra barn skulle döpas, så predikade jag om dopet i baptisternas närvaro; men då dopförrättningen skulle ske, var det mer, än de fleste af dem kunde tåla; och de gingo ut. Detta skedde i Johnsons eget hus. Han tog en trefotastol och stälde en vattenskål å den samma midt på golfvet, stälde sedan de tre äldre barnen rundt omkring och tog det yngsta ur moderns armar och föll på knä med det samma, hvarpå alla döptes. Sedan döptes flere af de utträdde baptisternas äldre barn, af hvilka en del voro 18 år."

I Carver stad och Jordan, som sedermera blefvo annexer till Öst Union, hade före 1860 ingen kyrklig verksamhet börjats med afsigt att bilda församlingar, annars fans det svenskar från början på den först nämnda platsen. Men de, som frågade efter kyrka, hade endast 4 mil till Öst Union.

PASTOR P. CARLSONS LEFNADSTECKNING.

Det är med stor tillfredsställelse som jag här går att lemna läsaren en teckning af denne arbetare i vingården. Vårt samfunds historia skulle blifva ofullständig, dess ande och karaktär till en del oklara utan en sådan teckning, och pionärlifvet i dess rätta verkliga gestalt skulle för mången nu blifva ofattligt utan denna lifs lefvande framställning. Den är lång, men lärorik och säkerligen icke tröttande. Här är ock rätta platsen att ställa den samma. Ty i Union-nybygget var det, som han längst arbetade. Teckningen är af hans egen hand. Med anledning af min begäran derom skref han: "Jag har aldrig kunnat se nyttan deraf, men jag måste väl gifva efter för din enträgenhet. Mitt lifs historia innehåller ingenting märkvär-

PASTOR P. CARLSON.

digt, utom det att den liknar Josefs brokiga kjortel. Herre, låt allt tjena till din ära och mina medmänniskor till gagn!"

I Jesu namn.

Jag är född af föräldrarne Carl Andersson och Anna Isaksdotter i Hjortsberga socken af Kronobergs län i Sverge den 7 december 1822 och var den äldste af 5 syskon. Vårt hem var fattigt, och verkligt sann gudsfruktan fans icke der på den tiden; barnuppfostran blef ock derefter. Stundom läste vi dock i psalmboken. Då jag var vid 14 års ålder, köpte min fader ett nytt testamente och omsider en nedrökt bibel, och jag läste något deri ibland. Inga folkskolor funnos på den tiden. Min faders föräldrar voro fromt folk, eller *läsare* som de kallades, af Pehr Nymans andliga från hans första tid, då stora väckelser genomgingo Norrvidinge, Albo och Uppvidinge härader mellan åren 1820—1825. Min farmor gaf mig många förmaningar och straffade mig stundom för synd.

Vid 15 års ålder lärde jag mig att spela fiol för att med konsten förtjena penningar. Vid 16 års ålder blef jag konfirmerad, men undervisningen var tarflig; dock gjorde den så mycket, att samvetet oroades och jag förskräcktes för att afläggas min trosbekännelse och tordes icke besvara frågorna med ja. Jag var medveten om att jag var en ovärdig nattvardsgäst. Längre gick det icke, och dervid blef det.

Det följande året blåste en besynnerlig nådens vind genom Småland; på vissa trakter fick en del af ungdomen och stundom äfven små barn en nästan oemotståndlig drift att predika bättring. Jag och många med mig blefvo då väckta, och de, som grepo till Guds ord och trodde det, blefvo bestående; men med de andre blef det dåligt. Från den tiden började jag på allvar att läsa bibeln, och så långt jag ännu kan förstå, lefde jag i tron på min Frälsare för omkring 4 års tid. Den s. k. predikosjukan slutade, och de flesta intrycken förglömdes, och snart stod jag i vår trakt så godt som ensam. Ofta talade jag med vissa personer om sann gudsfruktan och särskildt med min fader, men han motsade mig aldrig, ty genom intryck från sina föräldrar visste han hvad som var rätt.

Då jag var vid 15 års ålder, blef min fader blind, och han var det i 40 år, och såsom äldst måste jag med mitt arbete försörja familjen, och detta skedde genom att i flera år följa

snickare och byggmästare dels i staden och dels på landsbygden.

Vid 21 år tappade jag bort min religion och sväfvade ut ganska vildt i verlden. Om jag än genom Guds nåd bevarades för grofva laster och brott, så blef jag dock alldeles ursinnig i lekar, skämt, dans, sjungande af lättsinniga visor o. s. v. och steg deri till en sådan förfärande grad, att jag aldrig träffade mer än en, som var mig öfverlägsen, och då skämdes jag. Nästan alla platser voro passande för dans, kyrkovägen icke undantagen. Under gudstjensten i kyrkan bedref jag många puts för att få lika sinnade att skratta, blott icke prästen såg det; men denne klappade mig på axeln och sade: "Jag hörer aldrig något ondt efter dig." I samvetet hade jag dock ingen ro längre, än jag var i full fart i min syndayra. På alla offentliga skådeplatser skulle jag vara framme för att väcka uppmärksamhet och munterhet. Det jag lärde på en ort praktiserade jag på en annan; det jag lärde i städerna af s. k. bättre folk utöfvade jag på landsbygden. Vid alla slags folksamlingar, såsom marknader, auktioner, på gästgifvaregårdar, krogar o. s. v. hade jag mitt största nöje, men jag drack aldrig bränvin. Vid 11 års ålder fick jag ett glas bränvin, drack och blef drucken; men då jag vaknade upp ur ruset, sprang jag mot hemmet gråtande och grufligen förargad och fattade då beslutet, att jag aldrig i mitt lif skulle dricka bränvin, och jag har heller aldrig gjort det, och fastän många, många frestade mig, så kände jag aldrig någon böjelse dertill.

I min hemtrakt funnos några gamla läsare, förnämligast s. k. Hofvianer, och fastän jag ofta agerade än det ena och än det andra i tal och åtbörder, så kunde jag dock aldrig härma dessa människor. Med högaktning talade jag med dem och uppförde mig i deras närvaro så godt jag förstod, och ofta i deras frånvaro försvarade jag dem, ty jag visste, att de hade rätt, och måste sjelf blifva en sådan, om jag en gång skulle blifva salig. Under denna tid sköts bibeln alldeles åt sidan. Tidningar och romaner läste jag aldrig; men stundom historiska arbeten.

Det är förunderligt, huru syndens makt i viljan kan nedtysta både samvete och förstånd. Jag visste, att jag var på en orätt väg. Stundom midt i dansen talade jag till mig sjelf och sade: detta är vägen till helvetet, och om jag nu dör, går jag förlorad. Stundom beslutade jag att aldrig göra så mer,

men snart glömde jag de goda besluten; eller ock dagtingade jag med Gud, ty stundom lofvade jag, att när jag blef min egen, så skulle omvändelse ske. Med det klara medvetande jag hade om min ovärdighet och oskicklighet var det odrägligt för mig att gå till Herrens heliga nattvard.

Vid 26 års ålder ingick jag i äktenskap med hemmansdottern Stina Kajsa Andersdotter från samma pastorat och flyttade till Aneboda socken. I lekamlig måtto fattades då intet. Det första året lefde vi ett lustigt lif på verldens vis; nästan hvarje söndags eftermiddag var vårt hus ett danshus, och då andra vänner saknades, så voro drängarne och pigorna våra lekkamrater. Men år 1849 kom Herren igen för att kalla hem sin förlorade son. Inga andliga lärare och inga andra predikanter voro medel dertill, men Herren begagnade en bonde, C. M. i K., en sträng Hofvian och Nohrborgsläsare, att föra mig och min hustru från mörkret till sitt förunderliga ljus. Den verksamhet, som Herren på den tiden bevisade på mitt hjerta till salighet, står ännu efter 40 år lika klar och lefvande för mitt hjerta och minne. Det skulle blifva för vidlyftigt att omtala alla mina erfarenheter, dock må något berättas. Den bibel, som jag vid 17 år sjelf köpte, men lemnade i mitt föräldrahem, måste nu genast hemtas, och nu blef det att läsa. Långa stunder vid måltiderna måste jag hafva en bok att läsa, medan jag spisade, så väl som vid alla hvilostunder, och inne så väl som ute begagnades nya testamentet. Jag kunde icke gå långt på en väg, förr än jag måste gå afsides för att bedja, och ofta under regnskurar gick jag med blottadt hufvud och bad samt tänkte och talade för mig sjelf om Gud och hans ord. Min fantasi blef ofta högt uppdrifven, och jag tyckte mig då se skaror af lysande ansigten och en gång Kristus i kroppsstorlek hängande på ett kors. De två första åren efter min nya väckelse var jag en äkta hofviansk läsare, ty hans skrifter sattes i mina händer. Dessa Hofvianer voro stränga och utmärkte sig äfven i en särskild klädedrägt. De gingo nog för långt, men allvarliga voro de. När jag tänker på vår tids kristendom och jämför den med dessas, så förekommer den mig ytlig och slapp och vanmäktig, när det gäller att försaka djefvul kött och verld.

Efter någon tid kom jag i beröring med ett motsatt slag af läsare. Dessa satte i mina händer en bok af en finsk prest, Hedberg, hvilken kallades: "Den enda salighetens väg", och den läste jag, till dess jag nära slet upp den. Den var ensidig,

och jag blef likadan. Äfven läste jag Luthers förklaring öfver Galaterbrevet, och på det sätt jag då läste blef jag styrkt uti mina nya meningar, som voro antinomistiska. 1853 subskriberade jag på "Pietisten", och jag blef allt mer besvärlig för de gamle läsarne, nämligen sådana, som jag vågade angripa, och de å sin sida började naturligtvis att misstänka mig för att vara en "nyläsare". En söndagseftermiddag, då jag besökte min gamle lärofader, Carl, var han mycket sträng mot mig och trodde, att jag hade kommit från enfalden i Kristus. Jag kunde icke försvara mig, men blef mycket bedröfvad samt något vacklande och oviss om hvilket som skulle vara det rätta. Vid midnattstid skildes vi åt, och under vägen hem gick jag, som ofta var vanligt, litet af vägen för att bedja. Huru länge jag låg der i mina bedröfvelser, vet jag icke; men då jag åter kom på landsvägen, blef jag öfverväldigad af en sådan himmelsk glädje, att den höll på att bryta sönder hvarje lem i min kropp. Jag hoppade så högt det var mig möjligt och ville till himmelen sådan jag gick och stod, och detta varade en lång stund. Om någon då hade sett mig, skulle han hafva betraktat mig som vansinnig. Många gånger sedan, och ännu, har jag erfarit sådan himmelsk glädje, dock utan att kroppen blifvit så uppskakad. Ofta hade jag svårt att dölja dessa sinnesrörelser för att dermed icke åstadkomma anstöt.

Jag var ofta i beröring med både de gamla och de nya läsarne och hoppades, att de voro redliga på båda hållen. De gamle voro något sträfvä och stränga, de nya deremot voro tillgifna den friare, för att icke säga lösare åskådningen och i mitt tycke temligen lättsinniga samt mindre nogräknade med sabbaten m. m. Detta gjorde mig många bekymmer, ty mig syntes, att båda hade rätt i hufvudsaken, men båda gingo de i vissa hänseenden till ytterligheter på hvar sitt håll. Jag kände mig därför ofta som ett vacklande rör, som lätt kunde böjas nästan hvart som helst. Luteran var jag, men ännu, då jag kom till Amerika, var jag visst icke på det klara.

Flere prester och andra uppmanade mig vid denna tid att predika, men dertill svarade jag alltid med ett afgjort nej. Deremot talade jag på enskild väg med alla jag träffade, men då mera med eld än ljus, därför gick jag rätt ofta ganska ovisligt till väga. Likväl välsignade Gud dessa enfaldiga välmeningar, ty både föräldrar, syskon samt många andra började fråga efter Herren.

Resan till Amerika.

Tidigt på vintern 1854 började vi tänka på att resa till Amerika. Någon annan orsak till denna resa, än att Gud ville det, vet jag ännu icke. I lekamligt afseende fattades oss intet; men allt hade liksom förlorat sitt värde för oss. Det blef nu ett allvarligt böneämne, och en kamp uppstod, innan vi kunde blifva vissa om Guds vilja. Under tiden lade jag likt Gideon ut för Gud det ena ullskinnet efter det andra, och så småningom i den ena saken efter den andra lämpade Herren sig efter min svaghet. Pastor P. sade en gång, då jag på tillfrågan berättade, huru jag hade gått till väga: "Stundom lämpar sig Herren efter vår svaghet"; men en kristligt sinnad öfverste, E., sade vid samma tillfälle: "Sådant är att fresta Gud". Omsider blef jag så viss, att ingenting kunde göra mig vacklande, ehuru jag icke på minsta sätt visste, hvad jag skulle göra i Amerika. Ingenting tänkte jag på så litet, som att jag skulle dit för att predika. Dock Herren vare prisad, han visste hvad han ville hafva mig, stackare, till.

Efter att hafva åkt 24 svenska mil gästgifvareskjuts hunno vi Göteborg i slutet af april 1854. Der stannade vi 4 veckor och inskeppade oss sedan å segelfartyg till Boston, och derifrån gingo vi vesterut genom Chicago till St. Charles, Ill. Hela resan tog oss mellan 10 och 11 veckor. Vid pass 30 af sällskapet kommo till denna stad; men här möttes vi af koleran, och inom en kort tid var hälften af sällskapet död. Mitt första arbete i Amerika var att uppvakta de sjuke och döende samt att begrafva de döde. Strax derefter insjuknade jag och min hustru i frossa. Sjukdom, fattigdom och nöd mötte oss; våra penningar, som vi hade öfver, hade vi lånat bort till vänner i vårt ressällskap, och nu voro vi i brist på allt. Sent på hösten flyttade vi till Geneva. Då sattes min visshet på prof rörande Guds vilja att resa till Amerika, och det ena blef värre än det andra. Hus, mat, penningar, helsa, allt fattades. Då sade jag en gång: Om jag nu stode naken på Sverges strand, så skulle jag skatta mig lycklig, och vill Gud gifva mig så mycket penningar en gång till, så är det vi som resa hem. Men då den tiden kom, så var allt glömdt.

I Geneva lyckades det för mig att komma i beröring med en Carl Samuelson och andra kära vänner, men särskildt med pastor E. Carlsson, hvilken på många sätt gick mig till handa. Glad var jag flere gånger, att Gud ledde mina steg dit, der jag

kunde komma under inflytandet af ett rent och stadigt Guds ord, annars hade jag lätteligen kunnat blifva ledd på ett galet spår, så väl som många andra välmenta, men mindre befästa själar. Pastor Carlsson predikade i St. Charles en söndag i månaden i en liten träkyrka; de andra söndagarne läste och talade Carl Samuelson. När den senare flyttade till Rockford, måste jag tvärt emot min protest läsa i kyrkan den 26 sönd. efter tref., och sedan fortfor jag att läsa en tid, fastän jag var sjuk och svag. Då vi kommo till julottan, var kyrkan igen-spikad; men P. M. bröt upp den, så att vi kommo in. Då vi kommo dit om påsk, hade en mr Marvin rullat bort kyrkan och behöll den för en liten fordran*.

Annandag jul talade jag litet i kyrkan vid pass tio minuter, och på qvällen i vårt hus, der många vänner såsom vanligt voro samlade, höll jag ett längre tal öfver Hesek. 11: 19, 20, hvilket skedde oförtänt. Detta var mitt första försök att hålla offentliga föredrag.

En annan gång på vintern, då det blef ett svårt yrväder, hade endast tre åhörare kommit till kyrkan, och då var det som jag första gången predikade i kyrkan.

På våren 1855 blef jag sänd som ombud från församlingen i St. Charles och Geneva till ett konferensmöte i Chicago, och der kände jag mig lycklig att få vara till sammans med pastorerne Esbjörn, Hasselquist, Erl. Carlsson m. fl. Från den tiden vaknade hos mig tanken på att mera uteslutande egna mig åt andlig verksamhet, och för det ändamålet önskade jag att studera; men därför lågo många hinder i vägen. Imellertid arbetade jag under sommaren 1855 på en verkstad i Geneva och gjorde modeller till en skördemaskin. Om söndagsmorgnarne gick jag ofta till Elgin, höll 2 gudstjenster samt återvände på qvällen, 28 mil för dagen till fots. I början af oktober sändes jag åter som ombud till synodens möte i Waverly, nu mera Leland. Jag önskade då att blifva rekommenderad till skolan i Springfield; men det lyckades icke. Tvänne ynglingar, J. Engberg och Johannes Larson i Ek, blefvo rekommenderade, men som jag hade familj att försörja, ansåg man, att man icke kunde rekommendera mig. Full af bedröfvelse, gick jag ut och grät, ty jag kände mig så olycklig. Senare blef jag kallad att besöka sjuka och döende immigranter i De Kalb. Väl kommen på tåget och som jag satte mig, förekom det mig så lifligt:

* Se St. Charles- och Geneva-historiken.

“detta är min första missionsresa”; och jag fortfor att predika der en lång tid.

På våren 1856 fick jag skrifvelse från pastor Carlsson, att jag genast skulle infinna mig i Chicago för att emottaga kommission som kolportör för Amerikanska traktatsällskapet. Men då de icke enligt sina regler kunde betala mer än \$12 i månaden, eller \$16 om jag sjelf höll mig med häst och vagn, så afrådade pastor Carlsson mig från att antaga uppdraget, emedan han ansåg, att jag på denna aflöning icke kunde försörja mig och familj. Detta var sant, men jag tänkte: “Gud skall nog sörja för den saken, bara jag kommer ut,” Men jag tordes ingenting säga ej heller gråta, så att pastor Carlsson såg det. Vi skildes åt, och jag gick för mig sjelf, suckade och bad. Efter ett par timmars tid fattade jag ändtligen det beslutet att sjelf gå upp till sällskapet samt uppgöra med det samma. Detta skedde, och jag antogs till kolportör för fyra stater: Illinois, Wisconsin, Iowa och Minnesota, och jag fick böcker på fyra språk: engelska, tyska, svenska och danska. Det, som nu bekymrade mig mest, var hvad pastor Carlsson skulle säga om det steg jag tagit; men han sade ingenting, utan lät mig gå anbefald i Herrens hand.

Efter att hafva bott i St. Charles och Geneva nära två år flyttade jag med familjen till La Crosse, Wis., dit vi anlände efter en besvärlig resa. Här skulle jag uppsöka den gamle kolportören P. Asbjörnsen, som nu blifvit prest. Jag skulle nämligen taga hans plats, och af honom skulle jag få mina instruktioner. Efter någon tids sökande fann jag honom vid Root River i Minnesota, och allt blef klart.

Min kolportörsverksamhet.

På försommaren 1856 vandrade jag omkring i de norska nybyggena i trakterna omkring La Crosse, sedan jag hade hyrt in min familj hos norska vänner i Bosticks Valley. Min bokbörda bar jag på ryggen, och då jag blef trött, satte jag mig och läste ett eller två kapitel i nya testamentet samt höll ofta bön.

Jag besökte från 15 till 20 familjer om dagen, hörde efter, om de hade böcker, samt läste något Guds ord, samtalade och höll bön med dem, samt lemnade bud om andaktsstunder, hvilka jag höll om qvällarne. Så gick den ena dagen efter den andra. I ett af dessa nybyggen höll jag en andaktsstund en qväll, och midt under talet slocknade lampan, och ingen väg

fans att få ljus igen. Jag fortsatte att tala i mörkret, och omsider skildes vi åt. Om en stund gingo vi till hvila; men på natten vaknade jag af en förfärlig sveda öfver hela kroppen. Då kom jag på den tanken, att jag blifvit spetälsk, och begaf mig genast midt i natten ut och badade i en bäck nära huset. Om morgonen, då det blef ljust, märkte jag, hvad slags spetälska det var. Det var icke sista gången den ohyran plågat mig i Amerika.

Frampå sommaren började helsan att blifva klen, böckerna togo slut, och några nya fick jag ej. Jag blef sysslolös. Då började en fångenskap, som varade en längre tid. Ja, Gud arresterade mig på allvar. Stundom var jag i staden och stundom hos familjer på landet, och stundom gick jag hvar jag kunde; allt gick mig emot. Intet bref fick jag från någon på nära ett års tid, och jag var liksom afskild från släkt och vänner, ja, från hela den öfriga världen, och visste intet om våra svenska luterska församlingar, ty der jag var funnos endast norrmän.

Då jag på våren 1856 reste ut som kolportör, hade jag icke så små tankar om mig sjelf, och hvar jag kom rönt jag bifall. Stundom tyckte jag, att jag kunde predika lika så bra som presterna, och att det nog skulle blifva något af, bara jag kom ut. Sådana farliga tankar kommo ofta för mig, ehuru de icke voro herskande; men det gick för mig såsom för Moses, då han i sin välmening gick ned till Gosen för att befria sitt folk. Det gick icke; han måste fly till Midians öken. Herrens tid och Moses tid voro icke lika. Lärjungen Petrus hade ock en tid icke så små tankar om sig sjelf och straffade sjelfve Mästaren och sade: "Herre, skona dig sjelf." Min nöd härledde sig icke af något fall ur nåden, af ett förverldsligadt sinne, ej heller af brist på vilja att försaka djefvul, kött och verld, ej heller var jag förslappad med afseende på Guds ords bruk och bönen. Men nöden rörde sig omkring min kallelse att verka eller icke verka för Guds rikes sak. Jag trodde mig vara medveten om icke så små andliga krafter, och nu hade Gud igen-täpt min väg. Men han, som vet och ser allt, visste medel och utvägar att rensa ut slagget i bedröfvelsens ugn. Det kostade dock på för min järnvilja att böja sig under Guds vilja. Jag visste ju t. ex., att sällskapet hade sändt mig; jag var viss om både min yttre och inre kallelse: därför fordrade jag nu, att Herren skulle välsigna mig och min kallelse och gifva mig framgång i den samma. Men rätt snart blef det ingenting

med alltsammans. Nu måste jag förebrå mig min olydnad mot pastor Carlssons råd; derjämte tillstötte sjuklighet, fattigdom m. m. Ingen förstod mig, och därför sade jag intet för någon, utan bar min nöd inom mig sjelf. Mången dag tog jag mitt testamente och gick ut om morgonen och uppehöll mig vid Mississippiflodens stränder, kröp under de öfverhängande bergsklipporna, satt der eller låg dag efter dag, läste, grät och bad samt bekände min olydnad. När jag såg molnen drifva öfver himmelen, tyckte jag, att det var bergen, som föllo öfver mig, och jag ropade: ack, Herre Gud, jag har skäl för att de krossa mig!

Vid lugnare stunder vaknade den förra lusten igen att studera till prest. Jag gjorde flera försök hos framstående amerikaner i staden för att få medel dertill, men förgäfvdes. Ändtligen var der en norrman i Bostvicks Valley, som erbjöd sig att låna mig \$400, och vi skulle båda resa till Springfield, Ill., men deraf blef ej heller något.

Fram på sommaren beslutade jag att resa till Red Wing för att tala med pastor Norelius, om han trodde, att det var möjligt för mig att på någon väg förberedas till prest. Resan var högst besvärlig. Jag utrustade mig blott med ett stycke bröd i den tanken, att båten skulle komma fram på 15 @ 20 timmar, men den fastnade på grund vid Wabasha och blef sittande der länge. Det bråk, som detta förorsakade, de tusende eder, som der utöstes, den hunger jag led m. m., gjorde, att jag i mitt anfäktade sinne tyckte mig vara en annan Jonas, som gick emot Herrens vilja. I Red Wing träffade jag Norelius och följde honom hem till Vasa och stannade hos honom tre dagar och fick då glömma mina bekymmer. Norelius trodde nog, att det var möjligt, att jag kunde blifva prest, men gaf mig icke något närmare besked på hvad grund han trodde så. Så snart jag steg på båten för att gå till baka om qvällen, utbröt ett starkt oväder med storm, åska och regn, och strax vid Red Wing kastades båten i land, och öfverdäcket krossades mot ett träd. Då ljöd det starkt i mitt inre: "Se, nu är du på båten igen". Nöden började på nytt. Jag gick i mörkret på underdäck, bäfvade, suckade och bad. Då jag nästa morgon kunde se, läste jag bland annat Rom. 1 kap. Då jag läste den 17 versen, kom jag icke längre. Jag såg på den, läste öfver och öfver igen: "Den rättfärdige skall lefva af sin tro." Jag läste den väl sina 30 gånger. Under tiden genomilades jag af den saligaste frid, och glädjen blef allt större och större, ja, så stor,

som jag föreställer mig, att en svag människa kan tåla här på jorden. På samma gång uppgick ett ljus för mig så lefvande klart mellan lag och evangelium, tro, rättfärdighet och gerningar, att jag aldrig förr hade så erfarit det. O, hvad jag då blef glad. All nöd försvann, och ehuru den öfvervældigande makten snart gick öfver, så erfor jag dock en stilla frid, som varade i 2 eller 3 veckors tid. Men sedan kom jag i öknen igen, och det blef värre och icke bättre.

På hösten gick jag till staden (La Crosse) och kom in i en skola, men måste under tiden tjena födan åt mig, hustru och 2 barn. Familjen bodde fortfarande 10 mil från staden Bostvicks Valley, dit jag gick hvarje söndag för att predika. Utom läsningen eldade jag i skolans 2 "stovar" samt sopade skolsalarne. På ett annat ställe fodrade jag en häst och ko samt högg och bar in ved och vatten för 15 cts i timmen. Hos en familj, der jag bodde och för att få soffa i en vrå, måste jag klyffa ved, bära in ved och vatten samt elda om morgnarna o. s. v. Min föda var inskränkt till bröd och molasses samt té utan socker och mjölk och det lika för hvarje dag. Då en del skolungdom stundom kastade på hvarandra öfverflödet af sina middagar för att roa sig, kunde jag, sedan de gått ut, plocka tillhopa dessa stycken och spisa dem med smak. Rätt som det var, voro mina stöflar utslitna, och jag hade inga penningar att köpa nya för. Då jag nu en afton gick från skolan genom en bakgata, såg jag ett par stöflar, som voro temligen bra, utkastade, men jag vågade icke taga dem. Jag nämde om saken för värdinnan, och hon sade: "Gack genast och tag dem, innan någon annan tager dem", och jag gjorde så, och de tjenade mig sedan hela vintern.

Fram på vintern 1857 hade jag varit på besök hos norrmännen i Iowa och var på hemvägen. Jag hade en lånad häst och skulle köra på isen å Mississippi från Lansing till La Crosse; men hästen blef sjuk, och det tog mig 2 dagar för att komma 30 mil. Efter floden fans då högst få ställen, der man kunde köpa sig mat, och då ingenting kunde fås, delade jag födan med hästen. Under det jag gick efter släden och gnagde på majsborrarna, kom en sångvers, hvilken en liten norsk flicka sjöng vid den sista morgonandakten, lifligt för mig:

"Staa som en Klippe
du lille Herrens Flock;
lad alting slippe,
i Ordet har du nock".

Då tänkte jag: har jag nog i Guds ord, hvad fattas mig då?

Genom att akta på sådana små obetydligheter fick jag ofta lära Herrens besynnerliga vägar med mig. Han ville pröfva mig; men han gjorde det som en fader, som leker med sina barn. Dock huru svårt hade jag det icke att fatta hans egentliga mening. Han ville höja min vilja och få mig att öfvergifva mina tankar och mina vägar och visa mig, att han platt icke behöfde mig för sitt verk i sin kyrka på jorden. Dels som en tuktan för mina många höga tankar under det förflutna och dels som en fostran, som skulle tjena mig i det tillkommande, jagade Gud mig som ett villebråd in i trängseln, inmurade mig liksom med huggen sten och tillät den ena anfäkningen värre än den andra att öfvergå med allahanda satans kindpustande. Bland annat led jag t. ex. af sömn, när jag skulle höra eller umgås med Guds ord, och fastän jag stred deremot af alla krafter och bad, så föll jag i ett slags slummer. En afton, då jag med några vänner läste i bibeln i vårt hus, så stannade jag, såg i boken, men sof. De andre trodde, att jag begrundade något, men nej, detta var icke fallet. Så skedde gång efter annan. Då jag skulle hålla bön, gick det på samma sätt. Efter en sådan slummer visste jag icke, hvad jag hade sagt. Förskräckt började jag igen, men det blef likadant. Sent en qväll, sedan hustru och barn hade lagt sig, tog jag min bibel och stälde mig midt på golvet och utropade med både harm och bedröfvelse: "nu skall jag låta dig se, satan, att jag skall läsa bibeln och bedja". Så stod jag och läste två kapitel, föll sedan ned och bad Herren innerligt, att han ville hjälpa mig ifrån denna satans frestelse, och ifrån den stunden var jag befriad ifrån den plågan.

En annan frestelse. En afton skulle jag på uppdrag predika och hade Luk. 6: 20 till text, der det står: "Salige äro de fattige". Jag kom genast ihåg Matt. 5: 3, der det heter "andligen fattige", och sade såsom en förklaring: "Meningen är den samma, men Lukas har skrivit sitt evangelium efter berättelser." Strax afsköt satan en pil: "Då är det ju intet att lita på eller att tro på." Jag blef stående nästan stum, försagd, oviss om allt. Icke kunde jag sluta för att undersöka i bibeln, om det var så eller ej. Förskräckt öfver mig sjelf, om jag till äfventyrs skulle hafva sagt något galet, kunde jag icke blifva viss, huru det var med Lukas evangelium, antingen det var rätt hvad jag hade sagt eller ej, och på en sådan vulkan måste jag stå och predika den aftonen. Strax jag hade slutat uppsökte jag stället och fann, att jag icke hade yttrat något galet. Huru

vanmäktig är man icke för satans skott och pilar, när Herren tillåter dem att afskjutas på oss!

Förnyelse af kolportörskommissionen.

Sommaren 1857 började de norske pastorerna Ashbjörn och Norem att ligga hårdt åt mig, att jag skulle åtaga mig kolportörsskapet, men ingenting förekom mig nu så främmande som detta; men efter mycken enträgenhet å deras sida gaf jag med mig. Men min hustru gaf icke med sig, och jag sade, att jag icke gick utan hennes medgifvande. Jag trodde dock, att om det var Guds vilja, så skulle hon gifva sitt bifall, i annat fall ansåg jag mig icke kunna gå, plikten mot min egen familj måste ställas i första rummet. Efter två veckor och utan att jag behöfde säga ett ord, medgaf hon, att jag fick gå, hvarpå pastor Norem genast skref till sällskapet och anhöll om ny kommission för mig, äfven att jag på samma skulle tjena som bibelkolportör för Amerikanska bibelsällskapet. Under inväntan på svar arbetade jag i La Crosse. Då brevet efter ett par veckor kom och träffade mig i en sandgrop, der jag arbetade, och sedan det blef läst, kastade jag genast spaden och gick. Jag lånade mig litet penningar och kläder och begaf mig direkt till Chicago. Hos sällskapet voro vilkoren de samma som för första gången, undantagandes att jag nu också skulle sälja och skänka bort biblar. Detta tyckte jag bättre om, nämligen att få sätta en bibel i händerna på vårt folk än andra reformerta böcker. I Geneva borgade jag häst och en gammal vagn, hvilken jag reparerade med lånade verktyg och hade min verkstad under ett träd. Mina systrar, som bodde i Geneva, skaffade mig kläder, och jag mins, huru en af dem grät, då hon såg mig vara så fattig, att jag nödgades vandra med söndriga kläder. Detta bekom mig dock ingenting, och jag kände mig nu mycket frimodig; ingenting kunde göra mig modfäld.

Nu bar det af mot Rockford, der jag stannade en liten tid och predikade ett par gånger i den lilla svenska kyrkan. Sedan fortsattes vägen till Beloit, Janesville, Madison och till La Crosse. Efter att hafva stannat en kort tid hos familjen i Bostvicks Valley gjorde jag en vidsträckt resa genom norra Iowa och södra Minnesota så långt som till Goodhue county. Red Wing och Vasa besöktes, men folket var icke just så kyrkligt der då, som det sedan blef.

Tilldragelser under min kolportörsverksamhet.

I Red Wing gjorde man ett litet puts med min häst, men man lät mig behålla den. En dag vandrade jag omkring i staden och kom vid middagstiden in på ett stort svenskt spisqvarter, der många ungarlar uppehöll sig. Först utdelade jag några traktater samt sålde några böcker. Då kom der en framfusig man in och frågade mig mycket spotskt: "Har du visor att sälja?" Hittills hade de andre kunnat hålla sig, men nu brast det löst med ett stort skratt, som fylde hela huset. Sedan de hade saktat sig litet, sade jag: Om jag hade visor att sälja, så måste jag skämmas; men jag skänker bort och säljer Guds ord. Jag stod midt på golfvet och talade en stund allvarsamt med dem, då de alla blefvo tysta, hvarefter jag gick.

I Vasa var jag med att öppna miss Lovisa Petersons skola och höll några andaktsstunder derstädes. Under en af dessa hade några klådfingrar dragit min vagn ned i en ravin och vält den med boklådan öfver ända. Andra beklagade hvad som hade skett och önskade veta, hvem som hade varit så elak. Jag sade: om jag visste det, skulle jag gifva honom en bok, och man såg helt undrande på mig. Sedan den tiden har jag blifvit helt annorlunda bemött i Vasa.

Under samma resa något längre i söder träffades 4 riktiga busar, som sutto och spelade kort med bränvinsflaskan på bordet och med hvar sin spelkassa. Till en af dem sålde jag en bok, och han tog af spelkassan och betalte mig 40 cents. En af dem sade: "Det der passar sig icke för oss." Jag sade: I kunnen ju icke jämt spela kort, I kunnen läsa sedan. Åt en annan ville jag sälja "Baxters Varningsrop", men han ville på inga villkor hafva den. Då jag nu icke kunde uträtta mera och stod färdig att gå, sade jag: jag borde ju säga något till eder, men I kunnen väl svara strax, att jag har intet med er att göra. Då svarade en: "Just så, och vi kunna kasta ut dig också." Snart stod jag omringad af dem midt på golfvet; men då talades ett fritt språk till dem, och de lugnade sig. Derpå bjöd jag dem att komma till andaktsstunden på qvällen, hvilket de lofvade, och jag lemnade dem.

Derpå återvände jag hem, men anträdde snart en annan resa till norra Iowa. Jag kom då till en liten stad, som kallas Calmar, hvarest bodde mest norrmän och svenskar. När jag gick omkring i husen, fans kortleken nästan på hvarje bord. Böcker kunde ej säljas, men jag utdelade då i stället traktater.

Sedan försökte jag att få en plats för att hålla en andaktsstund; men alla nekade mig. Slutligen bad jag en krögare att få låna hans krog för en sådan stund. Han sade: "Det kunde väl ske; men det passar icke". Jag bad honom sluta med rörelsen åtminstone så länge; men han höll vid, att det icke var passande, och deri kunde han nog hafva rätt. Jag frågade efter en förfallen student från Kalmar län vid namn Daniel Brown, som jag visste hade farit omkring der och predikat; är det en bra predikant?, frågade jag. Derpå svarade krögaren: "Han är god till att predika, men han endast dricker litet för mycket." Jag: huru mycket dricker han då? Svar: "Om han toge sig ett glas eller två, derom skulle jag intet säga, emedan han påstår, att han icke kan predika bra eljes, men så dricker han sedan till långt på nätterna; det tycker jag är för mycket för en prest." Omsider kunde jag få ett öde hus att predika uti. Några bräder placerades efter väggarna, och dessa fylles snart med folk. Men desse buro sig åt som på en lekstuga; karlarne sutto med armarne omkring halsarne på fruntimmerna, pratade och lemnade mitt tal ingen uppmärksamhet. Då lemnade jag min text och började ropa med alla krafter om synd, död, dom och helvete. Då blefvo de tysta och släpte hvarandra. Alla började se på mig med förvåning, och förmodligen trodde de, att jag kom ifrån mina sinnen. Om en stund sade jag amen. Då allt var slut, fick jag äran blifva anvisad till en hölada; der fick jag sofva och der mådde jag bra, ja, bättre än Petrus i fängelset. Fastän sällskapet skulle betala nödiga omkostnader, låg jag ofta i hölador eller under vagnen någonstädes, der hästen kunde få bete, och detta stundom emedan jag icke kunde finna hus och stundom för att bespara utgifterna. Då jag blef hungrig, var jag vanligen försedd med "crackers" och ost och satte mig ned att spisa vid någon bäck. Elias hade bröd och kött och drack af bäcken Kerit, men fick ej mer än två mål om dagen, dock på bestämd tid; jag deremot hade ingen matordning, ty då man skall färdas efter kartan genom glest bebodda trakter, får man lära sig Pauli konst: "Mätt och hungrig vara, både nog hafva och nöd lida." Efter många vexlingar under sommaren och hösten af hetta, regn, snö, köld och många äfventyrliga saker kom jag till Carver, Minn., en månad före jul 1857.

Ett nytt skede.

Genom pastor Norelius hade den Förenade konferensen gifvit mig en uppmaning att bosätta mig i Union-nybygget,

och snart var jag i full verksamhet der och predikade dag efter dag, och Gud välsignade ordet om den korsfäste. Der träffade jag vår vän Hedengran, som då hade blifvit väckt ur sina fritänkaregriller och nu hoppades nåd, men var ännu mycket rädd och fruktande, ja, han fruktade för allting och äfven för mig såsom en villoande; men det gick strax öfver, och vi kommo på det klara.

En vecka före jul färdades jag på hästryggen till Minneapolis, hvilken då var en liten stad med endast en svensk familj, och den var fritänkare. Ännu så sent som på vintern 1862 efter indiankrigets utbrott hade jag mycken möda att leta reda på en annan svensk familj, som bodde der. Jag körde af och an på gatorna och frågade i 2 @ 3 timmar; omsider träffade jag den på en farm en mil utom staden, der norra Minneapolis nu är. Strax skickades bud till staden, och 3 ungarlar och 2 pigor (det var alla svenskar, som då funnos i Minneapolis) kommo ut och bevistade den första svenska predikan, som blifvit hållen der. St. Paul besöktes äfven, och der tog det mig ett par timmar att söka upp skraddaren Johan Johnson. Söndagen före jul predikade jag på en af "Railroad"-Eriksson tillredd danssal. Bal och krog skulle öppnas följande vecka. Detta var en tillställning för att tjena penningar, och en satans frestelse att locka det skandinaviska folket uti. Men Guds ord syntes hafva samma verkan der, som då Guds ark infördes i Dagens tempel i Asdod, då afgudens både hufvud och händer blefvo afhuggna. Så tillgick det här. Om några månader var det slut med alltsammans, och vid ett senare besök såg jag efter det afgudahuset, men det fans icke på platsen, och kom aldrig upp mer. Till Union kom jag lyckligt till baka, fastän hästen hade fallit för mig tre gånger på vägen.

Följande dag körde jag till Scandia och på begäran predikade der qvällen före julafton i den svenska baptistkyrkan; men här kom jag i klorna på den gamle baptistpresten Nilsson. På inbjudning lofvade jag att nästa dag besöka hans hus; strax ångrade jag det, men måste uppfylla mitt löfte. Vägen var ojämn, och jag körde fort; släden gjorde en stöt, och jag kastades våldsamt flere fot vid sidan af vägen, dock utan att skada mig något vidare, och hästen stannade strax. Då var det, som om någon hviskade mig i örat: "Så skall du falla för Nilssons lära, därför gå icke dit." Jag svarade: jag har lofvat; bad Gud och fortsatte. Nilsson och hans hustru gingo listigt åt mig och sökte att få mig att stanna hos dem.

Då jag skulle resa, gaf han mig två baptistböcker med villkor, att jag skulle läsa dem; men jag svarade: om jag får tid. Då jag nu satt mig i släden och hade kört ett litet stycke, så började det att ropa i mina öron: "Bed, bed, så skall du få se, hvilken lära som är rätt." Det var en djefvulsk makt, mitt bröst krympte tillsamman lika som med järnband, och jag kunde svårligen andas. Allt jämt fortsatte ropandet: "Bed, bed". Ingen människa var nära; men jag svarade högt: jag beder icke ett ord, ty jag vet, hvilken lära är rätt, och om en stund släpte det mig, och jag blef fri och tackade Gud.

På juldagen predikade jag både på morgonen och eftermiddagen i östra och annandag jul i vestra delen af nybygget. Det var min vana att alltid skrifva utkast till mina predikningar, och sådana hade jag äfven nu. Jag hade beredt dem på en krog mellan St. Paul och Shakopee, der jag nödgades stanna öfver en natt. Tre eller fyra fyllgubbar bullrade rätt dugtigt till sent på natten. Jag hade mitt testamente, läste, studerade och skref utkast för juldagarnes predikningar; ingen störde mig; de skötte sig, och jag skötte mig.

I West Union voro en del baptister närvarande, och i slutet af min predikan hade jag anledning att tala något rörande baptismen. Då kom åter en satanisk makt öfver mig, och bröstet blef åtskrufvadt, så att andedrägten höll på att betagas mig; men om en kort stund blef jag fri, och då kunde jag tala med öppen mun och på ett sätt, som aldrig förr händt mig. Folket genombäfvades af en makt, som man icke kunde motstå. Endast tvänne gånger sedan har jag gjordt sådana erfarenheter, men då utan det qväfvande trycket i bröstet.

I Union-nybygget börjades en vidt omfattande väckelse, som fortsattes i nära 2 års tid, och få familjer funnos, som icke berördes af Andens vind.* — — — —

Resan gick om Decorah, Iowa, ty familjen bodde nu der. I södra Minnesota blef ett starkt töväder (januari 1858), snön smälte, och det blef mycket vatten. Då postskjutsen den andra dagen kom nära Root River, blef kusken varnad för en dålig bro, men han aktade icke derpå. Jag satt i vagnen och läste Luthers utläggning af Davids 23 psalm och erfor en försmak af det eviga lifvet, men innan jag visste ordet af, lågo vi i vatt-net, och det var med stor möda, som vi kunde komma upp. En af hästarne drunknade. Sedan sattes passagerarne öfver

* Huru P. Carlson kom att kallas till prest i Union-nybygget samt om hans besök i Chicago, har redan i korthet blifvit berättadt i detta kapitel, hvarför det här ej behöfver upprepas. Blott något om resan till Chicago må inflyta. Utgifvarens anmärkning.

floden i en liten båt, hvarpå resan fortsattes med en annan skjuts. Jag var blöt upp till armarne, och från kl. 3 e. m. till nästa morgon måste jag sitta i detta tillstånd. Om natten frös det, och det var temligen kallt, och jag mins icke, att jag frusit så mycket förr; det var den längsta natt jag någonsin hade upplefvat.

Jag läste något för pastor Erl. Carlsson i Chicago, men mycket blef det icke, ty det var just under den stora väckelsen, som gick öfver hela landet, och det var att predika flere qvällar i veckan. Det var dock för mig godt och nyttigt och skall sent glömmas. På ett konferensmöte i Galesburg i maj blef jag befullmäktigad att förvalta predikoämbetet, och på hösten fick jag fullmakten förnyad vid synodalmötet i Mendota och blef ordinerad vid synodens möte i Chicago den 13 september följande året.

Då jag nu i Decorah, Iowa, hade hemtat min familj, kommo vi till Carver, Minn., omkring den 15 maj 1858. Vid båten hemtades vi med ett par oxar, och så inhystes vi hos vår vän H. i hans stockhus med ett rum för två familjer. Under stegen till loftet afskilde jag med väf ett studerrum, der jag sjelf kunde sitta och en till stå. Under ett träd hade vi vår järnspis den sommaren. Nu först blef församling stiftad i Öst Union och på hösten en annan i West Union. Dessa båda församlingar förestod jag såsom deras pastor i 13 år; men då helsan tröt, afsade jag mig West Union, och pastor A. Jackson blef dess lärare och är det ännu. Många af de väckta själarna återgingo till sitt forna väsende, och då blefvo de visserligen icke bättre, än de hade varit förut. Ja, en del ville nu blifva af med presten, och därför androg man flera skäl, såsom: förr var det enighet och kärlek, men nu, sedan presten kom, har det blifvit strid och oenighet både inom familjerna och mellan grannarne; därför bör presten flytta, ty han har nu gjort så mycket han kan göra här. Säkerligen syftade man till baka på den tiden, då postillan lästes om söndagsförmiddagen och man dansade på eftermiddagen. Vidare, att kallelsen var olaglig, emedan ingen församling fans, då man kallade mig. Äfven skulle jag hafva begagnat en del allt för skarpa uttryck och väckt oro i sinnena o. s. v. Sockenstämma hölls, och troligen voro alla röstberättigade i båda församlingarna der. Efter ett par timmars mycken och obehaglig diskussion gjordes förslaget, att nytt prestval skulle hållas. Omröstningen utföll så, att 16 röstade för och 100 emot förslaget. Allt blef som förr, men

efterdyningarna kändes länge. Således oaktadt en del trodde, att prestens mission redan då var utförd, så ville Gud, att han skulle stanna ännu 19½ år.

Emedan jag var fostrad mera som en folktalare eller huspredikant, så var jag ganska fri, troligen allt för fri uti sättet att vara, i kläder m. m. Afsigten var god, ty jag ville dermed afvänja folket från en del gamla dumheter, som allt för många lade mera vikt på än på sjelfva Guds ord. Derför nödgades jag taga den motsatta sidan; men om en kort tid såg jag, att jag hade gått för långt. Ehuru jag ännu är ganska fri, så om jag har bättre kläder, anser jag dock, att jag som prest bör bruka dem och särskildt vid gudstjensterna, hvilket jag på den tiden icke alltid gjorde. Äfven vaktar jag mig både enskildt och offentligen för allt för djerfva uttryck samt för ett ovisligt dömande om olika tänkande kristna. Men detta innebär icke någon löshet rörande den gamla på Guds ord grundade luterska bekännelsen; nej, på den vill jag både lefva och dö, ty jag har erfarit kraften deraf på mitt eget hjerta.

I afseende på lön så var det min åsigt, att allting skulle vara fritt, ty jag hade hört många anmärkningar emot presterskapets girighet, och därför slog jag in på en annan väg. Jag trodde, och är icke ännu befriad från den tanken, att kärleken skulle regera i Guds församling, och att de, som i lekamligt afseende äro bättre lottade, i synnerhet de, som fått nåden att blifva Guds barn, böra fylla hvad som fattas hos de fattigare och svagare, enligt Luthers uttryck: "benen skola bära köttet." Imellertid, jag tog hvad jag fick och tackade, men höll ingen räkning. Men oaktadt jag hade icke så små församlingar, så hade vi det fattigt både med mat och kläder. En gång, då pastor Hasselquist besökte prestfamiljen och hade gjort sig underrättad om ställningen, sade han: "Du fostrar dåliga församlingar." Jag började nog inse det, men hade ej dristighet att säga ifrån, ty jag fruktade, att det skulle skada Guds sak. Men efter några år gaf Gud sjelf församlingen i sinnet att bestämma en viss lön, som sedan alltid kom in på sin tid. Det fins en gyllene medelväg att gå i afseende på denna fråga.

Under den första tiden var jag mycket borta från församlingen, en, två, ja, fyra veckor å rad, och det den ena gången efter den andra, men frågade aldrig församlingarna om tillåtelse. Nödopen från andra håll nödgade mig till att så göra, ej heller klagade någon på mig för dessa mina resor. Den ti-

den var det inga konferensbestämmelser om missionsresor eller resekostnader. Fick man något, så behöll man det, men det hörde till sällsyntheterna, ty de fattige nybyggarna kunde ju knapt försörja sig sjelfva. Jag besökte Camden i 18 månader å rad, och hvarje resa gick till öfver 50 mil, summa 900 mil; några gånger vandrade jag äfven till fots, och en gång vadade jag i vattnet upp till armarne, och på den platsen fick jag en dollar för allt sammans.

Det hände, att jag skulle resa genom skogarne till ofvan nämnda plats, men häst och vagn fastnade i ett kärr. Jag arbetade länge att komma lös, men förgäfves. Gudstjenst var utlyst, och jag stod der midt i skogen 4 @ 5 mil från något hus. Sedan gjordes hästen lös från vagn och seldon, men jag behöll betsel och tömmar på, och så stod jag i kärret i vatten och dy upp till knäna, höll tömmarne i ena och piskan i andra handen och manade på djuret. Men för hvar gång hästen blef påmind sjönk han allt djupare, och till sist såg det rent af hopplöst ut. Då knäpte jag mina händer tillsammans med både piska och tömmar och började tala med Gud (ty först när all annan hjälp tog slut, så kom jag ihåg honom) och sade: "Ja, käre Gud, nu har jag gjort hvad som kan göras, och mänsklig hjälp eller kreatursstyrka finnes icke här; andaktsstund är utlyst, och jag är på min tid och ingenting å min sida försummadt. Om jag nu icke kan komma och folket klagar på mig och din ära får lida till följd deraf: det får du taga på din räkning, ty jag tager det icke. Derför, saken är din, om du vill, så kan du hjälpa, annars är det som det är. Derför, Herre, uppfyll dina löften! Amen." Då gaf jag tecken till att hästen skulle göra ett nytt försök, och genast reste han sig upp, men föll på den andra sidan; han gaf sig dock ingen ro förr, än han stod på fast botten. Jag röntes Guds bevarande nåd i detta ögonblick, ty det var mycket nära, att hästen hade fallit på mig, och jag var i det läge, att jag icke i hast kunde flytta mig undan. Jag kom ett par timmar för sent, men folket var ännu kvar. Hela min yttre varelse var nedsölad af dy; men efter att hafva tvättat händer och ansigte predikade jag sådan jag var.

En tid besökte jag hvar tredje månad en några år gammal församling under ett och halft års tid, och hvarje resa gick till 120 mil, summa 720 mil. Hela min lön var också der \$1, säger en dollar, för hela tiden. En af våra yngre prester fälde ett yttrande en gång, hvilket gjorde mig ondt, ty han sade: "Den platsen besöker jag icke mer, ty jag får icke mer, än jag

sliter byxor för.” Detta kunde vara sant; men begifver man sig ut som pionär på nybyggarefältet, så måste man själf beräkna kostnaden.

En gång har jag försökt, hvad det är att frysa ihjäl, och tror icke, att detta är den allra värsta död. I en sträng Minnesotaköld utan pels och med endast en vanlig öfverrock reste jag 12 mil. En stund frös jag förskräckligt; att springa mig varm, dertill hade jag hvarken tid eller krafter. Den ena milen gick efter den andra, och jag tänkte: det går snart, och snart kändes ingen köld mer. Men då jag kom fram, var jag så styf, att då jag steg af släden, föll jag hjälplös till marken.

Chisago county besökte jag ofta under den tid man då icke hade någon prest deruppe. En gång reste jag i sällskap med skolläraren L. Andersson och då varande kolportören Ole Paulsen till Horse Lake, Wis., predikade der ett par gånger och disputerade der med metodistpresten m. fl. till midnatt. Nästa morgon skulle vi färdas öfver St. Croix-floden, men våra hästar kommo ned i en s. k. boom, och det var med möda vi kunde rädda dem. Våt som jag var, måste jag predika i Islycke kl. 10 f. m. och kl. 2 e. m. i den gamla kyrkan i Marine-nybygget samt på qvällen i Marine stad. Sedan reste vi hela natten och kommo till St. Paul, just som Joh. Johanson skulle hålla morgonbön; men dervid somnade alla 3 missionärerna, så att han hade att väcka upp oss.

Åtskilliga af vårt svenska folk i Union-nybygget voro mycket vana vid och älskare af starka drycker, och af den orsaken hade jag många svårigheter. Några immigranter fraktade med sig från Sverge bränvinsredskap, och snart hade man ett bränneri i skogen, och en hel vinter fördes der på deras vis ett lustigt lif. Vi varnade och förmanade, men det hjälpte icke. Då beslutade vi att bedja och särskildt Davids ord: ”Herre, gör du dem oense”. Icke långt derefter blefvo egarne ovänner och slogo sönder redskapen, och det berättades, att då en af dem skulle slå sönder det sista karet, utropade han: ”Nu skall jag göra Carlson till viljes.”

Med baptisterna, som förorsakade oss många olägenheter, gick det på samma sätt. Vi bådo, och de blefvo oense och flyttade bort.

En i trakten boende person vid namn Carl Johan Erikson gjorde mig, församlingen och kristendomen i allmänhet mycken förtret. Han hade förut varit metodistisk klassledare i Burlington, Iowa, men hade affallit. Sedan blef han en qvack-

salvaredoktor och en grof, ökänd fritänkare, och som sådan utgaf han böcker och en tidning. I hans bok, den s. k. "Ögonöppnaren", finnes ett bihang, som sysselsätter sig helt och hållet med min person och der jag får alla möjliga öknamn. Flere gånger hotade han att taga mitt lif; men Gud bevarade mig. "Ögonöppnaren", doktor(?) Erikson sjelf och hans tidning, "Upplýsningens Tidehvarf", gjorde en tid stort väsen af sig och brummade förfärligt mot mig och våra kristna landsmän; men de äro nu alla tystade i grafven. Men Guds kyrka står lika fast, lika orygglig.

Under kriget 1861—1865 — och vi hade ju ett särskildt krig här i Minnesota mot indianerna under samma tid — predikade jag ofta för soldaterna på Fort Snelling, i Glenco och Fort Hooker och hade gudstjenster och nattvardsgång inom och utom fästningarna. Då jag reste mellan platserna på vestra gränsen, var jag alltid åtföljd af en vaktsoldat.

I Götaholm och Scandia predikade jag en söndag i månaden i 8 år samt ett par år i Christiania i den norska församlingen, nämligen en söckendag i månaden.

Under detta myckna arbete och många strapatser blef min helsa ganska nedbruten. Jag medicinerade oupphörligt, men utan någon hjelp. År 1871 var jag ur stånd att sköta mitt ämbete längre, och då blef jag tillrättad att resa till fäderneslandet och erhöll för detta ändamål ett års tjenstledighet samt nödiga respenningar. Jag stannade någon tid i Grönaforsa helsobrunn i Småland, sedan badade jag på Särö i Halland. Under tiden predikade jag mycket; hade biskop Hultmans i Vexjö tillåtelse att predika i stiftets alla kyrkor och predikade i 30 af dem; reste dessutom mycket mellan Göteborg, Stockholm och Skåne.

I maj 1872 kom jag till baka till min församling i Öst Union med betydligt förbättrad helsa, som höll stånd i 6 @ 7 års tid. Men 1879 blef helsan åter klen, och jag begärde och erhöll då en hvilotid af 3 månader och ämnade under tiden vistas i Colorado; men denna afsigt blef tillintetgjord. Jag erhöll nämligen just i det samma en kallelse från synodens missionsstyrelse genom pastor Norelius, synodens president, att såsom synodens resepredikant verka för ett år på nord-vest-kusten med Portland, Oregon, till hufvudstation och med en lön af \$700 och fria resekostnader. Jag skref då till pastor Norelius och sade: "Om du vill komma hit och göra mig lös, så skall jag i Herrens namn gå." N. kom, och jag fick tjenst-

ledighet på ett år med det vilkor, att församlingen fick ett månatligt besök af prest samt någon annan, som predikade de 3 öfriga söndagarne i månaden, och dertill blef broder J. P. Ekman antagen." Så långt P. Carlson.

Nu följer en räkka af tio år af en rastlös verksamhet på westkusten. Den sjuke och nedbrutne pionären blef liksom ung på nytt och har kunnat göra resor, för hvilkas längd, strapatser och äfventyrlighet alla hans förra resor blekna. Han har rest och verkat vida omkring i Californien, Oregon, Washington, Idaho och Montana territorier, organiserat församlingar och byggt kyrkor på många ställen. Han bor nu i Moscow, Idaho, och fortsätter ännu sitt mödosamma arbete i Herrens vingård. Allt detta fordrar ett särskildt kapitel, hvartill den gamle veteranen försett mig med materialier; men som måste sparas till ett senare band.

Sjuttonde kapitlet.

St. Peter. — Scandian Grove. — Pastor J. Pehrson.

DENNA trakt af Minnesota var icke obekant i den gamla goda tiden, då landet hade sin enda betydelse af jagten och pelshandeln. Namnet Travers de Sioux strax vid nedre ändan af staden St. Peter påminner om den stora stråkvägen, som indianerna och Selkirk-folket i Manitoba togo på sina jagt- och handelsfärder. Selkirkarne brukade färdas med sina tråkärror, i hvilka ej fans en enda spik, från den höga norden ned till Prairie du Chien, medförande sina pelsvaror och återförande sådana varor, som de behöfde. Vägen gick då öfver Minnesotafloden vid Travers de Sioux, och platsen och trakten voro länge kända under detta namn, innan ännu några hvite bebyggare satte sig ned härstädes.

Staden St. Peter, som ligger vid Minnesotafloden, vid vestra kanten af *Big Wood*, var af spekulanter ämnad att blifva en stor stad, ja, den var ämnad till hufvudstad för Minnesota. Intresserade spekulanter genomdrefvo t. o. m. en lag i legislaturen, som bestämde, att St. Peter skulle blifva Minnesotas hufvudstad; men så var det någon spefågel, som i rätta ögonblicket bortstal "billen", och förslaget blef omintetgjordt.

Vester om St. Peter sträcker sig en vacker, jämn prärie långt åt vester och norr med en liten insjö här och der, omgifven af skog, förlänande åt landskapet ett täckt och stortadt utseende. Jordmånen är god, slätterna äro gräsrika, och jorden är i allmänhet lättodlad. I början voro slätterna mångenstädes sank; men deröfver behöfver man nu ej klaga.

På denna bördiga slätt ligger det stora svenska nybygget, som med åren har vuxit till flere kyrksocknar. Om vi utgå från St. Peter, der vi hafva den äldsta svenska församling i trakten och det för Minnesota och hela nordvestern lofvande och betydelsefulla Gustaf Adolfs College, möta vi på 7 @ 10 mils afstånd från staden det bördiga och väl belägna *Scan-*

dian Grove, i hvilket svenskar och norrmän bo vänligt om hvarandra. Tio mil vester om *Scandian Groves* svenska kyrka hafva vi *New Swedens* kyrka, som utgör medelpunkten för en betydlig svensk befolkning. Återigen tio mil vester om *New Swedens* kyrka hafva vi *Clear Lakes* kyrka och nybygge. Omkring sex mil norr från *New Sweden* ligger staden *Winthrop* vid järnväg, der svenske affärsmän och svenske jordbrukare finnas i mängd rundt omkring och der både lutersk församling och kyrka finnas. Tolf mil i norr från *Clear Lake* ligger nybygget *Swedlanda* i *Renville county*. Vi hafva således i denna trakt en ganska betydlig svensk befolkning och ett sammanhängande nybygge, som sträcker sig från öster till vester omkring 30 mil med en bredd af omkring 15 mil och på somliga ställen mera.

Här träffas i allmänhet välbergade och en del förmögne farmare samt män, som gjort sig kända inom vidsträcktare kretsar både inom affärsverlden och politiken. I denna del af vår historia hafva vi dock endast att göra med de två äldsta nybyggena och de svensk-luterska församlingarna, som hade sin tillvaro före 1860, nämligen *St. Peter* och *Scandian Grove*.

ST. PETER.

Denna plats, belägen 72 mil från *St. Paul* på venstra sidan af *Minnesotaflo den*, blef först bebodd af *Wm B. Dodd*, *Oliver Ames* och *Wm L. Ames* 1854, hvilka togo 500 acres och utlade en stadsplats. Snart bildade sig ett större landtbolag med guvernör *Willis Gorman* i spetsen, och man försökte göra något stort af platsen; men det ville aldrig rätt lyckas. Den har derfor måst räknas till de städer, som ha stannat i växten. Staden har dock naturligen ett vackert, sundt och icke ofördelaktigt läge och kan möjligen med tiden få en bättre lyftning. En mil från staden å andra sidan af floden ligger den utmärkt vackra lilla insjön *Lake Emily*.

Vid samma tid, ungefär som *Scandian Grove* bebyggdes, fick *St. Peter* sina första svenska och norska invånare, d. v. s. omkring år 1855. De första svenskarne voro från *Hvetlandatrakten* af *Småland*. En del togo sig land i närheten af och ofvanför staden jämte floden, och en del slog sig ned i staden och sökte hvad arbete de kunde få. En och annan började så småningom bygga sig egna hus, och ehuru deras omständigheter länge voro knappa,ingo de dock sin utkomst.

En församling bildas.

Landsmännen i St. Peter synas tidigt börjat tänka på sina kyrkliga och religiösa behof. Det är nästan säkert, att metodistpredikanten Tidlund var den förste, som besökte platsen och började hålla andliga sammankomster, men det visar sig icke, att folket hade någon böjelse för metodismen. Den ledande mannen i religiöst afseende synes hafva varit en P. J. Ahlström, hvilkens anordningar man vanligtvis följde. Han hade en viss förmåga såsom ledare och var utan tvifvel välmenande; men hade derjämte några egna besynnerliga meningar. År 1857 bildade de bland sig sjelfva en lutersk församling och antog den "oförändrade Augsburgiska bekännelsen" såsom församlingens lärogrundval "med undantag af den 14:de artikeln." Orsaken till ett sådant steg torde hafva varit en öfverdrifven farhåga för prester och prestvälde, hvilken ock på flera andra sätt visade sig. Samma år bygde man i stadens utkant vid sidan om närvarande svensk-luterska prestboställe, icke långt söder om den närvarande svenska luterska kyrkan, en liten kyrka af frame, som man icke så snart hann med att inreda och som, sedermera tillbygd, har stått till för ett par år sedan, då den nedbrann. Man kommer ännu ihåg den såsom lång och smal, med lågt paneltak och med en predikstol, hvars framsida förestälde en lyra.

Den förste luterske prest, som besökte och predikade för svenskarne i St. Peter, var pastor T. N. Hasselquist, hvilken på sommaren 1857 gjorde en rundresa i Minnesota. På hösten samma år gjorde pastor Cederstam ett besök i slutet af oktober och början af november både här och i Scandian Grove. Det var vid denna tid, som landsmännen på den senare platsen började allvarligt tänka på att kalla den sist nämde till sin lärare; men de önskade, att St. Peterborna skulle förena sig med dem i denna kallelse. Derom hade de senare dock sina betänkligheter, emedan de voro rädda för utgifterna. I början af januari 1858 hade de dock kommit till ett slags beslut, men som låter något vacklande. Följande utdrag af ett bref från Ahlström till Cederstam, dagtecknad den 11 januari 1858, lemna åtskilliga upplysningar om ställningen: "— — — Jag får äfven frambära hela vår lilla församlings tacksamhet för pastors kärkomna påhelsning sistliden höst. Om Tit. icke kan antaga vårt tillbud som lärare, emedan inkomsterna torde blifva för små till att börja med, så vore det ändå nöjsamt, om

Tit. kunde göra oss ett besök en och annan gång, i fall Tit:s ämbetsbefattning som lärare på någon annan ort med större inkomster skulle af Tit. blifva antagen och den orten icke vore för aflägsen från oss. — — — Så snart jag hade bekommit Tit:s bref, utfärdade jag en lista och i den samma tillkännagaf det tillbud pastorn har gifvit oss att mottaga lärarebefattningen i vår församling, om vi så åstundade, och hvar och en, som skref på sitt namn, önskade att få pastor Cederstam som lärare i vår församling, och för att låta pastorn veta löneinkomsterna hos oss, så beslöts, att hvar och en, som tecknade sitt namn på listan, var villig att som lön för första året betala \$4. Det är visst icke mycket, men som vår kyrka icke ännu är färdig, utan flere utgifter dertill fordras, så komma medlemmarne icke ut med att betala mera. Tolf af medlemmarne, mig inberäknad, hafva redan antecknat sig, och jag tror nog, att någon mer blir villig att göra det. Vi hafva upprättat en konstitution och äfven antagit den. Vår kyrka kommer att kallas 'den första svenska evangelisk-luterska församlingen i St. Peter'. Vi hafva hållit lagliga val af två deacons och tre trustees." Så långt Ahlström.

På ofvan nämnda lista hade följande personer tecknat sina namn och hvilka utan tvifvel böra betraktas såsom församlingens grundläggare.

P. J. Ahlström,	C. J. Sandberg,	G. Knudson,
S. W. Johnson,	Johan M. Johansson,	L. J. Lundholm,
I. Lundeen,	Israel (otydligt),	Germund Jonsson,
A. G. Pettersson,	C. A. Johnson.	

De fleste af dessa torde hafva varit familjefäder.

Enligt den konstitution, som församlingen antagit, hade endast den rösträtt, som betalte en viss summa på året, och för ett lagligt beslut måste ett bestämdt antal röstberättigade vara närvarande. Detta blef dock förändradt med tiden.

P. A. Cederstam blef församlingens förste pastor.

I sitt antagelsebref, stäldt till båda församlingarna, hvilket skrefs i mars 1858, säger pastor C. bland annat: "Jag har visserligen erhållit tillbud från flera håll, och om jag såge på det bekvämliga och lekamliga, åtminstone för närvarande, så skulle jag föredraga dem och lemna Minnesota; men jag tror, att Herren har sändt mig hit, därför kunna hvarken fördelar locka mig härifrån ej heller faror och vedermödor drifva mig bort. — — — Dock vill jag tillägga, att om det så är Guds

vilja, att jag skall komma till eder såsom eder lärare, så vill jag efter den nåd och gäfvä, som Herren mig beskärt, predika och lära samt förvalta de heliga sakramenten i enlighet med den oförändrade augsburgiska bekännelsen, förstådd i enlighet med den utveckling deraf, som de öfriga vår luterska kyrkas symboliska böcker innehålla. Jag vill med Jesu nåd och hjälp arbeta ibland eder, att själar måga varda saliga; men derest detta i någon mån skall vinnas, måste församlingen hjälpa der-till och för den skull afhålla från sig sådana, som vandra i uppenbara laster. — — — Jag vet, att I sjelfve insen detta, och därför förmodar jag, att detta mitt tillkännagifvande icke verkar någon förändring i edert beslut; men om så likväl skulle vara förhållandet, så låten icke eder första skrifvelse (kallelse) i något hänseende binda eder, utan uttalen fritt, oberoende och bestämdt eder mening." Man finner häraf, att han hade beslutat sig att från början öfva den kristliga tukt, som Guds ord kräfver.

I maj 1858 flyttade han till sitt nya pastorat och bosatte sig i Scandian Grove och betjenade församlingarna regelmässigt till fram i augusti 1862. Det var under den fattigaste och svåraste tiden af deras historia, och det fordrades mycket arbete, ihärdighet och tålamod för att arbeta sig igenom. Hans lön för 1859 t. ex. var i Scandian Grove \$134.60 och i St. Peter \$56. Till en liten framtida hjälp blef det honom väl, att han kunde skaffa sig förköp på 160 acres jord i Scandian Grove; men innan jorden kunde betalas och odlas, nödtorftiga hus uppföras och några inkomster erhållas från farmen, fordrades mycket arbete, försakelser och bekymmer.

Under denna tid af fattigdom och oro — ty kriget bröt ju ut 1861—, då St. Peters svenska luterska församling stod som annex till Scandian Grove och i många år efter Cederstams tid fortfor att så stå, kunde församlingen icke vinna mycken utveckling vare sig i timligt eller andligt afseende; men det var dock icke litet, att en god grund lades och att församlingen blef vid makt. Vid indianupproret 1862 afbröts pastor C:s förbindelse med församlingen, och om hösten 1863 tillträdde pastor John Pehrson pastoratet. År 1871 skildes St. Peter från Scandian Grove och blef eget pastorat, och Michael Sandell blef dess förste på platsen boende pastor. Han betjenade församlingen till 1874, då pastor J. G. Lagerström blef hans efterträdare. Under hans tid bygde församlingen ny kyrka

och uppblomstrade betydligt. Men historien härom ligger i nästa tidsskifte.

SCANDIAN GROVE.

Rörande den första tiden af detta nybygge skrifver A. Thorson i "Hemlandet" för 1858, nr 14, följande:

"St. Peter och Torkels Lake den 19 juni 1858. ,

Som vi svenskar här på platsen nu hafva fått en ev. lutersk församling stiftad, tror jag, att denna glädjande omständighet bör komma till allmänhetens kännedom. Om jag äfven härvid ingår i närmare redogörelse rörande denna ort och vår belägenhet, kan det väl icke blifva utan intresse för våra aflägsna vänner och landsmän, som önska söka sig ett nytt hem i vestern. — — — — —

Vid min hitkomst för 3 år sedan fans här i nybygget 10 @ 12 norska familjer; jag med min familj och anhöriga var den förste svensk, som här nedsatt sig. I närvarande stund finnas här omkring 200 själar. Af dessa tillkommo somliga förlidet år direkt från Sverge och Norge, och resten från de andra staterna, såsom Wisconsin och Illinois. På dessa 3 åren har här icke varit något slags sjukdom eller något dödsfall egt rum, med undantag af två barn. Det måste därför vara ett förunderligt klimat, sällsynt att finna på något ställe här i Amerika.

Emedan vi nu hafva Guds ord förkunnadt ibland oss och de strödda fåren ej längre äro lemnade utan herde, är det både min och närvarande vänners önskan, att våra landsmän österut ville söka sig ett hem ibland oss. Jag vill därför så noggrant som möjligt gifva dem, som det önska, underrättelse om våra lokala omständigheter, på det att de, som gå efter denna min uppgift, ej skola vara bedragne. Vårt nybygge ligger 7 engelska mil i nordvest från St. Peter. Denna senare plats är redan en blomstrande stad med 2 @ 300 hus och bestämd att växa ännu hastigare, när de båda järnvägarne, som der skola korsa hvarandra, blifva färdiga. I vårt nybygge finnas omkring 1,200 acres skog; omkring 400 acres äro i svenskarnes händer, resten tillhör norrmännen. Priset på skog är här \$16 pr acre. Fyra mil vester om denna skog äro flere tusen acres land prärie till kongresspris (\$1.25). Denna prärie har från en till två fot svartmylla på lerbotten, är stenfri och är i söder omgifven af stora skogar, 10 till 15 mil från otaget land. Här är skogen billigare, och man kan taga för afgjort, att här

aldrig skall blifva brist på nödvändig skog. — — — — Vi äldre nybyggare hafva nu omkring 1,400 @ 1,500 acres odladt land, och denna sommar komma betydliga odlingar att företagas”.

Till förestående fogar redaktören af “Heml.” följande upplysningar: “Den i förenämde artikel omtalade församlingen bär namnet: ‘den första svenska ev. luterska församlingen i Scandian Grove, Nicolette co., Minn.’ I enskildt bref derifrån heter det: Antalet af medlemmar i vår nybildade församling är väl icke stort, men det torde mindre bero på antalet, än att vi i kärlek under Guds Andes ledning kunde gemensamt verka för att vi måtte utgöra en församling Gud till ära och oss till frälsning och salighet. Antalet af härvarande svenskar utgör, så vidt jag kunnat utröna, omkring 70 personer, men här väntas flere hit från Illinois. De synas alla vara särdeles villiga och eniga. Hvad som varit rätt nöjsamt att se här, är den inbördes hjälpsamhet och förtroende, hvarmed de bemöta hvarandra; ack, måtte det alltid fortfara så, ty enighet och hjälpsamhet är allestädes en god sak, men i synnerhet i ett nytt nybygge. Svenskarnes lekamliga omständigheter här äro ganska goda efter nu varande allmänna ställningen i landet, och de blifva utan tvifvel ibland de bättre lottade i anseende till sina vackra jordegendomar. — — — —”

Sammandrag af nybyggets äldre historia.

Såsom svar på mina frågor har den förste svensken på platsen, herr A. Thorson, meddelat mig följande upplysningar rörande så väl honom sjelf som nybygget i allmänhet:

“Jag är född i Wää, annexförsamling till Kristianstad. Min fader var bonde, och på mitt 14 år stälde han mig i en handelsbod i Kristianstad, der jag förblef i 6 år. Sedan flyttade jag till Sölvisborg och innehade bokhållarekondition i 5 år. Hvad som gaf mig och två andra unge män anledning att resa till Amerika var en Igelhards bref till sin hemort, Karlshamn. Han hade rest till Amerika 1845 och vistades i Chicago. Hans bref voro mycket anslående. Jag med mina tvänne kamrater uppsade våra konditioner i april, och den 1 juni 1847 voro vi färdige för afresan. Den ene kamratens namn var Lars Theorin, prestson från Småland, och den andres Carl Håkanson, mjölnareson från Blekinge; båda voro bokhållare i Sölvisborg. Inga andra svenskar voro med den gången. Vi togo vägen öfver Helsingör till Havre de Grace,

Frankrike, der vi gingo ombord på ett emigrantfartyg, destineradt till New York; men som vårt fartyg led skada genom en svår storm, kommo vi efter en lång och besvärlig resa att landa i Charleston, S. C., den 7 oktober 1847. Det besynnerliga i detta var, att jag innehade ett rekommendationsbref från borgmästaren Wickenberg i Sölvisborg till en hans broder i Charleston, som idkade grosshandel i kompani med en amerikan; firmans namn var Klenk & Wickenberg. Den senare hade såsom helt ung rest till Amerika till släktingar, hvilka troligen utvandrat på 17 hundratalet. Nu var han gammal. Vi stannade der omkring 3 veckor och fortsatte sedan resan till New Orleans. Nu voro våra små tillgångar nära slut; nöden såg oss i ansigtet; vår första erfarenhet deraf gjorde, att vi gräto efter både arbete och bröd. Omsider fick jag anställning på ett stort hotell såsom upppassare och tjente mig upp till "steward". Theorin gick till mexikanska kriget och dog på ditvägen; Håkanson fick anställning som timmerman. På eftersommaren 1848 reste jag till Californien via Chagres och Panama. Från sist nämnda plats till San Francisco arbetade jag för min passage. I San Francisco var mycket litet byggt på den tiden, och i Sacramento fans icke ett enda hus. Till sammans med amerikaner tog jag vägen direkt till bergen. I Californien stannade jag till på tredje året och for mycket illa; men kom dock derifrån med lifvet och med någorlunda helsa. Genom mycket arbete, försakelse och lidande hade jag lyckats sammanpara \$2,000, och nu ville jag se min fädernejord. Jag reste via San Juan del South och Nicaragua till San Juan del North, der jag kom ombord på ett engelskt krigsskepp, som gick till Jamaica och Cuba och vidare till New York. Derifrån fortsattes resan till Göteborg och sedan hem. Detta i korthet om min första resa.

Vid min hemkomst hade jag frikostiga anbud att inträda uti min förra verksamhet; men min håg låg åt jordbruket, hvarför jag arrenderade en mindre egendom af grefve Hugo Hamilton på Areslöf nära Kristianstad och bosatte mig samt gifte mig med Anna Nilsson, syster till Andrew Nilsson, nu i Scandian Grove. Efter tvänne års försök med jordbruket fann jag, att det hade ingen jämförelse med jordbruket i Amerika, och beslöt därför att företaga resan dit med familj, i synnerhet som svärföräldrar och svågrar voro mycket för att följa med. Våra egendomar förvandlades i penningar, och resan företogs i midten af april 1855 via Malmö, Lybeck och Hamburg. Vi

voro 30 personer i sällskapet, jag med hustru och ett barn, svärföräldrar, svåger A. Nilsson, min bror Nils och syster Bengta, en kusin Anna Oström, dessutom 6 flickor och 15 unge män, alla från Kristianstadstrakten. I engelska kanalen blefvo vi öfverseglade af ett annat fartyg, men blefvo alla bergade utom en matros; vårt fartyg släpades till Dover, England, och reparerades på 6 veckor, sedan fortsattes resan till New York och derifrån till Chicago och Princeton, Ill. Några af sällskapet stannade i Chicago, de andre följde med till Princeton, der jag och somlige af de andra hade släktningar, som vi helsade på. Vår bosättningsplats var ännu ej bestämd. Efter några veckors vistelse i Princeton företog jag i sällskap med min svåger P. Benson, som hade kommit till Amerika året förut, en resa till Minnesota. Vi foro först till Red Wing och sågo oss om litet, sedan till St. Paul, och derifrån gingo vi till fots uppför Minnesotaflo den genom Carver till Henderson. Landet behagade oss icke, och vi återvände till St. Paul. Vid ankomsten dit träffades en svensk vid namn Skönbeck, som beskref för oss landets godhet omkring St. Peter, och jag kom öfverens med svåger Benson att resa dit och bese det samma, men jag återvände till min familj i Princeton.

Några dagar derefter erhöll jag bref från svågern, att han köpt en "claim"-rätt af en norrman för \$300, och bad oss att genast taga landet i besittning. Jag reste då genast med familjen, svärföräldrarne och svågern A. Nilsson och anlände till Scandian Grove den 7 oktober 1855. De fleste af resällskapet stannade i Princeton; men några kommo efter sedan. Vid vår ankomst till denna plats bygde vi hus och höstade hö till 20 stycken kreatur, som jag hade köpt i St. Paul. Hösten var skön; vintern tillbragtes tillsammans med indianer, som voro talrika i vår skog. Fyra eller fem norska familjer voro redan här bosatta; vi voro de första svenskar på platsen. På våren 1856 anlände bröderna Chilgren från Rickanum i Skåne, Måns Håkanson med hustru, min syster Bengta: alla hade stannat någon tid före hitkomsten i Princeton. Senare på sommaren anlände direkt från Sverge Swen Larsson med familj från Färlöf i Skåne jämte några flere, hvilka flyttade strax härifrån. Vidare kom min broder Nils med familj från Princeton; 1857 kommo Anders Westerberg med familj från Småland och Carl Hamberg med familj från samma trakt. Dessa familjer hade förut någon kort tid uppehållit sig i

Geneva, Ill. Vidare kommo samma år Nils Nilsson med familj, Christian Anderson med familj m. fl. från Färlöf.

År 1858 kommo: Martin Peterson, John Nilsson, Carl Nilsson med familj, Erik Johnsson och Pehr Carlsson med familjer, alla från Skåne, och Ekelund med familj m. fl. från Småland.

De andliga och kyrkliga behofven.

År 1856 började hos mig och mitt hus någon omtanke om det andliga väckas. Vi voro ej belåtna med vår ställning; vi började känna behof af församlingsförmåner. Nu och då talade jag med den lilla hop af svenskar och norrmän, som funnos här, om dessa saker. I slutet af 1856 fingo vi besök af metodistpredikanter: detta gladdo vi oss öfver; deras lära hade vi ingen kännedom om. Vårt hus uppläts till gudstjenstlokal för de flesta möten. År 1857 fingo vi stadiga besök hvarje månad, och nu kom tiden, då vi skulle ställas på prof efter 6 månaders besök. Nu skulle en församling bildas. En gång frågade jag metodistpresten: hvad skilnad är det mellan den metodistiska och den luterska läran? Han svarade: "Käre broder, det är ingen skilnad. Vi, metodister, taga Luther, så långt han räcker, och sedan John Wesley, som har fullbordat reformationen". Jag, i min okunnighet, kunde ej vederlägga honom, jag var till och med glad, att svaret lydde, som det gjorde. Vid det tillfälle, då metodistförsamling skulle bildas, tillfrågades jag först att skrifva mitt namn. Efter en liten paus svarade jag: icke nu, jag vill vänta. Alla de andre tego, ingen församling blef bildad. Presten blef förvånad; hans namn var Tidlund.

Några dagar derefter kom pastor Hasselquist på besök i Minnesota, och han besökte då äfven vår plats och mitt hus. Nu uppgick en annan tid för oss, vi fingo upplysning och många faderliga råd. Åter några dagar, och pastor Cederstam kom till oss, och sedan kom pastor P. Carlson från Carver. Metodistpresten kom ock för sista gången; hans afskedspredikan var allt annat än evangelisk.

Den första svenska ev. luterska församlingen i Scandian Grove

stiftades den 30 maj 1858 af pastor Cederstam, som redan då var verkande ibland oss. Detta skedde i mitt hus. De förste medlemmarne voro följande:

A. Thorson	med familj.	M. P. Chilgren	med familj.
Nils Andersson	“ “	N. Youngdahl	“ “
Anders Westerberg	“ “	O. Månsson	“ “
Nils Thorson	“ “	Sven Larsson	“ “
Carl Hamberg	“ “	Nils Nilsson	“ “
Martin Peterson	“ “	C. Andersson	“ “
John Abramsson	“ “	E. Larsson	
Peter Benson	“ “	A. R. Andersen	
A. Nilsson	“ “	And. Andersen	“ “
N. P. Chilgren	“ “		

Alla voro från Kristianstadstrakten utom fyra familjer. Af dessa voro två från Småland, Westerberg och Hamberg, och de två sista voro från Norge. Den af den Förenade konferensen rekommenderade församlingskonstitutionen antogs med obetydliga förändringar. Denna församling tillsammans med den i St. Peter kallade pastor P. A. Cederstam till sin lärare, och han upptog sin bostad härstädes.

Den 13 juni efter konstitutionens antagande valdes följande personer till de första diakonerna: A. Thorson, A. Andersen, A. Westerberg och Nils Anderson.

Den 29 juni 1859 inkorporerades församlingen, då följande trustees valdes: P. Benson, John Nilsson och Nils Liljeqvist.

Den 4 november 1859 beslutades på allmän sockenstämma att bygga ett stockhus för våra sammankomster, men ändrades på en annan stämma, den 16 november, till en kyrka af "frame", 30 fot lång, 24 fot bred och 13 fot hög. Detta beslut sattes i verket 1860, och kyrkan kostade omkring \$600.

Församlingen var liten, men enig; allmän belåtenhet rådde, och medlemmarne voro flitiga åhörare; allt såg godt ut. Några lifaktiga väckelser förspordes icke; men mycket allmänt beflitade man sig om att hafva ett godt namn och rykte såsom en snäll församling, och denna prägel har församlingen ganska väl sökt att bibehålla. Mätte man dervid ej kunna säga, att den varit mera angelägen om människors än Guds vitnesbörd. Dock var här ett fåtal, som ådagalade, att Guds verk var börjadt uti deras hjertan. Församlingen hade uti Cederstam en snäll och trogen skaffare; Jag skall alltid känna saknad efter honom så väl som hans efterträdare". Så långt A. Thorson.

Cederstam betjenade församlingen till 1862, då han på grund af indianernas härjningar flyttade derifrån. Pastor John Pehrson blef efter någon tid hans efterträdare och förestod församlingen i många år.

Bland de män, som inom denna församling haft en stor framgång och som alltid visat intresse så väl för församlingen som samhället i allmänhet, kan nämnas Andrew Nilsson, en svåger till A. Thorson. Genom arbete, omtanke, god hushållning och förnämligast genom Guds välsignelse har han blifvit en af de förmögnaste svenske farmarne i Minnesota. Han har ock representerat sitt county i statens legislatur. Han har derjämte varit ett godt stöd för Gustaf Adolfs College i St. Peter.

BIDRAG TILL PASTOR JOHN PEHRSONS LEFNADSTECKNING.

”Jag är född den 13 juli 1821 i Jemshögs socken i Blekinge och försörjdes af föräldrarne med det nödvändigaste under min barndom och uppväxt, men saknade tillfälle till grundligare studier. Af min mor fick jag lära läsa i bok; omkring en månads tid gick jag i skola för att lära skriva och räkna. Åren 1839—42 försökte jag likväl, ehuru med ringa framgång, att hålla barnskola och sysselsattes för öfrigt med vanligt bondarbete till hösten 1847, då jag åter efter en kort beredelsekurs började hålla skola och fortsatte dermed de två följande åren. Året 1850 uppehöll jag mig nära ett halft års tid vid skollärareseminariet i Lund under ledning af magister Elof Qviding och lyckades den 14 juni afgå derifrån med hedrande vitsord. Arbetet i folkskolan fortsattes till den siste april 1854.

Erfarenhet af synd och elände förekommo bedröfligt nog. Vid 17 års ålder måste jag döma mig för att vara en oomvänd syndare, som saknade kristligt sinne och lif. Jag sökte Herren, men utan framgång och måste på ett bedröfligt sätt komma i ett sådant tillstånd, som beskrifves i Rom. 7. Det förderfvade hjertat syntes vara så ondskefullt, att det icke kunde förändras af Herrens Ande. Okunnighet, otrohet, ond och verldslig omgifning, brist på ledning o. s. v. voro orsaker, hvarigenom fienden kunde qvarhålla mig. Bland många samvetsförebärrelser må särskildt nämnas, att jag vintern 1842—1843 plågades af oro deröfver, att jag icke haft nog sedlig kraft att afhålla mig från allt arbete på sådan potatisgröda, som sedan försåldes till bränvinstillverkare. Ehuru detta tillstånd var en art af förtviflan, bortkastades dock icke Guds ord. Den andliga litteratur, som särdeles efter 1842 brukades jämte bibeln, var Fresenii Kommunionbok, Luthers och i synnrrhet Nohrborgs postilla. Ändtligen kunde jag hos mig finna de bätt-

PASTOR JOHN PEHRSON.

ringens och trons kännetecken, som Jesus nämner i Matt. 5: andlig fattigdom, bedröfvelse, hunger och törst, åtföljande visshet om bönhörelse, frid och kraft. Bland den tidens predikanter må endast nämnas pastor Hasselquist, hvilken jag första gången såg och hörde, då han predikade vid jubelfesten 1 adventssöndagen 1841. Hans ingångsspråk var Jos. 24: "Jag och mitt hus vilja tjena Herren", och i öfverensstämmelse med dagens betydelse blef ämnet: "Den, som vill tjena Herren, behöfver att befrita sig om en rätt bibelläsning".

Först 1852 började folk från de orterna att flytta till Amerika. Somliga vänner sade, att det var öfverdådigt att begifva sig på en så farlig resa; men andra sade, att det var godt, att Herren hade öppnat en sådan utväg för dem, som hemma bodde för trångt. Omkring den 15 maj 1854 företogs resan från Karlshamn med segelfartyg till Göteborg, derifrån med ångbåt till Hull och sedan på järnväg till Liverpool. Midsommardagen afgick derifrån ett amerikanskt segelfartyg, Esmeralda, med omkring 400 svenska utvandrare. Sällskapetets ledare var en herr Johnson från Göteborg. Från min hemort voro endast några få familjer och ensamma personer, deribland min broder Swen. Alla de öfriga hade kommit från Skåne, Småland, Nerike och Vestergötland. Några baptister från Nerike hade utvandrat blott för religionens skull, och de sade, att om jag icke ville blifva baptist, så hade jag intet för min resa. Den 10 augusti landade vi i New York. Här träffade vi pastor O. G. Hedström. Snart voro vi på väg till Chicago och kommo dit utan svårare motgångar. Framkomne dit, uppsökte jag och min bror G. Truedson, bekant från min tidigare ungdom. Men hvarthän togo vi dock vägen? Ack, en stor del af sällskapet, och deribland min bror, kom i grafven. Innan vi hunno lemna Chicago, utbröt koleran bland de arma immigranterna och borttryckte vänner och anhöriga från hvarandra. Mr J. Miller i Spring Garden med den stora familj, till hvilken han räknades, och Carl Fors i Goodhue med familj, skyndade sig från Chicago till Geneva och blefvo skonade.

Några af mina socknebor tillika med mig sjelf anmälde oss hos pastor E. Carlsson och intogos i den svenska luterska församlingen. På nyåret 1855 måste jag lemna Chicago och begifva mig till Batavia, Ill., för att försörja mig med vedhuggning och fortsatte dermed de följande åren. I mars 1858 bortkastades eller tappades plötsligt yxan, och det bar åstad

till prestskolan i Springfield. Anledningen till detta steg var, att de goda utsigter församlingarna hade 1856 att få lärare från Sverge hade försvunnit. Sedan pastorerna O. C. T. Andrén och Jonas Swensson hade kommit, så kommo ej flere, och då måste församlingarna hjälpa sig med sådana lärare, som kunde uppstå ibland dem sjelfva. Bevekelsegrunden å min sida var åstundan att befrämja Guds rikets utbredande ibland vårt folk i den riktning vår ev. luterska kyrka tagit. Uppmuntrad af några vänner, i synnerhet af P. Carlson, och rekommenderad af pastor E. Carlsson, kom jag till Springfield, der jag stannade till juni 1859. De studieämnen, som jag mest öfvade, voro bibelns bägge grundspråk, biblisk forn-kunskap och prof. Esbjörns föreläsningar om läroskilnaderna. På egen hand brukades sedan Kurts' kyrkohistoria och religionslära, Norbäcks teologi, Blomstrands symbolik med be-kännelseskriterierna.

I juni 1859 kom jag till Jamestown, N. Y., och Sugar Grove, Pa., för att såsom studerande verka med Guds ords predikan. Efter den 9 september hade jag såsom licentiat tillåtelse att förrätta öfriga ämbetsgöromål, och efter den 10 kom jag åter dit som ordinerad.

Svenskarnes ekonomiska ställning på dessa platser var då sådan, att de icke saknade det nödvändiga till lifvets uppehålle. Svårare var den kyrkliga ställningen, och svårast var det för luterska prester. Bergenlund hade haft svårigheter, och pastor Jonas Swensson hade haft sina. En stor del af svenskarne hade af metodistpresten Bredberg* före min ankomst blifvit dragne öfver till hans parti. Sedermera, då S. B. Nyman hade kommit, gjordes kraftiga försök att förvandla äfven de öfriga luteranerna till metodister. Ehuru några voro böjda derför, öfvergingo de likväl icke till det främmande partiet.

Det sista året jag var der försökte kyrkostyrelsen i Sugar Grove att förlika två trätobröder, men lyckades icke bättre, än att synodens president, pastor T. N. Hasselquist, måste komma dit som fridstiftare. Trätan slutades visserligen, men elden låg qvar under askan och glödde.

Under de tre åren från juni 1862 kom endast en familj, Jonas Bondeson, från Sverge till Sugar Grove, och så vidt jag mins, kom ingen till Jamestown. I Jamestown talades om kyrkobyggnad, utan att någonting dertill företogs. Staden

* Det var samme Bredberg, som sedan blef episkopalprest i Chicago.

gjorde då inga framsteg, och det såg ut, som om svenskarne borde hafva begifvit sig derifrån till vestern. Omkring \$300 kunde erhållas årligen från dessa fattiga församlingar såsom pastorslön. På senvintern 1863 tillsändes mig från Sugar Grove till Minnesota omkring \$75, den sista fordran jag hade der. Under tiden jag betjenade dessa församlingar bodde jag i Jamestown. Kyrkostyrelsen på denna plats utgjordes af C. Rydberg, C. Flink, A. Anderson, C. Klang, Norin m. fl. Dessa voro de ledande männen der. De mest framstående personligheterna i Sugar Grove voro bröderna Fredrik och Carl Johnson, A. P. Gelm, J. Lanz, M. Hultberg och Samuel Smed.

Sedan jag i juni 1862 kommit till Minnesota, stannade jag i Marine till den 23 oktober 1863. I sällskap med min hustru, som fann det mycket motbjudande, företogs då den förhastade flyttningen till Scandian Grove, emedan det troddes, att det andliga behovet var större i den trakten. Här förblef jag som pastor i öfver 18 år. Sedan 1882 har jag hvarken haft pastors verksamhet eller pastors lön. Tillfälligt har jag dock tjänstgjort som resepredikant på åtskilliga ställen."

Pastor J. Pehrson bor för närvarande i staden St. Peter, Minn.

Adertonde kapitlet.

Vista, Waseca co., Minn.

WASECA är ett af de mindre counties i södra Minnesota och genomflytes af Le Sueur-floden. Jordytan är något kuperad, beväxt der och hvar, i synnerhet i norra delen, med löfskog af de i Minnesota vanliga slagen, men större delen naturlig prärie. På de ställen, hvarest landet är mera jämnt, var det fordom sidländt; men nu är det tort. Jordmånen är god och lättodlad, och trakten utgör en af de bördigaste inom staten. Hufvudorten inom detta county är Waseca, som är beläget invid en vacker sjö och har uppväxt under senare år. Den äldsta platsen är Wilton, som en tid lofvade att blifva af någon betydenhet; men sedan järnvägar bygdes å ömse sidor om den samma, aftynade den och lemnades åt sitt öde.

De förste svenskarne på denna plats.

Tidigt på våren 1857 kommo några familjer och en del ogift folk från West Point, Attica och trakten af La Fayette, Indiana, till Minnesota och slog sig en liten tid ned i Cannon Falls; men här dröjde de icke längre än till fram på sommaren och hösten, till dess de hade hunnit utse land åt sig och sina vänner. I Waseca county funno de hvad de sökte, och fastän de hade öfver 50 mil dit eller deromkring från Cannon Falls och omkring 70 mil till Red Wing och Hastings, de närmaste marknadsplatser, som på den tiden funnos, tvekade de dock icke att begifva sig ut i vildmarken. Alldeles tomhändta voro de väl icke, en del hade väl dragoxar och kördon; men ingen af dem hade dock mer än det nödvändigaste, och de hade behof af allt mod och försakelseförmåga för att kunna arbeta sig igenom de första åren. Deras bostäder voro jordkojor eller en sammansättning af stockar, gärdslä och jord. När de gjorde sina stadsfärder med oxskjuts till Hastings eller Red Wing, tog det dem en god vecka, och stundom hände det, sedan de fingo säd att sälja, att hela förtjensten af sädeslasset

gick åt i utgifter för resan, innan de kommo hem. Men år för år litet om sender arbetade sig fram. De odlade jorden, fingo goda skördar af utmärkt hvete, för hvilket de fingo höga priser vid den tid kriget började; de bygde sig bättre hus, uppfödde hästar, kor och svin m. m. och förkofrade sig åt alla håll. Med tiden kommo järnvägarne i deras närhet, och de fingo goda kommunikationer. Nu ser landet ståtligt ut, väl odladt och bebyggt. En del norrmän började ungefär samtidigt med svenskarne att bosätta sig på samma plats, och hafva de alltid lefvat fredligt tillsammans.

En svensk evangelisk lutersk församling stiftas 1858.

Vid ett besök, som jag i augusti 1858 gjorde på denna plats bland dessa landsmän, som förut tillhört min församling i Indiana, blef en lutersk församling stiftad, hvilken allt sedan egt bestånd. Följande lilla protokoll af den 8 augusti 1858 lemna åtskilliga upplysningar om denna tilldragelse så väl som om församlingen och folket på platsen:

“Efter slutad gudstjenst på eftermiddagen gingo nybyggarna ut för att utse en plats för kyrka och kyrkogård. Man fann en sådan och fattade, samlade derstädes, följande beslut: 1. att vi förena oss i en församling på den oförändrade augsburgiska bekännelsens grund och att vi antaga det af Chicago och Mississippi förenade konferens utfärdade konstitutionsförslag såsom denna församlings konstitution; 2. att denna församlings namn skall vara: Den svenska ev. luterska församlingen i Vista “settlement”, Waseca co., Minnesota; 3. att mottaga den plan och plats till kyrka och kyrkogård, som Johan Nilsson skänker å sitt land på den vestra 40-acres lotten af norra hälften af nordöstra qvartern af sektionen 28, Town 106, Range 22, utgörande en acre, som församlingen nu utsåg; 4. att vi nu inviga den samma till kyrkogård; 5. att vi med första läglighet inhägnat kyrkoplanen; 6. att vi nu fortgå till val af diakoner, hvarvid Johan Peterson valdes på 3 år, Lars Fredrik Peterson på 2 och Johan Larson på 1 år; 7. att församlingens medlemmar nu upptecknas, och de voro:

Carl Johanson	med hustru och 1 barn.
Johan Andersson	“ “ “ 1 “
Enkemannen Anders	i Hultamålen.
Lars Fredrik Peterson	med hustru och 1 barn.
Lars Håkanson	“ “ “ 4 “
Johan Larson	“ “ “ 2 “
Johan Nilson	“ “ “ 2 “

Carl Johanson.
 Nils Kant.
 Swen Swenson.
 Magnus Johnson.
 Gottfred Björklund.
 Johan Peterson.
 Enkan Johanna Peterson   med 3 barn.
 Johan Peterson.
 Greta Anderson.

Summa 36 personer.

Att dessa beslut blefvo allmänt antagna, intyga E. Norelius, ordförande, L. F. Peterson, John Peterson, Lars Håkanson, Gottfred Björklund.

Sedan dessa beslut blifvit fattade, blef kyrkogården högtidligen invigd, hvilket gjorde ett djupt intryck på oss alla".

Ofvan uppräknade personer utgjorde alla svenskar, som funnos på platsen vid denna tid. Vi känna de fleste af dem förut från historiken öfver "församlingen i Indiana".

En kort teckning af nybyggets och församlingens historia under dess första 25 år.

För detta ändamål vill jag betjena mig af ett tal, som jag höll i Vista den 5 september 1883, då församlingen firade sin 25-årsfest. Inledningen och grundtanken togs ur Ps. 68: 11: "Gud, du vederqvicker de elända med din godhet". "Då vi nu äro samlade här" — så föllo orden — "för att fira minnet af denna församlings stiftelse för 25 år sedan, så hafva vi en passande anledning att akta på: *Huru Gud vederqvicker de elända med sin godhet.*

Det är lärorikt och manande till tacksamhet mot Gud att vid vissa tidpunkter stanna och blicka till baka på den tid, som är framrunnen, ty man kan då genom jämförelse med den närvarande se skilnaden, och vid tanken derpå skola i synnerhet de, som mest erfarit främlingsskapets nöd, men ock Herrens förunderliga hjälp, instämma med David: "Gud, du vederqvicker de elända med din godhet".

I gamle, som voren med här den 8 augusti 1858, då denna församling stiftades, kunden I då föreställa eder, att 25 år skulle hafva sådana förändringar och erfarenheter med sig? — — — — De första få familjerna och personerna, som slog sig ned i denna trakt, voro från de småländska socknarna vid Vetterns sydöstra stränder och hade förut i några år uppehållit sig i staten Indiana, hvarest de fleste af dem voro medlemmar

af min första församling i detta land. Flere af eder torde ännu icke utan rörelse minnas platserna West Point, La Fayette, Attica, Milford och Yorktown och de många glada och uppbyggliga stunder vi der hade tillsammans, då vi uti vårt hjertas enfaldighet läste och betraktade Guds ord och nalkades Gud i sång och bön. Det kändes godt, då vi främlingar från ett annat land, spridda som vi voro, fingo samlas, utbyta tankar och uppmuntra hvarandra på vägen till det eviga hemmet. Splitets och tvedrägtens oroliga ande hade ännu icke vid den tiden fått börja sitt förstörelseverk inom denna vänkrets. — — —

Det var om sommaren 1857 då de förste svenske nybygarne slog sig ned på denna plats. De svårigheter och försakelser de hade att kämpa med kan man bättre föreställa sig än jag beskrifva, då vi besinna, att de voro alla i små vilkor och hade 60—75 mil till de närmaste marknadsplatser, der de kunde få sina förnödenheter. Tiderna voro ock bland de hårdaste i detta lands historia. På sådana nya och aflägsna platser fordrades mod hos den starke mannen, då han såg maka och barn gråta efter bröd. Och likväl öfverröstades de timliga behofven af de andliga och eviga. Det kan icke annorlunda vara hos ett folk, som förut mottagit intryck af det ord, som ensamt vederqvicker själen. Tidigt på sommaren 1858 fick jag helsning på helsning att komma hit och bryta lifsens bröd ibland de landsmän, som hade bosatt sig här; men icke förr än i början af augusti kunde jag företaga resan. Ursäkta, att jag beskriver min resa och hvad jag erfor härstädes; det kan tjena som en tidsbild och visa, att Herren i mer än ett afseende sedan den tiden har vederqvickt de elända med sin godhet. Väderleken hade varit mycket regnig under hela sommaren; bäckar och strömmar voro uppsvällda, broar voro bortflutna, och låglända trakter voro nästan omöjliga att öfverfara. Från Red Wing gick jag till fots till det norska nybygget i sydvästra delen af Goodhue county. Derifrån åkte jag med postvagnen till Owatonna, en färlig och besvärlig färd. På prärierna stod vattnet upp till hjulnafven. När vi skulle begifva oss in i skogen vid Straitfloden, var det qväll och beckmörkt, så att vi icke kunde se någonting. I ett hus i skogskanten lånade vi en lykta med en talgdank; men i skogen kom en sådan mängd "muskiter" in i lyktan, att ljuset släcktes, och strax derpå fastnade vi på en stubbe. För att få vagnen lös måste vi ner i smutsen, som gick midt på benet,

och lyfta af stubben. Vid Clinton Falls måste vi simma öfver floden, likaledes vid Owatonna, ty broarna voro bortflutna. Till sist nämnda plats kommo vi äntligen fram kl. 2 på natten i det tjockaste mörker och utan en torr tråd på kroppen. Följande dag reste jag med postvagnen till Wilton, dit vägen skulle vara 18 mil. När jag kom till bryggan vid Le Sueur-floden, gick jag af och begaf mig i väg genom vildmarken i den riktning jag trodde detta nybygge låg. På den tiden funnos många vattensumpar i dessa nejder, och många af dem voro af betydligt omfång. För att ej förlora tid och riktning satte jag nattsäcken på hufvudet och vadade öfver sumparne i rak linie dit jag ville. Äntligen kom jag fram; men här voro då inga herregårdar såsom nu. En del bodde i jordkojor och en del i stockkojor. De flesta hade godt om takdropp; utanför jordkojorna var regnet åtminstone rent. Den första natten jag var här regnade det dugtigt; men jag föredrog att ligga under bar himmel i en öppen vagnkorg på nyslaget hö hellre än i jordkojan, som saknade golf och hvars genomdränkta tak icke utgjorde något försvar mot regnet. Jag sof godt, trött som jag var. Sådant nämnes icke våra första nybyggare till vanheder, tvärtom: man måste beundra deras uthållande försakelseförmåga. — — —

Här funnos då 14, som hade tagit land; hela den svenska befolkningen bestod af 36 personer, stora och små. De voro nöjda och glada och sågo framtiden an med de egendomliga känslor och förhoppningar, som nästan öfver allt lifvat våra nybyggare och gjort så mycket till att uppehålla deras mod. 'Om vi bara kunna blifva en församling, få lärare och kyrka, så blir här nog bra.' Detta var talet ibland dem. Med få undantag voro de ungt folk, som hade både lust och vana att arbeta och föda sig i sitt anletes svett. Gudstjenst utlystes lördags eftermiddagen den 7 augusti, då jag talade öfver Jer. Klagov. 3: 22—26: 'Herrens mildhet är det, att det ännu icke är ute med oss; hans barmhertighet hafver ännu icke ända; utan hon är hvar morgon ny, och din trohet är stor. Herren är min del, säger min själ; därför vill jag hoppas uppå honom. Ty Herren är god dem, som hoppas uppå honom, och den själ, som frågar efter honom. Det är en kostelig ting, att man är tålig och hoppas uppå Herrens hjälp.'

Den 18 augusti, som var den 10 söndagen efter trefaldighet, hade jag till ämne: 'Jesu tårar öfver Jerusalem, ännu en kärleksfull uppmaning till bättring'. På eftermiddagen sam-

lades vi åter till en andaktsstund ute på en kulle på prärien, och i sammanhang dermed stiftades den svenska ev. luterska församlingen i Vista, hvarefter kyrkogården blef invigd. Namnet Vista uppkallades efter Vista härad i Jönköpings län, emedan folket var från den trakten af Småland. Den utsedda kyrkplatsen blef sedan öfvergifven, emedan nybyggets gränser gestaltade sig annorlunda, än man hade tänkt. — — — Denna början var ringa; några få fattiga främlingar i en ödemark, några elända, som kände, att de behöfde Guds ord och sakrament. I enfaldighet slöto de sig tillsammans till en kristlig församling och hoppades på vederqvickelse från Herren. Deras förhoppningar kommo icke heller på skam. — — —

Samma år, men senare, organiserades Minnesota-konferensen till stor hjälp och sammanhållning för de fattiga, kringspidda luterska församlingarna. På dess första möte fattades äfven detta beslut: 'Såsom svenska luterska församlingen i Vista behöfver tillsyn, uppmanas pastor Cederstam, såsom boende närmast detta nybygge, att han så ofta, som kan ske, besöker församlingen derstädes'. Ehuru pastor Cederstam, hvilken då bodde i Scandian Grove, icke ofta, om någon gång under detta år, kunde besöka församlingen, ty han hade närmare 50 mils väg dit, och dertill obanad, samt brist på tid, så visar det dock, att konferensen hade församlingen i åtanke. På vintermötet 1859 uppmanade den pastorerna Beckman och Cederstam att besöka församlingen, hvilket också skeddde till vintern 1861. Församlingen hade nu mellan 30 och 40 kommunikanter. På konferensmötet i februari 1861 blef konferensen underrättad, att norske pastorn Nils Olsen hade antagit kallelse från den norska församlingen i norra delen af Waseca co., och det blef nu så anordnad, att han äfven skulle betjena den svenska församlingen. Olsen var nämligen medlem af samma konferens och synod. Åt mig blef uppdraget att beledsaga honom hit och hjälpa honom ordna de kyrkliga angelägenheterna. Olsen stod som församlingens pastor till 1869; men från 1866 besökte han den endast till sammans med Beckman och J. Pehrson. Från 1868 till 1871 fortforo de två senare att vårda församlingen, eller till dess pastor L. A. Håkanson antog dess kallelse och förblef pastor på stället till 1877. Under en del af 1877 och 1878 var prof. J. P. Nyqvist pastor, och sedan 1878 på sommaren har pastor S. Anderson varit dess herde.

1868 bygdes denna enkla, men trefliga kyrka, och strax

efter Håkansons hitkomst bygdes bostället. Dessa arbeten vitna om kärlek och uppoffring för Herrens sak — — —.

Rörande församlingens yttre tillväxt får anmärkas, att det är omöjligt att redogöra därför under de första åren blott med ledning af synodens statistiska tabeller; ty för de första 6 åren finnes ingen särskild rapport från församlingen, för så vidt man icke får antaga, att Le Sueur River är alldeles det samma som Vista, hvilket dock icke är så säkert. 1865 förekommer Vista i tabellen med 148 kommunikanter; men detta år (1883) hafva de gått ned till 113. Hvad som från 1876 orsakade församlingens minskning var dels partibildningar, en följd af den waldenströmska rörelsen, införd på senare tider från Sverge, och dels utflyttning till andra orter. Men i det hela taget har tillväxten varit normal, då man tager i betraktande den ringa ursprungliga folkstocken. — — —"

Den bestämda tidsgränsen har med denna redogörelse blifvit öfverskriden; men dertill blef jag förledd genom 25-årsfesten. Dock der är åtskilligt kvar för efterhemtning.

Nittonde kapitlet.

Andra svenska nybyggen före 1860, der ännu inga luterska församlingar hade blifvit organiserade.

WISCONSIN.

SVENSKA nybyggare voro få i Wisconsin före 1860. Sedan den tiden hafva de visserligen mycket förökats på vissa punkter, såsom på vestra gränsen mot Minnesota; men Wisconsin har på det hela ej varit rätt tilldragande för våra svenske invandrare.

I *Milwaukee* funnos redan från början af 1840-talet några svenskar, men de hafva aldrig blifvit så pass manstarka, att de låtit höra af sig såsom svenskar. Ännu finnes der ingen svensk lutersk församling.

I *Sheboygan* fans det ock från gammalt några svenskar, men det samma kan sägas om dem.

I *Waupaca* och *Portage counties* fans ett svenskt nybygge före 1860.* Rörande denna plats skref Andrew Jackson — sedermera prest inom Augustana-synoden — i april år 1859: "Svenska nybygget i Waupaca och Portages counties, Wis., har på senare tiden blifvit betydligt förminskadt och kommer efter allt utseende att framdeles blifva ännu mindre. Vid förlidet års början voro här 22 familjer; men 9 af dessa sålde sina farmar och reste under loppet af året till Minnesota, der de ämnade nedsätta sig i de natursköna och fruktbara trakterna vester om Forest City och Green Lake, omkring 100 mil vester om St. Paul; och af dem, som äro kvar, äro de fleste sinnade att begifva sig härifrån, så snart de kunna. Det är ungefär 8 år, sedan svenskarne först började bosätta sig här omkring. De hafva, med få undantag, ej haft så särdeles stor framgång i att hopsamla denna världens goda, hvartill förnämsta orsaken är att finna i jordmånens magra beskaffenhet. I andligt afseende äro de i bättre tillstånd, än man förnufts-enligt kunde förmoda, då man tager i betraktande, att de

* Jämför I afdels 2 kapitel.

lefvat så länge i ödemarken, der de haft ganska liten vård. Jag har haft den glädjen att blifva bekant med åtskilliga — såsom det synes mig — sanna Jesu lärjungar; och andra, som tyckas vara angelägna om att komma in genom den trånga porten. I allmänhet taget synes en viss inre öfvertygelse om nödvändigheten att hafva nådemedlen ibland sig vara rådande äfven hos dem, som ännu ej blifvit förda till en rätt angelägenhet om sina själsars räddning. De hafva ej haft egen själaherde, men hafva i ungefär 2 års tid varit besökta hvarje 7:de eller 8:de vecka af en norsk lutersk prest från ett närbeläget norskt nybygge; den öfriga tiden ha de varit utan andlig vård. Dock hafva de imellanåt brukat samlas till gemensamma andaktsöfningar, dervid en af församlingens medlemmar* föreläst ur någon god postilla, såsom jag har anledning tro, till både väckelse, upplysning och uppbyggelse. Jag har sjelf haft många sköna, upplifvande stunder vid dylika möten och kan därför af egen erfarenhet rekommendera dem, derest tillfälle icke gifves att höra Herrens ord från en af öfverherden sjelf utsänd tjena-res mun. — — —”**

Vi återfinna de fleste af dessa svenskar i nu varande New Londons-trakten, Kandiyohi co., Minn.

I *Superior City* vid Lake Superior funnos en del svenskar på 1850-talet. En landsman, som i december 1857 helsade på "Hemlandets utgifvare i Galesburg, lemnade följande upplysningar: "Icke mindre än 100 svenskar finnas i *Superior City* samt trakten deromkring. De fleste af dem äro ogifta män; endast 5 familjer äro der bosatte. Anledningen till svenskarnes ditkomst lär varit, att några spekulerande amerikaner foro ned till Chisago Lake för att förmå några af dem att följa med till sjön Superior för att taga och hålla "claims", icke för deras egen, utan för amerikanernas räkning. Ersättningen härför var vanligen omkring \$100. Fem antogo tillbudet och medföljde. Efter någon tid togs jorden i besittning af de amerikanska spekulanterna; svenskarne fingo sin betalning, och dermed skulle saken vara uppgjord. Det intagna landet dels utlades till stadstomter, dels börjades derpå grufarbeten; jorden steg ofantligt. Nu skulle egarne imellertid hafva fastebref af regeringen å landet, men ingen kunde till en början få detta utom 'claim'-tagaren — och här blef nu svenskens namn dyr-

* Häraf kunde synas, att församling var organiserad på stället, och möjligt är, att den norske presten, som betjenade dem, hade bildat något slags organisation ibland dem; men troligast är, att han räknade dem såsom tillhörande sitt pastorat.

** Hemlandet för år 1859, nr 16.

bart. En och annan af desse hade nu ock insett sitt misstag och skattade för den skull sitt namn rätt högt. Fyra fordrade och erhöilo den lillå summan af \$14,000 för sina namn; den femte har ännu högre tankar om sitt namn och vill icke tillåta det nytjas i fastebrefvet för mindre än \$20,000. Detta kan anses för mycket; men det är dock blott en ringa skärf af hvad amerikanerna vunnit dervid och framdeles tänka vinna." På samma ställe lemnas en beskrifning på landets beskaffenhet enligt ett bref, skrifvet på engelska, af en svensk, herr Chaseur, som uppgafs vara från Gotland och hade vistats i Amerika 18 år. Brefvet ingick i en omfattande beskrifning på Wisconsin och trakten vid Lake Superior och var skrifvet den 24 mars 1857. Beskrifningen öfver denna trakt synes vara temligen färglagd, i synnerhet hvad jordmånen och växtligheten angår, och man kan ha skäl misstänka, att den var beräknad på att draga dit folk.*

Sedan den första spekulationselden hade nedbrunnit vid Lake Superior, kom en lång och mörk tid af hopplöshet, och man hörde på många, många år icke af några svenskar derstädes, ehuru väl en och annan familj har bott der hela tiden. Först på de senare åren hafva dessa trakter tagit en stark ansats till uppblomstring, och en myckenhet svenskar hafva slagit sig ned der.

MINNESOTA.

På åtskilliga ställen i Minnesota finna vi svenskar före 1860, der ännu inga luterska församlingar hade blifvit stiftade.

Dit räknas *Stillwater*, en af de äldsta städer i Minnesota vid St. Croix-floden, 18 mil från St. Paul, och en hufvudort för trävarurörelsen. Der sökte många svenskar tidigt tjänster vid sågarna och flottningsarbetet; men det dröjde länge, innan något större antal familjer bosatte sig der. Bland de tidigaste bland dessa må nämnas enkan Smith och hennes måg Borén. Der funnos ock icke så få tjensteflickor i staden hos de amerikanska familjerna. Platsen utgjorde i många år en predikoplatz, som besöktes af våra pastorer, då de gjorde sina färder uppför St. Croix-floden.

Atton, 9 mil söder om Stillwater, Washington county, hade åtskilliga farmare före 1860. De fleste voro från Skåne; der bodde ock Fahlström, den förste svensken i Minnesota. Bland dem, som senare bosatte sig der, erinras namnen: Bengt Mån-

* Jämför "Hemlandet" för 1857, nr 25.

son, nu en mycket förmögen man, Jöns Isberg, en gammal sjöbuss, nu i Vasa, Rosenquist, Piculell, Åström, Peterson m. fl. Äfven detta ställe utgjorde en predikoplatz för våra pastorer, men besöktes dock oregelbundet, hvarför ingen församlingsordning kom till stånd. Metodisterna arbetade äfven der och samlade en liten församling och bygde kyrka, men lyckades dock icke att vinna någon vidare framgång.

Det samma kan sägas om *Hastings*, der några få svenskar funnos. Den äldste och mest kände på platsen var vagnmakaren John Östergren från Stockholm, som bedrifvit vidsträckta affärer.

I *Minneapolis* voro ganska få svenskar bosatte före 1860. Deras början derstädes har blifvit omnämnd i pastor P. Carlsons lefnadsteckning.

Vester om Big Wood i *Meeker* och *Kandiyohi* counties började svenskar bosätta sig före 1860. Tvänne stråkvägar från öster ledde till dessa trakter; den ena genom Carver, Glenco, Hutchinson, Lake Ripley etc. och den andra genom St. Cloud till norra delen af *Kandiyohi* county. Man började bosätta sig vid nu varande Swede Grove eller Grove City, Lake Ripley, Nest Lake, Eagle Lake och der utanför, som man på den tiden brukade kalla "verldens ände", såsom utgörande den yttersta utposten för bosättningen.

Några skrivelser från dessa trakter upplysa något om landsmännens belägenhet derstädes för den tiden. En landsman, E. A. Lind, som hade varit ut och rest i dessa trakter, skref från St. Peter till "Hemlandet" i februari 1859 och sade, att 20 svenska familjer redan voro bosatte i dets. k. *Green Lake* nybygget och ungefär lika många norska familjer. Afståndet från St. Paul dit var omkring 100 mil och från Carver 80 mil. En annan skrifvelse från Acton (trakten omkring Grove City) af den 2 mars 1859 lyder sålunda: "Eftersom det begäres att få reda på landsmännens förhållande öfver allt, både i andligt och lekamligt afseende, så vill jag underrätta, huru vi hafva det här. Vi äro för närvarande 10 familjer och många lösa personer, som hafva "claims", och här äro svenskar bosatta öfver allt på en sträcka af 30 mil från öster till vester och utgöra flera nybyggen. Vårt nybygge har ännu ej erhållit något namn, men ett (annat nybygge) heter Eagle Lake och ett annat *Kandiyohi*. Tolf mil på andra sidan om Eagle Lake säges vara ointaget land, men hurudant vet jag icke. Hos oss finnas slätter till öfverflöd och utaf god beskaffenhet. I sydvest

från oss och likaledes i nordvest finnas både skog och slätter till öfverflöd.

Hvad våra andliga förhållanden på denna plats beträffar, så hafva vi ingen kyrka och ingen ledare. Vi hafva visserligen samlats om helgdagarne för att betrakta Guds ord, men som några äro baptistiskt sinnade, så är det, såsom mången vet, ingen endragt. Jag vill nämna, att de fleste af oss ännu äro den luterska kyrkan tillgifne. Baptistpresten Nilson från Clear Water Lake har varit här en gång på besök, eller rättare försök, och lemnat några exemplar af Vibergs dopbok och deras troslära.

Vi hafva här 5 odöpta barn; här ha inga barndöpare varit ännu; somliga af barnen äro $1\frac{1}{2}$ år gamla.

Nu vill jag i korthet nämna om vårt lekamliga förhållande. Jag för egen del nämner om mig sjelf. Jag reste från Sverige 1857 och bosatte mig här 15 mil vester om Forest City. Arbetsförtjenster och tillgångar äro små för mig; men några andra äro bättre lottade; med tiden, om Herren vill, så blir det väl bättre — begynnelsen är ej änden lik. Här är godt land och skog mer än till husbehof, så att om så fordrades, skulle några kunna afyttra något.

Sedan jag hade slutat skrifva, kommo några vänner till mig och bådo mig anmärka, att, om tillfälle gifves, I villen sända oss en ordets predikare, som kunde framhålla Guds ord för oss; ty vi äro här i ödemarken och äro likasom villfarande får, som ingen herde hafva, och en del af oss hafva icke begått Herrens heliga nattvard på två års tid. Om det är hans vilja, som oss kallat hafver, så utser han väl någon. Vi äro nog för få, och dertill fattiga, för att kunna löna någon lärare, men vi vänta alltid på några flere, som kunde föröka församlingen.

OLA MÅNSON

från Kristianstad,

NILS WELANDER, P. J. LUND."

Till dessa trakter fortfor den svenska invandringen från denna tid att gå i allt större omfång. Brist på kommunikationer med landets mera bebyggda delar och aflägsenheten från marknadsplatser hämmade mycket deras ekonomiska utveckling. De måste ock lefva på det mest primitiva sätt. Penningar funnos icke; det närmaste, som kom dertill, var myskrättskinn, som i byteshandeln gälde för ungefär 10 cts stycket.

År 1859 skref samme Andrew Jackson, som hade flyttat dit från Waupaca, Wis., och redogjorde för både den ekono-

miska och politiska ställningen i trakten, af hvilken skrifvelse ett och annat utdrag må inflyta.

“Marine Lund, Meeker co., Minn., den 28 september 1859.*

Våra farmare här ute hafva haft ganska svåra bekymmer någon tid till följd af den väntade landförsäljningen. De, som hade kreatur, räknade på att skilja sig vid sin sista ko för att icke blifva hemlösa; och de, som inga hade—ja, de voro kanske de lyckligaste, åtminstone voro de de mest obekymrade, ty de tröstade sig med att 60 @ 100 mil längre vesterut är ännu godt om land, som ej är i ’market’; de fingo väl gå dit och börja på igen med att skjuta, fiska och gräfva. Imellertid kunde vi kanske få en frikostig regering, som ville gifva en fattig man 160 acres land för ingenting, och så hade de sin oskyldiga dröm färdig.** Många förslag ha varit i omlopp under denna tid, hvilka alla bevisa, det svenskarne hylla det gamla ordspråket: ‘Det är bättre att vara brödlös än rådlös’. — — — — Nu, sedan landet kommit ur “market” igen, är det åter lugnt tills vidare, och demokraterna börja vilja göra sina anspråk på folkets tacksamhet gällande” etc.—***

Af dessa brefutdrag finna vi, hurudan ställningen var bland dessa landsmän både i andligt och lekamligt afseende före år 1860. De voro såsom får utan herde.

Minnesota-konferensen hade dock sina ögon tidigt riktade på dessa trakter och lyssnade till nödroppen derifrån. Vid dess andra möte, som hölls i Öst Union den 10—12 februari 1859, talades om “Forest City och trakten der omkring”, och blef följande beslut fattadt: “Såsom det redan lärers vara omkring 50 familjer på denna plats, ansåg konferensen det vara af allra största vikt att icke lemna dessa våra landsmän utan andlig vård, och uppmanades därför broder P. Carlson att så fort möjligt företaga en missionsresa dit.”

På nästa möte den 15—18 juni 1859, som hölls i Scandian Grove, berättade pastor Carlson, att han i slutet af maj med egen skjuts företog resan, “men måste för den svåra vägens och det myckna vattnets skull återvända, sedan han hade rest 40 mil, der häst och åkdon måste lemnas, och att han var tvungen att gå till fots hem”. Dermed blef dock icke saken uppgifven. Vid mötet i augusti i Spring Garden kunde Carlson berätta, att han under sommaren hade besökt Forest City-trakten och der stiftat 3 små församlingar, och att der funnos omkring 70

* Detta är samma plats, från hvilken Ola Månson skref 1857.

** Lagen om frla hem var ännu icke antagen.

*** “Hemlandet” för 1859, nr 41.

familjer. Hvilka dessa 3 församlingar voro, uppgifves icke i vår källa, men troligen voro de Lake Ripley, Marine Lund eller Swede Grove och Eagle Lake och Nest Lake. Dock detta är icke säkert. Dessa församlingar blefvo icke upptagna i synoden och kunna icke betraktas såsom fullt organiserade före 1860. Den, som sedermera blef den egentlige grundläggaren af den första kyrkliga ordningen i dessa trakter, var pastor A. Jackson; men detta skedde senare.

På åtskilliga andra ställen i Minnesota funnos några få svenska familjer, såsom i *Cambridge*, Isanti county, der sex familjer voro bosatte 1859; i Fish Lake började äfven vid denna tid en och annan familj att bosätta sig; i *Geneva*, Freeborn co., m. fl. ställen; men de voro alla ännu utan betydelse.

IOWA.

I nordöstra Iowa, nära Mississippifloden, funnos långt före 1860 tvänne små nybyggen; men der dröjde det länge, innan någon mera ordentlig kyrklig organisation uppstod, och der har det äfven sedan varit mindre väl bestäldt i den delen. Dessa platser voro belägna den ena i närheten af *Lansing* och den andra vid *Mc Gregor*.

Den förste svensk, som bosatte sig nära Lansing, var Erik Sannman från Hudiksvall, hvilken reste till Amerika 1849 och kom 1850 till denna trakt. I hans resällskap från Sverige voro G. A. Swedberg från Hudiksvall, Erik Sund från Tuna, född i Hassela. De kommo snart efter från Illinois, der de stannade en liten tid. År 1851 kommo flere dit från de norra orterna, såsom Anders Brorström från Hudiksvall, Anders Erson från Gnarp m. fl. Dessa blefvo snart baptister, när G. Palmqvist besökte dem omkring år 1852. Senare kommo äfven några luterska familjer och bosatte sig i deras närhet; men rätt många blefvo öfve aldrig. Den ledande mannen ibland dem var Anders Danielson, om jag mins rätt, från Östergötland. Före 1860 besöktes platsen imellanåt af pastor P. Beckman och någon gång af utgifvaren. Bland baptisterna var Swedberg prest. Först många år derefter fick den luterska församlingen mera stadig pastoralvård för någon tid.

Rörande nybygget vid *Mc Gregor* meddelar jag först en skrifvelse till "Hemlandet" i oktober 1858, hvilken innehåller några upplysningar om platsen vid den tiden. Deri heter det: "Nybygget är ej stort och anses icke heller komma att mycket ökas i anseende dertill, att allt ouppodladt land är uppköpt

af spekulanter och hålles af dessa i ett värde af från \$6 till \$10 pr acre. Till beskaffenheten är landet likt det i New Sweden, Iowa, således beväxt med små buskar och större skog om hvartannat; annars är jorden god. Detta år har vinterhvetet slagit ut någorlunda.....I nybygget finnas 8 svenska familjer och 2 norska, som hafva egendom från 80 till 120 acres land hvardera. Äfven finnas flere, som icke ega någon jord. Folkmängden uppgår till mellan 60 och 70 själar, hvaraf tredjedelen äro norrmänn. Nybygget ligger $4\frac{1}{2}$ mil söder om Mc Gregor midt imellan nämnda stad och Clayton vid Mississipp. Norske presten Elling Ejelsen har flere gånger besökt dem och pastor Esbjörn en gång. Denna höst hafva tvänne svenska luterska prester besökt dessa platser, hvarvid de fingo höra Guds ord förkunnas för sig i ande och kraft på deras eget mål, och brefskrifvaren fröjdar sig öfver den högtid de då hade samt uttrycker det hopp, att de luterska församlingslärarne icke måtte fara förbi deras plats utan besöka dem."

Professor S. M. Hill har i "Augustana", december 1889, lemnat en välskrifven kort historik öfver detta nybygge, hvarur hemtas följande uppgifter: "Ett af de äldsta svenska nybyggen i Amerika", säger han, "är beläget vid Sny McGilbäcken i nordöstra Iowa. Det grundades våren 1851 af norrländingarne Staffan Petersson, Staffan Staffanson och Jan Larsson. Staffan Petersson hade en svåger, Ola Jönsson, som var en ifrig vän och anhängare af den sorgligt ryktbare Erik Jansson. Vid utflyttningen till Amerika följde Ola Jönsson med och skref till baka till sin svåger Staffan att komma efter. Han bodde då i Långeby, Hede socken i Herjeådalen. Hans ungdomsvän Staffan Staffanson från byn Viken följde med." I Illinois trufdes de icke, de begåfvo sig därför i sällskap med en Jan Larsson från Gestrikland, som var före dem i Illinois. De landade vid nu varande Mc Gregor, der en skotte med detta namn slagit sig ned och gifvit namn åt platsen. Der funno de land i sin smak och bosatte sig i dess närhet. "Det rika fisket i floden och de stora skogarne lemnade dem hvad de behöfde för sitt uppehålle. De nedhöggo träden och sammanförde dem till stora flöttar och förde dessa till Dubuque. Der höggo de dem till ved och sålde för \$3 pr cord. För dessa penningar köpte de ett par oxar, hvarmed de sedan bättre kunde forsla sin ved till floden."

Staffan P. skref hem efter sin bror Erik och en ungdomskamrat, Anders Ersson från Ransjö. "När desse reste vintern

1853, fingo de tvänne norrmän till sällskap, Andreas Lange och Thron Pedersen från Rörås. Från Trondhjem till Racine, Wis., räckte resan 18 veckor. Der köpte de sig ett par oxar och färdades med oxskjuts till sitt nya hem, och dertill åtgingo 2 veckor. Således en Amerika-färd på 20 veckor in alles."

Elling Ejelsen och andra norska predikanter besökte nybygget under dess tidigare år. Mot slutet af 1850-talet började pastor P. Beckman att besöka så väl Mc Gregor som Lansing. Stundom kom någon annan af våra svenske pastorer dit på besök; men någon egentlig pastoralvård kunde under omständigheterna icke förekomma. Att pastor B., enligt H:s uppgift, mötte något motstånd från någras sida, är icke otroligt, i synnerhet om man tager i betraktande den andliga riktning, som Ejelsen hade inarbetat hos en del af dessa norrmän och svenskar.

Längre fram i tiden erhöll nybygget i pastor Brink sin förste på platsen boende lärare, och efter honom kom J. P. Mattson. På den tiden hade man ingen kyrka, och man höll gudstjensterna i skolhuset. "Nu har på en lång tid ingen pastor varit stationerad derstädes. Pastor Pihlgren från Clinton, Iowa, besöker dem allt ibland."

Församling organiserades vid Lansing 1860 under namnet Åby, kyrka af trä bygdes 1873, och församlingen hade 1889 endast 12 kommunikanter; vid Mc Gregor organiserades församling 1865, en träkyrka uppfördes 1887, och kommunikantantalet år 1889 var 80.

MICHIGAN.

En del svenskar började tidigt bosätta sig i östra Michigan eller på östra halfön. Det först kända nybygget derstädes låg i Town of Sparta, Kent county, i närheten af Grand Rapids. I september 1859 gjorde pastor Erl. Carlsson ett besök derstädes och beskref platsen på följande sätt: "Kl. 8 på aftonen afgick järnvägståget (från Grand Haven), och kl. 10 voro vi i Grand Rapids, 30 mil från sjön. På denna plats finnes icke så obetydlig rörelse, och det är en liflig och vacker uppstad samt mycket större, än jag hade föreställt mig. På följande morgon var jag tidigt ute för att spörja efter svenskarne, och fann lyckligtvis en man, som kände till hvar de bodde. Han sade mig, att det var 16 mil från Grand Rapids, samt lofvade att skjutsa mig, men visste ock att låta betala sig bra. Närmast Grand Rapids är landet ej blott sandigt, utan

äfven fullt af klappersten. Sedan man rest några mil, blir jordmånen bättre och omvexlar med skog, odlade öppningar, vackra höjder och dalar. Der svenskarne bo är en ganska vacker trakt. Rik jord, godt om skog och friskt vatten.

Det är i Kent county och Sparta "township", som våra landsmän härstädes funnit sig ett hem. De hafva bott här i 5 @ 6 år, ehuru det är något längre sedan de kommo öfver från Sverge. De utgöra nu 9 @ 10 familjer, eller omkring 50 personer inalles. De flesta äro från Löfby och Svenljunga socknar i Jönköpings län. De hafva haft att kämpa med samma mödor och försakelser, som främlingarne och nybyggarna på andra ställen fått vidkännas. De flesta hafva dock öfvervunnit de första svårigheterna, i det de ej allenast köpt utan i de flesta fallen ock betalt sitt land, byggt sig hus, nedhuggit skogen och afröjt ifrån 5 till 10 @ 20 acres land. Jorden är öfver allt uppköpt samt kostar ifrån 5 till 10 @ 15 dollars pr acre. Här är temligen tätt bebodt, vägar utlagda och redan i godt stånd. Skolhus äro också bygda, och utsigterna till framgång och trefnad äro särdeles goda och hoppgifvande. En fördel ega våra landsmän framför dem på många andra ställen, och det är, att de med lätthet kunna afyttra afkastningen så väl af böskapsskötseln som jordbruket. Utom Grand Rapids hafva de en saluplats 8 @ 10 mil från der de bo vid namn Berlin, hvarest ej allenast är en järnvägsstation utan ock en köping. På järnväg kunna deras produkter sändas antingen till Grand Haven eller Detroit. De hafva således närmare till den stora världsmarknaden än våra farmare både i Illinois och andra vestliga eller nordvestliga stater.

Deras största saknad är, att de ej hafva någon kyrka och lärare ibland sig. Söndagen den 17 september, den 13:de efter trefaldighet, var den första, på hvilken de fått samlas till gemensam gudstjenst och gå till Herrens nattvard, sedan de kommo till detta land. Detta var också en verklig högtidsdag, en dag, som länge skall lefva uti kär åminnelse. Det skänkte mig också en synnerlig glädje att erfara, huru detta folk under de många åren icke har bortkommit ifrån Guds ord, utan med innerlig kärlek var fäst vid vår kyrka och dess lära, tillika med ett djupt andligt behof. Här funnos flera barn att döpa, och i tvänne familjer icke mindre än tre i hvardera, af hvilka somliga voro så gamla, att jag kunde samtala med dem om deras Frälsare.

Efter ett par dagars besök måste jag lemna dessa vänner

med ett hjerta fullt af deltagande och innerlig bön till Herren, att han i sin stora nåd ville sända dem en lärare. Vål äro de ännu få, men de väntade en familj till i höst från Plymouth, Mich., och hoppas att så småningom blifva flere.”*

Att det ännu fans flere familjer der och hvar i Michigan är säkert; men börjande nybyggen före 1860 äro för mig icke bekanta.

ILLINOIS.

På flere ställen i Illinois funnos flere svenskar före 1860 men ingen lutersk församling, såsom i *Victoria* och trakten deromkring. Det var i *Victoria*, som metodistpresten J. Hedström bodde och verkade, och der var det, så väl som i *Stark county*, som de med Erik Jansismen missnöjde, hvilka för den skull tidigt lemnade *Bishop Hill*, till stor del förmådde dertill af Hedström, slogo sig ned och i större antal öfvergingo till metodismen.

Galva, 5 mil från *Bishop Hill* och en dotter-koloni af den samma, började anläggas omkring 1853 och 1854. Liggande vid närmaste järnbana till moder-kolonien, utgjorde den en entrepôt till den samma. Namnet skulle påminna om Gefle; de allra fleste svenskarne der voro Jansonister, och ehuru de snart öfverflyglades af amerikaner i antal, bibehöllo de öfvervigten och måhända göra så ännu, i affärsverksamhet.

Här var det, som *Bishop Hill*arne 1856 började utgifva tidningen den "Svenska Republikanaren" med S. Crousiø till redaktör, hvarom mera på annat ställe; men framgången blef ej hvad man väntat.

Kewanee fick ock sina första svenske bebyggare från *Bishop Hill*. Erik Eriksson från *Nora* i *Westmanland* flyttade dit 1855. Åren 1856 och 1857 kommo flere andra efter från samma och andra håll, af hvilka de fleste voro från *Gestrikland*.

I *Wyanet*, *New Boston* och *Peoria* m. fl. platser funnos några få svenska familjer; men dessa platser framträda först senare i svenskarnes historia.

INDIANA.

Såsom förhållandet var i flere andra stater, var det äfven i *Indiana*. Man fann några få familjer strövis der och hvar på åtskilliga ställen, men icke några nämnvärda kolonier utom de redan omnämnda.

* Hemlandet för 1859, nr 43.

I *Buena Vista*, Hamilton co., funnos en del svenskar före 1857, deribland en Magnus Hake från Grenna och C. G. Thil från Kronobergs län m. fl. De hade godt anseende, till dess en ung göteborgare, C. A. Schiller, som innehaft flere arbetskontrakt, bedref svek och rymde. Derigenom blefvo alla svenskar på platsen misskände och fingo lida oförskyldt, hvarför de blefvo angelägna att komma derifrån.*

KANSAS.

Det äldsta svenska nybygget i Kansas uppstod i Mariadahl vid Big Blue-floden i Pottawatomie county omkring 1855 och 1856. Kansas var då en riktig tummelplats, der blodiga strider utkämpades mellan fristatsmännen och slaveriets försvarare, hvilka täflade med hvarandra om hvem som skulle få öfvervigten inom detta område. Kansas låg ock på den tiden långt aflägsset från den odlade och med kommunikationer och civilisationens välsignelser försedda delen af landet, hvarför en flyttning till och bosättning derstädes var förenad med stora svårigheter, i sanning ingen barnlek eller lustfärd. Den och de, som hade mod att flytta ut till denna osäkra vildmark, voro J. A. Johnson från Horns socken i Östergötland och hans släktingar. En del af dem åtminstone kom öfver till Amerika 1852, och 1856 följde de Johnson med den ström af fristatsmän, som då tågade till Kansas. Sedan kommo hans syskon och moder Maria, och de slog sig ned i Big Blue-dalen och voro förtjusta i detta landskap och dess naturliga tillgångar. Deras närmaste stad, der de kunde skaffa sig sina förnödenheter, var St. Joseph i Missouri. De hade många svårigheter att genomgå under de första åren icke blott af vanligt slag, i kamp med naturen, utan de måste ock vara i ständig oro för slafmännen och vänta att när som helst blifva mördade eller bortdrifna. Det var intet val för dem, utan de måste deltaga i de fejder, som då fördes öfver allt inom detta nya område.

Big Blue-floden utfaller i Kansas vid Manhattan. Den fruktbara dal, som den bildar, är ungefär 2 @ 3 mil bred och utgör ett rikt bottenland. Vid floden finnes icke så litet skog af hvarjehanda löfträd. Från Manhattan norr ut ungefär 30 mil begränsas dalen af gräsbeväxta "bluffs" af ungefär 200 @ 300 fots höjd. Längre norr ut nedplattas bluffarne, och dalen vidgas. Floden går i många krokar, och vattnet visar sig i klart väder med en egendomlig blå färg; deraf namnet.

* Jämför Hemlandet för 1857, nr 14.

Närmare 20 mil norr om Manhattan börjar det nu varande svenska nybygget och sträcker sig upp efter floden mer än 10 mil. Prärierna på båda sidor äro lika höglända som bluffarne vid floden, och källor komma ut ur bluffarne i mängd, och talrika raviner stryka inåt prärierna från floden. Till att börja med slogo svenskarne sig ned jämte floden, men bluffarne och prärierna, som gränsade intill dalen å båda sidor, lågo länge otagna och användes som fritt bete. Småningom började äfven de att upptagas, och bosättningen utsträckte sig åt båda sidor om dalen. Sålunda uppstodo med tiden å vestra sidan om floden, i Riley county, svenska nybygget Wahlsburg och på östra, Olsburg.

En korrespondent till "Hemlandet", Lars Person från Hjärsås och Warestorp, skref den 7 februari 1859 från Randolph P. O., Riley co.: "Vi äro för närvarande 8 svenska och 2 danska familjer bosatta här. Denna plats ligger 110 engelska mil från Missouri-floden, på båda sidor om Big Blue-floden. Landet består af hög och låg s. k. "bottom" längs floden, och är jorden der mera sandblandad; men längre ifrån floden består jordmånen af fast lermylla. Landet genomskäres af många bäckar med kristallklart vatten, hvadan vattenbrist aldrig kan komma i fråga. Längs floden och bäckarne är tillräckligt af skog för byggnad och stängsel, och der timmertillgången är mindre, finnes i höjderna omkring oss vacker sten till byggnad och stängsel samt tillräckligt af kalksten för beredande af kalk. — — — Här äro trenne goda marknadsplatser på mindre afstånd än 30 mil, nämligen Manhattan, Fort Riley och Marysville, och allt hvad man behöfver kan köpas i Leavenworth City." Låtom oss komma i håg, att det var bara 110 mil till den sist nämnda platsen!

Före kriget blef dock icke mycket af den svenska bosättningen i Kansas. Först den 14 oktober 1863 organiserades den första svenska luterska församlingen i Kansas, nämligen den i Mariadahl, och pastor John Johnson från Illinois var den förste svenske presten, som besökte Kansas, hvilket skedde vid ofvan nämnda tillfälle. De personer, som då blefvo medlemmar af församlingen, äro ock utan tvifvel att räkna bland de första svenskarne i Big Blue-dalen och Kansas. De voro: J. A. Johnson, C. A. Dahlberg, Peter Johnson, David Johnson, N. P. Axelson, J. Sanderson, N. Kristenson, Melker Falleen med deras familjer.

Församlingens historia kan dock icke här behandlas, utan lemnas till nästa band.

STADEN NEW YORK.

Att från äldre tider svenskar funnos i New York är utan tvifvel; men före 1840 och den strax derefter började svenska invandringen till landet kunde deras antal ej hafva varit synnerligen stort. Såsom vi redan hafva sett, var det genom metodisternas skandinaviska sjömansmission, i spetsen för hvilken pastor O. G. Hedström från början stod, som svenskarnes tillvaro i New York mera röjdes och gjordes i någon mån bekanta med hvarandra, i det att de erhöilo en offentlig samlingsplats på "Betelskeppet." Någon verksamhet från den luterska kyrkans sida börjades icke egentligen förr än långt senare. Det har berättats, att pastor Agrelius, då han landade i New York, skulle hafva försökt att organisera en lutersk församling, men utan minsta framgång, hvarför han derefter förenade sig med metodisterna. En man vid namn G. P. Pehrsson från Kristianstadstrakten försökte från 1854-tiden att samla luteranerna till uppbyggelsemöten och till en församling, men vann ingen vidare framgång. Mannen var välmenande, hade någon andlig erfarenhet och nitälskade för den luterska kyrkan, men saknade den bildning och karaktär, som företaget fordrade. I ett bref till pastor Cederstam af den 2 augusti 1854 redogör han för sina andliga erfarenheter och sin bekännelses ståndpunkt samt lemnar följande upplysning om sin verksamhet: "Min syssla är att verka, hvad Gud ger nåd till, som missionskolportör ibland svenskar, norrmän och danskar, och om söndagarne samlas vi till gudstjenst i en lutersk kyrka." Efter någon tid fick han, troligen af New York- och New Jersey-synoden, fullmakt att förrätta prediköämbetet och blef sedermera prestvigd. Han fortsatte i många år att verka i New York och äfven i Boston, och har han utan tvifvel haft några vänner och tillhörare; men hans verksamhet har icke vunnit någon bekantskap bland svenskarne i allmänhet. Åtskilliga af våra pastorer besökte New York, såsom L. P. Esbjörn 1851, T. N. Hasselquist 1854; studeranden S. G. Larson 1859, som uppehöll sig der en tid under sommaren och lärde känna det andliga behofvet, som han skildrade i en korrespondens i "Hemlandet"; men först med 1865 tog den svenska luterska verksamheten sin egentliga början genom pastorerna Erland Carlsson och A. Andrén. Gustaf Adolfs-församlingen blef då stiftad.

BOSTON.

Äfven i Boston funnos från gammalt en del svenskar, och vid 1860 torde deras antal hafva uppgått till några hundra; men der fans ingen församling ibland dem eller någon förening, hvarigenom de gjorde sig kända. Detta skedde långt senare.

BROCTON, MASSACHUSETTS.

Denna plats utgjordes förr af två små städer, Campello och North Bridgewater, omkring 23 mil från Boston; men som senare hafva fått det gemensamma namnet Brocton. Det var här, som den första svenska kolonien i Nya England uppstod. Vi hafva i den första afdelningen sett, att det var här som Daniel Larson från Haurida redan 1844 slog ned sina bopålar och att det var genom honom, som ett större antal svenskar samlade sig på denna plats.

Följande upplysningar om svenskarne i Brocton före 1860 har jag erhållit af Johan Svanström från Grenna, nu i Red Wing, Minn. S. kom till Amerika 1849, bodde i Brooklyn och Williamsburg, N. Y., till 1853, då han med familj flyttade till Campello. Der funnos då före honom tre familjer, nämligen Daniel Larson, hans svåger Andrew Johnson och gamle Bengtsson från Vestergötland samt en mängd ungkarlar. Svanström bodde på platsen i 8 år eller till 1861. Bland de familjer och personer, som hade bott der under någon del af denna tid, erinrar han sig namnen på följande: Gustaf Nyman, Andrew Johnson, P. Blomstrand, Gustaf Swensson, Daniel Larson bröderna Johan och Wilhelm Larsson, Peter Johnson; Johan Lagergren och fadern Swen Lagergren från Grenna, Carl Fr. Swanström; Gustaf Magn. Englund, Frans Joh. Swenson, Pet. G. Veber, Henric Grönberg, Johan Björkman från Jersnäs; B. Danell från Jönköping. Desse voro från Jönköping och Grenna och socknarna der omkring. Vidare: Andrew Olson, död i kriget, Jacob Johansson, Peter Larson och Samuel Johnson från Vestergötland; L. Lindstedt, Arvidson, Oppgren, Andrew Strömmert från Stockholm. Vidare en Wrangel, son till öfverst löjtnant W., enkeman Lindqvist och Swen Ljungqvist, båda från Bottnaryd; Sv. Kullberg, Andrew och Swen Bengtsson-Ganska få unga fruntimmer funnos der. Då Svanström kom dit, var det endast tvänne, som egde hus, nämligen Daniel Larson och Andrew Johnson. De fleste af dessa svenskar äro

icke mera kvar på platsen; några äro redan med döden afgångne, och andra hafva flyttat till andra platser, i synnerhet till Minnesota. De arbetade i skomakeri och tjenade dermed från en till två dollars om dagen, då man bottnade skor för 10 cents paret. Man fick alltid kontant betalning. Lefnads-kostnaden var ej så hög; mjöl, kött och fläsk voro dyrast, "groceries" voro mycket billiga före kriget. Många gingo ut i kriget och dogo der.

Intet församlingslif fans der på den tiden. Svenskarne lefde temligen fritt, och när de skulle bevista någon gudstjenst, så hade de inga andra än engelska metodist- och kongregationalistkyrkor att besöka. På hösten 1853 gjorde pastor O. G. Hedström från New York ett besök på platsen och predikade der; men stiftade ingen församling.

1855 eller 1856 gjorde den bekante äfventyraren Holmgren ett par besök i Campello, sedan han hade stiftat ett slags församling i Boston. Han blef väl betald för sina mödor, men gjorde sig så pass bekant på en gång, att man icke vidare anlidade hans betjening. Icke förr än 1867 blef en evangelisk-lutersk församling organiserad på platsen.

TREDJE AFDELNINGEN.

Samfundsbildningen. — Synodal- och konferensstyrelsen till 1860.

Första kapitlet.

Kort öfverblick af den luterska kyrkan i Amerika till den tid, då svenskarne kommo i beröring med henne, eller till 1851.

KISTENDOMEN är enligt sin natur samfundsbildande. Kyrkan är icke blott ett aggregat af liktänkande människor eller en tillfällig sammanhopning, utan hon är en kropp, ett samfund, nämligen de "heligas samfund". De enskilde kristne kunna icke stå enstaka för sig sjelfva, utan måste sluta sig tillsammans i följd af den gemensamma tron och anden i församlingen; församlingarna åter ena sig genom samma samfundsbildande kraft till större samfund, och dessa bära olika namn, som vanligen känneteckna den enhetsgrundsats, som sammansluter och sammanhåller dem. Denna grundsats är olika, och deraf uppkomma olikartade samfundsbildningar eller kyrkosamfund. Enhetsgrundsatsen kan röra sig hufvudsakligen omkring *läran* eller omkring *författningen* eller ock omkring *både läran och författningen* tillika. Inom den luterska kyrkan är *läran* ensam den enande grundsatsen; men just därför är det för henne så svårt, ja, omöjligt att inför världen framställa en yttre enhet. Hon kan därför hafva och har i verkligheten en mångfald af författningar, egendomliga för hvarje särskild landskyrka. Men denna olikhet i författningsfrågan upphäfver icke och bör efter dess bekännelse icke upphäfva den kyrkliga enheten och gemenskapen imellan de olika landskyrkorna och synoderna, så länge som der råder enighet med afseende på sjelfva läran (Augsb. Bek. 7 art.).

Men med all sin berömmelse af sin kristliga frihet rörande författningen känner och erkänner den luterska kyrkan, att

just hennes författning är hennes svagaste sida, ty flaskan, som skall hålla vinet, har också en stor betydelse; man kan icke undvika att se, det mycket vin spilles bort på grund af flaskans bräcklighet. Säkert är, att om den luterska kyrkan hade haft fria händer, om hon icke hade råkat i statens våld, så hade hon från början antagit en annan författning än den, som den tillfälliga nödvändigheten påtvingade henne, äfven som att biskopsämbetet hade blifvit mera evangeliskt, mera kristligt-apostoliskt i de länder, der den biskopliga styrelsen bibehölls.

I Amerika blef synodalförfattningen från början den allmänna styrelseformen för den luterska kyrkan. Med synodalförfattning menas här ett årligt kyrkomöte, bestående af alla ordinerade prester, tillhörande en synod, och ett eller flere lekmannaombud från hvarje pastorat, hvarigenom samfundet styres. Tjenstemännen utgöras af en president, en sekreterare och en skattmästare. Kyrkomötet har så mycken makt, som församlingarna i synodalkonstitutionen öfverlemna åt det samma. Denna makt kan vara dels mer och mindre lagstiftande för hela samfundet, dels rådgifvande. Hufvudtanken i synodalförfattningen, sådan den har gestaltat sig i Amerika, är, att den församlade synoden genom majoritetsbeslut styrer kyrkan. Den verkställande makten lägges somligstades till en del hos presidenten; men mera vanligt hos särskildt nedsatta kommitteer. Någon allmän ordentlig supervision öfver församlingarna finnes icke öfver allt; men att grundläggarna till synodalförfattningen hade tänkt sig en sådan och att den första presidenten af "modersynoden" sökte utföra en sådan, är uppenbart.

Denna form af kyrkoförfattning har sina stora förtjenster; men och sina stora fel. Den fostrar det kyrkliga sjelfmedvetandet och är egnad att väcka mera allmänt kyrkligt intresse både hos prester och församlingar. Å andra sidan är den tungrodd och utgör ett förträffligt fält för intrigörer och demagoger, hvarför dess majoritetsbeslut kunna blifva allt annat än välbetänkta och rättfärdiga. Skall en fullt utpräglad demokratisk styrelse lyckas väl, så måste der finnas mycken allvarlig, ödmjuk och intelligent kristendom; men denna förutsättning är svår att finna mera allmänt någonstades här på jorden.

Före 1748 hade den luterska kyrkan i detta land ingen ordentlig organisation. De förste luteraner, som hade bosatt

sig här före midten af föregående århundrade, kommo från Holland, Sverge, Salzburg och andra delar af Tyskland; men fastän de voro medlemmar af samma kyrka, stodo de dock icke i någon organisk gemenskap med hvarandra och detta på grund af olika språk och nationalitet och dels af geografiska skäl, ty de voro spridda ända från Maine till Georgia, och de voro dessutom tunnsådda.

Tillgången på luterska prester var liten. Vid den första synodens bildande funnos endast elfva ordentliga, luterska prester i landet. De fleste luteraner vid den tiden voro tyskar, och det var därför naturligt, att de fingo sina prester från Tyskland. Genom desse, som kommo hit från moderlandet, var det som den luterska kyrkan här fick sin form och karaktär. De voro män af den halleska skolan, lärjungar af Spener och Franke. De höllo uppriktigt fast vid den luterska kyrkans bekännelse och bruk, på samma gång som de lade stor vikt på en lefvande kristendom. Den förnämste bland dem var den, som med fullt skäl har blifvit kallad, den luterska kyrkans patriark i Amerika, Henrik Melkior Mühlenberg.*

Utrymmet tillåter icke någon biografi af denne märklige man; jag kan endast nämna, att han var född den 6 september 1711 i Einbeck, Hanover, studerade i universiteten i Göttingen och Halle och var en ung prestman och en af Frankes medarbetare i Halle, då kallelsen att begifva sig till Amerika träffade honom. Han var så väl naturligen som andligen särskildt passande för arbetet i den nya världen. Efter en besvärlig resa landade han i Charleston, S. C., den 21 september 1742, och efter att hafva uppehållit sig en veckas tid i Salzburgernybygget Ebenezer, i närheten af Savannah, der redan tvänne fromme luterske pastorer, Bolzius och Gronau, hade verkat från nybyggets början, 1734, begaf han sig till Philadelphia och började arbetet bland de länge i kyrkligt afseende försummade tyske invandrarne i de norra staterna.** Han kom snart i vänlig och broderlig gemenskap med de svenske pastorerna och församlingarna. Prosten Sandin installerade honom till och med i den svenska Wicaco-kyrkan i Philadelphia såsom pastor för de tyska luterska församlingarna i och omkring Philadelphia. Mellan Mühlenberg och den svenske prosten Carl Magnus Wrangel, hvilken kom hit öfver 1759 och

* Jämför "Lutheranism in America by W. J. Mann". Philadelphia, 1857, Part 4th, Chap. 1.

** Jämför "Memoir of The Life and Times of H. M. Muhlenberg, D. D. By M. L. Stoever". Philadelphia, 1856.

återvände till Sverge 1768, rådde ett mycket varmt och broderligt förhållande, såsom man kan döma af den förres korrespondens i "Hallische Nachrichten."

Mühlenbergs arbetsfält förökades allt jämt, och fastän han verkade med apostoliskt nit, natt och dag, räckte han dock icke till öfver allt. Han sökte därför att få passande medarbetare så fort som ske kunde. Detta var ock högligen af nöden äfven därför, att andlige äfventyrare och obehöriga personer redan då uppträdde här och der såsom prester och andlige ledare, deribland grefve Zinzendorf, med hvilken Mühlenberg kom i kollision strax vid sin ankomst till Philadelphia. Bland de förste trogne medarbetare, som M. erhöll, nämnas pastor P. Brunnholz, som kom öfver från Schlesien 1744; pastor Joh. F. Handschu, som kom 1748, och samma år (vid Pennsylvania-synodens organisation) ordinerades i St. Michaels-kyrkan i Philadelphia kandidaten Kurtz, vid hvilket tillfälle följande pastorer voro närvarande och deltog i den högtidliga handlingen: de svenske pastorerne Sandin och Näsman; Mühlenberg, Hartvig, Brunnholz och Handschu. Sedan ordinerades kandidaten Schaum o. s. v.*

För bättre sammanhållning och ordning och för befrämjandet af den kyrkliga verksamheten organiserades nu 1748 en synod under namn af Ministerium of Pennsylvania och angränsande stater. Denna organisation, i hvilken Mühlenberg var själen, var ämnad att omfatta hela luterska kyrkan i Amerika; men detta önskningsmål upphanns aldrig.

Pennsylvania-synoden utöfvade dock ett stort inflytande och blef mönstergifvande för de synoder, som sedermera bildades.

De svenske pastorerne Sandin och Näsman togo del i organisationen såsom rådgifvande medlemmar, och om de än icke betraktade sig sjelfva tillika med sina församlingar såsom konstituerande medlemmar af den samma, så stodo de dock i nära förbindelse med den. Prosten Wrangel, som kom 11 år senare, stod uppenbarligen i godt förhållande till synoden och detta med kyrkoauktoriteternas i Sverge bestämda vetskap och vilja. Dr Schaeffer säger i sin "Early History": "Men då den svenska kyrkans auktoritet hörde om denna gemenskap (mellan svenskarne och den tyska synoden), kände de sig påkallade att berömma och uppmuntra den samma. Måndagen

* Jämför "Early History of the Lutheran Church in Amerika. By C. W. Schaeffer, D. D." Philadelphia, 1868.

den 15 september 1760 öppnade prosten Wrangel en ordentlig konferens med de svenske pastorerna i Wicaco-kyrkan Gloria Dei. Mühlenberg, som hade blifvit personligen inbjuden, var också närvarande. Det första ämne, som lades för konferensen, var ett instruktionsbref från ärkebiskopen i Upsala, den högste dignitären af den svenska kyrkan. I detta bref förordnades bland annat, att de svenske pastorerna skulle så fullt som möjligt samverka med det tyska luterska ministerium i broderlig kärlek och kristlig endragt; att svenskarne skulle besöka tyskarnes synodalmöte och inbjuda tyskarne till sina högtidliga sammanträden, på det att hela kyrkans välfärd sålunda måtte befrämmas. När han såg svenskarnes hjertliga tillfredsställelse med denna anordning, steg Mühlenberg upp och tackade på det tyska ministeriums vägnar för det intresse ärkebiskopen hade behagat uttrycka för kyrkans välfärd i Amerika, på samma gång som han uttalade sin glada förhoppning att genom en sådan förening skulle med Guds välsignelse framgång vinnas."

De gamle svenskarne stodo, som vi veta, i organisk förbindelse med moderkyrkan i Sverge. De utgjorde ett kontrakt och hade en kontraktsprost och sina kontraktsmöten; men aflägsenheten från kyrkans myndigheter och andra orsaker gjorde deras förbindelse med moderkyrkan till en källa till förderf i stället för till gagn för dem. De utgjorde icke något sjelfständigt samfund med en sjelfständig författning och med egen prestbildningsanstalt. De togo sina anordningar och sina prester från Sverge, hvilka efter någon längre eller kortare tid för det mesta dit återvände. Huru skulle myndigheterna i Sverge kunna styra och vårda församlingarna på denna sidan hafvet? Huru skulle prester från Sverge, såsom behofvet kräfde, kunna vårda församlingar, hvilka vid midten af det 18:de århundradet nästan hade förlorat sitt modersmål och voro främmande för det kyrkliga lifvet i Sverge?

Utan tvifvel hade det varit bäst, om deras förbindelse med Pennsylvania-synoden blifvit i alla afseenden en organisk. Då hade deras luterdom blifvit bevarad, och följden deraf skulle hafva blifvit till oberäknelig välsignelse för de på senare tider invandrande svenskarne. Men en sådan förbindelse omintetgjordes hufvudsakligen af språkfrågan. Tyskarne följde icke Mühlenbergs visa råd och praxis, utan förblefvo och blefvo med åren allt mera tyska, inbillande sig, att den luterska läran icke kunde bibehållas ren och oförfalskad utan på tyska

språket. Svenskarne deremot hade från midten af sista århundradet till stor del förlorat sitt modersmål och talade engelska och därför småningom införlivades med episkopalkyrkan, till hvilken från längre tid till baka de hade stått i vänskapligt förhållande. Till denna förbindelse torde läran ganska litet eller intet hafva bidragit. Visserligen voro svenskarne vane vid biskoplig styrelse, men de trodde alls icke på och frågade ännu mindre efter den apostoliska successionen, hvilket är uppenbart deraf, att deras pastorer vid flera tillfällen och i gemenskap med tyskarne ordinerade prester.* Nej, det var blott för språkets och för den andliga likgiltighetens skull så väl som för den episkopala kyrkans påpasslighet att innästla sig hos svenskarne och öppna sitt sköte för dem, då de hade blifvit engelsk-talande, som gjorde, att de senare snart sagdt omedvetet införlivades med den nämnda kyrkan. De värderika kyrkoegendomar, som svenskarne bringade med sig in i episkopalkyrkan, var just heller ingen ting att förakta. De uppgå denna dag till många millioner dollars. Men att beskrifva allt detta utförligare är icke nu min uppgift; jag har endast flyktigt velat peka härpå vid en öfverblick af den luterska kyrkans historia i detta land.**

Den första luterska synoden var i sin begynnelse liten; den bestod af H. M. Mühlenberg, senior eller president, P. Brunnholz, sekreterare, J. F. Handschu, J. C. Hartvig, J. N. Kurtz, som ordinerades vid första mötet, tillika med lekmannaombud från deras församlingar. Vi hafva sett, att de svenske pastorerna Sandin och Näsman voro närvarande såsom rådgifvande medlemmar. Af de öfriga 6 tyska pastorer, som vid denna tid funnos i landet, kunde några icke komma till mötet för den långa vägens skull, andra kommo icke i anledning af olika kyrklig åskådning. Men denna organisation hade och fick allt mera betydelse icke blott såsom den första luterska synod i landet utan äfven såsom formgifvande för den luterska kyrkans författning i Amerika. Doktor Mann säger om den grundsats, som genomgår denna författning: "Hvad Spener redan åsyftat i Tyskland och hvad som är sant evangeliskt, nämligen lekmännens verksamma deltagande i församlingens och kyrkans styrelse, det lyckades våra fäder att åstadkomma

* Rector Clay, som skrivit "Annals of the Swedes", söker på ett löjligt sätt att bortförklara denna för episkopaler förargliga stötesten genom att säga: "Perhaps they thought such orders would do for the Dutch"!!

** För en utredning af de gamla svenskarnes kyrkliga öden vid Delaware hänvisas den svenske läsaren till "Förenta Staternas historia" af J. A. Enander och Acrells beskrifning öfver nya Sverige.

i den luterska kyrkans organisation i detta land. Men medan de så anordnade det, förlorade de icke sigtet, enligt äkta lutersk ande, på skilnaden mellan *ordo clericus* och *laicus* (skilnaden mellan prest och lekman), och därför skilde de såsom en särskild enhet ministerium, d. ä. den församling, som utslutande utgöres af ordinerade prester, från den andra särskilda enhet, som utgöres af ordentligt ordinerade prester och lekmän, anvisande åt hvardera sina särskilda göromål. Detta införande af presbyteriansk styrelse var den mest betecknande förändring, som den luterska kyrkan undergick vid den tid, då hon planterades hit från den gamla till den nya världen.”*

Pennsylvania- eller modersynoden förökades fortfarande och består ännu såsom en af de starkaste synoder i Amerika och har i det hela utmärkt sig för konservatism i lära, författning och bruk, men ock för en viss tröghet, när det har gällt en mera lifaktig utåtgående verksamhet. Efter hand uppstodo flere synoder i de östra och södra staterna äfven som i Ohio (1818) med författningar, liknande i hufvudsak Pennsylvania-synodens, med undantag af att en del i afseende på läran icke stadgade något strängt fasthållande af bekännelseskriterierna, ja, rent af uppkommo genom separation från moder-synoden på grund af bekännelsen. Allt efter som luterske kristne flyttade längre åt vester, uppstodo nya synoder, och vid 1851 hade synodbildningen nått så långt som till norra delen af Illinois.

En majoritet af dessa synoder förenade sig år 1820 till en allmän eller generalsynod på ett möte i Hagerstown, Maryland. Denna allmänna församling hade ingen som helst lagstiftande myndighet; men genom inbördes samråd och uppmuntran väntade man likväl, att den skulle blifva ett medel att kraftfullt befrämja kyrkans allmänna intressen. Uppmaningen till dess bildande utgick från modersynoden, och vid dess första möte voro utom den samma följande synoder representerade, nämligen New York Ministerium, Norra Carolina-synoden, Maryland-synoden och Virginia-synoden. Ohio-synoden, som stiftades 1818 af element, som förut räknades hufvudsakligen till Pennsylvania-synoden, och Tennessee-synoden, stiftad 1820 af sådana, som hade utträdt ur Norra Carolina-synoden, voro icke representerade i Generalsynoden. Af förekommen anledning drog Pennsylvania-

* "Lutheranism in America", sid 110, 111.

synoden sig till baka från föreningen 1825 och kom icke tillbaka förr än 1853. Imellertid hade nya synoder allt jämt uppstått, och 1860 utgjordes Generalsynoden af 26 synoder. Den kom dock på långt när aldrig att omfatta alla lokalsynoder i landet, och 1865 började de synoder att utträda ur den samma, hvilka sedermera bildade sig till "The General Council of the Ev. Luth. Church of N. America."

I författningsfrågan bildade Generalsynoden sig mycket efter kongregationalisterna; men detta var dock icke det värsta. I läran stälde den sig på fullkomligt unionistisk ståndpunkt. Den luteranism, som den representerade, var därför en sorglig afvikelse från bekännelsen. Medan der fans en del bekännelse-trogna män, utgjordes flertalet af sådana, hvilka icke hade mera luterdom qvar än blotta namnet. Dess officiellt uttalade ställning till bekännelsen var i högsta måtto lös. I sin "formula for the government and discipline of the Ev. Luth. Church", som Generalsynoden antog 1820, nämnes icke med ett ord någon af bekännelseskriterierna i formulans preliminära grundsatser, utan blott, "att hvar och en är förbunden att antaga bibeln såsom en ofelbar regel för tro och lefverne." Först i 18 och 19 kapitlet, som handla om kandidaters examen, licensering och ordination, vidröres bekännelsen i frågan till kandidaten: "Tror du, att Guds ords grundläror framställas på ett hufvudsakligen riktigt sätt i Augsburgiska bekännelsens läroartiklar?" Att rätt fram erkänna den Augsburgiska bekännelsen såsom en rätt och riktig uppfattning och framställning af den heliga skrifts lära kom aldrig i fråga. I praxis voro dess fleste medlemmar färdiga att fraternisera med hvilka protestantiska sekter som helst. Dess mest betydelsefulla representant, i hvilken Generalsynodens lära och praxis fick sin mest karaktäristiska fulländning, var S. S. Schmucker, D. D., hvilken för en lång räkka af år var teologie professor i det luterska seminariet i Gettysburg. Dr S. var född 1799, en full amerikan, uppfostrad i ett presbyterianskt seminarium och utan några sympatier för den luterska läran. Han var väl beläst, af någon dialektisk förmåga samt flitig skriftställare. Bland annat försökte han i början af femtiotalet i förening med doktorerna S. Sprecher och Benjamin Kurtz att utgifva och få antagen en förbättring af Augsburgiska bekännelsen, i hvilken föregafs vara fem svåra hufvudvillfarelser, och kallade försöket "The Definite Synodical Platform;" men den vann dock på långt när icke det bifall inom Generalsynoden, som han och hans

vänner hade väntat, fastän dess ande delades af många och lefver ännu. En reaktion hade redan nu inträddt, hvori hans egen son, den förträfflige doktor G. B. Schmucker, tillsammans med den oförgätlige doktor C. P. Krauth jr, var en bland de förste, som började återvända till en bekännelse-trogen ståndpunkt.

Men hvilka voro orsakerna till denna förfalskning af den luterska läran och anden i Amerika vid slutet af sista och början af detta århundrade, hvarigenom den luterska kyrkan förlorat så öfvermåttan mycket i detta land? Följa vi historiens gång, så finna vi först, att de tyske fäderna höllo sig försträngt vid sitt språk och försummade att göra anstalter för barnens och efterkommandenas uppfostran och andliga behof på engelska språket, som det yngre släktet hade helt tillegnat sig. Desse kommo då under de andliga makter, som regerade allt hvad protestantism hette inom det engelska språkets område. Dessa makter voro puritanism och metodism. Man kan nästan säga, att puritanismens väldige ande har satt sin prägel på allt och alla i Amerika. Icke blott fromheten utan till och med ogudaktigheten bär denna prägel. Att denne och metodismens ande är en annan än den evangeliskt luterska kyrkans så väl som hela dess läroåskådning och andliga lif, behöfver icke sägas. På samma gång inverkade tidens öppna rationalism på massorna: allt bidrog dertill att göra de angliciserade luteranerna likgiltiga för läran och främmande för den luterska kyrkans intressen.

Imellertid inkommo nya element i landet. Från och med 1838 började skaror af så kallade "gammal-luteraner", förföljda i sitt hemland, att inkomma från Tyskland. De, som bosatte sig i och omkring Buffalo, N. Y., bildade en synod, bekant under namn af "Buffalo-synoden", för hvilken pastor Graubau i många år stod i spetsen. De deremot, som slog sig ned i Mississippi-dalen och utgjorde ett ojämförligt större antal, bildade "Synoden af Missouri och andra stater" med St. Louis till hufvudsäte. Den ledande själen inom den samma ända till sin död 1887 var den lärde och duglige doktor C. F. W. Walther. Dessa två nyare tyska synoder kunde dock aldrig förenas, utan fortfor mellan dem en långvarig strid hufvudsakligen rörande läran om församlingen och predikoämbetet. Den förre har alltid varit liten och obetydlig; men den senare har växt med stora steg och utöfvat ett stort inflytande på alla tyskar i landet och indirekt på enskilde teologer

inom hela den amerikanska luterska kyrkan. 1872 samman-slöto sig flere synoder, deribland den norska synoden, till-sammans med den till en syndalförening under namn af "den ev. lut. Synodalkonferensen i N. Amerika." Under tiden har den utvecklats sig i vissa egendomligheter i läran, i synnerhet rörande nådevalet, som förorsakat en söndring inom Synodal-konferensen.

Andra tyska element, som inkommo på senare tider och besjälades af pastor W. Löhes i Neuendettelsau anderiktning, kunde icke förena sig med "missourierna", utan bildade en egen synod 1845 och är känd under namn af "den tyska ev. lut. synoden af Iowa och andra stater." Denna synod har också haft en betydlig tillväxt och är en af de anseeligaste i landet. Den har ett teologiskt seminarium i Dubuque, Iowa, hvars föreståndare är den förträfflige doktor S. Fritschel, som på samma gång är den ledande mannen inom synoden.

För att kasta mera ljus på vår egen samfundsbildning och fullständiggöra framställningen af våra kyrkliga omgifningar är här rätta platsen att vidröra de kyrkliga förhållandena bland vårt brödrafolk, norrmännen.*

Norrmännen började tidigare än svenskarne att utvandra till Amerika på detta århundrade. Föregångaren för den norska utvandringen var Kleng Pedersen Hesthammer från Tysvaer socken, hvilken reste till Amerika 1821. Efter någon tid återvände han till Norge och spridde bland allmänheten underrättelser om det stora landet vester om Atlanten. Följden deraf blef, att 52 personer från hans hembygd reste med honom till Amerika 1825. De köpte sig en slup, "Restaurationen", och på detta lilla fartyg listade sig öfver hafvet från den 4 juli till den 9 oktober. De voro utblottade, då de kommo till New York, der de ändtligen fingo sälja sitt fartyg, dock med stor förlust; men genom medlidsamma människor kunde de fortsätta resan till Rochester, N. Y., der de slog sig ned. I närheten af denna stad köpte "slupfolket", som dessa första utvandrare kallades, land för \$6 per acre; men det var skogigt och hårdarbetadt, hvarför de fleste efter några år sålde sina farmer och flyttade till La Salle county, Illinois, der de grundlade det bekanta Fox River-nybyggets söder om Leland. Efter hand kommo flere skaror af utvandrare från Norge och

* Vi hemta våra uppgifter hufvudsakligen från pastor O. J. Hatlestads förtjenstfulla arbete: "Historiske meddelelser om den Lutherske Kirke i Amerika". Decorah 1887.

grundlade kolonier i Illinois, Wisconsin, Iowa och Minnesota m. fl. st.

Det var allaredan en betydlig norsk folkmängd i landet, innan omkring 20 år efter den första invandringen norske luterske prester ankommo och började någon kyrklig verksamhet ibland desse invandrare. Under tiden blefvo de delvis påverkade af mormoner, baptister och metodister m. fl. 1841 uppträdde en svensk äfventyrare vid namn G. Smith, som vi redan känna af Chicago-historiken, i norska nybygget Koshkonong, Wis., och påstod sig vara lutersk prest, men gjorde sig snart känd för hvad han var. Bland de invandrade norrmännen funnos der och hvar några allvarliga kristne, kände och benämde som "Hauges vänner", hvilka tidigt började samlas till uppbyggelsemöten. 1839 fingo de en ledare i den bekante Elling Ejelsen, hvilken det året kom från Norge till Fox River. Elling var en vidt bekant lekmannapredikant från Norge och åtnjöt godt förtroende hos alla mera allvarligt sinnade. Han började snart att resa omkring till de olika norska nybyggena i landet, hålla uppbyggelsemöten och förmana folk att söka Herren. Andre lekmän slöto sig till honom och verkade i samma riktning. I Fox River-nybygget köpte Ejelsen ett stycke land och lät derpå uppföra ett hus af ekstockar. Detta var det första församlingshus, som bygdes bland norrmännen i Amerika.

Desse lekmän voro icke separatister från den luterska kyrkan, utan synas i all enfaldighet hafva hållit sig strängt vid bekännelsen. De uppträdde derför icke såsom prester och befattade sig icke med sakramentens förvaltning. Imellertid kändes behovet der och hvar i nybyggena af prest och sakramentens förvaltning. I följd häraf vände sig några af Hauges vänner i Wisconsin till köpman T. O. Bache i Drammen med anmodan, att han ville utse och rekommendera en man åt dem, som kunde blifva deras prest, och på grund häraf var det som C. L. Clausen blef sänd till Amerika. C. var född i Danmark och hade verkat der och sedan i Norge som lekmannapredikant och måste hafva haft godt rykte bland de allvarligare kristne der hemma. Han kom till Amerika 1843, och icke långt derefter blef han kallad till prest i Muskego och Yorkville, Wis., hvarpå han blef ordinerad af en tysk lutersk prest, L. F. E. Krause i Milwaukee. Clausen räknas såsom den förste som blef ordinerad till prest för de norske nybyggarna i Wisconsin. Samma år (1843) blef Ejelsen uppfordrad att låta

ordinera sig till prest, hvilket ock skedde den 3 oktober af en tysk lutersk prest i Chicago vid namn F. A. Hoffman.

Sommaren 1844 anlände pastor J. W. Dietrichson från Norge och höll sin första predikan i Even Heggshusi i Muskego, Wis. Om han var kallad eller kom af sig sjelf är icke klart. Han bosatte sig på Koshkonong och organiserade församlingar och på andra ställen. D. stälde sig nu i spetsen för de kyrkliga angelägenheterna bland norrmännen och lyckades få Clausen med sig; men Ejelsen och de egentlige Hauges vänner kunde han icke vinna på sin sida. Orsaken dertill torde icke vara svår att finna. Dietrichson var icke blott en uppenbar verldsmänniska utan äfven en utpräglad grundtvigian, hvilken senare omständighet var en förskräckelse för Hauges vänner.

1848 kallades pastor H. A. Stub från Norge till prest i Muskego, och han synes äfven i början hafva delat Dietrichsons åskådning. 1849 gjorde D. ett försök att stifta en synod, hvartill han hade uppdragit en grundritning; men mötet kom icke till stånd, och följande år reste D. hem till Norge. Der emot fingo pastorerna A. C. Prens, som under tiden hade ankommit, H. A. Stub och C. L. Clausen ett möte i stånd på Rock Prairie den 6 januari 1851, och en synod under namn af "Den norsk-evangelisk-lutherske Kirke i Amerika" blef stiftad. Detta stiftelseår vidkännes icke af synoden, som säger, att denna organisation upplöstes 1852, och först 1853 blef samfundet ordentligen stiftadt. Orsaken torde vara den, att man icke ville vidkännas den 1851 antagna konstitutionen, hvilken påstods innehålla grundtvigiansk "surdeig."

Från Dietrichsons ankomst 1844, kan man säga, har den stora kyrkostriden pågått ibland norrmännen intill våra dagar. Ejelsen, som stod i spetsen för Hauges vänner, fortfor från 1843 som ordinerad prest att resa vidsträckt omkring och besöka de platser, der han hade vänner, i Illinois och Wisconsin, men han frågade icke mycket efter att organisera församlingar och ordna de yttre förhållandena. Detta var en brist, som hans vänner allt mer började inse, och för att afhjelpa den samma och få en samfundsordning till stånd blef ett möte hållet den 13 och 14 april 1846 på Jefferson Prairie, Wis. En konstitution blef antagen, hvilken med all sin välmening var mycket ofullständig och på somliga ställen stridande mot Guds ord och den luterska bekvinnelsen. Denna samfunds-konstitution är den första eller äldsta, som kommit till stånd

bland norrmännen i Amerika. Att närmare redogöra för den samma är här icke utrymme.* Må hända just på grund af dess obestämdhet gaf den anledning att söndra hvad som väl kunnat sammanhöra.

Ejelsen var i många afseenden sjelfständig och i sitt sätt att gå till väga oordentlig och tålde ej gerna några motsägelser eller tillrättavisningar. Åtskilligt missnöje uppstod därför der och hvar med honom; men 1848 kom det till en brytning. Ett möte hölls då den 29 september i Mission Point, La Salle co., Ill., och Paul Andersen fungerade som ordförande. Der voro ock närvarande de sedermera väl bekante O. J. Hatlestad, A. A. Scheie och O. Andrewson. Bland annat behandlades "många klagomål mot Elling Ejelsen", och resultatet deraf blef, att mötet förklarade, "att vi ingen tillit kunna hafva till Ejelsen, förr än han gör sig fri från de gjorda beskyllningarna genom en kristlig uppgörelse med vederbörande." Men i stället för att rätta sig derefter och att söka bevara "andens enhet genom fridens band", drog han sig bort och begynte från denna tid att verka för sig sjelf. Detta möte blef således ett uppslag till en ny utveckling. Ejelsen gick sin väg, behöll konstitutionen från 1846 och samlade omkring sig en del vänner, som kallade sig "Den Evangelisk Luterske Kirke." På dess möte i Arendahl, Fillmore county, Minn., i juni 1875 antog den namnet: "Hauges Norsk-evangelisk-lutherske Synode" och ändrade den gamla konstitutionen, hvilket hade till följd, att den gamle Ejelsen åter igen måste utträda och fortsätta med några få på de gamla spåren.

De män, som vid Mission Point-mötet 1848 opponerade sig mot Ejelsen och hans godtycke, insågo vigten af en bättre kyrkoordning. Till vägledning för församlingarna antogo de förslagsvis Franckean-synodens "Church Discipline", hvilken de hade lärt känna dels genom en prest, tillhörande denna synod, vid namn Empie, som var stationerad i Sharon, Wis., och dels genom Paul Andersen, som var ordinerad af denna synod. Franckean-synoden var till namnet en lutersk synod, men lade ingen vikt på den luterska bekännelsen och utmärkte sig för öfrigt genom sin ifver för slafveriets afskaffande. Kanske var det detta, som mer än något annat väckte desse norrmäns sympatier för den samma. Då man kallat desse norrmän franckeaner och dermed velat beteckna dem såsom affällingar från den luterska bekännelsen, så har man gjort

* Se "Historiske Meddelelser", sid. 38 ff.

dem en stor orättvisa. Deras förbindelse eller rättare beröring med Franckean-synoden var högst liten och tillfällig. Den belöper sig till blott följande: Paul Andersen, född i Wangs socken, Valdres, Norge, 1821, kom öfver till Amerika 1843. Han var en kristligt sinnad yngling, begåfvad, intelligent och vid ankomsten hit mäktig det engelska språket. Han kom snart i beröring med Ejelsen, men synes icke hafva blifvit tillfredsstäld med hans inskränkttheter. Andersen ville studera, men E. synes hafva afrådt honom derifrån. Imellertid blef A. tillrådd och uppmuntrad af en presbyteriansk prest att begifva sig till ett nyligen upprättadt College i Beloit, Wis., för att studera. Denna skola stod under presbyterianska kyrkans kontroll, men den var ingen teologisk skola, och A. studerade ingen teologi der. På uppfordran kom han i början af januari 1848 till Chicago för att om möjligt samla norrmännen derstädes till en ordnad församling, hvilket ock lyckades, och den 14 februari stiftades den första norska luterska församling derstädes, och A. blef enhälligt vald till dess pastor. Då A. önskade att tillika med sin församling komma i förbindelse med en engelsk-amerikansk synod och af den samma blifva ordinerad och då Franckean-synoden, som till största delen var lokaliserad i New York, var den enda han något kände, beslöt han att vid första öppet vatten resa till dess vårmöte, som hölls i Schoharie nära Albany. I början af juni blef han examinerad och ordinerad af nämnda synod, som med sin kända unionism visserligen icke lade något hinder i vägen för honom att vara så lutersk han ville. Det var ock uttryckligen så förstådt, att så snart en lutersk synod kom att bildas i nordvestern, ville han förena sig med den samma. Utom Paul Andersen var Ole Andrewson, en begåfvad skollärare från Norge, som kom till Amerika 1841, den ende, som hade någon förbindelse med Franckean-synoden. Han hade af den samma fått fullmakt (license) att förvalta predikoämbetet; men han hade aldrig besökt några af dess möten.

Att desse män råkade i dåligt sällskap i kyrkligt afseende, då de förenade sig med Franckean-synoden, det ha hvarken de sjelfva eller någon annan af deras vänner velat förneka. De kände behof af kyrklig förening och ordning och begagnade sig af det första tillfälle de hade att tillfredsställa detta behof. Afsigten med deras anslutning till nämnda synod och den ande, i hvilken de gjorde det, uttalas i ett beslut, som fattades å mera nämnda Mission Point-möte 1848, hvilket lyder sålunda:

“För att åstadkomma broderlig kärlek och för religionens allmänna befrämjande ibland oss hafva vi beslutat att antaga kyrkostyrelsen och disciplinen af den Franckeanska evangelisk-luterska synoden af New York och att förena oss med den samma, dock med det förbehåll, att vår “Börnelaerdom” icke skall tagas ifrån oss samt att vi icke vilja förbinda oss med något samfund vidare eller längre, än det vandrar efter Guds ord och lärar Guds väg rätt.”

När man vet, hvilket begrepp våra norske bröder i allmänhet fäste vid uttrycket “Börnelaerdom”, så kunna vi vara förvissade om att det folk, som var representeradt på detta möte, icke ämnade öfvergifva sin luterska tro och bekännelse, då det beslöt att ansluta sig till Franckean-synoden. Men å andra sidan är det lika säkert, att det icke hade fattat ett sådant beslut, om det hade varit mera medvetet om sin egen och detta samfunds bekännelseståndpunkt. Imellertid hann icke beslutet att verkställas, hvad det angick de få församlingarna, ty bildandet af N. Illinois-synoden kom imellan. Paul Andersen och Ole Andrewson voro således de ende, som någon liten tid stodo i kyrklig förbindelse med Franckean-synoden, och blefvo derifrån dimitterade för att förena sig med N. Ill.-synoden vid dess organisation 1851.

Vi hafva således med vår korta öfverblick nått den tidpunkt i den amerikanska luterska kyrkans historia, då svenskarne kommo i kyrklig förbindelse med den samma.

Andra kapitlet.

Den ev. luterska synoden af Norra Illinois. — Skandinavernas förbindelse med och skilsmessa från den samma.

I sin "berättelse om de svenska luterska församlingarna i Norra Amerika" vid prestmötet i Upsala 1865 säger prof. L. P. Esbjörn:

"Så mycket krafterna tilläto, besöktes icke blott de redan stiftade församlingarna utan äfven andra spridda svenska nybyggen på en omkrets af mellan 7 och 8 svenska mil från Andover och betjenades med Guds ord och sakrament. Men under allt detta funno vi oss enstaka och utan förbindelse med någon synod eller kyrklig organisation i landet. Vådan af en sådan isolerad ställning, der allt näst Gud berodde på en svag och dödlig människa, var uppenbar. Men hvar skulle man söka förbindelse på den rena, luterska lärans grund? Ett par församlingar med deras prest* hade öfvergått till den episkopala kyrkan; men dit ville den, som här talar, icke följa efter eller leda sina landsmän, så länge han kände de 39 artiklarne och den advokatyr, hvarmed de öfvergångne sökte ursäktas, och då det för ett förutseende öga var klart nog, att försöket skulle misslyckas, hvilket ock sedan visade sig. Der funnos på den tiden omkring tre luterska norska prester långt bort i Wisconsin, hvilka hade bildat flere församlingar bland sina landsmän och äfven en synod, åt hvilken gafs namnet: "Den Norske Lutherske Kirke i Amerika". Men då desse icke syntes vara angelägne om att förebygga ovärdiga ledamöters inträde i församlingarna, brukade ovilkorlig absolution och af de tre presterna blott en förklarade sig mot grundtvigianismen eller, som den der kallades, vexelianismen**, så syntes det icke vara rådligt att inträda i en kyrklig förbindelse, der församlingarna lätt kunde öfersvämmas af läran om möjligheten af omvändelse efter döden, en lära, som jämte frågan, om man i tredje

* De två församlingarna voro väl den i Pine Lake, Wis., och den i Chicago, och presten var uppenbarligen G. Unonius. Utgif. anm.

** Efter Vexel i Norge, hvilken ifrigast bemödade sig att driva denna lära der. Utgif.

artikeln skulle läsa: "en helig allmänlig kyrka" eller "den heliga allmänliga kyrkan", på den tiden starkt upprörde den norska befolkningen i Amerika. Rättvisan fordrar det erkännande, att denna norska synod har i senare år offentligen och bestämdt uppsagt vexelianismen, men så har den i stället efter beröring med den tyska luterska Missouri-synoden blandat sig i den hetsiga frågan om slafveriet, och fattat det formliga beslut, att slafhålleri "icke är synd, men ett stort onde", hvilket väckt mycken förargelse bland de norske lekmännen. De tyska luterska synoderna voro alla mycket aflägsna, och flere af dem lågo i en förfärlig fejd med hvarandra. Engelska luterska synoder funnos i de östra staterna, men många af dem voro synbarligen smittade af det, som i Amerika kallas "New Lutheranism", d. ä., reformerta åsigter under luterskt namn eller en efterdyning af den tyska rationalismen. Här var således icke heller att tänka på någon förening, så mycket mindre som de alla voro mycket aflägsna. Men nu hade en mängd amerikanska luterska prester och församlingsledamöter under tiden flyttat till vestern. Desse formerade en synod i norra Illinois på hösten år 1851, och som den ledande mannen vid denna synod syntes hafva mera allvar och fasthet i läran*, så infann jag mig der jämte ombud från mina församlingar för att se, om vi kunde träda i förening med dem. Synoden hade vid vår ankomst redan antagit denna lärogrund: "Synoden anser Guds ord som den enda ofelbara regeln för tro och lefverne och Augsburgiska bekännelsen såsom innehållande ett sammandrag af kristna religionens grundläror, hufvudsakligen riktigt". Denna bekännelse tillfredsstälde oss väl icke, men då synoden förklarade, att den gerna ville medgifva de svenska församlingarna deras fulla gamla luterska lära och var villig att i protokollet intaga en uttrycklig förklaring derom, så beslöto vi oss till förening med denna synod, helst olikheten i språken hindrade någon särdeles inflytelse af de engelske medlemmarne uti de svenska församlingarna(!) och det dessutom var skäl att hoppas, att synoden genom den svenska surdegen skulle småningom renas från ny-luteranismens flacka och obestämnda väsende, en förhoppning, som ock till en del uppfylldes, då synoden två år senare genom formenligt beslut och efter ett års betänketid beslöt att ur artikeln om sin lärogrund

* "Den ledande mannen" måste hafva varit antingen Paul Andersen eller dr S. W. Harkney. Möjligen visste Esbjörn, att den senare ämnade ansluta sig till Norra Ill.-synoden, i hvilken han en tid sedermera blef den ledande mannen; men före mötet i Cedarville kunde han naturligtvis icke hafva varit någon ledande man. Utgif. amn.

uttaga ordet "hufvudsakligen" och bekänna, att Augsburgiska konfessionen innehåller ett "riktigt" sammandrag af kristna religionens grundläror, och ett år senare uti de här förut nämnda tre frågorna äfven beslöt att insätta ordet "oförändrade" framför Augsburgiska bekännelsen. Man måste vara luteran och hafva kännedom om det försök till Augsburgiska bekännelsens förfalskning, som den beryktade ny-luteranismens hjelte, dr Schmucker, försökt uti sin s. k. amerikanska recension (deri han söker ådagalägga, att der äro 5 villfarelser i Augsburgiska bekännelsen), för att förstå vigten och betydelsen af dessa ord. Den nämnda förklaringen (förbehåll) finnes på 5:te sidan af N. Ill.-synodens tryckta protokoll för 1851, så lydande: "Vi antaga dessa grunder: att den heliga skrift, det gamla och nya testamentet, är Guds inspirerade ord; att den är af högsta auktoritet och innehåller en tillräcklig och ofelbar regel för människors tro och lefverne, så att hvad deruti icke innehålles eller dermed kan bevisas icke fordras att tros och göras till frälsning; att den heliga skrift är den enda regel, hvarefter man bör pröfva och afgöra alla tvister, meningar och diskussioner i religiösa ämnen; och att ingen form eller tradition antages och uppehålles, som strider emot skriften; att symboler, mötens beslut och mänskliga meningar behållas endast, så vida de öfverensstämman med Guds ord, och slutligen att luterska kyrkans symboliska böcker innehålla ett riktigt sammandrag och framställning af Guds ord, hvarför vi förklara och antaga dem såsom grunden för vår tro och lära, näst den heliga skrift."

Föreningen med denna synod var således icke någon de svenska församlingarnas och deras lärares öfvergång till de amerikanske ledamöternas mer och mindre ny-luterska åsikter, utan endast en förening för gemensam samverkan i församlingarnas förseende med kyrkor och prester m. fl. yttre behof[!]. I synodens stiftelse deltog äfven en norsk prestman, Andersen från Chicago, hvilken med sitt folk icke kunnat finna sig vid de norske Wisconsin-presternas åsikter och åtgöranden. De hade förut en kort tid varit förenade med en synod i staten New York, som kallade sig Franckceanska luterska synoden, hvilken hade föga mer af luterdom än namnet.* Det var i fullkomlig brist på någon lutersk förening på närmare håll den tiden och till betydlig del äfven af okunnighet om lärofrågor och om synodens verkliga tänkesätt, som denna förening in-

* Se föregående kapitel. Utgif.

gicks. Det är imellertid ett bevis på Andersens och hans församlings omsorg om läran, att de vid inträdet i (den) synoden uttryckligen stipulerade, att de ville behålla sin "Börnelärdom", ett uttryck, som i Norge betecknar både Pontoppidans katekes och den från barndomen inhemtade läran. Det är detta under omständigheterna lätt ursäktliga misstag, som gifvit norska Wisconsin-synoden och dess vänner anledningen att mot bättre vetande ihärdigt fortfara med att kalla Andersen och de norska församlingarna, ja, äfven någon gång svenskarne, *frankeaner*." Så långt Esbjörn.

Mot slutet af 1840-talet organiserades en lutersk synod under namn af "den ev. luterska synoden af Illinois", hvilken till att börja med omfattade hela staten Illinois. Den tidens dåliga kommunikationer gjorde det dock nästan omöjligt för dem, som bodde långt från statens center, att komma till dess möten, hvarför tanken att dela fältet i flere synoder snart uppstod. De pastorer och församlingar, som hade sitt hem i norra delen af staten, sammankallade därför ett möte i Palmyra, Lee co., Ill., den 14 maj 1851 och fattade der det beslutet, "att det var rådligt och nödvändigt att bilda en ny synod, som för närvarande skall omfatta norra Illinois och närliggande stater." En kommitte nedsattes för att utarbeta ett förslag till konstitution, och utgjordes den af pastorerna Thümmel, Miller och Paul Andersen. Tid och plats bestämdes för att organisera en synod och hålla dess första möte.

I öfverensstämmelse härmed sammanträdde man i metodistkyrkan i Cedarville, Stephenson co., Ill., den 18 september 1851, och mötet öppnades på fredagen kl. 8. f. m.* Följande voro de konstituerande medlemmarne af synoden: pastorer: B. C. Thümmel från Gap Grove, Lee co., Ill.; N. I. Stroh, Mt. Morris; Ogle co.; G. I. Donmeyer, Buena Vista, Stephenson co.; E. Miller, Oregon City, Ogle co.; Paul Andersen, Chicago; M. F. Pfahler, Freeport; L. P. Esbjörn, Andover, Henry co., hvilken anlände senare och infann sig på mötet lördagsmorgonen den 19 september; O. Andrewson, Racine, Wis., den ende utom staten boende och hvilken blef ordinerad vid detta möte. Församlingsombuden voro: M. Garman från Mt. Morris; G. Ilgen, Buena Vista; I. P. Lilly, Oregon City; L. Heeter, Freeport; E. M. Sorly, Andrewsons ombud från Racine och

* Jag bestämmer tiden så noga för att kunna möta åtskilliga beskillningar, som sedermera gjordes från visst håll mot L. P. Esbjörn.

utan tvifvel norsk; E. M. Manké, Esbjörns ombud från Rock Island och hvilken var svensk, blef sedan baptist och påstods hafva förgåtts vid ångaren Austrias brand på Atlanten. På lördags qvällen infann sig dr S. W. Harkey, medlem af och ombud från då varande Illinois-synoden, och blef upptagen som rådgifvande medlem. Först vid nästa möte, i Chicago 1852, blef han medlem af synoden.

Till synodens tjenstemän valdes pastor E. Miller, president; pastor G. I. Donmeyer, sekreterare, och herr I. P. Lilly, skattmästare.

Esbjörns resa till Cedarville och förening med synoden.

Att resa från Andover till Cedarville i Stephenson co., ett litet stycke bortom Freeport, var på den tiden ingen småsak. Esbjörn hade på sommaren återkommit från sin långa färd i de östra staterna för att insamla medel till kyrkors byggande, och efter att hafva haft mycket bråk med att ställa kyrkobyggnadsarbetet i Andover i gång, företog han denna resa på hösten i sällskap med E. M. Manké från Rock Island, hvilken var ombud från Esbjörns pastorat. Resan gjordes med hästskjuts, och att vägen icke gick i rak linie, kan man förstå, då man vet, att han derunder besökte Mission Point vid Fox River och Sharon i Wisconsin.

Såsom vi sett af hans egen berättelse, hade synoden redan blifvit organiserad och konstitution antagen, då Esbjörn anlände till mötet. Protokollet visar ock, att han infann sig på mötet lördags morgonen den 19 september. Han kunde därför icke hafva någon del i eller ansvar för läroartikelns ordalydelse i den redan antagna konstitutionen, så mycket mindre som han begärde, att en reservation för honom och hans församlingar måtte föras till protokolls, hvilket ock skedde.* Pastor G. Unonius' och sedermera dr S. W. Harkeys påståenden om det motsatta äro därför oriktiga. Esbjörn intog från början en annan bekännelseståndpunkt än synoden och förblef konsequent qvar på denna ståndpunkt. Men man kan då fråga: huru kunde han förena sig med en synod, som så löst antog den Augsburgiska bekännelsen? Svaret derpå är ej svårt att finna: Esbjörn var då och ända till 1860 unionist, och de allra fleste medlemmarne i synoden voro unionister, d. v. s. de trodde, att man med olika bekännelseståndpunkt skulle kunna samverka i en synod för kyrkliga ändamål. Men

* Se "Minutes of the First Session of the Ev. Luth. Synod of N. Ill.", sidan 5.

härvid kunde endast ett af två ting inträffa, antingen att blifva alldeles likgiltig i afseende på bekännelsen eller ock komma i strid med hvarandra, för så vidt man allvarligt ville fasthålla sin bekännelseståndpunkt. Det senare blef ock fallet inom N. Ill.-synoden. Ett samfund, som med framgång och välsignelse skall kunna praktiskt samarbeta för kyrkliga ändamål, måste vara enigt i bekännelsen; men det dröjde länge, innan man kom till fullt medvetande härom i detta land.

De öfriga medlemmarne af Norra Ill.-synoden voro män, fostrade i den amerikanska ny-luteranismen, men medgörliga och välmenande. De gäfvö väl efter till en tid för de skandinaviske medlemmarnes mera ortodoxa luteranism; men man har intet enda exempel på att någon af dem öfvergaf den lösa bekännelseståndpunkt han intagit.

Det första mötets förhandlingar.

Förhandlingsämnenä voro icke många. Det viktigaste var antagandet af en konstitution. Detta dokument i 10 kapitel bestämde om synodens namn, lära, ändamål, sammansättning m. m.; om tjänstemännen; om presterskapet, som utgjordes af ordinerade präster och licentiat; om kateketer; om församlingsombuden; om ministerium och dess särskilda göromål, samt ett kapitel om hvarjehanda saker. — Eftersom läroartikeln blef ett stridsäpple, vill jag här bokstafligen anföra den: "This synod regards the Word of God as the only infallible rule of faith and practice, and the Augsburg Confession as containing a summary of the fundamental doctrines of the Christian religion, mainly correct". I det hela var konstitutionen af samma innehåll som öfriga synoders inom General-synoden. Synoden delades i tvänne konferensdistrikt, nämligen Rock River och Chicago. Till det senare räknades endast Paul Andersen och Ole Andrewson; alla de öfrige räknades till det förra. Esbjörns namn nämnes ej, men antagligt är, att han räknades till det förra. Senare uppstod Mississippikonferensen, och dit kommo de svenske pastorerna och församlingarna att höra. Af protokollet visas, att både Paul Andersen och Esbjörn åtnjoto godt förtroende af synoden. På de 9 ordinarie kommittéerna tjente Andersen i 5 och Esbjörn i två. Dessutom blef den senare vald till trustee för det college, som synoden hade gemensamt med Illinois-synoden och som då var förlagdt i Hillsboro, innan det flyttades till Springfield; han utsågs till ombud till Illinois-synoden; blef

medlem i examenskommitten för att examinera prestkandidater, samt medlem af en kommitte, som fick i uppdrag att bereda ett formulär till frågor, som skulle brukas vid nya församlingars bildande och medlemmars upptagande.

Ministerium hade ej heller mycket att göra. Ole Andrewson, som innehade license från Franckean-synoden blef examinerad, och eftersom examen och kolloqvium med honom utföllo tillfredsställande, blef det beslutadt, att han på söndagen skulle ordineras, hvilket ock skedde. Han blef således den förste prest, som N. Ill.-synoden ordinerade. Det blef äfven beslutadt, att en annan norrman, A. Scheie, skulle af presidenten erhålla fullmakt att förestå predikoämbetet, om han gjorde ansökan derom.

Några underrättelser om synodens följande möten till 1856.

Det andra mötet hölls i Chicago den 7—11 oktober 1852 i den norska luterska kyrkan på Superior-gatan. Fyra nya prester upptogos i synoden, deribland dr S. W. Harkey, som dock icke var närvarande vid mötet, och pastor T. N. Hasselquist, som just då var anländ från Sverige. Vid mötets slut voro licentiaterna 5, af hvilka 3 voro norrmän, nämligen A. A. Scheie, L. H. Larsen, John Johnson, och 2 svenskar, nämligen C. J. Valentin och M. F. Håkanson, hvilka vi förut känna.

Vid detta möte beslöts, att synoden skulle förena sig med Generalsynoden, men med detta förbehåll: "Att denna förening icke skall tolkas såsom ett erkännande, att alla medlemmar af N. Ill.-synoden erkänna i allo Generalsynodens lärogrundval." I detta förbehåll igenkänner man Esbjörn; han var medlem af den kommitte, som uppsatte förslaget, och var utan tvifvel dess författare. Hade han då känt till Generalsynodens latitudinarism, så skulle han visst icke behöft vara orolig rörande den frågan. Sådana medgifvanden kunde man få utan förbehåll. Ett annat exempel från detta möte visar, att skandinaverna i konfessionelt afseende voro vakna. Paul Andersen föreslog nämligen, att ordet "mainly" i konstitutionens 2:dra artikel af första kapitlet skulle utgå och att meningen skulle lyda så, att Augsburgiska bekännelsen är en "correct", riktig, framställning af kristendomens hufvudläror. Detta förslag måste enligt konstitutionen ligga öfver till nästa möte, och blef då antaget utan motstånd. Det var med detta möte, som Mississippi-konferensen upprättades, och följande

pastorer och deras församlingar räknades såsom dit hörande: Esbjörn, Hasselquist, Valentin och Håkanson. För öfrigt märktes icke annat än harmoni; de kyrkliga angelägenheterna började allt mera ordna sig. Visserligen tyckte skandinaverna, att mycket gick ganska fritt till; de, som brukade det engelska språket, talade mest och syntes åtminstone vara de handlande personerna, men skandinaverna sofvo icke, de voro tvärtom mycket uppmärksamma och läto ingenting obemärkt gå sig förbi. De voro redan i majoriteten, ty de hade 9 lärare och amerikanerna 7 och hade därför kunnat genomdrifva sin vilja; men de hade inga särskilda meningar att genomdrifva utom sådana, som lände till kyrkans allmänna väl.

Det tredje årsmötet hölls i den svenska luterska kyrkan i Galesburg, Ill., från den 13—16 oktober 1853. Tvänne nya pastorer, nämligen A. A. Trimper och Erl. Carlsson, upptogos i synoden tillika med deras församlingar, och G. B. P. Bergenlund erhöll fullmakt att förvalta predikoämbetet. C. B. Thümmel, som varit president under det föregående året, blef åter invald. Bland de vigtigaste ämnen, som utgjorde föremål för synodens förhandlingar, var frågan om "Illinois State University". Skolan i Hillsboro hade år 1852 blifvit förflyttad till hufvudstaden Springfield, utvidgats och fått ett *större namn*. Illinois-synoden hade nu sändt ett ombud till detta möte för att intressera Norra Ill.-synoden för läroverket och förmå den samma att taga en lika och aktiv del i dess styrelse och underhåll. Synoden gick in på dessa förslag, men med det vilkor, att dess namn skulle införas i skolans oktroj eller "charter".

Ändringen af läroartikeln blef vid detta möte antagen, utan att någon röst synes hafva höjts deremot. För öfrigt behandlades frågor af vanligt slag, rörande vakanta församlingar, missionsfältet m. m. Den grundsatsen nedlades vid detta möte, att skandinaviska församlingar, fastän belägna utom synodens geografiska gränser, kunde förenas med synoden. Examenskommitten för löpande året utgjordes af Harky, Esbjörn, Donmeyer och Hasselquist. Den ende, som ordinerades vid detta möte, var M. F. Håkanson.

Det fjerde årsmötet hölls i Peru, Ill., från den 7—10 september 1854. Af svenskar voro endast pastor M. F. Håkanson och ombuden P. W. Holm från Andover, Erik Mattson från Galesburg, P. Fagercrantz från Princeton samt A. Andrén från Chicago närvarande. Orsaken dertill var kolerans förfärliga härjningar vid denna tid. Ingen kandidat ordinerades,

men tvänne nya fingo license, hvaraf den ene var den välkände norske brodern O. J. Hatlestad. Dessutom erhöll svensken A. Andrén kateket-license. Svenska församlingen i Princeton blef vid mötet upptagen i synoden. Till president valdes doktor S. W. Harkey. Det förut nämnda formuläret till frågor att begagnas vid nya församlingars bildande och medlemmars upptagande blef nu framlemnadt och antaget. Kommitten, som haft det om händer, utgjordes af L. P. Esbjörn, E. Miller och C. B. Thümmel. Af dess innehåll igenkänner man Esbjörns penna, och såsom ett märke på synodens konfessionela utveckling böra frågorna här meddelas. "*Formulär*: Den tjenstgörande presten skall i ett kort tal framställa till kandidaterna för upptagning nyttan och välsignelsen af den frälsande nåden (grace) i allmänhet och förmånen af Guds rena ord och sakrament inom den luterska kyrkan i synnerhet, så att de må känna sin förening med kyrkan icke så mycket som en tung pliktbörda som fast mer som en oförtjent andlig gåfva för tid och evighet. En kyrkomedlems plikter böra framhållas, men endast såsom frukter af lefvande tro och såsom hjertliga tack-samhetsoffer till Gud för hans nåd i Kristus Jesus. Sedan skall han göra följande frågor: 1. Erkänner du dig vara förbunden till dina konfirmationslöften, och är du genom Guds nåd villig att troget uppfylla dem? Svar: Ja. 2. Då du nu förenar dig med denna evangelisk-luterska församling, erkänner du bibeln såsom den enda tillräckliga regeln för tro och lefverne, och den *oförändrade* Augsбургiska bekännelsen och Luthers lilla katekes såsom innehållande ett *riktigt* sammandrag af den kristna religionens hufvudläror? Svar: Ja. 3. Lofvar du med Guds hjälp att iakttaga alla en ordentlig medlems af den kristna församlingen plikter, och vill du underkasta dig dess styrelses och disciplins regler? Svar: Ja.

Den tjenstgörande presten skall derpå förklara kandidaterna vara mottagna som medlemmar af församlingen och berättigade till alla dess förmåner, så länge som de handla i öfverensstämmelse med dessa löften, och afsluta akten med en kort bön."

Efter skilsmessan och så sent som 1888* gjordes det påståendet, att detta formulär tvingades på synoden af skandinaverna och att de amerikanske ledamöterna endast för fridens skull icke satte sig emot dess antagande. Detta är fullkomligt oriktigt. Synodens protokoll visa icke det minsta,

* Se "Olive Branch" för 1860 och "The Lutheran Observer" för 1887 och 1888, Reminiscences of Dr S. W. Harkey, vederlagda af E. Norellius i Lutersk Kvartalskrift, 11 årg. nr 4.

som häntyder derpå. Och då det antogs på mötet i Peru, utgjorde de röstegande skandinaverna minoriteten. Men det kan vara ganska möjligt, att de amerikanske ledamöterna ännu icke hade vaknat upp öfver frågan, hvad det ville säga att erkänna den oförändrade Augsburgiska bekännelsen såsom fullt riktig. Öfriga förhandlingar voro af det vanliga slaget.

Det femte årsmötet afhölls i den norska församlingen i närheten af Waverly, nu mera Leland, Ill., der O. J. Hatlestad var pastor, från den 4—8 oktober 1855. Detta möte var väl besökt af alla synodens medlemmar. Fyra nya pastorer upptogos i synoden, två licentiatier ordinerades, nämligen A. A. Scheie och O. J. Hatlestad, och licentiaternas antal ökades med 5 nya, nämligen P. A. Cederstam, E. Norelius, A. Andrén, O. Anfinson och F. H. Waranke, af hvilka tre voro svenskar, en norsk och en tysk. Utan tvifvel hade N. Ill.-synoden vid denna tidpunkt uppnått sin högsta blomstring på sin unionistiska ståndpunkt. Presidenten, dr Harkey, hade ljusa förhoppningar, hvilka han uttalade i sin årsberättelse, hvaraf man då säkert kände sig temligen allmänt lifvad. Han sade: "Först vill jag kärleksfullt och allvarligt framhålla för eder vigten af förnyade och ihärdiga försök att förena och bringa till ett skönt helt de spridda olika fragment af vår luterska kyrka i denna del af vestern. Vår synod framställer för kyrkan och verlden ett ovanligt skådespel, den fridfulla och broderliga föreningen af fyra nationaliteter i en samfundskropp. Vi hafva här amerikanen, tysken, norrmannen och svensken. Vi predika evangelium på fyra språk! En ganska lycklig början har blifvit gjord att förena dessa element, låtom oss fortsätta, som vi hafva börjat, till dess att vi äro fullt ett. För detta ändamål behöfva vi 'ormens vishet och dufvans enfald'. Låtom oss arbeta på att vara *ett* icke allenast till namnet och styrkan utan och så långt som möjligt är i läroåskådning, i kyrkoförfattning, i bruket af psalmböcker, katekeser, kyrkohandböcker, i ordningen för gudstjensten, konfirmationen, förvaltningen af sakramenten och i alla våra bruk och ceremonier." Detta var mera konservatism från det håll det kom, än man kunde hafva väntat; men huru skulle man bära sig åt för att åvägabringa en sådan enhet på en unionistisk ståndpunkt? Omöjligt! Imellertid syntes allting lofvande för framtiden.

Hufvudföremålet för förhandlingarna var det nya läroverket i Springfield, hvarifrån man väntade sig inom några år

ett tillräckligt antal af prester och väl fostrade män till kyrkans allmänna fromma. Bland "trustees" för läroverket valdes L. P. Esbjörn och Paul Andersen för fyra år och Andrew Nielsen från Chicago för fem år. Några få funnos, och deribland var författaren bestämdt en, som icke hade något förtroende för den unionistiska ståndpunkten och som därför icke kunde se saker och ting i så ljus dager som allmänheten, utan anade oråd. Denna aning gick ock snart i fullbordan. Ja, just här vid detta möte var det, som den kil bereddes, hvilken efter några år skulle spränga synoden. Jag syftar på det skandinaviska professoratet vid "Illinois State University." Dessutom spriddes vid mötets slut den ökända, nyligen utkomna "The definite Synodical Platform", den förut nämnda recensionen af Augsburgiska bekännelsen, hvilken gjorde hvad den kunde att väcka de slumrande ny-luteranerna till motstånd mot allt hvad som var af äkta lutersk halt.

Skilsmessan och dess orsaker.

Då man skall tala om skilsmessan och dess orsaker, så måste man börja med de beslut, som fattades på mötet i Waverly år 1855, ty der lades grunden till brytningen. Men innan jag redogör för de särskilda punkterna af denna brytnings historia, vill jag ur Esbjörns berättelse anföra hvad som utgör en kort öfversigt öfver ämnet. Han säger: "Så tillväxte då församlingarnas och presternas antal ansenligen, emedan inflyttningen från fäderneslandet var hvarje år betydlig. Men då icke flere prester kunde fås från Sverge, så kunde man icke dölja för sig, att församlingarnas framtida bestånd, tillväxt och stadga var i fara, derest icke prester med tillräcklig bildning danades inom landet, hvilka på en gång hade tillräcklig kännedom om skandinavernas språk, seder och behof och om amerikanernas samt, utom andra nödiga vetenskaper, voro väl bevandrade och faste i den luterska bekännelsen. Man hade här för sig de gamla svenska församlingarnas öde uti den s. k. kolonien "Nya Sverge" o. s. v. — — — Det beslöts därför, att vid Illinois statsuniversitet i Springfield, som stod under Norra Illinois-synodens vård* och redan hade fem professorer, inrätta en skandinavisk professur, på det att skandinaviske begåfvade ynglingar måtte der kunna uppföstras uti vanliga vetenskaper på engelska språket samt uti teologiska ämnen på sitt eget språk. Till samlande af en fond för denna professur

* Det stod ursprungligen under Illinois-synodens vård; men sedan, såsom vi sett, under båda synodernas kontroll,

bland svenskar och norrmän måste den förre kyrkotiggaren ut på vidlyftiga resor till en del midt i vintern, i köld och oväder, hvaraf helsan icke litet led. Sedan en anseelig fond var samlad och med skandinavisk godtrogenhet lemnad i universitetsskattmästarens händer, valdes jag, ovärdige, till skandinavisk professor, och på hösten 1858 tillträdde den nya verksamheten. Svenska och norska ynglingar till ett antal af 15 à 20 tillströmmade, och undervisningen fortgick med allvar. Men snart visade sig, att detta arrangement hade sina betydliga olägenheter. Universitetet var beläget helt och hållet utom den trakt af landet, der den ojämförligt största massan af skandinaver var bosatt; det var belastadt med för oss okända betydliga skulder, den skandinaviska professorsfonden utlånades utan den föreskrifna säkerheten och inrördes i universitetets vacklande affärer; den skandinaviske professorn belastades med lektioner uti kemi och astronomi, som icke hörde till hans tjänst, och det var synbart, att man oförmärkt sökte undergräfvade de skandinaviske ynglingarnes uppriktiga luterska tro och öfvertygelse, då man bland annat äfven förbjöd dem och deras lärare att hålla nattvardsgång på sitt eget språk. Då detta sista t. o. m. kom från universitetets president eller rektor, som alltid velat gå och gälla som en stadig luteran af gamla symboliska skolan, så ansåg sig den skandinaviske läraren tvungen att resignera och resa till Chicago efter två års tjänstgöring. Huru rätt han bedömt den lärde presidentens och teologie doktors föregifna grundfasthet i den luterska bekännelsen, visade sig sedan deraf, att denne man öfvergick till episkopalkyrkan, der han ordinerades till diakon. Alla de skandinaviske studenterna, utom två norske, öfvergåfvo genast universitetet och kommo efter till Chicago. Då måste en konvention af den skandinaviska (förenade) konferensens inom N. Ill.-synoden prester och församlingsombud kallas. Sedan den noga öfvervägt ärendet och hört allt det försvar, som tvänne af professorerna från Springfield med amerikansk talareförmåga under en hel dag (eller mera) kunnat anföra, och med tålmod lyssnat till all den försmädelse, som de förmådde frambringa emot den skandinaviske professorn, frikände de honom helt och hållet, fattade ett formligt tacksägelsebeslut till honom för hvad han gjort och beslöt efter moget öfvervägande och under ödmjuk bön till Herren att bilda en egen synod och ett eget seminarium och benämna denna efter den Augsburgiska bekännelsen, Augu-

stana (brukande ordet såsom ett substantiv).” Så långt Esbjörn.

Frågan om upprättandet af en skandinavisk professur vid skolan i Springfield väcktes allra först på mötet i Waverly år 1855. Omedelbart före synodens sammanträde höllo skandinaverna ett konferensmöte (den 2 oktober) på samma ställe, hvarvid bland annat följande beslut fattades: “På grund af det stora behovet af prester bland våra svenska och norska församlingar och som det nödvändigt måste draga ut på tiden, innan några kunna blifva fullt beredda att utgå från vårt universitet, därför vare det beslutadt, att vi framställa till synodens öfvervägande frågan att sända en af våra bröder till Sverige och Norge i ändamål att intressera våra trosbröder derstädes för vårt universitet och för uppbyggandet och befrämjandet af den allmänna välfärden af våra skandinaviska församlingar.”

Detta beslut, som inrapporterades till synoden, upptogs af den samma med stort intresse, och en särskild kommitte, bestående af S. W. Harkey, E. Carlsson och E. Miller, nedsattes för att grundligt öfverväga frågan och inkomma med förslag i ämnet. Resultatet blef, att en skandinavisk professur skulle upprättas vid skolan i Springfield; att L. P. Esbjörn, och i fall han ej kunde, T. N. Hasselquist, tillsattes som agent att samla medel till en fond för professuren först i Amerika och sedan nästa år i Sverige och Norge; gifvande honom derjämte uppdrag att i fädernelanden skaffa prester och studerande för det kyrkliga arbetet här i Amerika.*

Esbjörn började sitt arbete i januari 1856 i de svenska och norska församlingarna, och under ungefär 2½ månader hade han fått \$2,147.50 tecknade för ändamålet, hvaraf \$878 hade inkommit kontant. Men snart började åtskilliga frågor att uppstå rörande denna sak, såsom: 1) Var det lämpligaste tiden detta år för agenten att besöka Europa? 2) Hvilka plikter skulle sådan professor hafva, när han var tillsatt: skall han undervisa endast i de skandinaviska språkens grammatik och literatur, eller skall han anvisas några andra plikter? 3) Hvad kontroll önskar synoden hafva öfver nämnda professur? Det blef därför nödvändigt att sammankalla ett extra synodalmöte för att bestämdt besvara dessa frågor. Mötet hölls den 8 och 9 maj 1856 i Geneva, Ill. Den första och tredje punkten gick lätt att besvara, agentens besök i Europa

* Minutes, 5:th session, Synod of North Illinois, page 13.

uppsköts för ett år, och rörande kontrollen beslöts, "att denna synod förbehåller sig rättigheten att utnämna den person, som skall tillsättas för denna professur, och att sådan utnämning alltid skall ske i öfverensstämmelse med de önskingar, som flertalet af de skandinaver, hvilka äro representerade i denna eller någon annan evangelisk-lutersk synod och deltaga i styrelsen och underhållet af skolan, uttrycker; och att svenskar och norrmän alltid skola hafva lika rättigheter och förmåner i allting, som rör detta professorat." Svårare blef den andra punkten att afgöra, och det var just med afseende på den samma, som lärostriden börjades, hvilken ändtligen ledde till synodens söndring. Att skandinaverna här dikterade och genomdrefvo besluten, kan icke nekas; de voro 11, medan amerikanerna endast voro 4. Man bestämde, att denna professur skulle vara en teologisk, men att professorn också skulle undervisa i de skandinaviska språken och literaturen och under styrelsens ledning biträda med undervisning i andra vetenskapsgrenar, när behovet kräfde det. Skandinavernas mening var helt enkelt, att deras professor skulle bereda deras ynglingar för predikoämbetet uti allt hvad teologi och modersmål angick, öfriga kunskaper kunde de inhemta på engelska språket i andra klasser vid skolan. Att man tillika medgaf rättighet åt skolans styrelse att i andra undervisningsgrenar betjena sig af den skandinaviske professorn, kom utan tvifvel af oförstånd, och blef denna rättighet illa missbrukad, såsom vi redan sett af Esbjörns berättelse. Att de ledande männen bland amerikanerna icke gerna ville ha en skandinavisk *teologisk* professur vid skolan i Springfield, der man ju redan hade en engelsk-talande sådan, är lätt förklarligt; men då skandinaverna äfven fordrade, att deras professor skulle förpliktas att lära i öfverensstämmelse med den Augsburgiska bekännelsen, så väckte detta ett bestämdt motstånd, i synnerhet hos de mera utpräglade ny-luteranerna. Striden härom blef dock icke så svår i Geneva; men vid ordinarie årsmötet i Dixon från den 9—13 oktober 1856 upplågade den på allvar. Skandinaverna voro då i minoriteten, dock må anmärkas, att en och annan af de tyske ledamöterna lutade åt deras sida. Amerikanerna ville nedrifva hvad som blifvit beslutadt på det extra mötet i Geneva, och diskussionen härom utspann sig till en allvarlig strid rörande Augsburgiska bekännelsen. Å skandinavernas sida utmärkte sig Paul Andersen för ett kraftigt försvar för bekännelsen och visade sig obeveklig för alla efter-

gifter, hvarvid han hade alla skandinaviske ledamöter med sig. Det såg hotande ut, och man kunde redan nu tänka, att synoden skulle sprängas; men då stod dr S. W. Harkey upp och förklarade högtidligt, att om det gick derhän, att synoden delades, så stälde han sig på skandinavernas sida. Må hända var detta politik eller ock verklig öfvertygelse; han var en man med någorlunda klart omdöme och kunde därför icke annat än inse det konsekventa deruti, att luteraner hålla sig faste vid den luterska bekännelsen, och något annat var det icke, som skandinaverna nedlade såsom regel för sig sjelfva och för sin blifvande professor, medan de voro nog unionister att låta de andre vara så lösa i bekännelsen som helst. Imellertid hade Harkeys förklaring en lugnande verkan på sinnena, så att man ändtligen kunde komma till ett afgörande, hvori skandinaverna fingo hvad de önskade rörande sitt professorat, men som på samma gång å amerikanernas sida utgör en ömklig ursäkt för skandinavernas ortodoxa luteranism och en rentvagnings af deras händer från ett sådant otyg. På samma gång vitnar det om den krassaste unionism å alla sidor. Striden rörande professoratet hade ännu icke öppnat skandinavernas ögon så mycket, att de kunde inse det opraktiska för ett samfund med olika bekännelseståndpunkt att fredligt samverka för kyrkliga ändamål.*

* För den historiska vikt dessa beslut hafva vill jag här ordagrant meddela dem åt läsaren.

Vid extra mötet i Geneva fattades följande beslut: "*Resolved*, That the Scandinavian Professorship, to be established by this Synod, is to be a Theological one; and, as the object, contemplated, is, to qualify young men for the Gospel ministry among our Scandinavian brethren, such Professor is also to give instruction in the Scandinavian language and literature; and he shall also, under the direction of the Board of Trustees, render such assistance in other branches of learning as the necessities of the Institution may require, and as is consistent with the duties above first specified.

Whereas, The design of the establishing this Professorship originated among the Scandinavians, connected with this Synod; and

Whereas, They consider themselves responsible for its endowment; and

Whereas, It is but right that their wishes should be regarded as to its character; and

Whereas, They have expressed a desire to have the Augsburg Confession distinctly recognized in connection with it: Therefore, in accordance with such desire. *Resolved*, That said Professor be required solemnly to promise to teach according to the Word of God and the Augsburg Confession before he shall be installed into his office, or be entitled to the rights and privileges of such Professorship."

De beslut, som fattades i Dixon, voro följande: 1. *Resolved*, That, as this movement originated among our Scandinavian brethren themselves, and they consider themselves responsible for its endowment, and as it is but right that their wishes as to its character should be consulted, and as all this is very clearly defined in the preamble and resolutions adopted at the special session of this synod, therefore we consider it unwise and improper to attempt to alter or disturb the matter.

2. *Resolved*, That whilst we thus agree to co-operate with each other, as a Synod, in this and every good work, it is well known and distinctly acknowledged that there is not an entire agreement among ourselves on all minor points of doctrine and practice; and that whilst we guarantee to each other the most perfect and full liberty of conscience, and free-

Från och med detta möte förekommo mer och mindre lärostrider. Flere ultra ny-luteraner inkommo i synoden, hvilka icke visade så stor medgörlighet som de gamle medlemmarne och ådagalade sin antipati mot all konfessionel luteranism. Samarbetet gick dock någorlunda, dock ofta genom kompromisser, till 1859, då mera oroliga symptom visade sig.

År 1857 hade man åter möte i Cedarville. Paul Andersen blef då president efter dr Harkey, som hade tjenat i flere år. Presternas och licentiaternas antal var nu 39, af hvilka 17 voro skandinaver. Svenskarne hade ökats med pastorerna O. C. T. Andrén och Jonas Swensson, hvilka hade ankommit och förenat sig med synoden året förut. Vid detta möte fick P. Beckman fullmakt att förestå predikoämbetet. Det var vid detta möte, som L. P. Esbjörn blef vald till skandinavisk professor vid skolan i Springfield. Kommitten, som hade den skandinaviska professorats-saken om händer, rapporterade, att \$1,310.88 redan blifvit insända till skolans skattmästare i Springfield för skandinaviska professoratsfonden; att den förenade skandinaviska konferensen hade väckt frågan bland sina församlingar att bidraga med \$25 årligen till professors-lönen, till dess att fonden blef tillräckligt stor för att af räntan löna professorn, hvartill så många hade samtyckt, att man icke behöfde frukta att för lönens skull dröja längre med att välja personen, och slutligen, att konferensen vid sitt nyligen afhållna möte i Rockford den 28 och 29 september 1857 hade enhälligt nominerat L. P. Esbjörn till professor. På grund häraf blef Esbjörn enhälligt vald af synoden till detta ämbete, och anordningar blefvo gjorda, för att han så snart, som var möjligt, skulle kunna tillträda tjensten. Det dröjde dock till hösten 1858, innan detta kunde ske.

Vid det årliga mötet från den 14—20 september 1858 i Mendota ökades svenskarnes antal med tre nya licentiat, nämligen P. Carlson, J. P. C. Borén och Håkan Olson. Presternas antal i hela synoden var nu 50, af hvilka 28 voro amerikaner och tyskar och 22 skandinaver. Några särskilda stridsfrågor yppade sig ej vid detta möte; men den okyrklighet, som de amerikanske medlemmarne ådagalade, var icke egnad

dom of speech and action, when yielding, in this or any other matter, to one portion of Synod, we do not consider the other members as pledged to the same doctrinal views.

4. *Resolved*, That we rejoice in, and thank God for, the good beginning which has been made in the work of establishing said Scandinavian Professorship, and that we will prosecute with vigor and energy to completion; and that a committee of three be appointed to have this matter in charge until the next meeting of Synod.

att stärka förtroendet för dem hos skandinaverna. Det, som mest intresserade de senare, var de anordningar, som vidare vidtogos med afseende på det skandinaviska professoratet. Under året hade ingenting vidare kunnat samlas till professorsfonden; Esbjörn hade af sjukdom förhindrats att fortsätta insamlingen, och tiderna voro mycket hårda. På grund häraf hade den förenade skandinaviska konferensen fattat beslut att vända sig med en petition till konungen af Sverge-Norge med anhållan, att han ville bevilja kollektors uppbärande i alla rikets kyrkor för det skandinaviska professoratet, hvilken petition synoden varmt rekommenderade. Enligt tjugufemdollars-planen att tills vidare löna professorn hade församlingarna inbetalt \$234.00, och man var viss på att på denna väg kunna samla \$700 årligen. Öfverenskommelse hade gjorts med Esbjörn, att han skulle använda $\frac{3}{4}$ af året vid läroverket, och $\frac{1}{4}$ skulle han använda för att vidare insamla medel till fonden. Hans lön skulle blifva \$700 samt \$50 extra jämte reseomkostnader, om han verkade som insamlingsagent. Allt detta blef stadfäst af synoden.

Bland handlingar från detta möte må också nämnas, att en konferens för de skandinaviska församlingarna i Minnesota beslöts att upprättas. Anledningen dertill skall berättas på annat ställe.

Frågan om synodens sönderdelande agiterades först bland de amerikanske ledamöterna. En pastor Francis Springer, medlem af Illinois-synoden och en ifrig ny-luteran, hade under någon tid skrivit många bref till medlemmarne af Rock River-konferensen, hvilken omfattade alla amerikanska medlemmar af synoden, och utmålade för dem, huru det europeiska "formalist- och hyperortodox-symbolist-partiet" på ett förfärande sätt tillväxte inom Norra Illinois-synoden, och tillrådde dem därför att utträda ur den samma och bilda en ny synod med *amerikansk*-luterska grundsatser. På samma gång skref han i den då bland lutersk-engelska blad mest spridda tidningen "The Lutheran Observer" och sökte att väcka misstroende för de skandinaviska ledamöterna. Detta arbete blef icke utan sin verkan, ty inom Rock River-konferensen diskuterades frågan om utträde ganska lifligt, och då synoden sammanträdde i Chicago i september 1859, framlemnade en del amerikanska ledamöter en begäran att få utträda för att bilda en

ny synod. Efter en längre och varm diskussion nedröstades begäran.* I december samma år sammankallades Rock River-konferensen förnämligast genom dr Harkeys bemedlande till ett möte, och frågan om söndring från de "odräglige främlingarne" blef grundligt diskuterad. Att dr H., som var en stark unionsman, ock med sin talareförmåga lyckades genomdrifva sin mening i det officiella beslutet, är sant; men om han lyckades förändra de andras mening, är ganska tvifvelaktigt. Såsom resultat af mötet utgick imellertid ett kraftigt "upp-rop för förenig" (Appeal for Union), hvilket offentliggjordes i tidningen "The Olive Branch" nr 16, 4 årg. (en tidning, som dr Harkeysjelf utgaf), samt vidare betonades i en artikel i nr 2, årg. 5. I dessa artiklar får pastor F. Springer en skarp upplexning och skandinaverna icke så litet beröm. "Uppropet" vitnar om oenighet inom synoden vid denna tid; men skulden dertill lägges icke hos skandinaverna, icke heller hos tyskarne, utan hos amerikanerna. Sedan han omnämnt de föregående lyckliga åren, säger han: "Men vi äro bedröfvade öfver att säga, att helt nyligen en annan ande börjat att visa sig på somliga ställen. En oro och brist på förtroende hafva i en viss grad börjat visa sig, och några hafva talat om separation och delning. Några få hafva börjat *hemligen* hellre än uppenbarligen att arbeta för bildandet af synoder efter nationalitet och egendomliga läro-åskådningar." Skandinaverna och främlingarne försvarar han på följande sätt: "Intet försök har gjorts af dem att påtvinga andra *hela det symboliska systemet*, såsom pastor Springer påstår i sin artikel. Icke ett ord deraf är sant, och vi utmana honom att framkomma med bevis. Tyskarne och skandinaverna, som äro förenade med oss, fastän de för det mesta stå fast och otvetydigt på Augsburgiska bekännelsen för sin egen del, hafva dock aldrig försökt eller drömt om att försöka påtvinga amerikanerna sina åskådningar. De utgöra en så from och gudfruktig hop af kristna prester, som vi någonsin hafva sällskapat med, och många af dem hafva haft vidtomfattande och kraftiga religiösa väckelser bland sitt folk, och alla af dem hafva under stora svårigheter och sjelfförsakelser arbetat med största nit att föra själar till Kristus och bygga upp sant andliga församlingar." Sådana tankar hade dr Harkey då om skandinaverna; men efter endast några få månader hade de helt förändrats.

* Se sidan 19, Minutes of 9:th session of the Synod of North Illinois.

Att sådana yttringar från de amerikanska ledamöternas sida icke stärkte skandinavernas förtroende för dem, är klart; men det underliga är, att man ännu icke insåg omöjligheten att samverka på en unionistisk ståndpunkt. Man behöfde upplefva tilldragelserna i Springfield för att ändtligen uppvakna ur den stygga drömmen.

Professor Esbjörns resignation och uppbrott från Springfield, den närmaste anledningen till upplösning af den onaturliga föreningen.

Ehuru, såsom vi sett, missbelåtenheten med ställningen inom Norra Illinois-synoden på grund af amerikanernas löshet i lära och praxis alltjämt ökades och öfverläggningar förekommo inbördes bland skandinaverna om en separation, så hade det utan tvifvel dröjt en längre tid och tillgått på ett annat sätt med skilsmessan, om icke Esbjörns resignation och uppbrott från Springfield kommit imellan. Denna tilldragelse påskyndade separationen.

Esbjörn och de fleste prester bland synodens skandinaviske ledamöter hyste i det längsta det hoppet, dels att, fastän man hade en olika bekännelseståndpunkt, de tvänne parterna skulle kunna fredligt samverka inom en synod för praktiska ändamål, dels att de lösa luteranerna skulle så småningom återgå till den gamla bekännelsen genom närmare bekantskap och samvaro med den gamla lärans vänner, hvartill man ock lätt lät förleda sig derigenom, att åtskilliga förändringar på papperet kunde genomföras i officiella dokument; men deri bedrog man sig, ty de löse voro nog löse för att göra hvilka eftergifter som helst utan att förändra sin mening och öfvertygelse. Först sedan Esbjörn kom till Springfield och blef på närmare håll känd med personer och förhållanden och fick personlig erfarenhet deraf, huru det gick, när den unionistiska grundsatsen praktiskt skulle utföras, började hans ögon att öppnas. Den 26 oktober 1859 skref han till mig: "Du har rätt: vi äro i ett slags babylonisk fångenskap, och ingen får *känna* det så mycket som jag. Bara jag får vara här några veckor, så stegras mitt begär att komma hädan, och jag umgås — snartsagdt mot min vilja — med planer, huru vi skola kunna upprätta ett eget läroverk uti Chicago. Jag har i dessa dagar kommit till den tron, att man med en skandinavisk professor och en engelsk lärare samt ett måttligt användande af de äldste studenterna såsom monitörer skulle rätt väl kunna undervisa

ett tjog skandinaver uti svenska kyrkan eller uti norska kyrkans "basement" i Chicago, särdeles om man finge litet hjälp af stadens svenske och norske pastorer. Då behöfde man ingen särskild byggnad. Hvad säges om det?" I ett föregående bref hade han redan skrivit: "Frågan om hvad vi skola göra med professoratets flyttning synes vara allt benigare, ju mera vi betrakta den. När vi träffas vid nästa konferens, få vi vidare rådgöra derom. Så mycket synes mig vara visst, att Chicago är enda stället, dit man kunde tänka på att flytta." Ännu synes han icke tänkt på något utträde ur synoden utan endast på professoratets flyttning till annan ort.

Den 15 november 1859 skref han: "Rörande min önskan att flytta professoratet till Chicago så är det bäst spara att tala derom, tills vi muntligen träffas. Då kan saken bättre diskuteras. För det ändamålet skulle det vara godt, om Carlsson äfven kunde komma dit på samma tid."

Esbjörn vistades nämligen hos mig i Attica, Ind., under julen 1859, och under dessa dagar hade vi allvarliga öfverläggningar rörande vår kyrkliga ställning, och jag har skäl att tro, att han återvände till Springfield, fullt öfvertygad derom, att vår unionistiska ståndpunkt var ohållbar och att en separation från synoden var nödvändig.

För att sprida ljus öfver frågan vill jag nu i ordning anföra utdrag ur hans bref till mig från början af 1860 och dervid bifoga nödiga kommentarer.

Den 12 januari 1860 skref han: "Jag skref till Andrén i Moline rörande flyttning med anstalten, på det de måtte der* taga saken i öfvervägande och utsätta en förenad konferens. Få se hvad de svara." Mississippi-konferensen höll nämligen möte i Moline från den 11—15 januari, vid hvilket Esbjörns fråga hade varit på tal. I protokollet heter det: "En större del af e. m. användes sedan till samtal om och öfvervägande af vår ställning inom luterska kyrkan i Amerika"; men intet beslut fattades.

Den 18 januari skref han: "Ehuru jag icke länge sedan skref dig till, måste jag dock åter skriva ett par rader, emedan en vigtig sak kommer mig i hufvudet. Jag ser af Lehmanns nya tidning "Lutherische Kirken-Zeitung", att Ohio-synoden har 5 distrikt och således redan är en sorts generalsynod. Hvad hindrar, att vi skandinaver formera en egen synod, som kunde blifva ett distrikt af samma Ohio-synod? Det vore ju

* Nämligen vid konferensmötet. Utg.

lika lätt att sända ombud till Ohio som till Pittsburgh eller någon östligare plats (ty längre vester kommer dock icke Generalsynoden att hållas), ja, lättare. Ville du skrifva till Lehmann och fråga honom: 1) om icke detta ginge rätt väl an; 2) om icke rântan af Jenny Linds 1500 dollars då kunde gifvas till vårt professorat, när vi hade ett eget läroverk i Chicago, förenadt med Ohio-synoden. Du kan tillägga, att enda orsaken, hvarför vi slogo oss ihop med amerikanerna här, var närbelägenheten och hoppet, att de skulle vara medgörligare, än vi nu finna att de äro, samt att vi börja bli rätt trötta af den närvarande förbindelsen både för renlärighetens skull och för andra orsaker. Lehmann bör bäst sjelf kunna förstå, huru vi hafva det med R(eynolds). Bed honom svara snart, och låt mig strax få veta resultatet.” — — — Professor Lehmann var den mest betydande mannen inom Ohio-synoden samt president för Capital University i Columbus, Ohio. Den påpekade Jenny Lind-fonden hade 1852 af henne blifvit gifven till nämnda läroverk för ett svenskt professorat; men som aldrig blef fruktbärande för detta ändamål. Till Reynolds skall jag senare återkomma. Den 26 januari skref han igen: “I största hast får jag tacka för brefvet af den 24 och korteligen svara, att jag icke är så viss, huruvida din försigtighet är så nödvändig eller ej. Det synes mig, som den fara du antyder kunde undvikas genom allvarlig tillsägelse att icke utsprida detta, emedan det ännu är och kanske aldrig blir annat än en förtrolig förfrågan. Huru mycket man kunde bygga på svaret, finge man sedan afgöra. Dock, du känner mannen bättre än jag och kan således bättre bedöma hvad som är tjenligt att skrifva till honom och hvad icke — och du handle därför derefter.

Sedan jag sist skref, fick jag inneliggande bref,* hvilket, om ock något afdrag deri måste göras för författarens ifver att få saken utförd, likväl bevisar, att pluraliteten är mera för vårt förslag, än man kunnat hoppas. N. N., ehuru som vanligt mer betänksam, yttrar sig ock på ett sätt, som icke nedslår hoppet. Han säger, att de talades enskildt vid om saken, men fattade intet beslut nu, utan uppsköto det till (den förenade) konferensen. Dock — märk väl — de använde en hel eftermiddag** att offentligen inför en mängd människor samtala om vår ställning till de särskilda luterska partierna i detta land.

* Från O. C. T. Andren. Utg.

** På mötet i Moline. Utg.

Om icke detta gjordes för att jämna och bereda vägen för en följande manöver, så var det ett alldeles fåkunnigt företag, och Andréns uppgift vore helt enkelt oriktig, hvilket ej är möjligt. Således ha vi sammanstående intyg på, att man är färdig att göra allvar. Den betänksammaste torde väl N. N. vara. — — — Andren vill, som du ser, att jag skall vara beredd med alla upplysningar. — — — — —

Min mening om *sättet* att företaga separationen, sedan jag moget funderat på den saken, är, att vi, *icke* såsom amerikanerna förliden höst begära lof att bilda en egen synod, utan fatta vårt beslut och kungöra Norra Illinois-synoden, att vi funnit nödigt bilda en egen "independent" synod. Deraf följer, att vi icke vidare anse oss hafva något att göra med General-synoden eller Ill. State University. Skälen, utom General-synodens lösa luterska karaktär, äro 1) upptagandet af Melanchton-synoden, hvilket är att gå tillbaka från löshet till bestämdt och uppenbart gillande af falsk lära. Så länge vi hoppades, att General-synoden skulle förbättras, förblefvo vi deruti; 2) förhållandena uti vår egen synod förliden höst, Altmans församlingars antagande af platformen (the definite synodical platform) m. m.; 3) läroverkets uppenbara otjenlighet för våra församlingars behof m. m. m. m."

Den 8 mars skref han: "Vidare önskade jag veta, hvad svar du fått från Lehmann. — — Vidare önskade jag, det du ville sända mig den der förteckningen på undervisningsämnen uti ett skandinaviskt seminarium, som vi uppgjorde, och för öfrigt skicka mig alla 'suggestions' du kan. Man måste bereda sig till konferensen. Skälen för flyttning förökas allt mer, och till och med P. Andersen har blifvit rätt förtretad öfver 'these reckless Americans' och i ett bref till mig uttryckt sig, att tiden synes vara inne att gifva akt på 2 Kor. 6: 17. Bland annat skall 'hushållningen' med penningarne härstädes säkert öppna ögonen på litet hvar, om icke annat hjälper, ty den hushållningen är märkvärdig."

I sitt svar på min skrifvelse skref han den 19 mars: "Jag kunde nog tro, att Lehmann icke skulle svara. Jag tror, vi låta honom vara så länge. Den dagen kommer kanske, då han blir angelägnare. — — — — — Carlsson skrifver, att allmänna opinionen är väl mera för än mot flyttning. Det tror jag ock. Två studenter ha gått hem, och flere torde snart få gå efter, emedan vi äro utan

mat. Jag är säker, att desse två gifva bröderna en sådan beskrifning, som förstärker deras opinion för flyttningen.

Här synes man börja förstå vår afsigt och blir så höflig och artig, att det är en lust deråt, sedan man förut varit högmodig och odräglig. Dr. R. kommer mer och mer ut såsom en 'New-Lutheran'. Jag kan icke anse hans "professions of orthodoxy" för annat än skrymteri. Att få penningarne torde väl bli svårt. Dock kan det kanske lyckas, om vi handla bestämdt. Studenterna skulle allmänt vara glade att komma hädan."

Af dessa brefutdrag visar sig tydligt nog, huru ställningen var i mars 1860. Esbjörn hade ännu icke tänkt på någon resignation, och det är uppenbart, att han väntade, att den snart sammanträdande förenade skandinaviska konferensen skulle göra slag i saken; men på samma gång var han orolig öfver det resultat, hvartill förhandlingarna skulle komma att leda. Innan konferensen sammanträdde, inträffade imellertid en tilldragelse, som mäktigt inverkade på det beslut konferensen fattade och som på ett oväntadt sätt påskyndade separationen. Följande brefutdrag upplyser om förhållandet:

"Springfield den 3 april 1860.

Min käre broder!

Af Larson*, som nu kommer, får du lära, att jag blifvit tvungen att helt tvärt resignera förr, än jag tänkt, och att orsaken dertill var Reynolds hotelser att 'show me up; make me regret what I had said to students' m. m., hvaraf jag måste draga den slutsats, att han ämnade anklaga mig hos synoden, disciplinera mig inför fakulteten m. m. för hvad jag sagt till studenterna rörande hans lära m. m. På samma gång drog jag (mig) äfven från synoden för att komma 'out of the reach of R.' Jag har kommit till den öfvertygelsen, att han är en farlig intrigör, från hvilken jag vill gå undan. Du får således bereda dig på att på konferensen proponera, att jag, såsom icke mera ledamot af synoden, upptages som ledamot för tillfället, samt att allvarligt motstå R:s försök att inverka på skandinaverna och tränga sig in vid konferensen. — — — — — Tag nu af Larson reda på alla omständigheter, så att du på konferensen kan intyga, hvad du af studenter sjelfva erfarit. Laga äfven, att församlingen ger sitt ombud rätt att separera

* En studerande; nu mera pastor S. G. Larson. Utg.

från synoden och lofva biträde till en liten undervisningsanstalt i Chicago etc., så att saken kan uppgöras nu på konferensen — — —. Din oföränderlige vän och broder

L. P. Esbjörn”.

Omedelbart efter resignationen afflyttade Esbjörn till Chicago, och alla skand. studerande utom två, en norsk och en dansk, afflyttade med honom.

Esbjörns handlingssätt väckte, som var att vänta, stort uppeende och blef ett föremål för mycket skrifveri i de kyrkliga bladen i landet. Äfven bland de skandinaviske trosbröderna var hans steg mångenstädes oväntadt; men helsades i allmänhet med glädje. Att de ny-luterska bladen strängt och skoningslöst klandrade honom, det var ingen ting oväntadt; men äfven flere af de mera konservative bedömde hans handlingssätt såsom oordentligt och ovisligt. Ännu högljuddare blef klandret, sedan det visade sig, att den förenade skandinaviska konferensen helt stälde sig på Esbjörns sida och tog honom i försvar.

Innan jag fortsätter vidare, vill jag här meddela ett brefutdrag af den 26 maj, efter konferensmötet, rörande denna sak, der Esbjörn skrifver: “Din ‘explanation’ uti ‘Missionary’ har just i dag kommit. I ‘Lutheran Standard’ för i går har jag (som jag tror) en annan, hvilken naturligtvis är något skarpare. Jag har äfven sändt den till ‘Olive Branch’. Får se, om han tager in den. Jag vet icke, om det är derför, att jag är sjelf intresserad, men jag tycker (ehuru jag i det hela tycker rätt mycket om din ‘explanation’), att du är på somliga ställen len, nästan för len, ja, nästan ‘soft soaping’, såsom då du säger i slutet af 1:a punkten, att ‘Olive Branch statement, though not intended to misrepresent’ etc. Jag är så väl af O. B:s beteende i frågan om lilla katekesen och (P.) Andersens artikel, som af Harkeys oväntade beteende vid konferensen alldeles öfvertygad, att han *med flit missrepresenterar*. När detta är tydligt, så borde ofvan nämnda uttryck ej ha begagnats.* Så hade det varit önskligt, om du icke inskränkt dig allena till förklaring rörande konferensens åtgärd, utan ock inlagt ett ord till mitt försvar. Jag har blifvit skamlöst nedsmutsad af både “Olive Branch”

* Orsaken, hvarför icke strängare uttryck begagnades i min förklaring af Esbjörns och konferensens handling i “Missionary”, var helt enkelt den, att redaktionen icke tillät det. En senare artikel, som jag insände, återsändes med följande förklaring af Rev. W. A. Passavant: “I am anxious to keep this controversy within as narrow a limit as possible so as to avoid irritation and strife as far as this can be safely done. I therefore would rather not publish the article you kindly sent me.”

och 'Lutheran Observer' (hvilka nu, ett, tu, tre, blifvit vänner såsom Herodes och Pilatus), och utom konferensens allmänna försvar, för hvilket jag ännu alltid är tacksam, vore det väl, om de, som ifrigt önskat skilsmessa från amerikanerna, äfven begagnade tillfällena, när de gifvas, att säga ett ord till min förmån och försvar. "Min 'sudden resignation' har gjort, att jag får bära hundhufvudet och vara skotttaflan, då likväl just *den* är det, som gjort, att det blef någon separation af. Skulle saken ha gått sin jämna, sakta, svenska gång, så hade det med våra bröders utomordentliga försigtighet och rädsla aldrig blifvit mer än funderingar hit och funderingar dit, och slutligen intet. Har jag nu genom omständigheterna kommit i gapet, så hoppas jag något verksamt å deras sida, som se, huru nödigt det var, att det blef något af. Om du icke har 'Luth. Observer', så må jag nämna, att, ehuru han var ganska ovettig, då han införde O. B:s artikel, så har han dock nu fått en klump i halsen, som synes vilja gå hvarken upp eller ned, sedan han fick se konferensens beslut. Han till och med fruktar, att vårt exempel kommer att förmå alla symbolister att gå ifrån General-synoden, så att detta kommer att blifva 'the beginning of the end'. Sjungom Hosianna!" — Denna förutsägelse har ock gått i en märkvärdig fullbordan.

Vi hafva nu hört Esbjörn sjelf förklara orsakerna till sin resignation och uppbrott från Springfield, och vi känna af hans historiska berättelse så väl som af protokollet, att den förenade skandinaviska konferensen vid dess möte i Chicago den 23—28 april 1860 gillade hans handlingssätt och tog honom i försvar samt förklarade sig utan vidare vara skild från Norra Illinois-synoden. Dessa handlingar betecknades då och äfven senare af i synnerhet våra vedersakare såsom oordentliga och revolutionära. Dr S. W. Harkey, som då nyligen hade försvarat och i öfverflöd låfordat skandinaverna, vände nu om bladet och blef deras stränge åklagare. Se här ett exempel: "Skandinaverna hafva helt förändrat sin ställning. Först voro de belåtna med "mainly correct", sedan ville de utstryka "mainly" och önskade, att deras professor skulle förbindas till den *oförändrade Augsburgiska bekännelsen*. Detta blef dem tillåtet, men amerikanerna ville icke binda sig sjelfva till samma sak. Nu vilja desse samme skandinaver hafva den oförändrade Augsburgiska bekännelsen, sådan som den är förklarad i de andra symboliska böckerna,

och de syntes vara beslutade på antingen att regera i synoden och universitetet och hafva allting efter sin vilja eller ock i förtreten skilja sig från dem, som hade behandlat dem vänligt och uppdragit dem till betydelse".* Huru oriktigt och vanställdt innehålllet af dessa beskyllningar är, har i det föregående blifvit ådagalagdt genom påpekande af historiska fakta. Vid denna tid, då vi i lugn kunna betrakta sakernas förlopp, är det väl knapt någon ibland oss, som icke vill erkänna, att vår separation från Norra Illinois synoden hade karaktären af en revolution, ty vi iakttago icke de former, som äro brukliga vid ett fredligt utträddande ur ett samfund för att bilda ett nytt; men icke desto mindre kan steget lätt försvaras. I fall revolution är någonsin berättigad, så måste den vara berättigad, när det gäller Guds ords rena lära eller när man är i fara att förderfvas af falsk lära. Att ingen separation blifvit af, enligt Esbjörns mening, om han icke tagit det steg han gjorde, det tror jag icke, ty skandinaverna såsom ett helt voro mogna för en separation och önskade den; men att det möjligen icke blifvit en separation så snart eller så allmän utan hans mellankomna steg, det håller jag för att vara ganska troligt. Hade våra studerande och utgående prester hunnit insupa ny-luteranism vid läroverket, så kan man nästan vara förvissad derom, att separationen icke blifvit så allmän, som den nu genom Guds skickelse blef. Nu var man enig som en man, och nu kunde man gå åstad och bilda en skandinavisk evangelisk lutersk synod på Guds ords och den äkta luterska bekännelsens grund. Detta epokgörande beslut fattades på den förenade konferensens möte i Chicago i april 1860 och verkställdes vid det derpå följande organisationsmötet i juni samma år på Jefferson Prairie nära Clinton, Wis.

Då man har betraktat Esbjörns resignation som ett förhastadt steg, förorsakadt af onödig fruktan och räddhåga, så är det nödvändigt att derom något vidare upplysa. Det bör då nämnas, att läroverkets president, dr Reynolds, var förnämsta orsaken till Esbjörns snara resignation. Denne man hade några år förut varit president för och professor vid "Capital University" i Columbus, Ohio, hvilken institution han var nära att i grund förstöra genom sitt högmod, intriger och oduglighet. Såsom studerande derstädes vid samma tid hade jag tillräckligt tillfälle att lära känna man-

* Se "The Olive Branch", redigerad af S. W. Harkey, vol. V. nr 6.

nen. Han ville gå och gälla som en ortodox luteran; han saknade icke lärdom och har gjort den amerikanska literaturen ingen ringa tjänst bland annat genom att öfversätta Acrelii Nya Sverges beskrifning på engelska; men han hade ett allt för stort sjelfförtroende och allt för stora anspråk, under det han visade sig oduglig att styra ett läroverk. Då jag hörde, att han blifvit vald till president för "Illinois State University", varnade jag professor Esbjörn och uppmanade honom att vara på sin vakt med afseende på R., ty i annat fall skulle han komma i svårigheter. Men Esbjörn, som hade ett menlöst barnasinne, anade intet ondt, utan tvärtom hade ett stort förtroende för R., bedömande honom efter några teologiska tidningsartiklar, som han hade publicerat, och efter en kort personlig sammankomst med honom 1851. Han fann dock snart nog hvad man R. var. När R. fann, att han icke kunde bruka Esbjörn såsom sitt verktyg, blef han hans motståndare och till och med förbjöd honom att hålla andliga sammankomster och nattvardsgång med de skandinaviske studenterna, när detta skulle ske på deras modersmål. Detta var den omedelbara orsaken till Esbjörns resignation och förklarar, hvarför den skedde "snarare, än han hade tänkt".* Efter att hafva bevisat sin oduglighet i Springfield likasom i Columbus lemnade R. den luterska kyrkan och förenade sig med episkopalerna och dog såsom rektor (pastor) för en liten församling i södra Illinois. Om jag icke blifvit orätt underrättad, hade han varit presbyterian, innan han blef luteran.

Kastar man en blick till baka på våra pastorers och församlingars förbindelse med Norra Illinois-synoden, så kan det i första hand synas, såsom om den varit en olycka och att det hade varit gagneligare för oss, om våra första pastorer hade från början upprättat en svensk synod. Men de voro icke mogna att taga detta steg, och dessutom få vi tro, att det var Gud, som ledde saken, som det gick, för ett högre ändamål. Det synes nämligen, som att vår förening med Norra Illinois-synoden var på visst sätt nödvändig för att skaffa de erfarenheter vi behöfde för vårt samfunds bildning och utveckling i detta land. Ty genom denna förening fingo vi lära icke så litet om en frikyrkas organisation och styrelse; vidare

---

* Jämför min artikel "Some remarks on Reminiscences" i "Lutersk Kvartalskrift" II årg. nr 4.

finjo vi en aning om betydelsen af den språkförändring och amerikanisering, som vi utan tvifvel gingo till mötes. Vi kommo ock derigenom in i den strömfåra, som förde oss in i det allmänna luterska kyrkolifvet i landet, och blefvo derigenom bevarade från en kanske skadlig afskildhet. Men viktigare än alla dessa ting var, att vi finjo anledning att sätta större värde på och hålla oss fastare, än vi någonsin förr gjort, vid vår evangeliskt luterska bekännelse. Vi finjo nämligen inom Norra Illinois-synoden se och erfara de sorgliga följder, som lösheten i lära och praxis har med sig, samt den fullkomliga ohållbarheten af unionistisk samverkan inom ett och samma kyrkosamfund. Våra ögon öppnades ändtligen för faran, vi uppvaknade såsom från en stygg dröm, och detta, Gud ske låf, innan våra församlingar hade blifvit bortskämda och fått smak för den lösa maten. Upplösningen af föreningen skedde, det är sant, något hastigt och revolutionärt; men äfven deri, tror jag, kunna vi märka Guds ledande hand. Hade det icke gått som det gick, hade måhända en del af våra pastorer och församlingar stannat kvar inom Norra Illinois-synoden. Imellertid må vi skatta oss lycklige, att vi alla utträdde som en man och att den lilla hopen icke då söndrades.*

---

* Ur mitt tal vid Augustana-synodens tjugu femårs-fest i Rockford Ill., den 25 juni 1895.

Tredje kapitlet.

Om de skandinaviska konferenserna under föreningen med Norra Illinois-synoden.

KONFERENSERNA blefvo från början af ojämförligt större betydelse för våra församlingar, deras kyrkliga lif och ekonomi än synoden. Genom dem var det, som karaktären af vårt kyrkoväsende i detta land har utbildats. De förtjena därför ett särskildt kapitel.

Vi hafva sett, att när Norra Illinois-synoden organiserades, delades den först uti tvänne konferenser, nämligen Rock River-distriktet och Chicago-distriktet. Till det förra hörde alla amerikaner och tyskar och till det senare skandinaverna eller rättare norrmännen, ty ingen svensk prest eller församling fans inom distriktet; men hvart Esbjörn och hans församlingar skulle höra, derom upplyser icke det första synodalprotokollet. Vid dess andra möte, 1852, förordnades, att ett tredje konferensdistrikt skulle bildas, nämligen Mississippi-konferensen, och till att börja med utgöras af pastorerna Esbjörn och Hasselquist samt licentiaterna Valentin och Håkanson och deras församlingar. Enligt konstitutionen var det konferensernas uppgift att hufvudsakligen tjena uppbyggelsen i församlingarna genom predikningar och broderliga samtal; men de skandinaviska konferenserna utsträckte från början den kyrkliga verksamheten längre på grund af deras särskilda behof och fingo med tiden allt mera karaktären af kyrkomöten, på hvilka deras kyrkliga angelägenheter mera egentligt än vid synodens möten afhandlades, och vanligtvis voro de ämnen, som de bragte upp i synoden, förut behandlade på deras gemensamma möten. Ehuru svenska församlingar och pastorer snart kommo att finnas inom Chicago-distriktet, blefvo de dock småningom räknade till Mississippi-konferensen, så att den förra blef norsk och den senare svensk. Men dessa konferenser tillika med den senare tillkomna Minnesota-konferensen började snart att hålla en gemensam konferens om året och kallades då "Den förenade konferensen." Vid redogörelsen för konferenserna och deras verksamhet

kommer jag att hufvudsakligen hålla mig vid Mississippi- och Minnesota- samt den förenade konferensen, efter som deras verksamhet mera direkt angår svenskarne.

Källorna till konferensernas historia för ifrågavarande tid utgöras dels af skrifna, men icke tryckta protokoll, förvarade i en 4:to-bok med titel: "Protokolls Bok för Mississippi-konferensen samt Den förenade Chicago- och Mississippi-konferensen åren 1854—1859", dels af tryckta referat öfver konferensmötenas förhandlingar i de tidigare årgångarne af "Hemlandet", dels ock af enskilda bref. För Minnesota-konferensen utgöras källorna af dess otryckta protokoll, hvilka ännu äro till. Något är ock att hemta i "Minnesota Posten" för 1858 jämte enskilda bref och dokument i mina händer. Dessutom kan jag i många fall åberopa mig på egna personliga hågkomster.

Det första svenska konferensmötet.

Protokollet öfver det första konferensmötet finnes icke i ofvan nämnda protokollsbok; men prof. C. M. Esbjörn har välvilligt meddelat mig en afskrift af det samma med följande upplysande anmärkning: "Ofvanstående är protokoll öfver det första svenska luterska konferensmötet. Originalen är skrifvet med L. P. Esbjörns handstil." För dess historiska betydelse införes det här i sin helhet:

"Mississippi-konferensens sammankomst i Moline den 6, 7, 8, 9 januari 1853.

Gudstjenster höllas tre gånger den 6, öfverläggningar den 7 och 8 och gudstjenster tre gånger, sista gången på engelska, den 9.

Närvarande: Rev:ds Esbjörn, Hasselquist och Valentin; delegater: Samuel Jönsson från Andover, Johannes Jönsson från Knoxville, Carl Lindman från Moline.

Beslutadt 1. Att i anseende till det stora behofvet af lärare ibland oss, församlingarna uppmanas att offentligen och enskildt bedja Herren uppväcka bland oss män med andens gåfvor, som kunde resa omkring till våra landsmän och förkunna dem eviga lifsens ord.

2. Att vi göra ödmjuk ansökan hos Ev. Luterska synoden af Norra Illinois, att den måtte vidtaga nödiga åtgärder att kommissionera resande predikare bland vårt folk under dess uppsigt.

3. Att våra församlingar vänligen uppmanas att inrätta

söndagsskolor, sångskolor enligt prostens Dillners system samt bibelklasser, hvilka senare lättast och tjenligast kunna och böra utvecklas ur söndagsskolorna.

4. Att lärarne med all flit bedrifva ungdomens undervisning i katekesen, särskildt konfirmationsundervisningen, dervid begagnande Luthers lilla katekes och sådana stycken af den stora*, som kunna synas angelägnast; hvarjämte Speners katekes rekommenderas till läsning, dock ej utanläsning.

5. Att våra predikanter vid den offentliga högmessogudstjensten begagna den svenska kyrkohandboken eller liturgien uti dess vigtigaste delar; samt att uti 3:dje artikeln af apostoliska tron brukas orden "allmännelig" och "köttsens" i stället för "kristlig" och "dödas".

6. Att våra predikanter gifva dopbevis åt de döpta barnens föräldrar.

7. Att kommunikanternas namn uppskrifvas före eller vid nattvardsgångarne.

8. Att en skrifvelse uppsattes på konferensens vägnar till våra församlingar, hvaruti de vänligen och trängande uppmanas att i husen införa och begagna den husliga andakten, och att de söndagar, då ingen prest är närvarande, dock flitigt besöka våra vanliga gudstjenstrum och der uppbygga sig med hvarandra utur kristliga predikningar af fromma fäder af vår kyrka, som föreläsas af "deacons" eller andre, och icke på sådana dagar besöka och åhöra främmande och villolärande predikanter sammankomster.

9. Att våra predikanter ofta och allvarligt i sina predikningar uppmana till nykterhet.

10. Att de några gånger om året vid gudstjensterna uppläsa Litanian.

11. Att nästa konferens hålles uti den svenska luterska församlingen vid Skunk River uti Iowa den 10 april 1853, samt en uti Andover i juli och i Galesburg vid nästa synodalmöte."

Vid denna tid voro de svenske luterske församlingslärarne 4, af hvilka en, Håkanson, var frånvarande från detta möte. De kristligt sunda beslut, som dervid fattades, ådagalägga klart hvad som från allra första början utgjorde våra första lärares och församlingars omsorg och mål, för hvilket de sträfvade, nämligen uppbyggandet af ett samfund med sann gudsfruktan, bygd på Guds ords och den rena bekännelsens grund. Man måste erkänna, att de uppstämde den rätta

* Utan tvifvel den Lindblomska. Utgif.

melodien och gåfvo den rätta riktningen åt vårt kyrkliga församlingslif i detta land. Man kan ock säga, att i den mån man bygt på den grund de lade har man lyckats väl.

För de tre öfriga möten, som konferensen föresatte sig att hålla under år 1853, saknar man protokoll och nära nog all underrättelse. Af ett bref från Esbjörn till Hasselquist, dagtecknad den 2 april 1853, vill det synas, som att Hasselquist ensam besökte Skunk River, nu varande New Sweden. Han reste dit från Galesburg på hästskjuts, och det tog honom 4 dagar att gå och 4 att komma hem. Esbjörn hade ämnat resa om Rock Island och Burlington, men såsom han i brefvet klagar öfver opasslighet, är det troligt, att han icke reste och att något egentligt konferensmöte icke blef af. I Andover är det möjligt, att ett möte hölls, ty i protokollet för decembermötet 1854 talas om "konferenserna i Moline och Andover 1853", men alla underrättelser derom saknas. Att ett konferensmöte hölls i Galesburg omedelbart före N. Ill.-synodens möte derstädes den 13—16 oktober, är ganska antagligt. Alla de svenske pastorerna och licentiaterna voro närvarande, nämligen Esbjörn, Hasselquist, Erland Carlsson, Håkanson, Valentin och Bergenlund; men hvarje spår af något protokoll öfver ett konferensmöte, i fall det hölls, saknas.

Från och med 1854 finnas fullständiga protokoll öfver konferensmötenas förhandlingar. Under 1854 höllos följande möten: först ett *förenadt* konferensmöte i Chicago från den 4 till den 9 januari; ett likaledes förenadt möte i Mission Point, La Salle county, från den 27—30 april, samt ett Mississippikonferensens möte i Andover den 1 december och följande dagar.

Mötet i Chicago var det första förenade möte af Mississippi och Chicago-konferenserna och hörer till de viktigare möten, som höllos före 1860, på grund af de grundsatser, som nedlades, och den reda, hvarmed ämnena behandlades. Det var ock för den tiden väl besökt. De närvarande voro: Rev. Paul Andersen, Ole Andrewson, Erl. Carlsson, L. P. Esbjörn, T. N. Hasselquist, stud. E. Norelius. Ombuden från församlingarna voro A. Östeland och G. Trulson från Chicago, H. Forly från Indian Creek, Ill., Peter Carlson från Geneva, Ill., Knut Aslagsen, Anders Klöfve och O. J. Hatlestad från församlingar i Wisconsin.

I saknad af en konstitution och förhandlingsregler uppsatte man ett program till ledning för förhandlingarna, och

kom först i ordningen frågan om prestbristen och det kyrkliga tillståndet bland våra landsmän i Amerika i betraktande. På grund af ett beslut, fattadt i synodens ministerium föregående höst, att konferenserna egde rätt att examinera kandidater för license och rekommendera dem till erhållande af adinterims-license hos synodens president, nedsattes nu för detta möte en examenskommitte, bestående af pastorerna Esbjörn och Paul Andersen, för att examinera sådana kandidater, som möjligen kunde anmäla sig. Den ende, som anmälde sig, var O. J. Hatlestad, hvilken examinerades och rekommenderades. Rörande prestbristen och den andliga nöden bland landsmännen kom man till följande resultat: "Den stora och kännbara prestbristen ibland oss bör man för närvarande söka att få af hulpen dels genom att begära presterlig hjälp från hemlandet, dels också genom att meddela license åt män, som kunde finnas villige och duglige att emottaga den maktpåliggande kallelsen att föra församlingens ämbete. Dock trodde man, att rätta ordningen skulle vara, att först sätta sig i förbindelse med våra här i landet kringspridda bröder för att hjälpa dem med att ordna deras kyrkliga angelägenheter och ibland dem organisera församlingar, och sedan detta skett, i den eller de nybildade församlingarnas namn utfärda kallelse till de lärare, som kunde och ville åtaga sig deras andliga ledning och vård. Men då många omständigheter gjorde det svårt, om icke alldeles omöjligt, att genast personligen besöka de särskilda nybyggerna, så beslöts att till dem utfärda en cirkulär-skrifvelse i detta ämne, och det blef uppdraget åt br. Hasselquist och Andrewson att uppsätta en sådan och den samma till konferensen inlemna." Man betraktade "license-systemet mera såsom en nödhjelp än såsom något normalt" och var uppenbarligen betänkt på att få det annorlunda med tiden. Den ofvan nämnda cirkulär-skrifvelsen blef uppsatt, gillad och antagen och tryckt i protokollet öfver mötets förhandlingar. Detta protokoll eger äfven den märkvärdigheten, att det är det första, som är tryckt, af våra protokoll.

Den grundsats, som ofvan uttalas och som praktiserades i många år, nämligen att konferensen kunde kalla lärare för vakanta församlingar, ansågs då icke farlig, utan tvärtom såsom den bästa ordning. Man hade då icke hunnit att individualisera sig så starkt som på senare tider, utan kände sig mera såsom ett solidariskt helt.

Andra frågan var: "Hvilken form bör man följa vid med-

lemmars upptagande i församlingen?" Vid besvarandet af denna fråga nedlades samma grundsatser, som sedermera uttalades i församlingskonstitutionen och ännu äro gällande.

Den tredje frågan lydde: "Genom hvilka medel och på hvad sätt kan och bör man med bästa hopp om framgång och välsignelse verka för församlingsmedlemmarnes andliga uppfostran?"

Svaret blef, att detta bäst sker genom husandakt, barnuppfostran, skolor, konfirmationsundervisning och offentlig gudstjenst. Dessa ämnen blefvo alla hvar för sig omständligt diskuterade. "Med afseende på kristliga skolor (t. ex.) var det konferensens odelade mening, att, om än husandakten blef mera allmän och barnens undervisning i hemmen bättre vårdad samt oaktadt tillvaron både af 'distrikt'- och friskolor tillika med sabbatsskolor, äro och blifva dock icke desto mindre kristliga folkskolor högligen nödvändiga. — — — I dessa skolor böra både vårt modersmål och detta landets språk läras samt vår luterska kyrkas läroböcker i kristendomen begagnas." I afseende på denna grundsats har ju ingen förändring sedan inträdt ibland oss.

Vid talet om den offentliga gudstjensten "beklagades det allmänt, att kyrkosången icke är, hvad den kunde och borde vara, och beslöts att åt den samma egna mera uppmärksamhet än hittills skett. Sångskolor böra inrättas, der i synnerhet vår gamla koralsång läres och öfvas — denna för sin enkelhet och sitt djup så härliga och majestätiska kyrkosång, hvilken vi ingalunda vilja bortbyta mot den visserligen mera konstmässiga(?), men också mindre andaktsrika och högtidliga engelska kyrkomusiken."

Den fjerde frågan rörde sig omkring nykterhetssaken, som redan vid den allra första konferensen hade varit uppe. Man beklagade, att de amerikanska nykterhetsföreningarna "icke gjort och göra tillbörlig skilnad mellan destillerade och jätta drycker"; men icke desto mindre ville man "genom lära och exempel verka för absolut återhållsamhet" och rekommenderade starkt antagandet af "The Maine Liquor Law" i staten Illinois, hvilken fråga då stod på det politiska programmet.

Den femte frågan var: "När och huru böra medlemmar uteslutas ur församlingen?" Här uttalades samma tankar, som sedan fingo sin form i församlingskonstitutionen och ännu äro allmänt erkända inom våra församlingar.

I alla dessa punkter igenkänner man samma tankar och

grundsatser, som allt sedan varit gällande inom vårt samfund, med undantag af befogenheten för konferensen att kalla lärare för vakanta församlingar; men deri torde man frångått en bättre för en sämre praxis.

Nästa gemensamma konferensmöte var utsatt att hållas i det norska nybygget Mission Point, den 3 maj 1854, hvilket dock hölls litet tidigare. Då imellertid endast Erl. Carlsson och hans delegat infunno sig af de svenske ledamöterna, förlorade det karaktären af ett förenadt möte. Hufvudfrågan, som behandlades, rörde sig omkring: "Befordrandet af ett mera kristligt lif inom våra församlingar".

Det sista mötet på 1854 var ett Mississippi-konferensens möte, som hölls i Andover den 1 december och följande dagar. De närvarande voro L. P. Esbjörn, Erl. Carlsson samt församlingsombuden Jonas Anderson från Andover, Per Pihlström från Princeton, G. A. Erikson från Moline och P. A. Cederstam från Galesburg. Carlsson valdes till ordförande och Esbjörn till sekreterare. Några egentligen nya frågor uppkommo icke vid detta möte, utan det utgjorde likasom ett genljud från Chicagomötet. Dr P. Fjellstedt befullmäktigades såsom kommissionär att kalla präster i Sverige för våra församlingar i Amerika. P. A. Cederstam tillrättades att underkasta sig examen för att kunna rekommenderas till erhållande af adinterims-license, på det han måtte såsom Hasselquists medhjelpare kunna tjena kyrkan och särskildt den nu vakanta församlingen i Princeton. Vid detta möte blef ock kyrkan i Andover högtidligen invigd. Detta skedde den 3 december och var den första kyrkoinvigning bland de luterske svenskarne i Amerika på detta århundrade. Om denna invigning har i II afdelningens 2:dra kapitel anförts hvad som derom förmäles i protokollet från detta konferensmöte.

Under 1855 höll den förenade konferensen tvänne möten, det första i Chicago och det andra i Waverly, nu mera Leland, Ill. På Chicago-mötet, som varade från den 12 till den 15 april, valdes Esbjörn till ordförande och O. J. Hatlestad till sekreterare. De kandidater, som examinerades för adinterims-license voro: Erik Norelius, A. Andrén, Ole Anfinson och magister A. G. Zethræus, hvilken senare dock tillbakatog sin ansökan. De tre första rekommenderades till erhållande af license; Zethræus, ehuru han var filosofie magister, kunde icke rekommenderas, emedan han saknade all andlig erfarenhet, hvilket han sjelf öppet och ärligt bekände. Detta exempel visar hvad som från början af vårt samfund utgjorde det huf-

vudsakliga villkoret för prestkandidaters upptagande. Hade man endast fäst afseende på kunskaper, så hade man icke behöft lida af prestbrist, ty redan då funnos män med goda kunskaper att få, om man blott hade sett derpå. De ämnen, som för öfrigt behandlades, voro: frågan att öfversätta på engelska Pontoppidans katekesförklaring, nykterhetssakens understödjande i legislaturen samt förslag till förande af kyrkoböcker, hvilket ämne slutbehandlades vid nästa möte. Formen är hufvudsakligen den samma, som nu brukas inom Augustanasynoden.

Vid Waverly-mötet den 3 oktober, omedelbart före synodens möte på samma ställe, omvaldes samma tjänstemän som vid föregående möte. De ämnen, som behandlades, voro, utom kyrkoböckers hållande, frågan om församlingars lagliga inkorporation, lagliga val af trustees etc. Vidare behandlades den ständigt återkommande frågan om prestbristen och dess fyllande. Till Sverige hade kallelser utfärdats genom den förenade konferensens kommitte; men inga svar hade afhörts. I följd af diskussionen härom var det, som man fattade och framlade för synoden sådana beslut, som ledde till frågan om upprättandet af ett skandinaviskt professorat vid Illinois State University, hvarom på annat ställe blifvit redogjort.

Enligt beslut vid Chicago-mötet skulle "Mississippi-konferensen hålla ett sammanträde i New Sweden, Iowa, den sista torsdagen i juni detta år", men om något sådant möte finnes icke något protokoll, och af en underrättelse i Hemlandet af Hasselquist framgår, att intet möte blef af.

Under 1856 förekom endast ett möte, nämligen Mississippi-konferensen i Galesburg från den 2—4 oktober. Bland andra orsaker, hvarför detta år endast ett möte egde rum, torde kunna räknas Norra Illinois-synodens extra sammanträde i Geneva i maj månad.

Mötet i Galesburg var enligt pålysning ämnadt att vara ett förenadt möte; men då endast Erl. Carlsson från Chicago-distriktet var närvarande, betraktades det såsom ett möte af Mississippi-konferensen. Rörande Erl. Carlsson var det ännu ovisst, till hvilketdera distriktet han borde räknas, hvarför det i protokollet heter: "Såsom br. Erl. Carlsson från Chicago var närvarande och det ännu ej var bestämdt, till vilkendera af konferenserna han hör, blef beslutadt, att han inväljes såsom rådgifvande medlem med rösträtt i detta möte." Äfven hade konferensen glädjen "att se och välkomna 3:ne nya brö-

der ibland sig, nämligen Coll. Sch. mag. A. R. Cervin samt pastorerna O. C. T. Andrén och J. Swensson, hvilka alla invaldes såsom rådgifvande ledamöter med rösträtt och säte i denna konferens". — Till ordförande valdes T. N. Hasselquist och E. Norelius till sekreterare. Vid detta möte fick O. C. T. Andrén uppdrag "att i en särskild bok införa ej blott besluten af denna utan ock de af den förenade Chicago och Mississippi-konferensen fattade." Detta uppdrag fullgjorde Andrén så småningom med noggrannhet, och honom hafva vi att tacka för att så pass många af de gamla protokollen hafva blifvit bevarade, som fallet är. Vidare behandlades frågan om "boktryckeriet, som Hasselquist begagnade", hvarom mera på annat ställe. Vidare väcktes frågan "om nödvändigheten af en församlingskonstitution för våra församlingar i detta land, och sedan man temligen allmänt uttalat sina åsikter i ämnet, kom man till följande beslut: Att bröderna L. P. Esbjörn, Erland Carlsson, O. C. T. Andrén och E. Norelius utgöra en kommitte, som skall uppgöra förslag till en församlingskonstitution, och skall detta förslag framläggas för konferensen vid dess nästa sammanträde".

Sedan öfverlades om inrättandet af ett kolportörskap, och en kommitte nedsattes att utarbета ett reglemente för kolportörer, och E. Norelius anmodades dessutom att författa en skrifvelse till våra landsmän rörande saken. Frågan härom hade först uppstått i Galesburg. Man trodde, att genom bokspredning och Guds ords förkunnande af fromma lekmän den andliga nöden i någon mån på detta sätt skulle kunna afhjelpas, i synnerhet på aflägsnare ställen. Sammasak behandlades igen på nästa möte, då tillika berättades om en profresa, som Håkan Olson (sedan prest) hade företagit inåt Iowa. Detta sätt af andlig verksamhet blef dock aldrig af någon vidare betydelse ibland oss, icke på grund af något motstånd mot den samma, utan emedan lekmannaverksamheten i denna form icke kunde möta de kända behofven.

Trenne möten höllos under året 1857: ett Mississippi-konferensens möte i Moline från 9—12 januari; ett förenadt möte i Chicago från 18—23 mars samt slutligen ett förenadt möte i Rockford den 28 och 29 september.

Vid det första valdes Hasselquist till ordförande och O. C. T. Andrén till sekreterare. De närvarande ledamöterna voro pastorerna L. P. Esbjörn, T. N. Hasselquist, O. C. T. Andrén, licentiaten Berglund samt såsom ombud från församlingar-

na C. Lindman från Moline, N. P. Peterson från Andover och Per Ingemanson från Knoxville. "Då dessutom till konferensen infunnit sig Coll. Sch. mag. Cervin, pastor (?) Holmgren, nyligen anländ från fosterjorden och snart dit återvändande, E. N. Stone från Fulton och J. Sandblom från New Sweden, Iowa, beslutades att i denna konferens (möte) upptaga de trenne senare såsom rådgifvande ledamöter samt mag. Cervin såsom rådgifvande ledamot med rösträtt "

"Pastor" Holmgren, som lyckades förblinda hela konferensen, var icke någon prest från Sverige, utan en stor äfventyrare och skojarare, som utgaf sig för att vara prest och beskattade de intet ondt anande landsmännen på många ställen i landet. Han hade i några år uppehållit sig i de östra staterna och der spelat ut sin roll. Nu var han kommen till Illinois och hade börjat sina operationer i Fulton, der en del landsmän bodde. Önskande att upprätta en församling och få en kyrka uppförd, åtog sig Holmgren deras sak och var dristig nog att i sällskap med den intet ondt anande E. N. Stone infinna sig på konferensmötet i Moline och begära dess rekommendation för företaget och hjälp till en kyrkas uppförande. Här uppgaf han, att svenskarne i Fulton redan hade subskriberat \$700 för detta ändamål, men minst dubbla summan behöfdes. Konferensen gaf en viss rekommendation åt företaget, men icke så direkt, som H. syntes hafva önskat. Det torde hända, att man redan nu anade oråd. Imellertid blef det snart uppenbart, hvilken person H. var, och allvarliga varningar utkommo mot honom vid nästa möte, hvarför han snart uppsökte andra marknader. De skojerier, som denne man under sken af prest bedref, gränsa till det otroliga; men prestbristen och folkets andliga behof var nog en orsak till att han till att börja med blef trodd.

J. Sandblom från New Sweden blef examinerad, godkänd och rekommenderad till erhållande af ordinations-license; men af för mig okänd anledning gjorde han ingen ansökan derom hos synodens president. Mannen öfvergick sedan till metodistkyrkan.

Då kommitteerna på församlings-konstitutionen och kolportörssaken icke voro färdiga att rapportera, förekom ingenting vidare af vikt vid detta möte. På söndagen blef den lilla kyrkan invigd.

Mötet i Chicago i mars samma år var ett af de viktigaste och följdrikaste af alla konferensmöten. Det var ett gemen-

samt möte af de båda konferenserna. Paul Andersen blef ordförande och A. R. Cervin sekreterare. Till vanliga ämnen för öfverläggning hörde prestbristen och de vakanta församlingarnas rop efter lärare och vård under väntetiden. Man hade sändt kallelse på kallelse till Sverige, men icke fått något gynsam svar. Tvärt om hade en viss opposition mot presters öfverflyttande till Amerika blifvit väckt, och tidningen "Kyrkovanen" hade gjort sig till språkrör för denna opposition. Hasselquist vederlade med kraft i tidningen "Hemlandet" det otillbörliga och okristliga i denna opposition, och man hade glädjen att se, att tidningen "Väktaren" i Stockholm stälde sig på vår sida. Imellertid hördes dock inga prester af från Sverige, och saken syntes nedslående. Oaktadt de mörka utsigterna vågade man dock vid detta möte göra ett nytt försök, och pastorerna G. Flyborg i ärkestiftet, Melander och J. Bring i Lunds stift blefvo kallade — dock utan resultat.

I sammanhang med frågan om prestbristen öfverlades om nödvändigheten att med första möjliga anställa en skandinavisk professor vid skolan i Springfield, och för detta ändamål beslöts att hemställa frågan till församlingarna, om de vore villiga att årligen bidraga med \$25 till professors lönen, till dess att den nödiga fonden hunne blifva samlad, och att så snart \$500 på denna väg kunde tillförsäkras, val af professor skulle företagas. Hvad som bland annat ådagalade behofvet af en sådan lärare var en skrifvelse i "Hemlandet" för december 1856 af en svensk studerande i Springfield, hvaruti det heter: "Några äro (här), hvilka hålla på att bereda sig till det heliga predikoämbetet; men hit till landet öfverkomna redan i unga åren, hafva de ganska inskränkt bekantskap med sina fäders tungomål, och utsigten, att de i framtiden skulle rätteligen kunna gagna sina landsmän, är således så mycket svagare. Här göra vi bekantskap med åtskilliga språk, men icke med det, som vi förnämligast komma att begagna, då vi gå ut härifrån att träda i verksamhet i vårt kall. Skall icke vår ställning derigenom blifva ganska brydsam? Kan det under sådana omständigheter väntas, att vi skola kunna rätt dela sanningens ord?" Man kunde icke undgå att känna kraften i detta argument.

Men det, som utgjorde detta mötes stora och minnesvärda gerning, var antagandet af ett förslag till församlingskonstitution, hvilket i sina väsentligaste punkter visat sig kunna ega bestånd under tidens vexlingar och som varit af

ovärderligt gagn för alla våra församlingar och kanske gjort mer än någonting annat att hålla dem inbördes och gemensamt tillsammans. Af historiskt intresse måste det därför vara att närmare lära känna tillkomsten af detta dokument. Derom upplyser i första rummet följande utdrag ur detta mötes protokoll:

“Den för utarbetande af en konstitution (församlingsordning) tillsatta kommitten inkom nu med sin rapport, så lydande: Den vid Mississippi-konferensens sammankomst uti Galesburg den 1 oktober 1856 tillsatta kommitten för utarbetande af ett förslag till församlingskonstitution får härmed i ödmjukhet framlemna sitt arbete. Kommitten har vid det samma sökt att gå till väga med all den omtänksamhet den förmått och rådfrågat icke mindre än 6 särskilda konstitutioner för luterska församlingar af särskilda skiftningar i läroåsigter.* Hvarje punkt i detta förslag har blifvit noga betraktad från alla sidor icke endast af oss utan ock af de mest erfarne lärare af konferensen, hvilkas råd vi inhemtat och samvetsgrant öfvervägt. Vi drista därför hoppas, att konferensen skall i det hufvudsakliga antaga och till församlingarna allvarligt rekommendera detta förslag att af dem antagas, utan att söka deri anbringa förändringar, som äro mera egna de att tillfredsställa enskilda tycken och önsknningar än väsentligen gagna Guds rike och församling. Det är endast derigenom, att kommitten handlat i denna ande, som den kunnat komma till en lycklig och, som den hoppas, gagnelig utgång af sitt arbete, och det är dess innerliga öfvertygelse, att konferensen och församlingarna endast sålunda kunna få en konstitution, som främjar deras andliga utveckling och i sin mån bidrager till deras eviga välfärd, det Herren för Jesu Kristi vår Frälsares skull nådeligen gifve.

L. P. ESBJÖRN,   ERL. CARLSSON,
E. NORELIUS,   O. C. T. ANDRÉN.”

I ett enskildt bref till mig af den 10 juli skref Esbjörn: “Innan jag slutar, måste jag nämna ett ord om huru det gick med församlingskonstitutionen på konferensen i Chicago. Den utarbetades först af en kommitte med ledning af ditt förslag. I kommitten antogs dina uttryck *om läran* ordagrant. Jag tog löfte af ledamöterna, att vi skulle stå fast på den punkten, och *icke tillåta någon ändring*. På konferensen begynte H.

* I förordet till 1870 års revision heter det: “Icke mindre än 9 olika förslag” hade blifvit rådfrågade.

genast med Cervins hjälp attackera den och föreslog en ändring i ordalagen, som jag ansåg för mindre strikt, men som han själf förklarade *betyda just det samma*. Under diskussionen yttrade han, att vi ej borde vara ortodoxare, än man var i Sverge, der blott Augustana var antagen och presterna ej förpliktades till mer än den, m. m. Slutligen fick han med sig Andersen, Andrén och Carlsson, och jag kom i minoriteten med mitt påstående, att denna ändring i uttrycket afskafver dock åtminstone en spån från renlärigheten. Detta var en förmiddag. Innan eftermiddagen fick jag reda på, att han för C. enskildt vidgått, att det nya uttrycket betyder dock icke det samma. Så spände jag e. m. på honom offentligen derom, men han undvek gifva bestämdt svar på den frågan, om han enskildt vidgått, att meningen nu var annorlunda. Jag fordrade *ja* eller *nej*, men fick intetdera, utan i stället en tillrättavisning af ordföranden, Andersen. Så höllo bröderna sitt löfte att "stå fast som en man" vid uttrycket "om läran". När du får tag uti den tryckta konstitutionen (i fall den någonsin blir tryckt), så gif akt på skilnaden mot dina ordalag. Du vet nu orsaken till denna skilnad."

Då verkligen, i min tanke, ingen skada skett, anser jag det icke vara otillständigt att meddela ofvanstående upplysning rörande tillkomsten af detta viktiga dokument. Jag var ej närvarande vid mötet i Chicago, men hade till kommittens ordförande insändt ett temligen fullständigt förslag till konstitution, hvilket lades till grund för kommittens förslag. I artikeln "om läran" hette det i mitt förslag: — — — "den oförändrade Augsburgiska bekännelsen, sådan den tolkas af de öfriga vår luterska kyrkas symboliska böcker, såsom en kort, men sann sammanfattning af kristendomens hufvudläror." I det förslag, som konferensen antog, lyda orden sålunda: — — "den oförändrade Augsburgiska bekännelsen, såsom en kort, men sann sammanfattning af kristendomens hufvudläror, förstådd i enlighet med den utveckling deraf, som de öfriga vår luterska kyrkas symboliska böcker innehålla." Det är uppenbart, att detta senare innehåller mer än mitt förslag. Der erkännas de öfriga symboliska böckerna blott som en kommentar till Augsburgiska bekännelsen; här deremot erkännes hvarje utveckling af läran, såsom den förekommer i de öfriga symboliska böckerna, och är ett faktiskt antagande af dem i sin helhet. Deröfver, tror jag, är ingenting att klaga; men det

roliga är, att de båda kämparne hade under stridens värme oförmodandes kommit att misstaga sig på sidor.

Det af kommittén framlemnade förslaget blef sedan noggrant genomgånet, granskadt och förbättradt under 5 hela sessioner och äntligen antaget som ett helt, hvarefter det beslöts, "att det antagna konstitutionsförslaget skall införas i den förenade konferensens protokollsbok samt tryckas särskildt i bokform så väl på svenska som norska språket. Tryckningskostnaden betäcks genom kollekter." Den "förenade konferensens protokollsbok" var utan tvifvel samma bok, deri så väl Mississippi- som den förenade konferensens protokoll infördes och som ligger framför mig; men i den finnes icke församlingskonstitutionen införd. Af den första tryckta upplagan, som var färdig i slutet af juli månad samma år, är det nu mera sällspordt att finna några exemplar, hvarför det icke må anses öfverflödigt att i detta arbete förvara den samma i sin ursprungliga gestalt.

Man kunde fråga: var det konferensens mening att beröfva församlingarna friheten att sjelfva uppsätta och antaga sina konstitutioner, efter som det sedermera inom Augustana-synoden gjordes till vilkor för församlingars upptagande i den samma att i hufvudsak hafva antagit detta konstitutionsförslag? Sjelfva ordet "förslag" visar, att konferensen icke hade en sådan afsigt. Församlingarna hade och hafva ännu sin frihet att göra nödiga förändringar utom i läroartikeln, hvilken naturligtvis icke kunde förändras, då den utgjorde sjelfva föreningsbandet mellan församlingarna, och förutan hvilken ingen samfundsgemenskap kunde ega bestånd. Vidare betraktade sig konferensen såsom en sammanfattning af församlingarna och att dess beslut hade en gällande kraft för alla, som voro eller ville blifva representerade i konferensen. Ingen församling har heller vid antagandet af detta förslag gjort sådana förändringar, som stå i strid med sjelfva grundtanken, som går igenom det samma, utan antagit det temligen så nära oförändradt till sjelfva ordalagen. Detta torde äfven bero derpå, att man icke sett sig i stånd att göra saken bättre. Imellertid dröjde det icke länge, förr än hvarenda organiserad församling skyndade att antaga förslaget såsom sin konstitution, och från den tiden kan man säga, att en bättre och mera fast ordning började visa sig i församlingarna.

Förslaget, sådant det af konferensen ursprungligen antogs lyder sålunda:

“KONSTITUTION FÖR EVANGELISK-LUTERSKA FÖRSAMLINGAR I
NORRA AMERIKA.

I J. N.

Då enligt Guds ord (1 Kor. 14: 40; Kol. 2: 5) allting i Kristi kyrka bör ordentligen och skickligen tillgå, hafva vi, ledamöter af luterska församlingen i — —, enhälligt antagit och fastställt följande församlings-konstitution; och förplikta vi oss härmed, inför Gud och hvarandra inbördes, att ställa oss den samma till efterrättelse.

ARTIKELN I.

Om församlingens namn.

1 §. Denna församlings rätta och lagliga namn är: Svenska Evangelisk-Luterska församlingen i (Place — — County — — State — —).

2 §. Detta namn får aldrig förändras, med mindre stats-legislaturen det beviljar.

ARTIKELN II.

Om läran.

1 §. Såsom allmänt kristlig och särskildt såsom ev. lutersk erkänner denna församling, att den hel. skrift, såsom Guds uppenbarade ord, är den enda tillräckliga och ofelbara regeln och rättesnöret för människors tro och lefverne; samt fasthåller och bekänner ej allenast de tre äldsta symbola (det Apostoliska, det Nicenska och det Atanasianska) utan ock den oförändrade Augsburgiska bekännelsen, såsom en kort, men sann sammanfattning af kristendomens hufvudläror, förstådd i enlighet med den utveckling deraf, som de öfriga vår luterska kyrkas symboliska böcker innehålla.

2 §. Vid offentlig gudstjänst och ungdomens undervisning skola renläriga böcker begagnas.

ART. III.

Om lärare.

1 §. Församlingens pastor skall vara behörigen pröfvad, lagligen kallad och rätteligen bemyndigad att ämbetet förvalta, samt medlem af den luterska synod, som församlingen tillhör. Är han det icke, när han tillträder församlingen, skall han vid första derpå följande synodalmöte inträda i synoden.

2 §. Läraren skall förkunna Guds ord och förvalta de hel. sakramenten i trogen öfverensstämmelse med församlingens bekännelse (se Art. 2); skall för sin egen del vara en rättskaffens och uppriktig kristen samt föra ett kristligt och uppbyggligt lefverne, besöka de sjuka och nödlidande, beflita sig om de ungas kristliga undervisning och uppfostran, trösta, undervisa, bestraffa, förmana och varna både offentligen och enskildt, såsom Guds ord föreskrifver (1 Tim. 2).

3 §. Han skall föra noggranna kyrkoböcker, såsom "Church Record, Records of Baptism, Confirmations, Marriages and Deaths."

4 §. Beskyllningar mot läraren skola ej tillstädjas utan två eller tre vitnen (1 Tim. 5: 19). Skulle han olyckligtvis befinnas fara vilse i lära eller lefverne, skall kyrkorådet i ödmjukhet och kärlek förmana honom. Men om detta ej skulle hafva åsyftad verkan, hänföres hans sak till synoden.

5 §. Läraren skall ej från församlingen mot sin vilja afskedas, med mindre två tredjedelar af församlingens röstegande medlemmar deruti instämman; dock skall icke slutlig omröstning om sådant afskedande ega rum förr än 60 dagar efter det förslag derom blifvit på allmän sockenstämma väckt.

ART. IV.

Om kyrkoföreståndare.

Dessa äro deacons och trustees.

1 §. Deacons.

Antalet af deacons skall vara sex, hvaraf två årligen afgå och två invälgas.* Deras plikter äro:

1) De skola med Guds hjälp i sitt eget hus och inför hela församlingen iakttaga och ådagalägga ett kristligt lefverne i ord ochandel.

2) De skola i pastors frånvaro leda den offentliga andakten samt i allmänhet uppmana till och söka befrämja en sann och levande kristendom.

3) De skola besöka sjuka samt vinnlägga sig om att anskaffa hjälp åt behöfvande och nödställda medlemmar inom församlingen.

4) De skola tillse, att församlingens lärare enligt Guds ord få sitt tillbörliga underhåll.

5) De skola ock draga försorg om att församlingens barn och ungdom bli behörigen undervisade i kristendomen och att skolor för detta ändamål inrättas och underhållas.

* Vid ny församlings stiftelse väljas 2 deacons för 1 år, 2 för 2 år och 2 för 3 år.

6) Ändtligen skola de ock i allmänhet tillse, att allting inom församlingen, och särskildt vid den offentliga gudstjensten, tillgår med ordning och skick.

2 §. Trustees.

Antalet af trustees skall ej vara mindre än 3 och ej flere än 9, valda efter samma regel som deacons och stadfästade i sitt ämbete enligt statens lagar. Deras plikter äro:

1) Att hålla församlingens egendom i troget förvar, till dess bruk och förmån, att hafva om händer alla deeder och andra nyttiga och viktiga papper samt dem noggrant förvara.

2) Trusteerna skola icke hafva makt att köpa, sälja, uthyra eller pantsätta någon fast eller lös egendom eller uppätta och bygga någon kyrka, boningshus eller annan byggnad, så framt de icke äro af församlingen dertill vederbörligen bemyndigade.

3) Trusteerna skola icke hafva makt att utesluta lärare och församling från kyrka och predikstol eller på något sätt hindra läraren från utföningen af hans plikter, när han blifvit af församlingen ordentligen kallad och antagen.

4) Det skall ock vara deras skyldighet att upprätta och fortsätta ordentligt inventarium öfver alla församlingens tillhörigheter, hvilket medföljer de årliga räkenskaperna; att tillse, det kyrka och andra församlingens byggnader icke förfalla; att för skada och förstörelse bevara all annan egendom och att uppbära och redovisa alla församlingens räntor och inkomster.

5) De skola ock inom sig sjelfva utse en skattmästare, men vara en för alla och alla för en inför församlingen ansvarige för alla penningar och annan församlingens egendom. Skattmästaren skall föra riktiga räkningar öfver alla inkomster och utgifter och förete dem församlingen vid hvarje årsmöte. De öfriga trusteerna är han räkenskap skyldig, då de det påfordra.

6) Alla församlingens inkomster till pastors aflöning och för välgörande ändamål skola vara underkastade kyrkorådets anordning, ehuru de må gå genom trusteeernas händer.

Andra medel utbetalas efter församlingens beslut.

3 §. Endast goda och oförvitliga medlemmar af församlingen må väljas till deacons och trustees; men en och samma person kan på en gång bekläda båda ämbetena och kan, när hans ämbetstid är ute, ånyo inväljas.

ART. V.

Om kyrkorådet.

1 §. Kyrkorådet består af pastor och deacons, och äro de att anse, såsom de der handla å församlingens vägnar. Pastor är ex officio ordförande.

2 §. Sekreterare välje kyrkorådet årligen inom sig sjelft, och skall han föra korrekt protokoll öfver kyrkorådets öfverläggningar och beslut.

3 §. Kyrkorådet sammankallas af pastor, då han det nödigt finner eller tre medlemmar af kyrkorådet det begära. Är församlingen vakant, kallas kyrkorådet af sekreteraren på uppfordran af samma antal.

4 §. För att fatta beslut måste minst fem af kyrkorådets ledamöter vara närvarande, ordföranden inbegripen, hvilken i händelse af vakans eller pastors frånvaro väljes för tillfället inom kyrkorådet. Inga göromål hörande till församlingens styrelse och kyrkotukt må utom pastors vetskap och samtycke i hans frånvaro företagas, så framt församlingen icke är vakant.

5 §. Skulle den bedröfliga omständigheten inträffa, att någon af församlingens medlemmar öfvergifver, förtyder, eller öppet motstår församlingens heliga tro och lära, eller förfaller uti ett syndigt och ogudaktigt lefverne, såsom dryckenskap, sköraktighet, svordom, trätgirighet, ondskefullt förtal eller annat, som länder till allmän förargelse och Guds församling till bedröfvelse; skall det vara kyrkorådets plikt att i ty fall kyrkotukten utöfva. (Matt. 18: 15—18. 1 Kor. 5.)

1) I alla händelser, der kyrkotukten är nödvändig, skall Frälsarens föreskrift i Matt. 18: 15—18, så vida möjligt är, efterföljas.

2) För att kyrkotukten handhafva skall kyrkorådet hafva rätt att inför sig inkalla hvilken af församlingens medlemmar som helst. Skulle tillkallad person utan giltigt skäl uteblifva, upptage och afgöre dock kyrkorådet saken.

3) När vitnesmål anses nödvändigt, skall kyrkorådet hafva rätt att affordra församlingsmedlem följande förklaring (declaration): Betygar du inför Gud, att du i denna sak skall tala sanningen, hela sanningen och intet annat än sanning? Anses borgerlig ed (civil oath) nödvändig, afläggas den inför en tillkallad fredsdomare eller annan dertill berättigad person.

4) Skulle förmaningar vara fruktlösa och den tillkallade

befinnas skyldig, skall kyrkorådet en sådan efter omständigheterna suspendera eller exkommunicera, enligt Guds ords föreskrift. Exkommunicerad person förlöre ock all rätt till delaktighet uti församlingens fasta och lösa egendom.

5) Är församlingsledamot obelåten med kyrkorådets beslut, rörande honom sjelf, må han vädja till hela församlingen, så vida han för kyrkorådet tillkännagifver sin afsigt inom en vecka efter det beslutet blef honom kunnigt och bifogar skäl och grund för sitt vädjande. Hela församlingens beslut i saken skall i alla händelser vara slutligt afgörande.

6 §. Kyrkorådet skall ock till åtnjutande af alla församlingens förmåner återupptaga alla sådana exkommunicerade personer, som ådagalägga sann bot och bättring. (2 Kor. 2: 5—11.)

7 §. Finner kyrkorådet nödigt, må det hålla sina öfverläggningar inom slutna dörrar, och vid rådgöring om utslag skola alltid parterna afträda.

8 §. Hvarje kyrkorådets beslut rörande medlemmars exkommunikation och återupptagande skall, så snart ske kan, från predikstolen offentlig förkunnas.

ART. VI.

Om församlingsmedlemmar.

1 §. Medlemmars upptagande.

1) Barn och odöpta äldre personer upptagas genom dopet enligt formulär brukliga i den renläriga luterska kyrkan. Före sin första nattvardsgång skall ungdomen af läraren flitigt undervisas i kristendomens hufvudstycken, hvarvid Luthers lilla katekes (i norska församlingar derjämte Pontopidans "Sandhed til Gudfrygtighed") lägges till grund, och sedan ordentligen konfirmeras.

Äldre personer åter böra före sitt dop likaledes undervisas och ej blott den inhemtade kunskapen utan äfven deras kristliga sinne noga pröfvas, men för dem blir dopet tillika konfirmation.

2) När deremot någon, som redan blifvit ordentligen döpt och konfirmerad, vill ansluta sig som medlem till denna församling, så har han att anmäla sig hos församlingens pastor, som dels genom enskildt samtal, dels genom rådgöring med kyrkorådet bör göra sig noga underrättad om hans kristliga sinne och vandel, ty allra minst bör någon, som är känd för en okristlig och lastfull vandel, till medlem af församlingen upp-

tagas. Bifaller kyrkorådet hans upptagande, sker detta vid vanlig gudstjenst, eller helst vid förberedelsegudstjensten till den heliga nattvardens begående, enligt föreskrifvet formulär.

Sammalunda förhålles med deras upptagande, som förut tillhört andra kristna kyrkosamfund. För dem blir upptagandet tillika konfirmation.

De åter, som komma attesterade från andra församlingar i förbindelse med vår synod, blifva medlemmar af denna församling efter att hafva hos dess pastor begärt inträde samt aflemnat sina betyg. Läraren meddelar då kyrkorådet deras önskan, och finnes ej hinder för deras upptagande och de förklara sig villige att efterleva församlingens konstitution, så anses de i allo såsom församlingens medlemmar, hvilket för församlingen kungöres.

2 §. Medlemmars plikter äro:

1) Att föra ett kristligt lefverne och vandra med hvarandra inbördes i kärlek, ödmjukhet och frid, vinnläggande sig om att med förmaning, tröst och uppmuntran uppbygga hvarandra på vår allra heligaste tro; att befrämja församlingens endragt och väl; flitigt och under bön läsa och ransaka Guds ord, helga hvilodagen, flitigt besöka församlingens offentliga gudstjenster och andaktsstunder med vördsamt bruk af de heliga sakramenten, dopet och Herrens nattvard; att öfva enskild huslig och gemensam andakt och bön, allt till den ändan, att de sjelfva må tillväxa i nåd och helgelse samt Guds rike förkofras och hans heliga namn förhärlikas.

2) Hvarje medlem är skyldig att vid påfordran infinna sig inför kyrkorådet och underkasta sig församlingens ordning och disciplin.

3) Det är medlemmarnes, men i synnerhet alla föräldrars plikt att draga försorg om det uppväxande släktets kristliga undervisning och uppfostran.

4) Vidare är det hvarje medlems plikt att efter förmåga bidraga till kyrkans och lärarens underhåll samt andra för Guds församling nödiga utgifter.

5) Vid uraktlåtenhet af ofvan anförda plikter, skall kyrkorådet icke försumma att i tid meddela tillbörliga varningar och förmaningar. Särskildt stadgas, att om någon, efter föregående varning, uppsåtligen i 3 månaders tid uteblifver från församlingens allmänna gudstjenst eller ock försummar sina barns kristliga uppfostran, skall en sådan icke tillåtas att såsom medlem kvarstå, utan hans namn utstrykas och försam-

lingen derom underrättas. Sålunda utstruken person förlöre ock all rätt till delaktighet uti församlingens fasta och lösa egendom.

ART. VII.

Om sockenstämmor.

1 §. Sockenstämma utlyses af pastor, då han pröfvar det nödigt eller dertill uppfordras af minst 5 röstegande medlemmar af församlingen. Är församlingen vakant, kallas sockenstämma af kyrkorådet; och pålysningen skall, då lag eller allmänt bruk så fordrar, ske 10 dagar förut samt angifva ämnen för öfverläggning och beslut.

2 §. En årlig sockenstämma skall hållas den —, då det slutade årets räkenskaper skola för församlingen framläggas, revisorer till deras granskning, samt trustees och deacons jämte sockenstämmostekreterare utväljas.

3 §. Pastor är ex officio ordförande och i hans frånvaro den, som församlingen för tillfället utväljer.

4 §. Röstegande vid sockenstämmor och val i denna församling äro alla manspersoner, som stå i full förening med den samma såsom kommunikanter, underkasta sig disciplinen, bidraga efter förmåga till församlingens utgifter och icke äro under tilltal för förakt för och öfverträdelse af denna konstitution.

5 §. Enkel majoritet är afgörande vid alla omröstningar, då ej annorlunda är stadgadt. Ordförandens röst är afgörande, då vid omröstningar rösterna stanna lika mot lika.

6 §. Sockenstämmans beslut är gällande från den stund det samma blifvit justeradt.

7 §. Sockenstämmans och kyrkorådets förhandlingar begynnas och avslutas med bön.

ART. VIII.

Om val.

1 §. Alla val af församlingens ämbetsmän skola, så vida möjligt är, företagas vid den årliga sockenstämman.

2 §. Vid inträffande pastorsledighet skall församlingen, der görligt är, kalla en eller flere renlärige luterske profpredikanter att på utsatta dagar aflägga predikoprof. Derpå utlyser kyrkorådet två på hvarandra följande söndagar allmän sockenstämma att på utsatt tid hållas för val af pastor. Dervid afgifver hvarje röstberättigad församlingsmedlem, på upp-

rop af ordföranden, sin röst på den prestman han åstundar, antingen muntligen eller med underskrifven och bevitnad valsedel. Den prestman, som erhåller två tredjedelar af alla afgifna röster, är vald. Församlingen skall ock vid samma tillfälle bestämma pastors årliga lön och andra förmåner. Intyg om valets utgång, undertecknad af ordföranden och sekreteraren, öfverlemnas åt kyrkorådet, som på grund deraf skall utfärda och afsända kallelsen till den valde. Deremot, så länge det är nödigt att kalla församlingslärare från fäderneslandet, bör församlingen derom först rådgöra med konferensen.

3 §. Der görligt är, installeras den tillträdande pastorn högtidligen i sitt ämbete af synodens president med biträde af några närmast boende pastorer. Vid installationen skall pastor högtidligen inför församlingen förplikta sig till att offentligen och enskildt lära i öfverensstämmelse med församlingens trosbekännelse.

ART. IX.

Om egendomsrätt.

I händelse af församlingens söndring, det Gud dock nådeligen afvände, skall församlingens fasta och lösa egendom evärdeligen tillhöra dem, som vidblifva denna konstitution.

ART. X.

Slutartikel.

1 §. Uttryckligen bestämmes, att Artiklarne I, II, IX, X, samt 1:sta och 2:dra §§ af Artikeln III af denna konstitution aldrig få förändras.

2 §. Förändringar i och tillägg till öfriga delar af denna konstitution skola föreslås och uppläsas inför församlingen vid ett årsmöte, men få ej antagas förr än vid följande årsmöte och då endast genom en majoritet af två tredjedelar af de afgifna rösterna.

Vår Herres Jesu Kristi nåd och frid vare med och öfver denna församling nu och i allan tid! Amen.

Att förestående artiklar på allmän och i rätt ordning samman kallad sockenstämma äro denna församlings konstitution, bekräftas genom våra egenhändiga underskrifter och sigill.

— — den — — A. D. — —.

På församlingens vägnar
A. B., ordf.   B. C., sekr."

Det tredje och sista mötet under 1857 hölls i Rockford den 28 och 29 september. Äfven detta var ett förenadt möte. Utom de vanliga ämnena, hemmissionen, prestbristen och i sammanhang dermed skrivelser till doktor P. Fjellstedt och Fosterlandsstiftelsen i Sverge samt varning mot andliga äfventyrare, som ströko omkring i nybyggna och utgåfvo sig för luterska prester, utgjorde kallelse af skandinavisk teologie professor det vigtigaste ämnet vid detta konferensmöte. Esbjörn valdes till ordförande och Jonas Swensson till sekreterare. Rörande professorsvalet heter det i protokollet: "Hvad det skandinaviska professoratet angår, beslutades, att då godt hopp är för handen att förskaffa professorslön, konferensen vid detta möte uppgör förslag till professors utnämmande vid nästkommande synodalmöte i Cedarville. Djupt kännande vigten af detta steg, förenade sig konferensens medlemmar i bön* till kyrkans hufvud, att han ville styra detta val efter sin vilja och till sin församlings välfärd. Derefter afgjordes saken genom omröstning, hvarvid alla röster utom 2 föllo på broder L. P. Esbjörn. Konferensen beslutade derpå att vid synodens nästa möte för synoden nämna broder L. P. Esbjörn såsom den, hvilken konferensen önskade måtte blifva till skandinavisk professor utvald." Alla kände stundens vigthet och voro djupt rörde, icke minst han, hvilken valet gälde.

Under 1858 höllos icke mindre än 4 möten: ett förenadt möte i Chicago den 7—9 januari; ett Mississippi-konferensens i Galesburg den 21—24 april; ett förenadt möte i Princeton den 10—14 september samt ett Mississippi-konferensens möte i Chicago den 6—9 december. Vid dessa möten förekommo de vanliga ämnena, prestbristen, som syntes blifva ärligen större, och de vakanta församlingarnas vård, till dess de hunno blifva försedda med lärare, professoratets ordnande m. m. Prestkallelser utgingo till Sverge vid nästan hvarje möte med lika många underrättelser, att inga eller nekande svar hade anländt. Deraf blef det allt tydligare, att om den svenska luterska kyrkan i Amerika skulle ega bestånd och utvidgas, hade man icke hufvudsakligen att i Sverge se sig om efter lärare, utan man måste med allvar bereda sig på att uppsöka och utbilda dem här i landet. Några lekmannabröder blefvo under året rekommenderade till erhållande af license, och allt flere ynglingar började uppsökas och sändas till skolan i Springfield.

* Ledd af T. N. Hasselquist. Utgif.

Vid mötet i Galesburg väcktes och diskuterades frågan om en tryckförenings upprättande och blef slutbehandlad vid det senare mötet i Chicago i december, men derom mera på annat ställe. "Frågan om Minnesota-brödernas förening med luterska synoden i Minnesota förekom nu* och diskuterades å ömse sidor i broderlig kärlek", men denna fråga skall behandlas i sammanhang med Minnesota-konferensen.

Tvåne möten höllos under 1859, det ena i Andover den 1—4 juni; det andra i Geneva den 31 augusti till den 5 september. Några nya ämnen förekommo icke på dessa möten. På det senare mötet upptogs större delen af tiden med att behandla en sakrik ämbetsberättelse från den skandinaviske professorn, omfattande första året af hans verksamhet. Han pekar deri på flere missförhållanden, som konferensen sökte att rätta. Bland annat hade han på sin lilla lön af \$700 för året endast bekommit \$428. Lönen betalades till honom icke direkt af skattmästaren i skolans styrelse, utan Esbjörn hade att vända sig till de församlingar, som hade utlofvat \$25 hvardera för året, för att få sin lön. Detta hade många svårigheter med sig. Stora svårigheter var det att underhålla de fattige studerande, och många gånger fingo de lida verklig brist, många andra att förtiga. Dessa missförhållanden sökte nu konferensen att undanröjda så godt som stod i dess förmåga, men med föga framgång, såsom vi redan sett.

Under sommaren hade hållits ett fritt beramadt möte i Chicago med prester af "synoden för den Norske Lutherske Kirke i Amerika" för att utbyta tankar rörande de punkter, som skilde de båda samfunden från hvarandra. Meningen var att under vissa vilkor fortsätta dylika möten, och dertill hörde, att man från båda sidor skulle upphöra med att i pressen anfälla och bekriga hvarandra. Då nu konferensen i Geneva tillfrågades om hållandet af ett nytt fritt skandinaviskt möte, svarade den: "På grund deraf, att presterna af den norska luterska synoden i Wisconsin**hafva så väl i tal som skrift brutit den öfverenskommelse, som ingicks på mötet i Chicago den 8 juli d. å., derför beslutadt: 1:o att hela ansvaret för att ånyo hafva väckt denna i sig sjelf obehagliga strid hvilar uppå dem, så mycket mera som det eljes visade sig tecken till en närmare förening; 2:o att vi, under sådant beteende å dessa presters sida, icke anse det gagneligt, ja, icke en gång rätt att

* På mötet i Princeton. Utg.

** Hvilken benämning var mera allmän än den ofvan nämnda officiela. Utgif.

med dem hafva ett nytt möte eller inlåta oss med dem i några underhandlingar, så länge vi icke blifva förvissade om en större uppriktighet å deras sida; 3:o att på samma gång som vi icke vilja inlåta oss med dem i någon strid, måste vi tillbaka-visa de gjorda angreppen såsom grundfalska och i synnerhet, att det icke skulle finnas en full öfverensstämmelse imellan de skandinaviske medlemmarne af vår synod, då der likväl råder ett odeladt förtroende och enighet oss imellan."

År 1860 höllos före Augustana-synodens organisation tvänne möten; det första ett Mississippi-konferensens möte i Moline den 11—15 januari; det andra ett förenadt möte i Chicago den 23—28 april. På det förra förekom utom vanliga ämnen en öfverläggning "om vår ställning inom luterska kyrkan i Amerika." Missförhållandena inom N. Ill.-synoden började blifva allt mera hotande, och man började allt mera vakna upp, i synnerhet genom rösterna från Springfield. Vid nästa möte tog man steget ut och separerade från N. Ill.-synoden, som vi redan sett, och en ny tingens ordning tog sin början.

Minnesota-konferensen.

Så snart som der kommo att finnas svenska pastorer och församlingar i Minnesota, räknades de såsom tillhörande Mississippi-konferensen. Aflägsne som de voro från svenskarne i Illinois, Iowa och Indiana och icke hafvande mer än en enda kommunikationsled, nämligen Mississippifloden, hvilken om vintern var stängd, var det förenadt med många svårigheter för dem att besöka mötena ner i landet, och var det därför merendels möjligt för dem att vara närvarande blott på de förenade möten, som höllos på hösten omedelbart före synodens sammanträde, då de under en resa kunde bevista båda sammanträdena.

På våren 1858 blef frågan väckt att organisera en lutersk synod i Minnesota, bestående af tyskar och amerikaner. F. d. telugu-missionären, den gamle "fader" Heyer, som nu med ungdomlig kraft verkade på hemmissionsfältet, i synnerhet bland tyskarne i Minnesota, var sjelfva själen i denna rörelse, som starkt understöddes af dr W. A. Passavant i Pittsburg, Pa. Bekante som desse män voro med några få af våra pastorer inom detta område och önskande att så långt möjligt sammansmälta olika nationaliteter i en synod, sökte de att öfvertyga dem, att de gjorde bäst uti att förena sig med den nya

synoden, som var i görningen. Detta var ock åtminstone till en stor del min öfvertygelse, och jag var icke obenägen för mitt vidkommande att förena mig med den samma.

I doktrinelt afseende var det ingen risk, ty man kunde gerna icke få det lösare i detta afseende, än man hade det inom Norra Illinois-synoden, och i fall man ville hafva general-synodism, så kunde man utan så stora besvär få varan på närmare håll, om så skulle vara, att den nya synoden anslöte sig till General-synoden. Men utsigterna voro, att sådant icke skulle inträffa, utan att tvärtom den nya synoden skulle ställa sig på en äkta lutersk bekännelseståndpunkt, och så mycket mera skäl var det, i min tanke, för oss svenskar att förena oss med den samma. I ett bref af den 14 april skref "fader" Heyer: "Om vi lyckas att organisera en lutersk synod i Minnesota, så måste det vara förstådt, att vi antaga den oförändrade Augsburgiska bekännelsen och Luthers katekes." Den 21 i samma månad skref han: "För närvarande finnes en bestämd majoritet för den oförändrade Augsburgiska bekännelsen. Om vi dröja, kan en synod bildas på en helt annan basis, fortgå vi nu med ens, så kan icke detta så lätt blifva händelsen. Jag kan icke se, huru bildandet af en synod för närvarande skulle kunna hafva ett ogynnsamt inflytande på den svenska delen af vår kyrka; för närvarande komme de svenske medlemmarne att utgöra majoriteten i den nya synoden, ej heller kan jag se, huru det skulle komma att skada Norra Illinois-synoden."

Såsom man kunde vänta, väckte imellertid denna fråga oro hos bröderna ner i landet, och flere allvarsamma skrivelser ankommo med anledning deraf. Då det kan vara både upplysande och lärorikt, så må några här inflyta. Esbjörn skref den 8 mars: "Jag ser af 'Hemlandet', att det är fråga om bildandet af en lutersk synod i Minnesota. Om så är, så laga ändtligen, att den doktrinela grunden blir åtminstone så god som uti församlingskonstitutionen, om ej bättre." Sedan han närmare tänkt öfver saken och talat med de öfriga bröderna derom, skref han den 26 april: "Jag har dröjt att besvara dina bref, emedan jag först ville höra, hvad de andre skulle säga om bildandet af en synod i Minnesota. De stämma öfverens med mig deruti, att det kunde ej gerna blifva nyttigt. Hela den mörka sidan af saken, som du sjelf framställde i ditt bref, har sin fulla giltighet. Vi skulle således bli åtskilda, eller åtminstone synas vara så. För öfrigt synes mig, att I hafven

icke ännu materialier till en verksam synod uti Minnesota, och sedan det olyckliga statslånet beslutades, så fån I dem icke heller så snart. Skall synoden bestå blott af svenskar, så blir den alldeles för vanmäktig. De norske Wisconsin-presterna tror jag knapt att I kunnen komma till rätta med. Du och dina vänner och församlingar äro för mycket amerikaniserade för dem, och de äro för formalistiska för eder. — — —

Dessutom en sak: du är obelåten med vår synod*, emedan en del äro 'New-Lutherans'. Hvem försäkrar dig, att du slipper dem hos eder? Har du icke redan der gamle Heyer? Skolen I vägra honom inträde? Det vore väl att döda hela företaget. Du har af bröderna i Columbus (Ohio) fått en, efter min mening, oriktig öfvertygelse** om en renlärig kristens förhållande till de mindre renlärige, som vilja samverka med honom och gifva honom frihet att handla efter sin tro och öfvertygelse. Jag må kalla denna öfvertygelse du fått för *eremitisk* eller *donatistisk*. Den går derpå ut, att den renlärige skall fly ifrån sina mindre kunnige och noggranne bröder och icke blifva uti en 'unholy alliance'.***

Detta beteende smakar väl vår egen kärlek bäst och är onekligen det allra lättaste att iakttaga, emedan det icke kostar någon försakelse af oss sjelfva och våra känslor. Jesus och apostlarne handlade icke så. De flydde icke ut ur den judiska kyrkan, utan höllo sig till den samma, tills de blefvo utdrifna.† Icke ens J. Wesley gillade det sättet. — — —

Se på vår synod. Så klena vi äro, ha vi dock bragt en del af amerikanerna närmare den rena sanningen. Det såg du klart förliden höst — — —. Jag hörde Harkey tacka Gud, att han fått mera ljus, sedan han kom i vår synod. Utan de arme svenskarne skulle både han och de andre amerikanerna varit just hvad de voro förut, ja, mera befästa uti sin villa.†† Ack, om Ohio- och Tennessee-synoderna hade handlat efter dessa grundsatser, så hade Generalsynoden nu varit betydligan reformerad(!). Jag tackar Gud af allt hjerta, att jag fått nåd att se och anamma den *rena* lärans ljus — jag tör säga — så godt som någon inom vår synod, ehuru det skett först här i landet, men jag kan dock ej finna, att det är rätt och kristligt

* Norra Illinois-synoden. Utgif.

** Den öfvertygelsen hade jag, innan jag kom till Columbus. Utg.

*** Esbjörn hade ännu icke varit i Springfield. Jämför härmed hans utlåtanden sedan.

† Männe de hade frivilligt gått in i den, om de hade stått utanför?

†† Att hvarken Harkey eller någon annan af desse män förändrade ett hår af sin öfvertygelse mer än af eftergifvenhet på papperet, det kan man finna, om man läser "Olive Branch" efter april år 1860.

att säga: jag kan icke vara med uti en synod, hvaruti äro en eller flere(?) 'New-Lutherans'. Min känsla, likasom din, kan icke bra 'tåla dem', men jag måste för kärlekens och pliktens skull.

Dessutom skulle *nu* en ny synod bildas i Minnesota, så blefve svårigheten med våra undervisningsverk än större, än den är. Vi kunna icke och få icke söndra våra krafter och dela dem på två institutioner. Vi måste nu *alla* hjälpas åt, annars blir ingen hjälpt. Om vi nu först arbeta i hop att sätta Springfield på fötter, så kunna och skola vi sedan hjälpas åt med en likadan anstalt för Minnesota. Det är illa att hafva för många och små institutioner. Bättre hafva färre och större. De kosta jämförelsevis mindre och äro verksammare. Jag ser väl, huru svårt det är för eder att komma hit ned den långa vägen, men därför föreslår jag följande hjälp. I fån synodens beslut nästa höst att utgöra en egen konferens, kallad Minnesota-konferensen. Så kunnen I sjelfva sammankomma och börja lära eder 'self-government' likasom ett litet 'territorial ecclesiastical' och sedan, när I blifven starke nog dertill, bilda en egen 'state' (synod) — — —."

Hasselquist skref den 18 april: "Mina tankar om ert utträddande ur vår synod och inträdande i en annan har jag ej tid att här nedskrifva*. Du såg 'Standards' omdöme om den pågående väckelsen; jag blef riktigt förskräckt, när jag läste det. Det syntes mig, som ett stycke af synd emot den helige Ande.** En synod med sådana åsichter skulle jag näppeligen kunna tillhöra. Så länge icke vår synod eller Generalsynoden formligen afsäger sig den äkta Augsburgiska bekännelsen, skulle jag icke vilja afsöndra mig från någondera, så mycket mindre som 'New-Lutheranismen' är i aftagande. Nu kan naturligtvis den blifvande synoden i Minnesota förena sig med Generalsynoden och I ej skilja eder från föreningen med oss, äfven om I förenaden eder med den förra. Önskligt och nödvändigt vore, att vi i alla händelser sammanträdde en gång om året och afhandlade gemensamma angelägenheter. — Men som sagdt är, vi skola betrakta saken i nästa vecka, och jag skall derefter, så fort jag hinner, underrätta dig om det slut, hvartill vi komma."

* I nr 13 af "Hemlandet" för 1858 skref han mera utförligt sina tankar om saken; men att dessa voro högst omogna, har han länge sedan insett, såsom att det skulle vara "högst oklokt att bilda en rent skandinavisk synod" och att villkoret för en synods stiftande i Minnesota bör vara att "förena sig med Generalsynoden." Men godt var det rådet att antaga "den oförändrade Augsburgiska bekännelsen."

** De många svartbrända fälten efter väckelsen torde i någon mån rättfärdiga "Standards" omdöme.

Den 28 juni skref han åter: "Jag skulle nu skrifva utförligare, men dels har jag yttrat mig i synodfrågan i Hemlandet, dels vet jag, att du erhållit svar från bröderna Esbjörn och Carlsson, hvori de yttrat sig emot synoden. Jag önskar, att I gören afseende på deras råd, ehuru jag ej kan se något ondt i att förena eder med en annan synod, endast vi stå i sådana synoder, som hänga samman med hvarandra. Der förutan skulle vi beröfvas halfva den kraft vi nu kunna ega. Tagen därför ej något förhastadt steg, det I sannerligen kommen att ångra och som dock ej kunde återtagas."

Den 28 juni skref Erl. Carlsson: "Det viktigaste ämnet, som för en tid sysselsatt mina tankar och öfverläggningar samt framkallat bekymmer och bön, har varit ditt företag att börja en ny kyrklig förening bland våra skandinaviska, luterska församlingar. Jag inser och medgifver, att den dag måste komma, då församlingarna i Minnesota böra förena sig till en särskild synod; att det är förenadt med vissa svårigheter till följd af det stora afståndet att stå i förbindelse med vår synod i Illinois, och att inom sjelfva denna synod finnas några element, som vi icke kunna förlika oss med. Men allt detta oakadt kan jag icke annat än beklaga och begråta den stundande skilsmessan. Jag hörde under tårar broder Esbjörns bref, om jag minnes rätt, af den 26 april, och jag hoppades, att du af de talande skäl, de mogna råd, som detta bref innehöll, skulle inse vådan och skadan både för eder och oss att för närvarande blifva skilda åt. Men då jag i hufvudsaken icke har annat att säga, än hvad broder Esbjörn anförde, och på långt när icke så bindande, så öfvertygande som han, hade jag nära nog tänkt det öfverflödigt eller fruktlöst att skrifva i samma sak. Likväl gör kärleken till dig och plikten mot vår kyrka, att jag måste låta dig veta min mening om saken.

Du har utgått ifrån det antagandet, att det redan är afgjort, att det skandinaviska elementet i vår kyrka ifrån sjelfva begynnelsen skall sammansmälta med det amerikanska, och att i följd deraf det är i sin fulla ordning att bilda en synod i Minnesota, som må innesluta både skandinaver, tyskar och amerikaner utaf vår bekännelse.* Då skulle för-

* Något sådant antagande hade jag icke gjort eller gått ut ifrån. Derför yttrade jag i mitt svar till Carlsson: "Om det är meningen, att skandinaverna skola och vilja fortfara uti en sådan blandad förening som i N. Ill.-synoden och icke tänkte på någon egen, särskild organisation, så var det för oss i Minnesota ganska följdriktigt att handla på samma sätt. Då kunde vi slippa gå så långt efter en sak, som kunde fås midt ibland oss."

Från början var jag mot en sådan blandning och hade alltid sträfvat efter en synod bland vårt eget folk.

samlingarna i Sugar Grove och Jamestown förenat sig med de närmaste synoder der; då skulle Håkanson och Anfinson anslutit sig till Iowa-synoden och Hasselquist med sina församlingar tillhört "The Synod of Illinois", såsom varande inom den synodens landamären. Men nu hafva vi icke på det sättet varit delade. Alla skandinaver, med hvilka vi kunnat vara kyrkligt förenade, hafva alla hittills tillhört en enda synod, "The Synod of North Illinois", och här hafva vi icke blott haft balansen vid alla sakers afgörande i vår hand, utan vi hafva utgjort en makt, och vårt inflytande har varit kämbart och välsignelserikt. Här hafva alla skandinaver, som varit eniga i bekännelsen, kunnat mötas tillsammans i broderlig kärlek, med råd och uppmuntran styrka och upplifva hvarandra samt med förenade krafter strida för vår härliga bekännelses renhet och seger.* Men huru blir det nu, om vi skiljas åt? Skall djefvulen icke under hånlöje säga: Nu har jag vunnit mitt gamla spel: 'divide et impera'! Hvem är orsaken till en sådan korus i djeflars boning, under det Guds barn och änglar gråta? Jag hade aldrig väntat, att skilsmessan skulle utgå ifrån oss, icke heller uppstå ibland oss.

Vi hafva nu, Gudi låf, vår synods doktrinela plattform så hel, att vi med godt samvete kunna stå uppå den samma. Och vi tänka endast intaga defensiven. Skulle då genom föreningen af Hartman** och hans sällskap motpartiet få en öfvervigt, vilja vi icke vika en hårmsån, utan i Herrens namn stå fast, men sålunda tvinga dem, när de ej äro nöjda med oss, att utträda och bilda en ny synod, om de så behaga. Men vi vilja icke blifva de anfallande, icke de utträdande. Jag förutser en sådan strid, om Hartman och hans vänner taga parti med den nya riktningen. Och då önskade vi, då behöfde vi att hafva eder med oss, då blifva vi sedan en skandinavisk synod här och I en 'mixed synod' i Minnesota, som torde gå samma strider och svårigheter till möte.

Det synes mig därför varit visligt och tillbörligt, att vi hade stått tillsammans, tills denna strid blefve utkämpad inom vår synod. Vi hafva dessutom så många intressen gemensamt såsom ett folk, att vi icke under några omständigheter borde skiljas åt. Huru skulle vi kunna taga vara på vår kyrkas angelägenheter ibland vårt folk, om vi blifva instufvade i särskilda synoder bland tyskar och amerikaner?

* Ett samfund, der man oupphörligt behöfde att inbördes strida om sjelfva bekännelsen, kunde väl icke hafva något tilldragande hos sig, utan tvärtom.

** En unerad prest i Chicago. Utgif.

Vi behöfva hvarandras råd och bistånd. Huru skall det gå med vårt professorat till exempel? Icke kunna vi underhålla ett i Minnesota och ett i Illinois. En sådan söndring vore att tillintetgöra det hela. Och kunde det än ske, skulle ynglingar, bildade på det ena stället, snart sätta sig öfver dem, som komme från det andra, och fröet till en olycklig strid och söndring inom våra skandinaviska församlingar sålunda blifva sådt, hvilket icke behöfde ligga i olika bekännelsetrohet, utan i den usla egenkärlek och rivalitet, som alltid så lätt vill insmyga sig. Vi hafva många gemensamma frågor, frågor om katekes, hand- och psalmbok och andra ting. Om vi nu bli delade i flere synoder, så hvad den ene antager finner den andre sig icke uti. Men hade vi fått vara tillsammans, kunde snart alla olikheter utjämnas genom ett broderligt utbytande af tankar och insigter. Ja, broder, jag känner, att vi behöfva eder; vi vilja icke skiljas från eder. Känner I det deremot annorlunda, vet jag icke hvad jag skall säga. Men det är ej nog, att vi genom en skilsmessa komma att förlora mycket. Jag fruktar någonting ändå värre.

Tänk, broder, om i följd af en eller annan omständighet djefvulen får komma imellan; tänk, om en olycksstrid skulle uppstå förr eller senare! Hvad skulle icke vår kyrka lida, och huru bedröfligt skulle det icke vara, och hvem skulle vara Gud och hans församling därför räknas skyldig? Öfver hvem skulle ansvaret och domen hvila? O, dyre broder, må vi ej gå åstad i vårt eget namn eller göra något efter vår egen vilja! Jag tror, att bröders och vänners råd är icke alldeles att förkasta."

Till de öfriga presterna i Minnesota ställes dylika skrivelser, och att de hade sin verkan, låter icke förneka sig. Imellertid sammanträdde synodal-konventionen i Red Wing den 5 juli i den svenska luterska kyrkan och började sina förhandlingar. Ett kort utdrag ur protokollet, som infördes i nr 17 af "Minnesota Posten" för 1858, tjenar bäst att upplysa om ställningen och utvisa resultatet: "Enligt ordentlig kallelse i vår kyrkas särskilda kyrkliga tidningar sammanträdde följande prester af vår bekännelse, boende i staten Minnesota, i den svenska luterska kyrkan i Red Wing, som står under pastor E. Norelii vård, den 5 juli 1858 i och för ändamål att taga i betraktande tillbörligheten att bilda en evangelisk-lutersk synod för Minnesota. Konventionen kallades till ordning af pastor C. F. Heyer, och mötets ändamål

angafs, hvarpå mötets förhandlingar börjades med läsandet af 2 Tim. 2 och 3 kapitel af pastor E. Norelius på svenska och af pastor Thomson på engelska samt bön af den senare.

De närvarande presterna voro:

C. F. Heyer	af den gamla Pennsylvania-synoden.
Albrecht Brandt	af Indianapolis- "
W:m Wier	" Buffalo- "
W:m Thomson	" engelska synoden af Ohio.
P. A. Cederstam	" Norra Illinois-synoden.
E. Norelius	" " " "
Licentiaten P. Beckman	" " " "
" P. Carlson	" " " "

Af de sex församlingsombuden voro fem svenskar.

Heyer valdes till ordförande och Thomson till sekreterare. Sedan man tagit i betraktande det material, som kunde finnas för en lutersk synod i Minnesota, och dervid utrönt, att 15 församlingar voro försedda med lärare, 4 voro vakanta och att ett stort antal nya församlingar kunde bildas, diskuterades frågan, om man nu borde skrida till verket och organisera en synod. Heyer, Thomson, Wier och Brandt svarade, att de voro färdige; men de svenske svarade, att de voro det icke nu, och afgåfvo följande svar: Vi anse bildandet af en lutersk synod i Minnesota vara af största vikt för vår luterska kyrka i denna stat och äro eniga med våra tyske och amerikanske bröder i afseende på denna fråga. Men all den stund detta steg är för oss förbundet med vissa svårigheter, som för närvarande icke kunna häfvas; och om vi nu skulle ansluta oss till den samma, kunde det möjligen tolkas som en skism. Innan vi taga något afgörande steg i saken, vilja vi höra våra svenske bröders i Illinois fulla utlåtande.

Detta handlingssätt gillades och berömdes af de andre bröderna, som derpå fattade följande beslut:

Beslutadt, att vi nu fortgå att organisera en ev. lutersk synod uppå den oförändrade Augsburgiska bekännelsens grundval, såsom denna bekännelse förstås i enlighet med de andra vår kyrkas symboliska böcker, och att kallas: den ev. luterska synoden i Minnesota."

Detta var början till denna synod, som sedermera anslöt sig till synodalkonferensen.

De svenske lärarne, som då funnos i Minnesota och till antalet endast 4, alla närvarande, tillika med de närvarande församlingsombuden höllo efter konventionen ett särskildt

möte och öfverlade med hvarandra om de kyrkliga angelägenheterna bland vårt folk i Minnesota. Deras ställning var bekymmersam; den andliga nöden bland svenskarne i landet var ingenstädes så stor vid denna tid som i Minnesota; arbetet gick de få lärarne alldeles öfver hufvudet, och det kan icke nekas, att man kände sig styfmoderligt behandlad från både synod och konferens ner i landet. Låt vara, att detta icke skedde med uppsåt; men aflägsenheten gjorde, att Minnesota-nybyggerna i kyrkligt afseende betraktades som synodens fåbovallar, som fingo taga sin tid som den kom.

Hvem kan undra på att under sådana omständigheter både lärare och församlingar i Minnesota voro missbelåtna med ställningen och önskade en förändring? När dertill kom missnöje med ställningen inom N. Ill.-synoden på grund af läroståndpunkten och de allt jämt återkommande lärostriderna, så var det ju ingenting tilldragande att resa så långa vägar med stor kostnad och besvär för att få tillhöra en sådan synod. De förklaringar, som bröderna i Illinois gjorde öfver läroståndpunkten, tillfredsstälde oss alls icke, och hade det ej varit af andra skäl än dessa, så hade vi säkerligen ej afhållit oss ifrån att förena oss med Minnesota-synoden. Men hvad som afhöll oss derifrån var helt enkelt nationalkänslan. Vi kände oss kraftigt tilltalade, när man anslog denna sträng, när man sade, att vi svenskar böra hålla tillsammans. Det var detta, som vi hela tiden hade önskat, men som vi alldeles ej kunde se såsom förverkligadt inom N. Ill.-synoden.

Vid ofvan nämnda möte beslöt man att mangrant infinna sig på det förenade konferensmötet, som skulle hållas i Princeton i september månad, och broderligt och uppriktigt rådgöra med de öfriga bröderna rörande den kyrkliga verksamheten i Minnesota. Man uttryckte det hoppet, att konferensen och synoden åtminstone skulle vilja tillåta Minnesota-bröderna att bilda sig uti en särskild konferens. Detta blef ock resultatet vid mötet i Princeton och på synoden i Mendota strax derpå.

Det var således icke utan all smärta som Minnesota-konferensen föddes till världen, men, som man har skäl att tro, till stort gagn.

Organisationsmötet hade blifvit utsatt att hållas i Chisago Lake den 6 oktober 1858, men i anledning af oväder och andra hinder hunno icke medlemmarne att samlas förr än vid middagstiden den 7. Sedan varade mötet till och med den 9.

Början till denna nu stora konferens var ringa och besvärlig; men bröderna lifvades utaf de mest glada och förhoppningsfulla känslor. Lärarne voro få; de hade dock nu ökats till fem genom pastor J. P. C. Boréns ankomst, men vid detta möte voro endast fyra närvarande. De tre från Goodhue county hade vandrat större delen af vägen till Chisago Lake till fots under rusk och regn och delvis obanade vägar genom skog och mark. Kyrkan, i hvilken mötet hölls, var den första, som uppfördes i Chisago Lake, och bestod då af blott den yttre stommen utan inredning. Men folket betraktade dessa dagar såsom stora högtidsdagar och besökte mangrant konferensens sammanträden.

På eftermiddagen den 7 oktober börjades mötet med högtidlig gudstjänst, då P. Carlson och Borén predikade. Följande morgon togo konferensförhandlingarna sin början, då Borén valdes till ordförande och Norelius till sekreterare. De närvarande medlemmarne voro: E. Norelius, P. Beckman, P. Carlson och J. P. C. Borén. Församlingsombuden voro: Håkan Svedberg från Chisago Lake; Daniel Nilson från Marine; Ola Paulson från Carver och Frans Björklund från Rush Lake. Frånvarande: pastor P. A. Cederstam.

Derpå upptog man och granskade ett förslag till konstitution för konferensen, hvilket Norelius hade uppsatt. Snart var man färdig med dess antagande. Detta dokument omfattar tre kapitel och handlar om namn och medlemmar, om ämbetsmän och om konferensens göromål. Ehuru ofullständig, var dock denna konstitution till icke ringa hjälp under konferensens barndomstid. Sedan behandlades frågan om de vakanta församlingarna och missionsfältet, och anordningar gjordes för att förse folket med Guds ords predikan och självård. Den skandinaviska professoratssaken blef varmt rekommenderad, så väl som den luterska tryckföreningen i Chicago, hvilken var i görningen. Protokollet trycktes i bokform samt i "Minnesota Posten". I slutet heter det: "De svenska luterska församlingarna i Minnesota hafva uti den nu bildade konferensen i Minnesota en kyrklig organisation och ett föreningsband, som, derest den alltid får vara under Herrens ledande hand, mer och mer skall tjena till att sammanknyta och förbrödra dem till deras gemensamma och sanna välfärd. Vi lefva visserligen ännu uti småsakernas dagar, men allting stort har också börjat smått, och vi äro fullkomligt öfvertygade, att då Herren är med oss, skola vi tillväxa i kraft och styrka

både inåt och utåt. Oss tillhör det att vara trogne skaffare, att hoppas, bedja och arbeta för vårt älskade Sions väl bland oss och våra efterkommande.”

I flere år höll man vanligen tre möten under året, och det var ingen lätt sak att besöka dessa möten, ofta midt i vintern, då man hade färder att göra på 100 engelska mil och mer, i bästa fall efter hästskjuts, ty i Minnesota hade man då inga järnvägar såsom i Illinois. Att resa till exempel från Goodhue county till Nest Lake i Kandiyohi county tog åtminstone 3 dagar på hästskjuts, och då måste det gå bra. Till att börja med hade icke alla pastorer egna hästar och vagnar; men småningom skaffade de sig dessa nödvändigheter, så att de kunde åka sjelfständigt till dessa möten. Det var en syn, som jag aldrig kan glömma, när de till exempel i en rad nalkades målet för sin resa. Man tänke sig en rad af 7 @ 8 enspännare, magra kampar, rankiga vagnar med hafrepåsen i fören och matsäcksspnnen i aktern — de två outhärligheterna—, tågande i allvarsam fart till mötesplatsen, eller när de hade slagit sig ned vid sidan af vägen omkring en brasa för att rasta och äta matsäck. Ja, då har man en bild af den gamla, goda tiden. Jag har försökt äfven under de tidigare åren att lefva både i Illinois och Minnesota, men måste af egen erfarenhet tillstå, att våra landsmän i Illinois aldrig fingo lära känna nybyggarelifvets besvärligheter, som man fick göra i Minnesota och på andra ställen. Der fingo de tidigt åtminstone goda kommunikationer, som man här saknade ända upp emot 1870-talet.

Under år 1859 sammanträdde konferensen i East Union på vintern, i Scandian Grove på våren och i Spring Garden på hösten. År 1860 höll man möte i Chisago Lake på vintern, i East Union på sommaren och i Vasa på hösten. På dessa möten utgjorde frågan om hemmissionssaken eller det myckna folkets förseende med Guds ord och sakrament hufvudsaken. Mycket öfverlades ock om vigten af kristliga församlings-skolor. För öfrigt behandlade man delvis samma ämnen som konferensmötena ner i landet. Men om än en god grund var lagd och en god början var gjord till att bygga på den samma före året 1860 och Augustana-synodens organisation, så ligger dock den ojämförligt vigtigaste delen af konferensens historia efter den tiden och lemnas därför här.

Om våra konferenser i allmänhet före och med 1860 kan man säga, att de voro af största betydelse för vårt luterska folks andliga och kyrkliga lif. Det kyrkoskick, som har blifvit gällande ibland oss, grundlades och utvecklades genom konferensernas verksamhet. Genom sina ofta påkommande möten der och hvar i församlingarna; genom sina öfverläggningar om och utredningar af kyrkliga frågor väcktes folkets intresse och deltagande för kyrkan och icke minst genom de predikningar och andliga samtal, som höllos, utöfvades en omätlig verkan på folkets uppbyggelse och andliga fostran. Konferensmötena utgjorde församlingarnas högtidsdagar och voro storligen efterlängtade. På de presterliga ledamöterna utöfvade de också en mycket välgörande verkan, i det att desse genom mötena fingo lära känna hvarandra bättre, utbyta tankar, afnöta ensidigheter och hemta goda råd samt förbindas med hvarandra till enig samverkan.

Fjerde kapitlet.

Om pressen och literaturen före 1860. — Doktor A. R. Cervin.

OM man än icke kan tala om någon literatur bland svenskarne i Amerika före året 1860, då ännu de allra första lekamliga och andliga behofven med knapp nöd kunde tillfredsställas, så må man dock tillåtas att tala om press-alster på svenska språket, äfven om det icke har något annat ändamål än att tillfredsställa kuriositeten. Hvad tidningslitteraturen angår och de anstalter, som vidtogos för literär verksamhet, så kan man säga, att denna tid i detta så väl som i så många andra fall utmärktes för grundläggnings- eller sättningsarbete. Om än det var litet, som omedelbart hann uppväxa, så bör man dock från glömskan rädda det lilla, som såg dagens ljus. Jag vill därför i kronologisk ordning meddela en lista på press-alster på svenska språket för denna tid med sådana upplysningar, som jag kan gifva. Listan torde kunna blifva mycket mera fullständig, men oaktadt flitiga spaningar, har jag ännu icke kunnat få reda på flere saker än de här nedan uppgifna.

PRESS-ALSTER PÅ SVENSKA SPRÅKET I AMERIKA FÖRE 1860.

1. "*Välkomst-Helsning Till den Svenska, Norska och Danska Emigranten*", tryckt hos H. Ludvig & Co., Vesey street, New York, utan författarens namn och utan årtal, 4 sidor 8:o. Denna lilla skrift, innehållande andliga råd till immigranterna och en kort anvisning på de svenska nybyggarna i Illinois, der svenska luterska församlingar funnos, är troligen en af de allra första skrifter, som tryckts på svenska språket i Amerika under detta århundrade. Dess författare är L. P. Esbjörn, som skref och lät trycka den under sitt besök i New York år 1851 på uppmaning och bekostnad af doktor W. A. Passavant i 4,000 exemplar för att spridas bland immigranterna.

2. "*Den Methodist-Episkopaliska Kyrkans Lära och Reglor*. På Methodistiska Bokhandels Förlaget, Mulberry Gatan N:o 200, New York år 1851". 36 sidor 8:vo.

3. "*Predikningar af John Wesley*, Öfversatt från engelskan. New York, tryckt i Methodistiska Episkopaliska Boktryckeriet år 1852". Båda dessa skrifter äro sammanbundna och hafva ett gemensamt titelblad med årtalet 1852. Öfversättningen är skral och svenskan ohjelpig.

4. "*Det Nya Testamentet af vår Harre och Fralsare Jesus Kristus*. New York, tryckt På Americanska Sällskapets bekostnad år 1852". Detta nya testamente är det bekanta svensk-engelska med svenska i den ena och engelska i den andra kolumnen. I svenskan, som skall vara ett aftryck af den vanliga öfversättningen, finnas många tryckfel och en del ändringar. Då detta är "the second edition", är det möjligt, att första upplagan trycktes tidigare än 1852.

5. "*Skandinaven*", utgifven och tryckt ryckvis af boktryckaren Öbom i New York 1853. Detta var det första försök med en svensk-dansk tidning i Amerika, men som snart måste upphöra af brist på understöd. Bladet var litet och för det mesta uppfyllt med annonser och ovet, i synnerhet mot den svenske konungen och regeringen. Öbom var från Dalarne, en med det mänskliga samhället missnöjd radikalist. Jag besökte honom 1853 i New York, der han bodde med sin hustru, en schweiziska, och många barn i ett litet trångt rum, som utgjorde boktryckeri, boningsrum och allt i ett. Utom Skandinaven utgaf han en tysk tidning "*Schweizer Bote*", med samma ringa framgång. Att sysselsätta sig med literärt arbete under sådan fattigdom och nöd vitnar om en ökuflig vilja, hvilken man måste högakta, om än man måste beklaga, att den kommit på villospar.

Under åren 1853 och 1854 utkommo åtskilliga metodistiska skrifter och böcker på svenska, öfversatta af pastor J. Bredberg, som då var i metodist-kyrkans tjenst; men jag har dem icke nu till hands.

Till denna tid torde också få räknas några traktater och böcker, öfversatta från engelskan och utgifna af Amerikanska traktatsällskapet i New York. Dit räknas "*De Heligas eviga Hvila af Richard Baxter*", "*Varningsrop till den oomvände*", "*Vägledning och Tröst*", öfversatte af P. O. Welander.

6. "*Några enkla Frågor och Svar, rörande Döpselsen*", 4 sidor 8:o, utan angifvande af författare, tryckort eller

årtal. Det är dock känt, att L. P. Esbjörn är författaren, hvilket ock sjelfva innehållet bär vitnesbörd om, samt att den lilla skriften utkom troligen i början af året 1854. Den då varande baptistiska rörelsen framkallade den samma.

7. "*Protokoll, hållet vid ett gemensamt möte af Chicago och Mississippi Evangelisk-Lutherska Conferensen i Chicago från den 4:de till och med den 9:de Januari 1854, Chicago 1854*".

Detta är det första protokoll öfver kyrkliga förhandlingar, som blifvit tryckt på svenska språket i Amerika under detta århundrade. För dess innehåll har blifvit redogjort på annat ställe.

8. "*Är du döpt? Den heliga Skrifts lära om det Christliga Dopet; korteligen sammanfattad till tjänst för sådana, som vilja beflita sig om ett godt samvete inför Gud samt gifva skäl för sin tro och vandel, af A. Wiberg. Philadelphia Amerikanska Baptist Sällskapet för tryckning af Christliga Skrifter 1855.*" 36 sidor 8:vo. Författaren, först prest i den Svenska kyrkan, öfvergick till baptisterna i början af 1850-talet, uppehöll sig i Amerika 1853, der han samlade rikliga medel för uppbyggandet af en baptistkyrka i Stockholm, dit han snart återvände. Han hade länge sitt underhåll från baptistkyrkan i Amerika.

9. "*Hemlandet, det Gamla och det Nya.*" Tidigt påtänktes och kändes behovet af en tidning på svenska språket i Amerika. På våren 1854 talades derom under konferensmötet i Chicago, dock icke offentligen, och den allmänna meningen var, att en sådan tidning borde utgifvas i Chicago och att pastor Erl. Carlsson borde åtaga sig dess redaktion. Den 20 april skref Esbjörn till Hasselquist: "Du måste drifva på Carlsson att genast utgifva ett profnummer af 'Svenska Posten.' Det duger icke att dröja längre." Carlsson kunde dock i anledning af sitt myckna arbete icke lägga hand vid tidningen, och tiden fortgick, utan att man hörde något om saken förr än i början af oktober. Hasselquist såg sig därför nödgad att i Galesburg göra en början med företaget och utsände derifrån en "anmälan af Svenska Posten", som bar datum af den 1 oktober 1854. I denna anmälan heter det: "Länge och från många håll har den önskan för sports, att en svensk tidning måtte utkomma i Amerika. Många af oss hafva i fäderneslandet efterlemnadt föräldrar, anhöriga och vänner, hvilkas ställning der naturligtvis är be-

roende af det allmänna tillståndet i landet, hvarför vi måste önska känna sådana förhållanden, som inverka derpå; och dessutom kunna de fleste af oss ej så lätt utrota all tanke på och kärlek till fädernebygden, att vi icke med ett lifligt intresse skulle följa allt, som tilldrager sig der. — — — — — I det stolta Amerika eller rättare de Förenta Staterna i Amerika äro svenskarne kringströdda öfver allt; icke blott enskilda eller en och annan familj hafva fått sig sin bostad här och der af en eller annan anledning anvisad, utan större settlement eller nybyggen finnas på många ställen, och nya uppstå oupphörligen. — — — — — Såsom landsmän måste vi känna intresse för hvarandra och för den skull med glädje emottaga alla underrättelser, som vi kunna få. Dertill kommer ännu, att vi redan äro eller komma att blifva medlemmar af detta stora statssamfund, lida af dess nöd och draga fördel af dess framgång, bära vår del af dess bördor och inhemta vår kärfve af dess lycka; det måste då ovilkorligen vara af nöden påkalladt att göra sig bekant icke allenast med landet till dess indelning och beskaffenhet utan äfven med folklynnet och de mångahanda och skiftande händelser, som dagligen förekomma, hvilka dels äro en följd deraf och dels återverka derpå.

Ännu ett måste anföras: står den gamla bibliska regeln fast, att "synd är ett folks förderf", att "i den gudfruktiges hus är Herrens välsignelse" och att den enskildes lekamliga välfärd och landets allmänna förkofran bero och hvila ytterst på Guds rikes framgång ibland oss, så är det tydligt, att ett föremål för vårt efterfrågan blifver, hvilka segrar Konungen öfver alla konungar vinner ibland människors barn genom sitt ord." Härmed voro de grundsatser, som skulle vara de ledande för tidningen, uttalade.

Vidare heter det: "Den rätta platsen för tidningens utgifvande är uppenbarligen Chicago, medelpunkten för den stora vestern; men då vi ej der hafva mer än broder Carlsson och arbetet i staden och granskapen är otroligt, synes det vara ogörligt att kasta bördan af all den omsorg en tidnings utgifvande hafver med sig på honom. Som dock utgifvandet ej borde fördröjas, kommer tidningen till en början att tryckas på denna plats och redigeras af undertecknad, likväl med afsigt att få allt sammans förflyttadt till Chicago, så fort det låter sig göra. Tidningen kommer att bära den enkla

titeln *Den Svenska Posten* och innehålla tvänne afdelningar: den ena politisk och den andra kyrklig”.

Tidningen skulle utgifvas hvar fjortonde dag och kosta en dollar för året. Till att börja med skulle den tryckas med latinska stilar; men alla, som önskade, att den måtte tryckas med svenska stilar, kunde insända 50 cts utom prenumerationsavgiften, så kunde derigenom medel inkomma till ett fullständigt svenskt tryckeri, som i så fall skulle blifva konferensens egendom. Nu berodde allt på om prenumerationen blifve stor nog, att man kunde våga utföra förslaget.

Den 24 oktober skref P. A. Cederstam från Galesburg: “Jag får också säga dig, att den påtänkta tidningen lär väl komma i gång. Jag skickar dig härmed en anmälan. Pastor Hasselquist har rest till Minnesota och ämnar på samma gång uppbära subskription för tidningen. Han kommer på sin återresa att besöka Chicago, Jamestown, Sugar Grove och må hända New York, Boston och Buffalo.”

Den 3 januari 1855 utkom det första numret af den anmälda tidningen, men som nu bar namnet *Hemlandet, det Gamla och det Nya*. Bladet hade 4 sidor och var ungefär 14 tum långt och 10 tum bredt, och från nr 3 var tryckt med dels latinska och dels svenska stilar. Med nr 8 började dess format betydligt förstoras och tryckas helt med svenska stilar.

Att ett sådant företag var förenadt med både kostnad och många besvärigheter, kan man lätt föreställa sig, och uti en annans hand skulle det möjligen hafva misslyckats; men pastor Hasselquist var utan tvifvel rätte mannen på rätta platsen, och med Guds bistånd fick företaget en önskelig framgång.

Den 10 februari 1855 skref Cederstam: “I afseende på tidningen *Hemlandet* får jag säga, att det är ganska besvärligt, och den ena motgången följer på den andra. Dock hoppas vi, att fortgången och änden icke blifva begynnelsen like. De i New York uppköpta stilarne äro ännu ej framkomna, och i Knoxville, der vi fingo det första numret tryckt, kan det icke låta sig göra, att den tryckes mera af brist på stilar. Nästa måndag har pastor Hasselquist ämnat resa till Monmouth, ungefär 16 mil härifrån, för att försöka, om det kan låta sig göra att få den tryckt der. Men sedan dessa första motgångar blifva öfvervunna, så tror jag, att det kommer att gå ganska bra med detta stora och för våra landsmän så högst behöfliga och derjämte viktiga företag.”

Nr 2 utkom först den 24 februari och nr 3 den 10 mars.

Den 1 mars skref han igen: "Tidningen Hemlandet tyckes gå ganska bra. Stilarne äro äntligen i dag framkomna, så att när det blir i ordningsatt, hoppas vi, att den skall utkomma ordentligt".

Man kan säga, att tidningen gjorde en epok i svenskarne och den luterska kyrkans historia i detta land. Ty för det första fick man i den samma ett kommunikationsmedel och ett föreningsband med hvarandra och äfven med det gamla hemlandet. Genom tidningen fingo de olika nybyggerna och församlingarna veta om och lära känna hvarandra samt utbyta tankar med hvarandra. Derigenom stärktes national- och samfundsanden, som är så nödvändig för ett folks framåtskridande. För det andra var tidningens innehåll icke blott i allmänhet godt utan derjämte särskildt passande för det svenska kyrkliga folket, tiden och omständigheterna. Den redigerades för detta syfte med utmärkt takt och skicklighet, talande ett städadt, kristligt språk, som alla förstodo, och i en ande, i hvilken det kyrkliga folket igenkände sig sjelft. Innehållet var omväxlande och rörde sig omkring både kyrkliga och borgerliga frågor, upplysande och lärande. Härigenom bidrog tidningen ganska mycket att bestämma riktningen af det svenska folkets i Amerika kyrkliga och politiska tänkesätt och fostran. Äfven de, som hysa långt andra åsikter än Hasselquist, och de äro nog icke så få, måste medgifva, att han genom Hemlandet utöfvade ett stort inflytande på den svenska befolkningen, ett inflytande, som i sina verkningar räcker intill våra dagar.

Af de första årgångarnes innehåll ser man, hvilka frågor som då för tiden mest upptogo det svenska folkets tankar. På det politiska området hade frågan om slafveriet blifvit allt mera brännande; det republikanska partiet var i görningen, och det var icke svårt att förutse, hvarest svenskarne skulle intaga sin plats i den väldiga striden.

På det kyrkliga pågick organisationsarbetet, lärans och bekännelsens värnande mot de många försöken att i andligt afseende miss- och vilseleda de luterske bekännerne; väckande af ett sant kristligt och kyrkligt lif samt nit för Kristi rikes utbredande.* Såsom var att vänta, stälde tidningen sig från början på den luterska bekännelsens grund, och i läran gaf den icke något otvetydigt ljud ifrån sig; men ända till 1860

* "Mina Hågkomster" i Korsbaneret för 1889.

hyllade den den unionistiska grundsatsen med afseende på samfundsförbindelse. Vid början af andra året hade tidningen öfver 1000 subskribenter.

10. "*Det Rätta Hemlandet* 1856. Svenska Boktryckeriet, Galesburg, Ill." Detta var en tidning uteslutande för uppbyggelsen, 16 sidor, stor 8:o. Den utkom två gånger i månaden sedan den 11 juli, då första numret utgafs. Innehållet hemtades hufvudsakligen från "*Pietisten*" och andra svenska uppbyggelseblad. I sinom tid utvecklades denna tidning till tidskriften "*Augustana*."

11. "*50 Andliga Sånger*. Svenska Boktryckeriet. Galesburg 1856." Dessa sånger utgöra de fyra första häftena af O. Ahnfeldts *Sånger* tillika med några andra från andra håll. Upplagan var liten och såldes snart ut. Den lilla boken var nog den första svenska sångbok, som tryckts i Amerika.

12. "*Enchiridion* eller Luthers Lilla Cateches. På svenska och engelska. Noggrann öfvers. af L. P. Esbjörn. Galesburg. Svenska Boktryckeriet, 1856."

Den vanliga svenska öfversättningen tillsammans med den engelska utgafs ock samma år på samma ställe.

13. "*Den Svenske Republikanen*". Såsom var att vänta, fick Hemlandet snart sina medtäflare på det publicistiska området, och den förste blef "*Den svenske Republikanen*", en veckotidning 19½ x 26½ tum i storlek, hvilken började utgifvas i Galva, Henry co., Ill., i början af juli månad 1856 med S. Crousioe som redaktör. Företaget utgick från Bishop Hill. Derom heter det i "*Svenskarne i Illinois*," sidan 65: "Omkring 1855 föll det kolonien in att försöka sin lycka på tidningsområdet. Ett tryckeri anskaffades, och veckotidningen '*Svenska Republikanen*' uppsattes, med hr S. Crousioe såsom redaktör. Såsom 'konstförvandtelever' inträdde på det nya tryckeriet tvänne af koloniens yngre medlemmar, nämligen Eric Berglund, nu löjtnant i Förenta Staternas armé, och Andrew Chaiser, medlem af det bolag, som utgifver *Svenska Tribunen*. '*Republikanen*', som var '*Hemlandets*' förste medtäflare, leddes, såsom namnet tillkännagifver, i republikansk riktning och var i religiöst hänseende okyrklig och osekterisk, d. v. s. stod ej på något visst samfunds sida. Väl redigerad som tidningen var och egande i kolonien ett kraftigt stöd, gick den ganska bra för sin tid. Omsider önskade hr Crousioe att blifva ensam egare af den, och deremot hade kolonien intet att säga, utan öfverlät villigt den jour-

nalistiske pionieren åt dess redaktör. Men dermed blef också dess existens genast osäker, och efter en kort, men modig strid strök Republikanen flagg och gick under i brist på understöd.”

Hemlandet var välvilligt nog att i upprepade nummer intaga republikanens anmälan; men icke desto mindre blef det i Republikanens första nummer illvilligt anfallet, och den senare fortfor med sina anfall, så länge han lefde, hvarigenom en obehaglig tidningsstrid pågick under hela denna tid. Motivet å Republikanens sida synes icke hafva varit blott den vanliga yrkesafunden, utan fastmer en stark fiendskap mot hela den andliga och kyrkliga åskådning, som Hemlandet förfäktade. I politiskt afseende voro de båda tidningarna på en och samma sida. Med 1858 års början utgafs Republikanen från Chicago, der den troligen vid årets slut upphörde.

Att tidningen var ett språkrör för alla mot den luterska bekännelsen fiendtligt sinnade, är uppenbart.

14. *“Förslag Till Constitution för Evangelisk-Lutherska församlingar i Norra Amerika.* Godkändt och antaget vid den förenade Chicago och Mississippi-Conferensens sammanträde i Chicago den 18—23 mars 1857. Svenska Boktryckeriet. Galesburg, Ill., 1857,” 12 sidor 8:o. Denna konstitution af 10 artiklar är redan omordad i föregående kapitel.

15. *“Augsburgiska Bekännelsen”.* Samma tryckeri, 1857. 15 sidor, omfattande endast de 21 artiklarne.

16. *“Dokt. Martin Luthers Sändebref till tvänne kyrkoherdar om vederdopet. 1528.”* Samma tryckeri, 1857. 38 sidor.

Dessutom utkommo samma år och från samma tryckeri några smärre traktater, såsom: “Bör man läsa mer än Bibeln?”, “Den Rätta Enfalden” m. m.

Vidare “Plan för Dr. C. H. Grans Skandinaviska Kansaskoloni.”

17. *Öfversättning af Guvernörens i Minnesota Oarliga Budskap till Legislaturen* vid Oppnandet af Oattonde Sessionen — Saint Paul: Printed at the Daily Times Job Office, 1857”, är ett märkvärdigt kuriosum. Undertecknad måste erkänna sig vara skyldig till öfversättningen, och den är skral nog; men emedan den är tryckt på ett amerikanskt tryckeri och utan någon som helst korrekturläsning, så är det nästan omöjligt för mig att igenkänna mitt arbete. W. A. Gorman var då guvernör för territoriet.

18. "*Minnesota Posten*" var en ny tidning, som började hvarannan vecka utgifvas i Red Wing, Minnesota, från och med den 7 november 1857 af E. Norelius och J. Engberg. Den förre var redaktör och den senare boktryckare. Tidningen var af något större format än Hemlandet, men hade samma program och tendens. Att Hemlandets utgivare icke gillade företaget och bemötte det något ogent, det kan ingen undra på, då den lilla publiken, som kunde haft nog af en tidning, derigenom delades. Gerna erkännande okloketen i detta nya tidningsföretag, var det dock redan på den tiden sådana förhållanden i Minnesota, som gjorde en tidning för den svenska befolkningen önskelig och fördelaktig, om just icke alldeles nödvändig, och det kan icke nekas, att tidningen utöfvade ett godt inflytande på landsmännen under en af de bekymmersammaste tider af statens historia. Minnesota Posten blef icke långlifvad, ty efter ett år förenades den med Hemlandet, då det senare blef flyttadt till Chicago.

19. "*Luther-Boken* eller Den dyre Gudsmannen Doktor Martin Luthers Lefverne och Gerningar af Herman Fick. Öfversättning från Tyskan. Galesburg, Ill. Svenska Boktryckeriet, 1858". 68 sidor 8:vo.

Denna skrift är ett litet, godt sammandrag af Luthers lefverne och arbete. Öfversättningen är troligen af fru Haselquist och ganska god.

20. "*Salems Sång*, Med Fyrstämriga Melodier, af E. Norelius, Chicago, Svenska Ev. Luth. Tryckföreningen, 1859." 43 sid. Sångerna äro 15, utan något värde.

21. "*Frihets Vännen*", utgifven i Galesburg af Carl Arosenius. Den var en gengångare af "Den Svenska Republikanen", men sämre redigerad; upphörde snart.

22. "*Konung Oskar den Fridsälles Minne*. En enkel historisk teckning af hans lif och regeringsverksamhet. Chicago, 'Hemlandets' Office, 1860". 91 sidor. Aftryck efter okänd svensk författare.

23. "*Stadgar för Sällskapet Svea*. 'Hemlandets' office. Chicago, Ill., utan årtal, men på sista sidan heter det, att "dessa stadgar, sådana de nu blifvit omarbetade efter de gamla (som allt ifrån sällskapet stiftelse varit gällande), antogos vid ordinarie sammankomst den 4 februari 1860". Man kan således antaga, att de trycktes samma år. Stad-

garne äro undertecknade af 42 namn, John A. Nelson, ordf., och F. E. Jocknick, sekreterare.

Dessa äro alla de pressalster jag kunnat få reda på, utom en del cirkulär, för den ifrågavarande tiden; men utan tvifvel finnes det några flera. Dit hör, om jag minnes rätt, en A-B-C-bok af dr Cervin och som utkom i Galesburg, antingen 1856 eller 1857; men jag har ej kunnat finna något exemplar af den samma.

DEN SVENSKA EV. LUTERSKA TRYCKFÖRENINGEN.

Den svenska luterska kyrkan i Amerika insåg tidigt pressens betydelse för sin verksamhet och var därför angelägen om att tillgodogöra sig denna makt. Första upprinnelsen till en tryckförening kan man räkna från det förslag, som pastor Hasselquist gjorde i anmälan af Hemlandet, nämligen att för anskaffandet af ett svenskt tryckeri alla, som voro villige, kunde bidraga med 50 cts. Förslaget vann gehör, medel inkommo så småningom, och ett litet tryckeri, som allt jämt tillöktes, kunde komma i stånd. Detta tryckeri utgjorde församlingarnas egendom, medan sjelfva tidningen betraktades såsom tillhörande honom, öfver hvilken församlingarna icke hade något kontroll. I protokollet för mötet i Galesburg i början af oktober 1856 heter det: "Emedan det af Hasselquist begagnade boktryckeriet tillhör denna konferens, och som frivilliga bidrag till det samma blifvit samlade, och utgifter af br. Hasselquist gjorda, och han förklarade sig villig och färdig att framlägga räkenskaperna, blef beslutadt, 1:o att en kommitte utväljes, bestående af tre, som det tillkommer att granska räkenskaperna och inventera boktryckeriet, samt nästa sessionsdag rapportera; 2:o att bröderna Carlsson och Swensson utgöra en kommitte att med utgifvaren af tidningen Hemlandet rådgöra och uppgöra förslag, huru och på hvad vilkor tryckeriet skall begagnas för tryckningen af denna tidning och andra skrifter, hvilken kommitte eger att under nästa session afgifva sin rapport."

Kommitten rapporterade, att den noga granskat räkenskaperna och funnit dem riktiga; och räkningen utvisade, att utgifterna för 1855 varit \$537.81 för 1856 \$255.10, eller tillhopa \$772.91, och inkomsterna för de båda åren \$545.05, "så att tryckeriets skuld ännu utgör \$248.86." Den föreslog, "att ordentligt inventarium öfver boktryckeriet upprättas samt brandförsäkras". Äfven tillrådde konferensen anskaf-

fandet af en snällpress i stället för den handpress man hade. Steget från tryckeriet till en tryckförening var icke särdeles långt. Vid Mississippi-konferensens möte i april 1858, åter i Galesburg, togos förberedande mått och steg till bildandet af en tryckförening. I protokollet heter det: "En af orsakerna till konferensens sammankallande var frågan rörande vårt tryckeri och tidning. Emedan pastor Hasselquist i följd af sina många presterliga göromål åstundade blifva fri åtminstone från hufvudbestyret med tidningen, och som konferensen önskar, att så väl tidning som tryckeri måste blifva ej blott af varaktighet för framtiden utan ännu mer omfattande och fruktbärande för vår kyrka och för vårt folk, därför *beslutadt* att bilda en ordentlig tryckförening under namn af 'The Swedish Lutheran Publication Society in the United States.'

Följande punkter skola utgöra grunddrag till föreningens konstitution:

1. Föreningens ändamål skall vara ej blott att fortsätta tidningen Hemlandet, utan ock att utvidga tryckeriet samt tillhandahålla och sprida allmänt nyttiga och i synnerhet kristliga böcker, förnämligast af lutersk bekännelse.

2. Föreningen skall grundas på aktier (shares), hvardera å \$20, att betalas med $\frac{1}{4}$ årligen, räknadt från den tid bolaget träder i verksamhet, hvilket sker, när \$3000 äro tecknade.

3. För den genom aktier tecknade summan anskaffas fastegendom, lott (tomt) med hus att begagnas för föreningens räkning, och skall denna egendom hållas af de i nästa punkt nämde trustees såsom säkerhet, intill dess aktieegarne erhållit sina utlagda penningar jämte ränta efter 10 procent, hvar efter konferensens trustees ensamt öfvertaga egendomen.

4. Konferensen utnämner årligen 4 trustees, hälften prester och hälften lekmän, hvilka skola hafva beslutanderätt i alla religiösa och literära frågor, t. ex. rätt att till och afsätta tidningens utgifvare och bestämma, hvilka böcker skola tryckas och spridas. De skola ock tillsammans med 4 af aktieegarne valda trustees besluta om alla ekonomiska angelägenheter, såsom bestämmande af redaktörens lön, inköp af egendom, utgifter för egendomens och tryckeriets underhåll, böckers tryckande, väljande af öfriga ämbetsmän, ombesörjande af räkenskapernas förande, behållningens utdelande bland aktieegarne. Dock skola de för alla sina åt-

gärder vara konferensen och aktieegarne räkenskap skyldige.

5. Emedan dessa punkter endast äro ett kort utkast, tillsattes en kommitte af 3, som har att till nästa konferensmöte uppdraga utförligare stadgar för föreningen och särskildt tillse, att de må blifva inrättade i öfverensstämmelse med statens lagar. Denna kommitte består af pastor E. Carlsson, pastor L. P. Esbjörn och målarmästaren Strömberg i Chicago.

6. Aktielistor skola vid innevarande möte upprättas och öfverlemnas till pastorerna och öfrige, som intressera sig för företaget. Listorna insändas till pastor E. Carlsson före juli månads utgång."

På konferensmötet i Princeton i september 1858 öfverlades igen om saken, och blefvo följande beslut fattade: "Att en kommitte af tre utväljes för att undersöka tryckeriets ställning i Galesburg; att försöka förena båda tidningarna Hemlandet och Minnesota Posten och de båda tryckerierna samt om möjligt förflytta hela inrättningen till Chicago till nästa år. Kommitten består af pastorerna E. Carlsson och Jonas Swensson samt hr John Johnson i Knoxville. Att samma kommitte har äfven att uppgöra med pastor Hasselquist om öfvertagande af hans förlagsartiklar och subskriptionslistorna på Luthers huspostilla; att i den händelse boktryckeriet och tidningen blifva flyttade till Chicago, bör i och med det samma bokhandeln, så vidt möjligt är, sättas i verket och därför requisitioner på böcker till Sverige afsändas, hvarmed föregående kommitte har att taga befattning."

På mötet i Chicago i december samma år fullbordades tryckföreningens organisation. De vid de två föregående mötena nedsatta kommitteerna rapporterade, den senare, att tryckeriets räkenskaper blifvit granskade och dervid befunnits, att vid inköpet det hade kostat \$1212.10 och att endast \$254.05 hvilade på det samma såsom skuld; att med Minnesota Postens egare öfverenskommelse hade upprättats rörande tidningens förening med Hemlandet på vilkor, som å båda sidor voro tillfredsställande, nämligen 1) en skälig ersättning för Postens upphörande; 2) att G. och N. Hemlandet blir veckotidning, så att tillräckligt rum kan erhållas för Minnesotas angelägenheter; 3) att hela inrättningen flyttas till Chicago. Denna öfverenskommelse godkändes af konferensen, och beslut fattades, att den förenade tidningen före utgången af detta år skulle förflyttas till Chicago. Rörande

bokhandeln rapporterade kommittén, att den gjort åtskilliga förberedelser för böckers importerande från Sverige samt uppgjort med pastor Hasselquist om inköp af hans förlagsartiklar, bestående af Luthers lilla katekes, A-B-C-boken, Lutherboken, bundna och häftade exemplar af Rätta Hemlandet, allt uppgående till ett värde af \$350. Ingenting sades om någon ersättning för tidningen särskildt, och det synes, som att den gick med på köpet. Den förra kommittén, som hade att uppsätta stadgar, inberättade, att den hade fullgjort sitt uppdrag, med den förändring i planen, att i stället för ett bolag, fotadt på aktier, tryckföreningen blir från början utslutande konferensens inrättning, och att lokal hyres i stället för att anskaffa en egen. Stadgarne genomgingos, granskades och antogos, men för att få dem lagliga nedsattes en kommitte, bestående af Esbjörn, Carlsson och Norelius, för att öfversätta dem på engelska och "söka Legislaturens stadfästelse derpå vid nästa sammanträde af Illinois stats legislatur". Esbjörn har ensam äran af att i legislaturen hafva genomdrifvit "Charters" erhållande för föreningen, och han hade icke litet besvär dermed*.

Derpå valdes de första direktörerna för föreningen, hvilka blefvo T. N. Hasselquist, E. Carlsson, E. Norelius, A. Andrén; lekmän: C. J. Anderson och Carl Strömberg i Chicago, John Johnson i Knoxville, P. Fagerkrantz i Princeton.

Till utgifvare af tidningen valdes pastor E. Norelius; till föreståndare för bokhandeln pastor E. Carlsson och till kassör C. J. Anderson. Det bestämdes vidare, "att halfva netto-behållningen tillfaller tidningens utgifvare och föreståndaren för bokhandeln såsom lön för ett år". Såsom man deraf kan förstå, saknade man icke sangviniska tendenser på den tiden. Allt var nu färdigt så till vida, och med 1859 började tryckföreningen sin verksamhet i Chicago, instufvad i det lilla skolhuset bakom den gamla svenska kyrkan på Superiorgatan. Sedan kyrkan sedermera fick en god undervåning, inflyttades hela affären dit.

Under omständigheterna kan man säga, att företaget lyckades så godt, som man kunde vänta. Hvad redaktionen af tidningarna Hemlandet och Rätta Hemlandet — det senare utgifvet en gång i månaden — angick, så vill jag gerna erkänna, att jag var ung och oerfaren och kunde därför icke till den fördel sköta den delen af verksamheten, som en mera erfaren och skickligare redaktör skulle kunnat göra. Svag

* Se Hemlandet, nr 9 för året 1859.

DOCTOR A. R. CERVIN.

helsa och mycket arbete — ty jag hade hvarje söndag att predika antingen i Chicago eller helst utomkring, såsom i Geneva, De Kalb, Sycamore, Princeton, Baileytown, Attica m. fl. platser — jämte tidningarnas skötande, kunde, om det behöfdes, anföras till min ursäkt.

Efter 9 månaders öfveransträngande arbete var min helsa totalt nedbruten, och jag måste resignera, hvarefter pastor Erl. Carlsson öfvertog redaktionen, hvilken han med biträde af J. Engberg skötte till dr Cervins ankomst år 1864, då den senare blef redaktör.

Om tryckföreningen icke uträttade allt hvad man väntade af den samma, så är det dock säkert, att den visade sig vara en särdeles god inrättning ibland vårt folk och hade nu kunnat vara en stark makt inom vårt samfund, om den blifvit rätt vårdad och utvecklad. Den gjorde mycket för att sprida goda böcker och god och nyttig läsning och uppväcka läslust samt underhålla det svenska språket i de olika nybyggena. Huru den likväl kom att upplösas och anledningen dertill, hörer till historien om ett senare tidskifte.

BIDRAG TILL DOKTOR A. R. CERVINS LEFNADSTECKNING.

Den genialiske domprosten P. Wieselgren säger i sitt "Bref i bunden stil" med anledning af Lunds akademis jubelfest år 1868, hvilket bref han kallar "min garrulitas senilis", på tal om lunda-magistrar, som eröfrat lagerkransen:

"— — — — — En vän, som vid Sundet
Var min granne, Cervin, då fick sin ring och sin lager.
Fjärran hans boning nu står; men sitt hemlands söner han sträfvar
I Amerikas djup med sitt "Hemland" fästa vid deras
Fosterland, dervid pekande ock mot själarnas hemland.

Är det sin ära ej värdt, att när Skandiens söner sig handlöst
Tränga bland främmande in, dem följa med fädernas tro och
Fädernas språk att de skatter, så länge möjligt, bevara?
Är det ej tröstligt, att när om slafveriet der tvistas,
Liksom om bränvinet här, de svenske för friheten kämpa?
— — — — —"

Det är om denne Lunda-magister, som något nu skall meddelas. Hans egentliga verksamhet här i Amerika faller visserligen in i tiden efter 1860; men då han första gången var här redan 1856 och ett helt år eller mer deltog i redaktionen af tidningen Hemlandet, så bör han hafva sin plats på detta ställe.

Anders Richard Cervin föddes i Kristianstad, Skåne, den 20 april 1823 och var den andre i ordningen af fyra syskon. Vid fem års ålder miste han sin fader, af hvilken han har endast ett par skuggbilder i minnet. Förlusten förstod han ej, såsom hans äldre syster berättat för honom, utan när hon gråtande kom och omtalade det, sade han bara: "Ja så, hopp Sven!" Hans bror och han lekte häst för tillfället. Hans fader hade haft handel, efter att förut hafva varit löjtnant vid landtvärnet. Handeln hade ej gått väl, Cervins morfar, äfven handlande och då 73 år gammal, men vid full vigör, hade måst öfvertaga affärerna. I boet fans intet. Hans moder, af ett oberoende lynne, ville ej kasta familjen på sina föräldrar, hvarför hon började en liten flickskola, dertill dess mera skickad, som hon fått en på den tiden ovanlig uppfostran i musik, tyska och franska språken. Barnen vandes från början vid största tarflighet. Vid nio års ålder sattes han i trivialskolan, nu elementarläroverket, ett år senare än som då var vanligt, men han var alltid af en klen kroppsbyggnad med ringa fysiska krafter, och i skolans första klass hade man till lärare P. H., en man känd för sin barbariska behandling af de små piltarne, hvarför han allmänt kallades "Petter Knagg". Han hade under året afgått; efterträdaren L. hörde visst icke till de milde, utan indref latinska grammatikan, hufvudsaken, med rottingen, näfven och luggen. Han rörde dock aldrig den svage gossen utom en gång för en frihet eller fridag, som hela klassen hade tagit sig och som magistern, kanske orätt, räknade som bristande aktning för sin myndighet. Klasserna i skolan voro fyra och tvååriga. I andra klassen hade man en lärare utan all respekt hos scholares, hvarför hela klassen med *ett* undantag ingenting annat gjorde än hittade på fuffens, begagnande klassrummet, som låg under lärarens rum, för atletiska lekar och tvekamp, dervid Cervin ställes tillsamman med den svagaste i högen, men drog alltid kortaste strået. I de två öfversta klasserna gjordes allvar med studierna, då C. slog sig tillsamman med den kamrat, som ensamt allvarligt studerat i 2:a klassen. Efter de fyra åren följdes de åt till Lund.

Imellertid blefvo hans tillgångar små, och det skulle derför varit svårt för honom att uppehålla sig vid universitet, om icke en ogift farbroder, hofrättssekreteraren G. Cervin, sedan han hemkommit med studentbetyg, godkänd i alla ämnen, erbjudit sig att gifva 150 kronor om året till studentens underhåll. Med denna summa, litet tillskott af modern, en

god matsäck hemifrån och sparsamt lefnadssätt — Cervin var alltid en hushållare — kunde man den tiden slå sig fram i Lund obekymradt. Tiderna hafva sedan dess ansenligt förändrats, men ungdomens anspråk i allmänhet hafva också till oerhörd grad stigit.

Efter 3 år tog han den första akademiska examen, den s. k. *examen philologicum*, med tio betygsenheter i fem ämnen, mer än godkänd i alla, högsta och näst högsta i österländska språk och historia. Fråga blef nu att taga kondition hos en kammarjunkare Lilliehöök i Halland. Under väntan derpå till i augusti tillbragtes tiden i hemmet med studium af lefvande språk, deribland engelska. Under vistelsen i Halland studerade han botaniken flitigt, hvartill det var godt tillfälle på Lindhult. "Den tiden", säger han, "skulle alltid stått i kär hågkomst, hade ej synden grumlat vistan det der". När han efter två år återvände till akademien, var farbrodern och välgöraren nyss blifven död. Behållningen från konditionen samt intresset på arvet efter farbrodern, omkring 2,000 kronor, kom nu till pass.

Efter ett år, eller 1847, skulle han varit promoverad, om han ej som flere fått krångel med professorn i teoretisk filosofi. På hösten fullbordades *examen philosophicum* med 13 betygsenheter, högsta betyget i botanik och fysik. Således 23 betygsenheter för blifvande magisters-, nu mera doktorspromotion.

Under en tid af 8 månader, som följde derpå, uppehöll han sig i hemmet och studerade lagen i tanke på att gå den juridiska vägen, eftersom han hade flere släktingar, som hade gått denna väg. Men så fick han förordnande att under tio veckors tid förestå en lärarepost i Kristianstads elementarläroverk, och derigenom kom han att vända hågen åt undervisningskallet. Under väntan på att finna anställning vid något af stiftets många läroverk tillbragte han trenne terminer i Lund med privatundervisning samt egna studier för afläggande af praktiskt undervisningsprof.

Först med året 1850 erhöll han plats vid elementarläroverket i Helsingborg och det i egenskap af s. k. duplikant med det ringa årsarvodet af 360 kronor jämte ett rum utan möbler. Här arbetade han nu i sex år, från 1850 till 1855. Det var under denna tid, som Herren fick föra honom från mörkret till sitt underliga ljus. Derom säger han: "Året 1853 fick, såsom jag hoppas, Herren äntligen tag i den sedan

12 @ 13 år omsitt obotfärdiga tillstånd under allt syndaväsen erinrade 30-årige mannen." På hvad underlig väg detta då omsider försiggick, derom är berättadt i "Ungdoms-Vännen" i slutet af artikeln om sjömanskapellet i Liverpool.

År 1855 vistades han i Söderköping för sin helsa, och det var då, som han skref åtskilligt i "Hemlandet", hvilket hans svåger, pastor Hasselquist, hade börjat utgifva i Galesburg, hvarigenom hans penna blef känd för den svenska publiken i Amerika. Då nu Hasselquist behöfde en medarbetare för tidningen, inbjöd han Cervin att komma öfver till Amerika.

Imellertid blef Cervin utnämnd till och fick fullmakt på en ledig adjunktstjänst vid Kristianstads läroverk, men hvilken tjänst ej skulle tillträdas förr än den 1 maj 1858. Under tiden beslöt han efter många betänkligheter att besöka Amerika och afreste dit i april 1856 öfver Lübeck och Hamburg i sällskap med tvänne söner till d:r P. Fjellstedt. Den 34 dygn långa resan öfver hafvet med dess besvär och äfventyr är öfverflödigt att omtala. De första dagarne af juni anlände han till vännerna och släktingarne i Galesburg. Han vistades i Galesburg och Amerika i 15 månader eller till den 20 augusti 1857 och biträdde derunder pastor Hasselquist med tidningarna, med predikan i Galesburg och omkringliggande platser, utarbetade en A-B-C-bok, som länge brukades i de svenska församlingarna, och deltog i konferensmötena m. m. Derunder fick han sätta sig in i amerikanska förhållanden och uppöfva de gåfvor, som Herren hade nedlagt hos honom.

Uppbrottet från Amerika blef helt tvärt och oväntadt. Hans tjänst i Kristianstads läroverk skulle tillträdas den 1 maj 1858, men så dog någon af lärarne, och han förständigades att infinna sig vid höstterminens början 1857. Hasselquist med familj var på resa i Minnesota och hann icke hem, förr än svågern hade, den 24 augusti, begifvit sig af på resan till Sverige.

I Kristianstad verkade han nu som lärare i 2:dra klassen i tre år eller till och med vårterminen 1860. På hösten detta år reste han med biskopens permission till Lund för att läsa på prestexamen, men kunde på hela terminen ingenting uträtta i anledning af en egendomlig sjukdom, åtföljd af nedstämdhet och viljelöshet, som angrep honom och hvaraf han flere gånger lidit. Detta gjorde, att han var starkt betänkt på att icke längre begagna sin permission, men Thomander, som alltid visat sig särdeles vänlig och förekommande mot

honom, ville icke höra talas derom. Besynnerligt nog, vid ett besök i pastor P. A. Ekdahls trefliga hem blef han liksom frisk på en gång och kunde återvända till Lund och fortsätta sina studier. Men snart återkommo igen hans svärmodighet och kroppslidanden och nedtryckte honom svårligen till kropp och själ, så att han intet kunde företaga. För att skingra oron och söka återvinnandet af helsan gjorde han åtskilliga besök så väl i Skåne som på aflägsnare orter. Sålunda besökte han Söderköping, Ahlsborg, der han kände någon liten lättnad, sedermera Upsala, der han studerade någon tid och tog teoretisk prestexamen, sedan han genom en predikan af domprosten Beckman blifvit betydligt lossad från sin svärmodighet. Efter att i sällskap med aflidne prof. Lindström hafva besökt prof. L. P. Esbjörn, som då var kyrkoherde i Östra Wähla, reste han på sommaren 1864 från Stockholm till Karlshamn, helsade på kyrkoherden O. C. T. Andrén i Asarum och hade vederqvickande stunder tillsammans med honom samt begaf sig till Lund, der han tog praktisk examen för biskop Thomander.

Han hade, när han började läsa på prestexamen, bestämt sig för att återvända till Amerika. Det dröjde med hans ordination, emedan biskopen ville, att han först skulle invänta svar på ansökan hos kongl. maj:t om tjensteårsberäkning under verksamheten i Amerika, men dermed drog det ut på tiden, så att ordinationen först kunde ega rum den 20 september 1864 i Lunds domkyrka. Icke många dagar derefter företog han resan till Amerika, nu åtföljd af en älsklig och mycket duglig hustru, Emma Thulin, med hvilken han trädte i äktenskap den 24 augusti nämnda år. De reste öfver Hamburg och England till New York och derifrån till Chicago såsom vanliga emigranter och hade naturligtvis att utstå många obehag och försakelser. Det var nu bestämdt, att Cervin skulle öfvertaga redaktionen af Hemlandet, och han började sitt arbete i denna egenskap redan den 26 oktober 1864 och bodde till en början i svenska kyrkans undervåning. I närmare fyra år skötte han tidningsgöromålen i Chicago. Profningar saknades icke; efter första barnets, sonen Anders Emanuels, födelse 1866 blef hans hustru mycket sjuklig och måste till sist genomgå en svår operation, men som dock räddade hennes lif och återstälde hennes helsa.

Vid synodalmötet 1868 utsågs P. A. Sundelius till utgifvare af Hemlandet, och Cervin kallades till biträdande lärare vid

skolan i Paxton med en lön af \$800, hvilket var litet mer, än han haft som tidningsredaktör. Här arbetade han mycket träget, emedan lärarekrafterna voro få, i synnerhet under året 1870, då Hasselquist var borta på besök i Sverge, under hvilken tid han hade icke blott bestyret med skolan utan också omsorgen om församlingen. I det hela fick han åtnjuta god helsa och frimodighet under hela tiden han var i Paxton. Der ökades ock familjen med tvänne söner till.

Med året 1874 inträdde en förändring. Man hade beslutat flytta skolan från Paxton till Rock Island. Vid ett möte i Chicago 1873 på hösten bestämdes, att den nya, ena tidningen "Augustana och Missionären" skulle med nästa år utgifvas från Rock Island, i väntan på att äfven skolan skulle flyttas dit. D:r Cervin utsågs att imellertid vara redaktör, och han infann sig på ort och ställe vid nyårstiden. Vid återkomsten från synodalmötet i Rockford samma år hade i någon grad den gamle sjukdomsfjenden återkommit, och han hade därför svåra lidanden under sitt trägna arbete.

När skolan fram på hösten 1875 öppnades i Rock Island, återtog Hasselquist hufvudredaktionen af tidningen, och d:r Cervin användes åter vid skolan. På grund af sin sjuklighet fick han åtskilligt besvär af vissa studerande i näst öfversta college-klassen, men han sökte att fördraga allt med kristligt tålmod. Enär sjukdomen fortfor, beslöt han att göra en helsoresa till Sverge, och i maj 1876 begaf han sig i sällskap med pastor E. Hedin på vägen till det gamla fäderneslandet. Sammanträffandet med svågern, kyrkoherden Olof Thulin i Vålinge, och andra släktingar och vänner gjorde hvad det kunde till lättande af hans svårmodighet, och sedan han vistats några veckor på Mösseberg och derpå i Visby, återkommo så småningom helsa och mod. I Visby sammanträffade han för sista gången med Oskar Ahnfelt och hörde honom hålla 12 föredrag öfver Jes. 53 kap., dervid han äfven talade om "bättring", hvilket glädde Cervin.

Med full vigör, men med ett mot slutet af vistelsen i Sverge framträdande nytt lidande, som visade sig vara hernia femoralis, återvände han till Amerika. Man hade bjudit honom återkomma, om han ej ville stanna i Sverge, att sköta skolverksamheten mot en lön af \$800 — han hade haft mer som redaktör. Naturligtvis måste han känna sig misslynt deröfver, men lät sig nöja, sedan \$200 beviljades honom för skötandet af tidningens missionsafdelning och allt korrekturet för tid-

ningen. I läroverket skedde förändringar, nya lärare kallades, och ny fördelning af läroämnena gjordes, hvarigenom till att börja med åstadkoms en viss ojämnhet, som icke alltid med tålmod kunde fördragas. Cervin hade "freshmen"-klassen i matematik, hans älsklingsämne. Imellertid fick han just deri en del bråk med klassen, som till och med gjorde ett slags strejk. Dessa kinkigheter invercade på hans lynne och återbragte den gamla sjukdomen med dess dåsighet och svårmod. Han upphörde att undervisa och företog en ny helseresa till Sverge och Visby, men fick återvända utan någon hjälp. Återkommen, kunde han dock sköta korrekturet af Augustana, för hvilket han har haft \$600 ersättning, ehuru han icke alltid uppburit hela denna summa. I december 1884 täcktes det Herren att än en gång aflyfta den tyngd, som tryckte honom, och återställa honom till en jämförelsevis god helsa, hvilken dock på den allra senaste tiden blifvit mera vacklande. D:r Cervin bor i ett eget trefligt hem nära Augustana College i en älskad och älsklig familjs sköte, hugnad af maka och fyra välartade barn, nämligen Anders Emanuel, född i Chicago den 25 februari 1866, Olof Zakarias född i Paxton den 18 oktober 1868, Josef Ebenezer, född i Paxton den 6 januari 1871, och Lovisa Elisabeth, född i Rock Island den 8 december 1874.

I ofvan meddelade bidrag har jag endast kunnat framdraga de mera framstående, yttre händelsena i d:r Cervins lefnadslopp utan att kunna säga någonting nämnvärdt rörande de motsvarande inre och andliga erfarenheterna. Den, som känner doktorn närmare, märker dock ganska lätt, att Herren hållit honom i pröfningens luttrande skola och derunder fått sätta sin bild på honom, sitt namn till pris. Måtte detta verk fullbordas till vår Herre Jesu Kristi dag!

Här skulle nu hafva följt en kort teckning af författaren sjelf för att göra planen fullständig, nämligen att lemna en liten underrättelse om dem, som mer och mindre deltog i den kyrkliga verksamheten före 1860; men då han varit nödsakad att på så många andra ställen tala om sig sjelf, helt enkelt af den omständigheten, att han var med, så kan det dermed vara nog. Och härmed slutar jag denna del af detta arbete. Herren vet, om och när jag kan fortsätta det.

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

GTU Library

3 2400 00413 2662

